

FRANCISCI HARÆI
ANNALES
DUCVM SEV PRINCIPVM
BRABANTIÆ
TOTIVS QVE BELGII.

Tomus Tertius:

Quo BELGICI TUMULTVS, ab anno M. D. LX.
vsque ad INDVCIAS anno M. DC. IX.
pactas, enarrantur.

Cum brevi rerum per EVROPAM illustrium narratione.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

LECTURE 1

MECHANICS

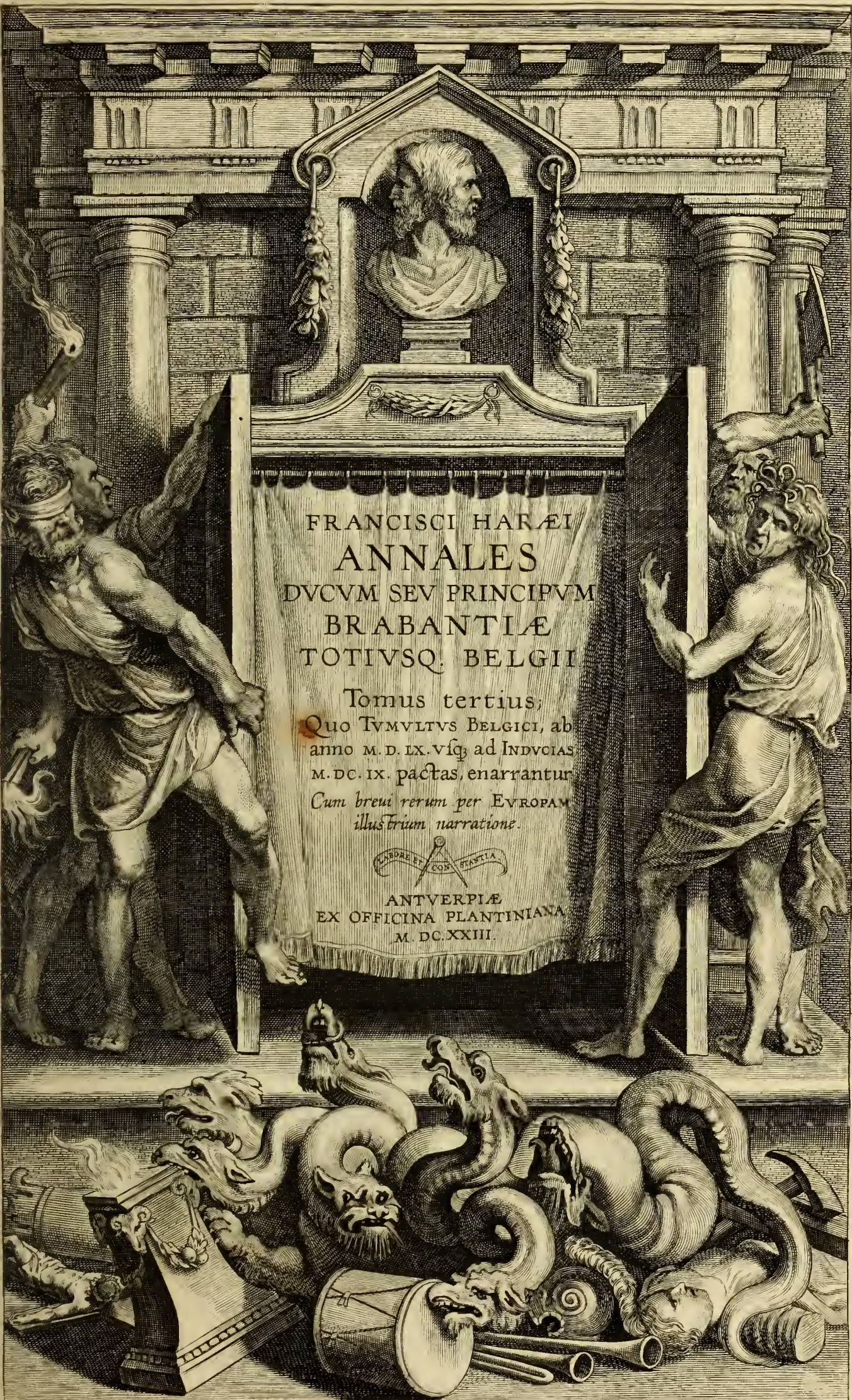
LECTURE 1

LECTURE 1

LECTURE 1

LECTURE 1

LECTURE 1

FRANCISCI HARÆI
ANNALES
DVORVM SEV PRINCIPVM
BRABANTIÆ
TOTIVSQ. BELGII

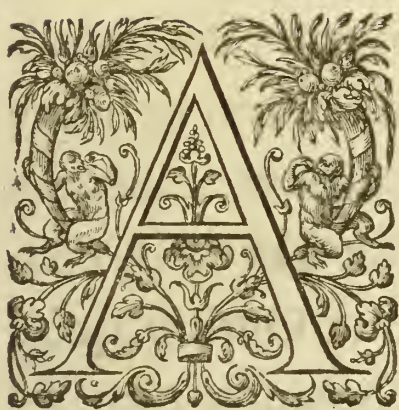
Tomus tertius;
Quo TUMULTVS BELGICI, ab
anno M. D. LX. vsq; ad INDVCIAS
M. DC. IX. pactas, enarrantur
Cum breui rerum per EVROPAM
illustrum narratione.

ANTVERPIÆ
EX OFFICINA PLANTINIANA
M. DC. XXIII.

C A N D I D O
L E C T O R I
S A L V T E M.

D posteriori quod spectat nostrorum ANNALIVM Partem, quæ est de TVMVLTVS BELGICIS (prô dolor ! nondum sopitis) id ante omnia rogatum te velim, benigne Lector , eam vt omni seposito affectu , quomodo à me scripta est , perlegas. Principis viri Emblema est, NEC SPE NEC METV. commendatur quidem & illud, SPEMQUE METVMQUE INTER. Sed posterius hoc ad singulos in priuata functione dictum est; illud ad eos, qui publicum munus gerunt, excitandos (inter quos & Historicus) sui- que officij admonendos, plurimùm valet. Itaque nec ego , quod sciam, in hoc Opere vlli insulto, quasi sperans ex hoc aduersarij eius gratiam; nec vice versa vlli adolor, metuens eius offensam

(Deo enim & publico Bono ſcriptiones meas potiffimùm deſtino) ſed res præcipuas , vt geſtæ ſunt, aut certè vt de eis erant hominum ſaniores ſententiæ , diſtinctè & inprimis ſincerè narrare ſtudeo. Id an ſim aſſecutus, incorrupti arbitri iudicium eſto.

Reiecerunt dudum haud pauci, quidam etiam qui partes Regias ſequi videbantur, præcipuam T V M V L T V V M ſeu Seceſſionum cauſſam in Inquiſitionem Hiſpanicam, & licentiam militarem Hiſpanorum in Belgas, quæ fuit D V C E A L B A N O Belgium pro Rege gubernante. Omitto, quòd cogitare debuiffent Belgæ, Hiſpanos non ita multò priùs ſimiliter peſſimè fuiſſe tractatos à Belgis, de quo prior Annalium noſtrorum Pars ad annum milleſimum quingentefimum decimum nonum : ſed inde ſcilicet opinio illa longo tempore apud multos obtinuit, quòd per annos viginti à cœptis turbis nullus de earum initijs aut cauſſis ſcripſerit, quàm qui Principis Orangij & ſociorum eius partes ſunt ſecuti; qui ea tantùm ſcriptis mandarunt, quæ ſeceſſioni eorum fauere videbantur, diſſimulatis & omiſſis pænè omnibus, quibus Orangius cum ſuis, annis totis qua-
tuor,

tuor, antequam anno sexagesimo sexto superioris sæculi incendium erupit, iustam Regis iram, callidè quidem, sed indecorè, ne dicam proteruè, concitarunt. Quæ à nostro FLORENTIO VANDER HAER in doctissimo suo libello DE INITIIS TUMULTUVM BELGICORVM, anno Domini M. D. LXXVII. (qui est annus Tumultuum vigesimus primus) edito, liberè simul & grauitè in lucem prolata, & à nobis distinctè singula suis locis & fideliter inserta, si quis sano affectu & iudicio legat & expendat, haud credam eum miseriarum primarum causam in Regiam Maiestatem aut Hispanorum insolentiam posse torquere. Lege igitur, quisquis es, & cense incorruptè; & tu inprimis, qui nos secuturus es, quanto liberior eris ab inuidia; & sape, si sapis, nostro malo.

Felix quem faciunt aliena incommoda cautum.

APPRO-

A P P R O B A T I O.

TERTIVM hunc Tomum Annalium rerum Belgicarum, quem unà cum duobus prioribus, magno studio & iudicij maturitate conscripsit R. D. Franciscus Hareus, eò digniorem censui qui prælo committatur, omniumque cum Exterorum tum Indigenarum manibus teratur, quò accuratius quàm alij quivis, & maiori fide, T V M V L T V V M BELGICORVM initia, causas, progressus, utinam & exitum! proponit, & posteritati, qua eadem aliquando demirabitur, transmittit. Datum Antuerpia in Seminario Episcopali, die XV. Nouemb. anno Domini M. DC. XVII.

Laurentius Beyerlinck, Archipresbyter
& Canonicus Eccles. Cathedral. Antuerpiensis, librorumque Cenfor.

Cum Privilegio ALBERTI & ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ Infantis Hispaniarum, Archiducum Austria, Ducum Burgundia, Brabantia, &c. Serenissimorum Belgicæ Principum.

Signat.

De V Vitte.

FRAN-

FRANCISCI HARÆI

ANNALES

T V M V L T V V M

BELGICORVM

S V B

PHILIPPO II. HISPAN. REGE,

XLIII. BRABANTIAE

VI. BELGII VNITI PRINCIPE.

DISCEDENS in Hispaniam è Belgio (inquit Florentius Vander Haer in libro De iniitiis Tumultuum Belgicorum) potentissimus Hispaniarum Rex Philippus eius nominis Secundus, sexto Kal. Septembris, anno Virginei partus millesimo quingentesimo quinquagesimo nono, Gubernaculum supremum Belgicarum prouinciarum, & speciatim Brabantiae Ducatus primarij curam commiserat sorori suæ Margaretæ Austriacæ, vxori Ducis Parmensis, prudenti feminæ, in Belgio natæ & educatæ; Prouincias ceteras singulis Aurei velleris Equitibus, similiter Belgarum moribus diu assuetis. Qui proximi Gubernatrici à consilijs essent (Senatores Status vocantur) constituti à Rege erant Granuellanus, Episcopus Atrebatensis, Comites Egmondanus & Hornanus, Princeps Oran-gius seu Aurantius, Bossutius, Glaionius, Barlaimontius, Philippus Nigri, Viglius, Brussella, Regnardus, & Tisnackius. Res arduæ mox occurrebant tractandæ. Diebus paucis ante discessum Regis venerant in Belgium Roma Nuntius Apostolicus Episcopus Clusinensis cum Franci-

*Parmensis,
Regis so-
ror, Gu-
bernatrix
Belgij; &
qui tunc
viri pri-
marij.*

1560
Adfertur
Diploma
Pauli IV.
de erigen-
dis nouis
Episcopati-
bus.

Nascitur
Albertus
Serenissi-
mus Belgij
Princeps.

Nuptia
Philippi
Regis Hi-
span. cum
Isabella
Francica.

Urget in
Belgio Grã
uellanus
negotium
nouorum
Episcopati-
uum.

Consentia
Bulla Pau-
li Quarti
præcipua.

scio Sonnio Doctore Theologo, adferentes litteras Pauli III. Romani Pontificis, signatas quarto Idus Maij eiusdem anni quinquagesimi noni; quibus novos Episcopatus in Belgio instituendi facultatem concedebat: cuius rei Diploma mox ponemus. Sed, cum omnia tunc ad profectiorem Regis parata essent, dederat id negotij Rex in primis Atrebatensi Granuellano; ipse perficeret. Qui quantas hinc perpeffus sit difficultates, dicetur pluribus annis sequentibus. Interim hoc anno die 13. Nouẽbris nascitur Neostadij in Austria Albertus Austriacus Maximiliani, (qui paulò post Imperator patri Ferdinando successit) filius, Serenissimus Belgarum Princeps; cum mox anno sequenti sexagesimo, mense Ianuario Elisabetha seu Isabella Francica, Regi Philippo desponsata (deducẽtib; eam Antonio Borbonio Vendomiã Duce, fratremq; eius Carolo Borbonio Cardinale, aliisq; Franciã Proceribus) traiectis Pyrenæis montibus in Regnum Nauarrę venit. Hinc post solemnia vtrimq; officia, redeũtib; in Franciam Vendomiis, recipitur à Prorege Albano, Cardinale Burgenfi ac Duce Infantasio, regia magnificentia; accurrerantq; simul alij complures Hispaniẽ Proceres spõsæ honorandę causa. Rex Philippus Toletum Complutum sponsæ obuiam procedit, Aulicosq; omnes Guadalaram præmittit: à quibus denuò honorificè salutata, Complutum ad Regem sponsum festinat. Rex ei ad arcem, quæ in propinquo stabat, occurrit: cumq; inuicem suauiter salutassent, ad arcem diuertunt; ac postridie die 31. Ianuarij celebratis solemnibus nuptiis iunguntur; indeq; Madrilium profecti, aliquot diebus omni lætitiæ genere peractis, nuptiis finem fecere. Tum Rex cum Regina Toletum venit: vbi, cum se, sumptuosissimis à Senatu exhibitis ludis & spectaculis, plures dies recreassent, ad alias similiter ciuitates profecti sunt, Francis vbiq; non parum magnificentiam Hispanicam admirantibus. Post tres menses cum Rege marito Madrilium venit, dimisso pro maxima parte Francico comitatu. Interea in Belgio urgebat Antistes Atrebatensis Granuellanus nouorum Episcopatum à Rege discedente sibi demandatum negotium, maximè quòd die quoque decimo quarto Martij anni præsentis signarat in eamdẽ rem rursus Diploma Papa Pius Quartus, qui Pontifici Paulo, anno superiori 15. Kalẽd. Septembris defuncto, ipsa Vigilia Natiuitatis Dominicæ proximæ successerat. In Bulla primaria Pauli Quarti, præmissis causis, tum aliis, tum vt ob hæreses ingruentes diligentior vbiq; habeatur Dominici gregis curã, hæc inter cetera leguntur: Itaque Cameracensem, Atrebatensem, Tornacensem, Audomarensem & Namurcensem; Mechliniensi verò Antuerpiensem, Gandauensem, Brugensem, Ipreensem, Buscoducensem, Ruræmondensem; Traiectensi autem Harlembensem, Dauentriensem, Leewardiensem, Groeningensem,

„ gensem & Middelburgensem ciuitates diœcesesq; auctoritate Apосто- 1560
 „ lica & tenore præsentium attribuimus, quorum singulorum causæ ad
 „ suum cuiusque eorum Archiepiscopum secundum sacros Canones de- *Octodecim*
 „ ferantur perpetuò, similiter concedimus & assignamus: & quod ad Ar- *Episcopi*
 „ chiepiscopalia & Prouincialia iura pertinet, ciuitates, diœceses, clericos & *designati*
 „ populos commemoratos, eisdem Præsulibus, qui pro tempore fuerint, *per Belgii*
 „ subiicimus; sicut easdem ciuitates, diœceses, clericos & populos, quod *4. antiqui,*
 „ ad ordinariam Episcopalem iurisdictionem & potestatem attinet, suis *reliqui no-*
 „ quoq; ipsorum, qui pro tempore fuerint, Episcopis subiectos esse decer- *ui.*
 „ nimus. Archiepiscopatu verò Mechliniensi quinque millium, & cuili- *Des noui*
 „ bet ex Episcopalibus mensis huiusmodi trium millium ducatorum auri *Archiepi-*
 „ de camera annuos redditus, ex decimis & bonis ac prouentibus Ecclesia- *scopatus*
 „ sticis per dictum Nuntium specificandis & repartiedis, pro earum dote *quinq; du-*
 „ eadem auctoritate etiam perpetuò applicamus & appropriamus. Eidem *catorum*
 „ autem Philippo Regi, eiusque successoribus, qui pro tempore eiusdem *millia; Epi-*
 „ regionis in temporalibus Domini extiterint, ius nominandi personas *scopatum,*
 „ idoneas, in Theologia Magistros, aut in Decretis Doctores seu Licentia- *tria.*
 „ tos, nobilium Vniuersitatum more, diligenti examine præcedente pro- *Ius nomi-*
 „ motos, ad dictas Ecclesias, Nobis & Romano Pontifici, qui pro tempore *nandi Epi-*
 „ fuerit, per Nos & eundem Pontificem in Archiepiscopos & Episcopos *scopos Re-*
 „ earum ad nominationem huiusmodi instituendos, de eodem consilio *gi eiusq;*
 „ & scientia & auctoritate in perpetuum reseruamus atque concedimus. *successori-*
 „ Ita quidem Bulla Pauli IV. data anno, vt dictum est, præcedenti. Ve- *bus conce-*
 „ rùm eoiam mortuo, hanc rationem magis probarunt Nuntius Apосто- *sum.*
 „ licus atque Episcopus Atrebatensis Granuellanus, singulos vt Episcopos *Mutato*
 „ singulorum Monasteriorum vacantium Abbates perpetuos nomina- *consilio*
 „ rent, quòd sic velut non alienarentur aut distraherentur Abbatiarum *singuli*
 „ bona. Assignatur itaque ab iisdem (Abbatibus & Monachis frustra re- *Episcopi*
 „ clamantibus) Archiepiscopo Mechliniensi Abbatia Affliginiensis; Ant- *singulare*
 „ uerpiensi, S. Bernardi; Buscoducensi, Tongerloënsis; Brugensi, Dronga- *Abbatia*
 „ na; Harlemensi, Egmondana; Middelburgensi, Præmonstratensis eius *rum esse;*
 „ urbis; Namurcensi, S. Gerardi Broniensis: de aliorum Episcopatu- *Abbatibus.*
 „ doribus ageretur. Interea nominatur auctoritate Regia ad Archiepisco- *Nomina*
 „ patum Mechliniensem ipse Atrebatensis Granuellanus; ad Episcopatum *primorum*
 „ Antuerpiensem, Philippus Nigri (sed mortuus est priusquam res consti- *novorum*
 „ tueretur;) ad Buscoducensem, Franciscus Sonnius; ad Iprensensem, Marti- *Episcopo-*
 „ nus Rithouius; ad Brugensem, Petrus Curtius; ad Gandauensem, Cor- *rum.*
 „ nelius Iansenius; ad Ruræmondensem, Guilielmus Lindanus, quatuor
 „ postremi omnes eximij Theologi: ad Harlemensem, Nicolaus à No-
 „ uaterra; ad Middelburgensem, Nicolaus à Castro; ad Dauentriensem,

1560

Frater Ægidius de Monte, Franciscanus; ad Leuwardiensem, Cunerus Petri; ad Groeningensem, Frater Ioannes Cnifius Franciscanus; ad Atrebatensem, Franciscus Richardotus, cessione Granuellani; ad Audomarensem, Hamericourtius Abbas sancti Bertini; ad Namurcensem, Antonius Hauetius, Dominicanus. Variæ super his erant hominum sententiæ.

Rationes eorum qui probabant hoc institutum.

Alij rectè factum dicebant, propter circumstantes vndique provincias hæreticas: tantò itaque vt diligentius in amplissimè habitato & frequentato ab externis Belgio aduigilaretur; neque nouum id esse; iam olim sub annum Christi 725. Gregorium II. Ro. Pontificem rescripsisse D. Bonifacio Germanis prædicanti in hæc verba: Præcipimus, vt iuxta Canonum statuta, vbi multitudo excreuerit fidelium, ex vigore Apostolicæ Sedis debeas ordinare Episcopos, pia tamen contemplatione, vt

Quid contra nos Episcopos alij disceptarint.

non vilescat dignitas Episcopatus; Causa 16. quæst. 1. Alij factum improbabant, maiorum instituta valere debere; Monachis eos Præfectos non esse dando qui Monachorum disciplinam nullam tenerent; violari contra Ius gentium supremas testatorum voluntates, qui hospitibus, qui egenis, quod superesset Monachorum necessitatibus voluissent impensum; nunc in speciem Theologos exhiberi, postea aulicis omnia prædæ futura. Addebant, Episcopis Abbatiarum titulis in Ordinum comitiis locum aperiri: ipsi deinde summo Pontifici obstricti seuerè nimis præter patriæ priuilegia in hæreticos animaduertendum maiori auctoritate decernerent; Belgarum neminem, maximè Brabantinorum, nisi per loci Iudicem, non per Ecclesiasticos plectendum. Hæc & similia illi. Reddebant tamen alij è contrà, dicentes, in dicto priuilegio, de nemine aliter puniendo, conceptis verbis adiectum esse, (Nisi in crimine priuilegiato.)

Ad ea obiecta priorum responsio.

Iam verò hæresim crimen esse tale, dudumque fuisse. Vnde illa inter leges Imperiales, C. De hæreticis, L. Manichæos, & L. Quicumque; itemq; in 6. c. Vt inquisitionis, & alibi. Quod in Religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. Item, In mortem quoque inquisitio tendatur. Et rursus: Vltimo etiam supplicio coërceantur, qui illicita docere tentauerint. Denique Lege Iulia Maiestatis reos ex quo die crimè

Tum quid tertij senserint.

fit contractum, intestabiles existere. Tertij, si non iniuria, tamen imprudenti consilio tam seueram apud Belgas, homines ingenij mitis, disciplinam adhiberi dissertabant. Atque hæc inter alia semina erant turbarum Belgicarum, de quibus heu nimis multis annis erit agendum. Eodem tempore in Francia, ab his qui se reformatæ Religionis nuncupabāt, aperte tumultuari est cœptum. Causam hanc prætexebant: Rege Francisco adhuc iuuenem, Cardinalis Lotharingus, cum fratribus Duce Guisiano, Duce Aumalio, & Marchione Albeuffio, totius Regni gubernacula sibi

Initia tumultuum Francorum, prætextu Religionis.

sumpsisse videbantur, quòd auunculi Reginae Mariæ vxoris Regis Francisci

cifici

cisci essent. Huius Gubernationis Guisianæ causâ murmur non leue inter Nobiles ortum, velut parua ratio aliorum Procerum præter eos in Aula haberetur. Itaque mense Martio Guisianis cum Rege Ambosæ commorantibus, plurimi Nobiles, aliique non pauci tam equites quam pedites, vi armata sese opponere cogitât, qui apud præcipuos Regni Proceres subsidium refugiumque habere putabantur. Volebant hi supplicis libelli exhibitione Guisianorum delicta abusûsq; in Regni administratione Regi declarare; verùm studiosiùs obseruati plerique capti sunt, eorumque corypheus Regnaudius (erat is familiâ Nobilis, sed exul) sclopeto interemptus est. Plures ex captiuis capite truncati sunt; inter quos Baro Castelnauus, cum iam vt proditor ceruicem incidendam præbere deberet, exclamauit, se nequaquam proditorem esse, nisi Guisiani essent Reges. Creuit autem in dies singulos odium in Guisianos, quod eos nequaquam latuit. Cumque mense Augusto Protestantes supplicem libellum per manus Ammiralij Castillonij Regi pro suæ religionis libertate permagnæ multitudinis nomine signatum obtulissent, parum tamen tunc promouerunt. Guisiani autem tum factionis Ambosianæ inuidia, tum Reformatæ religionis titulo dudum Edictis duorum præcedentium Regum proscripto, potentiam interim suam auctoritatemque firmiorem reddebant. Nec multò post, varias suspiciones conquirentes, de Rege Nauarræ, Principe Condæo eius fratre, Vidasmo Castreo, aliisque Proceribus, tamquam tumultus Ambosiani auctoribus, eos in Curiam appellari procurant. Condæus, Vidasmus, & alij quidam sine mora captiui seruantur, Regi autem Nauarræ custodes constituuntur; actio omnibus grauis intentatur, Rege magna militum copia instructo. Videbatur iam causa Guisianorum triumphare, cum Nonis Decembris è maligno vlcere in capite enato Aurelii Franciscus Secundus Francorû Rex moritur ætatis anno decimo septimo, nullis è Maria Scotiæ Regina relictis liberis; successitque frater Carolus, eius nominis Nonus, Aurelianorum tum temporis Dux, ætatis annum vndecimum ingressus. Tum libertati restituti sunt Rex Nauarræ, Condæus, & alij; quin eidem Nauarræ, & Reginæ matri Catharinæ Medicæ Henrici Secundi viduæ, Regni gubernatio à Statibus Regni committitur. Mense Aprili huius anni classis Hispanica insulam Guelbes, olim Meningæ ac Lotophagi appellatam, ad oram Africæ occupant, extruuntque in ea arcem Philippo-calcazeram dictam. Sed sub finem Iulij Turcæ eandem rursus vendicant cruenta victoria. Hinc præsidia quæ in Belgio adhuc restabant Hispanorum, in Hispaniam sunt reuocata. Mense Iunio Regina Scotiæ, senior Ducis Guisix soror, obiit, relinquens Gallos sibi præ ceteris semper fideles, à Scotis, auxiliantibus Anglis, apud Letham obsessos;

*Ambosa
conspiratio
cõtra Gui-
sianos.*

*Coryphæus
conspira-
tionis sclo-
peto ictus,
pleriq; alij
capti.*

*Captus de-
num èp
Condæus,
aliiq; non-
nulli Pro-
ceres.*

*Moritur
Rex Fran-
ciscus, suc-
cedit fra-
ter Caro-
lus, vnde-
cim vix
annorum*

*Captiui
dimissi:
quin èp
Nauarræo
cum Regi-
næ matre
Guberna-
tio transi-
ta.*

1560

*Scoti quoniam
multum
ruantes à
Catholica
Romana
desciunt.*

qui cum non multò post certis legibus se tradidissent, quòd ex turbatissima Gallia nullum veniret subsidium, Scoti mox à Catholica Romana religione desciuerunt; pròque vetere, Religionem nouam ad affinis Angliæ conformatam susceperunt. Mense Iulio Antonius Perenotus Granuellanus Archiepiscopus Mechliniensis, vt diximus, designatus, etiam Cardinalitio honore à Romano Pontifice Pio Quarto decoratus est. Tum mense Septembri propè exacto, Gustauus Suecorum Rex valdè inclinata ætate mortem obiit, cum annos quinque supra triginta regnasset, viginti Catholicus, reliquis Lutheranus, succedente filio Erico. Mense Nouembri extremum quoque diem clausit Andreas Doria seu Auria, Melphensium Princeps, Neptunus alter, cuius expeditiones plurimæ supra sunt commemoratæ, septennio circiter centenario minor. Cuius ad laudum cumulum hoc accessit, quòd patriam Genuam fidelitate ac fortitudine summa iam inde ab anno duodetrigesimo supra sesquimillesimum magna virtute animi Gallis eiectis, libertati restituit. Cuius singularis beneficij memor Ciuitas, Tabulæ publicæ in Curia Dorienfi appensæ PATREM PATRIÆ inscripsit; vt ne tanti viri memoria aliquando deperiret. Vxoremquam ducta, omnium fortunarum triremiumq; suarum heredem scripsit Ioannem Andream Auriam fratris sui filium.

*Mors Regis Sueciae,
& Principis Genuæ.*

*Pius IV.
Concilium
Tridentinum
resumi iubet.*

Tertio Kalend. Decembris Pius IV. Pontifex, Concilium Tridentinum aliquandiu intermissum, ad proximum Pascha resumendum omnibus indixit.

1561

*Dissidium
in Francia
super gubernatione
Regni.*

Itaque sub principium anni sequentis 1561. mandatum omnibus Ecclesiæ Gallicanæ Episcopis, vti se ad Concilium Tridentinum adeundum pararent; sed sine effectu, nec nisi anno proximo Concilium illud resumptum est. Diximus antè, post mortem Francisci Secundi Galliarum Regis, Regni curam tutelamq; Caroli Noni Regis vndecim tantum annos nati, Reginæ matri, Regique Nauarræ fuisse demandatam. Verum non multò post inuidiæ atque dissidij non parum inter eos ortum est; quod quidem Guisiani, Dux Nemoursius, Cardinalis Turonensis, D. Andree Marischalcus, Brisachus, pluresque alij Reginæ partes secuti fouebant; Condæus è contrà, Cardinalis Borbonius, Ammiralius cum fratribus, alijq; Proceres nonnulli Nauarræo studebant. Altercatio erat, Possitne femina in Galliis esse Regis tutrix? tum non satis erat Nauarræum inscribi Regis Locum-tenentem. Postea Comestabilis reconciliasse Reginam & Nauarræum visus est. Verum is, dum conspiceret

*Parisius
palam ad
cubiculum
Condæi
habentur
cõ-
ciones dicte
Reforma-
tæ.*

Quadragesimali tempore liberè carnes edi, & publicè etiam venumdari, conciones palam ad Condæi cubiculum haberi, suspicari cœpit occulta esse de Religione inter Reginam & Nauarræum consilia. Interea Marechallus Mommorantius pluribus cum Comestabili agit, persuadere

dere

dere conatus, maiora se familiæ fundamenta peruertere, cum à Condeço, Castillonæis, Comite Rupefocaldio, ceterisque Religionem reformatam profitentibus se alienaret, nec bonam idè Nauarræ gratiam inire, nec fortasse Reginæ. Satius esse Castillonæos & Guisios colluctari sine, interea ipse pignora seruaret. Verùm hoc tantùm Memorancij prolixis sermonibus Comestabilis respondit; Religionis nouationem sine status & politiæ mutatione existere non posse; se fidelem esse Regis famulum; non passurum Regum demortuorum actiones improbari. Itaque gliscere in dies dissensiones, & palàm demonstrari multæ iniuriæ & contumeliæ inter vtriusque Religionis homines, factiosaque Hugonotarum & Papistarum agnomina cœpere: Condæus eiusque affectu deprimebant Guisianos, quòd etsi fortè ex stirpe essent Caroli quondam Magni, sed nequaquam ex ea profapia ex qua ipsi Regesque iam dudum regnantes, nempe Hugonis Capeti. Quòd dextrè in eos retorquentes Guisiani, proinde Hugonotas eos appellabant; sed viderent, ne vt olim Hugo ille Capetus, nouum Regni Statum molirentur. Missum hinc mense Iulio nomine Regis ad omnium Prouinciarum Magistratus Rescriptum;

„ Ne vocabula Hugonotæ vel Pontificij seu Papistæ posthæc vsurpentur.

„ Ne quis magno vel paruo numero domos alienas, superiorum Edictorum, quæ cœtus illicitos prohibuissent, prætextu ingrediatur. Qui Religionis causa detinerentur, liberentur. Qui pro eadem causa Regno accessissent, iis redeundi plena corporum facultatumque suarum libertate facultas sit, dummodò Catholicè, & sine scandalo viuere velint; sin nolint, sua bona vendere, seque aliò recipere fas sit. Exinde multò etiam maiores vbique turbæ. Quare mox eodem adhuc mense Iulio aliud Parisiis editur Edictum: Ne Religionis prætextu conuitia aut iniuriæ fiant; qui secùs fecerit, capitale pœnam pendat. Interim vsque ad Generalis aut Nationalis Concilij determinationem, ne vel priuatim vel publicè Conciones aut Sacramentorum administrationes habeantur, alio quàm in Catholica Ecclesia vsitato ritu. Gratia tamen ac venia tributa, ob res ad illum vsque diem propter Religionem gestas. Falsis delatoribus pœnæ graues statutæ. Armis omnino interdictum. Exinde in decimum Augusti Possiacum oppidum Sangermano proximum indictus Conuentus. Data his qui Reformatos se vocabant, eò liberè conueniendi disceptandique facultas, publica fide per Regias litteras tributa. Conueniunt Beza, Petrus Martyr, Marloratus, & alij. A die nona Septembris per dies aliquot præsentè Rege totaq; aula disceptatum est, sed nullo cum fructu, vtrisque victoriam sibi tribuentibus. Itaque singulis diebus querelæ vtrarumque partium deinceps ad Regem ex omnibus Regni partibus deferebantur, conciones nouæ vbique habebantur, data

*Pronūtia-
tum Come-
stabilis de
innouatio-
ne Religio-
nis.*

*Hugonota
unde in
Francia
dicti.*

*Edictum
in Francia,
mitigans
Edicta su-
periorum
Regum.*

*Item Edi-
ctū aliud.*

*Disputa-
tur Possia-
ci de Reli-
gione, sed
vtrisque vi-
ctoriam si-
bi tribuen-
tibus.*

1561 ad hoc à Rege, nec data facultate. Apud Belgas magna Tornaci erat Gallorum gratia, Galliſque ita Tornacenses libenter utebantur, vt nulla cum gente commercia æquè frequentarent. Cùm itaque in Galliis feruere nouis studiis cuncta cœperunt, tum id equidem euenit, vt mensibus Augusto & Septembri huius anni 1561. conciones habere ad filuas vrbi vicinas Nouatores inciperent, intra vrbein turbas molirentur, sub noctē in forum progressi Psalmos ad numeros Geneuenses decantarent, Præposito rerum capitalium litteris minarentur. Sed de his pleniùs anno sequenti. Intereà apud Brabantinos ceterosque Belgas populares nullus in posterum videbatur calamitatum metus, omnia iam firma pace consistere vulgus existimabat. Sunt ibi veteri consuetudine in singulis ferè vrbibus municipiisq; Contubernia siue Collegia quædam (Guldas vocant) constituta. Contubernales autem certis diebus, festis præcipuè, peracto diuino Officio, armis se exercent; sagittarij veteres olim balista chalybea, & arcu manuario, gladiatores quouis armorum genere; patrumque nostrorum memoria etiam sclopetarij accesserunt. Hi omnes, necessitate vrgente, non tantùm patriæ defensionem, verùm etiam Principum custodiæ & satellitio destinabantur, ita vt è suo quisq; oppido Principem discedentem in proximum deducere consueuerint. Et hæc quidem Collegia exercitio corporis, & patriæ Principumq; defensionem erant sacra. At verò & alia quædam ingeniis animiq; exercitationibus, nempe scientiis eloquentiæ & Rhetoricæ, quam vocant, vernaculæ destinabantur; quorum præcipuum erat studium Principem populumque comædiis, tragædiis, fabulis scenicis, aliisq; id genus ludis recreare. Sunt autem hæc sodalitia omnia, multa immunitate, priuilegiisq; non cõtemnendis à suis Principibus donata ac cõonestata, legibus prætereà decoris probisq; stabilita. Huiusmodi Collegæ in læto Principum introitu, triumphis, victoriæ pacisq; festiuis gaudiis, congratulationibus, felici optatõque Magnatum aduentu celebrandis, ornandis, decorandis, semper primi præcipuique fuere. Pacis tempore Collegia hæc in vrbibus brauia præmiâque quædam, priscam frugalitatem loquentia, inter se cõstituebant. Ad ea exercitio sagittandi aliisq; armis tractandis obtinenda conuocabantur ciuitates vicinæ inuitabanturque; adducebantque Sagittarij plerumque comites sodalesq; Rhetoricos. Atque his modis ciuitates communitatesque summa cum virtute ac honestate in concordia amorisq; testimonium aliquot retrò sæculis sæpè conuenere. Similiter & Rhetorici sua quoque præmia optimè ad propositam quæstionem respondenti constituerunt. Exempli causa. Anno 1539. Collegium Rhetorum rhythmicorum Gandauì Fontanorum nomine appellatum, Caroli Quinti Cæsaris permissu gratiâque, chartam vicinis ciuitatibus

misit,

Noua conciones etiã Belgium circa Tornacum inuadunt.

In Brabantia nihilominus adhuc pax, & festiuitates.

Collegia ibi varia sagittariorum, tum & sceniorum.

Excitant inuicem, propositis præmiis.

misit, hanc quæstionem continentem, *Quæ morienti homini maxima sit consolatio?* Ad quam soluendam nouemdecim Collegia (Cameras vocant) diuersis è locis solemnè pompa præstò adfuerunt, & suam quisque solutionem Comœdia morali publico in theatro ediderunt. Hic summum brauium Antuerpiensibus datum, huius solutionis ratione; *Carnis resurrectionem homini morienti maximam esse consolationem, Christi passioni, morti, atque resurrectioni innixam.* Winoxbergensibus secundum præmium decretum, exposita solutione; *Fiduciam in Christo, & eius spiritu nobis dato, homini morienti maximum esse solatium.* Huiusmodi brauij primarij genus vernaculo nomine *Landt-iuueel*, id est Prouinciæ cœniliū, appellatum est. Ad eum modum hoc anno 1561. Antuerpiensè Contubernium à Viola flore nomen sortitum, charta simili vicinas ciuitates inuitauit, rogans in tertium diem Augusti adesse quæstionemque soluere velint, *Quid homines ad artes potissimum excitet?* Constituta hinc præmia non solum quæstionem doctissimè soluentibus, verum etiam eleganter, speciosè, maximoque contubernalium numero intrantibus; figurato quoque & morali ingressu, *Quomodo amicè conueniendum, suauiterque discedendum sit*, declarantibus; præterea Emblemata suam elegantissimè præsentantibus; Templum amplissimè honestissimeque intrantibus; festos ignes quauis materia & arte, picatis vasis, pyribolis, facibus, tædis, laternis, trullis ferreis, similibusque instrumentis luculentissimè extruentibus; festiuissimum ludum, lepidissimamque Comœdiam agentibus. Ad hæc Comœdiæ morali spectaculo demonstrantibus, *Quàm necessarij sunt humano generi Mercatores, iuste negotiantes;* tum simplicitate innocentiaque maxima, ridiculis verbis factis que sine scommate, contumelia, dedecore aut infamia, stultitiam simulantibus. Atque in hanc rem victoribus variis varia erant ordinata præmia. Missa itaque hac quam diximus charta, ad tertium Augusti quatuordecim Rhetorum rhythmicorum Collegia, ex variis Brabantia ciuitatibus municipiisque conuocata, Antuerpiam venere. Bruxellensi Serti Mariæ nomine appellato, mox brauium pulcherrimi introitus meritò adiudicatum. Hi enim contubernales trecenti & quadraginta numero, equites omnes, magnificè primo ingressu incedebant, Hungarorum more amicti, pallis holosericis sericisque murice tinctis, fimbriis argento prætextis; rubris pileis instar galearum antiquo opere summaque arte factis; thoracibus, plumarum fasciculis, cothurnisque candidis; zonis lutei, rubri, cærulei & albi coloris auro affabrè intertextis. Porrò aduehebant pegmata septem, pulcherrimè veteri arte fabricata, à diuersis personis dexteritate insigni intus latentibus gestata; præterea currus vulgares 78. pulchrè inprimis facibus ardentibus instructos, & panno rubro lineis albis prætexto con-

1561
Quæsitum
an. 1539.
Belgus omnibus à Gandensibus propositum.

Victores tunc Antuerpienses, proponunt hoc anno & ipsi.

Singulis victoribus singula quoque præmia proposita.

Quatuordecim Rhythmicorum collegia splendide Antuerpiam ingrediuntur. Contubernales Bruxellenses 340. omnes instar equitum Hungarorum.

1561

tectos; aurigæ simul omnes rubris palliis vestiti; in ipsis curribus variæ personæ collocatæ erant, egregias vetusti artificij figuras repræsentantes, quarum interpretatione declarabatur, *Quomodo suaviter conveniendum, amanterque discedendum sit.* Magna etiam celebritate pompæque eò venit Mechliniense Contubernium Pæonia appellatum. Fuere trecenti & viginti sex equites, tunicis multitijs rufi coloris, limbis auro intertextis, pileis rubris; thoracibus, caligis, & plumis luteis, corollis aureis, cothurnis ocreisque nigris. Habuere septem pegmata, prisco more artificioque constructa, & personis ornata: ad hæc currus septem panno rubro in quadrum pulchrè coopertos, quorum singulis octo emblematis, præclarè decoratis insidebant contubernaes duo cum facibus, ponè exstabant binę trullæ ferreæ ardentibus funalibus. Reliqua quoque aliorum locorum Collegia his quidem modis, non tamen tanto sumptu numeroque urbem Antuerpianam sunt ingressa. Festis ignibus, ludis scenicis, fabulis, iocis, salibus, gesticationibus ridiculis, conuiujs comestationibusque aliquot hîc transacti dies, donec brauia victoribus fuere collata. Obtinuit pulcherrimi introitus palmam Bruxellése Collegium Sertum Mariæ dictum; Quæstionis autem primariæ, *Quid hominem ad artes potissimum excitet?* optimè his verbis solutæ, *Latus, honor, præmium;* Louanensibus, Rosæ nomine insignitis, meritò datum est præmium: & alia, aliis, in vulgari libello hac de re edito prolixè narrata. Hoc anno Guilielmus Nassouius Orangiæ Princeps Lipsiæ in Germania Annam filiam Mauritij Ducis & Electoris Saxonæ ritu Lutherano ducere constituerat (sicut & mense Augusto duxit.) Detulerat eam rem ad Cardinalem Granuellanum prius, & veluti cum eo deliberarat. Responderat Cardinalis quod ex re ipsius esse putabat, multaque causatus erat, cur eas nuptias non probaret. Contrà, Orangius eò rem progressam affirmat, vt discedere ab iis nuptiis, de quibus cum Augusto patruo conuenisset, minùs posset. Itaque irascitur Cardinalis, grauemque sibi facere iniuriam coram Orangio magno stomacho sæpius commemorat, suo, vt existimabat, iure. etenim hucusque Orangius Cardinale Granuellano familiariter atque amicè vsus erat. Fuerat enim Orangij perquam studiosus pater Cardinalis tum cum de Renati Chalonij hereditate disputaretur; neque Iure pertinere eam ad hæretici filium posse multi affirmarent. Vnius enim senioris Granuellani auctoritate Orangius tum fuerat defensus, multisque ita post beneficiis ab eo cultus, vt se Orangio apud Cæsarem peculiarem patronum, & filium Hieronymum familiæ atque ineunti adolescentiæ Orangij Præfectum daret: quod Granuellanorum in se studium ita Orangius excipiebat dudum, vt Legationes, ceterarumque rerum negotia, si quæ publica cum Granuellano hoc iunio-

re,

Mechlinienses sequentes 326.

Item adsunt aliorum locorum Collegia suo quaque modo.

Quæ præmia, quibus data?

Fomes summatum Granuellani contra Orangium.

Quam familiaris prius fuit Orangius Granuellano, & quare?

re, prius Atrebatensi Episcopo nunc Cardinale, inciderent, summa ea animorum consiliorumque concordia procurare videretur: imò de rebus priuatis, nisi auctore Atrebatensi, rem grauiorem nullam constitueret: peregrè Bruxellam adueniens, antè sæpenuerò apud Atrebatensem quàm domi ex equo descenderet; multaque iis ædibus, Atrebatensi vel impedito, vel absente, libertate vteretur; quo factum est, vt tantò maiores deinceps essent animorum auersiones. Accedebat istud. Reliquerat Rex in Belgio ad belli negotia consiliaque; Lazarum Zwendium Germanum, qui in Cæsaris atque Regis exercitu honestissimos Germanicæ militiæ ordines diu duxerat. Huic cum Orangio atque Egmondano, ceterisque eius ordinis, ea erat familiaritas, vti cum per eorum amicitiam infinita sibi polliceretur, per vnum stare Cardinalem existimaret, cur non etiam in Senatum Concilij Status adlegeretur, maiorè inque; quàm haberet, honorum atque opum dignitatem adipisceretur. Simultates iis temporibus Orangio cum Egmondano non leues intercedebant: reprehendit vtrumque; Zwendius, non illos videre, quàm ea res Cardinali perutilis existat, qui ad ceterorum contumeliam hac ratione vnus in Republica omnia auderet, possètque; omnia; sicque; facilè vtrique concordiam persuadet: erat enim illius viri cum magna apud vtrosque gratia, tum summa apud Orangium auctoritas; multumque eius consilio Orangius utebatur. Et quidem Egmondanus homo militaris, qui omnem in laude atque gloria cogitationem collocabat, facilè eò est perductus, vti alienam dignitatem (quam suæ existimationi indecoram arbitraretur) ingenuè odisse se satis apertè profiteretur; contra Orangius conceptam animo indignationem ita diutissimè celabat, vti nisi rebus ex animi sententia constitutis, eam in publicum non proferret: iam pridem enim Orangius eos animos conceperat, vti ferre iam non Cardinalis, sed nullius propè imperium posse à nonnullis crederetur. Certè hæc sunt ipsius Orangij in eo libello quem Proscriptioni Regiæ in se anno octuagesimo die 15. Martij factæ opposuit: Orangij Principatum nullis alieni Imperij legibus obnoxium; gentem Nassouiam Augustorum Cæsarum dignitatem tenuisse: si Nassouij in Belgio nulli extitissent, imperium in Belgio non fuisse Austrios habituros: Engelberto patruo suo magno victoriam Guinegasti, ditienes Transmosanas, Flandrorum coërtionem Maximilianum Cæsarem debere; ac similiter Henrico patruo Imperij dignitatem: Renato Chalonio, Geldriam restitutam, Cæsarem Carolum; sibi pacem Cameracensiam Regem Philippum: eas esse suæ gentis opes, vti alienis beneficiis non egeret; quindicies centena florenorum millia expensa se Cæsari atque Regi ferre; tam non sibi eam pecuniam restitutam, vti contra, multos suos gētiles, atque se à Belgij Principibus pati damna fuerit necesse. Et cum

*Lazarus
Zwendius
Germanus, vir
rursus ma-
gnus in
Belgio.*

*Agit is, ut
Egmondanus
Orangium
Grannuelano simul
se opponat.*

*Egmondanus homo
militaris
aperitius,
Orangius
testis
Grannuelanum la-
cessunt.*

*Magni spiritus
Orangij, propriæ
eius confessione.*

1561 *Fatetur Cæsaris & Regis voluntatē sibi diu fuisse suspectā.* propius ad rem accedit, fatetur suspectam sibi Cæsaris atq; Regis voluntatem diu extitisse; ferre se eas imperij leges non potuisse, quas non tam iudicio, quam pro libidine Rex meditaretur: seorsum multa se sibi consilia cepisse, quibus Regis conatibus occurreret; cum Equites in Ordinem Aurei velleris Gandavi Rex adlegeret, collegarum sententiis, quos Rex nollet, in eum Ordinem Equites cooptandos curasse: dum obses in Galliis venatione in speciem sese oblectaret, inuisa Regi consilia suscepisse: nouarum Religionum hominibus semper sese studuisse; admonitum à Rege discedente, vti in certorum hominum suspectam religionem animaduerneret, delatis rem denuntiasse. Hæc & plura in eo libro de se Orangius, ne quis incredibilia putet, quæ in posterum de eo sunt commemoranda.

1562 *Ad hac se studuisse semper Religionibus.* Anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, mense Februario, Legatos in Hispanias Brabantini ad Regem mittunt; hos sequuntur mense Maio vrbs Antuerpiæ delegati; inde à Principe Parmensi Gubernatrice mense Augusto Montigneus, qui de ærarij Belgici rationibus, de Galliarum motibus, subsidiisq; à Rege & Regina matre è Belgio postulatis, tum in primis de nouorum Episcoporum instituto, & quæ tæ se obiicerent difficultates, vti ante biennium narrare cœpimus, ad Regem referret. Omnium earum legationum is fuit exitus: Episcopum Antuerpia nondum haberet: per vnita Episcopatus Brabantinorum Monasteria, nihilominus de more Abbates legerentur. Composita itaque in præsens ea controuersia videbatur; sed nihilo æquiores multorum animos ea res faciebat. Affligemij & Tongerloij viri boni Abbates leguntur; ad sanctum Bernardum eiuscemodi, qui tum Catholicus, quântum videre erat, paulò post Lutheranus, inde Calvinista, ducta vxore, Minister existeret: quin & iis Monachorum electionibus accessit quæ consuesset Regis auctoritas: Electi quoque (quod iure Transmontanis permittitur) Monasterium procurant, Ordinumq; Brabantinorum Comitia frequentant. Sed quod erat postremum, vti ea Monachorum electio à Pontifice confirmaretur, id impetrari Romæ non poterat. *Cœcessum, ut nihilominus Abbates legerentur, sed nihil profuit.* Accidit item hoc anno Brabantinis perquam molestum, quòd Academiam (quæ vna toto Belgio hæctenus Louanij celeberrima existeret) noua Duacenate Academia imminuere velle Cardinalis atque Viglius viderentur; quamuis diu antè ea de re fuisset actum. Etenim ab anno millesimo quingentesimo trigesimo Duacenate, quòd rem eam Cæsari honestam, Belgio necessariam, sibi vtilem futuram affirmarent, diu multumq; à Cæsare contenderant, vti nouam omnium disciplinarum Academiam in ea vrbe collocaret, vt quæ Gallicè loqueretur, vrbsq; laxitate, ciuiumq; ingeniis peropportuna existeret. Restiterant hisce postu-

latis

latis Louanienses, quorum summa iis temporibus penes Cæsarem gratia, summa apud omnes erat auctoritas; neque obtinere quod postularant Duacenses tum equidem potuerunt. Postea, cum se Imperio Cæsar abdicasset, multaque à Rege de conseruanda Religione sunt suscepta consilia, tum demum, etiam Duacensibus ignaris, ea Regi ratio est probata, uti ea vrbe Academiam aperiret, qua adolescentes Gallicè simul discere cupientes, à Galliarum Academiis ac potissimum à Geneuensi retineret. Auctoritate itaque iam tum à Paulo IV. Pontifice impetrata, Rege in Hispaniam profecto, Hieronymo à Francia vrbis Duacensæ Pensionario seu Syndico rem eam Viglius exponit, Rescriptum Pontificium, Regisque auctoritatem ostendit. Rem lætanter Hieronymus excipit, ad Magistratum refert: magno totius vrbis consensu res non solum conceditur, sed etiam studiosè flagitur. Auget hominum studia Franciscus Richardottus Atrebatensis Episcopus, à Pio Quinto Pontifice Cardinalis pridem creatus, ad cuius Episcopatum ea vrbs pertinebat. Frequentes Duacensium Legati, & in his Hieronymus iam dictus, Bruxellam proficiscuntur: re cum Cardinale, Viglio, atque Nigri sæpiùs deliberata, de Professorum stipendiis, Academiæ immunitate, ceterisque ad rem eam pertinentibus constituunt: Ferre id ægrè Brabantini; neque minùs offendebatur Orangius, quòd & sese inconsulto res tanta susciperetur, tum quasi vrbe limitanea Academiam institui non oportere arbitraretur. Louanienses apud Ordines sic rem instituunt, ut quibus videretur commodissimis rationibus, ornatiorem saltem cultiorèmq; efficere suam Academiam conarentur; Professores adhuc novos Theologiæ, Iuris, Medicinæ, Matheseos, Historiarum, Linguarum, Græcæ, Latinæ, etiam Gallicæ constituerent; stipendia ceteris augerent, scholas magnis impensis exornarent. Succedit nihilominus Duacensibus negotium, Academiam iisdem cum Louanio legibus atque institutis hoc anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo mense Octobri aperiunt, magna cum aliorum quorundam, tum duorum in primis Abbatum Benedictinorum insigni pietate, Ioannis Lentaille Aquicinctensis, & Arnoldi de Cambe Gantoisij, Marchianensis, qui magnis impensis singula è fundamentis amplissima Collegia instituerunt. Malè habebat hæc res Belgas nouis Religionibus studentes, sed rursus recreabat, uti dicebant, quòd Deus tandem eorum votis responderet, qui binos sibi infensos Galliarum Reges Henricum & Franciscum è medio sustulisset, Regnis Angliæ & Scotiæ Euangelium dedisset, Cæsarem Carolum emota mente decedere de Imperio coëgisset, Cardinali Granuellano Papistarum per Belgium principi fortissimos hostes opponeret, (Orangium, Egmondium, atque alios intelligebant,

1562

*Dudum ei
obstiterant
etiam Lo-
uanenses.*

*Datum de
ea Diplo-
ma Pau-
li IV. an-
no 1559.
sed habet
minus sup-
pressum.*

*Multis ra-
tionibus
obstiterunt
Duacensibus.*

*Tandem
tamen hoc
anno Aca-
demiam
aperiunt.*

*Mira vi-
bilominus
sibi pro-
mittunt
noua Reli-
giones; &
quare?*

1562

Omnia mordent noui homines, praesertim leges severas in haereticos.

Capiuntur Valencenis duo noui Euangelici.

Socij eorum per litteras minantur Magistratui. Consulta Gubernatrix, dicit inanè merum; agerent lege.

Produci ad supplicium, orto tumultu, iterum carceri mancipantur.

bant, qui iam aperire se incipiebant) deesse itaque se rebus tantis, tam præclaris, non debere: indignum, locis ceteris illucescere Euangelium, solo Belgio impunè Cardinalem dominari, novos Episcopos ad Euangelij perniciem constitui, Academiam Papistis Duaci nouam procurari, Iesuitas nouæ superstitionis inuisum hominum genus in Belgium venire, Tridentinum ad rem Papisticam stabiliendè Conuentum, Rege procurante, à Pontifice restitutum; illud postremò, quod ferre diutiùs non oporteret, crudelissimis suppliciis in fideles animaduerti. Passim itaque toto Belgio propensè in nouas Religiones multorum sese hominum voluntates ostendunt. Narrauimus anno præcedenti quòd ex tunc iuxta Tornacum in siluis vrbi vicinis conciones habere cœperint; hoc anno Valencenis vrbe vicina maiori quoque motu res gerebatur. Tandem Magistratui in eos conuentus diutiùs diligentiusque inquirenti, ædes in suburbio denuntiantur, quibus puellam dæmoniacam nouarum Religionum Antistites frustra curandam suscepissent. Conuicti inquilini, Philippum Maillard & Simonem Faueau ex infima hominum plebe obscuros atque indoctos homines eorum conuentuum principes accusant; duci in vincula vtrumque iubet Magistratus. Ferebant id eorundem studiorum homines indignè; itaque sub noctem per plateas, modò plures, modò pauciores, (quod à Tornacensibus cœptum fuisse superiùs diximus) Psalmos ad Geneuensium modulos decantare; captiuos de nocte clara voce hortari, viros fortes se præstarent, auxilio se futuros, si duci ad supplicium contingeret; libellos publicè de suo in eam Religionem studio proponere: Præposito, Scabinisque (si grauius quid in captiuos decernerent) litteris comminari audebant. Magistratus anxius, per Michaëlem de la Houe Præpositi Vicarium & Antonium Coruillain Pensionarium ad Parmensem rem refert. Respondet Parmensis, inanem eum metum existere, turpe Magistratui futurum, si timere paucorum hominum temeritatem est necesse. Responsum referunt. Magistratus, quòd Sabbato ad vesperam manu promptiores qui lanam pecterent vrbe discederent, reuertique ex agris vbi habitabant, non nisi die Lunæ vt plurimum consueuissent, ita rem constituit: Quinto Kalend. Maij (qui erat dies Lunæ) summo manè sententiam ex Edicto reis pronuntiat; nec mora, tria eius vrbis sagittariorum Collegia armata in Curiam ad se vocat, honestissimos quosque ciues inermes eo consilio accersit, quòd neque armatos incedere per plateas conueniret, & armis Curia abundaret. Antonium de Goignies atque eius fratrem Hannoniæ Nobiles (qui tum fortè cum grauis armaturæ aliquot equitibus in urbem aduenerant) rogat Magistratus, cum signo dato duci ad rogam reos intelligerent, conscensis equis in forum venirent. Rebus itaque hunc in modum curatis, vixdum

vixdum productis damnatis, magno hominum impulsu crepat septum, quo supplicij locus cingebatur; pergit Magistratus, exclamat Faueanus; Pater æterne. Ad eam vocem incerti toto foro hominum clamores, calcei sediliaque in paratam lignorum struem iniecta. Conturbatus ad certum tumultum Magistratus, damnatos in carcerem reducit, populum edicto commonefacit. Goigneus, quòd signum è turri non daretur, ferrius in forum venit; cùm aduenit, frustra de re componenda laborat. Semel enim auctoritate cõtemp̃ta, teneri in officio diutiùs homines nõ poterant; septo refracto, ligna rapiuntur, arma toto foro inconditis vocibus ostentantur: vno aliquo præeunte, in genua, sublatis in cælum oculis, multi procumbunt. Quidam suadebant, vti secta damnatorum capita è carcere in forum proiicerentur: non placet maiori parti anceps consilium. Dum itaque anxius Magistratus deliberat, in carceres effractis foribus multi irrumpunt, sublatoſque humeris damnatos in forum boarium deportant. Magistratui consilio rem agi placet, Edictum proponit, In suam quisque stationem discedat; qui ab excubiis stationeque abfuiſſet, is commotæ plebis reus existeret. Paretur Edicto, sed in tutas latebras deductis damnatis; in eumque modum res componitur, vti sub vesperam adducto in vr̃bem equitatu, inde diebus aliquot postea etiam peditatu, damnatis dilapsis, in auctores seditionis seuerè vindicaretur. Hinc iterum nouæ querimonix. Quin & Comiti Egmondano istiusmodi cum Cardinale simultatis ratio sub idem ferè tempus incidit. Hefdinum in Artesia vr̃bs noua, vetere exciso Hefdino, à Rege Philippo constructa, omnium eius Prouinciæ longè honestissimam opulentissimamque Præfecturam habebat. Eam, Domino Noiellij mortuo, multi summi Ordinis viri ambiebant. Antonius Dominus Helfautij vir nobilis, (sed qui ceteris candidatis nec dignitate nec gratia par vulgò existeret) eandem & ipse Præfecturam petit. Antonio, cui optimè volebat, id Cardinalis consilij dat, esse eam de more Artesiæ Præfectorum prærogatiuam, vti quarum per eam Prouinciã vr̃bium arciumque Præfecturæ vacarent, ad eas vr̃bes atque arces quos vellent, tres Regi nominarent; inde ex eo numero quem vellet vnum Rex assumeret. Curaret itaque Helfautius, vti se Egmondanus Artesiæ Gubernator, Regi nominaret; id si impetret, curæ sibi rem reliquam futuram. Aggreditur itaque Egmondanum Helfautius, intelligere se affirmat, quàm cõtendere cum iis, quos haberet, competitoribus non posset; nominationem tamen eo studio se flagitare, vt aliquando postea dignum se aliquo loco Rex intelligeret, sibi que præſenti repulsa maiorem in posterum petendi apud Regem occasionem fiduciamque pararet. Persuadet Helfautius, Regique præter tres à se delectos, dicis causa, quartum Helfautium Egmondanus no-

*Tragica
Valencenz-
sium tu-
multuatio.*

*Effractis
carceribus
noui Con-
cionatores
eripiuntur.*

*Noua ite-
rum simul-
tatis ratio
Egmondan-
ni contra
Granuel-
lium.*

*Arte qua-
dam delu-
ditur Eg-
mondanus.*

1562 minat. Qui cùm Præfecturam à Rege impetrasset, ea res sic offendit Egmondanum, vt non nisi Cardinalis artibus, se ceterosque à se præcipuè

*Comitia
Imperialia
Franco-
furti.*

nominatos, contemptos grauitè interpretaretur. Eodem anno mense Nouembri Francofurti Imperij Comitia creando Regi Romanorum Maximiliano filio Cæsar Ferdinandus habebat. Frequentes ad ea Comitia cùm Germaniæ ceterorumque Regnorum Principes Legatique, tum à Turca splendidissima Legatio aduenerat. Brabantini à Carolo IV. Imperatore certa maximarum rerum Priuilegia olim acceperant; Bullam auream appellant; ostendunt itaque Parmensi Brabantini, multas sibi cum Coloniensibus, Aquisgranensibus, aliisque Imperij subditis esse cōtrouersias, necessariòque ea de causa eius se Diplomatis confirmationem postulare à Cæsare debere. Assentitur Parmensis, Legatique à Brabanti-

*Permissu
Parmensis,
etiam illuc
proficiscū
tur Legati
Brabantiæ.*

nis Antonius Stralen & Guilielmus Martini Antuerpienses ad ea Comitia mittuntur. Proficiscitur quoque eò Regis nomine Dux Arschoti, priuatoque officio Egmondanus & Orangius. Habebat iis quoque Comitibus suos Legatos Ludouicus Borbonius Princeps Condæi. Propositi fuere pro Belgis eò Conuētū Cæsari Ferdinando, libelli, quibus societas, Religionisque, quam haberet Imperium, libertas flagitaretur. Quæ res quia ab ignotis cœpta erat, nec à quoquam promoueretur, effectū alium non est fortita, quàm quòd Rex Philippus Belgarum studia deinceps etiam magis suspecta haberet. Accidit & istud quòd turbas augeret. Refert Matthæus Lanoius, is ipse qui gessit, eo libro quo rationem secundò reddit, cur à Caluinianis ad Catholicos transfuisset. Anno hoc 1562. Claiæ ad Marnam in Galliis concionantem Matthæum mercatores nonnulli Belgæ audierant. Cùm itaque, Principe Portiano relicto, apud quem

*Exhibetur
ibi Cæsari
libellus no-
mine Bel-
garum pro
libertate
Religionis.*

morabatur, Angliam studiorum causa Matthæus cogitaret, iterque sibi in Angliam per Belgium constituisset, factum est vt Valencenis ab iis mercatoribus, qui Claiæ fuissent, retineretur, probarèt hominis studium eius vrbis iam tum constituti Seniores & Diaconi, multumque eius opera Valencenatum Tornacensiumque Ministri ita vterentur, vti va-

*Audacter
prædicat
Valencenis
& Tornaci
quidam
Lanoius.*

*Sapè sexies
intra 24.
horas con-
cionatur.*

ria per loca sexies sæpenumerò intra horas viginti quatuor Matthæus concionaretur. Placebat Senioribus ea hominis industria, plurimumque ad nouæ Religionis dignitatem valere eam peregrini hominis auctoritatem existimabant. Tornacum itaque Matthæum accersunt, multaque cum eò contra Magistratum se oppugnantem consilia suscipiunt. Dum est Tornaci Matthæus, acciderat vti Infulis Ecclesiæ Catholice ministerio dæmon è quodam honorato homine exorcismis pelleretur, multi quoque Rotnaci oppido Flandriæ Sanctorum precibus à Deo curari dæmoniacy dicerentur. Ægerrimè id ferunt eius ditionis Seniores, multumque suæ apud homines existimationi decessurum existimant, si quod

quod esset ab Apostolis factitatum, & in Ecclesia Papistarum fieri homines coram intuerentur, id præstare suæ Religionis Antistites minis possent. Cum quodam itaque Ludouico in pago Quesnoij ad Duplam & vxore cuiusdam Diaconi Perenchæi eius item ditionis pago commorantibus paciscuntur; numeratam pecuniam atq; in annos singulos certum redditum vtrisque constituunt, si dæmoniacos sese profiterentur, curarique se à suæ Religionis Ministris paterentur. Pauci rem istam curandam suscipiunt, neq; antè sunt cætechnæ Matthæo intellectæ, quàm pecuniis tandem malignè præstitis litem mouere debitoribus ficti dæmoniaci cœperunt anno 1574. cùm Matthæus rem totam sibi narratam scribit in Hollandia à duobus, Christiano de la Quenoillerie, & Ioanne Walle. Pactis susceptis Quesnoij Ludouicus, Perenchæi vxor Diaconi, quibus didicerant indecoris motibus sermonibusque ingressum corporibus malum dæmonem mentiuntur. Latè ea se fama per nocturnos fratrum conuentus diffundit; laborantes multi inuisunt: terrent homines indecoræ facies, prostrata indecenter humi corpora, inconditi sermones. Dæmon Ludouici non nisi rustico idiomate, nec nisi in aurem Ludouico loquebatur; dæmon Perenchæus mulierem hortabatur, vti in vicinum domui lacum se submergeret, Missam audiret, B. Virginem Halls inuiseret, peccata confiteretur, tres Missas Cominij dici curaret. Refertur ea miserorum hominum calamitas Tornacum ad Matthæum, rogāt Seniores, proficisceretur, curandis iis hominibus opem diuinæ gratiæ non negaret. Recusat Matthæus, quòd nec miracula didicisset, neque tantum sibi tribueret, vti sufficere se dæmonibus arbitraretur. Vrgent nihilominus Seniores, clamant intereà dæmones, venturum breuè peregrè quemdam virum Dei, qui se abscedere ab hospitiis sit coactus. Matthæus itaque expugnatus litteris atque nuntiis Armenteriam proficiscitur, totosque isthïc dies septem, vti conuenerat, commoratur: hinc deductus à fratribus ex itinere Perenchæum ad vxorem Diaconi diuertit. Mulier admonita, vbi hominem est conspicata, è vestigio è manibus elapsa fugiens, horrendum inclamat: Quid nobis & tibi vir Dei? venisti huc ante tempus torquere nos? Mouet ea res ignarum doli Matthæum; accedit, mulierem manu prehendit, ad ignem prostratam in genua orare vnà secum iubet; Symbolum fidei Matthæus pronuntiat, præeuntem ægrè mulier subsequitur, linguam inflasse sibi dæmonem commemorat, verba nonnulla trunca, alia titubans pronuntiat, multa quæ ad rem non pertinerent, ridicula atque incondita interloquitur; minari sibi dæmonem affirmat, futurum vti malè ab eo excipiatur. Instat Matthæus, oraret, fabulas omitteret: non respondet mulier, contorto atque hiantem ore vultum deformis vetula indecorè facilè componit. Matthæus ex

1562

*Quin a-
mulatione
Catholico-
rum, etiam
dæmones
effugare
rogatur.*

*Duo fin-
gunt se dæ-
moniacos.*

*Euocatur
ad eos cu-
rādos Mi-
nister La-
noius.*

*Egregiè
quādam se
gerit dæ-
moniacam.*

*Multa ri-
dícula &
incondita
interlo-
quitur.*

1562

*In speciem
curatur;
item alius;
testante
postea ipso
Lanoio.*

*Multa
Brucelle
iactantur
in Gran-
uelliū,
Barlaamō-
tium &
Viglium.*

*Disputant
plures &
variā de
legibus in
hæreticos.*

*Cruenta
Hugono-
tarum in
Francia
ad Dreus-
ium vi-
ctoria.*

*In Belgio
qui habe-
bant uxō-
res Luthe-
ranas, ma-
ximè cla-
mant con-
tra Edicta
in hæreti-
cos.*

sponda interiore lecti, assidente sibi dæmoniaca, concionatur. Concione peracta mulierem sedi incubantem proiectis brachiis toto corpore indecorè sese motitantem intuetur; prosternit se in genua; pauca orat Matthæus. Nec mora, magno equidem miraculo, mulier quiescit, & omni eo cruciatu se liberatam testatur. Nec dissimilis fuit Ludouici curatio, quam qui sigillatim discere cupit, iam dictum librum eiusdem Matthæi adeat. Intereà crescebant magis magisque in aula Bruxellæ simultates: multa iactabant tam Nobiles quàm ignobiles; coniurassè Cardinalem, Barlaimontium & Viglium; per eos homines dignitatem suam reliquos Procere tueri non posse: si quæ res grauior in Senatu proponeretur, si cuius honorati hominis de dignitate præmiisquæ ageretur, tum Parmensem, quæ Cardinali inuita seruiret, in incertum diem eius rei deliberationem differre; nec nisi Orangio ceterisque Proceribus boni publici maximè studiosis absentibus, habere eum Consultæ diem non solere: inualefcere vicinorū Regnorum exemplis nouarum Religionum studia: tot damnis acceptis, quiescere Valencenas nondum posse: missos in eam urbem cognitores, Marchionem Prouinciæ Præsidentem, Auxstrusium, Indeueldium, Rotallerum, Mefdachium, supremorum tribunalium Iudices, consiliorum suorum exitum in tanta peccantium multitudine inuenire nullum potuisse. Hęc illi. nectamè esse eam suam sententiam, vt liberri- mē pro ingenio ac libidine homines quam vellent Religionem profite- rentur; verūm hoc desiderari, vti coactis Ordinibus de re longè grauissi- ma deliberationes susciperentur, magnam eas leges auctoritatem esse habituras quas iis auctoribus Rex esset laturus, qui singulorum homi- num ingenia optimè nossent. Alij è diuerso, non esse hoc Ordinum, sed Principis eiusve Locum-tenentis, adhibitis tantūm suis Consiliariis, le- ges Edictaque quæcumque condendi auctoritatem supremam esse, ex Priuilegiorum, quæ Iucundum Aduentum vocant, articulo quinto, re- cēns ab ipsis quoque Ordinibus anno 1549. confirmato, astruere nite- bantur. Totus quoque hic annus ita Galliarum potentissimo Regno in- famis funestusq; fuit, vti ad varias vrbes translato bello, Regno direpto, Nauarregō dum Rothomagum obsidet, globo ex vrbe emisso interfecto, auxiliis ex Hispaniis, toto Regno, Germania, Angliaque comparatis, de- mum ad 14. Kalendas Ianuarij iustis exercitibus ad Dreusium urbem Normanniæ eo euentu pugnaretur, vti Condæo Hugonotarum Duce capto, cruentam Rex Carolus, amisso Marischalco, & capto Comestabili, victoriam Duce Guisio obtineret. Hac hieme genialibus diebus Co- mes Hornanius, Vanden-Bergius, Culenburgius, Bredenrodus, qui om- nes Lutheranè educatas habebant coniuges, liberiùs passim loqui inci- piunt de pœnarum seueritate in hæreticos constituta; optant, clamant, obtestan-

obtestantur mitiorem rationem inueniendam. Et Hornanus quidem, dissimulantibus Egmondano & Orangio, familiarissimè se his dabat, tum quòd vxoris eius frater Comes Hermánus Georgium Cassandrum Conciliatorem illum Religionum magno haberet loco, tum quòd vindicare se de Cardinali Granuellano hac ratione arbitraretur, in què dudum malè erat affectus. *Causa, cur Hornanus etiam specialiter Granuellano malè esset affectus.* Causa ista narratur. Antequam Philippus Rex in Hispaniam abiret, Hornanus Geldriam & Zutphaniam aliquandiu administrarat, summisque eam Præfecturam votis ambiebat. Cum Granuellano itaque agere hac de re instituit. Respondet ille, neque sui iudicij eam rem esse, neque scire se quid de ea Præfectura Rex cogitaret. Urget Hornanus. Offensus hominis importunitate, ne si sciat quidem Regis sententiam, elaturum eam, Granuellanus affirmat. Irascitur Hornanus, iam pridem tenere se asseuerans, quàm in se bona voluntate Granuellanus non existeret. Ita per manus hoc apud aulicos traditum: saltem Præfectura illa non Hornano, sed Meghano, vt superiùs narrauimus, tunc est commissa.

1562

Diu fatis simultatibus iam certatum erat, cùm anno 1563. quinto Idus Martij, Orangius, Egmondanus & Hornanus Regi apertè ita scribunt: Si hoc vel officij in te nostri ratio, vel rerum publicarum pati diutiùs salus potuisset, libenter equidem, quod diu fecimus, id tuis grauissimis curis negotiisque etiamnum daremus, neq; de re longè grauissima ad te scriberemus. Verùm cùm ea sese rerum magnitudo his Prouinciis ostendat, quæ & obseruantix in te nostræ rationem, Prouinciarumq; inuicem salutem vnà contineat, necessariò nobis fuit faciendum, vti ingenuè grauissimorum ad te periculorum causas scriberemus. Complures summi Ordinis viri (qui dominari publicis Belgicarum rerum negotiis Cardinalem animaduertunt) id credere, id videre sese asseuerant, vnum esse Cardinalem, ad quem rerum publicarum summa sit translata: ita altè huius rei cogitatio in illorum, & (quod palàm profitemur) in nostros quoque animos descendit, vt Cardinale in Belgio remanente, euelli ea opinio nulla ratione possit. Per illam itaque nostram in Vestram Maiestatem fidem, quam tot retrò argumentis cognouistis, id oramus, vti quanti ea sit res momenti, quanti que intersit, vti ea ex hominum mentibus offensa deleatur, cogitare etiam atque etiam velitis. Id enim certò Maiestatem Vestram statuere oportet, quamdiu est in Republica Cardinalis versaturus, quem tanta indignatione homines oderunt, neque vos, quem desideratis, neque nos quem optamus felicem rerum successum esse habituros. Quamobrem si Prouinciarum vlla Maiestatem Vestræ est cura, si res vestras rectè administrari, si publicos rerum motus cauere postulatis, id equidem, quod flagitamus, vti faciatis, obnixè

1563

Littera Orangij, Egmondij & Hornani ad Regem contra Cardinalem Granuellanum.

Urget auctoriter, vt Rex ipsis fidem habeat.

Nempe Rē publicam non fore saluam, quamdiu in ea eris Cardinalis.

1563

oramus. Si tam non essent in vicino pericula, si tam moram pati res ista posset, numquam equidem id nobis sumpsissemus, uti hoc vehementi scribendi genere vteremur. Verum, est ita sanè, ut nec dissimulari, nec differri ea res diutiùs possit. Quamobrem, si vllò antè tempore fidem apud vos nostri sermones inuenerunt, hoc certè illud est tempus, hæc illa est ratio, cum maximam certissimamque inuenire nos oportet. Quod si estis facturi, certè maximorum instantium periculorum damna cauebitis. Atque hæc fuit equidem causa, cur viri Principes complures, qui Prouincias imperio procurant, alij quoque honestissimi Ordinis nonnulli, referri hæc res per nos ad Maiestatem Vestram voluerunt, quòd intelligerent, re ista à vobis neglecta, certam esse Rempublicam perniciem habituram: contra, si, quod speramus, plus apud vos tot optimorum subditorum merita, tot pro publica salute & tranquillitate postulata valebunt, quàm ut in vnius gratiam tot velitis optimos ministros auersari, id certè futurum existimamus, uti ea re impetrata, felicem breui Remp. eo successu sitis habituri, ut & consilij vestri præclarum fructum, & obsequij in Maiestatem Vestram nostri maxima certissimaque testimonia sitis adepturi: idque eò faciliùs, quòd prudenter ita rem Parmensis gerat, uti magnas ei habere nos gratias sit necesse. Futuri sunt fortassis, qui ambitiosè proponi ista à nobis affirmabunt: id ne de optimè sentientibus inducere in animum possitis, accuratè oramus, quòd per Vestram Maiestatem liceat, ut Senatu motos abessenos ab eo Concilio patiamini, in quo Cardinali eius merito offensi, neque Vestræ Maiestati neque nostræ existimationi satisfacimus. Quod ad Religionem attinet, quæ res maximi momenti nunc existit, id recipimus, quanta à nobis & Catholicis subditis flagitari possit, tantam nos operam Religionis conferuandæ impensuros. Sanè si non, quam consuessent, eam Religioni assiduam viri Principes Nobilesq; operam impendissent, iam pridem, quo nunc existit tolerabili tranquilloq; statu, Religionem non haberemus; iam enim latè per vulgi animos lues grassatur, neque mederi graui malo Cardinalis vel auctoritas vel vita potest. Sic illi ad Regem. Quin præter hæc ad Regem litteras, libellum in hanc sententiam Parmensi proponunt: Re deliberata cum Prouinciarum Præfectis, ceterisque viris Principibus, qui Bruxellam iis, quas nosset Parmensis, de causis venissent, multa sese inuenire in Rep. quæ neque Regis amplitudo atque dignitas, neque pati Prouinciarum salus diutiùs possit. Primùm nouarum damnatarumque Religionum prætextu, aliisque de causis (quæ paucis commemorari omnes difficulter possunt) accidere, ut Magistratuum atque Legum magnus vulgò contemptus sit exortus; necessariò itaque eam suscipi curam debere, uti, cum vetera Edicta huic malo minùs sufficiant,

Excusant, quòd tam vehementer scribant.

Multa pollicentur, si Rex eis obsequatur.

Potius orant Senatum moveri, quàm cum Cardinale in commune consulere.

Denique finiunt, fingentes Religionem adhuc satis tranquillo loco haberi.

Libello supplicitem Parmensem mulca proponunt.

cient,

ciant, citissimè nouis legibus rationibusque tanti periculi atque mali
 damna caueantur. Deinde, cataphractus ordinarios equites, de vete-
 rum bellorum atque annorum stipendio iam pridem serio, idque sæpif-
 simè secum egisse; fecisse se hæctenus, vti, quibus possent, optimè meritos
 milites verbis atque spe cohortarentur, agere nunc istos equites multò
 quàm antè secum seueriùs; exprobrare tot in annos dilata promissa, ostē-
 dere veterem fidem atque operam; commemorare æs alienum, patrimo-
 nium diuenditum, eò rem progressam affirmare, vti ob æs militia
 contractum experiri secum iudicio creditores incipiant; iniquum, vti
 pro stipendiis verba sibi exoluantur. Eandem esse querimoniam ordi-
 nariorum peditum, quibus quadriennij stipendium deberetur. Acce-
 dere eorum militum sermones, qui stipendio non annumerato, militia
 essent dimissi. Et quidem hos ordinarios equites atque pedites eò iustio-
 rem suam querimoniam profiteri, quòd proximo Octobri mense no-
 uennalis sit pensio cessatura, quam in equites atque pedites Ordines sub-
 ministrarent, neque nouorum Comitiorum spes vlla etiamnum osten-
 datur. Et qua ratione dicunt milites id futurum? vt vel se Rex sit exau-
 ctoraturus, vel malè solutis stipendiis in militiam sit coacturus? Præter-
 eà magnas esse ærarij difficultates; iis accidere, vt neque Regi Parmen-
 sique auctoritas constaret, neque curari quæ oporteret, ritè possent; li-
 mitanearum vrbiũ muntiones eam ruinam minari, cui sarcindæ
 neque vllæ sint opes suffecturæ, & hostibus percommodæ sint futuræ;
 perexiguam spem Regem facere, futurum, vti aliunde subministratis pe-
 cuniis harum Prouinciarum necessitatibus satisfiat. Grauem itaq; eam
 causam existere, cur metuere se, quæ dicerent, oporteret. Accedere alte-
 rum quoque metum; vereri se vti peregrini mercatores (quibus de pe-
 cunia Regi credita, Quæstores Regij Tabulis cauissent) iure arresti in
 Belgas mercatores vti incipiant: id si faciant, intelligere Parmensem,
 quàm ea res, mercimoniorum Belgicorum negotiis damnosa sit futura.
 Tantas esse res istas quas proponerent, vti omnem iis Reip. salutem con-
 tineri arbitrarentur. Multum itaque atque diu, in res eas cogitantibus, id
 sibi atque illis, quos dixissent, consilij placuisse, (quod vnum atq; solum
 superesse arbitrarentur) indictis vti Ordinum Generalium Comitiiis, de
 rebus tantis Parmensis videret. Probari sibi equidem eam de Comitiiis
 sententiam, vrgeret tamen se nihilominus Parmensem nolle, vt hoc quod
 sibi ceterisque probaretur consilium, ipsa quoque sequeretur, ea ratione,
 quòd imperasse sibi Regem Parmensis affirmaret, vti Ordinum Comi-
 tia nulla haberet. Non fuisse id equidem Regem imperaturum, si non
 etiam Regis patriæque iurati hostes malis artibus calumniisque malè
 suspicari Regem de Ordinibus eorumque Collegiis coëgissent; ij homi-
 nes,

*Inter alia
 valdè ex-
 aggerant
 de stipen-
 diis mili-
 taribus
 adhuc de-
 bitis.*

*Quibusdã
 etiam qua-
 driennij
 stipendium
 debitum.*

*Querun-
 tur & mē-
 tiones li-
 mitaneas
 negligi.*

*Querun-
 tur & alia;
 nec mederi
 his malis
 posse nisi
 Comitiiis
 Generalia.*

*Scire se
 quidẽ Par-
 mensem nõ
 posse ea in-
 dicere; sed
 id prohibi-
 tum pra-
 posterè.*

1563

*Itaque ro-
gant ut
liceat eis
à Curia
abesse, ubi
quatuor
annis non
sint nisi
umbra.*

*Respondet
Rex non
posse se cō-
demnare
aliquem
non audi-
tum.*

*Rursum
scribunt
Regi Orā-
gius, Eg-
mondus
& Horna-
nus.*

*Voluissent
scilicet, ut
Cardina-
lis sine iu-
dicio com-
modè di-
mittere-
tur.*

*Nihilomi-
nus esse ra-
tiones, si
vellent ac-
cusatores
haberi.*

nes, qui nec alios mederi publicis malis paterentur, neque remedium per se ipsi vllum adferrent: non posse non se ea contumelia atq; hominum iniquitate commoueri. Rogare itaque, vt, quoad meliore consilio vti Regem cōtingat, abesse sibi bona Parmensis gratia, ab ea Curia & Concilio liceat, quo annos iam quatuor numerus atque vmbrae extitissent: id si impetrarent, & magnos sese Parmensi esse gratias habituros, & cetera negotia, quæ vel ad Regis tuendam dignitatem, vel ad ceterorum suorum munerum procuracionem pertinerent, summa se fide atque studio esse curaturos. Hæc in illo libello. Interim mense Iunio Rex respondet eorumdem Procerum litteris supra positis in hanc sententiam: Multa ex-
tare eorum qui scriberent in se præclara fidei atque obsequij testimonia. Non dubitare sese itaque quin optimè in se animati ea scriberent, quæ litteris cōtinerentur: verùm cum id pati sua consuetudo minùs posset, vt ministris, indicta causa, molestiam faciat, pergratum sibi futurum, si è tribus vnus ad se est venturus, causasque coràm est explicaturus, cur face- re se, quod postularetur, oporteret; nullas enim litteris causas recitari, neque curari per absentes rem tantam facilè posse. Ista Rex. Respondent denuò Kaléd. Augusti Orangius, Egmondanus, Hornanus in hunc sensum: Quartum iam mensem expectantibus redditas sibi eas esse litteras, quas mense Iunio Rex dedisset; legisse eas eos Proceres, quibus auctoribus priores scripserant; pergratum sibi ceterisque extitisse, quòd præclarè de se Rex sentiret scriberetque. Omnino plenius se responsum à Rege expectasse; iis enim de rebus se retulisse, quarum curam procrastinari non oportebat. Quòd de vnus profectio scriberet, optasse, vt non vni, sed in vniuersum ea ad Regem veniendi facultas tribueretur; quòd ab absentibus, neque publicæ rerum necessitates, neque sua in Regem studia explicari facilè possint. Verùm eos nunc esse in Belgio rerum metus, ea vicinorum Regnorum exempla, vt domo abesse sine graui Reip. periculo non possint; tanti non esse Cardinalem, vt in eius gratiam deesse officio se suo oporteat. Nolle se, vt iudicio sic in delati Cardinalis nomen subscribatur; certè id sese existimasse futurum, vt iustissimis subditorum querelis honesta commodave qua ratione Rex subueniret. Præclaram eam esse Regis sententiam, de ministris indicta causa non violandis: verùm non id agi, vt damnum Cardinalis accipiat; quin contrà id se postulare, vt subleuatum eo onere, cui par non existeret, quouis digno cum loco alio Rex collocaret. Quòd de causis exprimendis monerentur, esse ita sanè, vt nisi certi criminis rei fieri nulli possint. Verùm neque Cardinalis sese accusatores existere, neque rationes tamen de futuras sibi fuisse, si accusatoris personam suscipere voluissent. Vnum se spectasse, vt sibi, quorum fidem Rex laudaret, de animarum offensa verè

» verè monentibus Rex assentiretur. Totum iam biennium multis sæpè 1563
 » de rebus Regem se monuisse; Parmensi libellum, cuius exemplar trans-
 » mitterent, porrexisset; videre se quàm tot suis studiis nil proficerent. In
 » Senatum itaque non esse se posthac redituros, quòd neque sententiæ di- *Certè post-*
 » cendæ dignitatem tenere eo Senatu possint, neque vel Regi vel Reip. vti- *hac se in*
 » les eæ suæ cum Cardinale simultates existerent. Libenter itaque se- *Senatum*
 » se Cardinali eam quæ sibi non debebatur, quamque Rege invito Car- *cum Car-*
 » dinalis assumeret, auctoritatem esse relicturos, rebus ceteris officio *dinale non*
 » sese suo nullatenus esse defuturos. Scribere se isto modo impolitè, *venturos.*
 » non esse se magnos Oratores, facere se quàm dicere doctiores. Hæc
 Proceres; quibus quid responsi Rex dederit, dicitur anno sequen-
 ti. Isque erat hoc anno Belgij status. In Gallia, victoria Guisij su-
 periori anno à nobis commemorata, in eam spem multorum animos
 excitarat, vti profligato bello, aurea sæcula reditura viderentur; sed non
 tulerunt hoc hominum peccata. Lutetiâ profectus Guisius, Aureliam *Guisius in*
 hostilis imperij caput non dubia potiundæ vrbis spe, tentat. Ammiral- *Francia*
 lius (vti fama est) ad quem, Condæo capto, imperium peruenerat, per *proditoria*
 Ioannem Poltrotum, qui se transfugisse fide optima Guisio mentieba- *sclopero*
 tur, inermem vno tantùm atque altero comitatum Guisium, à tergo tri- *traiecit.*
 bus vno ictu globis, confodiendum curat; eo rerum euentu, vti sicarius
 Poltrotus concitatissimo equi cursu totam ita noctem velut furiis agi-
 ratus discurreret, vti manè eodem ferè quo discesserat loco comprehen-
 deretur, turpissimique latrocinij, distracto corpore equis in diuersa agi-
 tatis pœnas exolueret. Contrà Guisius, animo ad pietatem composito, *Moritur*
 liberis de officio studiisque in patriam commonitis, placidè sexto post *sexto post*
 quam vulnus acceperat die, hanc vitam relinquit. Post cuius mortem *die.*
 mense Martio hoc eodem anno sexagesimo tertio supra sesquimillesi-
 mum, pax constituitur, Condæo & Comestabili vicissim in libertatem
 restitutis, promulgaturque Edictum quo certis legibus & locis Caluini- *Certis le-*
 starum religio eo in Regno, citra Religionis Catholicæ iniuriam permit- *gibus &*
 teretur. Quæ res magis etiam Belgas, quos diximus, in ea sua quam tue- *locis Cal-*
 bantur sententia confirmabat, vti vi armisque malè defendi Religionem *uinismus*
 Catholicam profiterentur; multi que hoc Galliæ exemplo, & dicta Pro- *in Francia*
 cerum Belgicorum primariorum societate, & illis quas ostendimus ad *permittit-*
 Regem litteris adducti, apertè iam facere dicerè que in Cardinalem quæ- *tur.*
 que acerba aggrediuntur, idque eò vehementiùs, quòd ingenio vehemēs
 & natura iracundus Cardinalis, magno vt sibi videbatur animo, omnes *His occa-*
 suos hostes parui se facere etiam palàm satis ostenderet. Plurimi itaque *sionibus*
 omnibus locis per conuiuia & pocula de eo hominum sermones, multæ *plures etiã*
 comminationes, complures per speciem vel nuptiarum, vel qua alia ami- *in Cardi-*
 citæ *nalem a-*
cantur.

1563

citæ ratione nunc in hanc, nunc in illam urbem conuentus, variâq; consilia. Longum esset vel præcipuorum talium conuentuum conuiuorumque numerum seu seriem texere: illum tantum conuentum commemorabimus, qui coniurationis speciem habere apud quosdam visus est. Cœnabant apud Gasparum Schetum supremum ærarij Regij, seu, vt loquuntur, Finantiarum Quæstorem, Egmondanus, Bergensis, Montigneus, atque eius Ordinis alij nonnulli. Inter pocula exoritur is sermo, vt sublata ea vestium signorumque diuersitate, qua singulorum ministri de more distinguerentur, vnum aliquod vestis genus, vestisque vnum aliquod signum sumendum diceretur, quo omnium in vniuersum ministri vterentur. Multa adferuntur, cur hoc quod proponeretur, placere consilium oporteret; inter cetera, quod immensis sumptibus in his certaretur. Vnum restabat, cuiam potissimum id tribui oporteret, vti vestis signumque præscriberet: sortitò eam controuersiam placet definiri. Tribus itaque iactis aleis Egmondanus eam prouinciam sortitur, vestes nigras è panno laneo, signum ad manicas cucullos morionum seu stultorum ex imperio designat. Passim itaque per sartorum officinas plena hisce vestibus vniuersa; vulgo ita rem interpretante, vti societatem profiteri hosce Proceres in Cardinalem affirmaret, qui appensum humero cucillum vti Episcopus Cardinalis gestaret. Non placet Parmensi institutum, indecorè ab iis stultitiæ notas assumi, quos prudentia modestiaque commendari in publicum oportebat; futurum quoque affirmat, vti pessimo exemplo susceptam coniurationem homines arbitrentur. Respondet Egmondanus, vnam se suosque collegas societatem spectare, quæ Aurati Ordinis instituto, agnationum necessitudine, Regis, publicarumque rerum studio contineretur: sumptus, qui impendi ministrorum vestibus permagni consueffent, nigris sese laneis vestibus designandis vitauisse: si nota minus probaretur, aliam sese quæ reprehendi non posset, esse designaturum. Cucullis itaque relictis, colligatum sagittarum fasciculum proponit; siue ea (vti videri volebat) ratione quod hoc vti simbolo Reges Catholici in numismatibus solerent; siue (quod vulgò ferebatur) vti inuictos futuros collegas, neque Cardinali cessuros profiteretur. Suscipiunt itaque hanc tesseram, eo multorum metu, vti erupturam eam animorum indignationem in grauiorem aliquem motum vix dubitarent, eoque iam res erat progressa, vti cum quodam Villetta Burgundo de Cardinale trucidando suscepta consilia incertis hominum sermonibus diceretur. Mense item Decembri cum Prouinciarum Comititia de pecuniis conferendis Bruxellam essent indicta, Orangius eiusque socij nonnulli palàm Parmensi denuntiabant, se Comititiis non adfuturos, si Cardinalem adesse contingeret; vnde id consecutum, vti & Mech-

liniæ

*Cœnium
Bruxella,
coniura-
tionis spe-
ciem habe-
re visum.*

*Agitur vt
omnium
Procerum
ministri
eodem si-
gno vestis
vterentur.*

*Iactis aleis
decernitur
cucullus
morionis
pro symbo-
lo gestan-
dus.*

*Trahitur
ea res à
Guberna-
trice &
aliis in cõ-
tumeliam
Cardinalis
cucullati.*

*Assumitur
itaq; aliud
symbolum,
scilicet sa-
gittarum
colligata-
rum.*

liniæ, vbi tū erat Cardinalis, Comitiorum diebus permaneret, & Comitiam nullo cum fructu citissimè dissoluerentur. Cū itaque diuturniorem iam moram ferre ea diffidia non possent; neque Rex iis litteris, quas ostendimus, sententiam explicare satis diceretur, Armenterium Hispanum (quo in rebus priuatis Secretario Parmensis utebatur) in Hispania transmittit. Et sic quidem annus iste concertationibus, quas diximus, apud Belgas transit, memorabilis similiter Galliæ, illa quam dicebamus cæde Guisij, pace Aureliana, denique vr̄bis maritimæ Haurægratiæ deditioe. Tulerat siquidem suppetias Hugonottis Angliæ Regina, vr̄bemque istam Hauram-gratiæ ab Hugonottis fiduciaria possessione acceperat. Bello itaque Aureliis composito, cū præsidium deducere ex vr̄be Regina recusaret, iunctis copiis consiliisque redire in suam Insulam, Duce Comestabili, Comitē Waruici Catholici atq; Hugonotti coëgerunt. Memorabilis quoq; toti orbi Christiano iste annus Oecumenico Concilio Tridentino, quod à Paulo III. Iulio III. Pontificibus inchoatū, à Pio IV. mense Ianuario anni præcedentis 1562. resumptum, controversiis fidei definitis, veterèque Ecclesiæ disciplina restituta, hoc anno 1563. die quarto Decembris est absolutum. Acciderat illud quoq; hoc anno, vti cum viris eruditis tam peregrinis quàm domesticis varia de Religione, de Rep. consilia iam dicti Proceres Belgæ susciperent; quo in genere vnus, quocum sæpè multumque deliberarent, erat Franciscus Balduinus Atrebas I. C. cuius iis temporibus erat percelebris per Gallias fama. Hic adolescens de heresi postulatus, in Gallias secesserat: hinc Caluino familiaris effectus, totum se huic vni tradiderat: in Franciscum Duarenum Iurisconsultum, de sacris Ecclesiæ ministeriis scribentem, libris inuectus, ingenium (quod præclarum à natura acceperat, cultiusque doctrina studioque effecerat) totum ad eius sectæ defensionem ita contulerat, vti eo perquam familiariter Calvinus vteretur, cum illo postremò (quod facere ob Catholicos sese oppugnantes erat necesse) legendos sibi veteres Ecclesiæ Scriptores Calvinus sumeret. Hoc illorum studio id euenerat, (quod Auct̄or fide dignus se ex Balduini nepote habere asseuerat) vti Calvinus, qui Euangelium restituere aggressum se fatebatur, antequam Veteres illos inspexisset, ita illorum lectione sæpenuerò turbaretur, vt qua ratione se è tanta auctoritate explicaret, non inueniret; discedere nihilominus à negotio semel suscepto, tot hominum applaudētium studiis comprobato, ea ratione nollet, quòd istos esse nequos illorum sanctissimorum hominum diceret, quibus eluendis operam præstare sese oporteret. Contrà Balduinus, illorum auctoritatem cum Caluini auctoritate comparabat, multaque animo meditabatur, cur grauissimarum summarumque rerum, non vnus sed omnium omnino Catho-

1563

*Gubernatrix Par-
mensis Secretarium
suum in
Hispaniā
ablegat.*

*Absoluitur Conci-
lium Tri-
dentinum.*

*Varia in
Belgio de
Rep. consi-
lia.*

*Memora-
bilis de
Caluino
& Fran-
cisco Bal-
duino hi-
storia.*

*Simul le-
gunt Vere-
rum scri-
pta, sed di-
uerſo gu-
stu.*

1563
*Non patitur. Balduinus veteris pronuntia-
 ta vocari
 nauos:*

licorum hominum, non corruptis, sed præclarissimis Ecclesiæ temporibus, nec dubia, sed certa pronuntiata, inter nequos deputari nullatenus possent. Subortæ itaque sunt inter Caluinum & Balduinum initiò animorum, post etiam verborum litterarumque simultates, ita vtriusque dissidentibus studiis, vti Caluinus in instituto permaneret, Religionemque Catholicam Romanam totam, quanta est, doctrinam Antichristi profiteretur; contra Balduinus ea moderatione vteretur, vti restitui ex veteris Ecclesiæ sententia nonnulla postularet: hanc illam Romanam nihilominus, quam Caluinus grauissimorum criminum ream faceret, ita Dei Ecclesiam profiteretur; vti si ea Ecclesia non existeret, per tot retrò sæcula nullam toto orbe fuisse Dei Ecclesiam fateri sit necesse. Atque hæc, vt maximè hunc in modum Balduinus affirmaret, eorum quoque sæpè recordaretur, quæ B. Augustinus in Donatistas hac ipsa de re præclare dixisset, eum se nihilominus gerebat, vti & varia in Religionis Catholicæ Romanæ vsu publico desideraret, & Catholicos ita sequeretur, vt nec à conuictu, nec à libris Lutheranorum & Caluinistarum abstineret. Flagrabat his temporibus, vt ostendimus, grauissimis bellis Gallia, multique ex Geneva in Galliam dimissi Caluini discipuli omnia motibus complebant. Reuersus itaque eo Galliæ statu Balduinus è Germania, vbi annos quatuor fuerat commoratus, cùm in Cardinalis Lotharingi amicitiam transfisset, Principemque Biarnensem ab Hugonottis auertisse diceretur, librum quoque Georgij Cassandri de Officio pij & publicæ tranquillitatis verè amantis viri, in hoc Religionis dissidio, in Gallias attulisset, omnium facilè in se Hugonottarum odia concitauit. Ludouicus tamen Nassouius Orangij frater, qui profitentem Balduinum Heidelbergæ audierat, multa fratri Orangio ceterisque commemorare de Balduino solebat; tantumque eius studium iudiciumque nostris faciebat, vti hunc sibi dari Consultorem summopere exoptarent. Philippus à sancta Aldegonde, Egmondano ceterisque perquam familiaris existerat, multumque eius consilio atque opera ita Egmondanus atque Marchio utebantur, vti nisi eo consulto, rem grauiorem nullam constituerent. Per hunc itaque persuadent Duacensibus, vti Balduinum è Galliis Duacum accersirent. Archiepiscopus Cameracensis cognatione ad Marchionem attinebat, ostendit rem Cardinali Lotharingo Cameracensis: venit itaque in Belgium Balduinus; sententiæque rescissa, quæ in absentem à supremo Artesiæ tribunali fuerat pronuntiata, Bruxellam proficiscitur. Orangius clam silua Iunia, remotis arbitris, cum Balduino deliberat: arridet Orangio ceterisque Balduinus; res vna moratur, quòd suspecti hominis consilio palàm vti non permetteretur. Placet itaque, vt vel Louanij vel Duaci Balduinus Ius profiteatur, quoad in Senatum, se procurante, à Rege adlegi contingeret, ultra

*Item nec
 Ecclesiæ
 Romana
 doctrinam
 vocari
 Antichri-
 sti.*

*Fluctuat
 nihilomi-
 nus.*

*Qua occa-
 sione Bal-
 duini hu-
 ius con-
 silium ab
 Orangio &
 alio sit
 expetitur.*

*Agitur de
 Balduino
 ad profes-
 sionem Du-
 acensem ad-
 uocando.*

vltra Academiæ stipendium in annos singulos pecuniam à se acciperet. 1563
 Donatus itaque ab Orangio, Egmondano, Hornano & Marchione tor- *Donatur*
 que aureo sexcentorum, vti ferebatur, florenorum, in Gallias, breuî redi- *ab Oran-*
 turus, Balduinus discedit. Balduinus in ea erat sententia, vti veterum *gio & so-*
 Edictorum seueritatem leniendam profiteretur, auctoriq̃ nostris esset, *cis torque*
 vti Regi libello rem ostenderent; quin Viglio & Ioachimo Hoppero *aureo.*

probaturum sese affirmaret, retinere ea ratione Ecclesiæ auctoritatem *Magna*
 neque veteres consueuisse, neq; iis quæ nunc essent temporibus diu pos- *scilicet pro-*
 se: plurima quoque omni sermone Balduinus adferret, quibus satisfieri *mitteret*
 diuersis hominum studiis posse crederetur. Quæ res eò nostris Proceri- *Baldu-*
 bus gratior existebat, quòd neque Inquisitorum Theologorumq̃ acrimo- *nus.*

moniam, neque Calvinistarum nimium vehementes animos pati sese *Adest in*
 posse profiterentur. Orangius cum primis, qui vxorem sororesq̃ Lu- *Belgio quo-*
 theranas Missæ adhibebat, Lutheranas nihilominus sermone atque vita *que Cas-*
 reliqua esse patiebatur. Venerat quoque in Belgium is, quem diximus, *sander Pa-*
 Caslander, & eiusdem studij nonnulli; sed qui ab ambitiosis aulae studiis *cificator*
 longè abessent, citoque vnde venerant, domum reuerterentur, contra at- *Religionū*
 que Balduinus, qui eruditione studiisq̃ ita vteretur, vti lubrica atque *aspiratus.*

infida maximarum rerum negotia, summa ingenij atque morum dexte- *Religionū*
 ritate libenter versaret. *aspiratus.*

Mense Februariò anni sequentis 1564. reuertitur ex Hispania Armen- 1564
 terius, quem supra retulimus à Parmensi illuc ablegatum: quam Lega- *Granuel-*
 tionem id consecutum est, vti Cardinalis fratribus suis Chantonetto & *lanus spe-*
 Champaigneo comitatus, specie priuati officij in Burgundiam mense *cie priua-*
 Martio proficisceretur, cum non multò post Orangius, Egmondanus & *torum ne-*
 Hornanus à Rege accipiunt litteras scriptas Barceleonæ 11. Kal. Martij *gotiorum*
 ,, huius anni 1564. in istam sententiam: De Cardinale sese deliberaturum: *in Burgun-*
 ,, velle in Senatum reuertantur; plurisq̃ suam auctoritatem atque istas *diam disce-*
 ,, priuatas, quas suscepissent, simultates facerent. Ista Rex. Discedens in *dit.*

Burgundiam Cardinalis, supremam Ecclesiastici muneris, priuatarum- *De Mori-*
 que rerum curam Maximiliano Morilono Præposito Arienfi reliquit, *lono nego-*
 qui iam pridem vnà cum fratre Antonio (cuius, dum viueret, magna *torū eius*
 atque ea percelebris eruditio extiterat) in Cardinalis amicitiam fami- *curatore.*
 liamque transiens, magnam ea ratione apud eum auctoritatem inuene- *Profecto*
 rat, quòd prudentiæ atque eruditioni singulare in Cardinalem stu- *Cardina-*
 dium, atque indefessum in rebus agendis laborem coniunxisset. Atta- *li, nihilò*
 men, Cardinale profecto, nihilo erant res quietiores. Licet enim iam in *tamen res*
 Senatum venirent Orangius, Egmondanus & Hornanus, ad hoc Par- *quietiores.*

menssem multò etiam quàm antea maiore studio officioque obserua- *quietiores.*
 rent, in libertatem sese ex iugo Cardinalis eam asseruisse gloriarentur,

1564

ipſi quoque tanto ſuæ dignitatis æmulo liberati, Armenterio denique perquam familiariter vterentur: manebat ea nihilominus animorum offenſa, vt Remp. Cardinalitiis conſiliis adminiſtrari quererentur; pecuniarum cogendarum cauſa Comitia rogari, de rebus grauiffimis ceteris, quibus Reip. ſalus contineretur, ad Comitia non referri; de ſeueritate Regionum Ediſtorum tam nihil remitti, vti contrà ad animos exacerbandos Concilium Tridentinum multis Regis litteris proponeretur, miſeri ad ſupplicia raperentur, Inquiſitióque ſæpiùs repeteretur: Viglium, Barlaimontiúmque pro arbitrio rem gerere; Leges Concilio priuato nouas indies cudi; Finantiis, quæ vellet, Barlaimontium conſtituere; inanem dignitatis ſpeciem magno ſeſe opprobrio difficulter tueri. Noua itaque non tantùm perſonarum, ſed & tribunalium ea diſſidia ſunt exorta, vti Orangius ſociiſque tollendam è Rep. trium iſtorum tribunalium, Status, Priuati, & Finantiarum, diſtinctam auctoritatem profiterentur, vnúmque aliquem ſupremum Senatuum conſtitui oportere affirmarent, qui vniuerſam, non vnã aliquam Reip. partem procuraret. Omnino, ſi ſeditiones exoriuntur, ſi de ſtationibus præſidiisſque milites decedunt, ſimunitiones atque arces ruinam faciunt, vnus tunc ſibi eam culpam tribui; quam tamen præſtare eos non oporteret, vt qui neque legibus ferendis intereſſent, neque de tumultibus Religionum medendis rogarentur, neque Ærarij rationes tenerent. Neceſſariò itaq; cum ordinem inſtitui oportere, vt viris eccellente prudentia in Senatuum alleſtis, de rebus tam inter ſe connexis, non diuerſorum, ſed vnus Senatuum atque Curiaſe ſententiis videretur. Negotia quæ iuſtitiaſe dicerentur, vel ad Mechlinienſe, vel ad Prouincialia tribunalia remitterentur; cetera quæ gratiaſe exiſterent, quæque minorem ſupremi Imperij curam flagitarent, de iis cum vno atque altero Aſſeſſore Præſes Concilij Priuati videret; de ærario Regio, deq; tota Finantiarum ratione ſupremus hic Senatus cognoſceret; res minutiores, quæ non tam Senatus auctoritatem quàm vnus atque alterius operam flagitarent, eas Senatus pro arbitrio duobus aut ſummùm tribus ordinariis Delegatis examinandas relinqueret. At contrà alij ambitioſè eo ſtudio rem iſtam proponi affirmabant, vti ſuo iudicio quos vellent homines in eum à ſe inuentum Senatuum promo- uendos curent: ſi Parmenſem ſupremam Belgij Gubernatricem ab vno aliquo trium iſtorum tribunalium arceri contingeret, ſi non tres dicti Senatus illi vnus exiſteret. Senatus, cum quibus modò ſeorſim, modò coniuſctim pro arbitrio deliberaret; tunc legitimam querelam fore, ſi ipſa præſtare aliena conſilia atque culpam cogere: non pertinere ad Orangium & ſocios ſupremam rerum Belgicarum curam; ſuam, quam accepiſſent, ſi præſtarent, extra culpam futuros. Cùm itaque iſta ratione

*Diſplicens
nunc Vi-
glius &
Barlai-
montius.*

*Aſſirmãt
Orangius
& ſocij,
ſublatotri-
plici Con-
cilio, vni-
cum Su-
premm
conſtituen-
dum.*

*Multis ra-
tionibus
ſententiã
ſuã Oran-
gius pro-
bare niſi-
tur.*

*Reſeltun-
tur illa ab
aliis.*

turbari

turbari tribunalium deliberationes cœperunt, tum plura indies nouarum rerum consilia creuerunt; Concilium Tridentinum sine Regis, sine certa Priuilegiorum iniuria, sine Reip. magno periculo promulgari non posse conclamatur. Ad hæc Præposito sancti Donatiani Brugis Flandriæ, ceterisque in vniuersum Clericis, omnem profanam seu ciuilem iurisdictionem auferri debere; itémque confiscationes Regias vel tolli vel minui oportere. Ludouicus Nassouius Orangij frater Bruxellæ (vti ostendimus) iis temporibus existerat. Is qua erat ætate, quo ingenij feruore, quo in peregrino imperio obseruantia minus studiosus, de rebus nouandis multa quotidie cum Lutheranis & Calvinistis consilia versabat; tamen quòd (vti scribere atque dicere solebat) tot essent toto Belgio Nicodemi, qua se ratione explicaret, difficulter inueniebat. Franciscus Balduinus, de quo supra egimus, in Gallias redierat, neque vt in Belgium ad diem constitutum reuerteretur, adduci ea ratione poterat, quòd, vt dicere solebat, ita etiam Proceres rem gererent, vti tumultuariè priuata odia, non etiam Remp. certo aliquo ordine administrarent. Vrgeret nihilominus Ludouicus, multisque vltro citroque per internuntium Warluseum arcis Cameracensis Præfectum transmissis litteris, cum Balduino & de Rep. & de Religione ita agere instituit, vt si donari in Sacramento hominibus vsus calicis, matrimonium Sacerdotum, & doctrinam de Iustificatione contingeret, omnes quieturas controuersias diceret. Quod vt maximè ita Ludouicus Nassouius faceret, multisque sæpè litteris de reditu Balduinum commonefaceret, variis nihilominus de causis fiebat, vti Orangio ceterisque minus quàm consueffet, probaretur, cum in primis, quòd grauissimis odiis Balduinus ita à Caluino atque Beza dissentiret, vti istorum concertationibus atque libris Europa, omnibus Academiis, doctorumque hominum sermonibus personaret, tum quòd multis vltro citroque à Condæo ad Cardinalem Guisium profectioibus (quamuis eæ nuptiarum tantum certarum conciliandarum causa susceptæ dicantur) suspectam suam Orangio fidem fecisset. Cum itaque Cardinale submoto, multa huic in modum seu malitiosè, seu arroganter, seu imperitè committerentur; Concilium quoque Tridentinum, etsi non Religionis, sed Priuilegiorum tantum specie initio recusaretur, inde certis conditionibus promulgaretur, suprema tribunalia turbarentur, nouarum Religionum cupidi audaciores indies in vulgus sermones proferrent; accessisset, vt Antuerpiæ ob quemdam Christophorum Smetum seu Fabritium Monachum apostatam, qui de hæresi sententiam accepisset, ita fuisset tumultuatum, vti carnifex, qui alligato ad palum Christophoro, ignem ob irruentem populum subiicere non poterat, fugiens, accepto pugione, damnatum confoderet, Magistratus la-

1564

Conclamatur non posse publicari Concilium Trident. nisi cum iniuria Priuilegiorum.

Refrigescit Balduini studium in Belgas, & quare?

Nilominus vellet eum vocatum Ludouicus Nassouius.

Tandem alienatur omnino Orangius à Balduino, & quare?

Apostata Monachus Antuerpia manibus carnificis pando creptus.

1564

*Tota ibi
die & no-
cte tumul-
tuatum.*

pidibus è foro pelleretur, Psalmi Geneuenses toto foro atque vrbe palàm cantarentur, totuinque eum diem noctemque insequentem, occlusis tabernis, tota vrbe grauiſſimo metu trepidaretur: tum id fuerat ſecutum, vti ex iis qui in Cardinalem Granuellanum amouendum conſenſerant, à ceterorum ſocietate nonnulli diſcederent, Orangius tamen, Egmondanus & Hornanus abduci à ſuſceptis ſemel ſtudiis conſiliisque non poterant. Denique cum in haſce graues turbas res tranſiſſet, nec teneri iam diutiùs rerum quies poſſe putaretur, proponit Senatu Parmenſis; Videre Senatores, quanta eſſet hæreticorum fautorumque multitudo; quantus Magiſtratum atque Legum contemptus; quam acciſæ ærarij rationes: vnâ ſeſe cogitando rationem reperire, vti cum per ſe minus poſſit, per Regem reſtitui rem procuraret: difficulter rem tantam literis explicari; probari itaque ſibi, vti Egmondanus in Hispanias ad Regem proficiſcatur. Rogati Senatores, in eandem ſententiam omnes deſcendunt. Parmenſe itaque imperante, litteras mandataque, quæ Egmondano traderentur, concipit Viglius, eo genere ſermonis, vti leuiter nonnulla attingeret, pleraque Egmondano explicanda relinqueret. Relectis in Senatu mandatis, ſententias eas dicunt plerique, vti ſufficere eam formulam affirmarent. Rogatus Orangius in hanc ſententiam proloquitur: Fallimus, fallimurque, dum iſtis in ſpeciem obſequioſis ſermonibus æquè morbum atque medicinam diſſimulamus; planè atque ingenuè, quod res eſt, explicare Regi nos oportet; ferre enim moram res diutiùs non poteſt. Initio quaſſatam vicinis regnis prouinciisque Religionem, eam in Belgio accepiſſe iniuriam, vti veterè Edictorum quaſtio- numque ſeueritate, nouorum Epiſcoporum inſtituto, proſtigata Clericorum vita, tenere quam conſueſſet dignitatem diutiùs non poſſet; rem iſtam ſimpliciter, nulla verborum ambage explicari Regi debere. Deinde, non ferre ſubditos profanorum Iudicium intemperiem: eſſe enim pleroſque ita corruptos, ita diſſidiis atque odiis infames, vt tenere in officio homines diutiùs non poſſent, cuiuſcemodi eſſent illæ turpiſſimæ Cancellarij & Conſiliarij (quem nominabat) ſimultates. Accedere, quòd Regia negotia procurari niſi vno Senatu non oporteret: fieri enim iſta curiarum diuiſione, vti ad ſe ſingulae rei raperent, totamque iſtis contentionebus Remp. turbarent. Præterea legi in Senatum plures prudentes atque magnos eos viros debere, quorum penes populum probata auctoritas exiſteret. Poſtremò, oſtendi Regi debere, quam nulla ratione, decreta Concilij Tridentini obſeruari conueniat: vicinas eſſe haſce prouincias Germaniæ; quæ non Proteſtantium modò, ſed & Catholicorum Principum auctoritate, hoc illud Concilium grauiſſimis de cauſis recuſaret: perſuaderi itaque Regi debere, vti conuiuere Parmen-

*Obtantum
Magiſtra-
rum con-
temptum
Egmonda-
nus in Hi-
ſpaniam
ablegatur.*

*Multa diſ-
ſerit Oran-
gius de his
qua Regi
ſint propo-
nenda.*

*Inter alia,
iterum
agit de
vnicò Con-
cilio inſti-
tuendo.*

*Tum con-
niendum
eſſe ad Cõ-
cilij Trid.
executio-
nem vult.*

ſem

„ sem ad huius Concilij executionem patiatur. Faciendum id quoque, vti
 „ de quæstionis in hæresim seueritate Rex decedat: Catholicum sese Oran-
 „ gium existere, neque ab ea sese Religione abduci vllatenus posse; probari
 „ sibi nihilominus eam Regum consuetudinem non posse, vti suo arbitrio
 „ atque iussu hominum fidem Religionemque intra quos vellent termi-
 „ nos coërcerent. Atque ista Orangius graui oratione, eaque verborum
 „ prolixitate (mussitantibus interim non paucis) vti extracto in horam se-
 „ ptimam vespertinam Senatu, nihil tunc concluderetur. Viglius, domum
 „ reuersus, quòd eò rem perductam animaduerneret, vti Regij Senatores
 „ de summa rerum, de Religione, de veterè Reip. forma noua profiteri cõ-
 „ silia auderent, deiectus animo atque anxius, totam ita noctem peruigil
 „ variis secum consiliis volutat, vt siue ea ratione, siue qua occulta vi mor-
 „ bi manè de lecto confurgens, inter manus ministrorum apoplexia cor-
 „ riperetur, & venire in Senatum, nisi mensibus aliquot post, restituta vt-
 „ cumque valetudine, non posset. Absente itaque Viglio, auctore Oran-
 „ gio, in eam sententiam mandata Hopperus describit, vt à Viglio con-
 „ ceptæ formulæ nonnulla adiicerentur. Atque iste erat annus quartus &
 „ sexagesimus supra millesimum quingentesimum, memorabilis simul
 „ ea sæuissimæ hiemis inclementia, vti per sex continuas septimanas gelu
 „ perduraret, ea glaciæ firmitudine, vti ab altero à Natali Domini die vsq;
 „ ad diem Epiphaniæ Scaldis ad Antuerpiam curribus transiretur, officina-
 „ nas mercatorum, tabernascq; ingente hominum confluyente multitudine
 „ glaciæ sustineret. Rhenus quoq; atque Mosa grauissimis oneribus onu-
 „ stos currus transmitteret, aqua ad magni pedis, terra ad duorum & semis
 „ pedum altitudinē frigore stringeretur; minori tamen seuitia, quàm illud
 „ fuerat frigus, quod anno 1511. à 18. Kal. Decembris vsq; in 12. Kal. Martij
 „ perdurarat, cum curribus Antuerpiâ in Zuytbeuelandiam ceterasq; Ze-
 „ landiæ insulas merces transfueherentur. Memorabilis quoque iste annus
 „ morte Ferdinandi Imperatoris, cui non Germania modò, quæ eum Prin-
 „ cipem in Hispaniis natum incredibili studio coluerat, sed totus quàm la-
 „ tètè patet orbis Christianus, religiosissimi præstantissimiq; Principis lau-
 „ dem tribuerat. Gallia verò hoc anno Edicto Aurelianensi quiescebat; fi-
 „ nita tamen pubertate Caroli Regis tutela, Regéque vnà cum Regina ma-
 „ tre toto Regno circumductis, suspecta tandem Hugonotis ea profectio
 „ suscipitur, qua Baionam sub initium anni sequentis Elisabetha Hispa-
 „ niarum Regina, comitata Duce Albano ad matrem atque fratrem Re-
 „ gem Carolum venit.

1564

*Pluribus
displicet
Orangij
Oratio.*

*Viglius vo-
lens varia
mandè apo-
plexia cor-
ripitur.*

*Hiems sa-
ua, mitior
tamen quàm
anni 1511.*

*Mortuus
Ferdinan-
dus Impe-
rator.*

Hoc anno, mandatis Belgicæ Legationis, in eum quem diximus mo-
 dum conceptis, ipsi Kalend. Ianuarij, Bruxellâ Egmondanus discedit.
 Multi omnibus è locis (siue quæ erat Egmondani gratia, siue quòd in

1565

1565 celeberrimi hominis accurata Legatione omnem publicarum priuatarumq; rerum cogitatione collocarent) Bruxellam maiorum minorumq; gentium Nobiles conuenerant, ea ira atque animorum offensa, ut si imbutum Cardinalitibus artibus Regis animum a perniciosis (uti aiebant) consiliis ista Legatio non abduceret, quiduis se facturos clam minarentur. Celeribus itaque equis proficiscentem Egmondanum nonnulli in Hispanias, plures Cameracum usque officij causa comitantur. Erat Cameracensis arcis Praefectus Warluseus, Egmondano, Bergensi, ceterisque eius ordinis atque studij multis officiis comprobatus. Ad hunc itaque diuertit Egmondanus; atque ea urbe, dum de transitu per Gallias ceterisque de rebus constituisset, unum atque alterum diem subsistit. Quod dum facit, multa breui tempore isthic indecora turpissimaque eius itineris Comites admittunt; quarum rerum memoriam non equidem isti scripto infereremus, si non etiam ad publicarum rerum negotia, & ad hominum in posterum prudentiam ea res pertineret. Cœnabant apud Warluseum Archiepiscopus urbis, Egmondanus, ceterisque honestissimi ordinis homines complures. Egmondanus Archiepiscopum officiose obseruabat, ceterorum non par studium. Nonnulli, siue quo vetere priuato odio, siue (quod est pessimorum hominum studium) uti ebrius Archiepiscopus indecore se haberet, multis atque immanibus cyathis obruere eum conantur: inde, incalescente cœna, galerum cum Archiepiscopi pileo commutant; atque una cum cyatho per conuiuas ex ordine transmittunt. Non fert eam indignitatem Maximilianus a Meloduno, Vicecomes Gandauensis, Atrebatum Praefectus, surgensque de mensa, delatum ad se ex ordine pileum Archiepiscopo restituit. Hinc, cibus sublatis, postulat vastum aliquod poculum certus quis conuiuia, Archiepiscopoq; id propinat. Respondet Archiepiscopus, paruisse se conuiuiarum uoluntati, dum cœnaretur; cœna peracta non esse se amplius bibiturum. Urget alter, negat constantius Archiepiscopus. Ibi tum excandescens recusatus; Sat te, inquit, nouimus; non est cur id te mihi recusare oporteat. Omnino, respondet Archiepiscopus, is ego sum, qui cognosci me cupiam, vir honestus, iis licet frementibus indignantibusque qui hoc sunt mihi negaturi. Ibi tum offensus conuiuia, arreptam argenteam peluim (quæ manibus abluendis mensæ fuerat imposita) iniicere Archiepiscopo in caput conatur: retinet peluim Egmondanus: quod dum facit, en conuiuia ille, pugno in frontem Archiepiscopi eliso, pileum de capite deturbat. Archiepiscopus tueri armis se non poterat. Egmondanus compellatus ab Archiepiscopo ingentem uultu mœrorem præ se ferebat, uerum quid facere se oporteat, inuenire se negat. Discedit itaque Archiepiscopus, Vicecomite Noircarmioque eum deducantibus, scripturumque

Egmondanus Bruxellâ in Hispaniam discedit.

Deducunt eum plures mi Cameracum usque.

Agunt Egmondani socij uti ebrius Archiepiscopus indecore se habeat.

Pileum Archiepiscopi potando circumferunt.

Tandem & pugnum fronti Archiepiscopi quidam impingit.

que

que se res eas Regi palàm asseuerat. Quin & alio conuiuio, in eadem vrbe eodemque tempore, cùm apud quemdam nobilem Blondeum (qui in exercitu legionem Walonicam duxerat) cœnaretur, id accidit, vti quidam hospiti Blondeo ita propinaret, vti iniecto in vinum multo sale, detestari se probroso conuitio Cardinalem profiteretur, rogaretque, vti, quibus præisset verbis, iisdem, cui vellet, Blondeus propinaret. At respondet Blondeus, cyathisque vinoque benè ominari sese consueſſe; Cardinalis nullum eſſe in ſe neque maleficium neque beneficium; nolle itaque ſeſe ea conditione bibere. vrget alter, negat conſtanter hospes Blondeus. reprehendit intempeſtiuos atque indecoros hominum mores Egmondanus; agitari hospitem iſta ratione non oportere affirmat: iſtant ceteri, tantum ſibi tribuere Blondeum non debere, vti pluris ſuum quàm tot Nobilium, tot optimè in Regem atque patriam animatorum hominum iudicium eum facere oporteat. Non mouet id Blondeum, tantisque ea res verborum concertationibus exagitur, vti non iam conuiuium, ſed conuitium cœna exiſteret. Digreſſi denique nunc Blondeum per internuntios obſecrant, eandem ſecum cõſiliorum ſtudiosumque ſocietatem amplecteretur; nunc metu iniecto, pericula, ſi negaret, permagna oſtendunt: ad extremum, per arcem apud milites Archiepiſcopo Blondeoque Cardinalitiis hominibus conuitiantur; noctes totas perpotant, vinum recuſantibus in lectum infundunt; duo ex eo numero ſe ſublatoſ humeris nudos, cyathos manibus tenentes, deferri ad militares extubias patiuntur. Tanta adeò modeſtia prudentiæque erat hominum, qui conſilia reſtituendæ Reip. ſe promouere iactabant. Egmondanus fieri iſta equidem dolebat, coërcere nihilominùs deuinctus eorum in ſe hominum ſtudiis aut non poterat, aut non volebat. Digreſſus itaque Cameraco, ſequi ſe, quod conſtituerant, in intimam vſq; Galliam, niſi vnum atque alterum non permittit. Tandem mandatis in Hispania procuratis, vnà cum Alexandro Farnēſio Ducis Parmenſis filio, menſe Maio Bruxellam reuerſus, cùm in finita de præclara Regis in Belgas voluntate multa commemorat, tum Parmenſi Senatuique Legationis ſuæ euentum exponit: Velle Regem, vti de iuuentute inſtituenda, Clericorum vita, populi doct̄rina, hæreticorum poſtremò pœnis, conſilia, quibuſcum videretur, Parmenſis ſuſciperet: ceteris de rebus eam eſſe Regis ſententiã, vti Leges Priuilegiæque, quæ haberent, Belgis relinquere; præter Religionem Catholicam, legitimumque quod ſibi officium deberent, rem aliam à ſubditis nullam poſtularet. Priuatim quoque nonnullis de Regis aduentu, de propenſo illius in hunc atque illum ſtudio, ita multa oſtendit, vti recuperatas ea Legatione hominum voluntates multi arbitrarentur. Contrà Orangius, aliique nonnulli deluſum Egmonda-

1565

*Alius etiã
probroſam
in Cardinalem
potationem
hospiti
praſcribere
conatur.*

*Negante
hospite, cõ-
uiuium ſic
conuitium.*

*Multa et
alia indi-
gna ibi cõ-
miſſa.*

*Egmondanus per
Franciam
rendit in
Hiſpaniã.*

*Reuerſus
Legationis
ſue ratio-
nem et
euentum
exponit.*

1565

*Multapoli-
licente Eg-
mondio,
Orangius
eum delu-
sum inter-
pretatur.*

*Parmenses,
euocatis
extra ordi-
nem certis
nouem vi-
ris, gra-
uiter de
Rep. deli-
berat.*

*Censent il-
li inter
alia, non-
nihil mo-
derandas
haereticor-
um pœnas.*

*Non pro-
bat id cœsi-
lium Rex,
sed veteri
more pro-
cedi iubet.*

*Iubet etiã
Concilium
Tridenti-
num ob-
seruetur.*

mondanum priuatis in se officiis affirmabant; tum quòd stabiliendo, non etiam mitigando Papatui consilia ex Hispaniis attulisset, quòd iis, quas tradidisset obfignatas, litteris, contra quàm sibi coràm Rex explicasset, non referri ad Senatum de pœnis, sed animaduerti in captiuos hæreticos vetere iudicio imperaretur; curasse Egmondium, vt donatiui quinquaginta millium florenorum solutionem acciperet, res priuatas curaret; publica nec cordi habuisse, nec ad animum reuocasse. Senatu itaque coacto, accersitis è supremis Prouinciarum tribunalibus, Præsilibus Flandriæ & ditionis Ultraicetinae, Senatore Mechliniensi Antonio Meulenare, adhibitis tribus qui Concilio Tridentino interfuerant Episcopis, Atrebatensi, Iprensi, & Namurcensi, tum Theologis Raucenstenio & Iansenio, item I. C. Vulmaro Bernarts, Kalend. Iunij rem vniuersam Parmensis proponit. Respondet Senatus, quatuor capitibus rem totam posse explicari. Si rationes suscipiantur, quibus populus Ca-
tholicè serio doceatur; si Seminariis atque Scholis posteritati caueatur:
si in Clericorum mores studiosè inquiratur; si postremò in pœnis hæ-
reticorum certa quæ moderatio atque æquitas teneatur. Quæ res quibus
fit ab eo Senatu rationibus proposita ac probata, obseruabit Lector an-
no sequenti mense Maio. Addit Eytzingerus, qui horum temporum me-
moriã accuratè satis descripsit; rogatos Orangium, Egmondanum
atque Hornanum sententias dicere idcirco noluisse, quòd, vt id facerent,
mandatum à Rege nullum accepissent. Re itaque hunc in modum deli-
berata, 6. Kalend. Iulij Regi rem vniuersam Parmensis rescribit. Respon-
det Rex 16. Kalend. Nouembres, intelligere se, quo statu res existerent;
non probari quòd de immutanda veteri in hæresim quæstione propo-
neretur; vnã sibi videri Iudicum ignauiam quæ grassari impunè hæ-
refes pateretur: si pericula metuerentur, quæ & à quibus ea metui oport-
eret, rescribi sibi debere; vtrumque sibi curæ futurum, vti & submotis
timidis Iudicibus viri fortes, Religionisque Catholicæ studiosi sufficiantur,
atque ea quæ ostenderentur pericula, cauerentur. De Inquisitoribus,
quod esset proximum, velle, vt hoc vtilissimum ac summè necessarium
Reipublicæ munus accuratè teneatur; Quæstores, quibus consuissent,
quibusque oporteret Iuris scripti legibus, de hæresi cognoscant; perexi-
gua quæ dicerentur pericula existere præ iis, quæ, sublatis quæstionibus,
oriri sit necesse. Iubere itaq; se, vt rem eam summo studio diligentiaque
Parmensis procuret, quòd neque Reip. vtiliorem, neque sibi gratiorem
vllam possit. Quod esset tertium, Concilium Tridentinum Edictis Re-
giis iam esse Belgis imperatum: superesse, vt sacrosancti Concilij legibus
pareatur; Episcopis consilium, operam Clericis ceterisque corrigendis
Parmensis præstaret. Atque hæ sunt litteræ, quibus omnes in posterum
cala-

calamitates, Nobilitatis coniurationem, populique inconditi rebellionem acceptam ferre Orangius ceterique eius studij consueverunt. De litteris his mense Nouembri allatis refert ad Senatū Parmensis. Viglius constitui ex iis litteris, nisi Rege denuò consulto, rem nullam oportere affirmabat: contra Orangius ceterique ita loquebantur; fecisse sese hactenus quod officij à se ratio flagitasset, tot litteris, tot Legationibus dimoueri à sententia Regem non potuisse: restare itaque vti Regi Parmensis obsequatur; sententiis non id quærat, num fieri rem istam oporteat, sed quibusnam rationibus, quod facere esset necesse, facere oporteret. In eam itaque sententiam disceditur, vt Idibus Decembris, litteris eam Regis voluntatem supremis Prouinciarum Præfectis tribunalibusq; Parmensis denuntiaret, rationemque rei curandæ eam præscriberet, vti quolibet trimestri, delectos ei negotio, certos eius Prouinciæ homines referre de statu Religionis, Conciliiq; Tridentini obseruatione, ad Concilium Priuatum imperaret. Qua de re sic Viglius aliquando narrare solebat, fuisse, cum hac de re sententiæ rogarentur, qui assidenti sibi Collegæ futurum gratularetur, vt magnum atque insignem breui motum Respublica esset habitura. Alexander Farnesius Parmæ Princeps, vt ostendimus, mense Maio cum Egmondano in Belgium aduenerat. Inde mense Iulio profectus in Portugalliam Comes Mansfeldius vnà cum vxore Maria Mommorantia, & filio Carolo (quem priore matrimonio ex filia Regnardi Bredenrodij susceperat) per summa rerum pericula, sauis-

1565

Censet Viglius nihil constitutum, nisi Rege denuò consulto.

Vrgente Orangio, publicantur Regiæ litteræ

Paulò ante Bruxellæ celebratæ erant nuptiæ Farnesij cum Lusitana.

Multa inuestigata in Inquisitionem Hispanicam.

Sancitur deniq; contra Inquisitionem factus.

(credi-

1565

(creditus Philippus de Lens, prius Secretarius Brabantiae, postea in Ze-
landia defunctus) antequam exemplar huius foederis proponit, hæc præ-
mittit: Nobiles patriæ, vt quorum domicilia ruri essent, eaque ratione
primò exposita periculis tumultuum publicorum, quos ex seueritate
Edictorum verisimiliter orituros mox dicebant, paulatim magis ma-
gisque inter se tractant, quatenus iis periculis occurrant; primùm Bru-
xellæ, cum ipsi in nuptiis Principis Parmensis essent congregati, ac dein-
ceps alibi. Hæc ille, & nonnullis interiectis, scriptum foederis iam dicti

*Quo præ-
textu hoc
foedus à
Nobilibus
susceptum.*

*Exemplar
sive forma
foederis.*

proponit in hunc sensum, quo & alij: Eò Rempublicam prolapsam, vt
paucorum impietas, inexhausta auaritia, incredibilis arrogancia, stu-
dium Religionis Catholicæ, populique salutem ementita, maiorè apud
Regem fidem inuenisset, quàm vel æquissima optimorum subditorum
postulata, vel prudentissimorum hominum monita potuissent. Factum
iis pessimorum hominum consiliis, vt contra quàm Deo, quàm bonis
subditis Rex promississet, eam sceleratam atque impiam Inquisitionem
imperaret, quæ diuinis humanisque legibus repugnaret; quam recta ra-
tio hominumque per se sensus abominaretur; quæ omnium retrò tyran-
norum, omnium Paganorum atq; infidelium barbariem superaret: quæ
eam contineret rerum indignitatem, vt diuino nomini ignominiosa,
hominibus æquè calamitosa res nulla existeret: sic enim Inquisitione in
æternam turpissimamque seruitutem innocentissimorum hominum for-
tunas atque vitam addici, vt si quem Sacrificum, vel Hispanum, vel
quem alium scurram accusatorem inueniri contingat, vna ea sit ad sum-
mam calamitatem res suffectura. Ea itaque indignitate commotos fecisse
se Nobiles, ad quos ea cura Nobilitatis priuilegio pertineret, vt præcla-
rissimæ rei societate suscepta, eorum sese impietati opponerent, qui pro-
scriptionibus cædibusque optimorum ciuium fortunas spectarent. Ver-
bis itaque solemnibus iurare, Inquisitionem se non publicam, non pri-
uatam, non eam, quæ nominibus Visitationis, Edictorum, Mandato-
rumque contineretur, vlla esse ratione admissuros; quin contra huic il-
lorum instituto tamdiu se repugnatos, quoad radicatus extirpatæ nulla
eius sit in posterum memoria superfutura: Iratum sibi Deum atq; homi-
nes precari, si vel à foedere discederent, vel sociis laborantibus, ope consi-
lioue deessent: Deum hominesque testari, summi Dei honorem, Regis
amplitudinem, patriæ se salutem spectare, seditiones motusque popula-
res abominari; Dei viuentis ter sanctum nomen se inuocare, hunc iudi-
cem, hunc mentium suarum cognitorem appellare, qui quam profiten-
tur, esse suam conscientiam intelligit, humiliter eum deprecantes, vt gra-
tiam sancti Spiritus iis largiatur, quasque res susceperunt, eas ad hono-
rem sanctissimi sui nominis, publicam rerum quietem, animarumque
suarum-

*Execran-
tur scilicet
Inquisitio
nem, vti
saussimã
tyrannidã.*

*Quin nec
nomina Vi-
sitationis
Edictorũ
ve admit-
tunt.*

*Nihilomi-
nũs Regis
amplitu-
dinem se
spectare
protestan-
tur.*

„ suarum salutem perducatur. Sic illi, quàm possunt iniquissimam imma- 1565
 „ nissimamque Inquisitionem depingentes. Sunt quidem in Instructione
 „ data Inquisitoribus in Belgio anno 1555. & aliàs nonnulla dura; sunt ta-
 „ men inter cetera & ista: Si aliqui (inquit Rex) apud Inquisitores com-
 „ pareant, volentes alium deferre super hæresi, ea tamen conditione, quòd
 „ nomen delatoris celabitur, & informationi non inferetur (vt sæpiùs
 „ contingit) illos tamquam testes non recipient; neque eorum delatio-
 „ nem informationi inferent, neque ex eiusmodi delatione contra ali-
 „ quem procedent. Et rursus: Si Inquisitores commissarij compe-
 „ riant aliquos, qui per invidiam aut alia occasione alios iniuste de-
 „ tulerint, hoc Iudici & Magistratui loci, aut Concilio Prouincia-
 „ li indicabunt, vt ipsi contra tales calumniatores procedi curent. Hæc
 „ obiter. Ceterùm quis fuerit primarius supradicti Fæderis incentor,
 „ certum non habeo. Auctor grauis, ex quo pleraque ista, sic scribit:

*Expende,
 an ergo id
 verū, quod
 supra di-
 cūt, vniu-
 scurræ ac-
 cusationem
 sufficere.*

Inter Nobiles erant adolescentes nonnulli, qui vel Geneuæ vel in Ger-
 mania peregrinas Religiones didicerant; deserique Galliarum exem-
 plo quam sequerentur Religionem non debere affirmabant. Ab his
 paucis coniuratio primò suscipitur, ita incerta initio, vt quid qua
 ratione aggredi oporteret, constituere secum difficulter possent. Verùm
 cùm hæc verbis concepta coniuratio inanis futura diceretur, Philippo
 Marnixio Domino sanctæ Aldegondæ dictante, sex vnà secum Nobiles
 fædus sanxerunt. Sic ille. Alius eos nominat & hos sex: Dandelotium,
 Vilersium, Hamesium, Tholousium, Bouxtelium, & Dolhainum.

*Primi au-
 ctore Fæ-
 deris qui.*

In externis; hoc anno Solymannus Turcarum Imperator classe 130. tri-
 remium, 30. biremium, 20. magnarum, plurimarumque minorum
 nauium, duobus Bassis, Mustapha copiis terrestribus, Pialio naua-
 libus præfectis, cum Archithalasso Dragutio Rayfio Rege Tripolis, &
 Rege Algerij, aliisque, oppugnauit acriter, sed casto euentu, Insulam
 Melitensem (Maltam dicunt) in mari Mediterraneo inter Siciliam
 Africamque, vbi Rhodij milites (Rhoda à Turcis anno 1521. expugna-
 ta captaque) fedes fixere. Turcæ classe apparatusque omni ad littus appul-
 re 18. Maij. Milites Rhodij, nunc Melitenses, sub Magno Magistro
 D. Valetto Gallo militantes fuere numero circiter quingenti. His mili-
 tum stipendiariorum plus minus tria millia, & incolarum Melitaro-
 rum, sclopetis instructorum atque expertorum, millia quinque aut sex
 iuncti. Erant in defensionem Insulæ propugnacula tria, munitissima
 situ & arte loca; castrum S. Angeli, arx S. Michaëlis, & S. Elmo. Mu-
 nitionem S. Elmo tormentis æneis triginta duobus Turcæ quatiunt, tan-
 demque expugnant. Interempti hinc 1300. Christiani cum 150. Militi-
 bus Rhodiis; cæsus interim Archithalassus Dragutius Rayfius, pirata

*Turcama-
 gna vi
 Maltam
 insulam
 oppugnat.*

*Propugnãr
 eamdem
 fortissimè
 Milites sã-
 cri cum
 aliis.*

*Occupant
 Turcã vnã
 munitionẽ.*

1565 veteranus. Post hæc 15. Iulij ciuitatem arcemque D. Michaëlis concutiunt bombardis septuaginta, quarum tres (basilisci dicti) globos ducentorum pondo, palmorum orbiculatim septem, iaculabantur. Vario impetu assultuque frequenti munitionem eam aggrediuntur, cuniculosque agunt, aliis contra suffodientibus. Muri autem magna parte deiecta soloque æquata, quæ ingressus iumentis plaustroque patebat, vna simul impressione irrumpere moliti, strenuè propulsantur, interfectis Turcis circiter mille quingentis, præsidariis verò ducentis, totidemque læsis. Tandem eadem S. Michaëlis ciuitas & arx iterum diuersis oppugnantur vicibus, Augusti 18. 20. 21. bisque vno die, cæsis Christianorum amplius ducentis; rursus 26. Die autem 29. oppugnatur specialiter arx, ipso etiam

Incredibili furore oppugnantur, sed frustra.

Nuntiatur, mox auxilia à Sicilia adfutura.

Aduentantibus Christianorum auxiliis, Turcæ discedunt.

Numerus caforum utrimque.

Bassa Mustapha cum præcipuo Turcico militari signo fossas ingresso: bis cessant quiescuntque; victoriam verò tertia impressione expectantes, desideratis suorum plus minus quingentis, repelluntur. Id temporis Magno Magistro nuntium adfertur, Dominum Garciam Toletanum Siciliae Proregem sperare breuè in Insulam cum copiis appulsurum. Nuntiat præterea seruus Christianus à Turcis fugitiuus, crebra oppugnatione, fame, morbo, aliisque malis magnam Turcarum multitudinem periisse, vixque superesse quatuordecim millia. Septembris die sexto Christianus quidam apostata ad Magnum Magistrum confugiens, Turcas Sabbato die expugnationem omnibus copiis viribusque tentaturos, posteaque discessuros affirmat. Interea Dominus Garcia cum 72. triremibus appellit, & die 7. Septembris ab altera Insulae parte in terram nouem millia stipendiariorum exponit, Ducibus Ascanio Cormano, Aluara, Sandeo, & Schiappio Vitellio. Hi in veterem urbem Melitanam, nondum à Turcis expugnatam, tendunt, quibus se iungunt circiter ducenti Rhodij Milites. Turcæ certiores facti de Christianorum subsidiis, vasa colligunt, tormentisque & præda in naues delatis discedunt. Nihilominus die 11. Septembris Turcæ numero circiter decies mille castra Christianorum inuasuri Melitam reuertunt; verum terga dare coacti triremes repetunt, desideratis suorum mille quingentis. Quare insulam 12. Septembris relinquunt, æneis tormentis in munitiones Melitanas 78000. vicibus ut minimum frustra dispersis. Turcarum in vniuersum interfectorum numerus circiter 36000. Christianorum fati magnus, sed incertus, Rhodiorum Militum 313.

1566
Orangius scribit Parmensi, non posse feruari Edictum nuper publicatum.

Mense Ianuario anni millesimi quingentesimi sexagesimi sexti, Orangius Edicto Regis supra commemorato ad se misso, in eam sententiam Parmensi responderet, uti ferre Remp. atque hominum mores Concilium Tridentinum, certis quæ adiectæ essent conditionibus posse fateretur, cetera Edicti capita non posse ostenderet; rogarétque, uti cum sustinere

se imminentes motus minùs posse intelligeret, decedere se de Hollandiæ, Zelandiæ atque Ultraiecti Præfectura Parmensis pateretur. Veniunt quoque 22. Ianuarij Bruxellam quatuor supremarum Brabanticarum vrbium Delegati, iunctisq; sibi Brabantiæ Cancellariæ Delegatis, Inquisitorum iurisdictionē pati se ob certa quæ haberent priuilegia non posse, Parmensi ostendunt; quibus tandem 24. Martij id fuit concessum, vti Brabantia Inquisitores non haberet. Interea Nobiles fœderati, quos diximus, Prouincias atque vrbes in quas proficiscerentur partiti, in sua quisq; Prouincia apud amicos & notos multa adferebant, cur necessariò, cur tutò, cur magna cum laude, ingenti patriæ cōmodo suscipi eam societatem oporteret. Signa multorum Nobilium seu vera seu conficta ostenduntur; occulti auctores Fœderis, Orangius, Egmondanus, Hornanus, Bergensis, Montigneus, Hoochstratanus laudantur. Antuerpiæ, Amsterodami, Busciducis, aliarum potentium vrbium, ditissimorumque mercatorum consensus prædicatur; poculis postremò conuiuissque res promouetur. Passim itaque magna voluntatum studiorumque consensione multi Nobiles coniurant, tabulâsque consignant; ea quoq; nonnulli animi leuitate, vt ne lectis quidem tabulis subscriberent, ceterorumque qui subscripsisse dicerentur, iudicio se stare profiterentur. Qua in re rursus ea fuit quorundam ars, vt cùm pridie inter cœnandum aut potandum signassent, die postero exhiberi sibi eas tabulas, atque induci suum nomen armis curarent. Hunc itaque in modum turbulentam atq; intempestam iis temporibus Remp. Parmensis habebat, iis rerum motibus, vt velut Panico timore, sic ad incertos rerum euentus consternatis animis, omnibus locis trepidaretur. Venturus breuî magna manu militum auxilio Inquisitoribus Ericus Dux Brunswicensis nuntiabatur. Libelli seditiosi per vrbes varij proponuntur. Econtra nouis Edictis de officio homines Parmensis commonefacit, insuetas vrbibus ciuium diurnas nocturnasque vigilias imperat, consilia postremò de mitigandis Regiis in hæresim Edictis continua habet. Erant tum per mensem Martium Bredæ apud Orangium frater Ludouicus, sororis maritus Comes Sturzenburgius, Georgius Hollius, & Westerholtius, Germani. Euocatus è Viana Bredenodius, priuato item officio, quod ferebatur, Hornanus, Megemus, & qui recens à nuptiis Ducis Holfatiæ Regius Legatus redierat, Hoochstratanus, atque vnà fœderati Nobiles, Dandelatius, Vilerius, Hames, Boxtelius, Tholoufij, Dolhaignius, Louueruallius, Waroufius, numero ad duodecim. Multa ibi consilia. Aberant ab isto conuentu Egmondanus & Marchio Bergensis. In diem itaque sequentem Hoochstratano cœnam Hoochstrati Orangius ceterique indicunt, simulque Egmondanum Bruxellâ, Marchionem Bergis ad cœnam iis litteris inui-

1566

Quin, etiam vrbium & Cancellaria Legati contra Inquisitionem protestantur.

Prædicantur occulti auctores Fœderis, Orangius, Egmondanus, & alij.

Plures magna leuitate Fœderi subscribunt.

Spargitur Brunswicensis cum milite Inquisitoribus auxilio venturus.

Fœderati Bredæ de negotio suo consulti sūt.

1566

*Rursum
Hooch-
strati, ubi
multa O-
rangius,
velut pro
Fœderatis.*

*Econtrà
Megemus
militariter
in Fœdera-
tos intro-
nat.*

*Egmonda-
nus & Me-
gemus, qua
acta essent
Hooch-
strati, Gu-
bernatrici
inducant.*

*Guberna-
trix nouâ
mitigandis
Edictis
formam
concepit.*

*Nilomini-
us Fœde-
rati Bru-
xellam ve-
nire per-
missi.*

tant, quòd, nisi iis salutatis, discedere in Germaniam Suartzenburgium nolle affirmarent. Hoochstrati itaque nouis consiliis de re tota delibera- tur. Ostendit Orangius (vt suo illo in Regem libro ipse commemorat) periculosos imminere ciuiles motus ; coniurasse Nobilitatem ; vereri se vti morbo grauior sit medicina ; pertinere ad suam Collegarumque suo- rum curam, vti neque Cardinalitiis hominibus Remp. prodant, neque istiusmodi periculosis Nobilitatis consiliis iactari rem pariantur : consi- lia itaque atq; operas in commune Collegæ conferrent, Remp. per se ca- pesserent. Adferunt in eam sententiam nonnulla etiam Suartzenburgius atque Hollius. Ibi Megemus : Itane, vt pauci tenebriones rem tantam auderent ? Deum testor, si ducenta mihi florenorum millia Rex annu- meret, nã hisce ego omnibus caput comminuero. Quin tu, inquit Oran- gius, parcius Megeme ; neque tibi tam est ea res facilis futura, & multos eo numero viros honoratos es reperturus. Egmondano quoque Ber- gësiq; hoc quod Orangius proposuerat, minùs placet. Disceditur itaq; Hoochstrata, eo euentu, vt reuersi Bruxellâ Egmondanus & Megemus, rem totam Parmensi denuntiarent, omnibusq; in posterum Orangi j consiliis sermonibusq; Megemus abstineret, Parmensi totum se da- ret ; Egmondanus eum se gereret, qui neque Parmensi neque Orangio satisfaceret : Fœderati contrà multò etiam maiore studio rem agerent, fociis in Kalend. Aprilis Bruxellam diem dicerent, de tota consilij ratio- ne multa versarent ; libellum, quem Parmensi traderent, modò in hanc modò in illam sententiam describerent ; de adducendis vnâ secum Bru- xellam grauis armaturæ cohortibus diu cogitarent ; chartas in vulgus eas spargerent, quibus vrbiium Magistratus, Collegia, singulos quosque ho- mines viritim ad præclarissimi facinoris societatem cohortarentur . At- qui nec deerat suo officio Parmensis, commonefacit Magistratus, laudat animatq; viros bonos ; de Regis in Belgium aduentu Regis litteras pro- fitetur ; priuatim continuis frequentissimi Senatus conuentibus de re to- ta deliberat, nouam mitigandis Edictis formulam concipit ; id postremò Senatui proponit, admittine in urbem, tantam quæ diceretur Fœderato- rum multitudinem oporteret. Barlaimontius admitti debere negabat. Contrà Orangius alijq; grauem barbariem fore affirmant, si Nobili- bus supplicare, quod miserrimo cuique licet, non permetteretur. In eam itaque sententiam disceditur, vt sine milite venientes, audituram se Fœ- deratos Parmensis pronũtiaret. Primus itaque 4. Nonas Aprilis Bruxel- lam Henricus Bredenrodus frequenti Nobilitate comitatus ingreditur. erat enim ea Bredenrodio à Fœderatis delata prouincia, vti pro toto conuentu verba faceret, libellumque Parmensi porrigeret. Die postero 3. Nonas Aprilis item ingreditur Bruxellam Ludouicus Nassouius, ea Fœde-

Fœderatorum multitudine, vt iam numero ad centum quinquaginta
 Bruxellæ existerent. Inde expectatis ne quidquam in diem insequentem
 Culenburgij & Sherenberghæ Comitibus, libello ab Orangio, vti fe-
 rebatur, in lenius verborum genus commutato, Nonis Aprilis, id est die
 eiusdem 5. cum amplissimum eo die Equitum Togatorumque Sena-
 tum Parmensis haberet, bini composito ita ordine Fœderati in Curiam
 via publica procedunt, vt postremi Bredenrodus & Nassouius omnium
 in se hominum oculos conuerterent. Ingressus itaque ad Parmensem &
 Senatum Bredenrodus, in hanc sententiam proloquitur: Nobiles qui
 Bruxellam venisset, alios item eius Ordinis complures, qui certis de cau-
 sis adesse minùs possent, commotos officij cogitatione, qua se Regi pa-
 triæque obligatos intelligerent, hoc illo quem exhiberet libello, de rebus
 grauissimis officiosè referre: inuentos esse, qui apud Parmensem Senato-
 resque eam Nobilitati calumniam facerent, vti ad homines commouen-
 dos, quodque est omnium grauissimum, ad Regem ab imperio amo-
 uendum, suscepta cum Gallis Germanisque, consilia profiterentur; cog-
 nituram per se Parmensem istius libelli lectione, quam hoc ad se cri-
 men non pertineat. Quæ cum dixisset, libellum in hanc sententiam de-
 scriptum Parmensi tradit: Esse ita sanè, vt causas non improbables Rex
 haberet, quibus cum antè sæpè, tum postremis litteris, patris Cæsaris
 exemplo retinendam veterum de Religione Edictorum seueritatem im-
 peraret. Verùm cum non vnis neque iisdem consiliis administrari Rem-
 publicam perpetuò oporteat, fuerintque ea Edicta iam olim (cum ferre
 ea posse homines crederentur, cumque minùs exactè ex eorum præscri-
 pto ius diceretur) maximorum malorum, grauissimorumque motuum
 causa, vereri se modò, non tam veteres animorum offensiones, atque eos
 rerum motus seditionesque, quibus concussa grauissimâ ruinâ Respubli-
 ca collabatur. Iam pridem se sperasse futurum, vti vel Proceres, vel Pro-
 uinciarum Ordines hanc in se curam susciperent: verùm cum certis quas
 ignorarent de causis hoc illi Reip. officium non præstiterint, facere se
 necessario, pro ea qua Regi patriæque necessitudine tenerentur, vti de re-
 bus tantis Parmensem commonefacerent; ceterisque hoc suo officio id-
 circò præirent, tum quòd agros habitarent, in quorum vastitatem com-
 motorum sese hominum rabies vt plurimum conuerteret, tum quòd sibi
 ceterisque per Belgium hominibus nullam contra calumniam suffectu-
 ram innocentiam intelligerent. Postulare itaque se, vti & Legatione Re-
 gi Parmensis exponat, retineri (nisi veteribus Edictis abrogatis, nouisque
 ex sententia Ordinum Generalium promulgatis) Remp. diutiùs non
 posse; tum quoad de hac est Legatione sententiam Rex rescripturus, dif-
 ferri omnem Inquisitionis Edictorumque executionem Parmensis pa-

1566

*Fœderati
 numero
 150. bini
 in Curiam
 procedunt.*

*Ore omni-
 uerba faci-
 cit Breden-
 rodus.*

*Tenor li-
 belli, ubi
 primùm
 possum,
 aliquando
 scilicet le-
 ges mutan-
 das.*

*Postulant
 itaque vt
 noua Edi-
 cta in ha-
 reses ex sè-
 sentia Or-
 dinũ fiant.*

1566

riatur. Atque hæc esse postulata, quæ Nobiles iam pridem Regi fide pro-
 bati humillimè flagitarent, extra omnem seditionum cædiumque cul-
 pam futuri (quod Deum, Regem, Parmensem, Senatores, omnes omni-
 no homines atque suam conscientiam testarentur) si fide optima, præ-
 clarissimòque in Remp. studio monentibus non pareatur. Libello perle-
 cto, dimissòque sub meridiem Senatu, die postero ingressis urbem Cu-
 lenburgij & Sherenbergæ Comitibus, ex ædibus Culenburganis, qua-
 terni ex ordine Nobiles in Curiam progrediuntur. Responsum flagitan-
 tibus scripto in hanc sententiam Parmensis respondet; facturam se quod
 de Legatione Hispanica proponeretur. Re cum Equitibus Aurei velleris,
 Prouinciarum Præfectis, Senatoribusque, iam antea sese eam nouam
 Edicti formulam concepisse, quam Regi simul subditisque probaturam
 sese existimaret. Sed ferre imperij sui rationem non posse, vti sublato
 omni Legum metu, Religio malorum hominum iniuriis exponatur;
 quod posset, id se esse curaturam; Iurisdictionem, se imperante, comiter
 lenitèrque Inquisitores Iudicésque habituros; Regi persuadendo eam se
 operam impensuram, vt quod Brabantia ciuitates impetrassent, vti ne
 Inquisitorum iurisdictioni parère sit necesse, id ceteras etiam vrbes Pro-
 uinciásque impetraturas arbitraretur: daturam se huic rei serió idcirco
 eam suam operam, quòd certò sibi polliceretur longissimè à nouanda-
 rum rerum studio Nobilitatem abesse. Respondent denuò Fœderati,
 in ignas se Parmensi habere gratias, quòd de Nobilitate honorificè senti-
 ret, quòd ad postulata tam humaniter atque citò respondisset, diluci-
 dius nihilominus clariúsque se responsum expectasse. Testari denuò, ex-
 tra culpam se futuros, si tempestiuè de periculo monentes non audian-
 tur. Atque hæc tum equidem non ea modestia, quin multa simul indi-
 gna committerent. Quo in genere fuit illud cumprimis celebre conui-
 uium, quo in ædibus Culenburganis tercentum Fœderati plus minus, in-
 tempestiuis computationibus, solis sibi initiò, inde toti cohorti, probro-
 sam Geusiorum compellationem procurarunt. Prandebant vnà iam
 dicti Fœderati trecenti eodem mense Aprili; pro magnitudine poculo-
 rum crescebant publicarum rerum curæ consiliaque. Inter cetera mul-
 torum sermonibus recitatur, Barlaimontium totam eam optimorum
 nobilissimorumque hominum multitudinem voce Gallica *Geus*, quasi
 erroneos mendicos, compellasse; libenter in Regis patriæque gratiam
 Geusios se futuros. Magnis itaque conuiuantium vocibus, sumptisq; in-
 gentibus cyathis, totis ædibus pro Geusiorum salute faustis acclamatio-
 nibus decertatur, *VIVAT REX, VIVANT GEUSII*. Dum itaq; pocula atq;
 vota repetuntur, en adest Hoochstratanus. Accurritur, intrò abripitur an-
 tequã quibus de rebus à Parmensi venisset, explicare possit. Exiliunt præ
 gaudio

*Flagitant
mox postri-
die, & re-
ferunt re-
sponsum.*

*Respondet
iterum Fœ-
derati; &
quidè cla-
rius respo-
sum se ex-
spectasse.*

*300. Con-
fœderati
conuiuan-
tes, dicunt
se à Bar-
laimontio
Geus cog-
nominatos.*

*Concla-
mans in-
gentibus
cyathis,
Vivat Rex,
Viuant
Geusii.*

gaudio conuiuæ; aduentum noui hospitis faustis acclamationibus excipiunt, *VIVAT REX, VIVANT GEVSII*; in sedes subsiliunt, ex alto ad Regis Geufiorúmque salutem immanibus sese poculis perfundunt. Bredenrodus vas ligneum postulat; manticá è trabe suspendit; sub trabe faustam Regi Geufiisq; potationem conuiuís indicit; iurisiurandi eam formulam potanti præscribit, vti vsque ad panem, salem, atque manticam non discessurum sese ab instituto quisque profiteretur. Crescit bacchantium furor, galeri permutantur, inuersi capitibus imponuntur, ad singula quæque momenta, *VIVAT REX, VIVANT GEVSII*, inclamatur. Orangius, Egmondanus, Hornanus, è Mansfeldani conuiuio, eo itinere Palatium conscendebant; transeuntibus de Hoochstratani ingressu, conuiuarumque potatione, ostenditur. Siue itaque (quod ferebant) vt Hoochstratanum è temuléto conuiuio in Curiam secum abducerent, siue qua alia de causa, in aream procedunt: conspectos conuiuæ circumstant, poculis vocibusque, *VIVAT REX, VIVANT GEVSII*, identidè saluant. Repetunt quoque idem symbolum Fœderati per dies insequentes, & mox vestes è panno cinericio assumunt, minutas mendicantium è ligno scutellas poculæque è galero suspendunt; numismata cudi in eam formam procurant, vt vno latere Regis effigiem, his verbis circumscriptam, *FIDELIS REGI*; altero duabus fœderatis manibus implicatam manticam, hisce adiectis verbis, *VSQVE AD MANTICAM*, haberent: radi sibi postremò præter labrum superius, barbam reliquam iubent. Cornelius Valerius vir doctus eo tempore Gallicè *Geus*, idem quod Teutonicè *Geuten* interpretabatur, à Gothis vastatoribus nomen deducens. Quid si à Iutis? populo Danico seu Nortmannico, olim vel in primis Belgis infesto? Sed parum refert. Duo itaque, vti ostendimus, Fœderati, iam Geufij, flagitarant; primùm vt Legatione Regi sua postulata Parmensis exponeret; dehinc, tolli omnem, dum Rex responderet, Inquisitionis Edictorúmque executionem pateretur. De priore ita rem constituit, vt Marchioni Bergensi & Montigneo, quorum vterque magnam prudentiæ laudem obtinebat, profectioem in Hispaniam persuaderet. Probant consilium Fœderati; quin ostendunt profecturis, quoad in Hispaniis sunt futuri, tranquillissimè sese domi Remp. habituros. Prior itaque Montigneus, quòd pedem Marchio offendisset, Parisios proficiscitur. Ea vrbe, cum apud Franciscum Alaua, Regis Catholici Legatum, vnà cum Balduino I. C. de quo antea, prandisset, multaque ita loquentem Legatum Alaua audisset, vti secari capita auctoris nominorum per Belgium motuum oportere satis significaret, progredine oporteret, cum dicto Balduino deliberat. Balduinus manendum, morbumque simulandum affirmat; Montigneus contrà, nec diu simulare,

Indicitur iurisiurandum certum singulis potantibus.

Quin assumunt & symbola mendicantium; hoc enim sonate Geus.

Plenior eiusdè vocis Geus explicatio.

Persuadetur in Hispaniam proficisci Bergensis & Montigneus.

Montigneus mira audit Parisios, nihilominus progreditur.

1566

nec nisi grauiſſimis de cauſis redire non poſſe ſe oſtendit. Pergit itaque in Hiſpanias, ſequiturque Marchio; numquam redituri. Et hoc de prima libelli ſupplicis parte. De altera Fœderatorum petitione ita Parmenſis conſtituit, vt dimiſſis in Prouincias Præſectis, habere eos ſingulos ſuarum Prouinciarum Conuentus menſe Maio imperaret; nouumque iis Ordinum Conuentibus in hæc capita Edictum proponeret: Religionem, præter veterem Catholicam, neminem totis Prouinciis vel publicè vel priuatim habiturum. Qui aliam à Catholica Religionem publicè priuatimve doceret, munus gereret, libros ſcriberet, domum ſciens dolo malo præberet, turbam concitaret, Catholicos offenderet, in eos homines pœnitentes gladio, non pœnitentes laqueo animaduerneretur: bona ita demum ſiſco cederent, ſi non iis Prouinciis atque urbibus exiſterent, quibus ob crimen in commiſſum cadere bona damnatorum non conſueuerunt. Qui crimen hæreſis animo contraxiſſet, res factò non amiſſiſſet, huic pœnitenti, & coram Epifcopo hæreſi renuntianti, pœnæ is terror non exiſteret. Qui delatus hæreſi non renuntiaſſet, iſ proſcriptus bonis vteretur; alienandi, teſtandique de iis bonis poteſtatem non haberet; mortuo heredes Catholici ab inteſtato ſuccederent: bona ita tamen amitteret, ſi contra Religionem quietemque Prouinciarum abſens moliri quid conuinceretur. Anabaptiſtæ pœnitentes, nullius grauioris facti rei, extra ordinem arbitrio Iudicis coërcerentur, pœna mortis non tenerentur: ſed non pœnitentes, definito exilio bonisque mulctarentur. Hæretici relapſi, inde denuò pœnitentes, exilio atque bonis, non pœnitentes morte punirentur. Anabaptiſtæ relapſi, nullo discrimine laqueo ſuſpenderentur. Qui libros vel hæreticos vel ſeditioſos ſciens dolo malo ſæpiùs excudiſſet, diſtraxiſſet, iſ pœna Miniſtrorum Doctorumque teneretur. Qui rariùs feciſſet, iſ proſcriptus arbitrio Iudicis vel ære vel corpore pœnas daret. Qui lucro non hæreſi adductus res eas feciſſet, extra ordinem arbitrio Iudicis coërceretur. Qui, quò quis ſeduceretur, frequenter diſputaret, pœna mortis; qui rarò, nec ſeducendi animo, ſed curioſitate id faceret, in eum arbitrio Iudicis animaduerneretur. Qui libros improbatæ lectionis legeret, legendos alteri exhiberet, imagines, ſigna, ſtatuas Religioni contumelioſas pingeret, ſculperet, pictas, ſculptas haberet, illicitis nouarum Religionum collegiis interfuiffet, in eum pro criminis, perſonæ, atque rei diuerſitate, arbitrio Iudicis ſtatueretur. E contra, qui hæreticorum illicita collegia denuntiaſſet, huic, ſi collega extitiſſet, pœna cõdonaretur, ſi non collega non fuiſſet, vel dimidium bonorum, ſi ſexcentos florenos non excederent, vel quartã, ſi excederent, è bonis damnatorum acciperet. Peregrini intra vrbes atque pagos ita demum futuri inquilini admitterentur, ſi idoneas ab eo cui poſtremò paruiffent Pa-

rocho,

*Propoſit
Parmenſis
mitius in
hæreticos
Edictum.*

*Nèpe gre-
garius non
renuntians
hæreſi, tã-
tùm pro-
ſcribere-
tur.*

*Relapſi nõ
pœniten-
tes, mor-
te multa-
rentur.*

*In aliis ca-
ſibus arbi-
trio Iudi-
cis ſtatue-
retur.*

„ rocho, atq; Iudice, litteras adferrent. Ad peregrinos tamē mercatores ita
 „ ea cautio non pertineret, si modesti sine Catholicorum offensa permane-
 „ rent. Quibus reis ob pœnitentiam fuisset condonatum, ij Magistratum
 „ in posterum nullū gererent; quos tamen suspectos de hæresi Iudices pro-
 „ nuntiaissent, ij, re cognita, impetrata in integrum restitutione, à Magistra-
 „ tu non prohiberentur. Erant & capita de Ludimagistris & Typographis,
 & alia pauca. Respondent variè Ordines. Et quidem Artesij, si calum-
 niatoribus pœna statueretur, placituram sibi rem vniuersam ostendunt. Flandri Edicto ita assentiuntur, vti multa nihilominus de certis suis Pri-
 uilegiis, de Iudicum præuentione, inferrent; ius nullum dicere in laicos Clericis permetteretur; de libris non soli Theologi, sed ceterarum quo-
 que disciplinarum Professores cognoscerent; & alia. Longum est cetero-
 rum Ordinum sententias perscribere, maximè quòd fructum ex eo Edi-
 cto Respublica nullum est consecuta. Etenim mox vbi de mitioribus his
 legibus Parmensis agere cœpisset, inque lubrico ita rem constitutam
 nonnulli Fœderati animaduernerent, vti si persuaderi hoc quod propo-
 neretur Edictum contingeret, nulla in posterum stabiliendæ nouæ Re-
 ligionis spes existeret, paucis ante Kalendas Maij diebus circum maiores
 vicos Flandriæ per agros, diurnos etiam haberi Caluinistarum conuen-
 tus curant; (nam nocturnos diu celebrarant;) inde quarto Nonas Maij,
 circa Antuerpiam; hinc, vt grassante scabie, sic variis in locis, varia
 pruritu attractæ Caluinistarum, Lutheranorum, atque Anabaptista-
 rum conciones sese ostendunt. Nullæ tamen per Lutzenburgum, Ar-
 tesiam, Hannoniam, Namurcum: nullæ quoque per Insulas, Duacum,
 & Orchinium: frequentes contra per Flandriam, ditionem Tornacen-
 sem, Valencensem, territorium Antuerpiense & Buscoducense in
 Brabantia, itemque per Hollandiam; Zelandiam, ditionem Ultraie-
 ctinam, Geldriam, Frisiam. Procedit quidquid vsquam Belgarum,
 qui vel veteri vel recenti memoria extorres seu proscripti, telum pro se
 singuli ad conuentus deferre, plebémque Psalmorum cantu concitare
 possent. Concionabantur ingenti hominum concursu multis locis Cal-
 uinistæ; Lutherani minore frequentia, nec nisi in Brabantia; Anaba-
 ptistæ maiori quàm Lutherani numero, sed non ea luce, neque disci-
 pulorum pari cum Lutheranis auctoritate: sic enim de Lutheranis non-
 nulli loquebantur, & celeberrimam eam Principibus pluribus probari,
 & minùs esse hanc istam, quàm esset Calviniana, seditiosam affirma-
 bant. Non fert Parmensis tantam Religionis, tantam Regis atque suam
 contumeliam. Relicta itaque omni de mitigandis Edictis cogitatione,
 ad coërcendam eam hominum temeritatem se conuertit; pœnas in illi-
 citos conuentus graues mense Iunio constituit: mortem Ministris re-

1566

*In peregrini-
 nis merca-
 toribus sa-
 tis, si absq;
 scandalo
 viuerent.*

*Varia de
 his legibus
 Ordines
 Prouincia-
 rum respō-
 dent.*

*Fine Apri-
 lis pluri-
 bus in Flā-
 driæ locis
 sunt pa-
 lam noua
 conciones.*

*Quibus lo-
 cis Belgij
 factæ con-
 ciones, qui-
 bus non.*

*Lutherani
 etiam &
 Anabapti-
 sta in are-
 nam pro-
 deunt.*

*Ergo pœ-
 nas graues
 edicit Parm-
 ensis in
 nouos cō-
 uentus.*

cepta-

1566 ceptatoribusque indicit; sexcentos florenos, si Ministrum quis compre-
hendisset, pollicetur: auditoribusque, si cum telo deprehenderentur,
exilium; si inermes, poenam arbitrariam comminatur: de culpa filiorum,
familiarium, discipulorum, famulantium, ita constituit, ut parentes, pa-
tres familias, magistri, heri de ea tenerentur. Edicti eius sui eum fru-
ctum Parmensis consequitur, ut quibus locis conciones nondum habe-
rentur, iis uti ne susciperentur, Magistratus cauerent; at contra, quibus
locis iam factæ erant, maiore etiam hominum concursu, armatorum-
que multitudine Ministri conuentus suos ad loca urbibus viciniora iam
transferrent, Psalmos ad numeros Marotanos Bezanosque instar Sire-
num decantarent; in Papam ut Antichristum, in Sanctorum imagines
ut idola, in Monachos ceterosque Sacerdotes ut Phariseos, (exemplo
Ducis Iosue, Eliæ, Machabeorum, quin & Christi, ut iactabant) con-
ciones acerbæ perpetuò haberent; Legatos in Gallias, Angliam, Germa-
niam varios mitterent. Frequentissimis interea Senatus deliberationi-
bus multa querebatur Parmensis; modò seorsim Barlaimontio, Vi-
glio, atque Assumuilio dicebat, eorum sese dolis iactari, à quibus caue-
ri, ob imperij quam tenerent auctoritatem minùs posset; modò etiam
Orangio ceterisque ita loquebatur, uti desiderare sese multa in eorum
erga se officio munereque ostenderet. Non fert id neque Orangius ne-
que ceteri, multa causati, cur eorum ad se motuum culpa non perti-
neret. Hoochstratanus Orangio perquam familiariter utebatur: in
eius itaque gratiam multa Hoochstratanus in Senatu liberius dicebat,
quam ferre Parmensis facillè posset. Laudat eam hominis fortitudinem
Orangius & ceteri; crescit hinc illi pro amicis decertandi cupiditas: quæ
res eò tristior multis accidebat, quòd Religionis Catholicæ perquam
studiosus Hoochstratanus, Orangij consilia non tam iudicio quam
amicitia sequi videretur. De præsiidiis in vrbes adducendis Parmensis
deliberat; Megemus Antuerpiæ persuadere Magistratui populoque con-
atur, sed frustra. Rex interea Orangium ceterosque litteris perhumaniter
laudatos de vetere officio retinendo commonefacit. Prouinciis quoque
urbibusque, iam pridem in Belgium se venturum fuisse ostendit, si
non Turcam ultimum clades Masalquibirij, Pignonij atque Maltae,
in Regna Hispaniæ maritima irrupturum putasset: conscribere nunc
Turcam terrestres copias; ea re fieri, ut hac cura deposita, ad iter se in
Belgium componat. Officij itaque in se veterem, quam consueverat, ra-
tionem homines tenerent, seditiosis non assentirentur; coram se de sub-
ditorum postulatis æquissima ratione cogniturum; ceteraque in eam
sententiam nonnulla. Sub idem quoque tempus Fœderatis nonnullis
Parmensis scribit, esse eam multorum sententiam, ut fœderatæ Nobili-
tatis

*Acerbè
passim de-
clamatur
in Papam
ut Anti-
christum,
& imagi-
nes ut ido-
la.*

*Declarat
Parmensis
se multa in
Orangio &
sociis desi-
derare.*

*Megemus
frustrà a-
git cum
Antuer-
piensibus,
de recipi-
endo præsi-
dio.*

*Littera
Regis, qui-
bus iam se
iter in Bel-
gium pa-
rare scri-
bit.*

tatis auspiciis tumultuari hunc in modum plebem arbitrarentur; adduci se minùs posse, vti huic hominum suspitioni assentiretur: extare enim Nobilitatis præclarissima in Regem atque se officia: recentem quoque eam esse à nobilitate datam sibi fidem, qua se Regi atque sibi sacra sanctè deuinxissent. Rogare itaque se hanc suam de tota societate præclaram opinionem factis comprobarent, illicitos conuentus, periculosa nouarum Religionum consilia opere consilioque disturbarent. Fœderati, quòd Hispanicis Legationibus non responderetur, deliberare in commune cupiebant. Per opportunè itaque vt de iis Parmensis litteris videretur, ad 16. Kalend. Augusti ad sanctum Trudonem, vrberum ditionis Leodiensis, conuentum societati constituunt. Non placet ea coitio Parmensi; ostendit, mandata à se habere Orangium atque Egmondanum: Fœderati certos quos vellent homines Dufflam (municipium est iuxta Mechliniam) mitterent; venturos eò Orangium atque Egmondanum, exposituros ea sua mandata, quæ probaturam societatem arbitrarentur. Per pauca itaque eo conuentu Trudano proponuntur; quòd inutilem eam futuram disceptationem multi profiterentur, quam, nouis mandatis non intellectis, essent suscepturi; Legatosq; qui Dufflam proficiscerentur numero ad 12. hosce nominant: Nassouium Ludouicum, de Fienes, Reuelium, Rumeum, Risoirium, Noyellium, Tillium, Louuerualium, Villerium, Famarsum, Haestium, Escaubequium. Veniunt itaque Dufflam Antuerpiâ Orangius, Bruxellâ Egmondanus, sancto Trudone Fœderatorum Legati. Multa ibi vltro citroque sunt dicta, sed quæ ferè iam dicta priùs. Tandem rogare se Fœderati dicunt, imperaret Parmensis tribus his, Orangio, Egmondano, & Hornano, vti secum quibus de rebus oporteret, deliberarent; omnem in se belli publicæque quietis curam ipsi susciperent; de summa imperij tamen nihil Parmensi detraherent: ingentem populi multitudinem conuentu sancto-Trudano Societati ostendisse, ab armis quidem se libenter discessuram, sed si patrocinari sibi palàm Nobilitatem Parmensis permitteret, quoad Regis consensu Comitia Ordinum de Religione haberentur: quæ sua, vti dicebant, æquissima postulata si Parmensis recusaret, facturos sese necessariò, vti aliunde quæsito subsidio sibi consulerent. Hîc de responsi indignitate queritur Parmensis; agente tamen Egmondano eò res deducta est, si Fœderatis de periculo ob exhibitum libellum & alia impendenti ritè caueretur, omnem operam tantisper homines in officio continendi in se reciperent. Verùm quòd ea quæ postularetur cautio maiorem quam haberet Parmensis, imperij auctoritatem flagitaret, re deliberata, tota istius cautionis constituendæ ratio in 13. Kal. Septembris, hoc est in 20. Augusti, à Parmensi est reiecta. Intereà in Flandria post diutinas conciones

1566

Monet Gubernatrix Fœderatos præstita sibi & Regis fidei.

Cõueniunt Fœderati ad S. Trudonis, reclamante licet Parmensi.

Nihilominus Legati Parmensis cum Legatis Fœderatorum Duffla cõmunicant.

Petunt Fœderati Orangio & duobus sociis omnem a committi.

Reiicitur plenior deliberatio in 20. Augusti.

per

1566 per obscuros primùm pagos ditionis Casletanæ templa violantur : inde in vicinum Balliolum furor transit, ineunte mense Augusto celebre ibi Monasterium colluuiis hominum inuadit, imaginibus statuisque insultant, huic ensem in latus infigunt, huic securi caput secant, omnia evertunt, occupant; pecuniam suppellectilemque auferunt, cibum potumque quem absumere non possent, profundunt. Hinc ducibus Iuliano & Iacobo Ministris Stigerium veniunt: concionantur ibi sub dio, hic Flandricè, ille Gallicè; vixdum inchoata concione socij in vicinas ecclesias irrumpunt, similem stragem in Sanctorum statuas, quas illi idola clamabant, edunt; eodemque modo in Abbatia Mellinensi, ditioneque Laleuana debacchantur. Hinc Lysam transgressi per agrum Insulensem Seclinium vsque excurrunt. Non ferunt eam iniuriam Seclinienfes, Goudecuriani, Wouriniani, ceterique eius oræ rustici; nullo imperante capiunt arma quæ fors obtulisset, vno agmine diuersis è locis Seclinium omnes properant, obuios iconoclastas in paludes concitant, atque isthic vel flumine præcipientes mergunt, vel ferro enecant; pauci abiectis armis domum reuersi sunt. Sub idem tempus erat Ipris Egmondanus, comitatus Domino Raffengenij, Maldegenio, Mouscronio, Hollebecquio, Dixmudano, aliis item Flandriæ Nobilibus nonnullis. Multa Egmondanus de vrbe in officio retinenda deliberat. Idibus Augusti id est 13. eiusdem, populo in forum accersito, leges ex Magistratus sententia nonnullas promulgat. Rogatus, num, si vim hæreticos templis facere contingeret, vi armata coercere eos oporteret, contractis scapulis, de vi inferenda mandasse sibi rem nullam Parinensem ait. Digresso itaque Egmondano, primi magnarum vrbiu[m] Iprenses hanc illam quam Balliolani turpissimam iconoclasti in se iniuriam recipiunt: sequuntur exemplum Gandauenses, & per Occiduam Flandriæ regionem vrbes atque pagi plerique, ita rem eam excusante Egmondano, quòd necessariò proficisci se Bruxellam ad eum quem dicebamus 13. Kalend. Septembris debuerit. Atque hæc in Flandria. Antuerpia, vt ostendimus, iam inde à mense Maio vterum gestarat: hinc mense Iulio insignibus sex agrariis concionibus intumuerat: accesserant Lutheranorum & Caluinistarum in vno vtero concertationes: necessariò itaque prodire Flandriæ exemplo infauftum partum oportebat. Solemnes annuæ festo Assumptionis B. Mariæ Virginis vrbicæ supplicationes de more peragebantur; inago B. Mariæ Virginis solemni pompa per vrbem circumlata; inde pro more medio templo collocatur. Multis itaque verborum contumeliis Ierichuntinum hunc triumphum Arcæ noui Testamenti (similis enim describitur Arcæ veteris ad Iericho Iosue 6.) multi proscindunt, Deiparam (prò scelus) Mariolam fabri, à Iosepho fabro salutant: accendunt animos

Interea in Flandria Occidentali quadam templa violantur.

Idè centes Seclini iuxta Insulas, armis repellantur.

Imprudens Egmondani Ipris responsum; inde ibi imaginibus fracta.

Antuerpia iam inde à Maio vterum infelicem gesserat.

mos Ministri; fugienda non animo modò sed & corpore idola clamant; eradicari, extirpari tantam summi Dei contumeliam oportere vociferantur. Quinto itaque die post (Orangio biduo antè Bruxellam, ad illum quem dicebamus 13. Kalend. Septembris, vrbe digresso) illo ipso 13. Kalèd. id est die Augusti vigesimo, post Preces vespertinas, nebulones nonnulli sacram ædem primariam D. Virginii sacram ingressi, infanis clamoribus vocibusque toto templo concertant, imaginem B. Mariæ compellant; si, *Vivant Geusij*, clamet, parcituros se illi affirmant, ædituis insultant, cum Catholicis rixantur. Excitus ad eum, tumorem Magistratus, iniriò apparitores, post è suo Collegio certos in templum nullo fructu ablegat. Sub vesperam itaque hora sexta, oclusis templi foribus, præeunte quodam Centurione qui tutandarum concionum iuuenus tenebat, sublata voce ad numeros Geneuenses Psalmum auspiciatur, eo euentu, vt velut carmine motis mentibus, in imaginem Deiparæ ceterasque furibundi insilirent, Christum denique vnà cum Cruce furibus detractum in frustra comminuerent, latrones tamen (suos equidem tutelares) intactos relinquerent, sacrosanctum Sacramentum horrendis contumeliis afficerent, præstantissimorum pictorum monumenta confringerent, religiosa iure etiam Gentium mortuorum sepulchra violarent, supellectilem sacram omnem auferrent. Atque ea ratione pauci nebulones, nemine repugnante, in tam populosa vrbe, totos tres dies bacchantur, totius vrbis templa diripiunt, monasteria, sacella, cibos, quos absumere nō possunt, profundunt, ceruisiam reliquam fœdant, libros bibliothecarum nullo discrimine conscindunt, pecuniam, vestem, supellectilemque omnem sibi rapiunt. Conciones eodem quo Orangius discesserat die in vrbem migrarāt, iam vastatis hunc in modum templis, mox primarium B. Mariæ Hermannus Stuycker Zuollanus, Caluinistarum Minister turbulentissimus inuadit, D. Georgij ædem Lutherani occupant. Lubet adiungere verba Metrij Caluinistæ, quò certius etiam ista posteris constent. Marcgravius (inquit) postquam plebem difficile expelli aut sedari posse videt, omnes ianuas, vna excepta, claudit, & discedit: hinc popellus audentior factus, cum iam vesperi hora sexta esset audita, alter alterum instigat, simulachrum Mariæ deturbant, sacellum effringunt, exclamant, *Vive les Geus, Vivant Geusij*. Hoc incepto, mox tam valido furore vterius progressum, grassatum, pluribusque manibus laboratum, vt ante noctis medium omnia sacella effracta, altaria deiecta, statuæ, simulachra & imagines deturbatæ fractæque, claustra omnia reserata fuerint in hoc amplissimo Mariæ templo, altaribus plus minus septuaginta decorato, & pretiosis picturis, regalique luxu tam splendido, vt simile vix inueniri queat. Hæc omnia simul atque hîc peracta, ingentes adolescen-

1566
Clamant
Ministri,
idola non
animo mo-
dò, sed etiã
corpore ju-
gienda.

Hinc ergo
nebulones
pauci in
templum
Antuer-
pianum
inuolant.

Fædè tẽ-
pla omnia
noctè pro-
fanant,
deinde ex
toto sequẽ-
ti triiduo:

Primariũ
templum
Caluini-
stæ; S. Geor-
gij Lutherani sibi
sumunt.
De iisdem
distin-
ctius; ex
alio Scri-
ptore.

1566

*Vna nocte
omnia tem-
pla Ant-
uerpia
Geusij va-
stant.*

*Hinc po-
stridie ad
diui Ber-
nardi, pa-
gosq; vici-
nos excur-
runt.*

*Causa pra-
sens, cur
in tam po-
puloſa ci-
uitate ne-
mo eis re-
ſtiterit.*

*Adſunt
Fœderati
Bruxella
ut erat
cōdictum.*

*Guberna-
trix Par-
menſis in
ſummis
verſatur
angustiis.*

tum cateruę, viris nōnullis nebulonibus ſimul & meretricibus permixtis, circumcurrunt, idem aliis etiam locis perpetraturi. Franciſcanorum, Clariffarū, D. Iacobi, Andreaę, Georgij, Michaëlis, Petri Poſſi, Burgi, Fakenarum ſorum, Albarum, Nigrarum & Tertianarum, Nonnarum, Bogardorum, Dominicanorum, & vt ſemel ac ſimul dicam, totius Antuerpianę vr̄bis templa ſacellaque omnia inſano feſtinóque tumultu vaſtant; ita vt ante clarum orientis ſolis iubar, præcipua quæque diruta deturbatáque fuerint. Et nonnullis interiectis: Poſtridie manè, ſtatim atque portæ patebant, iconomachorum quidam extra vr̄bem currunt, primò ad D. Bernardi Monafterium, ſeſquimilliaro ab vr̄be, deinde circumcirca in pagis Antuerpię vicinis incredibili audacia & ſtrenuitate omnia in templis confringunt ac demoliuntur. Interea alij toto hoc die & duobus ſequentibus in ipſa vr̄be, templa & Monafteria iterum percurrunt, & quidquid reliquum vel integrum inueniunt, confringunt, nemine contra aut dicente aut faciente. Sic ille. Certè nemo ſeſe contra eos toto triduo feriò mouebat. Cauſa ferebatur, quòd aperta machinatione Nobiliū Fœderatorum, (qui vt paſſim vbique ſuos, ſic & Antuerpię Penſionarium Weſenbekium alioſque habebant,) tum & tacito fauore Orangij & ſociorum Procerum iſta fieri ſatis conſtaret; atque ita non temerè ciuibus contra ciues ad arma ruendum eſſe plures ratiocinabantur. Diximus paulò antè, ad 13. Kalend. Septembres Conuentum Bruxellam à Parmenſi Proceribus Belgicis eſſe indictū, quo de Fœderatorum querimoniis cognoſceretur. Erat is ille ipſus vigefimus dies Auguſti, quo Antuerpię tumultuari eſt cœptum. Erant igitur eo die Bruxellæ Proceres præcipui omnes, præter Arſchotanium, qui ægrotulus Montibus Hannoniæ erat, Arenbergium & Megemum, qui Geuſiorum ſeſe hoſtes profitentes, diſcedere quibus præſent Prouinciis inconfultum iudicabant. Veniunt item ſuprà nominati Fœderati Nobiles duodecim duce Ludouico Naſſouio, qui populari ſcommate duodecim Apoſtoli dicebantur. Duodecimo itaque Kalend. Septembris, (cū proximè præcedenti nocte Antuerpię cœptum eſſet tumultuari,) ab hora ſeptima matutina in horam vſque duodecimam frequenti Senatu de re tota Parmenſis deliberat. Geuſij maiora in ſingulas horas grauioraque proponunt: tandem & de violato ea nocte primario Antuerpienſium templo, quodque omnia ibi adhuc tumultibus continuis feruerent, certus venit nuntius, imò nuntij plures, vnus poſt alium. Nec lætiora adferuntur toto biduo ſequenti. Interea Fœderati ferociter de milite à ſe conſcripto, de ſocietatibus ſuſceptis multa ſatis palàm comminantur; circa Bruxellam quoque per agros ita turbulenti quidam armati diſcurrunt, vti vr̄bi ipſique Palatio timeretur, rumorque eſſet, Viluordiam abductæ

Par-

Parmensi Geusios custodes apposituros. Itaque cum tertium iam diem se frustra laborare Parmensis animaduerneret, consternata, consilium sola sibi capit, supellectilem componit, Montes in Hannoniam cogitat; nono Kalend. Septembris, id est die 24. Augusti, ipso D. Bartholomæi, summo manè Orangium, Viglium atque Assomuillium accersit; proficisci se velle ostendit. At verò non placet profectio Senatoribus: fugæ similem profectioem institui, iis lubricis temporibus, non oportere, docent: si discederet, auctoritatem Senatui nullam superfuturam; si Senatus sequeretur, grauiissima rem eam incommoda allaturam affirmant: non esse quòd metueret; iurare se Orangium ceterosque, antè sibi vitam esse homines erepturos, quàm inferri vllam vel leuissimam Parmensi contumeliam paterentur. Quin supplex vrbis Magistratus, ne se deserat, orat atque obtestatur; vrbem ita in officio futuram ostendit, vt cui velit, militari imperio parituram, ciuiumque delectus eius arbitrio habendos profiteretur. Discedit itaque à sententia Parmensis, Comitèque Mansfeldium vrbis præponit, de militibus rem constituit, totumque eum diem ita cæptæ Geusicarum rerum deliberationi impendit, vt modò recusans, modò discedens, modò precibus in Senatum reducta egrè adduceretur, vt, extracto in horam primam post noctis mediam conuentu, cum Fœderatis hisce legibus pacisceretur: Initio, placeat vt cesset Inquisitio, de qua Fœderati quererentur. Deinde probat, vt pro iis legibus atque Edictis (de quorum item seueritate obiiciebant) nouæ Leges Edictaque scriberentur. Verùm num id ex Ordinum Generalium sententia, vel quâ alia auctoritate sit futurum, affirmare Parmensem idcirco nondum posse, quòd sententiam hac de re suam Rex nondum perscripsisset. Quod de securitatis cautione postularetur, ea se mandata à Rege accepisse, quibus amplissima cauendi sibi auctoritas esset attributa. Ex eorum itaque mandatorum auctoritate promittere se Fœderatis, nulli neque fœdus, neque libellum, neque quæ fœdus libellumve in hunc essent diem consecuta, culpæ damnòve in posterum futura; ea tamen conditione, si in officio Fœderati sunt futuri, fidem Regi sunt præstaturi; quantam poterunt, tantam in coercenda seditiosorum hominum temeritate sunt operam collocaturi. Itaque sacrilegia, ceteramque Religionis Clericorumque contumeliam bona fide propulsabunt. Arma deponere commotam plebem bona fide procurabunt. Conciones nouas, quibus locis nullæ haberentur, haberi in posterum nullas sunt passuri. Quibus contrà locis (vtar eadem vi & facie verborum) de facto conciones habentur, ibi arma, scandala, atque omnem omnino publicam contumeliam cauebunt. Peregrinos, atque omnes omnino hostes arcebunt. Postremò, qua apud nouæ Religionis studiosos homines sunt

1566

Vix persuaderetur, ut Bruxella maneat.

Mansfeldium cum milite vrbis præficit.

Multa tandem nocte paciscitur cum Fœderatis.

Inter alia, Fœderatis bona fide interim iniuriam Religionis propulsarent.

Tum, quòd nusquam de nouo fierent conciones, iam facta fierent sine armis.

1566

auctoritate, id conabuntur, vti Regi ex Ordinum Generalium sententia “
 de Religione deque Rep. decernenti, parituros sese ij homines recipiant. “
 Res istas si Fœderatorum Legati suo suorumque nomine iureiurando “
 cauerent, ratam tunc eam Parmensis cautionem futuram. Sic hora illa “
 nocturna hæc descripta. Itaque die insequenti, octauo Kalend. Septembris
 (die nimirum Augusti vigesimo quinto) sacramenta in eam sententiam
 Fœderatorum Legati, apud stipulantes pro Parmensi Orangium, Eg-
 mondanum, Hornanum, Hachicourtium & Christophorum Assom-
 villium dicunt, vti facturos se suosque Mandatores res eas reciperent, “
 Fœderique & libello tamdiu renuntiarent, quamdiu ea esset promissa “
 cautio valitura. Fuerat Parmensis etiam in his concedendis vsque ad me- “
 dium noctis perdifficilis, nempe, quod ita interpretaturos rem homines
 affirmaret, vti publica auctoritate haberi conciones, si vis seditioque à
 conuentibus esset abfutura, iudicarent, contra atque sua esset sententia,
 qua non rem eam definiret, sed tantum Fœderatis, quid præstare iis in
 locis, quibus de facto conciones eo tempore habitæ fuerant, deberent,
 præscriberet. Quod vt maximè ita existeret, multa que essent à Par-
 mensi contra hæreticorum conciones prouisa prudenter, constituta for-
 titer; fuit ea nihilominus tum vulgò fama, Parmensem in conciones
 consensisse. Rebus itaque hunc in modum procuratis, Ediçto hanc
 suam cum Fœderatis transactionem 25. Augusti Parmensis promul-
 gat; de officio homines commonefacit; adfuturum breui Regem osten-
 dit: seueris grauissimisque item legibus sacrilegis templorum direpto-
 ribus pœnas constituit, Magistratibus vrbibusque in scelus consentien-
 tibus priuilegiorum ademptionem comminatur, versari cum telo nisi
 eos homines non permittit, quibus iure res ea liceret. Bruxella iis tem-
 poribus, vti ostendimus, incerto metu variè trepidabat: & quamquam
 nouarum Religionum studiosi præ Catholicorum multitudine pauci
 ea vrbe existerent, tamen factum fuerat, vti per paucos istos quies con-
 cordiaque laboraret. Decimo Kalend. Septembris, id est 23. Augusti
 tria (vti vocant) vrbis Membra in ædes publicas, quæ sunt ad forum,
 cum quinque Aurei velleris Equitibus, nonnullis Cancellariæ Braban-
 ticæ Senatoribus, frequente honestissimorum ciuium multitudine de ve-
 tere Catholica Religione retinenda, hæreticis coercendis, præclaras for-
 tissimasque sententias dixerant. Nihilominus biduo post, die 8. Kalen-
 darum, cum circa Viluordiam ad primas nouæ fossæ cataractas concio-
 nes futuræ dicerentur, neque portis oclusis egredi eo die ciues permitte-
 rentur, inuenti sunt nonnulli, qui iniuria arceri sese à concionibus causa-
 rentur, quas publica auctoritate Parmensis confirmasset. Refert rem ad
 Parmensem Magistratus: respondet Parmensis, velle vti pactis Fœdera-

*Stipulan-
 sur pro se
 & sociis
 Fœderato-
 rum Le-
 gatis*

*Promulgat
 Parmensis
 eam trans-
 actionem.*

*Bruxellen-
 ses ex tre-
 pidatione
 mox se col-
 ligunt.*

*Clausis
 portis non
 patiuntur
 homines ad
 nouas con-
 ciones egre-
 di.*

ti ceterique fruerentur. Responsum in eam sententiam hæretici accipiunt, vti probatas eo responso conciones affirmarent. Denuò itaque coacto Magistratu, de re tanta deliberatur. Catholici, quòd futurum vererentur, vti hæreticorum insolentiæ Magistratus cederet, ingenti hominum multitudine in Curiam conscendunt; auctoritatis trium Membrorum vilipendium, Dei atque vr̄bis iniuriam, suam postremò contumeliam libellis sermonibusque ostendunt. Repetitis itaque trium Membrorum Comitibus, tota vr̄be atque agro Bruxellensi conciones proscribuntur, ciuibus omni peregrinæ Religionis vsu interdicitur. Probat Comitiorum sententiam Parmensis. Magistratum populumque collaudat, Mansfeldio vr̄bis militare imperium confirmat, delectis mille octingentis peditibus, è quibus trecenti Regiis, mille vr̄bis, quingenti Clericorum stipendiis militarent: Præfectos Philippum Lannoium Dominum Beauuorij, Balduinum Gaurium Dominum Inchij, & Hameddium Nobilem Hannonem constituit; equites item centum fratri Comitis Lignij Domino Estambrugij attribuit. Tum apertius animosiusque cum Proceribus Parmensis agit, dubiis hæctenus atque incertis consiliis penè periisse Remp. ostendit, magni interesse declarat, antequam Rex adueniat, vti bonorum vasallorum subditorumque opera restitutam Religionem, publicarumque rerum quietem inueniat; palàm itaque atque ingenuè ad Regis sese voluntatem componerent, Religionem procurarent, seditiones armis coërcerent, hortatur. Accipiunt conditionem nullis verborum ambagibus Arschotanus, Arenbergius, Megemus, (nam & illi interea venerant) Mansfeldius, Hachicourtius, Barlaimontius, aliique; nonnulli, nullaque sese exceptione in Regis potestate futuros ostendunt. Contrà Orangius aliique eius sequaces, de sua in Religionem obseruantia, in Regem ac Parmensem obsequio multa prolocuti, causas complures commemorant, cur Regia moderatione, atque Ordinum Generalium decreto non etiam armis tentari rem oporteret; multa quoque de bellorum ciuiliū calamitatibus, & Galliarum exemplo, & vetere in memoria recordantur. Noircarmius Audomari in Artesia Præfectus, & absente in Hispania Marchione, Hannoniæ Procurator, magnam iis temporibus penes Egmondanum auctoritatem tenebat, multumque eo Egmondanus utebatur. Cùm itaque, quod dicebamus, à Parmensi fuit propositum, tum eas in partes vt Egmondanus transiret, studiosè eum Noircarmius est cohortatus. Respondent, qui tum fortè Egmondanum comitabantur: Quin tu hoc age Noircarmi, tu hoc, si libet, bellum ciuile auspiciare. Ibi tum Noircarmius: Omnino, si hoc est mihi vel Rex vel Parmensis imperatura, nã ego in istos seditiosos homines pro Religionis atque Regis amplitudine libenter arma sum sumpturus. Non reprehendit

1566

Hinc tumultus. sed qui mox compescitur.

Præfidiarum Bruxelle 300. Regis, mille vr̄bis, 500. Clericorum stipendiis.

Animosius itaque iam agit Parmensis, adiuuantibus Proceribus hic nominatis.

Orangius cõtrà suadere nititur non esse agendum armis, sed frustra.

Noircarmius animosè contraperitur barones, nec improbane Egmondano.

1566 Egmondanus; quin Noircarmium, quæ laudaret, sequi consilia bona sua cum venia permittit. Hunc itaque in modum è summis rerum periculis in quietiorem sese nauigationem Parmensis coniecit, Bruxellam contra vim atque infidias communiuit, Fœderatos mutuis dissidiis distractos, ad se complures, à tumultuante plebe plerosque abduxit; fœdus eneruauit, Proceres vel ad se traduxit, vel metu rerum futurarum incertos consilij, multis Aulæ officiis multaque spe à rerum nouarum apertis studiis reuocauit. Inde vt viribus resumptis sic agere per se rem præclare est aggressa: mox vigesimo sexto Augusti, id est septimo Kalend. Septembris, Egmondanus in Flandriam, Antuerpianam Orangium, Mechliniam Hoochstratanum, Tornacum Hornanum, Valencenas Noircarmium transmittit. Quin Fœderati Geusij, quòd operam sese daturos rei restituendæ promississent, ita, nulla Parmensis auctoritate, operas inter se partiuntur, vt in singulas commotas vrbes nonnullos quoque è collegis suis ablegarent. Etenim ad Antuerpiense exemplar aliis quoque viribus & locis plurimis (vt postea commemorabimus) templa fuerunt violata; in pluribus etiam vno eodemque die D. Bartholomæo sacro, velut ex condicito, Geusij, Deo idololatriæ osore curante, factum volebant: Catholici Deum non operari rem eiusmodi per raptores & prædones (quales iconomachos illos esse etiam ipsi Geusij fateri cogebantur) replicabant. Sed ista aliquantum suspendamus. Neque enim in solis patriæ opprobriis versari narrationem oportet, cum maximarum virtutum fortitudinisque cum primis illustria exempla iis quoque temporibus multa extiterint. Et quidem Prouinciæ, Lutzenburgum, Artesia, Hannonia; vrbes, Insulæ, Duacum, Orchinium, Namurcum, nullam huiusmodi in se contumeliam admiserunt: Brabantia item magnam Ducatus portionem, quæ Louanio & Bruxella describitur, magna cum laude immunem habuit. In Flandria, Brugæ, Cortracum, Grauelinga, Dunkerca, Alostum, Tenramonda, Gerardimontium, officium præstiterunt: adeoque Casenbrotius, vnus licet è Fœderatis, Egmondano à consiliis, cum iconomachos circa Gerardimontium nonnullos offendisset, collecta (vt re subita poterat) perexigua rusticorum manu, cæsis duodecim, viginti vulneratis; è captiuis quinquaginta, vno & viginti suspensis, reliquis virgis cæsis, ingentem factiosis hominibus metum incussit. Mechlinia Religionis Catholicæ perquam studiosos ciues plerosque habebat, verum quòd vnum haberet atque alterum malè sanum Pensionarium, Aduocatum item malæ fidei vnum & alterum, effugere eam tempestatem ita non potuit, quin pauci nebulones sint inuenti, qui Carmelitis & Franciscanis palàm vim facerēt, eorum Monasteriorum templa diriperent: inde vrbe digressi (plura ibi non ausi) in vicina vrbi Monasteria

Mittit Parmensis Egmondanus in Flandriam, Orangium Antuerpianam, alios alio.

Quid pro violatione templorum Geusij excusarint, quid contra Catholicos responderint.

Qua prouincia & vrbes fuerint ab iconoclasmò libera?

Iconomachi nonnulli auspiciis Egmondij cæsi, alij capti.

Mechlinia minus auspiciis iconomachi quam alibi.

ria pro arbitrio grassarentur. Neomagi ea laus hisce temporibus fuit, uti Magistratui præclare imperanti fortiter ciues parerent, concionatores vrbe profligarent, societate S. Nicolai ibi celebri, suspectos homines mouerent, Comitem Megemum in urbem adducerent, consiliaque Religioni obedientiæque Regiæ retinendis opportuna susciperent. Comiti Culenburgano nouâ Religionem meditati, fortissimè honorati plures ciues restiterunt; eruditòque libello pericula ei, quæ post acciderunt, tantò antè demonstrarunt. Ultraiectum celebris eo tractu ciuitas, antequam è subito atque inopinato metu se collegisset, quatuor Ecclesiarum Baptismalium, duorùm Monasteriorum, Dominicanorum & Franciscanorum, contumeliam ita est perpeffa, uti loca cetera prudente Canonico- rum ciuiumque fortitudine ab iniuria conseruarentur. In Hollandia, magna iis temporibus fuit Dordraci, Harlemi, Goudæ & Gorcomij gloria. Per Zelandiam Frisiamque, quamuis inter Lutheranos, Caluini- stas atque Anabaptistas variè res iactaretur, Catholicorum tamen per ea loca multorum constantia atque virtus simul emicuit: quæ singula nar- rare nimis prolixum esset; commemorabimus tamen quæ ad hanc rem præcipua pertinent. Antuerpiæ die 20. Augusti, uti diximus, templo primario, ac deinceps violatis reliquis, mox pleraque Caluiniani inuase- rant; vno S. Georgij excepto, quod Lutheranis cesserat. Verùm cum res suas 22. & 23. Augusti Bruxellæ nutare, 24. pænè concidere intelligerent; nouarum ibi Religionum Ministri scripto apud Magistratum de vi, de furtis, de ceteris criminibus per iconomachos, ipsis insciis, ut dicebant, commissis, purgare se instituunt: futuros se in Magistratus potestate, templisque decessuros ostendunt, si ex omni templorum numero quan- tum sufficeret sibi tribueretur, si à contumeliis Catholici abstinerent; & alia. Oblatus hic primus libellus die vigesimo quinto Augusti. Sed non respondit Magistratus; misso tantùm Iacobo Wesembekio Pensionario, ipsius artificio primùm restitutionem templorum B. Mariæ & D. Geor- gij, inde sub vesperam aliorum item duorum B. Michaëlis & D. Iacobi à Ministris impetrant. Postridie die 26. Augusti sub vesperam venit Antuerpiam Bruxellâ Orangius, uti & supra commemorauimus, utpo- te eius vrbs Vicecomes, & nunc etiam extra ordinem à Parmensi eò ab- legatus. Primum itaque quod Orangio sese offerebat, erat nouus Geu- siorum libellus. Querebantur grauissimorum sese criminum reos ma- gna iniuria fieri: esse eum multorum sermonem, uti concionibus conci- tatos à se homines ad idola subuertenda (sic imagines Christi & San- ctorum vocabant) affirmarent: accusari se præterea, quòd Magistratui auctoritatem minuerent, de Curia inuadenda, Magistratuque; mouendo deliberassent; illud postremò ad grauem suam contumeliam adferri, uti

1566

*Quomodo
Neomagi
& Ultra-
iecti tunc
res se ha-
buerint.*

*Quomodo
in Hollan-
dia, Zelandia, & Fri-
sia.*

*Genij Ant-
uerpia mi-
tius agere
incipiunt.*

*Oblato li-
bello, de
multis se
purgare
nituntur.*

1566 in posterum nullum Romanæ Religionis ministerium passuri dicerentur; Deum sese hominesque testari, carum rerum ad se culpam nullam pertinere; Orangij Magistratusque id esse officium, vti ne innocentissimorum hominum famam ad certam præclarissimæ vrbis contumeliam violari patiantur; paratos se repetitis quoque sacramentis Regali Maie-

Offerunt de nouo quoque Regi iuramentum.

Liberaliter iis Orangius & Magistratus & Magistratus respondunt.

Orangius, Magistratus, Antuerpiensis cum Genfis transigunt.

Intra alia Genfis omnibus templis descendant, aliis tantum locis concionentur.

Eorum de liberationibus vnus semper à Magistratu interfit.

stati Regis Hispaniarum, vt Duci Brabantie, (verba sunt libelli,) suæ Excellentie vti Vicecomiti, Magistratuique fide obstringere. Quas equidem res cum offerrent, tum id committi nõ debere, vti templis cœmeteriisque, quæ iure ad ciues pertinent, boni ciues arcerentur. Respondent libello Orangius & Magistratus; Placere, vt in publica cœmeteria mortuos inferant; de templis, ceterisque de rebus cum nouæ Religionis Delegatis videretur. Inde pridie Kalend. Septembris, Orangij Magistratusque imperio, Inquisitionem Edictorumque in hæreticos sanctiones Regem abrogasse, nouasque ex Ordinum Generalium sententia Leges esse conscripturnum, populo solemniter denuntiatur. Post tertio Nonas Septembris Catholicos atque hæreticos æquè in suam tutelam atque fidem Orangius Magistratusque accipiunt; Leges quasdam de ciuibus in officio retinendis, Religionumque libertate, promulgant. Iphis Nonis Septembris denique, id est die eiusdem quinto, cum Caluinianis Delegatis in hanc sententiam constituunt: (erant hi Delegati Teutonum, Marcus Peres, Carolus Bombergius, Hermannus Vermerius, & Cornelius Bombergius; Walonum Franciscus Godin, Ioannes Carlier, Nicolaus de Viuiet, & Nicolaus Sellin:) Primùm, veterem Catholicam Religionem nemo turbet. Omnibus omnino Catholicorum ecclesiis, omnibus veteri Religioni dicatis sacratisque locis nouarum Religionum homines excedant. Noua vrbe, quibus iam locis consueissent, agro Pauli Gemertij ad forum equinum, ad Wapperam agro Domini Likerkij, prætisque Xenodochij ad hortum Sodalium Sclopetariorum Religione sua vtuntur: per ea loca diebus Dominicis atque festis, die item Mercurij (si festus nullus dies ea hebdomada existit) concionari vna eademque hora permittitor. Ad singularum concionum functionem habere nisi binos Ministros non liceat. Ministros vel qua Regis ditione, vel potentioris cuius vrbis ciues esse oporteat. Quoad Antuerpiæ sunt futuri, parituros se negotiis ciuilibus Orangio Magistratuique Ministri iuranto. Cum tello illicito ad conciones homines non veniant; teli tamen illiciti compellatione nec pugionem nec gladium contineri. Ministrorum, Seniorum, Diaconorumque electionibus, ceterisque grauioribus Consistorij deliberationibus, vnus quem volet Orangius, è Magistratu est interfuturus. Si ordine iuris in templorum direptores Magistratus est animaduersurus, nemo prohibeat. Psalmos ceteraque extra ea loca quibus conciones

nes habentur, nemo cantet. Nullo Religionis discrimine vniuersi ciues
 ,, in tutela atque fide Orangij Magistratúsque erunt, quamdiu pacatè rem
 ,, gerent. Præfidiarij milites (quos ad vrbis custodiam è ciuibus Orangius
 ,, est lecturus) non alia conditione se militaturos iurabunt, quàm quæ scri-
 ,, pto Delegatis exhibito continetur. Hæc pacta tamdiu sunt valitura,
 ,, quoad Regi ex Ordinum Generalium sentētia aliud probetur. Si leges ex
 ,, Ordinum Generalium sentētia eas ferre Regem continget, quas pati vel
 ,, Religionis obseruantia, vel conscientiæ ratio minùs possit, discedendi,
 ,, bonæque auferendi libertas saltem erit. Atque hæc sunt pacta Antuer-
 pientium. Gandauenses paulò accuratiùs ita paciscuntur, vt neque intra
 urbem, nec nisi concionandi facultatem Caluinistis tribuerēt, cum Ant-
 uerpienses omnem nouæ Religionis conuentum, Consistoriumque, atq;
 intra urbem admitterent. De Vltraiectinis prolixè dicitur anno septua-
 gesimo, occasione litis ab Albano iis intentatæ. Valencenis & Tornaci,
 vt dudum ostendimus, iam tum ab annis aliquot nouarum Religio-
 num studiis plures ardebant. Inter cetera, hoc anno sub Iulij mensis me-
 dium ad Folaesium ad siluam Brensiam haud longè ab vrbe Tornaco
 quidam Ambrosius Wille, centum quinquaginta equitibus ingentiq;
 armatorum hominum multitudine comitatus, numero viri feminæque
 (vt ferebatur) ad septem millia, ab hora septima matutina vsque horam
 nonam acerbè concionatur: media concione litteras Magistratui defe-
 rendas eas proiicit, quibus de verborum contumeliis, quas fideles sui à
 quodam milite atque fabro paterentur, multa quereretur, diceretque ni
 Magistratus eos homines coërceret, Ministris comminari desineret, ca-
 ptiuos fideles dimitteret; futurum necessariò, vti fideles ab iis innocentia
 suæ auxilium postularent, quos Magistratu maiores potentioresq;
 patro- nos fideles illi Ministriq; haberēt. Deniq; mense Augusto, in pratis, in ip-
 so vrbis Tornaci conspectu, cõcionari audent. Hinc Magistratus de vrbis
 custodia deliberat, cum centurionibus ciuibusq; de formula iuramēti fi-
 delitatis diu multumq; sermonibus contendit; ita postremò rem consti-
 tuit, vti de concionibus per æstatem saltem vrbe arcendis, seditionibusq;
 coërcendis, verbis ritè conceptis iuraretur. Quod vt maximè ita ciues fe-
 cissent, magna nihilominùs cum cõtumelia euenit, vt vigesimo secundo
 die Augusti in templo D. Petri tumultuari nonnulli inciperent: inde, eo
 tumultu sedato, secundo die postea, qui fuit Augusti vigesimus quartus,
 summo manè acciti ex agris infimæque vrbis fece obscuri homines, ini-
 tiò ceteris vrbis Ecclesiis, inde augustissimæ Dei Matris Cathedrali Ec-
 clesiæ sacrilegam turpissimamque vim facerent. Neque adduci ad coërt-
 endam eam hominum colluuiem stationarij eius diei milites ab vrbis
 præsidio idcirco potuerunt, quòd contineri iuramento de seditionibus
 vrbif-

1566

*Valebunt
pacta do-
nec Regi
ex Ordinũ
sententia
aliud pro-
batur.*

*Quid in-
iurè Vl-
traiecti,
Valencenis
& Torna-
ci.*

*Magna
Geusiorũ
insolentia
Tornaci.*

*Iurant ci-
ues Torna-
censes sedi-
tiones se
vindictu-
ros,*

1566
Nihilominus
impudentissime
violantur
templa.

Violatur
sepulchrū
Adolphi
Geldri.

Altercatio
de prelofa
templi su-
pellectile
tandem in-
uenta.

Spolians
etiam Tor-
nacenses &
Valence-
nenses mo-
nasteria
omnia vi-
cina.

Genſij non
nulli poſt
ſpoliatum
Marchia-
nū cadun-
tur.

vrbiſque direptione, non etiam de templorum conſeruacione cauſarentur. Erant tum Tornaci tres Caluiniani Miniſtri, Ambroſius Wille, Carolus Mellius, & quidam Burgundus; inter quos Ambroſius, quo die templa fuerant direpta, per vrbiſ cauponas rationes eorum ſumptuum iniit & ſoluit, quos eo die Eccleſiarum direptores ibi feciſſent. Qua de re cum à Penſionario Iacobo Clerico reprehenderetur, ſic in Curia Ambroſius reſpondit, vti reprehendi ſe à Penſionario non debere affirmaret; dicerétque veniſſe ad ſe ſub veſperam illas pauperes operas, quæ toto eo die laboraſſent, queſtásque quòd cibum nondum ſumpſiſſent; pietate itaque adductum feciſſe ſe, vt cauponibus de ſingulorum cæna caueret, ſumptúſque quos feciſſent exolueret. Accidit tum id profanum Tornaci, vt dum iconomachi in templo defoſſas à Canonicis argenteas Sanctorum imagines perueſtigant, oſſa Adolphi Geldri ibidem ſepulti, (qui anno 1477. ante Tornacum à Gallis cæſus eſt) indignè tota ſpectante vrbe ſpargerent. Ceterum diu cuniculis quæſitas dictas imagines, tandè inque inuentas, cum multa alia ſupellectile templi, magni pretij, tres illi quos dicebamus Miniſtri in Curiam ad Magiſtratum ita demum delaturos ſeſe oſtendunt, ſi populo de ea ſupellectile caueretur, futurum vti ea ex arbitrio Orangiſ, Egmondani, Hornaníque vteretur. Reſpondet Magiſtratus, ſi permitteretur, vti ex ſententia Parmenſis ſupellectile vterentur, deſiſſe ſeſe recepturos: de Proceribus rogare, num ita ſeſe loqui hi, quos dicerent, tres viri Principes imperaſſent? Reſpondent, non equidem id ſibi eos Proceres mandaſſe, verum in eorum ſe ditione tutelaque exiſtere. Cum itaque de inuento theſauro conuenire Magiſtrato cum Miniſtris non poſſet, per aliquot dies in templo theſaurum ciues cuſtodiant: inde Miniſtris aſſentientibus, in Curiam, poſt in arcem clam defertur. Excurrunt interea iconomachi Tornacenſes in agros, iungunt ſe Valencenates, ceterique quos vel prædæ vel ſcleris impietas tranſuerſos ageret, obuia quæque Monasteria pagorumque eccleſias inuadunt, proterunt, prædas abducunt. Varia quidem eo tempore Inſulis verſabat tuendæ Catholicæ Religionis conſilia Raſſengemius, Inſularum, Duaci & Orchinij Præfectus, iamque per pagos vigilias ſigna que conſtituerat, quibus armati ruſtici contra iconomachos euocarentur; nihilominus Tornacèſes & Valencenates illi Abbatias S. Amandi, Vicognij, & Haſnonij extra Raſſengemij limites ſitas mox diripuerunt. Verum cum octauo Kalend. Septembris Marchianum item celebre Benedictinorum Monasterium ſub veſperam ſpoliaſſent, Robertus Longouallius Dominus Zittardij, & Ferricus Guyonius Monasterij Aquicinctenſis Bailliuus, ingenti ruſticorum manu ad Thilloum & Brilloum totam eam Marchiano redeuntem prædonum manum ad in-

terne-

ternecionem contrucidarunt. Inde efferati animis rustici, cum die insequenti noua sese hominum colluuius in eos agros effudisset, quæ Bouuigneum, inde Monasteria Aquicinctense & Flineum cogitare diceretur, multique ex Hannonia ad Duacenes rusticos alij rustici milites accessissent, noua clade totam eam sacrilegam multitudinem concidunt, eo rerum successu, uti immunis in posterum à contumelia omnis is ager existeret, rusticique magnis animis, contemptis nonnullorum suorum cædibus, Religioni conferuandæ accuratè studerent. Venerant tertio à sacrilegio die Tornacum Nobiles duo Fœderati, Esquerdus & Vilerius, velut turbas composituri; sed quòd à Parmensi non venirent, etsi id ipsi simularent, operam eorum sibi parum placere Magistratus ostendit. Venit eò paulò post & Hornanus à Parmensi missus, ingenti que hominum applausu, magnis vocibus ingredienti, tota vrbe, *Viuant Genusij*, acclamatur. Pridie Kalend. Septembris, lecto Mandato, tribus se de rebus edoceri à Magistratu postulat: Initio, quanam simultatum dissidiorumque inter arcem atque urbem causæ existerent: Hinc, quam curam atque operam Magistratus Centurionesque auertendis templorum contumeliis præstitissent: Postremò, quanam ratione ab armis ad vetus vitæ institutum reuocare plebem oporteret. Respondet officiosè Magistratus, Hornanoque pariturum se ostendit. Contrà Moilbauius & Beauuoirius, qui arcem tenebant, Hornano neque re neque verbis, nisi in speciem, non obsequuntur: Esquerdium Vileriumque, Hornano inconsulto, vrbe iubent discedere. Non fert eam iniuriam Hornanus, multaque de imperij sui contumelia apud Magistratum ceterosque vrbis ciues commemorat. Tornacenses ante diem pactorum, quæ Parmensem cum Fœderatis iniisse dicebamus, conciones intra urbem nullas habuerat. Ostendit itaque Hornanus, Parmensem imperare, uti conciones intra urbem nullæ existerent. Rogatus sententiam Magistratus, restitutis Catholicorum Ecclesiis, non esse cur imperari amplius eo tempore oporteret, multis rationibus ostendit. Verum quòd discedere à certo Parmensis imperio non liceret, leges in eam sententiam quieti restituendæ Hornanus proponit, quibus, Religione Catholica restituta, non nisi extra urbem concionari nouæ Religionis binos Ministros permetteret. Legibus promulgatis, ostendit Taffinus Minister, paræcias, quibus discedere reformatæ Religionis homines iuberentur, eò ad se ciues meliore iure pertinere, quòd plures ea vrbe Reformatæ quàm Papiasticæ Religionis ciues existerent, itaque Magistratus iis noua suæ Religionis templa ædificanda curaret. Non fert eam contumeliam Iacobus Clericus Pensionarius, præfente Hornano, respondet: templa in nullius esse dominio, tamque esse illa Deo atque eius sacrosancto cultui dicata loca, uti transferri sine iniuria

1566

*Vicini
Duaco rustici etiam
alios iconomachos
concidunt.*

*Hornanus
venit Tornacū, missus eò à
Parmensi.*

*Declarat,
Parmensem
velle, ut
intra urbem
conciones
noua nulla
sint.*

*Itaque suadet, eas extra urbem
ablegari.*

t 566
*Altercatio
 contra Mi-
 nistrū ha-
 reticum,
 dicentem
 templa esse
 ciuium.*

ria ea in alium vsum non oporteret; neque id se dare Consistorio, quòd suæ Religionis homines multò maximam optimamq; conficere ciuium multitudinem iactarent; quòd & Catholici perquam multi vrbe existerent; atque extra omnem controuersiam, antiqua stirpe, honoratiq; vrbe plerique ciues Religionem Catholicam sequerentur. Non arceri à se ciues Ecclesiis, sibi eam culpam adscribere eos debere, qui earum Ecclesiarum Religione deserta nouas quæsiissent. Respondet Hornanus, iniuria rem eam Consistoriales à Catholicis postulare, ciuium quas vellent ædes adirent, stipem à dare volentibus acciperent; interim id postea à se impetrari quoque permittit, vti conciones habere iisdem legibus Tornacenses possent quibus Brabantia atque Flandria vrbes. Quæ cum in hanc sententiam essent ab Hornano constituta, neque Parmensis adducere possent, vti pacta nisi ea conditione laudaret, quatenus pactis cum Fœderatis susceptis conuenirent: multa quoque ab Hornano vel frigidè, vel imperitè, vel magna in rebus agendis inconstantia ita fieri dicerentur, vti maximorum criminum rei eius imperio è vinculis dimitterentur, templis heretici non discederent; modò militares excubias ad forum concionibus tuendis destinaret, modò omnes intra vrbe conciones denegaret; fiebat vti & ab arcis Præfecto multas sæpè iniurias Hornanus acciperet, & Parmensis Bruxellam honestis in speciem rationibus Hornanum vocaret. Hornano itaque re infecta sub finem mensis Octobris Tornaco digresso, Torrius Concilij Priuati Secretarius quarto Kal. Nouembris Tornacum ingreditur, legesque quieti restituendæ in eam sententiam proponit, vti Religione restituta, conciones extra vrbe permitteret, de Ministris quoque & ceteris quæ in mandatis habebat, definiret.

Parat Hornanus quadam concedere Tornacensibus vltra pacta.

Itaque non discedentibus hereticis è templis, Hornanus Bruxellam reuocatur. Torres Tornacum missus æque parum proficit.

Moilbaisius, Hornano profecto, ex arce in vrbe veniebat, Torrioque suffragabatur. Recusant Torrij mandatum Consistoriales, quòd ad Iudices Bailliuatus mandata non pertinerent; indignantur se nouæ Religionis compellatione designatos; reformatos se non nouos profiteri; & alia. Torrius eos finem litigandi non facturos animaduertens, retrò vnde venerat domum est reuersus. Torrio profecto ostendit Moilbaisius, non esse cur tergiuersari diutiùs homines oporteret; velle vti ingenuè responderent, templis excederent, vrbeque conciones educerent. Nouis itaque altercationibus in mensem Decembrem res extrahitur, multisq; intra vrbe periculosis motibus seditionibusq; ita agitur, vti nullis per latis legibus componi, nisi milite à Noircarmio in vrbe per arcem adducto, nouarum Religionum Ministris eorumque præcipuis affectis tandem fine Decembris profligatis, non potuerit. Neque res erant quietiores toto hoc tempore apud Valencenates. Hi, vti ostendimus; grauissimam Religioni dudum iniuriam fecerant: quin hoc tẽpore vrbe egressi,

Tandem heretici se subducunt, milite per arcem in vrbe ingressi.

vicinis

vicinis Monasteriis atque pagis vastando prædandóque etiam maiorem contumeliam irrogarant. Veniunt itaq; post 8. Kal. Septembris Valencenas ex Fœderatis Nobilibus Lumbrius & Audrigenius, velut arbitri motuum sedandorum futuri. Consultus à Magistratu Noircarmius, qui cum imperiò Valencenatibus præerat, mandatam Fœderatis iurisdictionem negat: multa nihilominus vterque proponit. Habebant Valencenates duos Ministros, Guidonem Braïum Montensem, hominem cetera modestum, & quemdam ex Gallia Narbonensi, vulgò Prouincia dicta, Grangium, perquam seditiosum: multis itaque controuersis vrbs dissidebat. Noircarmius Magistratusq; à Consistorialibus postulabant, templa restituerent, conciones intra urbem nullas haberent, peregrinos Ministros dimitterent, ceteraq; à Fœderatis Parmensi pacta præstarent. Contrà Consistoriales multa causantur: duo se restitutos esse templa ostendunt, si tria sibi intra urbem concederentur: de Braïo, qui proscribitur veteri iudicio extitisset, Grangioque peregrino homine, multa dicere, cur auferri à se eos verbi Dei præclaros Ministros non oporteret. Multis itaq; altercationibus Legationibusque Magistratus ad Noircarmium ita September Octobérque effluxerant, vt neque templis excederent, & præter conciones, suam illam præclaram in templo B. Gaugerici cœnam discipulis Ministri exhiberent. Non fert eas moras Noircarmius. Itaque fide data, Magistratus Consistoriiq; Legatos ad se Cameracum vocat. Veniunt à Magistratu Antonius Poiurius Dominus Roselij, Nicolaus Viuienus, & Franciscus Oultremannus; à Consistorio Vincentius Restealdus. Ostendit Vincentio condiciones Noircarmius, hortantúrque Magistratus Delegati eas acciperet. Respondet, non placere condiciones Consistorio. Ibi tum Noircarmius: Reuertetur Vincentius, nulla tergiuersatione tres istas leges Consistorium reciperet. Templis in vniuersum omnibus excederent. Locis extra urbem designandis, quoad Ordinum Conuentus indiceretur, conciones haberent. Conciones nisi vno per hebdomadam die non haberent: conatum senihilominus, vt alterum item diem Parmensis adiiceret. Postremò, nisi Regis subditum Ministrum non haberent. Refert rem ad Consistorium, inde Consistorij varias in contrarium rationes ad Noircarmium Restealdus. Offensus ea hominum importunitate Noircarmius, litteras à Parmensi ad se in eam sententiam conscriptas ostendit, quibus nulla mora templis discedere, extra urbem concionari, Grangiumq; Ministrum dimittere Consistorialibus imperaretur: multa quoque de grauissima Regis offensa, vrbsq; (ni pareat) calamitate commemorat: diem postremò, quo absolutè responderent, tertium Kalend. Nouembris constituit; intra quem diem si Quercetum ad se vel non venirent, vel in pro-

1566

*Tragedia
Valencen-
nenses.**Frustrà
Noircar-
mius ibi
Magistra-
tusque pe-
runt tèpla
restitui.**Veniunt Ca-
meracum
ad Noirc-
armium
vtrumque
Legati.**Varia præ-
texunt Cõ-
sistoriales
Valenco-
nenses.*

1566

*Tandem per-
emptoriè
citati legi-
bus cõceptis
subscribunt.*

positas condiciones non consentirent, pro hostibus habituros sese Valencenates affirmat. Veniunt itaque ad diem præstitutum Consistorij Delegati, legibusque à Noircarmio propositis subscribunt. Inde diebus aliquot post (quod litteris sese facturum monuerat) venit ad portam Tornacensem Noircarmius: de Consistorij Delegatis (quos futuros isthic ad loca concionibus destinanda arbitratur) diu rogans; cum nemo sese offerret, urbem circumiens, intra portam Montensem diu subsistit. Cum itaque, Magistratu illic præsentem, Consistorij Delegati nulli ad se venirent, offensus hominum arrogantia petulantiaque, tercentum exauctoratis urbis vigilibus, re infecta discedit. Contemnunt eam Noircarmij offensam Ministri, ceterique eius studij homines, qui ducibus Michaële patre filioque, ditissimis eius urbis mercatoribus, omnem Regis potentiam auctoritatemque; contemnebant. Totus itaque mensis Nouember ita ducebatur, uti Noircarmius à vicinarum urbium præfidiis, nouisque à se lectis militibus, varia inferri Valencenatibus eorumque bonis damna locis omnibus pateretur. Valencenates contra in Regios milites, si quos fors obtulisset, vi agebant; speculatores longissime ab urbe per agros suburbiaque collocabant; ad quosuis rumores urbe armati egrediebantur; Monasterium Carthusianorum, urbi que vicinas aliquot ædes ad certum obsidij metum demoliebantur; urbis vigilias, qua vellent ratione, pro arbitrio constituiebant. Hinc sub finem mensis Nouembris, tertio Kalend. Decembris, euocatis ad se Magistratus Consistorijque Delegatis, ostendit Noircarmius, velle Regem & Parmensem, uti equitum turmas quatuor, peditum item signa quatuor in urbem ciues admitterent; adderetque futurum, uti eo præsidio Consistorialibus ceterisque ex pacto viuentibus nulla neque vis neque iniuria fieret, obsidemque eius suæ fidei filium esset traditurus: stare eam Regi sententiam, uti si refragari huic suo imperio Valencenates contingeret, perduelles eos atque hostes esset habiturus: domum itaque reuerterentur, sequenti que die Condatum sibi responsum adferrent. Reuersi Magistratus Delegati, coacto minore Concilio, nullo Religionis discrimine, honestissimis ditissimisque; urbis ciuibus rem proponunt; in horam decimam nocturnam extracta deliberatione, recepturum se quod proponeretur præsidium Magistratus Conciliumque affirmant. Verum quod Consistorij tum suprema existeret penes plebem auctoritas, ne inutilis ea Concilij sententia existeret, militibusque in urbem venientibus portæ clauderentur, placet Ministros in Curiam aduocari. Ibi tum respondet Grangius, Malie, uti faucibus sibi lingua hæreat, atque instar piscis obmutescat, quam ut hoc quod proponebatur, populo persuadeat. Cum itaque iam neque verbis neque consilio obtineri à Valencenatibus res posset, & Famarsum Fœderatum

*Rursum re-
siliunt; &
vident seu
vilipendunt
offensam
Noircarmij.*

*Incipit ca-
stigare Va-
lencenenses
Noircarmius.*

*Extremum
rogat, ve-
lint recipere
præsidium,
an declara-
ri hostes?*

*Reliquis
recipere
volentibus,
Consistoria-
les obsistunt.*

deratum

deratum Nobilem moniturum quoque reiecissent; id est secutum, uti à militibus Conditi, ad S. Amandi, ceterisque circum urbem locis dispositis, multis excursionibus malè Valencenates acciperentur; denique decimo sexto Kal. Ianuarij, id est die 17. Decembris, grauiissimo Regio edicto proscriberentur, bonaque publicarentur. Sed ad superiora redeamus. Antuerpiam (quam urbem eo tempore, Orangio in Hollandiam profecto, Hoochstratanus imperio tenebat) die decimo octauo Octobris noui tumultus excipiunt: pessimorum quorundam hominum operas ad templa denuò violanda quidam conduxerat; vespereque ad operas eas præstandas in templum B. Mariæ ij homines conuenerant. Intelligit rem Hoochstratanus, ingressus templum tam bellos operarios comprehendit, noctuque è lecto abductum conductorem vnà cum operariis summo manè in foro suspendit. Tumultuantibus quoque dudum, uti ostendimus, Tornacensibus & Valencenatibus, Consistoria passim multa animo versabant, tandem militum delectus in Flandria habere incipiunt. Ducem sese Flandricæ militiæ profitebatur quidam Magister Cornelius, qui ex fabro serario Minister euaserat: haud longè ab vrbe Insulana ad Marcam vrbi vicinum pagum vna se centuria ostendit; proterunt eam Insulani. Hinc ad pagum Kesenetij castra metatus Magister Cornelius, dum auxilia ad septem ibi dies expectat, variis è locis multi ad eum veniunt. Ex iis quadringenti à Raffengemio in fugam coniecti, Watrelodium concedunt; templo isthuc atque turri ad quatuor sese horas tuentur, inde subiecto igne turre concremata, auxilium iis sacratis locis iure non inueniunt, quorum religionem maiestatemque turpissimo antè sacrilegio contempserant. Habebant alios item circa Tornacum delectus certi qui Duces. Ij magno virtutis suæ testimonio duo Canoniarum Regularium Monasteria, virorum ad superam, mulierum ad inferam Scaldis ripam; Monasterium item Carthusianorum, Canoniarum Nobiliumque priuatas aliquot ædes succendunt: inde iunctis cum Cornelio copiis, insolenter turpiterque circum ea loca rem gerunt. Noircarmius, uti ostendimus, militem circum Valencenas habebat, pluresque ad eum indies milites veniebant. Vno itaque atque eodem die quarto Kalend. Ianuarij, id est 29. Decembris, duobus rusticorum millibus, tercentum præfidiariis Insularum peditibus, centumque equitibus comitatus Raffengemius, sed meliore longè milite Noircarmius, in hostem profiscuntur. Neuter de altero exaudierat. Antè itaque quàm inuenire hostem Raffengemius posset, cæsum eum à Noircarmio haud longè à Lannoio intelligit, ea hostium clade, uti mille quingentis amissis, ceteris dilapsis, arcem Tornacensem vndecim signis comitatus triumphans Noircarmius ingrederetur, vrbiq;

Valencenenses publicè hostes Regis proclamantur 17. Decembris.

Hoochstratanus Antuerpia quosdam templa iterum violare cœnantes suspendit.

Copia aliquanta Calvinistarum cæsum à Raffengemio.

Cæsi item alij à Noircarmio, non longè à Lannoio.

1566 Ioannem Croium Comitem Reusij eum Præfectum relinqueret, qui ciuium armis in Curiam delatis, nullo ita momento omnes Ministrorum altercationes, plebisq; contentiones, vti diximus, fugientibus Ministris, componeret; ipse verò Noircarmius ad suos Valencenates domandos regressus, magnam Catholicis rei restituendæ, meliorisq; in posterum Reip. spem efficeret. Hoc isto anno, mense Augusto, die S. Claræ sacro, Segobiæ in Hispania nascitur Regi Catholico Philippo filia Elisabetha, deinceps Isabella Clara Eugenia cognominata, Serenissima nunc Belgarum Princeps. Iam pridem, vti supra commemorauimus, Franciscus Alaua Hispanus, Regius in Galliis Legatus, Montigneo in Hispanias proficiscenti iram Regis grauem Belgicis turbatoribus impendere verbis quibusdam significasse visus erat: nunc sub finem Decembris eiusdem litteræ quædam ab ipso ad Parmensem scriptæ, interceptæque, ad Oran-gium delatæ dicebantur. Scripserat equidem eodem tempore ad fratrem Hornanum ex Hispaniis Montigneus eas litteras, quibus fratrem ceterosq; de officio commonefaceret, multaq; de Regis graui offensa commemoraret. Exeunte itaque hoc anno, seu, vt alij tradunt, sequenti inchoante, Teneramondam urbem Flandriæ Orangius, Egmondanus, Hornanus, Hoochstratanus, & Comes Ludouicus Nassouius cõueniunt. Lectis iis Alauæ & Montignei litteris, multa Orangius in eam dicit sententiam, vti neque vi de suscepta semel Religione depellendos homines profiteretur, & contra imminentem Regis iram serio cogitari debere affirmaret. Ludouicus fratri assentiebatur, multaque de Germanicis auxiliis in medium adferebat. Egmondanus ab Oran-gij amicitia nondum discesserat; acciderat nihilominus, vti, iis motibus paululum sedatis, qui vno veluti impetu mense Augusto irruerant, totum sese ita deinde Egmondanus ad Nouatores coërcendos conuertisset, vti, impetratis à Clero Flandriæ octoginta florenorum millibus, Parmensi auctore, mille quingentos, ac deinde sumptu Regio alios quoq; octingentos milites conscrip-sisset; eo fructu, vti cetera, præter Gandauum, Ipras atq; Aldernardum, Flandriæ loca à concionibus conuentibusq; per speciem dilatarum concionum abstinerent. Planè itaque atque ingenuè, vti plures credunt, Regi non esse se repugnaturum Egmondanus profitetur. Hornanus suo more militariter multa iactabat; de Hoochstratano obscura fama est. Vnus Ludouicus liberrimè de auxiliis ceterisq; de rebus quæ viderentur, ita loquebatur, vti pecuniis vndecumque collectis in Germaniam proficisceretur, auxilia inde in Belgium adducturus. Nulla itaque certa re constituta, reuertitur Bruxellam Egmondanus, Parmensisq; Alauæ litteras ostendit. Sub idem tempus Buscumducis maximis grauissimisq; motibus æstuabat, neque restituere vrbis quietem missi à Parmensi Scheifius

Noircarmius totus ad domandos Valencenenses accingitur.

Isabella Clara Eugenia nascitur, nunc Serenissima Belgij Princeps.

Conuentus ad Teneramondam de litteris Alauæ ad Parmensem, & Montignei ad fratrem.

Putatur Egmondanus ibi ingenuè confessus, se nullo modo velle Regi repugnare. E contra Hornanus & alij multa iactant.

fius Brabatiæ Cancellarius, & Merodius Peterfemij Dominus, nisi quarto mense postquam venerant, potuerunt. Multis altercationibus eò res videbatur deducta, vti pacta susciperentur, quibus conciones intra urbem tantum vetarentur, Ministrisque certæ quæ leges præscriberentur. Non placebant conditiones Consistorialibus; neque Parmensis hoc de iis sentiebat, vti legibus eos parituros existimaret, aliarum urbium docta exemplis. Megemus legionem peditum in Geldria Cluivaq; conscripserat. Parmensi itaque imperante, ad portam Vuchtiam Busciducensibus sese ostendit: mandasse sibi Parmensem affirmat, vti militem in urbem adduceret; Parmensisque eas litteras in urbem transmittit, quibus perhumaniter de officio commonebantur, præsidiumque necessariis vrbi de causis imperabatur. Busciducensibus veteres similtates, ob vicini oppidi Megemi iurisdictionem, nonnullæ cum Megemo intercedebant. Vt primum itaque ad eam portam est conspectus, tumultuari vehementius intra urbem est cœptum. Antonius quidam Bombergius Agileus eam apud Consistoriales auctoritatem tenebat, vt quæ illi consilia verbis laudarent, ea ipse re exequeretur, principemque se factiosus ea vrbe hominibus exhiberet. Ad Megemi itaque aduentum commota vrbe, vnus Bombergius vrbis imperium accipit, Cancellario Merodiòque manus iniicit; captos de perduellione, de susceptis cum Megemo in vrbis perniciem occultis consiliis accusat, multis verborum contumeliis dolo malo persuasa pacta Cancellario Peterfemiòque exprobrat. Magistratui eum metum concitat, vti quatuor vrbis Centuriones, quibus vniuersæ vrbis ciues parebant, apud vnum Bombergium sacramenta dicere sineret; Bombergius ea lege supremum militiæ imperium acciperet, vti Catholicos ceterosque pari fide tutelæque contra Megemum defensurus diceretur. Megemus itaque Buscoducis digressus, Ultraiectum versus proficiscitur. Orangius siquidem Ultraiecto Bredenrodio tormenta bellica Vianam miserat, Bredenrodus Vianam nouis munitiõibus firmarat, multa exigui sui oppiduli Vianæ priuilegia, summique imperij potestatem ostentabat: typographos in urbem aduocabat, libros quos vellent (nequidquam reclamante Parmensi) excudere permittebat: custodes militesque pro arbitrio oppidulo imposuerat, infestos sibi vetere odio Ultraiectinos priuilegiõrum quorundam prætextu multis ad Leccæ fluminis ripam incommodis diuexabat: sculpta eius imago, Geusico habitu, cum his versibus prostabat:

Sum Bredero dius ego, Bataue non infima stirpis

Gloria; virtutem non vnica pagina claudit.

deniq; multorum sermonibus ad Hollandiæ Comitatum Frisiæq; vetus imperium iure gentilitio Bredenrodus breui peruenturus videbatur.

Annal. Tumult. Belg.

F 3

Interea

1566
Magni tumultus apud Busciducensibus mensibus quatuor.

Megemus, iubete licet Parmensi, frustra præsidium Busciducis inferre conatur.

Bombergius Consistorialis Legatus Gubernatricis manus iniicit.

Megemus Buscoducis digressus, ab Ultraiectinis recipitur.

Multa ostentat & iacet Bredenrodus.

1567

Interea Megemus cum milite Ultraiectum ingressus, sicut nullo momento mox ineunte Ianuario anni millesimi quingentesimi sexagesimi septimi Nouatorum contubernia disturbauit, ita Bredenrodium quoque; metu Vianâ depulit; expugnataque cataractarum munitione, in summas eum coniecit angustias. Quæ res vt maximè ita fierent, multumque iam diu Tornaci, Valentenis & alibi Nouatoribus de auctoritate imperioque decessisset, aliis nihilominus nouis in vrbibus turbare rem Mini-

Noua tragædia violatorum et plorû Traiecti ad Mosam, Maseicam, & Hasselero.

stri aggrediuntur. Profectus Traiectum ad Mosam Minister Hermannus, turbator ille Antuerpiensium præcipuus, eas isthic turbas mouit, vti ipsis Kalendis Ianuarij in templa Monasteriâque crudelissimè furibundi Caluinistæ debaccharentur: sequerentur exemplum Maseica & Hasselero, quæ oppida ad Episcopum Leodiensem pertinent; Traiectum pro parte Ducis Brabantix, pro parte Leodiensis Episcopi est. Gerardus Groesbekius Episcopus gratia apud suos plurimum valebat. Itaque non multò post ita rem curare instituit, vti Traiectensibus de officio nequidquam commonitis, Hasselero admotis castris, mœnibusque deiectis, deditione; Maseicam verò obsidionis metu in potestatem reciperet.

Episcopus Leodiensis armis Maseicam & Hasselero ad officium cogit.

Hermannus fuga elapsus supplicium euasit. Bredenrodium iis temporibus Amstelrodamo Antuerpiam venerat, militumque (vti ferebatur) delectus clam habebat, multis Fœderatis Nobilibus comitatus. Parmensis itaque Bruxellæ maiore quàm consuesset præsidio se communit; denique vigilibus, Bredenrodium atque vnâ Fœderatos numero viginti sex vrbe vti arcerent, iubet. Sexto itaque Idus Februarij Parmensi in eam sententiam Fœderati scribunt, vt multa in ea desiderarent; illa contra

Bredenrodium & Fœderati ad Parmensem, & ipsa ad illos.

14. Kalend. Martij multa auctoritate, ex iis quæ Tornaci, quæ Valentenis, quæ alibi accidisse narrauimus, in eos retorquet, his verbis finiens: turpes atque indecoras esse eas comminationes quibus vterentur; prudentes futuros, si in posterum iis parcius vterentur: huic suo consilio si parere recusarent, & Regem & se contempti Imperij iustissimas ab iis esse pœnas sumpturum. Interim Parmensis de Buscoducis multa animo versabat, tum quòd militis recusati crimen, Legatorumque contumelia ad grauem sui contemptum pertinerent, tum quòd potentem eam urbem in Cliuix confinio constitutam, Rauensteinio vicinam, per opportunam Geufsi, si pergerent, futuram animaduerneret: multis itaque litteris de officio Buscoducenles commonefacit. Respondet Bombergius,

Quid Bombergius responderit de detentis Legatis, notatu digna historia.

Orangij Hoochstratani que imperio Legatos detineri. Negant rem vterque, scriptisque ad Parmensem litteris mentiri Bombergium asseuerant. Ibi tum Bombergius Bredenrodium auctorem enuntiat. Rogatus Bredenrodium de se negat, de nonnullis Fœdere sibi iunctis, quorum auctoritate rem eam Bombergius fecisset, audisse se affirmat. Re itaque delibera-

rata,

rata, antequam ea vrbe constituere Geusios noui aliquid posse arbitrare- 1567
 tur, mensē Martio Apparitorem (Ostiarium armorum dicunt) vnà cum *Mittit*
 Feciali æneatore Buscumducis Parmensis transmittit. Ingreditur vr- *Parmensis*
 bem Ostiarius, Fecialem extra urbem relinquit; coactoque vrbs Magi- *Buscum-*
 stratu, qui tribus isthic Ordinibus describitur, atque vnà quatuor vrbs *ducis Ap-*
 Céturionibus, nouarum item Religionum Delegatis & Antonio Bom- *paritorem*
 bergio, in eam sententiam proloquitur, vti de Legatorum in urbem mer- *& Fecia-*
 itis, Parmensisque quæ legasset auctoritate nonnulla præfatus, iniuria *lem.*
 Legatos ob Megemi aduentum retineri affirmaret, quòd neque cum *Multis in-*
 Megemo consilia iniissent, & Megemus (quod litteris Parmensis do- *tionibus*
 cuisset) ea de causa ad urbem accessisset, vt non in urbem irrumperet, sed *offendis*
 pacatum eum militem in urbem adduceret, quòd tuta in posterum ciui- *Apparitor,*
 tas quiesceret. Quòd diceret Bombergius, Orangij Hoochstratani que *iniuste de-*
 auctoritate rem eam se fecisse, proferre ecce sese vtriusque litteras, qui- *tinari Le-*
 bus rem eam negarent; facere idem Bredenrodium, qui litteris ad O- *gatos.*
 rangium hoc item à se imperatum inficiaretur. Iure gentium sacrosan-
 ctos esse Legatos; supremam esse in Brabantia Cancellarij dignitatem,
 honestissimum item ordinem inter Brabantia Barones Petersemium
 tenere; Regi ipsi iniuriam facere, qui Legatos violarent. Velle itaque iu- *Itaque di-*
 bereque Parmensem, vti intra horas quatuor & viginti Legatos missos *mittans*
 facerent, missosque sine iniuria fide optima vrbe discedere, domumque *eos, iussu*
 reuerti paterentur: iis suis mandatis si parere recusarent, hostes sese Buf- *Parmensis*
 coducenses pronuntiaturos. Respondet Magistratus, parere sese Par- *alioquin*
 mensis imperio, neque per se stare quò minus Legati vrbe discedant. *hostes de-*
 Centuriones, nouaque Religionis Delegati deliberatos se affirmant. *clarandi.*
 Respondet itaque die insequenti pro Nouatoribus Bombergius Agi- *Parense*
 leus, non pertinere ad se Ostiarij mandata, neque Parmensem, vti se- *Magistra-*
 cum ea de re ageret, imperasse. Respondet Ostiarius, imò litteris quas *tu, arrogā-*
 ostendisset, nominatim caueri vt sibi fidem Buscoducenses haberent, & *ter Bom-*
 ciuium generali compellatione quoque nouæ Religionis homines con- *bergius*
 tineri, neque eos nouum in ea vrbe per se Ordinem posse facere. Subiun- *cum suis*
 gunt item Centuriones, se non nisi Magistratus auctoritate Bombergio *obnititur.*
 parere, iurisiurandi religione impediti, quò minus respondere seorsim
 sibi liceat. Bombergius, dum Magistratus deliberat, quibusnam rationi-
 bus satisfieri Parmensi possit, assumptis secum quinquaginta militibus,
 ad singulas vrbs portas per summum tumultum ciuibus clauis porta-
 rum vi extorquet, domumque clauibus relatis, noua prodicione tentari
 urbem infanis vocibus proclamat. Indignè eam contumeliam fert Ma-
 gistratus, multis conuentibus, sed frustra, de clauibus recuperandis labo-
 rat. Captiui Legati, quibuscum Ostiarius deliberabat, venire ad urbem

Vi clauis
vrbs sibi
vendicat
idem Bom-
bergius.

1567 bellum denuntiaturum Feccialem nolebant. Accedit itaque Bombergium Ostiarius, rogat discedendi potestatem sibi faceret. Respondet; discederet, Dominæ suæ renuntiaret, antè se Legatos non esse dimissurum, quàm hoc sibi Bredenrodus imperaret; Cancellario eos sese custodes esse adhibituros, quos fallere difficulter posset. Reuertitur itaque Bruxellam re infecta Ostiarius; multisque contumeliis Cancellarium, indulgentiùs Petersemium Bombergius habet. Parmensis de militibus non nisi suo imperio legendis aliquoties edixerat: contemnit rem eam Bredenrodus, Antuerpiæ per certos isthic homines militem legit. Parmensis Orangium ea de re monet. Clàm itaque, coniuente, quod existimabatur, Orangio, Antuerpiâ Duces militesq; nauigio discedunt; accedunt plures in itinere, quod in Hollandiam ad Bredenrodium suscipere sese profitebantur. Parmensis, quod res erat, Zelandiam cogitare istam militiam arbitrabatur. Rebus itaque in Flandriæ littoribus ab Egmondano ita procuratis, uti, si in Walchriam venire Tholousium nouæ militiæ Ducem contingeret, alio quoque itinere è Flandria militem in insulam adduceret, insulanos de periculo commonefacit. Repulsus itaque Tholousius, retrò vnde venerat conscenso flumine, Antuerpiam contendit, inque aggeribus ad Ousterwelium, fossis valloque communire castra constituit. Parmensis (siue quòd Antuerpiæ metueret, siue quòd eas breuî copias habituri hostes dicerentur, quibus vincendis nisi iustus exercitus non sufficeret) celerrimè curandam sibi rem arbitratur. Noircarmio Valencenam obsidenti auferri miles non poterat. Beauuoirio itaque è Bruxellensi præsidio quadringentos milites, duo signa Axeliâ ab Egmondano submissa, aliis item è locis nonnulla Parmensis attribuit. Qui profectus celerrimè, subitò, tertio Idus Martij, hora sexta inatutina, cum hoste eo euentu confligit, uti Tholousio cæso, militibus vel intra ædes exustis, vel flumine submersis, vel pugnando interemptis, ingenti è numero; fuga salutem perpauci inuenirent, captiui in Beauuoirij potestatem tercentum peruenirent, quos iugulari ad vnum omnes idcirco imperauit, quòd erupturi Antuerpienses hostibusque subsidio venturi dicerentur. Antuerpienses è mœnibus conflictum spectabant, magnaque animi indignatione cum vicinas vrbi flammæ, tum insperatas miserorum, quos dicerent, fidelium fratrumque suorum cædes intuebantur. Armis itaque correptis, nullo certo Duce, ad Pontem Merium numero ad 15. millia Nouatores conueniunt, sexdecimque correptis maximis vrbis tormentis Pontis aditus communiunt. Orangius, quod ostendimus, anni superioris mense Septembri signa aliquot modestorum ciuium conscripserat: ut primùm itaq; de Nouatoribus Caluinistis est exauditum, sonarique, ut in tumultu fit, tympana tota vrbe cœperunt, confestim forum Curiám-

*Dimittit
Apparito-
rè ad Parmen-
sem cū
superbo re-
sponso.*

*Milites à
Bredenrodio
Antuer-
pia collecti
Zelandiam
cogitant.*

*Repulsi à
Walchria
versus Ant-
uerpiâ re-
deunt, ad
Ouster-
weel.*

*Subito à
Parmensi
collecto mi-
lite, caduntur.*

*Tumul-
tuantur ob
hoc vehe-
menter
Antuer-
pia Calui-
nista.*

que

que octo signa præfidiariorum militum occupant: Calvinistas, qui Ponte Merio conuenerant, ad forum accedere non permittunt. Indigné id ferre Calvinistæ; ad Pontem Couporbruggium altera quatuor Calvinistarum se millia conferunt, collatisque cum iis, qui ad Merium constiterant, consiliis, de foro Curiaque inuadenda deliberant. Orangius atque Hoochstratanus magna animi moderatione, summoque studio ac diligentia omnem in partem vigilabant. Accedit itaque Couporbruggianos Hoochstratanus: multa ibi homines seditiosè; proditorem Hoochstratanum compellant, armis minantur, sclopetâ in pectus protendunt.

Blandè agere Hoochstratanus, ita homines demulcere, uti Couporbruggio deductam vnâ secum ad Merium omnem eam hominum multitudinem adduceret. Erat tum in Ponte Merio Orangius, atque vnâ cum Stralio de re componenda grauitè laborabat. Respondent Calvinistæ, iniuria sese foro atque Curia arceri, tam sibi quàm militibus ea loca patere debere. Reddit Orangius, si in foro atque Curia insolenter rem nullam acturos se promitterent, futurum, ut promiscuè vnâ cum militibus excubias iis locis habere permitterentur. Placet conditio. At vixdum probata conditione, clauès sibi tradi, vrbisque sibi portas confestim aperiri Calvinistæ idcirco postulant, quòd magnam lectissimorum ciuium manû ad vlciscendam fratrum cædem vrbe se emittere velle profiterentur. Nec mora; è Ponte Merio ad portam concurritur; Orangiòq; præsentè, refracto minore ostio, summo cum tumultu rem agere instituunt. Ibi tum Orangius; Egredierentur: sexcentos esse in suburbiiis instructos equites; si sibi minùs crederent, futurum, uti suo ipsi periculo saperent; in urbem se reuerti, necessariò deserere eos à se debere, qui isto modo rem agerèt.

Placant eos utcumque Orangius & Hoochstratanus.

Mox nihilominus erumpere volunt, ad vindicandos fratres cæcos.

Quæ Orangij verba ut sunt audita, simulque Orangium redire homines conspexerunt, ira eatenus sedata, retrò ad Pontem Merium reuertuntur: atque isthic in horam septimam vespertinam eo euentu de foro litigant, uti è Merio nonnulla signa in forum, & è foro nonnulla in Merium ad instantes nocturnas excubias adducerentur; iunctisque isthic copiis, *Viuant Geusij*, faustis salutationibus sæpiùs atque diu toto foro Merioque clamaretur. Die insequente pridie Idus Martij domum ab excubiis Calvinistæ non discedunt: armati per ecclesias Monasteriaque discurrunt, Presbyteros atque Monachos ædibus profligant, magnisque urbem atque diuitum tabernas motibus conturbant. Non fert eam pessimorum hominum insolentiam Orangius. Sub vesperam itaque re cum Magistratu, Decanis, mercatoribusque deliberata, vi armata agere cum Calvinistis instituit. Idibus itaque eiusdem mensis Martij, Ostrelingis, Alemannis, Italis, Hispanis, Lusitanis, Anglis mercatoribus comitatus, ingenti cōtracta eorum hominum manu, qui Confessionem

Vix cohibentur ab Orangio; inde armati ad pontem Merium redeunt.

Nec postridie discedunt; interea per Monasteria variè bacchantur.

Augusta-

1567 Augustanam sequi se profiterentur, multisque honorum civium coactis copiis, ea hominum multitudine, quæ triplo Calvinistis maior existeret, vna cum Hoochstratano rem aggreditur. Calvinistæ contra tota vrbe excitis hominibus, multa quoque verbis moliebantur. Verùm quòd pares tantæ hominum multitudini non existerent, per suos illos Ministros, eosdem & Euangelij & belli principes, pacem iis conditionibus postulant, vti armis depositis, eas leges acciperent, quas pridie recusarant. Erant autem earum legum ista capita: Fidem Regi atque vrbi præstarent. Militem peregrinum intra urbem, nisi assentientibus omnibus in vniuersum vrbis Collegiis, Orangius Magistratusque non admitterent. Priuilegia vrbi iurata conseruarentur. Pacta mensis Septembris anni elapsi rata existerent. Diuersarum Religionum homines tranquillè rem haberent. Portarum claues Orangius teneret, iis pro arbitrio vteretur. Nocturnas diurnasque excubias nullo Religionis discrimine accuratè ciues haberent. Oblivione (Græcè *ἀμνησία*) omnis rerum præteritarum memoria deleteretur. Quibus eius diei excubiæ imperatæ non existerent, domum reuerterentur. Orangius, vrbisque Collegia quadringentos equites legerent, nauesque in flumine bellicas haberent. Ciues Clericique pecunias in res eas conferrent. Tormenta bellica in vrbis mœnibus collocarentur. aliaque in eam sententiam prætereà nonnulla. Atque hæc Antuerpiæ: iam ad Valencenates redeat narratio; in vnius enim illius vrbis fortuna omnis Geuficarum rerum ratio consistebat. Noircarmius, quod demonstrauimus, milite itinera aditusque circum urbem diu obsidebat, lentoque urbem bello fatigabat. Et quidem ipse supremum exercitus imperium tenebat, consilio tamen Maximiliani Hennini Comitis Bossuti, Goignei, Briartij, Crissonerij, Iasparris Roblij, Domini Billij Largillæque, permultum utebatur. Fœderati Geusij, quòd istis auctoribus bellum traheretur, septem hos istos Dormientes scommate compellabant. Copias Noircarmius in exercitu has habebat: Equites caphractos, Ducis Arschoti cohortem CCL. equitum, Marchionis Bergensis CC. Bossuti CC. Comitum Rhodij CCL. Montignei CL. equites sclopetarios, Terlonij C. Bommij C. Pedites; signa veteranorum deducta Querceto, Landrecheo, Auesna, Marienburgo, Philippevilla, arce Cameracensi sex, signis singulis ad CL. capita: nouorum militum Ægidij Barlaimontij Domini Hiergij legionem signorum sex; Caroli Mansfeldani legionem similiter signorum sex; altera item signa quinque Balduini Gaurij Domini Inchij, Berencourtij, nothi Bignicourtij, Preusij, Rongij, & è legione Comitum Rhodij signa duo. Noircarmius nuntiis litterisque de officio Valencenates sæpius commonefecerat: non placebant conditiones Calvinistis, multaque de Tornaco commemorant, quòd

Tertia demum die armatis in eos aliis vix leges admittunt.

Inter alia, peregrinus miles non admittatur, portarum claues Orangius tenent.

Valencenates ludent in obsessores scommate Septem Dormientium.

Copiarum descriptio ad Valencenas.

quòd in præfidiis feruitutem accepissent ; pluráq; intra urbem de Moy-
 sis, Iosue, Machabæorum fortitudine, magnisque retrò miraculis, con-
 cionibus Minister Grangius recitabat. Parmensi itaq; auctore, Arschotanus atque Egmondanus Beuuragiũm atccem vrbi Valencenæ vicinam
 proficiscuntur, Valencenatũmque Legatis pridie Idus Martij ad se ac-
 cersitis, pericula ostendunt ; multa de Parmensis subq̃ue in urbem stu-
 diò commemorant, certamq̃ue rei restituendæ rationem proponunt.
 Respondent Legati, terreri se Tornacensium exemplo ; postulare, vt
 Orangio Hornanóque præsentibus de re tanta videæetur, conditionesq;
 descriptæ sibi exhiberentur. Placet quod de scripto postularent, de Oran-
 gio Hornanóque nil se habere in mandatis asserebant : de Tornacensi-
 bus, tabulis testimoniisque rumor refellitur. Et quidem conditiones in
 „ hanc erant sententiam descriptæ : Si vrbe dedita militem acciperent, fu-
 „ turũ, vt totos dies quindecim discedendi, bonæque auferendi cuius
 „ facultas tribueretur ; ceteris, si in officio permanerent, Regiisque Edictis
 „ parerent, sine iniuria morari in vrbe permetteretur. Quæ de Religione
 „ Edictis iam essent à Rege constituta, ceteraque quæ in posterum iis de
 „ rebus Regionum tribunalium Ordinũmque iudicio Rex esset promul-
 „ gaturus, perinde ad Valencenates atque ceteras Belgarum vrbes ditio-
 „ nisque pertinerent. Præfidiarij milites molesti ciuibus ob rerum præ-
 „ teritarum memoriã non essent futuri. Si quis grauiorum criminum se
 „ suspicione volet expurgare, id ei iure liceret. Proponunt Valencenatibus
 reuersi in urbem Legati. Inde 17. Kalend. Aprilis numero decem pro ob-
 „ sessis in hanc sententiam respondent : Magnas habere Valencenates gra-
 „ tias Arschotano Egmondanoq; quibus curæ vrbis salus existeret : neque
 „ recusasse sese ṽmquam, neque in posterum ea esse recusaturos, quæ Par-
 „ mensem atque vniuersos simul Status Senatores imperare sibi continge-
 „ ret : per quos si id à se postularetur, vt milite recepto, Religione sua absti-
 „ nerent, & contrã quàm sibi Proceres futurum promississent, obtineri res
 „ aliter non posset ; flagitare, vt cuius postulanti, discedendi bonæque au-
 „ ferendi facultas tribueretur : neque antequam essent homines digressi,
 „ bona auexissent, urbem miles ingrederetur, diesque huic rei conficiendæ
 „ idoneus constitueretur. Crimen Maiestatis, ceteraque quorum rei dice-
 „ rentur, abolerentur. Milites nullis ciuium impensis pecuniisque mode-
 „ stè rem gererent. Indignè eam superbam atque intempestiuam homi-
 „ num reuersionem ferunt viri Principes, multaque Egmondanus ver-
 „ borum acrimonia Legatos obiurgat, cum, quòd durante colloquio in-
 „ ducias Valencenates violassent, tormentisque obambulantes Regios quos-
 „ dam milites occidissent ; tum quòd ipsius Parmensis de cæde Tholoufij
 certissimis litteris nequidquam mouerentur. Respondent Legati, ple-
 bem

1567

Ministri
Valencenates multa de magnis retrò miraculis.

Agūt blãdè cum Valencenatum Legatus Arschotanus & Egmondanus.

Proponunt conditiones, quibus se dedant.

Vim habet, quod dicunt, Vniuersos Senatores ßmul.

Reputatur superbum Legatorũ responsum.

1567

bem imperium vr̄bis tenere, obtineri rem aliam non potuisse. Non accipiunt excusationem Parmensis Legati Noircarmiusque; retróque, vnde venerant, reuerti eos in vr̄bem iubent. Ibi tum in genua prouoluti vr̄bis Legati multa obtestantur, & in his Petrus Rasorius vr̄bis Præpositus cum primis abesse sibi ab ea vr̄be liceret, in quam reuerso cædes ab insana plebe immineret, deprecatur. Respondet Egmondanus, si manerent, futurum vti fidem publicam violatam Caluinistæ quererentur: in vr̄bem itaque reuenterentur; id si recusarent, vinc̄tos curribusque impositos in vr̄bem esse se Legatos remissurum. Concordiæ itaque spe omni sublata, cæso Tholoufio, qui subsidio venturus vr̄bi dictus fuerat, ad vr̄bis expugnationem Noircarmius se totum conuertit; copiisque Beuurgium Saluiumque adductis, magno studio rem agere instituit. Valencenates rumorem de cæso Tholoufio confictum arbitrabantur: magnis itaque animis ad vim sustinendam se componunt. Grangius Minister & quidam alter suafores existerant, vti subsidia è Francia in vr̄bem adducerentur; sed persuaderi ea res ciuibus non poterat, tum quòd graue id crimen futurum profiterentur, tum quòd Francis vetere odio infensi parum id consilij probarent. Erant omnino ciuibus permixti veterani aliquot milites, Ducemque sibi ciues strenuum quem militem delegerant. Egressi itaque portâ Cardoniâ Regios milites inuadunt, pugnandóque eum metum illis iniiciunt, vti non vrbicorum, sed optimorum fortissimorumque veteranorum militum copias vr̄bem ingressas multi arbitrantur. Decimo tertio Kalend. Aprilis stationibus ita dispositis, vti Carolus Mansfeldanus totum eum tractum tueretur, qui est à porta Cardonia vsque ad portam Cameracensem, Hiergius à porta Ansima vsq; ad portam B. Mariæ, peditatus reliquus apud tormenta consisteret; sub vesperâ occupato suburbio portæ Montensis, fossis aggeribusq; perductis, ita tutò intra aggerem militem adducit, vti depelli nulla neque vi neque arte ab obsessis posset. Hinc vndecimo Kalend. eiusdem mensis quatuor cannonibus (liceat rem barbaram barbarè efferre) & sex dimidiatis cannonibus, deiectis propugnaculis; decimo Kalend. (quæ erat Dominica in Ramis palmarum) adductis aliis vndecim cannonibus, mœnibus portaque Montensi concussis, eos rerum motus intra vr̄bem concitauit, vti sub meridiem nulla exceptione vr̄bem seque Regi ciues dederent, militemque quem vellet Noircarmius sub vesperam in vr̄bem adduceret. Mox nono Kalendas eiusdem Aprilis versus Cameracensium ciuitatem Episcopo repugnantem copias nonnullas Noircarmius transmittit: fugiunt ad solum eum rumorem Caluinistæ, vr̄beque deserta, facilem Episcopo, qui milites in vicino nonnullos habebat, victoriam eo euentu efficiunt; vti Episcopi militibus in ciuitatem admissis,

Vnus Legatorum frustra apud Regios manere deprecatur.

Noircarmius tandem omnino ad expugnandâ vr̄bem se conuertit.

Erumpunt fortiter Valencenates in obsessores.

Deiectis mœnibus & porta, Noircarmius in vr̄bem admittitur.

Hinc mox quoq; restitutum Cameracesium, fugientibus Caluinistis.

admissis, res isthic paruo momento componeretur. Noircarmius, vrbe Valencena hunc in modum recuperata, vno atque alterodie, dum ad Parmensem rem refert, ita in vrbe quiescit, vti seditionum principes, & in his vterque Minister, vnà cum Michaële filio clàm diflugerent. Pòst nihilominùs à quodam rustico delati, qui ob gladij fericeam vaginam, quam Michaël gestabat, alicuius se momenti habere domi latitantem hominem fortè dixisset, comprehensi à Prætore sancti Amandi initiò Tornacum, inde vincti Valencenas Ministri Michaëlq; sunt remissi. Coniectus inde similiter in vincula pater Michaël, ingenq; ceterorum hominum multitudo, pœnæq; de damnatis sunt sumpta. Atque hæc est illa famosæ tunc vrbis Valencenæ calamitas; cuius deditionem ea sunt toto Belgio consecuta, vt iam repertæ ceterarum vrbium clauces dicerentur. Valencenis hac ratione recuperatis, cùm Traiectum ad Mosam, iconomachis nouis inde exturbandis, iussu Parmensis Noircarmius properaret; Kalendis Aprilis Traiectensium Legati, quòd eum cum exercitu & duodecim cannonibus propè adesse cernerèt, futuros se in officio Principibusq; suis parituros Parmensi affirmant, nullaq; tergiuersatione militem in vrbem admittunt. Interea Orangius, quòd erat solerte ingenio, si qua ratione rebus labantibus succurri possit, circa Aprilis initium Hellegatæ cum Proceribus aliquot Belgicis multa consultat. Vbi (vti ferebatur) cùm tam Nobilium multorum, quàm vulgi inconstantiam exactiùs perspexisset, temporis iniquitati cedendum statuit. Itaque tertio Idus Aprilis Antuerpià Bredam proficiscitur, negotia sibi magni momenti priuata in Germania esse simulans: comitabantur eum Antuerpià Bredam permulti; atq; inde non multò pòst in Germaniam est profectus, omnibus sibi specialibus addictis discessum suadens. Sub idem tempus, Parmensis iussu, Noircarmius vt metu victoris exercitus Antuerpiam terreret, Orangiùs è vicino consilia turbaret, Turnhouti cum exercitu tandiu subsistit, quoad Antuerpiam, rebus pacatoribus, Parmensis ingrederetur; quòd hac est ratione procuratum: Venerant ad Parmensem à Magistratu Antuerpiensi certi qui Delegati, cum iis itaque hisce legibus rem constituit: Nouarum Religionum Ministri intra certum diem (quòd per Parmensem tutò liceret) vrbe discederent. Conciones, ceteraq; nouarum Religionum ministeria tollerentur. Catholicorum Ecclesiæ Religioq; restituerentur. A nouorum templorum ædificatione cessaretur; templaq; si Rex imperaret, deiicerentur. Regi se ciues iureiurando solemniter obstringerent. Apostatæ, exules, ceteriq; malæ notæ homines vrbe pellerentur. Milites, qui Magistratui militarent, quamdiu intra vrbem existerent, in præsentis formæ sententiam sacramenta dicerent. Res eas si ciues præstarent, nulli Religio-

Pœna de præcipuis Valencenarum turbatoribus sumpta.

Noircarmius Traiectum proferans, eum ibi admittitur.

Orangius Antuerpià Bredam, inde in Germaniam discedit.

Leges conscripta quibus Parmensis Antuerpià veniret.

1567

*Inter alia
error Reli-
gionis con-
donaretur,
non tamen
iconoma-
chia.*

nē quam essent secuti, damno iniuriæve futuram. Qui tamen rei Maie-
statis, templorum violatorum, perduellionisq; existerent, ad eos hęc abo-
litionem non spectaturam. Qui legibus, quas ferre Regem de Religio-
nis obseruantia contingeret, parere recusaret, huic discedendi facultatem
futuram. Has se condiciones ea lege promittere, si Regi probarentur. Ac-
cipiunt condiciones Antuerpienses, nouisq; obfignatis templis, quarto
Idus Aprilis, Magistratu imperante, Ministri Martiniani Caluinistæq;
vrbe discedunt: inde exauctoratis vrbe militibus, qui magnam ea se ra-
tione iniuriam pati querebantur, Petrum Ernestum Comitem Mansfel-
dium cum sex veteranorum signis, Caroli filij legione, Beauuoiriiq; nō-
nullis cohortibus vrbem ingressum, quarto Kalendas Maias Parmensis
septingentis equitibus, trecentisq; sclopetariis comitata subsequitur;
iisq; consiliis ita rem procurat, vti tota Flandria nouarum Religionum
templis deiectis, incredibili celeritate nouarum Religionum publica mi-
nisteria euanescerent, antesignani plures diffugerent, nonnulli compre-
hensi pœnas darent, Cominij noui templi trabibus in patibula commu-
tatis, nouorum templorum auctores appenderentur. Busciducis aucto-
ritatem recuperare Magistratus diu nequiuert; quin post illos, quos of-
tendimus, vrbe maiores motus, Magistratui cum bonis aliquot ciuibus
de Repub. deliberanti Caluinistæ apertam vim fecerant, effractisq; Cu-
riæ foribus, quinto Idus Aprilis ob propositam quam iurisiurandi no-
uam formulam totum eum diem tumultuati fuerant. Verum quæ res
accidere in eiusmodi negotiis consuevit, vti plebs nullo certo iudicio
subitò commota, seditionum auctores similiter facilè deserat, id erat se-
cutum, vti, animis sedatis, quadringentos è toto ciuium numero fidos
milites Magistratus adlegeret, Cancellarium Petersemiumq; tertio Idus
eiusdem Aprilis domum remitteret; seditionum principes vrbe diffuge-
rent; inde, accersito à Parmense Megemo, qui copias cum Noircarmio
coniungeret, Regioq; exercitu ad vrbem accedente, militem à Parmense
præsidio acciperet, eamque in posterum Religionis atque Regi vrbem re-
stitueret; quæ post singulari virtute constantiaque ea optimorum ciuium
exempla proferret, quibus illustriora difficulter possint. Bredenrodus
dudum, cæso Tholoufio, multis Geusiis comitatus Amsterodami mo-
rabatur, militibusque multis totis circum agris palantibus, multa inter
immania pocula dira desertoribus perfidisq; minabatur, Parmensis
Amsterodamum Torrium Secretarium transmiserat, qui excedere Am-
sterodamo Bredenrodium iuberet: contempserat Legatum Bredenro-
dus, multisque verborum contumeliis non se dignum, vti aiebat, homi-
nem reiecerat. Fœderati Nobiles eius asseclæ multò etiam grauiore in-
iuria ita rem egerant, vti ædibus, quibus morabatur, prodire eum nō pa-
terent-

*Disceden-
tibus Mi-
nistris, mi-
les Ant-
uerpiani
ingreditur;
mox etiam
Parmensis.*

*Durat ad-
huc tumul-
tus Busci-
ducis.*

*Tandem
ibi mi-
les Regius
admissus,
dimissis ca-
ptiuis Le-
gatis.*

*Torrius
nomine
Parmensis
iubet Bre-
denrodium
Amstero-
damo dis-
cedere.*

terentur: chartas instrumentaque quæ publica priuataque habebat, diriperent; cædem postremò modò verbis modò armis minarentur. Magistratus, qui præclarus satis ea tunc vrbe existerat, eam Torrij iniuriam deprecaturus Bredenrodium accedit. Respondet Bredenrodus, præstare se alienam culpam non debere, suo imperio atque iussu res eas non committi. Clàm itaque cum Torrij hospite re deliberata, nocte vrbe Torrium Magistratus dimittit. Megemus Noircarmiusque, Buscoducis recuperato, per Geldriam in Hollandiam contendebant: quæ res vti Vianæ (est ea vrbs primaria ditionis Bredërodix) intellecta fuit, nihil sibi munitionibus nouis præfidiarij vrbe deserta Amsterdamum ad Bredenrodium diffugiunt; vrbeque Ericus Dux Brunsvvicensis, qui in vicino copias habebat, potitur. Bredenrodus ad vim sustinendam nondum se satis compararat, neque ea rerum inclinatione manendum sibi Amsterdamam existimabat. Kalendis itaque Maij, naue conscensa, in Frisiam Orientalem, numquam domum rediturus, proficiscitur; Fæderatósque, vti subsequantur, monet. Megemus Arembergiúsque, qui se Noircarmio coniunxerant, iam illis imminabant. Omni itaque spe deiecti Fæderati, & eorundem studiorum alij complures, ex agris quorum Monasteria diripuerant, (in primis Egmondanum illud celeberrimum) quinto Nonas Maij, id est die eiusdem tertio diffugiunt. Megemus fugientes insequitur, centum in littore deprehensos cædit: Fæderati, qui in vrbe existerant, & Bredenrodium nondum erant secuti, nauem & ipsi multis cum sociis conscendunt. Ferunt ab ebriis iniuriam factam nauclero; ea commotum noctu in Arembergij potestatem nauem deduxisse. Vt cumque res sit, Harlingam nauem adducta in carcerem coniecti sunt. Inter hos fuere duo Domini Batemburgij fratres, duo etiam Nobiles Frisij, Galama & Beyma, alijque nonnulli, quorum septem Viluordiam vecti, alij aliis locis morte postea mulctati sunt. Exonerato itaque hunc in modum Amsterdamo, nullo momento cum Regiis Ducibus Amsterdamenses, præsidio in vrbem admissis, rem componunt, eo rerum successu, vti non ea modò vrbs, in qua momenti plurimum existerat, sed tota quam latè patet Hollandia Zelandiaque, totumque adeò Belgium, Religione restituta, hæreticis vel profligatis vel dilapsis, officium ingenti alacritate præstaret, & de obseruantia obsequioque erga Parmensem certaret. Sub idem tempus quoque Belgio discesserunt Hoochstratanus, Comes Bergensis, Culenburgius, & è vulgo ingens hominum multitudo. Diu anxius fuerat Rex Catholicus, quamnam morbo superiori adeò vehementi commodam adhiberet medicinam. Tandem sub finem mensis Martij anni præsentis, conuocato Procerum Hispaniæ generali sanctiorique Concilio, statuisse se dicit in Belgas rebelles ex eorum numero

Acceptis contumelias, vix Torrius enadis.

Nilominus appropinquantibus Regiis, Bredenrodus fugit.

Batemburgij fratres alijque Nobiles nauem Arembergio traduntur.

Relinquit quoque tunc Belgium Hoochstratanus & alij.

1567

*Quid in-
terea de re-
stituendo
Belgio Rex
in Hispania delibe-
ravit.*

vnum aut duos iusta peditum equitumque Hispanorum, Germanorum ac Itolorum cum manu mittere; cupere igitur, duos sibi nominent. Respondent suæ Maiestatis esse nominationem, libenter se tum sententias dicturos. Nominat Rex è Toletanis Ferdinandum Aluarcsum Albæ Ducem, sexagesimum quintum ætatis annum ingressum; ac è Mendosiis Medinæ cæli Ducem, quinquagesimum agentem annum, quòd uterque apud Belgas sub Carolo V. Cæsare militasset, ac proinde eorum conditiones satis perspexissent. Sed quòd diuersissimæ essent naturæ atque ingenij, diu variantibus sententiis est disceptatum vter esset præferendus. Qui Regi erat à confessionibus, vti accepimus, clementia ac benignitate reducendos continendosque Belgas in officio suadebat, longaque oratione in Senatu persuadere id nitebatur, inter cetera sic prolocutus: Diuinæ sunt virtutes, Serenissime ac clementissime Rex, clementia, liberalitas ac gratia. Deficiet dies, si hæc exemplis probare velim. Maiestas tua oculos tantum coniiciat in parentem Carolum Cæsarem, qui vno penè eodemque tempore, cum expertus esset rebellionem paternorum simul maternorumque Regnorum, Austria scilicet ac Hispaniæ, iis domitis, paucisque auctoribus ducibusque supplicio affectis, erga ceteros summa usus est clementia ac gratia. Itidem rebellionem maximam in Imperio sensit Germanico: sed deuictis perduellibus, captisque duobus Ducibus primariis, paucissimis supplicio admotis, ceteris ignouit. An non eadem clementia usus est erga recalcitrantes Neapolitanos, Baleares, Gaudenses, Geldros, Cliuios? Postremò & erga veteranos milites Hispanos, qui sub annum quinquagesimum huius sæculi, duce Consaluo Pisarra ac Francisco Caruaiale, vniuersam ditionem Peruanam, excluso Cæsare, suæ potestatis facere conabantur, multaque prælia secunda contra Cæsarianos fecerant. Sed tandem, non sine Dei auxilio victi debellati que, punitis Ducibus, ceteri in gratiam sunt recepti. Secutus es, Serenissime Rex, in hoc usque tempus patris tui exempla, rebelles non semel humaniter habuisti: rogo suadeoque idem Belgæ experiantur. Bellicosi sunt Belgæ, bellicosissimisque vicinis ambiuntur: si semel opes, confilia, viresque iunxerint, ingentem tragædiam, diuturnumque atque anceps excitare poterunt bellum. Silente iam dicto Oratore, diu Rex ab eo occlusos non dimouens, omnibus suspicionem iniecit, gratam fuisse eam orationem, ac proinde amplexurum Regem, nisi contrariis rationibus ab ea dimoueretur. Et quoniam magnæ Procerum parti, præcipuè Toletanis, placebat Belgas in ordinem cogi, Præfectum sacræ Inquisitionis, virum eloquentem, vehementem, cum Toletanis sentientem inducunt, contrariam in partem aliquid adferat. Cum itaque loquendi facultatem rogasset, Rexque annuisset, hac ratione inter cetera disse-

ruit:

Disceptatur, num Albanus, an potius Medina sit in Belgium mittendus.

Confessarius Regius clementia Belgas reducen-dos suadet.

Præsertim quòd Belgæ sint bellicosi, & alioqui diuturnum fore bellum.

» ruit : Quid nostra sanctissima Inquisitio admiffa aut reiecta effecerit,
 » Sereniffime Rex, folius quoque patris veftri Caroli Cæfaris res gestæ
 » documento erunt. Fortiffimè enim ille fuperauit rebelles, fed non do-
 » muir omnes. Superauit & domuit, facræ Inquisitionis auxilio hîc in
 » Hispania, Italia, ac apud Baleares. Superauit, fed non domuit, in Au-
 » ftria ac Germania, quòd Inquisitionis opem ibi non adhiberet. Apud
 » Belgas fuperauit & domuit, quamdiu Inquisitio locum habuit. Ea
 » ante biennium à rebellibus exacta, ad vomitum rediere. Sentiant con-
 » tra quem Regem, qualeque Imperium criftas erexerint : intelligant ve-
 » ritatem fententiæ viri Ethnici Chriftiano peçtore dignam : Nocet bo-
 » nis, quifquis pepercerit malis. Arma armis opponantur, viri, viris, ani-
 » mi animis, citò experiemur qua parte fter Deus. Tacente Inquisitio-
 » nis Præfecto, Rex non parum eius verbis commoueri, diuerfis que agi-
 » tari cogitationibus videbatur. Tandem perquisitis fententiis, cum ma-
 » iorem Procerum partem in pofterioris orationis fententiam pedibus
 » ire confpiceret, & ipfe illuc animum inclinauit. Sic Albano Belgij Præ-
 » fectura defertur. Eam quomodo idem aggreffus fit, lubet verbis ip-
 » fis, quoad fieri poterit, Mendofæ Hispani, expeditionis huius focij, nar-
 » rare. Albanus (inquit) vt valedicat Regi, qui tunc Acanieuzæ erat, die
 » decimo quinto Aprilis anni fexagefimi feptimi fupra fequimillefimum,
 » Madridio difcedit, manfitque cum Rege vfque diem eius mensis deci-
 » mum feptimum, quo profectus eft, vti Carthagine Hispaniæ claffem
 » confcenderet. Præftolabatur cum Ioannes Andreas Doria feu Auria
 » cum triginta feptem triremibus; in quas impositis feptemdecim Hispa-
 » norum peditum fignis (erant ea recens confcripta, vti in Sicilia, Sardi-
 » nia, Longobardia, & Neapoli, vnde veterani ad expeditionem Belgicam
 » erant affumendi, tantisper forent in præfidiis) Albanus die decimo Maij
 » cum claffe Carthagine foluit, feptimoque poft die Genuam in Italiam
 » appulit : inde delectu indicto in Alpes Rhetias, loco à fancto Ambrofio
 » cognominato, cenfuit veteranos pedites ad octo millia, feptingentos &
 » octoginta: equites cum Hispanos tum Italos mille ducentos. Mouerunt
 » fe copiæ decimo quinto Iunij, eo femper per Alpes feruato ordine, vti
 » quo loco prima acies hac nocte conftitiffet, ibi nocte in fequenti fecunda
 » quiefceret, fuccederetque eadem ratione tertia. Albanus ipfe primam du-
 » cebat aciem; eius filius Fernandus Toletanus, Magnus S. Ioannis Prior,
 » mediam; Chiappinus Vitellius Marchio Chetouæ, dux veteranus & ce-
 » lebris, poftremam. Vbi in Burgundiam ventum eft, iunctis quadringen-
 » tis equitibus ibi confcriptis, deinceps vniuerfus exercitus fimul fe moue-
 » bat, finitimis omnibus, Francis, Geneuenfibus, Sutfiferis, pro finibus
 » fuis diligenter in armis excubantibus. Duodecim dierum itinere Bur-

1567
*In contra-
 rium diffe-
 rit Præfe-
 ctus Inqui-
 fitionis.*

*Vrget il-
 lud; Nocet
 bonis, quif-
 quis peper-
 cerit ma-
 lis.*

*Perquisitis
 fententiis,
 Albano
 Præfectu-
 ra Belgicæ
 defertur.*

*Soluit Al-
 banus cum
 copiis ex
 Hispania
 10. Maij.*

*Venit per
 Italiam,
 Burgun-
 diam, &
 Lotharin-
 giam, in
 Belgium.*

1567

gundiam emensus est, duodecim aliis Lotharingiam. Circa Theonuillam Ducatus Lutzenburgici urbem discit Albanus de mille ducētis equitibus Germanis, qui circa Bergeliam (vbi & diu postea hæserunt) eius imperium expectabant, itemque de duodecim Germanorum peditum signis, duce Aluarico Lodronio, similiter Regi sacramento addictis. Cùm fines Lutzenburgicos attigisset, etsi iam intellexisset Parmensis ex Regiis litteris, expeditionem illam Albano esse concreditam, misit tamen ad eum salutandum illuc vsque obuios Barlaimontium & Noircarmium, simul quoque vti Procerum omnium totiusque Belgij nomine de potestate à Rege commissa Albanus edocere vellet. Quam cùm iisdem Proceribus Albanus exhibuisset de suprema belli auctoritate, (de reliqua postea) præmisit Lodronium cum sua duodecim signorum legione, cum imperio, Antuerpiæ vti in præsidio esset. Ita sexdecim peditum signa & præsidiarij Galli, qui eam hæctenus in officio continebant, exauctorati sunt, omnesque simul copiæ nouæ Belgicæ, retentis tantum ordinariis limitum præsidiariis. Nec multò post Albanus cum vniuersis copiis Theonuillâ Bruxellam versus (per Lutzēburgum, Thenas & Louanium) vbi Parmensis erat, eadem qua prius militiæ disciplina & celeritate contendit, venitque illuc die 22. Augusti, vndecimo Kalend. Septembris. Bruxellam ingressus, per urbem disponit decem signorum legionem Siculam, Gandauum mittit Neapolitanam legionem signorum nouemdecim, Angiam non longè à Bruxella decem signa legionis Sardinicæ, decem Lombardica Liram, equitatusque maiorem partem Distemium. Et quia plures auebant scire, quanta Albano à Rege in Belgas esset data potestas, cùm Parmensis adhuc Gubernatrix præsideret, præter Patentes Regias, quas Proceribus à Parmensi nuper missis ostenderat, alias præterea tradidit Parmensi, quibus significabat Rex mittere se Albanum sui Locum-tenentem Generalem in Belgio, velléque dictus Dux ad omnia aduigilaret, tractaretque; militaria omnia, relicta Parmensi rerum earum cura, quæ gubernationem seu gubernaculum (sic sonant verba Gallica) veluti Reip. ordinem concernerent. Pergit Auctor Hispanus: Et quia oriri in hoc difficultas possit discernendi, quæ belli essent, quæ Reipublicæ seu gubernaculi, declarare suam Maiestatem, suæ voluntatis mentisque esse, quatenus ipse Albanus huius rei Iudex sit, pronuntietque; quæ ad bellum, quæ ad rationem gubernaculi pertineant: habebatque cum Patentibus illis Locum-tenentis Generalis Regij amplam potestatem omnium negotiorum quæ Religionem concernerent, ab eaque dependerent, tam ad apprehendendas personas cuiuscumque qualitatis, quàm ad easdem castigandas, vel in gratiam recipiendas, cum facultate priuandi officiis & bonis, vel gratiam faciendi, vti de patrimonio

*Ad fines
Lutzen-
burgicos
obuios ha-
bet Barlai-
montium
& Noir-
carmium.*

*Præmittit
Albanus
Lodroniū
cum suis
Antuer-
piam.*

*Ingrreditur
Albanus
Bruxellā
22. Au-
gusti.*

*Quid Al-
bano com-
missum,
quid Parm-
ensi reli-
ctum, ex
Auctore
Hispano.*

nio Regio. Ad hoc epistolam Parmensi Albanus tradit, propria Regis 1567

manu scriptam, qua declarabat Rex, iussisse se Albano certa negotia, quæ loco & tempore Parmensi aperiret. Vbi cum Parmensis interrogaret, quænam ea essent negotia, respondit Albanus, non satis nunc se eorum recordari, postea vbi plenius occurrissent, se ea Parmensi declaraturum. *Littera
credentia
Albani ad
Parmen-
sem.*

Albanus, copiis quas adduxerat, ea ratione, quod ostendimus, distributis, vti vna nocte, si opus foret, in vnum contrahi possent, differebat tamen adhuc, (quod constitutum habebat) Egmondanum & Hornanum apprehendere. Etenim etsi Egmondanum sibi Thenas vsque gratulatum

occurrentem, sed mox Bruxellam reuersum, similiterq; Hornanum Louanij cum salutantem, atque inde domum suam Werteam abeuntem seorsim capere potuisset; distulit tamen, ne altero capto, alter forsitan elaberetur: volebatque simul vt Consiliarij eorum præcipui Casenbrotius Bac-

kerselij Dominus, & Estrada Hornani Secretarius, quò omnia manifestiora euaderent, eadem opera comprehendi possent. Itaque cum Hornanus Bruxellam paulò post venisset, diligentèrque per exploratores de

dictis Consiliariis, vbi consisterent, Albanus esset edoctus, die nono mensis Septembris Comites Egmondanum & Hornanum ceterosque

Concilij Status Senatores à meridie ad se vocat: quibus Curiam ingressis, Sanchius Londognius Comesque Lodronius ad comprehendendum Estradam celeriter proficiscuntur, quem intra Mechliniam & Antuer-

piam inuenerunt, eodemq; tempore Salazarius & Spuchius intra ipsam Bruxellensium urbem Casenbrotio Backerselij Domino manus iniiciunt, ducente tantisper Albano consiliorum tempus dum de his edoceret. Tum dimittit Senatum. Porrò dederat negotium, vt Egmondanus & Hornanus à domesticis suis Nobilibus diuersis ianuis per diuer-

sas aulas honoris specie educerentur: in vna erat Sanchius Dauila, qui Egmondanum; in altera Salines, qui Hornanum captiuos sisterent: quod ea ratione est confectum, vt sine tumultu, neutro de alterius captiuitate edocto, vterque captiuus maneret. Mox Barlaimontius & Mansfeldius

pater ab Albano ad Parmensem missi sunt huius rei nuntij, hocque negotium vnum eorum esse, quæ Rex supra commemoratis litteris indicare voluisset; fecisse autem se, ea inconsulta, ne plebs in eam fureret. Nocte proxima iubet Albanus Egmondano scribat Castellano suo Gandauen-

si, symbolumque certum mittat, quatenus castrum Regis iussu Alphonso Vloæ tradat: quo illud ingrediente cum duabus Hispanorum cohortibus, præsidarij veteres discedunt: & non multò post eò ducti sunt dicti duo Comites captiui, seruatique donec de eis constitueretur. Ceterum ad cognoscendam eorum causam, rebellionisque vniuersæ

negotia iudicanda, instituit Albanus Nouum Concilium Iustitiæ seu

negotia iudicanda, instituit Albanus Nouum Concilium Iustitiæ seu

Quare Albanus occurrentes sibi cum alijs Egmondanum & Hornanum non statim comprehenderit.

Vocantur iisdem 9. septembris, vna cum alijs aliquid deliberaturi.

Alijs Consiliariis digressis, Egmondanus & Hornanus captiui tenentur.

Ducuntur ad castrum Gandense.

80 ANNALES TVMVLTVVM BELGICORVM

1567 *Instituitur ab Albano Nouum Concilium, dictū Turbarum.* Criminum, ultra Concilia consueta, legens in illud hos, Barlaimontium, Noircarmium, Licentiatum Vergas Regentem Consiliorum in Italia, Adrianum Nicolai Geldriæ Cancellarium, Iacobum Marterium Concilij Flandriæ Præsidem, Petrum Arsetum apud Artesios summi Tribunalis Præfectum, Doctorem Ludouicum del Rio, nec non ex Consiliariis Parlamenti Mechliniensis Ioannem Blasfers, & Concilij Flandrici Iacobum Hefsels, ipseque Dux erat Noui Concilij caput, eaque ratione idem breui rem eò perduxit, vti iam de profectioe sua in Belgium tamquam parum necessaria Rex cogitationem deponeret, maximè cum eum quoque retardaret captiuitas Principis Caroli filij sui, secutaque eius mors, cum tristi simul funere Isabellæ Francicæ dilectæ coniugis, ad hæc Maurorum in Regno Granadæ seditiones rebellionisque. Hæc Mendosa Hispanus, etsi posteriora non nisi anno sequenti acciderint, vti tunc dicemus. Alius sic narrat: Albanus de rebus publicis præsidisque disponendis prætextu, omnes Status Consiliarios in Concilium vocat quinto Idus Septembris. Erat autem Curia, palatium nempe Culenburgicum (quo se Albanus continebat, relicto Parmensi palatio primario) interea dum Proceres consultant, militibus septem. Concilio dimisso, confestim Comitem Egmondanum abire meditantem, gladium armaque deponere, & in carcerem deduci Regio nomine imperat: quod quidem ægrè difficultèque patitur Egmondus: Comes etiam Hornanus alio cœnaculo exiens apprehenditur: vterque custodiis Hispanicis traditur: capti quoque sunt Dominus Backerselæ & Secretarius Hornani, pluresque alij. Comes Carolus Mansfeldius militum Gallorum Antuerpiæ antea prædiariorum Tribunus in ipsa tunc Curia præsens, ocyùs, patre innuente, discedit cum aliquot aliis. Comes etiam Hoochstratanus, Egmondani & senioris Mansfeldij (qui Hornanum eò illexerant) verbis inductus Bruxellam tendebat, verùm vulnere fortuito præpeditus non venit. Circa id quoque tempus Dominus Antonius Stralius Consul Antuerpiensis cum aliis aliquot capitur, quorum bona omnia statim sunt descripta. Louanio item 4. Idus Septembris Albani iussu in Hispaniam abductus est Philippus Buranus Orangij filius, quatuordecim annos natus. Hinc rursus tremor terrorque permultis, tam Nobilibus quam plebeiis: quorum magna pars fugam ineunt, ita vt Oostlandia, Cliuia, Emda, Germania vniuersa, Francia, Anglia Belgis exulibus abundaret. Statim post Albani ex Hispaniis discessum vndecimo Kalendas Iunij Marchio Bergensis, quem cum Montigneo dudum ad Regem à Parmensi missum diximus, in Hispaniis obiit, mœrore tædióque confectus. Montigneus quoque ineunte mense Octobri huius eiusdem anni, quòd libertius in Albani seueritatem loqueretur, in castro Segobiensi adhibitis custodibus

Filius quoque Orangij Louanio in Hispaniam abducitur.

De morte Bergensis & Montignei in Hispania.

stodibus seruatus est, ac demum anno septuagesimo huius sæculi item
 mense Octobri ex hac vita discessit, non sine suspitione violentæ mor-
 tis. Interea Albanus ad urbem Antuerpiensem vico Kilio ad Scaldim,
 Meridiem versus, arcem metatur; nec mora, sexto Kalendas Nouembris
 fundamentis iactis, urbem ex opposito arcis peruiam apertamque, inœ-
 nibus dirutis, fossisque repletis, reddit, operisque bis mille operariis adhi-
 bitis, breui fortissimum maximumque lateribus coctis aliisque lapi-
 dum generibus castrum construit, quinque propugnaculis aptissime mu-
 nitum, hisce nominibus, *El Duque, Fernando, Toledo, Alua,* & quinto *Paci-
 otto*, à machinario operisque Præfecto Paciotto Sabatido sic cognomi-
 nato. Ad castrum construendum ciuitatem quadraginta florenorum
 millia conferre oportuit, centesimi & decimi nummi ratione pro facul-
 tatibus capitatum colligenda; quæ quidem tunc non omnino illibenter
 ob eam causam soluta sunt, quòd hac ratione urbem præfidiariis militi-
 bus liberam fore, ciuibus persuaderetur, quamuis id tardiùs sit consecu-
 tum. Arci aliquousque perfectæ mox Hispani ac Germani aliquot præ-
 fidiarij impositi sunt, quibus ciues lectos & quæ eò pertinent suppedita-
 re multo tempore cogebantur. Tormenta bellica oppidi eò illata. Arci
 primò Gabrielem Cerbellionem, postea Sancium Dauilam ex milite
 gregario virtute bellica ad summas dignitates prouectum Albanus præ-
 fecit. Postea decimoquarto Kalendas Ianuarij Boisij publici Regiique
 Actoris seu Procuratoris postulatione Principem Oragium, Comitem
 Ludouicum Nassouium eius fratrem, Comitem Hoochstratanum, Ber-
 gensem, Culenburgium, Dominum Bredenrodium, pluresque alios in
 lus vocari, & coram adesse intra ter quatuordecim dies Albanus iubet.
 Horum nonnulli, inter quos præcipui Orangius & Hoochstratanus, Apo-
 logiis scriptis, præloque excusis causam suam tutantur; allegantque se ne-
 que legitimè, neque coram Iudice competente citatos; debuisse enim, vt-
 pote Aurei velleris torquatos Proceres, à sodalibus fratribusque torqua-
 ti Ordinis Equitibus iudicari: hæc pluraque alia Priuilegia citant; & se
 iudicio coram Imperatore, aut aliis Principibus iudicibus non præoccu-
 patis, libenter adfuturos offerunt, vt latius in Apologiis, typographo-
 rum operâ editis videre licet. Mox post aduentum Albani Gubernatrix
 Parmensis à Rege veniam è Belgio domum in Italiam se conferendi pe-
 tierat, & non difficulter impetrarat; honorariis nihilominus Regalibusque
 muneribus, magna scilicet pecuniæ summa, & annuis aliquot redditi-
 bus decorata. Ea in Italiam ad maritum profectura, scripto 5. Idus De-
 cemberis concepto Ordinibus Belgicis, Belgisque probis vniuersis in hunc
 „ modum valedicit: Declarat se Belgij gubernacula Gandau anno mille-
 „ simo quingentesimo quinquagesimo nono, præfente Concilio Statuum,
 Ord-

1567

*Albanus
 mox sine
 Octobris
 castrum
 Antuer-
 pia extru-
 curat.*

*Confert ad
 eam rem ci-
 uitas qua-
 draginta
 milia flo-
 renorum.*

*Citantur
 ad certum
 diem Orā-
 gius, &
 alij qui su-
 gerant.*

*Respondet
 Orangius
 & Hooch-
 stratanus
 editis A-
 pologiis.*

1567 Ordinúmque Generalium confeffu accepiffe ; optare , eadem tali con- «
Scriptum, quo Par- uentu (quod Gubernatores atque Gubernatrices hæcenus feciffent) de- «
menfis dif- ponere poffet. Verùm cùm id ei pro voto contingere nequireret, quòd Rex «
œffura, Belgis va- Generalium Statuum conuentum, nifi fe præfente, conuocare turbulen- «
ledicit. tis hifce temporibus nominatim prohibuerit, neceffitate coactam nunc «
 fcripto id facere. Rogat itaque fuam operam ac follicitudinem boni con- «
 fulant. Poftremorum quidem duorum annorum perturbata duraque «
 tempora queritur ; verùm fe diuina ope, fideliumque plurium subdito- «
 rum auxilio Prouincias & ciuitates ad debitam iterùm Regi obedien- «
 tiam sub finem Aprilis proximè elapfi reduxiffe, ita vt à fe vbique præfi- «
 dia fuerint collocata . Restare tantùm vt in feditionis reos ordine Iuris «
 animaduertatur, rerumque in futurum difponendarum ratio, quæ Regi «
 bona commodaque videbitur, conftituatur: fe ea de re fuam fententiam «
 aperuiffe, ac fperare Regem omnia fic difpofiturum, vti Prouinciæ in pri- «
 ftinum ftatum breui reftituantur; idque vnum fe toto animo expetere ac «
 optare; iterùm rogans, acta omnia bonam in partem accipere velint, & «
 ad Catholicæ Romanæ Ecclefiæ, & Regis obedientiam obferuantiam- «
 que omnes adhortans. Difcedit autem Bruxellâ tertio Kalendas Ianua- «
 rij in Italiam ad maritum profectura, magno Belgarum Nobilium nu- «
 mero comitata, Albano quoque honoris caufa ad aliquantum fpatium «
 deducente.

Cöcludit, Regi fe fuã fententiam de Repub. fcripiffie, fperare bona.

Hugonotti Franci fibi metuere videntur.

Quingenti equites libellum supplicem fe Regi offerre velle pratendunt.

Cum Regiis cuftodibus velittatur, Rege interrim Parisios euadente.

In externis hæc præcipua. Sub id tempus quo Albanus in Belgium venit, Hugonotti in Francia videntes fortunam Geufiis Belgicis aduerfari, fibi metuebant, quòd Hispanorum rebus prosperè fluentibus, hoftes fuos viris animis que crefcere animaduertebant. Suis itaque rebus confulere & hoftem anteuertere ftatuunt, collectisq; quingentis circiter equitibus, Principis Condæi, Admiralij, Andeloti, Rochefocautij, aliorumq; nonnullorum aufpiciis, Meldas, vbi tunc Rex erat, proficifcuntur. Dicebant id fe facere, quòd Regi libellum supplicem offerrent, viuaque voce declararent de noua quæ indies moueretur præter pacis poftremæ conditiones in fuos fideles perfecutione. Catholici factum interpretabantur vti Regem Hugonotti in manibus habere, & Catholicos ab eo amicos difiungere ac feperare poffint. Eò igitur Hugonottis tendentibus, Rex Meldis Parisios cum octingentis equitibus aulicis, Heluetiisque peditibus (qui ad defendendos fines, defcendente ex Italia nuper Albano, ad quatuor millia aucti erant) proficifcens, fummo manè fit obuiam. Condæus ftatim cum fuis viam intercludit, Regis que compellandi copiam petit. Rex renuit: ocyùs ad altercationes & dimicationes ventum. Vbi dum Heluetij fe fe Condæanis fortiter opponunt, Rex intereà tranfuerfa via Lutetiam Parisiorum pergit. Hac velitatione vtrimque aliquot cæfi.

Hinc

Hinc Rege grauitè commoto, secundi belli ciuili in Galliis occasio data, ita vt acre prælium deinde inter Lutetiam & Fanum sancti Dionysij quarto Idus Decembris sit commissum, ibique Comestabilis Franciæ vulneratus, & paulò post mortuus fuit: area pugnæ tamen, & cætorum exuuiæ Regiis manserunt. Hinc copias vtrimque maiores colligunt. Dux Albanus Regi auxilio mittit Comitem Arenbergium, Condæus Casimirum ex Germania pridem vocatum expectat, ac tandem inter auxiliares habet. Verumtamen pax iterùm 5. Nonas Martij anni sequentis facta est.

1567

*Prælium
inter Pa-
risios &
S. Diony-
sij: pesti-
tamen ire-
rum pax.*

Anni millesimi quingentesimi sexagesimi octauo initio Albanus noui Concilij, de quo diximus, operâ (alij Turbidum seu turbarum, vulgus Sanguinarium appellabat) per omnes Belgij Prouincias superioribus annis turbatas punire culpæ obnoxios magna seueritate incipit: nullo Nobilis plebei que discrimine, Bruxellam & aliò maximo numero citantur; ex vna eademque ciuitate aliquando quinquaginta, triginta, viginti pariter vocantur; comparentium plurima pars apprehensi, pauci impunes euadunt. Eorum qui vocati præstò non aderant, bona Fisco Regio addicta; multi etiam Ministrorum Geusicorum receptatores fauorésque, & templorum violatores subitò in vincula coniiciuntur, magnòque numero partim gladio partim laqueo necantur. Quæ procedendi ratio maiorem indies metum hominibus incussit, eoque quosdam perpulit, vt magno grege, vxoribus domibúsque relictis, se in Occidentalis Flandriæ siluas abdiderint, éque latebris noctu prodeuntes, Sacerdotes & Monachos quocumque locorum deprehensos, immaniter persequerentur, facultatibus spoliarent, auribus naribúsque truncarent. Hi Geusij agrestes seu siluestres nuncupati, in tantum excreuere numerum, vt Albano in eos militum turmas mittere necesse fuerit. Sed cum parum hoc modo proficeret, paucique agrestium deprehendi possent; paulò post Edicto contra eos promulgato, mandat paræciis extra vrbes cõstitutis, vti suos Paræcos ac Sacerdotes omni cura vigilantiaque custodiant, tueantur, incolumésque conseruent, alioquin darina eis illata reparaturi, atque Iudicum æstimatione in integrum restituri. Actum pridie Idus Ianuarij. Contra profugos quoque Edicto sancitum est, Omnes illos, qui fugam meditarentur ad ornarèntve, deferendos accusandósque: eorum bona in teloniis, itineribus, Prouinciarum limitibus retinenda: eos autem qui reticeant, conniueantque, profugorum crimine suspectos habèdos, iisdemque pœnis mulcèndos: decreta nauium curruumque huiusmodi bona vehentium confiscatio. Interdictum insuper, proscriptos, exilio mulcètos, profugos quacumque ratione hospitio recipere, eis pecunias destinare, epistolas scribere, aut ab eis scriptas missasve accipere; alia-

1568

*Seuerè
procedit
Albanus
in quoscu-
que noxios.*

*Multi ergo
in Flãdri-
cas siluas
se abdiderunt
in Sacerdo-
tes sancti.*

*Edicte Al-
banus sub
gravi pœ-
na, quisque
suos Pasto-
res defen-
dant.*

1568
*Inceptum
 audax à
 quibusdã
 in Albanũ
 tentatum.*

aliãque nonnulla hisce similia. Sub idem tempus Nobiles aliquot profugi conatum inceptũque sanè audax in Albanum aggrediuntur, tempore Quadragesimali Religionis causa ad Monasterium Gronèdalense in nemore Sonio (seu Iunio) non longè à Bruxella ipso ire volente, auctoribus præcipuè Domino Risoirio, & eius fratre Domino Carloio ex familia Nothia, vulgò *Vander noot*. Carloius in hoc Monasterio monastica veste, Albani metu, latere dicebatur. Præfinito die sexcentos & ampliùs equites circumcirca paratos habebant (quorum pars maxima in Dohaimi arce non procul inde se continebant) atque insuper in locis vicinis quingentos pedites. Ex horum numero vnus Domino Liekio, cui quondam seruierat, rem declarat; Liekius mox Albano, itineri versus Gronendalam iam accincto, aperit. Albanus vt credat, & domi se contineat, difficulter induci potuit. Index miles Præfectum suum militem, qui eques turmæ Egmondanæ fuerat, prodit: mox ille intercipitur, & veritatis extorquendæ causa miserè cruciatur, neminem tamen accusat: tandem dira morte afficitur. Talis huius stratagematis fuit exitus, nemine præter eum, ceteris fugâ elapsis, pœnas passo. Interea Albanus intelligit, Principem Orangium, aliosq; exules Proceres & Nobiles à Principibus Protestantium in Germania auxilia impetrasse; Regem quoque Galliaë 5. Nonas Martij cum Principe Condæo & Hugonottis pacem iniisse. Quare veritus Albanus, ne Casimirus, qui Condæo militauerat, simul se Orangio iungeret, ocyùs Domini Barlaimontij operâ, bis mille Walonibus collectis, se munit: equestres præterea turmas Italicas, quæ Regi Galliaë militauerant, sibi conscribi iubet: quæ vbi cum Arenbergio eiùsque copiis aduenissent, eos ad limites tuendos mittit; suos autem Hispanos Traiectum inferius (vulgò Ultraiectum) Namurcum, & in Hannoniam plures ablegat. Id erat Orangij fociorũque consilium, Albanum quatuor diuersis in partibus vno eodẽmq; tempore oppugnare; & primò agrum Iuliacensem occupare, vt inde Brabantiam & Geldriam inuadat. Huc itaque militibus vndique confluentibus colliguntur copias, ducibus Vilersio, Warrouxio, Risoirio, & Carloio eius fratre, nonnullisq; aliis, Hoochstratano totius exercitus Imperatore futuro; eandẽque rationem colligendi militis constituerant locis aliis. Verum quòd ob alia atque alia impedimenta non simul vno impetu, sed diuersis aliquanto temporibus hæc fuerint tentata, non satis pro voto iis hæc res cecidit. Etenim in Iuliacensi agro duobus plus minùs millibus collectis, maxima tamen parte adhuc inermibus, quòd arma in singulos dies Colonia expectarentur, septimo Kalendas Maij Comes Lodronius & Sanchius Auila ab Albano missi circa Dalemum & Erkelenium eos inuadunt, omnemq; cœtum dissipant, plurimis cæsis, Vilersio-

Vnus conficiorũ prodit rem Liekio, illè Albano.

Interceptus Præfectorum vnus pœnas luit; ceteris fugâ dilapsis.

Orangio parante in Belgium irruptionẽ, Albanus fines munit.

Gensj aliquot circa Dalemum caduntur.

lerfioque & Huyo Ducibus captis. Eodem ferè tempore Cockeuillius Gallus, in Franciæ & Artesiæ confiniis Belgarum & Gallorum pro Orangio copias colligebat, eorum inprimis exulum qui ex Gallia & Anglia pro patriæ libertate contra Albanum decertaturi magnis animis confluebant. Hi simulatque aliquantum creuissent, excursiones contra Regios Albani milites in finibus excubantes strenuè agabant. Monet huius rei Albanus Galliæ Regem: qui maius inde malum nasci posse metuens, ad Principem Condæum, cum quo iam pacem, uti ostēdimus, fecerat, mittit; scire cupit num Cockeuillius, qui Hugonotticæ factionis propugnator pridem Condæo militauerat, hæc suo iussu nutuque faceret. Negat Condæus, suâque nihil interesse, quid Cockeuillius agat, respondet. Proinde Rex Mareschalco Cosseo, uti Cockeuillum inuadat, præcipit. Cosseus sine mora militibus aliquot & præter hos Picardiæ præsidariis armatus, Cockeuillum & cum eo sexcentos pedites, ducentosque plus minus equites in Fano Valerij ad Somonæ ostium obsidet: ad motis tormentis bellicis mœnia quatit labefactatque, ac non multò post oppido potitur, Cockeuillius præcipuique quidam capite truncantur, Belgæ item omnes, qui clam elabi non potuere, trucidati, Francis gregariis à Mareschalco vitâ donatis. Ita & hoc institutum infeliciter cessit Orangio; sed id quod sequitur, paulò felicius. Iphis feriis Paschalibus Orangij fratres, Comes Ludouicus & Adolphus Nassouij, Comesque Iudocus Schouwenbergius, plurésque alij cum militibus in agro Groningano se ostendentes, Weddam & Dammum subito occupant, aliâque nonnulla loca paulatim inuadunt. Horum signis militariibus inscriptum erat: RECUPERARE AUT MORI. Itaque mittit eò Albanus legionem Sardinicam Præfecto Brackemontio, & tria Hispanorum signa legionis Longobardicæ, quadringentos etiam equites Hispanos & Italos, præterea Comitem Meganum cum magna suæ legionis parte; quinque insuper signa Arenbergij eius regionis Gubernatoris, & mille circiter Germanos recens conscriptos. Ludouicus, ubi Regium exercitum aduentare, ipsumque Arenbergium cum Hispanis & Germanis propè adesse videt, statim veteranos omnes & tyrones milites vnum in locum congregat, leuiaque cum Regiis in mediam vsque noctem prælia ferit; postea recedit, & Dammum versus tendit, quòd Meganum & reliquos simul esse existimaret. Postridie Ludouicum insequitur Arenbergius, eum fugere ratus. Verùm Ludouicus ubi Hispanorum peditibus turmam equitum Comitis Martinengi solummodò adesse videt (non dumenim reliqui aduenerat) intrepidè quadringentis cum equitibus eos inuadit, quasi pontem quemdam intercipere volens, rursusque retrocedit: Hispani ocyùs sequuntur vsque ad aggerem. Hic Walones sclopetarij

1568
Collecti
pro Oran-
gio fines
Artesia
incurfant.

Et hi, agē-
te Albano,
iussu Regis
proteruntur.

At meliorè
successu
quadam
loca in Fria-
sia Gensij
occupant.

Mittit cō-
tra eos Al-
banus suas
copias.

Velitantur
acriter
Gensij &
Regij.

1568

tarij latebant ; qui magna protinus clade Hispanos afficiunt , tribus Hispanorum Ducibus aliisque multis cæsis. Arenbergius (qui manum non conferere nisi Megano & ceteris præsentibus consultum putabat) nimio Hispanorum feruore (qui quòd hostem elapsurum putarent, eum non fidelem Regis ministrum, sed proditorem, vt fertur, criminabatur) importunè instigatus ac quodammodò compulsus, cum duo tantum hostium vexilla eminentia, quæ tria ferè peditum millia in procinctu stantia continebant (quod quidem eum tunc fefellit) conspiceret, eò adductus fuit, vt dictos quadringentos equites inuadere, & pontes aliquot occupare tentarit. Verùm vbi Hispanos vndique cædi videt, omnique studio suos erigere, & in ordinem redigere conatur, equus quo vehebatur sclopeti ictu prosternitur; ipse autem ab Antonio Sætio, vt volunt, (qui fratrem suum Equitem Melitensem cæsum coram cernebat) interficitur, strenuè vsque ad extremum halitum pugnans, vt mox dicetur. Ingens deinde omnium fit fuga, Legato etiam Arenbergij, magnaque exercitus parte cæsis; reliqui in Monasterium Heiligerlæum confugiunt; quod euestigiò oppugnatum etiam expugnatur. Hic Adolphus Nassouius Ludouici frater glande tormentaria ictus cecidit. Commissum fuit hoc prælium inter Monasterium Heiligerlæum & Winschotum in Frisia, nono Kalend. Iunij. Mendosa Hispanus sic narrat: Plures existimant, Arenbergium offensum indignis clamoribus militum quorundam Hispanorum, dicentium nolle eum cum hoste configere, sed sinere eum elabi, eamque ob causam permisissè Hispanis iniquo loco hostem inuaderent. Sed credibile non est, tantum Ducem exercitus, qui toties militem in hostem duxerat, murmurationibus militum, in suos Duces iactari ferè semper consuetis, offensum fuisse, vti propterea aleam tanti conflictus periclitaretur, si ratio non idem permisisset, maximè probè ei perspecta & commoditate loci quem hostis infederat, & incommodis circumstantium locorum palustrium. Quare credendum est, ducta primùm tantum dispositaque ab eo in hostem bellica tormenta, quò magis eum ad pugnam laceret, impediretque, ne elaboretur. At verò e contra Hispani, hostem tam propè in manibus esse cernentes, neque ad dictas locorum circumstantias sese conuertentes, cupidine victoriæ excæcati (sunt eius verba) inuadunt hostem, non præuidentes periculum in quo paludum circumstantium ratione versabantur: quibus intricati ducenti seu trecenti lancearij Hispani, immerisique ea ratione, vti nec loco cedere, nec armis se tueri possint, subitò ab hoste sunt cæsi. Et nonnullis interiectis: Sed nec loci ea ratio tam fuit causa cladis nostrorum (inquit Auctor Hispanus) quàm neglectus ordo, & cõfusio quâ in pugnam ruebant. Quod non aliunde accidisse dicendum est, quàm quòd hostium

vires

Caduntur præter ceteros, hinc Arenbergius, illinc Adolphus Nassouius.

De hoc cõflictu verba Mendosa Hispani Scripseris.

Fatetur, Hispanos cupidine victoriæ fuisse excæcatis.

vires non magni facerent, quos pridie ad paucorum sclopetariorum con-
gressum fugisse viderant. Primaria itaque acie hostili in lancearios no-
stros, palustribus locis impeditos, impressionē faciente, reliqua hostium
acies ex colle descendens, nostris, qui se mouebant, sed nondum in acies
erant digesti, viam interciperere parat, atque impedire, ne succurri his pos-
sit, qui, dum lancearij cum primaria acie rem gerunt, nimum fuerant
progressi. Arenbergius cum Nobilibus domesticis, aliisque paucis, qui
cum equites comitabantur, in equites hostiles, qui ducē Adolpho Nassou-
io Orangij & Ludouici fratre latera tuebantur, fortiter irruit, strenuēq;
decertans sua manu Adolphum aliosq; Nobiles duos quibus cinctus
ille depugnabat, interficit. Et quamquam deinde, equo suo transfosso,
Arenbergius in terram laberetur, restitutus tamen à nostris in equum
alterum, animosè æquē in hostem regreditur, donec & equus ille sub eo
mortuus concidit. Tunc se conspiciens peditē, graui armatura, pugnan-
di lassitudine, simulq; podagra impeditus, cum se pedibus non valere
animaduerneret, ostiolo prati vicini innititur, vbi circumfusus ab hoste,
eo animi ardore, quo semper Deo Regique seruiert, tamdiu gladio la-
terali depugnat, donec vulneribus confectus occubuit. Germanorum
peditum, qui Arenbergio militabant, pars maior positis armis ab hoste
vita donati sunt; cæsi sunt ex nostris præter Arenbergium tres Capita-
nei Hispani, Osorius, Sotto & Cabrieri; septēmq; Signiferi, & quadrin-
genti & quinquaginta circiter milites, ex singulis turinis promptiores.
Venerunt præterea in hostium potestatem sex tormenta bellica maiora,
cum omnibus impedimentis: quamquam dicere possimus, non fuisse
magnum damnum comparatione confusionis quæ initio prælij apud
nostros erat. Hæc Mendosa Hispanus. Alij referunt, mille ducentos tum
Hispanos tum Germanos circiter periisse; omnia etiam Arenbergij va-
sa argentea, atque insuper pecuniæ summam in stipendium militare
missam Ludouico cessisse. Comes Adolphus Nassouius, Weldæ sepeli-
tur; Comes autem Ioannes Lignius Comes Arenbergæ, Eques aurei
Velleris, Gubernator Frisiæ & Transfulaniæ, vir bello inprimis acer, in
æde sacra Monasterij Heligerlæi humo conditus est: Ipso tempore, quo
Ludouicus victoriam prosequitur, Comes Meganus & Curtius Mar-
tinengus cum peditibus ac equitibus aliquot Groningam ingressi, se &
ciuitatem ipsam securos tutosq; reddunt, non sine Ludouici magno mœ-
rore. Is quidem eam absq; mora duobus locis obsidet: verum quod vrbs
fortis & benè munita esset, ipsi autē tormenta maiora cum apparatu non
satis suppeterent, & consilia cum sociis in ciuitate inita, tam valido præ-
sidio intromisso, impedirentur, parum præstare Ludouicus potuit. In-
tereà Albanus de clade per nuntios celeres certior factus, Chappinum

1568

*En acies
concurrentes.**De morte
Adolphi
suprà di-
uersè.**Arenber-
gus fortis-
simè pu-
gnans oc-
cumbit.**Numerus
castrum
secundum
Mendosã,
tum secun-
dum alios.**Geusij Me-
ganũ Gro-
ningæ obsi-
dere parat.*

1568

Nova copia Albani castra campis opponunt.

Frustrà iubet Imperator Nassouium ab armis discedere.

Tendunt & alia copia Groningam versus.

Omnes citati, & non comparentes, pronuntiat rei laesa Maiestatis.

Curia Culenburghana Bruxellae excisa monumentum.

Vitellium Cetonæ Marchionem, militum potenti instructum numero, legione etiam Ouersteinij, & mille sexcentis equitibus duce Erico Brunfwicio iunctis, confestim eò mittit. Vitellius sua castra Ludouici castris vicina disponit prope ipsam urbem: hîc quidem velitationes singulis diebus fiunt; verùm Vitellius, quantumuis ab hoste frequenter prouocatus ac laceffitus, nullo modo ante Ducis Albani, quem præstolabatur, aduentum, configere acie voluit. Sub idem tempus (Ducis Albani, uti creditur, postulatione) mandatur Ludouico Nassouio ab Imperatore, obedientiæ Imperio debitæ vinculo, uti ab armis discedat, militésq; dimittat. Ludouicus, se id, fratre Orangio & Fœderatis insciis aut inconsultis, nequaquam facere posse, eos autem suæ Maiestati æqua responsa duros, reddit. Nihilominus Imperiali hoc mandato multi deficiunt, ea maximè causa territi, quòd confiscationis bonorum sub Imperio sitorum minæ ipsis intenderentur. Circa idem tempus Comes Bergensis suæ arcis Sherenbergæ recuperandæ modum inuenit, militibus præsidariis, quos Meganus hîc collocarat, expulsis. Qua de causa Albanus eò Sanchium Londognum cum legione Longobardica mittit; qui Comitum rursus expellit, firmoque præsidio arcis imposito, cum reliquis Groningam proficiscitur. Albanus, ubi Ludouicum victoria superiore potiri, & alia atque alia incepta moliri videt, grauioræque indies ab Orangio ipso exspectat, impavidum intrepidumque se ostendere volens, iudicio capitis contra Proceres Nobilésque ab eo Decembri superiori, uti diximus, citatos agit, & iuxta sententiæ quinto Kalend. Iunij latæ formam, omnes criminis læsæ Maiestatis reos, bonaque eorum omnia confiscata pronuntiat; ac eiusdem sententiæ vigore, eorum subditos omnes Regem solum Dominum agnoscere iubet: atque hac ratione Petrus Quarebbius Berchemij Dominus, Bredanæ ciuitatis tunc Gubernator, Regis nomine Bredæ tunc inauguratus fuit. Omne quoque ædificium Curia Culenburghanæ Bruxellæ funditus diruitur, soloque æquatur, area lapidibus silicibusq; consternitur, columna marmorea in medio erecta, quadratis epistylis in hûc modum quatuor linguis incisa: Regnante Philippo II. Cath. Hisp. Rege in his suis inferioris Germaniæ regionibus, gubernante verò eius nomine Fernando Alvarez de Toledo Aluæ Duce, &c. Florentij de Pallant Comitis Culenburghij quondam domum solo æquari sancitum est, ob execrandam memoriam repetitæ in ea cõiurationis aduersus Religionem Eccl. Cath. Rom. Regiam Maiestatem, & ipsas Regiones. Anno à Salut. CIO: D. LXVIII. quinto Kalendas Iunij. Statuit prætereà Albanus, Nobiles aliosque capitios omnes, sine mora capite plectere, uti Hispanorum opera (quorum custodiæ erant traditi) aliis locis uti possit. Nihil itaque cunctatus Alba-

nus,

nus, et quæ Pentecosten præcedit hebdomada, ipsis Kalendis Iunij, Bru-
 xellæ in foro equario, quod Sablum vulgò vocant, capite truncari iubet
 Dominos Gisbertum & Theodorum Batenburgios, Petrum Andelo-
 tum, Philippum Winglenum, Cocum virum nobilem Egmondani do-
 mesticum, Ioannem Bloysium Terlonium, Philippum Tricstium Gan-
 dauensem, Bartholomæum Valleum, Arthum Batsonem, Hermannum
 Galama & Suyrdium Beymanum Frisios, Iacobum Delpendam, Fre-
 minium Pelterium, Constantinum Brunsellum, Ioannem Reinoldum,
 Ludouicum Carlierium, Petrum & Philippum Waterlosios fratres, ac
 præterea quarto Nonas Iunij Ioannem Montigneum Villerfij Domi-
 num, Dominum Duyum, & Quintinum Benedictum Enghenij Præ-
 fectum. Hi omnes capite plexi sunt, crebro interim tympanorum re-
 boante sono. Viluordix etiam plurimi morte mulctati sunt; inter hos
 Antonius Stralius pridem Antuerpiæ Consul, Ioannes Casenbrotius
 Backersfæ Dominus, Egmondano à secretis, Pensionarius etiam qui-
 dam Mechliniensis, pluresque alij. Quin mox tertio Nonas eiusdem
 mensis Iunij, duo Comites captiui Egmondanus & Hornanus, trium-
 millium Hispanorum custodia cincti, Gandavo Bruxellam curru adue-
 huntur, domuique Panariæ in foro pro carcere includuntur. Iam antea
 Egmondanus pridie Idus Februarij ad 88. articulos responderat, nihilo-
 minus verbo & scripto protestatus, quòd ipse aurei Velleris Eques sub
 non competente Iudice respondere cogeretur; præterea eius amici &
 vxor, Comitum Palatini Principis Electoris soror, Imperatorem aliòsque
 Principes ad intercedendum apud Regem & Albanum Ducem indu-
 xerant, vt absolui, aut saltem Aduocatorum ope defendi legitimè possit:
 itaque Imperator certum quemdam virum Nobilem, vt afflictam eius
 vxorem bona spe consolaretur, miserat. Verùm Albanus postridie quàm
 Comites Bruxellam fuissent adducti, vna ante noctis medium hora,
 cum iam nocturnæ quieti corpora mandassent, sententiam reis mitti &
 prælegi curat, huiusmodi ferè argumento: Don Ferdinandus Alvarez de
 Toledo Dux Albæ, &c. Visa inspectaque lite capitali inter Procurato-
 rem Generalem Regium Actorem, & Dominos reos, &c. visis etiam
 quæstionibus, scriptionibus, instrumentis eiusdem Actoris ab eodem
 factis; ad hæc Dominorum reorum confessionibus, iustificationibus,
 scriptionibus & instrumentis in criminum obiectorum dilutionem ob-
 latis: ex quibus constat, eos crimen læsæ Maiestatis & rebellionis incur-
 risse; quandoquidem fautores & sectatores abominandi fœderis & con-
 spirationis Principis Orangij, & aliorum Belgij Nobilium, fuerint; Fœ-
 deratorumque Nobilium causam ac patrocinium susceperint; insuper
 tradita eis gubernacula, maximè in conseruanda & defendenda sancta

1568
 Batenbur-
 gj, alijs
 18. Nobi-
 les ab Al-
 bano capi-
 te plexi.

Item alij,
 varijs in
 locis.

Egmonda-
 nus & Hor-
 nanus. Gã-
 dauo Bru-
 xellam ad-
 uecti.

Sententia
 Albani in
 Egmondii
 & Hornii.

1568

fide Catholica malè administrarint, cum pluribus aliis impiis, seditio-
 nis, ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Regiæ Maiestati rebellibus partici-
 parint: perspectis prætereà reliquis quæ in eadem lite ac processu con-
 tinentur; sua Excellentia cum Consilio Curiæque quæ penes eandem
 est, Procuratori suis conclusionibus approbatis, declarat Comites præ-
 dictos crimen læsæ Maiestatis & rebellionis commisisse: proinde vt
 tales capite truncandos; capita in eminentioribus locis publicis statuen-
 da, vt omnibus conspicua sint, donec sua Excellentia aliter decernat: pro-
 hibetque sanctione capitali ea inde tolli, vt hæc animaduersio & casti-
 gatio aliis sit exemplo. Transcribit prætereà Fisco Regio omnia eorum
 bona, mobilia & immobilia, iura, actiones, feuda, hereditates, cuiuscum-
 que generis ad eos spectantia, quocumque loco fuerint inuenta. Datum
 Bruxellæ pridie Nonas Iunij anno 1568. Subsig. Dux Albæ. Comes Eg-
 mondanus, vt fertur, audita hac sententia, nulla commoti animi signa
 edens, Sanè, inquit, sententia hæc dura est; existimabam me non tam
 grauitè Regem offendisse, aut talem fuisse pœnam commertum: quid-
 quid enim feci, id omne sincerè & ex animo in Regis commodum atq;
 obsequium à me factum reputaui. Sed si qua in re deliqui, vt mea morte
 omnia mea peccata atque errata expientur, Deum rogo; tum etiam, ne
 vxor charissima & liberi innocentes hac de causa, infamia & confisca-
 tione bonorum mulctentur: & quamquam meæ res præclarè gestæ, of-
 ficiæque in Regem veniam mereri videantur; tamen cùm Deo & Regi
 ita visum sit, libenter mortem subibo. Hæc autem similiaque loqueba-
 tur, vt his saltem dictis Regem ad misericordiam & clementiam erga
 vxorem & liberos inducere posset. Quin scripsit binas litteras, vnas ad
 Regem, alteras ad coniugem. Regi significat, se iudicium, quod suæ Ma-
 iestati pronuntiari placuit, audiuisse: & quamquam nullo tempore in
 animum induxerit, aliquid in Regiam Maiestatem, aut contra Catholi-
 cam Religionem committere; mortem tamen, cùm ita Deo Opt. Max.
 placeat, æquo animo ferre atque obire paratum esse: si quid autem in his
 Belgicis turbis admiserit aut permiserit, quod ob necessitatem vitari
 non potuerit, id sincero animo in Dei honorem & Regiæ Maiestatis ob-
 sequium, vti res tempusque postulare videbantur, à se factum esse. Pro-
 inde, si quid peccatum sit, id sua Maiestas ei condonare, atque in melio-
 rem partem interpretari, ac charissimam in primis coniugem, innocen-
 tes liberos, & infelices ministros commendatos habere, clementerque
 tractare dignetur, suppliciter orat, seque ipsum Dei omnipotentis mi-
 sericordiæ humiliter commendat. Datum Bruxellæ Nonis Iunij an-
 no 1568. Subscriptum, Mori paratus Lamoralis Egmondanus. Hanc
 epistolam complicatam & obsignatam Episcopo Iprensi, qui eum ad

Pronun-
 tiantur rei
 læsæ Ma-
 iestatis.

Quid au-
 dita sentē-
 tia feratur
 Egmondan-
 us respon-
 disse.

Fortiter
 parat se ad
 moriens.

Littera
 Egmondij
 mortuari
 ad Regem.

mor-

mortem fortiter ferendam animaturus aduenerat, tradidit; obnixissimè rogans, cam Regi dandam curet: quod Episcopus se facturum promittit, & postea fecit. Post hæc precibus fundendis, diuinoq; Numini placando Egmondanus vacabat. Comes quoq; Hornanus ad mortem se præparabat. Summo manè in ipso foro Bruxellensi ante dictam domum Panariam theatrum construitur nigro panno velatum; pinnæ duæ ferreæ cuspidibus præacutis eriguntur; duo puluinaria collocantur, & abaco ornato argentea Crux superimponitur: forum autem viginti duabus Hispanorum militum turmis circumdatur muniturque. Hora decima, duabus ante meridiem horis Egmondanus in theatrum à Iuliano Romero & Salina militum Præfectis, nec non Episcopo Iprensi eidem à confessionibus, pullato lugubriq; habitu indutus, deducitur: Præfectus rerum capitalium, manu rubram gestans virgam, ante theatrum equo insidet, liCTOR sub teatro stat. Egmondanus supra caligas & thoracem (cuius collare ipsemet eiusdem diei manè absciderat) veste rubra damascena talari, atque insuper nigro palliolo fimbriis aureis prætexto indutus, caputque galero nigro serico atrarum albarumq; plumarum fasciculis insigni tectus, manibus non reuinctis, strophium tenens, aliquantum in teatro deambulans, paucis prolocutus, O, ait, si in obsequio officioque Regis mei vitam profundere possim! ac deinde Iulianum Romerum interrogat, sitne aliquis misericordiae locus. Romerus humeros contrahens, de nullo sibi constare respondet. Hinc ergo Egmondanus pallium vestemque talarem excutit, mox in genua supra puluinum procumbit, vnà quoque Episcopus, & simul Deum precantur: deinde Episcopus morituro Crucem osculandam præbet: statim Comes galero strophioque abiectis, genua iterum flectit, morti se præparat, pileolo nocturno serico caput oculosque velat, lethiferum ictum expectans: ocyus ascendit liCTOR gladium paratum tenens, & vno ictu caput amputat: corpus exanime, effususque cruor panno atro obteguntur. Deinde Comes Hornanus in theatrum producit, nigro indutus pallio, capite laneum Mediolanensem pileum gestans: peccata sua Deo cōfiteatur, meliora omnia circumstantibus precatur, vtque cum eo simul orare Deum velint, rogat: offendisse tamen se Regem eo quo monebatur modo, etsi sæpius postulatus, fateri recusat. Tandem exuto pallio, caligis & xylina subucula tantummodò membrā tectus, supra puluinum in genua procumbit: faciem ipsemet suam pileo velat, iunctisq; manibus se in manus Dei commendans, ceruicem carnificis gladio præbet. Post hæc in arrectis pinnis seu palis ferreis capita præfiguntur; conspicuaque sic manent duabus horis, non sine maxima populi consternatione ac miseratione: quorum nonnulli strophiola sanguini occisorum in perpetuam rei

1568

*Recipit eas
deffinādas
Episcopus
Iprensis,
cum q; so-
latur.*

*Forū Bru-
xellense
22. Hispano-
rum tur-
mis sepit.*

*Amputa-
tur Egmō-
dano ca-
put.*

*Itidem
Comitē
Hornano.*

1568 memoriam seruando intingunt. Duabus post horis corpora capitaque à defunctorum ministris capsulis imponuntur, ac sepulchris in propria cuiusque ditione conduntur. Egmondano, utpote magis Catholicè mortuo, maiores ab Ecclesiasticis cærimoniæ, quàm Hornano adhibitæ sunt. Hoc modo Lamoralius, aliis Amurathes, Egmondanus, Princeps Gauræ, Comes Egmondæ, Gubernator Flandriæ & Artesiæ, Eques aurei Velleris, Statuum Consiliarius, &c. & Philippus Mommorencius, Comes Hornanus, Ammiralius, Regi à Cubiculis, Stipatorum Regionum Præfectus, Velleris aurei Eques & Statuum Consiliarius, &c. ambo generosi celebrisque pridem heroës mortem oppetiere Nonis Iunij, die Veneris ante Pentecosten, anno sexagesimo octauo supra sesquimillesimum: Egmondanus quidem circiter ætatis annum quadragesimum sextum agens: vir robustus, strenuus, formosus, magnanimus, aulica magnificentia ac amplitudine multos præcellens, vxore, tribus filiis ac octo filiabus superstitionibus relictis; Hornanus autem ferè quinquagenarius, vir procerus & vegetus, nullam reliquit prolem, cuius vxor postea nupta est Comiti Meursio. Sed audiamus de his etiam Mendosam Hispanum. Eodem tempore, inquit, quo clades in Frisia & mors Arenbergij obtigerunt, conclusus fuit & obfirmatus processus contra Comites Egmondanum & Hornanum institutus. De quibus Albanus mandauit, uti iustitia fieret, contra opinionem multorum, etiam qui publica gerebant, arbitrantium ob mortem Arenbergij fuscumque exercitum, & quòd indices rebellium numerus cresceret, expectarenturque ex Germania noua auxilia, imò nouus per aliam viam exercitus, Albanum iis malis pressum quaqua ratione Regis nomine cum rebellibus transfacturum. Quare valde hac ratione Albanus eos perculit, qui huius erant sententiæ, & ad concordiam inclinabant. Etenim quòd iustitia fieret, dicti Comites ex castro Gandauensi, vbi detenti fuerant captiui, Bruxellam adducti sunt, ibique foro publico capitibus truncati: quod fuit spectaculum valde triste, plenumque commiseratione his qui aderant; ingerebatque multa cogitanda pluribus, cernentibus tantos & tales viros tam miserabilem fortunæ aream decurrere, nancisci que tam desolatum exitum: præcipuè Ammiralem seu Amurathem Egmondium, qui tam illustria officia suæ Maiestati præstitisset, infinitis locis & respectibus, inter cetera etiam in prælio Grauelingano, quod tanti erat momenti, Regi singulari fortitudine victoriam parans; tametsi huius victoriæ felicitas, tamquam actus inprimis insignis, occasionem dedisse videtur errati insecuti, quòd immodica deinde superbia fuerit inflatus. Sic ille. Initio Iulij ipse Albanus Groningam versus cum Hispanorum aliorumque militum 17. signis proficiscitur, armorum tormentorumque; bellicorum

Sepeliuntur in propria quisque ditione.

Viriusque; tui, etas, et; corporis habitudo.

De iisdem ex Mendosâ, Scriptore Hispano.

Albanus versus Groningam proficiscitur.

magnam

magnam copiam Mechliniâ (vbi amplissimum totius Belgij solet esse armamentarium) conuehens, & per oppidum Buscoduncense in sua castra prope Groningam venit pridie Idus Iulij. Ludouicus Nassouius (cum quo erât Hoochstratanus & Schouwenbergius Comites) de potentissimis Albani copiis edoctus, obsidionem Groningę soluit, fluuium Amasim petit, & locum munitioni commodum destinat, vltterius auxilium à fratre Orangio expectans, aut saltem Hispano negotium faceßere volens, vti interea locus tempusque Belgium ab alia parte inuadendi Orangio fratri daretur. Albanus mox, vt Ludouici discessum cognouit, consiliâque eius odoratus est, summa cum festinatione eum insequitur, decimo quarto Kalend. Augusti; & Erico Duce Brunsvvicensi cum mille sexcentis equitibus Groningę relicto, ipse ocyùs Weddam petit, eamque leuiter munit: inde Raidam (quæ Episcopi Monasteriensis ditio est) venit: vbi pontem Amasi fluuio impositum forti militum caterua munit. Ludouicus circa Lemingam ad Amasim copiis collocatis, vbi necessaria quæuis facillè suppeditari poterant, se loco aptissimo munire satagit: verùm inuiti tergiuersantesque, vt volunt, milites, sed in primis Albanus acerrimè persequens, conatus impediere. Albanus etenim sine mora Sancium Dauilam cum triginta equitibus, quid hostis moliretur, primùm explorandi, deinde cum centum equitibus hostiles vires tentandi & leui prælio configendi causâ mittit; continuò etiam Iulianum Romerum cum octingentis sclopetariis subsequi iubet: & quia angustior via erat, Sancium Londognum cum mille etiam sclopetariis, & duabus grauis armaturæ equitum turmis sub Cæsare Gonzaga & Curtio Martinengo, mittit subsidio: hos secuti sunt pedites Hispani reliqui sub Alfonso Vloa, & Gonfaluio Braccamonte; eos tamen suo iniussu quidquam magnum attentare vetat. Subsidio statuit à tergo Germanorum militum signa sex, post hos Gallorum signa quindecim sub Georgio Lalainio Vilę Domino, fratre Comitissæ Hoochstratani (qui Ludouici quidem partes tuebatur, sed ante duos dies inde discesserat) atque hunc sequebantur lancearij equites sexcenti. Primi quidem Hispanorum, mox Geusiorum nonnullos, quos vias intercludere pontesque disturbare offenderāt, prosternunt: reliqui conspecto Regionum militum numero, properè loco cedunt, seq; ad suum exercitum cõferunt in duas acies distributum, probèque ad pugnam paratum, & tormentis machinisque bellicis instructum: quem cum Hispani primi adoriri soli non auderent, hastatos aliquot sibi ocyùs auxilio mitti petunt: recusat id primùm Albanus, eosque fortunam tentare ac propriis viribus vti præcipit. Tandem tamen Gonzagæ & Martinengi duas grauis armaturæ turmas subsidio venire, atque à tergo adesse iubet; timebat enim ne diutiùs morando, aquarum vi,

quibus

*Insequitur
Ludouicū
Nassouiu.*

*Nassouius
ad Amasim
muni-
re se satagit.*

*Velitari
iubet Al-
banus; nõ-
dum plena
acie decer-
tari.*

*Stant Nas-
souiani
probè ad
pugnam
instruendi.*

1568
*Albanus
 hostem iu-
 bet aggre-
 di.*

quibus & agri & viæ inundabantur, sui opprimerentur: præterea cælum pluuias minabatur, quibus tormentorum bellicorum vsus facile prohiberi potuisset; iisque de causis Fernando Toletano filio suo in mandat, copias omnes festinanter vndique eò deducat, hostesque armata vi opprimat: quod quidem faciunt secunda post meridiem hora, cum ante quatuor horas velitari incepissent: tandemque violento in tormentorum bellicorum aggeres munitionesque atque in hostilem aciem impetu facto, victoriam adipiscuntur. Erat Ludouicus exercitu septem circiter millium cum equitum tum peditum instructus, satisque ei omnia, quibus resistere posset, erant prouisa: statuerat autem vel inundatione Hispanos submergere, vel magno saltem cum damno uti recederet, cogere; verum citius quam existimarat, præoccupatur. Hispani vallis fossisque superatis, obuios cadunt, dissipant, paucis admodum repugnantibus: plurimi hinc sunt submersi; paucissimi, quod hinc Amasis fluuius esset, illinc paludes, fuga seruantur: Comes tamen Schouwenbergius cum magna equitum parte euasit. Ludouicus Nassouius nauicula saluus Emdam vehitur: militaria signa, & bellica tormenta impedimentaque omnia in potestatem Albani venerunt, qui hac ratione cladem Arenbergij vltus est. Commissum fuit hoc prælium Iemingæ duodecimo Kalend. Augusti, hoc est die vigesimo primo Iulij. Ludouicus post acceptam cladem, iis qui effugerant collectis, ad fratrem Orangium in Germaniam proficiscitur. Apparabat ille ingentem expeditionem, cuius rationes typis excusas quinto Kalendas Augusti promulgat titulo belli ad Dei honorem, Regis Hispaniæ nec non Cæsareæ Maiestatis eiusque filiorum, tamquam proximorum Regis heredum, vtilitatem suscepti contra sæuissimam furibundi Ducis Albani tyrannidem; & omnium vndique auxilia requirit. Principio itaque Septembris Orangius, Romersdorffæ in Episcopatu Treuirensi exercitu recensito, Rhenum traicit, & ad Fanum S. Viti suæ ditionis venit. Habebat Germanorum militum signa quadraginta quatuor, sub Nicolao Harstadiō, Vito Schouero, Balthasaro Wolff, &c. Walonum, Belgarum Teutonicorum & Gallorum præcipue sclopetariorum quatuor millia & amplius; equitum optimè instructorum septē millia sub Frederico Rollenhufio Hassiæ Marischalco, Theodoro Schonbergio, Iusto Schouwenbergio, Comite Alberto Nassouio, Comite Burchardo Barbio, Ottone Malsbergio, aliisque. Aderant etiam, præter Ludouicum fratrem, Antonius Lalaignius Comes Hoochstratanus, Batenburgius, Warouxius, Risoirius, Hamesius, Boxtelius, Loneruallius, Maelbergius, Flessius, Oheynius, pluresque alij Belgij Nobiles. Trahebat minora tormenta castrensia sex, maiora quatuor. Plurimorum vexillis inscriptum erat, PRO LEGE, GREGE, ET REGE; in aliis pictus

*Victoria
 potitur,
 proitio
 exercitu
 septem
 circiter
 millium.*

*Capta &
 signa, &
 tormenta
 bellica.*

*Orangius
 nouum ex-
 ercitu cir-
 ca Treue-
 rim resen-
 sat.*

*Numerus
 militum,
 & Ducum
 nomina.*

pictus

piētus vifebatur Pellicanus, cordis fui sanguine pullos pascens. A Duce Cluienti transitum commeatumq; pro exercitu Orangius petit, sed responsum non admodum gratum tulit: Dux enim Consiliariiq; magis Hispanis fauere videbantur. Interea Comes Ludouicus Arenbergam, cæsis præfidiariis Hispanis, occupat; Karpa quoque & Hornesona potitur. In Rheno præterea naues circiter octodecim Italicis mercibus onustas capit, à quibus redemptionis pretium ingens extorquet. His locis castra Geusiorum longo tempore fixa manserunt, ita vt, in Belgium inferius, an Lutzburgum, an in Hannoniam irrumpere vellent, ignoraretur. Albanus post victoriam Friscam Amsterodamum ac deinde Vltraiectum venit, vbi exercitum recenseri præcepit. Præfeti Germanorum peditum erant Albericus Lodronius, Comes Otto Obersteinus, & alij, numerabanturq; Germanorum legiones quatuor & Hispanorum veteranorum tres, quæ simul vt minimum conficiebant peditum cum Germanorum tum Hispanorum millia circiter nouem. Gallorum vexilla censebantur quadraginta, equitum Germanorum sub Duce Ericho Brunswicano tria millia; Hispanorum, Italorum, atque Burgundionum circiter duo millia, & totidem ferè turmarum ordinariarum Belgicarum. Ita quidam Scriptor. Mendosa in vnum contrahens, castra Regia paulò post circa Traiectum ad Mosam ab Albano posita, censet in vniuersum ad equites quinque millia quingentos tantum, pedites verò ad sexdecim circiter millia. Totum Septembrem inter Rhenum Mosamq; Orangius castra habuerat; tandemq; Leodij, amicorum ope, transitum commeatumq; aliâq; necessaria sibi pollicebatur. Verùm quòd Albanus prior ea loca insedisset, depopulationemq; agri Leodiensis minaretur, si ita Orangio fauere pergerent, res ab Episcopo Leodiensi Groesbekanæ familiæ eò deducta fuit, vti Orangio aduersantes ciues eius fautoribus superiores facti, sex militum suæ sententiæ vexilla oppidi defendendi causa conscriberent. Ita Orangius seriùs veniens, spe sua frustratus est. Vt tamen sollicitum dubiumq; Albanum teneret, quò potissimum locorum flectere, vel Mosam traicere vellet, possètve; vltro citroq;e, sursum deorsum, omnem exercitum irrequietus trahit, ne certum traiectus locum hostis præsentisceret. Albanus vadosis minusq;e profundis Mosæ locis omnibus murices ferraq;e aculeata spargi curat, hosti transitum quàm difficillimum reddere fatagens. Orangius, cum pontium construendorum nulla esset facultas, vadis Mosæ vbique diligenter exploratis, tandem Nonis Octobris non longè Stockhemio, celeriter flumini appropinquat. Primò equites aliquot vadum transire, iterq;e munire iubet; postea equorum maximum numerum in ipso flumine denso continuoq;e agmine in alteram vsque ripam consistere

1568

*Dudum
habet, in
quam par-
tem Belgij
irrumpat.*

*Censet &
Albanus
suas co-
pias.*

*Frustrà
sperat O-
rangius fa-
uorem Leo-
diensium.*

*Albanus
quoque ad
omnia va-
da Mosæ
aduigilat.*

*Nililomi-
nùs circa
Stockhem
Orangius
Mosam
transit.*

impe-

1568 imperat: & hac quidem ratione aquæ cursus impetusq; ita repressus fuit, vt donec totus exercitus traiecisset, infrà fluuius decresceret. Secutus est hîc Orangius stratagema, Iulio Cæsari, aliisque belli Ducibus aliquoties vsitatum. Multorum opinio erat, si mox in Regium exercitum impressionem fecisset, fortè imparatum oppressurum fuisse: sed suos madentes fatis citò eò adducere non potuit, celeriter tamen in Hispanorum conspectum prope Traiectum superius venit. Albanus in monte non procul ab ipsa vrbe Traiectensi se fossis aggeribusq; munierat; & castris hîc còmodè positus, vt commeatus ceteraque necessaria aliunde conuehi possint; in pagis vicinis ferreas molarum subscudes, ne Orangius frumenta molendi commoditatem haberet, vbiq; auferri præceperat. Hinc ergo Albanus hostiles copias velitationibus tantùm fatigare, non verò acie confingere statuit, certò sibi persuadens, instante hieme, Orangij exercitum alimonix, pabuli, pecuniæque defectu diu ibi subsistere non posse. Sic variè variis velitatum est locis. Orangius magnam Brabantix partem Thenas vsq; penetrat, & prælium cum Albano variis tentat modis. Eo tempore ingens Gallorum Picardorum numerus (imminente in Gallia bello) Chaunij & Ienlisij erat collectus, cohortes scilicet equitum circiter duodecim, & sclopetariorum millia duo sub Ienlisio seniori, & Domino Moruilleirio; iamque Baronis Rantij, Mouij, Autricourtij, Esternaij, Sequieri, aliorumque Nobilium auxilio freti, Poyetio peditum Duce, in Gallicam Brabantiam penetrarant. Orangius, vti his Gallorum copiis suum exercitum Iudoignæ coniungeret, castra non longè à Thenis mouet. Albanus vbi riuulum hîc Geusios traicere debere percipit, Fredericum filium cum quatuor Hispanorum & Gallorum millibus, equitumque cohortibus aliquot, sexque tormentis campestribus, eò destinat, vti hostilem exercitum, simulatque maior pars traiecisset, pessumdarent. Orangius id quidem metuens, à tergo sclopetariorum duo millia cum equitibus aliquot reliquerat: in hos Fredericus tormenta dirigit, & vndique omnes qui festinatò traicere non poterant, inuadit, dissipat, cædit: inter alios Lonneruallius captus, post Albani iussu Bruxellæ capite truncatus est, Orangius Iudoignæ Gallorum copiis coniunctus, parum tamen profecit, quòd Albanum ad prælium iustum trahere non posset, & commeatus ita vndique intercluderetur, vt rerum necessariorum maxima egestate laborare inciperet exercitus. Deficiebant pecuniæ, simulque fallebant sperata auxilia: multis siquidem ciuitatibus per suos tumultus ciendos destinarat; sed frustra, locis omnibus ab Albano firmis præsidiis munitis. Proinde in Franciam proficisci consultissimum Orangio visum est, vti Principi Condæo & Hugonottis, qui iam tertio ciuili bello intricari cœperant, opem ferret. Ita hæc Scriptor Batauus. Sed multò

*Albanus
velitando
Orangium
detinet, &
fatigat.*

*Orangius
Thenas vsq;
que pene-
trat.*

*Francis se
iuncturus
circa Gel-
doniã cla-
dem acci-
pit.*

*Deficiente
pecunia &
spebus, O-
rangius
Franciam
cogitat.*

multò distinctiùs eadem Chronologus Leodiensis in hunc modum: 1568
 Die sexto Octobris tubicen cum litteris ab Orangio Leodium venit, De eadem expeditione plenius ex Scriptore Leodiensi. transitum sine maleficio petit. Responsum, rem magni momenti peti, & quæ non ad Senatum solum (cui litteræ eius erant inscriptæ, neglecto Antistite) sed & ad patriæ Ordines pertineret; quapropter rogare, ut interim dum Comitia Ordinum patriæ indicantur, responsum expectet. Sub idem tempus missus est & alius tubicen Traiectum, per quem quoque illac sibi viam in Brabantiam concedi petebat. Iste à Senatu, nullo accepto responso, ad Albanum missus, arbori non procul ab oppido suspensus est; asserente Albano, subditorum rebellium Legatis nullam immunitatem deberi. Hisce litteris & animos Leodensium & Traiectensium Orangius tentabat, & Albano simul fucum faciebat. Cùm enim necdum tabellarius Leodiensis ad eum rediisset, ille missis secreto, qui itinera & Mosæ vada tentarent, opportuno inter Stockhemium & Maseikam vado reperto, nocte lucida, Mosam, extenso per illum transversum fune, viam monstrante, cum suo exercitu traiecit; moxque arcem Stockhemiam hospitij ergò (uti aiebat) sibi concedi postulat. Verùm Falcumburgus Præfectus excusat se id non audere, nisi consulto priùs & assentiente suo Principe: nec quamvis pluries in eundem modum rogatus, etiam subiectis minis, responsi aliud dedit, potius paratum se cum præfidiariis vitam & sanguinem profunderè. Antistes de his certior factus, mox & alios præfidiarios Leodio, Æmiliano duce, Stockhemium per Mosæ defluum submittit. Is cùm Comiti Berlainontio Albani castra sequenti hostem Mosam transisse significasset, & Comes id Albano rentuntiasset, fertur incredulus interrogasse, putaretne Orangij aciem auium phalangem, quæ Mosam transuolasset? Eodem quoque tempore ac eadem de causa Dominus de Floyon Prætor Leodiensis Hasseletum cum duobus militum signis mittitur. Albanus, re penitus cognita, mox Ægidium Hiergium Berlemontani filium cum aliquot copiis, nocte intempesta, cæloque maximè pluuioso, Thenas mittit; ne forsan hostis eò præueniens, annonam, quæ ibi maxima copia asservabatur, præriperet. Dedit interim Orangius biduum copiis suis refocillandis, deinde facit iter versus Tungros. Ac primùm quidem milites eius modestè se habere, mox ingenium prodere, sacra profanare, quemuis etiam indiscriminatim opprimere. In pago Villarij, vno à Tungris miliarum, calcata pedibus sacra Synaxis, sacro infirmorum Oleo inuncti calcei, Imagines deturbatæ, fœdata Altaria: plerisque aliis locis ablati sacri calices, sacræ vestes in profanos vsus commutatæ. Alibi Sacerdotes miseris modis afflictis; in quosdam etiam præcis naribus & auribus, excoriato vertice, exsectisque ventribus mutilos, velut in scopum bombardis ia-

Transit Orangius Mosam, extenso per illum fune.

Frustrà ad arcem Stockhemiam admitti petit.

Mittit Episcopus Leodiensis milites Hasseletum, Albanus Thenas.

Loca sacra & Sacerdotes indignè ab Orangianis trahuntur.

1568

culatum est. Tungri utrimque militibus cincti, hinc Albanicis, inde Orangicis, inter spem metumque fluctuantes, seu errore percussi, seu blanditiis inescati, seu immodico (quod fama ferebat) Orangij studio obcæcati, inconsulto Præsule Domino suo, portis referatis, Orangicorum primores aliquot intromittunt; inter quos erant Comes Ludouicus Orangij frater, Comes Hoochstratanus, Comes Lumæius, Louiruallius, Vallius, Bethonius, & alij. Albanus rem indignissimè ferens, cum in eo oppido haud exiguam farris copiam & impedimenta bellica reposita haberet, ipsique Hispanum ut admitterent, nulla ratione adduci potuissent; vrget uti Orangicos Duces captiuos detineant, aut apertis portis suos intromittant; nî fecerint, excidij pœnas minatur; iisque paulò cunctantibus, mox portas Vulcano tradit, & oppidum depopulandum militi proponit. Hoc tristi accepto nuntio, Præsul Dominum Winandum de Wijngard Decanum Leodiensem, & virum Nobilem Bolandum œconomum suum ad Albanum mittit, qui referrent, se inscio & inuito, quæ Tungri fecissent, patrata; ciuium quorundam culpam, bonorum nomine (quorum maiorem melioremque constabat esse numerum) deprecarentur, auxilium quantum possint promitterent, vesaniâmq; paucorum

Tungrenses admittunt Ducibus aliquot Orangianis, ab Albano obsidetur.

Iussu Episcopi, Tungrenses militi Albani portas aperiuunt.

per opportunitatem Antistitem vlturum profiterentur. Sedata & pacata utcumque indignabundi Ducis cholera, submittitur Guilielmus Pictavius Præpositus Leodiensis, vir & genere nobilis, & pius simul & eruditissimus, qui oppidum Albano eiusque militibus aperiri iubet, hostibus inde diffugientibus. Sub id tempus Orangius Looncastri, exiguo Leodiorum oppido, metatis castris, Dominico die suis stipatus, concioni noui præconis Euangelici, quem secum ducebat, interest; cuius finis fuit iconomachia, quæ statim subsecuta est: nec hoc satis; domum Dei in equorum stabulum vertit, sacris profanatis deprædatisque. Neque interea desinebat Orangius Trudonenses missis Fecialibus ad deditonem sollicitare: ex suis enim didicerat in oppido plurimos esse, qui eius partes vel solo Religionis nouæ & affectatæ studio fouerent. Hoochstratanus isthuc inter alios missus, multis verborum lenociniis persuadere nititur, ut quod iam pridem animo destinarant, intrepidè peragerent, portas sibi & aliquot Nobilibus adaperirent, adesse Principem Orangium amicum & protectorem: dumque pars oppidi sanior cum eo colloquitur, & eius conatus illudere tentat, ecce per nefarios quosdam panduntur portæ; moxque Hoochstratanus cum suis partim Nobilibus partim gregariis oppido potitur: clauas ad Orangium in castra deferri iubet, præsidium imponit, arctissima custodia portas munit, omnia denique suo arbitrio disponit. Oppido hac ratione in Orangij potestatem redacto, Sacerdotum inprimis & Monachorum ordo in graui periculo versabatur. Igitur

Orangius Trudonopolim dedisti sibi postulas.

Operâ quorundam oppido potitur.

ple-

plerique omnes vitæ consulentes habitum commutant, alij sceno, alij granorum aceruis se abscondunt, alij secretiora ædium loca inquirunt, nonnulli humiles domos cursim petunt. Cœnobium ibi Benedictinorum longè amplissimum, aurê argenteâque supellectili, vino, frumento, aliisque rebus amplissimè instructum diripitur. Abbas, vt vesanum militis furorem & hostiles sannas euitaret, se in locum secretiorem abdiderat, verùm aliquamdiu & loci squallorem & foetorem perpeffus, seu diligenti quærentium indagine, seu quorundam improborum, qui domus secreta explorata habebant, iudiciis demonstratus, capitur; & abducitur, donec tandem viginti præterea dalerorum millibus libertatem redimeret. Fuerunt & alij nonnulli deprehensi graui ære mulctati: ciues opulentiores, auro, argento, supellectili quoque spoliati; rusticorum bona illuc antè pro securitate aduecta, euecta; præda conflata, multorum iudicio octies centenis aureorum millibus æstimata. Extracta in super tormenta bellica, bombardæ, puluisque tormentarius, magno proborum ciuium mœrore, qui ne mutire quidem audebant. Confugerat eò paulò antè Abbatissa de Herkenrode; sed inde lepidò stratagemate, mutata veste & habitu, onerario curru vecta se subduxit. Leewenses Trudonensibus cõtermini, hostis potentiam timentes, aut fortè in Orangianos non malè affecti, primùm sollicitati, vt viginti florenorum millia mutua darent, cœperunt suam tenuitatem causari, tandem duo millia polliceri. Ceterùm paulò post militem admittunt, & ad exercitum aliquot pulueris tormentarij vasa vehunt. Quæ res Albanum vehementer offendit, & nonnullis oppidi primariis infelicitè cessit: qui cùm ad Albanum fortè culpam deprecaturi, vel factum excusaturi venissent, mortis sententiam acceperunt; quæ tamen quorundam precibus sic temperari visa est, vt missa inter eos sorte, vnus tantùm, in quem lethalis fors caderet, laqueo gula frangeretur. Sub medium Octobris miserat Condæus ex Galliis in Orangij subsidium quinque peditum Gasconum millia, equitum duo. Hi Ianlio & Rentio ductoribus, ad Monasterium S. Huberti in Ardena rectà contendunt, illud cum vico & xenodochio depopulantur, in magnificū illud D. Huberti Fanum ignes immittunt; Cœnobium etiam vt vetustissimum, sic & celeberrimum vnus diei spatio flammis edacibus absumendum tradunt: secesserat Cœnobiarcha suæ suorumq; vitæ consulens in arcem vicinam Mirwart. Gascones huc illuc cursitantes, & commodum iter in Brabantiam quærentes, tandem in pagum de Hastier, sesquilapide à Dionantiis distitum, veniunt, eumque priùs occuparunt, quàm cuiquam illorum aduentus innotuisset. Facto igitur mox in Cœnobium impetu, Religiosum quemdam templum fortè verentem sclopeto perimunt, portas violento impetu perfringunt, Monasterium

*Abbatia
expilata,
Abbas ad-
huc vigin-
ti millia
dalerorum
soluere co-
gitur.*

*Vniuersa
præda Tru-
donensis
quanti æ-
stimata.*

*Seuera
Albani in
Leewenses
sententia.*

*Orangij
auxiliares
Cœnobium
S. Huberti
spoliatum
incendunt.*

*Similiter
Monaste-
rium de
Hastier;
cæso etiam
ibi Reli-
gioso.*

1568 sterium templumque depopulatum igne absumunt: hinc citato gradu ad Orangium contendunt. Hic die Octobris vigesimo, cum ex veterano milite Domino de Vaireffo didicisset Albanus, hostilem peditatum pro meliori parte ab equitatu dislitum apud Montinacum in pago de Pelleine agere, difficulterque à sociis suppetias habere posse, magna celeritate, occasione utens, eum adoritur, cædit, profligat: ceciderunt plusquam duo millia; extinctis plerisque, partim in vicino flumine suffocatis, partim in villa vicina ambustis, aut gladio cæsis. Inter victos strenuè dimicans Philippus de Marbes, Loueruallij & Fornemontij Dominus, grauius vulneratus, captiuus Viluordiam non rediturus abducitur. Sed & eo prælio ferebatur sclopeto sauciatus Comes Hoochstratanus, qui accepto vulnere nunquam postea conualuit. Clades hæc inopinata Orangium malè habuit: pergit tamen in incepto, & in Gallo-Brabantiam Geldoniam progreditur; quod ut Albanus inaudiuit, ne quid periculi esset in mora, sedibus mutatis, castra ad Parcense Monasterium Louanio proximum figit. Orangium Geldoniam oppidulum, templumque depopulandum relinquit, deturbatis simul fractisque pro more suorum imaginibus, altaribusque; euersis. Paulò post Heyleshemense Cœnobium non procul Thenis, opibus valens, & vetustate commendandum, spoliatum quoque & fœdatum est. Pridie Simonis & Iudæ leuiter in transitu oppugnantur Thenæ, sed quas animosè propugnat Hiergius cum suis copiis. Hinc, ut parum pro voto Orangio negotium primarium succedit, hæret dubius, quidnam potissimum tentet; etenim nec redire qua irruerat via, ob Mosæ inundationem licebat. Interea Lumæius Orangio militans Cœnobium Virginum Vallis nostræ Dominæ, vno ab Hoyo lapide, deprædatur: inde Flonense Monasterium ad Mosæ ripam ingressus spoliat, nauem mercatoriam isthic de more transeuntem perlustrat; repertum in ea Monachum extrahit, caudæ equi sui alligatum per montes vallesque ad ipsa usque suburbia Hoyensia raptat. Demum postridie Kalend. Nouembres Orangiaci se ad portas ipsas Leodiensium insinuant, domos in S. Walburgis suburbio diripiunt, incendunt: mox sistit se ab Orangio Fecialis (Heraldum vocant) transitum darent, sin minus, vim experiretur. Responsum, nec posse, nec ex re ciuitatis esse, hoc rerum statu transitum concedere; si vim fecerit, Præsules & ciues sibi non defuturos. Sub idem tempus Orangius scribit Abbati S. Laurentij, & aliis nonnullis Ecclesiasticis Prælati, centum millia scutorum sibi numerari petens; futurum alioquin, ut eorum Monasteria & villas igne absumat. Quibus minimè responsum fuit. Erat tunc temporis Orangius castra metatus cum lectiori equitatu in pagis de Loncin & de Bierfet, vno circiter à Leodio milliari; misitque Orangius Leodium, pro transitu secundo;

Caduntur ab Albano plusquam duo millia.

Orangiani spoliata Geldonia & Heyleshem, Thenas frustra tentant.

Lumæius Monachum caudæ sui equi alligat.

Orangius transitum à Leodiensibus semel & iterum petit.

dò; sed idem, quod supra, tulit responsum. Quare ipso S. Huberti, qui 1568
 Nouembris dies tertius est, mittit tertio; atq; interim eius copiarum gregatim ædem S. Ægidij in monte publico petunt; inde ad S. Margaretæ & alia loca vicina deflectunt, magna licet itineris molestia, locis naturâ præruptis, & iactis transuersum arboribus ferè inaccessis: vnde coniici facile poterat, preces eius armatas esse. Nihilominus pari constantia Laconicè responsum, non pati præsentem rerum statum nec transitum permittere, nec prolixè cum eo communicare. Hanc tertiam passus repulsam, litteras scribit irarum plenas, sibi suum excidium impudent. Leodienses tubicini eiusmodi minaces litteras ferenti, laqueum, si vltèriùs redeat, vel quiuis alius, minantur. Occupant igitur Orangici suburbia, fossas deducunt, aggeres extruunt, tormenta apparant, scalas aduehunt, tormenta explodunt, clamores ingentes vtrinq; excitantur. Præsul inter eà vigilantissimus, perfidiarum quorundam ciuium suorum non ignarus, quò signa coniurationis hinc inde muta consisterent, seuerissimè edicit, ne quis sua se statione dimoueat, nec horè campanæ ve noctu diuq; sonitum edant. Mox in equitatum per montes ad ciuitatis, muros aduentantem tormenta explodi, & peditum iam consistentium tentoria diuersoriaq; creberrimis bombardarum ictibus concuti disiciq; mandat. Atque hæc quidem, Nouembris die quarto, cum incredibili animositate nocte dieq; ciues prosequuntur. Orangius nihil se proficere, Albanumq; imminere sibi cernens, Monasteriis & aliis domibus vicinis ignes iniicit, sicq; discedit. Trium famosorum tunc Monasteriorum conflagratio hoc carmine numerali continetur:

ÆgIdIVs, LaVrens, VaLLIs BenedICta LabasCVnt

Ignes; stVpet faCInUs qVartVs qVIntVsqVe NoVeMbrIs.

Inde Hannoniam Orangius petit, quo in itinere similiter Bonneffense Cænobium, & Bellouacum oppidulum, Bonæ quoque spei Monasterium igne in fauillas vertit. In hoc Cænobio Monachum quemdam pudendis in camino à sacrilegis istis suspensum fuisse traditur. Ad extremum Franciam ingressi, vbi aliquot diebus isthic moram traxissent, & frustra se Condeï copiis iungere conati essent, per Mediomatricum fines longè latèque prædabundi sese effundunt. His diebus Comes Hoochstratanus & Euerardus Vellensis extremum vitæ diem clauserunt, Orangij castra secuti, fidem nihilominus Catholicam sub mortem religiosè professi. Sequebatur Orangium à tergo Albanus, qui vbi eum à Belgio exclusit, Cameraci se per aliquot dies, quid hostis ageret, exploraturus, continet; vbi intellexit, Condæum & Ammiralium non procul à Pictauis in fugam actos, cæfas etiam copias pedestres, sed & subsidia ad Condæum properantia ad quatuor armatorum millia ab Omalio esse diffi-

Petit & tertio; simulq; copias propius urbi admonet.

Tubicini minantur laqueum, si redeat.

Orangiani Leodiuum oppugnare parantes fortiter excipiuntur.

Inistente Albano, multis Monasteriis incensis, in Franciam abeunt.

Albanus Cameraci usq; Orangium insectus, Bruxellesam rediit.

1568

pata. Demum mense Decembri, dispositis vbique præfidiis, Bruxellam rediit, die eius mensis vigesimo. Sic Chronologus Leodiensis. Prior ille his verbis narrationem suam finit: Orangius cum fratribus præcipuisque Ducibus exercitus vterius in Franciam tendere, seq; Condænis copiis coniungere statuerant, verum orto dissidio, militum vulgus longius proficisci recusat, in Albanum, non in alium, operam se addixisse affirmant, in Germanicum solum reduci, stipendiisque solui exposcunt. Hic neque monita neque preces (quod prompta pecunia non adesset) profuere. Quare Orangius per Campaniam & Lotharingiam exercitum in Germaniam non procul Argenterato educere cogitur. Hic milites, stipendio tenuiter numerato, dispersim discedunt: ipse enim Orangius, tormentis impedimentisque omnibus Argenterati venditis, stipendia, ut potuit, soluit. Orangius, Ludouicus & Henricus fratres cum mille & amplius stipendiariis equitibus se militiae Ducis Bipontini, qui exercitum pro Principe Condæo & Hugonottis tunc instruebat, socios iungunt, pariterque Franciam petunt. Hoc anno Carolus Philippi Regis Hispaniarum ex Maria Lusitana prima coniuge filius, tertium & vigesimum ætatis suæ annum ingressus, cum aliquandiu in custodia fuisset, (quod anno præcedenti tempestiuus Mendosa Hispanus narrauit) mense Iulio è vita sublatus est. Opmerus hoc carmen numerale ex Ouidio adaptat, D. littera pro quingentesimo assumpta:

FILIVS ante Diem patros InqVrIt In annos.

Ac die septimo Octobris obiit quoque Isabella Francica eiusdem Philippi Regis coniunx tertia. Albanus, qui paruo suo damno hostes vbiq; victos profligarat, patriaque eiecerat, decimotertio Kalendas Ianuarij Bruxellam cum filiis venit, statim milites in præfidia mittit; seque iam maiore cum tranquillitate gubernaturum, Belgiûmque ad perfectam obedientiam reducturum sperans, nouorum Episcoporum rebus in omnem partem prospicit; tum quos adhuc turbarum participes comperit, pœnis vrgeri pergit. Hinc rursus populi ingens fuga; omnis generis artificia opificiaque Belgio hætenus peculiaria, ad alias nationes translata. Flandri sanè in primis in proximam Angliam ex portu Francico Calentensi vicino tanta multitudine commigrarunt, ut vrbes aliquot ruinosas & habitatoribus penè vacuas, Norwicham, Sandwicham, Colchelstrâ, Maydstonum, Hamptonum, aliasque nonnullas prorsus instaurarint, libero suæ Religionis linguâ Teutonicâ & Gallicâ exercitio ab Elisabetha Regina iis concessio. Hi artes varia textura conficiendi pannos lineos & laneos, vestes leuidensas, sericas, subsericas, hetromallas, & quidquid operis lana netur textiturque in subtiliorem vsum aut questum, in Angliam ex patrio solo attulere. Sic & Hollandi & Zelandi piscatoriam,

&c

*Orangius,
Argenterati militi
ut potest
satisfacit.*

*Carolus
filius Regis
Hispaniarum obiit;
mox è
uxor Regis.*

*Albanus
pergit ca-
stigare
turbarum
participes.*

*Hinc om-
nis generis
artifices in
vicinas
Prouincias
emigrant.*

& Brabanti profugi suas artes varias Germaniæ superioris locis multis intulerunt. Sed ecce, dum hæc fiunt, eodem mense Decembri Albano non parum negotij Angliæ Regina faceffit. Cùm enim Albano pecunię ex Hispaniis frequenter mari mitterentur, accidit id temporis, vt magna quędam nauis Cantabrica, & quatuor minores, affabres vulgò dictæ, ducentis aureorum pistoletorum millibus onustæ, prædatoribus nautisq̃ue militaribus Principis Condæi eas hostiliter persequentibus, ad Angliæ portus extimos tandem adactæ impulsæq̃ue fuerint. Postulat Hispaniæ Regis Legatus Gueraus Despesus litteras tuti itineris ab Angliæ Regina, vt sine periculo terra aut mari armatis copiis Antuerpiam perducantur: idq̃ue concedit Regina. Verùm interea dum Gueraus amplius certiusq̃ue ab Albano responsum exspectat, nuntiatur Reginæ hanc pecuniam non ad Hispaniæ Regem, sed ad Genuenses Italos mercatores attinere, & Albanum eam in suos vsus, necessitate cogente, conuertere statuisse, mercatores autem malle eam à Regina in Anglia tutam seruari: proinde fiduciaria cautione Regina thesaurum ad terram deferri, & à Gallorum violentia, qui se eam inuasuros minabantur, conseruari imperat. Quod vbi Gueraus Despesus Albano nuntiaffet, mox ille Antuerpiæ in Anglos mercatores manus iniici, eosq̃ue in Anglorum domo à militum cohorte seruari 24. Decembris imperat; ad hæc eorum naues & bona vbique conscribit. Quæ vbi in Angliam nuntiata sunt, Angli vicissim Reginæ permissu, securitatis indemnitatissq̃ue causa mercatores Belgas eorumq̃ue bona retinent ac sequestrant.

*vis auri
Albano
destinata
in Angliã
appellit.*

*Regina
persuasa
aurum esse
mercato-
rũ, seruandũ
dum id cu-
rat.*

*Angli er-
go decenti
Antuer-
piæ, & vi-
cissim Bel-
ga in An-
glia.*

Anno millesimo quingentesimo sexagesimo nono, pridie Kal. Aprilis Albanus publico Edicto commercia cum Anglis prohibet; tenuitq̃; hæc altercatio vsq̃; Septembrem anni septuagesimi quarti, magno mercatorum damno; atque interea cum Anglis neque omnino bellum erat, neque pax, sed quid medium, vtrò citròque nunc ex Anglia in Hispaniam, nunc ex Hispania in Angliam huius controuersię causa comitantibus Legatis. Decimo tertio Kal. Maias conuocatos Bruxellam

„ Ordines hac ferè oratione Albanus compellat: nescium neminem, multa
„ cohortibus ordinariis & reliquo militi stipendia deberi; locorum com-
„ munitiones, militarem annonam, & tormenta bellica magnam pecuniæ
„ vim exigere; plurimum esse quod mercatoribus deberetur, nihil in ca-
„ sum præstò esse; perpendisse diligenter, quibus subsidiis vsa hætenus
„ Respublica esset: sed nihil iustius aut conuenientius deprehendisse,
„ quàm vt res mobiles quotiescumque venderentur, decimam Regi pen-
„ derent; immobilia vendita vel dominum mutantia, vigesimam; & vtra-
„ que indistinctè semel quamprimùm centesimam exhiberent; se datu-
„ rum operam, vt quàm moderatissimè omnia constituerentur. Prætex-

*Proponit
Albanus
de decima,
vigesima
& centesi-
ma dādis.*

1569 tus reiiciendi veterem Collectarum rationem hic erat: Flandria pridem, gliscentibus bellis Francicis, tertiam partem postulatæ permissæq; summæ pendere tenebatur, Brabantia quartam, Hollandia quartam eius quam Flandria sola dabat, Artesia verò & Hannonia singulæ solùm sextam, & vicinæ aliquot Prouinciæ simili quadam gratiosa proportione, quòd hæ Prouinciæ Francis vicinæ eorumque contiãuis prædationibus expositæ non ampliùs tunc præstare posse censerentur. Hanc inæqualitatem, pace iam firma cum Franco constituta, Flaudri & Brabantii corrigi volebant; recusabant Artesij & Hannonij. Huic ergo incommodo inprimis Albanus remedium in speciem allaturus videbatur, decima, vigesima, & centesima, vt dictum est, omnibus æqualiter imperata. At nihilominùs molesta passim omnibus Albani petitio visa est, his diuitias suas, illis tenuitatem hac via omnibus manifestam fore clamitantibus. Tamen centesimam à plerisque metus expressit; quam mox Gelri Frisiiq; redemerunt. In decima & vigesima cur minùs acquiescerent, causas singularum Prouinciarum Ordines libello comprehensas repræsentarunt; ac communis ferè omnium querela fuit, commercia euerti potissimum Reip. Belgicæ neruum; hacque ratione mercatores externos certò aliò commigraturos; neque fore qui opificum operas tanto cum onere redimeret: ad vigesimam quoque quod pertineret, eam pergrauem esse; quippe vsu sæpè futurum, vt ob eundem agrum domumve intra annum sexies plus minùs vigesima solueretur. Sed harum rationum nullam Albanus admittens, decimam & vigesimam vrgeri non destitit, benignè se arbitraturum interim pollicitus, vbi difficultates se fortè obiecissent; sed inpræsens velle Regem, vt postulata concedant: si recusent, aut cunctentur, aliud se tentaturum: nihil esse, cur ita graue existimarent; in Hispania vsitatum, vbi & vna sua Alba circiter quinquaginta aureorum millia quotannis ei hac ratione penderet. Hic, vt creditum est, Prouincialium causam prudenti moderatione Viglius excipit, considerandum interim diuersum regionum statum inferens. Hispaniam latè diffusam agricultura & soli feracitate æstimari: in limite nullos vicinos; montibus tantùm & mari terminari. Belgium contrà angustum esse, pannificioque ac commerciis censerit: deinde pluribus populis circumfundi; ad quos ea commercia, si tributis onerentur, certò commigratura. Id prudenter valdè Philippum Burgundum Belgicæ felicitatis auctorem præuidisse, eoque diligenter cauisse, (quantumuis in continuis bellis continuis subsidiis opus haberet) vt portoria tamen ac tributa leuia essent, vilisq; annona; mercatoribus etiam peregrinis hac de causa priuilegia multa indulgisse; nunc si contrà fiat, arceri peregrinos, ac commercia planè interuerti. Sed parum profuit oratio;

*Prætextus
petitionis
in speciem
decorus.*

*Concessa
centesima;
alia duo,
allatis ra-
tionibus,
negantur.*

*Instat Al-
banus, &
ni dent mi-
natur.*

*Modestè
Viglius oc-
currit Al-
bano.*

tio; hoc tantum Ordines amplius deliberaturi in suas quisque Prouincias redire iubentur. Interim Hannonios, Artesios ac Namurcenses, ut exemplum ipsi propensi in Regiam voluntatem animi ceteris darent, blanditiis & promissis impellere Albanus clam tentauit; aliis praesidio-
 rum metum iniecit. Idcirco territi nonnulli, ut iram eius, & imminen-
 tem tot militum insolentiam euaderent, quibus animus per stipendia
 debita erat ferox, & occasio praedae querebatur, ea lege tributum pro-
 mittunt, si ceterae quoque Prouinciae exhibeant: orant praeterea, ut ex-
 pensis querelae momentis, clementer statuatur, quod publice utile sit futu-
 rum. Hollandiae Nobilitas, & vrbs primaria Dordracum iam consense-
 rat, ad quam mox reliquae ciuitates accesserunt; tantum Amstelrodamum
 recusabat initio, & causas seorsim allegabat, subscripturum nihilominus,
 si ab aliis acquiesceretur. Sed summa difficultas apud Ultraiectinos
 fuit. Hi inter cetera Albano respondent; pridem Regem Philippum,
 florentissima adhuc Prouincia, cum centesimam rebus immobilibus,
 mercibus quinquagesimam indixisset, intellecta territorij angustia, &
 tributi ordinarij grauitate, tantum viginti octo florenorum millia iis im-
 perasse; ac sperare tam laudabile indulgentiae exemplum hoc quoque
 tempore iis profuturum; quia tamen Albanus Religionem auitam maxi-
 mis impensis conseruasset, ut ingens beneficium agnoscerent, nunc penes
 supra vires septuaginta duo florenorum millia in sexennium se offerre.
 Inde augent ad centum millia. Sed cum nihil pacati responsi acciperent,
 tandem dixerunt, se supra illa nil posse. Seorsim etiam quinque Colle-
 giorum ibidem Canonici representabant, sua bona sine Summi Pontifi-
 cis consensu sub laicorum commercio nequaquam comprehendi, itaque
 eius sententiam prius audiendam: alioqui in Bulla Coenae Domini
 tam eos qui tributa permittunt, quam qui exigunt, vsu sacrorum prohi-
 beri. Ad haec proximo cum Carolo V. Imperatore tractatu, quando ius
 in illum rerum temporalium translatum est, a tributis grauioribus ex-
 presso pacto immunes se habitos. Hinc Albanus allegationem contra se
 Bullae Apostolicae imprimis indignè ferre. Quare ut Ultraiectinos coge-
 ret, utpote quod eorum exemplo etiam alij recusarent, die 21. Augusti le-
 gionem illuc Longobardicam mittit, in qua 10. Hispanorum signa; qui
 quantas insolentias ibi commiserint, anno sequenti commemorabimus.
 Interea Albanus grauem omnibus decimam & vigesimam videns, ut in-
 uisa nomina mutaret, differre propositum velle ostendit, si earum vice,
 vniuersim in annos singulos sex sequentes, vicies centena millia flore-
 norum Prouinciae promitterent, initio facto à die 10. Kal. Septembris,
 quo decima ac vigesima concessae dicebantur; atque huic rei deliberan-
 dae mensum dedit. Initio æquior quibusdam postulatio visa fuit, sed ex-

1569

*Quadam
 Prouincia
 annuntiat
 sed si
 alia dent.*

*Obniscitur
 Albanus
 no totis vi-
 ribus Ul-
 traiecten-
 ses.*

*Canonici
 Ultraie-
 censes al-
 legant con-
 tra Alba-
 num Bul-
 lam Coenae
 Domini.*

*Igitur il-
 los militi-
 bus casti-
 gandos tra-
 dit.*

*Petitur de-
 cima, aut
 quotannis
 vicies cen-
 tena mil-
 lia, per an-
 nos sex.*

pedien-

1569

pediendi tamen ratio difficilis. Alij opinabantur temerè plenum consensum dici, quamdiu Ultraiectini detrectarent, cum non aliter promississent, quàm si omnes pariter acquiescerent. Erant etiam qui leuiorem ipsam decimam & vigesimam existimarent, propter tot profugorum absentiam, silensque iam Anglicanum commercium. Aut si summa petita concedenda foret, equius quàm haecenus partiundum onus Flandri & Brabanti rationibus quibus supra clamabant; contra Artesij, Hannonij, Insulani, Duaceni, Orchienfes ac Namurcenses contendebant, à veteri partitionis ratione non esse recedendum. His dissidiis difficilior rerum status reddebatur. Nihilominus die nona Septembris Edictum promulgatur de colligenda centesima; itemque alterum die 22. Octobris pro describendis singulis domibus. Dum hæc fiunt, Orangius noua ad propositum suum tenendum consilia agitans, omnia rerum momenta expendit, prioris impressionis fortunam correcturus; & vt certior esset successus, cunctandum aliquantisper ratus, interim Brederodium Lancelotum, Egmondum, Menningum, Entesium, Embisium, Ruchaiuerium, aliosque naues bellicas parare iubet, classemque vniuersam Olhanus duceret; qui dum mare passim infestat, tempestate in Fleuum actus, aduenientes è Dania ac Suecia prius 60. naues, mox alias 40. aggressus expugnauit, mercibusque direptis terrore ingenti commercia concussit. Albanus interea grauiter Ultraiectinis succensens, vt quorum pertinaciam Prouinciis aliis prauo exemplo esse dicebat, cum insolenti valde Hispanorum militum præsidio, de quo diximus, assensum extorquere frustra sperasset, in 29. Decembris ad causam dicendam coram Senatu Turbarum adesse iubet. Id, etsi difficillimis ob hiberna incommoda itineribus, cum aliquoties fecissent, causæ suæ benè confisi, nihilominus postea rursus, corum precibus, qui gratia in Aula & auctoritate valebant, iratum Albanum mitigare conati sunt, insuper ad ceterum illa millia quæ obtulerant, alia quinquaginta millia adiicientes. Sed ille neque sic placatus, sine exceptione parere iussos, etiam anteaكتورum veniam supplices postulare voluit, ac suæ gratiæ arbitrium expectare; aliter non ius remissurum, aut præsidia deducturum. Quod vbi intellectum, patientiæ obstinati Ultraiectini iure porro experiri, nec integra conscientia infamiam tantam in se suosque admittere statuerunt. Atque hæc Ultraiectini; de quibus reliqua anno sequenti. In ceteris Prouinciis id Albanus effecerat, vt è vicies centenis millibus in biennium proximum tribuendis, singulæ partem ratam præstarent: paucis aliquot permissa est redemptio, quæ pridem sub Philippi Regis dominatum venerant; ac Gelria quidem quingenta quinquaginta millia; Frisij, centum viginti octo; Transfulani & Tubantes nonaginta quatuor; Groningenses

Promulgatur Edictum, de describendis singulis domibus.

Orangiani instructis nauibus prædas agunt.

Ultraiectinis ab Albano dies dicitur.

Quædam Prouincia ratam vigesies centum millium solunt.

ses sexaginta millia in certos annos distincta penderent; Linganis decem millia dalerorum imperata. Hoc anno sexagesimo nono, mense Martio Albanus, cum Bipontinum simulque Orangium Condæo & aliis prætensæ Religionis reformatæ auxilio in Franciam venisse intellexisset, Regi Galliæ subsidio misit Comitem Petrum Ernestum Mansfeldium cum viginti quinque tum Hispanorum tum Germanorum peditum cohortibus, & duobus equitum millibus. Rex per fratrem in prælio Condæum opprimit, interficitque: Condæi filius nihilominus & Navarrus bellum gerere pergunt. Denique cum Hugonottæ seu prætensi Reformati frustra Pictaviium, Ducis Bipontini exercitu obsedissent, prælium 5. Nonas Octobres commissum est prope Montcontourum: cæsi hinc Hugonottæ Germani pedites plerique; equitum partem Ludouicus Nassouius & alij nonnulli cladi eripuerunt. E Regiis cecidit Marchio Badensis, Mansfeldius in brachio vulnus accepit; Lanoius capitur, sed pro Philippo Strozio dimittitur. Princeps Orangius paucis ante prælium commissum diebus per mediam Galliam in Germaniam duobus sociis tantum comitatus secretò profectus erat. Mense Maio Papa Pius Quintus Duci Albano tamquam strenuo Ecclesiæ Romanæ Catholicæ Defensori ac Propugnatori per Legatum dono Bruxellam misit gladium deauratum, & galerum valdè pretiosum solemniter consecratum. Hinc Hispani, & aulica omnis familia Bruxellæ, decursionibus ludicris, aliisque pompis militaribus magnificè triumpharunt. Celebris hic annus item est debellatione Maurorum Granatensium in Hispania, qui Regem Philippum duobus ferè annis occupatum vexatumque tenerant. Reliquiæ erant Saracenorum in montanis Granatæ relictæ; molientes iugum excutere, & imperium, à quo patres eorum ante annos octoginta per Ferdinandum Regem pulsati erant, recuperare; sed à Commendatore Maiore Castiliæ & Domino Ioanne Austriaco hoc anno prorsus domiti sunt.

1569

*Auxiliis
simul Al-
bani, Hu-
gonotta in
Francia
caduntur.*

*Insignia
Defensoris
Ecclesiæ
Albano à
Papa mis-
sa.*

*Reliquiæ
Saraceno-
rum in
Hispania
domita.*

Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo Albanus ad stabiliendas res totus fertur. Primùm ad Religionem animum aduersens, libris vetitis abstinere iubet, editque eorum Indicem, typis Plantinianis hoc anno vulgatum. Diploma quidem eidem Indici præfixum signatur die 15. Februarij anni sexagesimi noni, sed id intelligendum est, more tunc in Curia recepto, anno illo non ante Pascha exeunte; duravitque hæc confusio vsque annum septuagesimum quintum, quando à Requiescensio, Edicto publico demum omnes iussi sunt à Kalendis Ianuariis, & non aliter annum auspiciari: quod obiter moneo, ne quis miretur eadem aliquando ab vno Auctore præsentis anno, ab altero, præcedenti adscribi. Synodus quoque Prouincialis Mechliniæ à die 11. mensis Iu-

1570

*Editur ius-
su Albani
Index Li-
brorum
prohibito-
rum.*

*Celebra-
tur quoque
Synodus
Mechli-
niensis.*

1570 nij, vsque ad 14. Iulij celebrata fuit, cuius hoc est primum Decretum: Ordinatur & præcipitur hæc Synodus Prouincialis Mechliniensis in Spiritu sancto legitimè congregata, vt omnes & singuli qui ad hanc Synodum conuenerunt, simpliciter, & sine vlla protestatione ea omnia & singula, quæ à sancta Synodo Tridentina definita & statuta sunt, palàm recipiant. Et nonnullis interiectis: Voluit & præcepit eadem Synodus omnibus & singulis prouinciæ Mechliniensis Episcopis, vt in Ecclesiis suarum respectiuè ciuitatum & diocesium, etiam exemptis, Statuta & iuramenta diligenter visitent, examinent; & si in vllò decretis Concilij Tridentini repugnent, mutant & reforment, & Tridentinis Decretis accommodent. Iniungit etiam earundem Ecclesiarum vniuersis Prælati, Præpositi, Decani & Capitulis, vt Episcopo visitanti, & Statuta vel iuramenta, vt præmittitur, corrigenti & reformanti pareant, sub pœnis arbitrio ipsorum imponendis. Verba sunt Synodi. Signarunt eam 14. Iulij Mechliniæ hoc anno Martinus Rythouius Episcopus Iprensis Præses Synodi pro Illustrissimo & Reuerendissimo Domino Antonio Perrenoto Archiepiscopo Mechliniensi absente, Franciscus Sonnius Episcopus Antuerpiensis, Wilhelmus Damasi Lindanus Episcopus Ruremondanus, Cornelius Iansenius Episcopus Gandauensis, Remigius Driutius Episcopus Brugensis, Laurentius Metsius Episcopus Buscoducensis, & Maximilianus Morillon Vicarius generalis Illustriss. & Reuerendiss. Domini Cardinalis Granuellani Archiepiscopi Mechliniensis. Quod ad statum politicum attinet, hoc anno ineunte, mense Februario Albanus Ioannem Gronelsum, Spellam vulgò dictum, latrunculorum & capitalium rerum Prætorem, hominem valdè crudelem, quòd in tanta eorum qui superioribus annis rei capitibus agebantur multitudine, plures improbos avaritiæ causa dimisisset, & quod peius erat, innoxios quosdam Iudicibus eorum loco obtulisset, cum duobus ministris suis, criminum huiusmodi consciis & affinibus, suspendio publicè Bruxellæ meritissimè necari curauit. Dordraci quoque monetæ Præfectum, aliumque adulterandæ administrum in carcerem coniicit. Et Præfecto quidem pœna capitalis inflicta est, alteri autem ob imprudentiam ætatis multorum interuentu gratia facta. Vtque porrò fraudem prohiberet Albanus, Idibus Martiis Edicto cavit, ne cuiuscumque argentæ monetæ vsus sit, nisi quæ Philippi Regis signo sit cusa. Die decima quarta mensis Iulij in Ultraiectinos, de quibus anno superiore narrare cœpimus, tamquam læsæ Maiestatis reos ab Albano profertur sententia, nempe quòd templorum violatores iconomachos anno 1566. nec impediuisent; quin etiam certa pacta conuenta cum eis fecissent. Quæ fors eorum fuerit, dicam verbis Veuselij tum ad D. Petri Ultraiecti Decani, & postea Senatoris Mechli-

Nomina eorum qui Synodo subscripserunt.

Prætor Spellæ impius cum suis innoxios sanguinis dat pœnas.

Ultraiectini, de quibus supra, rei læsæ Maiestatis pronuntiantur.

Mechli-

Mechliniensis, & Præpositi Traiecti ad Mosam, qui Appellationem ab ea Albani sententia in Hispaniis coram Rege profecutus est, & secundo tandem anno reuocari sententiam obtinuit. Sunt hæc eius in oratione
 „ ad Regem inter cetera: Serenissime clementissimeque Rex. Furtim
 „ mihi, clàm, ac quasi aliud agenti iter fuit ingrediendum. Iras enim Al-
 „ bani verentes Vltraiectini malè mihi timebant. Reliqui eos, Rex piissi-
 „ me, eo in statu quo solent reperiri, qui mortis accepta sententia, omni
 „ momento carnificis expectant manum; eorum vxores, liberos ac fami-
 „ lias, quo solent vi captæ ciuitates. Aliud allegare non possumus nec de-
 „ bemus, quàm distortam à recto æquoque Ducis Albani voluntatem;
 „ quam vt ad perpendiculi rationem regiam viam ingredi iubeas atq; co-
 „ gas, clementissime Rex, Ordines Vltraiectini mecum procumbètes meo
 „ ore orant obsecrantque. Aperire Maieftati suæ, si iusserit, sum paratus
 „ non solùm Vltraiectinorum præsentis miserias, indignissimasque cala-
 „ mitates, sed fideliter etiam, atque ex ordine, quidquid apud eos in hunc
 „ vsq; annum euenerit, exponere. Posteaquam Rex capitis ac manus mo-
 „ tione annuisset, cùm his tum aliis verbis causam suam prosequitur:
 „ In vrbe, inquit, pomcerio homines seditiosissimi, adductis proclamato-
 „ ribus, per vim sectam Caluinianam ac Lutheranam publicis concioni-
 „ bus profiteri cœperant. Parabat se Magistratus ac Regij, vt vim vi pel-
 „ lerent. Sed acceptis à Duce Margareta transactionis tabulis, quam illa
 „ cum coniurata Nobilitate mense Augusto anno 1566. inierat, publicare
 „ eam Magistratus iussus, admittere & hæreticos est coactus. Etenim vi
 „ eius Edicti vigesimo quarto Augusti signati, in vrbe admittere sunt
 „ iussi, quicumque antea ob seditionem, hæresim, nouarumque rerum stu-
 „ dium fuerant pulsi. Vnde aucto numero fortiores animosioresque, per
 „ vim occupant diuæ Gertrudis Parochiale templum, omnibusque orna-
 „ mentis, supellectile, altaribus, picturis ac statuis spoliatum, suarum for-
 „ dium faciunt receptaculum. Sequenti Dominico die idem audent aliis
 „ tribus Parochialibus templis, Franciscanorum ac Dominicanorum sa-
 „ cris ædibus ac habitationibus. His è triginta quinque templis in vrbe
 „ violatis profanatisque attonitus stupefactusque Magistratus Regiique,
 „ dudum à Cæsare augustæ mem. Carolo, sublatis Tribubus, omnibusque
 „ conuentibus interdictis, exarmati, cùm nihil aliud possent, à Guberna-
 „ toribus à Maieftate vestra constitutis, Margareta nimirum Austriaca, ac
 „ Guiljelmo Orangij Principe, consilium auxiliumque petunt. Dux Marga-
 „ reta sincerè consulebat, ac auxilium parabat; Orangius, detinens penes se
 „ pet speciem explicandi consilij Legatos nostros, clàm seditiosos ac hære-
 „ ticos animabat, expectans donec vicini Bredenrodus & alij secum fa-
 „ cientes, ac clàm militem cogentes, arma expediissent. Territi Vltraiecti-

1570

*Verba Ver-
selij pro eis
ad Regem.**Orat dis-
tortam vo-
luntatem;
Albani à
Rege cor-
rigi.**Narrat
distinēt
omnia qua
possent in
crimen vo-
cari.**Excusat,
quod ciues
audum ef-
sent à Cæ-
sare exar-
mati.**Ad hoc,
quod ab
Orangio
runc Gu-
bernatore
fustrà au-
xilium pe-
tissent.*

1570 ni nouis hisce indies se detegentibus conspirationibus, arcis Ultraiecti-
 nx Præfectum adeunt, quæruntque, pro Rege, an pro coniuratis eam
 feruet? Respondet satis contemptim: Vrbi, hi quibus esset iussum, pro-
 spicerent; se arcem sibi commissam defensurum. Magistratus respon-
 so territus, cum insuper conspiceret seditiosorum Præfectos fautoresque
 indies ad arcem comineare, cum Præfecto epulari, consiliaque confer-
 re, de eius ac Orangij erga Regem fide planè desperare cœpit; ac cum
 nil esset, quo vim repellere, vrbiisque veterem statum defendere posset,
 consilio ac prudentia se munire constituit, cetera à Duce Margareta ex-
 spectare. Dum hisce de rebus illam per litteras ac Legatos certiozem fa-
 ciunt (quod adeò clàm fieri non poterat, quin seditiosi resciscerent) con-
 uenientes circiter auroram ferè octingenti armati hæretici, partim extra-
 nei partim plebeij, minacibus oculis ac vocibus petunt, profanata (illi di-
 cunt perpurcata) à se templa, suis exercitiis concedantur; Mendicantium
 Monachorum Ordines vrbe pellantur; reliqua omnia templa, sublatis
 Catholicis exercitiis ac ritibus, occludantur, nisi templa omnia suo modo
 purgare mallent. Atque hæc minacibus vultibus, arma concutientes.
 Quid agat inermis Magistratus? Placuit, eorum petitionem nec reii-
 ciendam nec admittendam. Itaque offerunt, modò vt plebs positis ar-
 mis domum abeat, eaque conditione, si spatio decem dierum Dux Mar-
 garetæ pacta conuenta rata habeat, obtinerent in templis à se, vt dicebāt,
 purgatis, quæ vellent; interim reliqua templa adhuc Catholicis exerci-
 tiis relinquerentur, constituta pœna capitis, si quis alter alteri impedi-
 mento aut detrimento esset. In has condiciones Scultetus, Consules ac
 Scabini Ordinum Prouinciæ Ultraiectinæ se cum Iacobo Cosynio ac
 Dyrico Cythers conuenisse promulgant; & libelli formam Duci Mar-
 garetæ transmittunt, satis certi numquam eam assensuram, sed sufficere
 censebant tantillum decem dierum tempus lucrari. Post dies paucos
 Magistratus à ciuibus iusiurandum fidelitatis renouari petit, paucisque
 exceptis, omnes se armant; vigilias in portis, in vallis ac viis prætorii di-
 ligenter ponunt, exteros ignotosque proscribunt. Sacri homines se cum
 ciuibus armantes, iustis custodiis templa maiora insident, ac è ditione
 Iuliacensi varia armorum genera empta ad urbem deferri curant. Cum
 decimus à transactione ageretur dies, Ducis Margaretæ Ultraiectum ad-
 feruntur litteræ, quibus condiciones sibi non placere, ac proinde trans-
 actionem rescindere perscribebat. Magistratus, vocato Senatu Regio,
 Optimatibus, simul & seditiosorum qui subscriperāt ductoribus, lectis
 Ducis Margaretæ litteris, ilicò sono maioris campanæ conuocato popu-
 lo, rescissam à Gubernatrice cum hæreticis initam concordiam, lectis
 eius litteris promulgant; hinc templum D. Iacobi, pulsus per baiulos hæ-
 reti-

*Dum ad
 Parmensem
 mittunt,
 800. ar-
 mati Se-
 natum ob-
 sident.*

*Inermis
 Magistra-
 tus afigit
 cum obje-
 soribus si
 probet Par-
 mensis.*

*Mittitur
 libellus ad
 Parmensē.*

*Allato re-
 sponso, tē-
 plum diuini
 Iacobi re-
 cuperatū;
 mox &
 alia.*

,, hæreticis, Catholicis restituunt, conciones hæreticorum prohibent, Mo-
 ,, nachis templa ædesque reddunt, statuas picturasque restituunt, aut no-
 ,, uas reponunt. Ac tandem de iniqua Albani sententia; Nemo (inquit)
 ,, nostrum sententiam ferri audiuit, neque primarium exemplar videre
 ,, potuit, nec ad eam audiendam excipiendamque ullus nostrum est cita-
 ,, tus: sed tantum tradito condemnationis exemplo, mox ad executionem
 ,, est progressum; Priuilegiorum urbis scrinia ad arcem perlata; factus in-
 ,, gens apparatus disiciendis urbis mœniis, paratiq; ciuibus teterrimi car-
 ,, ceres. Interim sæuit miles: oppressis nulla iustitia: hæretici clam in sinu
 ,, gaudentes illudunt, causæque suæ iniquitatem equissimam hac ratione
 ,, incautis faciunt. Hæc & plura Veufelius in Oratione illa coram Rege
 ,, habita. Eodem hoc anno 1570. die 16. mensis Iulij publicatur Antuer-
 ,, piæ Edictum titulo Veniæ seu Gratia Generalis ratione turbarum.
 ,, Signatum erat Madridiæ die 16. Nouembris anni præcedentis. Sunt ibi
 ,, hæc inter cetera: Quandoquidem multi illecebris, simplicitate, curio-
 ,, sitate, & iuuenili temeritate inducti grauitè deliquissent, Rex Catholi-
 ,, cus Philippus, Pij V. Pontificis Maximi summo clementia iis pronam
 ,, gratiam matris Ecclesiæ patere intelligēs, & ipse summo erga suos amo-
 ,, re permotus, delictorum omnium gratiam Ducis Albani consilio fa-
 ,, cere decernit, subditos potius amore & clementia quàm rigore & incle-
 ,, mentia regere exoptans, nullamque occasionem patrium solum relin-
 ,, quendi eis dare volens; his tamen moderationibus & præscriptionibus:
 ,, Nempe, quicumq; turbis & seditionibus præteritis, quocumque modo
 ,, in Placita, Decreta, Edicta peccarunt, iis quidem pœnitentibus peccatum
 ,, condonabitur, ea lege atque conditione, vt intra duos menses post huius
 ,, remissionis publicationem, sinceram obedientiam, professionem, palin-
 ,, odiam & omnium hæresium abiurationem exhibeant; seque saluta-
 ,, rem pœnitentiam, qualis à deputatis Pontificia auctoritate statuetur,
 ,, humiliter acceptaturos atque adimpleturos promittant. Ab hac tamen
 ,, gratia exclusi censentur omnes Concionatores & Consistoriales nouæ
 ,, doctrinæ, & quicumq; eos introduci curarunt, aut scienter hospitio rece-
 ,, perunt; insuper omnes demolitores Monasteriorum, templorum, aut
 ,, rerum sacrarum. Hinc etiam exclusi omnes nominatim proscripti, om-
 ,, nes rebellionis auctores; præterea qui cum rebellibus socia arma postre-
 ,, mò sumpserunt, aut iisdem commeatu, pecunia, viua voce, aut scripto,
 ,, aut quomodocumque auxiliati fuerunt. Insuper excluduntur omnes
 ,, Magistratus, Senatores, Consiliarij, publicis officiis Præfecti, Pensiona-
 ,, rij, Secretarij, Aduocati, Procuratores, Apparitores, Lictores, & quicum-
 ,, que publici ministri, qui quoquo modo participes fuerunt præcedentium
 ,, turbarum. Datum Madridiæ 16. Nouembris anno 1569. & publicatum

1570

*Transit
 Veufelius
 ad senten-
 tiã Alba-
 ni, eiusq;
 executio-
 nem.*

*Indultum
 in Belgio
 promulga-
 tum.*

*Excludū-
 tur tamen
 coryphæi
 hæretico-
 rum.*

*Tum etiã
 omnes mi-
 nistri pu-
 blici su-
 multrum
 participes.*

1570 die 16. Iulij huius anni 1570. Interea mense Augusto Anna Austriaca, Maximiliani Imp. filia, Philippi Regis matrimonio destinata, in Belgium venit: proficiscentem fratrum minimi Albertus ac Venceslaus, & selecta Nobilitas comitabatur. Cùm Nouiomagum Regina sponsa apulisset, solemniter in Albani manum tradebatur. Illic Geldriæ, Hollandiæ, Vltraiecti, Frisiæ, Transiselandiæ, Groningæ Legatos obuios habet; qui matrimonium nouæ nuptæ gratulati, egregia quoque munera obtulerunt. Inde, Albano deducente, Antuerpiam 29. Augusti ingressa est; vbi regio planè apparatu excepta, à ceteris quoque Belgij sui Prouincijs ultra Mosam & Scaldim positis, vota itidem ac munera accepit. Hinc in Zelandiam profecta, classem Vlissingæ 7. Kalend. Octobris conscendit, ducente Maximiliano Bossuuij maris Præfecto. In Hispaniam eunti comites ab Albano dati Ferdinandus Toletanus filius, Rodericus Toletanus, & Christophorus Mondragonius, cum legione sua eam ob causam Dauentriam euocatus. Angliæ Regina per sui Regni marinos tractus nauigantem cum octo regalibus nauibus Caroli Hawardi gubernatione deduci curat: ita feliciter in Hispaniam appulit. Hoc anno festo die omnium Sanctorum Kalend. Nouembribus tanto pelagus feruuit æstu, ut vesperi circa horam nonam Antuerpiæ, aggeribus ruptis, nouam urbem aliâque loca aquæ inuaderent, & cellaria locaque decliuiora intra & extra urbem latè implerent. Hinc pecora & homines multi miserè submersi. Summo damno tota passim ciuitas horribili hac inundatione affecta. Detrimentum in mercibus marina aqua corruptis æstimatum centenis florenorum millibus & amplius; in structuris Reip. Antuerpianæ, utpote cataractis, actis, crepidinibus, urbis muris, publicisque ædificijs, centenis quoque ut minimum millibus. Zelandi quoque casu hoc acerbo miserè concussi vbique locorum, maximè autem Romerswalæ; & Saffinga profus submersa est, ita ut necesse fuerit vndique naues ocycus eò mittere, ad miseros homines, qui adhuc in cacuminibus aggerum & arborum sedebant, eripiendos atque alendos. Auctor bonæ fidei his verbis miseriam huius exundationis describit: Vix æstimari, inquit, clades possit: & periire in sola Frisia hominum ferè viginti millia; nec immunis Flandria in opposita Belgij parte fuit. Greuelinga, Dunkerca, Neoportus, Ostenda, pagique plures experti; concussæ vehementer ipsæ Brugæ; euersa cataracta Gandensis, quæ Sassa vocatur; & Gandauum quoque vsque ad Cæsaris portam aqua excurrit. Minus periculi Brabantia habuit, si Antuerpiam excipias, & pagos aliquot Scaldi vicinos. In Zelandia præter reliquam pecorum & aggerum cladem, hominum tria millia absumpta. Grauiissimè verò Hollandia quoque laborauit. Dordraci ac Roterodami, aliisque in urbibus ad tertium pedem aqua plateas

Anna Austriaca sponsa Regis per Belgium in Hispaniam proficiscitur.

Vbiq; gratulationes & munera honoraria.

Maxima inundatio Antuerpiæ, aliisque in locis.

De eadem clade distinctius ex alio Scriptore.

Damna singulis Zelandiæ & Hollandiæ locis illata.

plateas supergressa est; ad Papendrechtum, & in insula Crimpensi, septē locis disiectus agger, incredibile quantum hominum pecorumque abripuerit. Pagos mari adiacentes eadem procella inuasit, ac potissimum Sceuelingam, vbi euersæ ædes centum viginti octo, naues in littore stabulantes, statione eiectæ per vicos seu Oceano vectæ ferebantur, & ingressa templum aqua in ipso sacrario grauem è ferro cistam subuertit. Immane damnum Amstelodamum etiam accepit, & qui Mudam ducit agger tredecies perforatus. Partem cladis quoque Hollandia Borealis sensit, & insulæ adiacentes. Zypæ è centum quatuor ædibus vix quidquam superfuit. Luctuosus certè Belgio casus, & qui præter ceteram iacturam plus centum millia hominum creditur absumpsisse. Hispani iustæ Sanctorum iræ, his suis Feriis se vindicantium, rem imputabant, vt pote quorum imagines & templa Belgæ violassent; id nulli dubium, irati ob peccata Dei indicium fuisse. Hæc Auctor ille. Multum ea res Principis Orangij consilia perturbauit; quippe de Enchusa & aliis aliquot maritimis locis capiendis cogitabat; iamque in Amasi flumine naues copiarque paratæ erant; & in Anglia item Lumbresius classem instruebat: sed quia tempestas plures naues valdè afflixerat, & egressæ ripas aquæ incertum nautis alueum fecerant, dilatatum necessariò propositum est, mox alia quoque impedimenta obiecta.

1570

*Absumpta
aquis toto
Belgio plus
centū mil-
lia homi-
num.*

*Turbata
etiam per
hoc quadā
consilia O-
rangij.*

Anni præcedentis fine, & septuagesimi primi initio, facinus sanè audax edidit Hermannus Ruyterus Busciducensis. Is pridem mercator boarius, solis tribus comitatus, Louestenum, ditionis Cliuensis seu Rauestaniæ arcem, prope Gorcomium in insula Bommelenfi sitam, ad Mosæ & Wahalis confluentes, sub vesperam circa Christi Natalem habitu Franciscano ingressus ceperat; ac Præfecto cæso, aliquandiu tenebat, dum speratum à Comite Bergensi, cui soror Orangij nupserat, auxilium adesset: quod gelu impeditum fuit. Nihilominus cum viginti quatuor, quos vndique corraserat, commilitonibus locum muniuit. Ad rei nuntium missus Silua-Ducis ex Roderici Toletani legione Laurentius Perea cum sclopetariis cētum quinquaginta, & hastatis decem. Is vbi ad arcem aduenit, deditio postulata, cum negaret Ruyterus, adductis tormentis vim tentabat. Ruyterus suorum virtutem egregia oratione accendebat; certumque omnibus extrema pati, & honestam, vt reputabant, in armis mortem potius, quàm infamem licetoris manum experiri. Primo aduentu, quando quidem nullæ pro muro excubiæ agerentur, petitis è loco vicino scalis, duplici fossa, quæ interiacet, elanculum superata, præfidiarios intra arcem Hispani compulerant; inde impetu facto, cominus vtrimque pugnatum est, cum interim ex altera parte per scalas appofitas in arcem alij irrupere, obuium quemque obruncantes. Ruyterus

1571

*Ruyterus
quidam
Louenstei-
num capis
& muuit.*

*Oppugna-
tur ab Hi-
spanis ex
Siluaducis
aduolantibus.*

1571

se in cōclauē receperat, sparso in aditu puluere tormentario, ac rhompheā ingenti vtraque manu versatili diu multumque pugnans irruentes sustinebat, vt viri fortitudinem ipse hostis miraretur. Ad extremum, edita ingenti strage, vulneribus obrutus, iniecto in puluerem igne, ambustis simul oppugnatoribus, occubuit. Mortui caput Buscumducis allatum supra patibulum adfixum fuit; è fociis 17. capti, Antuerpiam abducuntur; moxque ex iis 15. suspensi, duo in rota sunt excarnificati. Sub idem tempus Albanus, explorato quid Sonoius, Hæstrechtius, Wesenbecius, & alij in Cliuiam profugi pro Auriaco quotidie molirentur, apud Ducem Cliuensem eiusque Senatū per litteras queritur, homines noxios, & turbarum contra Regem incitatores in sua ditione foueri. Megensis quoque Gelriæ Gubernator Senatui nuntiat, captiuos aliquot per tormenta fassos, Sonoium ac Drunium Herenbergæ & Vlstæ (an Vlpæ?) expugnationem adiutasse, Sonoium etiam pecunias bello contra Regem gerendo colligere: quamobrem rogare, vt pœnâ crimen compercerent; aut si negligant, se quod factū opus curaturum. Hac de causa veritus Dux Cliuensis, ne fortè Albanus Embricæ, vbi agebat Sonoius, inuadendæ consilium caperet, Stephanum Stenium vr̄bis Prætorem capere Sonoium ac Drunium iubet. Sed is noctu, postridie Idus Februarij quinq; satellitibus comitatus rem aggressus, neutrum in ædibus comprehendit. Sonoius enim à Maria Malsenia vxore monitus, vt periculum vitaret, vr̄be aliquantisper emanfit, grauius interim apud Cancellarium, Guilielmum Leium aulæ Præfectum, & Ioannem Laurimannum conquestus, se indigenam, & Equestri dignitate virum, nulla Principis sui offensa, præter ius fasque temerè opprimi. Intercedebat etiam Hermannus Nuenarius, & litteras cum ad Senatū vniuersum, tum ad Cancellarium & nonnullos Senatorum seorsim scribebat; quibus effectum, ne quid ad tempus in Sonoium tentaretur. Augebantur subinde naues bellicæ Auriaci, & infesto mari ingentem sæpè prædam abducebant. Ita Monikendam astu capiunt, & expilant mense Martio; itemque Monasterium in Texela spoliatum, absumunt flammis. Eam ob causam metuens Albanus, ne aliquem in littore locum firmum occuparent, cohortes aliquot sine Martij Leidam & Alcmariam ire iubet, moxque alias postridie Nonas Maij euocatas Delphis imponit; & quia nauibus bellum inceptabatur, ipse suas quoque opponit. Hoc anno pridie Nonas Octobres Christiani insignem illam victoriam de Turcis reportarunt, quæ ita se habuit: Cùm Nicosiam Cypri vr̄bem anno superiori mense Nouembri Turcæ occupassent, & reliquæ Cypro, dudum Venetorum ditionis insulæ, toti incubarent, Pius V. Pontifex Romanus, Philippus Hispaniarum Rex, Veneti, & Italiæ Principes sacrum fœdus (vulgò sanctam

Ligam

*Pugnans
occumbit;
socij capti
& suspēsi.*

*Orangicos
Albanus
Cliuiā ex-
turbare
nititur.*

*Fouet eos
Nuenarius.*

*Genij Mo-
nickenda-
mum &
Texelanū
Monaste-
rium spo-
liant.*

Ligam vocabant) contra Turcam ineunt, copiasque nauium, triremium; & militum simul iungunt. Pontifex Marco Antonio Columnæ triremes insignes duodecim, Rex Hispaniæ Ioanni Austriaco fratri nōtho triremes vnam & octoginta & naues magnas viginti, Veneti Sebastiano Venerio triremes centum octo, & quinqueremes sex cum magnis duabus nauibus tradunt; reliqui Principes pro sua quisque facultatē conferunt. Fuere itaque cum triremibus Melitensium simul omnes Christianorum triremes ducentæ & octo, naues magnæ viginti quinque, Liburnicæ seu celoces quadraginta; iis impositi milites Itali duodecim millia, Hispani octo millia, Germani tria millia, prætereà tria millia voluntarij variarum nationum, inter quos plurimi Belgæ tam Nobiles quàm alij, qui tumultus Belgicos vitabant; insuper nautarum, seruorum & mancipiorum sufficiens numerus. Archithalassus potentissimæ huius classis electus fuit Ioannes Austriacus; cuius ætatem adhuc minorem gubernabat Ludouicus Requesensius Commendator Maior, qui post Belgarum Gubernator factus in Belgio obiit. Nauales hæ copię simul omnes congregantur prope Corcyram 3. Nonas Octobres, eodem tempore quo Turcica classis trecentarum triremium nauiumque, Naupacti, vulgò Lepanti, confidebat: iamque Turcæ iussi animatique, Christianos oppugnatum veniebant pridie Nonas Octobris. Christiani animis dextrisque hostem econtrà inuadere parati, Cephalemiam insulam petunt; cùm classes vtrunque improuisò altera in alterius aspectum veniunt prope Echinas, vbi Cuzelaria insula. Christiani, insula citò relicta, spatiosum mare petere accelerant; partiunturque se in classes quatuor: dextræ præsidebat Andreas Doria nauibus viridi vexillo insignitis; sinistræ flauorum vexillorum Augustinus Barbarigus Venetus; mediæ Ioannes Austriacus cæruleis vexillis insignis; in postrema acie Marchio S. Crucis vexillis albis notabilis erat. Mox animati, & à militiæ Præfectis probè instructi milites, & præcipuè à Ioanne Austriaco, qui celoce nunc ad hos nunc ad illos vectus, tandemque ad Triremem Prætoriam reuersus, cùm Turcicas classes vix bombardæ ictu abesse prospicit, statim tormento ingenti disploso classicum cani imperat, vexillaque bellica erigi, quorum vnum Christi crucifixi effigiem, alterum Virginis Mariæ, tertium Fœderatorum insignia continebat. Austriaci Prætorix naui aderat, à dextris suprema Pontificis triremis, à sinistris Venetorum, posteà Genuensium, in qua Princeps Parmensis; deinde Sabaudorum, in qua Princeps Vrbinas. Extrema claudebant, ad dextram quidem Triremis primaria Melitensis, ad sinistram Lomelina, in qua Paulus Iordanus Vrfinus. Maximas autem has Triremes sequebantur aliæ subsidiariæ. Ventus primò Christianis, post verò, mari tranquillo, Turcis contrarius fuit. Circa

1571

Copia sacri Fœderis contra Turcam iniit.

Classis Præfectus Ioannes Austriacus, assistente Requesensio.

Prodeunt Christiani in conspectum Turcica classis.

Nomina præcipuorum Christiana militiæ Ducum.

1571

*Primo cō-
gressu tres
Venetorum
triremes
captae.*

*Vincunt
sancem
Christia-
ni.*

*Numerus
caesorum
virique.*

*Narratio
de Albani
statua in
arce Ant-
uerpiensi*

*Calcatur
ab eo mon-
strum duo-
rum capi-
tum &
quatuor
maximum.*

meridiem incoeptum praelium à parte sinistra : hîc strenuè decertante Ochiali Turcarum ductore, Christiano abiurato, Turcarum facilè bellicosissimo habito, tres Venetæ triremes inuaduntur, capiunturque; & Augustinus Barbarigus bombardæ ictu lethale vulnus in oculo accipit, atque inde moritur. In medio, vbi Austriacus, Columna & Venerius, tormenta ænea simul omnia ter, quater, quinquies exonerata, ingenti strage Turcas plurimos sternunt. Altitudine nimia triremium, tormenta Turcica, vltra Christianorum classes vt plurimum volitantibus globis, malè disposita fuere, maximo Christianæ militiæ bono. Post hæc Prætorix naues, quarum vtraque (exceptis feruis) quingentis & amplius militibus munitæ erant, congregiuntur. Turcæ in Austriaci triremem ad ipsum vsque naus malum irrumpunt, verum ocyùs expelluntur : hinc Ali Bassa Turcarum Archithalassius, triremi capta, interficitur; confestim & aliæ, ipsa etiam postrema acies, debellatæ superantur. Solus Ochiali (quem diximus in sinistro cornu pugnam iniisse) cum triginta circiter triremibus euadit. Tres & amplius horas hîc atrocissimo prælio vsque ad vesperam certatum. Postridie recensito exercitu, compertum est interim quinque circiter Christianorum millia fortiter pugnando occubuisse, in quibus Ductores & Nobiles Veneti octodecim, aliarum nationum septem : sed Turcarum triremes captæ sunt centum quinquaginta & vna, submersæ quadraginta ; Turcæ occisi circiter viginti & vnum millia, capta quinque millia, Christianorum mancipiorum liberata quatuordecim millia. Inter Turcas captos duo filij quoque Ali Bassæ fuerunt. Hæc quidem victoria docuit, Turcam vinci posse, si Christiani, depositis internis odiis, serio vires iungerent : certè mirum in modum profuit, eâ etenim non obtentâ, crudelissimo bello Christianam Remp. Turca vexasset. Sed ad Albanum redeo. Is dudum Belgium à se domitum credens, moliebatur trophæum æternû sibi statuere. Illud hoc anno perfectum stetit in arce Antuerpiensi, statua nimirum, ex tormētis æneis hosti in Frisia ademptis conflata, ipsum Albanum forma ac statura planè referens, nudo capite, sed cetero corpore armis induto. Sub pedibus calcabatur homo gemino capite, manibus quatuor ; in quarum prima fax accensa, in secunda malleus fractus, in tertia claua nodosa, in quarta securis : è collo eius appensa bulga, è qua serpentes prorepebant ; subter larua conspiciebatur, ad cuius aures mendicorum duæ scutellulæ. Legebantur hæc inscripta : IVNGELINGI OPVS EX AERE CAPTIVO. & inferiùs paulò, in lamina topheo innixa : FERDINANDO ALVAREZ A TOLEDO ALBAE DVC. PHILIPPI II. HISP. APVD BELGAS PRAEFEC. QVOD EXSTINCTA SEDITIONE, REBELLIB. PVLSIS, RELIGIONE PROCVRATA, IVSTITIA CVLTA PACEM FIRMARIT, REGIS OPTI-

MI-MINISTRO FIDELISS. POSITVM. Vniuersi operis altitudo pedes XV. tenebat. Ab vna parte ara erat inscripta: DEO PATRVM NOSTRORVM: atque in basi, PIETAS. Vtrinque tamquam belli spolia variæ armorum species cingebant. Ab altera parte opilio spectabatur, ad pascua gregem educens, quem lupi ac leones fugerent; item bubones vesperilionésque auolant, aurora surgente, maláque suo fulgore discutiente, cum inscriptione Græca, ΑΛΕΞΙΚΑΚΟΣ ΗΩΣ, id est, Aurora fugans mala. Huius statuæ ingens inuidia apud multos fuit, etiam Hispanos quosdam, qui Regi ipsi potiùs debitam dicebant, cuius armis & stipendio omnia gesta: & coniecturæ de ea variæ pro ingenio cuiusque aut adfectu; ac effigiem bicipitem subiectam alij Egmondanum Hornanumque nuper interfectos interpretabantur, alij Guilielmum Oran-gium ac Ludouicum Nassouium fratres Belgio exactos. Erant qui Ordines Belgij putabant: certè Nobilitatem & plebem, quos velut immi-nuta libertate conculcaret. Dux Arschtanus vir liberæ in aula vocis, cum Albano eam aliquando spectans, ac rogatus quid videretur, per ri-sum illuisse dicitur; eorum vultus quos calcaret ita toruos, sanè, si resur-gerent, vindictam minari. Ante biennium, pro imperata decimi & vi-gesimi nummi exactioe, vicies centena millia in annos duos Albanus obtinuerat: id tempus cum nunc ferè elapsum esset, consilia priora re-uocare ad animum statuit. Igitur idem Edictum, sed in speciem mo-deratius, denuò proponit: sed eadem erant Prouinciarum querelæ, & per Legatos deprecari singulæ, ne propositum exequeretur; quod si fa-ceret, se metuere, breui Rempublicam nullam habiturum; potiùs aliud tributum imperaret minùs publicè perniciosum. Exceptione etiam vte-bantur nonnulli, non aliter se indictioni acquieuisse, quàm si communis consensus foret: nunc quando Ultraiectini recusarent, & causam suam in Hispania prosequerentur, nec se teneri. Ultraiecto præsidarij Hispani aliquamdiu absuerant, Geusiorum aquaticorum incurfibus prohibendis per diuersas ciuitates Hollandiæ distributi; nunc (etsi æquè infesto litto-re Hollandico) Harlemo, Delphis, Leidâ & Brilâ eos euocatos Ultraie-ctum redire Albanus iubet. Erant vniuersum signa octo, sex priora è le-gione Ferdinãdi Toletani, septimum Consalui Braccamontij, octauum Roderici Toletani. Hæc per litteras ad diem 5. Kalend. Nouembris scri-ptas recipere in urbem, & ciues profugos, vt essent militi hospitia, (nam magna pars propter priorem militum insolentiam urbem reliquerat) re-uocare præcipit. Itaque redit antiquum præsidium 14. Kalend. Decem-bris. Binis litteris deprecati Ultraiectini, questi erant, & erarij publici & ciuium suorum egestatem, & dudum exhaustos, nequaquam ampliùs posse suppeditare necessaria; ad hæc durum videri, quatuor pridem vr-
bium

*Multa &
alia ibi
mysteria.*

*Varia de
iis senten-
tia.*

*Iterùm vt
get Alba-
nus suam
decimam
& vigesi-
mam.*

*Ultraie-
ctenses sibi
refragan-
tes militi
grauat.*

1571

bium præsidia ; quarum aliquæ magnitudine pares, etiam opibus superarent, vni suæ imponi. Sed furdo hæc dicebantur ; ipsi que præfidarij æquè ac prius insolenter Ultraiectinos affligebant, & nec Magistratui parcebant. Ioannis Tatij Amerongij Consulis filius in ipsa excubiarum statione grauitè ab iis vulneratus ; ipse Consul Amerongius domi suæ penè occisus, cum vbique periculum videret, apud ceterum Magistratum causam testatus, vt saluti consuleret, vrbe exiuit.

Insolentia aliquot insignes ibi ab Hispanis parata.

1572

Interim sedulò vbique Albanus suam decimam & vigesimam vrgebat. Promulgatæ moderationes in speciem splendidæ, signatæ 24. & 26. Februarij, anno, vt tunc stilius Curiaë erat, septuagesimo primo, ad Pascha scilicet demum exeunte, hoc est, septuagesimo secundo ineunte, vt nunc vulgò loquimur. Sed difficile erat rem exequi. Nempe hæc inter cetera erant Edicti verba: Itaq; ordinamus & statuimus, vt Collectores mox se operi accingant, muniti singuli ministro publico loci, vel alio ad hoc deputato, Scabino, Feudali seu Notario ; qui mandent sub pœna sexaginta vel triginta librarum 40. grossorum Flandricorum, quatenus & sub iuramento & exhibitione suorum librorum manualium mercatores in singulis tabernis seu officinis declarent, ad quam summam ascendat decima mercium, vel operarum ab iis à die publicationis Edicti venditarum. Et si quidem soluant, benè habet; sin minùs, notent Collectores singulorum respõsa, & eos in crastinum peremptoriè coram Legislatoribus citent. Ita Edictum. Quod cum nulla ciuitas prima exequi auderet, certò metuens popularem tumultum & cædes ; tandem Albanus Bruxellæ, vbi præsens erat, rem tentandam censet. Sed commoti Bruxellenses tabernas & officinas suas omnes claudunt, neque quidquam venale habere, nec decimam proinde debere, affirmant; pistores panem, cereuisarij cereuisiam coquere recusabant : hinc mox turbæ ingentès oriuntur ; popululque quodammodò furit ; questibus & clamoribus omnia plena, dum non esset vbi necessaria pretio comparari possint. Proinde Albanus violentiùs agere, & præcipuos ciues, Bruxellæ hac ratione suis conatibus obsistentes, in ædium ianuis, nocte, nisi merces vendant distrahantque, suspendere statuit. Iam iussus licitor cum laqueis 17. & scalis decempedalibus præstò esse ; iam in armis miles erat, ac Fredericus Toletanus Viglium arcani Consilij Præsidem accesserat, pronuntiatam in reos mortis sententiam ei relaturus; cum ecce de Brila à Geusiis captus nuntius adfertur: cuius amissio cum maximi momenti ab omnibus cordatis, & ab ipso in primis Viglio haberetur, consilium cruentum hac ratione tunc fuit impeditum. Est Brila portus ad ostium Mosæ fluminis admodum opportunus; is Albano ipsis Kal. Aprilis hac via fuit ereptus: Dudum, vt diximus, exules profugique nautæ, & maritimi quidam ex

Verba Edicti pro colligendo decimo denario.

Bruxellenses animosè decimam recusant.

Durius in eos molitur Albanus.

Interea nuntiatur capta à Geusiis Brila Hollandia.

Belgio

Belgio mari se commiserant. Hi ductoribus quibusdam Nobilibus patria pulsis, viam sui damni recuperandi quærere videbantur; accessit paulatim ingens numerus; itaque tandem hostes suos in Vlia, Texela, Emfa, & alibi multis direptionibus incursionibusque diuexabant; seque potissimum in Angliæ finibus, portibus, maritimis montibus Doueræ & locis vicinis continebant. Proinde Albanus Angliæ Reginam sollicitare non desit, vt hæc prohiberi imperet: iniquum enim esse, & contra fœderis inter Angliam & Belgium initi conditiones, vt Regi rebelles, tot etiam excursionibus perpetratis, palàm & apertè reciperentur. Regina quamquam non per omnia cum Albano cõueniret, tamen Martio mense omnes sui Regni ditiones portusque egredi imperat; subditos etiam comitatum eis vendere prohibet. Hac necessitate Geusij discedere, & rem arduam, cui antea impares se semper reputarant, tentare coacti sunt. Erant aquaticorum Geusiorum coryphæi Comes Guilielmus à Marca Lumæi Dominus, Guilielmus Blossius Trelonius, Swetenius, Lancelotus Brederodius, Egmondanus quidam, Bartholomæus Entesius; item Flandri Cabelliaus, Riuius, Grauius, & Iacobus Martini Flandriæ Præsidis filius; insuper Ruychauerus, Brantius, Roybollius, Ioannes & Lochus Abelij, Hennebertus, & alij. Hi quadraginta nauibus partim magnis, partim paruis, præcipuè celocibus benè instructis Angliam relinquunt, & Douerâ Hollandiam petunt, Texelam versus, illinc Albani Liburnicas 14. aut 15. profligaturi. Interim nauem insignem Antuerpiensem ex Hispania mercibus pretiosis onustam, & alteram Biscainam in itinere intercipiunt. Plures Hollandiam Borealem & Enchusam destinabant, aut vbicumque exscendere commodum; sed vento aduerso in Mosam acti, vbi is iunctis Rheni aquis Oceano incidit, in ipso ostio Kal. Aprilis contra Brilam classem applicant. Mirati primo adspectu oppidani, mercatores esse credebant cõtrario vento illuc compulsos; nulla cogitatio erat bellum aduchi. Ex Maselantlusa, qui pagus Brile oppositus flumine interluitur, Ioannes Petrus Coppestocus in urbem aduersam mercatores aliquot ducens, conspecta nauium multitudine, id quod erat ratus, sociis desertis, rectà in classem nauigium vertit. Vbi de Tresslongo sciscitatus, & in adspectum eius adductus, aduentum gratulatur: is Lumæio hominem sistit, commendatque seu rebus suis perquam vtilem. Itaque ad Brilanos mittitur; annulumq; Tresslongus addit, fatis notum à patre Casparo, qui Præturam oppidi & insulæ pridè gesserat. Aduenienti porta patet, & ad Curiam contendentem circumfusus populus comitatur, cupidus scire quid nuntiaret. Inter eundem variè habent, pro ingenio quisque suo: pars benignè alloquuntur, pars conuitia homini dicunt. In Curiam & ad Magistratum cum venisset, à Lumæio & Tresslongo nuntiat,

Modus capti portus Brilensis.

Nempe prohibiti littoribus Anglica. nis, aliò eis erat migrandum.

Oblato cõmodo homine, nuntiant Brilæ, se venisse vt à decimo denario liberent.

1572 tiat, binos extra urbem ad colloquium destinarent, id innoxium ipsis fore; nam ideò venisse, vt grauiter oppressos à decimo denario pendendo liberarent: simul vt fides verbis esset, notum omnibus annulum ostendit; ac rogantibus copiarum modum, inconsulta libertate in immensum extollens, esse plus minus quinque millia dicit. Ea re consternatis cunctis, vix inuenti, qui in colloquium prodire auderent; iuerunt tamen. Hos Lumæius in Orangij manus, vt Hollandiæ Gubernatoris pro Rege, urbem seque dedere iubet; tum deliberando duarum horarum tempus concedit, atque ita illæfos, vt promissum erat, remittit. Tantus autem omnes metus inuaserat, vt properè conuasatis rebus per portam Australem tumultuaria fuga multi erumperent. Interim è nauibus exscendebat miles, & urbem accedebat, quosque in muris oppidanos conspiceret, interrogabat, vtrum portas aperire, an vim exspectare mallent. Cunctabunter respondet Magistratus: quippe cum ciuium potiores dilaberentur, & reliqui nonnulli recipere veluti liberatores aduenas vellent, gliscentibus quoque studiis ipse Magistratus dilabebatur; adè vt vix vniuersim octoginta remanerent. Elapso deliberandi tempore, cum adhuc tardarent, veritus Lumæius ne se communirent, nihil morandum arbitratus, copias bifariam diuidit; ac Treslongus ad portam Australem partem ducit, ibique Ioannem Duenuordium ærarij Quæstorem è fuga sistit: Borealem Roybollius exurit, & effringit, ac per hanc Lumæius ingreditur. Qui urbem occupauerant ducenti quinquaginta erant, ceteri classem seruabant: ciuibus non ita duri, sacros homines crudeliter habent. Postridie in templis comminutæ & direptæ imagines Sanctorum, reliquaque ornamenta: prædam omnem in naues imponunt velut discessuri. Et visus Lumæius nihil aliud consilij habuisse, quam vt vrbe insulaque direptis iterum abiret; nam Hispani militis impetum mox adfuturi, tantillis copiis sustineri à se non posse existimabat. Sed Treslongo, ac Centurionum nonnullis, qui nouerant bello inchoando locum opportunum, alia mens fuit. Igitur suadent, dandas ad Orangium litteras, & suppetias postulandas; tum de oppido defendendo fœdus incunt, & tormenta bellica è nauibus inferunt. Nullum loco præsidium erat. Duo antea Hispanorum signa fuerant, quæ Nouembri superiori, vt commemorauimus, cum aliis aliquot euocata Albanus Ultraiecto imposuerat, vt urbem contra exactionem decimi denarij magno animo nitentem, tantò magis fatigaret. Hic ergo nuntius captæ Brilæ Bruxellanis saluti fuit. Etenim Albanus, etsi oppiduli vnus iactura haud valdè moueri se simularet, gnarus tamen exigua quamuis principia, si neglexeris, incrementum & robur sæpè magnum mora accipere, tum maximè de opportunitate loci à Viglio & aliis instructus, Comitem Bossuuium,

qui

Dicens ille, esse circiter quinque millia hominum, omnibus metum iniecit.

Ciuiibus pluribus fugâ elabentibus Geusij ad urbem accedunt.

Vim duobus locis parant, vrbeq; potiuntur.

Dubij primum, mox comunien- dum locum statuunt.

Quare in loco tanti momenti tunc non fuerit præsidium.

qui tunc præsidium Vltraiecti habebat, cum cohortibus Hispanicis decem, quibus Ferdinandus Toletanus præerat, belli initia profligare iubet. Decem vniuersim cohortes erant. Eæ cum Masenlantflusam ac Schiedamum peruenissent, sexta Aprilis, eadem Feria sexta sancta ante Pascha, flumen transgressæ, nauibusque in Bernissa relictis, in insulam Vornensem, vbi Brila sita, nullo resistente exscendunt. Lumæiani numero longè inferiores cum aditum in insulam prohibere non possent, urbem tueri statuerunt: quod vt facilius ipsis esset, ad portam Australem igne iniecto suburbium exusserunt. Hispani rectà Brilam petiere: sed oppido appropinquantes, dispositus per arbuſta suburbana miles sclopetis excepit; ac ciuium vnus in aquam insiliens, noui agri cataracta effracta, tantum aquarum intromisit, vt planitie deserta, in aggerem editiorem recipere sese Hispani cogentur: cumque nihilo segniùs ad portam Australem oppido incumberent, explosis intus crebris tormentis fortiter repulsi tandem discesserunt. Etenim dum hæc gerebantur, Treslongus & Roybollius clanculùm egressi, naues Bernissæ relictas, quibus in insulam Hispani transmiserant, partim incenderant, partim perforatas submerferant, alias in flumen propulerant. Quod vbi Hispani rescuere, cum immensum aquæ crescerent, veriti, si manerent, ne per eas pereundum ipsis foret, in præcipitem se fugam dedere: ac pars nauibus adhuc reliquis in vltiorem Beierlandiam euasere, pars amotas atque in aquis fluctuantes nando assecuti sunt, alios gurges lutumve hausere. Ac stragem sanè magnam nullo panè negotio Lumæiani edidissent, nisi propter ciuium & profugorum ex agris hominum incertam adhuc fidem, egredi oppido inconsultum putassent. Hac victoria, vti assolet, animi illis & copiæ creuere. Itaque postridie Paschatis, habito insulanorum censu, fidem inter se obstringunt, atque Orangio tamquam Regio per Hollandiam Gubernatori sacramentum dicunt, in eius fide atque obsequio oppidum insulamque strenuè propugnaturi. Hispani interim, postquam hac ratione Brilam & insulam circumiectam deseruissent, festinato itinere confecti, dein ab aquis, per quas euasert, madidi, lutoque obruti Dordracum venere; sed negato in urbem introitu, Comes Bõssuuius veritus, si è tractu illo discederet, ne vrbes vicinæ, Albani & Hispanorum odio, itidem deditioem facerent, Roterodamum contendit. Vbi vix cum Nobilibus paucis intromissus, petiit à Magistratu, vt militibus suis tantum transitum permitterent, aliò enim ducere velle. At oppidani, dolum metuentes, præter urbem transire posse respondebant. Tandem, vbi deliberatum fuit, id permittitur, vt manipulatim transmittantur. Itaque ingressio primo manipulo, cum occludi porta deberet, reliqui omnes impetu facto, irrupere. Erant ad portam exiguæ excubiæ, nec resistere satis validæ.

1572

Adest Bõssuuius cum Hispanicis Brilam recuperaturus.

Agro vndique stagnante, frustra Hispani expugnationem tentant.

Discedunt fugientium in lar.

Insulani persuadentur à Gensis iurare principi Orangio.

Hispani Dordracum exclusi, Roterodamum veritus contendant.

1572

In his faber ferrarius quidam, vir manu promptus : qui cùm præ ceteris repugnaret, Bossuuianus vnus eum stricto pugione confodit. Id quasi audendi signum esset, Nobiles qui circà erant, ac milites alij, in excubi-

*Portam vi
inuadunt
multis ci-
uibus ca-
sis.*

tores versi portam inuadunt, ac partem cédunt, partem extra urbem pro-
pellunt. Factum hoc item postridie Paschatis, die 9. Aprilis. Deinde in
obuios quosq; grassati, ciues plures interficiunt, sexum infirmiore pro
libidine habent, nefaria fanè licentia, quamdiu urbem tenuerunt; quod
fuit vsque 13. Augusti. Hoc facinore Comes Bossuuius hætenus popu-
lo gratus, omnium odia irritauit. Roterodamo sic potiti, paucis post die-

*Recuperat
Hispani
Delfsham-
nam, casis
præsidia-
riis.*

bus Delfshauiam, paulò antè à Lumçianis captam, noctu inuadunt, casis
præsidariis, locoque capto præsidium imponunt. Interea Albanus de
Vlissinga, maioris etiam momenti Belgij portu retinendo, sollicitus fue-
rat. Itaque euocatas è Brabantia octo Hispanorum cohortes sub Oso-
rio Angelo eò destinat. Iam fundamenta arcis ibi iacta erant, caque re
magis etiam in se ciuium animos concitauerat : sed ille querelas parui
pendens, maiore præsidio rem gesturus, cùm tantum pauci illic præsidia-
rij Galli-Belgæ essent, metatorem misit; qui cùm quinto Aprilis Hispani-
nis mox venturis hospitia parare vellet, indignati ciues, palàm etiam nõ-
nulli dicebāt, seruitutem longè pessimam sibi parari, nec vlli vrbi magis
arcem aut militem quàm ipsis grauem fore. Aduenerat paucis antè die-
bus Ioannes Cuyckius Herptenus de Brila capta clam nuntium adferens;

*Interea de
Ulissinga
seruanda
Albanus
constitue-
rat, sed se-
rò.*

qui se passim ciuibus immiscens, si qui rebus nouis studere videbantur,
eorum audaciam callidè accendebat, hortabaturque, palàm edicerent,
non se Hispanum militem recepturos; præstò esse vindicem Orangium
cum magnis copiis qui ab Albani tyrannide Belgium liberaret : nec in-
grata multis oratio, qui periculo, quod ab arce & Hispanis immineret,
exaggerato, viri conatum adiuuabant; adeò vt tandem ipso illo quinto
Aprilis, Feria sexta ante Pascha, Galli-Belgæ præsidarij expellerentur :
cumq; in portum eo ipso die Hispani adnauigarent, orto tumultu, idem
Cuyckius omnes hortabatur, nunc virtutis suæ meminissent; quòd si
Hispanos admitterent, de vita & bonis omnium actum scirent; eiecisse
iam se præsidarios; ac læsam hoc crimine maiestatem Regis; Egmon-
danum Hornanumque tantos viros ob oculos ponerent, nec temerè sibi
spem vllam veniæ facerent. Inter hæc quidam è turba potu largiore au-
dacior, si quis duos cereuisiæ cantharos præmium daret, in aduentantes
machinam aliquam è muris vrbis explosurum se pollicitus, liberaliter à
Cuyckio donatus, rem perfecit; idque ita Hispanos perturbauit, vt abru-
ptis retinaculis vela dantes, Middelburgum protinus naues dirigerent.

*Expellunt
Ulissingani
paucos præ-
sidarios
Gallos.*

Antonius Burgundus Dominus Capellæ, prouinciæ Gubernator, vbi
rem gestam intellexisset, Middelburgo illuc profectus, qua erat auctori-
tate,

*Homo e-
brius ma-
chinam ma-
iorem in-
aduentan-
tes Hispani-
as explo-
dit.*

tate,

tate, comprimere initia turbarum statuit. Itaque conuocato ad Curiam 1572
populo, vir non indifertus blanda oratione demulcere conabatur. Nihil

ita præter spem ipsi accidisse, quàm hunc motum; cuius culpam pœnitentia eluere possent: quam obrem ad obsequium redirent, facili adhuc *Frustrà
Dominus
Capella
pacare ni-
tur Vliffingenses.*
apud benignum Regem venia; promittere etiam id se effecturum, vt delictum Albanus dissimulet. Et pænè suadis verbis nonnullorum ani-

mos perpulerat, sed inmixtus turbæ Cuyckius ad astantes, Egregium, inquit, Oratorem, qui simplicitatem vestram libenter falleret. Ita irritati; cum interturbarent, impetrato iterùm silentio, prosequi orationem cœpit: Considerarent Regis potentiam; cui si animos obstinarent, resistere tamen nullo modo possent: vires suas expenderent, nulla belli instrumenta, nullum militem aut stipendia in promptu esse: ac si essent, incertam tamè belli aleam vrbes sæpè potentissimas quin & prouincias euertisse. Plura conantem, iram vultu ostentantes ciues, & verbis etiam in-

terminati illicò vrbe facessere iubent. Inde eiectis simul his qui nouam arcem moliebantur, initia inuisi operis (quod quartum iam pedem supra terram exstabat) protinus diruunt. Mox in vrbem Paciottus venit, ratus Hispanos, qui præmissi ab Albanò, ab oppidanis receptos esse. Si- *Initia ibi
noua ar-
cis, ciues
certatim
diruunt.*

mul in terram egressus esset, nauem qua vehebatur inuadunt, ac supellectilem diripiunt: id inopinatum hominem perculit; nam de rebus iam narratis nihil famâ acceperat. inquirenti de Hispanis nemo respondet, sed hominem detinent: dederat ei in mandatis Albanus, vt præsidio at-

que arci præset. Eo rerum statu Cuyckium ad se Magistratus vocat, & quis modus asserendæ libertatis sit, consilium rogat. Is auxilium à Lumæio petere iis auctor est, ipseq; ad Lumæium missus, cum Dordracum applicuisset, euestigiò per fidum quemdam tabellarium primò Wesaliam, inde Dillemburgum deferenda ad Auriacum tam læta rerum principia curat: tum Brilam pergens à Vlissinganis litteras Lumæio tradit. Qui initio difficilior causabatur, exiguas sibi copias esse; nouitium militem, qui indies afflueret, parum adhuc armis instructum. Sed cum Cuyckius responderet, viros daret, ipsos arma curaturos; submissurum auxilia promisit. Nec multò post Tresslongum mittit, qui tribus nauibus ducentos aliquot subuehebat, homines templorum spolia indutos, & quibus casulæ pro loriceis, aut similis sacrorum ornatus: quippe illa temporis illius fortuna erat (verba sunt viri non infimi inter Fœderatos) vt homines magna pars profani, impetu magis quàm consilio, Religio-

nis libertatisque restaurationem per sacrilegia ac rapinas conarentur. Cum ad vrbem accessissent, datis armis, habitòq; delectu, in præsidium Vlissingæ recipiuntur; ac statim Tresslongus Paciottum in furcam agit, & supplicij socios duos Hispanos addit. Ægrè mortem Paciottus acci-

*Tresslongus
Brilâ Vliffingâ cum
ducentis
venit.*

*Paciottus
Hispanus
archite-
ctus in
furcam
agitur.*

1572

piens, vitæ pretium ingens offerebat; sed Treslongus morte fratris asperior, quem Albanus anno 1568. capitis supplicio affecerat, vt iniuriam vlcisceretur, nullum gratiæ locum reliquit: & maxime se Albanum lædere existimabat, si summum munitionum artificem, egregium belli ministrum, etiam sanguine Albano, vt ferebatur, iunctum, è medio eriperet. Iam alea iacta erat Lumæio & sociis quiduis audendi pro libertate. Itaque gnati, non impune facinus Albanum habiturum, cuncta hosti excipiendo necessaria parant, ocyusque in Germaniam ad Orangium, in Galliam ad Ludouicum Nassouium, rerum quæ quotidie gerebantur nuntium vnum post alium mittunt, & auxilia poscunt, atque interim festinatis operis in omnem partem, quantum possunt, se muniunt: nec multò post Hieronymus Tserartsius, è familia Orangij, eiusque stabuli Præfectus, à Nassouio è Gallia cum aliquot Gallorum copiis, Walachrię insulæ, in qua Vlissinga, præfutura submittitur, & ab Anglia miles aderat ab exulibus ibi Belgis. Per quæ adeò illis animus creuit, vt bellum expectare istis viribus nõ contenti, plus auderent, ac vicinos, qui Albani partes sequerentur, infestare haud vererentur. Ceperant Brilani quosdam pisces Veranos: his per litteras libertatem sine pretio Cuyckius obtinuerat, ac prætereà comineatum Lumæius dederat, liberè exercendæ piscaturæ. Quod beneficium ceteris etiam piscatoribus mox indultum, adeò omnium animos flexit, vt exuto Albani obsequio, in Orangij fidem passim recipi optarent. Quod vbi Tserartsio & Cuyckio compertum, ambo Veram, insulæ Walachranæ armamētarium, cum militibus sexaginta 2. Maij abeunt; ac, relicto ad portam comitatu, oppidum ingressi, à Magistratu petunt, vti se Orangio dederent, & præsidium aliquod admitterent. Magistratu negante, cum Tserartsius discessisset, Cuyckius in hospitio remanens, & conuocatis, quibus pridem libertatem impetrauerat, eadem vespera id effecit, vt horum opera pisces alij persuasi oppidum promitterent. Nec res differtur. Postero die, adducta ad terrorem cohorte, ipsi quoque pisces armati, nequidquam resistente Magistratu, deditionem faciunt; rebusque ex tempore ordinatis, cum præsidium non sufficeret, petiitum est ex Anglia supplementum virorum centum viginti quinque, quos Belgarum illic exulantium stipendio Cuyckius legit. Fama rei Albanum perculit, etsi vir animi ingentis, metum dissimularet; nec sciebat quid primum aggrediretur. Amstelrodami & Enchusæ per Boshusium naues aliquot bello instruebat, vt Mosæ ostio occupato, & Lumæium coërceret, & nutantem Enchusam assereret. Sed de ea iterum mox. Intereà die 24. Maij Montes, primaria Hannoniæ vrbs, à Ludouico Nassouio fratre Orangij hoc stratagemate intercipitur. Collectis subito in Francia auxiliis, cum equitibus leuis armaturæ quin-

*Ad sunt
Vlissinga-
nus auxilia
ex Gallia
& Anglia.*

*Captis di-
missisq;
piscatori-
bus Vera-
nis, Gensij
eos sibi cõ-
ciliant.*

*Frustrà
obnitente
Magistra-
tu, etiam
Vera cedit
Gensij.*

*Modus in-
tercepta ci-
uitatis
Montensij
in Hanno-
nia.*

quingentis, sclopetariis mille, clam sub vesperam ad urbem venit, copiisque in silua vicina occultatis, duodecim aliquot selectos milites casum tentaturos præmittit: qui dissimulato habitu, ceu vinarij mercatores diuersorium ingressi, inter cœnam hospitem rogant; quæ portæ aperiendæ sit hora; esse ipsis vini plurimum, iam ob solis æstum noctu adueherendum: qui ignarus doli, quartam dicit; attamen si maturius vellent, aliquid custodi promitterent, qui tempus non grauatè præuerteret. Ita summo manè hunc accedentes, cum ad promissum pretium portam maturius aperuisset, hominem obruncant, claues eripiunt. Inde urbem euestigiò cum equitibus quinquaginta Nassouius inuadens, eos per vicos disponit, ac, sicubi ostia aut fenestras aperiri conspicerent, illuc sclopos explodere iubet, & vociferari interim, ne timerent, aut hostile quidquam tentarent; adesse libertatis auctores, & Orangium in propinquo, qui decimæ tributum grauissimamque Albani exactiones auerteret. Id aliquot horis tam incondito clamore actum, vt vel milleni in armis esse viderentur. Vrbe eatenus capta, dum sic domus obsidentur, neque reliquæ copiæ procederent, ocyus se Nassouius proripit, cogniturus cur morarentur. Itaque per siluam oberrantes equites quingentos, qui singulos à tergo pedites vehebant, in urbem ducit: inde Curia occupata portas claudit, ac per vallum excubias statuit: tum Magistratum conuocatum blandè affatur; non hostem sed amicum venisse; proinde illæsam urbem habituros: aduentare Orangium fratrem, cuius nomine rem tam magnam inceptasset, nihil aliud animo agitare, quàm vt florentissimum pridem Belgium contra vim Albani adiuuaret. Ea oratione plures sunt deliniti. Deinde incertæ fidei ciuibus arma adimit; alios consueta artificia aut commercia exercere per tubicinem iubet; suos proteruè agere vetat. Inuenta ibi arma multa, & cetera belli instrumenta, ærarium ingens, gaza plurima, plurimum facræ suppellectilis, & ex auro argentove imagines Sanctorum, quas vicinæ Abbatix & Monasteria, fama captæ per Lumæium Brilæ territa, ceu in loco maximè tuto asseruandas deposuerant. Triduo post sclopetarij bis mille accessere, festinantem Nassouium subsecuti; mox Iunio mense sub Mongomerio equites mille ducenti, pedites mille trecenti. Eodem tempore capta à Lanouio & Famarisio Valenciana, vulgò Valencenæ: sed cum præsidium, quod in arce erat, repugnaret, eique suppetias ferret Ioannes Mendosa leuis armaturæ Præfectus cum duabus equitum & totidem peditum turmis, Famarisius, digressio pro auxiliis Montes Lanouio, cum oppidanorum studia deficerent, irruentibus præsidiariis, deserere urbem, & vi erumpere coactus fuit. Toto hoc mense Maio Enchusiani ciues in Boreali Hollandia inter se tumultuati erant, quidam

1572

Ludouicus Nassouius specie mercatoris Montes cum solis primū inuadit.

Pauci calidè agunt, ne quis ciuium fenestras aperiant.

Ingressi mox plures, blandè nihilominus agunt.

Eodem tempore intercepta & Valencenæ, sed mox deseri coacta.

Deficit & Enchusia ab Albano, diu fluctuans.

1572 Albano, alij Orangio studentes. Tandem initio Iunij, frustrà obluētante Magistratu, Præfecti aliquot partium Orangij in urbem admissi sunt, deinde ipsius Orangij iussu tradita Sonoio Præfectura; qui Bremâ Embdam profectus, festinatis diu noctúque itineribus Enchusiam ingressus est, magno per viam prope Medemlacum discrimine, ne à Gallis Albano militantibus interciperetur; nam & portus ab Albani nauibus obsidebatur. Hic statim rebus ordinandis animum appellit, & oppido quadrifariam distributo, excubias disponit; tum ad Orangium nuntium mittit, & suppetias poscit, quibus reliquum Borealis Hollandiæ tractum, facili adhuc per initia successu, in tanta animorum aut consternatione aut fauore, ad partes traduceret. Itaque II. Iunij, etsi successu perdifficili, armatis contra se oppidanis, Hornam quoque Sonoius capit: ac mox reliquas illic vrbes, Alemariam, Edamum, Monachodamum, Purmerendam. Tum Præfecturas ordinare instituit; & Medemlacum Cabellauio, Hornam Hofwegio, Alcmariam Mostardo, Edamum Grauiio decernit: ipse à Lazaro Mullero Tribuno adiutus, qui cum instructa legione aduenerat, quotidie cum hoste manum conferebat; quippe Bofhusius cum classe urbem infestabat, quamuis paruo successu, cum etiam tres cohortes in Orangij partes transfirent. Dum hæc fiunt, Dux Medina-cæli Albano à Rege successor datus, cum bis mille Hispanis in Belgium aduentabat. Id vbi Flissinganis cognitum, Balduinus Eobaldus, Ioannes Morus, aliiq̄ue circa Flandriæ oram 10. Iunij eum inuadunt. Necdum Medina-cæli intellexerat tantam Auriaco classem esse, eoq̄ue negligentior hosti se obnoxium fecerat. Ducebat naues quinquaginta quatuor; ex iis viginti sex magnæ Belgicæ mercatoriæ in Hispaniis armatæ, reliquæ minores erant, quas Astabres Cantabri dicunt. Has magno impetu Flissingani adorti, superant fugantque, & ex viginti sex maioribus vix quinque saluæ euaserunt. Ipse Dux cum minoribus nauibus copiisque elapsus, Slusam appulit; alij Rammekenum, & inde Middelburgum euaserunt; victoribus ingens præda obtigit. Medina-cæli Slusâ Brugas se contulit, inde Bruxellas ad Albanum, infausto per principia augurio, minùs iam auidus destinatæ Prouinciæ, quam videbat audiebátque omni parte turbatam; quare & munus apud Regem deprecatus mox fuit. Nihilominùs naues Cantabricas viginti bello parat, & Machliniâ tormenta ænea viginti quatuor, currúsque aliquot cum pilis ac puluere nitrato mittit: quæ vniuersa Flissingani in Flandria intercepta in suum armamentarium transtulerunt. Inde aliis submissis, instructæ naues, ferente vento Slusâ Rammekenum deuehuntur, tribus tamen minoribus in itinere interceptis: quin, illic cum essent, arcis præsidio vt putabatur satis tutæ, Theobaldus Worstius, Flissinganus, vir promptæ audaciæ, vi aggressus,

Mox Horna quoque à Sonoio capta vicinâq̄ ciuitates.

Dux Medina-cæli, ignarus horû cum milite appellit.

Accipit à Zelandis aliquantâ classem.

Clades secunda ad Rammekenum.

gressus, nequidquam adiuuantibus arcis præfidiariis, omnes capit, incenditque: milites plures trucidati, reliqui nantes euasere. Sub idem tempus, die 19. eiusdem mensis Iunij Adrianus Switenus Audewatram, oppidulum Hollandiæ Australis, natura loci satis firmum, cum exigua manu ad partes Orangij traducit; diésque paucos ibi commoratus, cum nouas sibi copias parasset, relicto illic exiguo præsidio, cum sexaginta plus minùs militibus deinde Goudam petiit, ac 21. eiusdem Iunij per fautores, porta aperta urbem ingressus, forum occupauit. Oppidani excubias in Curia agebant; ex quibus cum vim tentandam quidam putans explodere in illos sclopum vellet, inhibentibus pluribus, non multò post citra vllum sanguinem facta est deditio. Switenus ductor in prima suorum acie versabatur, eumque sequebantur Vrenengius Ultraiectinus, & Tzerclausius Hagienfis. Ducto circum Curiam agmine, cum initio circiter sexageni essent, accedentibus ciuibus adeò statim auctus est numerus, vt mox ferè sexcenti numerarentur. Conuocato Magistratu, in Philippi Regis Hispaniarum & Orangij Gubernatoris Hollandiæ verba singuli iurant; & Præfectus arcis, cum vim pararent, ipseque interceptum inteligeret qui ab Ultraiectinis opem peteret, non multò post se deditit. Inde per ædes singulorum inuestigatum, quantum quisque annonæ haberet; cumque vix in octiduum inueniretur, missi illic mercatores, qui necessaria à Dordracenis pretio obtinerent. Et illi, etsi nondum partes Orangij sequerentur, vicinæ vrbi non grauatè subuenerunt. Cùmque Hispani, qui Roterodami præsidium agebant, Iselæ ostium obstruxissent, appositis liburnicis suis, Crimpenum vsque frumenti plurimum nauigio deuexerunt: ex quo loco Goudani curribus impositum porrò in urbem adduxerunt. Interim necessaria omnia Switenus curabat, & præsidium ordinabat: tum ductis Leidam copiis, cum non ita pridem, misso à Sonoio, Guiljelmo Grauiio Gandauenfi, hominem extraneum recipere Magistratus noluiisset, opera Pauli Busij Syndici aliorumque quorundam ciuium ipse admissus, Ioannem Eilofium Groningensem cum cohorte vrbi imponit. Dordraceni, iam dudum affectus in Orangium proni, ne impetu præcipitata consilia infeliciter caderent, palàm eius partes amplecti hactenus distulerant: sed hoc rerum statu non amplius differendum rati, aduocato Bartholomæo Entesio, qui in propinquo sub Lumèij auspiciis cum bellicis aliquot nauibus agebat, 24. Iunij, ipso Natiuitatis Baptistæ Albanum hostem renuntiant; statimque iis ab Orangio Boxtelius, cui etiam Comitatus Buranus postea commendatus fuit, Præfectus datur. Paulò post Harlemum quoque ad partes venit, Berkenrodij, Coltermanni & Kiesij operâ. Illi enim cum mandata Orangij ostendissent, obnitebatur initio Magistratus, & deliberationem

1572

*Capti à
Gensis
Audewatram,
mox
quoque
Gouda.*

*Iurant
Goudani
Regi, &
Principi
Orangio.*

*Provident
sibi de cõ-
meatu,
frustrâ ob-
nitentibus
Hispanis.*

*Accipiunt
& Leidani
præsidium
Orangij.*

*Mox Dor-
draceni;
deinde
quoque
Harlemenses.*

1572

petebat: qua negata, cum ciuium studia animaduernerent, hisce legibus urbem dedunt, Vt sacramentum Philippo Regi olim & Orangio Gu-
 bernatori datum ne mutarent. Magistratu, saltem ad Orangij aduen-
 tum, nemo amoueretur. Albanus verò hostis publicus haberetur. Cun-
 ctis vita ac facultates saluæ essent. Clero aut Monasteriis nulla vis fieret;
 milésque nullus extra Ruchauerij cohortem, nisi arbitrio Magistratus,
 vrbi imponeretur. Hos Gorcomienses secuti sunt die 26. eiusdem iam
 sæpè dicti mensis Iunij, Marino quodam, arte eorum qui Orangio stu-
 debant, in urbem cum paucis recepto; qui deinde biduò post arcem cum
 iis qui eò confugerant, Ecclesiasticis, & aliis, vi ad deditiōem compulsi,
 incolumitate omnibus promissa, sed nequaquam seruata, vti prolixè do-
 cet eruditissimus & integerrimus Guilielmus Estius Gorcomianus, ab
 oculatis & auritis testibus omnia depromens, in libro de immani crude-
 litate in viginti & vnum Martyres, maiori parte Gorcomienses, eo tem-
 pore à 27. Iunij vsq; 6. Iulij in eadem arce Gorcomiensi exercita, ac dein-
 cept à 7. Iulij vsque noctis medium post octauum eiusdem, Brilæ con-
 summata, quando intempesta nocte sine vlla iudicij forma, iubente Lu-
 mæio, dicti Martyres, viginti & vnus (quibus in arce Gorcomiana cum
 ceteris fuerat iurata vita salua) extra oppidum Brilense in horreo, vbi pri-
 dem Ruggense Regularium Monasterium fuerat, crudeliter ex trabibus
 duabus suspensi sunt: quo in libro, parte prima, cap. 20. hæc ille inter ce-
 tera de iis quæ Nicolaus Picus Guardianus Minoritarum in arce illa
 Gorcomiana pertulit: Funem, inquit, quo pro sui Instituti ratione cin-
 ctus erat, in collum eius milites pro ludo iniiciunt, eum supra ostium
 nunc attrahunt, nunc dimittunt, dum peruestigant vbi funem inne-
 ctant; tandem crebro illo ad superiorem ostij partem attritu funis rum-
 pitur. Iacebat ergo vir sanctus humi prouolutus, nullo vitæ indicio. Ac-
 cedunt milites, admotis candelis ardentibus, spectantibus captiuus reli-
 quis, amburunt ei frontem, verticem, os, genas, aures, mentum, nasum.
 Quin etiam (ô immanitatem!) flammam naribus insertam in cerebrum
 submitunt. Neque id fatis. Os illi vi diducunt aperiuntque, & ardente
 candela immissa, linguam & palatum omne adurunt. Et cum nullum
 esset vitæ indicium (tamen superuixit) abierunt, dicentes, Monachus est,
 quis requiret? Et de crudelitate in omnes generatim, Brilæ, cum suspen-
 derentur, lib. 2. cap. 25. Ceterum, inquit, neglectè admodum à licitoribus
 extrema supplicij peracta fuere, parum sollicitis, vt qui pendebant, benè
 strangulati citò morerentur. Nam alius ore funem velut frænum morde-
 bat; alius extremo mento suppositum, alius gutturi quidem admotum,
 sed non satis adstrictum habebat; quo factum est vt quidam in clarum
 vsque diem adhuc spirarent. Nec ea re contenti, vestibibus vsque ad nu-
 dum

*Sensij,
Gorcomio
intercepto,
deinde arce
potiumur.*

*Saniunt
contra fidē
datam in
Ecclesia-
sticos.*

*Viginti &
vnus, sine
vlla forma
iudicij, no-
ctu iuxta
Brilam
suspensi.*

*Crudelitas
in eos cum
adhuc Gor-
comij esset.*

*Tumul-
tuarie sus-
pensi, non-
nulli ad-
huc vsque
manē spi-
rant.*

„ dum detractis, auriculas, nares, pudendas etiam corporis partes (heu bar-
 „ bariem!) amputare aggressi sunt. Quòd in omnium ferè corporibus fa-
 „ ctum est, alio clamante: De sacrificulo illo auriculam habere me oportet;
 „ tet; itemque alio: Et me de illo Monacho nasum; rursusque alio partes
 „ obscenas obsceniori vocabulo appellante: & ne quid ad extremam in-
 „ solentiam reliquum facerent, accepta de Sanctorum corporibus mem-
 „ bra galeris suis affixerunt; quibus perpulchrè, vt ipsis videbatur, ornati,
 „ triumphali pompa in urbem sub quartam matutinam regressi sunt. Hęc
 „ ille. Sub idem tempus in Zelandia quoque die 25. eiusdem Iunii Ziriczæ
 „ Orangio tradita est. Quin dum hæc in Hollandia & Zelandia fiunt, Co-
 „ mes Bergensis, qui sororem Orangij habebat coniugem, sumptis armis
 „ in proxima sibi Gelria Comitatum Zutphanensem inuadit: & cum
 „ multa sine præsidio oppida essent, aliquot cepit; inter hæc Zutphaniam
 „ ipsam, Dotecomium, & Dusbürgum. In Velauia quoque eius Legatus
 „ Glisenbergius Harderwicum 9. Iulij occupauit, moxque etiam Hatte-
 „ mum, Elbürgum, & Oldensaliam. Horum exemplum deinde Swolla,
 „ Hasseltum, & Steenwica sequuntur, etiam Gelmuda ac Vollenhouia.
 „ Inde in Frisiam quoque Occidentalem bellum prolatum est. Adiunxe-
 „ rant se Fœderatis Nobiles eius Prouinciæ, Martina, Botnia, Hottinga,
 „ Galama, & alij, quibus cognita loca regionis, & occulta ciuium multo-
 „ rum studia. Eorum itaque operâ ad Australe fretum Stauera, Enchu-
 „ sam aduersam spectans, occupatur; sed arcem è legione Billij Galli-
 „ bæ tenuerunt. Hanc obsidentes Fœderati tormenta admouere, Sneckâ,
 „ Bolswerdiâ & Franekerâ aduecta, & auxilia à Sonoio missa erant. Sed è
 „ diuerso submissæ à Billio quinque cohortes Gallorum & nouem Ger-
 „ manorum, aduentu inexpectato adeò obsessores terruerunt, vt metu
 „ longè maiores copias aduentasse existimantes, turpi fuga arcem simul
 „ urbemque desererent. Circa id tempus cum cohortibus octo Germa-
 „ norum in Frisiam Iustus Schouwenburgicus venit ab Orangio Præses
 „ Prouinciæ destinatus; qui posito Franekeræ domicilio, Curiam iuri di-
 „ cendo ibi nouam constituit, ad quam Sneca, Bolswerdia, aliaque loca,
 „ quæ ibi Fœderatorum partes erant amplexa, pertinerent. Variè vtrinq;
 „ velitatum est, & pagi aliquot, & inprimis Monasteria prædæ obnoxia
 „ fuerunt, armis deinde & flammis deleta. Albano autem vndique nuntij
 „ minùs grati adferebantur; quibus etsi meritò angeretur, egregiè tamen
 „ dolorem animi dissimulat: sed inprimis ei curæ erant Montes, vrbis pri-
 „ maria Hannoniæ, à Ludouico Nassouio, vti diximus, 24. Maij astu occu-
 „ pata. Itaque Iunio desinente, & Iulio incipiente, Fredericum filium ob-
 „ fidioni vrbis inchoandæ cum quatuor millibus peditum & quadringē-
 „ tis equitibus præmittit; ipse simulatque res alias ordinasset, cum maiori-
 „ bus

1572

*Plusquam
 barbaries
 in Marij-
 res Gorco-
 menses.*

*Sub idem
 tempus &
 Ziriczæ
 Geusis
 cedit.*

*Item Zut-
 phania &
 vicina lo-
 ca.*

*Stauera
 capta, mox
 iterum
 erepta.*

*Nililomi-
 nus in vi-
 cinis locis
 figunt
 Geusij do-
 micilium.*

*Albanus
 Montes
 Hannonia
 obsidere
 parat.*

bus

1572 bus etiam copiis secuturus. Fredericus eò profectus, proximum vrbi Monasterium Bethlehemum die tertio Iulij occupat, atq; aduersus vim communit. Nassouius nihil territus, urbem seque hosti excipiendo parat. Premebat Albanum ærarij angustia: nam & plurimum Hispanis debebat, quorum iam militia uti cogebatur, & copiis insuper nouis opus erat, neque decimæ aut vigesimæ spes superesse videbatur. Quamobrem, quod temporis ratio posceret, inuidiosum tributum differre statuit; utque animos alienatos demulceret, remittere decimam ac vigesimam se velle dixit, dummodò alias pecuniæ colligendæ rationes ostenderent. Sed de hoc iterum postea. Non longè autem post captum Goricomium (quod factum diximus 28. Iunij) arx Louesteinia in insula Bommeliana, ac Liesveltum è regione oppidi Schoonhouij, Lumæianis deditioem fecerant: qua rerum conuersione commotus Bossuuius, ad portum Ultraiectinum, quem vernacula vocant lingua *de Vaert*, cohortem peditum è sua mittit legione, qui egregiè locum munire; Loscotium verò Præfectum cohortis Belgicorum peditum Schoonhouium mittit. At plebs, inuito Magistratu ei portas claudens, causa fuit, ut Ultraiectum reuerteretur. Qua de causa Bossuuius omne frumentum à Schoonhouianis Amstelerodami coemptum detineri, nec tamen vendi iussit. Quibus Orangiani vicinarum ciuitatum intellectis, Dordraco, Gorichemo, Gouda, Oudewatera, aliisque locis copias in vnum coegere, non dubitantes quin operâ tumultuantis plebis à Schoonhouianis admitterentur. Verum loco gratulandi eis aduentum, maiora minoraque omnia in eos exonerant tormenta. Quare incensis suburbiis, abactisque armentis, ad sua singuli rediere. Magistratus Schoonhouianus hac occasione, operâ Catholicorum ciuium adiutus effecit, ut renouato Regi sacramento, Ultraiectum Legati mitterentur ad petendum præsidium. Mittit iterum Bossuuius Loscotium, addens frumentum à se detentum: redeunt quoque, re cognita, Orangiani, ut Loscotium cædant, frumentumque eripiant. At is celeritate vsus, occidente sole oppidum intrauit, relicto in nauibus frumento ad portum Ultraiectinum præsidio centum sclopetariorum dicti portus præsidiariorum. Quin certior factus Loscotius hostes in itinere esse, ut naues frumentarias intercipient, eis obuiam proficiscitur. Habebat sua cohors trecentos veteranos; conscripserat Magistratus Schoonhouius è plebe ducentos: qui simul profecti, in hostem mille ducentos pedites habentem incidunt. Parant utrimque animos ac arma, concurruntque. Audiunt, qui frumento ibant præsidio, sclopetorum reboatum: iubent naues paululum consistere; hostesque à tergo, commonito Loscotio, adorti, atq; is à fronte vrgens, mox omnes in fugâ egere. Cecidere supra quadringentos; abducti Schoonhouium sexaginta

Schoonhouiū inclinat ad Geusios.

Seruatur eā Regi Bossuuius.

Regijuxta Schoonhouium 400. Geusios cædunt, 60. abducunt.

ginta captiui, postridie à frumenti præsidariis Ultraiectum perducti. 1572
 Deinde Bossuuius cohortem peditum Wicæ Durstatti, ac tantumdem
 Culenburgi in præsidio mittit, profectusque ipse Amersfortiuin nullis
 rationibus obtinere potuit, vt præsidium admitterent. Nardam profe-
 ctus, idem est expertus. At Wesopiani ac Mudani, vbi imunita est arx, in
 oppidis ac arce præsidia recepere: ceteri ea de causa recusabant, quòd vi-
 cini Harderwicani ac Elburgij, Comitum Tsherenbergij præsidium 9. Iu-
 lii, vti suprà diximus, admisissent. His peractis, Bossuuius ac Waldæus
 Hispanicæ legionis Præfectus, quinque cohortium copiis stipati, Oudewa-
 teram, spe eius recuperandæ, proficiscuntur. Sed vicini Goudani, excitis
 omnibus Hollandiæ præsidiis in auxilium festinant: quorum multitu-
 dinem non expectantiam. Waldæus censens, tertio quàm venerat die,
 motis cum Bossuuius castris, Ultraiectum reuertitur, cum interea Amors-
 fortiani quoque ac Nardani præsidium Orangianum accepissent. Dum
 hæc in Hollandia fiunt, Fredericus Toletanus Albani filius, vti dixi-
 mus, Montes Hannoniæ obsidebat. Habebat Montibus Ludouicus
 Orangij frater in præsidio bis mille pedites, maxima pro parte Francos,
 ac sexcentos equites è Francis exulibusque Belgis lectos, qui sæpè erum-
 pentes, multa fortia æquali ferè damno edebant facinora. Sed diutiùs
 durante obsidione, panem & puluerem bellicum parca manu accipie-
 bant; omnia tamen perferebant spe auxilij, quod breui adfuturum scie-
 bant. Ienlisius Francus, socius Ludouici in capienda vrbe Montensi,
 eius consilio Parisios profectus, per Ammiralium Regem de capta vr-
 be certiore fecerat, exceptusque honorificè (vt postea Franci interpreta-
 ti sunt, ne quid Ammiralium sinistri, quòd paulò post iussu Regis esset
 trucidandus, suspicaretur) mox coniuente Rege, iuuantèque enixissimè
 Ammiralio, peditem equitemque apud Picardos cogere cœpit. Cuiusque
 circiter quinque millia peditum ac mille quadringentos equites recen-
 sisse eum Ammiralium sciret, addit ordinaria è turma sua triginta Nobi-
 les equites, duce Bauiuuio Legato suo, seriò iubès, ne rectà urbem Mon-
 tensensem petat; sed Orangio exercitum circa Duisburgum colligenti se
 iungat, primæque eius aciei suis cum copiis præsit (ita enim secretò inter
 Orangium ac Ammiralium conuenerat) iunctisque; hac ratione viribus,
 non solum urbem Montensem obsidione liberent, sed de Belgij posses-
 sione cum Albano ac Hispanis decertent. At Ienlisius, spreto Ammira-
 lij consilio, animi ferocitate Montenses se liberaturum, ac Hispanos ante
 Orangij aduentum profligaturum non dubitabat. Relicto igitur Mosa,
 haud procul Landresio septimo Iulij castra ponit. Quo Ludouicus in-
 tellecto, scribit, vt ad Mosam fratri Orangio occurrat, iunctisque viribus
 ad urbem obsidione liberandam properent; periculum alioqui esse, ne
 tantil-

*Amers-
fortij &
Nardani
præsidiis
Regium
recusant.*

*Oudewat-
tera fru-
stra à Re-
gis tenta-
tur.*

*Obsiden-
tur interea
à filio Al-
bani Mon-
tes Han-
noniæ.*

*Veniunt
Genis
suppetia
Montibus
Hannoniæ
ex Fran-
cia.*

1572

*Magno fa-
ctu Franci
contra Hi-
spanos pro-
cedunt.*

*Concurrūt
Franci
cum Hi-
spanis.*

*Cadunt
Franci
præcipuo
prelio cir-
citer mille
quingenti.*

*Pereunt &
alii variis
casibus.*

*Centum
tantum &
octo urbem
Montensem
ingredium-
tur.*

*Interea in
Geldria
Genſij Bu-
ram occu-
pant.*

tantillis cum copiis à Regiis superetur: deinde, etiam si incolumi exercitu Montes veniat, nil aliud commodi allaturum, commeatus quàm ut citius absumatur. Rescribit Ienlisius, non se timere Regios, Montensibus quoque oneri non futurum, sed salutatis commilitonibus, statim Orangio obuiam iturum. Duces copiarum Ienlisij erant, Baro Rentij, Iumellius, Berenguaruillius, Ianissaccus, Rijngravius. Motis Landresio castris, versus urbem tam securè ac petulanter proficiscuntur, ac si contra feminas exercitum ducerent. Propinqui Bossuuiæ arcis, horæ unius cum dimidia Montibus itinere, centum præmittit Ienlisius equites exploratum. Hos sequebatur Rentius sua cum legione, tum leuis armaturæ equites: hos Iumellius cum suis: Ienlisius, Rijngravius, ac Ianissaccus postremam ducebant aciem, existimantes hanc Hispanos primùm adorituros. Sed falsi opinione, statim eos in fronte contra primam aciem sunt experti. Etenim præmissi exploratum equites centum Ienlisij, in quadringentos Noircarmij quatuor ordinariarum turmarum equites incidentes, multitudine territi fugam capiunt, ac in Rentij socij legionem inuecti, eius aciem aperiunt, quos sequentes Belgæ equites planè concidunt ac dissipant. Nec mora, ducenti Hispani pedites mosquetarij reliquos etiamnum ordines seruantes, ita salutauere, ut fugientem Rentij legionem ac equites, & ipsi non multò post sequerentur. Cecidere circiter mille quingenti, ac inter hos Rentius ac Rijngravius, multiq̄ue Sub-præfecti. Captus Ienlisius cum sexaginta Nobilibus Bruxellam, ac inde ad arcem Antuerpianam missus, paulò post Albani iussu, petente Francorum Rege, ut ferebatur, fuit interfectus. Ianissaccus ad arcem Tornacensem perductus, pro Nobili Hispano captiuo fuit dimissus, similiter & plures Nobiles captiui. Capti sunt è vulgo militum supra sexcenti, variisque locis aquis merſi, aut ad arbores strangulati; pars verò maxima ab armatis rusticis, eris campani sono ubique ad arma conuocatis, utpote quos magna cum insolètia venientes expilarant, est interfecta, ita ut pauci in Franciam redierint: octo tantùm ad Abbatiam Espinlæam iuxta urbem Montensem sitam, ac postridie centum sclopetarij in ipsam urbem infelicis pugnæ nuntij peruenierunt; inter quos itinerum gnari fuere Dolhainius, Formaisius, Esquardus, ac Noiellus exules Belgæ. Hæc decimo septimo Iulij contigere. Sub idem tempus Orangiani arcem Buranam munitissimam occuparunt hac via: Rogat Magistratus oppidi Præfectum Lindanum ad ædem publicam venire dignetur, communicaturus de rebus magni momenti. Facit; & ecce detinetur, persuadeturq̄ue scriptis litteris paucos præſidarios ad se recipiendæ pecuniæ causa euocare. Quo facto, iuxta portam latentes triginta Orangiani intrant, clauisque ceteris extorquent. Mittitur Gorinchemo Buram Præfectus Sprutlouius cum cohorte,

cohorte, ac paulò post Vogelfangius, ab Orangio impetrata Præfectura. Bommelij hucusque constantes Regi manserāt, magno Orangianorum dolore. Igitur qui oppido dudum exularant, cum ciuibus intus Orangio addictis talem excogitant dolum. Instante mense Augusto maturæ messes falcem expectabant. Moris erat sacris Virginibus, aliisque qui vaccas alebant, aperta manè porta, eas ad pastum deducere, vesperi paulò ante Solis occasum in oppidum reducere. Hac obseruata consuetudine, Orangiani extra ac intra oppidum agentes, obscura nocte triginta armatos in propinquis oppido segetibus ultimo Iulij abscondunt. Aperiuntur, oriente vix Sole, portæ, vaccæ ad prata deducuntur; stant iuxta portam triginta ciues causæ fautores armati, ac si peregrè essent profecturi, vnusq; exonerato minori sclopeto, vt simulabat inuitè, manum se quassasse conquerebatur. Erat hæc tessera armatis in segetibus delitescentibus; qui surgentes portam inuadunt. Alter Consulum præsens cum fidis ciuibus eos excludere conatur. Sed eo à ciuibus proditoribus intrò retruso, verberibusque onerato, oppidum sui iuris faciunt; missoque statim Gorinchemum celeri equite, auxilia petunt. Mittitur Iacobus d'Are Tornacensis, cum sexaginta Wallonibus ac totidem Belgo-Germanis; ac paulò post Orangius Præfectum constituit Theodoricum ab Hæsten eius ditionis Nobilem, qui conscripta quadringentorum virorum cohorte vicinos, Tilanos, Buscodücentes, ac Langestratianos molestissimè deprædabatur. Venerat ante aliquot dies Dordracum Philippus Marxinius, Fani D. Aldegondis Dominus, Orangij Legatus; exhibitoque eius Diplomate, Conuentum Ordinum eorum locorum quæ ab Albano defecerant, ibi celebrat. Summa eorum quæ acta fuere, hæc ferè: Regi Hispaniæ auctoritas facta tecta maneto. Albanus Hispanique hostes declarentur. Libertas Religionis esto. Certam pecuniæ summam ad gerendum bellum constituto tempore Ordines repræsentanto. Alter sine alterius scitu ac consensu cum Hispanis non tractato. Ciuitas Montensis interea nihil fracta superiori clade, fortiter obsidionem sustinere pergebat. Quam domiturus Albanus, cum veteres nouasque copias vndiq; contraheret, antequam eò proficisceretur, 13. Augusti scribit Roterodamum Sanchio Londonnio, cum legione Lombardica sua statim in castra veniat. Itaque Hispani cum in vnum coëgissent omnia, quæ in agro Roterodamensi reperiri potuere plaustra, iis sua imponentes, eorumque qui ad se ex Fœderatis vrbibus Orangianorum studia detestati confugerant, impedimenta, discedentes simul abstrahi iusserunt quatuor maxima ciuitatis bellica tormenta cum omni apparatu, relictisque ad leuam Delfis, Hagam-Comitis perueniunt, eaque nocte ibi dormiunt. Perueniunt & eodem die huc præsidarij portus Delfij ac Maeslantflusij, Præfecto

1572

Item ciuitatem Bommelensem, certis ciuibus eam prodentibus.

Bommelenses sædè Tilanos, aliosque, vicinos populantur.

Adhuc in specie de-ferit Princeps Orangius Regi.

Hispani tandem relicto Roterodamo, versus Montes Hannonia proficiscuntur.

1572
*Maxima
 simul Cō-
 ciliij Hol-
 lāndici pars
 cum Hi-
 spanis Ha-
 gā disce-
 dit.*

Gerardo Sichemio. Hagā discedentes, simul maxima Concilij Hollan-
 dici pars, Nobiles aliquot ac ciues Fœderum nouorum ofores comitan-
 tur, profectique Scauelingam, secundum incuruum Oceani littus hoc
 ordine incedunt. Prima acies, quam ducebat Rodericus Sapata, quin-
 que habebat peditum signa, totidem postrema: in medio ibant Belgæ
 milites Sichemiani cum impedimentis, plaustris, omniq̄ue imbelli tur-
 ba: hac ratione maris littus legentes, nemine obstante Harlemum vsque
 peruenere. Eodem tempore, quo Hispani Roterodamo excederent,
 Waldæus Hispanorum Præfectus Ultraiecto cum quinque signis pedi-
 tum legionis Bosluuij exiit, sparsa fama spem dari reuocādi Harlemenses
 ad obsequium. Qui vt se moueant, dum frustrā Waldæus expectat, ad-
 est Londonnius à Roterodamo cum suis, qui exoneratis in muros Harle-
 micos Roterodamiis tormentis, vnīs in castris conueniunt. Hæc enim
 erat vera aduentus Waldæi causa, non spes recipiendi Harlemi, quod fa-
 ma ferebat. Vicini Harlemensium interea intellecto Hispanorum ad-

*Configunt
 circa Har-
 lemū Gen-
 sū cum Hi-
 spanis.*

uentu, ignariq̄ue quò tenderent, octo peditum signa duce Lazaro Mul-
 dero Germano cogunt, ac aduersus Hispanos profecti per sclopetarios
 pugnam contra Waldæanos primū committunt; qui tandem cedere
 coacti, à venientibus Hispanis adiuti pugnam restituant, ac mox Laza-
 rianos in fugam agunt. Cæsi plūs minūs sexcenti, iis exceptis, qui in am-
 ne Tiort merſi periere. Capti multi Culenburgi, partim in Rheno sunt
 suffocati, partim ad arbores strangulati. Harlemenses, qui quatuor cum
 signis exierant, vicinos tam insignem accepisse cladem videntes, inse-
 quente eos Sichemio, in urbem actutum sunt reuersi. Hinc motis Lon-
 donnius ac Waldæus castris, collecta è cæsis præda, ac quinque reportatis
 signis, iter versus Ultraiectum instituunt; qua in vrbe, nemine inseque-
 nte, exiguo tempore se recrearunt, ac quatuor Roterodamensium tormen-
 ta reliquerunt. Mansit & hîc Sichemius sua cum cohorte, & Senatores
 Hollandici, & alij, qui Haga-Comitis, Roterodamo, aliisque locis Hispanos
 fuerant secuti. Paulò priùs quàm hæc fiebant, nempe die tertio Au-

*Proſcit Al-
 banus pe-
 cuniam ab
 Ordinibus
 pro exerci-
 tu.*

gusti, Albanus indictis Bruxellis Comitibus pecuniā ab Ordinibus posce-
 bat: narrat ex Hispania misisse Regem quater centum aureorum millia,
 nec præter ista expectari quidquam posse; quæ summa si cum militiæ
 suæ oneribus comparetur, nullo modo sufficiat; ordinandum stipedium
 quindecim millibus equitum, peditum Germanorum duodecim legio-
 nibus, & cohortibus Hispanorum & Belgarum ducentis & quinquaginta;
 se ita instructum intra bimestrē Belgio toto hostem profligaturum.

*Proficiſci-
 tur cum
 Medina-
 cali versus
 Montes
 Hannonia.*

Nec multa mora; cum Medina-cælio profectus, Montes petit, ipse urbis
 expugnationem acceleraturus; & ad conuellenda mœnia, tormenta ma-
 iora 24. minora adhuc 8. secum trahit. Bruxellenses ciuitatis curam

Arſcho-

Arſchotano mādat. Ante vrbeſem Montenſem Cœnobium Spineleuieſe erat, quod cum ducentis deſenſoribus Poietus tenebat. Id tentatum acri pugna, egreſſæque ex vrbe cohortes à Franciſco Salazario fortiter re-
pulfæ; egregiè tamen deſenſus à Poieto locus capi non potuit. Itaq; rur-
ſum mox adorti Rodericus Sapata & Alſonſus à Soto, maiora tormenta
admouent; editaque ruina, cùm impetum facturi eſſent, præſidiarij qui
intus erant, non vltra vires periclitari à Ludouico Naſſouio iuſſi, in vr-
bem ſe recipiunt. Loco capto Molemius imponitur cùm Belgarum
quatuor ſignis è Cheuerauxij legione. Eodem die Eſpernio duce tredecim
peditum ſigna venêre, ac poſtridie Albanus ipſe cum Medina-celio;
moxque Salentinus Iſemburgicus Archiepiſcopus Colonienſis cum
equitibus mille quingentis, Ioannes Roda cum trecentis; & ab Archi-
epiſcopo Treuirenſi ſexcenti adfuere. Vt primùm Albanus aduenit, Val-
lencenſis Aueſniſque tormenta aduehi, & Cheuerauxium Rutiumque
cum ſuis legionibus vicum Menium inſidere iubet; ipſe verò caſtra vn-
dique communiri curat, vt tam aduerſus auxiliatorum quàm obſeſſo-
rum vim tuta eſſent. Dum vallum vrgetur, leuiter pugnatum eſt, vul-
neratque inter ceteros Alſonſus Mexia, Coruerius & Valdeſius: nocte
proxima 24. tormenta admota. Per idem tempus, Orangius tranſmiſſo
prope Duſburgum Rheno, cum ſeptem equitum millibus, & octode-
cim millibus peditum Moſam petebat, poſitis ad Hellenradium prope
Ruremondam caſtris. Vbi petito comœatu, cùm oppidani recuſarent,
incenſis portis quarto Auguſti vrbeſem expugnat; in qua, crudeli militum
ſæuitia plurimi trucidati. Inter illos Oeconomus & Prior Carthuſiano-
rum, cum Preſbyteris aliis duobus ætate venerandis. Paulus Waelwice-
nus, qui Epifcopo ſacrorum miniſter, in Cœnobio crudeliter occiſus; ad-
eòque in ipſo templo, nulla loci ſacri reuerentia, Diaconus quidam confoſ-
ſus, & ante ſacrarium Reinerus Lintrius. Ibi dum paucos dies ſubiſtitit,
venere ad eum Hollandiæ ſœderatæ Ordines ducenta florenorum mil-
lia adferentes, & de aliis item trecentis millibus cauere. Cumque nun-
tiatum eſſet, in ea Prouincia indecorè militem graſſari, maximè in mo-
naſticum & Sacerdotalem ordinem, Edicto publico ad diem 8. Kal. Se-
ptembris vim repreſſiſſe viſus eſt, non repreſſit. Inde aperto in Braban-
tiam aditu Louanium verſus copias ducit, portaque Heurienſi incen-
ſa, die prima Septembris, poſtquam ciues & litterarum candidati ali-
quandiu ſe ſtrenuè defendiſſent, obuij ab vrbe Legati veniunt, & oblatis
triginta duobus florenorum millibus, & comœatu, vim redemerunt.
Biduo antè, hoc eſt trigefima Auguſti, Mechlinia in poteſtatem Oran-
gianorum venerat, hac ratione: Dum Albanus recuperandis Montibus
Hannoniæ vndique exercitum cogit, liberatis Mechlinianis Hiſpanico

1572

Potiuntur
Hiſpani
munitione.
Spinele-
uienſi.

Albanus
diligenter
vndique
caſtra mu-
nit.

Orangius
Ruremon-
da ſanis in
Clerum.

Eiuſdem
vim red-
munt Lo-
uanienſes.

1572

Qua ratione tunc Mechlinia ab Orangianis occupata.

Dorpius quidam Causidicus primarius proditoris auctor.

Extorquetur noctu claves, & miles admittitur.

Iurare Orangio recusantes in carcerem traduntur.

præsidio, à quo continuis quatuordecim mensibus pessimè fuerant habiti, verens ipse, ne, se profecto, Orangiani circumiacentes vrbes oppida-
 que fautorum auxilio variis occuparent artibus, nouis ea præsi-
 diis munire decreuerat. Quod cum emanasset, tumultuari vbique plebes, ac in-
 primis Mechliniæ, memoria iniuriarum ac opprobriorum ab Hispanis
 acceptorum; palàm clamitantes se mori quàm præsi-
 diarios recipere vel-
 le. Regius in vrbe Senatus ac Magistratus sedandæ plebis nullam aliam
 inueniens rationem, obtenta ab Albano potestate, tres è ciuibus conscri-
 bit cohortes, qui vigiliis ac custodiæ vrbs cum ordinariis tribubus præ-
 essent, delectique sunt Præfecti Lancelotus Gottignius, Ioannes Scofus
 ciues, viri Nobiles, ac Ambrosius Nuffelius externus. Singulæ cohortes
 trecentos habebant ciues. Cumque hac ratione ab Orangianorum dol-
 lis artibusque se tutos existimarent, res planè in contrarium cessit. Ar-
 noldus enim Dorpius Gelder, Mechliniæ Procurator hereditatis defun-
 cti Beueræ Marchionis, cuius administratione opes non mediocres ac-
 quisierat, cum per dies plures Nuffelium Præfectum assiduis conuiu-
 iis, donis, ingentibusque promissis, & per eum non paucos ex eius cohorte
 sibi deuinxisset, dicta die trigesima Augusti Dorpius cõsenso curru do-
 mestico, extra vrbem tempore pomeridiano, vt sæpè consueuerat, animi
 recreandi causa se vehi iubet. Sciebat enim quo loco Philippum vander
 Aa & Ioannem Robbens ciues exules esset reperturus; quibus in currum
 receptis, intelligit exiguo interuallo subsequi ab Orangio missum cum
 nongentis equitibus ac quatuor peditum signis Bernardum Merodium
 Rummæ Dominum. Circa Solis occasum dictos duos exules cum fa-
 mulis in currum receptos domum vehit, recipitque; ac intelligens dein-
 de noctu, vt cum Nuffelio conuenerat, maximi fori aditus à fidis sibi
 militibus infessos, cum hospitibus aliquotque militibus ad ædem pro-
 perat publicam, ac per Nuffelium portarum vrbs clauibus vi extortis,
 ad portam Neckers-pouliam se confert, eaque referata, antequam quid
 ageretur vllus ciuium præter conscios sciret, Rummæum cum equitibus
 peditibusque Orangianis ante Solis ortum intromittunt: qui occupatis
 foris, maioribusque viis, vallum milite complent, ædem Prætoriam sui
 iuris faciunt, neminemque timere iubentes, vt milites ex itinere defatiga-
 tos recipiant, modestèque victuros reficiant, à ciuibus, quid rerum age-
 retur adhuc ignaris, petunt: venisse se vt Mechlinianos ab Hispanorum
 tyrannide liberatos defendant. Tum Rummæus, Dorpius, Vander Aa,
 Robbens, Nuffelius, aliquotque alij Magistratum sanctiusque Conci-
 lium ad ædem Prætoriam conuocant, venire recusantes cogunt, in Oran-
 gij verba vt iurent imperant; sin minùs, verendum, ne quid in eos du-
 rius statuunt. Magistratus videns vrbem, corpora, bonaque omnium in

Rum-

Rummæi esse potestate, imperata faciunt. Reperti Mechliniæ Antistes
 Atrebatensis ac Namurcensis, Baufortij ac Tilloij Domini cum Sculte-
 to Bouuekerio iuramentum recusantes, in custodiam missi, postea se au-
 ro liberauerunt. Inde in Flandria Teneramunda, mox septima Septembris
 Aldenarda quoque, astu occupantur. Aldenardæ grauitè sæuitum est.
 Prætor Iudocus Corte-villius, capta vrbe, in arcem fugerat; qua expu-
 gnata, hominem multis vulneribus confectum per fenestram in flumen
 subiectum crudeliter præcipitant. Tum quæsi ad cædem Sacerdotes,
 & passim viri nulla iniuria obnoxij, (verba sunt non infimi aliàs inter
 Fœderatos) auitæ Religionis odio indignè interfecti. Ioannes Pamelix
 Curio, qui periculo euitando huc confugerat, & eodem ex ordine quin-
 decim alij manibus pedibusq; colligatis in flumen proiecti submersique:
 nec templis parcitum est aut Cœnobiis; etiam in sepulchra sæuitum, nec
 quiescere mortuis permissum. Interea Orangius hoc præcipuè agitabat,
 vt dissipato Albani exercitu Nassouium fratrem liberaret: nihilominus
 in itinere Diestam quoq; & Tielmontium capit; & Niuelle, quia spe sup-
 petiarum transitum negauerat, pecuniam & annonam imperat. Che-
 uerauxius ducum Albani vnus cum legione sua & sclopetariis Hispanis
 septingentis Menium pagum procedere iussus erat, vt illic aditum Oran-
 gianis intercluderet: sed cum Peronam venisse hostem Albanus acce-
 pissent, (qui vicus duorum milliariorum interuallo Montibus abest) &
 vereretur, ne inde traiecto Hana fluuio, per Genapum in urbem auxilia
 intromitterentur, Cheuerauxium reuocat, contractisque propius copiis,
 magis obsidioni incumbens, vallum ad marginem fossæ perducit, & vn-
 dique castra munit, certus prælio abstinere, solaque mora hostem de-
 bellare. Positis in colle sex tormentis ad portam Bertemontiam urbem
 subiectam grauitè verberat, reliqua binis locis distribuit, quæ & portam
 Bertemontiam & exterius propugnaculum infestarent, eaque biduum
 totum explosa proximas turres variè lacerarunt; dein in ripa collocatis
 octo tormentis, muros dextra leuaque versum deiicit: contra urbani edi-
 tam interdum ruinam noctu rursus communiebant. Inter hæc, ne quem
 aditum auxiliares haberent, validis stationibus Albanus vallum firmat,
 ac præterea collibus geminis, in via quæ Genapum ducit, militem im-
 ponit: in altero etiam colle munitionem ad instar stellæ quatuor radiis
 ex consilio Bartholomæi Campocassij Medina-cælius excitat, in qua
 posita signa duo Germanorum, & machinæ totidem; datumque ad hoc
 Romero negotium, si vsus foret, vt cum duobus itidem Hispanorum
 signis, & cohorte Salazarij, præsto ad suppetias esset: in subiectis vallibus
 equitatum collocat, iussu Cheuerauxio fossam Menio circumducere:
 Poluillerio Licquioque vt stationem tuerentur imperat: Espernio cum

1572

*Capta à
 Gensis
 Tenera-
 munda,
 mox &
 Aldenar-
 da.*

*Sæuitum
 Aldenar-
 da maxi-
 mè in vi-
 ros sacros.*

*Capta
 quoque
 Diesta,
 & Thena.*

*Aduer-
 te Oran-
 gio, Alba-
 nus nihilo-
 minus ob-
 sidionem
 Montem
 urget.*

*In omnem
 partem pa-
 ratus, as-
 sultum
 Orangij
 expectat.*

1572

Adest Orangius cū exercitu in cōspectu urbis Montensis.

Acriter Regij & Genisij velitantur.

Orangius, motis castris, pedē refert.

Nihilominus cōtat, si in urbē auxilia mittere possit.

Nocturna velitatio, interulas albas armis superinducere iussos, eò ducit: Cheuerauxius cum signis 7. Licquius cum peditibus 200. in itinere vicum occuparent, quò se sui reciperent, si consilia hosti explorata essent: ipse vt cum Noircarmio

cohortibus Ebersteinij, tormenta custodienda assignat: tum dispositis ita agminibus, Hispanos pedites selectos sexcentos, qui laborantibus opē ferrent, ante ea procurrere iubet. Orangius Peronâ progressus die octaua Septembris cum toto exercitu sub meridiem in conspectum urbis Montensis venit: sed res tormentis è longinquo tantum gesta. Die sequenti iterum progressi praelium tentant. Albanus porro, qui Genapimuniturum castra Orangium crediderat, occupando loco Fredericum filium suum cum Hispanis sexcentis miserat; quod Orangio insperatum. Cumq; grauius inde turbaretur, nec satis tuta copiis suis statio esset, peditem Gallicum, qui potissimum exercitus robur erat, in duo agmina distributum praecedere iubet, & Genapum iter capit; quò tunc etiam Sanchius Auila ab Albano missus venerat. Ibi oborta acris pugna. Prodiabant è vico Hispani, ducesq; erant Franciscus & Marcus Toletani, Rodericus Sapata, Ioannes Ayala; hos cum cohortibus aliis Texeda sequebatur, & cum eo Iulianus Romerus, ac Ferdinandus Toletanus: submissi deinde Petrus Taxis & Salazarius cum equitibus cataphractis sexaginta, ac alâ Ioannis Croij Rusij. Initio Auila Gallos propulsabat; mox victoria alternante, incumbente cum equitatu Henrico Nassouio, victi Hispani, amisso signo alæ Taxianæ: inde restaurato praelio adeò anceps fortuna fuit, vt & ipse Albanus, quiq; aderat Medina-cælius, velitationi succurrerent. Tandem datum receptui signum; & Orangius, cui infesta valdè munitio, rursus Genapum ite pergat, si fortè Albanum ad certamen protrahere posset. Sed is auxilia arcere contentus, incertam belli aleam iacere non sibi consultum putabat. Quamobrem Orangius frustra esse hunc conatum animaduertens, eodem die castra mouens Fermeriam abiit, tribus inde miliaribus distitam; ibique postridie commoratus, (quia Fanum Floriani Poluillerius tenebat) inde in urbem auxilia mitti posse sperabat. Verum eò statim Albanus Bernardinum Mendosam misit cum tribus equitum alis, & cohorte vna sclopetariorum; quos mox secuti sunt Marcus Toletanus, & Rodericus Sapata cum sclopetariis aliis sexcentis, & alis Hispanorum quinque. Orangius iam à Floriani Fano sesquimilliare abierat; cumq; occupare Ariminium vellet, vbi Mendosam conspexit, quosdam praemisit velitatos, dum tentoria ponerentur; & paulò post Albanus adfuit cum Medina-cælio, Philippo Noircarmio & Iuliano Romero. Tum, Mendosa admonente, opportunum insidiis locum, de inuadendo per noctem hoste cōsiliū capit, negotium filio Frederico mandans: qui mille Hispanos, vt se dignoscerent, interulas albas armis superinducere iussos, eò ducit: Cheuerauxius cum signis 7. Licquius cum peditibus 200. in itinere vicum occuparent, quò se sui reciperent, si consilia hosti explorata essent: ipse vt cum Noircarmio

carmio locum accessit, hortatur milites, meminissent priscae virtutis, nec occasionem tam egregiam destituerent. Tum non longo interuallo collocato Frederico Toletano & Garçia Suaresio cum 150. sclopetariis, Iulianum Romerum, Marcum Toletanum, Ioannem Salazarium, Antonium Mexicam & Rodericum Sapatain cum 400. in hostium tentoria impetum facere iubet. A Frederico Toletano & Suaresio ad quingentos circiter passus cum aliis 150. Christophorus Quipada & Gasparus Vrea constituti; paulò propiùs Franciscus Toletanus & Martinus Eraustus cum 200. ante hos Rodericus Perefius cum hastatis quinquaginta. Romerus, aliique impetum primum facere iussi, hostem adorti stationarios trucidant: inde exorto tumultu, antequam armati adesse ad signa posset, intra horam circiter sexcenti occiduntur: iniectus quoque tentoriis ignis; & inde datum receptui signum. Antonius Mexica cum 60. longiùs progressus quàm vt se recipere posset, ab equitatu circumfusus obruitur. Existimauerat Fredericus Toletanus non temerè Orangianos egressuros, ratos omnem Hispanorum equitatum adesse, eoque consilio à Bernardino Mendosa plures tibicines simul canere iusserant; verùm vbi per incendium excitatum colluxisset, deprehenso astu, audentiùs in recedentes irruerunt. Inde cùm noctem reliquam in armis egissent, Orangius suos Mechliniam versus, & postea ad Rhenum reducit; vbi exauctorata maiori copiarum parte, quòd stipendia cuncta præstare non posset, in magno vitæ discrimine fuit, & velut latuit aliquamdiu, ac si Westphalam petiisset, vsque dum sub medium Octobris Campos venit, indeque Enchusam transmisit. Deferens urbem Montensem Orangius, monuerat Nassouium fratrem, quando vrbi tam arctè obsessæ auxilia nulla inferri possent, vti rebus suis consuleret, maximè quòd Ammiralium Franciæ, præcipuum patronum, inter nuptialia festa Nauarræi cum sorore Regis Parisiis ipso D. Bartholomæi cum præcipuis Hugonottarum trucidatum certò nunc constaret. Ludouicus Nassouius his intellectis, animi æger, in corporis quoque incidit morbum. Vehementi enim ac continua febris correptus, de suscepti negotij felici successu, ac vita ferè desperabat. Sed vti erat animo excelso, exigua consolatione rerumque meliori spe refocillatus est, cùm illi Albanus honestas, si vrbe excessisset, offerret conditiones operâ Baronis de Licques. Habebat ille inter Francorum Præfectos sibi sanguine iunctos: cum quibus postquam ille, Albani consensu factis dimidiatæ horæ induciis, verba fecisset, rogassetque num diutiùs carcere Montensi includi vellent, maximè quòd & Orangius fugeret, & Ammiralius esset interfectus; credere honestam posse inueniri viam carcere hoc se liberandi; effecit, vt permittente haud grauatè Nassouio, publica fide accepta, ad castra venirent Nouius,

1572

*Caduntur
Orangiani
circiter
sexcenti.*

*Orangius
suos per
Mechliniã
ad Rhenu
reueniens
exaucto-
rat.*

*Ludouicus
Nassouius
fratris dis-
cessu, cum
Ammira-
lij cade æ-
ger animo
& corpore.*

*Agit cum
Albano de
deditione
urbis Mõ-
tensis.*

1572 Senarpontius, & Saucurtius Francorum Præfecti; qui decimonono Septembris his conditionibus transfegere: Præfecti ac Nobiles Franci vno “
Leges de- “
ditionis “
Montifis. “
 singuli cum equo, armis ac impedimentis omnibus, exeunto. Milites “
 quoque Franci cum armis, incenso funiculo, ac impedimentis quæ hu- “
 meris ferre poterunt, explicatis signis, sonantibus tubis, dicto tantum sa- “
 cramento promittentes contra Regem Philippum arma se numquam “
 laturos, nisi ei bellum cum Francorum Rege fuerit. Omnibus his condi- “
 tionibus Comes quoque Ludouicus Nassouius vtor. Ciues, qui que “
 in vrbe manere velint, ab omni damno ac iniuria immunes sunt: qui “
 exire cum præsidio maluerint, relictis rebus omnibus, liberum esto. Bel- “
 gæ milites gregarij non nisi gladio pugioneq; armati, cum his solis qui- “
 bus induuntur, exeunto. Seruandis conditionibus traditi sunt Fran- “
 cis Baro à Vertaing, Potelles, Aubignies, ac Betencurtius: qui in eorum
Ludouicus “
Nassouius “
Ruremond- “
dam, Frã- “
ci ad suos “
fines eius “
deducti. “
 mansere potestate, donec Ludouicus Nassouius cum suis Ruremondam,
 Franci ad pagum l'Arbre de Guise peruenissent. Vt verò dictis quatuor
 Baronibus caueretur, mansere Montibus in potestate Noircarmij, vsque
 ad reditum Baronum Belgicorum, Nouius, Courtius, Carmontius, ac
 Moasius, quatuor Nobiles Præfecti Franci, postea vtrimque ingenuè di-
 missi. Egressi sunt vrbe Ludouicus ac Franci, cum obsidionem tulissent
 supra quatuor menses, vigesimo primo Septembris ante prandium, cum
 de deditioe conuenissent decimo nono. Ingressus est urbem Albanus
 eodem die cum Medina-cælio paulò post prandium; inde Vaulxium
 Noircarmij Dominum præsidio relinquit cum 4. Belgarum signis: ce-
 teræ eius copiæ Rutio se coniungere iussæ; qui cum iis Aldenardam
 Flandriæ urbem obsideret, & præmissus Teneramondam Mondrago-
 nius. Cum Bruxellas redux Albanus paullum modò diuertisset, totus in
 Mechlinianos ferebatur, exemplo ceteris futuros. Interim Orangiani
 Mechliniæ ita se gerebant, ac si victoris Albani exercitum planè con-
 tempsissent, aliterque se obsidionem tolerare quàm Montenses fecissent,
 velle demonstrarent. Vallum enim augebant, fossas purgabant, maiora
 tormenta in muris disposita conspiciebantur. Suburbia ad omnes por-
 tas amplissima demoliebantur, ac inter hæc Monasterium Blienber-
 gum, Thabor, ac Bethaniam, piis virginibus ponè vrbis mœnia olim
 ædificata; incendere & Beginarum septum, quod ad portam Cathari-
 nianam tantæ erat capacitatis, vt nonnullis certaret cum oppidulis, mu-
 roque includeretur lateritio: omnia hæc Rumæi iussu incensa, ac redacta
 in rudera. Verùm appropinquante Albano fine mensis Septembris, sub
 aurotam urbem Rumæus sic deformatam cum præsidio deserit, sequente
 Vander Aa, Dorpio, Nuffelo, Robbepo, ac ciuibus omnibus, qui malè
 sibi erant conscij. Insequuntur eos Albani equites leuis armaturæ; sed
 quòd

Albanus
totus fe-
retur ad pu-
niendos
Mechli-
nioses.

Genfij
Mechlinia
suburbis
communi-
ris, tamen
nox fu-
giunt.

quòd multum præcessissent, paucos pedibus ægros, aut aduersa valetudine affectos affecuti interfecere. Plus tamen damni equites Hispanos Rumæanis inferre potuisse ferebatur, si eos longiùs fuissent profecuti, & non ad prædã Mechlinianam inhiassent. Interea Mechliniani benè sibi conscij, quòd non sponte, sed paucorum proditione Orangium inuiti recepissent, sacrum Ordinem, appropinquanti cum exercitu Albano ad deprecandum non sua culpa factum, sed eandem suam, quæ Montensium, esse causam, obuiam mittunt. Pars sacris induta vestibus, cum cruce affixi Christi imagine, vexillo, ac Sanctorum imaginibus vrbe exit; pars eadem ratione in vallo consistens, clamore, gemitibus, palmarumq; iunctione gratiam de longè implorabat. Erant Albani castra in pago Musen, dimidio tantum milliari Mechliniâ sito. Proficiscitur Iulianus Romerus cum legione exploratum animos Mechlinianorum, obuiusq; parti sacrorum hominum eos in pagum Musen ad Albanum mittit. Interea miles gregarius, clausam reperiens Hanswicanam portam, fascium molem, quam figulus in totum parauerat annum, ingentem iuxta portam reperiens, in proximam fossam aqua redundantem, nemine impediente nec prohibente, coniicit, desuperque asseres in fabri lignarij domo prope eandem vrbis portam habitantis repertos imponit; transeuntesq;

1572
Hispani
eos insequuntur,
in prædam
tamen
Mechliniensem
magis intenti.

Mechlinienses supplices mittunt Albano homines sacros, sacris indutos.

Hispani, nemine resistente, mania transcendent.

Sauitum immanè in primis toto tri-duo.

Qua ratione Mendosa Hispanus hoc factum extenuare conetur.

sponte aduocassent Orangium, eiq; urbem tradidissent; tum quòd multa stipendia militibus debebantur, eoq; essent inopiæ redacti, vt cuiuscumque Principis aut Generalis imperium contempnissent, si eis præda fuisset interdicta sicut aliquoties fuerat, cum nondum ad eam egestatem, in qua nunc erant, venissent; id quod aliquando cogit milites facere contra ius, negligere honorem, & superioribus se rebelles exhibere. Sic ille.

1572 ille. Pergit Heuterus: Primus direptionis dies cessit Hispanis, secundus Wallonibus, tertius Germanis. Quarto die, educto milite (excepto præsidio) cum omnes finem miseriarum aduenisse putarent, in prædam Præfectis conceditur ciuium vita; quam, qui seruare cupiebant, pro fortunarum conditione, carissimè redimere cogebantur. Itum est Antuerpiam ac Bruxellam; apud fœneratores & alios, agri, ædes, campi, siluæ, ac viuaria, cum nil aliud restaret, vili pretio vendita, aut magno obærata: quod complures lautæ fortunæ homines, Nobiles ignobilesque, sacros profanosque ad paupertatem redegit, aut insigniter fortunas concussit debilitauitque. Tum iura ciuitatis abolita, priuilegia immunitatesque ademptæ, Magistratus loco motus, Collegiis, tribubus, opificiis potestas conueniendi ablata. Denique cuiuscumque quis ordinis aut dignitatis fuisset (Senatu Regio excepto, qui tamen militarem auaritiam violentiamque non euasit) sacramento quod dixerat liberatus, fit priuatus. Quatuor perëgrini, è diuersis Belgarum Prouinciis euocati, populo ius dicere iussi. Tres domus tantum in tanta vrbe mansere intactæ; Comitatus Hoochstratij; Dominæ ab Immerfel, quod Cressionerus gener eius Albano militaret; ac pars aulæ Regiæ quam inhabitabat Ioannes à Brancion Iuliano Romero dudum notus. Quin post tres à direpta vrbe redemptæque; ciuium vita menses, Fredericus Toletanus Albani filius, missis Mechliniam scribis, annotari iussit, quidquid esset in vrbe frumenti, leguminis, lignorum, ac commeatus, intacta à milite relicta; quæ ter miseri ciues redimere præsentis pecunia cogebantur, aut si hæc deerat, pati ut ante oculos ædibus exportarentur, & aliis venderentur, suam esse dicens ex præda hanc partem. Diripi cœpit Mechlinia secundo Octobris, durauitque seruitus vsque annum sequentem. Tum Concilio Turbarum ac Albano de scripto exposita est quæ supra prodicionis historia, ac exhibita à Guilielmo Merodio Roienbergæ Domino Mechliniæ nato, Ærarij Belgici (dum hæc commentarer, ait Heuterus) Consiliario. Vnde Albanus serò intellecta innocentis populi calamitate, omnia eis vetera iura, iudicia, Priuilegia, immunitatesque, Rege maximè volente, reddidit, solo Rhythmicorum collegio, qui Rhetores vocari volunt, sublato. Sub idem tempus Teneramonda octo millibus florenorum se Albano conciliauit. Aldenarda Rutium Præfectum accepit, cum Orangiani qui in præsidio fuerant, Ostendam, inde in vicinam Zelandiam aut oppositam Angliam plures euassissent. Embisus naui in vadum impacta, cum in eo esset ut caperetur, in mare defiliens suffocatus est. Blommartus, Grauius, Riuius, alij, meliore, ut existimabant, via Zelandiam petentes, noctu in hospitio oppressi, cum se in vincula dedere nollent, igne iniecto periere; plures quoque passim strangulati aut gladio percussi sunt. Quæ dum

*Tandem
& vitam,
ciues, licet
omnibus
exuti, re-
dimere co-
guntur.*

*Quin &
post tres
menses no-
ua adhuc
prædandi
ratio.*

*Demum
nō nisi euo-
luto an-
no, Mech-
linienses
seruitute
liberati.*

*Orangia-
ni, relicta
Aldenar-
da, in Ze-
landiam
fugientes
multi per-
eunt.*

dum in Flandria & Brabantia fiunt, sine dicti mensis Septembris, Lumæius nihilominus ab Hollandis diu rogatus, ad expugnandam Schoonhouiam se parat. Coactis igitur viginti quatuor peditum signis ac equitibus paucis, Hollandis tormenta ministrantibus, ad oppidum castra communit, constitutis ad Septentrionalem oppidi plagam tormentis. Etenim ad Meridionalem, vbi Lecca pars Rheni mœnia lambit, Dordraceni cum armatis nauibus, ne quid inferretur, strenuè curabât. Commeatum tota Hollandia mittebat. Cùm octo continuis diebus ac noctibus mœnia vallumque ingenti facto hiatu verberassent, sonantibus tympanis ter oppidum expugnare conati, toties fuere reiecti, cadentibus supra trecentis Lumæianis, & ex oppidanis paucis, multisque vtrimque vulneratis. Bossuuius, omnibus quas habere poterat in vnum collectis copiis Ultraiecto Schoonhouiam proficiscitur, obsessis subuenturus. Sed quòd ab vtraque parte hostes aggerem Leccæ obiectum intersecidissent, munitionesque adiecissent, bis ad oppidum perumpere conatus, desideratis circiter quadraginta viris fortibus, nil ultra tentandum censuit: non solum enim è munitionibus Lumæiani ipsos maioribus tormentis impetebant, sed etiam è nauibus Dordraceni. Ultraiectum eum copiis reuersus, Lofecotio Schoonhouianorum Præfecto mandat, quàm maximè honestis conditionibus transigat. Conuentum est, vt qui in oppido manere vellent, liberè sine iniuria possent; qui cum præsidio exire mallent, ablatis rebus omnibus item licitum esset: Lofecotius cum præsidio, erecto signo, ardentibus funiculis cum armis ac impedimentis Bossuuium sequeretur. Exeunte Lofecotio intrat Lumæius, repertosque duos Monachos statim iubet strangulari. Dudum à medio Augusti Orangiani Tergoufam Zelandiæ ciuitatem obsidebant vsque 15. Octobris: Tum variarum rerum inopia in oppido maximè laborari cœptum. Quare nuntio ad Albanum missio, qui direpta Mechlinia, adhuc in Brabantia erat, auxilium aut potestatem dedendi oppidi, quòd nisi paucis diebus fames ferri posset, petunt. Erant in oppido Hispanorum cohortes duæ, totidemque Wallonum. Fuerant mense Septembri Antuerpiâ missæ naues decem, octingentis peditibus, commeatu ac puluere bellico onerata. Sed eis obuiam profecti Wørstius Flisinganus ac Marinus Brantius cum classe, Antuerpiam, re infecta, redire coegerant. Itaque Albanus his intellectis, Christophoro Mondragonio duci veterano dat negotium, paratis rebus necessariis, Tergoufais in auxilium proficiscatur. Cogit naues Bergis ad Zomam, deque rebus necessariis prouisis, imponit Gallo-Belgas octingentos, Germanos trecentos, ac Hispanos ducentos, portuque soluens, proras ita dirigi iubet, ac si in altum prouehi, & cum Orangianorum classe configere vellet. Olim iuncta continenti insula

1572

Geusij, ductore Lumæio, Schoonhouiam obsiderent.

Frustrâ Schoonhouianis succurrere conatur Bossuuius.

Lumæius deditione Schoonhouiâ potius, nihilominus mœnia in duos Monachos.

Classis Regia succurrere Tergoufa conata, re infecta rediit.

Goefa-

1572

Tandem Mondragonius stratagemata insignemolitur.

Horis quatuor per aquas refluxas cum suis incendens, Goesanis succurrit.

Gensij frustra Armudam insaniunt.

Albanus versus Geldriam cum exercitu redit, cum interim ipse Orangius venit in Hollandiam.

Obsidet Albanus Zutphaniam.

Goefana, cum inundatione dirempta esset, vadum reliquit. Id cum esset exploratum, etsi itinere duorum miliariorum, & trium annuum profundis alueis perdifficile, ingredi tamen Mondragonius decrecente estu statuit, fideli usus ductore eius loci incola Theodorico Blommartio. Relicto igitur ad naues iusto praesidio, cum ceteris sacculum singulis pulvere tormentario plenum collo gestantibus versus oppidum pergunt. Praecedit Blommartius, sequitur Mondragonius, tum ceteri, semper ad genua, subinde ad umbilicum usque horis amplius quatuor ambulantes; nouem desiderati, quos deuos interiecti annes hauserant. Media nocte hostium castris quatuor virorum millia habentibus propinqui, arma expediunt (sacculis cum puluere ad oppidum per lixas missis, erant enim oppidani praemoniti) atque Orangianos nil minus expectantes variis locis semisopitos inuadunt, ac antequam qui essent, vndeque venissent scire possent, occisis circiter septingentis, ceteros in praecipitem fugam agunt; perieriq; non minori numero aquis suffocati, ad naues enatare conantes. Capti circiter ducenti, ac inter hos duo Wallonum ac vnus Anglorum Praefectus. Incidit haec Geusiorum clades in 21. Octobris. Quin & Seratius, Entis ac Brantius, cum iis qui ad classem perfugerant, Armudam delati, eam (quod nondum ad eos stratagematis huius nuntius perferri potuisset) subito nocturnoque aduentu opprimere conati, cum damno reiiciuntur, geminaque clade consternati se separantes, Seratius ad Orangium, Entis ad Lumaium, Brantius ad portum Delfium praesidio suo commissum inglorij reuertuntur. Mondragonius Tergousij cum Germanis ac Hispanis mansit, veteri praesidio Antuerpiam dimisso, donec ab Albano cum sua Wallonum legione paulo post, vt dicemus, Middenburgum Zelandiae mitteretur; obsidebant enim Hollandi ac Zelandi etiam illud oppidum terra marique arcte. Albanus interea motis ex Brabantia castris, Geldriam versus contendit, praecedentibus eum filio Frederico Toletano, Medina-caelio, eiusque filio ac praecipuis Consiliariis: ipse Neomagi Geldriae metropoli paucorum equitum praesidio subsistit. Sub idem tempus Orangius, etsi in Hollandiam maximè festinaret, variè tamen impeditus minus voto iter promouet. Itaq; Sonoio Praefecto decimo sexto Octobris scripserat breuè se affore, & per Campos Enchusam venturum; & paulo post cum famulatio & exiguo equitatu Campos venit: vnde eum Enchusiani cum triremibus accersitum magna animorum laetitia acceperunt: inde lustratis proximis oppidis, Harlemum abiit, ac inde Delfos. At verò Albanus cum usque finem Octobris, vt qui defecerant, sponte redirent, frustra Neomagi expectasset, celebrato omnium Sanctorum Festo, itineri se accingit, & paulo post ad castra quae Zutphaniam premebant, peruenit. Vbi cum omnia tentasset,

set, nec se tradere vellent, duodecimo Nouembris maiora tormenta portam Isalanam, iunctumque illi murum deiecere: quo præfidiarij viso, signum deditiois exponunt. Ab altera quoque vrbis parte Hirgiæ Baro Geldriæ Gubernator, in locum non ita dudum defuncti Cornitis Megani suffectus, ruinam mediocrem similiter fecerat, per quam Hispani, custodibus versus Isel-portam temerè dilabentibus, nemine impediente, ingressi obuios sternunt, urbemque captam conclamant. Erant Zutphaniæ quinque cohortes, duæ Germanorum, duæ Wallonum, vna Belgarum, præerátque omnibus Iselsteinus: qui cum Hiergiò de conditionibus in ponte qui est trans Isalam agens, videns Hispanos ab altera parte ingressos nemini parcere, secretâ portulâ cum paucis euadens, præsidium Hispanis obruncandum, ciuésque vt Mechliniæ spoliandos reliquit. Captiui in Isala, qui Zutphaniæ mœnia alluit, merfi aut strangulati, tam ciues quàm præfidiarij supra quadringenti periere. Publicata Zutphaniæ expugnatione, statim Orangiani equites trecēti, pedites quadringenti Amorsfortium deseruere, quemadmodum & ciues plures eorum causæ fauentes: proficiscuntur præfidiarij pars Nardam, pars in Hollandiam. Accidit tunc quiddam sanè triste. Sinui Meridionali congelato commiserant se homines vtriusque sexus circiter trecēti; & ecce qui ex his Enchusam petiere, salui per glaciem peruenere, qui verò Alcmariam tendebant, in lacu oppidi Purmerendæ, glacie rumpente, numero amplius centum miserè periere, tanto eiulatu ac clamore excitato, vt vicina oppida ad arma concurrerent, existimantes Albanum cum exercitu adesse. Bossuuius, qui Traiecti ad Rhenum agebat, accepto de fuga præsidij Orangiani ex Amorsfortio nuntio, post Solis occasum eò cum Gerardi Sicheimij cohorte (tribus enim tantum milliaribus Ultraiecto abest) proficiscens, circa horam secundam nocturnam peruenit. Aperta ciues porta eum cum cohorte admittunt, omnesque ad genua prouoluti, vitæ fortunarumque conseruationem precantur. Pollicetur apud Albanum se impetraturum, militem interim domi reciperent ac alerent, curaturum vt modestè agant: statimque templa purgata, vetusque Catholicus ritus restitutus. Hos mox secuti sunt Swollani, Vollenhouij, Hattemij, Elburgi, Campij, Hafseltij, Harderwicani, Grollij; (Lochemenses & Dusbürgenses etiam ante Zutphaniam cesserant) ita vt vniuersa Geldria, ac ditio Transisulana iam iterum Regiam agnosceret auctoritatem, Catholicamque reciperet Religionem. Frisij qui descuerant, se proximos esse considerantes quos Albanus inuadere posset, copias in vnum cogunt, euocatisque Stauera, Galeda ac Macca præfidiis, castra iuxta Staueram leuiter muniunt. Iaspar Robolus Billij Baro, Groningæ Regius Præfectus, per fidum exploratorem certo die tesseram eorum

1572

Vna parte Hiergiò de deditioe agente, alia parte Hispani irrumperet, passim omnes cruciant.

Tristis casus, plus centum hominibus, rupta glacie, absorptis.

Amorsfortij, Cæ. penset & vicini iterum se Regi dedunt.

Regij Geu- siorum ca- stris ad Staueram cladem inferunt.

1572

edoctus, paulò post Solis occasum cum legione Gallo-Belgarum Staue-
ram proficiscitur, positus in prima acie Frisiis Regi militantibus: qui à ca-
strensiu[m] excubitoribus tesseram requisiti, cùm ad rem respondissent;
& Quò tenditis fratres, aiunt. Reddunt; Ad castra nostra. Respondent
Grati aduenistis, pergite feliciter. Castra ingressi, mutatis signis militari-
bus, strepituque tympanis ac clamore ingenti excitato, fratres inuadunt,
sternuntque: qui tempus capiendorum armorum non habentes, deser-
tis castris, vndique fugam arripiunt. Comes Scouenburgij ab Orangio
Frisiæ Præfectus, tale fortè quid veritus, ante duos dies castris excesserat,
auxilia se adducturum maiora pollicitus. Snekijs, Præfectum Bronch-
horstium captum, vt gratiam obtinerent, Billio tradunt. Habuerant
Frisij in castris circiter sex virorum millia: ex his bis mille cæsi, octingen-
ti capti, plures fauciati. Prælium hoc causa fuit, vt vniuersa Frisia, pulsus
Orangianis, Regi iterùm præstiterit sacramentum, templisque Catholi-
cum reddiderit ritum. Dudum terra marique obsidebatur ab Orangia-
nis Middelburgum Zelandiæ, magnaque rerum omnium penuria labo-
rabat. Quare Antuerpiæ armantur, rebusque necessariis onerantur vi-
ginti maiores onerariæ; quæ cum Medina-cælio pridem venientes tirones
Hispanos Armudæ exposuerant, ac inde Antuerpiam perduxerant. Hæ
iusto instructæ præsidio, partim Hispanos, partim Wallones vehebant,
Tergouisiaque post se relicta, tutò Middelburgum peruenere. Verùm ex-
posito commeatu, puluere, ac mutato præsidio, cùm eadem redire via
ab hoste iam infessa nequirent, rectà Vlissingam petunt, vt aperto se cre-
dentes Oceano, littori Flandrico exponerentur. Sed etiam ad Vlissingam
eos armatæ aliæ Orangianorum naues expectabant. E viginti nauibus
sex erant quæ Hispanos vehebant, quatuordecim reliquæ Germanos ac
Wallones, qui nauium Magistris credentes, parati ad pugnam iuxta por-
tum Vlissinganum altum petentes, vel inuitis Orangianis euasere, tormen-
torum globis etsi pluribus, sed sine detrimento, è Vlissinga petiti. Sex,
quæ Hispanos vehebant, idem iter petebant, sed coacti ab Hispanis, ab
oppido longius recedentes, (tormenta enim oppidanorum vitare cupie-
bant) in vada, vti prædixerant naucleri, incidentes immobiles manent.
Aduolant è tota Zelandia Orangianorum naues, ac Hispanos acriter op-
pugnant. Defendunt se illi strenuè, donec numero oppressi sunt, nauesque;
omnes capiuntur, Hispanis ferè omnibus pugnando cadentibus. Pauci
captiui cum naucleris ac sociis naualibus, manibus ac pedibus ligatis in
mare deiecti. Magnæ onerariæ, ingentibus tormentis armatæ Orangia-
nam classem auxere. Instante mensis Nouembris fine Fredericus To-
letanus Albani filius Zutphaniâ Amorsfortium mouet, intratque oppi-
dum, Bossiuio gratiam procurante. Orangius motus hac rerum conuer-
sione,

*Casi Geu-
sy bis mil-
le, capti
octingenti;
hinc tota
Frisia ad
Regem redit.*

*Middel-
burgum
Zelandia
dudum à
Gensibus ob-
sessum.*

*Regij Mid-
delburgo
succurrunt,
sed in re-
ditu cladè
accipiunt.*

*Sex Hi-
spanorum
naues à
Gensibus ca-
piuntur,
Hispanis
ferè omni-
bus pugnã-
do cadentibus.*

sione (sperarat enim hac hiemē Geldros, ac Transfulanos tantum Albano negotij facturos, vt intactam cogere relinqueret Hollandiam) animo tamen non deficiendum sciens, quod vi nequibat, dolo tentare, ac Amstelodamum opulētissimam totius Belgij post Antuerpian mercatorum urbem sui iuris facere statuit. Id autem hac ratione se obtenturum sperabat. Habebant Amstelodamenses trecentos sclopetarios in suburbiis diligentes custodias agentes, ne excursores ciuitatum Orangio fœderatarum agrum suum infestarent. Conuenerant Orangiani cum Amstelodamiis sibi fauentibus, vt his oppressis, fugientium vestigiis insisterent, illi portam qua essent admittendi occuparent, eiusque militem admitterent. Mittit Orangius Bartolum Entis cum mille quingentis sclopetariis: qui etsi summa vterentur diligentia ac celeritate, latere tamen vigilem in altissima suburbij domo nocte dieque sedentem non potuit. Præfecto enim de multitudine aduenientium admonito, vt cohors ex suburbiis ad urbem deduceretur, causa fuit. Et quidem tanta fuit Entis celeritas, ac incumbentium sclopetariorum eius ardor, vti cohortem in porta assequerentur; & quoniam primi Orangianorum ordines Regia ferrent signa, cum urbanis militibus fuere admissi. Sed cum diutius in porta inter se consultarent, vnus integram legionem adesse è summitate portæ videns, Claudite, clamat, portam, aut proditi sumus. Quare qui cataractæ præerat, eam statim dimittit; introclusis viginti Orangianis: qui capti examinatique, proditiōnis ordinem aperuere: emissi maiorum tormentorum globi in Entis legionem, eum aliquot desideratis redire coegerunt: qui intus erant Orangiani, cum ciuibus proditiōnis consciis strangulati sunt. Sed vt Amstelodamum Orangiani, ita Schoonhouiam Regij irritō successu tentauere. Miserant aliquot ciues Schoonhouij, ac si Catholici essent, clam nuntium ad Vianæ Præfectum, veniret cum præsidio, quod erat duarum cohortium ad oppidum, se manè portam, cum esset aperienda, occupaturos, eumque intromissuros. Credit, existimans se à Catholicis vocari, & vt fortior esset, si fortè dolus lateret, persuadet Præfecto portus Ultraiectini, vulgò *de Vaert*, qui cohortem quadringentorum virorum habebat, vt comitetur. Proficiscuntur constituto die. Erant Schoonhouiæ in præsidio duæ Orangianorum cohortes sexcentorum virorum: euocant Goudâ sex alias, sperantes octo facillè tres oppressuras. Flumen Lecca adeò gelu erat concretum, vt non solum homines & equos, sed etiam rhedas glaciales hominibus aut mercibus plenas admitteret. Vianenses secundum Leccæ ripam iter faciebant, dolum verentes, calceisque ferreos aculeos, vt firmo gressu fluminis glaciem calcare possent, alligarant. Cum Schoonhouiæ propinqui essent, surgunt præproperè Goudani, erumpunt Schoonhouij, vibrantur in eos

1572

*Orangius
astu Am-
stelodami
occupare
nititur.*

*Orangiani
millequin-
genti Am-
stelodamo
insidiantur.*

Non succedis conatus.

Eadem ratione Regij tentant Schoonhouiam.

Et hic conatus frustra.

1572

maiorum tormentorum globi, sed nullo damno; quòd Vianenses in tempore dolo percepto, cum tanta multitudine non ineundum prælium censentes, retrocedentes se strenuè defenderent; sicque pugnando iterum ad flumen delati, Vianam repetunt. Orangiani, quòd ferreos aculeos pro calceis non attulissent, per glaciem euntes insequi, sed firmo impetu inuadere non poterant. Quare instante nocte, iis relictis, Schoonhouiam reuertuntur. Periere perpauca: capti quindecim Vianenses à glaciali Schoonhouiorum rheda intercepti. Durarat gelu summum hebdomadas quinque, cum 7. Decembris Wallones Regij mille ducenti ferreis aculeis similiter muniti, Bergis ad Zomam exeunt, pulsisque Orangianorum præsiis, occupant Zeuenbergam, Clòndertum, Finartum, Ruihhiltum, modicas insulas Hollandiam inter ac Zelandiam conspicuas, repertisque in his Orangianorum naues incendunt. Inter hæc Fredericus Toletanus cum Regio exercitu circa Amorsfortium adhuc castra habebat, expectans, reliquæ vt ciuitates quoque se traderent. Est in propinquo Nardenum iuxta freti Australis littus, infirmum tunc oppidum. Quod cum mittere tardaret, 29. Nouembris equites cætum Regis nomine deditionem fieri iubent, & Bossuuij militem admitti: sed responsum ab oppidanis, hæcenus à se Regi suo seruatum oppidum, & seruandum etiam deinceps: alij additum volunt; tamen se verbo Dei valedicere non posse, nec Papistas admittere. Vt ut est, aderat simul in mœnibus homo infimæ sortis, qui tormentum illic positum in eos explosit; nullius tamen, vt fertur, iussu. Nihilominus postquam equites isti digressi sunt, illic loci Magistratus quosdam emisit, qui puluerem tormentarium emerent; item alios ad Sonoium, qui cum classe in propinquo erat freto Australi, vt auxilia implorarent: à Bartholomæo quoque Entesio, qui haud longè cum copiis aberat, cohortes adhuc aliquot submitti petunt, & Orangio Lumæioque rerum suarum necessitatem indicari; & (siquidem longæ obsidioni impares essent) maturari auxilia debere; commodè verò liberari se posse, si Mudam Sonoius, Entesius Wesopum occuparet. Missus quoque ad Mullerum nuntius, qui Schellincwoudam tunc tenebat. Sed promissa vbique auxilia, nusquam prompta. Ideò, deiectis animis, vbi aduentare cum omnibus copiis Hispanos intelligerent, quorum vim sustinere non possent, ad Toletanum mittere visum qui urbem dederent, & gratiam præteritorum peterent. Id negotium Consuli & Senatori datum: qui Amorsfortium profecti, vbi tum Toletanus adhuc erat, colloquio prohibiti, Bussemum proximum Nardeno pagum ire iussi sunt, illic responsum accepturi. Sed Consul, dum redit, apparatu viso territus, periculo instanti clam se subduxit. Id vbi Senator aduertit, valdè indoluit; verum tamen vir animi in patriam sinceri,

*Feliciter
Regij pel-
lunt Gen-
sios Zeuen-
bergâ lo-
cisq; vici-
nis.*

*Regij dedi-
sibi pecun-
Nardam.*

*Petunt
Nardenses
à Genfis
auxilia,
nec tamen
impetrans.*

*Itaque de-
precatores
ad Regios
aduentan-
tes mittit.*

ceri, tristis rei nuntius perrexit, & Boffemum, vt iuffus erat, Toletanum fecutus, cùm interroganti Boffuuiio, an milites oppido exceffiffent, affirmaret; alios poſtridie Oratores adducere iubetur, atque ita dimittitur. Igitur ipsis Kalend. Decembris venere in caſtra Lambertus Hortenſius, Rector ſcholæ, vir doctrinæ fama clarus, aliiq̃ue è Senatu & populo. Qui cùm Toletanum alloqui vellent, ad Romerum reiiciuntur, tamquam cui is omnem poteſtatem dediſſet. Cum illo igitur paciſcuntur, oppidum ſe Toletano tradituros, ea lege, vt ciuibus vita facultateſq̃; ſalutæ eſſent; tantùm denuò fidem iuramento obſtringerent: ſolique ex Hiſpanis 100. quantum ſemel ſumere poſſent, oppido efferrent; vltra nulla præda eſſet. Hęc ter, porrecta Hortenſio dextra, rata fore pollicitus Romerus, cum eo, aliquot 20. Hiſpanis comitatus, oppidum ingreditur: eueſtigio ad tympani ſonum ciues iuſiurádum daturi in templo Hoſpitalis conuocantur, & conuenerunt pænè omnes; cùm homines ex ſe alios metientes, fide à Romero data ſecuri, nihil ſibi mali metuerent; pauci quidam, quod euenit metuentes, inter templi laquearia lociſque abditiſ ſe occultauerant. Interim Hiſpani alij, nullo reſiſtente, conſtriçta glacie foſſa, tranſcenſo vallo frequentes intrauerant; & ecce, dum miſeri ciues conueniunt, futuræ lanienæ ignari, vxores eorum militibus aduenis conuiuia curabant. Aliquamdiu ante templum cum Hiſpano Sacerdos quidam inambulabat; qui mox ad ciues conuerſus, moriendum illis edixit: illicoq̃ue apertis foribus irruentes milites inermes homines pecudum inſtar miſerrimè trucidant. Dein igne iniecto, reliquias comburunt; & vicatim diſcurrentes, quoſcumque reperiunt maçtant, totumq̃ue oppidum tantum non in ſanguinem & cineres vertunt: agrè Hortenſium Boſſuuius ſeruauit; qui tamen filium Auguſtinum Organiftam crudeliſſimè obtruncati ante oculos vidit: & qui inter templi laquearia ſe abconderant, illinc quoque ad cædem ſunt protracti. Poſtquam viri cædi defuerunt, iram & libidinem in feminas vertunt; quarum plures vario cruciatu enecant: puellæ 12. aut 13. annorum conſtupratæ: & in mortuos quoque ſæuitum, nudaque occiſorum cadauera per viginti dies inſepulta iacere: inſuper omnia miſerorum bona direpta. Verſa vice circa idem tempus per Orangianos item reſ longè indigniſſima accidit. Verbis dicam viri non infimi alioqui apud Orangianos: Cornelius Muſius Cœnobio D. Agathæ apud Delpheniſes Præpoſitus vir optimus innocentiffimusq̃ue, & litterarum laude egregius, annos ſeptuaginta duos natus, dum Hagam proficiſcitur, à militibus Lumæianis interceptus, Leidam abducitur in Cornelij Venij ædes, quas Guilielmus Oldevlietius tabellio publicus inhabitabat: eoq̃ue duo à Lumæio miſſi, cum ipſius Concionatore, quæſitore & carnifice, torquendo viro locũ poſcunt; cum-

1572

Paciſcuntur cum Romero, tamquam is mandatum haberet.

Paciſcè ingreſſo Romero, ciues in templum conuocantur.

Interead Hiſpani ingrediuntur per foſſam glacie conſtriçtã.

Ciues omnes trucidantur; inmania & alia commiſſa.

Sauitia quoque magna tũc per Orangianos patrata.

1572

Nèpe Cornelius Musius sine ulla via Iuris, barbaris modis necatur.

Crimen in eum sparsum, sed à nullo bono creditum.

Fredericus Albani filius Amstelodamū venit, in Harlemios ducturus.

Mittunt Harlemenses clam qui eum placent.

Econtra Orangianus ibi Praefectus ciues contra Fredericum Toletanum concitat.

que se Oldevlietij vxor opponeret, & huic rei publicum vrbis carcerem esse dicitaret, homines ebrij, incitante vino proteruiam, per vim facinorosi locum capiunt, & tormentis plurimis pænè enectum, nulla Iuris obseruantia, causaque indicta, ad horam quintam vespertinam introductum, ante nonam properè strangulant. Inde furca statim deducunt in Lochorstianas aedes: tum pudendis amputatis ventrem dissecant, & vt corpore erat obeso, abdomen eripiunt, ne ad sæuitiam quidquam deesset. Vulgò sparsum, veneno Orangium tollere voluisse: quod crimen tamen inter tormenta exquisitissima constanter ipse pernegauit, neque bonus quisquam credidit. Hæc ille. Eadem qui distinctiùs velit petat ab Estio, qui Musij triumphum in decimã Decembris incidisse scribit. Dudum obsidebant Amstelodamum aquâ in sinu Meridionali viginti Orangiannorum naues, egregiè armatæ, impediens ne quid mari importaretur. Hæc intellecta Nardensium clade, Toletanique cum exercitu Amstelodamum aduentu, ne congelatæ circa portum in eius venirent potestatem, extrema diligentia diu noctûque laborantes glaciem bipennibus rumpunt, sicque tandem in altum euadunt. Interea Toletanus die tertio Decembris cum exercitu Amstelodamum venerat: sed requiem sibi & suis aliquam dare voluit, nihil dissimulans se deinde in Harlemios exercitum ducturum. Quare quidam ab Amstelodamensibus missi cum litteris sunt, qui pro vicinia & vetere sua amicitia officij eos admonebant, redirent ad obsequium Regis, spem veniæ sibi non difficilem videri, modò sponte redeant. Vbi cum Magistratus animo angeretur, res amplissimo Senatu illo ipso tertio Decembris acta; & consilia varia erant, prout studia. Pars auxilia ab Orangio aduocanda, pars petendam ab Albano veniam censebant, quando gratiæ spem haberent: neque enim Orangio vires esse quas potentia Hispanicæ opponeret. Et perucit hæc sententia; placuitque vt ad Toletanum ablegarentur, qui deliberando quatuor quinquè dies peterent; interim rerum suarum statum Orangio exponendum curarent. Legati ergo Christophorus Scagius vir primaria nobilitatis, Theodorus Frisius Consularis, & Adrianus Assendelfius vrbis Syndicus, clam Amstelodamum profecti sunt. Quod vbi Ripperdæ Præfecto innotuit, eo ipso adhuc die in hortum sagittariorum ciues conuocat; quibus adfuere Lancelotus Bredentodius, Adrianus Ianfenius Prætor vrbis, Gerardus Stuuertius, alique ciuium ductores. Tum, manu imperato silentio omnes compellat; venisse Amstelodamum Fredericum Toletanum, obsidionemque agitare, ac litteras ad Magistratum dedisse; quibus, si illic se dederent, veniæ spem superesse nuntiaret; Magistratum quoque Theodorum Frisium aliosque clam ablegasse, qui veniam supplices impetrarent. Quæ quidem venia qualis futura esset, facile

cilè sanè considerarent, si Mechliniam sibi proponerēt, aut Zutphaniam, vel vicinum denique Nardenum adhuc fumans. Hortari igitur, ne se decipi paterentur; ad hæc memores sacramenti essent quod Orangio pridem dixerant; ad se quidem quod attineret, pro ipsis, publicaque libertate guttam sanguinis vltimam impendere paratum esse. Cùm finisset, plerique alta voce acclamare; extrema omnia pati malle, quàm perfidi hostis incertæ clementiæ se permittere. Ita animis eorum qui Orangio studebant excitatis, eidem per litteras præsentem rerum statum indicant: mox à Mullero petita auxilia; qui quarto Decembris è sua legione cohortes quatuor in vrbem mittit, cum sex reliquis Leidam profectus. Quod vbi Amstelodamensibus cognitum, deserta hac occasione ab Orangianis castella & Sanredamum quoque recuperant. Mox apertum Harlemi maius templum, deturbatæq; Diuorum Imagines; Religioque dicta Reformata publicè exerceri cœpta. Die sequenti, qui erat quintus Decembris, Christophorus Scagius, Adrianusq; Assendelfius, è Legatione rediere. Theodorus Frisius, siue responsum à Collegis expectaturus, siue futurorum metu, apud Toletanum mansit. Ac reduces quidem comprehensos Ripperde iussu, Guilielmus Bardefius aliq; Leidam primùm, inde Delfos ad Orangium abducunt. Et Leidæ Scagius negligentiore custodia habitus facilè euadere potuisset; sed vir animi innoxius, vt qui negotium à Senatu demandatum non se detrectare debuisse existimabat, effugere noluit. At verò aliter Orangio visum; qui clanculùm id, & velut præter iusiurandum factum vehementiùs indignabatur: & non multò post Assendelfius vigesimoquarto Decembris gladio percussus; spiculoque impactum caput, per horas duas populo spectare datum: Scagius, vti ferebatur, per tormenta expressam animam in carcere reddidit. Interim octauo Decembris Sparewoudam exercitus Toletani venit, obsidioni Harlemoni se accingens. Iter non erat aliud Amstelodamo Harlemum, quàm per terream molem seu aggerem inter Harlemium lacum ac flumen Sparam positum: quem iuxta vicum Sparendamum ita Orangiani ab vtroque latere decussauerant, vt in summitate agrè vnum admitteret virum, adiecerantque vtriusque lateris fundo ad summum vsque pertingentia duo propugnacula, maioribus tormentis probè instructa, singula quatuor peditum signa habentia; ipsumque aggerem intersciderant fossa adeò lata, ac si iustum fuisset oppidum, quam ab vna parte lacus ingentes, ab altera flumen Spara abundè aqua replebant: munitio penè inexpugnabilis, nisi aquæ gelu fuissent constrictæ. Ad has munitiones explorandas Rodericus Sapata sua cum Hispanorum trecetorum virorum cohorte mittitur. Sparendamum veniens, alteram munitioum audacissimè inuadit, cui præerant Gerardus

1572

*Persuasi
cuius auxi-
lia ab O-
rangio ac-
cipiunt.*

*Templa
violant,
Legatosq;
reduces in
vincula
coniiciunt.*

*Eosdem
Legatos
Orangius
moriis reos
pronun-
ciat.*

*Regij Har-
lemū ver-
sus mouēs.*

1572
Ad Sparendamum
in itinere
cladem accipiunt.

Vanderlanus ac Martinus Sprusius; pugnaturque acerrimè, Orangianorum tormentis Hispanorum alios sternentibus, alios fauciantibus, inter quos posteriores fuit Præfectus Sapata; cui dexteram ad cubitum usque campestris tormenti globus abripuit. Qui cum omnia esset expertus, probeque munitionum situm, præfidiariorumque animositatem cognouisset, maiori opus esse vi videns, receptui canit, ac Toletano quæ viderat ac fenserat, exponit. Is statim motis castris Sparendamum cum quatuor maioribus venit tormentis, consultat de oppugnatione. Dum hærent, Iulianus Romerus nactus aliquot Regi ac Religioni Catholicæ addictos eius loci rusticos, ab his cum sua legione inter Orientem ac Meridiem per congelatos lacus decimo Decembris deducitur; vnde mox aggerem conscendens Orangianos à tergo inuadit. Exigua hîc pugna; deinde fuga effusa: non enim istinc Hispanos expectabant; fugiunt autem per alteram lacuum partem inter Occidentem & Septentrionem versus Velsen ac Beuerwicum; trecenti in munitione cæsi, & quidam in itinere, reliqui Harlemum euasere. Relictis Sparendami duobus Wallonum signis, rectà cum exercitu Harlemum Toletanus proficiscitur, in vrbe inspectum duodecimo Decembris veniens; festinabatque in sicco figere castra, quòd mutatus ventus pluuię aliquid, etsi non durarit, adferret. Præmiserat Toletanus Iacobum Caruaialum, qui occupato leproforum hospicio, cum quatuor peditum signis, paucisque equitibus urbem circumcursans situm contemplabatur, reuertensque ad hospitium, cum erumpentibus Harlemoni præfidiariis aliquamdiu dimicare cogitur: vbi cum aliquot ab vtraque parte cecidissent, illi in urbem, Caruaialus ad hospitium reuertitur, Harlemoni deinde maioribus tormentis eos, qui in leproforum templi turrim conscenderant, impetentibus, ac nonnullos fauciantibus. Sub idem tempus missus Amstelodamo à Consule Frisio nuntius cum litteris ad Catholicos ciues, & Magistratum bi-duo antè à Marnixio Aldegondio Orangij Legato loco motum, intercipitur, & Harlemoni strangulatur. Venerant intereà quatuordecim maiora tormenta Amstelodamo Sparendamum; ibique operâ trecentorum naualium sociorum, rupta glacie, nauibus imposita Harlemum versus vehuntur. Productis Regij munitionibus, ad fossarum usque labra constituere tormenta; sed non nisi decimo octauo Decembris & sequentibus duobus diebus rem agere vibrando incipiunt. Harlemum loco campestri est situm, ad amnem Sparam, qui urbem intrans in eius lacus se exonerat: montes non agnoscit, vt nec vniuersa Hollandia Zelandiæque, sed arenosos tantum colles in littore maris, vim eius retundentes. Ad eam partem, vbi porta quæ à Cruce nomen habet, castra Hispani habebant; Germani contra portam lignariam, ac siluam illi adiacentem; Wallones

Demum
expugnant
eamdem
munitionem.

Castra ad
Harlemum
figuntur.

Nuntius
ab Amstelodamo
ueniens ab
Harlemoni
strangulatur.

Situs tum
ciuitatis,
tum castrorum
Regionum.

ad Occidentem, quâ ad arenosos cõlles marêque iter erat, sedebant. Interim Harlemiis libera tutâque ea pars vrbis mansit, quæ lacus respicit: qui durissimè congelati cùm essent, nec ab Hispanis infederentur, effecerunt, vt totâ Hollandiâ Orangianâ illac necessaria suppeditante, Harlemiani vix obsidionis malum eatenus sentirent. Sed Orangiani hac commoditate non contenti, etiam terra vim potentiâque ostendere volebant. Coactis igitur mox post captum Sparendamum ad Leidam circiter triginta peditum signis, ac quatuor equitum turmis, ductore Lumæio, Leidâ Hillegontium, indèque Mannewegium mouent, postremò haud procul Harlema ad locum nomine Weiligenbergam. Attrahebant sex campestria tormenta. Admonitus de aduentu Toletanus, qui Cliuiam arcem occupabat, statim exploratum mittit Bossuuium, Noircarmium, ac Iulianum Romerum cum septuaginta mosquetariis, ac octoginta equitibus leuis armaturæ, subsequente legione Lombardica: qui propinqui Weiligenbergæ, Lumæio obuiam fiunt. Diuidunt se mosquetarij in duas acies, idem faciunt equites, ac in viarum lateribus falicibus tecti cõsistentes, Lumæianos ita salutant mosquetarum globis, vt etiam, antequam legio ad manus veniret, transfixi tres quatuorve simul vnus mosqueti globo, magno numero caderent, plures vulnerarentur; omnesque in fugam versi Lumæium inter primos celeris equi cursu præeuntem sequerentur, pluresque periissent, nisi effugium proximi dedissent congelati lacus, quos equites Regij ingredi non audebant. Periere supra mille viri; signa militaria viginti quinque; relata; ex Hispanis plus minùs duodecim cecidere, ac inter hos Præfectus Connespero, paulò plures vulnerati. Hinc collocatis, vti dicere cœpimus, decimo octauo Decembris cõtra Crucis portam tormentis, eam Regij biduo quatiunt. Sed ciues ac præsidarij ob vrbis amplitudinem introrsum nouam extruxerant munitionem. Hispani eius rei ignari, ad oppugnationem iustam ruinam videntes, impetum ad hiatum faciunt; defendunt se acerrimè Harlemiani. Hispani, quòd nouis intu simpediti munitionibus nil efficere possent, seruatis ordinibus pedes referunt die vigesimo Decembris. Nempe Bartholomæus Campocassius pontem artificiosum struxerat, per quem in murum enisi plures Hispani cum Steinbachio Orangiano depugnabant. Cæsi Hispani circiter centum, & inter hos Lucas Soinagus cum Signifero Andrea Brotio: vulnerati Romerus, Varga, Lama, Touilla, Benauides Galeacius; ex obsessis circiter viginti cecidere, & plures saucij. Sub idem tempus Septemtrionales Hollandi cum armatis venientes nauibus Amstelrodamũ ac Mudam, Dymersdikium perfodere conantur, quo agrũ Amstelodamum, Wordanum, Leidanum, Delfium, Goudanum, Roterodamum ac Oudewaterum aquâ, oppidis nihil nocentes,

Triginta peditum signa, & quatuor equitum turma auxilio Harlemensibus veniunt.

Casi ex eis supra milles, relata signa viginti quinque.

Hispani portã Crucis inuadentes, repelluntur.

Genus Dymersdikium iuxta Amstelodamũ perfodere moliantur.

imple-

1572

Impeditur ab Amstelodamensibus, caesis supra centum.

Toletanus cum vi non proficeret, cuniculis Harlemini sentat.

Harlemi ad tria veteranorum millia in presidio.

Ex his erumpentes 400. cladem in ferunt, & accipiunt.

implerent, sicque Regiis negotium facerent: Rhindikium etiam in eorum potestate constitutum, opportuno tempore aperuissent, nisi Amstelodamij, perspecto eorum consilio, peditum cohortem ac ciues aliquot mittentes, fossores praesidariosque Dymersdikium aperire conantes, inuasissent, supraque centum caesis, multo plures fauciaslent; ceteris ad naues ac Noort-Hollandiam refugientibus. Post dies decem, eadem de causa reuersi, eodem modo ac euentu repelluntur, Amstelodamijque Dymersdamium, excitata munitione, impositaque peditum cohorte, perpetuo praesidio munire sunt coacti, quamuis nihilominus & tertio Noort-Hollandi eò redierint, vt suo dicemus loco. Militem etiam praesidiarium Vltraiectini & Amstelodamij certis diebus mittere debebant, qui ad castra Harlemania com meatum pulueremque bellicum ferentibus praesidio essent. Excurrentes enim Oudewatrij ac Wordani, saepius mercatoribus caesis, merces eripuerant. Expertus igitur Toletanus difficillimè urbem vi posse capi, operibus tentare expugnationem aggreditur. Coguntur fossores magno numero; ac munitionem ab Harlemiss ante Crucis portam erectam, actis cuniculis euertere cum porta, propinquisque muris ac vallo, conantur. Transferuntur & tormenta ad locum appellatum Crainest, inter Crucis ac siluae portam, muriq; & vallum in fossam deiciuntur, ita vt Hispani ingressum priore feliciorum sperarent. Sed ab exploratoribus edocti, nouas & hoc loco in vrbe erectas fortiores munitiones, ab oppugnatione destitute, omni ratione munitionem Cruisportanam actis cuniculis euertere conati. Suscitauere & terream molem è diuersa materia compactam, muris, portis ac vallis Harlemiss eminentiorem, quam Hispani Equitem, Germani Catum vocant. In hac maiora collocant tormenta, neminemque vallo nec muro consistere ea parte permittunt. Receperant Harlemiss post cladem Lumæianam diuersis temporibus supra tria peditum veteranorum millia, è Francis, Anglis, Scotis, Germanis ac Belgis collecta, urbemque intrarant per congelatos lacus, intulerantque rhedis glacialibus tantum quantum voluerant frumenti, pulueris bellici, aliarumque rerum necessariorum. Hi saepius erumpebant, castrisque; Regiis damna non exigua inferebant, sed numquam hoc mense Decembri maius quam die eius ultimo. Tum enim quadringenti praesidij, nocte urbem egressi, ac supra superiorem vestem, vt se internoscerent, lineum indusium ferentes, Hispanorum inuadunt castra, repagula deiciunt, primam secundamque sternunt vigiliam: quo rumore ceteri ad arma excitati, instructa acie obuiam Harlemiss eunt, ac post exigui temporis pugnam, omnes in urbem reiciunt. Cecidere quadraginta septem Hispani, ter totidem vulnerati. Harlemiss, caesis suis in urbem delatis ac sepultis, sciri numerum noluerunt: manè rubescens sanguine

ne glacies docuit non paucos cæfos vulneratosque. Similia indies contingebant. Nec minora damna Regij è mœnibus accipiebant; inprimis multi vulnerati, inter quos fuit Iulianus Romerus, qui dextrum oculum, Noircarmius, qui in mento fauciatus quatuor dentes perdidit, eodemq; plumbo & in mento vulneratus Goumij Baro, illique astans fossor est interfectus. Instante etiam Decembris fine Cressioneri Baro, oppidi Grauelingæ in Flandria, ac tormentorum tunc in castris Præfectus, circa terream molem collocandis in ea tormentis satagens, ex vrbe sclopeti globo in frontem adacto, ac circa aurem exeunte ita vulneratur, vt post paucas expiraret horas: Nobili quoque illi astanti dextera tibia globo frangitur; vulneratur & Valentinus Pardieuius Mottæ Dominus Cressioneri Legatus, eiusque in Grauelingana Præfectura successor. Occiditur etiam paulò post sclopeti globo Harlemo emisso Bartholomæus Parmensis Albani Architectus, in erigendis munitionibus faciendisque cuniculis industrius; & in vrbe sub idem tempus maioris tormenti globo quoque cadit Petrus Ianfonius Harlemitorum Architectus. E vulgo verò militum, maximè Hispanorum ac Wallonum, nullus erat dies quin aliquot interirent. Tanta enim Harlemitenses cum diligentia in mœniorum circuitu nocte dieque vigilabant, vt quicumque Regiis è castris supra munitiones caput extulisset, sclopetorum ex vrbe magnò numero emissorum pilis periret: cuius rei milites me præsentè (verba sunt Heuteri, vt & plura tum præcedentia tum sequentia) non semel experimētum facientes, capitum tegumenta stiptibus variis locis imponentes, cum vel paululùm supra munitiones extulissent, statim globis transfixa videbant. Præsidarij enim existimantes militum esse capita, certatim in ea globos coniiciebant. Ad hæc nullo non die in Hispanorum, Wallonum aut Germanorum castra erumpentes, cladem inferebant, aut accipiebant; ingensque ab vtraque parte militum numerus cadebat: coacti hac de causa vtriusque supplementa euocare, donec cessante gelu, glaciæque in aquam soluta, non sine maximis difficultatibus, vti narrabimus, tandem post octo mensium obsidionem Regij lacuum quoque domini facti sunt.

1572
*Illustrium
 aliquot
 nomina ad
 Harlemitum
 vulnera-
 torum, &
 casorum.*

*Quisquis
 vel modi-
 cum caput
 extulisset,
 mox feriebatur.*

*Quotidia-
 na eruptio-
 nibus mul-
 ti vtriusque
 cadunt.*

Hoc anno septuagesimo secundo, die decimo Octobris, noua stella exorta est sub Cassiopeæ asterismo: quæ nec fixa, nec erratica, crescere & decrescere visa est, totosque centum triginta duos dies apparuit. Id phænomenon terruit omnes: euocatusque ab Albano Nouiomagum Gemma Frisius, vir tunc Astronomiæ in Academia Louaniensi clarissimus, à Christo nato nihil tale illuxisse dicebat: alij ei stellæ comparabant, quæ ex Oriente Magos Bethlehemum duxerat. Nec minùs mira in Hispania Hieronymus Nunius linguæ Hebrææ & Matheseos Valentia Professor, & in

*Stellano-
 ua visa
 multoties
 ruit.*

& in Austria Fabricius Polus, Thaddæusque Hagesius Viennæ, proderunt; quos, qui de his plura velit, adeat.

1573

Iam nouus se aperuerat annus septuagesimus tertius, cum mensis Ianuarij die quinto per lacus glacie adhuc induratos urbem intrant quadraginta rhedæ glaciales præsidio trecentorum sclopetariorum, omnis generis necessaria Harlemiss afferentes. Eodem tempore turbæ apud Orangianos à Lumæio & Bartholomæo Entesio datæ, qui annonæ ab eo præfectus, Delfis conquerebatur; militibus stipendia non solui, nec annonam procurari; dein ad querelam conuitium addebat, ipsos Ordines Orangianæ partis proditores appellans. Cuius rei quia Entesius inprimis causa fuisse cognosceretur, ne quod grauius malum accideret, placuit Orangio, vt Lumæium Entesiumque ad se vocaret, & modestiam vtrique imperaret; idque factum. Sed Entesius maiore verborum licentia vsus, attineri in vrbe iussus est: quod Lumæius ad se reuocans, vi educere eum voluit. Benignè Orangius rem compositam maluisset; at Lumæius nil rationi consentaneum admittebat. Ergo die similiter quinto Ianuarij mandato publico armati ciues manum vtrique iniecere; moxque varia Ordinum accusatione in ordinem redactus Lumæius, dignitate ac munere suo amouetur, & mandata eius omnia edicto publico reuocantur. Quin (vt simul de hoc homine furibundo narrationem absol-uam) mense Maio, postquam è custodia emissus, per milites aliquid iterum machinari aduersus Ordines exploratum esset; denuò comprehensus in arcem Honingam Roterodamo vicinam compingitur: è qua elapsus Roterodamum sese contulit, mansitque ibi varia molitus, licet frustra, vsque sub finem Iulij. Etenim Ordinibus iure agere neutiquam visum; non quòd necdum nocentem satis arbitrarentur, sed quòd tali rerum statu meritas de eo pœnas sumere non consultum existimarent. Culpæ variæ erant: inprimis contemptus Ordinum, & verborum magna superbia. nam iactauerat esse militum tria millia, & liburnicas octoginta, quibus cogere in voluntatem suam Ordines posset: tum eosdem, quia iniqua petentem reiecerant, proditores appellauerat; etiam crudelissimè prouinciales diuexauerat, & Sacerdotes hominesque alios innocentes nulla causæ cognitione morte multauerat; inter quos Cornelium Musium & Iustum Tollium, vtrumque virtutis & fidei in patriam præclarissimos; (sic loquitur vir alioqui Orangianus) ad hæc nefaria militum flagitia nulla pœna coërcuerat. Ob hæc talia, etsi grauiaqueque meritum, Ordines tamen discedere impunè permiserunt, intercessu maximè Orangij, qui viri familiæ parcendum disceptabat. De eius morte hæc Scriptor Leodiensis: Auriaci interpositione ac intercessione dimissus Lumæius Leodium venit, & in domum generi domique Lumæiæ

Turbæ non modica apud Orangianos à Lumæio & Entesio data.

Vterque in vincula compingitur.

Varia Lumæij flagitia; & quare non puniuntur.

De Lumæij morte, ex Scriptore Leodiensi.

Lumæiæ propriam, & ad D. Martini sitam, se recepit, vbi morsuuncula proprii canis rabidi, vt fertur, mortem ei acceleravit; vt verè Iuuenalis cecinerit:

*Ad generum Cereris sine cade & vulnere pauci
Descendunt Reges & sicca morte Tyranni.*

Dum Lumæius Orangianorum res turbat, intentus in occasionem Bossuuius ad Delfensem Consulem scribit, gratum nūrium de Lumæio capto accidisse; quamobrem petere, vt in fide erga Regem perseueraret, daretque operam, quo pacto Orangium comprehensum sub certa custodia in castra ad Harlemum mitteret; præmium ipsi, adiuturisque magnum fore, præter delictorum omnium gratiam. Litteras has captiuo militi curandas tradit, qui eas Batenburgico, qui Lumæio suffectus erat, defert; isque apertas atque lectas rectè ilicò Delfos ad Orangium mittit. At ille confestim hominem vocat, litterisque à Bossuuiio lectis, Atqui, inquit, non ego te talem, Consul, putaram, qui hostem ante patriam poneres. Respondenti, non in sua manu esse quid Bossuuius, aut cui scriberet; sibi quidem fidem in Remp. semper certam. Igitur, ait, id operam dato, vt Bossuuium per insidias capiamus. quod vbi negaret conscientiam suam permittere, domi manere captiuum iubet. Interim cœptam Harlemi obsidionem Toletanus vrgebat; cui quo pacto succurrere posset, similiter serio Orangius intendebat. Quare vt obsessores commeatum quoquo modo impedire posset, missas Saxenhemum (locus est medio inter Leidam ac Harlemum itinere) copias castra ibi ponere, & Sonoium ab altera parte Septentrionali cum iusta manu insidere viam iubet: ne quid tamen temerè tentet, interdicit. Die octauo Ianuarij oppidani, vt annonæ subuenirent, leges frumentarias condunt, pretiumque pani & pondus ponunt, vetantes emi plus quàm quisque opus haberet; qui migraret, ei mors supplicium esset. Nocte proxima valdè obscura missi auxiliares bis mille, cum densæ nimiùm tenebræ essent, nec viam tenerent, aberrarunt, parsque ad arcem Cliuiam, vbi Toletanus erat, venêre, pars in propinqua sabuleta deflexere: alij ad castra retrogressi, pauci admodum, igne in turri animaduerso, auditoque campanæ sonitu, in urbem ægrè peruenere. Die decimo sexto Ianuarij caput quoddam à corpore abscissum in urbem Hispani insolenter iaciunt, cum elogio, id Philippi Regij esse, qui cum bis mille auxiliariis liberator aduenisset. Hoc facinus alio longè immaniore mox obsessi vindicarunt; captiuos duodecim in furcam actis, ex iis vndecim capita, barba comaque ad mendicorum modum rasa (quandoquidem vulgò Geusij, quasi mendici vocarentur) in vas compacta è propugnaculo in Hispanorum castra deiiciunt, cum hac inscriptione: Squidem ob decimam negatam bellum hoc Albanus gereret, istud illi vasculum mitti, in quo decem capita haberet; & pro

Hæc occasione Bossuuius de tradendo Orangio agit, sed frustra.

Harlemio: hinc Toletanus præmit, illinc Orangius subuenire satagit.

Ex bis mille auxiliariis pauci urbem intrant.

Barbarus, hinc Regiorum, inde Geusiorum insus.

vsura, ne de mora quereretur, additum vndecimum. Tum de rebus suis litteras & obsessæ vrbis typum Orangio mittunt, ac postridie aduenere cum frumento rhedæ sexaginta quinque, quas cum auxilio Schramus Brunswicensis ducebat. Sic ille, quem dudum sequimur. Paulò diuersum Heuterus hoc modo: Sub idem tempus circa Leidam Orangiani octo peditum signa coëgerant; singulis ad collum militibus sacculum puluere bellico plenum, quo Harlemij egebant, ferentibus. Proficiscuntur secundùm lacus glacie adhuc concretos, ac dimidio ab vrbe milliari eos ingressi, vt à latere dextro siluæ Harlemianæ, medio inter Hispanorum ac Germanorum castra itinere, vrbe ingrederentur. Sed eo loco, quo se tutos in vrbe peruenturos existimabant, duo Wallonum signa ac pauci equites ea nocte, Orangianis insciis, excubabant. Hi summo manè eos conspicati, putabant paucos ex vrbe, aut Zassio, seu Saxenhemmo exiisse prædatores; crassior enim è lacubus ac vicinis locis exiens in altum nebula, verum rei prospectum vtrisque adimebat. Animati igitur Wallones, falsa licet opinione, pauci multos inuadunt. Orangiani detectos se, dimidiamque exercitus partem contra se venire existimantes, non pugnam sed fugam ineunt, eò vehementiùs, quòd se à lanceariis equitibus, non minùs quàm peditibus inuadi, sternique viderent. Cecidere pro maiori parte ab equitibus cæsi supra quingenti, capti trecenti, è quibus statim ducenti ad siluæ arbores nudi strangulantur. Tanta fuit Orangianorum consternatio, vt fugitiui, ignari quò irent, plerique in Regia castra, alij Amstelodamum in hostium suorum manus se venisse cõspicerent. Centum captiui, periculosissimis fodere coguntur locis. Signa militaria omnia relata; Præfecti tres interfecti, è quibus Philippi Regij caput humeris abscissum in vrbe nocte coniicitur, chartam in fronte habens, cuius esset, ac cladis historiam. Geleinius Middelburgius, etiam Præfectus, cum aliquandiu cum eo Toletanus esset locutus, in carcerem compingitur. Harlemij tot cladibus efferati, sed præcipuè irritati, quòd commilitones instar latronum ad arbores strangularentur, cum aliam vindictæ non reperirent rationem, contra Catholicos, qui multi in vrbe erant, insurgunt. Erigunt in vallo, quà castra Regia respiciunt, patibulum, quo statim strangulant Lambertum Iacobsonium olim Consularem, tum Quirinum Diricsonium etiam Catholicum Cõsularem. Huic cum esset filia nubilis Catholica ac pia, eam patrem ad mortem euntem secutam, nec deserere volentem, lapidibus impetunt; illa non desistit patrem fortiter mortem pro Catholica Religione ferentem animare. Quare aduersus eam magis magisque irritati, magno numero lapides coniiciunt: illa ad patrem iam strangulatum cursu delata, alta voce Deum precabatur, mortem cum eo oppetere posset. Astabat fossæ non ita dudum

*De iisdem
ex Ponto
Heutero.*

*Geusij ex
improniò
incidunt in
Regios ex-
cubitores.*

*Cæsi Geu-
sij supra
500. capti
300. Et
mox ex his
200. stran-
gulati.*

*Hac occa-
sione suspē-
dunt Har-
lemenses,
duos Con-
sulares Ca-
tholicos.*

dum intra urbem ductæ: in hanc detrusam lapidibus obruunt, ac cum ea matrem, militisq̃ue Wallonis captiui vxorem. Tum duobus addunt Consularibus Adrianum Gronetium, ac Franciscum Iacobsonium Sacerdotem, cum adolescente quindecim annorum, quem paulò antè Regiis ceperant in castris. Qua de causa, Harlemij exules Toletanum aduētes, obsecrarunt ne ampliùs Orangiā captiui in vr̃bis conspectu occiderentur; fore alioquin, vt omnes Catholici, magno adhuc numero in vr̃be residentes, eadem ratione perirent. Pergit Heuterus: Interea durante etiamnum gelu, Hollandi Harlemo de omnibus rebus necessariis providebant; non enim in glacie amplissimorum lacuum, militum stationes aut excubiæ disponi poterant. Quare ad vim Toletanus iterum conuersus, circularia propugnacula, quæ Harlemenses ad Crucis & ad D. Ioannis portas erexerant, extructa inter eas terrea mole, propugnacula æquante, actis cuniculis euertere conatur; eoque rem perduxerat, vt ciues ac præfidiarij de eorum defensione desperantes ea deferrent, interiusq; demolitis quæ ad mœnia stabant ædibus, nouā fossam nouumq̃ue vallum facerēt, vbi actis rectis ac transuersis cuniculis, Toletani cuniculos inutiles reddebant, sibiq̃ue latibula contra oppugnationes tutissima extruebant. Hispani sentientes circularia propugnacula ab Harlemiis deserta, ea occupant. Sed eorum alterum Harlemij excauatum subdito puluere bellico incendunt, terraque in aërea transuolante supra triginta sex Hispanos occidunt, multosq̃ue fauciant. At ij hac de causa tamen ea non deferentes, molem repletis cuniculis Catto suo equādo, duoque tormenta maiora imponendo, vr̃bi admodum erant infesti, frustra Harlemiis variis conatibus propugnacula recuperare conantibus. Quare crebris eruptionibus tentabant Regionum tormenta reddere inutilia, aut partem castrorum expugnare, necessariaq̃ue simul introducere, nunc Hispanos aut Wallones, nunc Germanos inuadentes; quibus conatibus non paucos Regionum militum interfecerunt, ac è suis quoque desiderarunt, supplementa indies noua ex Hollandia cum puluere bellico ac comēatu per congelatos lacus rhedis glacialibus accipientes. Similiter & Toletanus, duce Lopefio ab Anconā, tria veteranorum peditum Italarum millia recepit. Sed imprimis alacriter eruperunt Harlemij trigesimo die Ianuarij. Tum enim sub auroram in castra Hispanorum, iterum numero bis mille irruentes, duarum stationum excubias trucidant, progressiq̃ue vlteriùs, obuios sese armantes sternunt. Inconditus clamor non solum Hispanos omnes, sed vniuersum armauit exercitum. Et primi quidem Hispani pedites lancearij, acie promota, Harlemiis obuiam pergunt; iungunt se eorum lateribus sclopetarij, simulq̃ue hostem inuadentes acerrimam ab vtraque parte edunt pugnam, donec Harlemij Hi-

1573
Etiam si
suspensi
si lapidibus
obruunt.

Durante
gelu de
omnibus
necessariis
Harlemiis
satis pro-
uisum.

Hispani
propugna-
cula qua-
dam occi-
pant, non
sine clade.

Accipiunt
Regij sup-
plementa
trium mil-
lium Ita-
lorum.

Oppidani
irruunt in
castra,
plurimosq;
cadunt.

1573

spanis Wallonum auxilia venire edocti, seruatim pugnando ordinibus, ad urbem, aliquot desideratis vulneratisque, sunt reuerſi. Cecidere ſupra ducenti Hiſpani, fauciati plures; maioremque accepiſſent cladem, niſi totis caſtris tympana pulſata ac tubæ fuiſſent. Irritati clade Hiſpani pugnam poſcunt: proponitur poſtero die ſignum. Offerunt ſe ad oppugnationem bis mille Hiſpani, totidem Wallones ac Germani. Datur oppugnatione mille Hiſpanis ac mille Wallonibus inuicé mixtis. Ruinam, quam erant inuaſuri, inſtante oppugnatione Harlemij tranſuerſis cuniculis ita confoderant, vt oppugnatores certam cladem euadere non poſſent. Prouolantibus enim Hiſpanis ac Wallonibus, ac ad ruinæ noua opera acriter depugnantibus, Harlemij puluere bellico cuniculis incluſo ignem inmittunt: qui exitum non inueniens, terram operaque ingenti cum fragore in aëra diſſiciens, ſuperſtantes ſcædè mutilatos partim occidit, partim miſerè fauciavit: reliquos Harlemij ſclopetorum globis propellentes è ruina deturbant. Nonnulli à terrea gleba in aërem delati, cum eadem decidètes intacti, in cunicularia foſſa deliteſcebant, donec veniente auxilio liberarentur. Horum è numero fuit Ferdinandus Toletanus Præfectus legionis Longobardicæ, cum multis aliis. Volebant Wallones per foſſas cunicularias urbem porrò inuadere, ſed Hiſpani temerarium iudicantibus, ac ad caſtra reuertentibus, & ipſi ſequi coacti ſunt. Perit ſigni Hiſpanici Præfectus Perea, è Wallonibus Obius. Roderigus Toletanus legionis Neapolitanæ Præfectus, ſcædè in dextri cruris tibia ac ſura eſt vulneratus. E militibus circiter centum periere, ſupra ducenti grauiter fauciati. Atqui hæc ad portas Crucis ac Ioannis, earumque munitiones, ſunt acta. In urbe periit Lambertus Wirtzenbergius, cohortis Germanorum Præfectus, cum aliquot militibus. Poſt hæc denuò Regij ad agendos cuniculos conuertuntur, Harlemij e contra ex oppoſito intra urbem nouum vallum ac foſſam in formam crescentis lunæ quàm celerrimè abſoluunt decimo Februarij. Orangius tot pugnis præſidium ac puluerem bellicum minui gnarus, Harlemum per congelatos mittit lacus centum ſeptuaginta rhedas glaciales, omnigena neceſſaria vehentes, præſidio trecentorum ſclopetariorum peditum, ac ſeptuaginta equitum. Hos Regij conſpicati, obuiam eunt centum equites, ac ducenti quinquaginta pedites: qui eos haud procul porta Scaelwickia aſſecuti, interfecto equitum Signifero, paucis que equitibus, impedire tamen non poterunt, quò minus pedites cum rhedis urbem intrarent. Hæc quotidie, durante gelu fiebant, donec circiter medium Februarij, aliquot dierum noctiumque continuis pluuiis, ſoluta glacie, nauibus neceſſaria vrbi inferrent. Inſtruxerant enim Harlemij mediocrem dudum è veteribus ac recenter ædificatis nauibus claſſem, iunxerantque biremes tres, ac celo-

*Hiſpani
infeliciter
oppugnât.*

*Numerus
caſorum
& vulne-
ratorum.*

*Accipiunt
oppidani
per glaciè
noua ſubſi-
dia.*

*Soluitur
glacies; in-
de in nauibus
totas
ſpes.*

ces

ces quatuor. Hæ Hollandorum onerariis necessaria adferentibus obuiam ibant, adeoque urbem de rebus necessariis prouidebant, vt tandem Regios obsidionem soluturos ciues sperarent. Et certè necesse fuisset, nisi Comes Boffuuius cum Amstelodamiis rationem iniisset pellendi è lacu Harlemio eorum classem, ac impediendi, ne amplius auxiliares naues intrarent. Primùm vndecim armatis nauibus, ac duabus biremibus instructus, eas iuxta ostium amnis Sparę ac nauigabilis fossę non longè ab eo ductę, per quam Orangiani auxiliares veniebant, disponi curauit; vtque minori cum periculo molestiaque Amstelodamij lacum intrarent, terream molem Heiligenwegij sitam certo loco, iusto tamè tantùm hiatu aperuerant. Contra hos Boffuuij conatus Waterlandij armatis nauibus Nieuerdammum ac Sarendammum occupant. Non procul inde duę Boffuuij legionis cohortes sub Præfectis Sichemio ac Loscotio sedebant, impediturę, ne quid Waterlandij Harlemum inferrent. Cùm itaque aliquot diebus se mutuò sclopetorum globis æquato damno salutassent, videntes eos Waterlandij munito loco sedentes, suis se copiis pel- lere nõ posse, deserto Nieuerdammo ac Sarendamino, domum remeant. Interea Harlemij classem educentes Amstelodamios Pennincx-Verę, ac ad ædem Terhartem aggerem aperire conantes pepulere. Sed post duos dies Amstelodamij reuersi, pulsus Harlemiss, intermissum opus resumpserunt. Contra hos vniuersam educunt cum biremibus Harlemij classem. Præcedebat biremis maior, octogintaquatuor pedes longa, intervallo maiore, quàm disciplina militaris requirebat: vnde mox à quinq; Amstelodamensium nauibus se cinctam cernens, egregiè se defendebat, donec cæsis pro maiori parte militibus, vulneratoque Gerardo Præfecto cum Legato, ac in celocem desiliente, fugaque sibi consulente, ceteri deditio- nem facerent. Quærebat à longè subsequens Harlemissium clas- sis Amstelodamios, suamque biremem; cùm ecce post duās horas eos reperientes, inita pugna biremem vacuum recuperauere, actisque in fugam Amstelodamiis, nauem Crauelam dictam eripuerunt. Vigesimo septimo eiusdem Februarij iterum Amstelodamij aqua victi, ferre coacti sunt, vt à suis apertus Pennincx-Verę agger, ab Harlemiss diuersa rursus materia oppleretur. Eodem mense, vt Regiis ad Harlemum castris com meatum ac militum supplementa intercluderent, Burani præsidarij è vicinis in vnum coactis octingentis peditibus ac paucis equitibus, ad Nortum aggerem, Rhenolectę obiectum, aperire, eiusque aquas in agrum Ultraiectinum ac Wicanum, quā iter in castra Regia erat, effundere parabant. Sed Regij iusto militum numero ad eos profecti, opus, fugientibus Buranis, repararunt, eodemque loco munitionem excitantes, firmo præsidio illi prouiderunt, ac per vni-

Boffuuius classem lacui Harlemensi infert.

Pugna naualis una & altera.

Vincunt nunc hi, nunc illi.

Burani aggerem Rhenolectę perfodere nituntur, sed frustra.

1573 uersum aggerem excubias disposuerunt. His non obstantibus, trecenti Burani Rauesuaum profecti, ad eundem amnem hoc loco propugnaculum erigere incipiunt, ut eo absoluto, aggerem ea de causa perfoderent. Sed Hiergæ Baro Geldriæ Præfectus cum octo suæ legionis signis Rauesuaum festinans, in itinere obuium quoque habet præsidium Wicanum ab Ultraiectinis auctum: simulque ad hostem profecti, antequam ad manus venire possent; relicta semiperfecta munitione, & omnibus operarum instrumentis, Orangiani fugam arripiunt, tribus tantum cadentibus, ac duobus captis, qui sine naribus ac auribus Buram remissi sunt: postridie nihilominus octo in rustici casa reperti, ad arborum strangulantur. Mansit hoc loco Hiergius, donec munitio à Buranis cœpta, à suis perficeretur; qua de iusto præsidio, rebúsque necessariis prouisa, amneque Rhenolecta Regij iuris facta, ad sua singuli sunt reuersi.

Regij dein de eandem aggerem præsidio manunt.

Gorinchemij obsidionem metuentes se mununt.

Iidem Gorinchemienses Worinchemium flammis absumunt.

Regij superuenientes agrum omnem vicinum populantur.

Interea Middelburgi obsesso Albanus subuenire parat.

Sub idem quoque tempus Gorinchemij Brabantis finitimi, obsidionem verentes, oppidi vallum augent, fossas ampliant: suburbium Canstportæ, supra sexaginta lateritias domos ædesque leproforum continens, magno possessorum detrimento demoliuntur, idemque ad alias faciunt portas; postremò ab alia Meruæ parte in solo Brabantico exiguum oppidulum Worinchemium, ne Regij id occupantes inde se infestarent, missis præsidariis flammis absumunt, milite quoque innocentes vicinos crudeliter diripiente. In quibus dum toti sunt, appropinquare Heusdâ ac Buscoducis octo Wallonum signa nuntiat. Comportata igitur in naues præda, per rescissam glaciem Gorinchemum reuertuntur, paucis ebriis aut auaris prædatoribus à superuenientibus Wallonibus trucidatis; qui Worinchemium ingressi, quod reliquum erat (nullos enim reperiebant ciues) auferunt, indeque congelatum Meruam traicientes, agrum Gorinchemium, Asperanum ac Heukelanum omni cladis genere peruaftant, moxque ad amnem, quòd aër mutationem præ se ferret, reuertuntur. Excepti à Gorinchemiis velitaria pugna; sed statim eos in oppidum repellentes, glacie traiecta, Worinchemum reuersi, ædes adhuc integras igne absumunt, tum muros vallumque diruentes fossas replent, & Heusdam ac Buscoducis reuertuntur. Initio mensis Martij Vianâ & è portu Ultraiectino *de Vaert*, centum pedites prædatum profecti, Lexmondæ trecentis Schoonhouiis Orangianis obuiam fiunt: ex his centum se ostendunt, Lexmondæ ducenti in infidiis sedent: ad quos pertracti Regij cæduntur, cadentibus quadraginta, captis octo ac Schoonhouiam perductis; ceteri fugâ euasere. Dum hæc fiunt, Middelburgi in Zelandia acriter ab Orangianis obsessi, rerum omnium inopia laborabant. Iubet Albanus Antuerpiæ classem instrui: ea erat circiter quinquaginta onerariarum benè armatarum varij generis ac formæ: sequebantur

bātur magno numero minores onerariæ rebus necessariis repletæ, duceq; Sanchio d'Auala Antuerpianæ arcis Præfecto, circa Martij medium vrbe soluunt. Sed Vlissingij de classis apparatu magnitudineq; dudū præmoniti, naues aliquot ruderibus dirutorum Monasteriorum implentes, haud procul portu pagi Lillo in Scaldem demergunt: quò cùm d'Auala cum classe venisset, maiores naues transitum nō reperiēbant, minores verò transeuntes, vimque Vlissinganorum celeritate eludentes, pro maiori parte Middelburgum appulere, paucis ab hoste captis. At maiores cùm aliquot diebus insigniter à Zelandorum tormentis essent laceratæ, nec tamen omnino essent inulti; illi Vlissingam, d'Auala Antuerpiam rediit.

Alia parte Dordraceni etiam aliquid tentaturi, euocatis Gorinchemo, Bommelio, Bura, Gouda, ac Schoonhouia auxiliis, cum mille quingentis pedibus ad insulas Finartum, Clundertum ac Ruichhiltum proficiscuntur, vt præfidiarios Wallones in munitionibus agentes subito aduentu opprimerent; multum enim ab eis damni, prædatoriis nauibus discurrentibus, accipiebant. Erant nongenti in dictis insulis distributi: qui hostium aduentu cognito, arma expediunt, exponerēque militem

Aliquantum subsidij accipiunt Middelburgenses.

permittunt; tum exoneratis semel tormentis, gladiis ac lanceis eos inuadentes, prima impressione in fugam agunt. Cecidere ducenti, ceteri in naues defilientes ad præfida sunt reuersi. Iam Harlemij, pulsus p̄nè aquâ Amstelodamiis, lacuum se tantisper dominos videntes, rationem querebant leuandę obsidionis. Id autem cùm vi assequi nequirent, com meatu Regia castra intercludere, ac ne quid Amstelodamo Ultraiectōve inferretur, impediri debere considerabant. Veniunt itaque pro iis Wa-

Genus ad Finartum cladem accipiunt.

terlandij iterum decimo quinto Martij (nam & prius idem tentarant, vti antè commemoratum est) cum viginti quatuor armatis onerariis, ac quatuor biremibus mille ducentos viros vehentibus, ad Dymerdikium (agger est inter Ultraiectum & Amstelodamum) extractaque munitione, perfossoque aggere, consilij compotes Amstelodamum Regiæque castra simul se pressuros sperabant. Sed Bossuuius, re cognita, è castris Amstelodamum aduolat, ac è Boshusij Legati sui triginta nauium classe, viginti octo celeritate præstantes, milite tormentisque implet, ac in sinum Meridionalem defertur. Orangiani se impares agnoscentes, vitato prælio, ad Dymerdikij munitionem tendunt, sed ei propinqui, decedentis maris æstu ac contrario vento impediti vado se captos sentiunt. Itaque exiliunt naucleri focique nauales, ac ad milites suos in aggere constitutos, pedibus nandoque perueniunt. Bossuuius vacuas hominibus naues nouem, ac biremes duas abducit. Ceteræ diu maioribus se defendentes tormentis, æstūque reuertente, in altum effugere. Nouem captas mox Amstelodamij armāt, Bossuuiusq; veteri eas addit classi & Dymerdikiū

VVaterlandij perfringunt Dymerdikium, iter ad castra Harlemēsia.

Bossuuius capit aliquot naues VVaterlandiorū.

1573
Obsides
munitionem
ad
Dymer-
dikium à
Geufis
erectam.

pergit, operantesque ad munitionem Orangianos ab vtraque aggeris parte arctè obsidet: sciebat enim eos parum habere commeatus. Interea replebatur Dymermerium, excepta Bosluuij classe, magna multitudine mediocrium minorumque nauium ac lemborum, tam Bosluuio quàm Regio ad Harlemum exercitui necessaria adferentium, armata Bosluuij classe sedulò obsidionem munitionis curante: quam vt ad finem Bosluuius perduceret, Amstelodamo ordinarium præsidium, ac è castris tres peditem cohortes in auxilium acceperat. Nec multò post Orangianorum Præfectus Dierricus Snoyus, probantibus suis, cum paucis celoce conscensa, comitatus mediocri oneraria benè armata, obscura nocte, secundo adiutus vento, Enchusam Waterlandiæ profectus est, ac ex vniuersa regione coactis armatisque circiter sexaginta omnîs generis ac formæ nauibus mediocribus (maiores enim cum Zelandis Middellburgum premebant) Dymermerium intrat, suos in Dymerdikio fame pressos liberaturus. Proficiscitur ei obuiam cum viginti nauibus Bosluuius, ac maiorum minorumque tormentorum globis ita salutatur, vt post horæ spatium relinquere lacum, ac in Waterlandiam redire cogeretur, tristibus oculis, qui in Dymerdikio esuriebāt, abitum deplorantibus, Snoyoque malè precantibus, ac militum desertorem appellantibus. E sexaginta Orangianorum nauibus vnâ tantum Bosluuius cepit: celerimè enim propter exiguitatem facilè maiores grauiorésque effugiebant. Exinde Dymerdikij milites animis cadentes fugæ rationes circumspiciebant. Instabat Lunæ ac Solis oppositio, quod plenilunium vocant, quo tempore maris æstus, vt & in coniunctione (nouilunium appellant) maximi in Oceano Belgico esse solent, aquæque solito altiùs excrescere. Cùm tempus itaque aduenisset, Dymerdikani impedimenta conuasata ad naues deportantes, abitum parabant. Sed Regij in aggere & aqua excubantes, nocteq; tumultum audientes, Bosluuio intempesta nocte significant. Is statim, expositis militibus, munitionem tribus locis inuadit: agrè pauci fame languidi arma expediunt, ceteri, his proiectis, fugam terra marique capessunt. Petiere ferro ac aqua septingenti circiter, capti ducenti, naues tredecim, biremis vna; quas cùm antè captis ac veteribus iunxisset nauibus, instructam quinquaginta nauium classem lacui Harlemio Bosluuius induxit, eaque ratione Harlemiis dominatu lacus depulsis, tandem vrbs seriò terra aquaque obsideri cœpit finiente Martio: aperuerat enim Bosluuius iuxta ædem Terhart, aggerem lacui obiectum, indeque Amstelodamo cum viginti sex armatis onerariis, Orangianis, vt diximus, ereptis, ac viginti aliis ab Amstelodamiis paratis, biremibusque sex, lacum intrarat. Eodem quo hæc acta sunt die, Harlemij castra Germanorum inuadunt. Intellexerant enim, eos, quemadmodum

Waterlandij suis succurrere tentant, sed frustra.

Bosluuius munitione potitur.

Tandem Harlemi seriò obsideri cœpit.

modum & ceteros milites in castris, stipendia accepisse, & continuis po-
 tationibus operam dare. Experiri igitur statuunt, an fuis primis, ceteros
 castris exuere possent. Erumpunt duo virorum millia, stationemq; Ger-
 manorum primam ac secundam trucidant; post hos inermem turbam,
 cibum potumque vendentes cupediarios, inque horum tentoriis potan-
 tes milites, lixas, calones ac feminas: denique concurrentes ad arma sclo-
 petarios, antequam arreptis sclopetis in vnum coire possent, supra ducē-
 tos iugulant. Sed tandem in vnum coeuntibus lanceariis ac sclopetariis,
 furor ardorque reprimitur: ac cum horam circiter cum dimidia, æquali
 damno sclopetis rem egissent, seruatim ordinibus pugnantes ad urbem, à
 maioribus defensi tormentis, reuertuntur. Sed ecce, cum paululum Har-
 lemij corpora refecissent, ac capsulas puluere bellico repleissent, rursus
 ipsa meridie in nil minus expectantes Germanos ex superiori pugna se-
 recreantes, faucibusque operam dantes, maiori manu erumpunt, eadem
 ratione sæuiunt, non paucos prima inuasionem sternunt; neque solum Ger-
 manorum castra, ardentibus tentoriis, sed vniuersum exercitum tumultu
 replentes, ad arma capienda concitant: iterum verò à lanceariis ac sclo-
 petariis Germanis vehementissimè resistentibus, cadente Dardennio Lu-
 mēij Legato, multisque cum eo veteranis, qui frustra pro plena victoria
 anhelabant, in urbem repelluntur. Cecidere duabus eruptionibus è Ger-
 manis circiter mille diuersæ conditionis ac sexus, capti centum quinquā-
 ginta tres; pluresque ab vtraque parte cecidissent, nisi totis castris ad ar-
 ma coiri, sonitu tympanorum ac tubarum audientes Harlemij, receptui
 cecinissent, facile insequentes Germanos per mosquetarios repellentes,
 donec ex vrbe à maioribus tormentis defensi, in tutum peruenissent. In-
 terea, vt diximus, è lacu Harlemio, Harlemiorum classe à Bossuuius pulsa,
 ipse in loco, incolis *de Ton* dicto, iustam erigit munitionem, ac de rebus
 necessariis prouidet; vtque facilius vndiq; munitioni succurri posset, fos-
 sas, omniâque incilia in dicta munitione ad Regia castra interiacētia, terra
 replet, ita vt in omnem euentum necessaria auxilia præsidarij ab exercitu
 Regio accipere possent: vbi verò in lacum amnis Spara influit, Toletanus
 è lembis, scaphis, ac doliis iustum erigit pontem, erectisq; in vtraque
 ripa castellis, præsidio ea firmat, adeò vt terrâ nec aquâ quisquam Harle-
 mum intrare nec exire, nisi vi aut summo astu posset: ad pontis quoque latera
 demerferant Regij naues vetustas terra ac ruderibus repletas, vt si quid
 ponti aduersum contigisset, nihilominus annis introitus impeditus es-
 set. Ad hæc Bossuuius varias munitiones ab initio obsidionis ab ipsis
 Harlemiss ad portum vrbis per lacus latera extructas occupauerat: hisque
 ita dispositis ipse inter Tertonnij ac Sparæ munitionem classem ita ex-
 tendit, vt eius diuersæ conspicerentur acies, singulæ septem naues conti-
 nentes,

*Harlemē-
 ses nocte
 erumpen-
 tes clauem
 Regiū in-
 ferunt.*

*Quin &
 mox clara
 luce ite-
 rum castra
 tentant,
 multis
 virisque
 cadenti-
 bus.*

*Bossuuius
 ad locum
 de Ton,
 munitionem
 con-
 stituit.*

*Idem
 alias ad os
 Spara flu-
 minis.*

*Quin &
 classium
 stationes
 constituit
 circa oppi-
 dum.*

1573 nentes, in omnem pugnae occasionem paratae, si quid Harlemum inferre Orangiani conarentur. Itaque Orangius pro Harlemissi fame laborare incipientibus aqua fortunam tentaturus, ex vniuersa Hollandia in vnum cogit centum viginti naues, quas Hollandi *Smal-schepen* vocant: onerariae sunt exiguae tectae & non tectae, ita tamen factae vt cataractam Gaudanam transmitti possint, easque partim milite & tormentis, partim commeatu ac puluere bellico onerant. In lacum venientes ingenti Harlemios spe, tot velis conspectis, nono Aprilis implent. Vndecimo se Bossuuium a munitionibus defensum non audentes, haec moluntur. Mandant Harlemissi, certo die ac hora erumpant; ipsi Hillegomi mille pedites exponunt; iungunt se his trecenti e castris Orangianis in Zasmunitis. Hi a tergo, classiarum a fronte, Germanorum castra ad latus siluae Harlemissi sita inuadere ac percurrere se posse sperabant. Sed conatu eorum Toletano detecto, missis in Hillegom centum equitibus ac sexcentis Burgundis peditibus, Orangiani caduntur; cadentibus quadringentis, ac aliquot captis, qui mox fuere ad arbores strangulati. Nihilominus Harlemissi constituta hora dieque Germanos inuadunt; sed in acie paratos inuenientes, desideratis quadraginta viris in urbem repelluntur; ac similiter, qui eodem tempore ex vrbe cum nauibus fortunam, loco *De gedamde Sloop* appellato, tentarant, quod vbique Regios reperirent ad pugnam paratos, adeo e munitione tormentorum globis impetuntur, vt tribus nauibus perditis, multisque militibus, celeri fuga ad urbem se reciperent: alij quoque pontem a Toletano Sparae impositum rumpere, aut certe demersas naues educere conati, duabus perditis nauibus a Germanis in urbem pelluntur. Itaque his conatibus non succedentibus, Harlemissi animis non deficientes, naues per terram in lacum perducunt, iungentesque se Hollandicae classis ab Orangio missae, ad munitionem Terhart expugnandam proficiscuntur. Bossuuius, re cognita, veteri praesidio vnam auxilio mittit cohortem: a Toletano etiam eodem ire iubetur Iulianus Romerus sua cum legione: contra quem cum exiguo tempore sclopeticis rem egissent, ad naues se cum faucibus recipiunt, ac Harlemum teuertuntur. Diximus Orangianos Dordraci profectos in Finarto ac Clondertio a Wallonibus fuisse superatos. Delendae huius ignominiae causa sexcenti numero in Brabantiam traiciunt, ac in ditione Buscoduensi nocte municipium Os, vbi sexaginta agebant Regij equites, inuadunt: Catholici nonnulli sono aeris Campani incolas ac equites ad arma vocant: sed equites Orangianorum numero territi, conscensis equis se proripuerunt: Orangiani fuga equitum ab incolis admonitorum irritati, direpto municipio ignem iniiciunt, ac supra sexaginta domos exurunt.

Orangius centum viginti nauibus Harlemissi succurrere instituit.

Caduntur Orangiani 400. quidam etiam capti, & mox strangulati.

Tentat & a suis viis succurrere, se frustra.

Genij pagum Os iuxta Siluamducis incendunt.

runt. Dum hæc diuersis fiebant locis, Albanus Antuerpiæ instrui curat viginti quinque ingentes onerarias, Middelburgiis in Zelandia dudum obsessis, auxilium iterum duce Sanchio d' Auala laturas: qui vigesimo quarto Aprilis in mediam Orangianorum classem inuectus, tormentorum globis viam sibi fecit, ac saluus Middelburgum peruenit, quinque tamen onerariis desideratis, quòd ceterarum cursum æquare non potuissent, vrbiq̄ue pro nouem mensibus de comœatu ac puluere bellico prouidit. Sub idem tempus Orangius Delfis agens, vt animi curas coram populo dissimularet, seq̄ue nihil de belli felici euentu dubitare ostenderet, concitantibus Calvinistis, contra quàm populo solemniter promiserat, die vigesimo tertio eiusdem Aprilis, sacra omnia in vrbe loca violari, profanari, ac spoliari seu permisit seu iussit. Initio Maij Guilielmus Littius Dordracenus ad oppidum Cliuix Goh militem pro Orangianis conscribebat. Sed Hiergius Gelrix Gubernator, antequam recensiti plenè armarentur, eos inuadens, circiter ducentis occisis, ceteros in varias partes abegit. Littius cum Præfectis captus, ac Neomagus perductus, cum nil fateri vellet, tormentis immaniter Albani iussu laceratus, tandem capite plexus, ac in quatuor partes sectus, totidem vrbis portis est appensus. Theodoricus quoque Vigius prope Cliuix Wesaliam militem conscribens, onerariam armis onustam secundo Rheno Gorinchemum mittebat. Sed nauis Wahalim ingressa, prope Tielum ab eius patre Adriano Vigio partium Regiarum ibi Præfecto, cæsis qui in ea erant militibus, capitur. Zelandi Orangiani videntes Middelburgum in plures menses de comœatu prouisum, septimo Maij è classe sexdecim maiores mittunt armatas onerarias, quæ Ter-tolam Zelandix oppidulum, Regio præsidio munitum, ad amnem Vosmeriam situm oppugnarent. Erant circiter centum Wallones in præsidio; qui ad vicinos Bergenses ad Zomam pro auxilio miserant, intereà se fortiter contra inuadentes defendebant. Extruebant Zelandi contra oppidum idoneo loco munitionem, trecentis operantibus nocte dieq̄ue fossoribus. Intereà Tolanis à Bergensibus auxilio adsunt quinque peditum Wallonum signa: statimq̄ue contra fossores eorumq̄ue præsidarios sclopeta emittunt. Defendunt se Orangiani aliquandiu acriter, donec pars vna Wallonum fossores inuadens, eos ad naues fugere cogeret: tum simul Orangianos præsidarios à fronte ac lateribus inuadentes, fossores subsequi cogunt, deserta semiperfecta munitione. Præsidium quoque Tolanum cum ciuium parte erumpens, fugientibus alas addidit. Zelandorum Orangianorum naucleri, fociiq̄ue nauales, militum fuga consternati, ne Regij in naues irruerent, sublatis anchoris, parte suorum deserta, in altum dant vela. Periere è militibus Orangianis circiter mille, fossores du-

1573

*Albanus
Middel-
burgensi-
bus in no-
uem men-
ses prou-
idet.*

*Orangius
Litus con-
tra pro-
missum
templa
violari
permittit,
seu iubet.*

*Quid in-
tereà in
Geldria
locisq̄ vi-
cinis.*

*Orangiani
Tertolam
oppugnare
parant.*

*Regij à
Bergopfo-
mo sub-
misit eos
pellunt, ca-
sis amplius
mille.*

centi

1573

centi ferro aut aquis consumpti, interque hos Rollæus Camp-veræ Bail-
 liuus, cum aliquot aliis Præfectis. Interea nil intentatum Orangiani re-
 linquebant, parcentes nec sanguini nec auro ut Harlemum in Orangico
 retinerent imperio. Sed nihil in hunc usque diem satis successisse dolentes,
 eadem qua Harlemiani oppugnabantur ratione, Regios saltē egestate
 quoquomodo soluere obsidionem cogere rursus cogitant. Eodem igitur
 septimo Maij Harlema cum quinque onerariis, unaque biremi, quin-
 gentos pedites Anglos vehentes soluunt, ac Amsterueni prope Outker-
 kam, itinere inter Ultraiectum ac Amstelodamum, ad nauigabilem in-
 ter has vrbes fossam, munitionem amplam fortemque moliri incipiunt,
 ne posthac quidquam Ultraiecto nec illi iunctis Prouinciis Amsteloda-
 mum, indeque ad Regia Harlemensia castra perferretur. Operantur no-
 cte dieque instanter: quo Amstelodamij intellecto, duas ciuium cohortes
 perpetuo stipendio Magistratui merentes eodem mittunt, ut opus re-
 morentur, donec maiora conuenissent auxilia. Angli his visis, contem-
 ptisque, pars cum eis sclopetis certat, pars cum fossoribus opus facit.
 Cumque aliquandiu exiguo vtrimque detrimento contendissent, ap-
 propinquare procul Orangiani vident octo peditum signa. Erant autem
 hæc octo signa fossorum in agro Nardeno collectorū Amstelodamum,
 indeque ad Regia castra contendentium. Illi peditum esse legionem è
 castris contra se missam existimantes, animis cōsternati arma abiiciunt,
 ac fugam suis cum fossoribus capiunt, admirantibus Amstelodamiis
 subitum pauorem, qui insecuti magno eos numero sternunt: cecidere
 enim supra ducenti; è quinque nauibus tres captæ, reliquæ fugitios
 auexere. Præfectus eorum Nobilis Anglus lineo in indusio tribus cum
 signis captus, Amstelodamum est perductus: capta quoque omnia opera-
 rum instrumenta, comneatus, ac arma varij generis, eodemque delata.
 Circiter decimo quinto Maij Orangiani numero sexcenti, Præfecto
 Sprinchusio, ditionem Langestratanam inuadunt, omniaque in prædam
 vertunt. Coeunt Regij Buscoducis, Heusda, Nalwickio, ac vicinis locis
 in vnum, commissaque cum Sprinchusio pugna superant, præda exuunt,
 ducentisque occisis, ac triginta captis, ceteri cum Præfecto effugere. Inde
 Regij in insulam Bommelanam delati, erumpentes Bommelio præsi-
 diarios, octoginta cæsis, ceteros in oppidum pellunt, coactaque maio-
 rum minorumque pecorum supra ducentorum in vnum præda, eaque
 diuisa, ad præsidia sine detrimento redeunt. Vigesimo quarto Maij
 Wallones ac Hispani, duce Billij Barone, munitionem ab Harlemiss ere-
 ctam ad portam Scaelwikiam, *Koninscans* dictam, ab Hispanis Rhodæ
 munitione, quod Rhoda Hispanorum Præfectus eam ante mensem occu-
 parat, sed paulò post ab Harlemiss iterum eiectus fuerat, inuadunt, ac
 edita

*Orangiani
 iterum cō-
 meatum
 Regis in-
 tercludere
 nituntur.*

*Munitio-
 nem ad hoc
 Oudekerke
 captā iur-
 piter dese-
 runt.*

*Casi Gen-
 sis supra
 ducenti,
 capta na-
 ues tres.*

*Regij Gen-
 sis prædā
 eripiunt,
 nouamque
 abiiciunt.*

edita pugna occupare conantur. Sed operum magnitudine impediti, pedem referre coguntur, Billio in latere, sed non letaliter vulnerato, iuxtaque eum cæsis nouem Hispanis ac quatuordecim Wallonibus, multifque fauciatis. Vigefimo quinto Vigius Orangianus Gorinchemo iusta manu profectus, ac Bommela, Bura, Schoonhouio, & vicinis è locis mille ducentis vitis auctus, Brukelium pagum, milliari vno cum dimidio Ultraiecto Amstelodamum tendenti situm, proficiscitur, expectabatque constituto tempore Oudwatera, Worda, ac Gouda quinque peditum signa cum puluere bellico, fossoriis instrumentis ac cōmeatu, vt ad pagi nauigabilem fossiam munitionem erigerent impedituram commeatum Regiis castris. Sed cum totus in eo Vigius esset, equitum ordinariorum duæ turmæ, vna Maximiliani Melunij Burchgrauij Gandensis, quam ducebat eius propinquus Robertus Melunius, Rysburgij Marchio à Rege paulò antè creatus, altera Comitis Megeni vita functi, quæ in proximo pago Westbrouchio excubabant, vt tutum iter ad castra commeanibus præstarent, ad Vigium properant, operasque quantum possunt retardant, Ultraiectum interim pro peditum auxilio mittentes: qui antea etiam de Vigij conatu certiores, cum duobus peditum signis iam Brukelium festinabant. In conspectum venientes Ultraiectini, Vigium à fronte, equites à lateribus tanto impetu inuadunt, vt omnibus in fugam actis, ducenti quinquaginta caderent, centum Amstelodamum captiui ducerentur, inde ad remos detrusi. Vigius cum paucis Wordam, ceteri in varias partes fugâ sunt dilapsi: octodecim in propinqua viri nobilis domo aqua cincta se recipientes, salua vita ad remos transferendi dedicationem faciunt. Eodem die ad Harlemum est pugnatum. Coegerant Orangiani trecentos sclopetarios ac centum rusticos: singuli saccos puluere bellico plenos ad collum alligatos Harlemo erant illaturi. Hi clam per lacum vecti, iuxta siluam Harlemiam exponuntur, dantque notum Harlemiis de adtuentu suo signum: quo viso, Regij coniectura quid esset affecuti, se armant, euentumque expectant. Pugnant Wallones stationarij contra expositos è nauibus Orangianos, Germani contra erumpentes vrbe: cadunt ab vtraque parte aliquot: sed crescente Regionum numero, tandem hi ad naues, Harlemij in urbem repelluntur. Cecidere Orangiani vtroque loco circiter centum triginta; capti cum puluere bellico rustici, ligatis in dorsum manibus, incenso puluere, fœda membrorum disruptione crudeli morte absumuntur; octo tantum rustici clade elapsi Harlemum cum puluerulētis sacculis peruenientes, sociorum miseram enarrabant cladem. Dum hæc vario euentu moliuntur Orangiani, Bossuius ante quatuordecim dies Amstelodamum profectus, supra veterem quinquaginta trium nauium classem, viginti prætereà medio-

1573
Billius frustra munitionem quamdam ad Harlemum occupare nititur.

Orangiani ad Brukelium munitionem moluntur.

Caduntur 250. capti centum, reliqui fugiunt.

Tenant eodem die etiam Harlemiis succurrere, sed ite frustra.

Bossuius, aucta classe, in hostem vadit.

1573

cres onerarias ac biremem vnâ armârat, prosperumque nactus vêtum, lacum ingressus veteri iunxerat classi, iamque è munitionibus in altum nauigans hostilem quærebat classem. Huic præerat Batenburgius, Legatum habens Marinum Brantium. Statuerat Bossuuius cum Orangianis, si in aciem prodiissent, medio lacu concurrere: hac de causa vigesimo nono Maij veniens ad ædem Terhart, venti ac hostilis classis motus diligenter obseruabat. Batenburgius plenis velis se dat in altum, ignarus de classis Bossuuij augmento: quam cum se in duas scidisse acies videret, vt vna in fronte cõcurreret, altera à lateribus aut à tergo inuaderet, multitudine ac apparatu territus, conuersis cum Legato proris, plenis velis ad Cagæ munitionem deferuntur: vbi cum portus omnium non esset capax, pars ad fossam nauigabilem (*D'oude vvatering sloot* dictam) contendunt; quas Boshufius Bossuuij Legatus præueniens, vento adiutus, vnâ depressâ, reliquas numero viginti duas in potestatem redigit, hominibus exceptis, qui in aquam vt enatarent desilientes, magno numero à sclopetariis sunt interfecti, pauci euaserunt. Hac Bossuuij victoria Orangianis lacibus pulsus, Bossuuius eorum munitionibus, variis in littore locis excitatis, classem adhibens, ac Iulianus Romerus iisdem terrâ vim inferens, effecere, vt mox Orangiani sex munitiones defererent. In septimam omnium munitissimam, cum se vltra vetus præsidium centum octoginta fugitiui contulissent, aliquotque horis vim Regiorum terrâ aquaque repulissent, auxilium tandem nullum venire conspicientes, salua vita, ferè nudi exeuntes deditioem fecere. Repertæ sunt hîc naues octodecim armatæ, omni bellico apparatu instructæ, ac in iis maiora tormenta ænea duo. His confectis, Bossuuius cum instructissima ferè centum nauium classe Harlemo se dans in conspectum, tubis tympanisque lætum Regiis, triste Harlemiss canit, speras proximè eos deditioem facturos. Sed cum eos nullum dare signum Regij conspicerent, trigesimo Maij cuniculo dudum excauato ignem iniiciunt. Feruntur in aërem circa triginta præsidiarij, ex quibus quatuor in Hispanorum castra eijciuntur, tres mortui, vnus viuus. Sed incensus cuniculus non tantam fecit ruinam, vt oppugnare urbem Regij auderent. Orangiani verò, etsi non semel, vt supra comemorauimus, in Dimerdikio munitiones frustra erigere conati essent, iterum tamen idem tentare statuunt: id enim si obtinere potuissent, breui Toletanus cum exercitu Harlemmum deferere fame coactus fuisset. Enchusij, ceterique Waterlandij iam dudum cum maioribus onerariis optimè armatis finum Meridionalem occupabant, impediens ea parte, ne Amstelodamenses mercatus causa in Occidentem, multò minùs in Orientem, vbi eorum præcipua sunt commercia, nauigarent. Ex his nauibus Waterlandij tertio Iunij octingentos exponunt

Cedit classis Orangij in munitionem Cagæ.

Potuntur Regij 22. nauibus Orangicis.

Item è munitionibus aliquot vicinis Orangicos pelunt.

Apertus ad Harlemmum cuniculus mira operatur.

Iterum commentum Regis impedire Genusij conatur.

nunt pedites, occupareq; D. Antonij aggerem, inter Amstelodamum & Regiam munitionem (cui cum duabus cohortibus præerat Snaterus) iu-
 bent. Fit ita: indies fossorum augetur numerus. Ad hæc non longè ab
 ingressu fluminis Thix naues demergunt, ne ex vrbe Amstelodamij mi-
 litem nauesque mittere possent, tum S. Antonij aggerem transfodiunt,
 ac è sinu Meridionali in lacum Dimeranum, quot volunt naues trans-
 mittunt, cuius si domini mansissent, nõ solùm Amstelodamum arctiùs
 pressisset, sed etiam Regia castra ad extremam rerum inopiam perduxis-
 sent. At Bossuuius probè hæc sciens, ad D. Antonij aggerem milites mit-
 tit; qui tamen inchoatam munitionem omnino impedire non potuerunt,
 etsi ab utroque latere eos oppugnarent, fossoribusque moram aliquam
 iniicerent. Quo Bossuuius intellecto, è lacu Harlemio tres biremes in la-
 cum mittit Dimeranum: quarum maxima octauo Iunij à reliquis lon-
 giùs quàm decebat separata, ab Orangianis capta est, militibus cum Præ-
 fecto pugnando cadentibus. Tum è classe lacus Harlemij triginta mit-
 tit Bossuuius in lacum Dimeranum armatas naues; per quas factum est,
 vt fugatis Enchusianis, dominus huius quoque Dimerani lacus efficere-
 tur, ac necessaria iterùm ad castra Regia omnia perferrentur. Præualebant
 quidem Waterlandij maioribus nauibus armatis, sed earum vsus in lacu
 Dimerano, utpote parum profundo, non erat. Manebant interim eorum
 biremes ad munitionem, quam in D. Antonij aggere ædificabant: utq;
 Regios variis locis distraheret, coegerant in vnum Orangiani viginti pe-
 ditum signa, quæ duodecimo Iunij Ouwerkerkam pagum infedere. Et
 quoniam ab vna amnis ripa Regij dudum munitionem erexerant, è re-
 gione eius in altera ripa aliam ordiuntur, loco vbi templum fuerat Ou-
 werkerkanum, cuius ruinam circumuallarant, insigniterq; murare con-
 stituerat, omni ratione annitentes, Regiis vt castris parem Harlemissi fa-
 mem adducerent. Conuolant itaque pedites equitesque Regij omnibus
 è locis, hunc Orangianorum conatum, qui indies crescebat, impedituri;
 interque alios Bossuuius, trajecto ponte, flagrantius quàm res postulare
 nonnullis videbatur, Orangianos tribus Wallonum cum signis adoritur:
 sed iis multò maiori numero è semiperfecta munitione contrà erumpen-
 tibus, Wallonibusque, occisis centum sexaginta, in fugam actis, in sum-
 mo vitæ periculo Bossuuius versabatur, coactus auxilio Catholicorum
 Hollandorum nando ad naues se suas recipere: quin & plures Wallones
 capti ac occisi fuissent, nisi eodem momento superueniens Amsteloda-
 mo peditum cohors Orangianis metum iniecisset. Existimantes enim
 integram peditum legionem contra se properare, intermisso victoriæ cur-
 su, ad munitionem, desinentes Wallones insequi, rediere; ac quinto post
 die, vndique contra se copias terra aquaque conuenire, nullum verò au-
 xilium

1573
 Excitant
 munitionem
 in aggere
 S. Anto-
 nij in tra-
 Amstelo-
 damum.

Constitu-
 cum iis
 Bossuuius
 primo vi-
 ctus, postea
 victor.

Excitatus
 & alia
 munitione
 Ouwerker-
 kama à
 Genfisis.

Bossuuius
 infeliciter
 pugnat, ca-
 sissq; multis
 suorum,
 ipse nando
 euadit.

1573

Geusij, deserto aggero S. Antonij, in pagum Ter Aa faciunt.

xilium mitti videntes, decimo octauo Iunij, deserto S. Antonij aggere, impedimentis verò omnibus per naues domum dimissis, ad pagum Ter Aa Orangiani se conferunt, quæque reperiunt in prædam vertentes, templum cum animarum Curione, eius Custode, duabus feminis & septem pueris, qui in turrim fugerant, exurunt. Tum ædes Adriani Renessij ab Aa, viri Nobilis, quieti ac modesti, expugnantes spoliant, eumque captum in Waterlandiam abducunt, eò festinantiùs, quòd appropinquare scirent decem veteranorum Hispanorum peditum signa, è Middelburgio ac Tergoufio mutatis præsidiis reuersa, quæ iustis quoque subsequebantur itineribus viginti quatuor peditum veteranorum Hispanorum cohortes ex Italia per Burgundiæ Comitatum, ductore Lopessio d'Ancona iam iam venientes, ac ad Regia ad Harlemum castra properantes. Sed facti certiores Hispani Orangianos ad præsidia reuersos, curatis paucis diebus Ultraiecti corporibus, non intermisso itinere, vltimo die eiusdem Iunij ad Regia venere castra. Ne verò in posterum simile Orangiani tentarent, Albanus, traditis Noircarmio ac Francisco Baldeo Hispano duobus Wallonũ millibus & mille Hispanis peditibus, opportuna idoneaque; ac Orangianis vsui futura loca omnia occupare iubet. Qui, communicatis cum Regi addictis Hollandis huius rei consiliis, optimum iudicant, circa Wordam, tribus Ultraiecto, quinq; Leidis, tribus Goudâ, totidem Oudwaterâ milliaribus distitam, castra munita ponere, vt in omnem parati euentum hostium conatibus obuiam ire possent. Mittuntur & hanc in rem Montvortium oppidum, ditionis Ultraiectinæ, trecenti pedites Germani. Variis Reginum victoriis de rebus suis desperare nonnulli Orangianorum incipiebant. Itaque Dierricus Haestius Bommelorum, Adrianus Vigius Gorinchemiorum, ac Petrus Vogelsangius Buranorum Præfectus, communicatis clam consiliis, thesaurum è rapinis collectum in tutum in ditionem Cliuensem mittere statuunt. Eligunt in hanc rem nauem onerariam, caseo ac butyro Hollandico oneratam, Cliuij mercatoris, vt credi volebant, propriam. Sub his autem auri ac argenti pondo non pauca latebant. Gorinchemij ac Buræ hæc nemo præter Præfectos iam dictos sciebat: sed Bommelij in familia Haestij Catholicus famulus, sed aliud simulans, paucis Tiletis Catholicis rem aperit, hi Gubernatori Tilano Vigij patri, is Gubernatori Neomagési, simulque nauis certis è signis notæ variis locis insidias ponunt, in quas denique nauis incidens capitur, hominibus nudis domum dimissis. Vogelsangius damnum dissimulabat. Vigius ac Haestius ad rem attentiores, ira extimulati cum præsidiis in agrum proficiscuntur Tilanum, prædas cogunt, nil conferentes exurunt, statimque Bommelijam reuertuntur: certiores enim fiebant, Neomagios ac Tilanos in armis paratos con-

Veniunt ad castra Regia noua auxilia.

Regij circa Wordam munita ponunt castra.

Thesaurus Geusiorum aliquot Præfectorum à Regijs interceptus.

Hi vt dânum resarciant, ad prædas conuertuntur.

tra se venire. Interim animis nondum quieti cogitabant qua ratione acceptum damnum resarcirent. Igitur post tres hebdomadas, Bommelio Haestius emittit centum sclopetarios pedites, ac quadraginta equites, qui agrum Buscoducensem inuadentes omnia in prædam vertunt. Exeunt Buscoducenses alia vr̄bis porta, ac à vicinis equitum peditumque auxilia impetrantes, certo apud Langestratios loco, vbi redeuntibus Bommeliis necessariò erat transitus, in insidiis sedent; in quas illi incidentes, perdita præda, ita fuere excepti, vt è centum peditibus tantùm nouem, è quadraginta equitibus tantùm quinque infelicitis excursionis testes Bommelium reuerterentur. Sed ad castra ad Harlemum remigremus. Die primo Iulij Hispani, qui recenter ex Italia venerant, animos virtutemque ostendere auidi, à Toletano impetrant, maiora tormenta contra Pinturrim ac Rauesteiniam collocet, factaque ruina signum inuasionis edat. Quasiant locum tormenta continuis quatuor diebus ac noctibus: interea pontes è doliis, longuriis ac asseribus desuper positos fecerant, inque vr̄bis fossam deriuarant: accepto signo, ad ruinam satis iustam prouolant; sed excipiuntur ab Harlemissis tot sclopetorum, mosquetorum, ac maiorum tormentorum globis, vt promptissimis cadentibus, ceteri debilitati aut territi pugna decederent. Nihilominus qui intacti erant, iterùm audacter progrediuntur, primamque globorum procellam cursu excipientes, ante alteram onerationem ad manus venire cominùs festinabant; ac peruenturi videbantur, nisi multitudine proruentium, pontium alter in fronte ruptus, subsequenter accessum impediuiisset. Igitur relicta ruina ad castra reuertuntur, duabus inuasionibus desideratis circiter sexcentis viris, ac inter eos duobus cohortium Præfectis; signa tamen nulla perdita. Quin irritati Hispani iterari vim petunt. Fit diligentissimè; tonant tormenta nocte dieque, pons multò firmior ampliorque ædificatur. Interim imbellis Harlemi sexus fame exhaustus, cõtinua audiens tormentorum tonitrua, ad Gubernatores militumque Præfectos magno numero concurrat, orans, antequam omnes fame aut ferro pereant, honestis conditionibus, quas Regij proponebant, deditioem facerent: fecisse enim Orangium ac Hollandos confæderatos quidquid boni probique debent socij; nil eos amplius posse. Sciebant hæc vera esse Præfecti, sed certiores clam facti, extremum adornare Orangium auxilium, vt summa vi castrorum Regionum partem perumperet (interea tempus, donec esset paratus, traherent) simulant se consentire in eorum petitionem; mittuntque tympanistam, fide publica Legatos mittere liceat. Accepta potestate, à Regis parte venit Comes Obersteinij ac Comes Bossuuij, intraque duas portas aperto in campo cum Harlemissis collocti: vt & bis antea frustra fecerant, primo & tertio Iulij, nec nunc sexto eiusdem conuenire

*Excitatur
eis præda à
Regis.*

*Strenuè
Harlemũ
semel &
iterùm
Regij inua-
dunt.*

*Oppidanò
transigere
se velle
singuis.*

*Colloquun-
tur, tantùm
vt populũ
famensẽ
placent.*

1573 potuerunt, ciuibus interea clam, contra quam conuentum fuerat, intra urbem ex opposito ruinae nouas munitiones erigentibus. Quod cum diu clam esse nequiret, Toletanus gnarus extrema eos ante deditionem tentaturos, Orangiumque in Hollandia diligentissime militem commeatumque parare, urbem arctius diligentiusque exercitu circumdans, ut nocte dieque contra vim externam internamque paratus esset, dimidiam exercitus partem excubias vicissim agere voluit. De ciuium miseria indies certior fiebat a transfugis ciuibus ac militibus, qui imbellis populi calamitates diutius ferre non valentes, magno numero ad castra Regia nocte dieque transfugiebant, admonentes abstinere Toletanus ab oppugnatione, ea enim intus erecta esse opera, quae nulla vi superari posse viderentur, sed famem mox sine sanguine deditionem facturam. Peruenerant certe Harlemij ad extremam rerum inopiam: iam absumpserant equos, canes, feles, mures, glires, viridia quoque omnia: radices parcissime reperiebant, viuebantque multi ex coctis calceis, equorum vaccarumque tergoribus, fameque enectos non paucos tristi spectaculo licebat singulis diebus videre in publicis viis ac priuatorum aedibus: utque haec sociis Harlemij declararent, e turribus templorumque summitatibus varia miseriae signa, nigro inter alia ostenso panno, depromebant, quod Orangianorum excubiae in Caga, ubi munitissimam habebant stationem, videntes, ut eis animum adderent, in altum, quasi aliquid aggressuri, prouehantur. Sed occurrentibus Bossuuianis, statim ad munitionem Caganam refugiebant. Idem quoque tentabant Harlemiorum naues, sed eodem euentu. Solo igitur ac postremo quod apparabat Orangius auxilio se solantes, Hieronymum Seratium ac Goutonium, qui ante duos menses cum militum supplemento puluereque bellico Harlemum venerant, ad Orangium remittunt, urbis conditionem, extremam famem, crebraque transfugia declaraturi. Hi autem hac ratione euasere. Obscura nocte velocissimam celocem, remigibus robustissimis, ac promptissimis sclopetariis instructam ingressi, modestaque remigantes in vrbe omnia tympana, tubas, campanasque sonabant, ac ex composito ciues praesidiariosque ad arma vocabant: quo tumultu castra Regia classiarii que se armabant, Harlemios diuersis locis erupturos expectantes. Beneficio huius tumultus, Seratiani quantum poterant remigantes per mediam Bossuuij classem, nemine sentiente, euasere, ac ad socios in Cagam, indeque ad Orangium tuto peruenerunt. Attulerat Seratius Harlemo domesticam columbam (quod & saepius antea Harlemij hac obsidione exemplo Mutinensium fecerant) quae non ita dudum pullos ouis excluderat. Huius ventri literas Orangij ad Harlemios consolatorias alligat, fidoque dat famulo: qui nocte tantum iter faciens, cum dimidio

Dimidia castrorum pars vicissim excubias.

Extrema fames Harlemi.

Insigni astu Legati Harlemo ad Orangium euadunt.

Ministerio columbae auxilia mox adfutura nuntiant.

midio ab vrbe milliari abesset, parum ante auroram columbam dimittit, ipséque vnde venerat, festinans se proripit. Illa desiderio pullorum, à famulo benè pasta, rectà Harlemum, indèque ad notam domum pullosque contendit. Capta ab hero, literæ ad Magistratum deferuntur, publicèque omnibus leguntur. Concipiunt aliquid spei, armæque ciues militésque expediunt, vt Orangio partem castrorum inuasuro eruptione subueniant. Is diligentissimè comneatum, puluerem bellicum ac militem vndiquaque parabat. Conueniebant & singulis è ciuitatibus & oppidis voluntarij complures adolescentes, causæ deuoti; nondum edocti, Dulce bellum inexpertis. Agebat hoc tempore Orangius Leidæ, cōtumeliosisq̃ue populi vociferationibus ad auxilium Harlemiss ferendum incitabatur. Iamq̃ue quadringenta coëgerat plaustra, eaque omnibus rebus necessariis repleuerat. Iubet indici ieiunia, inopibus dari munera, fieri preces ac cātationes. Deinde copiis omnibus in vnum coactis, quatuor peditum millia, ac octingentos recensens equites, præficit Batenburgij Regulum è fratribus natu maximum. Hic nono Iulij se committit itineri. Scriptum enim erat Harlemiss, quo die ac hora essent venturi; proinde in Germanorum castra non irrumperent, antequam incensis militum eorum tentoriis flammam exoriri viderent. Paulò ante solis ortum, hora noctis tertia, Iulij die decimo, haud procul Harlemo, Batenburgius, loco Heiligenwech dicto, se peruenisse cōspiciens, ex omnibus copiis quadringētos eligit expeditissimos sclopetarios, pro maxima parte Germanicè loquentes, Regiæque signa ferentes; qui in supplementū Reginum se venire simulantes, castra ingressi armis non essent vsuri, antequam Germanorum aliquot incendiissent tentoria. Primæ stationi extra castra excubias agenti obuiam facti, vt commilitones militariter salutant; rogatiq̃ue qui essent, ac vnde venirent, omnes, excepto vno, transfodiunt, ac superstiti tesseram extorquent: quâ acceptâ, castra vt commilitones intrant, saluere obuios iubent, ac probè diligenterq̃ue vigilias agere. Credebantur socij & amici, quòd non signum tantum, sed & Regiam ederent tesseram, rectaque tendentes ad castrorum frontem, vbi cupediariorum sunt è leui materia tentoriola, ignem his parabant. Sed antequam ad ea peruenire possent, in quinque Germanorum cohortes, eodem loco contra Harlemissum eruptionem instructa acie excubantes, incidunt. Orangiani his visis, detectos se existimantes, perturbantur, contraque eos sclopetaria exonerant. Illi re noua attoniti mirabantur, vnde hi in castris non detecti hostes. Itaque cum & sui sclopetarij exonerassent, incumbentes lancearij eos castris exturbant. Audiebant Harlemij sclopetorum exonerationes, hominúmque vociferationes; sed flammæ signum non videntes, clamabant è vallo: Non ita nos in vestras,

1573

Parat auxilia diligenter Orangius.

Proficiscitur subsidiario pedites 4000. equites 800.

Stratagemata insignis Genus instituit.

Nihilominus haud succedit.

1573

*Deprehen-
sis præcur-
soribus,
vniuersa
castra ar-
mantur.*

Papiste, insidias, falsæque pugnae simulationem trahitis. Germani nil respondentes, eos qui in castra intrarant, sequuntur. Interea totis castris ad arma conclamatur. Mirabatur Batenburgius flammam in Germanorum castris non excitari, cum lento passu appropinquans, quadringentos suos ruptis ordinibus intento ad se cursu properare videt, insequi- que Regios. Paucis igitur suos ad pugnam animans progreditur: sed ple- rique fugam circumspectabant, existimantes detectos caesosque illos qua- dringentos, & vniuersum contra se venire exercitum. Nobiles aliquot ac veterani in prima acie acriter lanceis decertabant, sed mox deserti sunt ab omnibus sclopetariis, ac imprimis ab adolescentibus ciuitatibus exci- tis, cadente post dimidia horae pugnam inter primos Batenburgio, Car- loo, ac cum his præcipuis Præfectis ac Signiferis. E vulgo militum perie- re circiter mille quingenti, disseminati per duo milliaria vsque ad Zas- sam ac Leidam, pauci capti. Irritati enim erant Germani, quod toties sua tetaissent castra, ac si inter Germanos minus virtutis quam Hispanos aut Wallones essent reperturi. Albertus Egmondus, & pauci alij à leuis ar- maturæ Regiis equitibus capti. Auxere cladem octingenti Orangij equi- tes, qui partim peditum consternatione, partim proprio metu fugam cir- cumspectantes, non expectatis Regiis equitibus, in proprios feruntur pe- dites, eorumque aciem nutantem facillimè porrò dissoluunt, Regiisque eam concidendam relinquunt. Quadringenti aurigæ, plaustrorum fu- nibus, quibus equi inclusi trahunt, abscissis, intento Egmondium versus cursu, se equosque cædi subducunt. Reperta in plaustris magna vis ar- o- matum, frumenti, ceruisiæ, vini, saccari, casei, butyri, pulueris bellici, alia- rumque rerum; quæ maior pars Germanis victoriæ incentoribus & in- ceptoribus in prædam cessit. Tredecim noua relata militaria signa, sta- tumque collocata in orbiculari munitione portæ D. Ioannis dudum à Re- giis occupata. Tempore pugnae omnes Harlemiorum naues in altum prodire, sed paratum ad pugnam Bossuuium reperientes, munitione de- fensi in urbem redire. Harlemij, visis in munitione Regia tredecim suo- rum signis, cladem acceptam intellexere: vt verò certiores etiam eos red- deret, Regij captiuum militem, abscissis naribus & auribus in urbem ab- egere, qui rem omnem, vt acta erat, exposuit. Ad hæc capita aliquot ado- lescentium illorum ciuicorum caesorum è captis munitionibus in urbem proiiciebant, quæ cognita testimonium cladis firmarunt. Periere fanè hac pugna adolescentes ciues Delsij septuaginta sex, Brilani quadragin- ta, Roterodamij triginta, Goudani quinquaginta; ac sic è pluribus ciui- tatibus certus numerus: Seratius vulneratus effugit. E Regiis triginta sex occubere. Post hæc serio in vrbe de deditioe agi cœptum, tæque hac de causa conuentum, quod milites nulla ratione inermes exire vellent.

*Batenbur-
gus cum
1500 au-
xiliaribus
caditur.*

*Equites
Orangij
propriis
suos pedites
proterunt.*

*Relata
tredecim
signa, mox
Harlemiis
spectanda
proposita.*

*Numerus
caesorum
volunta-
riorum ex
vicinis vr-
bibus.*

Toleta-

Toletanus verò nullas admittebat conditiones, sed vitam fortunâsque 1573

fuo arbitrio committi iubebat. Hæc dura militibus erant. Germani &

Scoti, clàm vt ferebatur, vitæ promisso accepto, arbitrio victoris dedi vr-

bem contenti erant: Angli, Galli, ac Germano-Belgæ nulla ratione, sed

eruptione ferro viam facere volebant; non enim futurum vt omnes for-

titer pugnantes caderent. In hanc rem ciues pro maiori parte omnes au-

ro argentóque spoliarant, summámque quinquaginta millium aureorũ

liliorum extorsisse credebantur. Erumpere autem hac ratione constitue-

rant. In prima acie septem peditum irent signa, partim hastati, partim

sclopetarij: hos sequeretur Magistratus, ciuésque omnes qui exire cupe-

rent, tum turba imbellis cum ducentis sclopetariis: tertia acies nouem

haberet signa, ex hastatis itidem ac sclopetariis constans: quod reliquum

esset militum, laterâ defenderet. Sed decretum effectû caruit, literis To-

letani ad urbem missis, quibus contentum se gratiam facere profiteba-

tur, exceptis eorum ipsorum iudicio ea indignis. Tum tympani sonitu

præfidiarij omnes in forum conuocantur: quæritur, inermes liberi abire,

an armati se ad arbitrium victoris dedere malint? Germani ac Scoti, vt

diximus, iactato promisso confisi, arma seruantes, deditionem facere

erant parati; aliæ nationes parum Toletano fidebant; sine Germanis ta-

men ac Scotis eruptionem se frustra tentaturos scientes, cogente dura

necessitate, tandem in eandem descendunt sententiam. Quo audito

Præfectus nomine Bordetus, natione Scotus, aliis Gallus, ait, At ego

numquam Hispanis fidam, nec manu eorum carnificum hanc animam

ponam: quo dicto, lateri aufert sclopetum minus, oriq̃ue adinotum per

cerebrum exonerans, mortuus concidit. Fuerat enim cum Ludouico

Nassouio Montibus Hannoniæ, iurarátque se numquam contra Regem

Philippum Orangianis militaturum: huius sacramenti memor sciebat

quid meruisset, ac proinde sua quàm carnificis manu cadere malebat.

Antequam præfidiarij urbem Toletano aperirent, naues omnes perfora-

to fundo in amne Spara cum quatuor maioribus tormentis, è quibus duo

Leidani, duo Dordraceni per lacum nauigio miserant, mergunt: quæ res

iram victoris auxit; etsi etiam hæc paulò post Harlemij propriis mani-

bis, sumptu ac labore eduxerint. Decimo quinto Iulij sonitu maio-

ris campanæ edicitur, ciues militésque omnes arma ad ædem Prætoriam

deferrent: ciues viri in Monasterio Sylano, feminæ ac pueri in summo

templo conuenirent, milites in templo Bakenesiæ, exceptis Germanis ac

Scotis, quibus cum armis iussum est vallum ac portas ad Regionum vsq;

introitum custodire: tum quidquid in vrbe ac apud milites restabat pul-

ueris bellici, in maximo allatum foro, igne absumitur. Circa vesperam

ad horam sextam, Germani ac Scoti quoque arma ponere iussi, ad Begi-

nagium

*Præfidiarij
quidam
urbem de-
dere, alij
pugnando
perumpere
malunt.*

*Callidè in-
terrogatis
præfidiarij,
infaustè
respondent.*

*Præfectorũ
vnus pro-
pria manu
se conficit.*

*Iubentur
singuli ar-
ma deferre
ad ædem
Senatoriã.*

1573
 Bossuuius
 Harlemū
 cum copiis
 intrat
 post 7. ob-
 sidionis
 mensē.

nagium se conferre iubentur. Tum primus Comes Bossuuius cum duodecim Hispanorum peditum signis urbem ingressus, portas vallumque occupat, post septimum mensem ac diem vnum ex quo illuc Toletanus Albani filius cum exercitu venerat. Urbis direptio centum viginti millibus aureorum fuit redempta: dimidium in numerata pecunia, altera pars post sex menses præstaretur; ea simul conditione, vt quidquid præfidiariis Orangianis adimeretur auri & argenti, quod ciuibus eriperat, in partem solutionis veniret. Sed qui militum sarcinas ac vestes explorabant, sui non oblitī, vix dimidiam partem quinquaginta millium, de quibus supra diximus, se reperisse fingeant. Tum Germani ac Scoti ad Monasteria Catharinæ ac Vrsulæ migrant, ac mox Toletanus (qui vniuerso obsidionis tempore in arce Cliuiana haud procul Harlemo sita diuerterat) specioso comitatu urbem ingreditur: Præfecti verò ac Signiferi Orangiani vincti ad arcem Cliuianam custodiendi perducuntur. Decimo sexto Iulij Albanus, qua ratione deditos tractari velit, aperit, Amstelodamo veniens, urbemque circumequitans; & cum varia munitionum genera, formas, situmque inspexisset, Amstelodamum reuertitur. Decimo septimo trecenti milites carcere educti, ac in lineam vestem exuti, partim gladio partim laqueo vitam finiunt. Die decimo octauo Præfectus Frisonum Ripperda cum Legato gladio caput perdit, tum Steenbachij Lutheranus proclamator laqueo perit: ducenti quadraginta septem alij milites, vestibus detractis, ac bini dorsis alligati in lacum coniecti suffocantur. Exinde ciues dimidiam partem promissæ summæ, nempe sexaginta aureorum liliorum millia Toletano numerant, ac circiter centum quinquaginta milites alij extra portam Scaelwikiam capitibus truncantur, alteraque die, quæ fuit decimanona eiusdem Iulij, item supra trecentos, interq; hos non pauci ciues, qui militibus mixti se cum eis euasuros sperarant. Vigesimo Iulij Lancelotus Bredenrodus ac Brilæ Quæstor capti, paulò post Scotæ capitibus plexi sunt. Rosignius Namurcæus Præfectus hucusque latuerat, inter Germanos, conuiuente Steenbachio, ob bellicæ rei peritiam & alias dotes Germanis charus. Sed à duobus Francis militibus, vitam, eo commonstrato, seruantibus, Hispanis proditus, vnà cum Bredérodio ac Quæstore Brilano capite priuatus est.

Ingreditur
 & Frede-
 ricus Tole-
 tanus Al-
 bani filius.

Præfidiarij
 pleriq; gla-
 dio, laqueo,
 vel sub-
 mersione
 necati.

Ciues præ-
 stant di-
 midium
 promissæ
 redemptionis
 60. au-
 reorum
 millia.

Nihilomi-
 nus sumptæ
 pœna de
 Magistratu,
 Præfe-
 ctisq; ciu. n.

Post hæc capitur Magistratus Orangianus, & quicumque aliqua ratione publica tunc obierant munia, cum Præfectis militaribus ciuium, pœnæque ab his sumptæ. Et hæc vltra miseras maximas vtrunque obsidione septem mensium acceptas. Commemorantur Regij variis locis ac temporibus in urbis muros & vallum exonerasse decies mille ducetos quinquaginta sex maiorum tormentorum globos: perieretque ab vtraque parte frigore, morbis, inopia, ac gladio supra quindecim millia hominum. In-

tio obsidionis vrbanum præsidium tantum erat mille quingentorum Germanorum; sed mox accedentibus aliis nationibus, creuere ad quatuor, postremò ad quinq; millia veteranorum peditum ac ducentorum equitum. Cùm deditio fieret, ad tria ægrè millia peruenerant, è quibus mille quadringenti gladio, laqueo, aut aqua fuere interempti, operam præstâtibus quatuor carnificibus cum famulis. Ita Heuterus. Alius grauis Scriptor his verbis tristè huius obsidionis exitum describit: Pluries in captiuos milites sæuitum; occisique vario supplicio plus nongenti. Hic exitus obsidionis fuit, in qua fortiter extrema omnia passi obsessi, & tormentorum decies mille & ducentos ictus exceperere; & qui antea circiter quatuor millia fuerant, ad mille quingentos redacti sunt. Sed nec obsessores hæc victoria incruenta, quippe cæsi præstantissimi belli duces numero multi, & gregarij milites vltra decem millia. Lazari Mulleri legio, execrata Orangij militia cùm vitæ gratiam impetrasset, à centum sexaginta equitibus in Gelriam deducitur: quod vbi Sonoio Orangiano exploratum, qui ad Dimerium aggerem excubabat, duce Hegemanno tribus triremibus sclopetarios aliquot imponit: isque statim nil opinantes noctu adortus, antequam sumere arma possent, Hispanis omnibus profligatis, liberatos custodia Germanos ad Sonoium protinus duxit; qui armaturus illos erat valdè pronos, & vlciscendæ, vt præ se ferebant, iniuriæ auidos. Sed captiuis adhuc ductoribus, cùm accepta rei fama extremum supplicium Toletanus minaretur, exorato egrè temporis spatio, Iacobus Steinbachius, Christophorus Vaderus, Schramnius Brunswicensis & Christophorus Guntherus ocyùs ad illos Bebecotum & Murdianum cum literis mittunt, orântque, vellent fidei datæ meminisse, nec innocentes se in periculum vitæ adducerent: quibus impulsî à militia discessere. Pergit Heuterus: Harlemo in potestatem redactò, Toletanus militi concedit quietem. Intereà ex Alcmaria Septentrionali Hollandiæ ciuitate (Waterlandiam vocant regionem) clam ad Comitum Bossuuium veniunt in castra Catholicorum Legati, promittentes, si iustis veniat cum cõpiis, (quandoquidem nullum haberent Orangij præsidium) se portâ vrbis occupatâ, certò eum intromissuros. Refert hæc statim Bossuuius Toletano: sed ille procrastinando, causa fuit vt Orangianorum præsidium Regios præueniret. Etenim ciues Orangio studentes eodem tempore ad Orangianos, qui in aggere Antonij à Regiis parte obsessi, vt diximus, adhuc hærebant, scribunt, Alcmariam præsidio carentem quamprimùm contendant, antequam se Hispani præueniant. Ita gauisi hi, quod è lutofo aggere in ciuitatem rebus omnibus abundantem essent migraturi, desertis etiam nauibus, quas ob Snateri Regij Præfecti propinquitatem per aggeris hiatus deducere non poterant,

1573

*Præsidarij
ex quinq;
millibus
vix tria
millia.*

*Summa
miseriarij
huius obsi-
dionis.*

*Germani,
eiurata O-
rangij mi-
litiâ, vita
donati.*

*is inter-
ceptis ab
Orangiani-
s, Præfe-
cti vix e-
uadunt.*

*Procrasti-
natione
Toletani,
Orangiani
Alcmariâ
sui iuris
faciunt.*

1573

rant, ab altero annis Tyæ latere, octingenti numero proficiscentes, (dimidia parte eorum in Waterlandico aggere manente, vt cam partem ac naues in Tioro in anchoris stantes defenderent, quòd ob Snaterianæmunitionis tormentorúmque eius vim loco se mouere non possent) ceteri rectà Alcmariam Russauro ductore contendunt. Dum hæc fiunt, importunitate Bossuuij, Noircarmij, & Catholicorum in castris Regiis exulantium, Toletanus duo Hispanorum peditum millia cum quadringētis equitibus, Bossuuiio ac Noircarmio Ducibus, Alcmariam miserat: sed illi, inuitis Ducibus in itinere tempus prædando perdentes, causa fuere, vt dimidio ante aduentum suum die Russauro cum sexcentis peditibus vigesimo quinto Iulij Alcmariam intraret. Postero die Bossuuius Regi portas aperiri iubet. Respondent, Regios milites intus esse; sed libertatis hostibus portas non patere. Videntes igitur Hispani se nil ob copiarum exiguitatem facturos, Harlemum reuertuntur, vbi cum ceteris Hispanis, qui in vrbe non erant, in seditionem, de qua paulò post pleniùs dicemus, versi sunt, partem prædæ direpti Harlemi simul petētes. Vigesimo octauo Iulij Albanus Neomago Ultraiectum veniēs, decem tormēta maiora cum apparatu adducebat, quòd è quatuordecim tormentis, quæ Harlemum oppugnant, sex assiduo vsu inutilia rimisq; deformia erant facta. Hic ad se vocat filium Fredericum Toletanum, Comitem Obersteinium, Fronsbergium, Noircarmium, Sceinckium à Tautenborgh, Baldæum legionis Hispanicæ Præfectum, ac alios. Hi Ultraiectum venientes, communi consilio decreuere, quæ paulò post narabimus. Venerant cum Albano Comites Arembergæ & Barlaymontij, Hiergæ Baro, Chiappinus, Vitellius cum plerisq; Hispanis & Italis. Soluto consilio, statim Toletanus Harlemum reuertitur: Albanus verò postremum Ultraiecti gratiam offert vrbibus, ciuitatibus ac oppidis, arcibus, omnibusq; locis ac hominibus, qui desertis Orangianis ad veterem Regis reuerterentur obedientiam auctoritatemq; exemplaque gratiæ scripto edita per omnem mittuntur Hollandiam, sed irrita à plerisque, quòd apud eos Albanus cum Hispanis fidem non ampliùs obtineret, quam tam fœdè apud Nardenses, vt dicebant, violasset. Interea Baldæus expugnat Orangianorum munitionem inter Leidam ac Wordam in pago Neerbrug sitam, occisis supra centum præsidariis, reliquis Wordam fugientibus; quòd audientes proximæ munitionis præsidarij, iuxta fornacem lateritium nuncupatæ, ea semidiruta etiam Wordam migrant. Habebat Baldæus duo millia sclopetariorum, pergitque Oudwateram: nemine exeunte, proficiscitur Goudam: nec his se mouentibus, Roterodamum venit. Nemine gratiam petente, nec ad pugná quoque produnte, locis natura munitis, vallo fossaq; ea circumdans,

mili-

Hispani prædando tempus perdentes seriùs Alcmariam veniunt.

Reuersi, simul cum sociis ad Harlemum pro stipendiis tumultuantur.

Albanus Ultraiecti consultat, quid porro agendum.

Publicat gratiam reuertentibus ad Regem, sed videtur.

Baldæus Hispanus munitiones quasdam firmat.

militem imponit. Expugnat & Goudanam cataractam ac Alfam
munitionem, præfidiisque firmat, conuocans Alfæ omnium pagorum
Præfectos, promissa vitæ fortunarumque defensione, accipitque à sin-
gulis sacramentum, nil se Orangianis in locis, sed Regem tantum agno-
scentibus venum delaturos; sicque discessit. Interea nec Orangius quie-
scebat, sed dedito Harlemo, animos Hollandorum instauraturus, eosque
ad instans bellum erecturus, Leidâ (vbi Noyellæ Regulum cum octin-
gentis reliquit peditibus) Delfos proficiscitur, hinc Mafelantflusium, in-
de Brilam, tum Dordracum, Gorinchemum, ad arcem Louensteiniam,
Bommelium, tum rursus Gorinchemum, Schoonhouium, denuoque
Dordracum, omnibus affirmans, fratrem Ludouicum magna militum
manu breuè ad futurum; in Francia pacem factam, quot vellent, Hugo-
notarum signa se habituros: quibus verbis recreatus populus credulus
veteres sumit animos, quæ imperabantur, læti præstare parati. Durabat
seditio Harlemi Hispanorum veteranorum intra ac extra urbem agen-
tium, quæ trigésimo Iulij hac ratione eruperat. Nocte hora decima ex-
tra urbem tympana omnes ad arma vocant. Conuenientes, in aciem se
constituunt, ac reliqua nocte consultant. Postero die, hora nona an-
temeridiana, in media acie, more suo Sacrum celebrari curant, eoque ab-
soluto, inuicem dant fidem, se veterem non admissuros disciplinam, ni-
si plenè persolutis stipendiis, ac domiti Harlemi accepto honorario. Fu-
gerant fugati veteres Præfecti, nouos legunt, vnumque qui omnibus præ-
sit (Electum vocant) Antonium Maldonatum. Qui cum nulla ratione
Præfecturam sine Regis auctoritate vellet accipere, Iacobum Castane-
dam, vt admittat, cogunt. Deinde acie instructa per postremò factam
in vallo Harlemio ruinam, ad urbem pergunt. Qui in vrbe erant, incli-
natis hastis, exoneratisque in aërem sclopetis, simulant eos ingressu pro-
hibere velle. Sed ad manus venientes, positus vtrunque armis se ample-
xantur, aduentumque gratulantur. Iulianus Romerus cum aliquot Præ-
fectis placare eos conatus, ægrè vim nauigio effugit, Amstelodamumque
octauo Augusti, & mox Ultraiectum ad Albanum peruenit. A quo ad
eos missus filius Fredericus eum audire noluere, appellâtes mollem, mu-
lierosum, fatuum, de die dormientem, nocturnum aleatorem, scortato-
rem ac potatorem. Sed venientem Chiappinum Vitellium, exoneratis
omnibus maioribus minoribusque tormentis, magnificè excepere. Cum
is varias proponeret solutionis conditiones ac rationes, nullas admittere
voluere, nisi præstita triginta mensium stipendiorum solutione. Erant
numero paululum supra bis mille sexcenti, residuum octo millium qui
cum Albano anno 1568. ex Italia ad Belgas venerant. Tandem decimo
tertio Augusti contenti fuere, singulis eorum numeratis triginta aureis

*Econtra
Orangius
oppida lu-
strans sin-
gulos ani-
mat.*

*Ordo seces-
sionis Hi-
spanorum
ad Harle-
mum.*

*Quin etiã
in vrbe so-
cios tumul-
tuantes re-
cipiunt.*

*Exigunt
hi tumul-
tuantes
triginta
mer sum
stipendia.*

1573 liliis; è quibus sexdecim pro Harlemiana essent præda, quatuordecim in diminutionem debitorum stipendiorum. Præcipui qui eos sedarint, perhibentur Chiappinus Vitellius, Comes Obersteinus, Baldæus, & in primis eorum Electus Castaneda. Sub idem tempus Middelburgij in Zelandia dudum ab Orangianis obsessi, acriter fame laborabant. Quare Albanus, armatis Antuerpiæ circiter octoginta nauibus, eò Bauoisium proficisci iubet. Soluit classis vrbe quarto Augusti: iuxta Vlissingam veniēs, Orangianorum naues se numero & magnitudine & apparatu superare videt, nihil tamen moliri, quàm vt Regiis transitum impediunt, aut si inuadantur, se strenuè defendant. Quid agat Bauoisius? Eos inuadere non audens, maiorum tormentorum globis se mutuò nocte dièque impetunt. Interea Orangius arce Rammekana hac ratione potitur, dudum corrupto, vt volunt, Signiferi animo. Abierat certa de causa Præfectus arcis Middelburgum. Signifer eius Legatus maiorem præsidij partem emittit, vt inatura certo loco frumenta demeterent, auxiliares socios eos Middelburgo & Armuda accepturos. Credunt, exeunt, ac in paratas insidias incidentes, paucis effugientibus, cæduntur: quo ex voto succedente, mox terra aquaque arcem obsident, & ad expugnationem necessaria parant. Quo præfidiarij viso, Præfectumque suum auxilium non ferre, verentes insuper cuniculos dudum ab Orangianis cæptos, suadete Signifero, ea conditione deditionem Orangio faciunt, vt tuto cum omnibus rebus Middelburgum deducerentur. Bauoisius, his intellectis, tum etiam quòd classis Regia perdita arce Rammekana, obstantèque Orangianorum potèti classe, Armudam nullo modo intrare posse videretur, Præfectus valida cum manu ad alteram insulæ partem, ad pagum Westcapellam, militem exposuit, sequentèque eum Middelburgo Mondragone, frumenta agris campisque defecant, ac Middelburgum deferunt. Tum obscuram noctis Bauoisius noctem, ventumque secundum, quinque tamen perditis nauibus, Middelburgum venit, commeatumque exponit; pauloque post alio itinere, vitata Orangianorum classe, Antuerpiam reuertit, relicta Middelburgi custodia Môdragonio cum quindecim cohortium legione, quam vrbem ille vsque ad sextum Februarij anni sequentis, vti dicemus, strenuè defendit, etsi hostibus vndique cinctus. Eodem tempore Bossuuius Iselsteinio oppidulo vno tantum milliari Ultraiecto distante, persuasus ab Ultraiectinis, cohortem trecentorū Germanorum peditum miserat. Et quidem admittere eos recusabant Iselsteinij, Orangij præsidium expectantes. Sed cùm Ultraiecto alia Germanorum ac Hispanorum peditum signa venire intellexissent, timentes expugnationem, etsi inuitè, Germanos admiserunt. Quare Leerdamij (eiusdem conditionis oppidulum est duobus milliariibus Ultraiecto

Iterum Albanus conatur subuenire Middelburgensibus.

Interea Orangiani potiuntur arce Rammekana.

Hinc ergo alia via Middelburgensibus succurritur, non sine clade.

Iselsteinio iuxta Ultraiectum præsidium Regium imponitur.

cto dissitum, & Orangiani similiter iuris, ex dote primæ vxoris) Orangium ipsum adeunt, docentque, si præsidium accipere Regium cogatur, futurum vt Gorinchemiis, erepto Lingæ amnis commercio, maxima mercaturæ pars pereat, imò & Buranos Bommeliósque numquam fore tutos; addentes, Hiergium, quod verum erat, minatum se Asperæ ac Hu-kelemij præsidia missurum. Orangius vera eos dicere intelligens, Ghistellio ac Vigio trecentos habentibus nudos & malè armatos, diuersisque è cladibus collectos milites, iubet Leerdamum ducant. Catholici ciues ac Consules portas claudentes admittere eos nolebant. Sed Drossardus in vetusta habitans arce ad oppidi mœnia ædificata, adiutantibus ciuibus Orangio fauentibus, aduersa aperta porta, eos intromittunt. Albani corporis custodes Ultraiecto Leerdamum proficiscentes, cum Orangianos admissos intelligerent, rediere. Sub idem tempus Hiergæ Baro, experturus num Bommelij ad Regis auctoritatē reduci possint, cum sua decem cohortium legionē ac trecentis equitibus in insulam Bommelanam proficiscitur. Abstinet ab omni maleficio, rustico militibus cibo contentis. Cumque aliquamdiu in ea egisset, nec se quisquam moueret, tympanistam ad oppidum mittit, petens, Consules, accepta fide publica, ad se colloquij causa exeant. Petunt, duos vt expectet dies. Scripserant enim omnibus fociis Orangianis vicinis pro auxilio: quod cum accepissent, exeunt, sed in pugnam, idque singulis diebus, æquo Marte ferè discedentes. Tandem quodam vespero magna manu erumpentes, cohortē iunioris Comitum Tsherenbergij inuadunt, aliquot sternunt, ipsum in mento fauciant, donec ceteris accurrentibus in oppidum repellerentur. Videns igitur Hiergius se nil proficere, coacta præda, insulâ discedit. Erumpunt Bommelani in abeuntem, sed equitum eius vim timentes, in Nobilium arces iram conuertunt, Rossemium, Pourroiam, ac alias exurunt. Tum existimantes Hiergium legionem in præsidia distribuissē, euocāt Gorinchemo, Bura, Leerdamo, ac vicinis locis supra mille viros, ac in superiorem insulæ partem profecti, inter municipia Dreile ac Heel iustam munitionem erigere incipiunt, vt Buscoducensibus, Dreilanis ac Heeliis prædandæ insulæ potestatem eriperent. Erant in arce Heeliana trecenti sclopetarij Regij, quorum Præfectus Buscoducensibus nuntiarī iubet Orangianorum in insula conatus, auxiliumque impediendi operis petit. Exeunt statim vrbe tria Germanorum peditum signa, vnum Wallonum, ac ducenti equites leuis armaturæ. Hiergius trecentos pedites ad arcem mittit Dreilanam, inde hostes inuasurus, aut fugientes cæsurus. Heelij ac Dreilæ Præfecti, de Buscoducensium auxiliis certiores facti, focia arma parabant: creuerat enim Orangianorum numerus ad mille quingentos viros; campestria tormenta septem trahebant. Regij Busco-

1573

*Idem me-**tuentes**Leerdam-**enses,**præsidium**ab Orangio**perunt, &**accipiunt.**Hiergius**cum suis**insulam**Bommela-**nam ingre-**ditur.**Bommela-**ni acceptis**auxiliis**aliquoties**in Regios**erumpunt.**Disceden-**tibus Re-**giis, insulâ**suam mu-**niant.**Colligun-**tur utrim-**que copia.*

1573

duco proficiscuntur duabus post Solis occasum horis, intempestâq; nocte ad Orangianos venientes, eos, neglectis excubiis, genio indulgere reperiunt. Quare non pugna, sed ingens fit cædes, Orangianis fugientibus: qui in Dreilanos ac Heelios incidentes, non minùs passim trucidantur, ceteros pedites equitèsque insecuti, tenebris non admodum densis mense Augusto facilè cognitos magno numero sternunt. Vna cohors pugnam tentare ausa, obruitur. Quare proiectis armis se dedentes, Buscoducum mittuntur. Aliquot Orangiani Dreilæ ædibus ex fuga occupatis, ex iis insequentibus Regios vulnerabant: quo percepto, incenso municipio, omnes in eo Orangiani interiire. Periere circiter octingenti, capti trecenti, ceteri effugere, ferè omnes faucij. Regij magnam commectus vim, omnia impedimenta tormentaque obtinuerunt. Hæc. 13. Augusti in insula Bommelana. Iam placati, vt diximus, ad Harlemum seditiosi Hispani, vigesimo primo Augusti Harlemo profecti, castra ad Alcmariam seriò posuere, primòque aduentu munitiones in Goudiis, Ton, Scerm, Wallones expugnantes, circiter trecentos Orangianos aquis mergunt, de cuius obsidionis successu postea. Interea vigesimo octauo Augusti, è Regia munitione, quæ Alfæ ac in Goudana erat cataracta, profecti ducenti Hispani ac Wallones, duce Baldæo circa Leidam prædatû exeunt: sed venientes inter Coukerkam ac Leiderdorpium, vbi Noiellæ Regulus ab Orangio, vt diximus, Leidæ cum octingentis peditibus Præfectus, ad Rhenum in exigua sedebat munitione, latitabantque plures post Rheni aggerem, subito ab omnibus lateribus inuaduntur: pugnantur acerrimè, sed præcipuo Baldæi damno. Perditis enim circiter octoginta è suis, ipse in hostium potestatem venisset, nisi Præfecti Wallonum interuentu effugisset, eo pro se capto cum aliquot militibus relicto. Baldæus ad munitiones suas, desertis cæsis, reuersus, reperit quoque omnes ferè reliquos milites vulneratos. Eodem die sex Orangianorum Germanorum signa, octingentos tantùm viros habentia, è regione ciuitatis Neomagij in aggere explicatis signis proficiscentia sunt conspecta. Sequebatur eos intento passu Hiergius cum sua, ac Carolus Foçquerus cum recen-ter in Germania pro Rege conscripta legione: quos illi timentes citatis pergebant passibus, ac pontones suæ alligabant ripæ, donec Asperam venientes, ac duobus diebus se recreantes, inde in Hollandiam transferunt. Habebant Orangiani Waterlandij munitionem in fine aggeris amnis Tie insignem, in cuius portu multas oneratas demerferant naues, vt Amstelodamiis omnem eriperent nauigationem. Aderant & naues aliquot bellicæ; aggerem ab vtraque parte intersciderant; à parte autem continentis largam altamque duxerant fossam; de iusto præsidio, tormentis, commectatu, omniq; apparatu abundè prouiderant. Has munitiones

Bossu-

*Pereunt
Orangiani
circiter
octingenti,
capti tre-
centi.*

*Tandem
Alcmariam
seriò obsi-
detur.*

*Baldæus
ab Oran-
gianis iux-
ta Leidam
cladem ac-
cipit.*

*Nota v-
trisque ex
Germania
auxilia.*

*De muni-
tionibus
Orangia-
norum cir-
ca Amste-
lodamum.*

Bosſuuius, poſtremo Auguſti oppugnandas deſumit. Sed cùm tormenta diu multùmque, exonerata, parum valli ſtrauiſſent, inſtructa claſſe decem & ſeptem nauium, deinde Amſtelodamo profectus, quid fecerit, paulò poſt dicemus. Etenim & hoc narrandum, quomodo eodem illo die vltimo Auguſti Geertrudeberga in Orangij venerit poteſtatem. Præerat oppido Nobilis Belga, cognomine Draco, præſidio centum quinquaginta Wallonum. Is exigui cenſus cùm eſſet, rapinas militum diſſimulabat, ex iis que communicabat. Ita paulatim ciues erga Præfectum præſidarios que immenſum concipiunt odium, ſed tum maximè, cùm Conſul, pauperuli ciuis à milite iniuria affecti cauſam agens, à Præfecto in os verberatur. Has igitur indignitates non ampliùs ferendas conſtituentes, de tradendo Orangio oppido primùm Magiſtratus inter ſe clam coniu- rat, antea omnino Regi addiſtiſſimus: pollicentè que Orangio Catholice priſcæ Religionem factam rectam ciuibus manſuram, ſenſim nõ grauati in ſententiam trahunt, ac Dordracum, quid moliantur, perſcribunt; admonentes quàm ſecretiſſimè paruis cum nauigiis, maximis tamen cum copiis veniant. Itaque vltimo Auguſti veniunt Dordraceni, Duce Poieto, Orangij in rebus bellicis Legato, ac corporis cuſtodum Præfecto, tumultu que maximo, tympanis ac clamore ad oppidi portum excitato, omnes eodem Wallones cum Præfecto conuertunt, oppugnant que mœnia vi ſimulata ad veſperam uſque. Sed Sole occidente, ſimulantes nil ſe effecturos, nauigia ab oppidi conſpectu abducunt, & poſt paucos dies poſt Solis occaſum modeſtè redeunt, militum partem ad orientalem oppidi plagam exponunt, ceteris in nauibus manentibus: qui denuò oppugnationem ſimulantes, omnes cum Præfecto præſidarios iterùm ad portum alliciunt. Interea qui in terram expoſiti erant, adiuti à ciuibus qui eos Dordraco euocarant, funibus ac ſcalis, imò & manibus ſubnixi in oppidum tranſcendunt, attollentèſque à tergo ingentem clamorem, cùm & illi qui è nauibus oppugnationem ſimularant, veram vim inferrent, illi à tergo Wallones cum ſuæ partis ciuibus inuadentes, inſignem ſtragem edunt, portamque aqueam ſuis aperiant. Cecidere circiter octoginta Wallones, fauciati triginta, capti decem, ceteri cum Dracone effugere. Hæc vndecimo Septembris acta. Orangius felici conatu delectatus, ad oppidum mittit Hieronymum Seratium præſidio octingentorum peditum, qui indies excurrentes ad portas uſque Bredanas ac Buſcoducenſes, prædas immanes agebant, donec à leuis armaturæ equitibus dictis locis diſtributis, clades non ſemel accipientes, præda que exuti cautiùs agere diſcerent. Diximus paulò antè, quòd Bosſuuius terra obſidens Orangianorum munitionem Dymerdikiæ nil efficere potuiſſet ſine claſſe. Ea nunc decem & ſeptem nauium parata, duos nocte

1573

De munitionibus Orangianorum circa Amſtelodamum.

Geertrudebergani de tradenda Orangio urbe agunt.

Orangiani vi teniant Geertrudebergam, ut paulò poſt fallant.

Hic pugna-tes, alia parte à ciuibus admiſſi, urbe ponuntur.

Bosſuuius munitiones Geuſorum circa Amſtelodamum diſſicere inſtituit.

1573 mittit lembos, exploratum nautico more, an transire possent obstructū, ut putabatur, ab Orangianis portum. Experti satis esse profunditatis, Bossuuius renuntiant. Is cum sua classe Amstelodamo soluens, eò tendit. Expectabat eum stans in anchoris sub ipsa munitione classis Orangiana tormentis maioribus transitum impeditura. Id ne fieret, duo tormenta maxima, quæ in ora portus steterant, Bossuuius per aggeris hiatus in alterum eius latus ex aduerso Orangianorum classis, beneficio duarum nauium iuxta aquas euntium (*Vlootschuyten* vocant) trahi iussit: quo facto continua in Orangianam classem exoneratione effecere, ut sublatis anchoris loco Orangiani decederēt, seseq; ex aduerso ad pagum Dorinckerdamum cōferrent, ita ut Bossuuius sua cum classe decimo tertio Septembris aggeris hiatus transiens, aqua iis etiam obsidionem minaretur: quod verentes Orangiani, maioribus in eius classem contortis tormentis, parum damni propter nauium exilitatem intulere. Tum pergens Bossuuius Dorinckerdamum, Orangianæque classi se aduersum ostendens, insigniter se inuicem maioribus tormentis salutauere. Videns denique Bossuuius, eos deserto aggere in altum ire, nec cupere manus conferere, in aggerem Dorinckerdamum, cohortem Præfecti Bûrhananni, ac plerosque alios exposuit; qui rectâ contra Orangianorum munitionem tendentes, cum ab altera parte classis Regia eam quoq; à tergo inuadere pararet, ita præsidarios terruerunt, ut deserta munitione, ad Waterlandiæ oppida intentâ fuga abirent. Interim propinqui Regij territores insequentes, partim ferro partim aqua ferè ducentos interfecerunt. Ackerus Edamius cum duobus aliis Præfectis multisq; militibus captus Amstelodamum perducitur. Ceteris oppidum Monikedamum effugium præbuit; pluresque fuissent perituri, nisi proximum pagum nomine Brouc incendissent, cuius flamma Regios ulterius insequi prohibuit. Reperta sunt in munitione quinque maiora ænea tormenta, sclopeta mille ducta, com meatus ingens. Orangianorum classis, his intellectis, relicto Dorinckerdamo, ad insulam Marcam se contulit; classis Regia iuxta Pampefium constitit, expectans naues vacuas, ut onere subleuata vada transire possent, hostemque quærere. Interea Toletanus Regio cum exercitu Alcmariam, ut dictum est, arctè obsidebat, oppugnabatque, adeò ut dudum nullus urbem exire nec intrare posset. Tum decimo octauo Septembris, productis viginti tormentis maioribus, quorum nonnulla globos quadraginta librarum ei aculabantur, ab aurora diei ad Solis usq; occasum, totaque nocte à vi non quieuerunt. Postero die hora secunda pomeridiana proponitur inuasionis signum. Prouolant Hispani ad portam piscariam, aliis Frificam, ac turrim rubram, ubi amplissimæ erant ruinae, tribusque continuis horis fortissimè decertantes, tandem omni telorum genere

Pellis Orangicas naues suis stationibus.

Occupat & munitionem ad Dorinckerdamum.

Pagus Brouc incensus, Regiorum viciniam sistit.

Hispani acriter Alcmariam premunt.

nere obruti, se recepere; duobus pontibus, quibus fossam transcenderant, in hostium potestate relictis. Eodem die, ea parte vrbis, vbi sal ex Hispania allatum excoqui solet, altera tentata oppugnatione eundem habuit eventum, desideratis duabus oppugnationibus circiter trecentis Hispanis, multisque fauciatis. Vigesimo Septembris iterum Alcmaria frustra oppugnata, quod oppidani suis tormentis pontem fossæ impositum discerpissent, transfugæque ac captiui Regij statum castrorum Toletani declarantes, non diu Regios ob continuatas nocte dièque pluuias mansuros assererent. Transfugas dico ciues inprimis Harlemenses, quibus cum certus numerus fossorum ad Alcmariam mittendorum esset imperatus, & aurum vnde eos conducerent non haberent, ipsi fortiri inter se coacti, alij in tam dura prouincia obiere, alij luxati miserèque fauciati domum rediere, maior pars fuga se subducens ad Orangianos se contulere. Igitur Toletanus in stagnante regione lassus vigesimo quinto Septembris tormenta maiora nauibus imponi iubet, deinde exultis ac demolitis captis munitionibus, prædâque ingenti Harlemum abacta; à continua pulsus pluuiâ, decima Octobris Alcmaria cum exercitu discedit, eumque circa Harlemum ac Leidam distributum, Baldæo parere iubet: ipse verò Amstelodamum ad patrem Albanum profectus, paulò post simul Bruxellam reuertuntur. Paulò antè, sexto Octobris, Dux Medinacæli, indies magis magisque Belgium perturbari videns, valedicto Albano, Bruxellâ cum filio discesserat, deducentibus eum Duce Arschotano, eius fratre Haurechi Marchione, Comite Lalano, eius fratre Vilæ Barone, Comite Megemo, multisque aliis viris Nobilibus, abitu eius dolentibus, atque exultimantibus, quod temperati ingenij vir, magno Belgis vsui manens Gubernator, vti à Rege constitutum prius fuerat, esse potuisset. Hæsit Valenchenis, donec potestatem à Francorum Rege eundi in Hispaniam per eius Regnum accepisset. Tum valedictis Belgarum Proceribus, benèque sperare iussis, cum filio, ac duodecim viris Nobilibus, Franciam celeribus equis emensus in Hispaniam venit; Regémque, vti fertur, de miserabili ac calamitoso Belgij statu certiore faciens, ingens sanguinariûmque instare bellum declarauit. Certè euentus id probauit. Occupata, quod diximus, ab Orangianis Geertrudenbergâ, iidem quoque in ditione Langestratana, Arcem Oosterhoutiam sui iuris fecerant, quam indies magis magisque muniabant. Albanus edoctus inde eos Antuerpiam vsque excursiones facturos; Sanchio Daualæ expugnandæ Arcis dat negotium: qui rebus necessariis Antuerpiæ paratis, cum tribus virorum millibus Germanis ac Wallonibus, tribusque maioribus tormentis, eò contendit, ac decimo septimo Octobris Oosterhoutum venit; collocatisque idoneo loco tormentis, hiatumque in vallo pro necessitate factò,

1573

Vno & altero insultu circiter trecentos desiderant.

Ciues Harlemenses ad Alcmariam fodere coacti, in urbem fugiunt.

Discedit inglorius Toletanus ab Alcmaria.

Dux Medinacæli cum filio in Hispaniam reuertitur.

Arcem Oosterhoutianam à Regis obside sur.

1573

*Fugiant
Orangiani
ex Arce
inſciis Re-
gis.*

Germani ac Wallones arma animoſque parantes, inuaſionis ſignum exſpectant. Sed antequam id daretur, Orangiani, concepto terrore, fixis, ac ſi præſentes fuiſſent, in vallo haſtis, ſummo manè, ab altera Arcis parte, porta Regiis incognita, ac proinde nullas ibi eſſe ſcientes validas excubias, vno atque altero interfecto Regio vigilè, clàm exeuntes, nullo accepto incommodo Geertrudenbergam peruenerunt. Paulò poſt Regij, accepto ad irrumpendum ſigno, neminem qui obſilteret, reperientes, Arcem ſine pugna fanguinèque occupant, ac cum tormentis, comineatu, impedimentis que Regij iuris faciunt, iuſtoq; præſidio muniunt. Sed in Hollandiam remigremus. Res illic eo erant in ſtatu, vt qui Mari ſeu Sinui Meridionali dominaretur, totius Waterlandiæ dominus efficeretur. Sciebat id vtraque pars, quare & claſſem ſumma cum diligentia curaque

*Vtriuſque
apparatus
pro impe-
rio Sinus
Australis
iuxta Am-
ſtelodami.*

apparabant. Waterlandi, Enchuſij, Hornij, vicini, naues onerarias maiores, quibus in Orientem ac Occidentem mercatus cauſa proficiſci ſolebant, triginta habebant; Amſtelodamij, vt ciuitas vna, ſeptemdecim tantùm maiores armarat, ac pro maiori parte nouas fabricarat, inter quas Prætoria, triginta magna æris Corinthiaci ferebat tormenta, milites quingentos, ſocios nauales quinquaginta, & tamen mihoris reperta eſt altitudinis quàm Prætoria Orangianorum: quare & Boſſuius conſligere non ſtatuerat, niſi, in quo totus erat, aucta ſaltem ſua claſſe aliquo numero nauium; ſed Albanus de ſumma rerum decernere iubebat. Omnibus igitur paratis, Kalendis Octobris cum claſſe ſeptemdecim nauium Amſtelodamo, æſtu ventoque ſecundo ſoluit Boſſuius. Vbi videntes Orangiani eum anguſtias tranſiſſe, ſublatis anchoris, Pampeſium tranſmittentes, ac in altum delati ad prælium ſe inſtruebant. Idem Boſſuius

*Boſſuius
adhuc au-
ctam vel-
let claſſem,
ſed conſi-
gere iube-
tur.*

faciebat, velificantèſque per Sinum, alter alteri ventum præripere conabatur, vt tumentibus velis, latera aduerſarij vi puppis vehementiùs verberare, concutere, ac ſi fors daret, aperire, nauemque cum omnibus qui intus eſſent, demergere poſſent. Inter velificandum inſigniter maiorum tormentorum globis ſe lacerabant; minores quoque onerariæ, inter maiores diſcurrentes, ſe inuicem, atque eos qui in maioribus erant, velitariam cientes pugnam, ſclopetorum ac moſquetorum globis interficiebant & fauciabant, ita vt fanguinis riui marina aqua mixti variis Sinus locis fluere conſpicerentur. Tandem vndecimo Octobris ab vtraque parte inſtructa acie progredientes ad manus pergunt: ſed & hinc alter alteri ventum intercipere conatus, dum Boſſuij nauclerus, ad amuſſim nauem regens, iam iam Orangianorum Prætoria à latere inuaſiſſet (vt Sinus plenus eſt vadis, eaque sæpiùs arenarum inuectione ac diſſipatione mutantur) Boſſuij Prætoria in vadum vehementi vento illata, immobilis permanet: quo Orangiani viſo, eam vndique circumſtant. At illa immanes ab

*Prælu-
dunt
velitando
ad inſtam
pugnam.*

*Boſſuius
vado ha-
rens. nihi-
lominùs
forriſſimè
depugnat.*

vtro-

utroque latere, proa ac puppi euomens globos, perforatam Orangianam vnā, cum omnibus qui intus erant, in profundum demersit. Tum Prætoria Orangianorum Bossuuium inuadens, cladēque à tormentis acceptam continuò resarciens, illi harpagones iniicit, vlteriùsque tormentis maioribus vti vetat. Eadem ratione nauis Ioannis Deils fluctuans, à tribus Orangianis nauigiis, iniectis harpagonibus inuasa, ter iis vi ruptis, hostes repulit, tanta sanguinis cum effusione, vt è ducentis viris tantum triginta sex Amstelodamum veniens reportatit. Fredericus Thomassonius Goudanus, plenis velis Bossuuiò in auxilium tendens, in medios inuectus Orangianos, eorum tormentis perforatus, in profundum est demersus, viris pro maiori parte enatantibus, ac hosti se deditibus. Quindecim ceteræ Regiæ naues Fredericum demersum, & Bossuuium in vado videntes, expectare diutiùs Orangianos non ausæ, Amstelodamum versus, deserto Bossuuiò, fugam arripuūt, infra Pampefium anchoras iacentes. Interea Bossuuius à viginti Orangianis oneratis maioribus cominùs oppugnatus fortissimè se defendebat, astansque dorso maiori malo nauis, vndique solidissimo tectus ferro sclopeti globo impetrabili, sinistra orbicularem tenebat clypeum, dextra gladium ancipitè. Habebat legionis suæ cohortem prætoriam è trecentis veteranis conflata, ad hæc domesticos, ac complures Nobiles Hollados, eius fortunam ad octoginta numero secutos, viros omnes fortes: aderat & cohors veteranorum peditum Hispanorum, centum viginti virorum sub Præfecto Corquera. His adde socios nauales, mari nulli veterano cedentes: sed quòd eius Prætoria, vt diximus, depressior paulò esset, quàm Prætoria Orangiana, hæc inter ceteras non infima cladis causa fuisse putatur. Viginti sanè & octo horis sola Bossuuij Prætoria contra Prætoriam Orangianam decem & nouem naues auxilio habentem continuò depugnans eò redegerat, vt bis è Waterlandia Orangiani recentem vocare cogèretur militem, vtraque verò Prætoria vndique sanguine conspersa viseretur. Obruebantur autem propugnatores Prætoriæ Bossuuianæ è carchesio mali Prætoriæ Orangianæ sublimiori, quod orbiculari munimentò tectum, duodecim continebat milites, qui exceptis sclopetis, Bossuuianos feruente pice, calce, oleo, aqua, arena, sine intermissione perfundebant, oculos, aures, nares, totam faciem, manus ac guttur adurebant, eosque, quantum poterant, vtendis sclopetis, hastis ac gladiis inidoneos reddebant. Bossusius Legatus Bossuuij, qui cum quindecim nauibus vltra Pampefium fugerat, nocte conuocatis in suam subprætoriam ceterarum nauium Præfectis, deliberat, quid sit agendum. Decernitur, die illucescente ad Bossuuium liberandum, aut cum eo morièdum, proficisci omnes debere. Singuli ad suos discedètes, animos corporaque alacres parāt.

1573

Una & altera nauis Bossuuiò succurrentibus reliqua quindecim vela vertunt.

Prætoria Bossuuij delicto milite instruita.

Sola depugnat 28. horis contra viginti naues.

Quo prætextu Bossusius à suis deseruit.

Ape-

1573 Aperiente se diei crepusculo, anchoras leuant, expansisq; velis incipiunt velificare, expectantes à Bossusio Legato prælij signum. At ille deserto Bossuio, rectà Amstelodamum petit. Ignari ceteri, quo consilio ad urbem pergeret, cum tamen aliter decretum esset, signum eius sequi coacti, omnes Amstelodamum naues dirigunt. Dicebat Bossusius, se coactum ab octoginta veteranis Hispanis quos in naue habebat. Adhuc Comes ipse Bossuuius obstinatè se defendebat, à Bossusio Legato auxilium frustra expectans, eratque vtraque Prætoria plena cadaveribus ac faucis, ita ut difficillimè firma vestigia integri ac sani ob sanguinem eiusq; tabem figere possent, instabatq; meridies diei duodecimi Octobris, pugnae hora vigesima quarta, ceciderantq; è Bossuuianis supra trecetos viros, multo plures apud Orangianos, uti semper oppugnantium quam defendentium durior est conditio, & nihilominus stans Bossuuius veteri ad malum loco, nihil de deditioe, ad quam sæpissimè ab Orangianorum Præfecto Snoio inuitabatur, audire volebat. Hoc statu adit eum Corquera Hispanorum Præfectus, rogatque, instante nocte lembum conscendens, Regi personam suam, cum quibus velit, seruet, se eo in tutum aucto, puluerem omnem bellicum incensurum, ac Orangianam suamq; Prætoriam, cum omnibus qui intus essent, absumpturum. Recusat abire Bossuuius, dicens, se eos turpi fuga non deserturum, qui nomen fortunæque suam essent secuti, sed eandem cum omnibus sortem subiturum. Animi eius generositatem Corquera admiratus, tamen quòd armis frustra vterentur, nullaque euasione spes se ostenderet, tandem de deditioe ut agatur, permitti rogat. Annuit Bossuuius: exponunt deditioe signum. Orangiani læti, quòd finem laboris venisse conspicerent, arma ab vtraque parte ponunt, hisque conditionibus Bossuuius deditioem facit. Prætoria cum omnibus quæ in ea reperientur victori cedito: vivo tamen nec mortuo iniuriam nec vim facito: captiuos pretio aut commutatione tempore opportuno dimittito: miles pro milite, Præfectus pro Præfecto, socius navalis pro simili, Nobilis pro Nobili, liberi abeunto. His scripto conceptis, ac ab vtraque parte subsignatis, sacramentoque confirmatis, Bossuuius ac Corquera in Orangianorum Prætoriam, potestatemque Dierrici Snoij transcendunt, deinde positis armis ceteri omnes, inter quos fuere Cruningij Baro, Iosephus à Werua in femore faucis, vnde paulò post obiit, tum Hardenbrouckius, Amerongius, cohortis Bossuuij Signifer, Gerardus Piusius in altero calce ac gutture sed non letaliter vulneratus, Weldammius Bossuuij familiæ dispensator leuiter faucis, Adrianus Blienburgius in dextro genu ac femore adeò vulneratus ut paulò post obierit, Ioannes Piusius, Vander Mulius, Condricus, & Nimannius, omnes vulnerati, sed non letaliter.

Vtraque Prætoria cadaveribus plena.

Bossuuius, nec de deditioe, nec de fuga audire vult.

Tandem tamen de deditioe agi permittitur.

Leges deditioe.

Nomina Nobilium Belgarum cum Bossuio captiuorum.

Ac

Achi Nobiles Hollandi. Postremus transcendit Boffuuij Sacellanus, tum superstites milites; mortui in mare proiecti. Paulò pòst omnes cum Boffuuiò è Prætoria in minorem onerariam descendere iussi, Enchufam sunt vecti. Tum Boffuuij Prætoria, quam Orangiani Inquisitionem vocabant Hispanicam, pro parte exonerata, moueri, ac è vado in altum ferri cœpit. Corquera è centum viginti Hispanis septemdecim tantum supererant, iique omnes faucij, qui curati, pauloque pòst redempti dimissique fuere. Exierant cum Boffuuiò è Prætoria, è quingentis viris tantum octoginta tres, non fauciati triginta quinque. Enchufam Hornam delati cum Boffuuiò, honestis locis custodiæ sunt traditi, vulneraque curata. Quidquid in Boffuuij repertum est Prætoria, Waterlandiæ ciuitates æqua ratione inter se sunt partitæ. Desiderati in Regia classe circiter nongenti viri, vulnerati ducenti, quorum pars magna conualuit. Ex Orangianis, vt fatebantur, multò plures periere. Pugnatum enim fuit contra solam Boffuuij Prætoriam ab vndecimo die Octobris meridie, hora vndecima incipiendo, vsq; in posterum diem ad horam quartam pomeridianam, quod est interuallum viginti & octo horarum. Paulò pòst Orangius Hollandiæque Ordines honestam mittunt in Waterlandiam Legationem, petentes in gratiam Orangij Boffuuium Hagam-Comitis aut Delfos mitant, curaque Orangij credant. Negant Waterlandij, sed suo sanguine victum captumque apud se mansurum respondent; si Orangius Boffuuium conuenire vellet, Hornæ id ei neminem impediturum. Laborabat Boffuuius alui sanguineo fluxu, sed tantam ei curam Waterlandij adhibuere, vt non possent maiorem: Amstelodamij vestes ei pro dignitate honestissimas misere, tota eius supellectile in Prætoria direpta. Ita Heuterus. Alius his verbis narrat: Tandem 3. Idus mensis eiusdem Octobris vtrinq; atrox prælium fuit, & Prætoria Fœderatorum in Boffuuiam inuecta, telis omnibus, & calce viua è corbe mali in oculos Hispanorum deiecta, vehementer oppugnauit. In principio ad Boffuuium inclinare victoria visa; sed mox restauratis animis, vbi fortius Fœderati incubuere, naues eius dissipatæ, in fugam sese coniecere. Vna, qua Texeda vectus, perforata, cum vectoribus cunctis periit, quinque quæ vadis obhæfere, interceptæ: ipse noctem insecutam diemque proximum fortiter pugnans, cum propugnatores 15. vix restarent, ægrè se hosti permisit. Itaque captus Hornam abducitur, & cum eo primarij viri, Cruningus, Weldamus, Pinfenius, Hardenbrouckius, Numanus, Corquera, Lopelius, Weruius, Quesnoius, alij: capti item gregarij milites ad 300. è quibus 100. Hornam, 200. Enchufam aucti: Vexillum Prætoriæ in tēplo ab Hornanis suspensum. Boffuuius cum in urbem adduceretur, per contumeliam acclamabant nonnulli, Roterodamensis lanienæ auctorem;

1573

Boffuuius cum suis Enchufam deductus, inde mox Hornam.

Regij casti circiter nongenti, Orangiani non pauciores.

Curant sincerè Waterlandij Boffuuium, eiusque faucios.

Eadem pugna, prout ab alijs describitur.

Dira in Boffuuium à vulgo iactata, accusatus nihilominus ipse apud Albanum.

rem;

1573 rem; eodem animo contra ipsos nunc protectum, meritis paria accepturum: illic in carcere per triennium asseruatus, tandem constituta Gandavi pace liberatur. Qui fuga euaserant, huic cladem imputabant, & apud Albanum accusabant; idque cum ægrè admodum Bossuuius ferret, à Sonoio & Proninciæ Ordinibus petiit, vti refutadæ calumniæ ad Albanum mittere liceret: & orationem non iniquam facilè obtinuit, ista tamen lege, ne quas literas, nisi priùs inspectas daret. Sub hoc ferè tempus Albanus in Germania emi puluerem nitratum iusserat: qui ad quinquaginta millia pondo curribus impositus, cum in Palatinatum deuectus à Ioanne Casimiro & fratre Christophoro deprehensus in via esset, illi ignem sua manu iniecere: dein scripto publico factum professi, causam quoque addidere, ne Albanus, etiam Germaniæ hostis, ad Belgarum cædem eo vteretur. Extremo Octobri cum deserta Alcmaria esset, obsideri Leida cœpta, idque Francisco Valdesio mandatû; qui cum legionibus duabus & quatuor Germanorû cohortibus, equitumque; alis septè via Harlemensi ire iussus: insuper Iulianus Romerus cum aliis legionibus duabus & Germanorum Belgarumque; signis aliquot, littus legens Hagam cõten- dit, quam munire Fœderati properabant: sed opere inchoato oppressi diffugère: tum occupatis circum pagis, Maselantflusam etiam capit, & in ea Philippum Marnixium Aldegondium; quem tanti Orangius æstimare, vt Sonoium ilicò iuberet eadem omnia Bossuuiio facere, quæcumque ab hoste ille pateretur. Cum eo Ioannes Pettinus captus, & Vltraiectum vterque abductus, vt in arce asseruaretur; annoque proximo, Middelburgo expugnato, pro captiuo illic Mondragonio permutatur. In Hollandia Boreali, post tam insignem victoriam de Bossuuiio partam, hosti incumbendum rati Fœderati varia agitabant, & in primis portum Harlingensem obstruere, ne inde naues suas Billius Regius Frisiæ Præfectus in fretum Australe educere posset: sed orta classiariorum seditio consilia omnia perturbauit. Huc accessit Sonoij morbus adeò grauis, vt Medici quoque desperarent; ac classariis semestri debebatur: inde turbæ; ad quas componendas missi Henricus Meisterus, Iacobus Taiardus, & Fredericus Otho, vix tandem confecerunt. Dum hæc geruntur, Ludouicus Requesensius, qui Albano successor datus erat, 17. Nouembris Bruxellas venit, cui Prouinciam & exercitus ille tradidit post sexennij ac trimestris Præfecturam; ac 2. Decembris filio Toletano, equitumque; alis quinque comitatus, facto per Lotharingiam, Sequanos, & Allobroges itinere, in Liguriam abiit, & inde conscensis Genuæ triremibus, in Hispaniam. Sic ille Albani sexennium absoluens. Lubet de iisdem ex Heutero plenius narrare, & quæ secuta sunt, deinde attexere. Idibus Octobris, id est die eiusdem decimoquinto, Fredericus Toletanus, aëris in-

Puluis tormentarius Albano coemptus in Palatinatu incenditur.

Regij Leidam obsidere parat, ubi Aldegondius captus.

Classiariorum apud Fœderatos tumultuatio.

Albanus Ludouico Requesensio Gubernationem cedit.

tempe-

temperie coactus, Alcmarianam soluerat obsidionem: ab initio enim Septembris in hunc diem nunquam pluuiæ cessarant. Exercitum variis Hollandiæ distribuit locis. Egmondij enim mansit Baro Cheuronius cum Hispanorum aliquot signis, Burgundis pro maxima parte alui fluxu extinctis. Totidem mansere Beuerwikij, Nortwikij, Zasse, Valkenburgæ, ac Catwici, nobilibus pagis, singulis munitiones validas vnde Orangianos eiecerant, habentibus. Qua de causa etiam territi Orangianorum præsidarij Hagæ agentes, dum eam vallo ac fossa, auctore Philippo Marnixio frustra cingere conantur, vigesimo nono Octobris, ea deserta, molas quæ vento agitantur, in circuitu exurentes, fugiunt. Postero die Regij iusto Hagam occupauere præsidio: quo Leidæ intellecto, quòd duobus tantum Hagâ distet milliaribus, quidquid in vrbe circuitu erat frumenti, casei ac butyri ad eam rusticos deferre cogunt, iis mox cum omnibus fortunis sequentibus. Tum emissa iuuentute exurunt Leidani Rhenoburgum, Terleam, Teilingam, Warmontium, nobilium Virginum Abbatias: occupant arcem Zulanam, Wazmontianam, Lockeranam, præsidijque firmant, vt fossas nauigabiles ad urbem fluentes rebus necessariis inferendis sui iuris haberent. Sed hæc nil profuere, quòd Regij, duce Baldæo, circum urbem opportuna loca Zoterwoudâ, Worfcotam, ac Wassenarium occupantes, facillè deinde Leidanos dictis quoque pellerent arcibus. Fugerat cum præsidio Haga-Comitis Aldegondius Maellantflusium iam dudum munitum, nocte dieque laborans, vt etiam munitius redderet, ne si Hispani occupassent, Delfij obsiderentur. Sed Iulianus Romerus ac Baldæus, eductis Hagâ Hispanis, fidis que vsi rusticis ductoribus, qui loci situm optimè nouerant, ac vbi munitiones nondum erant absolutæ, duobus Aldegondium locis inuadunt, ac post duarum horarum pugnam, quadringentis Orangianis è septingentis cæsis, capto Aldegondio, Henrico Wingardio, Præfecto Putio, cum centum triginta militibus occupant. Præfecti omnes ad Arcem Ultraiectinam custodiendi deportantur, vulgus militum Hagam. Expugnato Maellantflusio, statim deditionem faciunt munitiones quæ erant Monsteri, Tgrauezandæ, Vlaeringæ, Scipludæ, Liræ, Naelwichi ac Rijswichi, & in omnibus circumiacentibus pagis. Ad cataractam Leidanam munitionem ligneam Orangiani erexerant, quam mox Regij pulsus præsidariis exussere, adeò vt Regiis Harlemum, Amstelodamum ac Ultraiectum petentibus itinera omnia satis essent libera & aperta. Ædificarant quoque Regij munitiones ad cataractam Leidanam, Leiderdorpium, Coukerkam, Alfenum, Bodegrauam, Cagam, Oudvateringam, Neerbruggam, Cameracam, Hermelenum. Hoc rerû statu trigesimo Octobris Albanus cum filio Frederico ac Chiappino Vitellio, Amstelodamo iratus,

1573

*Exercitus
Regius per
varias
Hollandia
munitiones
distribu-
tus.*

*Orangiani
Hagam-
Comitis
deserunt.*

*Muniunt
se Leiden-
ses contra
obsidionem.*

*De Alde-
gondio ca-
pto ple-
nior nar-
ratio.*

*Item de
munitioni-
bus di-
uersis.*

1573 quòd nullum præter ciues admittere vellent præfidium, Ultraiectum venit, statimque è medio tolli iubet quatuor Orangianorum Præfectos diuersis locis captos, qui manè publicè in patibulo pependere: hinc pergit Arnhemum, tum Neomagum, deinde Buscoducum, ac duodecimo Nouembris Antuerpiam, hinc tandem Bruxellam, expectans Lodouicum Requesenium à Cuninga, Commendatorem Castellæ, Belgis suo loco præfuturum. Dudum enim Albanus à Rege dimissionem prætextu senij petierat, filiumque Fredericum suo loco commendarat. Sed Rex à Medinacælio de Belgarum rebus plenius instructus, alium ibi virum necessarium intelligebat. Interim Middelburgij Zelandi, consumpto iterum com meatu magno, inopia in primis frumenti laborabant. Bauuoisius ter, vt dictum est, inuitis Orangianis, com meatum inuexerat, ac Mondragonium cum sua legione quindecim cohortium urbem fortissimè defendentem iuuerat. Igitur quartò idem tentaturus, Antuerpiæ naues armat, necessariaque imponit, rebúsque omnibus paratis, decimo sexto eiusdem Nouembris vrbe soluturus, tormenta aliquot valedicens exonerari iubet. Fit ab ea parte, qua Scaldim spectabant naues: sed cum militis cuiusdam incuria duo quoque tormenta urbem spectantia ignem è funiculo concipientes globos exonerassent, tristi spectaculo è ciuibus qui spectatum venerant, sex interfecerunt, decem vulnerauerunt. Tum Bergas ad Zomonam pergunt, inde Romerswalam: hinc Middelburgum tendentes, maiorem Orangianorum classis partem obuiam habent, duplo Bauuoisij classem, nauium numero militumque multitudine excellentem. Quibus non obstantibus, fortunam tamen inito prælio tentaturus videbatur, nisi exorta tempestas valida, ventusque subito factus contrarius eum Bergas reuerti coëgissent: tunc sex ex eius classe naues sequi reliquas non valentes Romerswalam se intulere. Quo Orangiani conspecto, statim inualidum oppidum classe circumdedere, ac Wallo- nes numero sexcentos fame coactos cum sex nauibus in potestatem dedegere, è quibus quadringenti Orangio nomina dedere, ceteri, vt pactum erat, Bergis expositi, inerimes sine impedimentis ad suos rediere. Tum quoque classe portum Bergarum ita obsedere, vt inde nullus ad ferendum Middelburgiis auxilium exire posset, Romerswalam verò exussere. Interea appropinquabat Ludouicus Requesenius, Belgis loco Albani præfuturus; euntque illi obuiam duobus Bruxellam milliaribus Philippus Crouiacus Arschoti Dux, Carolus Comes Lalanus, Carolus Comes Barlaymontij, Obersteinij Comes, Georgius Lalanus Vilæ Baro, Megæ Comes, Carolus Croniacus Marchio Haurechi. His se iunxere Legati Louaniensium, Bruxellensium, Antuerpiensium, Buscoducensium ac Bergarum ad Scaldim. Fredericus Toletanus ægrè, sed patre, vt volunt, iuben-

Demum plenius quoque de discessu Albani.

Quartò agitur vt Middelburgensibus succurratur.

Tristis casus Antuerpia.

Orangiani Romerswalam, sexque nauibus Regis potiuntur.

Proceres Belga aduentum Requesenio gratulantur.

iubente, ei in porta Louanienſi aduentum gratulatur. Intrat Requeſenius 1573
 Bruxellam decimo ſeptimo Nouembris hora tertia pomeridiana. Vigefimo nono, oſtenſo Statuum Concilio Diplomate Regio, Gubernator, *Recipitur
is Belgij
Guberna-
tor.*
 dicto ſacramento admittitur, ac Albanus, depoſita in eius humeros po-
 teſtate, ſacramento liberatur, id ab eo recipiente Ioanne Mendoza, qui
 cum Medinacælio futurus ſub eo Præfectus equitum venerat, idem munus
 ſub Requeſenio obiturus. Orangius Delfis agens, ac conſiderans
 Regium exercitum in Hollandiæ umbilico reſidere, nec ſibi iuſtas eſſe
 pellendi vires, inciperetque initio Decembris vehementiſſimè gelare, ve-
 rens (vt plures interpretabantur) ne ſi gelu vt anno ſuperiori duraret,
 Delfij quoque obſiderentur, conuaſatis rebus omnibus iter in Zelâdiam
 inſtituit. Apud Delfios tamen ceteroſque credi volebat, neceſſariam eſſe *Orangius
Delfis ſibi
non fidens,
in Zelan-
diam abiit.*
 præſentiam ſuam Zelandis: parare enim Antuerpiæ Requeſenium in-
 gentem claſſem ad leuandam obſidionem Middelburgenſem; cui vt ob-
 uiam eatur ſibi proficiſcendum; ita, antequam flumina omnino gelu
 conſtringerentur profectus eſt: atque exinde Middelburgum adeò terra
 marique premi eſt cœptum, vt nemo ampliùs intrare nec exire poſſet.
 Hucusque enim Tergouſio, etſi ſummo cum periculo, adhuc ſubinde
 fuerant recreati. Hic Orangij ac Middelburgenſium hoc tempore erat
 ſtatus. Circiter medium Decembris Regij in Haga-Comitis & locis vi- *Conſulta-
tur, quo-
modo Lei-
dani &
vicini ſe-
parantur.*
 cinis agentes in vnum conuenere, rationem inſturi, vt Leidani, Delfij,
 Roterodamij, Sciedamij ac Delfshauij ſepararentur, nec alter alteri ſub-
 ſidio eſſe poſſet. Id autem optimè fieri poſſe videbant, ſi fluminis Scia
 dominatû occupaffent. Sed Delfij id verentes, eos præuenerunt, eſdes ab
 vtraque amnis parte ſtantes exurentes, humilioreſque vtrimque aggeres di-
 ruentes, aquamque per agros campoſque fluere permittentes, tutos ſe hac
 ratione futuros exiſtimantes. At Hiſpani à Catholicis Hollandis, his nõ
 obſtantibus, eos ſeparari poſſe edocti, ſi pagos Pinacum, Berkelum, Zo-
 termeram, Hilgerbergam, Bleiſuincam, Zeutenhuſam, Cralingam, ac
 præcipuè Cappellam ad Iſalam occupaffent, ſtatim ſe in dictis pagis mu- *Ad hoc Re-
gij certis
in pagis ſe
muniant.*
 nierunt. Quo factò, tanta diuerſarum rerum inopia mox dictas ciuita-
 tes inuaſit, vt nullus credidiſſet. Quidquid enim in agris campisque erat,
 Regiis cedebat; boues, vaccæ, equi, oues, ac ex lacte confecta vniuerſa ab
 iis rapiabantur. Hoc rerum in Hollandia ſtatu Albanus, rebus omni-
 bus paratis, ac creditoribus perſolutis, cum aliquot dies Requeſenio ſe-
 cretæ dediſſet communicationi, ac apud Arſchoti Ducem cum Requeſe-
 ſenio omnibuſque Proceribus Nobilibuſque feminis hilaris tota nocte
 fuiſſet, ſecundo Decembris, Bruxellâ Namurcum profectus, decem die- *Iter Alba-
ni in Hi-
ſpaniam.*
 bus, donec filius Fredericus, Vergas, Albernos, Ioannes Morino, Franci-
 ſcus Iuerra adueniſſent, manſit: cum his deinde per Burgundiæ Comita-

1573 tum in Sabaudiam, inde in Italiam profectus, tandem Genuâ in Hispaniam mense Martio anni proximi petuenerere.

EXTERNA.

In Brabantia aquarum maxima eluiones.

In primis Louanij horis continuis decem.

Magna turba in Francia ad Rupellam, loca, vicina.

Frater Regis Francia renuntiatur Polonia Rex.

Adiciamus pauca huius anni EXTERNA, sed vicina; & primùm etiam domestica minora, quæ ob multitudinem rerum superiùs locum non inuenerunt. Anno hoc septuagesimo tertio, vti diximus, hiems admodum aspera fuit; vnde paulò pòst solutis niuibus, etiam in Brabantia tantæ aquarum eluiones sunt exortæ, vt Mechliniæ ciues inferiora domus deserere fuerint compulsi. Leuuenfibus quoque adhuc longiùs à mari distitis, tectâ & murorum bonam partem rapidissimi vndarum vortices abstulerunt. Sed & Louaniensis Dilix alueus hibernarum niuium profluuiò auctus exundauit, tantàmque in depressiora loca per horas circiter decem aquarum abundantiam effudit, vt neque laxatis ostiis per consuetam regionem traduci, neque oppositis potuerit coërceri; quare fracto supra Beginagium mœniorum aggere, impetum in urbem facit, plura ædificia conuoluit, validissimos pontes aliquot lapideos in precipitium trahens. Iamque etiam Musæ Parnassum hunc deserturæ videbantur, nisi aquarum moles sub tertiam pomeridianam, disiecta ea murorum portæ & aggeris parte, qua flumini egressus datur, in apertos campos exspatiata paulatim defuisset. In Gallia quoque seu Francia huius anni initia fuerunt admodum turbulenta, cum funesto bello effervescente, Carolus Rex vniuersum Galliarum Regnum sibi plenè subiicere conatur. Iam ad Sanferum oppidum & Rupellam castra habebat Henricus Regis frater Dux Andiensis, cum Mommedius classem ad portum Santonum dirigit, magna spe hostem propulsandi: qua tamen paulò pòst excidit: nam Regias vires expertus, anchoris sublatis, velisq; vento datis, magno obsessorum mœrore reuertitur. Rupellani quoque alios in sui exemplum traxerant; qui à Rege deficientes in Prælatos & Presbyteros, qui Villam nouam celebrandæ Synodi causa conuenerant, crudelia statuerant supplicia. Itaque Catholici plures arces in suam potestatem redegerunt, & Sanferranos, qui frumentariæ rei exiguam curam habuerant, tanta fossarum indagine cinxerunt, vt nemo ad eos penetrare sine manifesto vitæ periculo posset. Vnde breui tanta fames in vrbe exorta, vt nō modò ad inusitados homini cibos, sed & putamina fruticum, & excrementa humana deuentum fuerit. Cui obsidioni dum insistit Andiensis Princeps Henricus, Proceres Regni Poloniae Comitibus Warsouiaë indiētis, vbi de nouo Rege in locū demortui Sigismundi creando agebatur, 13. die Maij Regē eum denuntiant, & Electionis codicillos per tredecim Oratores in Galliã mittunt: quibus intercessoribus Sanferrani, quos longa fames domuerat, de pace agere cœperunt. Iam & Rupella pro parte se submiserat, cum Tribuni omnis seditionis architecti, ad noua subsidia

fidia emittuntur, qui & idcirco à Regiis in crucem acti sunt. Denique cum nullum superesset tantis in malis solatium, pax certis legibus constituta est, sed quam Rex Carolus paulò post rescidit. Causa à multis obscure traditur; ego eam præcipuam puto, quam his verbis commemorat Auctor alioqui Rupellensibus non iniquus: Ad finem, inquit, huius anni Rupellenses deprehendunt proditores quosdam, qui se Regi urbem tradere, & omnes, nulla habita ætatis aut sexus ratione trucidare constituisse facti & condemnati sunt: quæ res Rupellensibus occasionem dedit, fœdus cum Reformatis ineundi. Ita ille. Itaque nec mirum, si dedit & Regi eandem iniuriam vlciscendi occasionem.

Dudum Requesensius de iuando Middelburgo meritò sollicitus, mox decimo nono Decembris Bruxellâ Antuerpiam profectus erat, ac circiter sexaginta varij generis naues instruxerat, quantumque admittere ferreque poterant, in altitudinem eas extrui iusserat. Classe instructa, ipse terra Bergas ad Zomonam profectus, præfecto classi Iuliano Romero, eam expectat. Habebat classis tres peditum instructissimas legiones, ac voluntarios Belgas Nobiles Burgundósque proprio ære militantes complures: duæ Wallonum erant, Bauuoisij ac Hiergij, cuius absentiam supplebat Glimesius, tertia Romeri quindecim veteranorum Hispanorum peditum cohortibus constans. Igitur vigesimo nono Ianuarij anni millesimi quingentesimi septuagesimi quarti Romerus contra sententiam Bauuoisij ac Glimesij Ducum aqua expertissimorum, leuatibus anchoris contra hostem proficisci iubet. Habebat sua in naui Glimesius multos Nobiles, qui cum Requesenio è Burgundiæ Comitatu ad Belgas profecti iam primùm militiae rudimenta erant posituri, qui maritimarum rerum ignari lætabantur conspecto pugnae signo, non intelligentes se iniquissima cum Orangianis conditione congressuros, quòd ventum marisque estum haberent contrarium. Qua de re cum postremùm admodum seriò à Glimesio admonitus esset Romerus, rogabat, an cum pugnandum esset, timeret tremereque: ad quod reddidit Glimesius, id euentum pugnae docturum. Erat Orangianorum classis in tres diuisa acies. Prima maximas instructissimásque habebat onerarias sexdecim, mediocres decem: reliquæ duæ singulæ onerarias maiores decem, mediocres quatuordecim. Regij duas fecerant acies, singulas triginta nauium, sed nullam habebant quæ cum Orangianis maioribus comparari posset. Glimesius cum Romero, prima in acie constitutus, primæ aciei Orangianæ Prætoriam, tonantibus maioribus tormentis inuadit, iniectisque harpagonibus transcendens, omnibus trucidatis capit. Sed statim è secunda acie quatuor minora nauigia, & vnum maius auxilio aduolantia, captam recipiunt Prætoriam, Glimesio ex ea pulso,

1573

Transactū cum Rupellensibus, sed non seruatum; & quare.

1574

Parat Requesensius Middelburgensibus suecurrere.

Nomina Ducum & copiarum Regiarum.

Proceditur contra Orangianos aduerso vento & aestu.

Nilominus Regij primo impetu capiunt Prætoriam hostilem.

1574
Mox, ea
iterum a-
missa Re-
gij obruun-
tur spectā-
se Reque-
senjio.

fauciatóque, ac ægrè ad suam se recipiente: quam mox quinq; Orangianorum naues circústantes expugnant, Glimesium capiūt, milites ac Burgundos Nobiles, vita licet prius carè vèdita vnà cum Glimesio, naue capta interficiunt. Ab alià aciei parte item Romerus hostem inuaserat. Sed quòd Regij contrario vento æstuq; impediti nullo ordine in hostem irent, cum paucis Romerus valdè strenuè depugnans, insigniter laborabat. Stabat Requesenius in extremitate aggeris portus Bergani, vidensq; dissolutam inæqualemq; Regiorum aciem, capitis tegumento in manu sumpto, versusq; cælum vibrato significabat, vno æqualiq; ordine hostem inuaderent. Sed frustra. Qui enim Bauuoijsio ac Glimesio sana dantibus consilia, ac vt saltem æstus mutationem expectarent rogantibus credere noluerant, has imprudentiæ suæ pœnas dabant. Orangiani perturbatam Regiorum aciem conspicientes, tota eos classe inuadunt, ac dimidiæ horæ spatio, captis nouem nauibus, omnes in præcipitem fugã Bergas versus agunt. Romerus in scapham è Prætoria insiliens, Tolam euasit. Oforius Aguillonius in collo fauciatus, à Signifero in naui in humeros susceptus, ac per aquam ad littus sublatus, inde à duobus baiulis asleri impositus, ad D. Martini aggerem in tutum est delatus. Periere circiter centum sexaginta Hispani, Wallones ducenti, iis exceptis, qui cum Glimesio ac Octauio Perenoto Nobilibusq; Burgundis interiere. Sauciorum numerus multò fuit maior, ob maiorum tormentorum affliduam in Regios exonerationem. Orangiani Regios fugientes persequi multùm non sunt ausi, quòd in ostio portus Bergani quatuor disposita erant maiora tormenta eos salutatura. Haemstedius ac cum eo Sanchius Dauila sua cum classis parte Zaftingã Vlissingam profectus, eas reperit Orangianorum bellicas naues, vt re nulla tentata, Zaftingam indeq; post octo dies Antuerpiam reuertentur. Tertio Februarij Geertrudenbergis exeunt duæ peditum cõhortes ac sexaginta equites, profectiq; sunt Oosterwicum in signe Campaniæ Brabanticę municipium, vbi munitionẽ non admodum firmam incolę, militari præsidio carentes, erexerāt. Quare facillè ab Orangianis, triginta Oosterwikiis cadentibus, oppressi sunt, ceteri fugere. Geertrudenbergij, direpto municipio, discedentes ignem iniiciunt, qui supra ducentas consumpsit domos. Intereà cum Mondragonius Middelburgi de aduersa certior esset factus pugna, à Requesenio potestate accepta, posteaquàm tribus adhuc post pugnam hebdomadis tenuisset, expectans, si fortè alicunde commeatus inferretur, morientibus fame è populo non paucis (quidquid enim erat annonæ, præsidarij sibi vendicabant) deditiorem Orangio offert, si explicatis signis cum armis omniq; supellectile milites, quiq; velint ciues, sine omni iniuria vehere Bergas ad Zomonam velint. Recusat Orangius, sed Harlemiorum condi-

Caso Glimesio & alius, Romerus vix scapha euadit.

Quare non etiam maior tunc sit accepta clades?

Orangiani Oosterwicum in Campnia incendunt,

conditione, suo se omnes arbitrio permittere iubet. Respondet Mondragonius, se suosque prius vrbi viginti locis ignem iniecturos, deinde eruptione ad vnum vsque pugnantes casuros, quàm ea conditione dedicationem facturos. Orangius Mondragonij militumque eius animos cognoscens, ne cum desperatis veteranis dubia victoria sui pugnare cogentur, vrbi que opulentissimæ prædam bello necessariam amitteret, propositas à Mondragonio conditiones, his additis admittit: Pro Mondragonij Præfectorumque eius dimissione restituetur in libertatem Philippus Marnixius fani D. Aldegondis Dominus cum tribus Præfectis in arce Ultraiectina sedentibus. Ciues sacri que homines inermes, & sine sarcinis & auro argentoque abibunt. Tormenta maiora omnia, ac naues in portu ac vrbe relinquit. Ciues & inquilini qui in vrbe sunt mansuri, certo tempore ducenta millia florenorum pro direptionis redemptione persoluit. Exinde ciues plures ac sacri homines vigesimo primo Februarij Terneusæ in Flandriam nauibus perducti dimittuntur; Mondragonij verò præfidiarij sonantibus tympanis, ventilantibusque vexillis cum omnibus impedimentis ac armis, extinctis tamen funiculis igniariis, naues Orangianorum ingressi, in ostio portus Bergarum ad Zomonam exponuntur, læti tam honestis se liberatos conditionibus. Mondragonius verò cum tribus legionis suæ Præfectis Middelburgi, donec liberatus esset Aldegondius cum sociis, vsque in mensem Octobrem mansit. Tum enim tandem, liberata, vt dicemus, obsidione Leidâ Iulianus Romerus, iussu Requesenij, missis ad Orangium duobus Hispanis Nobilibus, trāsegit de liberatione Mondragonij cum suis, ac Aldegondij cum sociis. Vigesimo octauo Februarij Antuerpiæ carnificis manu interficiuntur Hispani pedites duo, ac totidem ciues, hac de causa. Cùm Bauuoisius secundò, vt supra dictum est, Middelburgum comitatu iuuisset, & Bergas ad Zomonam reuertisset, Orangiani è classe eius duas naues onerarias tardiùs sequentes nacti, Hispanos, Wallonesque qui in iis erant, partim ad antennas strangulauere, partim aquis mersere. Vnus Hispanorum vitæ suæ consulurus, astanti ait in aurem Orangiano; Deducite me ad Orangium, aperiam illi secreta maximi momenti. Perductus Vlissingam ad Orangium inquit: Si dimittere me placuerit, curabo arx Antuerpiana ac Valenchenensis tuæ potestati tradantur: duo enim elapsi sunt anni, quòd nihil aut perparum præfidiariis præter panem sit solum; sæpiùs fame laborant, vestiuntur vt mendici; quare nil aliud expectant, quàm vt Princeps aliquis veniat, cui, acceptis stipendiis, traditisque arcibus militent. Sciebat Orangius duorum annorum stipendia præfidiariis arcis vtriusque deberi, verùm an proditores hac de causa esse vellent, plurimùm dubitabat. Attamen parui momenti fore iudicans, si

1574
*Generosus
 Mondra-
 gonij Mid-
 delburgi
 animus.*

*Tandem
 honestis cõ-
 ditionibus
 Middel-
 burgum
 deditur.*

*Manet ta-
 men Mon-
 dragonius
 Middel-
 burgi, dum
 Aldegon-
 dius postea
 liberatur.*

*Duo Hi-
 spani, &
 duo ciues
 Antuerpia
 supplicio
 affecti.*

*Mira de
 his histo-
 ria.*

1574

*Numerat
Orangius
in proditi-
onem
magnam
vram auri.*

*Nec vide,
priusquam
expensas
sequentia.*

*Credita
scilicet pro-
ditio, &
quare.*

*Ludouicus
Nassouius
circa Lim-
burgum
copias col-
ligit.*

*Inuadit
eum Iulia-
nus Rome-
rus, plus-
vesq; cadit.*

aliquot aureorum liliorum millia fortunæ commisisset, experiri quid miles esset facturus, statuit, dátque illi socium Hispanum alterum captiuum, idem dicto sacramento promittentem. Numeratis igitur singulis ducētis aureis liliis, eos dimittit. Antuerpiam reuersi, causam libertatis afferunt notitiam cum Orangij dispensatore. Sed cum mox se splendide vestiissent, in superque indies Hispanorum more alea luderent, mirantur omnes, vnde priuatis militibus tantum auri. Tandem alter eorum veteri amico ait, singulos ab Orangio accepisse ducenta aurea lilia, vt proderent arcem Antuerpianam ac Valenchenensem, stultumque Orangium existimasse id suæ esse voluntatis, aut potestatis. Risit hæc audiens amicus, sed ex eo tempore tamen obseruare eum non destitit, & quòd semper de Rege & non solutis stipendiis conqueri eum audiebat, ei non satis fidebat, maximè quòd inter eos, qui aleam perditam pecunia insaniebant, hæc semper obmurmuraret. Verens igitur ne ridendo verum prolocutus esset, & suspectum in primis habens eum, hæc non potius Sanchio Daualæ Præfecto, cuius maximè scire intererat, quàm sibi aperuisse, ipse Daualam accedens, rem omnem exponit. Capitur vterque Hispanus, ac in vrbe ciues duo de Calvinismo noti: causa quare mox plures eiusdem sententiæ profugerint. Quid in carcere sit actum, mansit secretum. Morte dictorum duorum Hispanorum ac totidè ciuium, rumor est creditus, eò magis quòd eodem tēpore Ludouicus Nassouius Orangij frater cum duobus equitum millibus ac quadraginta peditum signis castra circum Traiectum ad Mosam haberet, quasi huius aut aliarum proditionum euentus expectans. Sed audiens Antuerpiæ detecto negotio punitos Hispanos, motis castris in ditionem venit Valkenburgensem & Limburgensem, erectisque munitionibus omnia circumquaque ad hebdomadarias cogit contributiones. Aderat Ludouico frater Henricus Nassouius, ac Christophorus Palatinus, filius Palatini ad Rhenum natu tertius. Iungebant se quotidie Belgæ exules, aliique causæ fauentes. Quare Requesenius eò mittit Sanchium Daualam, qui mediocribus cum copiis Traiectum ad Mosam veniens, altero die exploraturus hostium animos ac vires ad eos pergit. Sed ita est exceptus, vt paucis desideratis ad vrbis vsque portas Nassouiani eum insequerentur. Circa Idus Martij Hollandi cum octo peditum signis oppidum Zeuenbergam cum arce occupant, diligentèrque munire incipiunt. Sed eò missus Iulianus Romerus cum sua legione, ac quatuor maioribus tormentis effecit, vt appropinquantem expectare Orangiani non ausi, incensa arce, ac direpto oppido, in Hollandiam sint reuersi. Decimo octauo eiusdem Martij Requesenius Daualæ in auxilium mittit Mondragonij Legatum sua Wallonum cum legione. Ineunt opprimendi hostis consilium. Igi-

tur

tur decimo nono, nocte hora tertia, indutis supra arma lineis indutiis, Ludouici castrorum partem in Bemelen, quindecim peditum signa ac quadringentos equites habentem aggrediuntur, interfectisque primis, secundis, tertiisque excubiis, ad primam veniunt munitionem, eaque occupata, obuios trucidant: effugientes Nassouianos Regij cedunt equites; clamor statim vniuersa armat castra. Tum Regij receptui canentes, nemine desiderato, Traiectum reuertuntur, caesis supra quadringentis hostibus, ac sexaginta captis, praedaeque mediocri abuecta. Interim Ludouicus prope Traiectum munitis sedens castris, gloriabatur maiores se e Francia ac Germania expectare copias: quo factum est, vt Hispani e Hollandia in Brabantiam euocarentur. Requesenius enim sciens Hungonotas Francos praedae auidos, Germanos non illibenter belli Duces quaerere, Francisco Baldae scribit, cum omnibus Hispanis vt in Brabantiam veniat. Igitur is vigesimo quinto Martij, munitione Caga cohorti Wallonum commissa, tantumdem Oudwateringam mittens, Harlemi relinquit signa octo, Beuervichi sex, Assendelfi vnum, Saderdami duo, Sparendami vnum, Nierdami vnum. In Amstelodamiorum suburbia mittit Franciscum Verdugium cum quinque Wallonum signis. Ceteras munitiones, vt Maeslantflusium, Leiderdorpium, Leiderdamium, Hagam-Comitis, aliaque loca deserit. Ita Hispani cum quadraginta duobus peditum signis, ac tribus equitum turmis, Ultraiectum vigesimo septimo Martij veniunt, Leidamque prima obsidione liberant. Cupiebant admitti in urbem, sed ciues militarem insolentiam dudum experti, recusabant, Ferdinando Lanoyo, qui tum pro Bossuuo Hollandiae & ditioni Ultraiectensi praerat, dissimulante. Quare Hispani in seditionem versum trium annorum stipendia flagitantes, pedem se non moturos e regione clamitant, nisi his persolutis; interea rusticorum opes in praedam vertentes. Sub idem tempus sexto Aprilis Orangiani cum duodecim peditum signis arcem Wardenburgicam obsident. Habebat Catharina Geldra filia notha postremi Geldrix Ducis Caroli in arce Wallones praesidiarios quadraginta, ac viginti Geldros, quorum opera in anni Wahali Orangianis erat infestissima, erantque milites strenui. Sed tormentis maioribus ruina facta, praesidiarij nusquam auxilium expectantes, ea conditione deditioem faciunt, vt Domina liberè cum familia quod vellet abiret rebus omnibus secum elatis, itidemque milites cum impedimentis & armis. Sed dedita arce, Catharinam cum tribus filiabus captam Bommelium mittunt, arcem diripiunt, & praesidiarij eis dant nomina. At tamen paulò post Orangius Bommelium veniens, Catharinam cum filiabus liberam Tiletum sine pretio dimisit; sed arcis munitiones demolitus est, reliqua ignis absumpsit. Hanc Regionum cladem mox alia est secuta.

Nilominus Nassouius circa Traiectum haeret munitionis castris.

Mouent contra eum Hispani, relicta Leidam obsidione.

Circa Ultraiectum tumultuatur Hispani pro stipendiis.

Orangiani Wardenburgum arcem Regii eripiunt.

Diruuntur munitiones, reliqua ignis absumit.

1573

secuta. Erant in ditione Langestratiana Wallonum signa tria, eam ab incurfibus Orangianorum tutantia, ingentiâque damna Geertrudenbergiis inferentia. Certiores erant hoc tempore facti Geertrudenbergij perfidos exploratores, circa oppidum Regios excursuros, prædâsque facturos. Itaque idoneo loco duo etiam Wallonum signa, ac alio loco ducentos equites in insidiis locant. Veniunt Langestratiani more suo prædatum circum Geertrudenbergam. Emittunt Geertrudenbergij peditum cohortem; qua in fugam acta, ad oppidum vsq; Regij insequuntur. Sed reuertentes inueniunt Orangianorum pedites equitêsque in insidiis positos, & cum simul ceteri erumperent oppido, oppugnantur à fronte ac tergo, donec in fugam acti varias in partes dilabuntur, desideratis supra ducentos, captis circiter quadraginta. Sed hæc ne ampliùs contingerent, missa ad Langestratios Mondragonij legio tres circum Geertrudenbergam validas erexit munitiones, primam in pago Ransdöckio iuxta oppidi portam, alteram Cappellæ, tertiam Medæ. Adhuc Ludouicus Nassouius castra in ditione Valkenburgenfi habebat, bellum contra rusticorû opes cum suis agens. Tandem habito consilio decernunt proficiscendum Bommelium, ibique copias Orangij expectandas, vt communibus viribus occupato Tileto ac Neomago, totius Rheni ac Wahaljs se Dominos facerent, Hollandisq; horum amnium tuta nauigatione vniuersam aperirent Germaniam. Hoc decreto, octauo Aprilis (admonito priùs de consilij sui ratione Orangio, qui statim omnes in vnum cogens Hollandiæ vires, fratris expectabat aduentum) castra quæ Orsbekæ, Herlæ, Demmæ, Bemelæ, Liræ, Gulpi, ac vicinis in pagis habuerat, mouet, eos exurens, quorum incolæ parata pecunia incendium non redemissent. Cumque hoc plerique fecissent, templa tamen spoliari, ac pro parte exuri ferre sunt coacti; sequiturque est acerbissimè in Prostiam à Mersen prope Traiectum ad Mosam. Hinc Ludouicus, transmissio amne Worma, vitansque Rurmondam ac Venlonium, Wassenburgæ castra ponit, transiensque Ruram fluuium, proficiscitur Erkelsen, indeque à dextra relinquens oppidum Geldram, tandem castra Middelari ac Moockij ad Mosam, duobus à Grauia ac Neomago miliaribus, decimotertio Aprilis locat, eaque munire, continuato nocte dieque opere incipit. Sed non parum impediatur à Dauila ac Mondragonij Legato, qui cum copiis ab altero Mosæ latere secuti, dicto die Neer-Asseleti, Ouer-Asseleti, ac Heme, Mosa traiecto, ad mœnia Grauiana castrametabantur, aduenienteq; Hiergio sua cum legione, aliquotq; equitibus, Baronéque à Cheuro Burgundo adducente seditiosas è ditione Ultraiectina Hispanos, quos promissis ac spe prædæ se sequi persuaserat, postero die decimo quarto Aprilis ipsa aurora hostem aggredi constituunt. Parant per noctem

arma

*Caduntur
Regij ad
Geertru-
denbergam
supra du-
centos.*

*Ludouicus
Nassouius
fratri O-
rangio iun-
gere se pa-
rat.*

*Venit cum
castris vs-
que in
Moock.*

*Regij ha-
rent eius
vestigia.*

arma corporaque, ac aurora se ostendente, per sclopetarios diuersis locis excitatis præliis hostem lacesunt. Non deest sibi Ludouicus, sed eductis in campum sclopetariis, acerrimè, dum hastatorum instruitur acies, rem gerunt, non paucis ab vtraque parte cadentibus, donec in aciem productis hastatis ac equitibus, cominus congressi statariam ederēt pugnam, Ludouico in fronte fortiter suos animante. Vnam enim vtraque pars hastatorum quadratam eduxerat phalangem, Nassouius tamen non omnibus præsentibus, quòd ab inuicem sparsi Regios eo die, aut certè non tam manè expectassent: trecenti quoque eorum veterani equites pabulatum profecti longiùs abierant. Itaque cùm ad meridiem ferè pugna durasset, hora decima, expugnata præcipua Ludouici munitione, eius loci præsidarij fugam arripiunt. Sed Regij, iis omissis, à latere phalangem per sclopetarios aggrediuntur, & Hispani mosquetarij ab altero, ita vt vniuersum corpus nutare vacillareque inciperet. Quo Christophorus Palatinus viso, in aciem educto omni equitatu, Regios equites longè numero inferiores inuadit; ac bis aciem perequitando in fugam egisset, nisi promotis Hiergius campestribus quæ adduxerat tormentis, & Cheuronius Hispanis mosquetariis, dissoluta Ludouici phalange, equitum hostiliū vim, multis stratis, retardassent, Regiisque equitibus tempus se colligendi, ac acerrimè hostem iterum aggrediendi dedissent. Ludouicus hæc impediturus cum fratre Henrico, desperata peditum victoria, cum ducentis equitibus Christophoro in auxilium aduolat, postremamque tentaturi pro victoria, equestrem pugnam, vehementissima impressione Regios aggrediuntur. Pugnatur multò quàm antea obstinatiùs, donec omnibus mosquetariis ac sclopetariis profligatis peditibus, campestribusque tormentis contra equites adductis, exoneratisque vndique globorum nimbo perfunderentur, magnòque numero viris equisque cadentibus, tandem in præcipitem fugam equites pedites secuti agerentur. Perit pugnando Christophorus Palatinus, Henricus Nassouius, cum multis Præfectis. Fugit ad Mosam Ludouicus valdè faucius; vbi solus, vt nonnulli tradunt, vulnera loturus ac obducturus confidens, à rusticis prædam colligentibus (qui armati numerum auxerant, sed non pugnant) ignotus & semimortuus interfectus dicitur. Perière cum his ferè omnes equitum legionumque Præfecti, è militum vulgo supra tria milia, equites octingenti; maxima verò pars in propinquum Cliuix Ducatum vicinasque regiones Regi non parentes effugit. Durius certè cum Nassouiorum equitatu certamè fuisset, si equites, qui pabulatum ierant, adfuissent. Capti circiter trecenti, ac mox dimidia pars ad arbores strangulati: signa peditum militaria triginta relata, equique multi sessoribus vacui hinc inde errantes à rusticis capti, impedimenta omnia direpta.

1574

Mox illucescente die, Regij eius castra inuadunt.

Nutantes acies Nassouianas Palatinus parè restituerat.

Ipse quoque Nassouius postremum tenet.

Vincens Regy.

Casi Nassouiani pedites 3000. equites 800. capti 300.

Fuit

1574 Fuit tamen Regiis non incruenta victoria. Circiter enim ducentos desiderauerunt viros fortes. Post pugnam Hispani ad ingenium redeunt, iterum in seditionem versi, trium annorum stipendia flagitare incipiunt, profecti; è Geldria illo tractu in Campiniam Brabanticam oppidum Herentalsium occupant, pulsisque veteribus suis Præfectis, qui se Liram Brabantia contulere, Electum suo more appellatum constituerunt: quo ductore, Herentalsio deserto, rectà Antuerpiam tendunt. Festinat eodem Bruxellâ Requesenius. Champagnei Baro vrbis Antuerpianæ Gubernator quinque habebat Wallonum signa, quorum operâ Hispanos introitu arcere cogitabat. Nam etsi quadraginta duo volitarent eorum signa, non tamen tria peditum millia excedebant. Requesenius iubet Champagneio, ne Hispanis se obiiciat. Quo ille audito, in noua ciuitate ad ædem Oosterlingicam cum Wallonibus munire se incipit. Sed nuntiant Chiappino seu Scipione Vitellio, vrbe excederet, paret, ac in proximos vrbi pagos Wallones suos distribuit. Tum Hispani urbem Antuerpiensem vigesimo sexto Aprilis, per nouam fossam, ab Arce ad Cæsaream portam ductam intrant, occupantésque fora, aliáque loca opportuna, in ditissimorum hominum ædibus diuertunt, lautissimè tractari se cogunt, neminem ostium, nec fenestram nocte diéque claudere patiuntur, omnesque ædes peruagantes, nil aliud nocte diéque quam sclopeta exonerabant, vociferabantur, arma inclamabant, tympana sonabant. Hæc cum sex hebdomadas durassent, nec nisi trium annorum recepta solutione disciplinam admittere vellent, collectis quadringentis florenorum millibus, iisque præsentatis, Lyrâ Præfecti redeunt, sacramentumque iteratò à militibus accipientes, secundo Iunij eos vrbe educentes in ditionem Langestratanam proficiscuntur: hîc enim exercitus conueniebat Regius. Durante iam dicto tumultu, circa Ultraiectum quoque viginti quatuor signa Hispanorum, qui cum Medinacælio venerant, confedentes, audientes optimè veteranis Hispanis, qui cum Albano venerant, seditionem Antuerpiæ concitaram cessisse, & ipsi in ditione Ultraiectina adeò rusticos expilauere, vt nihil sociis cederent. Sed tandem vigesimo quarto Maij à Francisco Baldæo persuasi, inde in Hollandiam sunt reuersi, eis mox se iungente Alonso Gallo cum sua è ditione Langestratana Hispanorum legione, ac Præfecto Mario cum aliis quinque signis, adeò vt in vnum adducerent Hispani quadraginta signa, ac duas suæ gentis equitum turmas cum Scenkij Tautenburgij turma. Cum his ad munitionem veniunt, quam Orangiani prope oppidum Wordam erexerant, eamque oppugnant, cum hi qui intus erant, non diu vim se laturos scientes, proxima nocte silentio exeunt, munitionem relinquunt. Hinc munitionem Alfenam, ac cataractam Goudanam inuadunt. Alfenam tria

signa

Hispani pro stipendium distumulantur Antuerpiam tendunt.

Champagneius Antuerpiam defendere parans, à Requesenio prohibetur.

Hispani sex hebdomadas Antuerpiam in uultu et, tantum pacantur.

Eodem tempore alij quoque circa Ultraiectum tumultuabantur.

Regij circa Wordam munitiones iterum recuperant.

signa Anglorum, totidémque Scotorum custodiebant; cataractâ Goudanam duæ Anglorum cohortes. Vno eodémque tempore ambæ oppugnatae: cataracta prima inuasionem opprimitur capiturque: Alfena, bis reiectis Hispanis, tertio expugnatur; interfectis duabus in munitionibus circiter quingentis Orangianis; ex Hispanis circiter centum viginti cecidere. Reliquit Baldæus in his munitionibus duo peditum millia: tum cum ceteris Zoetermerum venit, mittens turmam equitum, ac centum sclopetarios pedites, qui Hagam occuparent. Quæ cum Orangiani intellexissent, deserta Haga, quod muniri non poterat, quatuor locis ignem iniiciunt, omnesque molas vento agitari solitas etiam incendissent, nisi centum quinquaginta Wallonum pedites, eò ad impediendum missi, auxilio simul Catholicorum incolarum ignem restrinxissent. Tandem adueniens Baldæus, veteres munitiones pro maxima parte Leiderdorpj, Zoetermeræ, Zoeterwouwæ, Leiderdami, Horenbruggæ, ac vicinis locis recuperatas reperit. Hagam enim supradicti venientes reppererunt illic socios centum quinquaginta pedites Germanos è sexcentis quibus præerat Ludouicus Caietanus, eodem missos, ut donec cum Hispanis venisset Baldæus, illi ab ea parte, Licquesij Baro Harlemi Gubernator cum sua Wallonum legione ab altera parte Leidam premerent. Itaque vigesimo octauo Maij summo manè Baldæus Hagam intrans, necessaria ad secundò obsidendam Leidam parat, & ad se cum legione vocato Licquesio, Harlemum mittit Marium cum quatuor Wallonum signis, ac tribus cohortibus Germanorum legionis Obersteinij, turmâque equitum Scenckij, cuius erat Legatus Matenessius. Licquesius Catvvicum veniens, pedites aliquot equitesque Valkenburgum mittit, vbi Orangiani munitionem habebant validam, à quatuor Anglorum signis, Duce Eduardo Glicestrio custoditam: qui erumpentes contra præcursores pugnam ineunt. Sed mox vniuersam venire videntes cum equitatu legionem, deserta munitione, Leidam versus fugam arripiunt. Leidani eis portas claudunt. Quare cum à tergo instare viderent Liquesium, à fronte clausis portis non pateret effugium, numero quingenti triginta tres animis cadentes, proiectis armis deditioem Licquesio faciunt, iurantes se nunquam contra Religionem nec Regem Catholicum militaturos. Quare in Flandriam missi, inde nudi inermesque in Angliam nauigauere. Trigesimo Maij Baldæus Hagâ Maselantflusium profectus, quod quinque Orangianorum cohortes custodiebant, sine pugna fugientibus in alterâ Mosæ ripam Orangianis obtinuit. Tum Vlardingam mittit quatuor cohortes ac turmam equitum: contra quos egressi præfidiarij, centum circiter desideratis in munitionem repelluntur. Cumque mox ex insula Bommelana eis duodecim cohortes nauigiis in auxilium venissent, reli-

Item Hagam, aliasque munitiones.

Denique Leidam secundò obsidere parat.

Orangiani Angli, deserta munitione Valkenburgica, Regis se dedunt.

Cedit Regis quoque Maselantflusa.

Mox et Vlardinga.

1574

cta Baldæus Vlardinga, Maselantflusio quinque cohortes imponit, Hagâmque reuertitur, ac ad premendos Leidanos omnes animi vires intendit. Vlardingij tamen munitioni non fidentes, exusto oppido, dirutâq; munitione in diuersas abeunt partes, Delfis duas Francorum cohortes admittentibus. Hi Hispanos in munitione Horenbruggia excubantes aggressi, ab iis in fugam, aliquot desideratis, sunt acti. Sub idem tempus Franciscus Verdugius Hispanus Præfectus legionis Wallonum, cum eadem aliquôtque equitibus in Waterlandiam ex Frisico littore profectus, in ipso ingressu, pulsus Orangianis obuiam venientibus, occupat munitionem Calfiam, ac Ilpendammum, suprâque ducentos his locis cæsis Orangianis, paucisque captis, prædas vndique agit. Sed cum, coëuntibus contra se vndiq; Orangianis non satis fortem se agnosceret, à Ferdinando Lanoio Ultraiecti agente auxilium petit; qui statim mittit Estrei Baronem cum septem Belgarum cohortibus, ac tria Germanorum signa legionis Bossuuij; vbi quæ deinde sint secuta, mox dicemus. Venit & eodem tempore Baldæo in auxilium legio decem signorum Germanorum Georgij Fronsbergij. Hoc mense Maio Regij haud procul Antuerpiâ cladem insignem accepere. Nuntiatum erat Requesenio, haud procul Bergis ad Zomonam naues Orangianorum visas. Statim certiozem facit Hamstedium, Præfectum classis viginti quatuor nauium in Lillo stantium, cui idem vigesimo nono Maij nuntiatum, cum celocis suæ Præfectus, qui longè excubias agebat, hostem se iusta cum classe insequi clamat. Conuocat mox Hamstedius ad Prætoriam omnes Præfectos; decernunt classẽ ad Scaldæ angustias deducendam; eas enim Orangianos ob vada ad vtramque ripam extantia, non transituros, ibiq; sub munitionis portum expectandum, ac maioribus tormentis, si transire aut se inuadere conentur, è classe ac munitione arcendos. Fit ita. Orangiani appropinquantes, Regios, & illi vicissim eos tormentis sine intermissione petunt. Sed cum Regios è tuto loco in altum non prodire conspicerent, sublatis velis anchorisque abire incipiunt. Quo Hamstedius viso, citius, vt volunt, quàm periculum postulabat, leuatis anchoris, Antuerpiam proras dirigit: id autem Orangiani optabant, quæsierantque. Quare etsi nebulosus esset aër, conuersis proris, angustias transeunt, ac recedentem Hamstedium sexdecim maioribus onerariis inuadunt; vndecim naues ex eius classe cum rebus omnibus primo impetu capiunt, deinde Prætoriam aggrediuntur, centum quinquaginta viros habentem, eamq; expugnant, nauesque cum Hamstedio in facie vulnerato captiuas in Zelandiam abducunt. Quatuor ex Hamstedij nauibus, adactis in terram proris, ne Orangiani potirentur, eas incendunt, terraque fuga euadunt, reliquæ nouem venti beneficio Antuerpiam peruenere. Inde Orangi-

ni

Eodem tempore Verdugius quoque Orangianis quadã admittit.

È diuerso Orangiani Regis circa Antuerpiam cladem inferunt.

Nilominus acriter primum Regij se defendit loco tuto.

Mox deserta statione, inuaduntur ab Orangianis & vincuntur.

ni ad angustias reuerſi neceſſaria oppugnandæ munitioni parant. Quare quinquaginta præſidiarij qui ibi erant, vim expectare non auſi, nocte fugâ abiere; Orangiani ſuo milite eam muniere, omnibus in circuitu maioribus minoribusque pecoribus abactis. Requeſenſius, his auditis, exiſtimabat Hamſtedum claſſem cum munitione hoſti prodidiſſe; iubet itaque eius bona annotari, in eius acta vitamque inquiri: ſed innocentem inueniens, in integrum reſtituit. Aliam Regij in Waterlandia acceperat cladé. Wallones ac Oberſteinij milites erigendis munitionibus fatagebant. Vbi Vlpendammo profecti, vt Wormeri munitionem erigerent, qua oppidum Purmurendam premerent, cum inter lacus Waterlandicos ſine nauibus incauté vagantes prædas agerent, clam congregati Orangiani è Purmerenda, Monickendam ac Edamo, acceptiſque auxilijs Alcmariâ, Hornâ ac Enchuſâ, conſenſus onerarijs ac multis actuarijs, Regios in campis ſine nauibus ſecurè agentes circumſident, terrâ verò cum octo cohortibus à fronte aggrediuntur, à tergo armati ruſtici vrgent, à lateribus è nauigijs omni eos tormentorum genere impetunt: nec tamen quidquam effecturi videbantur, ſi cum eis qui in nauibus erant, cominus Regij congregi potuiſſent. Poſteaquam igitur per horam & ampliùs, ſepè propulſis Orangianis, à frontè ac tergo acerrimè ſe Regij defendiſſent, tandem promptiſſimis eorum vi globorum è nauibus emiſſorum cadentibus, diſſolutis ordinibus à fronte ac tergo perturbantur, ac in præcipitem fugam aguntur, ſternuntur, ac in lacubus merguntur: expugnataque ſunt eadem opera ab Orangianis recèns à Regijs conſtructæ munitiones, ii que omni Waterlandia pulſi. Cecidere aut merſi aquis periere è Regijs ſupra ſeptingentos, ab Orangianis pauciſſimi, capti centum ſexaginta, Hornamque perducti, bini dorſis colligati in portu ſunt merſi. Sexto Iunij Bruxellæ publicatur altera à Rege data gratia iis, qui poſitis armis, ad veterem rediiſſent Maiestatis ſuæ auctoritatem ac obedientiam, ducentis & viginti exceptis, quorum nomina Diplomati inſerta. Nos ea omittimus, quòd nihil ea gratia operata ſit; irridebant enim eam paſſim Hollandi, dicentes conſictam, vt inermes plecterètur. Sed maiori cum fruictu decimo ſexto eiufdem Iunij Mechlinieſibus data publicè gratia fuit: in hunc enim uſque diem omnibus priuati immunitatibus ab immani illa urbis ſub Albano direptione, in extrema egerat feruitute. Octo continuis diebus omne lætitiæ genus publicè priuatimque peractum: inde Lancelotum à Gottignies ac Ioannem Schoff Excōſules Bruxellam mittunt, Requeſenſio Regis loco gratias publico nomine acturos. Tredecim tantum Mechlinie gratiâ excluſi ſunt. Captiui, exceptis facinoroſis, omnes dimiſſi: reſtituti Mechliniani in veterem ſtatū omnibus cum immunitatibus, paucis tantum nonnihil immutatis. Con-

1574

Potuntur
etiam O-
rangiani
quadam
munitione.

Alia parte
Regij circa
Purmurè-
dam mu-
nitionem
moliuntur.

Accipiunt
ibi Re-
gij cladem
toraque
Waterlã-
dia pellun-
tur.

Publicatur
ſecunda
gratia à
Rege, ſed
nullo fru-
ctu.

Mechlinieſes tandem
nonnihil
renuiſerunt.

1574

*Regia copia
in Lan-
gestrata cõ-
ueniunt.*

ueniebant interea Regiæ copiæ in ditione Langestratana, præeratq; omnibus Chiapinus Vitellius Italus Florétinus, ibátq; cum eo Haurechtius legionem viginti cohortium ducens, Comes Faucquenbergi decem cohortium, Champignius quinque. His se iunxere quadraginta Hispanorum signa, quæ Antuerpiæ solutionem acceperant, ac tandem 13. Iunii quinque millia peditum Heluetiorum legio Hannibalis Lodronij Comitæ à Romano Pontifice in tres menses soluta. Erexerant Orangiani Worinchemi munitionem valdè firmam, à duobus peditum signis custoditam, ne traiecto amne Merua ditionem Arculeam, agrumque Gorinchemium Regij infestarent. Sed inuadentibus munitionem Hispanis, post dimidiæ horæ pugnam expugnati, cadentibus triginta, ceteri ad naues confugientes, classi Gorinchemiorum ac Dordracenorum se iunxere: in quos è ripa Hispani sclopetæ & mosqueta exonerantes, ardentiusque quàm res exigebat infecuti, maiorum tormentorum è hostili classe exoneratorum globis repulsi, aliquot eorum discerpti ac fauciati, ceteri actutum Worinchemum rediere. Cecidit inter ceteros è Hispanis Melchior Romerus Iuliani Romeri filius vnicus, adolescens quatuordecim annorum, magnæ spei, patris ingenti cum dolore, globo maioris tormenti fronte cum cerebro in aëra sparsis. Exinde Vitellius Gorinchemum tubicinem ac tympanistam mittit, petens apertis portis Regium susciperent præsidium. Adducti ad Præfectum Vigium, expositaque legatione, tympanista statim in foro ad patibulum strangulatur; idemque accidisset eodem tempore tubicini, nisi se, concessa vita, eis Regij exercitus secreta detecturum dixisset: quo facto, post aliquot dies nihilominus ad idem patibulum suffocatur. Hoc mense ob pecuniæ inopiam exauctorantur Wallones legionis Haurechtij, Tambruggij, & Champagnei. Brabantii offerebant aurum, si Rex vetera omnia confirmans Priuilegia, exteros gubernatione moueret, ipsisque collatæ pecuniæ administratiōnem permetteret. Idem Flandri, Geldri, Hannonij ac Atrebatenses petebat, æstasque his disputationibus est transacta. Initio Iulij Vitellius coactis vndique Worinchemi nauibus, exercitum Meruam traiecit, ac in ditione Arculea Leerdamum oppidulum benè munitum obsidet. Erant intus duo peditum signa quadringentos viros habentia, qui diligentissimè cum ciuibus nocte dieque id munitius reddebant, nec ad deditiōnem, etsi honestis inuitati conditionibus, venire volebant. Producit Vitellius ad fossæ labra duodecim maiora tormenta, collocatque ad Meridionalem oppidi plagam, vbi est vetus Castellum, veterum oppidi Dominorum habitatio. Duodecimo Iulij cum aurora exonerare incipiens vsque in posteriori diei meridiem, nocte dieque continuato; impetu maiorem Castellum, muri, valli que herentis partem deiecit, ita vt ad inuasiōnem Hispani

*Obtinent
munitionē
V Worinche-
mi, agrūq;
vicinum
infestant.**Tympani-
sta petens
Gorinche-
mum Re-
gi dedit,
suspendi-
tur.**Ordines
Catholici
petunt sibi
stipendiorū
solutionem
permitti.**Regij Leer-
damum
obsident.*

spani

Spani arma pararent, noctéque sub munitione, quam ciues ante portam Meridionalem erexerant, repentes, subitaria se materia munierant. Quo ciues ac præfidiarij conspecto, animis cadunt, vimque expectare non aucti, ad Vitellium pro deditiois conditionibus mittunt. Iubet omnia Regis permitti arbitrio. Aliquamdiu dubitantes, tandem portas cogente necessitate aperiuunt. Intrannt Hispani decimo quarto Iulij paulò post prandium, sequente Vitellio; qui omnes Regia gratia mense superiori publicata frui iubet, militibus abire cupientibus dat potestatem ac comitatum; militare Regi volentes, accepto sacramento suis iungit; duos tantùm Concionatores sectam eiurare nolentes strangulari iubet. Post hæc Arcem Bestiam dictam aperiri iubet Regi: recusant: missa copiarum parte cum quatuor maioribus tormentis effecit, vt vitam ac impedimenta pacti exirent. Hinc pars exercitus Niportum iuxta Schoonhouium, pars Liesueltum, vbi egregias Orangiani habebant munitiones, profecti, obtinere, vt incensis pagis Schoonhouium fugientes munitiones desererent. Hispani ingressi, eas auxere, ac in aggere qui Gorinchemum ac Dordracum interiaceret, nouas Herninxfeldij aliisque idoneis locis erexere, ne harum ciuitatum ciues inter se commearent. Habebant & hac de causa in altera Marnæ ripa diuersas munitiones. His locis ac Leerdami erant Hispani; Heukelemij verò ac Aspræ Heluetij excubabant. Sed post hæc Vitellius à Requesensio euocatus Bruxellam proficiscitur, exercitus iis in locis cura Iuliano Romero commissus. Hoc mense Iulio pacis mentio est illata, propositaque; tandèmq; eò est deuentum, vt Legati in Hollandiam ad Orangium irent Philippus Marnixius Aldegondius (etsi carcere Vltraiectino nondum liberatus, sed eius loco obsides tantisper fuerunt Cornessij Dominus ac Ioannes Iunius) Matenessij Dominus, ac Treslongius Concilij Hollandiæ Aduocatus. Montfortium ditioe Vltraiectina miserat Requesensius Champagnei ac Varvichi Dominos. Aldegondius cum sociis ad Orangium veniens, vt pacis conditiones, de quibus Legati agerent, conciperentur, secretò eas euertisse creditur. Nam mox post diem septimum reuersus ad carcerem Vltraiectinum, retulit, Orangium nil sine Ordinum totius Belgij sententia, de pace, nec de Bossuuij liberatione agere posse; itemque Champagneius Bruxellam rediens Requesensio irritæ legationis euentum exposuit, qui mox animum ad belli consilia totus cõuertit, ac cum aula Bruxellâ Antuerpiam migrat. Mense Augusto Zelandi nauibus in Flandriâ delati iuxta oppidum Axellanum quingentos pedites, ac in insidiis ducentos equites exponunt. Præfidiarij Axellani ac ciues, pedites hostium tantùm videntes, contrà exeunt, pugnântque fortiter, adeò vt se tandem premi Orangiani simulantes sensim pedes referrent. Instant Axellani,

Traditur se Leerdami gratia Regis, quæ & ois conceditur.

Cadunt Regis etiam loca quædam circa Schoonhouium.

Vitellius harum vicioriarum auctor Bruxellam reuocatur.

Mentio pacis inicitur, sed nullo successu.

Orangiani in insidiis iuxta Axellâ Flandria.

1574

*Caduntur
Axellani,
oppidumq;
incenditur.*

*Pecunia
Regia ab
ipsis Regijs
diripitur.*

*Dimissis
Bossuij
socijs, ipse
honestam
custodiam
retinetur.*

*Obsidetur
Leida lon-
go obsidio-
nis genere.*

*Nihilomi-
nùs eadem
ad extre-
ma redi-
guntur.*

donec ultra latitantium equitum locum pertracti; à fronte se virgeri sentiunt ab iis qui pedem retulerant, à tergo ac lateribus inuadi ab equitibus, vbi omnes ad vnum interfecti cecidere, nemine capto, in vindictâ, vt aiebant, mercatorum, quibus Axellani gulam fregerant: reliquereque Orangianis oppidum apertum diripiendum ac incendendum. Cecidere circiter quadringenti viri ex Axellanis. Fine mensis Augusti Antuerpiâ profecti ducenti quinquaginta Hispani, vt ducentis florenorum millibus, in Hollandiam pro commilitonû stipendijs destinatis, præfidio essent, pulsus Præfectis ac fidelibus militibus, pecuniam inter se diuidunt, ac in Franciam tendunt. Sed cum equites leuis armaturæ circa oppidum Mariëburgum eos essent affecuti, maior pecuniæ pars cum furibus capitur, nonnulli tamen sua cum parte in Franciam euaserunt; ceteri cæsi sunt: sed pecunia ab iisdem equitibus pro parte in prædam similiter conuersa, exigua pars Regi restituta est, nemineque in publicum punito, res præ pudore silentio fuit immerisa. Circa initium Septembris carcere liberantur quicumque cum Bossuio capti fuerant, excepto ipso Comite & Cruningij Barone, pars commutatione, pars soluto redemptionis pretio, solo Hardenbrouckio libera voluntate in ministerio Bossuij manente. Corquera Hispanus dimittitur liberato Petro Kicfio ac duobus Orangianis Consulibus; reliqui etiam omnes Harlemij captiui, virtute Regiæ gratiæ liberantur. Bossuius interea ac Cruningius Hornæ firma sed honesta custodia detenti, omnem dimittunt familiam, quod non facilem libertatis suæ rationem inuenirent. Tam immensum enim auri pondus Orangiani exigebant, vt facile appareret, non se eos custodiâ emittere hoc rerum statu decreuisse. Quare Bossuius præcipuos equos inter Belgarum Procerestum Ultraiecti agentes distribuit, Arschoti Ducem, Comitem Lalanum, Rijsbrouckij Baronem, alios; atrum verò caballum generosissimum Francisco dat Verdugio. Obsidebantur dudum Leidani à Baldæo, sed longo obsidionis genere instituto, quiescente vi. Occupatis enim idoneis terra aquaque ad urbem ferentibus locis munitiones varias erexerat, contra quas tota æstate Leidani, ciuico tantum vsi præsidio, varijs erumpentes temporibus, clades intulere, & accipere, donec erumpendi facultate omni sublata, nullus ad eos dudum intrare, nec ipsi exire possent, ad eam hoc tempore redacti inopiam, vt è quatuordecim hominum millibus, quot tempore conclusionis mense Maio (vt mox plenius narrabimus) numerati fuerant, vix ad sex millia superessent, ijque fame languidi & ad extrema redacti. Habebat enim Baldæus, vt etiam supra dictum est, munitiones Lammæ, Leiderdorpj, Zoetervouuæ, ad cataractam Goudanam, Alfæ, Cagæ, Oudvateringæ, ad cataractam Leidanam, Catvici, Noorthvichi, Valkenburgj, Wasse-

Waffenaræ, ac aliis idoneis locis. Quapropter eorum misertus Ferdinãdus Lanoius Rochæ Comes, ac loco Bosluuij Hollandiæ Gubernator, Ultraiecti agens, tubicinem Leidam miserat cum litteris, omni ratione persuadere conatus, Regi deditionem facerent, gratiam pro voto promittens. Magistratus conuocato populo sententias exquirat. Conspecta rerum extremitate, decernunt Regi in manu ac potestate Lanoij, non alicuius Hispani, deditionem honestis conditionibus facere. Tubicen ad Lanoium reuersus, Leidamque iterum rediturus, ab Hispanis urbem ingredi prohibetur, dicentibus, si deditionem facere velint, Baldæo Regij exercitus duci non Lanoio faciant, aut extrema tentent. Leidani tubicinem à Lanoio non redire videntes, causamque ignorantes, à Baldæo petunt, Ultraiectum ad Lanoium mittere liceat, ac declarare quid ciues decreuissent. Quod cum Baldæus permittere nollet, extremum ad Orangium mittunt, rogantes spesne auxiliij vlla subesset? intelligentesque præmanibus esse, animis se confirmant. Venerat (vt ab initio tam celebrem obsidionem posteris vno velut aspectu exhibeam) Baldæus ad urbem exercitu circiter octo millium virorum Hispanorum, Wallonum, Germanorum vigesimo sexto Maij huius anni septuagesimi quarti, hora noctis secunda, milite Amstelodami nauibus imposito; ac in lacum delatus Harlemium, indeque lacus Leidanos ingressus Leiderdorpj exposito milite, eum in varias, vt diximus, distribuerat munitiones. Orangius Delfis agebat, variâsque ad Leidanos litteras, eò tendentes, vt tribus tantum mensibus obsidionis incommoda tolerarent, scripserat; se ea parare, per quæ hostis obsidionem cum dedecore deserere cogeretur: munitam esse opera ac natura urbem, ac proinde vim non timendam: eiicerent exteros cum inutili turba, rationemque certam diurni victus singulis præscriberent. His non semel respondent, etsi pro tribus mensibus nec frumentum nec puluis bellicus sufficerent, tamen extrema omnia pro patriæ libertate se tentaturos, ipse eis quoque ne desit. Interea promotis operibus munierunt Regij pontem Poulanum, pontem lacus Harlemij, vt nil nisi extremo cum periculo in urbem inferri posset. Inde octauo Iunij Baldæus Lammæ insignem ædificare munitionem ad duorum annuum confluentem incipit, millē circiter passibus tantum Leidâ distantem: vbi Leidani ingens urbi incommodum parati videntes, eodem die instructis sex nauigijs cum quingentis armatis ciuibus Lammam tendunt; sed commissa pugna fugere coacti quatuor naues cum multis ciuibus perdidere; à quibus urbis statum Hispani edocti, breuem sperabant obsidionem. Erigunt & Regij munitionem extra portam Rhijnsburgiam, ne olitorijs hortis, qui plurimi hîc & instructissimi erant, ciues potirentur. Sed Dierricus Bronchorstius ab Orangio urbi sine præsidio

1574

*Parati sūt
Leidani se
tradere
Regi, sed
non in ma-
nu alicuius
Hispani.*

*Obsidionis
historia
vno simul
aspectu ex-
hibita.*

*Inprimis
Orangius
hortatur,
tantum vs
tres menses
sustineant.*

*Muniunt
Regij pontē
Poulanum
& alia vi-
cina loca.*

*Moluntur
& ad ipsas
portas Lei-
danas, sed
pelluntur.*

1574 Præfectus, decimo octauo Iulij erumpens, pulsus Regiis, opus diruit. Habebant quoque Regij munitionem extra portam Haganam, ad locum vbi duo se aperiencia iuxta pontem itinera, hoc Delfos, illud Hagam ducens; in qua excubabant circiter nonaginta partim Hispani partim Itali: quos oppressuri vrbe exeunt Ioannes Duuenuordius, Gerardus Lanio, Andreas Scotus, Ioannes Dousius, ac Bartholomæus Hauicus, suis singuli cum signis, multisque fossoribus, ac terra aquaque strenuè munitionem inuadunt, ac post duarum horarum acerrimam pugnam eam capiunt, præfidiariis pro maxima parte cæsis. Verùm mox occurrentibus totis ex castris auxiliis; ad vrbe aliquot desideratis reuertuntur; munitione restauratur, ampliori que præfidiariorum numero custodienda datur. Similesque vario euentu excursiones ac inuasiones fiebant indies, ciuesque vsu docti exercitatissimis veteranis nil cedebant. Dum hæc ad Leidam fiunt, ciues aliquot Delfij clam Hagam profecti se Regi deuotos simulant, portam Haganam tradituros promittunt. Constituitur dies ac hora, redire Delfos permittuntur; quo facto, rem omnem Magistratui detegunt. Iubet is secretissime sub dicta porta cuniculos agi, eosque puluere bellico repleri, vt intrantes Hispani lautè exciperentur. Aderat constitutus dies horaque. Sed cum porta non aperiretur, verentes Hispani insidias, cum nil dignum tantis promissis moueri viderent, retrocedunt: quo Delfij viso, maiorum tormentorum globos irrito conatu in eos explodunt. Rem Delfis non successisse causa fertur, quod portæ Haganæ clauis seriùs essent allatæ, quasi timentibus etiam iis, qui negotium administrabant. Interea Leidani rerum omnium inopia laborantes auxilio indigebant. Orangius se terrâ imparem cognoscens, vt aquâ iuuantur, rationes inibat. Sed quidquid cum Hollandis ac Zelandis hac de re tractabat, nullus se offerebat modus, nisi apertis perfossisque aggerum molibus ac cataractarum obicibus, totus Meridionalis ac Orientalis Hollandiæ tractus marina aqua inundaretur, ac sic nauibus varij generis necessaria deferentibus, maximè quæ latum haberent fundum, vitatis aut expugnatis Regionum munitionibus, Leida obsidione liberaretur. Omnes enim amnes, lacus, ac fossæ nauigabiles ad eam ferentes, firmissimis erant infessæ Regionum castellis. Negotio decreto, etsi res trecentis aureorum liliorum millibus agris constituta esset (ingens certè parvæ regionis damnum) ad executionem Legati nominantur Guilhelmus à Palenstein, & Daniel Wingardius, qui tertio Augusti cum fossoribus Roterodamo profecti, apertam viginti quatuor horis continuis tenent cataractas Roterodamiam, Scidamiam, cum quinq; aliis ad Mosam certis locis ædificatis; vnde ingens aquarum moles in campos agrosque Delfos, Roterodamios, ac Leidanos irrupit. Orangius verò cum Paulo Busio,

Pulsus Regij quadam etiam alia munitione, mox eandem reciperant.

Delfenses fallere Hispanos frustra nituntur.

Omni ratione Orangius Leidanis succurrere studet.

Id eum fieri non posset, nisi stagnante tota regione, nihilominus decernitur.

ac nonnullis aliis, quarto Augusti Cappellam proficiscitur, ac Isalæ am-
 nis aggerem, ad munitionem suo iussu extructam, sexdecim locis aperi-
 iubet, postremo hiatu Iselmondæ pago ex opposito respondenti. Fiebant
 hæc luna soli opposita, quo tempore marini æstus vehementiores ac co-
 piosiores esse solent. Aduocarat intereà Orangius Zelandiâ Roteroda-
 mum Ludouicum Boisotium cum maxima mediocrium nauigiorum
 classe benè armata instructaque; quam Hollandi, naues lati fundi com-
 plures paratas habentes, cum multis biremibus ac celocibus, supra qua-
 dringentos lembos scaphâsq; maiores omni commeatu genere plenas,
 expectabant. Iam Roterodamum venerat Boisotius, ac cum eo Ziric-
 zeani maris Præfectus, nec non Adrianus Willemsonius, qui in septem
 mediocribus onerariis (*Cromsteuels* appellant) octingentos uehebant
 socios nauales, ac maiora tormenta complura. Habebant & minores o-
 nerarias supra centum campestria tormenta, ac bassas maiores in inores-
 que bis totidem uehentes, vsui futuras nauibus latifundis, quantum nu-
 merus, qui Roterodamum conuenerat, ducentissimum excedebat: in-
 structæ autem erant hac ratione: Prora vnum aut ad summum duo ma-
 iora habebat tormenta, vtrumque latus sex bassas (tormenta sunt glo-
 bum oui columbini magnitudine eiaculantia) tum peditum lanceas bre-
 ues ac secures, agebanturque minimæ earum decem remis, maximæ
 octodecim. Sed cum omnia essent parata, nec tamen campi agrique sa-
 tis altè aquis tegerentur, Orangius Boisotio ceterisque iubet, profectus
 cum quot vellet nauigiis, aggeres inter Zoetermeram ac Wilsvenam ere-
 ctos perfoderet, vt inde in lacum Zoetermerum, Leidâ exiguo milliari
 distantem, intrare posset. Itaque vndecimo Septembris cum triginta
 partim biremibus, celocibus ac lati fundi nauibus profecti, simulq; qui
 Delfis vel Goudâ commeatum ferebant, habentes fossores trecentos, ac
 peditum cohortes tres octingentorum virorum, postridie antequam il-
 luceceret, dicto loco aggerem perfoderant, eumque subitario opere mu-
 nierant. Orto sole Regij certiores facti Zoetermeriâ huc aduolant, com-
 missaque pugna opus euertere conantur. Franci Orangiani inconsulto
 ardore eos inuadentes, aliquot suorum desideratis, ad Boisotium reuer-
 tuntur, qui insequentes Germanos ac Hispanos ita è nauibus salutabat,
 vt non paucis amissis, Zoetermeriam celeri passu reuenterentur. Inter
 Leiderdammum ac Wilsvenum Regij pedites equitesque cum se osten-
 dissent, Orangianorum sclopetarij in pugnam contra egressi, cum pre-
 merentur, ad naues fugere sunt coacti, Regij tormentorum violentiâ
 retrocessere. Inter hæc iterum litteræ ab ipso Baldæo variisque Hollan-
 dis Regi fidelibus ad urbem peruenere; quæ adeò multorum animos per-
 mouerant, vt, paulò antè morbo sublato Bronchorstio, dicere multi au-
 derent,

1574
*Singuli
 singulis lo-
 cis aquam
 regionem im-
 mittunt.*

*Ad sunt
 naues ex
 Zelandia,
 qua com-
 meatum
 Leidam
 inferant.*

*Pramittun-
 tur, qui
 aggeres
 quoque
 circa Lei-
 dam per-
 fodiant.*

*Impediun-
 tur à Re-
 gis, vtrum-
 que non-
 nullis casis.*

1574

*Leidani
nonnulli
in Regem
inclinant.*

derent, honestissimas, ac quibus fidi posset, quæ proponerentur, deditio-
nis conditiones admitti debere; satis Orangio ac fœderi datum, se iam
integro & amplius luctatos mense cum ferro, fame, ac peste: quid à se
amplius socios petere, quid plus facere debuisse? quid eos iuuare supra
tria hominum millia fame extincta, totidem peste, sexcentos ferro occu-
buisse ciues? Duodecimo tamen Septembris iterum Leidani Ordinibus,
Orangio ac Boisotio pro auxilio scribunt. Magnificis illi verbis decimo
sexto respondent, sed tempore opus esse ob hostium multitudinem, ex-
trema cum pararent, animi pusillanimitate se non desererent. Interea
Boisotius in lacum Leidanum se intraturum, primo perfosso aggere, exi-
stimans, repperit impedimentum Viridis viæ nuncupatæ; qua etiam
effossa ac communita, ad pagum Zoetermerium se rectâ per nauigabilia
incilia iturum putabat. Sed & hîc impedimentum repertum. Duode-
cim enim Hispanorum signa rectam ad pagum viam, sitasque in ea do-
mos infederant, ac cum ponte munierant, hosque pellere nisi maiorum
tormentorum globis non poterant. Quare Orangius Delfis agens, eis
quatuor magna idoneis nauigiis imposita tormenta mittit: quibus ac-
ceptis, Boisotius biremes à lateribus Regios tormentis petere iubet, ipse
recta via contra pontem pagi nauigâs, ac globi mosquetici iactu propin-
quus, à lateribus ac fronte decimoseptimo Septembris Regios, nonnullis
interfectis, ab aurora ad meridiem vsque oppugnat, tanta obstinatione,
vt nauis vna vi bomborum rupta mergeretur, alteraque idem minaretur,
Boisotius verò, Regiis nil cedentibus, receptu caneret, insequētibusque;
Regiis duæ naues cum duabus Francorum cohortibus, Ducibus Catte-
villio & Guilereffo, demersæ perirent, nisi quòd multi nando euaserint.
Boisotius cum videret se hac ratione nil proficere, edoctus à Petro Waste-
lio, is à rusticis, aliam esse viam, relicta Zoetermeriâ, proficiscitur cum
classe inter Zoetermeriam ac Benthufam, ad locum dictum Segvvaert,
eumque munit. Et quidem interea vento ex Oriente ac Septentrione
tribus diebus ac noctibus vehementissimè flante, magna vis aquarum
campis agrisque decesserat. Nihilominus Germani Regij, qui Benthufæ
agebant, intelligentes occupasse Orangianos Segwartum, deserta Ben-
thufa, nocte abiere, factoque die Hispani Zoetermeræ degentes idem fe-
cere, Leidam versus cum tormentis proficiscētes, attamen Zoetervvowę,
Kerckvvegi ac Weiporti aliquamdiu è domibus se defendentes substi-
tere. Deserta à Regiis loca Boisotius occupat, ac cum vniuersa classe à
Benthufa vno milliari nauigat, reperitque Germanos, qui Benthufam
deseruerant, Zoetervvoudam ad Hispanos peruenisse. Tum lacum traij-
ciens amplum, Rheno veteri appropinquabat, & haud procul arce Sue-
tana aliquot tormenta maiora exonerari iubet, Leidanos de aduentu suo
certio-

*Nihilomi-
nus iterum
scribunt
ad Oran-
gium.*

*Orangiani
frustra Hi-
spanos Zoo-
etermeriâ
pellere ni-
tuntur.*

*Ingredivi-
tur igitur
aliâ viam,
eamque mu-
nunt.*

*Eo conspe-
cto, Regij
quidam
stationes
suas dese-
runt.*

certiores faciens, respondentque illi aliis exoneratis tormentis. Iam ad 1574
 carnes equinas Leidani peruenerant, singulis dimidia in dies data libra. *Vittant*
 Exorta est igitur rursus magna inter ciues dissensio, multis deditioem *Leidani*
 facere volentibus, aliis nolentibus. Sed Doufij duo loco Bronchorstij *carne equi-*
 gubernantes suspectos artificiosè exarmabant, ac à ceteris clam custodi-
 ri curabant, ita vt mouere se non possent. Iam Boisotij classis Nortii sta- *Auxilia-*
 bat, sed progredi aquæ inopiâ non valebat. Venit igitur Delfis ad eos *res penuria*
 Orangius, in itoque consilio decernunt, nisi fortè aquæ vento mutato *aqua ne-*
 creuissent, nocte clam Leidam quadraginta mittere lembos scaphasque *queunt*
 panibus onustas: tum Orangius Delfos reuertitur. Emittunt Leidani vi- *progre-*
 ros duos, cum columbis duabus pullos in vrbe habentibus, veniuntque *di-*
 salui ad Boisotium, classemque instructissimam vident, militemque ad *di-*
 liberandam vrbe[m] promptissimum, si mutatus ventus aquas reduxisset. *di-*
 Qui cum redire conati, non potuissent, columbarum ventribus litteras *di-*
 Boisotij suasque alligantes dimisere: illæ nota columbaria repetentes, li- *di-*
 teras Magistratui apportauere, populoque lectæ, eum non nihil recreaue- *di-*
 re. Instabant Kalendæ Octobris, simulque Solis ac Lunæ oppositio, ma- *di-*
 rinos æstus ferè augens iuuansque, cum ecce mutatus ventus è Septem- *di-*
 trione ac Occidente flabat, ita vt Orangianorum vniuersa biremiû clas- *di-*
 sis Nortii soluens rectâ Zoetervoudam peteret, maioribusque tormen- *di-*
 tis munitiones Hispanorum ac Wallonum oppugnaret, qui ad pugnam *di-*
 prodeuntes, maiorum tormetorum globis intra munitiones repelleban- *di-*
 tur. Vbi videntes singulis momentis crescere maximo cum murmure *di-*
 aquas, Oceanumque totum in se irruere, & se solos inuadi existimantes, *di-*
 desertis munitionibus ad arenosos colles, vicinasque se conferunt muni- *di-*
 tiones, pro maiori parte impedimenta deferentes. Ardebat iam pagus ac *di-*
 templum Zoetervouuua, munitio tamen Leiderdorpia ac Lammea *di-*
 nullam fugæ speciem dabant, etsi, sociis fugientibus, non parum timeret, *di-*
 & maximè Arcam Delfiam dictam verebantur. Erat hæc nouæ inuen- *di-*
 tionis nauis, è duabus onerariis compacta, vndique instar domus clausa, *di-*
 munitaque contra mosquetorum vim: non agebatur remis, contis, aut *di-*
 velis, sed rotis certa abditaque ratione intus factis, quæ à duodecim, cum *di-*
 proficiscendum esset, circumagebantur viris; milites præsidiarios vehe- *di-*
 bat quinquaginta, ærea tormenta maiora octodecim, ac proinde instar *di-*
 Arcis hosti propinqua ingentes euomebat globos. Huic monstro Regij *di-*
 non habebant quod opponerent, maximè quòd paucissima haberet ma- *di-*
 iora tormenta. Iam Lammea appropinquabat cum classe Boisotius, para- *di-*
 bantque necessaria oppugnandæ munitio[n]i; de cuius tamen expugnatio- *di-*
 ne, vt Orangio scripserat, multum dubitabat. Sed audientes Lammeani *di-*
 desertum esse Leiderdorpium, solos se resistere non posse existimantes, *di-*
 conce-

1574

*Vittant
Leidani
carne equi-
na.**Auxilia-
res penuria
aqua ne-
queunt
progre-**Tandem
autis a-
quis vi
perripunt.**Deserta ab
Hispanis
Zoeter-
uouuua,
ardet.**Hinc quoq;
Leiderdor-
pium & Lam-
mea muni-
tiones de-
feruntur.*

1574

*Ita Leidæ
obsidione
liberata,
post multa
incommo-
da.*

*Tumul-
tuantur
Hispani
culpam de-
fert a Leidæ
in Baldæum
conferentes.*

*Eum ca-
ptum, de-
mum ac-
ceptis stipen-
diis dimittunt.*

*Orangius
Leidam in-
gressus ci-
ues conso-
latur.*

*Lanoio
sponte ce-
dente, Hier-
gii ei suo-
cedit.*

concepto timore, cum Sol occubisset, demersis in proximas fossas quatuor maioribus tormentis, Orangianis non sentientibus, Lammam, ablati impedimentis, deserunt, Leidamque longæ obsidionis molestia die 11. Octobris liberant. Periere Leidæ quinque mensium obsidionis tempore ferro, fame, peste, supra octo hominum millia; sex restantia millia ad eam fame erant extenuata, exceptis rectoribus, quibus clam necessaria suppetebant, ut nil esset miserius quam luridos hominum videre vultus, concavos oculos, liuida labia, crura teretia, manus osseas. Regi militantes Hollandi sæpè Hispanos admonuerant, aquarum irruptione ne terrerentur, nec Leiderdorpj Lammæque munitiones desererent, socios se eis libenter mansuros, quod numquam aquæ ad eam altitudinem essent ascensuræ, ut vallorum labra superarent, tum post sex horas loca inferiora decliviâque petituras, æstu Oceani decedente: quod postea verum experti Hispani, serò pœnitentes, iterum in seditionem vertuntur, culpamque desertæ Leidæ in Baldæum coniiciunt, ducenta eum florenorum millia accepisse criminantes, ne vrbs manu capta prædæ daretur; hanc itaque summam in debitorum stipendiorum diminutionem numeraret. Baldæus duos seditionis auctores captos strangulari iubet: exinde vniuersi Hispani arma rapiunt. Iubet Baldæus iis armati occurrant Germani ac Scenckij equites. Fit. Exonerant in mutuam perniciem sclopeta, cadunt Hispani quatuordecim, Germani septem. Sed intercedentibus Præfectis arma ponunt, quiescuntque Hispani, donec in partes tractis pro maiori parte Germanis, simul stipèdia efflagitare incipiunt, Baldæumque in diuersorio Hagæ captum custodiunt, donec è Flandria allatis ducentis florenorum millibus, circa finem mensis Octobris ad obedientiam rediere. Tertio Octobris Orangius Delfis Leidam (tribus enim tantum distant miliaribus) venit, consolatur ciues, discedensque octauo venit Goudam, indeque profectus ad singulas Reginum desertas munitiones, numero viginti duas, tandem Delfos reuertitur. Leidana obsidione & liberatione circiter mille ducenti Regij ferro cecidisse perhibentur, ex Orangianis exteris ducenti quinquaginta tantum, ex ciuibus variis conflictibus circiter octingenti. Exinde, ut superius obiter attigimus, Aldegon dius Ultraiectinæ Arcis carcere tandem liberatus, Orangium decimo quinto Octobris Goudæ salutatur, gratiasque agit, ac diu simul communicant, anno circiter elapso, ex quo Maselantflusio vi ab Hispanis expugnato, captus in Arce Ultraiectina, Vreburch dicta, federat. Kalendis Nouembris Ferdinandus Lanoius deponit Hollandiæ Zelandiæque gubernationem, ob Hispanorum, ut ferebatur, insolentiam inobedientiamque, committitque eam Requesensius Ægidio Barlaumontio, Hiergiæ Baroni, Geldriæ simul Præfecto: qui statim Amstelodamum

damum profectus, socios nauales in seditionem versos, quòd victum vxoribus ac liberis velificando parare non possint, vtcumque placuit; indeq; Harlemum ac Sparendanum iter instituens, ijsq; de nouo p̄sidio, rebusq; necessariis prouisis, Ultraiectum est reuersus. Decimo tertio Nouembris Præses Concilij Hollandiæ apud Regios Cornelius Sufius, ac Cancellarius Geldriæ Aquila Sasboutius, Bruxellam, vbi Belgarum Ordines conueniebant, proficiscuntur, in ituri communi consilio rationem pacificandæ Hollandiæ, aut si id non successisset, inueniendi pro militum stipendiis aurum. Initio Decembris Hispani iterum ad vomitum reuersi, Hagâ Harlemum proficiscuntur. Germani obtestabantur; mansurosque si Hispani idem fecissent, promittebant; solos enim se Orangianis prædæ esse nolle, maximè quòd non, vt Hispani, Regis subditi, sed stipendiarij tantum essent. Sed cum eos conuasatis impedimentis itineri se dare viderent, & ipsi idem faciunt, omnesque munitiones Orangianis vacuas relinquunt. Hiergius eos libenter Harlemi detinuisse, sed obedire nolle videns, Gerardum Pinfium Nobilem Hollandum per celeres equos ad Requesensium harum rerum illi statum declaraturum mittit. Harlemo seditiosi Ultraiectum venientes, blandis verbis intro-mitti petebant. At ciues Antuerpianas extorsiones præ oculis habentes, magno numero excubias agebant, admittere militem recusantes. Illi circum urbem in pagos diuertentes, miserrimè agricolas habebant. Sub idem quoque tempus Iulianus Romerus cum veteribus Hispanis ac Wallonibus, paucisq; Germanis, deferta ditione Arculea, & insula Bom-melana cum captis munitionibus ac oppidulis, in Brabantiam venit, militem huc illuc dispergit, quatuor tantum signis Antuerpiam intrantibus; è quibus tertiæ cohortis milites magnis per plateas vocibus clamitabant, Viuat Orangius: expectabant enim an ad has voces aliqui se essent moturi, causam diripiendorum ciuium aucupantes. Sed neminem clausis foribus ac fenestris se mouere sentientes, urbem transeunt, ac Bergas ad Zomonam Tergousiumque tendunt. Medio itinere ad munitio-nem Ortdammiam obuiam fiunt triginta Orangianorum nauibus, qui vehementissimè dictam munitionem in speciem tormentis oppugna-bant, illique rursus contra eos tonabant, itaque in urbem reuertuntur. Tandem quatuor Orangianorum naues munitionem transeuntes Antuerpiam tendunt. Sed mox rumore accepto, Hispanos, Wallones ac Ger-manos in urbem reuersos in noua ciuitate se munire, ad classè Ortdam-mium reuertuntur. Suspiciabatur hinc non falsis ratiocinationibus con-iurationem Requesensium, vt mox rei veritas declarauit. Quare septem diebus clausis portis diligentissima per omnes domos facta est inquisi-tio: sed septem exceptis, ciues reliqui innocentes reperti, captiui multi di-

1574

*Consulta-
tur Bru-
xella de re-
cuperanda
Hollandia.*

*Hispani
iterum tu-
multuan-
tes, Hagâ
locaque
vicina
Gensis re-
linquunt.*

*Idem ten-
tato fru-
strâ Ultra-
iecto, agrû
vicinum
populatur.*

*Alij quoq;
miliæ Re-
gij Antuer-
pia insi-
diantur.*

*Demum &
Orangiani
eidem vr-
bi insidias
struunt,
etsi fru-
strâ.*

1574 missi, milites omnes, ne oneri esset, in suburbiis locati. In dictis septē edibus arma diuersi generis magno numero reperta. Quare nonnulli statim strangulati, alij capite paulo post plexi, ac in quatuor partes secti per vrbis portas ac turres pependere. Detecta fuit coniuratio, capta ad Flandriæ littus ab Antuerpiana bireme, Orangiana oneraria minore, quam *Heude* vocant, cuius Præfectus Antuerpiæ tortus fatebatur constitutum, vt supra tria peditum millia Belgarum Orangio militatium ex Hollandia ac Zelandia lectorum instar mercatorum diuersæ conditionis merces quaerentium Antuerpiam venirent, ac partim apud conscios diuerterent, armaque reperirent, partim variis in diuersoriis ac hospitiiis etiam suæ factionis se reciperent, armaque, cum naues aduenissent, parata haberent. Ad futura etiam ab vna parte duo Leodiensium Orangio fauentium peditum millia, qui per partes venientes in itinere erant, (sed rescita Antistes Leodiensis coniuratione, tempore Requesensium admonuerat) ab alia parte Orangianorum classem inuasuram opportuna ad Scaldim ac continentem loca, vt ab iis qui intus parati erant, in urbem admitterentur, iunctique omnes simul eam sui iuris facerent: nouam quoque ciuitatem cum recens in hac ædificata munitione occuparent, vt vallo, fossa, iustisque munitionibus castellisque contra Albani arcem erectis, ea terra aquaque obsessa, tandem quoque in potestatem redigerent, vrbisque opibus, situ, munitione ac opportunitate vniuersæ dominaretur Brabantia. Sed in vanum res fuit. Decimo septimo Decembris seditiosi circa Ultraiectum Hispani clam urbem occupare conantur, vt in ea hibernantes securè agerent, debitaque stipendia ciuibus ac agricolis extorquerent, sumpto ab aliis Hispanis exemplo, qui hoc modo Antuerpiæ, vt diximus, inuenerant. Dicto igitur die ante Solis ortum, spissis densisque adhuc tenebris cum multis veniunt scalis, easque portæ Catharinianæ propinquisque apponentes muris, transcendere incipiebant. Et iam octo in vrbis vallo erant, cum vnus vigilum portæ, exiguo strepitu audito, ardentisque funiculos conspiciens, eos qui in porta vigilabant, inclamat. Illi cum armis aduolantes, octo qui intrarant confodiunt, conuersique contra ceteros transcendere conantes dubiam incunt pugnam: oppressique à multitudine Hispanorum fuissent, nisi ipse Hiergius Præfectus cum corporis custodibus, vniuersaque armata familia in auxilium statim venisset, ciuibus omnibus interea se armatibus, ac ad constituta valli loca se conferentibus. Non enim solum ad portam Catharinianam Hispani vim faciebant, sed & ad portam huic aduersam seu auersam Tolstegiam dictam, quod ibi fossas ferè siccas esse scirent, omnibus adhibitis viribus intrare conabantur: aliis quoque duobus locis, magno tympanis excitato strepitu, vim minitabantur, vt ciues sine militari præsidio agentes ter-

ritos

*Quomodo
proditio
detecta, &
qualis ea.*

*Quin
Orangiani
etiam Ar-
ce potiri
sperarant.*

*Hispani
seditiosi
ad motis
scalis Ul-
traiectum
inuadunt.*

*Accurren-
te Hiergo
& ciuibus,
vix repel-
luntur.*

ritos distractósque aliqua vrbis parte opprimerent. Sed vndique repulsi, tandem illucescente die ab oppugnatione destitire, vehementer inprimis irati, quòd Hispani præfidiarij ex arce Vltraiectina, quæ portæ adhæret Catharinianæ, maiora minoráque in capita sua exonerantes tormenta, aliquot strauissent ac fauciassent: mandauerat enim Præfecto Requesensius, nulla ratione seditiosos in vrbem admitteret. Cecidere circiter sexaginta Hispani, fauciati bis totidem; è ciuibus duo periere, vulnerati nouem. Reuersi itaque in pagos, miseros colonos omnibus exuerunt facultatibus, Orangio, (quod vix sperare ausus fuerat) maioris partis Hollandiæ Zelandiæque libera possessione velut relicta.

*Numerus
caforum
vtriusque,
& vulneratorum.*

VARIA.

Hoc anno septuagesimo quarto, die trigesima Maij moritur Carolus nonus Galliarum Rex vigesimo quarto ætatis anno; cuius rei nuntio ad fratrem Henricum in Poloniam allato, cum à 21. Februarij mensibus tribus & diebus 26. Poloniæ sceptrum tenuisset, 18. Iunij intempesta nocte, paucis Gallis domesticis comitantibus, equis citatis in Galliam rediit, & Carolo fratri successit. Tunetum in Africa à Turcis, Sinane Bassa duce, capitur; & Goletana arx, cæsis præfidiariis militibus Hispanis solo equatur. Moriuntur quoque hoc anno Selimus II. Turcarum Imp. succedente sibi Amurate III. & Cosinus Dux Florentiæ.

*Carolo Re-
gi Franco-
rum frater
Henricus
Polonia
Rex succed-
dit.*

Anno millesimo quingentesimo septuagesimo quinto, instantibus Februarij Kalendis, iterum de pace apud Belgas mentio illata est; conueniendi locus Bredæ opportunus Hollandis æquè atque Brabantis constitutus. Miserat enim Requesenius hac de causa ad Orangium in Hollandiam Elbertum Leoninum vtriusque Iuris Louanij Professore publicum; qui eò rem deduxerat, vt Orangius Hollandiæque Ordines polliceretur se eòdem venturos aut Legatos missuros. Præcipuus qui ab Orangij parte venit, Comes fuit Swartzenburgius, à Cæsare quoque Maximiliano excitatus, habens Orangij sororem in vxorem, ac cum eo Wolfgangus ac Philippus Comites ab Hohenlo, Conradus Comes à Solms, Comes à Wildenburgh, Comes ab Aldenburg, Otto Rhijngravius: cumque his Confederatæ ciuitates suos mittebant Legatos, Aldegondium, Boisotiū, Dorpium, Iunium, Busium, Nieuellium, alios. Pro Rege Philippo mittebat dictus Cæsar Sigismondum Comitem à Gelrich, ac Baronem Lobenstein, quibus iunxerat Requesenius Lanoium, Rasinghamum, Præfidem Hollandiæ Susium, Cancellarium Geldriæ Sasboutium, Doctorem Leoninum, ac alios aliquot, Requesenio Antuerpiæ manente, vt interpellatus ad necessaria responderet. Vt autem pro Legatis ab vtraque parte vades haberentur, in Hollandiam à Rege iuit Mondragonius, Iulianus Romerus, Guilielmus à sancto Clemente, ac Champagneius. A parte Orangianorum Antuerpiam venire quatuor legionum Præfecti.

1575

*Missus Do-
ctor Leoni-
nus ad Or-
ragium, si
de pace agi
possit.*

*Conueniit
vtriusque,
etiam à
Cæsare,
Legati
Bredæ*

1575

Quid ante omnia postulant Orangiani. Responsio Reziorum, omnesque Articuli breuiter propofiti.

Cùm Legati secundo Martij conuenissent, & vtrunque quanto desiderio pacem optare viderentur, exposuissent, Orangiani ante omnia petunt, extraneorum discessum, tum vt Ordinum generalis Conuentus indiceretur, cui omnia submitterentur. Ad quod Regij decimo quarto Martij ore & scripto respondent, Regem quidem, pacificatione planè peracta, nequaquam constituisse Hispanos in Belgio diutiùs, quàm necessitas sit postulatura, relinquere; sed indecens esse, suam Maiestatem vltteriùs vtgere, quando quidem id ad suæ Maiestatis diminutionem, quam vtrique seruari velle testati sunt, vergat. Quod ad Ordinum Conuentum attinet, Maiestati suæ placere, vt Ordines conuocentur ac consulantur in negotiis quæ ad Ordinum cognitionem spectant, quæque ipsis præsentibus tractari solent: verùm ad ipsorum arbitria nequaquam ea esse referenda, quæ à sua summa iurisdictione dependent, de quibus sua Maiestas aut sui Vicarij consulere poterunt Concilia ad id instituta; nempe Prouinciarum, aut etiam Magistratuum ciuitatum, cùm eis videbitur. Interim, quia armis nondum depositis, difficulter Conuentus Ordinum generalis celebrari possit (vt quiuis facilè intelligit) offert Rex ex nunc Hollandis, Zelandis & Confœderatis, omnium Priuilegiolorum, legum & consuetudinum, vbi fortè violata fuerint, restitutionem; præterea omnium hac tempestate perpetratorum veniam & obliuionem pollicetur, sententiarumque, exiliorum, confiscationum, aliorumque actorum id genus similiter abolitionem. Bona vtrimque erepta, quæ adhuc exstabunt, talia qualia erunt, dominis siue heredibus restituentur. Captiui omnes vtrimque absque redemptionis pretio liberi dimittentur, tam Comes Bosiuuius quàm alij quicumque; quæ autem soluta siue numerata erunt lytra, soluta manebunt. Princeps Orangius, Equites, Nobiles, & Ciuitates, quascumque Prouincias, vrbes, arces &munitiones, naues, machinas bellicas, & quæcumque supremi iuris, Maiestati suæ restituent. Et quicumque ædes, fundos, facultates vel redditus Ecclesiasticorum inuaserrunt, omnia quæ adhuc exstabant in eorundem vsum absq; vlla fraude restituent. Rex tamen vult, vt Religio Catholica Romana generaliter in omnibus suis Prouinciis liberè atque securè exerceatur, non aliter atq; eo tempore quo in Prouinciis inauguratus & iuramento cõfirmatus fuit, quando & Ordines se in eadem Religione mori velle iurarunt. Iis interim, qui posthac, vt antea, Catholicè viuere nolint, Regia Maiestas perimitat, vt extra Prouincias Belgicas abeant, & ea quæ habent bona vendant intra tempus constituendum, interea verò nullum suæ Religionis exercitium aut scandalum faciãt. Quod ad securitatem siue cautionem, quamquam suæ Maiestatis verbum & litteræ assertoriæ cautionis causa mittendæ sufficere deberent; si tamen his contenti non sint, quam præterea

Bona vtrimque restituentur, captiui liberi liberabuntur, &c.

Rex tamen vult vt Religio Catholica vbiq; exerceatur, vt olim. Qui nolint Catholicè viuere, aliud abscedant.

„ tereà velint securitatem cautionémque habere, significant, vt de ea Regis 1575
 „ nomine deliberetur. Hæc Regij. Ad quæ Orangiani in hæc verba vi-
 gesimo secundo Martij respondent: Se in postulationibus persistere, *Responsio*
 nempe vt extranei ob enormem crudelitatem, proteruiam ac improbita- *Orangia-*
 tem in Belgio perpetrata, discedant. Quare quod proponitur Regiam *norum ad*
 Maiestatem Hispanos in Belgio non diutiùs quàm necessitas exigat, & *pradiãa.*
 Prouinciales ferant, retinere decreuisse, id vt sua Maiestas præstare velit,
 obtestantur; vtque eò sua Maiestas quibuscumque modis flectatur, in-
 primis student atque optant. Verùm quòd sua Maiestas videatur velle
 differre Conuentum Ordinum Generalium, donec omnia sint pacata,
 atque eosdem velle redigere intra certos limites, frustrà id fore, cum Or- *Volunt*
 dinum potestas & officium se tam latè debeant extendere, atq; Prouin- *Ordinum*
 ciarum communia negotia salusque postulant, quandoquidem penes *potestatem*
 ipsos horum præcipua sit cognitio atque experientia. Reliquos quidem *se extende-*
 Articulos, si eis interpretatio necessaria addatur, aliquo modo tolerandos *re ad om-*
 esse; tamen exactè perpensa restrictione & conditione de tradendis Pro- *nia com-*
 uinciis, vrbibus & munitis locis Hollandiæ & Zelandiæ, simul etiam *munia Pro-*
 nauibus, machinis bellicis, & alio omni apparatu, videri profectò hîc *uinciarum*
 fallaciam intendi fabulæ de bello inter lupos & oues; quæ incautæ canes *negotia.*
 defensores, sibi que in primis auxiliares, lupis tradidere. Proinde liberè
 atque ingenuè fateri, nullo modo consultum videri, oblatos Articulos
 cum conditionibus atque restrictionibus huiusmodi approbare. Nullo
 etiam modo posse fieri, vt tanta hominum reformatæ Euangelicæ Reli-
 gioni addictorum multitudo Prouincias exeat, & patriam charam relin- *Tum dicunt*
 quat; tum etiam artificia opificiaque migrarent, non sine magna obse- *suos nolite*
 quiorum & vectigalium suæ Maieſtatis diminutione. Proinde Principem *deserere*
 Orangium, Ordines & Ciuitates cupere, vt hæc declaratio ac præ- *charam*
 monitio equi bonique consulatur; rogare etiam Deum, vt Regi & Dele- *patriam.*
 gatis aliud consilium iudiciùmque inspiret. Ad hæc scripta Regij De-
 legati primo Aprilis scripto quoque respondent, & scriptum præcedens
 carpunt, tamquam nimis rigidum ac durum in illos, cum quibus pacifi-
 cè esset agendum: & in primis dicunt se summopere mirari, quorsum *Altera re-*
 fabula de lupis & ouibus adducta vergat, quandoquidem huiusmodi *sponſio Re-*
 traditio apparatus bellicorum non exigeretur, nisi certa firmaque cau- *giorum.*
 tione priùs oblata, cuius nullam prorsus mentionem illi faciant: quin of-
 ferunt cautionem, qualemcumque ipsi proponerent aut peterent; asse-
 runtque ipsos Prouinciarum Ordines singulatim conuentioni & Regis
 promissioni suam auctoritatem interposituros, & magnò sigillo signa-
 turos, ac prætereà, si necesse sit, vt promissa quoq; à Cæsarea Maieſtate,
 „ & aliis Principibus consanguineis confirmentur, curaturos. In Religio-

1575 ne tamen Regiam Maieſtatem ne apicem quidem concedere poſſe aut “
 velle, verùm iis qui diſcedere volent , permittere ſpatium ſex menſium , “
 dummodò interea ſe abſque offendiculo gerant, quò facultates ſuas quã- “
 ticumque poſſint , vendant : prætereà etiam octo aut nouem annorum “
 tempus, quo ſuis bonis fruantur, dummodò ea Catholicis Romanis ad- “
 miniſtranda tradant atque committant. Regem certè populi diſceſſum “
 ſum mopere dolere, verùm, quòd, ſi ſe aliis accommodare nolint , id ne- “
 quaquam Regi, ſed ipſiſmet imputandum eſſe. Regem interim non du- “
 bitare, ſi extranei ſaltem Concionatores, & Conſiſtoriorum collegæ, & “
 alij nonnulli, qui turbis concitatis , prætextu quodam ademptionis Pri- “
 uilegiorum has nouitates primi introduxerunt, aut reſiſcant , aut ex “
 Prouinciis diſcedant, quin populus probè inſtructus , non difficulter ſit “
 acquieturus, & Regis voluntati obtemperaturus. Ad hæc die quarto “
 Aprilis Orangiani menſem vel ampliùs ſibi dari petunt, vt interea Pro- “
 uinciis & Ciuitatibus hæc ſcripta, quæ ſeparatim in nonnullos præcipuè “
 extraneos culpam omnem transferre videbantur, oſtendant , & respon- “
 ſum legitimè ſignatum reportent: interea obſidum ſe reditum expecta- “
 re aiunt. Die ſexto Aprilis Comes Swartzenburgius harum tergiuerſa- “
 tionum & altercationum pertæſus, valedicit vtriuſque partis Delegatis, “
 & octauo eiufdem ad Cæſarem redit. Nihilominùs poſtremo die Maij “
 ruruſ Orangiani Delegati in vrbe Bredæ comparant, & primo Iunij, ſcri- “
 pto tradito declarant, ſe quidem laudare & approbare ea quæ oblata fue- “
 runt, de legibus & priuilegiis in Prouinciarum commodum conſeruan- “
 dis; verùm neſcire quorſum tendat ex patria migrandi conditio, respon- “
 dentque ingenuè, nequaquam conſultum videri patriam aut Religionẽ “
 ſuſceptam relinquere , cupiunt autem rogatum Regem vt in cauſa con- “
 ſcientiæ iubeat deſiſti ab igne & gladio, pollicenturque in aliis rebus de- “
 bitam ſuæ Maieſtati obedientiam. Quod verò ad oblata ſecuritatis “
 clauſulas & reſtrictiones attinet , aiunt ſe triſtiſſimis exemplis expertos, “
 quales eos totus orbis ſit æſtimaturus, ſi vrbes, arces, naues , & machinas “
 bellicas ante extraneorum abitum , & generalem Ordinum conſenſum “
 tradant. Ad hæc & plura alia respondent Regij, Commendatorem Re- “
 queſenium Acta omnia in Hiſpania miſſurum, & inde reſponſum expe- “
 ctaturum. Itaque vtrimque proteſtatione facta quòd pax per eos non “
 ſteterit, tandem 14. Iulij ſinguli ad ſua reuertuntur. At verò interea dum “
 pax iſta Bredæ tractabatur (de qua pleniùs infra ad 8. Nouembris an- “
 ni 1576. in Pacificatione Gandenſi, quæ huius tractationis continuatio “
 habitæ eſt) Orangius 12. Iunij Brilæ vxorem duxit Charlottam Borbo- “
 niam, Ducis Montpenſieri filiam , Duciffæ Bolioniæ ſorem , quam “
 pater Catholicæ Romanæ Religioni addictus in Virginem ſacram Deo “
 dedica-

*Demum, ſi
 dicti Eu-
 angelici ſe
 aliis accõ-
 modare no-
 lint, id ſibi
 impuſent.*

*Petunt O-
 rangiani.
 ſpatium,
 ſuis omnia
 commu-
 nicandi.*

*Rogant
 Regem, vt
 in cauſa
 conſcientiæ
 abſiſtat ab
 igne &
 gladio.*

*Reſpondet
 Regij, om-
 nia in Hi-
 ſpaniam
 miſſenda;
 ſicq; diſceſ-
 ſum.*

dedicarat: nupta autem Orangio, quinque aut sex filias, nullum autem filium peperit. Genuerat Orangius ex prima vxore, vnica Buranę familię filia, filium maximum natu Philippum Burę Comitem, quem Dux Albanus, vt diximus, in Hispaniam transmisit, & vnicam filiam nuptam Comiti de Hohenlo. Ex secunda autem vxore Mauritij Electoris Saxonię Ducis filia, filium Mauritium Nassouium, & filias duas: hæc autem Orangij vxor in arce Dresdena à patruo Augusto Principe Electore in custodiam tradita, suspicionum quarumdam causa, demum anno 1576. obiit. Hęc ex Scriptore quoque partis Fœderatorum. De matrimonio hoc Orangij Heuterus in hunc modum: Vndecimo Iunij iniit Orangius matrimonium cum Carola Borbonia Ducis Montpensierij filia Abbatissa, quę ante annos aliquot, facto castitatis voto, Deo se, Ecclesię quę Catholicę obligarat. Sed à Calvinianis Francis persuasa, deserta Abbatia, in Germaniam profecta, in Palatinatu Calvinismum didicerat, eoque initiata, in Franciam redierat: vnde naues conscendens, Brillamque Hollandię appulsa, Orangio, qui huc Hagã aduolarat, nupsit, viuentē etiam secundā eius vxore, Anna Saxonica, Mauritij Saxonię Ducis ac Electoris filia heredeque, quam patruo Augusto Saxonię Duci ac Electori remiserat. Mense Iulio, digressis pacificatoribus, mox Hiergius à Requesenio in Hollandiam cum Regio exercitu profectus, iussus est bellum renouare: qui viam sibi facturus, copias ad oppidum Buram ducit, in quo tres erant Orangianę cohortes, ac quatuor in Arce ipsa, oppido multò munitiore: vbi cū duobus diebus ac nocte vna, oppidi muro ac vallo deiecto, signum inuasionis dedisset, tāta animorum obstinatione per duas horas est pugnatum, vt tandem Hispani Wallonibus mixti vi intrantes, ciues ac præsiarios obruncarent, oppidum diriperent, ac pro parte exurerent. Tum ducta ad Arcem tormenta: nec multa mora; etsi fortissimè præsiarij repugnarent, oppressi, interfectique Regiis cessere. Hinc copię Oudwateram ductę, prolatęque tormenta: nocte dieque continuata verberatione, cū ruinę hiatus placuisset, sonantibus tympanis aduolant Regij milites. Erant in oppidi præsidio quinque Orangianę cohortes, octingentos viros habentes: qui bis strenuissimè repulsis Regiis, cū tertio maiori impetu inuaderentur, vlteriùs vim non ferentes opprimuntur, cædunturque cum ciuibus: oppidum direptum incenditur octauo Augusti. Nec cunctatus Hiergius, duodecimo Augusti Schoonhouium ducit, ac viginti octo maioribus tormentis (quorum dimidiam partem Burana eduxerat ex arce) oppidum duobus quatiens locis, effecit, vt ciues animis deficientes de deditioe agi vellēt. Erant in præsidio quadringenti Franci, ductore Francisco Guardio. Is se destitutum ciuium auxilio, diu vim non toleraturum conspiciens, Lega-

1575
De Borbonia nupta Orangio ex Scriptore Orangiano.

De eodem matrimonio ex Heuterio.

Hiergius iubetur in Hollandia renouare bellum.

Regij Burę capiunt, primo oppidum, deinde & Arcem.

Similiter Oudwateram, quę direpta & incensa.

1575
*Schoonho-
 uij quoque
 se dedunt.*

tos ad Hiergium de deditone mittit, & conueniunt; quicumque exire
 vellent, omnibus quæ humeris ferre possent ablatis, ciues militésque, so-
 nantibus tympanis, explicatis signis, incensis funiculis, quò vellent, ab-
 irent, cetera manerent: ciuibus ac militibus manere volentibus, nouo
 Regi dicto sacramento, salua omnia essent. Inde Hiergij copiæ Crim-
 pam veniunt, pagúmque muris & propugnaculis instar vrbis muniunt,
 amnem Mosam obstruere, atque inde liberum sibi accessum in Brilam
 & vicina loca parare meditantes. Sed huic incepto ocyùs resistunt Oran-
 giani: aggerem ab altera fluminis parte demoliuntur: vallum hîc con-
 struunt, & tormentis bellicis muniunt, ac tandem hoc molimine Crim-
 pam non solùm obsident, sed etiam die vigesimo primo Februarij anni
 sequentis capiunt. Inter hæc Requesenius considerans se hæctenus aquæ
 marinæ incommodis, tum etiam Hispanorum seditionibus nil in Hollâ-
 dia contra Leidanos, Delfios aut Rotterodamios efficere potuisse, tãdem
 Belgis aures præbere statuit. Docebant ij Hollandos à Zelandis sepa-
 randos, si Regi Prouincias recuperare vellet. Præscribente igitur Catho-
 lico olim Ziriczeoruin Consule Antuerpiæ agente, tentare eius vrbis ex-
 pugnationem statuit. Est autem Ziriczea vrbs primaria vnius Zelandi-
 cæ insulæ dictæ Scaldelandiæ, nunc corruptè *Schoorven*, ab Oriente ha-
 bens Duuelâdiam, à qua mediocri separatur amne, ab Occidente Ocea-
 num & Walchriam insulam, in qua Vlissinga, Middelburgum & Vera;
 à Septemtrione Goream ac Vornam, in qua Brila; à Meridie Nort ac
 Zuyd Beuelandiam. Continet insula præter Ziriczeam, oppida Brou-
 wershauen, ac Bomenæum, è municipio recens oppidû factum, agrum-
 que fertilissimum cum pagis vicisq̃ue multis habet. Iacent inter Hol-
 landiam ac Scaldelandiam hanc minores insulæ complures, quarû ple-
 ræque vno contentæ pago, eius erant cessuræ potestati, qui Ziriczeam
 obtinuisset, ac proinde Hollandis ingentia commoda aut incommoda
 allaturæ, facilèque ad Walchriæ inuasionem modum locúmque daturæ.
 His omnibus de rebus abudè instructus Requesenius fortunam, etsi dif-
 ficilem, durámque tentare statuit. Consilio igitur cum locorum peritis
 inuito, Bergas ad Zomonam, deinde Tolam Zelandiæ insulam Regi obe-
 dientem classem conuenire, & Dauilam cum maiori eius potiorèque
 parte Vlissingam petere iubet, quatenus ea in parte Orangianam classem
 à Duuelandia euocatam, donec exercitus aquam transiisset, detineret.
 Itaque vigesimo nono Septembris Regij milites, præeuntibus primò ali-
 quot eorum locorum ouium pastoribus, deinde Isidoro Pacieco, dictoq̃;
 olim Ziriczeæ Cõsule, primùm ad insulam perueniunt, à diua Anna no-
 men habentem: vnde in aliam à Philippo Bono nomen fortitam traji-
 cientes, indeque Zijpæ vada petentes, tandem ad insulam Duuelandiam
 inter

*Orangiani
 munitioni
 Regionum
 in Crimpè
 aliam op-
 ponunt.*

*Requesen-
 sius tãdem
 Zelandos
 ab Hollan-
 dis separã-
 dos censet.*

*In hæc rem
 Ziriczeam
 stratage-
 mate quo-
 dam obsi-
 dere parat.*

*Regij pedi-
 bus per
 aquam Zi-
 riczeam
 tendunt.*

inter secundam & tertiam noctis horam perueniunt, cum supra tres horas iter in aqua fecissent, arma ab humero, cum aliter non liceret, in capita passim ferentes. Vna Hispanorum peditum cohors impedimenta cum feminis, lixis ac calonibus expectans, cum sæpius essent admoniti, exuberaturum mox maris æstum, ignari quid esset, post dimidiam ceteros secuturi horam, aquam ingressi, cum dimidium itineris absoluissent, sociis è Duelandia spectantibus, ab occurrente æstu seu aquarum mole oppressi, merisque cum lixis, calonibus, feminis ac impedimentis perire. Stabant ab vtraque parte in anchoris maiores Orangianorum onerariæ, transitum nauibus Regiis, de quibus diximus, impedituræ; sed id studio erat factum, ne quid de pedestri transitu suspicarentur. Quo viso attoniti consternatique præ admiratione tanti stratagematis, exiliere tamen aliquot è nauibus, ac cum Regiis manus cõserere sunt ausi, sed mox propter multitudinem fuere repulsi. Quare cum aliud Orangiani, sedentibus in vado suis onerariis, nil possent, maioribus tormentis in transfuentes sine detrimento fulminabant. Fluuio Duelandiæ traiecto, pedibus Regij in sicco Scaldelandiæ, (in qua Ziriczea) collocatis, munitiones reperiunt leuiiores, ad viri umbilicum vsque tantum altas, ac à quatuor circiter Orangianorum peditum millibus custoditas, quas prima inuasionem Dei ac diui Iacobi inuocantes auxilium occupant, & duobus se hinc diebus reficiunt; præsidariis Orangianis partim Ziriczeam, partim Bommenæum fugientibus. Tum Brouwershauam Mondragonius ducit, occupatq; primo impetu portu, proximisque castellis (quæ præsidarij metu ac stupore tantæ audaciæ Ziriczeam aut Bommenæum fugientes reliquerant) sequentes vestigia Regij ad oppidum vsque, vt dedicationem faciant, per tympanistam petunt. Ea negata, necessaria ad oppugnationem parant. Interea Tolæ tormenta nauibus plani fundi à Dauila imposita, deceptis hostibus, nocte ad Mondragonium peruenerant, maiorémque tormentorum apparatus, omniâque exercitui necessaria idem Dauila non sine summo periculo aduexerat. Præerat vniuerso exercitui Mondragonius. Quare tormentis ad fossarum Bommenæi labra promotis, murum vallumque nouis operibus munitum (è pago enim Orangiani propter situm munitissimum fecerant oppidum) nocte dièque verberabat, moxque cum facta ruina, hiatus satis amplus Regios ad inuasionem inuitaret, vel inuito Mondragonio, tympana verberari miles cogit. Prouolant ad ruinam, atrocissimamque cum præsidariis ac ciuibus incunt pugnam. Sed post tertiam repulsi horam, irritati, non animis deiecti, repeti valli verberationem orant. Fit nocte dièque. Erant in oppido quinque peditum signa, iis exceptis, qui ex desertis munitio-

1575

Nonnulli ignari æstus marini ab aquis abjorbentur.

Regij munitiones quasdam obuias capiunt.

Aduectis tormentis Mondragonius Bommenæum inuadit.

Pugnatur atrocissime tribus horis.

ta

1575

*Item aliis
sex horis,
multis
utrinque
cadenti-
bus.*

*Tertiò op-
pugnatum
Bomme-
naum vi
expugna-
tur.*

*Ducit de-
inde Mon-
dragonius
ad Zirc-
zeam.*

*Erigit vna-
ria pro-
pugnacula,
ne quid in-
feratur.*

*Nililomi-
nùs Oran-
giani na-
uibus ne-
cessaria
Zirczeam
inferunt.*

ta tormentorum vis satis ad inuadendum loci præbere videretur, signo accepto Bommenæum iterum vigesimo quinto Octobris inuadunt, pugna priore edita vehementiore ac diuturniore, ut quæ à summo manè usque meridiem sex continuis durauit horis. Sed tandem quoque repulsi Regij, duabus oppugnationibus supra trecentos desiderarunt Hispanos, centum quinquaginta Wallones, multiq̄ue à missilibus sunt vulnerati. Irati Duces militesq̄ue tertiò vim experiri statuunt. Exonerantur tormenta tanta instantia ac continuatione, ut duo calore soluta, rimasq̄; agentia inutilia redderentur. Tum Bommenæij, perditis lateralibus extantibus propugnaculis, ruinâque multò ampliore facta, de defensione desperantes colloqui petunt, deditiois signum promentes: quo viso, Germani, ad ruinas, non expectato signo, nihilominus prouolant. Et quidem defendunt se strenuè præsidarij ac ciues; sed quòd promptissimi ac acerrimi cecidissent, aut faucij decumberent, non ultra vim ferre valentes opprimuntur: cæditur præsidium cum maxima ciuium parte: oppidum direptum incenditur. Captum fuit Bommenæum vigesimo nono Octobris, posteaquam integro mense vim Regij exercitus, magna constantia, multisq̄ue præclaris editis facinoribus sustinissent. Reparatis ruinis, oppidòque communito ac de necessario milite prouiso, Mondragonius exercitum rectà Zirczeam ducit. Ea autem oppugnari difficillimè poterat, quòd ab initio tumultuum locis necessariis permunita, ingenti vallo, fossa, ac extantibus propugnaculis quâ continentem respicit, insigniter defenderetur; ab altera verò parte quatuor millium passuum latitudinis portu superbiens, indies necessaria ab Hollandis ac Zelandis acciperent. Ad obsidionem igitur Mondragonius se conuertens, ubi terrâ Zirczea adiri poterat, erectis iustis munitionibus, iisq̄; de maioribus tormentis, ac veterano milite prouisis, mox effecit, ne quidquam ad urbem terrâ, nisi extremo cum periculo inferri posset. Deinde ad portum claudendum conuersus, ad introitum, singulis in lateribus duo ingentia excitauit propugnacula, eâque maximis tormentis iustòque communiuit præsidio. Omnia enim Regiis necessaria abundè suppeditabat Brabantia, quòd non solum oppidum Tola, sed & insula diuæ Annæ, Philippi ac Duelandia in Regiorum tunc essent potestate. Quibus munitionibus ad Zirczeam perfectis, existimabat Mondragonius Oràngianorum naues, ob quatuorillas munitiones certo inter se interuallo iusta proportione distitas, non amplius urbem intraturas; sed opinione sua falsus est. Hollandi enim ac Zelandi, armatis diuersæ formæ nauibus, haud procul portu ventum idoneum expectantes, eo flante, contempto omni periculo, audacissimè se inferebant: & quamquam subinde nauis vna atque altera globis maioribus perforata mergeretur, aliâq̄ue laceræ

non

non exiguum acciperent detrimentum, maior tamen pars ad urbem cum commeatu rebusque necessariis perueniebat, protrahebaturque hac ratione obsidio à mense Octobri vsque in mensem Iulium anni sequentis, vt suo loco prosequemur. Mense Decembri Requesenius, consilio Procerum Belgarum, Regiorumque apud Belgas Consiliariorum, publicato Regio Edicto iussit posthac anni initium à Kalendis Ianuarij ab omnibus constituendum, numerandumque, abrogans intricatum Brabantorum morem, qui multis retroactis sæculis, anni initium à die Paschatis numerare ac constituere consueuerant. Quod quidem Festum cum singulis annis diem variet, & subinde mense Martio, aliquando Aprili incidat, incredibiles adferebat difficultates litteris ac schedulis, quibus se inuicem homines variis contractibus obligant, dum ædes locant, pecuniarios redditus annuos constituunt, fructus annuatim diuersos, aut pecuniam ex agris campisque recipiunt. Vbi cum in litterarum calce adderetur, anno illo ante aut post Pascha, die tali mensis Martij aut Aprilis; cum simplicioris ingenij ac naturæ homines ea discrimina non satis caperent, miserrimè ab astutioribus vasisque ingeniis decipiebantur. Sic igitur vsus ille anni auspiciandi in proximis Kalèdis Ianuariis ab omnibus tunc fuit receptus. Sub idem tempus circa Christi Natalem mittuntur ab Orangio & Ordinibus Hollandiæ & Zelandiæ in Angliam Aldegondius, Doufa, Niuellius, Busius, & alij, cum mandatis, vt aut fœdus cum Regina ineant, aut protectioni ipsius se dedant, aut certè se ei deuinciant, tamquam Principi sanguinis Hollandici, ex Philippa nempe filia Guilielmi Tertij Hannoniæ, Hollandiæ, & Zelandiæ Comitis. Sed Regina Elisabetha metuens Hispanorum inimicitias & Francorum inuidiam, maximis quoque ad perficiendum institutum bellum sumptibus exactè perpensis, parui Legatorum postulationes facere visa est; atque ea de causa quoque minoris, quòd tunc temporis ad Reginam venisset Dominus Champagneus Antuerpiensis vrbis Gubernator, Commendatoris Requesenij nomine Legatus, eamque induxisset, vt cum Hispano potiùs pacem habere, neque Belgarum bello se immiscere decerneret: postea tamen anno sequenti, mortuo Requesenio, ac deinceps non pauca subsidia ab ea impetrarunt.

Annus apertus erat septuagesimus sextus post sesquimillesimum, cum Requesenius videns obsidionem Ziriczeanam in longum tendere, Tolà Bergas ad Zomonam, inde Antuerpiam, hinc mense Febuario Mechliniam venit, celebratque ibi anni vitæ suæ quinquagesimi solemne festum velut Iubileum. Tum Bruxellam reuertitur, vbi excipitur seditione duorum signorum peditum Hispanorum, corporis sui custodum: qui antiquosque Hispanos imitari volentes, debita stipendia Bruxellansibus extor-

Inter hæc edicit Requesenius, annu ubiq; uniformiter incipi.

Scilicet, hæc erant causæ eius Edicti.

Orangius mittit pro auxilio in Angliam.

Adest ibidem & Chamagneus à Requesenio.

1576 Requesenius videns Ziriczeam obsidionem extrahi, Bruxellam reuertitur.

1576

extorquere statuerant, noctéque sonantibus tympanis per vias discurrentes, sclopetaque exonerantes, inconditis vocibus arma inclamabant. Sed videntes duo reliqua signa quiescere, nec se seditiosis iungere velle, ciues verò vndique ad arma concurrere, pœnitentia ducti, ad solitas modestè redeunt excubias. Requesenius nihilominùs, peruestigatis tumultuum auctoribus, postero die circa meridiem duos coryphæos ad patibulum, quod stat in Curix area, strangulari iubet. Sub idem tempus Orangius sperans partem exercitus Regij ab obsidione Ziriczeana hac ratione auocare, coactis in vnum duobus peditum millibus, ad expugnandammunitionem, quam dudum, vt diximus, Regij in pago Crimpa, vbi Ifala minor Meruam seu Mosam influit, habebant, eos miserat. Erant in ea trecenti Hispani, qui ad portas sepè Goudanas ac Roterodamas excurrentes, agros nocte dieque infestos dudum habuerant. Sed nunc terra aquaque arcè obsessi, cum aliquoties vim repulissent, nec vsquam auxilium adueniret, rebus multis deficientibus, pacti mensis Februarij die vigesimo primo, vt cum armis impedimentisque, explicatis signis exeuntes in tutum deducerentur, Orangio munitionem cum maioribus tormentis reliquere. Interea Requesenius animo versabat, qua ratione Ziriczea in potestatem redigeretur. Classe, qua longè Orangianis erat inferior ac impar, fieri non posse videbat. Adhibitis igitur in consilium Hollandis ac Zelandis, cum tormentorum globis Orangianas naues ab ingressu vrbis prohiberi non posse videret, naues verò ruderibus humoque plenas inque portu demersas, à maris æstu abripi didicisset, secretò Antuerpiæ fieri iubet ferream catenam ad portus latitudinem dimensam, ex annulis adeò crassis compactam, vt nulla vi aut ratione rumpi posse videretur. Sed Orangiani, armatis maioribus aliquot onerariis, lateribusque contra mosqueti globos permunitis, prorsis à summo vsque ad carinæ initium ingentem ferram dentibus immanibus armatam firmissimo opere addiderunt; expectantesque æstum ventumque secundum, contemptis maiorum Regionum tormentorum ingentibus globis, aliquoties perrupta catena, Ziriczeos rebus necessariis iuuerunt. Quare Requesenius statim catenam crassioribus semper annulis restitui, insuperque variis portus vadis arborum maiorū truncos, transuersis tignis coniunctos magna vi infigi, catenisque variis communiri indies magis ac magis curabat, nullis parcens sumptibus nec laboribus, totusque animo & corpore ad Ziriczeæ expugnationem intentus. Sed nolente id cum videre Deo, initio Martij correptus febre pestiali, quæ eum nocte nec die deserebat, vir etsi robustus, omni Medicorum diligentia arteque reiecta, sexto eiusdem mensis sub auroram è viuis sublatus est Bruxellæ, corpusque eius exenteratum ac aromatibus conditum triduo omnium conspectui patuit, quar-

Orangiani
munitionem
in Crimpæ
Regis eripuerunt.

Post alia,
porcus Ziriczeanus
immani
catena precluditur.

Perrumpit
catenam
Orangiani
ferratis
navibus.

Requesenius morbo
quinque dierum
extinguitur.

quartóque die Regia pompa in templo Caudebergico, vniuersa comitante Aula, sepulchro est illatum. De inexpectata Requesenij morte Rex statim per celerem admonitus equitem, Status Concilio rescribit, Prouincias Belgicas eousque suo nomine procurent, donec Gubernatorem misisset; confidere ita eos rem gesturos, vt non vulgarem remunerandi occasionem de prestita sibi Belgisq;ue opera ac fide Regi essent daturi. Hæ litteræ Regiæ Idibus Aprilis Belgarum Ordinibus Bruxellæ congregatis ostenduntur. Quare diligenter Ziriczeanam deditionem urgent, iuuántque, vt ea in potestatem redacta, ac Hollandia sic à Zelandia separata, facilius Regi has assererent Prouincias, ac pro rerum benè gestarum mercede, vt ferebatur, tria saltem hæc ab eo obtinere possent; primò, exterorum militum discessum; deinde, immunitatum priuilegiórumque restitutionem; postremò, Gubernatorem Belgam, aut Regi certè sanguine iunctum. Premebatur inter hæc Ziriczea, ac ad extremam rerum inopiam perducta erat, cùm Orangio scribunt, ni succurrat, necessariam fore deditionem: Parant extrema Hollandi Zelandique auxilia, instructaque mediocri classe, Ludouicum Boisotium præficiunt: qui sine Maij ventum estúmque vehementem ac secundum nactus, tanta vi in maiorum arborum truncos, tignis catenisque ferreis crassissimis iunctos communitósque ferratis rostris est inuectus, vt nonnullis contractis, aliis loco manentibus nauésque intricantibus, nec munitionem naues perrumpere, nec vnde venerant redire valentes, tot maiorum tormentorum globis obruerentur, vt aliquot cum rebus omnibus caperentur, nonnullæ demergerentur. Quod idem Prætorix suæ instare videns Boisotius, scapham expediri ad fugam iubet; in quam cùm armatus infiliret, tanta eum est secuta multitudo, vt oneri subsidens cum omnibus in fundum deferretur; duobus Boisotiis fratribus iam in Zelandia mari absumptis. Fuit hæc postrema ad Ziriczeam non exigua clades. Sumptus enim ingentes ad armandam classem rebúsque necessariis instruendam Orangius fecerat, qui pro maiori parte hoc conatu periere. Vnde in posterum de Ziriczea retinenda desperans, nil ampliùs tentauit. Interea Regiis litteris animati Statuum Consiliarij, communibus suffragiis Petrum Ernestum Mansfeldij Comitem, Ducatus Lutzenburgij Præfectum, exercitus Regij nominant Imperatorem, vocatumque Bruxellam, multis cum eo diebus de pacis belliq; negotiis pertractantes, fideliter ac pacatè Belgas regebant; cùm tandem Ziriczeani ad extrema redacti, missis ad Mondragonium Legatis, potestatem proficiscendi Bruxellam, transigendique cum Ordinibus obtinuerent. Vnde cum litteris ad Mondragonium reuersi, reperiunt conditiones in eius potestate constitutas, excepto, ne Hispanorum, sed suam Wallonum legionem Ziriczeam introduce-

1576

*Concilio
Status de-
mandat ad
tempus
Rex Pro-
uincias.*

*Diligenter
urgent ob-
sisionem
Ziriczean-
am, &
qua spe.*

*Extremè
Orangiani
Ziriczea
succurrere
conantur,
sed frustra.*

*Petrus Er-
nestus Co-
mes Mans-
feldius,
dictus im-
perator
Regij exer-
citus.*

*Ziriczeani
cum Ordi-
nibus tras-
igere petut.*

1576
Leges dedi-
tionis Zi-
riczeana.

ret. Ceteræ conditiones hæc fuerunt: Præfidiarius miles, ciuésque qui vel-
lent, cum armis ac impedimentis in tutum deducerentur; qui manere vel-
lunt, liberè rebus omnibus saluis possent. Soluendis Wallonibus vr-
bem ingressuris certis temporibus ducenta millia florenorum Mondra-
gonio numerarent. Tormenta maiora omnia cum apparatu, nauésque
in portu ac vrbe repertas traderent. Hæcque datis vtriusque obsidibus
subsignarunt, & 2. Iulij, exeuntibus cum Præfecto Arnolfo Dorpio
Orangianis, Mondragonij legio duorum millium quingentorum vi-
rorum Ziriczeam intrat, eamque Regij iuris cum vniuersa Scaldia, Du-
uelandia, vicinisque insulis minoribus facit. At Hispani videntes, recep-
tis in vrbem Wallonibus, se excludi, summamque ducetorum millium
florenorum vix præfidiariis suffecturam, cum vrbis direptionem animis
propoluissent, iterum in seditionem versi, tumultuosissimè aliquot an-
norum stipendia magnis clamoribus exposcere incipiunt; & quidquid
Mondragonius, Dauila, Chiappinus Vitellius, ceterique legionum co-
hortiumque Præfecti admonerent, rogarent, precarenturque, audire no-
lebant, sed quæ in Scaldia ac Duuelandia reperiebant, in prædam verten-
tes, iter Brabantiam versus instituunt, euerso omni Ordinum Præfecto-
rumque consilio, qui exercitu in duas partes diuiso, hac Walchriam, alte-
ra insulas Scaldiam inter ac Dordracum iacentes inuadere flore æstatis
constituerant. De seditione hac ita Mendosa ipse Hispanus in sua Hi-
storia Gallica: Negotium centum millium florenorum tractandorum
in manu erat Ioannis Nauarretti Hispani Quæstoris. Sed antequam pe-
cuniæ expedirentur, in seditionem versi sunt Hispani legionis Waldæi,
insulamque deserentes, prætexebant miserias, quas ibi sustinere se dice-
bant. Qua secessione & tumultuatione oblitus sunt honoris quem acqui-
sierant in felici successu tam molestæ & periculosæ obsidionis. Et non-
nullis interiectis: Seditiosi itaque Hispani numero mille sexcenti veniunt
in Brabantiam, iunctis eis etiam reliquis Baldæi cohortibus. Hæc ille.
Mirabilia Dei consilia, & verè, teste Dauide, abyssus multa. Nondum
enim, ô Belgæ, nostra maiorumque delicta pro merito erant expiata; su-
pererant diuinæ iustitiæ adhuc temporariæ sumendæ pœnæ, vt euade-
remus sempiternas. Adeo enim Orangij sociorumque animi, expugna-
ta Duuelandia ac Scaldia erant consternati, vt qui Bredanas reiecerant
pæcis conditiones, nunc in deteriores faciliè consensuri viderentur. Verè
enim considerabant, captâ Ziriczeâ, separatam esse Hollandiam à Zelan-
dia, ac proinde faciliorem Regiis vtriusque fore recuperationem, eo ma-
gis quod in medio Hollandiæ præter Amstelodamum adhuc Harlemum
obtinerent, Buram quoque, Oudwateram ac Schoonhouium. Sed ecce
dum Orangiani consilij inopes, quò se verterent, quibusve primùm ob-
uiam

Hispani
iuxta Zi-
riczeam
iterum ali-
quot an-
norum sti-
pendia po-
scent.

De hac eo-
rum tu-
multua-
tione ver-
ba Mendo-
sa Hispani.

Sandè tunc
insignis oc-
casio rei
benè geren-
de amissa.

uiam irent, ignari dubitant, Orangio nuntiat, pedites equitesq; Hispanos Italosque in seditionem versos, deserta Scaldia vniuersaque Zelandia in Brabantiam reuerti, ac a nemine, pulsus Prefectis, sedari posse, nisi debita soluerentur stipendia. Animo igitur erectus suos consolatur, videre se aiens tempus, quo amissa nullo negotio recuperarentur. Fugati Hispanorum Prefecti partim cum Iuliano Romero Liram Brabantiae, partim cum Sanchio Dauila ad arcem Antuerpianam, cui is preerat, abire, Chiappino Vitellio excepto, qui eger cum militibus a Scaldia nauigio vectus, in eodem circa pagum Lilloo expirauit, liquefcentis omenti abdominisque copia cordis calorem motumque extinguente. Seditiosi Hispani Itali que pedites equitesque, post paucos dies Bruxellam delati, admitti se posse sperabant. Sed quod precurrens fama clamaret eos debita Bruxellae stipendia quaesituros, ut alij pridem Antuerpiae; & quod a nonnullis adiciebatur, eos in ciuium sanguine manus suas loturos, consternati ad arma ciues, portas vallumque replerant, ac vim vi repellere velle demonstrabant, tanto ordine ac consensu, ut Hispani, desperato introitu, Willebroucki pago inter Bruxellam & Antuerpiam considerent; ubi ad eos Bruxellam missus Mansfeldius placare conatur, promittens primos fore, qui de auro quod ex Hispania Indies expectabatur, stipendia essent accepturi. Irrideri se censentes, discedere eum arma concutientes iubent. Tum vigesimo primo Iulij obscura nocte, eodem loco Scaldim traicientes, in Flandriam deferuntur, ac pacato modestoque agmine profecti, vigesimo septimo summo mane circa oppidum Alostum exiguum, sed munitum, ac opulenti agri primarium, peruenerunt; ubi a ductoribus aliquot eius loci agricolis, muneribus promissisque in partes adductis, seu potu obrutis, edocti, ubi fossae eius oppidi parum aquae haberent, ea parte muros transcendunt, ac paucis defensionem parantibus interfectis, proxima effracta porta omnes intromittunt. Cecidere ciues non ita multi, quod in neminem nisi vim parantem ferrum stringerent, sed sclopeta saepius exonerantes, clamoremque ingentem edentes, populum animis consternatum intra edes continebant; inde cum forum, vias, portas, vallumque iusto muniissent presidio, quo quemque fors ferebat, diuertebantur, ciuiumque bonis ac corporibus ut bello captis utebantur. Tum in agros effusi, rusticos hebdomadarias contributiones soluere cogunt. Bruxellani hac de re certiores facti arma rapiunt, ac custodias locis necessariis ponunt, vim extra, prodicionem intra urbem verentes, sciebant enim non paucos Hispanis esse amicos ac fautores. Accidit tum ibi trigesimo primo Augusti quiddam crudele, & tumultuum magnum incentiuum. Forte fortuna in via Canterstena, haud procul templo diuae Magdalenae, ferocibus aliquot adolescentibus ab Orangianis clam incitatis, tu-

1576

Orangius audita hac tumultuatione reseruit animum.

Prefecti ab Hispanis pulsati, alij alio se conferunt; Vitellius in itinere moritur.

Frustrà Mansfeldius pacare studet Hispanos in Willebrouck.

Seditiosi Hispani Alostum occupant.

Cogunt vicinos omnes ad hebdomadarias contributiones.

1576

multúsque causam quærentibus, fit obuiam Scriba Doctoris Hieronymi Rhodæ, qui in locum Vergæ Præses Concilij turbarum successerat: exprobrât dixisse eum se cum ceteris Hispanis manus in ciuium sanguine loturum, negantísque os verberantes, antequam gladium educere posset, multis vulneribus confossum, domesticis sepeliendum relinquunt; auctíque numero ad Aulam pergunt, Gubernatorésque; vt proditores interfici suadent. Sed Catholici numero in vrbe superantes, apertè indignú facinus detestabantur: quæ causa fuit, quare tandem singuli paulatim ad sua dilaberentur. At Regij Gubernatores his intellectis, verentes, ne populus semel scelere animis concepto, indignum quid in se aliquando quoque tentaret, conuocato totius Aulæ Concilio, præsentè Mansfeldio, decretum faciunt, quo seditiosos milites cuiuscumque nationis, Regis Belgarúmque hostes declarabant, ac ab omnibus vt tales iure tractari posse denuntiabant: qua publicatione ciues contenti, nec ampliùs malè de Gubernatoribus sentientes, ad operas constitutásque vrbis vigilias singuli è Magistratus disciplina rediere. Intereà Hispani Aloftani pedites equitésque exeuntes, arcem Likerkiam tribus tantùm Bruxellâ miliaribus distantem deditione occupant, & vsq; portas Bruxellenses quotidie excurrunt. Quare Gubernatores Regij aliquoties ad eos miserunt Arschoti Ducem ac Comitem Mansfeldium, postremò & Præsídè Rhodam, vt accepta stipendiorú parte, pax cum iis iniretur. Sed nisi plenè iis persolutis, cum decedere Alofto nollent, Arschotano ac Mansfeldio Bruxellâ redeuntibus, inanis fuit Legatio, Rhoda Alofti cum Hispanis manente. Non enim post Scribæ sui cædem Bruxellanis se fidebat, sed mille ex eo tempore rationes abeundi quæsierat; itaque hac nunc oblata, redeundum non statuit. Exinde Aloftani Bruxellanis etiam infestiores, faciliè effecerunt, vt populus ab Orangianis vehementissimè per certos homines Cornelium van Straten Aduocatum & alios concitatus arma caperet, proditos se à Regiis Gubernatoribus vociferantes: clam enim Arschotum ac Mansfeldium nomine Gubernatorum, Aulicorúmque omnium, per causam sedandorum Hispanorum, cum iisdem conuenisse, vt non Belgicarum solùm Prouinciarum libertatis studiosos, sed & ciues omnes iugum accipere Hispanicum, stipendiáque numerare cogerent. Apparere rei veritatem, quòd Præses Rhoda cum omni familia, per speciem placandi Hispanos, eorum dux esset factus. Tum Orangius, vt faciliùs, quod quærebat, per fautores suos perficeret, contra externam vim ac internam prodicionem, vt populo persuadebat, Glimesium Brabantix Baillium cum cohorte trecentorum sclopetariorum, quam recens Brabantix Ordinum iussu sumptúque contra excursions Hispanorum conscripserat, in vrbem admitterent, suadet. Qui vocatus cum Hesio, Berfelio,

*Scriba
Rhodæ Hi-
spani cru-
deliter
Bruxella
trucidat-
ur.*

*Regij Gu-
bernatores
seditiosos
milites ho-
stes decla-
rant.*

*Seditiosè
Aloftani
Likerkam
quoque oc-
cupant.*

*Bruxellen-
ses conclamant se à
Gubernatoribus
Regiis pro-
ditos.*

*Orangij
fautores
suadent
Glimesium
cum milite
in vrbem
adiocare.*

Berselio, aliisque quibusdam, urbem cum cohorte intrat; & ecce quarto Septembris paulò ante meridiem cum ea ad Aulam delatus, conclaus ostium, ubi Regij Gubernatores erant congregati, pulsat. Non admissus, ingentibus ferreis malleis, effractis feris, pessulis ac obicibus, cum milite intrans, eos se nomine Belgij Ordinum captiuos abducere iussum ait, ostensisque tabulis docet. Ière constanti vultu Comes Mansfeldij, Comes Barlaymontij, Sasboutius arcani Concilij Præses, Doctor del Rio, Doctor Foncquius, Christophorus Assonuilius, Secretarius Berti ac Scarenbergius, cum aliis aliquot, quasi clam cum Hispanis contra Belgarum libertatem sentirent; ac pars in domo dicta Panaria, pars aliis locis fidelibus custodibus traduntur. Ciues Bruxellani captiuitate Regiorum Gubernatorum variè pro iudiciorum diuersitate afficiebantur, cum inter hæc nuntius adfertur, Philippum Egmondij Comitem, postremi Comitum iussu Albani interfecti filium natu maximum, ex aula Cæsaris Maximiliani Secundi, ubi à patris morte in hoc vsque tempus octo annis honestè fuerat educatus institutusque, ad Belgas properare. Lætantur Bruxellani passim, quòd eum, utpote in aula Cæsaris institutum, Regi fidelissimum expectabát futurum: Orangiani contrà in patris vindictam suas partes futurum, Hispanosque per omnem vitam odio persecuturum nõ dubitabant. Vrbi appropinquantibus obviam extra portam procedunt triginta peditum signa, Magistratus ac Ordines ipsi Brabantia; exonerantur sclopetis, campanæ pulsantur, à templo ad ædes Egmondias, ubi eum mater, fratres ac sorores expectabant, deducitur, totaque vrbe diem festum agunt. Proponebant enim animis eum sibi Ducem contra Hispanos, patrèque non minùs fortem felicemque futurum sperabant: quod & causa fuit, ut congregati tunc Bruxellæ Brabantia; Ordines facillimè à populo obtinerent semel decimi ac vigesimi nummi rerum omnium venalium solutionem, aliisque quædam ad iustas militum copias contra Hispanos conscribendas. Iam Glimius, captiuitate Regiorum Gubernatorum apud populum ac nouarum rerum auidos clarus, nominatusque Brabantia; Prætor, iusta stipatus militum manu regionem perambulabat, impediturus seditiosorum Hispanorum excursiones ac deprædationes, cum duodecimo Septembris nuntiatur, medio inter Louanium ac

Capit ille nomine Ordinum Regios Gubernatores.

Interea venit Bruxellam ex aula Cæsaris Philippus Egmondus.

Acclamatur vindex paterna necis futurus contra Hispanos.

Nuntiatur Hispanos omnia inter Louanium & Thenas depradari. Cœunt copia Ordinum ad eos opprimendos.

1576

tes, qui ex variis Belgij locis ibi humanioribus disciplinis operam dabāt, captisq̄ue armis, die 13. Septembris Glimianis se iunxere, tum & institores nonnulli comitantur, certam victoriam prædāmque sibi pollicentes. Hispani die sequenti, aduentu eorum cognito (nam Louanij medio die & integra nocte substiterant) dimidiam equitum suorum partem in propinquo nemore exiguo, sed vmbroso ac opaco, abdunt, ceteri pedites equitesque lento passu obuiam Glimio profecti, per sclopetarios pugnā ordiuntur, donec aduentu hastatorum peditum equitumque Glimianorum premi se Hispani simulantes, seruato ordine pedem referunt. Instant ardentissimis animis tyrones ac voluntarij, donec nemus trasgressi, qui pedes retulerant stare, ac acerrimè à fronte pugnare inciperent, auditusque simul à tergo inuadentium equitum clamor. Quare se à fronte, à tergo ac lateribus Glimiani cædi sentientes, fugam circumspectant, primique tyrones equites eam ineuntes, mediam peditum suorum aciem perequitantes, Hispanis equitibus concidendam reliquere. Ordinaria equitum turma, peditum equitumque suorum clade conspecta, relicto hoste Louanium rediit. Periit inter alios Ferdinandus Vander Dilfius Glimianæ legionis Legatus, ac cum eo non pauci milites, ciues studiosique Louanienses. Glimius cum iis qui euaserant Bruxellam reuersus, populari seditione excipitur, quæ mox fuit sedata, publicato Edicto quo omnes Hispani iisque seruientes spatio viginti quatuor horarum vrbe cum vxoribus, concubinis ac liberis exire iubebantur, nisi pro Magistratus arbitrio puniri mallent: deinde ciues armis carentes, certa constituta pœna, vt ea parent, iubentur. Inter hos conatus, Ordines, antequam iusto exercitu Hispanis bellum inferrent, Sanchium Daualam arcis Antuerpianæ Præfectum, diuersis scriptis litteris eò perducere conabantur, vt acceptis stipendiis, tradita arce, cum omnibus Hispanis impedimentisque Belgio excederet. At is iam dudum animo præuidens, tale quid Ordines præ manibus habere, inito fœdere cum Fronsbergio, Pouluillero, ac Carolo Fucquero, Germanicarum legionum Præfectis, inuicem promissere, seruata Regi fide, Ordinum tacitè iunctæ cum Orangio Gubernationi (de qua mox clariùs) se opponere, ac in hanc rem legiones circa Antuerpiam conuenire iubent, omnem in vnum corradentes, iis soluendis, quam poterant, pecuniam. Sed non paucas cohortes, earumque Præfectos Orangianorum artibus circumuentos parum morigeros reperiébāt: timebant enim, ne si Regi fidem seruassent, ab Ordinibus hostes declarati cum Hispanis proscriberentur. Existimabant enim Regem non Hispanis, sed Ordinibus consentire; quòd non solum maxima Belgarum Procerum vtriusque conditionis pars, sed etiam Haurechij Marchio recenter ex Hispania veniens cum Ordinibus faceret; iique Rassingemij

*Hispani
velitando
retrocedunt,
quòd oppug-
natores in
insidias
trahant.*

*Milites
Ordinū ab
Hispanis
insignem
cladem ac-
cipiunt.*

*Pergunt
sumultuari
Bruxel-
las.*

*Frustrā
Ordines
præsidium
Antuer-
piense sibi
deuincire
nituntur.*

*Multi exi-
stimant
Regem non
Hispanis,
sed Ordini-
bus fauere;
& quare.*

Domi-

Dominum in Hispaniam ad Regem, rationem eorum quæ agebantur redditurum, amandassent. Et primi quidem Hannones se Brabantis iunxerant, deinde secuti Artesij, Namurcæi ac Flandri, inito fœdere (Vnionem perpetuam appellarunt) Philippum Crouiacum Arschoti Ducem confœderatarum Prouinciarum belli Imperatorem nominarunt, donec primis Generalibus Comitibus placuisset aut displicuisset, varios mittentes Legatos ad vicinos Principes ac Respublicas, qui docerent, Ordinum confœderationem non esse rebellionem nec coniurationem, sed consensum bonorum proborumque omnium pro tuenda Belgarum libertate ac priuilegiis, propulsandisque Hispanorum contumeliis, iniuriis ac iugo. Itaque cogebantur ab Ordinibus peditum equitumque copiæ quàm maximæ; conscribebant legiones Egmondus, Hezius, Berselius, ac alij. Iam Comes Reusius Flandriæ renuntiatus Gubernator, collectis partim veteranis finium Artesiæ præsiariis, partim tyronibus, cum duodecim peditum signis à duodecimo Septembris non longè ab arce Gandensi confidebat, ne Alostani arce illa simul potirentur: quin cum Flandri non satis Reusio fiderent, signatis tabulis vigesimo primo eiusdè Septembris ad Principem Orangium in Zelandiam Dominum d'Au-
xij, Comitibus Bossuuij captiui fratrem, & Michaëlem Backerum Aduocatum pro auxilio ablegarunt: venitque paulò post ad obsidendam ar-
cem ex Zelandia Tempelius cum octo Orangianis cohortibus, nonnullisq; maioribus tormentis. Interea Mondragonius eiusdè arcis Gandensis Præfectus, cuius & vxor ibi erat, cum nonnullis suorum ex Ziric-
zea illuc tendit; sed nihil pauci contra multos valuerunt: plures etiam suorum videntes tantas turbas, in seditionem versi, & variè dilapsi, non multò post Ordinibus nomina dederunt: ita factus est facilis & liber O-
rangianis in Flandriam & Brabantiam aditus. Non multò post ex Ordinum copiis tria circiter millia Wallonum Walemi (pagus est exiguo mil-
liari ad Netham amnem Mechliniâ distans, tribus Antuerpiâ) munitio-
nem idoneo loco facere incipiunt, Antuerpiensis arcis Hispanos à Lira-
nis & aliis separaturi. Sed Iulianus Romerus Liram itinere magno mil-
liari Walemo distitam obtinens, cum quadringentis Hispanis eò profe-
ctus ante auroram inexpectatus duobus locis munitioem adortus, at-
tonitos Ordinum tyrones, post breuem pugnam, capta munitioem, in fu-
gam agit, cæsis circiter quadringentis, ac in flumine non paucioribus suf-
focatis. Huic accessit & alia Ordinum clades, Octobris vigesimo. Erant
Traiecti ad Mosam Regis nomine in præsidio aliquot Hispani, pluresq;
Germani legionis Obersteinij. Magistratus ac ciues ab Ordinibus per-
suasi iungere se communi causæ cupiebant. Vi non poterant. Arte igitur
agendum rati, donis ac ingentibus promissis Germanorum Præfectos,

1576

*Pro liber-
tate con-
fœderan-
tur Bra-
bantis etiã
alij.*

*Vocant in
auxilium
Orangia-
nos.*

*Muniunt
se Ordinum
milites in
Walem.*

*Accipiunt
cladem ab
Hispanis
qui Liram
tenebant.*

1576

*Traiectum
ad Mosam
conatur se
iungere Or-
dinibus.*

deserto Rege, Ordinibus vt nomina darent, clàm persuaferant: ij facile milites ad idem faciendum pro parte induxerant. Quare ciues Germanis iuncti, ab Hispanorù Præfecto Montesdoqua petunt, Ordinibus dent nomina contra feditiosos Hispanos, aut cum rebus omnibus vrbe exeât. Montesdoqua se imparem ciuibus Germanisq; agnoscens, ea conditione exitum pollicetur, vt Wicæ & in suburbiis manere liceat, donec tutò abire posset. Permittunt. Rebus omnibus conuasatis, ex vrbe in minus oppidum Wicam venit, eaque occupata, iustum abeundi præsidium se expectare dicit. Cùm eiicere non possent, simulant se contentos, omnium officiorum genere excolentes. Interea Magistratus Montesdoquio subdolè spem facit, ciues ac Germanos, desertis Ordinibus, facili negotio ad Regis auctoritatem reduci posse, si in urbem ad ædem Prætoriam venire tractandi causa dignaretur. Vbi etsi Montesdoquius eis parum fideret, ne tamen per se stetit tantæ rei felix euentus diceretur, sorti eam committit, non petitis quoque vadibus, ne eos offenderet. Sed ædem publicam vix ingressus, non viso Magistratu, nec Germanorum Præfectis, captus custodiæ mandatur. Martinus Ayala eum cum aliquot sclopetariis comitatus, vi eum educere conatus, vrbe eiicitur. Occuparat prudenti consilio Montesdoquius ante aliquod tempus turrim vrbs portæ hærentem munitissimam, iustoque præsidio ac comœatu prouiderat, iusseratque eam ad extremum vsque defenderent, breuî enim auxilium ad futurum. Scripserat enim Antuerpiam Dauilæ ciuium Germanorùmque defectionem. Is effecit, vt Alonfus Vergas cum aliquot equitibus, ac Ferdinandus Toletanus legionis Hispanorum Præfectus, cum dimidia legione Montesdoquio in auxiliû proficiscerentur: qui citato passu properantes, ne tantæ vrbs amissione res suas Regiasque in arctum redigerent, tempore superuenere, egressusque è turri Hispanus miles, eos de vrbs statu plenè edocuit. Vergas intelligens, dictam turrim portæ vrbs adhærere, collectis vndique scaphis lembisque Toletani pedites Mosam traducit; equites partim pontonibus, partim repertis vadis trāsire. Mox portæ ostium, cuius turrim occupabant, Hispani incendunt: ignem extinguere, aut maioribus attractis tormētis Hispanos pellere ciues conati, à mosquetariis è turri interficiebantur. Intranses igitur Hispani vrbs vigesimo Octobris, duobus locis Germanos ciuesque muniisse se reperiunt. Sed igne in proximas domos coniecto, tum etiam inuadentes armis relinquere munitiones coegerunt. Periere non pauci ferro, igne & aqua. Hispani verò vrbe potiti eam diripere, non parum commilitones, qui Antuerpiæ, Liræ, Alofti, ac aliis locis erant, tantæ tamq; opportune vrbs accessione recreantes, Ordinum verò fautores insigniter terretes. Ante mensem, vt diximus, Ordines, auxilio simul Orangianorum arcem

*Subdolè
ibi capitur
Montesdo-
qua Hispanus.*

*Opportundè
Hispani
turrim
quandam
vrbs occu-
pabant.*

*Accessit &
à foris illis
auxilium.*

*Itaque ar-
mis sibi
Traiectum
vinducant,
ringētibus
Ordinibus.*

arcem

arcem Gandensem obsidere cœperant. Venerat eò quoque duodecimo
 Octobris Aldegondius & alij Orangiani Legati, cum Legatis Ordinum
 de pace acturi; sed vnum Ordines anxios habebat, qua ratione Dauilam
 cum Hispanis arce Antuerpiana, cum promissis corrumpi non posset,
 eiicerent. Erant Antuerpiæ cum Ordinibus sentientes Carolus Philippus
 Croniacus Haurechi Marchio, Fredericus Perenotus Champagneij Ba-
 ro vrbs Præfectus, cum aliquot cohortibus; Obersteinij Comes cum
 maiori legionis suæ parte; de quorum fide Ordines certi, Philippum Eg-
 mondij Comitem, Hesium ac Berselium cum recenter conscriptis legio-
 nibus, Mechliniâ, Bruxellâ, Louanio ac vicinis locis è præfidiis euocatis,
 Antuerpiam proficisci iubent, sequi que Beuerum suo cum equitatu, ac
 ordinariorum turmarum equites trecentos, Egmondium omnibus præ-
 ficientes. Cum Duffelam venissent, duobus diebus à Iuliano Romero
 ad flumen Netham detenti, tandem nauibus Mechliniâ aliisque locis
 adiuti, pulsas Romerianis, copias transmittunt, rectaque Antuerpiam per-
 gentes, cum ad urbem vltimo Octobris peruenissent, duobus diebus,
 clausis portis non sunt admissi, quòd Haurechius, Obersteinus, Cham-
 pagneus cum Magistratu ac Collegiorum Tribuumque Præfectis, qua
 ratione Arx foret oppugnanda, ac ab vrbe separanda, consultarent. Tan-
 dem rebus constitutis, Egmondioque admonito, tertio Nouembris eum
 cum peditatu ac equitatu apertis portis intromittunt. Inceperant ante
 aliquot dies Antuerpiani via præcipuè à D. Michaële dicta, ac aliis ab Ar-
 ce ad urbem ferentibus, fossas ducere, vallum erigere, omniâque moliri,
 quæ Hispanis ex Arce urbem inuadere volentibus impedimèto esse pos-
 sent. Hæc augere auxilio Egmondianarum copiarum magno hominũ
 numero conantur. Sed impediti ab erumpentibus singulis momentis
 Hispanis, parum profecere. Creuerat interea Hispanorum numerus ex
 omnibus locis ad Auilam conuolantium; in itinere erant Traiectenses
 & Lirani; soli Alostani urbem suam præsidio nudare non audebant. Eo-
 dem die erumpentes cætum Hispani duce Ortio in ciuium munitiones,
 quinquaginta circiter occisis, ascenderunt, & visis operibus in Arcem re-
 uertuntur: inde tanta vis globorum vniuersam vastabat urbem, vt nus-
 piam ferè ciues militesque essent tuti. Quorum tormentorum reboatu
 Alostani exaudito, oppugnari commilitones suos Antuerpianos pro
 certo habentes, breui habita deliberatione decernunt post Solis occasum
 Antuerpiam proficisci. Oclusis igitur Alosti portis, conuasatisque re-
 bus omnibus, relicto Alosto, Willebrouckum contendunt, nemineque re-
 sistente, repertas naues (quæ ibi semper sunt) intrantes, flumen traiciunt,
 ac ante Solis ortum Arcem, cum iis qui Lira ac Traiecto veniebât, Poul-
 wilerijque legionis parte, intrant. Ferebatur, si Ordines vnicam peditum
 legio-

1576

*Multum
discepiant
Ordines
quomodo
Antuerpiã
sibiasserãt.*

*Mittunt ed
ingentes
copias.*

*Intrant co-
pia Ant-
uerpiam,
Egmondio
Præfecto.*

*Erumpen-
tes ex Arce
Hispani,
impediunt,
ne ciues se
muniant.*

*Intrant
Antuer-
pianam
arcẽ multa
Hispanorũ
auxilia.*

1576

legionem ac quingentos equites è regione Willebroucki misissent, Hispanos non facilè flumen amplum profundúmque transmissuros fuisse, aut certè tanto cum damno, vt qui Antuerpiam euasissent, de inuadenda vrbe non facilè cogitassent. Depositis igitur impedimentis, ac lagenulis puluere bellico impletis, omnibus ad pugnam anhelantibus, nil præter vini haustum vnicum ac alterum singuli sumpsere. Voto enim, vt fama est, Alosto exeuntes se obligarant, cibum non sumpturos nisi capta Antuerpia, aut simul omnes pugnando occubituros. Quod cum Dauilæ esset nuntiatum, qui vt corpora cibo reficerent, enixè institerat, instructis aciebus dat exeundi ac pugnae signum; atque ita omnibus maioribus tormentis in munitiones viae Michaëlianæ exoneratis, paucissimis in Arce manentibus, circiter quinque millia peditum simul & equitum in Ordinum copias ciuiúmque cohortes magnis animis quarto Nouembris circa meridiem erumpunt. Ferebant in galeis frondentes, quos in itinere carpserant, ramos, vt se Germani contra Obersteinianos internoscerent. Primi qui obstitere, Egmondij legionis milites fuerunt, in qua aliquot veterani erant Franci, ceteri omnes tyrones, ac aliquot Obersteinij milites, sed qui statim concepto timore, ob inuadentium tot Hispanorum ardorem arma abiecturi videbantur, nisi Hefij ac Berselij legiones in auxilium adductæ, pudore eos stare pugnaréque coëgissent. Sed & hi pro maiori parte tyrones, Hispanorum non ferentes impetum, intra urbem desertis munitionibus se recepere. Egmondus in prima pugnans acie, cum ceteros sequi aut nollet, aut non posset, in D. Michaëlis Abbatiam cum Francis confugit: sed vndique Hispanis eam inuadentibus, cadentibusque ferè omnibus pugnando Francis, captus ad Arcem cum Cappersij ac Goigneij Dominis perducitur, prima militiæ rudimenta infelici tyrocinio ponens. Abbatiam in potestatem cum Egmondio ceterisque redactâ, Hispani ad vrbis interiora pergentes, ad templum diuæ matris ac virginis Mariæ, quod est in vrbe summum, perueniunt, ac ultra Hefij, Berselij, ac Obersteinij legiones supra octo ciuium millia in armis reperiunt, crescebatque numerus ex omnibus locis, adeò vt pressi Hispani, alio loco impeditis equitibus, pedem referre cogentur, ad vsq; portam D. Ioannis, olim ante auctam urbem extimam, tunc ferè in eius medio conspicuam, quam postea ciues diruerunt. Eam occupantes mosquetarij Hispani, ex ea ciues militesque repulere, donec aduecta quatuor ex Arce mediocria tormenta in ciues militesque exonerarentur, aduolantésq; vndique in vnum equites peditibus auxilio, lateraque ciuium inuadentes (erant enim supra mille veterani Hispani, Itali, Epirotæ ac Burgundi) omnes in fugam egissent. Sed sequentes Hispani, cum templum B. Mariæ prætergressi, ad forum maius venissent, nouas reperiunt ciuium militum-

*Mox, etsi
ex itinere
lassi, vrbe
inuadere
parant.*

*Prima pugna in via
a diuo Mi-
chaële di-
cta.*

*Capti ab
Hispanis
Egmondus,
Cappersius
& Goi-
gneius.*

*Accurren-
tibus vn-
dique ciui-
bus Hi-
spani non
nihil re-
tardantur.*

litumque Obersteinij manus, ædemque Prætoriam ciuium mosquetariorum plenam; à quibus non pauci sternebantur ac vulnerabantur Hispani. Quare eorum calones ac lixæ, qui stramen aridòsque fascies in eum usum ex Arce portauerant, iis incensis, eadem Prætoriam anno 1560. è fundamentis ingenti sumptu extructam, cum proximis ciuium ædibus circiter quadraginta absumpsere, omnèsque hac ratione propugnatores profligauere. Hinc ad forum delati boarium, nouas inueniunt copias, sed quæ ciuium militumque ad ædem Prætoriam intellecta clade, concepto pauore, vix tentata pugna in varias partes diffugere, nec amplius quisquam tota vrbe Hispanis se opposuit. E foro boario Haurechius ac Champagneius, Hesus & Berselius in nouam fugientes ciuitatem, conscensis nauigijs in Zelandiam ad Orangium se recepere, idemque conatus Obersteinij Comes, cum in proximam desiliisset nauim, tantusque eum sequeretur hominum numerus, vt nauis oneri subsideret, cum multis ad fundum delatis, & ipse armatus suffocatus est; periit in aquis quoque Beurius. Cecidere è ciuibus ac militibus Ordinum amplius quinque millia, ex Hispanis circiter ducenti. Accidit hæc clades quarto Nouembris. Exinde Hispani ad prædam & crudeles extorsiones conuersi, nil opulentissima in vrbe intactum reliquere, sed eam tribus inprimis continuis diebus deprædantes ac spoliantes, incredibiles congestere, ac mox iterum plures lusu alex dilapidauere opes. Prædando, torquendo, vim inferendo, lassii potius quam satiati, tandem amplexa quiete, ædes vbi diuerterent, singuli pro voluntate legunt, diligenter contra Ordinum milites qui in vicinis hærebant pagis excubantes; donec vigesimo sexto Martij anni sequentis Arcem simul & urbem, vt dicemus, relinquerent. Post paucos dies direptæ Antuerpiæ, nuntiatur Ioannem Austriacum Caroli Quinti filium notum, à fratre Rege Philippo ex Hispania ad Belgas missum vt præfesset; peruenisseque Lutzenburgum eodem die quo capta erat Antuerpia: adducere autem Magistrum equitum Octauium Gonzagam, ac à Cõsilijs Escouedum Regis Philippi Secretarium, venisseque quatuor tantum virorum comitatu per Franciam in Burgundiæ Comitatum, indeque per Lotharingiam in Lutzenburgios, celeribus usum equis. Sciuerat dudum Orangius ac Ordines Austriacum à Rege Governatorem nominatum, sciebant quando Madrilio discessisset; quo comitatu, quibus cum mandatis. Igitur Orangius, cuius in messis à morte Requesenij insigniter in herba fuerat, cuiusque consilio ac nutu, quidquid ferè hæctenus Ordinum nomine actum gestumque erat, processerat, festinandum iudicabat, vt quod sub incude erat, ante Austriaci aduentum perficeretur. Et quidem hucusque in negotio pacis, quod Gandau inter Ordinum Delegatos & Orangianos, vt diximus, à duodecimo

1576

*Depugnât
ciues acerrimè ex
domo Senatoria,
donec ea
inceditur.*

*Vix deinde
pugnati; Duces ipsi
fuga sibi
consulunt.*

*Numerus
caforum,
& magnitudo cladis.*

*Adest Io.
Austriacus, designatus Belgij
Gubernator.*

*Itaque Orangius
festinandum
in negotio
pacis Gandau
censet.*

Octo-

1576 Octobris agebatur, non pauca nec exigua difficultates se obiecerant: at nunc Antuerpia tam crudeliter ab Hispanis direpta, pax coit octauo Nouembris his legibus: Primò, Offensiones, iniuriæ, delicta & damna quæcumque turbatum causa inter Prouinciales, qui hoc tractatu comprehenduntur, facta tamquam non facta reputabuntur. Secundò, Promittunt Ordines Brabantia, Flandria, Arthesia, Hannonia, &c. Princeps quoq; Orangius & Ordines Hollandia & Zelandia cum suis Fœderatis, se mutuò posthac seruaturos, & à suis seruari curatuos inuiolabilem pacem, & auxilia mutua consilio, facultatibus & sanguine collatuos, ad expellendos in primis Belgio milites Hispanos, & quoscumque alios extraneos, utpote qui præter iustitiæ normam machinati sint Belgij Principibus & Nobilibus vitam eripere, Prouincialium opes inuadere, & populum Belgicum ad perpetuam seruitutem redigere. Tertiò, Statim post Hispanorum & reliquorum discessum, rebus omnibus sedatis, pars utraque curare tenebitur, ut Ordinum Generalium Conuentus celebraretur, eo ritu quo Caroli Quinti Augustæ memoriæ Imperatoris tempore celebratus fuit, cum hæ inferiores Prouinciæ hereditariæ in Regis nostri Serenissimi manus fuere translatae, ut de rebus Prouinciarum, & generaliter & specialiter in commune ordinetur, tam de Religione in Hollandia, Zelandia, Bomela & Fœderatis locis, quam de restitutione arcium, munitioum, machinarum bellicarum, nauium & aliorum ad ipsum Regem spectantium, sicut ad Regiæ Maiestatis commoditatem & Prouinciarum salutem conducere videbitur: neque ab vna neque ab altera parte vllum contradicendo, aut procrastinando fiet impedimentum. Id autem partes vtrimque planè fideliterque seruatum iri promittunt. Quartò, Habitatores & subditi vtrimque, cuiusuis status aut ordinis, liberè & securè poterunt vbique versari, ire atque redire, morari & negotiari, mercatorum aliorumque more. Hollandis interim & Zelandis, aut aliis licitum nequaquam erit extra Hollandiam, Zelandiam & loca iis Fœderata quidquam contra Catholicam Romanam Religionem aut eiusdem exercitium attentare, quemquam verbis aut factis irritare, vel offendere. Quintò, Ne quis tamen facilè reprehensionibus aut periculis obnoxius sit, decreta omnia olim contra hæreses promulgata, eorumdemque executiones suspendentur, donec ab Ordinibus aliter super iis fuerit statutum, saluo quòd non fiat scandalum, ut dictum est. Sextò, Princeps Orangius manebit Generalis maris Præfectus, & Regiæ Maiestatis Vicarius in Hollandia, Zelandia, Bomela, & aliis locis Fœderatis, absque mutatione vlla, nisi eiusdem Principis voluntate id fiat; donec post Hispanorum discessum Proceres Ordinum generalium aliter constituent. Septimò, Quod verò ad oppida

*Articuli
præcipui
Pacifica-
tionis Gar-
denss.*

*Decernunt
Ordines in
vniuersis;
etiam de
Religione
in Hollan-
dia.*

*Interim
Hollandi
quoad Re-
ligionem,
neminem
scandaliz-
ent.*

*Orangius
manebit
Gubernator
omniū
locorum
Fœderato-
rum.*

&

» & loca dictarum Prouinciarum quæ nunc illi non parent, attinet, mane-
 » bit hic Articulus suspensus, donec eadem oppida & loca cum reliquis
 » Ordinibus se huic concordie iunxerint, & Princeps Orangius in iis in
 » quibus se grauatos senserint, iis satisfactionem dederit, tam in causa Re-
 » ligionis, quàm aliis negotiis, ne vlla Prouinciarum segregatio fiat. Octa-
 » uo, Interim nulla Placita aut legis actiones in Prouinciis & vrbibus O-
 » rangio parentibus rata sint, præterquam quæ ab eodẽ Principe aut Con-
 » filio, & Præfectis locorum fuerint approbata, sine præiudicio tamen suo
 » tempore summi Regis Consilij. Nonò, Condictum prætereà, vt omnes
 » captiui dictarum turbarum causa, imprimis Comes Bossuuius, liberi di-
 » mittantur absque redemptionis vlllo pretio, soluto nihilominus captiui-
 » tatis sumptu, nisi redemptiones ante harum publicationem sint solutæ,
 » aut pactiones super iis initæ. Decimò, Prætereà vt omnes cuiuscumque
 » conditionis aut ordinis possessionem omnium dominiorum & bonorũ
 » in tali statu vt nunc sunt, recipiant: quod vt effectum reddatur, omnes
 » occupationes à principio turbarum anno 1566. factæ, sint rescissæ & irri-
 » tæ: omnia quoque scripta ad has causas spectantia ex commentariis de-
 » lebuntur; neque opus erit alio iuris adiumento quàm præsentis hoc tra-
 » ctatu, non obstantibus priuilegiis aut exceptionibus in contrarium qui-
 » buscumque. Vndecimò, Comprehenditur imprimis & præsentis benefi-
 » cio fruatur Comitissa Palatina, pridem vidua Domini Bredenrodij, in iis
 » quæ ad Vianam & alia loca spectant. Duodecimò, Similiter compre-
 » hendetur Comes Buranus in iis quæ attinent ad ciuitatem, arcem &
 » ditionem Buranam, quibus Comes post præsidiariorum abitum tam-
 » quam propriis perfructur. Decimotertiò, Diruentur columnæ, statuæ,
 » trophæa & alia signa, quæcumque à Duce Albano in infamiam & con-
 » tumeliam tam supra licitorum quàm aliorum sunt erecta. Decimoquar-
 » to & sequentibus Articulis vsq; vigesimum, multæ sunt particularitates
 » super variis incidentiis bonorum confiscatorum. ac deinde subiungitur:
 » Vigestimò, Omnes Prælati & alij Ecclesiastici, quorum Abbatia, Mo-
 » nasteria, Fundationes & residentiæ extra Hollandiam & Zelandiam sũt,
 » & tamen in iisdem Prouinciis sua habent bona, rursus proprietatem &
 » vsum eorundem bonorum habebunt, non aliter atque sæculares. Vige-
 » simoprimum, Verùm quod spectat ad Religiosos & Ecclesiasticos, qui in
 » dictis duabus Prouinciis & locis Fœderatis professi, initiati, & dotati sũt,
 » & inde abierunt aut absentes fuerunt, cum maxima pars bonorum ad
 » eosdem pertinentium sit alienata, iisdem posthac suppeditabitur decens
 » alimentum, aut bonis suis frui permittetur, pro Ordinibus siue Statuum
 » arbitrio, donec ad illorum vltiores prætensiones à Generalibus Ordini-
 » bus aliter fuerit constitutum. Vigesimosecundò, Omnes donationes &

Nulla quo-
 que ibi tā-
 nisper va-
 lebunt Pla-
 cita, nisi
 Orangy.

Omnia
 scripta var-
 tione tur-
 barum, ex
 publicis
 commenta-
 riis dele-
 buntur.

Diruentur
 quoq; om-
 nia tro-
 phæa ab
 Albano
 constituta.

Ecclesia-
 sticis Pro-
 uinciarum
 fœderata-
 rum decens
 alimentum
 præstabi-
 tur.

1576

dispositiones inter viuos vel causa mortis à priuatis personis factæ , qui-
 bus veri heredes dictarum turbarum aut Religionis causa à legitima sua
 successione exclusi, exheredati aut diminuti sunt, virtute presentium ha-
 bebuntur irritæ & nullius valoris. Vigesimo tertio, Quia verò Hollandi
 & Zelandi, vt belli sumptus commodiùs exsoluant, quorumlibet num-
 morum aureorum & argenteorum pretia valdè auxerunt, cōdictum est
 vt Ordinum Generalium deputati, quàm fieri poterit citissimè, genera-
 lem modum constituent pretiorum, vt concordia & negotiatio confer-
 uentur. Vigesimo quarto, Quod autem ab Hollandiæ & Zelandiæ De-
 legatis propositum fuit, vt totius Belgij Provinciæ generatim in se reci-
 piant exsoluenda omnia debita à Principe Orangio in duabus suis belli-
 cis expeditionibus contracta; quandoquidem Hollandi, Zelandi, iisque
 Fœderati se postremæ expeditionis, vt dicunt, sumptibus obstrinxerint;
 relinquetur hic Articulus iudicio & arbitrio Ordinum Generalium; qui-
 bus hæc, reliquis omnibus pacatis, exponentur ac declarabuntur, vt æqua
 ratione omnia decernant atque constituent. Vigesimo quinto, Huius
 concordiæ ac Pacificationis fœdere nequaquam comprehendentur, aut
 beneficio vtentur ditiones aut ciuitates aduersam partem fouentes, do-
 nec ipso facto se huic fœderi iunxerint: quod quidem ipsis, quando cum-
 que volent, liberum erit. In testimonium omnium, Delegati has præ-
 sentes litteras subsignarunt Gandau in Curia municipali die octauo No-
 uembris, anno millesimo quingentesimo septuagesimo sexto, à parte
 Ordinum Ioannes vander Lindius Abbas D. Gertrudis Louanij, Gisse-
 nus Timmermannius Abbas D. Petri Gandau, Matthæus Molartius
 Abbas fani D. Gislens, electus Episcopus Atrebatensis, Bucho Ayta Fri-
 so Archidiaconus Iprensis, Ioannes Mol Oetingæ Dominus, Elbertus
 Leoninus V. I. Professor Louanij, Petrus Beurius Flandriæ Consiliarius,
 Quintinus Prietzius primus Scabinus Bergis Hannoniæ, Ioannes Pe-
 nantius Consiliarius Ærarij Brabantiæ, Ordinumque Secretarius. A
 parte Orangij verò & sociorum Philippus Marnixius fani D. Aldegon-
 dis Dominus, Arnoldus Dorpius, Guilielmus Zulus à Nieuelt, Adria-
 nus Milius I. D. Orangio ac Curia Hollandiæ à Consiliis, Cornelius Con-
 ninx I. Licent. Orangio à Consiliis, Paulus Busius Ordinum Hollandiæ
 Aduocatus, Petrus Richius Vlissingæ Bailliuus, Antonius Sikelius Ze-
 landiæ Consiliarius, Andreas Iongius Consul Middelburgi in Zelâdia.
 Approbarunt hanc pacem etiam Doctores tam Theologiæ quàm Iuris,
 Academia Louaniensis (vt constat ex 2. Articulo Edicti perpetui initi-
 cum Austriaco 12. Februarij anni sequentis) saltem quòd pro præsentis
 retum statu (verba sunt Edicti) nihil Catholicæ Romanæ Religionis aut
 Regiæ auctoritati derogaret, sed è contrâ promoueret: mirabantur tamè
 non

*An debita
 O anzy
 geratur
 soluentur,
 postea de-
 cidetur.*

*Qui volēt,
 poterunt
 huic Pacifi-
 cationi se
 iungere,
 alias ea nō
 fruuntur.*

*Nomina
 Pacifica-
 torum, ex
 parte Ca-
 tholicorū.*

*Nomina
 eorum qui
 subscripse-
 runt pro
 Fœderatis.*

*Quin &
 Louanen-
 ses appro-
 bant Paci-
 ficationē,
 disputan-
 tibus tamē
 aliis in cō-
 trarium.*

non pauci, quomodo negotium definiēdi exercitij Religionis per tōtum Belgium ita suffragiis Comitiorum Generalium permetteretur, vbi duæ partes sunt sęcularium, & vna tantum Ecclesiasticorum. Confidebant quidem Hannonij, Artesij, Namurcęi, alij, seriò Catholici, se reliquos facillè numero superaturos; sed contrarium visum est, dum infrà anno septuagesimo octauo in Pace quam vocant Religionum, plus Caluinianis, dictis Reformatis, in Brabantia, Hannonia & aliis Prouinciis, vbi numquam vsus suę Religionis habuerant, concessum est, quàm Catholicis Romanis in sua antiquissimæ possessionis Hollandia & Zelandia. Nempe Catholicis illis Art. 3. tantum liberum permixtum est Religionis exercitium, & re ipsa nullum; aliis verò, dictis Reformatis, Art. 4. liberum & publicum, ac tandem plerisque locis totum. Adde, quod multis quoque displicebat, in præsentis Tractatu Pacis Gandensis Articulo tertio proponi exēplar Comitiorum Ordinum Generalium anni 1555. in quibus Cęsar Belgij Princeps nullum actum iurisdictionis exercuit, sed tantum consensum requisitum, vt hereditarias Belgicas Prouincias in filium vnicum transferret; hęc verò omnia auctoritate erant componenda. Exprimendum ergo erat potius quanta Principis & quanta Ordinum in Comitibus futuris futura esset auctoritas. Gandenses, pace firmata, Arcem suam ante mensem, vt diximus, obsessam, duobus locis tormentis quassatam, facta ruina inuadere parant. Quod videntes Hispani, qui intus erant, numero pauci, cum nullus subueniret, exposito colloquij signo transigunt, vt cum impedimentis gladioque laterali exeuntes tuto Peronam Franciæ deducerentur, quod & factum est vndecimo Octobris, auxiliatore maximè Præfecto Mottio, & Arx Gandensis paulò post funditus est euerfa. Sub idem tempus Valenchinenses, exiguum in sua Arce Hispanorum esse præsidium scientes, paucosque in vrbe Germanos, verentesque ne missum Antuerpiã auxilium eos iugo Hispanico innecteret, ab Ordinibus opem petunt. Signa octo Wallonum legionis Rennebergij Comitibus mittuntur: de quibus admittendis aut remittendis Magistratus cum Germanorum Præfectis in æde Prætoria disceptas, cum conuenire non possent, decernitur, Germani omnes in forum armati conueniant, communiq; sententia aliquid statuunt. Fit ita. Sed iam antea Magistratus cum Tribuum Collegiorumque Præfectis conuenerat, Germanos in foro congregatos vndique armati obsiderent, maioraq; tormenta ad maiorum viarum introitum exitumque constituerent. Quæ cum diligenter administrata essent, mirati Germani se vndique ab armatis ad pugnam paratis clausos, rogant quid velint. Reddunt: Vibe vt exeatis. Cum frustra se vim facturos viderent, vrgenti cedentes necessitati, pactoque singulis daleo, ac vt cum armis impendimentisque in tu-

1576

*Rationes
cur quidam
dictam Pa-
cem non
probarint.*

*Arx Gan-
densis ab
Hispanis
deditur, &
paulò post
diruitur.*

*Agunt Or-
dines, vt
Valencenas
quoque sibi
asserant.*

1576

Rennebergius ibi Arcē dedicatione occupat.

Cameracensis Gubernator pro Ordinibus se declarare curat.

Capitur igitur corruptis præfidiarijs à Barone d'Inchy.

Agunt Ordines ut Geldriam quoque & Frisiam adstrahant.

Curante Martino Stella, Billij milites contra eum rebellant.

tum deducerentur, duodecimo Nouembris concessum factumque est: Valenchenenses verò Rennebergij octo cohortes Ordinum nomine intromittunt, qui statim auxilio ciuium, Arcem, cuius nomen erat Formido, in qua tantum centum & quadraginta erant Hispani, multisque rebus indigebant, obsident: vbi cum Hispani productis tormentis vim parari viderent, Gandensium conditionibus tradita Arce, & ipsi Peronam deducuntur. Decimo tertio eiusdem Nouembris Cameracum quoque Ordinibus asseritur hac via: Cameracensium vrbi ac Arci pro Rege præerat Licquesij Baro: qui cum pro Ordinibus se declarare nollet, eò Balduinum Gaueranum Inchij Baronem mittit, Licquesium dolo aut amicitia in partes tracturum. Itaque cum malè eum de Ordinum gubernatione sentire intellexisset, aliud simulans quàm quod animo moliebatur, per idoneos homines, donis, muneribus, ingentibusque promissis, eius Legatum ac præfidiariorum maiorem partem in Ordinum verba clam adigit, ciuibus permultis eodem inclinantibus. Interea Inchius ad prandium in Arcem venit ad Licquesium: quo largiori potu soluto, corrupti præfidiarij, accepto ab Inchio signo, eum captum custodia tradunt; Inchiusque ostenso Ordinum cum Regio sigillo Diplomate, paulatim mutato præsidio, Præfecturam Arcis ac vrbs Ordinum nomine occupat, Licquesio in custodia detento. Eodem tempore confœderatæ Prouinciæ diligenter laborabant, vt Geldrij, quibus Hiergius præerat, Frisij quoque, Transifulani, Groningij cum Ommeladiis, quibus Iaspar Robolus Lusitanus, causa vxoris Lotharingæ Billij Dominus imperabat, confœderationi subscriberent, Legatosque; Bruxellam resistendis pellendisque Hispanis mitterent. Ægrè reperiēbatur qui periculosam Legationē susciperet, donec tandem se obtulit Franciscus Martinus Stella: qui Geldriam, Frisiam, Transifulaniamque; fatis feliciter peragratus, cum Groningam peruenisset, à Gubernatore Billio in carcerem coniectus, ac in equuleo miserè est tortus, custoditus à cohorte Wallonum legionis Billij, cum quibus ita Stella captiuus Ordinum nomine egit, tantaque promisit, vt primæ cohortis Præfectus Losius, deinde & ceteri promitterent, desertis Hispanis, pro Ordinibus se pugnuros. Offererat tale quid Billius. Quare omnibus vocatis Præfectis petit, sacramento, quod scripto offerebat, subscriberent, scilicet mansuros se in eius fidelitate proximis tribus mensibus, donec ex Hispania rescisset, num Ordinum Acta Rex probaret. Illis recusantibus, nisi & Subpræfecti fecissent, vocati recusant, nisi & milites iurare omnes essent parati. Plerisque se nolle apertè profitentibus, secretò vim per Ferdinandum Lopesium parat. Illi, re intellecta, eam declinantes, ad eius ædes vigesimo quarto eiusdem Nouembris cum armis properant. Territus duarum cohortium aperta

aperta rebellione, rogat, an stipendia velint. Reddunt se scire vbi sint recepturi; venisse, vt eum captiuum abducant: deinde multis oneratum contumeliosis verbis, captum ad ædem Prætoriam ducunt, firmâque custodia sepiunt, adduntque generum Ruisbrouckij Dominum. Capiunt & paulò post Præfectos Lofium, Villerium, Monfauium, Campium cum Signiferis: carcerem deinde effringunt, vociferanturque; Viuant Ordines, eorûmque Legatus Stella vir probus, innocensque. Capiunt & paulò post Præfectum Vascum, apud Franciscanos in eorum vestitu repperitum, addunt Præfectum rerum criminalium, Westendorpium Regis Consiliarium, & postremò diu quæsitum inuentumque Ferdinandum Lopensium, Sterckium, Baruiturtium, ac vrbis Groningæ, vbi hæc agebantur, Præfectum Regium Mepsquium, vniuersa legione ad Ordines cum paucis Præfectis transeunte. Hi hominem certum cui omnes parent, Stellæ consilio eligentes, Ordinibus nomina dant, ac deinde liberatus curatusque Stella, cum iis qui primi Ordinum fœderi subscripserât, ac Billio manus iniecerât, Bruxellam cum Groningensium Legatis profecti, cum Ordinibus coràm transfegere. Numerata legionariis statim sex mensium stipendia, additi & duo menses honorarij loco singulis qui Bruxellam venerant: Stellæ verò, excepta numerata pecunia, opima, dum esset victurus, pensio annua assignata. Exinde, Ordines Georgium

1576

Eum capiunt, & Ordinibus se addicunt.

Quin & alios Præfectos in vincula conijciunt.

Rennebergius loco Billy Erfisi ab Ordinibus præficiuntur.

Agit Orangius, vt Ordines Austriaco multa præscribant.

1576
Suggilla-
tur, quòd
Ioànes Au-
striacus
corporis
sui custo-
des sibi in-
rare velit.

corporis custodiam, qui sibi iuramentum præstent, dari postulet, id ma-
gnum diffidentiaë esse signum, cum id contra morem ac consuetudinem
ipforum etiam sit Principum; utpote qui semper inermes Ordinibus
iusiurandum fidemque præstiterint, antequam ab ipsis acceperint. Ro-
gat quoque, ponderent quàm magni hæc res sit momenti, quandoquidẽ
aduersarium valdè potètem Regem irritarint: Principes numquam hu-
iusmodi rerum obliuisci, nisi cum vindictæ ratio facultasque deficit; in-
terim dissimulare & in tempus idoneum differre: alterumque horum ani-
mis proponant, aut miserè succumbendum, aut viriliter resistendũ mo-
dis ac facultatibus à Deo concessis, satis quidem facilibus, & proculdu-
biò profuturis, dummodò concordēs vnanimésque suis rebus simul con-
sulant. Quòd si eueniat, ut Ioannes Austriacus necessitate coactus Hi-
spanos cogat Belgio exire, in primis sedulò constantèrque curandum, ut
priuilegiis restitutis atque conseruatis, hæc conditiones addantur: Ordi-
nes Austriaco Concilium Statuum & Quæstorum constituent. Ordi-
nes auctoritatem potestatemque habeant Conuentus liberè celebrandi
bis aut ter singulis annis, prout commodum consultumque videbitur,
ut quidquid rectè ac legitimè administrandum erit, opportuniùs dispo-
natur ac reformetur. Arces quoque omnes dirui Ordinum Proceres cu-
rent. Austriacus militem nullo modo absque Ordinum consensu con-
scribat. Præsidia etiam pro Ordinum arbitrio constituentur. Hæc O-
rangius, referente Scriptore eius alioqui perstudioso. Verum Ordines
hæc non ad pacem, sed nouos tumultus tendere perspicientes, nihilomi-
nùs per Legatos, in primis Dominum Rassinghenum, Villeruallũ, Bur-
grauium Gandauensem, & alios, qui quotidie vtrò citròque com-
meabant, cum Austriaco pacem inire student: cumq; mense Decembri Au-
striacus Marchefaminam, venisset, hinc decimo quinto Decembris quin-
decim dierum tutum accessum & recessum paciscuntur. Interea Austriac-
us Octauium Gonzagam, & Ioannem Escouedum, quem à secretis ha-
bebat, mittit Antuerpiam, Mosæ Traiectum, & Liram, tentaturos quid
Hispani ibi præsidarij de discessu, quem ante omnia urgebant Ordines,
sentirent. Hinc Ordines vigesimo primo Decembris suos Delegates Na-
murcum mittunt, existimantes Austriacum eò quoque venturum, ut
colloquendo omnis sinistra opinio atque interpretatio hinc tolli possit; ve-
rùm Austriacus eò non venit, sed vigesimo septimo Decembris Domi-
num Rassinghenum mittit, & ab Ordinibus octo adhuc dierum prolõ-
gationem petit, ut interea Hispanorum, qui Antuerpiæ & aliis locis erant,
sententiam animumque meliùs intelligat atque pernoscatur. Præterea de
securitate & cautione ab Ordinibus sibi danda, & de obedientia Regi
post Hispanorum discessum præstanda, certior fieri cupit. Dicit suo ho-
nori

Hæc Ora-
ngius. Sed
quid? Nam
audum ad-
huc nomi-
ne Regis
omnia
acta.

Vult Ora-
ngius, nec
præsidia si-
ne Ordinũ
arbitrio
constitui;
Arces quo-
que omnes
dirui.

Nihilomi-
nùs Ordi-
nes modeste-
cum Au-
striaco a-
gere inci-
piunt.

nori nequaquam conuenire, vt se exarmet, & inermis armatae Ordinum manui se committat. Postulat proinde, vt & Ordinum militares copiae ad deponenda arma sint paratae, & extranei omnes Ordinum stipendia merentes Belgio vnà cum Hispanis exeant. Cupit praeterea scire, qua securitate & cautione, & an terra an mari Hispani sint discessuri. Cumque negotia cum Principe Orangio & Hollandiae Zelandiaeque Ordinibus, Ordinum Generalium conuentu sint transigenda, huiusmodi Conuentus seu Comitiorum locum, & suae personae securitatem cautionemque declarari ac constitui deposcit. Ex quibus postulationibus cum Ordinum Proceres sibi persuaderent Austriaci sententiam nequaquam esse vt Hispani discedant, nisi negotiis de Religione & aliis controuersis cum Hollandis & sociis prorsus transactis; omnibus tandem modis insistere atque urgere conueniunt, vt quam citissimè Hispani Belgio exeant: proinde ultimo Decembris, vt Austriaco quibuscumque modis satisfaciant, aliquot instrumenta testificationum ei per Delegatos tradunt; duo in membranis scripta, aliquot Abbatum & aliorum Ecclesiasticorum manibus & sigillis munita 17. Decembris: tertium à Decano & Facultate sacrae Theologiae Louanij 23. Decembris; & quartum à Doctoribus & Professoribus vtriusque Iuris ibidem 24. eiusdem: quibus equidem omnibus declarabatur, Catholicæ Romanæ Religioni nihil aut detrimenti aut damni fœdere pacis 8. Nouembris Gandauit inter Ordines & Orangium cum suis initae inferri: addunt & Scriptum Dominorum Concilij Statuum, quibus Gubernatio Belgij à Rege tunc erat commissa, quibus declarabant, nihil etiam hoc fœdere Regiae Maiestatis auctoritate lædi. Nihil tamen inter hæc Ordines de cura belli intermittentes, iam tum duodecimo Decembris Edictum nomine Regis ediderant, quo omnibus Magistratibus, Ecclesiis, Capitulis, Contuberniis & Societatibus præcipitur, vt intra octo dies post publicationem factam torques aureos & argenteos, alia quoque opera publici iuris ex auro & argento deferant, exceptis calicibus, hicrothecis, crucibus, reliquiis & aliis consecratis, vt ex iis pecunia conflatur, pœna dupli inobedientibus proposita, recepturi pro vncia argenti triginta octo stuferos, & pro vncia auri coronarij 22. florenos, traditis literis constitutionis reddituum, ea lege vt quicumque sua redimere cupiat, id dicto pretio numerato possit, & nomine reddituum perpetuorum omnes accipiant ratione decimiquarti nummi, & reddituum vitalium ratione septimi. Missus quoque Suowengemius ab Ordinibus ad Angliæ Reginam 10. Decembris, valorem quadraginta millium Angelottorum in vsum belli ultimo eiusdem Decembris mutuo accepit. Inter hæc Ultraiectenses omnem dabant operam, vt ab Hispanis suæ Arcis præsidariis liberarentur. Hæc arx Vredenburgerga, hoc est,

1576
Dicit Austriacus
minimè
decere, ipse
vt inermis
armatis
se committat.

Tum petis
plene declarari de
Conuentu
illo, de quo
in Pace
Gandensi.

Varia scripta
Ordines exhibet
Austriaco,
quibus Pacem
Gandensem ei
probens.

Nihil inter-
vum Ordines inter-
mittunt de
cura belli.

Omnes conferre sua
invenitur
conflandis
nummis in
vsum belli,
lege reddituum.

1576

*In Arce
Vltraieci-
na resident
adhuc Hi-
spani.*

Arx pacis dicta, constructa fuit à Carolo V. Imp. postquam Episcopus ditionem ei resignasset, vt factiones ibi grassantes cohiberet, nam & eæ resignationis causæ fuerunt. Erat in hac Arce tamquam Gubernator Franciscus Auilanus cum centum circiter Hispanorum præsidio; quos expulsos voluissent ciues adiutorio Comitissæ Bossuuij recens à captiuitate Hollandica liberati, Hispanis parum amici, quòd eum tanto tempore in carcere reliquissent. Vbi cum Hispani obsidionem parari animaduertunt, 21. Decembris, die D. Thomæ sacro, ex Arce in urbem irruunt, ciues aliquot trucidant, & proximas ædes incendunt: idem quoque nocte sequente aggrediuntur, singulisque diebus deinde tormenta bellica in urbem ei aculantur, non sine maximo ciuitatis damno. Ciues interea quocumque modo contra Arcem, vallis fossisque se muniunt, tormenta bellica disponunt, eamque obsidione vndique cingunt, eo euentu vt tãdem 11. Februarij anni sequentis post multas vtrimque clades, Hispani partim inopia pressi, partim iussi ab Austriaco, fortunarum omnium & vitæ incolumitatem pacti, armati inde exiret, Vianam deduæti, vbi Tordesillas erat Hispanus; qui similiter Austriaci iussu inde discessurus erat, sicut & Lopesius Culenburgo, simulque ad arcem Antuerpianam profecti sunt. Sed hæc, vt diximus, non ante vndecimum Februarij anni sequentis.

1577

*Offerunt
Ordines
Austriaco
pro sua se-
curitate
Louanium
vel Mechli-
niam.*

Kalendis Ianuarijs anni septuagesimi septimi supra sesquimillesimū offerunt Austriaco Abbas S. Gisseni, Marchio Haureus, Vicecomes Gandensis, Likerkius & Meeterkius Ordinum Delegati in sui securitatem urbem Louaniensem aut Mechliniensem, vt in earum altera, quæ Lutzenburgi tractari cœpta erant, transfigerentur; ad custodiam verò corporis sui vt legat eum Tribunum eosque milites quos velit, indigenas tamen, & iam Ordinibus militantes: obtulerunt etiam Austriaco tres aut quatuor obsides ex Ordinum Primoribus, qui in potestate Episcopi Leodiensis tamquam vicini Principis sunt, dum negotium ventiletur. Austriacus eodem die scripto respondet, oblatas condiciones placere: eligere itaq; se corporis sui custodem Dominum Hiergium cum sua legione, obsides Haureum, Vicecomitem Gandensem, Montigneum & Abbatem S. Gertrudis; his conditionibus se confestim Mechliniam aut Louanium venturum, & de pace statuenda acturum. Verum Ordines, Non se dedisse, aiunt, optionem obsidum; & nominatorum opera carere se non posse, sed alios daturus, & similiter se opera Hiergij indigere. Ceterum si Austriaco consultum rebus Regijs videretur, posse ipsum venire Huium locum neutri parti addictum, ibique de pace transfigere hac lege, vt vtrimque par numerus hominum absque armis compareat. Ad hæc Ordines petunt, quòd si peregrina, præsertim Hispanica præsidia tam citò Belgio decedere non possint, saltem vt animi sui ad pacem propensionem

*Oblatas
Austriaco,
mox Ordines
aliter
interpretantur.*

sionem Belgis ostendat, Hispanos ex arce Antuerpiana & oppido Lira
 euocet, eaq; loca potestati Ordinum tradat. Sine his cōditionibus se ab
 armis decedere non posse, nec de pace quidquam constituere; sed omnē
 se diligentiam, vim & industriam adhibituros, vt ista loca armis expu-
 gnata sibi subiiciāt. Mittunt ei præterea Vnionis Ordinum nono Ianua-
 rij initæ exemplum, cuius hæc sunt præcipua verba: Nos subscripti, &c.
 Ordines Belgij constituentes, promissimus & promittimus, nos perpetuò
 hanc Vnionem retenturos & obseruaturos ad sacrosanctæ nostræ fidei,
 & Apostolicæ Romanæ Religionis conseruationem, ad prædictæ Pacifi-
 cationis (Gandensis) perfectionem, & ad Hispanorum eisq; adheren-
 tium expulsionem, obedientia suę Maiestati debita interim semper sal-
 ua. Ita Vnio. Vbi etsi Austriacus non ignoraret, quò tenderent Ordini-
 num postulata, vt qui cum Rege dearmato ipsi armati transigere vellēt;
 Legatorum tamen Cæsaris in finem hunc in Belgium missorum, Lega-
 torum etiam Episcopi Leodiensis & Ducis Cliuiensis intercessionibus,
 monitis & consiliis permotus, multa de suo iure (sic ipse in sua Apologia
 loquitur) remittere maluit, quàm Catholicæ Romanæ Religionis aut Re-
 giæ Maiestatis auctoritati (quam vtramque saluam se velle & Ordines
 dicebant) quidquam decederet. Marchiæ itaque in Famina Delegatos
 Ordinum ad se vocat, vt pax, si quo modo fieri posset, componeretur. In
 quo conuentu initio pro negotiorum difficultate diu multumq; dispu-
 ratum est. Sed tandem eò res deducitur, vt Austriacus in Pacem Gan-
 densem & conditiones ab Ordinibus propositas 12. Februarij descende-
 rit, paxq; dicta Perpetua his vndeviginti capitibus conscriberetur.
 (operæpretium duximus integram ponere, si fortè hac ratione videat Le-
 ctor, cuius culpa re ipsa non fuerit Perpetua.) Conditiones sunt istæ:
 Prima, Omnes iniuriæ, contumeliæ, damna præteritorum annorum
 obliterabuntur, nec quispiam eorum causa conuenietur. Secunda, Cùm
 Prælati Ecclesiastici, Theologi & Iurisconsulti Academia Louanien-
 sis suis litteris confiteantur, & testentur Pacificationem 8. Nouembris Gan-
 dauis confirmatam nihil continere, quod sanctæ Religionis Catholicæ
 Romanæ contrarium sit, sed multò magis Pacificationem eam bono &
 commodo eiusdem Religionis factam esse; Ordinum quoque Delegati
 affirmant, eadem Pace nihil obseruantia, auctoritati aut obedientia, quã
 Prouinciæ Belgicæ Regi suo debent, præsertim cùm eadem et-
 iam Legati Imperij & Delegati Illustrissimi Ducis Cliuiæ testentur, Rex
 eandem PACIFICATIONEM, omniãque eius capita approbat, rata facit,
 & confirmat, & Principum Regumq; fide pollicetur, se eam perpetuis
 temporibus inuiolatam conseruaturum. Ordinum quoque Generalem
 Conuentum, cuius in tertio Pacti Gandensis Articulo fit mētio, probat,
 permit-

1577
 Petunt vs
 Hispani
 discedant,
 alioqui de
 pace nihil
 agi posse.
 Mittunt ei
 Vnionem,
 recens in-
 ter se con-
 tra Hispan-
 nos iniuriam

Sanctitur
 tandem in-
 ter Au-
 striacum
 & Ordines
 Edictum
 dictū Per-
 petuum.

En verba
 supracita-
 ta de ap-
 probatione
 Louanien-
 sum.

1577

Externi omnes Belgio discedent, nec reuertentur, nisi approbationibus Ordinibus.

Exteri, exceptis Germanis, intra 20 dies vsq; Lut. zemburgâ discedant:

Germani, cum Ordinibus de stipendiis cum eis transfugerint.

Arces & urbes tradantur Belgis, approbationibus Ordinibus, saltem hac vice.

Comes Buranus tamen non restitue suu, nisi cum Ordinibus reipsa satisfecerit Paci.

permittit, & ratum se habiturum promittit. Tertia, Omnes milites Hispani, Itali, Germani, Burgundi, & alij peregrini, siue equites sint siue pedites, Belgio volentes nolentes securi & liberi discedant; numquam iidem reuertantur, aut alij in Prouincias Belgicas mittantur, nisi Regi bel- lum sit cum externo Principe, aut alia grauis necessitas tam Ordinibus quàm Regi id postulare videatur. Quarta, Quoad tempus seu terminum discessus, Regem Hispanis, Italis & Burgundis constituere vigesimum post Pacis huius proclamationis diem, & vt Austriacus statim à pacto hoc constituto, illis voluntatem Regis significet: illi interea arce & vrbe Antuerpiana, aliisque omnibus arcibus, oppidis & munitiombus Belgicis quæ nunc occupant, atque adeò toto Belgio decedant, Ducatu verò Luxenburgenfi aliis viginti diebus, aut citius, si fieri possit, exeant. Quam in re Austriacus omnem, quam poterit, suam diligentiam ostendet. Iis autem quadraginta diebus omnes prædicti milites modestè & pacificè viuent, nullisque incendiis, rapinis, depopulationibus, aliisque incommo- dis Prouincias Belgicas exagitabunt, lædent aut oppriment; similiq; modestia in vicinorum Principum Prouinciis vtentur. Quinta, Porro Germani milites dimittentur, vbi Ordines Belgici cum illis transfugerint de omnibus quæ in huius Edicti decimoquinto capite disponentur, & cum illis rationes stipendiorum debitorum inierint. Sexta, Vt omnes prædicti milites, Hispani, Germani, Itali & Burgundi, ex arcibus & oppidis excessuri in iis relinquunt omnem annonam & commeatum, omnia tormenta bellica, & apparatus militarem, quæcumque in illis locis reperientur. Quas arces, vrbes & oppida cum omni commeatu & apparatus Rex cum consilio Ordinum tradet in manus eorum qui in Belgio nati sunt, iuxta patriæ Priuilegia: idonei quoque à dictis Ordinibus hac vice probabuntur, & grati acceptiq; iisdem censebuntur. Septimò, Quantum ad insolentias, incendia, & alias violentas oppressiones, quibus milites Regij, quicumque & cuiuscumque nationis illi sunt, Belgium nostrum diuexarunt, secundum ius & equum de iis agetur: inquisitio seu examen in auctores, tam apud Duces & Præfectos militares, quàm apud ipsos milites, qui illarum iniuriarum conscij sunt, instituetur, siue istæ iniuriæ in Prouinciis Regiis siue in vicinorum Principum factæ sint: Auctores apprehendentur, iudicibus tradentur, & secundum iura & consuetudines punientur vel in Belgio vel in Hispania, vel alio quocumque loco, vt Regi magis expedire videbitur. Octaua, Quicumque præterito bello vtrunque capti sunt, absque vllò lytro seu redemptionis pretio dimittentur. Philippus tamen Wilhelmus Nassouius Comes Buranus tunc primùm in Belgium remittetur, quando dictus Ordinum Generalium Conuentus celebratus fuerit, & Princeps Orangius cum suis ipso facto se facere

„ facere ostendant quęcumque in dicto Conuentu fuerint determinata.
 „ Nona, Quęstio seu inquisitio in eos, qui durantibus his turbis, suis di-
 „ gnitatibus & officiis moti sunt, an iis restituendi sint, ad finem vsq; Con-
 „ uentus Generalium Ordinum differentur: quo tempore iudicio sistētur,
 „ & eorum causę à Iudicibus ordinariis cognoscentur, & ex equo & bono
 „ decidentur. Decima, Rex Regia fide promittet, se mandaturum fratri
 „ suo dilecto Ioanni Austriaco iam Governatori seu Proregi, omnibusque
 „ in eius locum successuris, siue sub se siue sub suis heredibus Belgium ad-
 „ ministraturis, vt Priuilegia, cōsuetudines, & iura antiqua Prouinciarum
 „ facta tecta conseruent, & vt neque Rex, neque eius frater Austriacus, aut
 „ quicumque eum secuturus est Prorex, in administratione Belgij vllum
 „ admittat Senatorem aut Consiliarium, nisi indigena sit, & in Belgio na-
 „ tus. Vndecima, Vicissim Generales Ordines per conscientias, fidem, &
 „ honorem suum coram Deo & hominibus pollicentur, se per omnia, &
 „ vbique locorum, sanctam Catholicam Apostolicam & Romanam fi-
 „ dem, & Regi debitam auctoritatem & obedientiam inuiolatam conser-
 „ uaturos, nec vlllo modo permissuros, vt iis quidquam contrarium com-
 „ mittatur. Duodecima, Ad eundem modum promittunt se renuntiatu-
 „ ros omnibus pactis & fœderibus ad suę causę defensionem cum exter-
 „ nis Principibus initis. Decimatertia, Item, se dimissuros etiam om-
 „ nes peregrinos milites à se in Belgium vocatos, nec vñquam alios vo-
 „ caturus, aut vt à quoquam vocentur, vñquam permissuros. Decima-
 „ quarta, Vt declarent ostendântque Ordines eximiam benevolentiam,
 „ & singularem in Regem suum affectum, offerunt promittuntque sum-
 „ mam sexcentorum millium Carolinorum, cuius dimidia portio mox in
 „ manibus Legatorum Imperij & Delegatorum Ducis Cluiensis nume-
 „ rabitur, & deinceps ab iisdem Austriaco, aut alteri qui ad illud ab eo no-
 „ minabitur iuxta discretionem dictorum Legatorum, in solutionem sti-
 „ pendiorum, quę Hispanis, Italis, Burgundis & aliis exteris (Germanis
 „ exceptis) debentur; vt celerius ex omnibus arcibus, oppidis & munitio-
 „ nibus educantur: altera verò dimidiata portio per litteras collybistarum
 „ Genuę secundo mense, postquam dicti milites Belgio excesserint, iis qui
 „ mandatum ab Austriaco habuerint, numerabitur. Decimaquinta, Re-
 „ cipiunt iidem Ordines ad se, quòd Germanorum copiis omnibus, qui
 „ hæctenus Regi militarunt, satisfaciunt, & habitis subductis que cum illis
 „ rationibus, quod secundum equitatem ipsis debetur, soluent. Quę ra-
 „ tiones vt ordinatè & ex æquo & bono fiant, Rex & Austriacus omnem
 „ suam operam pollicentur, intercedentque vt iidem Germani æquā &
 „ rationi consentanea solutione contenti sint. Idem facturi sunt Legati
 „ & Delegati supradicti, qui & ad Imperatorem scribent, ab eoque impe-
 „ trabunt,

1577

*Nullus in
 posterum
 sit Consi-
 liarius nisi
 Belga.*

*Vicissim
 Ordines
 nihil cōtra
 Religionē
 Romanam
 & Regem
 permitēt.*

*Conferent
 Ordines in
 stipendia
 Hispanorū
 sexcenta
 millia Ca-
 rolinorum.*

*Recipiunt
 iidem in se
 vniuersa
 stipendia
 Germanis
 soluent.*

1577 trabunt, vt auctoritatem suam in hoc negotio interponat. Interim dum hæc fiunt, pactum est, vt iidem Germani in Belgio pacificè viuant, iis in locis, quæ Austriacus de consilio & consensu dicti Senatus Statuum assignabit ad suam Ordinúmque securitatem & defensionem. Decima sexta, Præter hæc dicti Ordines tenebuntur & obligati erunt (quod & se facturos pollicentur) post Hispanorum, Itolorum & Burgundorum è Belgio abitum, Ioannem Austriacum dilectum Regis fratrem recipere; his tamen légibus, vt Ordinibus exhibeat patentes líteras suorum, quæ à Rege habet, mandatorum; & solitum iuramentum, vt sit ipsorum in Belgio Gubernator cum omnibus cærimoniis & consuetudinibus quæ adhiberi consueuerunt, præstet. Quibus præstitis, pro tali cum Ordines agnoscent, eiúque omnem reuerentiam, honorem, & obedientiam Gubernatoribus summis debitam exhibebunt: interim Pacificatio Gandæ confecta, in omnibus prædictis, & quæ inde dependent, in suo robore permaneat. Decima septima, Omnes Gubernatores Regij, qui à Rege vel eius heredibus in futurum mittentur; omnes etiam Præsides, Consiliarij, Præfecti & Iudices antequã suam dignitatem aut officium adeant, solemni iuramento seipfos obstringent, quòd Edictum hoc perpetuum, pacifque præsentis cõditiones ipsi exactè obseruabunt, & vt ab aliis obseruentur, quantum in se est, curabunt. Decima octaua, Rex eiusque Gubernator probabunt & ratas habebunt omnes emptiones, contractus, venditiones, obligationes ab Ordinibus factas & approbatas, in posterũ quoque faciendas & approbandas, & præcipuè etiam ea quæ cum Regina Angliæ transacta sunt. Decima nona, Et vt omnia prædicta rata firmaque sint, & eorum executio quamprimùm sequatur, & ipso facto patetis his satisfiat, & ipsa Pax perpetua sit, Austriacus instrumentum nomine Regis subsignabit, & Regio sigillo muniet, & id ipsum facient suo & ceterorum Ordinum nomine Brabantini, & ad petitionem vtriusque partis, iam dicti Legati & Delegati. Et ita factum est, tabulis à singulis signatis, Marchè in Famina, vt dictum est, die duodecimo Februarij; estque paulò post decimo septimo eiusdem mensis Bruxellæ hæc pax cum omnium bonorum lætitia promulgata. Ceterum Orangius, dum hæc pax cuderetur, totus in hoc incubuerat, vt Hollandiam totam, Diocesis etiam Ultraiectensem suo imperio subiiceret. Litteras itaque miserat per Ordines Hollandiæ, vt Amstelodamenses, qui hæctenus eius partes non erant secuti, ad satisfactionem petendam inducerentur. Nempe definitum erat septimo Articulo Pacificationis Gandensis, vt Orangius totius Hollandiæ, Zelandiæ & Diocesis Ultraiectensis gubernationem reciperet ea lege, vt ciuitatibus, quæ hæctenus sub Rege & Catholica Romana Religione permanferant, in iis quæ ab eo peterent, tam quoad Religio-

Post Hispanorum, Itolorum & Burgundorum discessum recipient Austriacũ in Gubernatorem.

Rex & Austriacus, approbabunt omnes obligationes ab Ordinibus factas & faciendas.

Ita signata hæc Pax, & paulò post publicata.

Quid interea egerit Orangius.

nem,

nem, quàm quoad priuilegia, fatisaceret. Amstelodamenses, qui magno ardore Regem & Religionem propugnabant, cum qualem optabāt satisfactionem ab Orangio impetrare non possent, urbem suam aduersus omnes Orangianorum insidias diligenter tuebantur. De Ultraiectinis, qui vndecima huius mensis tandem ab Hispanis suis liberati erant (de quo sub finem anni præcedentis plenius narrauimus) maior spes Orangio affulgebat. Quare pace iam inter Ordines & Austriacum confirmata, cum de ea Willeruallius & Paulus Busius in præsentia Legatorum Cesaris, litteras accepissent, quibus petebant Ordines, vt & Orangius & socij eiusdem Pacis leges & capita approbarent, illi lectis litteris, decimo nono Februarij prolixam protestationem cōtra Pacis huius singulos præ Articulos remiserunt. Laudant interim Ordinum diligentiam & zelum, quem in dimissione peregrini militis exhibuerant, ac tandem ne ipsi, vt dicebant, in causa esse videantur, quò tardiùs peregrinorum dimissio, pacis executio, & priuilegiorum restitutio procedat, pollicentur se Edicto huius Pacis perpetuæ subscripturos, sed his conditionibus: Primò, Scriptam cautionem ab Ordinibus petunt, vt si Hispani, Itali, Burgundi constituto spatio non discesserint, Ordines promittant se cum Austriaco nulla in posterum de re acturos, sed omnem pacis oblationē statim abrupturos, peregrinam militiam armis persecuturos, & Belgio exterminaturos. Secundò, Vt similem cautionem mittant, qua polliceantur, se, post peregrinorum missionem, neque Austriacum neque alium quempiam in Gubernatorem recepturos, priusquam ipse in integrum restituerit omnia collapsa, & quoquo modo cum priuilegijs Prouinciarum atque Pacificatione Gandauensi pugnancia. Ad quæ Ordines Kalend. Martij his ferè verbis Orangio & sociis responderunt, suam intentionem semper fuisse & adhuc esse, vt Pax Gandauensis firmiter obseruetur; insuper quæcumque contra patriæ priuilegia facta fuerint reparentur; ac denique se prorsus decreuisse externos milites vi armisque expellere, nisi constituto tempore discesserint; neque ampliùs colloquium aut communicationem de differendo eorum abitu habituros. Austriacus prospiciens quò Orangij & eorum qui illi studebant consilia tenderent, nequam illis querelarum causam præberet, mox omnia quæ pactus erat, ab ipso etiam Rege confirmari curat, & signata ab eo, septimo Aprilis, non multò post Ordinibus exhibuit. Quin ipse statim, Martio ineunte, omnem diffidentiaæ scrupulum remoturus, non aliis quàm Ducis Arschotani militibus ad corporis sui custodiam ab Ordinibus ei datis, vsus, Marchiâ Namurcum, & deinde Namurco Louanium profectus, cum admirabili magnanimitatis fiducia vtrò & sponte sua in Ordinum potestatem venit, innocentia sua fretus, & vt nemini ansam daret de candore suo du-

*Proixè
Orangiani
contra Pa-
cem cum
Austriaco
facta pro-
testantur.*

*De multis
volunt sibi
cauceri, an-
tequam ea
recipiant.*

*Respondet
eis Ordines
Catholici.*

*Austriacis,
vs om-
nem diffi-
dentiam
eximat,
venit Lo-
uanium.*

1577

Sua comitate passim omnes in sui amorē rapit.

Soli Orangi eum simulatē omnia agere calumniantur.

Tradit Austriacus Arschotano & Belgis arcem Antuerpianā.

Mutuò dat Austriacus Ordinibus bonā pecuniā summā.

Itaque Hispani & alij Belgii relinquunt.

bitandi. Louanij aliquot hebdomadas se continuit, & præter omnem sui ordinis dignitatem pænè vt priuatus vixit; interim pro virili conatus, vt prætorum exemplo Belgicorum Principum, benefaciendo apud omnes iniret gratiam: conuiuia quoque publica quæ à Sodalitiis (Gildas vocant) instituebantur, adiit; pñttacum ligneum sublimi arbori pro more Sodalitij affixum ipse deiecit; nouos ludos, festiuitatésque tali cum familiaritate & comitate, me tunc Louanij annum septimum agente, exhibuit, vt omnes in sui desiderium & amorem raperet. Erat tunc Austriacus annorum circiter triginta trium. Orangius, & qui ei studebant, tantum populi fauorem Austriaco inuidentes, & rebus suis metuentes, omnem illius comitatem simulatam esse, omnia illum è composito agere suis persuadebant, vt odium suum in Belgas his studiis ad tempus teget, animos subditorum stabiliret, vt postea tutiùs in Belgas grassaretur. Hunc in finem eum cum externis Principibus occulta inire fœdera, clàm nouos exercitus conscribere, nunquam eum Hispanos ceterósque peregrinos milites deducturum. Non ignorabat hæc Austriacus: vt itaque sinistram omnem suspicionem tolleret, vigesimo Martij Duci Arschotano Philippo Croy cum suis Gallis Belgicis arcem Antuerpianam tradit, Hispanis euocatis. Cui traditioni Sanchius Dauila Præfectus Arcis interesse noluit, sed negotium Martino del Hoio Vicario suo commisit, qui Arschotano cum clauibus obuiam procedens in Arcis ponte cum Secretario Austriaci Escouedo iuramentum fidelitatis pro more priùs ab eo accepit. Deinde apertæ portæ & pontes dimissi sunt: Arschotano claues traduntur, Galli intromittuntur, Hispani egrediuntur. Dicit non potest, quanta tunc Antuerpiæ, viciniséque in locis fuerit communis populi lætitia, quanta vbiq; festiuitas. Sed quia peregrino militi nondum in solidum erat satisfactum, discedentes Hispani è castro Antuerpiano primarios captiuos Comitum Egmondanum, Capprium & Goignium secum abduxerunt, donec plena præstaretur solutio, Liramq; profecti primò, deinde Traiectum ad Mosam sese receperunt. Vt autem Austriacus Hispanorum profectionem acceleraret, cum Ordines omnia quæ potuerit in commune contulissent, nec ad sexcenta florenorum millia corradere possent, ipse de suo peculio magna pecuniæ summa illis mutuò data subuenit, quæ summa illi postea tamen reddita non est, titulo quasi ipse pacem prior violasset. de quo Lector in progressu iudicet. Interim hoc modo factum est, vt peregrini milites accepto iam omni promisso stipendio, redditis vtrinq; captiuis, relicto Traiecto ad Mosam vigesimo primo Aprilis, ductu Comitum Mansfeldij primò in Ducatum Lutzenburgensem profecti, inde in Italiam discesserint, idq; præter expectationē omnem Orangi & sociorum, & quorundam etiam aliorum ex Ordinibus

nibus qui sibi persuadebant (vt postea ipsi facti sunt) non futurum esse, vt Austriacus à se peregrinos dimitteret. Ciuitates mox & Arces in manum & potestatem eorum, qui ex ipsis Prouinciis erant oriundi, traduntur. Quibus similia cum vicissim ab Orangio & sociis expectantur, ipsi non tantum peregrinos suos non dimiserunt, sed & pagos, ciuitates ac propugnacula quaedam magna cum festinatione communierunt, Thuyster Hart, Seuenbergen, den Cluynder, Nieucasteel, & alia; & non multo post etiam celeberrimum Monasterium & Ecclesiam in monte S. Gertrudis, praeter alia in Beuerwiick, Serdam, Goudę & Dordraci, quae hactenus integra persisterant, à fundamentis subuerterunt; in quo oppido S. Gertrudis etiam ex multa illa & varia pulcherrimae Ecclesiae materia Orangius insigne sibi aedificium exstruendum curauit. Decimae quoque dictorum Religiosorum hominum & praedia, cum agris & fundis, numquam antea nisi pro vsu fructu alienata, post pacem factam vendita sunt, & à veris possessoribus ad quosuis licitatores translata. Interea Ioannes Austriacus nihilominus octoginta tantum sclopetariis, ab Ordinibus ad corporis sui custodiam adhibitis, munitus, primo die Maij in magna Optimatum & Nobilium frequentia, inter Legatum Apostolicum & Episcopum Leodiensem Bruxellam medius ingressus est, ab oppidanis incredibili pompa exceptus, ibique quarto eiusdem mensis die, delato ab Ordinibus sacramento conceptis verbis praestandam & seruandam patriae fidem iurans, ad supremum Belgicarum Prouinciarum gubernaculum admissus est, omniaque confirmauit, quae Ordines titulo Priuilegiorum ei confirmanda obtulerunt. Hinc serio in hoc incumbit, vt suo officio & munere strenue fungeretur, eorum semper, qui ex Concilio Status, nonnumquam & ex Concilio priuato & Financiarum, quin & Ordinum saepe qui Bruxellis essent, sententias inquirens. Omnes passim benigno & sereno vultu excipiebat, ad audientiam quibusuis horis admittebat, multa quae liberius facta dictaue essent, prudenter dissimulabat. Cum inferioris etiam ordinis Nobilibus, cum ciuium tribubus, eadem cum facilitate & affabilitate hinc, qua cum Louanij vixit, ad eorum ludos conuiuiaque accedens; & si quae talia vetustate vel temporum iniuria intercidissent, ea restaurari curauit. At verò nonnulli haec omnia non sincero animo, sed ficto, & ad dolum composito fieri dicebant. Vt verò eum populo magis suspectum & exosum redderent, criminabatur eum, quòd Octauium Gonzagam Italum, Escouedum qui illi à secretis erat Hispanum, Baptistamque Taxium Germanum aulae suae Magistrum, à se non ablegaret: inter Belgas quoque eorum consilio & opera vteretur, qui vt fuerant semper Regi fideiiores, ita ei erant chariores; inter quos praeter ceteris oderant Comitem Mansfeldium, Barlaymontiumque, & eius tres fi-

1577

*Et contra
Orangiani
nona pro-
pugnacula
quaedam
moliuntur.*

*Nihilomi-
nùs Au-
striacus
80. tantum
sclopetariis
munitus
Bruxellam
venit.*

*Guberna-
tor factus
omnibus se
exhibet
comem &
benignum.*

*Nihilomi-
nùs multa
in eo car-
punt non-
nulli.*

1577

*Præcipuè
Orangius
scripserat
eum non
recipiendū,
nisi condi-
tionibus
arctiori-
bus.*

lios, Hirgium, Floionium, & Haultipennium. Huc accedebat, quòd simulatq; Austriacus Bruxellas venisset, ab Orangio littere Ordinibus sūt redditæ, quibus suadebat, non tam facilè harum Prouinciarum gubernaculum Austriaco esse committendum, nisi cõditionibus etiam arctioribus, quàm eius prædecessores, obstringeretur. Quod subodoratus Austriacus, apud Ordines agit, vt eadè auctoritate qua eius decessores, iusto corporis sui præsidio adhibito, prout res exigere viderentur, de vna ciuitate ad aliam proficisci possit, vt Regi sua obedientia, sibiq; debita constet auctoritas, & publica tranquillitas conseruetur. Ad hæc vt Regi obedientia, & patriæ Catholica restituatur Religio, petit vt Generalium Comitiorum tempus acceleretur, eaque celebrentur quàm citissimè, vt Orangius coërceatur, ne Amstelodamensibus molestus esse pergat, nouas munitiones erigere desinat, & quæ erectæ sunt demoliatur. Huiusmodi contentionibus res quidem nondum apertè sed clàm vsq; medium Maij agebatur. Interim illud his effectum est, vt Austriaco plurimum de sua apud populum gratia & auctoritate paulatim decederet. Quin & nonnulli è Bruxellensibus seditiosiores in foro ante domum ciuicã, concitato tumultu, satellites Austriaci corpori tuendo adhibitos inuaserunt eo ipso die Dominico, quo in eam domum vocatus ascenderat, vt ex ea Supplicationem & solemnes Dedicacionis, vt vocant, pompas spectaret, qui fuit tunc decimus nonus Maij. Sub id tempus etiam multi non ratò eius domesticos minis & conuitiis ad septa palatij infectati sunt. Quæ patienter ferens Austriacus, nihilominus vigesimo quarto eiusdè Maij ad Orangium misit Ducem Arschotanium & alios, qui postularent, & necessarium demonstrarent, vt Pacis Marchianæ decretum in Hollandiæ Zelandiæque vrbibus & oppidis publicè promulgaretur, & seriò tãdem neglecta colligerentur, & reparanda instaurarentur. Respondit Orangius, neque se neq; suos confirmasse, neque in fœderis Marchiani capita consensisse, nisi certis conditionibus (reperiet eas Lector supra ad 19. Februarij) quas & Legatis iterum descriptas tabulis pro responso dedit. His initiis odia & similtates inter Austriacum & Orangium paulatim eruperunt. Sed illud inprimis flammam auxit. Sub idem tempus (diem frustra quæsiui) Aldegondius & Theronius litteras ab Austriaco eiusque Secretario Escouedo ad Regem scriptas Bruxellas attulerunt, à Rege Nauarræo interceptas, & ad Orangium missas. Differam de iis propriis vtriusque partis verbis. Scripserat, (inquiunt hi) Austriacus septimo Aprilis sua manu ad Regem, Belgij corpus nequaquam sanari posse, nisi pars faucia abscindatur; idque nunc temporis fieri debere: orat proinde de pecuniis prospiciatur, sine quibus nulla victoriæ aut salutis spes. Alia quoque quàm Albanus & Commendator incepissent via, aggre-

*Semina
iaciuntur
dissidiõ,
que sunt
secuta.*

*Bruxellen-
ses indignè
domesticos
Austriaci
& satelli-
tes læses-
sunt.*

*Proferuntur
littere,
iamquam
Austriacus
iterum
Regi bellū
suaderet.*

dien-

diendum; nempe non continentes firmasve terras, sed insulas primò inuadi debere. Hanc quidem expeditionem difficiliorem quàm Angliæ expugnationem fatebatur; verùm vna insula capta, alias facillimè superari posse. Escouedus autem Regi scribit, Austriacum nisi à sua Maiestate adiuuetur, aliò improuisè ac repentè discessurum, orátque hanc fratris desperationem auertere & præuertere velit; renuntiatque rebus Belgij nequaquam lenitate aut clementia, verùm igne & sanguinis effusione mederi posse. Hæc quidem isti nunc clam, & postea 28. Iulij publicè edito Iustificationis suæ scripto. Quæ an iustam Ordinibus Catholicis dederint diffidentia contra Austriacum causam, vt Lector iudicet, adferam ipsius Austriaci præcipua verba ex litteris eius hac de re 24. Augusti ad Ordines Bruxellam missis: Nam quamuis (inquit) id quod aiunt, ad Regiam Maiestatem scripsissemus, quomodo contra pacis conditiones peccare potuimus, si Regi id quod agebatur significauimus? aut si apud eum conquesti sumus, quòd res in eo cardine verterentur, in quo tunc adhuc erant? Hic necesse est considerari tempus, quando videlicet hæ litteræ scriptæ sint, nempe in Martio & Aprili, cum nondum harum Prouinciarum Gubernationi initiati essemus; imò cum adhuc sub aliena custodia viueremus; & tamen nihil à nobis scriptum fuit, quod possit videri ad aliquam mutationem tendere. Porrò litteræ, quas Escouedus eodem ferè tempore scripsit, ad nos non pertinent, neque nostra refert quid ille fecerit: ipse pro se respòdeat, qui bonam suarum litterarum partem Antuerpiæ confecit, nobis Louanij existentibus. Hæc totidem verbis Austriacus. Vbi quæ pars equiorem habeat causam, iudicet Lector; ego interim, saluo cuique suo iudicio, tam ex iis quæ priores referunt de insulis bello petendis, quàm ex eo quòd Austriacus se nullam mutationem his litteris meditatam concludat, tantùm eum contra Orægium & socios, qui perpetuò, vt vidimus, remoras varias negotiis iniiciebant, bellum antiquum resumendum voluisse credo, non autem quidquàm mouendum contra ceterarum Prouinciarum Ordines. Sed ad seriem narrationis redeamus. Circumferebantur ergo sub finem Maij passim libelli seditiosi & infames contra Austriacum, & singulæ eius actiones in sinistram suspicionem vocabantur. Quare nonnulli eius amantiores monebant, non esse tutum Bruxellæ diutiùs hære, sed consultius fore si aliò se transferat. Peropportunè ad hoc accidit illi negotium, quod Ordinibus erat cum Germano milite. Ordines enim paulatim Austriaco diffidentes, nolebant Germanos diutiùs in Belgij visceribus permanere. Quod quidem arduum erat, & factu quàm difficillimum, propterea quòd ingens pecuniarum vis Germano militi deberetur, de quarum etiam sumina constare non potuit, nisi vocatis ad calculum rationibus

1577

Quomodo eas proposuerint, qui Austriaco non bene volebant.

Quid de his litteris responderis Austriacis Ordinibus.

Constanter dicit, se ad nullam mutationem sendisse.

Quomodo illud videatur intelligendū.

1577
In eam ro-
gatur Au-
striacus
transigere
cum Ger-
manis.

Agit Me-
chlinia se-
culò, vti
Ordines
petierant.

Nihilomi-
nùs omnia
in deterio-
rem partè
sapiuntur.

Mechlinia
quidam
ab Au-
striaco ca-
sus, & qua
de eo sen-
tentia.

Suggest
Archora-
nus Au-
striaco, in-
sidias ipsi
strui.

utrinque conuenirent. Quare cum Ordines vnà cum Imperij Legatis efflagitarent, vt tam arduo negotio suam auctoritatem Austriacus interponeret, paruit, & Mechliniam tamquam locum magis idoneum ei rei destinauit. Quinto igitur Iunij Bruxellâ Mechliniam proficisci parat. vbi cum resciuisset ad portam, qua esset egressurus, rem ita componi, vt concitato tumultu eius profectioem morarentur, eorum conatus eludens ad aliam portam deflectens incolumis Mechliniam venit: vbi conuocatis omnibus Germanorum Tribunis, huc vires omnes intendit, vt auctoritate sua interposita rem inter dictos milites & Ordines componeret. Quod tunc quidem conficiendum videbatur, nisi Ordines ærarij inopia laborassent. Scribit itaq; nono Iunij Austriacus ad Ordines, quid in hoc negotio actum esset, sed dolere sibi, id non nisi paratis nummis, quibus eos sciret non abundare, confici non posse. Scripsisse iam pridem se ad Regem, & huic simul solutioni certam ab eo pecuniæ summam efflagitasse, sed hætenus responsum nullum accepisse. Quòd si Ordinibus consultum videatur, missurum se Escouedum suum Secretarium ad Regem, qui coràm Regi hoc negotium commendet. Placuit Ordinibus Austriaci oblatio, actisq; ei gratiis, Escouedus in Hispanias proficiscitur. At illis qui Austriaci imperium suggillabant, omnia hæc erant suspensa: nam & sub prætextu calculi cum Germanis subducendi, illos de nouò sibi deuinctos ad bellum redintegrandum incitare atque conducere; & Escouedum in Hispaniis pecuniam nõ in vsum Ordinum ad Germanos dimittendos, sed in vsum Austriaci ad nouum bellum adornandum, flagitaturum asserebant. Dum hæc in Brabantia geruntur, varij vbique populum contra Austriacum concitabant: quod cum etiam quidam Mechliniæ conaretur, vltimo supplicio affectus est. Eius æmuli in hunc modum narrant: Austriacus, cum Mechliniæ esset, ciuem quemdam Religionis causa hinc gladio cædi iubet. Id cum multis absurdum iniquumq; videretur, ait se nequaquam in Pacificationem peccasse, quandoquidem nullis nisi profugis & exulibus, non iis qui in patria mansissent, ea frui concessum: & quidem hoc ipsum Episcopus Atrebatensis electus similiter interpretabatur. Sic illi. Sed præter hanc exceptionem potissima causa fuit, quòd semper in perturbatorem publicæ quietis iustè animaduertitur. Eodem tempore accidit, quod Austriacus postea in litteris ad Ordines 24. Augusti Bruxellam missis his verbis commemorat: Cum nos, inquit, adhuc hæreremus Mechliniæ, accidit, vt in mense Iunio vltimo Dux Arschotanus eodem accederet, qui nobiscum familiariter obambulans, inter cetera, de quibus colloquebamur, hoc fuit præcipuum quod diceret, omnia mala indies deteriora fieri, & nobis nostròq; comitatui fatis tuto prospectum non esse: siquidem pro certo & comper-

„ to habere affirmabat, quòd conſpirationes contra nos & noſtram fami-
 „ liam fierent & haberentur: id quod propterea ſe nobis ſignificare dice-
 „ bat, quia prima illa Orangi de nobis capiendis ſententia adhuc vrgere-
 „ tur: qui quidem Orangi, priuſquam gubernationi eſſemus initiati, lit-
 „ teras ad Ordines miſerat (quarum exemplum penes ſe eſſe Dux aiebat)
 „ quibus præmonuiſſet, quòd, quamdiu nos capti non eſſemus, haud poſ-
 „ ſet res ad optatum finem perducì. Hæc ibi inter alia. Opportunè paulò
 poſt accidit, Margaretam Francicam Nauarraei coniugem, & Iſabellæ
 pridem vxoris Hiſpaniarum Regis ſororem, per Hannoniam in terram
 Leodiſem ad aquas fontis Spadani ſanitati ergò bibendas proficiſci.
 Cui cùm neceſſariò ob affinitatem cum Rege Philippo honoris cauſa
 occurrèdum eſſet, præcipuam ad ſe nobilitatem euocauit, & cum ea Re-
 ginæ obuiam progreſſus, eam pro dignitate excepit, aliquotque diebus
 Namurci & vicinis locis ſplendidiffimè tractauit, præſentibus Duce
 Arſchotano, Chimaij Principe, Marchione Haurechij, Comite Reuſſij,
 Comite Barlaymontij cum filiis, & aliis. Cùm aliquot dies omni læti-
 tiæ genere peregiſſent, intercipiuntur à ſuis litteræ ab Ordinibus ad Ma-
 giſtratum Namurcenſem ſcriptæ, quibus iubebant, Auſtriacum captum
 firmæ committeret cuſtodix: in manus enim ſuas perueniſſe eius ad Re-
 gem litteras, quibus ita Ordines accuſabat (litteras ſuperiùs commemo-
 ratas intelligebant) vt non ſine ſummo poſthac periculo res eſſent admi-
 niſtraturi. Lectis Auſtriacus litteris, conſtituit Lutzenburgum reuerti,
 ibique conſilium capere, quid poſthac factò opus eſſet. Sed Carolus
 Barlaymontij Comes vrbi Comitatuque Namurcenſi à Rege Præfe-
 ctus, euidentibus rationibus docuit, non deferendum Namurcum natu-
 rà arteque munitum, omnibuſque rebus neceſſariis ob confluentiã Mo-
 ſæ ac Sabis abundans, & copiis, cùm opus eſſet, vndequaue recipiendis
 ſimiliter idoneum. Si non ſatis, ob populi frequentiam, perſonam ſuam
 ciuibus fideret, communi conſilio curandum, Arcem edito munitoque
 loco ad amnes ſitam occupent. Præſſe Froimontij Baronem cum exi-
 guo præſidio, Ordinibus quidem deuinctum, ſed à Rege non alienum.
 Placuit Auſtriacò conſilium, gratiãſque agens, memorem ſe fore ait fidei
 erga Regem, amicitixque in ſe. Die igitur illo epulis ac ſaltationibus ex-
 acto, ſummo manè, vt erat conſtitutum, Auſtriacus ad venationem ne-
 ceſſaria apparari iubet. Sequuntur eum Proceres, & imprimis conſcij, eo-
 rumque famuli numero aucti armatique cum non paucis equitibus. Ar-
 ci propinquus ſitum laudat. Præceſſerat Barlaymontius cum filiis, om-
 niq; humanitatis ac officij genere Froimontium demeriti, perſuaſerant,
 tranſeunti Auſtriacò ingreſſum, cum familia tantùm, viſendi cauſa of-
 ferret. Fit ita. Descendens equo Auſtriacus, iubet præſidium progredi,

1577

*Quinmul-
 tis argu-
 mentis ſua
 dicta con-
 firmat.*

*Excurret
 Auſtriacus
 Namurcũ
 Nauarraã
 ſaluaturus.*

*Traduntur
 ipſiſſi-
 tera à ſuis
 intercepta,
 de ipſo ca-
 piendo.*

*Perturba-
 tum Au-
 ſtriacum
 confirmat
 Barlaymõ-
 tius.*

1577
Austriacus arcem Namurcensem sibi vendicat.

familiares secum ingredi. Interim præfidiarij edocti in proxima silua consistunt. Froimontius, salutato Austriaco, intus se receperat, ientaculū Principi cum comitatu paraturus, manentibus in porta Barlaymontiis, quibus, ac præcipuè Hiergio, etsi Ordinibus nomen dedisset, omnino fidebat. Illi igitur tamdiu in porta cum Austriaco verba faciunt, donec è silua aduolantes præfidiarij portam cum vniuersa Arce vigesimo quarto Iulij occupant. Exinde Froimontio cum veteri præsidio, omnibusq; impedimentis exire iusso, eam de rebus necessariis vndique & quàm celerimè prouidet. Et quoniam Namurcenses perturbati Arcis occupatione, nesciebant quid Austriacus animo tectum gereret, misso ad Concilium ibi Prouinciale & Magistratum domestico Nobili, interceptas ad eos litteras de se in custodiam mittendo communicat: coactum igitur personæ suæ salutis Regisq; seruitio hac ratione consulere. Tum conuocatis omnibus qui se secuti fuerant, eandem captæ Arcis aperit rationem; ac proinde qui manere apud se vellent, gratos futuros, qui verò discedere, potestatem se eis facere, inuiti enim se nullius operam cupere. Discessere non pauci, manente tamen magna parte, ac inter hos Arschotano, Haurechio, & Chimaio; sed qui post paucos dies intelligentes arcem Antuerpianam Ordines occupasse, clam ex arce Namurcum abeuntes, paratis celeribus equis, Bruxellam, deserto Austriaco, peruolauere. Eodem præterea vigesimo quarto Iulij die ad Ordines scripsit, facti sui rationem breuiter reddens. Qui mox die sequenti ad eum miserunt Abbatem Marollium, Archidiaconum Ipresem, & Dominum Brus, qui inter alia Austriacum orarent, vt omnem suspicionem deponat, sycophantarum quorundam commentum esse quidquid de insidiis & captiuitate ipsi persuasum esset. Intempestiuam hanc arcis Namurcensis & oppidi Carolomontij (nam & illud sui iuris fecerat) occupationem, absentiamque illius ab vrbe Bruxellensi plurima posse creare incommoda. Magnam insuper illi securitatem, maiusq; corporis præsidium, & inquisitionem in eos qui insidiarum rei inuenti fuerint, pollicebantur. Non reiecit has conditiones Austriacus; sed dimissis cum litteris Legatis, adiunxit Dominum Rassinghemium & Dominum Grobbendonckium cum mandatis, vti eis eam haberent fidem, quam sibi deberent. Summa erat, placere sibi Bruxellas redire, modò re ipsa, & non verbis tantum, sicuti hactenus semper factum est, dictis insolentiis, turbis, & ciuilibus tumultibus opportunum remedium adhibeatur. Antequam Mechliniâ discederet Austriacus, Terlonium Arschotani in arce Antuerpiensi Vicarium, aliosq; præfidiarios sui officij & fidei Regi debitæ admonuerat, seu vt alij volunt, ei præceperat, vt capta occasione, qui non essent à parte Regis omnes eiiceret, Arcem suæ potestatis faceret, & in vsum Regis (cuius solius

Reddit rationem facti Concilio ibidem & Magistratui.

Item Ordinibus Bruxella congregatis.

Mittuntur hinc inde Legatis.

Seminaria disfidiarum etiam alius repetita.

folius sint Arces) defenderet. Idem vt facerent, Germanicis legionibus, quæ oppida & Arces alias tenebant, quoq; iniunxisse ferebatur, ne scilicet iis exirent, antequam maior spes continuandæ pacis affulgeret, aut à se euocarentur. Tenebant autem Germani eo tempore Bergam ad Zomam, Bredam, Tholam, Siluamducis, Dauentriam, Campos, Ruremōdam, Teneramundam. Athuius postremi oppidi præsidarij sub imperio Polwilleri; militantes, accepta, vt exirent, ab Ordinibus pecunia, Austriaci monita seu iussa, missis illius ad Ordines litteris, contempserunt. Vt autem Terlonius commodiùs perficere posset quod constitutum erat, iussit Austriacus Cornelio Emdensi, vt cum sua legione Antuerpiã se reciperet, Fronsbergio & Fuggero, qui adhuc in vrbe erant, se coniungeret, & in omnem occasionem intentus esset. Non ignorabant hoc Ordines; quare nonnullos sibi à secretioribus consiliis vigesimo nono Iulij ad Champaignium, qui legionem suam in Brabantia habebat, miserunt; eumque permouerunt, vt Dominum de Versy Emdensi obuiam ire, & manus cum eo conferere iuberet. Emdensis nihil minùs quàm de pugna cogitans, cum vim & hostilitatem animaduerneret, suos in ordinem redigere voluit; quod priusquam facere potuit, eius milites fusi fugatiq; sunt.

Mittit Polwille-rius Germanus litteras Austriaci ad Ordines.

Iubent Ordines inuadi Emdensem, vel Austriaco studens erit.

Atque hoc INITIVM fuit SECVNDI BELLII BELGICI. Hoc dato classico, Lidekerckius Ordinum mandato Antuerpiã venit, ciues armat, & denuò in signa, centuriasq; distribuit. Idem ope quorundam, Ponto Noyello Boursij Domino vni è Tribunis militum in arce Antuerpiana, auctor fuit, vt auxilio trium centuriarum ex quinque, Terlonium primo die Augusti caperet, ei fideles milites partim Arce eiiceret, partim cederet, Arcemq; potestati Ordinum traderet. Chiliarche Germani Fronsbergius & Fuggerus, cum tumultum hunc rescuissent, tota nocte in armis fuerunt. Quia verò catastrophæ tragœdiæ, quæ in Arce agebatur, exactè scire non possent, Meerpontem primò occuparunt: sed confestim mutato consilio in noua ciuitate sese munierunt; eo tamè euentu, vt cum oblatam à ciuibus certam pecuniæ summam recusarent, vrbe secundo Augusti die eiicerentur. Cum enim in armis ad pugnam parati starent, appulsæ sunt quatuor Orangij armatæ naues cum Pratoria, aliquot etiã præsidarij ex Arce subsidio ciuibus venerunt: tum volat fama, Egmondanum & Hesium cum suis copiis in procinctu esse. Quibus omnibus terrore Germani, sese in fugam coniecerunt; Fronsbergius Bredam, Fuggerus Bergas ad Zomonam se contulit. Post paucos quoq; dies Champaignius arcem Woudam non procul à Bergis super Zomonam distantem occupat, ipsas Bergas obsidet, & non multò post præsidarios certis conditionibus ad deditioem compellit: inter eas vna erat, vt Fuggerum Chiliarcham suum captiuum traderent; quod & fecerunt. Inde Steenbergam, quæ

Boursius arcem Antuerpiã Ordinibus vendicas.

Eiiciuntur etiam Germani Antuerpiã; mox etiam Bergos formã.

1577

ab vna centuria Fuggeri custodiebatur, idem Champaignius in fidem recepit, deinde & insulam oppidumque Tholense, ope simul Comitis Hohenloi militibus Orangianis instructi. Inde coniunctis copiis iidem Siluam-Ducis premunt, vbi milites Obersteinij erant, sed ea non ante 21. Septembris potiti sunt, sicut nec Breda quam Fronsbergius tenebat, ante 7. eiusdem Septembris. Sed ad priora redeamus. Dum hæc armis aguntur, nõ cessant interea legationes & litteræ, si quo modo res consilio & pace transigi possit. Extant litteræ Austriaci impressæ hac de re plures, & in primis prolixa illa scripta in Castro Namurcensi die 24. Augusti, ex qua superius præcipua delibauimus, rursusque plures Ordinum ad eundem vulgatæ ab iisdem tum seorsim, tum simul cum sua Iustificatione nono Septembris. Verum quia omnes legationes illæ & litteræ sine fructu fuerunt, & præcipuas diffidentiarum & discordiarum causas, quæ in iisdem vtrò citròque ad nauseam inculcantur, satis superque iam antè aperuimus, ad res ipsas, quæ palàm gestæ sunt, porrò narrandas redimus. Dum Champaignius, simul cum Orangianis, vt diximus, Siluam-Ducis obsideret, Ordines persuaso Domino Boursio ceterisque Tribunis præsidij arcis Antuerpianæ, ingenti que pecuniæ summa numerata, annuoque honorario præterea promisso, præsidium inde euocarunt, Arcem ciuibus euertendam excindendamque tradentes: qui summa cum lætitia, mutuæque congratulatione opus hoc vigesimo octauo Augusti auspicati, sequentibus diebus absoluerunt. Antuerpiensium exemplum secuti sunt post biduum Gandauenses; inde Ultraiectenses, Insulani, Valencenenses, & alij. Tornacensi arci, vt gratificarentur Præfecto, paritum est, & Cameracensi, quia limitanea erat. Interea Ordines omnem suum exercitum versus Namurcum mittunt, castraque prope Wauriam in Brabantica Gallia, vt Austriacum premant, Lalanio peditum, Burggrauio Gandensi equitum ducibus, Goigneo autem castrorum, & Motteo rei machinariæ Præfectis. Orangius, qui tunc in Hollandia adhuc agebat, Ordinibus summopere suadebat, vt tria equitum Germanorum millia cõscriberent, quibus Austriacum facultate milites colligendi (nam & ille ad defensionem se parabat) intercepta, facile Namurco & Lutzenburgo expellerent. Verum Ordinibus consultius visum est, omnes Brabantiaë vrbes, præterea Ruremondam, Campamque, aliasque nonnullas prius certò sibi deuincire. Sub idem tempus sexto die Septembris Ordines nihilominus Principem Orangium aduocare statuunt, eoque Lindium diuæ Gertrudis Abbatem, Champaignium, Leoninum Iuris Doctorem, & Liefueldium Aduocatum, Legatos certo commentario instructos destinant: veniat Bruxellam, vnâque cum ipsis in commune consulat ad patriæ salutem. Sed rogant præterea, ad maledicorum ora obturanda, vt

quar-

*Interim
Germani
adhuc te-
nent Sil-
uam-Ducis
& Bredam.*

*Edunt Au-
striacus &
Oranges
singuli
suas Iusti-
ficationes.*

*Arx Ant-
uerpiensis
euertitur,
mox &
alia.*

*Instruunt
suas copias
Ordines
contra Au-
striacum.*

*Inuitant
Ordines
Orangium
Bruxellas.*

quandoquidem in locis sibi post Pacificationem Gandensem traditis, Romanæ Religionis exercitium ad eiusdem Pacificationis normam admiserit, idem aliis quoque Hollandiæ & Zelandiæ ciuitatibus postulanti-
 bus concedere velit. Vt rursus etiam auctoritate consignata polliceatur, neque se neque socios, eandem Religionem oppugnari, aut aliud exercitium quàm illius Religionis in ceteris Prouinciis promoueri permissuros, sed contrà omni studio eidem Religioni ibi auxiliaturos. Hos-
 que duos articulos cupidissimè Ordines à sua Excellentia signari petunt, vt sic sua præsentia commodiùs posthac frui queant. Rogant prætereà, quandoquidem Silua-Ducis & Breda nòdum sint subiugata, cum iisdè armis aut pactione transigatur. Huic Ordinum commentario Orangius scripto quoque respondet, immensas se eis agere gratias, quòd tam sincere de eo sentiant. Verùm quòd exercitium Catholicæ Romanæ Religionis in Hollandia & Zelandia cupientibus concedi petunt, orat obtestaturque Orangius, id firmiter de eo sentiant, se in primis desiderare, vt Pacificatio Gandauen-
 sis perficiatur obserueturque. Verùm quandoquidem postulati exercitij permissio in Hollandia & Zelandia, præcipuè ad earumdem Prouinciarum Ordines attineat, qui ne ea in re nouitas vlla ante Ordinum Generalium conuentum introducatur, pacti sunt, rogat, vt diligenter attendant considerentque se neque posse neque debere sine consensu illorum Ordinum nouitatem aliquam permittere. Quòd autè promitti postulant neque se neque Hollandos aut Zelandos vinquà passuros, vt Romanæ Catholicæ Religionis exercitium vllò modo oppugnetur, aliudque promoueatur in reliquis Belgij Prouinciis, cupit Orangius promittere, promittitque tam suo quàm Hollandorum & Zelandorum nomine, se ex Pacificationis Gandauen-
 sis pacto nequaquam permissuros, vt aliquid contra publicam quietem ac pacem, nominatim autem contra Catholicam Romanam Religionem eiusve exercitium attē-
 tetur aut incipiatur. Quæ eius responsio etsi insufficiens esset, vt Lector facile videt, tamen instantibus Legatis, non multò post cum vxore Carolotta Borbonia Bredam vrbe[m] Ordinibus tūc traditam venit, amantèrque & magnificè excipitur. Inde Antuerpiam venit decimo octauo Septembris, ciuibúsq; armatis aduenienti occurrētib[us] comitatus, summa cum pompa vrbe[m] ingreditur. Huc ad eum Bruxellâ missi sunt Abbates Vilersius & Marollius, Baro Fresinius & Capresius, Ordinum nomine aduentum ei gratulaturi, eumque Bruxellam deducturi. Nec diu cunctati, per alueum sumptuosè anno 1561. perfectum die 23. Septembris, ciuib[us] Antuerpiensibus armatis ab vna ripæ parte comitantibus, altera Bruxellensibus occurrentibus, maximo cum triumpho & honore eum Bruxellam introducunt. Vbi cum Orangius mirè, & super omnes
 reliquos

1577
*Interms
 petiit qua-
 dam ab eo
 in fauorem
 Catholicæ
 Religionis.*

*Dat Ordini-
 bus ver-
 ba Oran-
 gius.*

*Nihilomi-
 nùs magna
 pompa cum
 vxore Ant-
 uerpia ex-
 cipitur.*

*Similiter
 Bruxella.*

1577 reliquos mox coli videretur, magna præcipuorum Procerum pars, Dux Arschotanus cum fratre Marchione Haureo, Comes Lalainus cum fratre Montignio, Senefchalcus Hannoniæ cum fratre Burggrauiio Gādensi, Comes Egmondanus, Barones Vileus & Hefius, Willeruallius, Champignius, Rassinghemius, Suewigemius, alijque numero circiter viginti, eius præsentiam suggillant, eaque Catholicæ Romanæ Religioni minus cautum esse inprimis causantur. Itaque vt haberent quæ Orangio opponerent, Maelstedium in Germaniam legāt ad Archiducem Matthiam, Rudolphi Imperatoris fratrem, rogantes multisque promissis eum delinientes, vt quamprimùm gubernacula Belgij nomine Regis Philippī auunculi, cui hoc displicere non possit (quòd Orangius alioqui Catholicam Religionem subuerteret) suscipere dignaretur. Exequitur mandata strenuè Maelstedius, persuasóque Archiduce, secundo Octobris Vienna Austriæ noctu discedunt, iterque commutatis equis faciunt, Domino Danwitzio, & Kalckreitio cubiculario, aliisque paucis comitantibus, atque in Belgium maximis itineribus tendunt, Imperatore fratre inscio, cui hæc nequaquam significarant, quòd eum sine expressa voluntate Regis id nullo modo consensurum certò scirent. Hunc fratris abitum ægrè ferens Imperator, litteris absentem, vt statim reuertatur, inonet, seq; apud Ioannem Austriacum & inprimis apud Regem excusat. Sed Archidux continuato itinere primò Coloniam, inde Liram urbem Brabantix sub medium Octobris venit. Ordines Generales & Orangius summopere mirati de hoc facto, conqueruntur, exostulantque, alij nihilominus Archiducem quem vocauerant, Governatorem Generalem Belgij constituere nituntur, quod tamen ante vndecimum Nouembris factum non est. Toto hoc temporum tractu, à fine Augusti, & integro Septembri, magna lis erat de Frisix gubernaculo, dum alij Arschoti Ducem, alij Comitem à Bossu ad illud promouere; alij verò Comitem Rennebergium, qui tunc in administratione erat, retinere vellent. Interea scribit Austriacus ad Concilium Regium in Frisia, Consiliariosque monet, populum in officio retineant: quòd quidem illi, sed frustra, facere conabantur. Quod cum intelligeret Reinerus Dekema, qui à Rege stabat, propugnaculum in Oostmahorn munire cœpit. Frisij, reclamantibus Consiliariis, illud obsederunt; sed paulò post, interueniente Doco Martena, inito pacto, obsidionem, inuitis Ordinibus patriæ, soluerunt. Interea quoque Wibe à Goutum, callidis rationibus Matenessio persuaso, clam arcem Leuwardiensem ingressus est, quam tamen, postquam magnam pecuniæ vim ciues persoluisent, iterum deseruit; & Rainerus Cammiga ciuium præsidium postredie induxit: prius tamen quam illi admitterentur, Concilio Regio fidelitatis iuramentum præstiterunt. Inde Rennebergius

Arshotanus & alij suggillant præsentiam Orangi, & quare.

*Hæc ratio-
ne clam
Archiducem
Matthiam ad
Gubernacula
vocat.*

*Veniit Archidux in-
scio fratre
Imperatore,
ringente
etiam Orangio.*

*Interea
graves al-
tercationes
in Frisia.*

bergius Bosiuo non fidens, milites illius omnes, qui in urbibus & munitionibus relictæ erant, pacto cum iis inito, & stipendij parte numerata, dimisit; in eorumque locum rusticos armavit, magistratus & ministros officiis suis deiecit, novosque creavit. Austriacus cum videret Ordines quotidie maiora audere, & iam nihil amplius de reconciliandis animis posse sperari, Luxenburgum secundo Octobris profectus est, ut & ipse se aduersus vim muniret. Antequam tamen Namurco discederet, litteras

» ad Ordines in hanc sententiam dicto die misit: Cum scripto vestro, quod

» nobis Episcopus Brugensis & D. de Willerual tradiderunt, mira noua

» vnà allata sunt; siquidem inter cetera, nobis vestra indigna postulata &

» actiones iniquas ponderantibus, non visi estis, quemadmodum officium

» vestrum exigebat, studere aut cupere, ut Catholica illa Romana Religio

» conseruetur, & Regi sua obedientia & auctoritas integra maneat, sed po-

» titus hunc scopum tenere, quò, omni occasione captata, vtrumque, Reli-

» gionem Catholicam & obedientiam Regi debitam, demoliamini, eò us-

» que progressi, ut videamini præter nudum titulum nihil Regiæ Maiesta-

» ti in istis Prouinciis relicturi: erecto videlicet nouo quodam Concilio,

» in quo ad votorum & suffragiorum multitudinem omnia constituan-

» tur. Accedit & hoc, quòd Orangium ad vos euocastis, quod Regi om-

» nino non placitum confido, maximè cum & illæ Arcium euerfiones &

» multa alia indigna præcesserint, quæ talis Princeps, qualis quidem ipse

» est, ægerrimè ferre solet. Quare etiam apud nos decretum est eiusmodi

» facta ei significare, cum illius plurimum intersit, & res non exigui mo-

» menti censenda sit. Interim verò, cum videamus vos parum circumspe-

» ctè, exiguam nostri gradus & dignitatis rationem habere, & sine vlla dif-

» simulatione malignæ vestræ erga nos voluntatis plurima indies hostilia

» ostendere, nos iam Luxenburgum proficiscimur; vbi Gubernationi no-

» stræ vacabimus, & officio nobis demandato satisfaciemus, & ibidè vl-

» teriora Regis mandata expectabimus. Quòd si interea nobis illic existè-

» tibus obtemperabitis, vestrum officium facietis, quod vos Regi, vestro

» Domino naturali obligati, debetis. Valete. Hæc Austriacus iam itineri accinctus Ordinum Legatis præsens præsentibus viua voce respondit, & totidem verbis scripta ad eos transmisit, sicque, relicto Namurci sufficienti præsidio, ipse exiguo cum comitatu Luxenburgum se contulit. Eo tempore inter se (ut diximus) haud parum Ordinum Proceres dissidebant, nonnullis Archiduci Matthiæ, aliis Principi Orangio studentibus. Itaque cum vigesimo secundo Octobris Arschotanus Flandriæ Gubernator, & Orangius Brabantiaë Ruwardus, quasi quietis conseruator (hæc volunt esse vim vocis) renuntiati essent, (abstinendum enim erat à Gubernatoris titulo, quòd qui Brabantiaë præest, idem simul sit totius Belgii

1577
Rennebergius Bosiuo non fidens, ab eius militibus se liberat.

Postrema littera Io. Austriaci ad Ordines.

Expositas de recepto Orangio, euerfionibus Arcium, & aliis.

Itaque dicit se facturum officium suum.

Ordines inter se dissident.

Orangius Ruwardus Brabantiaë, & Arschotanus Gubernator Flandriaë.

1577

gij Gubernator) hi qui Orangio studebant, vt se de aduersariis vlciscerentur, omnem quærare dicebantur occasionem. Inter eos aduersarios primarius Dux Arschotanus habebatur. Et vide exordium tragædiæ funestæ. Is Flandriæ Gubernator, vt narrauimus, designatus, in suam Prouinciam profecturus, stipatus multis Nobilibus, occurrentibus sibi Gandauensibus ciuibus, trecentis equitibus, & viginti tribus peditum signis, vigesimo quinto Octobris Gandauum venit, & pro Gubernatore exceptus est. Mox post triduum primores vrbs cum adeuntes, cum tumultu inportunóque clamore antiquorum suorum priuilegiorum restitutionem postulabant. Dux illorum videns insolentiam inportunitatemque, cum lenitate eos placare non posset, increpauit, verba quædam intermiscens duriora. Id cum quidam Orangio addicti, atque inter alios D. Oheynius, cognouissent, Rijhouium & Embysum, quorum summa erat ea in vrbe auctoritas, incitarunt, vt aduigilent, ne quid Resp. derimenti accipiat. Hi, collecto populo, de nocte ædes Arschotani inuadunt, eumque captum custodiæ mancipant. Capti sunt quoque in eodem tumultu Episcopi Iprensis & Brugensis, qui isthuc negotiorum publicorum causa venerant; Rassinghemius etiam, Suewigemius, Eikius, Moscronius cum filio, Hesselius, Aporta Consiliarius, & Vischerius Baillius Ingelmunsteriensis. Ne autem hoc temerè fecisse viderentur, nono Nouembris Apologiam typis excusam disseminarunt, cuius summa erat, Se Proceres istos comprehendisse, eò quòd Orangio Ruwardatum Brabantia inuiderent; eò spectare ipsorum consilia vt eundem Orangium hac dignitate destituant: hunc in finem Archiducem Matthiam inconsulto Rege & Ordinibus Generalibus è Germania vocasse: eos etiam militares copias in urbem introducere conatos esse: restitutionem priuilegiorum incolis negasse: ciues rebelles & seditiosos (antiquo epitheto *Muytmakers*) appellasse: arma in Orangium fumere communi consilio decreuisse. Ita hæc summatim is ex quo huius anni res gestas pro maiori parte commemoramus. Alius Orangij studiosus, pleniùs in hunc modum: Cum Arschotanus restitutionem priuilegiorum Gandau publicare differret, parumque gratos sibi esse ostenderet qui eam vrgerent, Rijhouius, habito cum sociis Orangio & Religioni reformatæ fauentibus consilio, quasi Tornacum tendens, clam Antuerpiam ad Orangium proficiscitur; consultat cum eo: ille rem nimiùm difficilem esse respondit: persistit tamen Rijhouius se audere. Orangius tandem humeros contrahens, dicit debere eum cogitationes istas deponere, & intrò se recipit: monet tamen Marnixium, exploret pleniùs, quibus fundamentis vtatur Rijhouius. Ille itidem se audere ingeminat. Ad quod Marnixius, post multa verba, Tentet igitur, respondet: nullum tamen ampliùs verbum

cum

Gandenses Arschotanium & alios custodie mancipant.

Reddunt rationem facti; aperte omnia, quòd illi Orangio inuiderent.

Ad hoc, quòd Arschotanus Gandenses vocasset seditiosos.

Quomodo ea priùs communicata fuerint cum Orangio.

cum Orangio hac de re habeat. Ita Rijhouius Gandauum redit: mox mittit post eum Orangius Dominum Dohain; videat & prospiciat, quomodo negotium succedat. Eodem illo die Embysius multa turba ciuium succinctus, Arschotanium ad Curiam properantem publice conuenerat, vellet publicatione restitutionis priuilegiorum populum tandem exhilarare. Dux, Embyfio importune admodum instante, post multa vltro citroque dicta, demum iratus intonat, Se horum habiturum rationem; seditiosos omnes hos petitores demum suspendendos, etiam si fauori nitantur Orangij. Quibus verbis commotus populus ad arma concurrat; tamen post prandium, agente Magistratu, & viris aliquot primariis, quisque posita ira, cum armis domum reuertitur. Sed ecce sub horam quartam pomeridianam Rijhouius Antuerpiam Gandauum aduolat; dolet tumultum esse sedatum. Itaque quibus potest artificijs, persuadet suis, non praetermittendam tanti boni hanc occasionem. Nec mora; sub noctem nouas turbas concitat, & Ducem Arschotanium, flammam eius aedibus iniicere parans, in potestatem redigit, simul & ceteros superius commemoratos. Facta haec vigesimo octauo Octobris noctu. Ordinum coetus, qui Bruxellae praerat, his auditis, mox Linsveldium Gandauum ablegat, Orangius item Dorpium: qui apud Magistratum Dominum de Boucle, fratremque eius Borlutium, qui captiuitati Ducis aliorumque simul assenserant, tandem Ducis Arschotani impetrarunt liberationem, frustra reclamante Rijhouio. Dux, agentibus Ordinibus, promisit se numquam in quemquam de hoc vlturum: aliorum captiuorum causa in aliud tempus reiecta fuit euentu vario, vt suis locis dicitur. Interea Gandauenses suae factioni etiam associarunt Brugas, Ipras, & Aldenardum; & vt excusarent haec omnia, die nono Nouembris Apologiam, de qua supra egimus, typis euulgarunt. Iam Belgium omni ex parte ardebat: adhuc enim pro Austriaco faciebant Amstelodamenses, Campenses, Ruremondij, Frisij multi. Namurcum & Lutzenburgum totum ipsius erat: Flandriae caput Gandauum, a ceteris Prouincijs velut dissectum, suo more se & quotquot poterat Flandriae regebat vrbes. Quare Ordines Generales Bruxellae congregati, perpendentes Archiducem Matthiam Regis e sorore nepotem, & Caesaris fratrem filiumque, iam inde a medio Octobris in Belgio adesse ad gubernacula inuitatum, nec debitum eius natalibus adhuc impensum fuisse honorem, sui muneris esse arbitrati sunt eum salutare, & ex ignobiliori oppido Lira ad urbem nobiliorem transferre. Itaque miserunt, qui eum post magnificam salutationem secum Antuerpiam deducerent: vbi insigni pompa vndecimo Nouembris exceptus est, magnificentissimeque habitus, donec conditiones, quibus ad supremum gubernaculum esset admittendus, conciperentur. Interea

Rijhouius ab Orangio rediens pacatos semel ciues iterum ad arma vocat.

Arschotanus liberatur custodia, alijs adhuc retentis.

Belgium tripliciter diuisum.

Archidux Matthias Lira tandem Antuerpiam adducitur.

1577 Ordines ad diuerfos Principes suos mittunt Legatos, partim vt se à suspitione seditionis purgarent, partim vt in societatem belli attraherent. Inter alios missus est ad Angliæ Reginam Marchio Haureus cum Meeterkerkio, qui ex mandato fœdus cum Regina pacti sunt, & ingentem pecuniæ vim (bis centies mille Angelotos nonnulli exprimunt) ab ea obtinuerunt. Amstelodamenses, vt diximus, ad huc in fide Regis eiusque obedientia prisca permanentes, comprouincialium suorum conatus improbabat: Regem legitimum suum Comitem, & Ioannem Austriacum tantum eius Gubernatorem agnoscebant, Orangij dominationem recusabant, Catholicam Romanam Religionem in contaminatam seruabat. Quamobrem multa indigna ab Orangio eiusque complicibus patiebatur. Tandem vigesimo tertio Nouembris Chiliarchæ Hellinc & Ruichauer per insidias cum aliquot militibus urbem ingressi, cæsis in porta excubitoribus ad forum procurrunt, obuios quosque cædunt, Senatoriam domum occupare tentant, urbemque suam esse vociferantur. Ciues attoniti confestim ad arma ruunt, fit atrox multis in locis pugna. Succedunt nouæ hostium copiæ: ciues nihilominus in eos impetum facere, retardare, in fugam vertere pergunt: hostes econtrâ audaciùs resistere, munitiones ligneas extruere, in ciues glandium plumbeorum imbrem effundere, multis vtrimque cadentibus. Sed cum iniuriâ venti expectatæ vires tardiùs aduentarent, post aliquot horarum pugnam Geusij vrbe eiectione, in naues, quibus urbem diu premebant, vtroque Capitaneo interfecto, multisque suorum desideratis, se receperunt. Exinde Ordines Generales metuentes ne Ioannis Austriaci partes plures & incolæ & vrbes sequerentur, tum vt iure viderentur Matthiam Archiducem gubernaculo admouere, die septimo Decembris Bruxellis Dominum Ioannem Austriacum fœdifragum, perturbatorem publicæ tranquillitatis, & hostem patriæ publico Edicto declararunt, citantes, vt quotquot eius partes sequebantur, intra quindecim dies compateant, non comparentes hostes & rebelles patriæ habeantur. Decimo eiusdem mensis, vt arctiori se inuicem fœdere obligarent, pactum nouum (Vnionem vocabant) condiderunt. In hoc Catholici ceteros alterius Religionis in suam protectionem assumebant, iisque pollicebantur, se non permissuros, vt aliqua ipsis iniuria causa Religionis fieret, aut insidiæ in ipsos intentaretur (latè istud patebat, & multarum postea fuit turbarum pretextus) aut quoquo modo irritarentur, sed vt quietè & tutò iuxta pactum Gandauense vbiq; viuerent. E contrario sectarij alij Catholicos Romanos in suam defensionem accipiunt, tam Ecclesiasticos quàm sæculares, vt vnusquisque in suis bonis, dignitatibus, honoribus, priuilegiis, & possessionibus, qualiacumque illa esse possent, permaneant, in quibus se mutuò tuebuntur & conseruabunt.

Ordines ingentem pecuniâ summam à Regina Angliæ obtinent.

Orangiani frustra Amstelodamum occupare nituntur.

Ordines Bruxellis Io. Austriacum hostem declarant.

Catholici & Orangiani iniuriam iurant se populos irritatos iniuriam mutua Religionis.

bunt. Ad hæc promittunt se communibus viribus priuilegia, consuetudines, & iura communis patriæ propugnatos, & quæ antiquata, collapsa, & violata sunt, restauratos. Iurant denique, se communibus suffragiis Archiducem Austriæ Matthiam pro supremo Governatore suscepturos & agnituros, donec Rex de communi Ordinum sententia aliud hac in re statuatur: eius imperio quoque obtemperatos secundum conditiones, illi, antequam ad hanc dignitatem euehatur, proponendas. Hactenus tenor pacti; estque illud ab omnibus Prælatibus, Nobilibus, Iudicibus, urbibus & oppidis approbatum & iureiurando confirmatum. Itaque rebus omnibus hoc modo è voto compositis, & conditionibus, quibus Archiducem ad gubernationem admittere constituerant, in formam iuramenti descriptis, decimo septimo Decembris Ordines ad eum Antuerpiæ adhuc agentem mittunt Abbates S. Gertrudis & Marolleum; Ducem Arschotanium & Baronem de Fresin, cum aliis, ut ei conceptis iam conditionibus gubernaculum Belgij offerrent, pecuniæque iustum pondus quotannis ad sui status sustentationem addicerent. Lectis conditionibus, Archidux oblatam prouinciam minimè contemnendam arbitratus, ex causis, quas supra attigimus, illam conditionibus propositis accepit. Quæ conditiones cum nouam quamdam Reipub. formam Belgis numquam vsitatam inferre haud paucis tum viderentur, (Lector ea quæ in præcis nostris Ducibus scripsimus, si placet, huc aduocet) eas hoc loco attexere non grauabimur. Principiò, Ipse patriam gubernabit cum

» Concilio Status ab vniuersis Ordinibus constituendo & eligendo ex eorum numero, qui sunt in his Prouinciis oriundi, addicti & fideles patriæ, & ad hoc munus maximè idonei. Secundò, Omnia negotia in dicto Concilio agitanda & tractanda pluribus dicti Concilij suffragiis transiguntur, & definiuntur, neque dictus Governator pro iis mutandis ad aliqua Concilia priuata aut secreta receptum habeto. Tertiò, Si deprehendatur, quòd aliqui Consiliariorum, vel alij qui cum officio aut dignitate sunt, aliter se in suis muniis gesserint quàm decuit, aut grauiori pondere negotiorum premantur, ad petitionem Ordinum Generalium res determinabitur. Quartò, In rebus magni ponderis & momenti ad patriam vniuersam spectantibus, ipse Governator insciis & inconsultis vniuersorum Statuum Ordinibus nihil attentato. Quintò, Similiter & ipsi Ordines Generales tractaturi res graues & arduas omnibus Prouinciis communes, ut sunt constituendæ exactiones, æs alienum & mutuuum petendum, bellum, pax, fœdera cum Principibus aut populis incunda vel inita, aliæque his similia, priusquam res definiatur, aut certi aliquid de iis statuatur, tam ad cõspicuos magnæ auctoritatis viros, quàm ad plebeios homines referunt; cum equum sit illud ab omnibus probari, quod ad

Ad hoc, recepturos se Archiducẽ Matthiã; certis iamẽ legibus.

Mittunt ad Archiducem qui gubernacula ei deferant.

Articuli quibus Archidux Matthias fuit receptus.

In rebus magni momenti Governator nihil attentabit inconsultis Ordinibus.

1577
*Quin nec
 Decreta
 magni mo-
 menti sine
 eorum con-
 sensu sta-
 tuet.*

*Ad hoc,
 omnes epi-
 stolas statu
 Reip. ali-
 quatenus
 spectantes,
 offeret Cō-
 cilio Sta-
 tum.*

*Ordines
 poterunt
 celebrare
 Concilia
 sine con-
 sensu Gu-
 bernatoris.*

*Guberna-
 tor alios
 stipatores
 non habe-
 bit, quàm
 Ordines
 necessarios
 iudicabit.
 Praefectos
 belli non
 constituet
 Guberna-
 tor, nisi cō-
 sentienti-
 bus Ordini-
 bus.*

omnes pertinet; præcipuè cum illud ipsum antiqua priuilegia & vsus pa-
 triæ requirant. Sextò, Ne Gubernator mandata, Placita, Decreta magni
 momenti, nouitates résve insolitas introducentia, sine Ordinum Gene-
 ralium ad id legitimè conuocatorum consilio aut consensu vllò modo
 statuatur. Septimò, Breuiter in omnibus iis negotiis, quibus naturalis Pri-
 ceptis patriæ tamquam Brabantia Dux, consilium de Ordinum Braban-
 tia sententia capere tenetur, ipse quoque Gubernator Ordinum Genera-
 lium consilium adhibere obligatus erit; & prius Deputatis suis, à quibus
 sunt legati, rem omnem conuenienter referent. Octauò, Omnes episto-
 las ad statum Prouinciæ aliquo modo spectantes, quas accipiet, tenebi-
 tur Concilio Status offerre, vt de iis deliberetur decernaturque. Nonò, In
 Concilio Status nulla negotia grauia, & quæ statum Reip. tangant, tra-
 ctabuntur, nisi Consiliariorum maxima parte præsentè. Decimò, Eius-
 dem Concilij acta, decreta, factaque omnia annotabuntur, atque sub-
 signabuntur. Vndecimò, Ipse Gubernator omnes consuetudines & que-
 cumque priuilegia institutaque vetera infracta, siue impedita siue abla-
 ta per vim, restituet & confirmabit. Duodecimò, Ordinum Generalium
 Deputati simul permanebunt, quamdiu ad negotiorum expeditionem
 peractionemque commodum ipsis videbitur: Ordines quoque Genera-
 les conuentum, quandocumque volent, celebrare poterunt. Decimoter-
 tiò, Si quod negotium arduum & maioris momenti occurrerit, ob quod
 Comitiam haberi necesse sit, vna Prouinciã postulante, reliquæ conuenire
 debent, & poterunt; neque mandatum aut consensum Gubernatoris
 exspectare tenebuntur. Decimoquartò, Ordinibus etiam particularibus
 vniuscuiusque Prouinciæ Conuentum agere licebit pro arbitrio quocum-
 que tempore. Decimoquintò, Pacificatio Gandauensis ita omnibus suis
 articulis obseruabitur, vt nullo modo aut prætextu aliquid diminuatur
 aut infringatur. Decimosextò, Ne prædictæ Pacificationis interpreta-
 tio lites aut difficultates arguta cauillatione tam in articulo scandali, quã
 aliis eadem Pacificatione contentis pateat, huiusmodi litigiosorum Arti-
 culorum interpretatio Ordinibus Generalibus legitimè congregatis re-
 linquetur. Decimosseptimò, Gubernator alios stipatores aut satellites,
 quàm Ordines pro temporis ratione necessarios reputabunt, nequaquam
 habebit aut postulabit. Decimo octauò, Gubernator eiusque consilium
 cum Concilio Ordinum tam terra quàm mari constituent Archistrategum
 siue Imperatorem exercitus, Archithalassum, Magistrum equitum,
 Tribunos militum, aliosque tales primarios Praefectos belli. Decimono-
 nò, Neque pedites neque equites milites colliget extraordinariè, neque
 præsidia in vrbibus collocabit Gubernator, nisi scientibus & consētien-
 tibus Ordinibus, ciuiumque earundem vrbium sententiis prius auditis.

„ Vigesimo, Gubernatores Prouinciarum nequaquam constituet sine Or-
 „ dinum earundem Prouinciarum consilio & consensu; curabitque si
 „ fieri possit, vt iidem sint eiusdem regionis aut Prouinciæ habitatores, at-
 „ que in iisdem possessiones & prouentus habeant, aut saltem regionibus
 „ sint grati atque accepti, vt dictum est. Vigesimo primò, Tempore belli
 „ omnia grauiora & maioris momenti negotia administrabit exequetur-
 „ que ad præscriptum Concilij militaris ab Ordinibus ei adiungendi. Vi-
 „ gesimo secundo, Concilium quoque militare nihil quod ipsum statum
 „ Reip. tangit, decernet aut statuet, nisi Ordines Generales antè primoque
 „ omnium certiores reddantur. Vigesimo tertio, Gubernator, aliique post
 „ cum Gubernatores, priuilegia præsentia futuraque obseruantes, item
 „ Chiliarchæ, Tribuni, omnesq; militum Præfecti, Regi Domino suo na-
 „ turali, & regionum Ordinibus iuramentum præstabunt in patriæ defen-
 „ sionem. Vigesimo quarto, Obligabunt, obstringentque se prædictis his
 „ omnibus Articulis, & præcipuè conseruationibus omnium & singulo-
 „ rum priuilegiorum, legum, consuetudinum, veterumque institutorum,
 „ vt ea omnia regionibus restituantur, reparentur, & inuiolatè seruentur.
 „ Vigesimo quinto, Milites quoque tam Ordinibus & Generalitati patriæ
 „ quam Regi naturali Domino iuramentum præstabunt. Vigesimo sex-
 „ to, Assignationes & distributiones ærarij publici & pecuniarum bellica-
 „ rum fient, quando Ordinibus opportunum videbitur, eorum operâ, qui
 „ ab Ordinibus huic muneri præficiuntur; idque in primis ob ingentia in-
 „ enarrabiliâque onera quibus suæ Maiestatis fiscus & Prouinciæ in ge-
 „ nerali grauantur. Vigesimo septimò, Ordines oblata sibi à Regnis &
 „ Principibus vicinis subsidia acceptare poterunt, necessitate urgente, præ-
 „ fertim si bello obruantur; Gubernator, autem quæcumque iam accepta-
 „ runt aut in posterum adhuc acceptabunt, rata habebit & confirmabit.
 „ Vigesimo octauò, Contra eos qui aduersus Ordines & patriam arma
 „ sumpserunt, Domni Ioannis Austriaci partes his turbis secuti, rigore Iuris
 „ agetur; neque Iuris administrationes aut executiones hac in re vllò modo
 „ impediuntur; ne posthac status aut salus Reipublicæ à quoquam pertur-
 „ betur. Vigesimo nonò, Iurabit etiam Gubernator, si eum prædictos Ar-
 „ ticulos aut omnes aut aliquos infringere seu labefactare contingat, Or-
 „ dines liberos fore ab omni eius obedientia. Quòd si eos cogere volet,
 „ prædicta infractio non restituta aut reparata, poterunt secundum pri-
 „ uilegiorum formulam iustæ defensionis protectionisq; causa, arma su-
 „ mere. Trigesimo, Arces nondum prorsus dirutæ, sed iam dirui inceptæ,
 „ solo equabuntur absque contradictione: de reliquis verò quibus Pro-
 „ uinciæ aliquo modo opprimi posse videbuntur, Ordinum Generalium
 „ consilio decernetur. Trigesimo primò, Generaliter nulla præteritorum

1577

*Præfecti
iurabunt
Regi &
Ordinibus
in patriæ
defensione.*

*Pecunia
bellica dis-
tribuentur
ab Ordinibus
deputatis.*

*Contra eos
qui Io. Au-
striacum
sequuntur,
Iure age-
tur.*

*Arces di-
rui capta,
porro solo
equabuntur.*

1577

actorum in postremo bello fiet informatio aut inquisitio: hæc enim omnia generali obliuione prædictæ Pacificationis Gandauensis comprehensa sunt, exceptis iis quorum Articulus superior mentionem facit. Quæcumque autem ab Ordinibus generalibus decreta statutaque sunt ab eo tempore quo Dominus Ioannes Austriacus in castrum Namurcense se recepit, rata habebit approbabitque Gubernator, neque vlllo pacto cõtrã nitetur. En Articulos quibus subscribens Archidux Matthias Gubernatoris munus in Belgio suscepit. Sed quia adhuc adolescens erat (vix enim vigesimum annum ætatis compleuerat) cogitatum est de dando illi idoneo Legato seu Vicario. Multi in Comitum Lalainum supremum exercitus Ordinum Præfectum oculos coniecerant: sed prælatus est Princeps Orangius, vt qui semper, vt aiebant, in Rep. Belgica versatus, ita se componere nouisset, vt & apud Regem simul & populum in pretio esset, populi tamen semper, quàm Principis (vt ipsemet in sua contra Regem Apologia gloriatur) studiosior. Sed de hoc plenius anno sequenti; nam nõ ante 18. Ianuarij Archidux Matthias Bruxellæ receptus est. Interea Hispani qui à Ioanne Austriaco dimissi erant, in agro Genuensi adhuc morabantur, parata classe, quæ eos in suam patriam transportaret: cum ecce veredarij velocissimis equis accurrunt, nuntiantes omnia in Belgio iterum turbata esse, vasa extemplò conclamarent, & Lutzenburgum redirent. Die vigesimonono eiusdem Decembris Orangius Bruxellis Gandauum profectus est, fratre suo Ioanne Nassauio comitatus; vbi incredibile pompa eo die exceptus est. Inter alia corde aureo adaperto, cum inscriptione SINCERITAS donatur, & Comœdiâ Iudæ Machabæi salutat.

*Hæc signa-
ra ab Ar-
chiduce,
nondum
vigesimum
annum cõ-
plente.*

*Datur Ar-
chiduci
Vicarius
Orangius,
& quo præ-
textu.*

*Orangius
incredibili
magnifi-
centia Gã-
dauis exci-
pitur.*

VARIA.

*Prodigia
aliquot hoc
anno ob-
seruata.*

Hoc anno, sexto Iulij, Safftingæ in Scaldi flumine appulsa est balena, quæ Flator Latinè dicit potest, *Muler Gallis, VWater-blafer* Germanis nuncupata, longa pedes 58. teres rotundaque 34. cauda verò erat pedum tredecim & medij. Vndecimo quoque Nouembris Cometes inauditæ magnitudinis apparuit in Nouilunio. qui cum inter Aram & Aquilam arderet, ita erat incensus, vt Aquilam comburere videretur, & flammam siue comam igneam in Austrum conijceret, quæ ad Cancrî vsque Tropicum protendebatur. Apparuit primùm quasi ignis amplissimæ fornacis; sed cum Luna succreuisset, factus est languidior, & communibus Cometis similis. Deinde cum Saturni stella coniungebatur, eratque eiusdem penè coloris, Turcarum, vt Astrologi quidam vaticinabantur, terror, & Belgicarum calamitatum prænuntius.

1578

Ingredimur annum millesimum quingentesimum septuagesimum octauum. Ioannes Austriacus, hostis, vt diximus, proclamatus, cum videret necessariò ad bellum veniendum esse, magnas vndique vires coëgerat.

gerat. Erant iam in procinctu Hispani nuper à se dimissi, vnà cum Alexandro Farnesio Parmensium Principe, & multis Italis. Carolus quoque Mansfeldius magnas Gallorum adducebat copias. Burgundiones & Germani magnis etiam itineribus in Belgium contendebant; qui omnes Marchiæ in Faminia conueniebant, constabátque totus exercitus peditem millibus sexdecim, equitum verò duobus. Comes ab Hohenloë adhuc in obsidione vr̄bis Ruremondensis hærebat, quam magnis aggeribus, multisque propugnaculis clauserat. At Pollewillerius cum suis, qui in præsidio erant, vr̄bem fortissimè propugnabant. Ceterum cum obsidio in longum protraheretur, Austriacus veritus, ne quid tandè obfessis deesset, Hirgium & Mondragonium eò cum lectissimis aliquot copiis misit, ea celeritate, vt iam adessent, priusquam venire nuntiarentur. Obsidentes ad hostis conspectum omnibus tormentis atq; impedimentis relictis sese in fugam coniecerunt. Hirgius, liberata obsidione Ruremonda, misit ex suis trans Mosam, qui eadem facilitate Wertam Comitatus Hornensis caput annonâ subleuarunt. Interea 18. Ianuarij Archidux Matthias, cum Principe Orangio, Bruxellas veterem Principum Brabantia sedem profectus, regali cum pompa, magnificis epulis, & vario ludorum genere exceptus est. Post biduum in publico foro Gubernator supremus Belgij declaratur, & è Curia multa cum solemnitate in conditiones supra commemoratas iurat. Exercitus Ordinum maximam hiemis partem non procul Namurco ad Martini fanum in castris transfugerat, vbi crebris velitationibus in præsidarios hostes dimicabant, oppidulum Bouinam duobus inde milliaribus ad Mosam, quà Namurcenses vrgendi molestandi que via patebat, ceperant, & arcem Dispontinam vi expugnarant, prætereà nihil magni momenti, quòd Ordines certi nihil statuerent, eorumque plurimi defensiuum bellum gerendum, neque Austriacum inuadendum putarent, & nuntium sententiámque Regis ex Hispania exspectarent: Orangius verò offensiuo bello agendū, Austriacum que, antequam maiores copias colligeret, Belgio expellendum consulebat ac vr̄gebat. Verum hoc Orangij consilium diuersitate opinionum obstante expleri non potuit. Eo quidem in statu res fuere, cum sub finem Ianuarij ipse Austriacus Namurcum veniret, copiis suis supra enumeratis circumcirca in vicinis agris dispositis. Ordinum exercitus simul ac Ioannem Austriacum validis cum copiis agrum Namurcensem ingressum cognoscit, loco migrare, & interiùs in Brabantiam retrocedere instituit, aciesque qua potest ratione instruit. In prima erant dispositæ legiones Montignij & Hesij, in media Bossuuij & Champignij cum tredecim Scotorum & aliquot Anglorum cohortibus, in postrema Egmondani & Lumeij copiar. Itaque cum tormentis & machinis bellis

1578

*Copia 10.
Austriaci
sex decim
peditem
millia, duo
equitum.*

*Liberat
Austriacus
Ruremon-
dam dis
ab Ordini-
bus obfes-
sam.*

*Ordines
frustrà to-
ta hieme
Namurcū
prefferant.*

*Austriacus
cum copiis
propius ad
castra Or-
dinum as-
cedit.*

1578

cis iter ingrediuntur. Austriacus interim tentato Mosæ fluminis vado exercitum celeriter traduxerat, præmissisq; aliquot equitum turmis, quid in castris Ordinum ageretur, iusserat explorari, ipse cum Parmensi subsequerebatur. Cognitum est ex captiuis, hostem castra mouere, & se in tutum recipere decreuisse. Misit itaque Austriacus ante Solem exortum trigesimo primo Ianuarij Hernandum Acoftam, Antonium Oliueram, & alios nonnullos, qui vias quâ ituri essent hostes, lustrarent, diuisoque equitatu peditatûque in tres globos, ipse nemus propinquum cum reliquo equitatu peditatûque ingreditur, vt terga tueretur. Manè succensis castris, Ordines sese mouerant, præmiserant pedites, equites sequebatur. Vbi cum in Octauium Gonzagam incidissent, cceptum est prælium leue initio, sed quod paulatim increaseret, nonis ab Austriaco turmis submissis. Parmensis cum Gonzagam & Mondragonium eò processisse cerneret, vt sine periculo pedem retrahere non possent, ipse cum equitatu Bernardini Mendozij, Curtij, Martinengi, Fernandi Toletani, Camilli de Monte, Vergæ, Macutæ, Auile, Acofte, Oliueræ, Falconetti, custodiisque ipsi Austriaci aduolat, & tanta contentione in equitatum hostilem irruit, vt vim eius sustinere hostes non possent. Turbato itaque agmine, Ordinum equites peditatum proprium fugientes turbant & proterunt, hostique concidendum relinquunt. Cæsa sunt (vt nonnulli tradunt) hoc prælio à duobus tantum equitum Regionum millibus circiter octo hominum millia. Alij nullum numerum ponunt. Quidam se expedit, dicens cæforum numerum exiguum fuisse: sed cum idem fateatur sublata triginta peditum signa, quatuor equitum, decernat Lector quomodo hæc constent. Captus Dominus Goignius, & in gratiam receptus. Lalainus, & Burggrauius Gandensis, aliique aliquot Proceres, Bruxellæ celebrationi nuptiarum Domini Berselensis, & Domine Bergensis super Zomonâ intererant. Capti sunt plures milites Belge, qui Namurcum ducti, extemplo suspendio necantur, eò quod ipsi paulò antè captis Austriaci militibus nares, aures, ac digitos præcidissent, immaniterque in eos defæuissent. Venerunt quoque in manus Austriaci eo prælio, vt diximus, triginta vexilla peditum, & quatuor equitum, cum tormentis aliisque apparatus non contemnendo. Partâ hac victoriâ, Austriacus hostem, qui se ad oppidum Gemblacense receperat, insequi iubet: vbi prælio redintegrato, superati tandem qui Ordinibus militabant, effusa fuga Bruxellam versus properarunt, Regiis eos insequentibus, & passim trucidantibus, donec profunda nox eos qui supererat ex Regionum conspectibus eximeret. Desideratos volunt utroque hoc prælio ex Regiis vix ducentos. Austriacus interim Gemblacense oppidum obsidet, & postridie deditioe capit: in quo multa tormenta bellica, commeatus in multos menses, omnisque appa-

*Cognoscit
ex captiuis
Ordines
in tutum
velle suos
deducere.*

*Itaque
obuenies
fortiter in-
uenit.*

*Cæsa à
duobus
millibus
circiter
octo millia,
relata
signa 34.*

*Insequitur
Austriacus
hostem
vsq; Gem-
blacum, il-
ludq; obsi-
det.*

*Capit Gē-
blacum.*

appa-

apparatus bellicus inuentus est; erat enim oppidum hoc, vt Namurco

1578

vicinū, ab Ordinibus electum vt eorum esset penu & armamentarium. Ordines Generales, Archidux Matthias, & Princeps Orangius, qui huius

*Archidux
Matthias
& Oran-
gius metu
Bruxellam
deserunt.*

cladis tempore Bruxellæ erant, ipsam urbem Bruxellensem omni studio ac diligentia muniunt; confestim ex Hollandia & Flandria milites euocantur: Archidux & Orangius, relicto Bruxellæ Bossuio, Antuerpiam proficiscuntur. Mechliniam murmurantem, & Liram, ciuium Antuerpiensium misso præsidio muniunt. Austriacus hostium castris potitus, ne quem à tergo infestum habeat, Domino Hircio mandat, vt Bouinum oppidum, dum terror metusque recens, capiat: quod quidem tormentis concussum postea deditur, vita omnibus concessa. Ipse Austriacus cum reliquo exercitu Louanium tendit, & facile in deditioem accipit, cum præsidarij, loco relicto, Bruxellam abiissent. Mox Thene & Arschorum

*Cedunt
Austriaco
Bouinum,
Louanium,
Thena, Ar-
schorum.*

vrbes Louanio vicinæ cum eo etiam transigunt. Inde Sichemium oppidulum arce munitum aggreditur: erant hîc præsidarij sub Præfecto Liranæ familiæ, qui dum deditioem recusant, tandem 12. Februarij, tertia oppugnatione obruuntur, non sine Hispanorum clade; qui tandem Arce etiam potiti, eos inclementer excipiunt, & vt fama erat, contra promissum trucidant, & submergunt, alios capite truncant; ipse Præfectus aliiq; nonnulli de fenestris suspenduntur. Hinc contra Diestam ducitur exercitus: vbi cum obsessi in loco eminentiori hostilia tormenta collocata viderent, deditioem paciscuntur: similiter quoque Levva oppidum in Austriaci potestatem venit; vbi exercitui quies aliquanta concessa. Mox post prælium Gemblacense Carolus Mansfeldius Austriaci iussu urbem Niuellam Gallicis suis copiis cinxerat. Erant hîc in præsidio cum Præfecto Villerfio quinque peditum cohortes, & equites aliquot. Stratæ sunt ruinæ, pugnatum quartò: sed cum oppidani nullum viderent aduenire subsidium, 15. Februarij oppidum certis conditionibus dedunt. Et quidē vsque ad eandem Gemblacensem pugnam Amstelodamenses in obedientia Regis (etsi diu, vt commemorauimus, ab Orangio vexati) perstiterant. Consul eorum Petrus Petri apud Austriacum diu multumque intercedebat, vt subsidium ipsis mitteretur. Austriacus litteris obsessos consolabatur, viā tamen modumq; illis succurrendi nō inuenit, aliis que propiūs eum tangebant, impeditus, omnibus etiā itineribus ab Orangio

*Mox quoq;
Sichema,
Diestam,
Levva,
& prius
Niuella.*

terra marique præclusis, ita vt nec com meatus oppidanis ampliūs inferri possit. Cum itaque multum dicti Amstelodamenses ab Orangianis sollicitarentur, & rerum necessariorum copia deficere inciperet, Magistratus inter se ciuēsque dissentire clanculum cœperunt, his pacem petendam esse suadentibus, illis verò reclamantibus. Vicit opinio eorum qui pacem desiderabant: mittuntur Consules & Senatores in Hagam-Comitis, qui condi-

*Amstelo-
damenses
dudum ab
Austriaco
frustra au-
xilium ex-
spectant.*

condi-

1578

conditiones paciscerentur. Diu multúmque deliberatum, oblatum, repudiatum est. Tandem inuentum est medium, atque Amstelodamenses utcumque voto & Religioni suæ accommodatam pacem acceperunt, si seruata fuisset. Et quidem ut quod pactum erat ratum esset, facta sunt publica instrumenta, ea ab Archiduce Matthia & Principe Orangio sigillis muniuntur: Ordines quoque Hollandiæ, Zelandiæ atque Ultraiectensis ditionis tamquam fideiussores sua sigilla adiungunt: sed an seruata sint ea quæ fuerunt promissa, ipse Lector postea mense Iunio poterit iudicare. Conditiones quibus se Amstelodamenses iuxta pactum Gandense Orangio, die quinto, aliis octauo Februarij tradiderunt, sunt hæc:

Itaque tandem transiguntur cum Orangio.

Articuli precipui passionis in ita.

His qui alia sunt Religione à Romana, facultas sit extra urbem cætus habere & concionari, mortuos suos loco designando sepelire. Sex signa ciuium, qui hætenus urbem custodierat, exauctorentur; eorum loco quadringenti aut sexcenti legantur, quibus urbis custodia sub Centurionibus oppidanis committatur. Sagittariorum collegia (vulgò *Schutterijen*) restaurentur, in loca demortuorum alij tam exules hætenus, quàm non exules sine discrimine cooptentur. Erant & alia sed minoris momenti capita. Per idem tempus in Frisia Rennebergius audita Austriaci ad Namurcum victoria tumultuabatur, ac tandem 21. Martij Consiliarios Regisquæ ministros Leuuardiæ comprehendit, & in eorum locum Eisingam, Raldam, Steueren, alios surrogauit. Deinde & Episcopum Petrum Cunerum capi iubet, sed ille hostium manibus elapsus Coloniam venit: ubi cum facultatem Theologicam restaurasset, postea piè obdormiuit in Æde summa sepultus. Austriacus, recuperata, uti diximus, Niuella, exercitum Reusiam misit & Sognesiam, quæ mox deditionem fecerunt: inde Binchium quoque, Beaumontium, Walcourtium, Maubusa & Chimæum se Regis fidei reddiderunt. Circa initium Aprilis Austriacus ope Baronis Cheureau & Baptistæ de Monte, præsidiarios nonnullos urbis Traiectensis ad Mosam pecunia corruptit, qui urbem sibi tradituros receperant. Hi capto Hesio urbis Governatore, omnibusque Tribunis & Præfectis suis, urbem tradere quærebant. Et quidem Austriacus eò copias nonnullas ire iusserat, ut suis opitulerentur; at tardiùs aduenere, cum Ordines Melroyum cum stipendio & quinque peditum signis illuc direxissent: ita pacati milites, capti liberati, auctores tumultus partim suspensi partim in Mosa submersi sunt. Vigesimo secundo Aprilis publico Edicto præcipiunt Ordines, ut omnes Iudices & Magistratus omnes ad suam iurisdictionem pertinentes, etiam Ecclesiasticos & Monachos, ad se vocarent, examinarent, & in pactum Gandauense iurare facerent. Ad hæc ut Regi & Governatori Archiduci Matthiæ obedientiam fidelitatemque exhibeant, vita fortunisque omnibus defendant; Ioanni verò

Austriacus frustra ad Mosam sibi vindicare molitur.

Austria-

Austriaco communi patriæ hosti resistant, & omnem hostilitatē ostendunt. Quod cū Antuerpiæ patres Societatis Iesu & Franciscani reculerent, tandem ipso Pentecostes à signo peditum, ne ab externo milite (qui eos per triduum ad supplicium poposcerat) in itinere occiderentur, ad Scaldim deducti, & naui impositi, Mechliniam, atq; inde Louanium proficiscuntur. Proteruius Ultraiectensium facinus, qui etiam ante illud Edictum decimo quinto Aprilis indicta causa Susium Hollandiæ Præfidem, Ratingum, Grisperum & Lentium Ultraiectensis Curiaë Confidarios, Vtenhammum Nobilem, Dominum Vueselium Decanum sancti Petri, illorum contra Albanum per triennium in Hispania Legatum; Goufæum, Wijkerstotium, Canonicos D. Marię, & M: Euerardum Molengrauium Ecclesiæ ciuilibus Pastorem, eiicientes vrbe interdixerunt. Vt autem populo id ægrè ferenti satisfacerent, scriptum quoddam ediderunt, iisdem ferè rationibus subnixum, quibus Metrius excusare conatur Geusios, Amstelodamo ineunte Iunio omnes Ecclesiasticos cōtra fidem datam eiicientes. Sunt hæc eius verba: Cū multi adhuc in vrbe Austriacarum partium fautores, hostilia indies machinari viderentur, oppidani, præcipuos Catholicæ Religionis coryphæos, Minoritas, Sacerdotes, & Monachos omnes vrbem exire compellunt: templa statuis imaginibusque vacuant; Reformata tantum Religionis conciones, durante bello, ad suæ ciuitatis securitatem permittunt; detectis hosticis Ecclesiasticorum fraudibus, Catholicam vbique, durate bello, suspendere necessarium existimant. Ita ille; nullam tamen fraudē Catholicorum speciatim profert, multò minùs probat. Hinc & illa secuta Harleimij quæ mox narrabimus. Dudum Austriacus Philippopolim (vulgò Philippi-villa dicitur) oppidulum munitissimum in finibus Hannonië obsederat, quod à Florinæo defendebatur. Sed annonæ inopia tandem pressi præsidarij, cū Ordines per Rosselium frustra com meatum importare tentassent, sese Austriaco vigesimo primo Maij dederunt: quo tēpore Dominus Billius ex Hispania rediit Namurcum, nuntians, singulis mensibus à Rege trecenta coronatorum millia ad hoc bellum continuandum, donec pax iniri possit, esse decreta. Et non multò post Regij quoque Limburgum, aliquamdiu obsessum, decimo quinto Iunij in potestatem redegerunt, totumque deinceps Ducatum, & cetera Transmosana Domina, partim armata manu, vt Dalhem, partim deditione recuperarunt. Inter eà Gandauenses, quod cœperant mense Octobri anni præteriti, tumultuari pergunt; quin nunc mense M. io in Diuorum templa irruunt, omne sacrum aurum, argentum, cruces, calices, aliâque Ecclesiarum cimelia rapiunt, omnes viros Ecclesiasticos & Religiosos vrbe expellunt; ex ære & metallo è turribus & templis ablato maximum numerum tormento-

1578

Iesuita & Minorita, nolentes Ioan. Austriacū irrare hostē, Antuerpiâ pelluntur.

Etiam ante illud Edictum Ultraiectenses plures Catholicos proscribunt.

Prætextus expulsionis Catholicorum eo tēpore.

Philippivilla dudum obsessa, Austriaco se dedit.

Cedit quoque Austriaco Limburgum, & Dalhem.

Gandenses insigniter in Ecclesias & Ecclesiasticos insanant.

1578

rum bellicorum conflant: equitatum peditatúmque conscribunt; inde partim vi partim dolo velut toti Flandriæ imperant: quod in templis & Monasteriis reliquum erat, diruendú & demoliendum vendunt: pretextus horum erat necessitas se muniendi. Eorum exemplum imitati Vltraiectenses, & ipsi Minoritas mox eiecerunt, sublatísq; altaribus & imaginibus, templum contaminarunt, & hominem Calvinianum illuc introduxerunt. Quin & Harlemo sub idem tempus Ecclesiastici pulsi sūt, die vigesimo octauo Maij, de quo is qui præsens fuit, in Vita pij Patris Petri Ballingi Sacerdotis, qui eo tumultu à milite in templo confossus fuit, hæc inter cetera: Sub festum sanctissimæ Trinitatis anno 1578. intro-mittitur intra Harlemum miles, ex cuius vultu Catholici res suas periclitari facilè considerabant. Quare pridie festi Sacramenti expiscantur ex quodam Reformato insigni, quid sperandum formidandúmque. Ille respondet, nihil fore periculi, modò Catholici cum solita Processione templo non egrediantur. Quin etiam vt Catholicos faciliùs opprimerent, ipso die Venerabilis Sacramenti manè sub horam octauam tympanis quatuor aut quinque, tam in foro publico, quàm platearum compitis, proclamari fecerunt, ne quis militum sub pœna capitis quid mali audeat aut tentet contra Catholicos, eorúmve Religionis exercitium. Scilicet. Etenim paulò post eorum quidam cum iconoclastis nōnullis Franciscanos petunt, templum profanant, expilant, & supellectilem sacram profanámque disturbant ac conscindunt. Interea in summo templo Sacrum solemne decantabatur, milite armato vndique templum oberrante, cum Sacro absoluto sub medium vndecimæ vnus ex militibus ante Chorum profilit, pugionem gladiúmque districtos manibus versans, vt sibi caueant omnes, inclamat: accurrunt reliqui milites: pars subsellia Chori petit, cuspidibusq; quosque pungere intentat, ni fugiant; aliquot Sacerdotum, quorum pars vna sui, vulnerat: pars supellectilem sacram diripit dispergitq; . Erant qui cistas vi aperiebant & spoliabant, Sacerdotes vestibibus exuebant, laicorum etiam pallia pallásque raptabant. Demum Petrus noster Ballingus circiter Chorū oberrás (erat enim myops) à tergo à milite pugione confoditur, & non multò post sub medium duodecimæ placidè in Domino obdormit 5. Kal. Iunij. Hæc ille oculatus testis. Nec multa mora. Mense Iunio ineunte, cum Amstelodami alta pax esse videretur, ibi quoque Geusij clam introductis multis suæ factionis hominibus, Catholicos ex improviso adoriuntur: in Minoritarum Cænobium irruunt, Monachos (quibusdam vulneratis, aliis graui-ter pulsatis) vrbe eiiciunt: Magistratum, optimatésque Catholicos cum furore abreptos, ad mare trahunt, in naues coniectos exportari iubent. Inde cum impetu in reliqua Monasteria, templa, sacella, locaque alia sacra

cra

*Historia
oppressi
Catholici
exercitij
Harlemi
contra
pacta.*

*Edicitur
ne quis cō-
tra Catho-
licos quid-
quam at-
tentet.*

*Et ecce vix
horà ela-
psâ, tem-
pla inua-
duntur,
Sacerdos
etiam tru-
cidatur.*

*Eodem mo-
do Amste-
lodami
quoque in
Catholicos
sanitum.*

cra feruntur; Altaria exscindunt, Sanctorum imagines deiiciunt, frangunt, exurunt; Sacramenta polluunt, supellectilem sacram diripiunt. Modestius Antuerpiæ rem suam eiusdem Religionis homines agere videri volunt. Offerunt vigesimo secundo Iunii libellum supplicem pro suæ Religionis exercitio Archiduci Matthiæ & Ordinibus, multa adferunt, multa pro securitate Catholicorum promittunt. Quin cùm ob negotij difficultatem responsum differretur, septimo Iulij iterùm supplicat, plures etiam cationes adferre visi. Tandem 22. Iulij Archidux, Concilium Status, & Ordines Pacem Religionis, quam vocant, promulgant, frustra reclamantibus Hannoniis: de quibus hæc ipse Metrius, agēs de expulsa passim Catholica Religione, Huius mali, inquit, plures fue-
re occasiones; in primis autem scriptum quoddam, quod Ordinum Hannoniæ Deputati decimo octavo Iulij typis edidit, quo ad exercitij reformatæ Religionis postulationem, & ad Archiducis Matthiæ litteras, & de Pace Religionis Summarium deliberandi causa missum, respondent: quibus acerrimè se opponunt, seque vitæ ac facultatum periculo resistere prorsus velle testificantur. Hactenus ille: vbi illud quidem verum, Hannoniæ se huic paci opposuisse, sed nequaquam eam oppositionem causam fuisse oppressæ Religionis Catholicæ, cùm, vt vidimus, etiã iam antea Gandavi, Ultraiecti, Harlemi, Amstelodami contra pacta, ea
esset profligata. Huius Pacis dictæ Religionis ista sunt præcipua: Statuimus & ordinamus articulos sequentes, absque præiudicio Vnionis Prouinciarum, quæ nec deberet se occasione huius Ordinationis discindere, præsertim cùm nemo cogatur Religionem suam mutare, nec libertatem acceptare, nisi eam probet. Primò, Omnes iniuriæ & delicta post Pacificationem Gandauensem occasione Religionis cõmissa, erunt
tamquam non commissa. Secundò, Quisque liberè manere poterit in ea Religione, de qua Deo rationem reddere velit, sic vt nullus alteri ea de re molestus esse debeat. Tertiò, Vt libertas hæc ordinata sit, statuimus & ordinamus, Catholicam Romanam Religionem tam in Hollandia & Zelandia, quàm aliis locis vbi turbata est, restituendam, vt pacificè ibi & liberè possit exerceri; saluo, quòd qui petent non pauciores sint quàm centum familiæ in oppidis & pagis maioribus, & quæ vt minimum annum vnum integrum ibi iam sedem fixerint; in aliis verò locis maior sit pars incolarum. Quartò, Sic etiam Religio dicta Reformata poterit publicè exerceri in omnibus Belgij oppidis & locis, vbi id ab incolis eo numero, qui dictus est, petetur. Quintò, Nempe hæc ita intelligatur, quòd tam vnus quàm alterius Religionis incolæ debebunt se sistere Magistratui loci, vbi intermissæ suæ Religionis exercitium petent: qui Magistratus statim debet eis commodum locum designare; puta in Hollandia

Antuerpia paulò modestius agi visum.

Hannoniæ se opponunt ne Pax Religionum publicetur.

Articuli præcipui eius Pacis.

Nota; Antiqua Religio tantum liberè permittitur; noua verò liberè publicè.

1578

& Zelãdia iis qui sunt antiquæ Religionis, talem Ecclesiam vel Cappel-
lam quæ inuenietur idonea, vel vbi talis non est, locum in quo aliquan-
do Ecclesia talis fuit; vbi poterunt illi iterum suam Ecclesiam erigere: &
in aliis Prouinciis talem locum aptum, vti Magistratui videbitur; saluo
quòd longè distet ab Ecclesia Catholicorum, si fieri potest, ne vicinitas
discordiam pariat. Sextò, In his locis quisque respectiuè poterit facere,
tenere, audire & celebrare diuina Officia, prædicationes, preces, cantus,
Baptismata, cœnas, sepulturas, coniugia, scholas, & omnia alia ad cu-
iusque Religionem respectiuè pertinentia. Septimò, In locis in quibus
quisque respectiuè non habebit publicum suæ Religionis exercitium, ta-
men non poterit occasione Religionis vllò modo inquiri aut conueniri
pro eo quod domi suæ faciet. Hæc ibi de verbo ad verbum. Sunt & alij
Articuli numero vsque ad triginta; & quidem nonnulli in speciem splé-
didi, vt nonus, Quatenus quisque respectiuè ingrediens alterius templi,
neminem scandalizet, sed conformet se eius Ecclesiæ consuetudinibus.
Decimus septimus, Vt dicti Reformati extra Hollandiam & Zelandiam
teneantur obseruare Ecclesiæ Romanæ festa, (claudendo officinas) Do-
minicas, Natalitia Christi, Apostolorum, Annuntiationis Deiparæ, Af-
sumptionis, Purificationis, & Sacramenti. Item decimus octauus, In die-
bus quibus vetitum est carnibus vesci, ne macella pateant. Denique vi-
gesimus nonus, Vt vbique quatuor viri probi committantur, ad quorum
saltem trium informationem & subscriptionem huius Pacis infractores
prompta executione à Magistratu puniantur. Sed cum Articulo deci-
mo sexto statuatur, in recipiendis ad Vniuersitates, collegia, scholas, ho-
spitalia, nosocomia, item Artic. 19. in recipiendis ad quæcumque officia
publica, nullum deinceps Religionis discrimen esse habendum, Hanno-
nes & Artesij huic Religionis Paci subscribere noluerunt, metuentes, ne
sicut Gandau, Vltraiecti, Harlemi, Amstelodami, Geusij precariò ad-
missi, deinde Catholicos expulerant, ita & ipsis contingeret. Adde quòd
multa in hac pace inerant obscura. Primò, Quòd in Procemio dicitur,
neminem ad hanc libertatem acceptandam cogi, & tamen Art. 5. consti-
tuitur, Magistratum debere statim supplicantibus locum idoneum af-
signare. Secundò, quòd Artic. 4. Reformatis conceditur publicum exer-
citium, Catholicis verò in Hollandia & Zelandia Artic. 3. tantum libe-
rum & pacificum. Denique, quòd nihil erat expressum de publicis Ca-
tholicorum Processionibus per plateas, ijs in locis, vbi semper eorum Re-
ligio viguisset: quæ res scilicet postea in Maio anni sequentis tantas tur-
bas Antuerpiæ peperit. Hæc ergo causa, cur Hannones & Artesij se pri-
mò Malecontentos vocarint, deinde etiam omnino à ceteris se seiunxe-
runt. Porrò vigore huius Pacis Antuerpiæ Calvinistis concessa sunt tem-
pla

*Multa in
speciem
quasi ad-
modum
diuturna
futura.*

*In primis,
quod nemo
poterit con-
ueniri pro
eo quod do-
mi sua fa-
ciet.*

*Ad hoc, vt
vbique,
præterquã
in Hollan-
dia, Roma-
na festa
seruentur.*

*Expendun-
tur nonnulli
Articuli,
et de Ma-
lecontento-
rum origi-
ne.*

*Quæ tem-
pla quibus
Religionibus
hac oc-
casione
Antuerpiæ
sui concessa.*

pla ista, Iesuitarum, Minoritarum, Dominicanorum, & D. Andree, postea etiam D. Iacobi, relicto Catholicis Choro; Martinistis verò templum D. Georgij & Carmelitarum. Sed etiam alia narremus. Mox post prælium Gemblacense Ordines Generales statuerant bellum offensiuum feriò gerendum, ratione expèsarum accuratè inita, summa scilicet sexcentorum millium florenorum in singulos menses, præter auxilium militum & nummorum ab Angliæ Regina suppeditandum. Itaque tria equitum & tria peditum millia conscribenda Duci Ioanni Casimiro Palatino committunt, eiusque Delegatis in stipendium militare Francofordiensibus nundinis Quadragesimalibus pecuniæ summam numerari curant: pauloque post etiam in Germania conscribendis tribus equitum millibus Comes Swartzenburgius, mille quingentis Haureus, mille Wolmerickhoufius, & mille Baro Schenckius, insuper legioni peditum Tribunus Lazarus Mullerus, eadem auctoritate præficiuntur. Expectabant præterea ex Anglia quinque peditum millia & equitum mille. Sed mutauit Regina hoc consilium, transigitque, horum militum loco Duci Casimiro numeret octoginta Anglicorum autèorum millia, quibus adhuc duo equitum & tria peditum millia colligerentur. Erant vniuersim vndecim millia quingenti equites, & quinque millia peditum; nam dudum tam in Hollandia quàm in Brabantia & Flandria copiosus satis erat peditatus. Eiusdem quoque Gemblacensis cladis occasione Dux Andegauenfis, vulgò Alenfonius, Regis Galliarum frater, operam suam Ordinibus obtulerat. Missi erant ad eum ab Ordinibus Legati Baro Aubignius & D. Mansartus, vt Andegauenfi (qui & Alenfonius) gratias agerèt, aliisque Prouinciis Belgicis necessaria cum eo tractarent. Et ecce, dum Fœderis conditiones adhuc tractantur, ipse Alenfonius, animum studiumque suum reipsa declarare volens, Montes Hannoniæ paucis suorum comitatus venit duodecimo Iulij: vbi à Comite Lalainio Hannoniæ Gubernatore, & Ordinum Deputatis honorificè magnificèque excipitur. Interea etiam temporis se Hispanis hostem ipso facto ostendit. Nam mox cum Legatos suos Antuerpiam ad Ordines Generales misisset, aliquot suorum militum arcem Hauregam obsidione cinxerunt, tormentis oppugnarunt, & vigesimo sexto Iulij deditioe ceperunt; itemque Soignesiam, Reufam, Mabufam, oppida deserta, paulò post præsidiis munierunt. Eius Legati Antuerpiæ decimotertio Augusti cum Ordinibus viginti tribus Articulis pacti sunt; quorum hi sunt præcipui: Alenfonius suppeditabit ad bellum millia peditum decem & equitum duo suis sumptibus trium mensium spatio. Quòd si interea bellum non sit finitum, exercitum peditum trium millium & equitum quingentorum continuabit: Ordines autem titulum Defensoris Belgicæ libertatis Duci concedent,

Decreto ab Ordinibus offensiuo bello, immensa copia conscribuntur.

Iam etiam Alenfonius operam suam Ordinibus obtulerat.

Venit Alenfonius in Hannoniâ.

Pactum cum Alenfonio; primo, vt Defensor Belgicæ libertatis proclametur.

1578

*Tum, si
Belga Do-
minū mu-
tent, ipse
omnibus
præferat-
tur.*

& promulgari curabunt. Ipse verò Dux nullum molietur bellum causâ Religionis. Vicissim Ordines pollicentur, si postmodum voluerint aliū Principem acceptare, se Ducem Alenonium omnibus aliis prælaturos. Ad hoc vt ei caueatur, vrbes promissas tradere cupiunt, nempe Quennoy, Landresium, & Bauuaisium; aut si Dux hosti eripiat Marienburgum, Philippi-villam, aut Binchium, aliquam harum trium loco Bauuaisij. Ducis autem milites applicabuntur Ordinum defensioni, sicut communi consilio decernetur maximè regionibus Belgicis conducere. Actum in Concilio Ordinum Generalium 13. Augusti anno 1578.

*Exercitus
Ordinum
ad Rymen-
nantium
colligitur.*

Antuerpiæ. Subsig. Heuslin. Iam dudum, vt diximus, Ordinum copiarū vndique colligebantur, equitesq; Swartzenburgij & Henrici Nothi Brunswichij Langstratam Brabanticam mense Iulio venerant, castraq; simul posuerant inter Liram & Herentalium: his pedites aliquot Hollandi, Angli & Scoti se iunxerant. Castrorum Præfectus designatus erat Comes Bossuuius. Decimo quarto Iulij exercitum collectum iustrat Archidux Matthias Belgij Gubernator, statimq; fossis & aggeribus muniendum prope Rymenantium vnanimis decernunt. Interea Casimiri reliquas copias aduentantes expectant, seque insigniter vallo fossisq; muniunt. Quod cum videret Austriacus, antequam viris viribusq; hostis vltèrius cresceret, inuadere eum molitur, copiis potentissimis instructus. Primarius totius militiæ Legatus Princeps Parmensis, equitum Magister Octavianus Gonzaga, castrorum Præfectus Petrus Ernestus Comes Mansfeldius, armamentarij Tribunus Comes Barlaymontius, aderant & Barlaymontij filij. Austriacus ita munitus postremo Iulij cum omni ferè suo exercitu prope Arschorum venit, & Ordinum castra, si possit, profligare meditatur. Verum Comes Bossuuius primo Augusti à suis exploratoribus equitibus præmonitus, duodecim circiter turmas Austriacorum equitum, cum peditum acie instructa, longo continuoq; ordine aduentare, iubet excubias ad eum vsque locum retrocedere, vbi quingentos sclopetarios, qui eos à tergo reciperet, disposuerat. Et quidem hi, validis Austriaci copiis ingruentibus, recedere coacti, non leue dānum passi sunt. Sed mox victis redit in præcordia virtus: Austriacos ad sepimenta quædam retrocedere cogunt. Erant illis sepimentis tuendis Angli & Scoti à Bossuuius destinati. Itaque nec illa sepimenta Regij occupare potuerunt, Anglis & Scotis fortiter repugnantibus. Quin & maiora tormenta propius accedentibus diram cladem inferebant. Velitatum est ab hora septima matutina vsq; ad sextam vesperi, pari ferè vtriusque damno. Itali & Hispani quidam milites hoc prælio capti asserebāt, Austriacum & Parmensem in hac expeditione præsentis fuisse, & sex equitum atque duodecim peditum circiter millia habuisse. Austriacus eadē

*Inuadere
eum An-
striacus
decernit.*

*Cruentè
velitatur
à septima
manè vsq;
sextam
vesperi,
pari ferè
damno.*

qua

qua venerat via recedit Namurcum versus, ibique castra ponit in propugnaculo admodum forti supra Bugeum montem iuxta Mosam, dum interea Ordinum milites septimo Augusti Arschotum, Regiis fugientibus, spoliant, & discedunt, Hispanisque mox cum maioribus copiis redeuntibus comburendum relinquunt. Interea Ordinum exercitus creuerat, cui tandem Dux Casimirus vigesimo sexto Augusti accessit, duo millia equitum & totidem peditum amplius quam iussus erat adducens, nempe simul septem equitum, & octo peditum millia. Sed pecuniae quae sufficerent, non erant. Tandem cum totus exercitus solutionem tribus hebdomadibus hinc expectasset, sub medium Septembris, vnus mensis stipendio singulis numerato, educitur sub Comite Bossuio Archistratego, Burggraui Gandauensi equitum Magistro, & Lanoio castrorum Praefecto. Prope Louanium acriter pugnatum est, vrbe fortissimo praesidio quindecim cohortium tum equitum tum peditum sub Barone Cheureau ab Austriaco firmata. Deliberabant quidem tunc Ordines de Louanio obsidendo: verum id inconsultum visum est, erat enim Ordinum exercitus equitum quam peditum numero maior: equitum autem vsus locis illis dumetis siluisque obsitis paruus erat, ad haec agri vndique pabulo erant vacui. Itaque decernunt in Gallobrabantiam regionem planiorem tendere, vt & hac via hostiles copias vicinas in angustum cogant, & se Andegauen-sis seu Alen-sonis exercitui, qui Binchium tunc obsidebat, iungant. In ipso itinere deditioe capiunt Niellas: expugnant insuper vi Motam castrum; alia loca vicina deditioe se tradunt: inde Gemblacum tendunt, & Austriacum e castris proditurum, antequam Andegauen-sibus copiis iungantur, expectant, sperantque; sed frustra, Austriaco se tuto loco continente, quod confideret mox necessaria hosti defutura. Interea Dux Andegauen-sis, Belgicae libertatis Defensor nuncupatus, cum Binchium aliquamdiu obsidisset, & tormentis quati imperasset, septimo Octobris illud deditioe accipit. Potitur quoque paulo post Mabusio. Sed Landresium & Quenoyum oppida nulla ratione induci poterant, vt Andegauen-ses milites ex Contractus formula reciperent, cuius gratia Abbas Marollus eod missus fuit; hinc Mechlinia & aliae vrbes ei oblatae. Montis quoque Hannoniae ciuibus non leuis iniecta est suspicio, Andegauen-sem machinari vrberum inuadere: His tamen diffidentiis nequaquam obstantibus, idem Dux ex consilij exercitus Ordinum sententia, Austriacum iunctis simul vtrinq; copiis oppugnare statuit. Verum cum omnibus iam paratis, hostis postredie oppugnandus esset, nuntiatur Andegauen-si, Casimirum Gandauum esse profectum. Etenim dudum Malecontenti, quorum caput Montignius, Gandenses varie infestant, titulo quod iis multorum mensium stipendia deberen-

1578

Arshotum miserè ab virisque vastatur.

Acriter iterum circa Louanium pugnatum.

Exercitus Ordinum Alen-sonis se iungere conatur.

Potitur Alen-sonis Binchio, paulo post etiam Mabusio.

Malecontenti Gandensibus valde infesti, & quare.

1578

tur, sed reverà etiam quòd cogere eos vellent, Ecclesiasticos, quos eiecerant, iterùm recipere, & captiuos, de quibus in Octobri anni præcedentis diximus, dimittere. Maximè verò circa finem Septembris magnos potentèsque pagos, Bellam, Meninam, & alios ad contribuendum coegerant, & Meninas locù opportunù ad Lysam fluuium inter Cortracum & Armenterias vallis propugnaculisque munierant. Ad hos ergo terrendos coërcendosque Gandenses Casimirum ad se vocarant; qui spe solutionis hinc recipiendæ libentissimè id iter confecit, & decimo Octobris cum aliquot equitum turmis magnificè Gandavi excipitur; cuius adventu cum Malecontentorum excursiones nonnihil coërcerentur, ipse centum & septuaginta florenorum millia, solutionis stipendiorum partè à Gandauensibus accepit, mansitque ibi vsq; ad Ianuarium sequentem. Commiserant Gandenses paulò antè facinus planè barbarum. Nempe quarto Octobris ex supradictis captiuis suis duos, Iacobum Hesselium Consiliarium, & Vischium Ingelmunsteri Ballium, subito è carcere prodire, & currum fortè fortuna prætereuntem ascendere iubent; atque extra vrbs portas non procul vectos de arbore suspendunt, nulla præmonitione aut sententia antè lata: coryphæi quoque strangulatorum barbas abscissas suis pileis imponunt, atque ita in vrbs reuertuntur. Hinc reliquis captiuis ingens timor terrorque incussus. Quapropter Archidux Matthias, Concilium Status, & ciuitates circumiacentes multis rationibus instant apud Gandenses; quatenus Ecclesiasticis facultates & exercitium Catholicæ Romanæ Religionis restituant, captiuosque reliquos locis neutri parti addictis sistant; & ius, non violentiâ exerceant. Respondent Gandauenses 27. Octobris, se Catholicis sua reddituros, simulatque omnibus locis & oppidis Belgicarum Prouinciarum Reformatae Religionis exercitium fuerit permissum. Quod autem ad captiuos attinet, se eorum causam, vbi hostium extraneorum vis repressa fuerit, disceptaturos, interimque nihil aduersi passuros promittunt, dummodò Gandauum & reliqua Flandriæ membra à seditiosorum militum violentia defédantur. Nec mitius responsum hoc tempore dederunt. Interea circa Kalend. Octobris Austriacus in flore ætatis in castris iuxta Namurcum febre obiit, & secuta est in castris & vicinis locis pestis, qua aliquot millia hominum hoc autumno periire. Dissimulata tamen diu eius mors fuit, corpore eius myrrha & aromatibus condito, donec tandem per instructam aciem, vicissim Tribunis & Proceribus oneri succedentibus, Namurcum in eadem Cathedralem Regia pompa illatum est, inde in Hispaniam missum. Alexander Farnesius Princeps Parmensis, tunc eius Legatus, mox Rege annuente, eius in Gubernatione successor, ei insigni Tabula; & hoc in ea Elogio parentauit:

*Venit ad
eos com-
pescendos
Casimi-
rus.*

*Facinus
barbarum
Gandensium
in Hesse-
lium &
Vischium.*

*Astroco-
rumdem de
eo facto ad
Ordines
responsum.*

*Morsur
Io. Austria-
cum in flore
ætatis.*

D. O. M. S.

1578

SERENISS. PRINCIPI IOANNI AVSTRIACO

D. CAROLI V. IMP. F.

*Postum
ei Epita-
phium Na-
murci à
Principe
Parmensi.*

POST MAVROS IN BAETICA REBELLANTES SVBIVGATOS
TVRCARVMQ. MAXIMAM CLASSEM APVD PATRAS
EO DVCE FVNDITVS FVGATAM DELETAMQ.
CVM IN BELGIO PROREGEM AGERET
IN CASTRIS BOVGRANIS CONTINVA FEBRE
IN IPSO IVVENTVTIS FLORE SVBLATO
AVVNCVLO AMANTISS.

ALEXANDER FARNESIUS PARMÆ PLACENTIAEQ. PRINCEPS
IN IMPERIO SVCCESOR

EX MANDATO D. PHILIPPI HISP. AC INDIARVM REGIS POTENTISS.
HANC ALTARIS TABVLAM CENOTAPHII LOCO
P. C. M. D. LXXVIII.

Inter tantos bellorum strepitus tamen pro Rege adhuc stabant, etsi vndique hostibus cincti, Dauentrienses, Zutphanenses, & Amersfortij. Dauentriam nongentorum circiter Germanorum militum præsidio munitam, & à Governatore Hauricourt strenuè defensam, dudum Rennebergius obsidebat. Iunxerat se ei Snoius cum suis Hollandis sexto Augusti, & colliculos duos, qui singuli singulas molas habent, occupauerat. Sed oppidani molarum alteram disturbarunt, quæ dum caderet, multos milites oppressit. Est & ad vrbsis mœnia turris excelsa, quam Norimbergensem vocant: ex ea obsidentibus multum detrimenti inferebatur, quare hi cuniculis eam euertere nitebantur. Decimoquarto Augusti præsidarij butyrum caseumque ad certum pondus quotidie distribuendum ipsi decreuerunt, vt obsidionem diutiùs ferre possent. Kalendis Septembris Hegemannus metu potiùs, vt ferebatur, quàm consilio, pontem quo Isela sternebatur incendit. Post octiduum verò præsidarij erumpentes multos cunicularios, Ordinumque milites aliquot occiderunt: quo metu territi rustici qui in castris erant, diffugientes, operâ imperfectam à Snoio institutam reliquerunt. Quare cum cuniculi non succederent, vigesimo Septembris obsidentes maioribus tormentis turrim Norimbergensem concutere cœperunt. Sed vigesimo quarto eiusdem Germani horribili eruptione facta, tantam stragem in Ordinum castris ediderunt, vt oppugnatio aliquãdiu iterùm sit intermissa. Interea nouus miles, qui Buscumducis frustra intrare tentarat, in castra Rennebergij venit. Tertio itaque Octobris cuniculi eò producti erant, vt hastis cominùs

*Dauen-
triam Re-
gi adhuc à
Germanis
seruatis
Ordines
obsident.**Erumpunt
oppidani
fortiter, se-
mel & ite-
rum.*

1578

minùs sub terra res ageretur. Oppidani iniectis materiis venenosos fumos excitarunt, qui hostem cuniculos deserere compulerunt. Postridie, etsi induciæ in castris essent, tamen horribilis iterùm subterranea pugna commissa est: victores oppidani os cuniculi ianuis ferreis obstruxerunt. Hollandi audientes periculofam obsidionem, atque veteranos suos paulatim cadere, suas copias in Hollandiam reuocarunt. Ægerrimè ferebat id Rennebergius, Hollandos scilicet, limitibus suis ciuitatis Campensis occupatione iam tutis, communem causam deserere. Die 12. & 13. Octobris iterùm in cuniculis pugnatum est; victores iterùm oppidani. Postea Rennebergij milites per cuniculos in turrim Norimbergensem venientes Germanos ibi comptantes inueniunt: qui exilientes maiora aliquot tormenta explodunt, multòsque hostium qui in cuniculis erant occidunt, ceteri fugiebant. Interea mors Domini Ioannis Austriaci in castra venit. In Diocesi Coloniaensi milites cõscribebantur, qui obsessis subuenirent; stabat in anchoris Coloniae nauis armis onusta, quibus isti milites instruerentur: sed ab hostibus, præcisus rudentibus, nauis abducitur. Paulò post quoq; copiæ istæ auxiliares inertes ceduntur. Quod cum Rennebergius intellexisset, vndecimo mensis Nouembris muros sternere, & vi urbem aggredi cœpit. Quare cum latæ ruinæ iam stratae essent, & hostis foris oppugnationem pararet, intus verò pulueris tormentarij com meatuque esset penuria, auxilium iam nullum speraretur, ciues tumultuarentur; Germani deditiois condiciones Rennebergio proposuerunt, quas ille, reclamante licet Corenputtio, paululùm tantùm mutatas, decimo nono Nouembris acceptauit, urbemque in Ordinum fidem recepit. Ita Dauentrienses se tandem tradiderunt, Amersfortij etiam tardius, vt ineunte anno sequenti narrabimus. Interea, quod dicere cœperamus, diu & multùm Gandauensibus sedandis insudatum est. Nam præter varios Ordinum & ciuitatum vicinarum ad eos missos Legatos, etiam 11. Nouembris ab Andegauensi Dominus Bonniuetus, & ab Angliæ Regina Dauisonus cum litteris Reginae 21. Octobris & 6. Nouembris scriptis Gandauum venerunt, sed tantumdem vt priores impetrarunt, persistentibus pertinaciter Gandauensibus, se non teneri Ecclesiasticos Romanos restituere, antequam Malecontenti ab hostilibus armis factique desistant, & Flandriam relinquunt, reliquæ etiam Prouinciæ omnes Pacem Religionis integrè recipiant. Tandem Orangius, Gandauum profectus, his conditionibus 16. Decembris transigit: Pax Religionis admittitur. Catholicis Romanis diuersa templa ad suæ Religionis exercitium conceduntur; iisdemq; Supplicationes siue Processiones intra templorum limites, & Eucharistiæ per plateas sine pompa gestatio, permittuntur. Monachi & Monachæ in suis Monasteriis restituntur: interim

Discedentes Hollandi, soli Rennebergio expugnationem relinquunt.

Auxilia Dauentriensibus destinata, intercipiuntur.

Dauentrienses tandem Rennebergio se dedunt.

Gandenses persistent in sua insania.

Mona-

„ Monasteria deferere cupientibus alimenta suppeditantur pro Magistratus arbitrio; & quatuor Ordines mendicantes, ne ciuibus sint oneri, excluduntur: Monasteria quædam vtrique Religioni ad vsum scholarum distribuuntur. Vtrique Religioni addicti iurarunt Magistratui debitam obedientiam, & Magistratus Religionem vtramque in suam protectionem recepit. Sed non diuturna hæc pax fuit, vt in Martio anni sequentis narrabimus. Ordines patriæ conditionem deploratam Belgij considerantes, animum Imperatoris sollicitarunt, vt pacem Belgio à Principe suo exoraret. Fecit id Imperator libenter. Sed & Rex Cæsari omnem suam in pacis compositione, salua Religione Catholica Romana, & sua auctoritate, tradit per litteras potestatem. Sed de hoc plenius anno sequenti. Interim ab armis non desistitur. Ordines Thenas sibi vendicant; Malecontenti, Gandensium duo millia peditum, octingentos equites occidunt. Parmensis Princeps, occupato Limburgo, ceterisque vltra Mosam ditioribus, vna Karpena excepta, hanc quoque expugnare, licet hiems esset, decernit, & expugnauit, vt mox pluribus cõmemorabimus ad octauum Ianuarij anni proximi.

1578
Tamen, veniente illic Oran- gio, pax imita, sed qua non durauit.

Ordines Thenas iterum sibi vendicant.

Anno hoc septuagesimo octauo, die vigesimo septimo Aprilis natus est in Hispania Philippo Regi ex Anna Austriaca coniuge filius Philippus, quem Venceslaus Cæsaris frater è sacro Fonte suscepit. Moritur vero Antuerpiæ 21. Decembris feruente febris Maximilianus Comes Bosfuius. Accidit quoque hoc eodem anno, die quarto Augusti, funesta illa clades Christianorum in Africa Tingitana, qua Sebastianus Lusitaniæ Rex annos natus 24. dum intempestiua magnanimitate Mahametum Regem Fessæ & Marochi restituere conatur, iuxta Alcazaram pugnando cæsus est: periit item Mahametus ille Rex cui auxiliari venerat, equo limo hærente submersus; quin & hostis eius Malucus, aliis Abdelmelecus, apoplexia inter præliandum extinctus, cui mox frater Hametus subrogatus est. Ceciderunt eo prælio præter dictum Regem Sebastianum sexcenti & amplius Lusitani Nobiles, Christiani in vniuersum circiter duodecim millia, quatuor millia à Barbaris capti.

VARIA.
Nascitur Regi Hisp. Philippo, Philippus filius.

Tristis casus Sebastiani Regis Portugallia in Africa.

Anno millesimo quingentesimo septuagesimo nono, Casimirus, quem Gandauum venisse diximus, Gandauo, postquam res Orangius ibi cõposuisse visus est, discessit cum familia sua aulica, & decimo octauo Ianuarij anni millesimi quingentesimi septuagesimi noni naue in Angliam appulit, vbi magnificè à Regina exceptus, equestrium Nobilium periscelide insignitur: tandem secretioribus multis conuentibus simul habitis, honorariis magnis, Regiæque pensione donatus dimittitur, & 14. Februarij, vt mox plenius narrabimus, Regiæ nauibus Flissingam Zelandiæ aduehitur. Interea Parmensis, vt dicere cœperamus, mis-

1579
Casimirus Gandauo in Angliã nauigat.

1578

fo Octauio Gonzaga & Mondragonio, arcem Karpenam obsidebat. Occuparat eam astu militari superiori anno Beilius quidam Consul Traiectensis filius, qui Ludouico Nassouio nuper militarat, Bloemium-
 que Regium Præfectum laqueo strangularat. Is Arce munita, prædās circumquaque plurimas agebat, agrosque latissimè vastabat, & villas pagosque. Inter alios etiam pagum Karpenum cum magnifico, in quo celebre erat Canoniorum collegium, templo incenderat. Ad Arcem ergo hanc castrametati Regij, post die Epiphaniæ Domini tribus in locis duodecim maioribus tormentis muros verberarunt, stratisque ruinis latissimis, vno assultu sequenti nocte inuadunt, & milites ex vicinis arboribus suspendunt; Beilium verò ad 13. diem post captam Arcem reseruatum, in patibulo ab ipso ponti sublicio superstructo, suspendio necant. Referunt, Bloemium Præfectum Regium, cum ab eo superiori anno laqueo suffocandus esset, hunc infra annum ante supremi Iudicis tribunal citasse, vt iniusti supplicij redderet rationem; atque diuina proinde dispositione factum, vt eodem hoc die sequentis anni, eodem supplicij genere, eodemque loco sit necatus. Sub idem tempus cudebatur Vnio Ultra-

*Obsident
Regij Kar-
penam ar-
cem iuxta
Coloniam,
& vi ca-
piunt.*

*Observatiū
præsagii.*

*Articuli
præcipui
Vnionis
Vltraie-
tensis.*

lis, quorum hi præcipui: Primus, Omnes Prouinciæ simul se deuincient, tamquam vnica tantum Prouincia, nihilominus cuiusque Prouinciæ priuilegiis seruatis. Secundus, Mutua ope se defendent, quocumque euentu, siue sub nomine Regis, siue Religionis prætextu inuasi. Quartus, Vt Prouinciis certius prospiciatur, vrbes limitaneæ & aliæ communi consilio munientur, eius Prouinciæ, in qua sitæ sunt, sumptibus, quorum tamen mediam partem Generalitas suppeditabit. Sextus, Communia subsidia communi consilio augebuntur, & minuentur, vt tempus ac res postulabit. Septimus, Oppida limitanea quocumque tempore, decreto & iussu Gubernatoris tenebuntur præsidia recipere, quibus Generalitas stipendia exsoluet, Præfecti tamen militesque non tantum generale, sed & singulare iuramentum præstabant iisdem oppidis, & hospitij militaris merces ciuibus à Generalitate soluetur. Octauus, Incolæ tam urbium quam pagorum intra mensem annotabuntur, delectique lustrabuntur ab anno ætatis 18. vsque ad 60. Decimustertius, Quod ad Religionem attinet, Hollandi & Zelandi pro suo arbitrio Religionem exercebunt; reliquæ autem Prouinciæ leges Religionis Pacis iam conceptæ sequentur, vel saltem generali singularive consensu statuent ea quæ ad tranquillitatem facere videbuntur. Post etiam articuli huius latior expositio à Fœderatis facta est Kalendis Februarij: nempe à dicta hac Vnionem nequam excludendas Prouincias aut vrbes, quæ tantum Catholicam Romanam Religionem seruare volent, verum easdem quoque recipiendas, dum-

*Inter alia,
singula
Prouincia
statuere de
Religione
poterunt,
vni vide-
bitur.*

» dummodò reliquis Articulis se obligent, seque vt veri patriæ amatores
 » gerant. Decimus sextus, Si inter Prouincias dissensio aut controuersia na-
 » scatur, ea à reliquis Prouinciis, aut ab earum Deputatis, componetur: ve-
 » rùm si negotium ad omnes pariter Prouincias attineat, ab ipsis Vicariis
 » siue Legatis Prouinciarum transigetur, qui intra mensem post interpel-
 » lationem ius dicent, aut citiùs, si necessitas exiget, & obseruabitur eorum
 » sententia, non obstante appellatione, restitutione, reuisione, nullitate, &
 » sine præiudicio eiusdem. Decimus nonus, Fœderati scripto conueniente
 » vocati comparere tenebuntur Ultraiecti die constituto. Non comparen-
 » tes, nec scriptis suam sententiam declarantes, decreta huiusmodi nihilo-
 » minùs rata habere debent. Vigésimus primus, Si qua obscuritas in his
 » Articulis inueniatur, interpretatio penes ipsos Fœderatos erit: si autem
 » ab eis componi non possit, Dominis Vicariis seu Pro-præfectis Prouin-
 » ciarum res committetur. Subscripta verò fuit hæc Vnio dicto die 29. Iu-
 » narij Ultraiecti, à Ioanne Nassouio Geldriæ Gubernatore, & Delegatis
 » Geldriæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Ultraiectensis ditionis, ac partis Frisiæ,
 » & à Deputatis Gandensibus, quarto Februarij. Ab aliis etiam nonnullis
 » recepta fuit, sed tardiùs; à pluribus autem reiecta, vt narrabimus, quòd
 » nimis obscurè cautum dicerent de Religione (relege Artic. 2. & 13.) tum
 » quòd non liqueret quis Pro-præfectos illos, quorum summa apud eos ef-
 » fet auctoritas, constitueret; deinde cuius Gubernatoris nutu Articulo 7.
 » oppida limitanea præsidia recipere teneantur, Generalis Gubernatoris,
 » an cuiusq; Prouinciæ. Causabantur & alia. Inter eos qui eam repudiabāt,
 » erant Amorsfortij, Ultraiectinæ alioqui ditionis. Quare Ultraiectenses
 » 14. Februarij eos publico edicto hostes declarant, & ne quid ad eos infe-
 » ratur impediunt, ac tandem septimo Martij collectis copiis ad horam
 » secundam pomeridianam, etsi non sine suorum clade, fossam exteriorem
 » tranant, vallumq; occupant. Accrescebant hostium copiæ, Geldris
 » Hollandisque nouas submittentibus. Circa vesperam septem maxima
 » tormenta ad muros concutiendos in castris hostium attracta sunt. Ul-
 » traiectenses dedi oppidum postulant. Respondit Magistratus, iudicio
 » Archiducis Matthiæ & Orangij se sistere, ad eos iam Legatum misisse;
 » petere itaque ne quid hostile moliantur. Media nocte Doctor Stegius
 » Legatus oppidi ad Orangium ad portam magno suo periculo venerat, in
 » urbem receptus est, ciues bono animo esse iubet, ingens oritur in vrbe læ-
 » titia. Is litteras Orangij attulit, quibus Ultraiectensibus mandabat, om-
 » nem hostilitatis denuntiationem abrogare, vtrisque Legatos amanda-
 » re, qui coram se & Archiduce litem exponant, & sententiam audiant.
 » Dum leguntur litteræ, hostes in suburbium ignem coniiciunt, & ædes
 » aliquot incendunt, maiùsque tormentum explodunt. Magistratus litte-

*A quibus
 hæc Vnio
 recepta,
 à quibus
 non.*

*Amorsfor-
 tij hac oc-
 casione ab
 Ultraiecti-
 nis hostes
 declarati.*

*Obsidens
 Ultraiecti-
 ni Amors-
 fortium.*

*Non obsä-
 tibus litte-
 ris Oran-
 gij, pergunt
 hostiliter
 agere.*

1579 rarum copiam cum certis hominibus in castra mittit: legunt qui huic expeditioni præerant: respondent, se nolle Orangij mandato refragari, placere vt vtrimque ad ipsum Legati mittantur, interim oppidū ad suum imperium aut vi aut deditioe velle cogere. Manè expeditis atque dispositis machinis ita ad oppidum fulminabant, ita intonabant, vt circa meridiem portam vnā disturbauerint. Venit interea Ioannes Nassauus frater Orangij in castra, quæ res magnoperè ciues conturbauit, nihil iam auxilij in litteris Orangij esse conspicientes. Tandem hostis, dato signo, impressionem facit, totisque viribus muros oppugnat. Ciues accurrunt, fortiter resistunt, fit atrox pugna, multi ex hostibus cadunt, ex ciuibus nullus. Attamen, scientes se aliunde auxilium accipere non posse, saluis suis priuilegiis decimo Martij se dedunt, & præsidium accipiunt. Per eisdem dies Gandauenses iterum, & quidem turpius quàm antea, tumultuati sunt. Etenim contra expressum pactum decimosexto Decembris anni præcedentis initum, nono Martij Ecclesiasticos omnes vrbe denuò expulerunt, & templa eorum spoliarunt. Prætextus huius erat, quòd quidam Monachi concionati essent iis in templis, in quibus Sacerdotes sæculares concionari consueverant. Idem factum est Aldenardæ & Tenermondæ, quæ vrbes omnino ad arbitrium Gandauensium regebantur. Exercitus Parmensis, capta Karpena, Ruremondam redierat: medio Ianuario Regij Mosam traiciunt, capiūt Helmontium & Weertam, postea pergunt Turnhoutum, Ranstam & Endouiam. Aliquoties hîc configunt cum Casimiri equitibus, qui circa Arschotum & vicina loca hiemauerant. Hi cum Parmensem cum copiosissimo exercitu Arschotum venire vident, & pecunias dudum ab Ordinibus frustra expectassent, discessum cum Parmensi aliquot mēsum stipendio pacisci fatagunt, sed frustra. Nihilominus litteras tuti itineris tandem impetrant, quibus Regis Prouincias intra quindecim dies exeant. Ita Casimiriani Belgium relinquunt, bellum infaustum execrantur, atque rusticos passim expilant. Casimirus, iam 14. Februarij Flissingam, vt diximus, ex Anglia reuersus, de suorum discessu certior factus, eosdem subsequitur, Archiduce Matthia, Principe Orangio, & Concilio Status qui tunc Antuerpiæ erant, omnino infalutatis. Parmensis liber & securus ab equitatu illo Germanico, per agros vbique ad mœnia vsque Antuerpiensium excurrit. Præmittit Ioannem Baptistam de Monte cum aliquot equitum turmis, & occupatis aliquot castellis vrbi vicinis tandem secundo Martij ipso Bacchanaliorum die in Burgerhoutum venit, vbi bona pars exercitus Ordinum hiemabat, cui præerant Lanoius & alij: qui cum hostis aduentum intellexissent, suos eduxerunt, & acriter cum Regiis pugnarūt duabus circiter horis, multis vtrimque cæsis. Verum cum Parmensis numero

Amorsfortij fortiter resistunt, sed tandem se dedunt.

Gandenses iterum Ecclesiasticos expellunt.

Casimiriani, discessu à Parmensi pacto, Belgium relinquunt.

Parmensis Burgerhoutum iuxta Antuerpiam inuadit.

mero potior esset, & Ordinum peditatui deesset equitatus, coguntur
 pugnando sub vrbis muros relicta munitione retrocedere. Regij à mœ-
 nibus Antuerpiensibus vi tormentorum, spectantibus Archiduce &
 Orangio, repelluntur, inde Burgherhoutum cum munitione incendunt,
 & postridie, quòd comineatus inopiam timerent, Antuerpiâ discedunt.
 Inde Parmensis, occupatis in itinere aliquot castellis incensisque, Heren-
 talium versus iter instituit. In illud oppidum Lanoius paulò antè vene-
 rat, cum militibus aliquot, vt quorsum vergeret Parmensis inde prospici-
 ceret, & quacumque ratione posset, hostiles machinationes impediret.
 Sed proficiscitur nihilominus Parmensis Traiectum ad Mosam, idque
 omnibus suis copiis cingit duodecimo Martij, frustra Lanoio illuc præ-
 fidiarios introducere conante. Occasione Vnionis Ultraiectinæ & eor-
 umque inde sunt secuta, primò Montignius, deinde Artesij, ac demum
 quoque Hannonij se Regi seorsim clam certis legibus reconciliarunt; &
 Montignius quidem mox sexto Aprilis; cuius reconciliationis hic est
 „ tenor: Nos Emmanuel Lalaingius, Baro Montignius, &c. fatemur, no-
 „ tumque facimus, nos hodie sexto Aprilis anno millesimo quingentesimo
 „ septuagesimo nono fœdus pepigisse cum Domino la Motte Governato-
 „ re Greuelingæ, nomine Regiæ Maiestatis, præsentibus conciliatoribus
 „ Reuerendis. D. Episcopo Atrebatensi, D. Selleo, & D. Walhuonio, tam
 „ pro nobis quàm Domino Hezio, idque auctoritate & potestate plena ad
 „ hoc nobis concessa, pro aliis quoque omnibus militiae Tribunis, Præ-
 „ fectis, Officialibus & stipendiariis tam peditibus quàm equitibus,
 „ qui nos secuti suam operam obedienter præstiterunt in Flandria aliis-
 „ que regionibus mensibus his septem aut octo proximè elapsis, pediti-
 „ bus scilicet 8000. & equitibus 400. ad formulam sequentis sacramen-
 „ ti; nempe, Iuramus ac promittimus, nos Religionem Catholicam A-
 „ postolicam Romanam asserturos, & conseruatos, omnem obedien-
 „ tiam debitam Regi exhibituros, Pacificationem Gandauensem, Vnio-
 „ nem subsequenter, & Edictum perpetuum exactè secuturos, atque
 „ huius rei causa fideliter militaturos contra omnes, qui his refragari aut
 „ repugnare volent. Promittimus insuper obedientiam supremo Regis
 „ Legato, quemcumque Rex pro suo arbitrio constituerit, dummodò
 „ Prouinciis, quæ simul hoc Fœdere coniungi volent ad seruandos dictos
 „ Articulos, gratus sit & acceptus. Si tamen Rex satis æquam iustamque
 „ cautionem non præstet, neque intra tempus statutum efficiat, vt omnes
 „ Hispani, Itali, Albani, Burgundiones, & alij milites dictis Prouinciis ne-
 „ quaquam grati discedant, nec nos tenebimur hæc promissa præstare, nec
 „ quidquam etiam aggredi, antequam dicti Hispani, & reliqui extranei
 „ has Prouincias reliquerint. Hoc autem iusiurandum à nostris militibus

1579

*Præsidio
Burger-
houto pul-
so, castella
etiam ali-
quos capis.*

*Parmensis
obsidere
parat Tra-
iectum ad
Mosam.*

*Reconci-
liatio clã-
destina
Montignij
cum Rege.*

*Promittit
obedientiã
Legato Re-
gis cuium-
que, modò
sit gratus
Prouinciis.*

*Si Hispani,
& alij non
grati non
discedant,
nec ipse te-
nebitur
promissis.*

1579 præstari curabimus; nosq; id ipsum effectum reddere cupientes, Meni-
 nas, Casletum, aliâque munita loca quæ tenemus, cum omnibus bellicis
 tormentis, com meatibus ac præfidiis in suæ Maiestatis manus tradimus,
 vt iis quod vtile videbitur, peragatur. Et vicissim Nos Valentinus Par-
 dieus, Mottæ Dominus, Grauelingæ Gubernator, &c. promittimus Re-
 giæ Maiestatis nomine, nos soluturos, & in manus Domini Montignij
 constituturos ducenta & quinquaginta florenorum millia; nempe qua-
 draginta millia præsentē pecunia, sexaginta quinque millia intra diem
 sextum Maij proximi, & reliqua millia intra septimum Iunij sequentis.
 Et hac ratione Nos Dominus Montignius nostros milites toto hoc mēse
 Aprili & Maio sequente sustinebimus, eosque deinde, vt principio men-
 sis Iunij proximi stipendia Regia mereri incipiant, recensēbimus. Nos
 autem Valentinus Mottæ Dominus nomine Regiæ Maiestatis illos huic
 militiæ conscribi, & vnus mensis stipendium intra decimum quintum
 diem dicti mensis solui curabimus. In testimonium veritatis nos litte-
 ras has subsignauimus, eisq; nostrum sigillum appendi iussimus, præ-
 sentibus præter supradictos etiâ Domino Burggrauiio Gandauensi Gu-
 bernatore Artesiæ, D. Capresio vrbis Atrebatensis Gubernatore, & Domi-
 no Allenes militum Tribuno. Actum in Monte Eligij anno, mense, &
 die supradictis. Postridie Montignius Atrebatī in celebri Ordinum Ar-
 tesiæ & Deputatorum Hannoniæ, Insularum, Duaci & Orchiæ conuen-
 tu declarauit se huiusmodi pactiōem cum Domino de la Motte iniisse,
 ipsumq; iusiurandum eò tantum tendere, vt obsequium Regiæ Maie-
 stati præstetur, Pacificatio Gandensis, ipsamq; subsecuta Vnio & E-
 dictum perpetuum exactius seruētur. Et sub idem tempus quinto Apri-
 lis oppidum S. Odomari quoque Domino de la Motte se iunxit. De-
 nique mensis Maij die vigesimo tertio, Artesienses, Hannonienses, In-
 sulenses, Duacenses & Orchienses 28. Articulis Regi solemniter recon-
 ciliantur, & à Parmensi in castris ad Traiectum 28. Iunij Articuli con-
 firmantur, etsi non sint publicati ante mensem Septembrem. Sunt autem
 isti Articuli præcipui: Rex sex septimanis post Pacis promulgationem
 curabit, vt omnes extranei milites Prouinciis reconciliatis exeant, Arces,
 munitiones, vrbesq; in potestatem indigenarum relinquentes. Re-
 conciliatæ Prouinciæ, sumptibus Regis (subsidio tamen simul contribu-
 tionum debitarum à Prouinciis suppeditato) exercitum absque vlla mo-
 ra instruent ex indigenis, aut Regiæ Maiestati aliis subditis, qui Prouin-
 ciis grati sint, ad Catholicam Romanam Religionem, & obedientiam
 Regi debitam conseruādā actuendam, secundum Pacificationis Gan-
 dauensis & subsecutarum pactiōum normam. Princeps Parmensis
 gubernacula tenebit sex mensibus, donec Rex intereā alium Guberna-

torem

*Vicissim
 hac & hac
 promittit
 la Motte
 nomine
 Regi.*

*Montignius
 in Conuen-
 tu Artesiæ
 & Hannoniæ
 de-
 clarat quid
 egerit.*

*Itaque &
 Artesien-
 ses, & vici-
 ni, Regi
 conciliantur.*

,, torem constituerit. Reconciliati orant, interceduntque pro Archiduce
 ,, Matthia, vt in Gubernatione permaneat, dummodò in Prouincias re-
 ,, conciliatas quamprimùm veniat: similiter & pro Comite Burano, vt li-
 ,, ber in Belgium reuertatur, atq; in Catholicam Romanam Religionem,
 ,, Pacificationem Gandensem, & pacta inde secuta iuret. Reliqui Articuli
 conformes ferè erant Articulis Coloniae propositis, de quibus mox dice-
 mus, cùm quædã de Traiectensi obsidione hîc suo loco priùs narraueri-
 mus. Diximus suprâ, Parmensem Traiectum ad Mosam 12. Martij ob-
 sidione cinxisse. Erant in vrbe mille stipendiarij Galli, Angli, Scoti, &
 circiter mille ducenti ciues bellicosi sub duodecim signis militaribus;
 præterea ad duo rusticorum millia, qui eò cum vxoribus & liberis con-
 fugerant, multumque fodiendo negotij Parmensi fecerunt. Parmensis
 ilicò duos pontes Mosæ fluuiio imposuerat, vnum supra, alterum infra
 urbem; Mondragonius castra sua ad latus Wicæ collocarat. Nec mul-
 tum cunctatus Parmensis, circumcirca urbem quinquaginta quatuor
 tormentis loricas, munitiones, propugnacula demolitur, vt perspiciat,
 qua potissimùm parte tormentorum violentia vti possit. Duo itaque lo-
 ca oppugnanda designat, vnum prope portam Bruxellensem Leodio vi-
 ciniorum, alterum prope portam Altam ad flumen, quò etiam Mondrago-
 nius ab altera Mosæ parte suas bombardas dirigebat. Simul ac muri tor-
 mentis diruti, apparuit oppugnatoribus nouum vallum intrâ ex aduerso
 confectum. Nihilominus duo hæc labefactata loca eodem die expugna-
 re constanter Regij moluntur, & tam veteres muros quàm noua valla à
 manè vsque ad vesperam die nono Aprilis horrendum in modum glo-
 borum impetu pulsant. Vna mœnium pars diruta ad Bruxellensem si-
 ue Leodiensem portam datur expugnanda veteri Legioni siue Tertix à
 Liga cognominatæ, quæ insigni prælio nauali contra Turcam interfue-
 rat; huic aliquot Germanorum & Walonum vexilla sociantur. Altera
 traditur Tertix Lombardicæ, adiunctis etiam Germanis & Walonibus.
 Fit vtroque loco admodum cruenta pugna. Accessit & hoc, quòd & ex-
 tra urbem & intra dum pugnatur, incuria militum ignis fortuitus in vasa
 pulueris tormentarij inciderit, quo factum est, vt & plurimi horrèdum
 ambusti cernerentur. Tandem sub vesperam post frequentes impetus,
 reliqui superstites ab oppugnatione desistunt. Cæforum & vulneratorum
 vtriusque fuit ingens numerus, sed maior Regionum. Post hæc Parmen-
 sis ad portam Bruxellensem propugnaculum altum forma plana con-
 struit: huic impositis æneis tormentis rectâ in urbem per magnam pla-
 team iaculatur, obsessisque calamitatem atrocem infert. Erat ante hanc
 portam sepimentum quoddam militare, aggere & fossa benè munitum:
 vnde per quinque hebdomadas maxima strages frequente varioque im-

1579
 Inter cete-
 ra petunt,
 vt Archi-
 dux in Gu-
 bernatione
 perma-
 neas.

Numerus
 presidia-
 riorum
 Traiecti
 ad Mosam
 à Parmens
 obsessi.

Validè
 Traiectum
 quassatur.

Hinc in-
 uaditur
 duobus lo-
 cis.

Cæforum
 & vulne-
 ratorum
 vtriusque
 ingens nu-
 merus.

1579

*Cominùs
tandem
manus cō-
ferunt.*

*Tumultus
in Procef-
sione Ant-
uerpiæ, ipso
Archiduce
Matthia
præsente.*

*Poscit po-
pulus pel-
lere Sacer-
dotes, &
mox pellit.*

*Similia
Mechliniæ
& Ultra-
iecti com-
missa, mirè
promouent
causam
Malecon-
tentorum.
Adfunt
Colonia
varij Le-
gati pro
Pace Belgij
sancienda.*

petu e debatur, ita vt indies vtrimque minimùm viginti caderent. Huius sepimenti superandi causa diuersas cuniculorum, ferri, ignium machinas adhibuerunt Regij: tandem post multas suffossiones subterraneum accessum impediunt obsessis: potiti deinde sepimento loricas inuadunt, mœniâq; superant, ita vt cominùs deinde manus conferere possint. Sub idem tempus vigesimo octauo Maij, ipso Ascensionis Domini, Antuerpię in publica Supplicatione, quam & Archidux Matthias sua præsentia condecorabat, subitus tumultus à Religionis dictæ Reformatæ aßeclis concitatus est. Causa tumultus erat, quòd Catholici Supplicationem solito more per plateas celebrare instituebant. Ventum erat ad locum qui dicitur *het Meulengat*: vbi cùm excubitores mandato Præfectorum id prohiberent, volentes vt intra templi ambitum sua Catholici peragerēt, Italus quidam Catholicus stricto gladio viam aperire voluit: mox excubitores, sclopetis displosis, virum & mulierem sternunt: hoc tumultu in templum confugitur tanto impetu, stupore ac timore, vt alteri alteros pessum darent: mox ad arma conclamatur tota ciuitate, multitudo omnis Catholicorum templo includitur, fores ab armatis obsidētur. Orangius deinde accurrit cum suis stipatoribus, turbamq; sedare velle visus est, sed vndique ingentes clamores de Sacerdotibus vrbe expellendis audiebantur. Quare postquam Archiducem perturbatum ex templo deduxisset, Sacerdotes verò exire prohiberentur, tandem à populo trium horarum spatium impetrauit, ne quid intereà in illos committeretur, donec Senatus & Tribuni statuissent deliberassētque. Deliberandi spatium vix elapso, populus concurrit, potestatemque Sacerdotes vrbe expellendi poscit. Orangio & Magistratu, vt videbatur, id abnuente, mox pro suo imperio omnes Ecclesiasticos, Canonicos, Monachos, numero circiter ducentos viginti (si verus est calculus Metrij) qui ad celebradam hanc Processionem conuenerant, è templo ad aggerem siue Actam cereuisariam deducit, & duobus circiter ab vrbe milliaribus auectos detinet, donec tandem post quatuordecim dies, 12. Iunij Ecclesiastici quidam restituuntur, sed Monachi & Canonici excluduntur, Archiduce Matthia rem indignissimè ferente, & nequidquam se discedere velle asserente. Hoc Antuerpiæ factum, & Mechliniæ quoque ortum dissidium, itemq; eodem tempore feriis Pentecostalibus imaginum Ultraiecti è templis deturbatio, Malecontentorum causam mirè promouebant, pluresque se iis exinde iunxerunt, Comes Egmondanus, Fresinius, Boursius, alij, vt paulò post narrabimus. Iam ab initio Maij Coloniam conuenerant Pacis Belgicæ statuendæ causa, à Cæsare, Electores Treuirensis & Coloniensis, Comes Swartzenburgius, alij; à Rege Hispaniæ, Carolus Arragonius Dux Terræ nouæ, Dominus de Vaux, Fonckius, Assonleuil-
lius:

lius: à Summo Pontifice, Castaignetus Nuntius Apostolicus: ab Archiduce Matthia & Ordinibus, Dux Arschotanus, Abbas D. Gertrudis, & Marollius, Gaspar Schetzius Grobbendonckæ Dominus, Meetkerkius, Milanus, Albada, alij. Ordinum Legati mense Maio cum Cæsareis Legatis egerunt, suaque mandata spatio sex hebdomadarum limitata cum commentariis siue instructionibus vnà datis exhibuerunt, quæ Principibus Electoribus & ceteris Cæsareis Legatis parum placuerunt. Interim actum est de induciis tantisper faciendis, sed recusarunt Regij Legati, causas prætexentes, primò, quòd Ordinum auctoritas Legatis mandata non satis absoluta perfectaque esset: deinde, quòd Articuli exhibiti nullam pacis spem darent: postremò, quòd ciuitatis Traiectensis obsidio tot cædibus & sumptibus hucusque perducta, non esset iam intermittenda. Articuli ab Ordinum Legatis propositi, fuerunt viginti duo, relati à Metro vernaculo, sed in eodem Latinitati donato, crassa incuria dicam an dolo malo, omitti: imò pro iis Articuli Cæsarei de Religione stolidissimè substituti. In Articulis illis Ordinum, quod ad regimen patriæ attinet, pleraque sunt eadè quæ Artesienses superius stipulati sunt, & quæ Legati Cæsarei mox etià offerent; sed Articulus vigesimus primus (qui credo negotium pacis maximè impediuit) his erat verbis conceptus: Et quia propter negotiationes vicinorum diuersas Religiones colentium, diutinam absentiam Regis, & secutas turbas, tanta in Religione mutatio facta est, vt non possit in pristinum statum restitui sine euidenti metu maiorum periculorum; Rex ad humilem petitionem suorum subditorum, & ne intestina mala crescant cum maiori discrimine Romanæ Religionis, patietur & permittet exercitium Reformatæ Religionis, & Augustanæ, in vrbibus & locis vbi nunc publicè habentur. Ordines quoque similiter in iisdem vrbibus & locis statim post publicatam pacem restitui facient exercitium Catholicæ Romanæ Religionis, adiiciendo legitimos Contractus irrefragabiliter seruandos. Ad hæc post publicatam pacem, & cum milites vtrimque fuerint dimissi, & omnia pacata, conuenient Ordines & in præsentia Delegatorum Regis studebunt prædictæ Reformatæ Religionis exercitium constringere ad certas vrbes & loca secundum cuiusque Prouinciæ exigentiam, nihilominus manentibus Hollandis & Zelandis eorumque Fæderatis in terminis Pacificationis Gandensibus. Item Ordines diligentiam adhibebunt, vt in Hollandia & Zelandia quibusdam locis exercitium Catholicæ Romanæ Religionis permittatur, quoad tēporum lapsu per vltiora Ordinum Comitiam plenius huic rei prouideatur, si primis Comitiam omnia confici non poterunt. Sic Articulus ille de verbo ad verbum translatus. Itaque variæ responsiones & defensiones super hoc & aliis Ordinum Articulis actitatae sunt. postea

1579

*Frustrà
tamen per-
tinetur in-
ducia obsi-
dionis Tra-
iectensis.*

*Articuli
exhibiti
Colonia
ab Ordini-
bus.*

*Petunt in-
primis no-
uam Reli-
gionem, vbi
nunc est,
continua-
ri.*

*Interim
diligentiam
adhiberēt,
vt in Hol-
landia qua-
que qui-
busdam lo-
cis Catho-
lica exer-
ceretur.*

1579 etiam Dux Terra-nouanus nomine Regis suos Articulos offert. Denique decimo octauo Iulij, Cæsaris Legati Pacificationis formam, assentiente fatis Terra-nouano, Ordinum Legatis tradūt, Articulis viginti politicis, & duobus de Religione comprehensam, quorum hi præcipui.

Articuli Pacificationis per Legatos Imperatoris propositi.

Primus, Pacificatio Gandauensis 8. Nouembris anno 1576. inita, illamq; Bruxellæ 9. Ianuarij anno 1577. subsecuta Vnio, & Edictum Perpetuum eodem anno 17. Februarij die publicatum, nec non Regis approbatio, omnibus ex partibus Articulisq; seruabuntur, atque executioni mandabuntur. Secundus, Ante & post Pacificationem tam communiter quàm particulariter commissa, omnia præsentis Pacificatione condonabuntur perpetuò, tamquam non facta. Quartus, Exteri omnes milites, Hispani, Itali, Germani, Galli, Burgundiones, Angli, Scoti, & reliqui peregrini, harum turbarum occasione introducti, ilicò facta pacis promulgatione, intra tempus communi consilio statuendum pariter regiones relinquēt. Sextus, Exactiones, impositiones, aliâque vectigalia belli gerendi ergò inuenta, hinc inde cessabunt. Si tamen communi commodo inseruendo quædam grauamina videantur continuanda, Rex paratus erit in eiusmodi deliberationibus consilio petitionibusq; Ordinum sese accomodare. Decimus, Nulli ad Gubernationem urbium, Arciumve, Capitatum, Status consilium, aut alias functiones publicas admittentur, nisi natiui patriæ incolæ. Duodecimus, Comes Buranus intra trimestris spatium, postquam cum Principe Orangio transigenda transacta fuerint, libertati patriæq; restituetur. Decimusquintus, Suprema Maiestas, auctoritas & obedientia Regi quamprimùm à subditis iterùm deferetur, prout secundùm spiritualia & ciuilia Iura, patriæ priuilegia, vsus & consuetudines, nec non iuxta Gandensem Pacificationem, Vnionem, Perpetuum Edictum, & præsentem Tractatum, æquum est, & antiquitus semper factitatum fuit. Decimussextus, Rex eliget pro Generali harum Prouinciarum gubernatione, Principem vel Principissam sui sanguinis Ordinibus placentem, qui vel quæ eas dotes habeant, quæ tanto oneri sufficiant, per quas & subditis meritò sit satisfactum. Decimusseptimus, Huic Generali Pro-regi tradentur, absque omni dilatione, Prouinciæ, vrbes, muntiones, nec non Regis patrimonialia bona, commeatus bellicus, naues, & alia omnia ad ipsum pertinentia; qui deinde loca omnia à præsidariis custodiri solita, consensu Ordinum, tradet Belgis naturalibus. Decimusoctauus, Interea Rex concedet ex gratia, & huius Pacificationis ergò, vt omnia ex ipsius patrimonio hucusque collecta, & ad belli vsus conuersa, irrepetita maneant, ea tamen lege, ne in posterum tale quid ampliùs committatur. Vigésimus, Hac Pacificatione etiam Angliæ Regina & Dux ab Anjou comprehenduntur. Sequuntur Articuli

Articuli Pacificationis per Legatos Imperatoris propositi.

Inprimis utrimque omnes exteri milites Belgio excederēt.

Nulli ad Præsecuras admittentur, nisi nati Belgæ.

Rex Gubernatorẽ det sui sanguinis, & Ordinibus gratum.

„ culi duo de Religione. Primus, Religionem quod concernit (quæ piis &
 „ Christianis omnibus Principibus quàm maximè cordi esse debet) præ-
 „ termittere Rex nullo modo potest (insistendo vestigiis suorum maio-
 „ rum Catholicorum Regum) quin omnino petat & iubeat, vt in he-
 „ reditariis suis Prouinciis maneat & exerceatur Catholica Apostolica
 „ Romana Religio, ab initio ibi semper obseruata, in qua tot annis Prouin-
 „ ciæ floruerunt, quam & ipse Rex sui que maiores in sua inauguratione
 „ iurarunt. Quæ Religio (aliis omnibus exclusis) ibi liberè & sine impe-
 „ dimento exercebitur; sicut & Ordines olim se obligarunt, & solemniter
 „ in Generali Vnionè, perpetuo Edicto, & variis litteris ad Regem tam post
 „ has turbas quàm antea addixerunt, sicut etiam adhuc non ita pridem ad
 „ Cæs. Maiestatem scripserunt, ita vt sine notabili dedecore, ignominia, &
 „ omnimoda confusione politici status contra propria sua scripta facere
 „ non possint. Sed quod ad Hollandiam, Zelandiam & Bomelam atti-
 „ net, relinquatur hoc dispositioni Pacificationis Gandensis, saluo tamen,
 „ quòd in vrbibus & locis earundem Prouinciarum, vbi Catholica Rom.
 „ Religio tempore dictæ Pacificationis adhuc exercebatur, iterùm interea
 „ restituatur. Secundus, Interim subditis qui in aliis Prouinciis à Catholica
 „ Rom. Religione defecerunt, concedit quoq; sua Catholica Maiestas per
 „ suos Regios Commissarios intuitu præsentis status Belgij, quatenus in
 „ ijs Prouinciis (sine vlla coactione, molestia aut vexatione Edictorum su-
 „ per Religione publicatorum, quæ tantisper suspendentur) habitare pote-
 „ runt & manere, quousque cum consilio Ordinum legitimè & competè-
 „ ter in loco securo, vbi suffragia libera esse poterunt, per Regem aut eius
 „ Legatum seu Gubernatorem generalem conuocandorum, aliter super
 „ moderatione eorundem Edictorum fuerit statutum: saluo tamen, vt ij-
 „ dem interea à scandalo, seditione, & omni vsu & exercitio alterius Reli-
 „ gionis abstineant. Atque interea etiam liberè fruuntur omnibus suis bo-
 „ nis tam mobilibus quàm immobilibus, iuribus & actionibus, & pote-
 „ runt etiam eadem bona aliò transferre, vendere vel alienare prout eis vi-
 „ debitur. Et quidem si bona sua seruare velint, poterunt in sua absentia
 „ constituere ad ea administranda Catholicos receptores quales velint.
 „ Prætereà toties quoties velint poterunt redire in easdem Prouincias, mo-
 „ dò viuât Catholicè & vt Catholicos decet, & permittetur bona fide vni-
 „ cuique talis redditus & potestas sua bona per se administrandi, mox vbi
 „ talis eius animus à Pastore, Officiario & Magistratu loci fuerit cognitus
 „ & probatus. Hactenus Articuli Pacificationis quæ Colonix frustra ten-
 „ tata fuit ab initio Maij vsque ad 13. Nouembris. Etenim cum Prouin-
 „ ciarum Belgicarum deliberatio lentiùs procederet, (verba sunt boni alio-
 „ qui Patriotæ) Legati Cæsaris Ordinum Legatis dicto die 13. Nouembris

1579

*Attamen
 nulla Reli-
 gio publicè
 exerce-
 tur, nisi
 Catholica
 Romana,
 & quare.*

*Nililomi-
 nus in Hol-
 landia &
 Fœderatis
 seruaretur
 pax Gan-
 densis.*

*Aliis quo-
 que locis
 suspendan-
 tur Edicta,
 donec, &c.*

*Nililomi-
 nus vt om-
 nes viuant
 & redeun-
 tes viuans
 Catholicè.*

scri-

1579

scripto suum discessum declararunt, simul propensas suas voluntates & labores sumptusq; Belgij reconciliandi causa factos commemorant: quod verò ad speratum finem non peruenerint, Ordinibus imputant, & sui discessus multas causas allegant, totumque negotium Deo committunt. Ordinum Legati multis rationibus & argumentis suos Dominos defendunt, longasque moras excusant, rogantque ut adhuc aliquot saltè dies expectare velint: verum ne quidquam. Tandem 25. Nouembris litteræ Imperatoris, ut maneat, & Ordinum sententiam præstolentur, allatæ fuerunt; verum serò cum Commissarij discessissent, solusque Swartzenburgius mansisset, qui acceptâ Ordinum sententiam ad Imperatorem misit. Posthæc Ordinum Legati domum vocantur; quorû quinque, nempe Dux Arschotanus, duo Abbates, Bucho Ayta, & Grobbendoncæ Dominus Colonie manet, Regiq; se reconciliant. Sed ad obsidionem Traiectensem redeamus. Peruenerat, ut diximus, Parmensis supra ipsa mœnia. Quare coegerant Ordines initio mensis Iunij Hoochstrati circiter octo millium exercitû, puluerem tormentarium, & comeatum, maioresq; expectabât copias; pecuniam verò omnibus in vrbibus ac pagis per domos liberandis Traiectensibus magna velut demissione colligebant. Antuerpiani quoque aliquot millia florenorum Egmondano numerarant, quibus legioni suæ distributis, eam quoque ad liberandum Traiectû duceret: sed aliud ille meditabatur. Etenim profectus Anghiano Bruxellam quarto Iunij ab iis, qui consilij eius erant conscij, summo manè porta Opbruselana excipitur, ordinariis vigilibus eum ut cum Ordinibus facientem alioque tendentem sine contradictione admittentibus. Captis custodibus, suos portæ præficit, rectaque cum legione ad forum maius profectus, illud occupat. Sed dum mittit qui Palatium occuparent, ijque à Templij Præfecti vrbis militibus impedirentur, ciues quoque ad arma prouunt, sub signis suis conueniunt, portas & propugnacula recuperant, & Egmondanum cum suis in foro obsident: vbi tota die ac nocte ieiuni penè detinebantur. Postridie missus Liesveldius Orangio à consiliis, effecit, ut saluis rebus omnibus Egmondus eadem qua intrarat porta discedens vrbem desereret; qui deinde Ninouam Flandriæ oppidum patrimonium suum à duabus Gandensium cohortibus in se sum, ciuibus aliquot iuuantibus ante auroram aggressus, transiens muris, cæsisque qui resistebant, occupat. Et quidem præsidarij Gandenses in forum conglobati iis quæ fors offerebat se munierant, fortiterque resistebant; sed circa meridiem pro se vitam fortunâsq; pacti, sub signis & sonantibus tympanis exiere, qui de temerè relicto oppido accusati, Regi deinde ac Parmensi nomina dedere. Interea Traiectenses extremè premebantur, iamque ex mille præsidariis vix quadringenti belli potentes

Quare Patriciatio Colonienfis non habuerit successum.

Quinque ex Legatis Ordinum Colonia Regi se conciliant.

Maximi apparatus liberando Traiectu ab obsidione.

Comes Egmondanus frustra Bruxellam occupare conatur.

Dimissus Bruxellâ Ninouam pro Rege occupat.

tes supererant. Quare deferri se conspicientes, de cōditionibus quas Parmensis honestissimas dudum iis frustra obtulerat, agere iam se velle dicunt. Simulat Parmensis se contentum, ea maximè de causa, quòd in minori oppido nouam eos parare defensionem didicisset. Qua ab vtraque parte simulatione factum est, vt vr̄bis præfidiarij, deditiois leges indies expectantes, conditionum protractione custodias paulò negligentius obirent. Quod cum pauci Hispani ac Germani explorassent, Parmensis vigesimo nono Iunij nocte intempesta diuersis locis ad muros ac vallum scalas apponi iussit. Vbi cum Regij excubias aliquot locis dormientes obruncassent, in vr̄bem transcendunt, ac propinqua effracta porta partem exercitus intromittunt: conclamatur tota vr̄be ad arma; pugnatur omnibus viis, pueris etiam ac feminis ex ædium fenestris omnia telorum genera in Regios deuoluentibus. Cadunt ab vtraque parte nō pauci, sed maximè ex oppidanis. Omnes enim viæ ac plateæ munitæ se defendebant. Sed tandem aliquot expugnatis, miserrima fit cædes, sexui nec ætati parcitum est, donec Parmense omnibus qui arma posuissent vitam pollicente, pugnae factus esset finis; præfidiariis quoque, postquã per tres horas, omnibus vr̄bis viis acriter se defendissent, arma cum ciuibus ponentibus, ac deditioem facientibus. Tum ad prædam discursum, ac ditiores ciues magna pecuniæ summa nihilominus vitam redimere coacti sunt. Repertus Moncada transfuga Hispanus statim iussu Parmensis ad patibulum iugulatur. Sebastianus Gallus Nouij Legatus Parmensi oblatus, ob virtutem bellicam, ac quòd Regi Philippo non esset subditus, vita donatus est, sed paulò post è vulneribus obiit. Dorpius, Tollenarius, cum aliis duobus Præfectis capti à gregariis militibus, ignoti, persoluta mediocri pecuniæ summa, sunt dimissi. Periere obsidionis tempore ferro in vr̄be supra duo hominum millia, alia duo millia pestis absumpsit: è Regiis circiter duo millia desiderati sunt, inter quos Dominus Hiergius, morte patris tum recens Comes Barlaymontij factus, machinarum bellicarum Præfectus, mosqueti globo dudum, dum locum commodum suis machinis disponendis lustrat, traiectus; Fabianus quoque Farnesius, Mauriquesius, Cugnaus, Grimoaldus, Goufmannus, Pacicus, Simonettus, alij qui cruenta illa oppugnatione nono Aprilis perierunt. Dudum Siluæduceses inter se tumultuabantur, & frustra aliquoties Orangius illuc præsidium introducere conatus erat. Pax tamen Religionis dicta illic erat recepta, & restituta Gladiatorum sodalitas, in quã potissimum iuuenes, qui præteritis tumultibus solum verterant, & Orangio militabant, nomina dabant. Hi omnes erant sectæ Calvinianæ, & vr̄gebant, vt ciuitas Vnioni Ultraiectensium, de qua antea dictum est, subscriberet. Hinc nata est inter incolas diffidentia. Cum autem Calu-

1579
Traiectienses extremè
pressi, de
deditioe
agere se
velle dicunt.

Dum protrahuntur
conditiones, in excubiis negligentiores
obruuntur.

Tribus horis
cruentè
tota vr̄be
pugnatur,
hinc in
prædam
sum.

Numerus
Traiecti
gladio &
peste desideratorum.

Ex Regiis
casi circiter
bis mille, inter
quos est
Hiergius.

Silvæduceses
inter se de
Vnione Ultraiectensium
disgladiantur.

niani

1579

niani eò rem perduxiffet, vt inuitis Optimatibus primo Iulij Vnionis illius publicatio tentaretur, Catholici eos impediunt, & ad forum armati armatis occurrunt. Ad manus ventum est, in sanguinem ciuilem sequuntur sclopeta & gladij. Tandem ob captum Traiectum minantur Calviniani, nisi saltem mox admittatur præsidium, se velle urbem deserere. Super quo cum aliquoties deliberatum esset, nondum præsidium recipere visum est, ac tandem, quia hoc Calviniani minabantur, octauo Iulij, singulis qui vellent cum suis bonis tutò discedere permissum est, sicq; Calviniani plerique vrbe discesserunt, aut vt alij interpretabantur, Catholici eos vrbe discedere compulerunt. Idem tentarunt Brugenses secundo die eiusdem mensis Iulij, sed non simili euentu. Cum enim Senatus, Optimatibus agri liberi & populo Vnionem Ultraiectensem proponerent, magnus in vrbe ortus est tumultus. Intellexerant iam Catholici Ultraiectensium iconomachiam feriis Pentecostalibus, vti commemorauimus, commissam: quam vt ipsi vrbi suæ auerterent, à Consule Chiliarcham Hieronymum Mollium Dominum Watermalium sibi dari postularunt. Consul etsi tergiuersaretur, veritus tamen maiorem tumultum, Watermalium Chiliarcham renuntiat. Qui confestim Magistratum hunc acceptas, quatuor ciuium signa exauctorauit, octodecim virorum Magistratum abrogauit, alium eius loco substituit, insigniora quædam vrbis loca occupauit, & Ministros nouę Religionis eiecit. Feruebant initia: sed cum postea Catholici cunctanter agerent, Magistratus, qui ab arbitrio Gandauensium pendebat, exauctoratas quatuor ciuium sodalitates conuocauit, eorumque Duces Fleischmannum, Winckelmannum, Reineum & Autermahinum, portam & pontem asininum, macellum in platea lapidea, & alia quædam loca iussit occupare. Quod cum viderent Optimates agri liberi, ceteriq; Catholici, ipsi quoque ad arma prouunt. Stant acies oppositæ: mittuntur ab vtraque parte qui auxiliares copias adducant. Dominus de la Motte cum suis Ronfelariam, quæ dimidio abest milliari, Catholicis auxilio venerat. Sed præuenterunt eum octo signa Scotorum & centum quinquaginta equites, qui summo manè intromissi, Catholicos suis stationibus depulerunt, quosdam è primariis auctoribus captiuos in custodiam dederunt, Magistratum agri liberi abrogarunt, Ecclesiasticos eiecerunt. Malecontenti cum paulò tardiùs quàm oportuerat, venissent, re infecta reuersi sunt. Sub idem tempus Martinus Schenkus à Nideck ad Mosæ ripam infra Venlonam in castro Blijenbekano stationem pro Rege habebat. Is occasionem nactus, aliquot ex suis militibus Rhenum traducit, & summa celeritate Doetekemium occupauit: sed quia locus munitus non erat, & vicinæ ciuitates, antequam muniri potuit, cum obsidione cinxerunt, tam Schenkus ipse

quam

Tandem post cruentam pugnam, pars una vrbe discedit, seu perlitur.

Brugenses quoque tumultuantur eam ob causam.

Primò, Catholici superiores, inde ab aliis obruuntur.

Schenkus frustra Doetekemium Regi afferere nititur.

quàm milites in hostium manus deuenerunt, donec paulò post lytro annumerato dimissi sunt. Gandauenses, vti diximus, nono Martij, contra datam fidem secundò Ecclesiasticos eiecerant. Furor ille tota æstate sæuiit, cuius auctor primarius erat Embiesius, qui templa, Monasteria & Abbantias militibus spolianda deuastrandâq; cum dedisset, etiam immobilia Monasteriorum bona amicis & sociis vilissimo pretio sua auctoritate diuendit: quosdam, etsi suæ sectæ, tamen modestiores, indicta causa vrbe eiecit. Noxum Tribunum militarem ita tractauit, vt is metu, beneficio noctis vrbe decesserit; tandem 28. Iulij magnam militum manum clam in ciuitatem introduxit, Pretorem & Senatores Magistratum deponere compulit, nouosque suæ factionis homines creauit, & seipsum secundò Consulem proclamari iussit. Horum omnium rationes reddere volens, scriptum quoddam typis excusum in populum disseminauit. Cum autem Orangius 24. Iulij Gandauensibus scripsisset, se Gandauum venire, & Rempub. reformare decreuisse, hinc variæ natæ sunt ciuium opiniones & sententiæ: Rihouij tamen studio & trium Membrorû consensu decretum est, vt Orangius in vrbem reciperetur, si in quinque conditiones prius iurauerit: quæ cum typis editæ sint, & nil nisi meras factiones contineant, nihil hîc opus est recensere. Paulò antè, eodem mense Iulio, cum Gandauenses ab Ordinibus vrgerentur, vt tributa ipsis imperata penderent, rationem typis euulgarunt eorum omnium, quæ à 25. Augusti anni 1577. vsq; ad diem illum pro defensione cõmunis causæ, vt dicebant, pensitarant; quæ summam decies & quater centenorum, & viginti quatuor millium florenorû conficiebant, præter ea quæ Malecontentis nouè mensibus soluere coacti erant. Scire autem cupiebant, quem in usum hæc omnia collata essent. Nam si tres aliæ partes Flandriæ suas portiones etiam exoluerint, ostendunt solam Flandriam trigentes centena millia florenorum dependisse. Quòd si reliquæ Prouinciæ, quibus coniunctim incumbit. duplum dare (sola enim Flandria trientè omnis tributi exsoluit) suas etiam indictiones numerauerint, conficietur summa nonaginta vasorum auri, seu nonagies centenorum millium florenorum. Sed Orangius his omnibus Gandensium prætensionibus contemptis, Kalendis Augusti Gandauum venit. Quod cum Embiesius intellexisset, iram eius veritus, fugam capeßere voluit, & iam nauim conscenderat. Sed à nonnullis persuasus mansit, & Magistratu discedens modestiorem se præbere visus est. Ceterum cum multos haberet inimicos, metuens ne tandem suæ administrationis rationem reddere cogeretur, Gadauo discessit, & cum Petro Datheno Calvinianorum psalmista, homine seditioso ad Casimirum in Palatinatum Rheni recessit. Orangius interim cum Gandauensem Rempublicam vtcumque reformasse

*Turbarû
Gandensium
auctor in-
primis
Embiesius.*

*Alij ibi Or-
rangium
recipere
volunt,
alij non.*

*Gandenses
magnificè
sactant à
se collata;
eorum pe-
tunt ratio-
nes.*

*Orangius
Gadauum
venit, mox
etiam Bru-
gas.*

1579

visus esset, Brugasque profectus ibidem ciues in ordinem redegisset, Gubernatorem deinde Flandriæ se gessit. Is cum adhuc Gandavi esset, Malecontenti urbem illam dolo occupare frustra tentarunt: missis enim aliquot equitum centuriis sub specie amicorum in urbem, aliqui eorum recipi cupiebant hospitibus suis satisfacturi. Ad quod cum ciues annuisent, & iam portis appropinquarent, Orangius eius rei fit certior. Qui cum se illis partibus equitatum non habere sciret, nec ullos equites expectaret; confestim misit qui portas claudi mandaret. Qui nuntius si paulò tardiùs aduenisset, iam hostis urbem occupasset. Detectis verò insidiis, in sua redierunt. At verò per eosdem dies Alostum feliciori euentu occuparunt, Ronzeum quoque, amplum & celebre municipium: Baerodam verò Alosto finitimam exusserunt, postquam armata manu occupassent, & præfidiarios illic Gandauenses plures trucidassent. Metuebant Ordines Parmensem Bruxellas venturum, eamque urbem obsessurum: quare Lanioius Francus Ordinum Tribunus eum obseruabat, & in omnem euentum duodecim Gallorum signa in promptu habebat; quem, si quid Parmensis moliretur, in urbem introduceret. Sed Parmensis post captum Traiectum per aliquot menses exercitum quietum continebat, nec victoriam magno Ordinum bono profectus est, tum quòd eius exercitus tempore obsidionis Traiectensis valde esset diminutus, & ipse in morbum nõ leuem incidisset, tum propter ea quæ cum Artesiensibus transegerat de externo milite dimittendo. Decimooctauo Augusti Groningæ rursus tumultuatum est. Venerat eò paulò antè Consiliarius Rorda. Missus eratis à Legatis Coloniae pro pace eo tempore congregatis ad Groningenses cum conditionibus pacis Coloniae conceptis, quas supra posuimus, vt eas Magistratui populòque exhiberet. Qui cum Groningam venisset, statim à Magistratu noue Religionis addicto apprehenditur. Rogatur, quæ sit eius audacia, vt eam pacis nundinationem obtrudere audeat hostibus, quæ ne ab iis qui neutri parti studerent, approbaretur: eam nec ipsos Colonienses ferre posse, qui Typographum horum Articulorum impressorem publico in foro cum omnibus suis libellis exusserint. Obstupefactus Rorda, & impudens hominum mendacium admiratus, rogat quo die id factum esset: nominant diem, nominant horam. At, inquit Rorda, eo tempore Coloniae fui & postea, & ne quid tale somnium audiui. Illi in sua impudentia perseuerantes, eum in vincula coniecerunt. Eo tempore Magistratus à populo intolerabiles exactiones postulabat. Quare dicto die decimooctauo Augusti populus partim ob hanc causam, partim ob scelus in Rordam perpetratum ad arma ruunt, Curiam inuadunt, Magistratum pulsant, cogere volunt vt pacem Coloniae factam amplectatur, Rordamque liberum dimittat. Sed dum

Malecontenti frustra Gandauum inuadere tentant.

Occupans interim Alostum & Ronzeum seu Rhotnacum.

Quare Parmensis post occupatum Traiectum, aliquandiu quietus.

Recapitulatio de tumultu quodam Groningæ ob pacem Coloniensem.

dum alij alterius factionis ciues armati ad forum veniunt, res est compo-
 sita. Rordam Senatus Rennebergio mittit, qui cum Pipenpoio arcis
 Stauerensis Præfecto transmissit. Interea Legati Coloniae congregati eos-
 dem Articulos secundò Groningensibus miserunt cum graui admoni-
 tione vt eos acceptarent, & Rordam è vinculis liberum restitueret. Dum
 hæc aguntur, Rennebergij Secretarius è Gallia Belgica venit, & pacem in-
 ter Malecontentos & Regem pactam, & omnibus pænè Rennebergij
 cognatis & amicis signatam adfert. Monetur à diuersis, huic vt ipse quo-
 que subscribat. Ille quid ageret initio dubius, tandem cum conditiones
 illius pacis æquas iudicaret, de illis amplectendis cogitauit. Dissimulans
 nihilominùs illud, cum aula sua è Vollenhoo in Monasterium Essense,
 quod est in agro Groningensium suburbanum, profectus est, & tandem
 mense Decembri, rebus priùs compositis, Groningam ingressus est. Men-
 se Iulio Comes de Reulx, intercurrente opera Domini Petri Lupi Car-
 melitarum Ordinis Prouincialis, Mechliniam in fidem Regis Hispania-
 rum receperat; & Dominus Boursius ab Ordinibus, quorum admini-
 strationis iam eum tædebat, ad Regem defecerat. Itaque reconciliatis
 Mechliniensibus Parmensis aliquot militum turmas misit, quæ Heren-
 talium & Teneramondam vsque excurrentes, omnes agros depopulabân-
 tur, Willebrouckum, quod situm est ad Scaldim in capite nouæ nauiga-
 tionis Bruxellensis, occuparunt, omniâq; emissaria, quibus aquæ ad vsum
 nauigantium retinentur & emittuntur, conuulserunt. Hinc etiam men-
 se Septembri Hispani propugnaculum illud Willebrouckanum muni-
 erunt: quod vt Ordines impedirent, exercitum eò miserunt, sed ita ab Hi-
 spanis excepti sunt, vt fusi fugatiq; redire cogerentur. Fuit in ea muni-
 tione præsidium Germanicum relictum, qui paulò post 19. Septembris
 metu potiùs, vt ferebatur, quàm iusta de causa illud deseruerunt, & Or-
 dinibus magnis sumptibus ad defensionem dictæ nauigationis muni-
 edum reliquerunt. Hannonienses interea, Artesij, & confœderati Galli, in
 quibus non erant Cameracenses nec Tornacenses, pacem cum Rege du-
 dum clam, vt diximus, initam iam mense Septembri promulgant. Ni-
 hilominùs vigesimo secundo Octobris Balfurius Scotorum Tribunus
 ope Brissaultij Consulis Brugenfis, & ductu cuiusdam cereuifiarij Me-
 nenensis, qui se multa indigna à Malecontentis passum assererat, muni-
 tionem & pagum Meningam, primam sub Montignio Malecontentorù
 sedem, occupauit, ea ipsa hora, qua Malecontenti ductoribus Domino
 de Erpes & Alleyno Cortraco frustra insidiabantur. Tentabant hi fos-
 farum Cortracensium profunditatem, cum Prætor vrbis procubitorem
 alta voce interrogat, an nondum aliquid audiret? volens signum aliquod
 captæ Menenæ. Respondente procubitore, Nondum. Hora tamen, in-

1579
 Ciues ar-
 mati con-
 currentes
 tandem pa-
 cisuntur.

Sollicita-
 tur Renne-
 bergius vs-
 que ipse pa-
 cem Colo-
 niensem
 recipiat.

Mechlinia
 se tradit fi-
 dei Regis.

Ville-
 brouckum
 à Regis oc-
 cupatum
 iterum de-
 seritur.

Meninga
 Malecon-
 tentis eri-
 pitur, cum
 ipsi frustra
 Cortracū
 tentant.

1579

quit Prætor, hæc est. Audiebat hæc omnia Alleynius, & nata est illi suspicio suam expeditionem detectam esse, militesque paululum ab vrbe deduxit, consilium captans quid factu opus esset. Interea fragor tormentorum, & tumultus captæ Menenæ auditur: Alleynius Menenam properat vt laborantibus opem ferret; sed iam municipium, antequam veniret, erat occupatum. Paulò post Lanoius Warwijckum etiam iisdem Malecontentis, sed non sine multo suorum sanguine, ademit. Quin etsi ita se haberent, Malecontenti tamen Parmensem vrgebant, vt Hispanos, Italos, Burgundos, aliosque externos iuxta pacis initæ conditiones dimitteret. Iudicabant quidem eorum postulata nonnulli Catholici intempestiua, dum Malecontenti eo tempore magis vincerentur quàm vincerent: Parmensis tamen ne quam occasionem illis daret, Hispanos, aliosque externos milites illis non gratos, vt promiserat, paulatim dimittere parat, ac tandem mense Ianuario maiorem partem dimittit. Scriptum solemne de Pace Colonensi, de Tributis, de exauctoratione Regis Hispaniarum, de meliori Prouinciæ administratione, à 28. Septembris typis euulgarat Orangius, vt veluti maturè de singulis ij, quorum interesset, sententias conciperent. Quod ad pacem attinet, docere conatur, non recipiendam pacem nisi quæ libertatem Religionis contineat, tum quæ firma sit; eam verò ab Hispaniæ Rege non posse expectari. nam etsi maximè velit, tamen Pontificem & Inquisitionem nequaquam eam permissuros. Secundò, Tributa expeditius quàm hætenus soluèda, si quod necessarium iam vident, armis tueri se velint. Tertiò, Si Princeps mutandus sit, neminem aptiorem videri Duce Alensonio Regis Galliarum fratre, cui & sciat Reginam Angliæ fauere. Quartò, Si ipsum Orangium adhuc velint Belgij Legatum, deinceps Deputatis Statuum necessariò maiorem concedendam esse auctoritatem: non quòd eis velit permitti potestatem nouas exactiones instituendi, sed tantum constituendi ordinem modumque in exactionibus communi consensu permissis & permittendis vtiliter colligendis atque expendendis; ne toties impediatur negotia maximi ponderis frigida illa excusatione, Non habemus ad hoc à Dominis nostris mandatum. Porrò sibi saltem concedantur ciuitates & Arces limitaneæ, vt in eas quocumque tempore possit præfidiarios introducere, & rursus, cum videbitur, reuocare, absque vllius contradictione; aliter enim bellum ritè administrari non posse.

1580

Proponit itaque illa eadem anno millesimo quingentesimo octogesimo ineunte, die nono Ianuarij, Antuerpiæ in celeberrimo Ordinum Conuentu, docetque etiam expressius, necessarium esse vt communibus sumptibus exercitus quatuor millium equitum, & duodecim millium peditum omni tempore alatur, qui, vbi & quando necessarium erit, hostibus

*Pulsetiã
VVarwij-
cko Male-
contenti.*

*Vrgent ni-
hilominus
Parmensẽ,
vt externos
sibi non
gratos di-
mittat.*

*Scripto
Orangius
mira per-
suadere po-
tulo mit-
tur.*

*Inter alia,
sibi & De-
putatis
maiorem
auctorita-
tem neces-
sariò dan-
dam.*

bus obijciatur, ideóque commune etiam debere esse ærarium; peccariq; grauius, quòd singulæ tantùm Prouinciæ singula habent æraria. Die etiam 13. eiusdem Ianuarij prolixè de recipiendo Alenfonio agit; sed non est in illum cõsensus datus ante 12. Augusti, vt tunc dicemus. Alia etiam quæ tunc pro sua & Deputatorum auctoritate augenda petierat, similiter in illud tempus pro maiori parte sunt reiecta. Interea neutra pars ab armis cessabat. Parmensis eodem mense Ianuario oppidum Hannoniæ Mortaigne, quod à tribus signis Scotorum & Anglorum in fide Ordinum tenebatur, armata manu expugnauit. Deinde & Fanum S. Amandi, quod similiter ab Anglis tenebatur, in fidem Regis recepit. Inde Tornacum versus mouit, & omnes vicinos agros depopulatus est, dira toti illi oræ minatus, ni imperata singulis tributa deinceps soluerent. Qui aduersæ erant partis, suis quoque rebus non defuerunt. Inchijs Cameracensis Præfectus metuens vires Parmensis, cùm sibi non sufficeret, nec ignoraret, si obsideretur, auxilia sibi difficulter ab Ordinibus missum iri, cum Alenfonio transegit, & aliquot Gallorum peditum equitumq; centurias in vrbem recepit, omnesque qui Gallo iurare nollent, inter quos primus fuit Episcopus vrbis, vrbe expulit. Sub idem tempus Bruxellenses ope sociorum adiuti, astu quodam Niuellam recuperant 27. Ianuarij, & Dominum de Glymes secum captiuum adducunt. Geldri quoq; per eisdem dies castrum Blienbecanum obsederunt; sed cùm intellexissent, Parmensem Schenckio auxilia mittere, re infecta obsidionem soluerunt. Die 21. Ianuarij Cornelia Laleinia soror Rennebergij cum coniuge suo Barone de Monceau Groningam venit, fratrique reconciliationem cum Rege Hispaniæ attulit. Rustici interea Drentani, equitum Ordinum violentiam diutiùs ferre cùm nec possent nec vellent, armati magnis globis conuenientes, Dòdonem à Laer & Rijnswoodam cum suis Drenta eiecerunt. Frisij plures clandestina consilia Rennebergij suspecta habebant. Quare Leouvardienses Kalend. Februarij, dispositis in suburbio duobus militum signis, qui à tergo castrum obseruarent, ipsi à fronte, præmissis qui in vrbe erant, Monachis, gerras extruunt, & castrum obsident. Schagen Præfectus territus mox castrum dedit. Rennebergius, audito hoc tumultu, Ballium Secretarium suum eò misit, vt populum compesceret: eum in finem dederat ei chartas sigillo & subscriptione sua munitas, mundas tamen seu vacuas, vt ipse quæ è re essent, inscriberet. Sed in vrbem venientem Secretarium capiunt, captumque in vacuis illis chartis mandatum ad Oyenbrugij arcis Harlingensis Satrapæ Vicarium scribere cogunt, vt Arcem obsessam in manus obsidentium condonaret; quod cùm Vicarius accepisset, non expectans secundum mandatum, statim hostibus Arcem tradidit. Venerat iam Campos

1580

*Orangius
qua prius
scripto, nunc
viva voce
proponit.*

*Parmensis
Mortai-
gne, &
S. Aman-
di, Ordini-
bus eripit.*

*Ordines
Niuellam
recuperas.*

*Frisij Ren-
nebergium
habent
suspectum.*

*Erepta
Renneber-
gio arces
Leouvar-
diensis &
Harlin-
gensis.*

1580
 Catholici
 Campis
 diu valēt,
 donec Ora-
 gius astu
 eos oppri-
 mit.

Transiselanix oppidum Orangius, vbi dudum ciues inter se diffidebāt. Geusius non sufficebat, quod publicum & tranquillum suæ Religionis habebant exercitium, sed Romanam Catholicam expulsam volebant. Quare ad finem superioris anni Franciscanos oppido expellere conati erant, sed strenuè eos defenderant Catholici. Ægrè ferebant hoc illi, plurimumque laborabant, vt immisso in urbem præsidio, coniunctis viribus Catholicos opprimerent; id contrà ne fieret, Catholici aduigilabant. Atque hinc quotidiana dissidia. Orangius itaque metuens ne hæc ciuitas Hollandorum propugnaculum à se deficeret, eò profectus, præsidium sub umbra sui satellitij introduxit, atque ita Catholicæ Religionis exercitium ibidem extinxit. Eiusdem quoque Orangij mandato Pipenpoius arcem Stauerensem Ordinum militibus dedit, qui eam deinde euertunt. Eiusdem mensis Februarij die 27. Malecontenti Cortraco in Flandria hac ratione potiuntur: Gardinius quidam à Gubernatore Cortracensi conductus erat, vt litteras ad Meningæ Præfectum deferret, quibus tres peditum Scotorum cohortes petebat, duas enim quas habebat non sufficere, quod extra muros Malecontentos, intra Papistas timeret. Gardinius Meningam seu proficiscens, seu proficisci se fingens, Viuam municipium seu sponte seu captus ad Montignium venit, tres accipit ab eo Wallonum cohortes, iunctis non paucis Scotis Regi militantibus. Intromittuntur tamquam amici Meningâ venientes summo manè (populus enim augeri præsidium nolebat) per Arcem: qua in potestatem redacta, in oppidum irrumpunt. Sed foro propinqui, ciues ac præsidarios in armis paratos magno reperiunt numero. Inita pugna, dubio Marte per integram acerrimè certatur horam, donec recentibus cum copiis superueniente Montignio ac Richeburgio, victi Cortracenses, supra quadringentos desiderauere viros, Malecontenti non vltra sexaginta. Exusta est pugnx tēpore in foro domus insignis, cui Quercus erat insigne. Pottelbergius cum aliquot aliis in carcerem sunt coniecti: qui verò tamquā Regi studentes nexi sedebant, vt Voutreuius cum sociis, liberantur, nouoque Magistratui præficiuntur. Oppidani duobus diebus in prædam dati insignem fortunarum fecere iacturam, Orangiacarum partium homines in super vitam libertatemque magno redimere sunt coacti. Sed in Frisiam remigremus. Iam fama allata erat, Orangium non solum Campos venisse, sed & Groningam cogitare. Non ignorans ergo Rennebergius sibi insidias vndique strui, iam tempus adesse ratus, postposita omni simulatione Regi se fidelem declarandi, merumque vrbis imperium, antequam Orangius cum frequenti suo aduentet satellitio, ad se pertrahendi, 3. Martij tota nocte consilia captans, familiam armat, milites clam introductos suis iungit, ciuesque Catholicos adesse iubet. Vbi cum illi

nuntia-

Historia
 capta ciui-
 ratis Cor-
 tracensis à
 Malecon-
 tentis.

Tamquam
 amici ad-
 missi, pu-
 gnando por-
 to urbe
 potiuntur.

Orangiani
 spoliati in-
 super vitā
 redimere
 coguntur.

Renneber-
 gius parat
 se vt Gro-
 ningam
 Regi asse-
 rat.

nuntiatum esset, crepusculum adesse, ciuūmque excubias, relictis stationibus, domum abiisse, manē quinta hora cum suis, qui candidis fasciis brachio læuo erant insigniti, prorumpit, in forum equitat, ipse ductor, gladium strictum rotans, exclamat: Adeste, adeste ciues, hodie verus sum vester Gubernator: satagamus nunc quæ ad Regiæ Maiestatis commodum, & nostram conducant salutem. Classica diuersis in locis canuntur, pulsantur tympana, captę vr̄bis imaginem fuisse dixisses. Geusij rei insolentia stupefacti, armati prodeunt, & sub Hildebrando congregati cum furore in Rennebergium feruntur: sed cūm fortè quidam ex asseclis Rennebergij in Hildebrandum collimans eiacularetur, eum traiecit atque prostrauit: cadente duce & antesignano ceteri diffugiebant, qui vbicumque inueniri poterant, capti sunt, & in vincula detrusi. Mox Senatus nouitiæ Religionis exauctoratur, & Catholicus constituitur: reconciliatio à Parmensi missa proclamatur, & iureiurando confirmatur. Quod factum cūm hostium expectationem admodū elusisset, attoniti primūm spem abijciunt: Korenputtius tamen ratus aliquam adhuc spem superesse, mox partem copiarū Olthouij in suburbia ducit, inde Vlitij, Schagenij & Wedæ signa euocat. Aelke, Onsta, & Asinius Eutius cum suis quoque Groningam versus conuolant, vr̄bemque cingunt, sperantes fore in vr̄be, qui seditionem mouerent, sed profundum erat in vr̄be silētium. Vicinæ Prouinciæ, huius rei fama percepta, cūm in homines iram suam effundere non possent, in statuas & Sanctorum imagines 7. & 8. eiusdem Martij eam effuderunt. Sæuitum est in templa Monasteriaque Dauentriæ, Swollæ, Campis, in territorio quoq; Groningensi, in oppidis & pagis, quò potuit eorū vis penetrare. In diœcesi Ultraiectensi, erectis signis, multaque indicta omnibus tam Catholicis quàm aliis, qui præclaræ huic pugnæ non interessent, in singulas Ecclesias quæ nondum vastatæ erant, irruunt, & quidquid supellectilis Ecclesiasticæ relictum erat, frangunt, in ignem coniiciunt, aut rapiunt. Catholici qui interesse noluerant, mulctati, sannis præterea & contumeliis excipiebantur. Oppida tamen nonnulla Transiselandiæ, vt Hasletum, Steenwichium, Oldenzalia, & in Diœcesi Ultraiecti Montfortium, ab hoc impetu fuerunt libera. Non latebant Regem in Hispaniis superiora Orangij consilia, & in suæ Maiestatis contumeliam machinationes. Indignatus itaq; se à proprio cliente, & ab eo qui beneficio patris & suo ad tantos honores euectus erat, tam indigna pati, eum tandem Edicto, à Parmensi 15. Martij Traiecti ad Mosam publicato, vt perduellem & hostem publicum proscribit, & in illius caput, his qui eum è medio tollerent, aut eorum heredibus, viginti quinque millia coronatorum decernit. Orangius hac sententia se iniuste premi iudicans, Apologiam econtra 17. Decembris edidit. Extat vtrumq;

1580

Hildebrandus Dux aduersæ partis traiecitur; hinc socij dilapsi.

Groningenses Regi iurant.

Ea occasione in vicinis locis rursus in templa sæuitur.

Orangius ut perduellis à Rege proscribitur.

Edit econtra Orangius suam Apologiam.

1580

scriptum; qui volet, legat, & imprimis iudicet Lector ex tot Annalium istorum ab anno 1560. decursu. Interea Lanoius, milium in Flandria pro Ordinibus Praefectus, intelligit Comitem Egmondanum cum uxore, socru, fratre Carolo Noyellæ Domino, aliisque Nobilibus, esse Nivius oppidulo inter Alostum & Geertsbergam non satis munito: constituitque eo; mœnibus nocte conscensis, potiri. Itaque 20. Martij Dominus Tourfius & Mortaignius cum aliquot cohortibus vadosa fossarum loca transeunt, muros scandunt, & vnam portarum occupant: qua aperta, equites, inter quos & Orangij turmae, intromittunt, resistentes quosque interficiunt, Comitem Egmondanum cum suis apprehendunt: ipse quidem Comes in Rammekanam Zelandiae arcem ductus, non nisi post quinquenium laxatus est; feminae & Carolus frater natu minimus citius dimittuntur. Sexto Aprilis circa vesperam toto Belgio ingens fuit terrae motus: qui Colonia Lutetiam usque, & ulterius in Angliam Eboracum usque peruasit: ipsum mare concussum, & tamquam ab imo eleuatum, cum tamen tranquillum nulla aura commoueretur: tellus bis tanto tremore quassata est, ut supellex in aedibus exposita loco moueretur; ferebatur etiam turrium quidam lapides labefacti & excussi. Mechliniam, quae in medullio Brabantiae est, Regi reconciliatam supra retulimus: ea res multum Ordinibus vicinisque urbibus adferebat incommodum.

Egmondanus Nivius oppressus in Zelandiam abducitur.

Ingens terrae motus toto Belgio.

Causa cur Mechliniam iterum venisset in Ordinum potestatem.

Milites Ordinum ad motis scalis Mechliniam inuadunt.

Obiiciens se inter primos Vanderlanus grauius vulneratur.

Varia itaque captarunt Ordines consilia, ut hanc urbem sibi denuo subijcerent. Ad hoc magnam spem praebat, quod praesidiarios non haberent, praeter paucos equites in suburbio Necker spolio. Nam exauctorato cum suis militibus Boursio, postea induci non potuerunt, ut aliud praesidium, licet illud Parmensis saepe offerret, admitterent. Praeterea in urbe habebant Ordines homines sibi addictos; tum & nautae & alij quidam murmurabant, quod commercia cessarent. Tentanda tandem res erat. Data fuit haec expeditio Noritio Anglici praesidij Lirae Tribuno. Iuncti sunt Templius Gubernator Bruxellensis & Famarfius. Hi cum suis 9. Aprilis mane ante ortum diem Mechliniam conuenerunt, & dum Angli ab vna parte urbem adoriuntur, Templius ab altera scalis ad motis portam Bruxellensem occupauit, & per muros in urbem suos transmisit, excubitoribus, quorum plures conscij expeditionis credebantur, antequam alij successissent, domum digressis. Iam vallum penè usque ad portam Hagiam complebant, cum superuenientes qui per stas vices valli orbem circumeunt, mirati vigiles abiisse, hostique urbem prodidisse, arma conclamant. Concurritur tota urbe ad defensionem, exceptis coniuratis. Cucurrit inter primos & Nicolaus Vanderlanus ad vallum portae Bruxellanae, nil praefestinatione ferens praeter gladium lateralem pro dextra, ac orbicularem clypeum pro sinistra, veniensque ad vallum mi-

ratur

ratur nullos se reperire vigiles, nec custodes. Subitò igitur in vnum coactis circiter viginti viris, pugnã cum iis qui intrarant inuit, mittens interim ad maximũ forum, vbi Carolus Bouuekerckius Tribus congregabat pro auxilio. Sed cùm nemo subueniret, iamq; cum paucis quarta circiter horæ parte impediisset, ne eò loci plures intrarent, vndique à scopetariis petitus, tandem in dextro femore paululùm sub imo ventre globo traicitur, qui sinistrum penetrabat clunem, vnde tantum fluxit sanguinis, vt non ampliùs stare posset, sed famuli humero innixus ad domũ Lanceloti Gottingnifij, aduocato chirurgo, decumbere fit coactus. Interea plures scalis intrarant, ac instructa acie ad forum Frumentarium peruenierant. Sed obuiam habentes armatas Tribus, probosq; ciues non paucos, magna vi repelluntur, ac aliquot cæsis captisq; Signifero è manibus signum abripitur; clademq; insignem hinc accepissent (è foro enim Frumentario ad forum Anserinum cedere coacti fuerant) nisi coniurati quidam ciues & milites portæ Bruxellanæ seras vectesq; fabri ferrarij vsi maioribus malleis, aliisq; instrumentis, confregissent, apertaq; porta Noritium cum Anglis, ac Templium cum pedite equiteq; intromississent. Nec tamen hac de causa acerrimè duobus locis pugnare est desitũ. Ab hora enim quarta matutina vsque ad octauam fortiter fideles ciues restitere. Tandem extrema fit pugna ad summum forum, intromissi q; viginti Regij equites Epirotæ porta Neckerspolia, à Fontis ponte ad vsq; forum Frumentarium per medios delati hostes, indeq; ad pontem magnũ, postremò ad summum forum nuntiarunt Rossignolij Domino vrbis Gubernatori, se tardiùs in auxilium vocatos, hostem enim vrbis dominum esse. Quare ille cum Epirotis ac ciuibus nonnullis porta Neckerspolia effugit. Venerat cum eo ad portam vsque Frater Petrus Carmelitarum Prior Prouincialis, qui recordatus se aliquoties è suggestu dixisse, cum ciuibus mori velle, impetrato à Rossignolio ferreo thorace, casside ac hallebarda, ad maius tendit forum, reperiensq; Noritium cum paucis ante summi Senatus Prætorium depugnãtem, eo inuaso, hallebarda, etsi probè armatum, in genua vnico ictu coniicit, resurgentemq; repetitis ictibus mactasset, nisi integra ferè cohors accurrens hominem quadratum animiq; excelsi eodem loco confecissent. Cecidere inuafores ducenti, è ciuibus circiter octoginta. Expugnato summo foro, Geusij occupant portas, dispositisq; præfidiis, ac ciuibus domum compulsis, ad prædam discurrere, quam tam auarè ac crudeliter exercuere, vt etiam Hispanos superarent, durauitq; direptio mense integro: & cùm fortune essent direptæ, ad vitæ & libertatis redemptionem ciues cogebantur, fuerq; qui bis, imò & ter redimere se debebant. Barbariei finem fecit seditio inter Anglos & Wallones ob prædam orta, his nec illis prioribus

Nonnihil retrocedere coguntur inuafores.

Pugnatur continuis quatuor horis.

Cadit inter ceteros fortiter pugnans Prior Car. melitarũ.

Hinc direptiones & extorsiones per integrum mensem.

1580

*Ea vix tãdem com-
pescuntur
à ciuibus
Antuer-
piensibus.*

*Ordines
obsident
Ingelmun-
ster à Ma-
lecontentis
infessum.*

vrbe discedere volentibus. Tandem forum Antuerpiensium ciuium præsidio muniendum fuit, donec vtraque pars, certo campanæ ictu, per duas diuersas portas exirent, tanta tumultuatione, vt Angli, suorum aliquot desideratis, quodam modo expulsi fuerint 6. Maij. Famarfius vrbis Gubernator relictus est. Per commodè accidit hæc insolentia Anglo- rum Regiis. Lanoius supremus militiæ Ordinum in Flandria Præfectus Ingelmunsterum castrum ad riuum Mandram situm à Malecontentis infessum obsidebat: collegerat mediocrè exercitū, & Anglos Mechliniâ venturos quotidie frustra expectabat. Positis iam castris, & omnibus ad Arcem verberadam paratis, oblata est illi occasio Insulas vrbe occupadi: quam ne neglexisse videretur, cum parte equitatus & peditatus eò cõten- dit, relicto in castris Marquette. Sed cum se imbecillioem deprehende- ret, quàm vt tantillis copiis tantam expeditionem feliciter perficere pos- set, maxime quòd Vicecomes Gandauenfis, qui & Marchio Rijsbor- gius tunc dictus, cum 15. turmis equitum Epirotarum, vulgò Albanen- sium, & aliquot peditum centuriis, ei occurreret, mutato cõsilio in castra sua reuerti statuit. Sed cum cis Lisam seu Leyam fluuium esset, nec exercitum commodè trajcere posset, ambages quærit, donec ad Man- dra ac Leyæ cõfluentem peruenit, vbi trajciens sub vesperum in pagum Waccanam copias duxit. At Rijsborgius Cortraci suos traducens La- noium anteuertit. Cum autem Lanoij miles ex itinere fessus ea nocte in castra venire non posset, data est ei facultas in dicto pago pernoctan- di. Lanoius verò sollicitus, ne quid detrimenti castra à Rijsborgio ac- ciperent, citatis equis Ingelmunsterum contendit, eoque sub noctem ap- pulit, statimque pontem, quo Mandra fluuius sternitur, interscindere iussit. Sed quibus id mandatum erat, suis viribus confisi, mandato non paruerunt. Rijsborgius non ignorans copiarum partem Lanoij ea nocte Waccanæ subsistere, suos accelerare iubet, Ingelmunsterumque ve- niens, pontem primo impetu occupat 10. Maij, & in Lanoij castra irruit. Scoti repentino hostium aduentu territi, post primum impetum omnes fugerunt, Galli Flandrique partim cæsi, partim fugati sunt. Lanoius vel Anglos Mechliniâ, vel suos Gallos Waccanâ in singula momenta expe- ctans, fortiter hosti restitit, donec tandem caperetur, captusq; à Rijsbor- gio Regi donaretur. Captus est & Marquettus cum multis Nobilibus, ac cum iis octodecim signa militaria, & omnes bellicus apparatus. Til- lignius Lanoij filius cum paucis Gandauum euasit. Tradit quidã, periisse Flandros Francoque vltra sexcentos: maxima tamen clades reputaba- tur captiuitas Lanoij, multis Hugenicis præliis Francicis clari Ducis. Is Regi traditus, arciq; Limburgensi inclusus, in Belgio vsque in an- num 1585. cum magno suorum dolore detentus fuit, actum demum cõ- muta-

*Adest Rijs-
borgius
ut obsessos
liberet.*

*Expugna-
tis castris,
capti &
caesi pluri-
mi, relata
signa 18.*

muta-

mutatione Comitis Egmondani dimissus. Interea Bartolus Entis à 4. Martij Groningam fatigabat, ac iam iustis Hollandorum ac Frisiorū copiis instructus, Rénebergium Groningam reuersum, extructis ad singulas portas munitionibus obsidebat, promotisque paulatim copiis vrigere magis incipiebat, etsi ciues ac præfidiarij quotidie erumpentes non parum obsidentibus damni inferrent, ita vt tandem 27. Maij Bartolus locum collocandorum tormentorum idoneum circumspiciens, intrâque mosquetorum iactum temerè prodiens, & ipse globo frontem traiectus ex equo mortuus ceciderit. Duce Frisij destituti, etsi vni è Præfectis rerū summam, dum Orangius alium mitteret, tradidissent, non tamen obsidio, vt à Bartolo erat instituta, procedebat. Interea ad famam obsessæ Groningæ excitatus Terrę-nouę Dux, Colonia adhuc agens, aurū Martino Scheinckio Nobili Geldro & Iacobo Coudenhouio Flandro, vt equites, quos conscripserant, in vnum cogerent, numerauit. Iodoco quoque Rijnfeldij Voohdio, Vltraiectino, vt duas Germanorum peditum cohortes octingentorum virorum eis iungeret, similiter aurum præsentauit. Qui è ditione Iuliacensi ac Cliuensi egressi, reperiunt præterea singulis cum cohortibus Germanorum Ioannem Pirartum, ac Henricum Deldium, qui se eis cum aliquot aliis Præfectis iungentes, circiter bis mille quingentos pedites ac sexcentos equites effecerunt. Interim Orangius loco Bartoli Entis Frisii Præfectum miserat Hohenlonij Comitem sororis suæ filium, dederatque ei recens conscriptos equites bis mille quingentos ac peditum quinq; millia, cum quibus necessariò erat Scheinckio ceterisque confligendum, antequam Rennebergio ac Groninganis auxilium ferre possent. Ingenti igitur animo contra Hohenlonium quem sibi occurrere sciebant, proficiscuntur, eumque in Hardenbergensi myriceto reperientes, 17. die mensis Iunij intentissimo solis ardore aggredi statuunt, cum tamen duobus diebus ac noctibus ex equis vix descendissent, nec pedites sequi destitissent. Erat inter Regios ac Hohenlonium exiguus torrēs, ripis depressis, ac proinde transitu facilis. Cum igitur confligere statuissent, hoc vtuntur stratagemate. Pedites lassitudine pugnæ inutiles considerare ac quiescere iubent, terræ infixis eo ordine hastis ac si in acie stetissent, à lateribus constituentes sclopetarios promptiores, eorumque calones, incensos funiculos tormentarios manibus tenentes, edentes interim & bibentes quod habebant. Equites verò in duas distributi acies, à Scheinckio ac Coudenhouio ad pugnam animati, ac ex equis parum cibi potusque sumentes, mox tubis sonantibus, ac tympanis strepentibus, cum galeas à Deo auxilium petentes deposuissent, ac ad cælum cum manibus tetendissent, pedites verò in genua se coniecissent; Eia commilitones, inquit Hohenlonius, bono estote animo, iam manus nu-

1580

Lanouis captus eadem commutatione Egmondani liberatur.

Ordines Groningæ obsidendam curant.

Agit Dux Terra-nouæ vt Groningam liberet.

Regij quodam stratagemate Orangianos aggreduntur.

Hohenlonius irridet eos, velut sibi supplices.

dâque

1580

daque nobis offerunt capita. Sed adstans Præfectorum vnus reddit: Id autem sine lancearum ac gladiatorum concursu non fiet. His factis Scheinckius ac Coudenhovius, repositis galeis, datoque signo torrêtem transeunt, ac Hohenlonij equitatum inuadunt, statimque perumpunt: vbi Coudêhovius diuersis lanceis ex equo deturbatus, ac parum saucius, in alium mox releuatur. Cumque ex arte reflexis equis alteram aggredere-
rentur impressionem, Hohenloniani, quod pro maiori parte dispalati, se

*Orangiani
cladem à
Regiis ac-
cipiunt.*

tam citò coniungere nequirent, maiorem verentes cladem, in diuersas partes fugam arripiunt, equitibusque Regiis pedites suos concidendos relinquunt. Videns Rijnfeldius ceterique Præfecti Regiorum peditum hostem fugere, vltra vires in pedes se erigentes, contra Hohenlonij peditatum contendunt, nisi equitum suorum victoria. Sed Hohenlonij peditatus, equites peditésque Regios expectare non ausus, proiectis armis in varias similiter partes fugam iniit. Periisse traduntur hac pugna ex Or-

*Desiderati
Orangiani
1500. ex
Regiis tan-
tùm 55.*

ordinum militibus mille quingenti, ex Regiis quinquaginta quinque tantum. Ex Ordinum exercitu Wingardius, Signifer Niueldius, Vfkês, multi Præfecti & Nobiles occubuere. Niueldius alter Centurio cum Renoyo atque aliquot vicariis capti sunt; ex Regiis nullus alicuius auctori-

*Regij occu-
pant etiam
Coeuordã;
inde Gron-
ningam
cum triũ-
pho ingre-
diuntur.*

tatis cecidit, nec captus vllus. Regij interim Coeuordam occupant, cuius arcem ab Ordinibus restaurari cœptam Euerardus Entius Satrapa perfecit. Inde Groningam mouent; quod vbi illi qui eam obsidebant intellexissent, relictis omnibus fugerunt. Asinius Entius cum Bormannio & Vogelio munitionem in Delfzijl suscipit defendendam, alij aliò se recipiunt. Regij victores cum triumpho Groningam ingrediuntur. Dum hæc in Frisia fiunt, Distha Brabantix hoc modo in potestatem Ordinum cedit 8. Iunij. Hispanus quidam transfuga nomine Alonsus, tunc Orangij partes sequebatur. Is coniuratione, vti ferebatur, inita cum quibusdam malæ fidei ciuibus Diestensibus, clam aliquot Gallorum copias cogit, & ad motis ad mœnia scalis Gallos intempesta nocte muros conscendere iubet, portamque Sichemensem aperire, ad quam ipse cum equitatu Herentalensi præstolabatur. Germani præfidiarij eo die aut rari aut nulli excubabant. Quare ingressi Galli seu ope coniuratorum ciuium, seu à nullo impediti, portam non difficulter aperuere, & copias quæ foris erant, in oppidum intromiserunt, Distemiumque in suam potestatem redegerunt. Duæ Wallonum centuriæ, abiectis armis fuga sibi salutem querebât. At tria Germanorum vexilla è legione Comitum Ladronij, qui iam quatuordecim annos in Belgio Regi militauerât, ad extremum vsq; spiritum cum omnium hostium admiratione tam fortiter pugnarunt, vt quo loco quisque viuus certaret, eundem occumbens tegeret. Ceciderunt cum illis plurimi ex inuasoribus, inter quos & nonnulli celebres cœ-

*Distha ce-
dit Ordini-
bus, etsi
diu resisti-
tibus stre-
nuè Ger-
manis.*

turio.

tutiones. Sichema quoque & Arschotum oppidula penè desolata eodem tempore in potestatem Ordinum venerunt. Eodem mense Iunio Villerfij Baro Ordinum nomine Bouchainium Hannoniæ oppidum iusto custodiens præsidio, vt Noircarmium Sellæ Baronem & Odomarésium Præfectum caperet aut trucidaret, simulat se Regi velle conciliari conditionibus nobilium Artesiensium ac Hannoniorum, additisque magnis promissis, Sellæm Duaco octingentis cum viris optimè armatis Bouchainium venientem, aperta ex promisso recipit porta. Sed cum quadringentis ingresso Sellæo, cataraçta deorsum adaçta, ceteros excludit: mox maiora minoraque tormenta opportunis locis in hunc euentum collocata, in eos qui intus ac foris erant, ingenti Regionum cum clade exonerantur, caduntque supra ducentos, totidè ferè cum Sellæo capti, ceteri exclusi celeri fuga Duacum se recepere. Sellæus Rammekam Zelandiæ arcè missus, ibi anno 1584. in carcere obiit. Eodem ferè tempore ipsa nocte D. Ioannis, Bruxellenses simili proditione Montignium ac Richeburgium in potestatem redigere cogitarant. Clàm enim, vt cum nouè equitum turmis ac tribus peditum legionibus venirent, quidam coniuratorum specie iusserant, aperturos se eis portam Viluordianam. Interea Orangianum Concilium idoneis locis ita necessaria omnia constituerat, vt si intrassent, cæsi aut capti omnes fuissent. Sed in tam vasta, populosaque omnium opinionum tum abundante vrbe, hæc clàm manere non poterant. Pauci enim egressi, Ducibus, quid intus paratum esset, detexere: quod tum pro certo credidere, cum à Parmési admoniti de Bouchainiana proditione ac Sellæi clade litteras accepissent. Quare mox frenas verentes, agro priùs Bruxellano ac Viluordiano insigniter vastato, quo venerant itinere Cortracum rediere. Diximus antè, Scheinkium cum suis Groningam triumphandum ingressum. Hic mox post vnus aut alterius diei quietem Rennebergius cum parte copiarum ad obsidionem munitionis in Delfzijl profectus est: priùs tamen locum *Den opslach* vulgò dictum intercipiendum esse visum est: ad quem defendendum missa sunt ab Ordinibus duo signa: quibus cæsis, Regij propugnaculum occuparunt 7. Iulij: qui in eo erant, præstito iuramento se trimestri spatio Ordinibus non militaturos, dimissi, ad Holachium seu Hohenlonium profecti, ab eo Steenwichum missi sunt. Rennebergius Collum (hoc loci nomen est) contendens, Dockomium capere gestiebat: sed Ordines oppidum hoc munierant, & fortissimum præsidium imposuerant: quare post primum assaultum Rennebergius suos Collum reduxit. Etenim Entius quoque Cocuordæ Satrapa, dum Meppelium reædificat, ab Ordinibus ceditur, fugaturque. Interea præsidarij, qui in Delfzijl erant, magna laborabant rerum penuria. Hollandi eò naues quasdam bellicas

*Villerfij
multos Re-
gios proditi-
orie Bou-
chainij truci-
cidat.*

*Idem mo-
liuntur
Bruxellen-
ses in Re-
gios, sed
frustrà.*

*Itaque Re-
gij agrum
vicinum
insigniter
populan-
tur.*

*Renneber-
gus pro
Rege obsi-
det Delf-
zijl.*

1580

*Hollandica
naues suc-
currere lo-
co frustra
conantur.*

mittunt. Holachius quinquaginta naues cogit, easque omni apparatu bellico, omni que comineatu onustas, ad obsessis auxiliandum velificare iubet: ipse quoque illuc proficiscitur. Sed & Hollandiæ Archithalassus Duuenuordius eiusque Vicarius subsidio venerunt die Iulij 23. Sed cum omnia itinera, ipseque portus ita esset obsessus, ut nusquam aditus pateret, nauibus in altum reductis, spem succurrendi abiecerunt. Cumque obsessi, aliquamdiu pullo vexillo erecto, calamitatem suam frustra significassent, tandem cum hoste paciscuntur: depositis armis albis virgulis exirent; tribus mensibus ab omni militia conuiescerent; Capitaneos omnes in Rennebergij potestatem traderent. His confirmatis, Delfzyl 29. Iulij in Regiorum manus venit. Augusti 4. Holachius suas copias iterum cogit: euocarat aliquot peditum signa, quæ iuxta castrum Nienoord cõfederunt. Non ignorans hoc Rennebergius, eò magna cum celeritate contendit, manusque cum illis conferens cladem intulit: mox Holachius auctus nouis Anglorum & Gallorum copiis Rennebergium insequitur; qui Groningam reuersus, mœnibus se continebat. Urgebant confœderati, ut Holachius urbem obsideret; sciebant enim non magnam in ea esse frumenti copiam. Sed quia in exercitu quoque Holachij penuria esse dicebatur, & eruptiones hostium formidabat, Coeuordam Holachius mouet, ubi dum Arcem lustrat, qua parte munita minus esset, Ricoldus Tribunus capitur, & Nassouius Comes in læuo crure globo ferreo grauius fauciatur, tamen 15. Augusti Arcem deditione receperunt. Commemorauimus supra, Ducem Alenfonium seu Andegauensem ab Orangio vehementer Ordinibus & plebi fuisse commendatum; velut cui vni omnium quam tutissimè, reiecto Philippo Hispaniarum Rege, Belgium possit committi. Consenserant in eum Ordines mense Iunio; sed dum conditiones, quibus reciperetur, difficilius quæ omnibus placerent, concipiuntur, demum 12. Augusti in Conuentu Ordinum Antuerpię ad eum ablegantur in Franciam Aldegondius, Dohainius, Hesselius, Prouinsius, Tayardus, Caron & Vosbergius, qui Plessilij Turonũ 29. Septembris Articulis viginti septem cum eo transegerunt; quorum hi sunt præcipui: Primus, Eligunt Belgarum Ordines Franciscum Valesium Ducem Andegauensem & Alenfonium Regis Franciæ vnicum fratrem in suum Principem, nominibus, titulis, & iure supremi dominij, ut præcedentes Principes Belgij eas Prouincias possederunt. Secundus, Succedet ipsi legitima eius mascula proles, & casu quo plures habeat liberos masculos, eligent ex iis Ordines quæ velint. Quintus, Obseruabit is omnia Belgij priuilegia antiqua & consuetudines, etiã Vnionem Ultraiectinam, qua parte præfati Tractatui non aduersatur. Sextus, Ratas habeat omnes Ordinationes ab Archiduce Matthia & Ordinibus factas, tã in generali quam

*Obtinet
Holachius
deditione
Coeuordã.*

*Decernuntur Legati
ab Ordinibus
ad Alenfonium,
seu Andegauensem.
Articuli
præcipui,
quibus Alenfonio
Belgium
tradere-
tur.*

„ quã particulari. Septimus, Convocabit ipse Ordines Generales ut mini-
 „ mū semel in anno; poterunt autem ipsi cōuenire seu congregari, quoties-
 „ cūq; iis placuerit. Octavus, Residebit idem in Belgio, nisi alius necessitas
 „ postulet; & longiori tempore se absentans, subrogabit in suum locum na-
 „ tum Belgam, Ordinibus gratum, & cum eorum consensu. Nonus, Ha-
 „ bebunt sua Celsitudo Consiliarios Belgas natos, quales Prouinciæ ordina-
 „ bunt, vel iam ordinarunt, sine assistentia exterorum, Francorum, vel alio-
 „ rum, nisi fortè vnus aut alterius qui grati sint Prouinciis, & cum consen-
 „ su earundem, ad quas perpetuò pertinebit nominatio. Undecimus, In
 „ eligendis officiariis ad Gubernationem Prouinciarum & munitio-
 „ num, & supremis Bailliis seu Prætoribus, tres ipsi à Prouinciis proponentur,
 „ ex quibus vnum eliget. Duodecimus, Sua Celsitudo promittet obseruare
 „ Religionem & pacem Religionis in Prouinciis Belgicis eo modo ut nūc
 „ sunt, vel ut per Ordines cuiusque Prouinciæ postea disponentur. Deci-
 „ mus quintus, Curabit S. C. ut Rex Franciæ cum eiusque heredes suis opi-
 „ bus & potentia iuuent contra hostes Prouinciarum, siue Regem Hispa-
 „ niarū, siue alios. Decimus octavus, S. C. obligabit se bellum gesturum &
 „ Prouincias defensurum iis opibus quas à fratre Rege & à seipso habebit,
 „ quibus iungent Ordines quotannis summam duorum millionum &
 „ quadringentorum millium florenorum: ex quibus ante omnia satisfiet
 „ Belgis militibus, & præfidiariis competenti numero. Vigésimus, Non
 „ poterit S. C. Francos aut alios externos præfidiarios in vrbibus aut muni-
 „ tionibus constituere sine consensu Prouinciæ in qua loca illa sunt: &
 „ quod ad natos Belgas attinet, illos constituet cum præuia deliberatione
 „ dictorum Consiliariorum. Vigésimus primus, Sed ad necessariam refo-
 „ cillationem militum ordinabuntur à Prouinciis commoda loca, in qui-
 „ bus, cum opus erit, hiemare possint. Vigésimus tertius, Non poterit fœdus
 „ vllum inire cum Hispaniarum Rege, aut Prouinciis nondum iis vnitis,
 „ nisi cum deliberatione, consensu & voluntate earundem Prouinciarum.
 „ Vigésimus sextus, Casu quo S. C. eiusve posterum in aliquo Articulo huius
 „ Tractatus delinquent, tunc ipso facto Ordines liberi erunt & soluti ab
 „ omni fidelitate & obedientia, poteruntq; alium eligere sibi Principem,
 „ vel alia quam probarint ratione rebus suis providere. Hi Articuli ita
 „ vtriusque fuerunt signati dicto die 29. Septembris, promisso tamē, quos-
 „ dam plenius declarandos, ne quis prauus intellectus suborietur. Sub idē
 „ tempus typis prodiit Epistola quædam velut Orangij Principis vltimo
 „ Iulij Antuerpia per mare ad Andegauēssem missa, & à Regiis intercepta,
 „ in qua hæc inter cetera: Quod ad negotium Religionis attinet, notum
 „ est & manifestum, in materia Status seu Politicæ, Principem qui magna
 „ moliatur, non debere vllō modo de ea esse sollicitum: idque propterea,

1580

*Inter cete-
ra, videtur
solum Consi-
liarius Bel-
gicis sibi da-
ri.*

*Observa-
bit etiam
Religionē,
ut nūc est,
aut ut per
Ordines
disponetur.*

*Non pote-
rit externos
præfidiari-
os in vr-
bibus con-
stituere, si-
ne earum
consensu.*

*Casu quo
in vllō Ar-
ticulo de-
linquet,
nulla ei de-
bebitur
amplius
obedi-
entia.*

*Epistola
quædam,
ut fereba-
tur, Oran-
gij, tunc
temporis
intercepta.*

1580

quòd vtvt res etiam pessimè cadat, séper in promptu habeat aliquas oc-
 casiones eam mutandi & temperandi, temporibusque & rebus accom-
 modandi. Et nonnullis interiectis: Ita vt nihil reliquum sit quàm prom-
 ptè manum operi admouere; tantùm opus erit in initio militem sub dis-
 ciplina continere, & paulatim dimittendo Belgas, callidè Francos aliosq;
 exteros fidos inferere; quod facile erit, nunc hoc nũc alio prætectu, post-
 quam ibi tantæ sint diuersitates Religionum. Et eandem ego viam se-
 cutus sum in Hollandia & Zelandia, iunctis simul aliis mediis, quæ suo
 tempore V.C. coràm libenter omnia aperiam. Hæc in illa Epistola seu
 litteris: de quibus hunc in modum Aisingerus Austriacus in Leone Bel-
 gico: Etsi, inquit, Parmensis litterarum harum inspectionem omnibus
 qui vellent, etiam Edicto publico concessisset, negat tamen Orangius in
 Annexis suæ Apologiæ has à se scriptas. Sic ille. Nos Lectori iudicium
 itaque relinquimus. Interea Archidux Matthias, videns Ordines iam
 tunc mense Iunio in Alenfonij Principatum consensisse, die 22. Iulij in
 Ordinum confessu Antuerpiæ Gubernationis titulum sponte abdicarat,
 his ferè verbis, vt volunt, vsus: Vocatum se non ambientem ad Belgij
 gubernacula, fecisse pro ætate quæcumque posset; sed nescire se quorum
 peruersis consiliis omnia pessum eant. Partem quidem eorum nõ alium
 Regem nec Religionem quàm Catholicam petere, sed alios Francum fa-
 tigare, quosdam Rempublicam Venetorum, illos Helueticorum circũ-
 spectare, vt imitentur: postremò esse qui nouos Dominos nouis cum di-
 uinis humanisque cupiant legibus. Hæc videre se diutiùs non posse, fer-
 re multò minùs. Sed videant in quos casus vitam fortunásq; conijciant:
 negotium illis esse cum potentissimo totius Europæ Rege, qui etsi cen-
 ties, imò millies victus, resurgere sempérq; acriùs insurgere poterit. Hæc,
 inquit, à iuvene vobis proposita ad animũ admittite, & ampliùs socium
 esse nolentem honestè dimittite. Restituo vobis, quidquid in me dicto
 sacramento conferre potuistis potestatis auctoritatísque; iis vtinini vt
 Deo ac Regi aliquando rationes reddendas agnoscat. Sic Archidux. Et
 quidem cupiebat magna Concilij pars eum honesto comœtu, comi-
 tatu, ac munere honorario prosequi, & ad Belgarum fines deducere, sed
 variis artibus impredientibus aliis, nihil decerni potuit; mansitque dum
 necessaria parantur vsque in mensem Martium anni sequētis. Tum enim
 ex Francia redeuntes Legati receptum Alenfonium demonstrant (etsi
 non ante Februarium anni octogefimi secundi ipse in Belgium venerit)
 atque exinde Ordines Archiduci de humana gubernatione gratias agē-
 tes, è tribus ciuitatibus vnam legere iubent, vbi posthac priuatus hone-
 stissimè degeret, donec eum pro merito ac dignitate remunerassent. At
 ille aulicam noscens simulationem, nil se petere dixit, quàm vt pruden-
 ter

*Sententiã
 Aisingeri
 Austriaci
 de dicta
 epistola.*

*Archidux
 Matthias
 sponte Gu-
 bernationẽ
 deponit,
 grauius
 Ordines
 admonens.*

*Multo tẽ-
 pore ma-
 nct, ante-
 quam ho-
 norarium
 ei decerni-
 sur.*

ter rectéque agerent; rebúsque constitutis, itineri se dat. Domestici Nobiles Belgæ ac alij nonnulli voluntarij eum Dusseldorpium, vbi Cluix agebat Dux, comitantes valedixere: à quo deinde multis diebus honorificè exceptus, muneribúsque excultus est, ac à nobili comitatu ad Coloniéses deductus; qui eadem ratione eum honorarunt, comitatiq; sunt, donec ad vltiores limites peruenisset. Tandem in Alsatiam ac Tirolim profectus, postremò Pragam Boëmiæ caput ad fratrem Cæsarem Rudolphum est reuersus. Sed ad narrationem eorum quæ armis intereà gesta sunt veniamus. Dudum Parmensis extructis munitionibus Cameracum premebat; at videns, Cameracenses auxiliares Francos (quod & superiùs attigimus) admisisse, tum vt se de Villerfio vindicaret, post captum Dominum Selleum, Bouchainium mense Augusto copias duxit, ac nocte diéque acriter oppugnare Villerfium cœpit; qui iustam ruinam ad inuasionem factam videns, Ordinésque exercitum in promptu non habere vt se liberent, ea conditione 5. Septembris deditionem fecit, vt cum familia, armis ac impedimentis liber Cameracum cum inermi præsidio abiret. Foderant præfidiarij Villerfij iussu, ignaris ciuibus, diuersis platearum locis fossas, easque puluere bellico replerant. Diuersis quoque in edificiis incendiarias puppas puluere tormentario plenas absconderant, eaque arte disposuerant, vt cùm Cameracum intrassent, tunc primùm concepto igne, homines ædésque consumerent. Sed volente aliter Deo, tantùm duobus locis excitatus est ignis, tamen circiter centum absumpsit domos, paucósque ambussit homines. Quod ad Frisicum bellum attinet, nuper cùm Rennebergius in obsidione Delfziilana esset, Hohenlonius munitionem, *den Opflach* vulgò dictam, recuperarat, propugnacula firmarat, sex peditum signa in ea deduxerat, com meatúq; instruxerat. Rennebergius, cùm sua plurimùm interesset, hostísne an ipse eo loco potiretur, eò attractis maioribus tormentis copias aliquantas adduxit, munitionémque oppugnare cœpit, ita vt præfidiarij trepidantes mox se dederent. Inde in Slochteren profectus, Nassouij & Michæ pedites inuenit, qui audito Regionum aduentu, recipiunt se in Bortangam locum angustum & paludosum: quò Regij eos insequentes, eo loci Holachij quoque copias inuenerunt. Instructis aciebus grauissimum hîc commissum est prælium: initio vtrimque multi ceciderunt, tandem victores Regij in hostium aciem cruentam impressionem facientes, insignem illi cladem intulerunt. Periere circiter mille, cum sex militaribus signis: plurimi locis vliginosis immerfi miserè maetabantur. Acta sunt hæc 3. Septembris, cùm Rennebergius nona deinde eiusdem mensis Coeuordam iterùm oppugnauit, ac vigesimo die eiusdem Septembris recuperavit: qui in Arceerant, plerique relictis Ordinibus partes Regis secuti

1580
Tandem
Belgio de-
cedit.

Ingressis
Francis
Cameracum,
Parmensis ad
Bouchainium
monet.

Deditur
Bouchainium à
Villerfio,
nec tunc
cessante à
fraude.

Rennebergius in
Frisia recuperat
den Opflach.

Victoria
alia Regiorum
ad Bortangam,
mille circiter
ex hoste
desideratis.

Coeuordam
quoque Regi
se iterùm
dedit.

1580

sunt. Hos felices Rennebergij successus cùm Holachiani, qui ad obsidionem Lingensem missi erant, audiuisent, relictis castris inde discesserunt. Rebus Cocuordæ constitutis, Oldenzaliam Rennebergius mouet, quæ metropolis est T'wentix. Erat ibi relictus ab Holachio oppidi Præfectus Baro quidam Austriacus Eck, adolescens imberbis, sed præsidium è veteranis erat constitutum. Cohors enim Domini de Svitem, Vischerus item Amstelodamensis cum suo peditatu, & Ellenbornius Vicarius Gorij cum aliquot equitibus oppidum custodiebant. Et quidem cùm Rennebergius illud magno furore oppugnasset, multosque hac ratione è suis desideraret, obsidionem penè soluere decreuerat: sed ecce oppidani intereà deteriora metuentes, præfidiarios in eas angustias redegerant, vt oppido exire parati essent: moxque ad Rennebergium miserunt, eique oppidum 24. Septembris certis conditionibus dederunt: inter ceteras Præfidiarij cum omnibus impedimentis dimissi sunt, postquam iureiurando promisissent, se trimestri spatio contra Regem non militaturos. Inde Rennebergius exercitum Suollam transportat, quæ non ita dudum in partes Ordinum transferat. Cùm enim vrbs hæc antea nullum præsidium habuisset, cauerant multo tempore ciues, ne alterutram partem offenderent. Ceterum cùm Regij ductore Schenckio Rhenum traiecisset, & Groningam cogitarent, Calviniani metu, & Catholici spe incitati arma corripuerant, vt de vrbs dominio certarent; multa enim Catholici à Calvinianis indigna se pati asserebant. Hac occasione ciues in duas factiones diuisi fuerant. Calviniani ductore Vigerio Centurione forum, templum S. Michaëlis, portam Campensem, & Rubram turrim occupant, & confestim miserant, qui Dauentriensium & Campensium opem implorarent. Itaque decimosextimo Iunij duo signa ciuium Dauentriensium & aliquot manipulos è præsidio Campensi in urbem receperant. Econtra rustici plerique, qui in urbem magno numero ob tyrannidem equitum Germanorum commigrarant, partes Catholicorum sequebantur. Tandem, quia Schenckius iter suum aliò instituebat, Catholici succubuerant: multi vrbe eiectione, & eorum ædes direptæ erant. Quo tempore multæ quoque villæ in Mastenbroeck, & castrum quoque Geelmudense à Suollanis incendio absumptum est. Rennebergius ergo vt Suollenses in Ordinem redigeret, urbem vndique ineunte Octobri obsedit. Miserunt eò confæderati maius præsidium cum Percino Michæ Vicario, & Centurione Cressoniero, qui omnes ferè à Rennebergio capti sunt. Verum cùm Rennebergius intereà certior factus esset, noua sibi auxilia ductore Struffio mitti, quæ iam Rhenum traiecerant, sed vndique ab hoste circumclusa vix perumpere posse viderentur, relictæ tantisper obsidione Suollana, eis obuiam proficiscitur. Intereà Hegeman-

nus

Similiter post aliquam oppugnationem Oldenzalia.

Cruentæ Suollensium inter se discordiæ.

Tandem Catholici succubunt, multiq; vrbe peliuntur.

Rennebergius, relictæ obsidione Suollana, subsidiariis suis occurrit.

nus Anholtum, eò quòd Dominus oppidi pro Rege faceret, diripuit atq; exussit. Coniunctis Frisiorum & Geldrorum (sic enim Struffij copiae appellabantur) legionibus, ne quid à tergo relinquerent, Doetechemum in Comitatu Zutphanienfi oppidulum obsederunt: sed quia Frisij extra patriam, in cuius salutem se militare dicebant, diuturniorem moram facere noluerunt; contra Geldri, relicta sua patria, Frisios sequi recusarunt; orta est inter illos contentio: re tamen composita, simul relicto Doetechemo in Transfulaniam ire parati sunt. Denique Rennebergius mutato cõsilio, videlicet ne hostem à tergo relinqueret, relicta Suolla, Steenwicum 18. Octobris obsidere parat. Habebat in castris quatuordecim signa Frisiorum, quorũ summus Vicarius Mommius eodem die ictus è mœnibus globo occubuit, cuius in locum Ioannes Baptista Taxius surrogatur: habebat nouem signa Geldrorum, quinque etiam tyronum nuper adlectorum, & aliquot equitum cohortes. In oppido sexcenti erant pedites præsidarij, præter equites non adeò multos: his præerant Olthouius, Korenputtius, Platus & Berenbroekius. Non procul à Steenwico maritimus locus est instar portus, qui *Kuynder* ab incolis appellatur. Erant hîc in præsidio Confœderatorum cohortes duæ, quas Escheda & Langius ducebant. Missi sunt huc ex Regiis Gemen & Snater, veterani militum Duces, qui intempesta nocte vallum superarunt, hostes interfecerunt, & Eschedam captum abduxerunt, Langio scapha elabente. Vigesimo septimo Octobris Rennebergius ipse in castra ad Steenwicum venit, missoque Feciali, dedi oppidum postulauit. Sed militum Præfecti respondent se alium non agnoscere Dominum quàm Principem Orangeum & Ordines Generales. Frisij in Septem-siluas, quas *Seuenvvolden* vocant, quatuor peditum centurias miserant, quæ excursions hostium impedirent. quod cùm in castra relatum esset, missi sunt eò cum suis cohortibus Oyenbruggius, Gemen, & Snater, qui Frisios fuderunt. Inde Regij Sloten oppidulum maritimum occupant, vbi Doco Martenam comprehendunt. Paulò pòst ostium Lemmeræ, non minimi in Frisia fluminis, Ordinibus eripiunt. Reinerus quoque Dekema Staueram intercipit, arcemque reparat, & in Mackum propugnaculo ædificato, ad portas vsque Harlingæ, Franekeræ, atque Bolsverdæ excurrit, hostiumque agros deprædatur. Frisij, vt excursions has impedirêt, mare in agros, perforatis aggeribus, immittere studuerunt; sed quia æstas fuerat sicca, nec ventus illis faueret, irritus erat conatus. Interea Confœderati Steenvvicanis subsidia parare incipiunt, contractis tumultuariis aliquot cohortibus, eas in Monasterium, quod Campus S. Ioannis appellatur, mittunt, quorum supremus ductor erat Hegemannus. Regij 17. Nouembris aliquot centurias hostes oppugnatum mittunt; velitatur, pugnatur

*Regij Steen-
wicum
obsident.*

*Obtinent
munitionẽ
de Kuynder-
dichtam,
castris præsi-
dariis.*

*Ipsc Ren-
nebergius
in castra
ad Steen-
wicum
venit.*

*Reinerus
Dekema
Staueram
pro Rege
intercipit.*

1580

*Caduntur,
qui Steen-
vvicanis
subsidio
erāt missi.*

*Oppugnat
Renneber-
gius Steen-
vvicum.*

*Ignitis glo-
bis magna
pars oppidi
incendio
deforma-
tur.*

*Dominus
de Heze
proditionis
reus capite
plectitur.*

*Eius qua-
litates, et
vita cur-
sum.*

aliquamdiu. Tandem Regij, superato vallo, in Monasterium irruunt, hostes cædunt, capiunt, sternunt: tres Centuriones, captis simul vexillis, secum captiuos in castra cum triumpho, vexillis ad caudas equorum alligatis, inspectantibus Steenwicanis, ducunt. Inuenerant in Monasterio magnam pulueris tormentarij copiam, sibi non inutilem. Postridie itaque attractis tribus machinis æneis, tectum & pinnas portæ vrbs Steenvvicanæ, quæ à Xenodochio nomen habet, verberare cœperunt. Multi rati hostes oppugnationem parare, omnia ad defensionem comparant; Korenputtius tamen aliud moliri hostem clamat, quòd summitates tantum portæ feriret. Deiecto itaque portæ fastigio, cum ædium tecta se ostentarent, ignitos globos Regij iaculabantur. Non aduertebant id obfessi, donec quatuor aut quinque locis luculentissima flamma ex ædium tectis assurgeret. Oritur ingens clamor, toto oppido trepidatur: præfidiarij immoti in mœnibus stant, ciues incendium restinguere totis viribus annuntur. Deformato grauissimo incendio oppido, Rennebergius iterum Fecialem mittit, qui veniam illis & gratiam Regis offerret, si se dederent. Per triduum in oppido tumultuatum est, sententiis inter se diuisis, tandem decretum, cum hoste ad colloquium non conueniendum, frustra reclamante maiori parte ciuium; quos Stentoria voce sua terruit Korenputtius: cumque silentium imposuisset omnibus, lanio quidam lugubri voce, Et quid, inquit, omnibus consumptis tandem erit? respondens truculentus homo: Tunc & te, & tuos, inquit, vorabimus. Ita Rennebergius vsque ad Februarium anni sequentis Steenvvicæ assedit, nec tamé ea potitus est, vt sub initium dicti anni pluribus narrabimus. Eiusdem mensis Nouembris die 8. Guilielmus Hornius Dominus de Heze Gubernator pridem Bruxellensis, læsæ Maiestatis atque prodicionis accusatus & conuictus, Querceti Hannoniæ oppido, vulgò Quesnoy, capite truncatus est. Erat hic Domini Gaesbeci filius, qui primus omnium, captis Bruxellæ Proceribus mense Septembri anni septuagesimi sexti, vt dictum est, secundi belli Belgici classicum cecinerat: sed cum apud Ordines eas quas venabatur dignitates consequi non poterat, seu vt alij volunt, cum apud eos fidem Catholicam pessumdari vidisset, ad Regios defecerat; rursúmque cum à Regiis non eo quo volebat honore haberetur, ad Ordines transire destinabat. Pactum igitur cum Alensonio & Ordinibus inierat, vt certa quædam loca, quæ Regij tenebant, ipsis traderet. Habebat in hoc opere complicem iuniorem Warauxium Dominum Tiam Gubernatorem Casselensem. Sed detecto ipsorum consilio, Warauxius fugit; Hefius ab ipso Marchione Rijsburgio captus, & Parmensi traditus est. Eodem mense Nouembri Antuerpiæ ac Bruxellæ, aliisque ite locis, Catholici, acceptis à Magistratu Caluiniano schedulis, causam exilij

exilij tamen non exprimentibus, certo die, adiecta pœna, exire patriâ magno numero sunt iussi; inter quos fuere, Cancellarius, Procurator Brabantia, Ærarij Belgici Præfectus, ac Secreti Concilij aliquot: in superque publico Edicto cautum, vt quicumque tribus continuis annis in hisce urbibus non habuissent familiam, rebus omnibus ablati, aliò migrarēt. Paulò antè 25. Octobris præsidium Tornacense intempesta nocte vrbe egressum oppidum Hannoniæ Condæum, appositis scalis, paucisq; vigilibus interfectis sub auroram occupat, ac diripuerat, ditioribus ciuibus captis, ac libertatem magno redimere coactis. Et quidem postero die discesserant, quòd oppidum parum munitum, tormentisq; carens, defendi non posse cernerent; sed Regij viciniq; Hannones vndique Tornacenses insecuti, tandem sunt assecuti, ac prædæ captiuorumque maiorem partem recuperauerunt. Antuerpiani hoc tempore quoque pro Brabantia Orangiana nouum Nationale Concilium, quod vernacula vocabant lingua *Lant-raet*, instituerunt, conflatum è diuersarum ciuitatum viris, Nobilibus, mercatoribus, & sellariis, numero viginti quatuor, penes quos summa esset belli auctoritas; quod & alij sunt imitati. Quin mense Decembri Calviniani in Diœcesi Ultraiectensi erectis signis in pagos quoque irruerunt, effractisque templorum foribus in Soest, Baern, Luedden, Isselt, quidquid Ecclesiasticæ supellectilis reliquum erat, diripuerunt, fregerunt, dilacerarunt; campanas è turribus deiectas abstulerunt, & in tormenta bellica Flandrorum exemplo conflagrunt. Eodem hoc mense Decembri magnis plausibus excepta prodiit Orangij Apologia contra superiorem Regis Proscriptionem ab eo edita, in solemnibus Ordinibus confessu 17. Decembris mirè collaudata, & semel atque iterum typis excusa: plures tamen existimarunt parum eum ad rem respondisse. Inter cetera, quòd Rex obiecerat, eum, cum vasallus seu cliens esset, sine consilio sui Domini non debuisset nuptias cum Saxonica inire, non satis fuisse dicebant, conuitia multa & pudenda, (quæ nec in priuatum facile probari possent) in Principem suum femineo impetu effudisse; at probandum ante omnia, eas nuptias sibi incòsulto suo patrono fuisse permissas. Nempe id ex Annalibus Flandriæ liquet, multis annis Flandriam cruentissimo bello à Rege Francorum fuisse fatigatam, ob id tantum, quòd Guido eius Prouinciæ Comes sub annum Domini 1296. Rege illo, cuius cliens seu vasallus tum erat, incòsulto, filiam suam filio Angliæ Regis despōdisset: quid ergo si filium? Et quod caput controuersia est, non satis esse asserere, se ab Henrico II. Francorum Rege didicisse, iam ante exortas turbas Albanum Regis Hispaniarum nomine sanguinaria cōsilia ad opprimendos hæreticos agitasse: probandum id erat; nec Orangio in hac causa vt in propria credendum; maximè quòd & ipse in dicta Apologia fatea-

1580

*Catholici
multi Ant-
uerpia &
Bruxella,
indicta
causa, iu-
bentur
exulare.*

*Tornacensis
Concilij
oppidi
prædæ iterum
eripitur.*

*Antuerpia
nouum
Concilium,
dictum Na-
tionale.*

*Apologia
Orangij
contra Re-
gis pro-
scriptionem.*

*Diuersa
diuersorum
de ea opi-
niones.*

fatea-

1580

*Fatesur
Orangius
se iam tum
à puero
nouitia
Religioni
fauisse.*

fateatur, se iam tum à puero Reformatæ quam vocat Religioni fauisse. Tum illud præsertim in quæstionem venit, vtra pars facto aliquo publico & notorio causam turbaram dederit: de quo ex toto decursu horum Annalium censeo iudicandum. Sed ad alia pergamus. Eodem mense Decembri Montfortius Hattemensis Geldriæ oppidi Satrapa, contractu cum Regiis inito, noctu milites aliquot à Schenckio missos in Arcem recepit: manè, eruptione in oppidulum facta, portam occupauit, & Hegemannum apud Ordines militiae Præfectum cum Præfecto Haen & duobus Nobilibus in diuersoriis comprehensos in Arcem abduxit. Ceterum cum militum numerus minor esset, quàm qui ex pacto promissus erat, ciues portas recuperarunt, militesque vnà cum Satrapa in Arce obsederunt, ex omnibus vndique locis auxilia conuocantes, attractisque ad castrum tormentis grauioribus, maximo conatu muros per aliquot dies verberarunt. Qui in Arce erant, fortiter se defendebant; sed quia sperata subsidia nec à Rennebergio, qui tunc in obsidione Steenwicana erat, nec à Schenckio mitteretur, vanis Hegemanni captiui pollicitationibus corrupti milites turpiter Arcem 18. Decembris dederunt, Satrapamque turpius prodiderunt: qui cum patre, matre & sororibus captus, Arnhemium missus, & immaniter tortus, tandem cum patre octogenario in publico foro, frustra Parmensi, Domino Anholtio & aliis, ne interficerentur, deprecantibus, capite plexus, & in quatuor partes sectus est: in cuius sanguinis vindictam aliquot ciues postea à Regiis sunt iugulati. Hoc anno finè accepit disceptatio de iure Regni Lusitanici: de quo in hunc modum Mariana Hispanus in suo Auctario: Tristi cæde Sebastiani Regis fine anni septuagesimi octauo in Lusitania renuntiata, continuò Henricus Cardinalis cæsi Regis magnus patruus sceptrum cepit, extrema ætate senex ac valetudinarius. Breue imperium fuit mensium septemdecim. Prolis cura de vxore iungenda à Proceribus actum. Id quoniam fore frustra credebatur, multi Regnum ambire cœperunt: Rex Philippus matre Elisabetha, Philibertus Sabaudus Beatrice natus; Emanuelis Regis vtraque filia erat, Elisabetha maior. Parmæ Princeps, Mariæ coniugis, liberorumque masculorum ex ea ius vrgebat, Dux Brigantinus Catharinæ vxoris; erant Maria & Catharina neptes eiusdem Emanuelis ex Eduardo filio, Maria maior, Catharina superstes. Antonius Occati Prior in idem certamen ingressus filius Ludouici, ex eo Emanuelis nepos, natalium vitium sublatum excusabat, patris cum matre coniugio. Vanum tamen id plerique existimabant, neque rei tantæ idonei testes erant. Ancipiti causæ multa à Iureconsultis de legitimo iure disputata; omnibus riuilibus argumenta fautoresque suppetebant. Erat Philippo destinatum à senepatro obtinere, vt ipsum potissimum successoré designaret. Verum inter

*Hattemii
oppidum
& Arx à
Regiis in-
tercipiun-
tur.*

*Recupera-
tur ab Or-
dinibus, &
Satrapa
capite ple-
ctitur.*

*Breuitè
de iure suc-
cessionis
Lusitanica,
ex Maria-
na.*

*Omnibus
riualibus
argumen-
ta fauto-
resq; sup-
petunt.*

inter has molitiones Henricus Rex obiit Almerini pridie Kal. Februarij huius anni octogefimi: Denique eius obitu res ad bellum deducebatur, quoniam Lusitanos quidquam pro sano facturos consensu non sperabatur. Copiarum Dux querendus erat. Albanus Vzedæ vincetus tenebatur, quòd contra Regis mandatù Frederico filio vxorem dedisset, reiecta altera, cui fidem iunior dedisse ferebatur in Reginæ obsequio versanti. Eum è custodia liberatum in Lusitaniam mittere visum est. Rex ipse Imeritam & Pacem Augustam accessit ad fines eius Regni. Modicæ copiæ erant, vix duodecim millia pedites, equites mille quingenti, verùm multis bellis exerciti, Hispaniæ militiæ flos. His copiis, Albaniq̄ue diligentia semel ad Olisiponem mense Augusto, & paulò post ad Portum vrbem, Antonio victo, qui se fauore plebis Regem dixerat, Prouincia pacata est; quo tempore Philippus Rex ad Pacem Augustam decubuit, salute à Medicis desperata. Et vix ipse erat restitutus, cum vxorem Reginam Annam Austriacam eo loci mors oppressit ad septimum Kal. Nouembris. Ex ea quatuor filios susceperat, Ferdinandum & Carolum qui iam obierant, Iacobum, qui paulò post decessit, & Philippum tunc valedudinarium infantem, nunc superstitem Hispaniarum Monarcham, præterea Mariam breuis æui. Hæc Mariana. Ad finem mensis Decembris obiit quoque Gerardus à Groesbeeck Episcopus Leodiensis & Cardinalis, postquam illi Ecclesiæ 16. annos magna cum laude præfuisset; cui die 30. mensis sequentis suffectus est Ernestus Alberti Bauarorum seu Boiorum Ducis filius.

1580

Mirum quid de Albani vinculis seu carcere.

Cedit Lusitania Regi Philip. 2o.

Moritur Anna Austriaca Regis Philippi vxor.

Itz Groesbeeck Episcopus & Cardinalis Leodiensis.

Adhuc Rennebergius in obsidione Steenvvicana hærebat. Noritz Ordinibus militans 15. Decembris in Cataractam nigram (vulgò *Svvar-tesluys*) venerat, eamq̄ue à Rennebergio relictam vel neglectam (Stuperus enim post conflictum campi S. Ioannis, de quo anno præcedenti diximus, eam deseruerat) occupauerat. Inde cum 23. cohortibus Meppelium venerat, tribus tantùm vexillis in Cataracta præsidio relictis. Quod cum Rennebergius intellexisset, confestim peditum cohortes vndecim, & sex turmas equitum ad Cataractam misit, vt eam recuperaret: qui quidem & per glaciem & per aggeres fortiter imprimentes acriter dimicabant, sed qui in propugnaculo erant, non minùs strenuè se defenderant, donec Noritz Meppelio cum maioribus copiis reuersus Regios pedem referre cogit. Multi vtrimque desiderati, sed cum Regij cum impetu cederent, glacies subsederat, multiq̄ue submersi perierant. Sed & vltimo die anni elapsi, Noritz cum suis castra Regiorum à tergo, & oppidani à fronte oppugnant: diu pugnatum est, non sine vtriusque partis detrimento: Regij tamen & castra sua defenderant, & hostes repulerat. Plurimum diligentia, laboris atque impensarum Ordines, vt oppidum hoc

1581

Varia velitationes seu pugna, facta à Rennebergio ad Steenvvicum.

ab

1581

ab obsidione liberarent, insumpfere; nec minore contentione Regij, vt ciues fame atque inedia ad deditiōem adigerent, aduigilarunt. Intereā Snoius pagum Bloczyl munit, & præfidium munitioni imponit. Steenvvicani quotidie ignibus incensis suam sociis necessitatem significabāt, sed Noritz eos solis litteris consolabatur. Quare obsessi Conradum Theodori, & Olthouij Vicarium, in Ordinum castra mittunt, qui Præfectis viam modūmque præscriberent, quomodo in oppidum peruenirent. Conradus per litteras significat obsessis, manē summo in armis sint, & eruptione facta, auxiliariis copiis occurrant. Magnus ea nocte apparatus strepitūque in oppido, nec minor in castris Ordinum. Rennebergius non ignarus hostem aliquid moliri, suos etiam iubet esse paratos. Tota nocte in armis excubabant vtrinq̄, donec manē penitūs obriguissent. Sed Noritz in Giethoren veniens, ibidem mansit, difficile esse viam ferro sibi facere animaduertens. Ianuarij 12. obsessi, facta per domos inquisitione, commeatum omnem in album retulerunt. Deinde aliquot diebus, litteris libellisq̄ue famosis mittendis remittendisq̄ue pugnatum est: & Thomas Epirota Anglorum Præfectum Noritz ad duellum prouocauit: sed ille Vicarium suum, conditionibus aliquot intermediis, misit. Hi cū aliquoties incruentis ictibus concurrisset, quieverunt, datisque dextris, cū simul computassent, ad suos vterq̄; reuersus est. Vigesimo deinceps quarto Ianuarij Rennebergius Ordinum exercitum iterū in campo S. Ioannis obsedit. Primo congressu multos capit, inde attractis duabus machinis, Monasterium conuellere cœpit: obsessi sese defendunt: sed cū ad magnam necessitatem venissent, missus est Dominus de Nienoord, & Adrianus Menningius cum duodecim signis, vt obsessis opem ferrent: qui cū in Bloczyl venisset, intellexere, Rennebergium relicto Monasterio in castra sua rediisse, vbi miles tumultuabatur. Quarto Februarij Noritz ad Aquilonē in silua Steenvvicana, & Hiddigenfi monte, castra metatur. Habebat in castris 46. signa peditum, equitum verò sex: Rennebergius eos frustra oppugnabat. Nul- lum per hos dies penē momentum erat, quo non excursiones eruptionesq̄; fierent; in quibus nihil tamē historia dignum cōtigit, nisi quòd ex Regiis Snater Centurio veteranus exercitissimus, occisus est, ex obsessis autem Conradus Theodori filius non minùs apud suos celebris bipēni sit interfectus. Sexto huius mensis & 7. obsessis fame penē enectis (ciuibus enim multis morietibus, militibus 6. panis librę singulis septimanis dabantur) omnia ciuium secreta scrutatur Korenputtius, corraditq̄; quidquid edulij inuentum est, illud in vsum militū recondens. Decimoquarto Februarij Noritz nuntiū in oppidū misit, cum mandato, vt Aam fluuium tribus pontibus sternerent, mediūmq̄; tam latū facerent, vt cur-
ribus

*Snoius pro
Ordinibus
pagū Bloc-
zyl munit.*

*Noritz au-
xiliaturus
Steenvvi-
canus haret
in Gietho-
ren.*

*Renneber-
gius Oran-
gianos in
campi san-
cti Ioannis
Monaste-
rio obsidet.*

*Redit Ren-
nebergius
ad castra
Steenvvi-
cana, mili-
te ibi tu-
multuan-
te.
Copia Or-
dinum ad
soluendam
obsidionem
propius ac-
cedunt.*

ribus per eum com meatum importare posset. Fecerunt id oppidani, pontesque propugnaculis munierunt. Interea Ordinum milites suas munitiones quotidie versus oppidum & pontes hos promouebant, non sine quotidiana velitatione & multorum caede: & ecce 17. eiusdem Februarij, cum densissimæ circumquaque niues, perpetua pluuia post diuturnum gelu liquecerent, in tantum aquæ vis adaucta est, vt Regij stationes deferere, & ex palustribus locis in ficciora sese recipere cogeretur, nec equitatu vti posset. Hanc opportunitatem nacti Ordinum milites, qui in omnem euertum cum omnis generis com meatu in propinquo caltra metabantur, per stagnantes aquas, profundissimumque lutum & pontem super Aam factum, in oppidum, qua parte à Regiis desertum erat, irrumpunt, & quæ necessaria erant ad diuturniorem obsidionem sustinendam bis abundè in Regionum conspectu important. Quo viso, Rennebergius 23. Februarij obsidionem soluit. Durarat obsidio quatuor continuis brumalibus mensibus, multique ab vtraque parte viri militares sunt desiderati. Discedente cum copiis Rennebergio in ditionem Groninganam, statim Noritz in potestatem redigit Oldenerctum, Cunderam, Lemmeram, Slotemium, ac quidquid iis in locis Regij tenuerant. Mense Martio Aldegondius, Ohainius, ceterique Legati in Franciam dudum ab Ordinibus ad Alenonium missi, Burdegalis cum eo secundò transegerant, Antuerpiamque reuersi cum ob signatis tabulis ac litteris, quid egissent in Ordinum consessu prolixè exposuere. Cum laudati munera accepissent, ad excipiendum nouum Ducem necessaria parari cœpere. Sub idè tempus Flandri Orangiani, coactis Bellioli copiis, à Maruillanis trāsitum in Atrebatas profecturi petunt. Erat Maruillæ cohors Regionum vna, quæ se leui materia subitario opere munierat; sed expugnata cæsaque cohorte, municipium diripitur, & vnà cum templo & his qui eò confugerant concrematur. Inde profecti ad pagum Wattræum, templū insigniter munitum frustra oppugnant: cumque maiora accersissent tormenta, nuntiatur Montignium cum tribus peditū equitūmq; millibus magnis passibus appropinquare. Quare deserto Wattræo, Dixmudam iter conuertunt, vbi cum equitatu eos assēcutus Montignius, maiorem occidit partem, multisque impedimentis est potitus. Vigesimo Aprilis captus est Bruxellis molitor, qui litteras ad Catholicos intra extraque urbem portarat, & 22. eiusdem mensis, hoc est biduo post, excitatus est ibidem ingens tumultus. Erat in vrbe Religiosus ordinis Prædicatorum, natione Flander, nomine Antonius Ruyskensfelt, qui frequenti auditorio Catholicè concionatus, summo à Calvinianis odio habebatur, sæpiusque à Templo vrbis Præfecto petierant, vrbe pelleretur, latrantem eum appellantes molossū. Cumq; importuni non desisterent, veriti Catholici, ne

Solutis ni-
uibus Re-
gij ad loca
ficciora
recedere
coguntur.

Deserit
Renneber-
gus Steen-
uicam.

Redeunt
Antuer-
piam, quæ
cum Alen-
onio trās-
euerant.

Pugna ali-
quos leuio-
res in Flā-
driæ.

Ingens tu-
multus
Bruxella
pro quodā
Ruyskens-
felt.

1581

tandem quod petebant obtinerent, hoc die mox post meridiem magno numero ad Præfecti ædes conueniunt, vt Ruyskensfeldio tutò ibi manere liceat, petitori. Quo Calviniani conspecto, arreptis armis in publicum prouolant, & Catholicos illos vrbe meritò pellendos clamitât. Catholici econtrà maiori numero conuenientes, se ab iis communi patria pelli nolle responderunt, ita vt per vniuersam vrbe[m] armati ac in duas partes diuisi ciues sine dubio pugnam commisissent, nisi quietiorum ac in auctoritate constitutorum virorum intercessione fuisset impeditum; qui, vtraque parte vtcumque placata, vt positis armis ad sua quisque rediret, effecere. Terruerant enim Catholicos, quòd Templius Præfectus cum præfidiariis se Calvinianis iungere pararet. Sole ad occasum tendente, pœnale proponitur Edictum, vt homines sacri cuiuscumque conditionis postero die vrbe decederent, quiq[ue] aliquem celasset, arbitrariâ subiret pœnam. Ita exiit Antonius Ruyskensfeldius cum omnibus Dominicanis seu Prædicatoribus, & Carmelitis, multisq[ue] aliis. De Pastoribus seu Parochiarum Curatoribus statutum, ne ædibus suis exirent, tãdémque ad arcem Viluordianam, qui reperti sunt, captiui sunt missi. Denique 1. Maij alterum Edictum publicatur, quo exercitia Catholica omnia suspenduntur ad tempus (vt dicebant) sed magis volebant, vt semper. Mirum, concinnatores eius Edicti tam impudenter, quasi ex Archiuis publicis, ausos insultare Sacramêto Miraculoso. Illud iam tum ab initio summa semper in veneratione fuisse, ex Archiuis tam profanis quàm sacris demonstratum videre poterit, qui volet, in Identij libello nuper edito. Tunc omnium templorum ac facellorum imagines Bruxellæ fractæ, ornamenta ablata, ac pro parte direpta, Catholicis domigentibus, quòd tantum admisissent præsidium, vt de perfidia Orangiãna vlcisci se non possent. Quibus Antuerpianam allatis, non pauci qui tabulas sacras artificiosissimè depictas iure maiorum in templis suas dicebant, similes verentes furias, annuente seu conniuyente Magistratu, locis mouent, domúmque deferunt. Contubernia etiam nouemdecim pridie Pentecostes nouemdecim sua altaria auferunt, relictis ibi in D. Mariæ templo vnà cum exercitio Catholicæ Religionis adhuc Altaribus viginti duobus vsque ad primum Iulij. Initio Maij quoque Iprenses, opera Iacobi Renchij Armenteriani, cui cohortem peditum dederant, ac aliquot ciuium, occuparunt munitam arcem Douxlieu, haud procul Maruillâ sitam, præfidiariis ad prædam egressis, munieruntq[ue] arcem firmissimo præsidio, omnib[us]q[ue] rebus necessariis, ex ea excursiones, quas Regij Insulani in agrum Iprenses ac vicinos faciebant, repressuri. Duodecimo Maij arx Stauerana apud Frisios per duos menses à Niortio obsessa, oppugnataq[ue], cùm Regij non ferrent auxilium, inopia com-

*Catholici
& Cal-
uiniani
vtrimque
armati, tã-
dem pœcã-
tur.*

*Edicitur,
vt homines
sacri postri-
die vrbe
decedant.*

*Alterum
Edictum,
quo Catho-
lica exerci-
tia in vni-
uersum
Bruxella
prohiben-
tur.*

*Antuer-
pienses &
ipsi Catho-
licos oppri-
mere inci-
piunt.*

*Arx Sta-
uerana in
Frisia Re-
gis eripi-
tur.*

mea-

meatus deditioem facere est coacta, manente Prefecto Decquema cum Sub-prefectis captiuo, praefidiariis cum pugione ac ense laterali in tutum deductis. Arx Hollandicum recepit praefidium. Circa Nonas Iunij Gandenses in omnem occasionem intenti, nil omittebant, vt urbem Insulensem in potestatem redigerent : quod cum se vi efficere non posse viderent, in partes tractis ciuibus aliquot Calvinianis, summo mane, multis cum scalis ac pontibus è canabinis funibus factis ad urbem venientes, somnolentos vigiles oppressuros se sperarant. Quare traiecta pontibus fossa, scalas muris apponunt, ac ascendere incipiunt. Sed cum fossis pontes imponerent, vigiles fallere non potuerunt: qui conspecto eorum conatu, summo cum silentio accersito auxilio maiore, ascensores omni telorum genere è muris deturbant, & scalis, pontibus, aliisque instrumentis relictis in fugam agunt : ita Gandenses, antequam à maiorum tormentorum globis discerperentur, omnia deferentes abeunt, nonnullis in urbis fossis desideratis, pluribusque sauciatis. Tum per urbem quaestione instituta, repertus est, ac in foro strangulatus Ioannes Drumius auctor praecipuus, cum paucis aliis; ac in partes secti, vbi conscendere Gandenses fuerant conati, fuere suspensi. Alij coniurationis inscij, sed quod Orangianis fauere crederentur, seruatis fortunis in exilium missi sunt. Eodem mense & Montibus Hannoniae ultimo supplicio affectus est Ioannes Gillæus Ætarij scriba, conuictus quod Bruxellanos scriptis litteris premonuisset, Parmensem contra eos aliquid moliri, ac proinde custodias diligenter obirent. Vigesimo octauo Iunij Haute penniae Baro, circa horam noctis secundam, terra aquaque iustis cum copiis venit ad Arcem oppidi Bredæ, intromissusque à praefidiariis Arcis nonnullis, (quod hos Regi lucraret, vt volunt, Carolus Gaurius Fresini Baro, diu Rammekini in Zelandia captiuus, sed ad hanc Arcem precibus fratris Domini d'Inchy ab Orangio missus) statim ad forum tendit; vbi florem oppidanæ iuuentutis cum praefidiariis ad pugnam paratos inueniens, cum ultra horas tres acerrimè depugnassent, tandem Haute pennij equitatu irruptente, ciues forum deseruere, Regiisque oppidi possessionem, necessitate coacti, reliquere, desideratis supra centum quinquaginta viris. Ciues tribus diebus spoliati, insuper vitam libertatemque magno redimere sunt coacti. Haute pennius in oppidi Praefectura manens, Fresinium cum Arcis praefidiariis illis ad Parmensem remunerandos misit. Antuerpiani Bredæ amissione irritati, Kalendis Iulij Edicto iubent, exteri omnes qui mercaturam non exerceant, statim vrbe discedant; ad hæc ne aliquo loco publicè nec priuatim Missa, vllumque aliud Catholicum exercitium fiat sub pœna centum coronatorum; tantum duobus in Sacellis, D. Mariæ ad cœmeterium & altero Gratiae dictis, Baptismus & solemnizatio Ma-

1581

Gandenses frustra tentant ciuitatem Insulensem.

Complices coniurationis supplicii affecti; suspensi quoque pulsati.

Montibus quoque Hannonia quidam suspecti dunt.

Haute pennius Bredam partim astu, partim armis Regi vindicauit.

En occasione Antuerpienses Missam omnino prohibent.

1581

trimonij, ritu Catholico ad tempus permiffa. Tum aliquot ciuium Præfectis datum negotium, vt quidquid in templis reftaret imaginum altariumque submouerent: quod 24. Iulij egregiè perfecerunt; initoque Calviniani cum Lutheranis fœdere, inuicem contra hoftes fuæ Religionis iurauere. Eodem mense Iulio Confœderati nouum exercitum in Frifiam fub caftroꝝ Præfecto Noritz Anglo miferunt, cui Snoius fe coniunxit, eorumque mandato 9. Iulij Schullius cum lectiffimis copiis Monickenzijl expugnauit: qua occasione Rennebergici coacti funt ex Grietkirchen Groningam cafta transportare, & in Monafterio Auweerdenfi primùm, deinde in Seelyvert fe fe munire. Interea Rennebergius ardentiffima febre correptus, tandem 19. Iulij Groningæ in ætatis flore extinctus eft: Comes, Latinè Græcèq; doctiffimus, & in multis artibus exercitatus, perſæpè Muſicis fe oblectabat, pari que gloria virtutes politicæ & ſcientiæ in eo eminebant. Regi fuit fidelis, niſi quòd Hispanis parum eſſet amicus. In eius locum Verdugius pro tempore Gubernator Frifiæ ſuffectus eft. Vigefimo ſexto Iulij in Haga Comitum Ediçtum publicatum eſt hoc titulo: Ediçtum Ordinum Generalium Prouinciarum Vni-
 tarum, per quod, ex rationibus in eodem Ediçto prolixè recitatis, declaratur, Regem Hispaniæ excidiſſe Præfecturis & Dominiis dictarum Prouinciarum inferiorum; & prohibetur, ne quis deinceps eius nomine aut Inſigniis in dictis Prouinciis vtatur. Datum in Haga-Comitis 26. Iulij 1581. Querelæ præcipuæ quas adferunt, ſunt Ediçta ſanguinaria contra hæreticos, vt volunt, reclamantibus Prouinciarum priuilegiis multis annis uſurpata, tum & alia de tyrannide Hispanica aliquoties ſuperiùs relata. Sed quid Regij ad ea respondeant, dictum eſt ſimiliter aliquoties, tum proximè quoque anno ſuperiori mense Decembri, quando de Apologia Orangiana actum eſt. Sed in primis illud nunc multis præpoſterù uifum eſt, Regem Hispaniæ non priùs ab iis coram Imperatore aut aliquo vicino Rege fuiſſe accuſatum, ſed ipſos Ordines in hoc Ediçto ſimul eſſe Actores & Iudices. Nihilominùs Orangiani ob abdicatum Regem, nouumque quem proximè expectabant Alenſonium liberatorem, lætos dies agebant: quin ab ipſo Orangio initio Auguſti Ordines Generales in Curia Hagiensis ampliffima aula ſplendido conuiuio excepti funt, ibiq; quotieſcumque aliquoties pro noui Principis Alenſonij ſalute biberet, antiquumque eiuraret, toties campana è ligno facta, habensque linguam ligneam, quæ in menſe capite pendeat, pulſabatur: in quod alij ludebant, ea quæ agerent, non plus roboris viriumque habitura, quàm campana illa lignea haberet firmitatis ac ſonitus. Exinde omnes qui munia publica à Rege obtinuerant, allatis eius Diplomatiſ, vt diſcinderentur, tradere cogebantur, nouaque à Fœderatis Ordinibus recipere: quod haud

Ordines in Frifia Monickenzijl expugnât.

Ediçtum Ordinum quod Rex exciderit iure ſuarum Prouinciarum.

Quid ad illud reſponderint, qui Regi ſtudebant.

Historiola lepida.

haud pauci fecere; multi tamen quoque feruatis Regiis, ad conciliatas Regi Prouincias aut ad castra Parmensis se contulere. Pridie Kal. Augusti Rijnefeldius Oldenzalâ, vbi præerat, Ghoram profectus, cum præfidiarij pro maxima parte prædatum exiissent, facillè oppidulum occupauerat, acceptisque nouis copiis, à Dauentriensibus antea munitum, multò etiam munitius reddit. Quo illi audito, cum iusta ciuium manu, aliquotque militibus eò profecti, Regios obsident. Multum enim vbi suæ nocebant, quòd ad portas vsque Dauentrienses excurrètes omnia in prædam verterent. Obsessus igitur Rynefeldius trium dierum à Præfectis ac militibus exeundi facultatem petens, leuaturum se obsidionem pollicetur; noctèque cum paucis emissus, ad Martinum Schenckium ac alios Regionum equitum Præfectos venit: numerat singulis equitibus dalerum, Præfectis prædæ partem promittens, vt secum eant, ac Dauentrienses Ghorâ pellant; expectare enim se Oldenzalâ circa vesperam alios pedites. Re obtenta, venientibusque peditibus, Ghoram simul proficiscuntur. Munierant se Dauentrienses, vt opprimi ab equite non possent. Obsessi igitur sunt obsessores: qui quia com meatum tantum habebant, quantus indies Dauentriâ adferebatur; tertio die deditioem facere coacti sunt. Capti Consules ac multi primarij ciues, virique aliquot Nobiles, qui postea magno libertatem redemere. Rijnefeldius equitibus gratias actis, ac iusto Ghoræ relicto præsidio, Oldenzalam est reuersus. Hac ætate Brabantini rationem quamdam Buscumducis inuadendi instituerant, præcipuo auctore ac directore Ioanne Iunio Consule Antuerpiensi: sed rumores ante tempus emanantes, & maximè, vt volunt, equitum mora, huic negotio obstiterant. Non tamen frustra omnino iter ingressi sunt. Nam ciuem quemdam Eindouiuensem in via offendentes, statu oppiduli plenè cognito, Eindouiam petunt, & 9. Augusti subitò capiunt: nacti etiam Arcis Præfectum astu euocatum, mortem & atrociam multa minantur; denique præfidiarij Arcem dedunt. Strenuè aliquamdiu restiterunt aliquot peditum Regionum cohortes qui in vicino excubabant, & vna equitum turma, sed numero victi tandem cesserunt. Inde victores vltèriùs progressi, Helmontè occupât; sed Arce potiri nequeunt, etsi Hohenlous auxilio venisset: propugnacula tamen aliquot minora circa Buscumducis occuparunt. Ordinum militibus Campiniam relinquuntibus, quasi occursum Alensonio, ne ei à Parmensi impedimentum fieret, Hauteppennius & Mansfeldius Eindouiam rursus oppugnarunt, & tandem ineunte Octobri deditioem receperunt. Interea Franciscus Andegauorum & Alensonijs Dux, Regis Franciæ frater, iusto exercitu viginti quinque millium tum peditum tum equitum instructus, ordinariis Regni equitum turmis grauis armaturæ iunctis, rectà Cameracum, dudum

1581
Multi, re-
lictis Or-
dinibus, ad
Regem se
conferunt.
Rijnefel-
dius Ghorâ
pro Rege
occupat,
moxq; ob-
sidentur.

Obsessores,
ipsi obsessi
tertio die
se dedunt.

Confede-
rati frustra
insidiantur
Busco-
ducibus.

Occupant
tamen Ein-
douiam;
sed quam
nec Regij
recuperât.

Adest A-
lensonijs
ex Franciâ
cum exer-
citu 25.
millium.

1581

à Parmensi obsessum, variarumque rerum inopia pressum contendit, venitque in conspectum 16. Augusti. Eo die quidam Galli Nobiles iuniores obsessam urbem intrare conati sunt, violenta per agmina hostium impressione: verum fortuna etsi audentes parum iuante, Vicecomes Tourainius, & Comes Vantadoreus, & alij nonnulli capti sunt. Parmensis collectis omnibus suis copiis 17. Augusti ante ipsam urbem in acie stantem exercitum exhibuit sex horis continuis. Videbatur Gallos ab ingressu arcere atque prohibere velle: verum postquam Alenfonium ordinarij Regis Francici equitatus virtute simul armatum, numeroque superiorem vidit, inconsultum censens praelio decertare, praemissis tormentis & impedimentis Bouchainium versus, incensis quibus urbem presserat munitionibus, exercitum Valencenas versus duxit, & non longe ab vrbe castra collocavit. Ita Alenfonius Cameracum obsidione liberavit, com meatumque & alia necessaria inuexit: ipse 18. Augusti urbem eques ingressus summo cum triumpho excipitur. Hinc die vigesimo primum in templo D. Virginis, postea in Curia ciuitatis iuramentum praestitit, promisitque se ciuitatem & habitatores protecturum & gubernaturum ad normam veterum priuilegiorum, & post haec aureos argenteosque nummos in plebem spargi iussit. Post aliquot dies inde discedit, & castrum Cambresium obsidione cingit, ducentis viginti nouem vicibus tormentorum impetu verberat, & tandem sub initium Septembris Arcem deditione accipit: trecenti praesidarij liberi exeunt armati, funibus tamen bombardicis non accensis. Interea dum Alenfonius his locis militiae intentus haeret, Ordines Confederatorum & Orangius precibus instant, ut cum suo exercitu agmina hostium perrumpat, & in intimum Belgium veniat, quandoquidem paratas copias in Flandria habebat, quibus ei obuiam venirent, habebant praeterea in Brabantia Gardedum cum Gallica & Stuardum cum Scotica legione ad id paratos. Verum Dux praetendens quod hiems instaret, praecipuaque pars sui exercitus ex voluntariis & equitibus Galliae Regis aera merentibus constaret, Ordinum postulata non praestitit; sed voluntariis & equitibus illis in Franciam remissis, reliquas copias per Caletum Duynkerkam versus iter instituere iussit. Nec cessabat Mars in Frisia. Franciscus Verdugius Hispanus, sed apud Belgas ab adolescentia Regi militans, ductaque in uxorem filia notha Mansfeldij, tum facinoribus bellicis clarus, post mortem Rennebergij, ut diximus, Regis in Frisia copiis erat Praefectus: castra habebat in Northorn. Confederati exercitum suum quoque Duce Noritz Anglo quantum poterant contraxerant, iamque de summa rei decertandum decreuerant. Noritz 16. Septembris per Cataractam nouam vulgo *Nienziyl* in Regios ducit. Instruxerat Verdugius aciem, in cuius

medium

Liberat Alenfonius Cameracum, diu à Parmensi obsessum.

Potitur quoque castrum Cambresiano.

Nec tamen audeat per-rumpere castra Parmensis.

Verdugius Frisiae Gubernator post Rennebergij.

medium Rennebergicos, quorum ductor nunc erat Monceau, & Vicarius Rijnswouda, cum Frisiis sub Vicario Billij Taxio militantibus, constituerat, ex suis, qui Galli erant, alas confecit. Precibus ad Deum fuis, quas ob genuflexiones hostis subsannasse fertur, dato classico, Regij pugnae initium fecere: concurrunt primum equites, inde pedites: aliquamdiu velitarunt: sed cum acies essent iam coniunctae, acerrime dimicatum est. Confederati inferiores, equitibus pedem retrahentibus, & peditum ordinibus perturbatis, certatim fugerunt. Regij confestim tormenta eorum omnia interceperunt, inde hostes ad propugnaculum in Nienzijl insecuti, paucis elapsis, plerosque trucidarunt. Periere hac pugna (vt Meteren quoque fatetur) paene medietas peditum, equites plures, Praefecti quatuordecim, capti non pauciores, multa signa militaria ablata, & qui euaserant, plerique erant inermes: ex Regiis nemo alicuius nominis desideratus, solus Wolfgangus Prenger vulneratus fuit; ex Confederatis praeter occisos & captos, etiam Noritz ipse manum dextram glande traiecit ferebat, Comes Nassouius glandes aliquot thorace auerterat, tactus quidem, sed illaesus: Strategus quoque Nisbetus ense laesus in capite, vulnere immedicabili interiit. Parta hac insigni victoria, Verdugius propugnaculum in Nienzijl obsidione cinxit. Sed cum Confederati viderent, spe nullam esse illud armis defendendi, aggeribus perforatis agros inundarunt, ita vt Verdugius post tertiam hebdomadam obsidionem soluere compulsus sit. Eiusdem mensis Septembris die 7. Torquinus Tornacensium Praefectorum vnus cum quadringentis Anglis ac Wallonibus vrbe egressus ad oppidum, quod a D. Gisseno in Hannonia nomen habet, non longe Tornaco, Montibus, ac Valencenis distitum, sub solis occasum auxilio duarum nauium flumine intrat, occisisque qui resistebant, diripit. Cuius facti fama cum vndique peruolaret, Hannonij, coactis in vnum copiis direptores obsidet, ac erepto fluminis vsu diuersione aquae, collocatisque ad oppugnationem tormentis, de defensione Tornacenses desperantes, pacti milites, sine armis impedimentisque Tornacum reuerterentur, ac Torquinus captiuus maneret, perduto oppido, praeda ac armis Tornacum irrisi magno cum dedecore sunt reuersi. Kalendis Octobris Parmensis, sciens quantum interesset premendis Flandris, & suis Hannoniis, Artesiis, Duacensibus, Insulanis, eorumque agris defendendis, urbem potentissimam Tornacum subito obsidet, cum Princeps Espinoius oppidi Gubernator abesset. Moxque urbem viginti tribus tormentis maioribus horrendum in modum verberare, murosque labefactare, urbemque tentare incipit, sed multi insultus strenue ab obsessis sunt repulsi. Interea Orangius, Espinoius & Ordines Foederati omnibus modis subsidia equitum & peditum in urbem mittere studebant, sed frustra;

1581

Vtrinque magna in Frisia copia.

Cruentissima ad Nienzijl pugna, ubi Regij victores.

Perfossis tamen aggeribus Verdugius discedere cogitur.

Tornacenses oppidum S. Gisseni occupant; sed mox cum dedecore relinquuntur.

Obsidet Parmensis urbem potentissimam Tornacum.

1581

viribus enim longè minores Parmensis exercitum aggredi non audebāt. Itaque differre consultiſſimum putant, donec Alenſonij agmina Caletopar maris littora Duynkerkam veniant, & ſubſidio vnà cum aliis mitantur: ſed nec hoc ſucceſſit, Alenſonio Kalendis Nouembris, ſpe nuptiarum cum Regina, in Angliam profecto; vbi & hæſit vſque ad Kal. Februarij anni proximi. Quare tandem ſub finem Nouembris Preſtonus Scotus militum Tribunus operâ Eſpinoij excitus, Tornacenſibus conſolandis miſſus eſt. Is cum ducentis Scotis obſcura nocte Meningâ profectus, nō ſentientibus Regiis, parte caſtrorum, vbi nix erat altiſſima, Tornacum intrauit, ac quantum quiſque humeris valuerat, pulueris tormentarij intulit. Verùm poſt egregium hoc facinus, & horum in oppidum Tornacenſe ingreſſum, Tornacenſes animum proſus abiecerunt; poſtquam ſubſidiariorum illorum nonnulli ciuibus narrarant, ſe cum aliis fruſtrâ prope Duynkerkam fuiſſe, vt Alenſonio eiufque exercitui obuiam proficiſcerentur, & ſe exiſtimare eum cum ſuis nondum aduenturum. Huiuſmodi itaque rumore ſparſo, deſperare cœperunt Tornacenſes de auxilio Alenſonij, in quo ſpem collocarant, aurêſque faciliores Parmenſi præbuere, qui conditiones ſatis æquas eis obtulerat, quandoquidem ſuus exercitus multis quoque incoimmodis laborabat; hiems erat dura, cælum pluuium, & non pauci viri celebres in obſidione perierant, Dominus Glayonius iunior, Dominus Vaulzius, nuper à Rege Hispaniarum Buſquoi Comes creatus, Dominus Bourſius, qui, officio Ordinibus antè præſtito in occupanda arce Antuerpiana, poſteâ ab eis deſecerat, & alij aliquot Præfecti. Dominus Billius quoque vulneratus erat. Tandem itaque Tornacenſes 29. Nouembris cū Parmenſi tranſegerunt, cū 28. eiufdem, hoc eſt pridie, Antuerpiani ac Flandri pulſaſſent campanas, maiora tormenta exoneratent, ignes triumphales publicè excitatent, Orangij artibus tum Gandau agentis; qui famam ſparſerat, Alenſonium Ducem cum Eliſabetha Angliæ Regina ſponſalia 22. Nouembris celebraſſe, & Tornacenſes à Scotis, vi urbem intransibus, neceſſariarum rerum copia abundè recreatos. Leges deditiois hæ erant: Eſpinoij vxor cum omni familia & ſupellectile in tutum abito: præſidiarij ciues exteriq; cum armis ac vexillis diſcedunto; impedimenta nauibus pet Scaldim, aut terra pluauſtris auerſunt. Qui in vrbe manere cupient, dicto Regi nouo ſacramento, ſuſceptaque Religione Catholica, ac collatis mulctę nomine centum florenorum millibus, liberum eſto: qui manere nolint, tres meſes vendendis fortunis habento, aut alias curatoribus Catholicis ſua committuto. Eſtrellius Eſpinoij Legatus, Arce exceſſurus, pecuniam ſtipendij loco ſibi à ciuibus debitam prius recipito. Ita factum eſt, vt non ante 5. Decembris Regij plenè vrbe potirentur. In feruore huius turbulentiffimi

*Fruſtrâ
rogant Or-
dines Alen-
ſonium, vt
iunctis co-
piis Torna-
cum libe-
ret.*

*Scoti ducē-
ti Torna-
cū
perſtrūpunt.*

*Nomina
magis il-
luſtrium
Regionum,
qui ad
Tornacum
caſi aut
vulnerati.*

*Tranſigūt
Tornacen-
ſes cum
Parmenſi
hiſce legi-
bus.*

fimi anni Archidux Matthias, qui, vt diximus, dudum anno superiori Præfecturam Belgicam deposuerat, & hæcenus com meatum se dignum expectarat, demum 29. Octobris Antuerpiâ in Germaniam discessit, apparatus, quem anno superiori descripsimus. Nono Decembris Hauteppennius nocte Bredâ cum copiis profectus, Bergas ad Zomonam summo manè, cum maris recessisset æstus, peruenit; ac figuli cuiusdam paucorumque ciuium operâ per aquæ cataractam trecentos induxit viros. Sed præfidiarij Franci Anglique, re percepta, auxiliantibus ciuibus, antequam plures subsequi possent, clausa vi cataracta, Hauteppennium cum ceteris excludunt, initoque cum trecentis prælio ultra 60. interficiunt, nonnullos capiunt, reliqui mœnia transilientes, euaserunt; sicq; Hauteppennius re infecta Bredam reuertit. Procurasse ferebatur negotium Marchio Bergarum Dominus, Wauvvana arce eo tempore haud procul oppido se tenens, & nullius partis se ferens. Capti in oppido plures, duo tantum vitam amisere, figulus gladio, faber lignarius laqueo; corpora in quatuor partes secta coniurationis pependere loco. Decimoquinto Decembris Confœderatorum Concilium Levvardiæ cum Regis nomen vigore sui Edicti, de quo supra in Iulio egimus, omnes, etiam Consiliarios eiurare fecissent, Ralda Consiliarius magni nominis in ipso actu exspirauit; reuerentia, inquit Metranus, an metu Regis, incertum.

1582
Archidux
Matthias
demum
Antuerpia
in Germaniam
redit.

Hauteppennius
sustrâ sentat
Bergopso-
mam.

Consilia-
rius Frisia
eiuraturus
Regē sub-
iit exspirat.

Sub finem anni præsentis (vt etiam Externa aliqua attexamus) Kalendis Decembris Edmundus Campianus Societatis Iesu Sacerdos (cuius inter alia extat libellus, in quo decem rationibus Religionis Romanæ dogmata adstruit) pro eadem Religione Londini, nolens feminam agnoscere Ecclesiæ caput, martyrium subit. Eodem quoq; hoc anno Magnus Moscouiæ Dux, cum incredibilem Poloni in bello celeritatem & felicitatem videret, ne ad Nouogardiam, Moscouiamque, atque alia præcipua suæ ditionis oppida, exercitum duceret Polonus, de pace cum eo ineunda cogitare cœpit. Erat Polonus adhuc in obsidione Plescouiensi, media hieme, quod mirum sanè in illis frigidissimis locis videbatur. Misit ergo Dux internuntium ad Polonum, qui vt pacis cum eo faciendæ gratiæ Legatos Zapolsciam mitteret, quod propediem essent venturi sui, magno opere contendebat. Miserat & idem Dux litteras & Legatum ad Summum Pontificem Romanum, ab eo petens, vt arbitrum & intercessorem se interponeret: qui confestim ad Moscum & Poloniæ Regem Antonium Posseuinum Societatis Iesu Presbyterum misit; qui ad Christianam pacem vtrumque paternè hortaretur. Rex itaq; magnificam Legationem Zapolsciam mittit; vbi & pax tandem 15. Ianuarij anni sequentis composita est. Inter cetera, Polonus perpetuò Liuoniam obtineat. Hoc eodem anno, exeunte Octobri, in Hispaniis sumptum est supplicium

VARIA.

Campianus
in Anglia
martyr.

Polonus &
Moscouiæ
arbitro
constituit
Pontificis.

cium de Ioanne Castiliano, qui Regi Philippo erat à libellis Belgicis, quòd Orangio arcana Regis sæpius prodidisset.

1582

*Regij Ar-
cibus ali-
quot in
Frifia po-
suntur.*

Anno 1582. primo die Ianuarij Verdugius Frifia Prefectus munitiffimam arcem Weerderbroeck obsedit; vbi dum apparatus ad oppugnandum facit, qui in Arce erant, trepidantes noctu clam erumpunt, atque ita quarto post die Arcem vacuam obsidenti relinquunt. Idem & praesidarij Suanenburgij & Tervilt fecerunt. Verdugius his victoriis potitus, de obsidendo Lochemio oppidulo Comitatus Zutphanienfis cogitabat: sed non multo post Ordines Geldriae Duce Hegemanno Hardervvicano, Bronchorstium recuperare conati, illud arctiffime obsederunt, & per septem dies magna violentia oppugnarunt, cum hi qui in praesidio erant Regij fortiffime sese defendentes, hostem à mœnibus reiecerunt. Qua in pugna ipse quoque Hegemannus in pectore fauciatus, Zutphaniam ductus paulo post obiit. Confestim etiam Martinus Schenckius ad oppidulum suas copias mouens, obsessis nouo milite & comitatu succurrit, atque Ordinum milites, multis caesis captisque, profligauit. Idibus Ianuarij vbiq; rusticis, quod dudum per supplices orant libellos, permittitur, contra militares extorsiones arma induant, seque defendant. Octauo Februarij Alenfonius ex Anglia soluens, Vlissingam Zelandiae 10. eiusdem circiter quintam horam pomeridianam appulit, comitatus praeter Gallicos suos Proceres, etiam Licestriae Duce, aliisque Nobilibus Anglis, ac mediocribus peditum equitumque copiis. Processerant ei mari obuiam Orangius & Espinoius cum Ordinum Legatis ad duo millia, salutaueruntque se mutuo ingenti tormentorum, tympanorum, ac tubarum reboatu. Vlissingae, Middelburgi, ac quocumque venere, incredibili splendore ac sumptu fuere excepti. Decimo octauo eiusdem Februarij summo mane Armudâ vela dantes, in Lilloo pernoctarunt, & postri die, 19. eiusdem Antuerpianam peruenere; descendentesque ad locum *à Kiel* dictum, ab omnibus Orangianorum Ordinum Legatis Alenfonius receptus, in conditiones Burdegali conceptas solemniter iurauit in theatro magnifico ad hoc erecto, sicque solemnibus ceremoniis vestitu Ducali indutus, à ciuium legionibus per portam Cæsaream, & spatiosiores deinde urbis plateas, splendidissimis arcuum triumphalium & aliorum pegmatum apparatus instructas, denique ad Abbatiam D. Michaëlis, vbi ei erat parata aula, perductus est. Inter eundem hinc inde aurea argenteaque moneta spargebatur, quae ab vno latere Alenfonij habebat effigie, ab altero Solem aërem nubilum purgantem, cum subscriptione; **FOVET ET DISCVTIT**. Inter alia, in Arcu ad portam Cæsaream, quae & diui Georgij, hi erant versus inscripti:

*Rusticis
vbiq; per-
mittitur,
ut contra
extorsiones
militum
arma in-
duant.*

*Alenfonius
ex Anglia
in Zelan-
diâ venit.*

*Antuerpia
inaugura-
tur Alen-
fonius Dux
Brabantia.*

Abstulit ut Regni Dominus moderamina Sauli,

Prae-

*Præfeditque suo Regem Dauida popollo ;
Sic modò depulsis patriâ Regnoque tyrannis,
Dux generose, tuo voluit nos Marte tueri.*

1582
Versus fz-
tidici, sed
contrario
euentu.

Ita hi versus : sed quàm infelici omine, docebit sequens variis locis nar-
ratio. Mox post inaugurationem instabant apud nouum Ducem Ca-
tholici pro abrogando decreto contra exercitia Religionis suæ superiori
anno promulgata: obnitebatur fortiter Caluiniani, dicentes, Ducē regere
vrbem debere, eo statu, quo eam reperisset. Catholici contrà allegabant,
id fieri debere potiùs ad illam formam in qua vrbs fuisset, cum Burdiga-
lis in Francia cum eo transigeretur. Tandem 15. Martij Edictum pro-
mulgatur, in quo ista inter cetera : Quandoquidem templum diui Mi-
chaëlis suæ Celsitudini, & quibus sua Cels. concredit, ad Romanæ Reli-
gionis exercitium, patefactum est; idcirco Prætor, Consules & Magistra-
tus vrbs Antuerpiensis turbas ac tumultus auertere, & ciues in pace cõ-
seruare cupientes, decernunt, vt qui exercitium Romanæ Religionis se-
ctari volent, priùs Regem Hispaniarum cum omnibus suis abnegent, &
respectiuè fidelitatem iurent suæ Celsitudini, ac ciuitati Antuerpiensi in
manibus Commissariorum ad hoc in dicti templi D. Michaëlis porti-
cibus ordinandorum, neque antequam id præstiterint templum ingre-
diantur, sub pœna præcedentibus Constitutionibus constituta. Ita Edi-
ctum. Sed plures Missa carere aliquamdiu quàm iuramentum illud præ-
stare voluerunt. Nihilominus paulatim, cum obseruari non ita strictè
se viderent (neque enim poterant in tanto numero) confidenter passim
omnes accurrebant, ita vt sæpè Ecclesia eos non caperet. Quare 11. Apri-
lis sub pœna ducentorum florenorum iterum Edictum illud renouatur;
ac tandem 13. Iunij inhabitatores ad vnum omnes coram sui Vici Ma-
gistro citantur, vt sub exilij pœna iusurandum illud intra tres dies præ-
stent. Decimoseptimo Martij Regij haud procul Ipris ad deditionem
cogunt munitionem * Douxlieu Insulans infestissimam: præfidiarij
plerique, omnibus relictis, in tutum abire permisi sunt, sed transfu-
gæ reperti Insulis strangulati sunt. Decimooctauo Martij, qui dies na-
talis erat Alensonio, magni apparatus Antuerpiæ fiebant ad exhibendos
pomeridiano tempore ludos militares, & id genus alia. Apparabatur &
cœna opipara, ad quam Orangius & alij erant vocati. Prandeat Oran-
gius in aula sua eo loco vbi Arx fuerat. Sub prandium aulam intrauerat
quidam adolescens nomine Ioannes Iaurengius, in Bilbao Cantabriæ
oppido natus, iam verò in familiam Gasparis Anastri Cantabri, antè præ-
diuitis Mercatoris, nunc fatiscientis, adscitus. Pransus erat Orangius; ac-
cessit adolescens, & libellum offert supplicem: quo acceptando & expli-
cando dum occupatur Orangius, Ioannes expeditè sclopetum paruum

Permissum
Catholicis
Religionis
exercitiũ,
sed ut priùs
Regẽ eiu-
rent.

Quin om-
nes sub pœ-
na exilij,
eiurato Re-
ge, Alensio-
nio iurare
coguntur.

* Soereste-
de

Ludi solẽ-
nes Natali
Alensoni
Antuerpia
decreti.

Orangius
eodem die
sclopeto ca-
pit traieci-
tur.

in

1582

in faciem eius explodit: globulus sub mento intrans caput traicit, & sub dextra aure rursus exiuit, utrâque maxillâ perforatâ, dente vno aut altero labefactato, linguâ tamen intactâ. Collabascens medium corripit Holachius Comes. Et dum adolescens manu sanguinolenta (præ nimio enim iniecto puluere crepans sclopetus pollicem illi abripuerat) pugionem euaginatam in cor adigere conatur, ab adstante satellite bipenni transfoditur. Mox alij accurrentes multis eum vulneribus confosum interfecerunt. Magna erat in vrbe trepidatio. Quidam Alenfonium infimulabant, & Bartholomæana festa Parisiensia repetebant, quò Alenfonius, sublato Orangio, totius Beglicæ imperio plenius potiretur. Cadauer adolescentis ex aula tractum lauatur, & à sanguine mûdatum ex pegmate suspenditur, si quis fortè eum viuum cognouisset. Agnitus mox est; & ex qua familia prodiisset, ad Proceres delatum. Confestim ad ædes Anastri cursitatum, tota familia capta; tortus capsularius Antonius Venerus; captus deinde & Antonius Timmermanus Religiosus Dominicanus, qui Iauregnij confessionem excepisse dicebatur. Quæ dum fiunt, portæ clausæ detinebantur. Alenfonius interim & Franci à furenti populo ad necem quærebantur, arma ipsis tamquam suspectis adempta; adeoque tumultuatum est, vt Alenfonius præ nimia trepidatione fleuisse dicatur, & opem Orangij implorasse. Qui confestim, etsi propter obligatum vulnus loqui non posset, ad Chiliarchas vrbis litteras dedit, quibus nec Alenfonium nec suos facinoris conscios testabatur. Seruate, inquit, optimum Principem, Principem inquam vestrum: & si hinc migrauero, ne alium vobis quærite. Quod Orangij testimonium tantum apud populum valuit, vt de Alenfonio omnis concepta suspicio euanuerit: qui postea quotidie Orangium inuisit, donec is 11. Maij iterum in publicum sanus prodiit. De Antonio Venero capsulario Anastri & dicto Timmermanno Dominicano sumptum supplicium: capite plexi, & in quatuor partes secti, vnâ cum cadauere Iauregnij diuersis locis è turribus portisq; pependerunt. Vigesimo septimo Martij Verdugius in Frisia insignem prope Keppel Geldriæ Arcem de Ordinum militibus Anglis victoriam reportauit. Primo Aprilis Galli aliquot proditione Lensium Artesiæ oppidum occuparant: quod Parmensis coronâ (ne quis elaberetur) mox cinxit, ipsosq; Gallos post paucos dies ad deditionem coëgit; qui relicta omni præda, ad suos abire permisi sunt. Eodem quoq; tempore Alenfoniani, plicatiles scalas secum ferentes, Namurcensem ciuitatem atque Arcem 3. eiusdem Aprilis clam inuadere tentarunt. Barlaymontius vrbis Præfectus aberat. Sed visis hostium copiis insidiæ detectæ sunt; strepitûque in vrbe concitato, Galli relictis curribus, scalis, ceterisq; impedimentis, fugam adornarunt. Insecuti Regij plures ex iis cepe-

*Multis
vulneribus
auctor fa-
cinoris oc-
ciditur.*

*Alenfonius
velut con-
scius accu-
satus ab
Orangio
excusatur.*

*Conscij duo
capite ple-
xi. Et in
4 partes
secti.*

*Lensium
Artesiæ à
Fœderatis
captû mox
à Regiis
recupera-
tur.*

ceperunt. Quarto Aprilis Geldriæ vr̄bis Præfectus Heluetius Marti-
 num Schenckium, virum licet iuuenem, tamen militarem & hostium
 terriculamentum, in Santhenſi Cliuiæ oppido libero & neutri parti ad-
 dicto, 150. equitibus ſtipatus cepit, & Geldriam captiuum abduxit. De-
 fenderat ſe aliquamdiu ſtrenuè Schenckius, ſperans ciues & Magiſtra-
 tum non admiſſuros, vt in ciuitate libera quis ab externo caperetur. Sed
 cùm eos conuiuere vidiffet, ſeſe dedit, id ſibi moleſtum non fore dicēs,
 ſi in campo vel pugna & non in ciuitate libera, vbi ſe tutum merito puta-
 bat, captus fuiſſet. Detentus in cuſtodia biennium & ampliùs fuit. Iam
 Arteſij & Hannonēs animaduertentes, ſe tam à Francis quàm patriotiſ
 peti, à Ianuario præterito conſenſerant copias ſubſidiarias Hiſpanorum
 & Italorū in Belgium redire: iam quæ aliquæ aduenerant, cùm 8. Apri-
 lis Parmenſis ſimulauit ſe Menenās munitionem Flandriæ Regiis infe-
 ſtam obſidere & oppugnare velle. Is cùm eò exercitum duceret, Aude-
 nardēſes tria præſidiariorum ſigna, ſiue ad defendendam hanc muni-
 tionem, ſiue ad aliam expeditionem periclitandam emiſerant. Itaq; Par-
 menſis tria iam tantum reliqua in vr̄be ſigna eſſe ſciens, ſumma celeri-
 tate à Menenīs exercitum ad mœnia Audenardēſia ducit, vr̄bem quæ ita
 cingit, vt non facilè ſubſidium illuc mitti poſſit; & vt tutiorem obſidio-
 nem moliretur, Gaueram arcem medio itinere ſitam vi expugnat. Inde
 maiora tormenta ad vr̄bem concutiendam trahi, & omnia ad expugna-
 tionem neceſſaria iubet comportari. Non deſunt ſibi interim Alenſo-
 niani; collectis vndique præſidiis, Fumaio & Templo Mechlinienſium
 atque Bruxellenſium Præfectis ductoribus, Aloſtum oppidum Flandriæ
 in Brabantia finibus 23. Aprilis occupant. Quindecim ante dies Regij
 magnam in oppidum annonam comportarant, multa circumiacen-
 tium Catholicorum bona huc erāt aduecta, & quadraginta penè Eccle-
 ſiaſtici viri ex vicinis locis confluerant. De clade huius oppidi ſic Me-
 tranus: Cæſi tam præſidarij quàm ciues circiter ducenti, inter quos ſe-
 ptemdecim Sacerdotes, qui prope primarium templum trucidati fue-
 runt; ex Alenſonianiſ deſiderati circiter 25. capti Gubernator vr̄bis Mou-
 cronius & alij, inter ceteros etiam Abbas Ninouenſis, qui ſe duoſque
 ſuos Monachos quatuor florenorum millibus deinde redemit. Eam in-
 famiam vt Regij pro parte abſtergerent, proxima nocte arcem Gaesbe-
 kanam interceperunt: mentiti enim ſe Aloſtanos eſſe præſidiarios, & ca-
 ptæ vr̄bis prædam in Arcem velle conuehere, recepti alios expulerunt, &
 Arcem in ſuam poteſtatem redegerunt. Poſtridie Kalend. Maij Oran-
 gius à vulnere ſanus primùm in publicum prodiit, cùm triduo poſt eius
 vxor dicta Carolotta Borbonia Antuerpiæ obiit. Circa medium Maij
 Parmenſis Audenardam oppugnare totis viribus, eiufque mœnia con-

1582

*Schenckii
 ex Santhiis
 Cliuia op-
 pido capti-
 uum Gen-
 ſij abdu-
 cunt.*

*Itali &
 Hiſpani in
 Belgium
 redire per-
 miſſi.*

*Parmenſis
 obſidet
 Audenar-
 dam.*

*Alia parte
 Fœderati
 Aloſtum
 capiunt
 magna ca-
 de edita.*

*Potiuntur
 Regij arce
 Gaesbeka-
 na.*

1582
Audenar-
denfes ma-
gna vi op-
pugnatur.

uellerè incipit. Stratis ruinis, fascibus & virgultis fossas oppleuerunt, pontesque Hispani strauerunt: primoque impetu munitissimum occuparunt propugnaculum. Gandenses quidem obsessis opem ferre voluerunt, sed ab Epirotis equitibus (Albanefos vocant) cæsi sunt & fugati: tamen Parmensis ante 5. Iulij, vt dicemus, Audenarda non est potitus. Interea dum Parmensis Audenardam obsidet, Alenfoniani, cum hostem castris expellere non possent, diuersas vrbes inuadere machinati erant, Rochepotius Corracum, Antuerpienses Arschothum, sed frustra. Borchius interim vrbis Audenardensis Præfectus, nihil quod ad defensionem pertinebat, omittit; quin aquam fluminis interlabentis in agros emittit, & circumquaque campos ex parte stagnare facit, ita vt Gandauenfes exiguis scaphis nonnumquam ad obsessos delati, ipsis animos adderent. Tandem cuniculis ad portam actis, iisque apertis, Parmensis porta potitus est. Et ne quis Belgarum ob Alenfonio præstitum iuramentum desperaret, quasi gratiæ nullus apud Regem relictus esset locus, publicè promulgari iubet, Regem illud iusiurandum tamquam vi extortum libenter ignoscere, modò deinceps fideles se præstare polliceantur. Denique Audenardenses diuturnæ obsidionis pertæsi, cum nulla ipsis subsidia mitterentur, 5. Iulij iisdem conditionibus quibus antea Tornacenses, in potestatem Regis concesserunt. Decimoquarto Iulij Alenfonius Antuerpiam in Zelandiam profectus, paulò post Slusas, indeque Brugas contendit: ac post multas variâsque Ordinum disputationes, Concilium Arcanum, mutatis personis, fuit restitutum; Aldegondio, sine Præsidis nomine, sigilli maioris Custode constituto. Insigni ac magnifica pompa Alenfonius Brugis fuit receptus, vrbe passim festos dies agente; sed cessantibus nonnihil conuiujs, Amurathes Egmondus captus, adhibitis custodibus, in hospitio suo detinetur: capti ante eum Salsedus Hispanus & Franciscus Basta Italus; tortique, eum accusasse dicebantur, quasi simul cum iis Alenfonium & Orangium veneno tollere Parmensi addidisset. Basta seipsum in vinculis interemit, Egmondus Slusam missus est, Salsedus Parisios, vbi tandem quatuor equis discerptus fuit. Interea Regij ferè Ipras astu occupauerant. Sed negotio non succedente, Honfocotam, Poperingam ac Steenvoordam spoliantes discedunt. Fine Iulij Bruxellæ præsidarij ob non soluta stipendia in seditionem versi, Præfectos & aliquot è Magistratu capiunt: quod ciues indignè ferentes, magno numero raptis armis forum maius occupant. Quo præsidarij intellecto, ira feruidi ad forum tendunt; commissumque fuisset crudele prælium magno vrbis cum periculo, nisi reperta stipendij parte, viri probi precando & ciues & milites placassent. Secundo Augusti Regij hac ratione Liram Brabantia oppidulum munitissimum, tribus tantum mil-

Frustrâ
Gandenfes
iis succur-
rere nitun-
tur.

Tandem se
dedit Au-
denarda
iisdem le-
gibus qui-
bus Tor-
nacum.

Egmondus,
aliq̃ duo
proditiõnis
accusati.

liari-

liaribus Antuerpiâ, & totidem Mechliniâ distans, occupant. Præerat oppido Ordinum fœderatorum nomine Heetfeldius, præsidio aliquot cohortium Scoticarum: cuius vnus Præfectus, nomine Semple, quòd frustra diu stipendia debita postulasset, Regi idcirco potius cum suis seruire desiderans, ipsis Kalendis Augusti sub Solis occasum ab Heetfeldio cum cohorte emissus fuerat, quòd certam opimamque prædam è Regiis paraturum se assereret. Sub Solis ortum reuertens cum aliquot plaustris, multisque simulatis captiuis portam aperiri petit, fingens prætereà hostem instare suis vestigiis; negat tam summo manè se facturum Heetfeldius. Sed Scoti nonnulli qui Liræ remanserant, etsi, vt ferebatur, proditionis ignari, claues extorquentes, portam aperiunt, ac Sempleum cum omni comitatu intromittunt. Erant autem ij pedites equitesque Louanio euocati: qui post exigui temporis pugnam oppidum Regij iuris faciunt: maior enim pars Scotorum Sempleo se iungebat. Lira direpta est, ciuesque ad libertatis redemptionem compulsi. Heetfeldius cum paucis per fossas elapsus Antuerpiam venit. Antuerpiani mox D. Bernardi Monasterium demoliuntur, ne fortè, vt dicebant, hostis eo etiam potiatur: insuper in ipsa vrbe turmas aliquot equitum instruunt. Intereà Alenfonius exercitum è Francis conflatum, ducibus Comite Rochepotio ac Lauallio, in Flandria littorali habens, ægrè tandem impetrarat, vt Duynkerkani, Dixmudenses, Furnenses, ac Winoxbergij præsidia admitterent: cùm reliquus exercitus ad fossas Winoxbergæ sederet, Parmensis eos inuisens 3. Augusti ad pugnam prouocabat. Erant etiam auctæ Francorum copiarum cohortibus aliquot Scotorum ac Angloꝝ, quas Orangius miserat. Sed nec his aucti in æquum prodire locum consultum putabant. Quare leuibus tantum præliis certatum fuit, deteriori pro maiori parte Francorum fortuna, etsi Regij ex oppido maioribus tormentis infestarentur. Postridie summo manè Franci motis Winoxbergâ castris, Brugas versus tendunt. Habebat Rochepotius circiter nouem millia peditum, ac duo millia equitum; quibus paulò antè accesserant quingenti equites Germani. Hi cùm nonnihil refecti essent, Alenfonius ad castra venit, & cum vniuersis copiis Gandauum versus mouet. Intrauit Alenfonius Gandauum 20. Augusti, Regia exceptus magnificentia: nullis enim paritum fuit sumptibus eius honorandi causa. Vigesimo tertio eiusdem, dicto hinc inde sacramento, in foro Veneris nūcupato, in Flandriæ Comitem inauguratus fuit, omnibus obseruatis cærimoniis consuetis. Aderāt enim quatuor, vt vocant, Flandriæ Membra: priuilegia fuere lecta, eorum obseruatio iureiurando confirmata, deinde aurea argenteaque moneta in populum sparsa, nexique carceribus liberati. Sed ecce dum bellos agunt Gandenses homunculos, Parmensis cum exercitu nocte dieque iter fa-

1582.
Stratagemma, quo Lira in potestatem Regiorum venit.

Potuntur scilicet Lira operâ Scotorum.

D. Bernardi Abbatiæ Antuerpiani demoliuntur.

Pugnans Regij & Alenfoniani ad VVinoxbergâ.

Inauguratur Alenfonius Gandauum.

1582

*Pugnatur
circa Ga-
ueram, de-
teriori A-
lenfoniorū
conditiōe.*

*Alenfo-
nius per
Tenera-
mondam
Antuerpiā
cedit.*

*Verdugius
Lochemū
diu obsi-
det.*

*Holackius
subuentu-
rus Loche-
mio cladē
accipit.*

*Ingentia
virisque
veniunt
auxilia.*

ciebat, vt inopinato aduentu Francorum copias circa Gaueram sedentes opprimeret. Sed ab exploratoribus admonitos, instructis aciebus Gandauum versus iter facere reperit. Inuadit postremos, variisq; locis Martem ciens, prælia ab aurora ad quartam vsque pomeridianam horam 28. Augusti protrahit, deteriore semper Francorum conditione, donec ad fossas Gandenses delati, maiorum tormentorum ingentibus globis, quibus vrbs abundat, Regij fuissent repulsi. Cecidere è Regiis circiter ducenti, è Francis supra octingentos, Alenfonio & Orangio pugnam de vallo spectantibus. Metranus pauciores Francos cæsos vult, sed sibi non satis constat, dum dicit Parmensem plura potuisse, si maiorem adhibuisset diligentiam; & nihilominus fatetur, cum sub ipsis mœnibus duas & amplius horas mansisse in procinctu, noua semper prælia tentantem. Vltimo Augusti Alenfonius, Gandauo Governatore relicto Espinoij Principe, Antuerpiam contendit, iterque Teneramondam faciens, cum hinc triduo suos recreasset, iusto relicto in oppido præsidio, Antuerpiam 2. Septembris vnà cum Orangio ingreditur. Secuta est Gandauo maior exercitus pars, ceteris variis locis in præsidia distributis. Hos circum Antuerpiam Dambruggæ ac Burgerhouti castrametari voluit. Duos amplius menses Verdugius Lochemum, exiguum sed munitum Comitatus Zutphanicæ oppidum, obsidione presserat. Sed fortissimè resistentibus præsidariis parum profecerat, nisi quòd pulueris bellici & commeatus inopia laborare inciperent. Qua de re Orangius certior factus, Holackium & Nienortium iusto peditum equitumque exercitu ac rerum necessariatū copia instructos Lochemum miserat. Verdugius, suis in proximum collem subductis, timorè simulans, proficiscendi Orangianis ad oppidum facultatem dare videbatur. Quod Holackius existimans, nec satis ex arte posteriori prouidens aciei, cum collis radices pars copiarum præterisset, omnibus copiis Verdugius postremos inuadens, ac primos terrore replens, omnes in fugam agit. Holackius ægrè elapsus omnia perdidit impedimenta ac commeatum, capti plures Præfecti, cæsi milites supra mille; tres filij Sherenbergij cum aliis aliquot Nobilibus Geldris in obsessam ciuitatem, reliqui Dauentriam confugerunt. Exinde ad oppidi obsidionem redit Verdugius. Alenfonius his intellectis, statim eò mittit decem equitum turmas, partim Francos partim Anglos, ex iis qui circum Antuerpiam agebant, addit bis mille quingentos Gascones pedites, Duce Amora, recenter mari aduectos, cum Noritij, Stuardij ac Folkij Anglorum Scotorumque cohortibus. Miserat & paulò antè Parmensis Verdugio noua auxilia, Duce Carolo Mansfeldio, Petri Ernesti filio, ac Hautepennio, cesseratque Verdugius Mansfeldio summam exercitus Præfecturam. Sed is, adueniente hoste, quasi vt Verdugio vicinior esset, statio-

statione relicta, flumen transit. Holackius igitur eodem quo exierat Mansfeldius loco castra molitur. Dimicatur strenuè prope propugnaculum quoddam à latere oppidi, multi vtrimque cæduntur. Holackius inter duo Regionum propugnacula extruit aliud, cuius defensione pontem facit, per quem commodè in urbem miles ingredi cœpit; construit deinde & aliud ad pontis munitionem. Proinde Mansfeldius & alij oppidum iam satis de necessariis posse prouideri cernentes, metuentesq; ne à tergo ab hostibus cingantur, castra amouere statuunt, aciem disponunt, & ab obsidione 23. Septembris recedunt, propugnaculaque omnia deserunt. Verdugius Grollam, Mansfeldius & Hauteppennius in Brabantiam proficiscuntur. Periit hac obsidione inter ceteros Dominus Anholtius Philippo Regi addictissimus, dum excubias lustrat, globo è mœnibus ictus. Initio Octobris tumultuatum est Viluordiæ, vbi viginti & octo Francorum cohortes in præsidio erant. Hi enim publicè Catholica vten-tes Religione, fecere vt iis se ciues iungerent. Quod cum Calviniani proclamatores prohibere ciuibus conarentur, oppido ab iis pulsî, Bruxellam commigrarunt. Eodem ferè tempore Alenfoniani deditione occuparunt arces Gaesbecanam, Roeseam, ac Eeckhouiam; in Geldria quoque recuperarunt Ordines Bronchorstium ac Keppelium. Interea Antuerpiæ congregati Fœderati Ordines inter se conuenire non poterant de noui Principis aulico statu, multò minùs de Concilio Statuum, nec non Secreto, & Ærarij, ac Mechliniano seu Parlamento constituendis. Vnaqueque enim Prouincia suo in Concilio lites sine prouocatione terminari volebat, Principisq; Fiscum annuosq; redditus à se curari, ac proinde tot non esse opus dicentes Conciliorum sumptibus. Tandem Alenfonius Ordinum Legatos Antuerpiæ his verbis inter cetera fertur allocutus: Scio me à vobis in Principem lectum inauguratumque, non vt pro animi libidine imperarem, sed libertatem, priuilegia, immunitatesq; Belgarum conseruarem: gratias debeo & habeo, relaturus etiam si velitis. Neque enim huc veni vt nolentes cogerem, sed volentes petetesq; Petetis autem, si secundum cõditionum Burdigalensium leges, primum omnium promissam auri argentiq; summam in peditum equitumq; auxilia exhibueritis. In vos viri prudentes descendite, & istud non præstitum ingenuè fatebimini. Examine ceteras leges, & inuenietis vos tutores, nos pupillos; vos legum latores, nos circumscriptos earum executores. Tanta igitur præditi potestate, quare non in vnum sentitis? publica priuatis præponitis? bello necessaria flagranti sollicitudine curatis? Non enim nobis res est, neq; bellum suscepimus cum imbecillo aut imbelli regulo, sed cum potentissimo ac opulentissimo non solum Europæ, sed terrarum orbis Hispanico imperio; quod etsi bis, ter, quaterve clade

Soluunt tandem Regij seu reliquunt obsidionem Lochermissem.

Catholici Viluordia operâ Francorum pelunt Calvinianos concionatores.

Non conueniunt Fœderati de constituenda Noui Principatus forma.

Orationis Alenfonij ad Ordines quædam.

Queritur, scilicet Ordines tuos, se pupillum

1582

affectum, resurgere, ac acriùs sæuiusq̃uam antea hostes inuadere potest, solétque. Silente Franco, cùm Legati Ordinum parumper patria lingua collocuti essent, simul omnes in pedes surgentes, ceteris petentibus Consul Antuerpianus Iunius respondit, in optimam se partem accipere monitionem, experturámque suam Celsitudinem post paucos dies non verbis, sed re sequi Ordines consilium velle. Itaque post octo dies eius Quæstori numerant ducenta aureorum liliorum millia. Vigesimo quinto Octobris Templius Bruxellensis Gubernator Louanium occupare sperans, eduçta Bruxellensium, Mechliniensiu, ac Viluordiensium præsidiorum parte maxima, intempesta nocte Louanium contendit. Sed Louanienses paulò antè à Catholicis clàm præmoniti, ad repellendum Templium parata habebant remedia. Et quidem appositis ante solis ortum, vbi fossæ aquam non habent, ad mœnia scalis, aliquot transcendebant, sed qui statim cæsi aut capti, Anglos & Francos, ne idem tentarent, terruere. Quare relicta in fossis machinarum maxima parte, ad sua quisque præsidia rediere. Eodem mense Octobri cùm Galli ex Cameraco Clusam inter Cameracum & Duacum sitam munire cœpissêt, Parmensis tormetorum bellicorum vi eos ad deditiorem coëgit. Castrum quoque Cambresium similiter deditur, cum armis exeuntibus ducentis præsidariis. Hinc Kalendis Nouembris Ninouam Flandriæ Parmensis adortus est, vt Bruxellenses paulatim premeret, eamq̃ue etsi hoc tempore vno tantum loco oppugnabilem, actis cuniculis, ac tormentorum violentia murorum parte deieçta, eò redegit, vt quadringenti circiter Franci præsidarij de defensione desperantes, 14. eiusdè Nouembris deditiorem facerent. Paulò post quoq; arcem Likerkanam & Bochoutiam in potestatem redegit, præsidariis sine armis exeuntibus. Munitionem Londerfelliâ vi expugnauit, nec non arcem Gaesbecanâ Septembri præcedenti Regiis ereptam recuperauit. Decimoseptimo Nouembris Verdugius in Transfulania Steenwijckam, ob quam bis acriter certatum fuerat, vt superioribus annis narrauimus, astu militari capit, operâ cuiusdam rustici, qui vadum quoddam in oppidi fossa esse nuntiauit, quod eo tempore, quo alueus profundior fodiebatur, relictum fuerat, idq̃ue rusticus hic obseruarat. Et quamuis aquis vadum illud esset tectum, tamen præeunte rustico milites Verdugij illud tranant, admotisq̃ue scalis muros conscendunt, & occisis excubitoribus sociis portam aperiunt. Ita Verdugius oppido potitus est, vbi præsidarij plus minùs trecenti cæsi, ciues pecunia multati. Iam Parmensis, occupatis vicinis, quæ diximus, locis, Bruxellam à longè premebat; verùm quia vrbs commeatu aliisq; rebus necessariis, & duobus Anglorum & Gallorum millibus, quatuorq; equitum turmis, præter vetus præsidium munita erat, parum profecit. Itaque

*Numerant
Ordines
Alensio
ducenta
aureorum
millia.*

*Templius
frustra
Louanium
tenet.*

*Parmensis
Ninouam
capit, &
castella
aliquot vi-
cina.*

*Verdugius
Steenwij-
ckam Regi
vindicat.*

*Parmensis
Bruxellam
à longè
premit, sed
paruo com-
modo.*

in Wasiam Flandriæ regionem opimam, tunc adhuc integram, partem exercitus in hiberna disponere tentat, sed Alenfonius per suos Francos itinera omnia præcluserat, & præripuerat: sicque Parmensis, deserta Bruxella, suis in varia præsidia distributis, ipse cum Aula Tornacum se contulit, expectaturus quid Alenfonius moliretur. Graui inopia hac hieme laborauit uterque exercitus, dilapsisque colonis, plerique pagi Brabantia & Flandriæ ad extremam erant vastitatem redacti. De ipsis etiam Alenfonianis, etsi opimam teneret Wasiam, & per Antuerpiam ex Hollandia & Zelandia omnia abundanter habere debuisse viderentur, hæc Metranus: Fuit, inquit, hac eadem hieme etiam in Alenfonij exercitu ingens egestas atque miseria, morbo epidemico grassante, & Gallos præcipuè infestante; quorum multi ob annonæ caritatem, & difficilem stipendij solutionem, inedia ac morbo perierunt, multi stipem alimentaque mendicarunt. Hæc ille. Decimotertio Decembris Antuerpiæ, omnibusque locis quæ Francum receperant, publicatum fuit, vt die mensis eiusdem decimoquinto ab omnibus celebraretur Festum Natiuitatis Iesu Christi, scribereturque is ab omnibus vigesimus quintus, semel sublatis decem diebus, vt annus ciuilis Astronomico deinceps (de quo mox plenius) perpetuò responderet; nullo tamen cum detrimento contractum, nec rerum conductarum. Siquidem hoc anno mense Octobri id vniuersis Christianis Gregorius XIII. Romanus Pontifex præceperat, nimirum vt Saluatoris Natalis, quem, attestantibus prisca Auctoribus, Brumale solstitium certo mysterio consecrarat, eodem quàm proximè reuocaretur. Eò enim erat deuentum mille quingentorum & octoginta à Christi Natiuitate annorum curriculo, vt Brumale solstitium non vigesimo quarto aut quinto Decembris incideret, sed decimo quarto aut quinto eiusdem mensis. Sanè Suetonius de Iulio Cæsare cap. 40. hæc inter cetera: Conuersus hinc ad ordinandum Reipublicæ statum Fastos correxit, iam pri-

dem vitio Pontificum per intercalandi licentiam adeò turbatos, vt neque messium feriæ æstati, neque vindemiarum Autumno competerent: annumque ad cursum Solis accommodauit, vt trecetorum sexaginta quinque dierum esset, & intercalario mense sublato, vnus dies quarto quoque anno intercalaretur. Hæc ille. Et quid? Si hæc eo tempore necessaria visa fuere, conseruandis falsorum deorum statis festis, an non operæpretium fuit curare, vt Saluatoris nostri nox Natalis quàm proximè ad locum suum reuocaretur? Ob hanc igitur causam, & alias quas hîc referre longum esset, correctio hæc Kalendarij hoc anno, præterquam à Catholicis omnibus, etiam ab Orangianis aliquot, Brabantis, Flandris, Hollandis recepta fuit; reliquis tantum auctoritati Pontificis tribuere nolentibus. Hac ætate Antonius Lusitanus, Anglorum Francorumque ope,

1582

Graui inopia hac hieme laborauit uterque exercitus.

Kalendarium Gregorianum Antuerpia alijsq; locis Alenfonianus recipitur.

Plenius de hac restitutione Kalendarij.

Restitutum Kalendarium, vt nox Natalis Christi quàm proximè respondeat Solstitio.

1582

collecta classe, mense Iulio mari se committit, fortunam quamcumque tentaturus. Præerat classi Legati nomine à Franco datus Italus Florentinus, Petrus Strozza, Hispaniæ Regi infensissimus. Fiunt tandè obuiam classi Hispanicæ, cui Marchio sanctæ Crucis præerat, dudum de eorum aduentu præmonitus. Pugnatur aliquamdiu acriter in maioribus tormentis. Demum iniectis harpagonibus, cominùs inter se cõgressæ naues maiores minoresque post duarum ferè horarum acerrimam pugnam superiores Hispani, 26. Iulij maiorem hostilium nauium partem capiunt, aliquot deprimunt, ceteræ fuga se seruauere; in quibus Antonius & Strozza ad insulam Terceram delati, subita inuasionem Insulam, & præcipuam munitionem eius obtinere, nec plenè victi sunt ante Iulium anni sequentis; de quo porrò tunc erit dicendi locus. De bello Colonienfi, quod hoc anno prima sua initia habuit, dicemus simul anno sequenti. Obiit hoc anno 12. Decembris Dux Albanus Vlissiponæ in Portugallia, maior septuagenario. Addo & hoc; sicut anno superiori Campianum, Scheruinum, & Briantum, ita & hoc Paynum constantes athletas sustulit è medio Anglicana persecutio.

Pugna naualis Antonij Lusitani cum Marchione & Crucis.

Moritur Dux Albanus.

1583

Anno 1583. malè habebat Alenfonium, tum quòd tam restrictam videret se apud Belgas obtinere auctoritatem, tum in primis, quòd non expedirentur bellorum sumptus promissi, suiq; Franci milites, vt diximus, extremè egerent. Itaque consilio suorum Nobilium domesticorum, maximè iuniorum (vt volunt) statuit vno eodemque tempore loca omnia, vbi Franci essent in præsidio, plenè suo subiugare imperio. Et quidem vt Antuerpiam, vbi Aulam habebat, perpetuam sibi faceret Regiam, primum loca aliquot vicina simul sibi subijcere parat, & mox initio Ianuarij Endouiam versus Boniuetum cum parte exercitus mittit: qui cuiusdam operâ, qui Endouiæ situm optimè nouerat, vrbeculam nocte inuadit 7. Ianuarij: cæsi circiter 50. Epirotæ equites, vulgò dicti Albanenses, reliqui præsidiarij qui in Arcem confugerant, breui quoq; deditiõne facere compulsi sunt. Paulò post etiam Helmonda, Horsta, & alia quædam vicina loca capiuntur. Instabat dies quo simul plura oppida (vt diximus, & mox plenius explicabimus) Antuerpiam, Brugas, Duynkerkâ, Dixmudam, Teneramundam, plenè sui iuris facere constituerat Alenfonius: erat autem is dies 17. Ianuarij. Itaque ad 15. Ianuarij ad suburbia Antuerpiana iusserat adesse ex hibernis suas copias, quatuor millia Heluetiorum, pluresque peditum & equitum Gallorum turmas, præter eos qui longo antè tempore ibidem loci manserant; multos prætereà Nobiles in vrbe & in suum Palatium ventitare, secretòq; arma parare mandarât, si quo astu aut vi, vt ferebatur, nocte portam Croneborgicam suo Palatio vicinam occupare, & sic reliquum militem in vrbe inducere possent.

Alenfonius parat pleniorẽ sibi parare auctoritatem.

Copias adesse iubet ad suburbia Antuerpiensia.

possent. Verùm cùm 16. Ianuarij sinister rumor de Francis in vrbe spargeretur, Petrus Aloftanus tunc temporis Antuerpiæ Consul id Alenfonio eodem vespere significans, rogat, vt ad ciuium securitatem & quietẽ liceat catenas platearum maturiùs tendere, & lucernas præ singulis foribus, vt in huiusmodi moris est, suspendere. Ægrè tulit Alenfonius ciues sibi à suis metuere; annuit tamen petitis. Sed postridie, hoc est 17. eiusdem Ianuarij, manè vocatis ad se Consulibus & Tribunis vrbis, adhibito etiam Orangio, multis verbis iterùm repetit, suspicionem huiusmodi immeritò & non sine magna sui iniuria ciues habere, itaque euellendam esse; ita vt sinistra ista suspicio magna ex parte euanescere videretur. Interim paulò post nuntiat Alenfonius, sumpto cibo, se velle extra urbem castra inuisere; quod nemo ei negare poterat. Itaque hoc prætextu eius domestici, paulò antequam ipse veniret, catenas seu repagula platearum, quæ ad duas portas ducebant, aperiri soluique mandarunt, dicentes se ignorare per vtram portam exire vellet. Cui aduenienti, vt cum debito honore portæ aperirentur, Tribuni ciuium, Iacobus à Falia Rubræ portæ, Adrianus Vierendelius Kipdorpiæ adstabant, paucis admodum ciuibus comitati, eò quòd hora prima, prandij tempus esset, plurimi que prandendi causa domum abiissent, eiusque vici habitatores, & Kipdorpiæ portæ vicini incolæ tunc alio loco excubias agerent. Alenfonius ducentis circiter Nobilibus equitibus, tum aliis, omnibusque sui corporis custodibus Helueticis & Gallis comitatus, dicta hora ad portam Kipdorpiam venit: hîc nonnulli suorum prope & supra pontem consistunt, locumque seruant Duci & Proceribus transituris: obuiam veniunt nonnullæ equitum turmæ, honoris, vt videbatur, exhibendi causa. Simulac verò Dux Alenfonius cum Duce Montpenserio, Comite Lauallio, & aliis secundum pontem versatilem transiit, vbi ciues excubitores aperto capite stabant, quidam Francus Nobilis ex compressione sibi crus fractum exclamat, (quod quidem fingebat, vt tali symbolo signoque reliquos ad arma conuocaret) cui cùm quidam ciues, inter alios Keyserius quidam, opitulari vellent, Keyserius ab eodem vulneratur: ocyùs quoque ciues excubitores alij ab Alenfonij aulicis cæduntur, inter quos & Adrianus Vierendelius Tribunus, multi tamen euadunt. Inde ducenti illi equites aulici maximo cum impetu in urbem reuertuntur; simulque totus exercitus versus urbem tendere visus est, festinantèrque ingrediuntur septemdecim Francorum peditum cohortes, signis erectis, & quatuor equitum turmæ. Primi vtriusque mœnia portæ vicinà occupant, & versus portam Cæsaream tormentis bellicis potiti ea contra urbem vertunt; alij per plateam Kipdorpiam instructa acie vsque ad pontem à Vineis cognominatum, alij per plateam nouam oblongam, vsq; ad Mercatorum Basilicam

1583
Sinister
rumor de
Francis
Antuer-
pia.

Nilominus
Alen-
fonius Anti-
uerpiam
plene sibi
subycere
parat.

Occupant
Franci pon-
tem por-
ta Kipdor-
pia.

Caduntur,
pellunturque
excubito-
res ciues.
Ingens vis
militum
irruens,
pauè poti-
tur ciuitate.

1583

filicam (Bursam vocant) quidam etiam ad alias plateas D. Annæ, & versus forum boarium penetrarant, vociferantes, Trucidate, sed viuat Miffa, vrbs capta est. Ciues, simulac se tam hostiliter obrui viderunt, quidā ocyùs cum armis ex ædibus erumpunt, & primi, numero admodum pauci, magnis Francorum cateruis se obiiciunt, paruo quidem sed denso agmine eos vlteriùs tendere prohibentes, tensis paulatim vbique catenis, & ex ædium fenestris & tectis passim omnis generis telis in eos coniectis. Egregia hîc facinora à ciuibus fuere perpetrata. Inter primos, vt ferunt, pistor quidam nudus, solo linteolo ab umbilico vsque ad genua tectus, (is est hîc habitus pinsentium) ab opere suo prosiliens, arrepta seu pala, seu minori lancea, quam sors offerebat, equitem Francum sternit, equumque ipse celeriter conscendit, effugitq; cùm eum hostes persequerentur: & in primis ex ædibus portæ Kipdorpiæ vicinis multi strenui ciues ex fenestris & tectis magna sclopetorū frequentia ingredientiés Francos, & paulò post alios etiam fugam spectantes in ipsa porta sternunt, ita vt mox cæsorū cadauera portam obstruerent, tandèmq; cæsorū seu vulneratorum aceruus sesquihominis staturam excedens omnem introitum exitumq; per portam impediret. Pugna durauit vix horam. Orangiùs tumultu excitus, dum inter Georgianā & Kipdorpiam ciues Francos trucidantes frustra placare nititur, mox in aulam Arcis reuersus est. Ex ciuibus tunc periere fortiter pugnantes (vt Senatus publico scripto typis euulgato declarat) circiter octoginta, præter vulneratos, nominatim Vierendelius, Thas, Michaut, & Iaspar pileorum confector. Franci tum cæsi tum in fossis vrbs submersi, & ad sepulturam numerati ampliùs mille quingenti, inter quos etiam nonnulli primarij Proceres & Nobiles fuere. Ita illud scriptum. Nominantur ab aliis Comes Agnianus & filius; Comes Castellus Marschalci Bironis filius; Dominus* Sayseuallius Viluordæ Gubernator, filius Domini Mirambeau, & Dominus de Thian Gubernator Alofti. Stragis Chronicon, reddens hunc annū 1583. portæ Kipdorpiæ insculptum legitur his verbis: AVXILIVM SVIS DEVs. Obseruarunt etiam nonnulli numerum cæsorū similiter hūc annum exprimere, hoc est 1583. Alenfonius quidem multis postridie & die tertia egit vt se purgaret, sed frustra, maximè quòd simul mox nuntiarentur, quæ eodem die & pridie aliis in locis Franci moliti fuerant. Nempe 16. Ianuarij Duynkerkē tumultu concitato, prætextu, vt dicebāt, prædē sibi à nautis creptæ, præfidiarios paucos Belgas exire oppido compulerant; itemque Dixmudam, Teneramondam, Winoxbergam sui iuris fecerant. Tentarant idem Brugis hac ratione. Decimoquarto Ianuarij quinque Francorum cohortes ibi præfidiariæ blandis verbis impetrarant, vt sex aliæ haud procul vrbe agentes Meningam profecturæ per urbem

Sed ecce inter primos se obijciens nudus pistor, metū iis iniicit.

Mox accurrentibus undiq; ciuibus, Franci retrocedere coguntur.

Franci cæsi amplius 1500 ciues 80.

** An Lallius?*

Frustrā Alenfonius purgare se nititur Antuerpiensibus.

bem transeuntes necessaria ibi possint coëmere ; admissi in foro hērent, nec post biduum de habitu loquuntur, sed potiùs se ibi per dies aliquot reficere velle declarant. Magistratus, re cognita, die 17. eiusdem Ianuarij, obscuro simul (vt quidam volunt) accepto nuntio de pridiano tumultu Duykerkano, clàm Tribus ac Collegia ciuium armare se iubet, viásque omnes ad forum ducentes secretò obsidere. Hinc honestè Præfectos cohortium præcipuos, vt in domum Prætoriam veniant, rogari curant: quærunt blandis verbis, quando nouæ illæ cohortes sint discessuræ. Qui cum alia atque alia adferentes, dicerent se discedere vrbe non posse, priusquam nouum à Duce accepissent responsum, interminauit Magistratus; imò eos vi aut amicitia discessuros ; vniuersos enim ciues esse in armis, ipsosque ex æde Prætoria non dimittendos, nisi exaratis ad milites litteris, eos quamprimùm abire iussissent. Ita liberati Brugenses à Francis. Præfecti detenti & strictè examinati, facti sunt diem hunc etiam alijs vrbibus occupãdis ab Alenfonio fuisse constitutum. Vespere huius solennis diei 17. Ianuarij Alenfonius in arce Berchemiana prope Antuerpiam mãsit, & duos ciues Antuerpianos casu extra vrbem repertos, Landtmetrium & Scholerium, vnà cum domestico Nobili in vrbem cum litteris multa obscurè inuoluentibus (mox eius alteras clariores producemus) mittit. In fine hæc erant : Scire cupit sua Celsitudo, quo eum loco Antuerpiani sint habituri, antequam de rebus suis quidquam statuatur. Subscriptum, In castris Berchemianis 17. Ianuarij, Franciscus. & inferiùs, Du Pin. Antuerpienses nihil ad hæc respondent, negotium autem omne Ordinum Generalium sententiæ committunt : hi tandem quarto postquam discesserat die, Delegatos & com meatum mittendos decernunt. Alenfonius intereà inopia pressus Bernardinam Abbatiam versus instituerat, hñc Scaldim trajicere, & Teneramondam venire meditans. Verùm Antuerpienses nauibus armatis eò celeriter missis, traiectum impediunt: mox quoque Noritius cum Anglorum & Scotorum 23. cohortibus in regionem Wasiam mittitur, vt iter impediatur. Itaque Alenfonius, com meatu vndique præcluso, Dufflæ Netam flumen maxima cum difficultate 19. Ianuarij traiecit, inde Rymenantum vltra Dilam proficiscitur, & Viluordâ Teneramondam venire tentat. Intereà dum Dufflæ hēret, scribit 20. eiusdem Ianuarij ad Oliuerium Templium Bruxellæ Gubernatores in hanc sententiam : Templi, Rerum indignitas ab Antuerpianis mihi illata, nullo personę meę nec existimationis habito respectu, eò me perduxit, vt die huius mensis decimosextimo vrbe eorum egressus, ad castra Borgherhoutij, recensendis militibus sim profectus; ac mox seditione inter ciues portæ custodes Francosque orta, ceterisque Borgherhoutij agentibus in suorum auxilium conuolantibus, ciuibusq;

1583

Nempe eodem die quoque occupare voluerat Brugas.

Littera Alenfonij ad Magistratum Antuerpiensem.

Alenfonius inopia pressus Teneramondam versus tendit.

Littera eius ad Templium Gubernatores Bruxellensem.

sc

1583

se iis opponentibus, ea subsecuta est in vrbis porta confusio, quæ mihi plurimum displicet, tibi que ex rumore cognitam non dubito: certorem verò te fieri volui, vt certò scias, ea de causa affectum, quem in hunc vsque diem Belgis gessi, nil esse diminutum, non dubitans quoque te in fidè mihi ab initio data, & hucusque constanter seruata, perseueraturum.

*Petit sibi pretio com-
meatum
submitti.*

Quare cum ego & exercitus auro non çarentes, commeatus inopia valdè laboremus, peto ex vrbe Bruxellana iusto nobis pretio terra aquaq; submitrentur. Causas verò, quare in hanc deuenerim necessitatem, paulò post declarabo. E castris Duffelanis, 20. Ianuarij. Franciscus. & infe-

*Tandem
venit Te-
neramon-
dam ad
suos.*

rius, Du Pin. Templius, his litteris Magistratui ac Concilio Militari communicatis, commeatum ex vrbe Francis vendi posse publicè edixit, & abundè commeatus est allatus. Ita Alenfonius Teneramondam cum copiis suis venit, mansit que, donec tandem 28. Martij, satagente in primis Belieurio Frácorum Regis Legato (qui 7. Februarij huius tumultus causa Antuerpiam venerat) certæ leges publicatæ sunt, quibus Alenfonius Duynkerkam proficisceretur, ibi vt plenè de tota controuersia decerneretur: quò tamen profectus non est ante 7. Aprilis. Intereà Parmensis rebus

*Littera
Parmensis
ad Ant-
uerpienses
et Gãden-
ses, sed sine
fructu.*

suis nõ defuit: mox enim 20. Ianuarij scripsit Gandensibus, quandoquidem iam perfidiam Alenfonij satis perspexisset, redirent ad mentem: ipsi, omnibusq; qui vellent, honestis legibus gratiam Regis esse paratam. Et in eundè sensum 22. eiusdem Ianuarij ad Ordines Antuerpiæ congregatos littere allatæ sunt, scripte à Proceribus Belgicis, Richéborgio, Montignio, & Rassengemio: quibus etsi nonnulli in initio commoueri videntur, tamen edictum est paulò post, ne quis ampliùs de reconciliatione cum Rege sermonem inferret. Parmensis igitur eodem adhuc mense Endouiam obsidet, misso illuc cum copiis Mansfeldio iuniore: qua tamen potitus non est ante 25. Aprilis, vt mox commemorabimus. Intereà

*Duo sup-
pliciiis affe-
cti, vnus
Haga-Com-
itis, alter
Antuer-
pia, dicti
proditores.*

29. Martij supplicium capitis luit in quatuor sectus partes in Haga-Comitis Cornelius Hoghius, peritus artis in es scalpèndi, quòd editis libellis se filium nothum Caroli V. Cæsaris ferens, multa à Rege Philippo clàm nonnullis promississet. Et sub idem tempus Antuerpiæ quoque eodem supplicij genere sublatus est Petrus Dordoignus Hispanus, quasi Principis Orangij interficiendi causa ex Hispania venisse conuictus fuerit. Id temporis Orangius matrimonium, quod dudum cum Ludouica

*Celebrat
Orangius
nuptias
cum Col-
ligniaca
Antuer-
pia.*

Colligniaca triginta annorù vidua Domini Telignij, Parisiis anno 1572. trucidati, & Admirallij filia ibidem tunc etiam interfecti, tractarat, adsecutus, eandem 11. Aprilis mari aduectam Antuerpiæ excepit. Duodecimo Aprilis post meridiem, data inuicem fide, nuptias celebrauere, sonantibus omnibus campanis, exoneratisque tormentis. Tametsi enim multis hæc noua affinitas Orangij cum Gallis displiceret, tamen hoc ho-

noris

notis ei adhuc datum fuit. Aderant Montpenserij Dux, Comes Lauallius, Comes Hohenlonius, Suartzenburgius, & alij. Decimoquinto eiusdem Aprilis, cum plenè Francis esset persolutum, Dixmudâ, etsi ægrè, discessere; venitque eò à Flandriæ Ordinibus missus Watervlietius iusta peditum equitumque cum manu, magno Iprensium gaudio, qui multis damnis à Francis fuerant affecti. Interea Boniuetus cum Francis suis Endouia obsessus, extrema tentans, auxilium expectabat. Nominatur *Parant* *Fæderati* *opem ferre* *obfessa* *Endouia.* Ordinum exercitus Dux Bironius, Lauallius equitum Magister. Cogunt in vnum quidquid ex Brabantia & vicina Flandria curruum & equorum possunt, (rustici enim passim solum verterant) maiora tormenta Antuerpiæ nauibus imposita Liram versus vehunt: interim ad munitionem Vierseliam castra ponunt, quòd Angli Scotique, ab antiquo Francorum hostes, non libenter copiis Bironij Lauallijque se iungerent. Et quamuis tandem Angli, Scoti, Heluetij ac Belgæ vnis conuenissent in castris, honestisque Vierseliam conditionibus in deditioem accepissent, Endouia tamen obsidionem perumpere, persuaderi non potuerunt. Quare tandem *In itinere* *Vierseliam* *arcem oc-* *cupant.* 25. Aprilis Boniuetus fame coactus, pactus cum armis, vexillis ac impedimentis, quòd vellet abiret, sed certo tempore contra Regem Hispaniarum non militaret, deditioem fecit, ac cum præsidio exiens ad Bironij castra peruenit. Bironius capta Vierselia, ac aliquot aliis circum Liram munitionibus, cum quindecim peditum ac duobus equitum millibus, Wouwan haud procul Bergis ad Zomonam sitam arcem obsidet, factaque tormentis continua impressione, vix tamen mœnia, quæ milites insultum facere possent, labefactare potuerunt. Nihilominus præsidarij 150. Itali (cum quibus erant & multi rustici) metu perculsi 10. Maij Arcem dederunt, ea conditione, vt gladio tantum & pugione armatis exeundi libertas concederetur. Huius deditioem causa, vt nimis tempestiuæ, præsidij Præfectus proditioem apud Parmensem accusatus capite plexus est. Sub idem tempus Ordines Antuerpiæ congregati, missis ad Secretum Bruxellæ Concilium tabulis, iussere, posthac à tractandis populi negotiis abstinerent, donec constitisset, qua ratione Dux Francus & Ordines essent conuenturi. Noluit parère Concilium, allegantes se à Duce Diplomata sua, non ab Ordinibus accepisse, proinde quamdiu is Brabantia non esset declaratus hostis, aut Ducatus excidisse iuribus, tamdiu se illi, non illis obedituros; eademque Franco Duynkerkam scribentes, litteras, in officio persisterent, obtinere. Ordinibus verò scripsit, abstinere ab iis quæ suæ essent potestatis ac auctoritatis. Mansfeldius, Endouia capta, interea dum Bironius Wouwanam arcem oppugnat, Turnhoutum, Hoochstratum, Loenhoutum, & Vierseliam recuperat, inde *Diffensio* *inter Or-* *dines, &* *Concilium* *Secretum* *Bruxelle.* Dieftam oppidum obsidione cingit, & 27. Maij post 12. obsidionis dies *Parmensis* *arcibus a-* *aliquot,* *deinde &* *Diefta po-* *nitur.*

1583

deditione accipit, ciuibus, quò aliquoties repugnantes spoliati essent, pugnam recusantibus, ac proinde præfidiariis non ita multis de defensione desperantibus. Permissum, milites cum armis ac impedimētis, quò vellent, abirent; gratia ciuibus facta: iisdemque conditionibus mox quoque Sichemium vicinum oppidulum Regiis se tradit. Dockerus Diestemij oppidi Præfectus paulò post cum præfidiariis Burgerhoutū veniens, Antuerpiamque intrans, in custodiam est ductus, accusatus quò sine ceterorum Præfectorum cognitione ac consensu cum Parmensi trāsegesset, quòque diminutum militum numerum cohortes habuissent. Sed post integri anni detentionem dimissus, causæ suæ equitatem edito libello defendere est conatus. Paulò antè Orangius repletas Antuerpiæ arcis fossas, quà vrbe[m] spectabant, denuò effodi curarat, ac ab vtraq; via, quà à platea Cronenburgia ad Arcem itur, certa quædam interualla effodi & distingui fecerat. Spargebatur hæc fieri metandis ibi nouis plateis & domibus. Sed populus hæc non curans, dicensque Orangium Arcem sibi munimentum, vrbi verò iugum iterum moliri, 22. Maij magno numero ad locum concurrentes, viri, feminæ, iuuenes, metata ab Orangio opera disicere, Arcem vrbi, vt antea fuerat, iungentes, confuso clamore palàm Orangium proditorem vocantes. Pessimè enim tunc Orangius apud plures audiebat, vt nimium Francis addictus, & quasi illis partem Belgij mediterraneam subiugaturus, ipse vt Hollandis & Zelandis imperaret. Capta Diesta & Sichemia, Regij ad Westerloum arcem loco valdè munito ad Netham fluuium sitam veniunt. Vbi cum rustici quidam à præfidiariis sæpè malè habitati, vallem Regiis demonstrassent, medio ferè milliari distantem, in quam aquæ Arcem ambientes facilè deriuari possent, horum indicio fossa defoditur, & aqua omnis ita deducitur, vt velut sicco pede ad ipsos vsque Arcis muros aditus pateret. Quare cum iam tormentis muri quati inciperent, Vlietius præfidiariorum Præfectus obsessoribus Arcem dedit 5. Iunij: ea de causa Antuerpiæ captus, grauer ac-
 cusatur, sed & ipse tandem liber euasit. Hinc Parmensis Herentalsium 6. Iunij obsidere parat. Verum cum Bironium cum copiis Francorum & Anglorum in vicino municipio Rosendalio munire se cernit, quò com-
 meatum illi præcludat, 26. Iunij exercitus Regius, ipso Parmensi Liræ agente, Rosendaliam versus Herentalsiò mouet, pugnamque querit. Sed Bironius, incensa Rosendalia, Anglis Scotisq; non fidens, Steenbergam, indèque Bergam ad Scaldim seu Zomonam cum Francis, Heluetiis ac Belgis contendit, Anglis Scotisque vno milliari ab eo separatis; quos Regij inuadentes, totòque die acriter velitantes, tandem in fugam egere, nocturnis tenebris pugnam dirimentibus. Quin & summo manè eos iterum aggressi sunt, sed Franci & Heluetij tandem in auxilium venere, ac

Præfectus Diestensis traditus oppidi reus Antuerpia agitatur.

Populus Antuerpiensis tumultuatur contra Orangium.

Obtinet Parmensis munitam arcem Westerlo.

Tendit contra copias Federatorum in Rosendale.

ne eos plenè conficerent, impediere. in æquum tamen locum Bironius copias educere, plenique prælij copiam facere, consultum non duxit. Cecidere ex octingentis Anglis Scotisque circiter pars dimidia, faucibus non numeratis, è Regiis ferè centum quinquaginta. Circa noctem Bironius copias omnes ad fossas Berganas reduxit. Vigesimo septimo Iunij Antuerpiæ, Tribuum Collegiorumque Concilia etiamnum congregata, super ea quæ Orangius ac Brabantia Ordines de recipiendo iterum Duce Alenfonio proposuerant, tandem responderunt, se nihil absoluti dicere posse, nisi simul visis auditisque; omnium Fœderatarum Prouinciarum sententiis: idemque responderunt Bruxellenses. Catholici enim Regem Catholicum veterem Principem animis requirebant; & pars quidem Calvinianorum Francum, sed pars altera neutrum, Respublicas Helueticas publicè in Concilio proponentes; & Hollandorum Zelandorumque; pars maxima eò etiam dissimulanter tendere videbatur. Quare Alenfonius res Belgarum pro animi sui sententia ab Orangio ceterisque fautoribus componi non posse videns, animo æger in Franciam redire statuit, specie vt Cameracum defendat ac muniat, cui inuadendo vicina hostium præsidia inhiarent, vtque vrgentibus aliis negotiis prospiciat. Itaque Duynkerkæ familiam, supellectilem, sarcinas nauibus imponi iubet, & inde discedens 28. eiusdem Iunij Calerum petit, relicto Duynkerkæ Gubernatore Chamoyfio cum quingentis circiter præfidiariis militibus, reliquis copiis eum deducuntibus. Montigneius, Motta, & alij Præfecti quos cum suis copiis Parmensis in Flandria habebat, rebus multò antè, vt ferebatur, præparatis, Neoportum tunc capere decreuerant, clandestinâ consciorum operâ: verùm postquam Alenfonium discessisse intellexissent, copiis omnibus ocyùs contractis, Duynkerkam vltimo die Iunij obsident, portus promontoria occupant, portumque; catenis, nauium malis & aggeribus claudunt. Eo tempore pars exercitus Regij adhuc circa Herentalfium sedebat. Quare audiens Parmensis non sufficere quæ ad Duynkerkam erant, ad expugnandum oppidum copias, deserto Herentalfio, eò cum magno militum numero celeriter profectus, acriter nocte dièque oppugnat. Agebant Ordines Fœderati de suppètiis ferendis, sed inter se non conueniebant. Quare Chamoyfius Francus Duynkerkæ Gubernator, nusquam auxilium prodire cõspiciens, 16. Iulij deditionem facit, pactus cum armis impedimentisque; ipse sui que milites liberè Calerum nauigarent. Ciues vitam fortunâque mediocri pecuniaria solutione redemere. Rebus Duynkerkæ constitutis, Parmensis oppidi Consullem cum aliis aliquot Neoportum, quinque milliaribus infra Duynkerkam similiter ad mare situm oppidum, mittit, nuntiatum, si spatio tridui Regi portas aperuerint, omnia eis salua integrâque mansura, exponen-

1583
Cruenta
pugna Par-
mensis &
Bironij cir-
ca Rosend-
dale.

Varia con-
silia de ob-
stituenda
Rep. apud
Fœderata-
tos.

Alenfonius tan-
dem Duynkerkæ in
Franciam
discedit.

Parmensis
Duynker-
kam obsi-
det.

Eadem post
16. dies ei
deditur.

1583

tes quàm beneuolè ac humaniter Regij secum agerent. Sed responderunt Neoportuenses, id se facere non posse. Quare mox eò Parmensis cum exercitu mouet, occupatòque portu terrâ premit. Quo viso, ac quòd inter se non essent concordés, secuti eorum consilium qui vim non expectandam suadebant, 23. Iulij portas Regi aperuere, pacti ciuibus vitam fortunásque saluas, mediante certa pecuniæ mulcta: milites cum Præfecto Costero libertatem eundi quòd vellent impetrauere, sed sine armis ac impedimentis, albas manu gestantes virgas. Captiui mansere Ministri Calviniani, ac ædium sacrarum quæstores, parte tamen habitu militari euadente. Intereà Orangius Ostendam vicinam ad mare, præfidiis & comæatu munit, nihilominus Parmensis eam obsidet. Quo Gandenses cognito, vt statim Chiinaus Flandriæ tunc Gubernator dictus, Brugas proficiscatur, vrbis conseruandæ causa, efficiunt. Eò veniens, Meningam Scotis scribit, lectis vt litteris, statim, deserto eo oppidulo, Brugas se conferant. Paruere Scoti, cum Insulenses mox locum magna cum lætitia occupauere. Sæpè enim ac diu Scotos pecuniâ corrumpere, vt oppidulum munitum traderent, frustra erât conati, magna enim eorum agris intulerant damna. Exiere octingenti Scoti, ac cum iis Rihouius Gandensis cum quatuor equitum turmis, quos secutæ sunt & duæ Flandrorum peditum cohortes, simulq; Brugas intrantes, Catholicos plurimos tanquam Parmensi studentes vrbe eiecerunt. Orangius quoque specie maritimæ Flandriæ conseruandæ, sed, vt plures interpretabantur, offensus iis quæ ab Antuerpiensibus eum passum supra commemorauimus, & quòd Francum reducere non posset, 22. Iulij Antuerpiâ in Zelandiam cum aulica sua familia profectus est, in proximum annum Aldegodium Consulem Antuerpianis commendans. Intereà Parmensis frustra ad Ostendam aliquamdiu sedet, præfidiariis strenuè se defendentibus. Quare nondum omnem Flandriæ maritimam oram necessariò occupandam censens, mediterranea oppida vicina Vurnam, Dixmudam & Winoxbergam intra paucos dies occupauit, omnia tria ante Kalendas Augusti. Inde Ipras vnam ex primariis Flandriæ vrbibus mouès, cum de aperiendis portis audire nollent, insupérque litteras à Parmensi missas patibulo affixissent, & tubicini ac tympanistæ eas adferentibus, si redirent, mortem minati essent, duas munitiones contra totidem vrbis portas magno fossorum numero instituit: vnam versus portam Brugensem, vbi leproforum fuerat domicilium; alteram quâ Roulam ac Meningam iter est. Præerat iusto cum præsidio Ipris Marquettæ Dominus, qui vrbe eiectis Catholicis multis, quasi Parmensi studentibus, sæpiùs erumpens cum Regiis velitabatur. Quarto Augusti Bruxellenses præfidiarij Breinam Hannoniæ profecti, intempesta nocte, appositis oppiduli muro scalis,

Item potitur Parmensis Neoporsu.

Meningam à Scotis relictam Insulensibus latè occupant.

Orangius cum familia in Zelandiam discedit.

Parmensis erectis munitionibus, Ipram premere incipit.

intant, diripiunt, repertos ciues & agricolas cum maiori minoreq; pecore abducunt, agrum vnde quaque vastant; tandemque incenso oppidulo Bruxellam cum præda reuertuntur. Vice versa 12. Augusti Regij, qui Brede ac vicinis locis in præsidio erant, iunctis copiis de nocte profecti, summo manè ad motis scalis oppidum Steenbergam occupant, repertosque cum armis interficiunt, ex eaque deinde multoties nauibus prædas agunt. Dudum egerat Orangius, vt cum consensu Prouinciarum Heluetij & Franci, quibus Bironius præerat, manere possent; verùm id frustra fuit: nam populus nimiam de Francis diffidentiam sumpserat. Itaque decretum fuit vt discederent, vsque in insulam Biervlietanam deducti: vnde Bironius cum suis 27. Augusti soluens in Franciam rediit. Interea Chimaus Slufas proficiscitur, ac à maioris Arcis Præfecto insigni epulo exceptus, nihilominus eundem ablatis mensis Brugas in vincula duci iussit. Fama erat, eum à Parmensi inductum non solum arces Slufanas & oppidum, sed & urbem Brugensem Regi tradere statuisse. Sub idem quoq; tempus Gandenses Magistratum renouantes, reuocatum Embysium, præterito Rihouio, quem odisse cœperant, primarium Consulem nominant: qui mox è ciuium voluntate carcere liberat ciuem quemdã illuc coniectum, quod liberius scripsisset locutusque esset contra Rihouium. Quin & Antuerpienses tantis Parmensis successibus exacerbati, plures adhuc Catholicos in exilium agunt, multasque Nobilium diuitumque mercatorum in agris munitiores domos euertunt, nihil, quod ad obsidendas vrbes hostem quoquomodò iuuare posset, circa urbem relinquentes. Decimonono Septembris quatuor Hollandicorum peditem cohortes Herentalsio Bruxellam profecturæ, cum inter Antuerpiam & Liram, loco *Ruggevelt* dicto peruenissent, Lirani de aduentu certiores facti, præsidij parte educta, inita pugna vincunt, cæsa magna parte, & inter hos Ransstio. Dortius ac Dorpius cum nonnullis aliis Liram perducti. Qui euasere, Antuerpiam cladis nuntium pertulere. Vigesimo tertio Septembris Taxis & Centurio de Bois Zutphaniam Regi asseruerunt. Positis enim in agro suburbano insidiis, cum scirent maiorem præsidij partem ad prædam exiisse, misere qui domunculam portæ vicinam, in qua interdum excubitores sedere solent, interciperent, reliqui signum obseruabant. Manè itaque cum porta aperiretur, qui in domuncula erant erumpentes, impetu in excubitores facto, eos aut fugant, aut occidunt, datoque signo sociis, qui in suburbio erant, communibus viribus in urbem ruunt, eaq; potiuntur: ciues pleriq; adhuc dormientes, antequã quid ageretur cognoscerent, vnà cum vrbe in potestatem Regis venerunt, mulctatique certa pecuniæ summa præsidium receperunt. Et quidẽ mox Hollandi hostiũ excursions & exactiones in Veluam impe-

Bironius cum Francis in uniuersũ Belgio excedere iubetur.

Gandenses reuocatum Embysium, præterito Rihouio, quem odisse cœperant, primarium Consulem nominant.

Antuerpienses multas domos suburbanas ipsi euertunt.

Regi Zutphaniam astu militari occupant.

1533

*Magna
dāna Ve-
luis, locisq;
vicinis, ydē
inferunt.*

*Bruxellen-
ses Begina-
gium ven-
dunt, tem-
plumq; di-
ruunt.*

*Steenlan-
dius arcem
Rupelmō-
danam oc-
cupat.*

*Castra
Parmensis
Ekeloi in-
ter Bru-
gas & Gā-
danum.*

*Parmensis
Rupelmō-
da & VVa-
sia possunt.*

dituri, propugnaculum ultra Isalam construunt, sed illud paulò post præ-
fidiarij, inundantibus aquis obruti, relinquere coacti sunt: quod deinde
Regij occuparunt, inde maxima damna, vt suo loco narrabimus, Veluæ
locisq; vicinis inferentes. Sub idem tempus Calvinianus Bruxellæ Ma-
gistratus, non obstante auxilio nuper Antuerpiâ submisso, videns Catho-
licos indies fieri animosiores, maioremq; eorum esse numerum quàm
existimarant, vim aliquando verentes, multos iterùm vrbe pellunt. Mis-
sam dici, magna constituta pœna rursùm vetant: quin & Beginagium,
nobile liberarum feminarum Deo seruentium hospitium, venum pu-
blicè exponunt, ac per partes vendunt, demoliriq; emptores quæ eme-
rint permittunt, & insigne Deo consecratum templum venditis lapidi-
bus diruunt; eò magis timentes, quòd paulò antè vnus cohortis præsi-
diariæ Præfectus, nomine Ionas, ad Parmensem, quòd diu frustra ab Or-
dinibus debita sollicitasset stipendia, defecisset, iamq; in manus Regio-
rum nauem Antuerpiâ Bruxellam homines vehentem, ac tum temporis
supra octoginta habentem, tradidisset. Erat inter captiuos Signifer co-
hortis adolescentum Antuerpianorum, à quo ingens pondus auri accepe-
rūt. Vigesimo primo Octobris Seruatius Steenlandius, aliquamdiu Gan-
dau in carcere detentus, tandèmq; in libertatem dignitatèmq; restitu-
tus, ditionis Wasianæ Balliuis, dudum secretè Regis recuperata gratia,
occupadæ arcis Rupelmōdanæ rationem inuenit, vt eam deinde oppor-
tuno tempore Parmensi traderet. Adiuncta enim sibi fidissima legionis
suæ cohorte, Arcem aperiri iubet, certos adducere dicens captiuos Ord-
inum Flandriæ iussu hîc custodiendos. Pauci præfidiarij doli ignari, eum
vt ditionis Præfectum admittunt: quo factò, statim vt Flandriæ Ord-
inibus vrbiq; Gandensi sacramentum dicant, aut cum impedimentis
inermes abeant, iubet. Attoniti (Franci enim erant) pars iurantes man-
sere, pars abiere: Steenlandius summa cum diligentia Arcem muniri, &
de comœatu omnibusq; rebus necessariis prouideri curat. Habebat
sua castra Parmensis Ekeloi medio inter Brugas & Gandauum itinere:
cuius militum pars cùm in Wasiam ingredi inciperent, Antuerpienses,
traiecto Scalde, ad amnis ripam iustam erexere munionem, eamq; ci-
uium cohorti trecentorum virorum custodiendam dedere, qui singulis
diebus recedentes alteri cohorti custodiam relinquebant. Quin etiam
25. Octobris molè eo loci Scaldi obiectam, variis locis perfodère, agrosq;
quàm latissimè aqua salsa æstuantis maris inundauere, resistentibus quàm
poterant rusticis, quorum fortunæ corruppebantur, habitationi-
bus eiiciebantur: cecidereq; hac de causa vtriusque aliquot. Sed non ita
nocere potuerunt, vt iis qui Rupelmondam occuparant, Parmensis necessa-
rium non mitteret præsidium, quod Steenlandius 29. Octobris admisit;
sed

sed tres naues ab eo armatae deficientes, facta velificatione Antuerpianam
 veniunt, vrbiq̄ue nomina dantes, iunctis aliis duabus, portum obsident
 Rupelmondanum, ac cum aliud non possent, igne in proximos sauiunt
 pagos, ac inter alios exurunt Burchtum medio ferè Antuerpianam ac Ru-
 pelmondam situm itinere. Eo tempore Parmensis Ekeloi, vt diximus,
 castra habens, latè terrorem sui nominis circumferebat, occupauitq̄; eo-
 dem mense Octobri Cataractam Gandensem, vulgò *'tSas*; vnde in Ze-
 landiam breuissimus traiectus est, itemq̄ue se ei tradiderunt Axellani &
 Hullstenses; mox & arcibus, Beuerana, Temsicquana, ac Zuindrechtia
 potitur. Interim Gandenses egregiè tumultuabantur: iamq̄ue Ioannes
 Embysius, qui nuper ex Fracia ad supremum Consulatam vocatus mox
 displicuerat, ideòque in Palatinatum ad Rhenum secesserat, à pluribus
 iterum rogatus Gandauum redierat. Quod cernens Rihouius eius æ-
 mulus, indignèque ferens, à publico abstinens, clam Teneramondam se
 confert, moxq̄ue in carcerem duci iubet Triestum, Heymannum & Zo-
 merum Gandauo venientes, qui in mandatis habebant, Rihouium, si
 qua ratione possent, etiam Teneramondana Gubernatione mouerent.
 Malè enim Rihouio eo tempore Gandenses volebant, quòd vehementer
 Orangio studens, enixè (sed frustra) laborasset nouis conditionibus Fran-
 cus reuocaretur; quod ne fieret, Embysius omnibus seper viribus impe-
 dierat. At verò Embysius Consul iterum factus, mox spei populi Ganda-
 uensis satisfacere volens, Meetkerkio iuuante, cum ingentes turbæ quo-
 tidie orirentur, viginti & vltra, tamquã tumultuantis vulgi instigatores,
 & Wasianæ ditionis traditores, ipsis Kalend. Nouembris apprehendi cu-
 rat, intet quos præcipui fuere, Bokeleus, Rymius, Corteuillius, & Blase-
 rus: verum iidè paulatim Embyσιο iterum sunt recõciliati operã Cham-
 pignij, ibi in liberiori custodia adhuc versantis. Orangius timens ne, per-
 dita iam ditione Wasiana, Gandenses tandem se Regi reconciliarent, Co-
 mitem mittit Hohenlonium, vulgò Holackium, ex insula Zuytbeuelan-
 dia iustis cum copiis nauigio vectis in Flandriam, ad locum in ditione
 Wasiana dictum *Ter Neus* haud procul Cataracta Gandensi, institutãq̄;
 munitione ac semiperfecta, molem eo loci mari obiectam perfodere pa-
 rabat, sed monitus à peritis, periculum videri, Antuerpianos hac ratione
 æstus marini commoditatem amissuros, quòd dictus maris æstus, relicta
 Brabantia Antuerpiãque, per eos hiatus Flandriam Tornacumq̄ue esset
 ob decliuitatem inundaturus, proposito abstinuit, cõtentus iustam Ter-
 neusæ absoluisse munitionem, deque rebus necessariis prouidisse. Par-
 mensis, consilio Hohenlonij intellecto, partem exercitus Terneusam ad
 dissipandum opus mittit: qui se ferò venire vidètes redierunt, terra aqua-
 que Gandensibus, Antuerpianis ac Tenerambadanis ingentia damna

1583

Capit Parmensis 'tSas; moxq̄ se ei Axel & Hullst tradunt.

Gandenses variè inter se tumultuantur.

Holackius munitionẽ Ter Neus Regis opponit.

Regij magna damna Antuerpiensibus & Gandensibus inferunt.

1583 inferentes. Sub id tempus diuersis locis Ordinum præfidiarij in seditionem versi debita flagitabant stipēdia: & quidem primū Bergis ad Zomonam Franci, Angli, Scoti ac Wallones oppido pepulerunt Præfectum Batuotium cum cohortium Præfectis viginti & vno, ac quatuor turmarum Præfectis, nullis contenti promissis, nisi debiti sex menses representarentur. Hinc idem factum Alosti ob mensium octo stipendia Anglis Scotisque debita: qui pulso Præfecto Sohæo Leodiensi, præbere aures Parmensi incipiebant offerenti dictorum mensium stipendia. Sohæus gnarus milites cum Parmensi tractare, negantibus stipendia Gandensibus, Antuerpiam ad Brabantia Ordines peruenit. Qui cū responderet, Flandriæ Ordinum esse solutionem, exasperati milites cum Parmensi transegere, recipientes paratos quatuor mēses, reliquos paulò post. Atque ita receptum sine Nouembris Alostum, Likerka, aliæq; omnes munitiones à Scotis infessæ. Bergani verò non solui sibi videntes, naues Hollandorum ac Zelandorum Antuerpiam nauigātes aut inde redeuntes in portu detinebant. Verentes igitur Antuerpiani, ne & ipsi cum Parmensi vt Alostani conuenirent, octoginta aureorum millia colligentes, Berganis quatuor soluere menses, reliquos mox numeraturi, ac deinceps in singulos menses stipendia representaturi: hac ratione tandem 8. Decembris admillis veteribus Præfectis, in fide Bergani perstitere. Eodem mense Nouembri Arnhemi in Geldria Comes Sherenbergius cum omni familia captus est, quòd clam cum Rege in gratiam rediisse, vellēque ei tradere Prouinciam diceretur, estque Hagam Hollandiæ perductus, sed postea liber dimissus. Ineunte Decembri omnium Confœderatarum Prouinciarum Legatos Orangius Hagam Hollandiæ magno labore conuocarat, persuaderēque variis rationibus nitebatur, Ducem Alenfonium Francum reuocarent, nil aliud, vt ferebatur, quærens, quàm vt Alenfonio sine liberis discedente, Regi Francorum tradita Flandria ac Brabantia, ipse quietus in Hollandia ac Zelandia regnaret. Hannoniam enim ac Artesiam necessariò sic Flandriam ac Brabantiam secuturos; ingens enim tum oriturum inter Francos ac Hispanos bellum, quod in summa quiete Orangius de longè esset spectaturus. Verùm quoniam Prouinciarum Legati non tanto quàm sperarat conuenissent numero, aliud nihil effici potuit, quàm vt Dominus de Mouilleric & Asseliers in Franciam ad Ducem irent, conditionesque nouas conciperent, quæ postea in ampliori conuentu examinari absoluique possint. Sed in secreto cordis recessu plerique credebantur Francum nullo modo petere; omnesque Rempublicam nouam liberam moliebantur, & quod in tam diuersis naturis, legibus, linguis, priuilegiis ac institutis, nulla Prouincia alteri animositate cedente fieri non posse prudentiores ratiocinabatur, plerique

*Parmen-
tuanibus
pro stipen-
dis Scotis,
Parmensi
Alosto po-
ctur.*

*Comes
Sherenberg-
gus capi-
tur quasi
Regi recō-
ciliatus.*

*Frustra
suadet O-
rangius
Alenfonium
reuocandū.*

*Varis tunc
icerum de
constituen-
da Repub.
consilia.*

rique tamen se facturos sibi persuadebant, Regulos se hoc statu perman-
 furos quisque animo fingentes. Vigesimo quinto Decembris nocte Na-
 talis Christi exiens Bredâ maior præsidij pars ad pagum venere Lilloum,
 haud procul Antuerpiâ, cuius portum Hollandi munierant, reperientef-
 que populum in templo, vt Proclamatores Calvinianum audiret, cum
 cum toto auditorio Bredam perduxere, strangulatôque Proclamatore
 cum Scolteto, plebem, seruatim ditioribus, dimiserunt. Huius facti causa
 Præsidarij Lilloani, paulò post in carcerem coniecere præcipuos pagi
 Strabroekij incolas, iis imputantes, quòd se in tempore de aduentu Bre-
 danorum non admonuissent: qua in re nulla eorum erat culpa, quòd no-
 cte iter fecissent. Posthæc autem præsidarij munitionis, templum pagi
 ac præcipuas ædes iussu Ordinum sunt demoliti, nouâque munitioni ad-
 iecere propugnacula, & in ea paulò post, operâ Consulis Aldegondij,
 educto Anglorum ac Brabantorum præsidio, Hollandos Orangius col-
 locauit, qui eam etiam dedita Antuerpia ad belli huius finem defendunt.

*Regij Bre-
 dani ex
 Lilloo ca-
 ptiuos ali-
 quot ab-
 ducunt.*

*Hac occa-
 sione pagus
 Lilloo for-
 tius muni-
 tur.*

In externis, ad finem anni superioris ortum erat bellum inter urbem
 Colonensem, & Truchsium Episcopum, volentem vxorem ducere, &
 Episcopatum nihilominus retinere. Hoc igitur anno à Pontifice & Cæ-
 sare exauctoratus est, & Ernestus Bauarus, electione Colonensium suc-
 cessori datus, qui Hispanorum Italorumque auxilio, illum & Casimi-
 rum suppetias ferentem desistere à premeda Colonensi vrbe coëgit.
 Casimirus incenso Tuitio in Palatinatum rediit, Truchsius Bonne se mu-
 niuit. Sæuire pergit Regina Angliæ, nec modò in Catholicos, sed & in
 Puritanos (rigidi sunt Calviniani) quòd dici propriè non posse assererèt,
 feminam esse Ecclesiæ caput, vtpote cui nec loqui in Ecclesia Paulus per-
 mittat. Nec caruit Scotia suis etiam tragædiis: ex iis qui in Regem con-
 spirasse dicebantur, Vicecomes Ruffenus capite plexus est. Iam Philip-
 pus in Lusitania Rex erat inauguratus, & Albertum Austriacum Cardi-
 nalem Regno illi regendo præfecerat; manebat tamen adhuc Tercera in-
 sula in fide Antonij: propugnatores habebat ex variis nationibus ad sex
 armatorum millia. At nihilo segnius Marchio S. Crucis 22. Iulij rursus
 in eum mouet, plenisque velis in portum inuectus, nihilque hostilium
 tormentorum globos ex alto incidentes moratus (Terceræ enim portus
 præruptam altamque habet cauem) classem hostilem expugnat, capit-
 que. Ægrè Antonius elabitur: Strozza Italus eius Legatus quamdiu po-
 test resistit. Sed cum victoribus animi crescerent, tandem expugnato op-
 pido Arceque, Strozza cum multa Nobilitate capitur, & cum nonnullis
 capite plectitur. Antonius infelicis expeditionis nuntius cum tribus na-
 uibus in Angliam inglorius appellit.

*Antonius
 Lusitanus
 Tercera
 pellitur.*

Decimoseptimo Ianuarij anni 1584. Antuerpiæ publicatur, quot-
 annis

1584 *Dies deu-
clorū Frā-
corum sa-
cer Ant-
uerpia con-
secratur.* annis hic dies sacer habeatur, ob victoriam anno superiori contra Fran-
cos obtentam, cum postridie Aldegondius Antuerpiensium Consul
ab exploratoribus edoctus, exiguum Liræ esse præsidium (maior enim
pars euocata exierat, sed in eorum locum quatuor turmæ equitum in iti-
nere erant) euocato Bruxellâ ac Mechliniâ auxilio, assumptisque Antuer-
piâ duobus virorum millibus, ac tribus equitum turmis, nocte Liram
proficiscitur, sperans auxilio ciuium Calvinianorum se facile portam
vnam obtenturum. Sed cum non longè à Lira abesset, fit certior, qua-
tuor equitum Epirotarum (vulgò Albanesi vocantur) turmas se ad por-
tam expectare. Sistit itaque cum Antuerpianis gradum, præmissisque ex-
ploratum suis equitibus, Epirotæ laxis in eos frenis deferuntur, primòq;
incurfu non paucis ex equis deiectis, reliquos in fugam agunt: quo Alde-
gondius viso, trepidus Antuerpiam reuertitur, desideratis circiter cētum
equitibus, captis sexaginta, ac inter hos Gisberto Leonino, qui statim è
vulnere Liræ obiit. Interea Antuerpiani cernentes, quòd ditio Wasiana
& quatuor Præfecturæ vicinæ se Regi conciliaissent, Parmensisque hac
ratione eadem opera ipsos Gandauenfésque esset pressurus, traiecto Scal-
de in Flandricæ oræ pagis Zaftingæ & vicinis locis munitiones constru-
xerant, perfossis aggerum molibus Scaldi obiectis; sed cum Regij capto
Borchto pago Antuerpiæ vicino, nihilominus commercia Antuerpien-
sium cum Mechliniensibus, Bruxellensibus, Teneramondanis & Gan-
densibus redderent infesta, Ordines armatis nauibus Regios sine Ianua-
rij pellere conantur, sed frustra. Quare perforatis simul in Hoboken è
regione pagi Borchti aggeribus, ne Regij eum etiam locum occuparent
infuso flumine agros stagnare fecerunt. Dudum Iprarum vrbs Flandrię
nobilis (vt superiori Septembri commemorare cœpinus) extructis à
Parmense circumquaque validis munitionibus, fame laborare cœperat.
Itaque mense Februario ineunte Brugenses com meatum cum armato
milite iis submittere conati sunt. Verum Regij per exploratores certio-
res facti, subsidiariis circa Winoxbergam obuiam procedunt, omnem-
que, cæsis auxiliariis ferè ducentis, annonam intercipiunt. Quo nun-
tio accepto, Brugenses acturum alios octoginta currus com meatu onera-
runt, centumque & quinquaginta corbes etiam annonam instructos addi-
derunt, quos totidem rustici dorso baiularent: accitis deinde quadringē-
tis equitibus, & quingentis peditibus Scotis, eandem fortunam pericli-
tari iusserunt. Sed Regij cum per exploratores didicissent subsidium hoc
in procinctu esse, relictis tantisper duabus munitionibus, forti animo
obuiam illis processerunt; commissoq; prælio 16. Februarij (locus dictus
est *Spaengaert sbrugge*) quingentos circiter tum equites tum pedites pro-
strauerunt, ceteros in fugam egerunt, omnemque com meatum, exceptis
paucis,

*Aldegon-
dus fru-
strâ Liram
venias.*

*Regij cã-
piunt Borch-
tum è re-
gione Ant-
uerpia.*

*Ipris fa-
me laborã-
tibus fru-
strâ Bru-
genses suc-
currere ni-
tuntur.*

*Tentant
idem secũ-
dò, sed si-
militer si-
ue fructũ.*

paucis, qui vix ad vnum diem vrbi obsessæ sufficiebant corbis, iterum hosti præripuerunt, & viginti tantum ex suis desideratis in munitiones suas sunt reuersi: quæ causa fuit; vt tandem 10. Aprilis, vt dicemus, Ipresses Regi se tradiderint. Eodem tempore similiter à Parmensi erectis munitionibus, captisq; idoneis locis pressi Gandauenses, multarum rerum inopia laborare incipiebant, tamen hæcenus per Wettræam vtcumque com meatum Antuerpiâ acceperant, donec mense Martio, constructo munitoque Montigneus Wettrææ per annum ponte causa fuit, vt nil Antuerpiâ alicuius momenti amplius acciperent. Quare tandem se vndique clausos Gandenses conspicientes, breuique ob populi frequentiam inopia coactos, vel inuitos, ad quas velit Rex, pacis conditiones venturos, de vrbe Regi concilianda loquentibus aures præbere, audiréq; ab his conditiones quas Regis nomine Parmensis proponebat, incipiunt. Erant enim plures clam instructi de Regis voluntate à Champignio, etiam nû Gandau in honesta ac libera custodia detento. Erant autem conditiones præcipuæ, tantum vt Religio Catholica, Regisq; auctoritas, quod semper promiserant, maneret integra. Quæ Brugas ac ad Franconates eodem mense Martio delata, coactis Tribubus, Collegiis, ac amplissima frequentia Magistratus, tandem 11. Martij decernunt, se quod Gandenses fecissent, facturos; etsi Franci ac Orangiani enixissimè laborarent, vt æquis iterum conditionibus Francus in Principem receptus cum exercitu auxilio veniret, aut certè expedita re pecuniaria iustus conscriberetur exercitus, nulloque admissio Principe liberè viueretur. Hæc vt præcipuè Brugenibus ac Franconatibus persuaderentur, mittit ad eos Orangius, Delfis cum Hollandiæ Ordinibus consultans, Syndicum Vander-Werke, qui Brugas veniens in frequentissimo confessu prolixissimè orans, cum sibi persuasisset, aliis etiam se persuasisse existimabat. Sed cum Brugeses scriptis orationem exhiberi postularent, vt ea quæ prolixè dixerat, propiùs examinare possent, non esse sibi otium respondisse fertur; Concilioque exiens statim Slusam, indeque naui in Hollandiam ad Orangium est reuersus. Brugenibus ac Franconatibus Concilio exeuntibus, populus magno numero congregatus, ingentibus vocibus sæpiùs pacem ingeminat. Hoc igitur rerum apud Flandros statu, post aliquot dies Gandenses, Brugeses, ac Franconates Legatos ad Parmensem Tornaci Aulam habentem, vt de conditionibus ageretur, conceptaq; singulis ad examinandum mitterentur, nominant, quos tamen ante omnia Antuerpiam 19. Martij miserunt. Urbem intrantibus vetitum fuit, ne cui vrbis Gandensis vel Brugenensis præterquam in Concilio aperirent statum. Die 20. summo manè in Concilium admissi, præsentibus Brabantiaë Ordinibus, verbis scriptisq; docent quid Gandenses, Brugeses, ac Fran-

Gandenses quoq; paulatim à Regis promittuntur.

Parmensis hoc flagitium; Catholica Religio Regisq; auctoritas sint integra.

Orangius, missio Oratore, Brugeses confirmare frustra nititur.

Mittuntur à Brugenibus & Gandensibus, qui cum Parmensi agant.

1584

Franconates de pace cum Rege incunda in animis haberent, petētes, iungere se vellent. Recusant Antuerpiani, libellúmque, dictatore Aldegondio Consule, typis edunt, quo omnes à pace cum Rege facienda auertere conantur. Nihilominus Gandavi publicatur liberum ciuibus omnibus commercium, liberáque negotiatio cum Cortracenis, Insulenſibus, Tornacensibus, reliquisque Regi reconciliatis, maiorisque securitatis causa Strategus quidam Hispanus Sigura nomine Gandauum venit, qui tamquam obses ab Embyſio Consule hospitio excipitur: venit etiam eò Manuynus Audenardæ Gubernator. Hi ope Domini Champaignij impetrarant, vt Embyſius 24. Martij nautarum Præfecto iuberet, minoribus quibusdam nauibus & pontonibus scalis, perticas, asseres & crates imponi & in Scaldim vehi curaret. Obſiſtunt nonnulli Senatorum, maximè populo dolum subesse paſſim muſſitante; respondit Embyſius, nauibus opus esse, se ſcire quid ſibi ſit agendum, multum hinc commodi accessurum ciuitati: (agebatur autem, vt euentus docuit, vt his ſubſidijs Teneramondam Regij occupatent;) verum populo obnitente naues ea nocte retentæ auchi non potuerunt. Poſtridie Senatores in Curiam cōueniunt; vbi cum hac de re diſceptaretur, Embyſius præcipuam ſuam cohortem eò venire, ipſamque Curiam militibus cingi, catenas quoq; tendi iubet. Sed mox quidam è Curia proſiliens, cohortis ductori bipennem è inanihus extorquet, ciuésque ad arma vocat. Tum populus quibus promptiſſimè poteſt armis aduolat, cohortem, apprehenſis Præfectis, diſſipat; denique tota ciuitas armatur: Embyſius Conſul Conſulatu & militum Tribunatu dimouetur, & in carcerem coniiçitur, maximè quòd eodem die litteræ à Montignio ad eum & Seguram ſcriptæ eſſent interceptæ; quibus Montignius ſignificabat ſe ſummopere mirari pontones & reliqua non eſſe miſſa; exploraffe enim iam ſe foſſarum Teneramondæ profunditatem, itémque Præfectum militum ibidem in ſuam ſententiam pertraxiſſe: erat is Seton Scotus, paulò poſt à Rihouio oppidi Teneramondani Præfecto huius rei cauſa morte mulctatus. Nihilominus Legati Gandenſium, Brugenſium, & Franconatum ad Parmenſem Tornacum proſecti ſunt Carolo Vtenhouio Conſule in locú Embyſij Gandavi conſtituto, manſeruntque ibi, vti dicemus, vſque ad 15. Maij. Inter eà Iperanis octo menſium arcta obſidione fatigatis, cum ſecundò fruſtrà eſſent miſſa, vt diximus, auxilia, aliáque non pararentur, tandem Præfectus Marquettus rerum neceſſariarum inopia coactus, præſidiariisq; plurimis peſte abſumptis, decimo Aprilis his legibus cum Parmenſe tranſigit: Ciues vitam fortunáſque ſeruant, ſolutis pro redemptione centum florenorum millibus, dimidia parte ſtatim, reliqua ad ſtatuedum diem. Summa hac comprehenditor redemptio Marquetti. Hæc vt perſoluantur

Liberum inter eà cōmercium cum Regiis.

Agitur de Teneramonda Regi vindicanda, ſed non ſuccedit.

Embyſius Conſul Gandauēſis, hac de cauſa in vincula coniiçitur.

Iperſes poſt 8. meſium obſidionem Regi ſe dedunt.

» uantur Parmensis quatuor ciues obsides accipito, Wildem, Langespēu,
 » Baldensem, ac Magistrum Hartmannum. Præfidiarij Flandri cum gla-
 » dio laterali tantum ac pugione, exteri cum tormentis manualibus etiam
 » in tutum deducuntor. Priuilegia integra manento, sed vnica tantum
 » exerceatur Catholica Romana Religio. Qui velint, liberè in vrbe ma-
 » nento; qui non, tres menses disponendi de fortunis habento. Subsigna-
 » runt pro Rege, Alexander (scilicet Parmensis,) de Werp & Vasseur; pro
 » Iperanis Vtenhouius Bailliuus, Renis, Gotschalculus, ac vrbs Pensiona-
 » rius. Duodecimo Aprilis Gandauum est tumultuatum, his cum Rege cō-
 » ciliari volentibus, aliis nolentibus: qua vsus occasione Rihouius, acceptis
 » Bruxellâ aliquot peditum cohortibus ac equitum turmis, Gandauum
 » properat, auxilio futurus qui pacem nolebant. Sed intelligens esse in iti-
 » nere Regios iusta cum manu, non ausus vltra tendere, Teneramondam
 » rediit, remissis Bruxellam copiis. Gandauum verò cum esset intellectum,
 » quid præ manibus habuisset Rihouius, capti aliquot huius consilij con-
 » scij vrbe sunt pulsi. Pacis enim tractatio iam erat plenè concepta, &
 » Gandauum transmissa in hanc formam: Condonat ac obliuiscitur in æ-
 » ternum Rex omnia rebellionis tempore acta, veteraque priuilegia, vt an-
 » te turbas fuerunt, facta tecta manebunt. Nullæ vrbes nec oppida præfi-
 » dium accipient, nisi volente petentèque Magistratu. Fugitiui ad sua re-
 » dibunt, receptis etiam venditis agris. Libertatem conscientia, & absque
 » nouo prauoque exemplo diuersarum Religionum exercitium habebūt.
 » Qui conditionibus parère recusabunt, rebus omnibus exportatis, quò
 » velint, migrent. Prouinciale Flandriæ Concilium integro Consiliario-
 » rum numero manento. De statu Concilij Franconatum, impletis his con-
 » ditionibus decerneretur. Contractus, Testamentaque odio diuersarum
 » Religionum facta, irrita sunt. Rex has conditiones infra quatuor men-
 » ses confirmabit. Et quidem quæ de Religione erant concepta, plerisque
 » Gandauum satis placebant, vt tamen aliqua interpretatione iuuaretur, Par-
 » mensi supplicem misere libellum. Sed is respondit hoc modo: Intelle-
 » cta libelli vestri petitione, declaro in mea non esse potestate Articulorum
 » extendere conceptum, naturam, nec verborum substantiam vltra id quod
 » habent & sonant. Actum Tornaci 24. Aprilis. Nempe Articuli iam in
 » Hispaniam erant missi. Sed ecce 15. Maij cum Deputati Tornaco Gan-
 » dauum rediissent, & Articulos publicè probari petiissent, orta in populo
 » seditione causa Religionis Calvinisticæ non palàm admissæ, restitutio-
 » nis quoque sacrorum bonorum, pacis suasores præcipui in carcerem con-
 » iecti sunt. Seditiosorum caput erat Hangerelus, publicè auctorem se non
 » admittendæ pacis professus: quo duce Orangiani ac Calviniani fisi,
 » 17. eiusdem Maij Legatos Antuerpiam mittunt auxiliū petituros, decer-

*Inter cete-
ra, salua
sint Priuilegia, sed
Religio
tantum
exerceatur
Catholica.*

*Tumul-
tuatum
Gandauum,
his Regi
conciliari
volentibus,
aliis nolentibus.*

*Pacis con-
ditiones cō-
cepta, &
Gandauum
transmissa.*

*Missæ ea à
Parmensi
in Hispaniam.*

*Præcipui
pacis sua-
sores Gan-
dauum in
carcerem
missi.*

1584

nētes fœdus cum Generalitate concorditer seruādum ad extremū vsque. Ita ab Antuerpiensibus & Bruxellenfibus sex peditum cohortes ac duas equitū turmas 20. Maij subsidio acceperunt, & pacis negotium Gandavi prorsus euerterunt. Verūm his non obstantibus Brugenses, Caroli Cro-
 uiaci Chimaij Principis auctoritate secretōque auxilio fulti, nihilomi-
 nūs oblatas conciliationis conditiones suprā recitatas cum Franconati-
 bus receperunt, publicatāque est pax in vrbe Brugensi 25. Maij ingenti
 cum gaudio, Orangianis & Caluinianis mille modis Chimaium execrā-
 tibus, ac specie Religionis Reformatæ se ab eo deceptos clamitantibus.
 Toto hoc mense Maio & præcedenti Hollandi Zutphaniam obsidione
 cingi curarant, vt hostiles Regionum excursiones in Veluam auerterent.
 Miserant autem obsidionis faciendæ causa Comitem Hohenlonium
 cum reliquiis militaribus Truchsesij, & Edeli Brunswicensis illegitimi.
 Sed Brunswicensis Burgæ prope Dotechemum nocte festi Paschatis à
 Regiis præuentus, multis suorum cæsis, captus fuit, & non multò post è
 vulnere mortuus. Hohenlonius interim Lochemum & alia circumia-
 centia loca præfidiis munit; aggeres, quibus propugnaculum in Velua è
 regione Zutphanix coërceat, iacit. Sed Verdugo cum copiis auxiliari-
 bus à Parmensi missis, Arenbergij & aliorum legionibus, Zutphaniam
 commeatum sufficientem tandem 20. Iunij inuexit, & sexcentis militi-
 bus præsidium auxit. Addit Metrius: Hollandi nihilominūs propugna-
 culum maximè necessarium rati, pertinaciter obsidionem continuant,
 sed frustra: quæ quidem eorum obstinata voluntas causa fuisse dicitur
 perditæ primò totius Flandriæ, deinde Antuerpiæ, & totius Brabantix.
 Sic ille: sed de re tota ex sequentibus Lector iudicare poterit. Interim
 10. Iunij in Francia moritur in castro Theodorici (vulgò *Thierry*) Franci-
 fcus Alenfonius quadagesimo morbi die, mœrore consumptus, quòd
 tam ignominiosè Antuerpiâ eiectus, susceptum Belgarum Principis ac
 Liberatoris titulum, nec suo nec fratris Francix Regis auro potentiave
 defendere potuerit: cum paulò post Orangius se modum viamque com-
 modiozem inuenisse ratus Regios exercitus sine ferro extinguendi, Del-
 fis 20. Iunij publicandum curat, ne quis Prouincialium Ordinibus sub-
 iectorum sub grauibus pœnis cum Regiis negotietur, eisve annonam
 vllam vel commeatum aduehat. Idémque 22. eiusdem mensis & Ant-
 uerpiæ promulgatum est. Sed quia mercatoribus non minūs Regionum
 pecunia, quàm Regiis illorum mercibus opus esset, Edictum hoc paulò
 post cædem Orangij (de qua mox) rescissum est. Quinto Iulij pars exer-
 citus Parmensis, qui in ditione erat Wasiana, ante Solis ortum à parte
 ruinosæ Abbatix D. Bernardi iuxta Antuerpiam Scaldim traiciunt, (ar-
 mata hostium naue circa Burchtum perrossa, præfidiariisq̃ue partim cę-
 sis,

*Brugenses,
 agere Chi-
 maio, di-
 ctas condi-
 tiones pacis
 recipiunt.*

*Magna in
 terim con-
 sensione ad
 Zutpha-
 niam res
 agitur.*

*Moritur
 Alenfo-
 nius in
 Francia.*

*Pars exer-
 citus Par-
 mensis ver-
 fus Lilloo
 tendit.*

fis, partim captis) ac septem circiter millia tum peditum tum equitum
 ductoribus Mondragonio ac Liquesio ad Lilloum obsidendum tēdunt,
 Antuerpianis mox eò mittentibus cohortem adolescentum, ac deinde
 etiam strenuissimos præfidiarios alios; eo enim expugnato, nullum Ant-
 uerpianis cum Hollandis superesse commercium. In ditione quoque
 Wasiana non quiescentes expugnant munitiones Anthonishoecam ac
 Teruentum haud procul *Liefkenshoeck* è regione Lilloi, præfidiariis par-
 tim cæsis, strangulatis aut aqua mersis; quod paulò antè eadem ratione
 cum quadraginta Regiis militibus Antuerpiani egissent. Inde 10. Iulij
 ante Solis ortum ipsam munitionē *Liefkenshoeck* tormentis oppugnant,
 ac circa eiusdem occasum expugnant, interfecto Ioanne Petino Præfecto
 cum Legato, magnaque præsidij parte, reliquis nando effugientibus. Et
 eodem decimo die Iulij Guilielmus Nassouius, Orangij Princeps, ho-
 rum tumultuum Belgicorum choregus, Delfis Hollandiæ cum Lewar-
 diciæ ciuitatis Legatis laurè pransus, cum è cœnaculo ad secretius tende-
 ret cubiculum, à Balthafare Girardo, in Comitatu Burgūdiæ honesto lo-
 co nato, ac à tergo comitatum sequente, breuioris tormenti globulis ca-
 tenula ferrea iunctis traicitur, utroque globo per tergum ac vitalia ven-
 trem transeunte, vnde in terram cadens nullum intellectus signum præ-
 buit, sed post semihoram expirauit. Seruierat Balthasar aliquamdiu O-
 rangio simulanter in familia, indèque bona eius cum venia ad Alenfonij
 se transtulerat famulatum: quo Belgas deferente, in Franciam eum secu-
 tus, post mortem à Rege eiusque matre est lectus, qui litteras ad Oran-
 gium de Alenfonij morte perferret, ac propterea nemini suspectus; etsi &
 ab initio, ut postea est factus, semper certo animi decreto constituisset O-
 rangium quoquo modo è medio tollere. Hac occasione quoque per po-
 sticum, vbi celere equum paratum habebat, pænè euaserat, sed con-
 currentibus subito omnibus captus est, & palmis, pugnis, calcibus egre-
 giè verberatus, Magistratui Delfensi traditus. Rogatus in itinere, quare
 Orangium interfecisset, Mortuus ne est? inquit. Cùm annuisset, red-
 dit: Agnosco me fecisse. Rogatus iterum ac sæpius, quare fecisset, num-
 quam ab eo aliud extorquere potuerunt; nisi iubete ac impellente Deo, &
 si factum non esset, se etiamnum conaturum, gaudereque se dixit tādē
 Goliathum, iuuante Deo, sua manu confectum. His similibusque eum
 constanter inhaerentem verbis in carceris partem teterrimam spurcissi-
 māmque conijciunt, nullo cibi nec potus exhibitio solatio. Postero die
 summo manè certi deputantur ex Ordinum Concilio, Magistratu, Tri-
 butibus ac Consistorio Calviniano examinatores, qui duobus assumptis
 tortoribus, in magis decoro confidentes carceris loco, Balthasarem addu-
 ci iubent, interrogant variis de rebus, ac præcipuè de auctoribus, conscis,

Obtinent
Regij Lief-
kenshoeck

Orangius
Delfis selo-
peto traie-
tus post
semihoram
expirat.

Auctor ca-
dis quis,
& quomo-
do tantum
facinus
ausus.

Gaudere
se dicit tādē
Goliath sua
manu ce-
cidisse.

1584

Protestatur, se solius Dei instinctus facinus aggressum.

Admonetur exquisitissimis tormentis.

Item aliis; sed nihil mouetur.

Lassantur tortores torquendo.

Auctor caedis latus ad mortem se parat.

& promisso præmio. Sed nil aliud respondit, quàm quod pridie dixerat, se nullius hominis instinctu, sed solius Dei motu & veræ Religionis causa fecisse, eundem Deum testem aduocans. Vbi cum vnus examinatorum redderet: Tu ne Deum testem vocas, qui non credis esse Deum, aut aliam vitam post istam? respondit Balthasar: Mox in tormentis videbitis an non credam, nec fidam Deo; & an non aliam quàm hanc caducam expectem vitam. Hæc & similia generosè eloquentem, vestes ponere iubent. Quo factò, equuleo impositus, vrinæque veteri repletus, ventri insultat tortor: admonent cessaturum, si vera fateatur. At nil respondens, labia nullo edito sono alacris mouebat. Quare se hac ratione nihil proficere cernentes examinatores, equuleo eductum, ex duobus inanuum pollicibus ex pensili trabe suspendunt, centum plumbi libras pollicibus pedum alligantes: addunt pendenti flagra ac virgas, vt ex vniuerso corpore affatim sanguis deflueret. Verùm quidquid rogabant, nil præter labia, vt priùs, sine sono alacriter mouebat. Aliud igitur experturi, pensili trabe deponunt, ac sub vtriusque manus digitorum ac pollicum vnguibus longas profundissimè infigunt acus; addunt sub vtriusque brachij axillis anserina oua tosta, brachia comprimunt, donec exustis axillis, sanguis abundanter efflueret; sed Balthasar idem erat qui priùs. Quare magicis artibus hæc eum tolerare dicentes, 12. Iulij, aduocato tonsore, crines ei è corpore omnes nouacula tolli iubent: deinde foco candenti eum admouent nouis calceis aruina probè infectis indutum: contrahitur crudū pingueque corium paulatim, vt tandem pedes eius vnà cum calceis è lineari forma in circularem seu globarem verterentur; ruiissetq; in terram, nisi sustentatus aliis etiam punctationibus & vellicationibus fuisset seruatus, donec lassati tortores operam detrectare inciperent. Nihilominus sæui examinatores eum pluribus adhuc diebus ad tormenta in carcerem compingi volebant. Sed summum Concilium, populi verentes tumultum, die eiusdem Iulij 13. misso in carcerem nuntio, se in posterum diem ad mortem pararet iussere. Totam illam noctem Balthasar in genua aut pectus decumbens, cum lacrymis Deum exorabat, constans vt permanere posset; interrogantibusque aliquoties custodibus, cur tantam sibi calamitatem parasset, lætè respondebat, Deum iussisse: ita vt mirari nō possent animi eius excelsitatem. Manè die 14. Iulij offerunt Calvinianum admonitorem: sed ille eum respuens, adesse sibi dicebat alium consolatorem; quo fretus, læto animo non dubitaret mortem etsi sæuissimam expectare. Nec defuit spei euentus. Instabat hora diei vndecima. Erat in summo foro Delfensi scena ædificata lignea amplissima. In hac stabat scamnum oblongum latumque, & ab altero latere aliud, in quo ferreum plaustrum ignitis carbonibus plenum. Astabant duo carnifices ferreum

ferreum forcipem amplum, in quo liba cancellata, vulgò *VVafelen*, coqui solent, aliosque minores forcipes tenentes; quibus in igni relictis donec canderent, adductus Balthasar, à carnificibus sustentatus, quòd contracti pedum nervi eum stare non permetterent, palo alligatur, labia continuo sine sono, velut in Deo absorptus, mouens. Tum iussus, manum qua Orangium traiecerat, laminæ candenti inferiori alacriter imponit, carnifex superiori adducta summa vi eam includit, carnemque cum nervis partemque ossium ita depascit, vt fumus nidorque pænè forum completeret.

Aperto forcipe, sibi ac populo Crucis signum, trunco facit, nilque vultu inutatus, nec gemitum vllum edēs, tacitus secum precari pergebat. Tum brachia, crura, femora, tergum, scapuli ac pectus ignitis minoribus forcipibus miserè lacerantur, eo nullum signum doloris exhibente, ita vt omnes summopere mirarentur. Hinc cum tormento, quo Orangium occiderat, caput eius insigniter verberassent, illud deinde ferreis malleis ruptum hinc inde disiecerunt. Denique Balthasarem in solitis precibus persistētem, carnifices maiori scamno imponunt, ac ventre, cultello quo porci iugulantur, sensim aperto, cor raptum eductumque; in faciem conijciunt, intestina igne comburunt; in quatuor partes sectum cadauer, quatuor portis suspendunt, caput hastæ infigunt. Hoc certamen Balthasar Gerardi Burgūdi, 27. annorum iuuenis, vt à fide digno viro Delfensi nobis est relatum. Scriptum tunc typis Delfis editum, quamuis eum dixisse tradat, mortem Orangij se, instigatoribus Mansfeldio & Assonuillio, perpetrasse (cuius tamen nullum vestigium profertur) tamen de eius con-

Manu trunca, sibi & populo signū Crucis facit. Variè disceptus nullū editū doloris signum.

stantia aliisque iam dictis & ipsum fatetur his verbis: Pœnitentiæ aut
 „ doloris nullum signum Balthasar edidit; se paratum esse, cędem illam, si
 „ commissa non esset, adhuc committere affirmabat; quandoquidem pro-
 „ bi bonique subditi officium sit, mandata superiorum exequi. Die Sabba-
 „ ti, 14. Iulij, Delfis publicè in forum aduehitur, & secundum sententię te-
 „ norem executio perficitur: reus miram patientiam præfert, quam in pri-
 „ mis à Deo sibi concedi petierat: concionatores diuini verbi audire recu-
 „ sat: dum manus exuritur, & caro auellitur, nihil clamoris aut lamenta-
 „ tionis edit: manu vsta visus est Crucis signum aliquo modo formare, &
 „ populo benedicere: corpus in quatuor partes dissectum, quatuor locis
 „ suspenditur: caput hastæ præpilatæ imponitur. Hęc ibi totidem ver-
 „ bis. Sed ad seriem Annalium redeamus. Interea dum hęc Delfis à die
 Iulij decimo vsque decimumquartum fiunt, (exequiis Orangij de-
 mum tertio Augusti in templo Delfensi primario maxima pompa ce-
 lebratis) Regij die vndecimo eiusdem Iulij, pridie expugnato Lief-
 kenshoeckio, ad occupandam Noort-Doelam se parant. Sed Præfe-
 ctus Ferunius frustra se vim expectaturum videns, rebus omnibus

Confirmatur prædicta etiam ex Scriptura tunc publicè edito.

Nempe & hic dicitur, manu vsta visus formasse Crucis signum.

1584

*Fœderati
nihil ampli-
us tenēt
ad Scaldim
præter
Terneusā.*

*Cæso Orã-
gio multa
Fœderato-
rum per-
turbatio.*

*Herenta-
lenses Par-
mensē
vocant.*

*Antuerpia
varia edi-
ctis, ne
Mercato-
res ciuesq̃
dissimant.*

nauibus impositis, incensâque munitione Antuerpiam proficiscitur, adeò vt hoc tempore Fœderati Ordines nihil ad Scaldim in ditione Wasiana tenerent præter Terneusam. Qua de causa iidem Ordines videntes Orangium cæsum, suâque omnia in peius ruere, Lilloumque obsesum sine capite se difficulter defensuros, Bruxellam mittunt Ohainium ac Meganckium, vt Liesveltium Brabantia Cancellarium Antuerpiam adducerent, communi consilio Republicæ consulturum. Venit Liesveltius. Petunt Ordines in Franciam honesto cum comitatu proficiscatur, Regi Belgicas Prouincias oblaturus, quòd mortuo Alensonio, Orangioque cæso, commodiorem non haberent vicinum Principem; conditiones verò quàm modestissimè & prudentissimè moderaretur. At Liesveltius, vt fertur, è tempore respondit, nulla sibi ratione ista placere, sed potiùs cum Rege Hispaniæ æquissimis conditionibus, qui eas nemini hactenus negarat, in gratiam redeundum: sed nequaquam responsio hæc pluribus, & in primis non Hollandis placuit. Vnde & Fœderatæ Prouinciæ vsque ad annum sequentem sine capite fluctuarunt, nisi quòd Hollandi & Zelandi Mauritium Orangij filium, 18. annorum adolescètem, in speciem sibi Gubernatorem nominassent. Decimoquinto Iulij Regij ad Scaldim occupant arcem ac munitionem Zuindrechtam, præsidariis Antuerpianis eam deferentibus. Decimoseptimo eiusdem mensis Ordines præsidium quod in oppido Herentalsio habebant, euocant cum maioribus tormentis: sed cum circiter milliare cum dimidio iter fecissent, alij ab Ordinibus veniunt nuntij, redire eos Herentalsium iuvenes. Sed ad oppidum venientibus, ciues captis armis clausisque portis ingressum negant; miserant enim ad Parmensem pro præsidio: quod in itinere esse Ordinum milites intelligètes, desertis maioribus aliquot tormentis, citato passu partim Mechliniam partim Antuerpiam contendunt, Regiis nullo sumptu nec molestia oppidum recuperâtibus, quod Louaniensibus, Bredanis, ac Buscoducensibus magna intulerat damna. Antuerpienses vt aliqua ratione imperij dignitatem tuerentur, cum armis hostem pellere non possent, publicandis quotidie Edictis mirè se suosque fatigabant. Inter cetera 18. Iulij imperant, ne quis vrbe sine consensu exeat, nisi fortunas suas publicari malit. Plus tamen metus, quàm Edicti valuit auctoritas, quinquaginta ampliùs non minimi census viris cum familiis clam erepentibus, & ad loca tutiora se recipientibus. Vigesimo primo Iulij publicatur, menstruæ singulis ciuibus impositæ contributiones soluantur, nisi eas exequi ministros publicos malint. Hic non pauci ultra vires se censerique querentes, supplicem afferunt libellum, moderationem petentes. Respondetur, satisfacere, aut executionem expectarent. Alij per libellos petebant potestatem mercatus cau-

sa proficiscendi in Franciam, Angliam ac Oostlâdiam, solutori iniunctâ taxationem. Respondetur, soluerent, tum Concilium decreturum, quid de abitu fieri debeat. Olfaciebant enim prudentiores breui calamitosam vrbis obsidionem. Cœperant Antuerpiani munire Calloo, sed superuenientes Regij, pulsus Antuerpianis, cœptum opus è sua sententia perfecere. Interea Mondragonius (de quo ad 5. Iulij dicere cœpimus) Lilloum premens, ab utroque aggeris latere tormenta produxerat, cuniculisque actis, oppugnationem successuram sperabat. Sed Lilloani, repertis cuniculis, opus inutile reddidere, tantumque aquæ marinæ plena Luna in castra Mondragonij deriuarunt, vt cogeret tormenta & castra inde Stabroukum transferre. Interim quarto Augusti Regij in Minori Brabantia, haud procul Basserodâ Scaldim transmittentes, castra ad Teneramondam ponunt, terra aquaque tam arctè obsident, vt nullus paulò post intrare aut exire posset. Vice versa magnis operibus Antuerpiani muniabant Flandricam è regione vrbis ripam, singulisque diebus tres cohortes vicissim in præsidium venientes, custodias agebant, cum Gandenses paulò antè die 3. Augusti Embyssum, summæ pridem apud eos auctoritatis, publicè carnificis manu, senem septuagenarium capite truncarunt, accusatum, quòd clàm per certos homines se Regi conciliaisset, promississetque vi aut amicitia Gandauum ad Regis auctoritatem reducere. Decimo Augusti occupant ad Scaldim Regij Ordamum, congregatasque haud procul Ordinum copias inuadentes, multis cæsis, captis, ac in flumen actis, ceteros fugere cœgerunt. Capti sunt Præfecti Gordonius, Dunius, & alij aliquot, indeque delati Regij ad munitionem Boerenschansam dictam, ab Antuerpianis desertam, cum nonnulla tormentorum & commeatus parte occupant. Ab alia parte continuabant Regij oppugnationem Teneramondæ, veneratque ad castra ipse Parmensis, tormentis que facta ruina, expugnant ingens propugnaculum ante portam Bruxellensem extra oppidum constructum: inde se præparat ad expugnationem oppidi: vbi etsi Præfectus Mortaignius, à Rihouio nuper in Hollandiam proficiscente relictus, vndecim peditum cohortes haberet, vim tamen, perduto propugnaculo, selaturum diffidens, his conditionibus 17. Augusti deditioem facit: Permissum præsidiariis cum gladio laterali, pugione, queque tergo ferre poterant, in tutum abirent. Qui Regi seruire cupiebant, eius militiæ fuere adscripti, fuere autem circiter centum quinquaginta, ceteri Antuerpianam venerunt, se excusantes, quòd ciues auxilio esse recusassent. Ciuibus gratia facta, semel solutis sexaginta florenorum millibus. Inde Regij 19. eiusdem Augusti Willebrouckum profecti, subito aduentu minorem capiunt munitionem; & cum vim pararent aduersus maiorem, etiam illa se tradit, quidquid de-

Calloo ab Antuerpianis muniri cœptum, Regij capiunt.

Mondragonius obsidionem Lilloo deserere cogitur.

Embyssus summus pridem apud Gâdenses, capite plectitur.

Teneramonda post aliquantulum oppugnationem Parmensi se dedit.

Capitur à Regiis Willebrouckum, vicinamque munitionem.

1584

*Obsessa
Viluordia,
Baro Grim-
berganus
Regis se
iungit.*

nique munitiuncularum ad fossam Bruxellanam Viluordiam vsq; erat. Hinc Regij Viluordiam profecti, oppidum obsidere parant. Arx Grim-

bergana illi vicina, eiusq; Baro, desertis Ordinibus, Regiis se iungit, ac rebus necessariis iuuat. Circa finem Augusti, videntes Brabantia Ordines se impares Parmensi, oppidum Bergarum ad Zomonam Hollandia

Ordinibus ea conditione tradunt, vt durante bello, suo sumptu defendant. Viluordia interim acriter à Regiis oppugnabatur, munitio ad Fontem facta erat adempta, indè que oppidani ex editioribus locis ingentia accipiebant incommoda; idemq; fiebat à parte Mechliniana, ita vt nò multò post præsidiariis de defensione desperantibus, Præfectus Witius ex omnium voluntate ad castra Regia profectus, 4. Septembris oppidum

*Deditur
Viluordia.*

his conditionibus traderet: Permissum militi cum armis, quæque portare poterat, exire, silentibus tamen tubis & tympanis, relictisque signis &

maioribus tormentis. Dudum, vt diximus, Gandauenses vndique à Regiis premebantur: qui cum viderent à nullo se auxilium amplius expectare posse, Antuerpianis etiam & Bruxellensibus iam ferè vndiq; clausis, per veteres suos Legatos cum Parmensi tunc Beueræ agente 17. Septembris his inter alias conditionibus transigunt: Omnes Hispanorum

*Quin &
Gandenses
his legibus
cum Parmensi
transigunt.*

Regi tamquam Flandria Comiti se submittunt, sic tamen vt priuilegia omnia ante hos tumultus vsitata seruentur. Ecclesiastici, Religiosi,

& quicumque urbem per turbas reliquerunt, bona facultatesque omnes recipiunt; fructus tamen collecti non restituantur, nisi constet eos in

vsus priuatos conuersos. Nuncupatae reformatæ Religioni addictis & aliis, dummodò sine offendiculo viuant, in vrbe manere duobus annis,

& de facultatibus pro arbitrio disponere liberum esto. Ob delicta autem grauia in ciuitate perpetrata, Parmensis, qui duodecim sibi tradi pro suo arbitrato puniendos postulauerat, sex tantum poscit; ex his quoque

tribus vitam concedit, tandem & omnibus sex, tantum vt carcere & ære, vt ei placuerit, puniantur. Et similiter pro trecentis coronatorum

millibus toti ciuitati multæ loco indictis, ducenta tantum millia numerari, quò magis liberalitate Gandauenses Regi deuinciat, Parmensis indulget. Restituent Gandenses in libertatem Champaignij Baronem,

Crucis Dominum, Ægidium Borlutum ac Ioannem Dammium; sua Celsitudo verò curabit intra quatuor menses has conditiones etiam à Regia

Maiestate ratas haberi. Actum Beueræ 17. Septembris. Subsignatum: Alexander. ac infra: Verreycken. Fueruntq; hæ conditiones presentibus Regiis Legatis publicatae 19. eiusdem Septembris, ipseque Cham-

*Cham-
paignius
Gandani
Gubernator
constitutus, &
Arx restitui
cepta.*

paignius urbis Gubernator constitutus, & Galli præsidiarij adducti; & non multò post Arx restitui cæpta. Sed nihil his frangi videri volebant

Bruxellenses & Antuerpienses. Quare 10. Octobris Regij premendæ

Antuer-

Antuer-

Antuer-

Antuerpiæ se totos accingentes, plura Burchtum maiora tormenta, mediocribus nauibus oneratis triginta Gandauo acceptis imposita, per aggerem ab Antuerpianis, vt diximus, apertum, in Scaldim deducere parât. Quo Antuerpiani intellecto, aliquot armatas naues Burchtum mittunt, impedituri ne Regij Calloum proficiscerentur. Sed frustra: maiorum enim tormentorum violéntia ac Regiorum militum robore redire coacti sunt, desiderato Præfecto Coc, qui vice-Admiralis titulum habebat, ac Ioanne Quirino. Decimoquinto Octobris seditio Antuerpiæ oritur, quòd præcipui aliquot ciues ac mercatores Cancellarium Liesveltium adiissent, rogantes, Brabantiq; Ordines doceret, maximum virorum proborum numerum ad pacem inclinare, orarèque enixè, eam in rem velit eniti. Idem scripsisse Bruxellanos Antuerpiam, suadereque pacem fieri, nisi in extremas calamitates cadere malint. Quòd si animi ad pacem non inclinent, dent his qui petunt, ablatis fortunis, eundi quòd velint facultatem. His Magistratus auditis, quòd plebs cum his sentiens ad pacem inclinaret, portas vrbs claudi, ciuèsque omnes cum armis constitutas dudum occupare stationes iubet. Mox nocte in carceres duci iubent pacis petitores, inter ceteros Ioánem de Pape, Ioachimum ac Gabrielem Stuytelinx fratres, Robertum ab Haeften, Iacobum la Faillium, Ditquium olim vrbs Scribam, Petrum Malinæum cum fratre, Abrahamum Shertogium: absentes aliquot ciues huius etiam sententiæ, constituta pœna, certo tempore redire iussi. La Faillius in sex millia florenorum condemnatus est, & tantumdem fratres Stuytelingij; Haefsius in duo millia, fratres Malinæi in mille ducentos, tantumdem Shertogius; veniámque rogarent. Papenbroeckius, qui honorificentissimo antea fuerat loco, omnibus orbatur in perpetuum honoribus & muniis. Vigesimo sexto Octobris non sine magno periculo Antuerpiam è Hollandia appellunt aliquot naues commeatu onustæ, duæque Anglorum peditum cohortes, expectantes legionis Præfectum Morgamum cum decem cohortibus aliis. Tertio Nouembris Aldegondius Calloo pellere Regios conabatur; sed munitioni propinquus, cum præmonitos ad se excipiendum intelligeret, re infecta Antuerpiam reuersus est, perdita biremi, quam ob celeritatem Volantem diabolum appellabant. Hoc tempore Parmensis totus in eo erat, vt Scaldi præcluso, omne Hollandorum cum Antuerpianis commercium tolleret. Huius rei causa ipse Beueræ manens duobus ab Antuerpia miliaribus, tormenta plurima maiora Gandauo & ex aliis locis in pagum Melsam Beueræ vicinum, commeatum in arcem Beuerensem, materiam instrumentaque ponti conficiendo in templum Calloi vehi iussit: sexcenti præterea fossores rebus omnibus paratis alueum foderunt, per quem amnis à Stekena quatuor ferè miliaribus Calloum

1584

Regij præfecto Antuerpia se totos accingunt.

Pacis petitores Antuerpia abducuntur in carceres.

Enormiter mulcatur, quidam ad sex florenorum millia.

Aldegondius Consul frustra Regios Calloo pellere nititur.

Præcludere aggrediuntur Regij Scaldim fluium.

vsque

1584

vsque deriuatus fluxit : qua fluuij commoditate omnia facillimè Gandauo in castra deferri potuerunt. In opposita ripa quoque Regij aggerè Cauwensteinium variè munierunt, metuètes, ne aggeribus Berendrechtæ perfossis, saltem per agros inundatos Hollandi Lilloo commeatum Antuerpiam inferre possint. Præerat tunc omnibus ad Scaldim quas Ordines tenebant munitioibus, Tillignius Francus, qui 20. eiusdè Nouembris cum vnà biremi hora noctis nona Antuerpiâ soluens in Zelandiam tendebat. Sed incidens circa Calloum in Regias aliquot naues ac biremes, nocte dieque in amne vagantes, cum omnibus fociis & impedimentis capitur. Inuenta fuit cum eo præda opima (secretò enim Franciam cogitare dicebatur) & scripta complura arcana. Postridie quoque mediocris Hollandica classis, benè armata omni que commeatus genere referta, intra Calloum, Liefkenshoeckium & Ordamum, à Regiis expugnata capitur. His tamen non obstantibus, Antuerpiani ac Mechliniani multis oneratis plaustris, Bruxellanos pro exiguo tempore recreauere; sed dum redeunt, multos tapetes aliâque pretiosa iisdem curribus Bruxellâ reuehentes, in Regios incidentes fusi fugati que sunt, & omni panno pretioso exuti. Fine Nouembris, festo D. Andrea, Antuerpiæ vociferante populo, typis publicari debuerunt litteræ à Parmensi 13. Nouembris ad generale vrbe Concilium scriptæ, quibus eis pacem offerebat : sed quia simul iunctum erat responsum in Aldegondij officina cusum, quo pro rationibus adferebatur, verbi Calviniani diuinitas, Pontificis Romani Regis que tyrannis, & similia, nihilo facta est Parmensis causa melior. Quarto Decembris præsidarij Bruxellani in seditionem versi dicebant, partem Magistratus cum Parmensi de tradenda vrbe conuenisse. Quare pars Aulam, pars forum cum Aede prætoriam occupat. Capiunt Præsidentem Nicolai, ante rebellionem Rectorem Fratrum, Bloierum Scabinum, Bombergium, & quosdam alios : inde deserto Templo, Electum sibi legunt, dictosque captiuos insigniter pecuniâ mulctatos dimittunt : omnes etiam ciues, vt Antuerpiæ, mensuris premunt contributionibus, & si qui solutionem paululùm distulissent, statim nouem aut decem milites domum inuadentes edebant & bibebant, donec miseri rebus etiam maximè necessariis venditis soluissent. Eadem que erat rerum facies Mechliniæ. Sub idem tempus Parmensis intelligens, Rectores Antuerpiæ nō satis inter se conuenire, quòd plures in officiis continuari nollent, alij vellent, iterum ad eos per tubicinem litteras mittit, eiusdem cum superioribus tenoris, nisi quòd rationes in illorum responso allatas simul dilueret, ac pro fide Regia, quamcumque peterent, sponsonem offerret. Scriptæ erant Calloj 11. Decembris. Sed respondendum curat Aldegondius, vt prius, verbi que Calviniani diuinitatem inprimis sartam tectam debè-

Tillignius
Francus
à Regiis
capitur.

Accepta &
alia clades.

Frustrâ
Parmensis
Antuerpiensibus
per litteras
pacem offerre.

Egregiè
bacchantur
præsidiarij
Bruxella
in ciues.

Iterum
Parmensis
Antuerpiensibus
pacem offert.

debere esse contestatur. Decimo octavo Decembris tres equitum turmæ ab Hohenloo Bergis Burgerholtum missæ, sequentibus duabus Antuerpianorum-turmis ac peditum Anglorum legione, Mechliniam proficiscuntur: quibus cum iuncta esset maior præsidij Mechliniani pars, simul Bruxellam contendunt, experturi anne aliqua ratione urbem rerum omnium inopia laborantem iuuare possent. Sed incidentes in turmas aliquot Reginorum equitum ductore Conradino Italo, in insidiis sedentes, vix tentata pugna, pars Mechliniam, pars diuersis viis Antuerpiam fugere. Multi cæsi captique, ac inter hos Præfectus Craneveldius: equites plerique desertis equis in proximas confugientes siluas, opimam prædam Regiis Liram vehendam reliquerunt. Vigesimo quinto Decembris Hollandi & Zelandi classe centum & septuaginta nauium rursus com meatum Antuerpiam inferre volebant; sed naues aliæ captæ, aliæ tormentis quassatæ aut submersæ sunt; paucæ euasere. Vigesimo nono Decembris Antuerpiæ publicatur, qui sine Magistratus consensu urbem deseruisset, ad certum reuerteretur diem, confiscationis constituta pœna; itemque ne quis cum Regiis scripto aut missis internuntiis vlla ratione communicaret. Hoc anno die duodecimo Nouembris Philippus vnicus Philippi Regis Hispaniarum superstes filius, Madriti magna cum solemnitate & pompa Princeps Hispaniæ renuntiatus est: reddiditque eundem diem etiam latiore trium Iaponum Regulorum præsentia, qui ante paucos annos ad fidem Christi conuersi, nunc per Hispaniam Romam ad præstandam Summo Pontifici obedientiam proficiscebantur.

Turma aliquot Fœderatorum Bru-xellenses recreaturæ male mul-tantur.

Similiter naues Hol-landicæ Antuer-piensibus succursu- ræ.

Anno 1585. dudum post cædem Orangij Fœderatæ Prouinciæ variè de imploranda ope potèntioris Principis disceptabant, aliis in Angliæ Reginam, aliis in Franciæ Regem collimantibus: tandem omnes in Gal- lum inclinant, quandoquidem post hunc Regem, cui spes prolis non affulgebat, ad Regem Nauarræ & familiam Borboniam Caluinianis addictam corona deuolueretur, tum etiam quòd Gallus multò maiorem haberet commoditatem Belgium contra Hispanos, vtpote in medio constitutus, perpetuò defendèdi, quàm Anglus. Itaque 3. Ianuarij huius anni 1585. Delegati Prouinciarum, plena potestate fulti, Briellâ soluunt, & Diepam nauigantes, exorta tempestate Boloniam reiecti, inde terrestri itinere ad Regem profecti sunt; sed Siluanecti manere iussi, non ante 12. Februarij ad audientiam Regiam admissi sunt. Intereà Comes Hohenlonius, aliàs Holackius, contractis clam ex Velua, ditone Ultraie-ctensi, & finitimis locis quàm maximis copiis, 19. Ianuarij per dèfissimas tenebras agmen quatuor millium tum peditum tum equitum ducens, haud procul Silua-ducis vno ex primariis Brabantia oppidis, in insidiis

1585

Fœderati ad Fran- cum cur potius mit- tant quàm ad Anglâ.

Holackius Siluamdu- cæ prodi- tione inter- cipere nititur.

sedet:

1585

sedet: ducentos equites Germanos & aliquot sclopetariorum manipulos propiùs ad portam Vuchtanam mittit, & ex his aliquot, ductore Cleerhagio (qui Calvinianos aliquot ciues sibi deuinxerat) nocte ædiculam portæ contiguam, in qua interdium vigiles sedent, occupare curat. Manè factò intra septimam & octauam porta recluditur; emittuntur more solito exploratores num tuta sint omnia, cùm subitò qui in dicta ædícula delitescabant erumpentes magno impetu, exploratores excubitoresque qui aderant occidunt, aut in fugam agunt, & in urbem ruunt. Ascendunt mox turrim portæ imminentem, vt impedirent ne custos constitutus cataractam in irrupentes demitteret: cuius rei causa subornatus proditor eundem custodem aliquantum remoratus quoque fuerat. Itaque custodem hunc virum grandæuum multis vulneribus confossum, sed adhuc spirantem, in angulum quemdam turris detrudentes, sociis signũ dederunt, vt in urbem accelerarent. Nec mora, confestim ingentes copiae irrupunt, & tum mœnia vtriusque, tum plateam Regiam vsq; ad *de Postelstræet* composito agmine occupant. Erant fortè fortuna tunc temporis in vrbe pauci hastati equites, Itali & Burgundi, qui pridie cum mercatoribus præsidij causa eò venerant. Sed & Haultepennius morbi curandi causa hîc erat, & necdum prorsus conualuerat. Hic itaque inermis primùm, pugione tantùm & scuto se protegens, equites istos hostibus obicit, ciuibusque vndique confluentibus, & plateas, ne hostis vlteriùs progrediretur, omni genere impedimentorum obstruentibus, septa; sclopetis defendentibus insigniter animum addidit. Interim arma illi & equus adferuntur. Tunc cum Domino de Helmont, Henrico Francisci primo Scabino, & aliis, equites & ciues in hostem dispertiens, acres impressiones aliquot tum in mœnibus tum in platea Regia fieri curauit. Qui iuxta portam erant, horum non satis gnari (erant enim longæ hostiles acies tria millia simul circiter complectentes) triumphum ante victoriam canentes, acclamant sociis urbem captam, simulque quidam ad vicinas ædes quasi ad prædam conuolant. Quod videntes milites qui cataractam supra portam custodiebant, prædæ inhiantes portam deserunt. Tum senex ille cataractarum custos, etsi cruoris nimij effusione pænè exanimis, spiritum resumens, ad ostium turris arrepsit illud occludit, totamque cataractam demittit. Holachius, qui mutato equo vrbe iterum exierat, vt reliquas copias adduceret, cùm portam obstructam videret (etsi trabs vna adhuc pateret, siue in clunes equi dilapsa, seu qua alia ratione) non ampliùs intrans, foris euentum expectabat. Interea in vrbe magna contentione pugnatur. Sed cùm hostis cerneret à tergo nullas mitti suppetias, & cataractam demissam intelligeret, tandem despondentes animum sub meridiem fugam circumspiciunt, seseque multi (quòd im-

Casis fugatisque excubitoribus portam potitur.

Perrumpunt inuasores vsq; ad plateam Postelanã.

Relictus pro mortuo cataractæ custos, tamen cataractam demittit.

Interea in vrbe magna contentione pugnatur.

peditor esset per trabem illam quam diximus, egressus) è mœnibus demittentes, alij nando euaserunt, alij limo infixi suffocati sunt, aut sclopetis ciuium interfecti. Cæsos narrant Siluæduceses publico scripto typis edito ciues tantùm quadraginta, ex hostibus verò ampliùs quadringentos, inter quos fuit & frater Truchsesij desertoris Colonienfis. Erant hoc tempore, vt diximus, in Francia Fœderatarum Prouinciarum Legati, expectabantque vt commodè à Rege audirentur. Interea Regis Hispaniarum ibi Legatus D. Bernardinus Mendoza, Regi Henrico nomine sui Regis exposuerat, quantum omnium Principum interesset, si sui rebelles à Rege socio fouerentur; rogare itaque, & confidere, vt ista pro sua prudentia expenderet. Nihilominùs 12. Februarij Legati cum Senlisij Regem salutassent, ab ipso patienter auditi sunt, & postea ad Reginam matrem remissi. Nauarraus Protestantescque reliqui Legatorum petitioni maximopere fauere dicebantur, & clam omnem opem polliceri. Alij Proceres & Senatores exposuerunt, eum nec debere nec posse salua conscientia & honore, Belgas hæreticos & rebelles, socij Regis subditos, in suam protectionem accipere. Hinc factum, vt varij de Regis sententia sermones circumferrentur. Propendisse Regem vt eos susciperet, eò magis creditum est, quòd Rex Legatos magnificentissimè exceperit, & suis aluerit expensis. Guisus tamen aliisque Catholicis Proceribus contra hæc molientibus, aliisque simul grauamina Regni mouentibus, (vnde pridie Kalend. Aprilis Fœdus, Sacrum dictum, Peronæ publicatum est, de quo sub finem anni plura) sub idem' tempus Martio exeunte Legati Fœderatarum Prouinciarum vacui in Belgium reuersi sunt. Interea 25. Februarij pons obstruendo Scaldi à Parmensi dudum strui cœptus, perfectus est, opus sanè insigne, & dignum quod exactiùs describatur. Erant in vtraque fluminis ripa munitissima ædificata propugnacula, in Brabantica Ordammense, in Flandrica Calloënse, à vicinis pagis sic dicta: ex vtraque munitione pons sublicius in Scaldim ad quingentos ferè pedes procurebat, cuius extremæ trabes seu mali pedum erant quinquaginta: quod fluminis reliquum erat, mille adhuc pedum, altius erat, quàm vt trabes infigi possent. Itaque in extremitate vtriusque sublicij pontis aliæ munitiones erant multis etiam tormentis armatæ. Inter vtramque hanc munitionem, in ipsa fluuij profunditate, triginta duo maiora nauigia recta serie erant disposita: quorum puppes puppibus, & proræ proris catenis ferreis & maximis rudentibus erant connexæ: singulæ naues duabus anchoris, vna ex prora, altera ex puppi proiecta, fixæ stabant: fori verò asseribus longè constrati per pontes sublicios, in vtramque munitionem primariam commodissimum transitum præbebant, habebantque singulæ naues duo maiora tormenta & 30. milites. Tum præterea ad defen-

1585
Tandem
sub meridiem
Bari terga
vertunt,
desideratis
amplius
400.

Audis
Francus
Legatos
Fœderatarum; de
quo varij
sermones.

Pons ad
Scaldim à
Parmensi
absoluitur.

Memoria
posterorum
idem pons
breuiter
descriptus.

1585

tionem nauium istarum, & totius pontis, ne ab hostili classe dissoluere-
 tur, ab vtraque parte, qua pons Antuerpianam, & qua mare respicit, aliud
 opus ex quingentis & vltra malis & trabibus quæ haberi poterant maxi-
 mis concatenatis, compaginatisque in duodecim nauibus minoribus
 anchoris firmatis natabat, totum pænè flumē similiter in latum comple-
 ctens, spatio inter hanc molem & pontem circiter 1000. pedum inter-
 medio, nempe vt impetus aduenientis hostilis classis, antequam ad pon-
 tem veniret, hîc retardaretur. Interea decimo Martij Bruxellenses longa
 fame pressi, cum parum spei in Gallico auxilio aut alio esse intelligerent,
 cum Parmensi transigunt his legibus: Dat sua Maiestas omnibus sine
 vlla exceptione gratiam absolutam omnium perperam actorum. Sen-
 tentiæ quoque pronuntiatae in Cancellaria & alibi tempore rebellionis,
 modò secundum veterem morem latae sint, ratae erunt; ita tamen vt con-
 demnati, si eis placuerit, forma reuisionis, appellationis, aut alio quo-
 cumque modo consueto, nouam instituere possint actionem: qua de re
 omnibus Tabulae restitutionis in integrum dabuntur. Quicumque pu-
 blicarum pecuniarum Ducaliumque reddituum administrationem ha-
 buerint, nullus eis molestus erit, modò iustis rationibus docuerint se pu-
 blicum aurum non in proprium peculium, sed ordinatione Superiorum
 impendisse. Quod attinet ad Priuilegia vrbis & antiquas consuetudi-
 nes, voluntatis Regiæ erit eas augere, non diminuerè, vt vrbis facies ma-
 gis nit eat. Sed quoniam repertum est esse Bruxellæ, aliisque locis, plera-
 que consuetudines, quæ plus vrbi ac ciuibus noceant quàm profint, sua
 Celsitudo prima opportunitate, cum cõsilio Legatorum vrbis, in melio-
 rem formam requidet, vt fieri cœptum fuerat anno 1570. rebus eo tempo-
 re commissis Cancellariæ Brabantia ac Regiis aliquot Legatis. Et vt
 constet, Regem subditos vrbibus pellere nolle, placet, vt quicumque Ca-
 tholicam Romanæ Ecclesiæ Religionem sequi nolunt, duobus continuis
 annis liberè Bruxellæ maneat, modestè ac sine offensione viuant, inter-
 eà de fortunis pro voluntate disponant. Vt verò posthac ciues, omnesq;
 incolæ absolutè se Regiæ auctoritati subijciant, Rex eos reget vt fideles
 subditos, sine vlla oppressione aut onere militaris præsidij, nisi quantum
 ratio postulabit, ipsique necessarium fatebuntur. Interea talem consti-
 tuet inter eos qui vrbem intrabunt disciplinam, vt ciues iustam non ha-
 beant conquerendi causam. Et quoniam necesse est, vt templa partim di-
 ruta, partim omni supellectile nudata, restituantur; ne talis ignominia
 diu pateat vniuerso mundo, curabit sua Celsitudo cum Collegiis ac Tri-
 bubus agatur, quàm minimo ciuium damno templa antiquum splen-
 dorem recipiant. Pretiosa autem Regia supellex Bruxellæ direpta, ac
 præcipuè ornamenta Sacelli Ducalis omnino restituentur, pretium ve co-
 rum

Bruxellenses fame pressi cum Parmensi transigunt.

Causa tempore turbarum decise, retractari non poterunt, nisi via iuris.

Priuilegia quadam vrbis in meliorem formam recuduntur.

Præsidium non imponetur, nisi quantum ratio postulabit.

Restitutis templorum ornamentis, nulla amplius multa imponitur.

„ rum iustum: qua in re sua Cels. ea vtetur moderatione, vt nullus iure cō-
 „ queri posset. Æquum etiam esset, Bruxellani supellectilem Cardinalis
 „ Granuellij, Comitisque Mansfeldij, aliorumque, quorum opulentas di-
 „ ripuere ædes, restituerent: sed quoniã res est intricata; relinquitur vtrim-
 „ que in iudicio libertas petendi, & negandi: Peteret sua Cels. in compen-
 „ sationem huius conciliationis certam pecuniæ summam; sed quoniam
 „ de ciuium inopia, & Caluianorum rapacitate plenè est edoctus, nomi-
 „ ne Regis eis hanc pecuniam liberaliter remittit. Actum Beueræ decimo
 „ Martij. Signarunt Alexander ac Garnier; & ex parte Bruxellensium, Mi-
 „ chautius, Venius, Malcotius, Bloyerius, Tayus, Bombergius, Hartius, &
 „ alij adhuc vndecim. Deinde Parmensi offertur scriptum à Præfectis mi-
 „ litaribus qui pacificationi interfuerant; ad quod ita respondit: Sua Cel-
 „ situdo lecto libello à Præfecto Eetveldio, Grossio, Dachio, Grutero, no-
 „ mine Præfecti legionis, omniumque præsidiariorum Præfectorumque
 „ oblato, etiam si habeat occasiones vindicandi se de animorum eorum
 „ acerbitate vsque ad extremum demonstrata, tamen ea obliuioni liben-
 „ ter tradens, eis sequentia promittit. Primùm, vt liberè cum Governatore
 „ omnibusque Præfectis ac familiis omnes equites peditesque vrbe exire
 „ possint, cum armis & impedimentis, funiculis tamen extinctis, nec expli-
 „ catis signis, & tympanis tubisque silentibus, dabiturque iustum abeun-
 „ tibus præsidium. Capti vtriusque milites liberi sine pretio, persolutis
 „ impensis liberabuntur; etiam Iorckius Anglus, etsi bello captus non sit.
 „ Tum intelligit sua Cels. vt Templius, Pironius, Sohæus ac Eetveldius iu-
 „ rent se integro anno arma apud Belgas contra Regem non laturos, aut
 „ Concilium Ordinum rebellium intraturos, ceteri milites dimidio anno
 „ sub pœna periuris infligi solita. Actum item Beueræ eodè die 10. Martij.
 „ Et quidem 13. eiusdem Martij Bruxellæ conditiones publicantur; Tem-
 „ plius tamen cum præsidio exire volebat, nisi à ciuibus sibi suisque soluere-
 „ tur. Tandem reperta est ratio non nihil numerando, ac de reliquo spon-
 „ siores dando; ita vrbe exeunt 19. Martij, & Dominus Goignius cum ali-
 „ quot cohortibus Regiis ingreditur. Sub idem tempus, die quinto Mar-
 „ tij, calculo antiquo (hoc est die decimoquinto eiusdem Martij stilo no-
 „ uo) Neomagum quoque in Regis venit potestatem hac ratione. Dudum
 „ Comes Nuenarius Geldriæ Governator omnem mouebat lapidem, vt
 „ præsidium quod in vrbe erat trecentorum tantùm peditum & ducento-
 „ rum equitum, nouis adductis copiis augetet. Tentauerat id frustra se-
 „ cundò & tertio; cumque animaduerteteret ciues maius præsidium non fa-
 „ cilè admissuros, aliam viam ingressus cœpit sibi suspectos nonnullos re-
 „ legare; erant hi Catholici. Multi ergo Catholici idem metuentes, tãdem
 „ quindecim ex eis consilium ineunt de ipso Comite & præsidariis eij-

*Responsum
 Parmensis
 ad libellum
 præsidia-
 riorum Bru-
 xellensium.*

*Discedent
 cum armis,
 sed omni-
 bus signis
 militari-
 bus silen-
 tibus.*

*Dominus
 Goigney
 cum præsi-
 dio Bru-
 xella præ-
 ficitur.*

1585
Catholici
Neomagi
laccessi, cõ-
tra Guber-
natorem
conspirant.

ciendis. Recensentur hi: Dominus de Dornic & Resen, Grootfeldius, Wintgens, Canisius, Wees, Falkenburg, Drijl, Heteren duo, Kerckhof, Bongerts, Dije, Draco, Vermae, & quidam Ioannes Sartor. Iam dicto die Catholici conscij, qui tunc excubias vnà cum militibus agebāt, post gallicinium ex condicō, præfidiarios qui in mœnibus erant, comprehensos turribus includunt: armamentarium, & loca in quibus nitratus puluis asseruabatur, occupant: forum paucis aliis erat demandatum. Ciues, percepto tumultu, ad forum præcipientes currere festinant: quibus interceptis in itinere, à Catholicis persuadetur, præfidiarios prodicionem moliri, socium militem aduocasse, urbem diripere decreuisse; maiorem ciuium partem in armis esse, vt hanc violentiam comprimant, sese, vxores atque liberos cum dulci patria tueantur: proinde se quoq; protecto-ribus suis iungant, & sceleratum militem exturbent. Ciues his verbis accensi, communibus viribus in pedites primùm irruunt, eos & aliquot ciues factiosos armis spoliant, vrbe eiiciunt: inde & equites (de quibus minor erat ob catenas transuersas, quibus plateæ claudebantur, metus) expellunt; omnibûsque peractis hora pomeridiana secunda, exauctorato Senatu Caluiniano, Catholicum Magistratum eligunt: mox Legatos ad Parmensem pro conciliatione mittunt, quibusque volebant conditionibus impetrant, ac Haultepennium cum mediocri præsidio in urbem recipiunt. Neomagensium sequuntur exemplum Doesburgenses, qui similiter aduersariis eiectis 19. eiusdem Martij, se ab Ordinibus separant, & paulò post eadē cum Neomagensibus ratione Regi se conciliant. Vbi cùm similem rationem etiam machinarentur Arnhemenses, Comes Nuenarius vnā oppidi portam militari dexteritate occupat: intereā ficta impressione ciues armatos aliò auocat, sicque comitantibus agminibus oppidum ingressus firmissimo id præsidio munit. Et huiusmodi machinationes & dimicationes minores tunc temporis in Velua & locis vicinis vtrimque plures contigere. Sub finem quoque eiusdem Martij la Motte Grauelingæ Gubernator Ostendam Flandriæ oppidum capere machinatur, copiis subito ex omnibus vicinis præfidiis collectis, ceperatque veterem ciuitatem: verùm præfidiarij impressionem mox in hostem faciunt; naues quoque armatae ibi excubantes crebris tormetorum ictibus eum circa littoris oras infestant. Ita la Motte redire coactus est, ipse in manu læsus, desideratis ex suis amplius centum. Diximus supra, iam tum 25. Februarij Scaldim à Parmensi omnino obstructum. Extrema igitur Antuerpiani tentaturi, quòd commeatus penè deficeret, auctore quodam Iembellio Italo parant naues incendiarias, quibus pontem disijciant: vna primaria illarum intus puluere bellico, cémentitiâ structurâ clauso, plena, exteriùs in concamerato tecto lapidibus molari-

Stratagemate pulsis præfidiariis, Regi se conciliant.

Sequuntur exemplum Neomagensium quoque Doesburgenses.

La Motte frustra tentat Ostendam.

Naues incendiariae Antuerpia ad disturbandum pontem Parmensis.

bus

bus, sarcophagis, globis ferreis ac lapideis erat onerata. Habebat autem intra se nonaginta dolia pulueris tormentarij, quibus certo loco, iustæ longitudinis funiculus tormentarius remotiori parte accensus erat interpositus, vt post certas horas, quarum rationem ex funiculorum natura inierant, puluerem attingens, molem omnem obuiam euerteret. Hæc cum Antuerpiæ parata erant, Hollandi & Zelandi præmoniti, die 3. Aprilis Liefkenshoeckium à Regiis infessum instructa classe obruunt; alij è summitate malorum in cõstitutis munitiunculis omnem defensionem præfidiariis adimunt, alij intereà vallum scandunt, & munitione potiuntur, omnibus propugnatoribus pugnando cæsis. Inde propiùs Calloum nauigantes, expectant incendiarias naues, quas Antuerpienses 4. eiusdè Aprilis secundo vento æstuq; sine gubernatoribus miserunt (nullus enim in iis nisi ad certam mortem manere poterat) sed ita gubernacula instruxerant, vt semper medijs amnis tenerent cursum. Interim vna incendiaria maior ponti appropinquabat: quam Regij videntes, quid vna nauis vellet, expectant; viris enim plenam existimabant. Quare Rubasius ac Billius ceteris feruidiores cum aliquot nauibus contrà ire parant. Sed ad Ordami littus, vi æstus, incendiaria nauis delata, incenditur nitratus puluis. Audiuntur magno omnium stupore tonitrua, visuntur fulgura hominum arte fabricata, & instar grandinum volant, molarum sarcophagorumque rudera, quibus multi è Regiis peribant, membris miserè lacerati, inter quos Marchio de Rubais & Dominus Billius, cum quindecim Nobilibus & quinquaginta circiter gregariis, quorum cadauera lacera posteà partim reperta, partim flumine absorpta sunt. Euertit etiam incendiaria nauis Regiæ munitionis naues duas, & alias aliquot insigniter lacerauit. Sed operarum ac sociorum naualium diligentia factum est, vt ruina statim repararetur, Hollandique tentare non auderent munitionem, sed retrò Liefkenshoeckium reuerterentur, alias expectaturi occasiones. Septimo Aprilis itaque Antuerpiani tres alias misere naues incendiarias: sed Regij semel edocti, cum appropinquarent, aperta munitionis nauium clausura, liberum eis dedere transitum. Vnde factum est, vt cum aliquantum transiissent, incensæ ac in varias partes disiectæ nemini nocuerint. Initio Maij Antuerpienses arcem illam naualem, quam Finem belli appellabant, in conspectum propugnaculi Ordamentis, quod Regij tuebantur, miserunt. Verum cum eò proximè appulsa esset, aquæ penuria vado immota confedit, multosque dies eodem loco, nequidquam Antuerpiensibus illam reducere conantibus, perstitit, donec, vt mox dicetur, à Regiis capta est. Interim 7. die eiusdem Maij Comes Holachius & Iselsteinus cum triginta nauibus, quæ lectissimam militum manum & multos fossores vehabant, ad aggerem Couwenstei-

1585

Expectant eas Zelandi, intereà Liefkenshoeck expugnantes.

Incendiaria nauis maior maximâ quoque cladem Regiis infert.

Cæsi ibi inter alios Rubais & Billy.

Arx naualis, dicta Finis belli, sine fructu vado haeret.

1585 *Holachius aggerem Couwensteinium frustra per fodere conatur.*

niū appulsi sunt. Erat autem eis statutum, aggerem istum perforare, ut nauigia saltem minora iuxta Lilloum per stagnantes agros (ponte & operibus Parmensis despectis) Antuerpianis remis impellere possent, sicque commeatum in urbem inferre: quod ipsis factu difficile non fuisset, si aggere potiri potuissent. Sed expositis ante auroram in terram militibus, & iam fodere incipientibus, Hispani superucenerunt, & manum cum hoste conferentes, amplius ducentos trucidarunt, quadraginta comprehenderunt, & maioribus tormentis aliquot naues deprefferunt. Holachius & Iselsteinus scaphis elapsi sunt. At non hinc substitit conatus. Et enim 26. eiusdem Maij cum sub vesperam diei præcedentis Antuerpienses iterum aliquot naues incendiarias ad pontem dissoluendum misisset, nocte circa horam tertiam aliam classē in aggerem Couwensteinium mittunt: item ab altera parte Hollandi sub Lilloum in anchoris stabant. Mittunt primū incensas aliquot naues in operas Parmensis; mox cum centum circiter nauibus veterano milite plenis aggerem adoriuntur, tantamque simul globorum copiam ex nauibus in vtrumque aggeris latus eiaculari sunt, ut Regij in plano atque aperto aggere sese tueri amplius non possent; sed multis è suis desideratis stationes deserere, & ad tutiora se loca recipere cogerentur. Interea hostes, appulsis nauibus, in terram descendunt, & cum multos saccos, terra, lana, aliisque materiis plenos aduexissent, incredibili celeritate sepimenta castrensia tumultuario opere extruxerant, ut iam collo tenus sepimentis munirentur. Nauium deinde ope magis magisque progressi, plus quam dimidium aggerem occuparunt, quem vndecim in locis perforare cœperunt. Stationes suas defendebant sex horas continuas; quibus ipsi victores Regionum fortissimos sternebant. Tantam quoque globorum vim in Regios immiserunt, ut propugnaculis eorum conuulsis, etiam tormenta ferè omnia lacera- rint, inutiliaque reddiderint; atque adeo iam Antuerpienses plenam hanc victoriam existimantes, exoneratione maiorum tormentorum, ac sonitu omnium urbis campanarum lætitiā testati erant. Sed Parmensis, audito visoque periculo, ipse dextra gladium, sinistra orbicularem clypeum tenens, Calloo per Scaldis pontem ad aggerem Couwensteinium pergit, obuios secum reducit, insigniterque animat, ita ut statim sequētibz aliquot Hispanis, mox etiam quatuor Wallonum ac tribus peditum Germanorum cohortibus, pugna redintegraretur, tanto animorum ardore ac vehementia, ut nullus, præsentē pugnanteque summo Duce, de fuga, sed omnes de morte aut victoria cogitarent, cadentibus ab vtraque parte viris fortissimis. Maximo impetu in hostium munitionem, quam Antuerpienses moliebantur, irruerunt, & tria tormenta, quæ adhuc integra ad manus erant, in eam direxerunt. Bis Regij munitionem hanc oppugnant,

Tentatur idem secundo maioribus viribus.

Plusquam dimidium aggeris per sex horas Hollandi tement.

Antuerpienses triumphum canunt ante victoriam.

Accurrente ipso Parmensi, et pugnante, Regij tandem vincunt.

pugnant, bis reiecti sunt: tertio tandem summa contentione pugnantes vallum superarunt; & quidquid in munitione erat, interfectum fuit; reliqui ad naues properantes, multi occisi sunt aut submersi. Qui in nauibus erant cedere nolentes, tamdiu pugnarunt, vt tandem æstu recedente, naues aqua destitutæ è vado emergere non potuerint. Captis itaque triginta tribus nauibus, ingens hostium strages edita est, ingensque tormentorum & apparatus bellici copia intercepta. Ita postquam à tertia matutina vsque secundam pomeridianam pugnatum esset, Regij aggerem Couvesteinium receperunt, desideratis ex suis circiter trecentis, ex hostibus cæsis plus minus duobus millibus, in quibus & Haulteynus Walachriæ in Zelandia Gubernator, Admiralius Antuerpiensium Iacobus Iacobi, duo Chiliarchæ Anglorum, & quatuordecim alij Centuriones. Vigesimo septimo Maij aliæ naues onerariæ commeatu plenæ ad propugnaculum Lilloënse appulsæ sunt. Putabant enim Hollandi & Zelandi victoriam penes suos esse, & navigationem iam amplius non fore impeditam: sed cum sese elufos intellexissent, ibidem substiterunt. Postridie Comites Arenbergius & Mansfeltius & alij Nobiles, gregariiq; milites, postquam relatum esset, Antuerpienses cum tribus triremibus & alio maiori nauigio in procinctu esse, & arcem illam natatilem, quam Finem belli appellatam diximus (erant scilicet trabes instar propugnaculi compactæ, lateraque tredecim pedes, intextis variis contra tormentorû ictum materiis, crassa) exonerare decreuisse, quo sic è vado, vbi nuper hæserat, Antuerpiam reducere eam possent, cum aliquot nauibus obuiam hostibus profecti, commisso prælio nauigium illud bellicum & duas triremes superarunt, occisisque aut captis qui in iis erant, naues has vnà cum arce ista lignea in castra sua adduxerunt. Hoc eodem mense Maio Schenk-
 kius à Regiis ad Ordines iterum deficiens, quasi non satis magna sui haberetur ratio, die eiusdem 22. castrum suum Blijenbekanum, Comiti Nuenario seu Meursio Geldriæ pro Ordinibus Gubernatori tradiderat: quin vt magis se ei commendaret, inter cetera vnà cum eodem Comite in pago ditionis Ultraiectinæ *Amerongen* dicto, copias contraxit, quibus excursions Regiorum ex Zutphania in Veluam dictamque ditionem Ultraiectinam impedirent. Sed Verdugius collectis viribus, Taxium eò misit, qui 23. Iunij partem equitum peditumque præmisit, partem in insidiis, in vicina quæ pago inminet silua, collocauit. Qui in pago erant Nuenariani, cum hostem eminus cernerent, collecti in Ordinem hosti obuiam procedunt. Regij paulatim pedem retrahunt, donec Nuenariani iam omnes pago exierant, atque concitatori in recedentes hostes animo ferrentur. Interea qui in insidiis erant Regij, è silua erumpentes, à tergo hostium cuneos cingunt; & qui fugere videbantur, pedem

1585

Pugnatum à tertia matutina vsque ad secundam pomeridianam.

Potuntur Regy arce naualis Antuerpiensium.

Schenkcius in Geldria iterum à Regiis ad Ordines deficit.

Seratage-ma Regiorum in Velua iuxta Amerogum.

1585

sistunt: vtrunque classicum canitur, signa conferuntur, & acerrimè dimicatur: Nueneriani à fronte & tergo cæduntur, donec peditibus pænè omnibus interfectis, & quadringentis equis (fessoribus occisis) captis, ceteri equites fugam capefferent. Nuenerius seu Meursius & Schenckius vix elapsi Ultraiectum venerunt. Villerius vrbis & Prouinciæ Ultraiectinæ Gubernator cum triginta tribus Præfectis multisque aliis captiui abducti, nobilem Taxio eiusque adiutoribus, fratribus Sherenbergiis, fecere victoriam. Huius victoriæ fama cum per vicinas vrbes increbuisset, Calviniani in Catholicos ciues tamquam Regiis nimium addictos iram effuderunt: Amsteleroamenses 48. è primariis ciuibus vrbe exturbarunt, ceteros dearmarunt: idem & Amersfortiæ & aliis aliquot in locis factum est. Vigesimo nono Iunij Parmensis iusto peditum equitumque ac trium maiorum tormentorum præsidio propugnaculum in suburbio Antuerpiano, dicto *Borgerhout*, occupat, hostemque fugientem ad portas vrbis insecutus est. Mox etiam *Marces*, *Sterkenhof*, *Cantecroy*, *Lanternam* & *Stollenhof*, pauci qui in iis erant præsidarij dederunt, qui idcirco ab Antuerpiensibus non admissi, deinde à Regiis vsque *Bergas* ad *Zomonam* in tutum deducti sunt. Tum Regij quidquid circa Antuerpiam erat olerum & viridium herbarum radicitus per suos lixas & calones euelli curarunt: eratque in vrbe similiter rerum omnium magna penuria; iamque duodecies mille mensuræ (virtellas vocant) tum hordei tum panici, quas coctoribus cereuisiæ magistratus eripuerat, & dudum aliis melioribus granis permisceri permiserat, pænè defecerant; ciuesque, quorum alij sedecim, alij duodecim, alij sex florenorum millia mutuò dederant, omnesque pro facultatibus prætereà menstruas contributiones dare coacti fuerant, nihil amplius se posse conferre dicebāt. Primum itaque plebs Antuerpiensis per feminas ac pueros clamitant: Si pacem gubernatores non cupiunt, nos eam volumus, & vt habeamus curabimus. Quibus commoti Præfecti quotidie consultabant, sed tardè decernebāt; primum ex septem vrbis legionum Præfectis duo tantum pacem petiisse dicuntur. Legati quoque Prouinciarum Fœderatarum in Hollandia congregati, spe auxiliij Anglicani (de quo mox) Antuerpianos lactabant, sed famelicos ventres non saturabant. Accessit quod Hansaticarum vrbiū Legatio eodem tempore Antuerpiam missa, aut pacem fieri, aut mercatores Hansaticos cum suis opibus dimitti liberos petebat. Quare tandem 9. Iulij ad Parmensem mittuntur *Aldegondius*, *Dufflæus*, *Scoonhouius* & *Hesselius*, sed cum onere tantum pertentandi, an generalem simul pacem & libertatem aliquam Religionis, castrique & præsidij immunitatē impetrare possint. Sic *Metrius*. Alius hoc modo paulò modestius: Cum nono Iulij Legati in castra venissent, postredie in Concilio exponebat

Alde-

Regij insignem reportant victoriam; scutum hinc in Catholicos.

Parmensis Borgerhout iuxta Antuerpiam occupat.

Antuerpienses reconciliari se velle inclamant, primo feminas & pueri.

Quidam spe auxiliij Antuerpienses lactant, sed famem non restringunt.

Aldegon dius prolixo sermone Legationis causam. Quo finito, Parmen- 1585

sis ipse oratione disertâ Legatis suo ore respondit. Inde petente Aldegon- *Aldegodus*
dio, vt cum Parmensi solus communicare posset, eo consentiente, cum *et alij Le-*
per horam ferè soli locuti essent, (omnibus quid tractassent ignorâtibus) *gati agunt*
ad suos Aldegon dius reuersus est. Hoc conuentu, quòd Antuerpiani *cum Parm-*
multa peterent, quæ salua Ecclesiæ Catholicæ ac Regis auctoritate con- *mensis, sed*
cedi non poterant, nihil est actum; reuersus tamen Aldegon dius, magis *frigide.*

ad pacem inclinabat. Sic ille. Sub idem tempus Parmensis Marchionem del Gualto, Marchionem de Renti, & Dominos de la Motte & Werpium cum expedita manu tormentisq; bellicis Mechliniam miserat:

qui summa cum celeritate Walhem, Neckerispoel, Blockhuys, Tonxken, *Regij pro-*
aliâque vicina vrbi propugnacula, partim vi partim deditio occuparunt. Sed & nauis quædam Mechliniensis, quæ Antuerpiam tendebat, *pugnacula*
à Regiis est intercepta, captusq; est in ea Prætor Mechliniensis de Frein: *Mechlinia*
vicina oc-
cupant.

ac similiter captæ sunt aliæ naues ab Antuerpiensibus Mechliniam cum com meatu missæ, simulq; in iis septem vel octo tormenta maiora. Denique 19. Iulij Mechliniensis rerum penuria pressi, nullumque auxilium videntes, cum Regiis transigunt, approbatissq; à Parmensi conditionibus, Regis præsidium sub Præfecto Carolo Gistellio, Prouenæ Barone, accipiunt. Ciuibus omnium delictorum concessa est venia: qui Catho-

lico ritu viuere vellent in vrbe manere licuit, aliis permissum bona sua vendere & aliò transmigrare, iisdem ferè legibus quibus id Brugensibus, Gandensibus, & Bruxellensibus fuit concessum. Fuerant in vrbe duodecim peditum signa, & equitum turma vna: his stipendia sunt à ciuibus numerata, (alia enim ratione pacem admittere noluerant) ipsiq; dimissi liberi: sex tamen signorum milites, videntes res Ordinum deploratas, ac-

cepto à Parmensi singuli vnus mensis stipendio, Regiæ militiæ nomina dederunt. Sequenti nocte, dum Legati Antuerpiensium iterum in castra Parmensis expectantur, Hollandi atq; Zelandi tria maiora nauigia, clam

maximis sumptibus apparatus, puluere tormentario plena, instar eorum quæ iam bis ab Antuerpiensibus in operas Regias missa fuerant, æstu maris ventoque secundo in pontem miserunt. Quorum primum ar-

dens, trabalis illius operis, quod ante pontem in anchoris natabat, partem combussit atque soluit: sed ad pontem veniens, subducto vno aut altero nauigio, transiit; paulò autem post, puluere qui in alueo erat accenso cre-

puit, nullo Regiis illato damno. Secundum, antequam ad pontem venit, defiliit. Tertium quoque eodem quo primum modo, æstu maris per pontem de industria solutum à Regiis ire permissum, magno strepitu atque reboatu, vi pulueris accensi disiectum est, nec quemquam læsit.

Antuerpiani igitur spem omnem subsidij abiicientes, 24. Iulij ex Magi- *Mechlini-*
ses Regi se
dedunt.
Hollandi
frustrâ
Antuer-
piensibus
succurrere
nituntur.
stratu,

1585

*Itaque tã-
dã 20. Le-
gati Ant-
uerpiensiu
ad Parm-
ensem
missi.*

*Diu mul-
tumq; de
legibus pa-
cis disce-
piatur.*

*Parmensis
in Calloo
solemniter
accipit
Aureum
vellus.*

*Articuli
præcipui
reconcilia-
tionis Ant-
uerpiensis.*

*Inter alia,
quadrien-
nium Geu-
suis conce-
sum, modò
sine scan-
dalo.*

stratu, Tribunis plebis, Decanis opificiorum, Chiliarchis & Centurioni-
bus Legatos viginti cum absoluta auctoritate de pace & reconciliatione
cum Rege agendi miserunt. Qui cum mandata sua verbis primùm Parm-
mensi exposuissent, certos Articulos pacis in vrbe conceptos, & in tabulas
relatos, eidem obtulerunt. Sed remissi sunt à Principe ad Præsides & Con-
siliarios, Pamelium, Assonuillium, Richardotum & Burchium, qui diu
multumque disceptarunt; plurimæ siquidem difficultates hinc inde ex-
oriebantur. Quibus Consiliariorum prudentia partim sublatis, partim
mitigatis, certa pacis formula Legatis data est: missique in urbem sunt
Legatorum nonnulli, qui eam Magistratui offerrent. Hi 10. Augusti fre-
quentissimo Senatu conditiones legendas dederunt: lectæ à nonnullis
probatæ, ab aliis repudiatæ sunt. Vbi cum de iis altercantur, ciues diu-
turnæ obsidionis pertæsi, frequentes in forum concurrunt, tumultuariq;
incipiunt, & elatis vocibus se pacem velle vociferantur. Quod videntes
qui in Curia erant, furorem populi verentes, paulò post nuntiarum curant,
communibus sententiis in pacem itum esse. Populus hoc nuntio acce-
pto lætus confestim Alensonij Ducis insignia, vbiicumque inuenta sunt,
disiecit, & Regis Hispaniarum substituit; tormenta armamentaq; nauium
in urbem comportat, omniaq; faciunt quæ ad pacis præludia spectabant.
Interim 11. Augusti Parmensis in Calloo, castrorû loco, solemniter Vellus
aureum accipit; ac tandem 17. eiusdem Augusti ipse & Antuerpienses
Articulis pacis 27. (quorum hi præcipui) Beueræ subscribunt: Primò, «
Cum Antuerpiani, renuntiantes omnibus pactis vsq; huc in præiudicium «
Regis Hispaniarum initis, eiusdem Maiestati vt legitimo Duci Braban- «
tiæ sese humiliter iterum submittant; Rex eos benignè suscipit, eiq; pla- «
cet, vt fœdera, amicitias & contractus olim cum Sacro Imperio, Principi- «
bus & Regionibus in negotio mercaturæ initos, per omnia obseruent, & «
si opus sit, renouent pro vtilitate vrbis. Secundò, Rex omnibus & singu- «
lis tam in vrbe præsentibus quam absentibus ciuibus, etiam incolis ibi- «
dem nunc commorantibus, perpetuam omnium antecedentium flagi- «
tiorum, etiam criminis læsæ Maiestatis amnestiam & omnimodam ve- «
niam largitur. Quintò, Omnes ciues absentes siue præsentis, etiam in- «
colæ, qui ante reconciliationem Hannoniæ atque Artesiæ ibidem habi- «
tarunt, absolutè & tranquillè post hanc pacem proclamatam in bonorû «
suorum omnium, vbiicumque ea Regi subiecta sunt, possessionem reuer- «
tentur, non obstantibus cõfiscationibus, venditionibus & alienationibus «
factis: Interim absentes, qui hac gratia frui volent, cogentur trimestri «
spatio post horum promulgationem hostiles terras deserere. Sextò, In- «
dulget Rex vniuersis ciuibus, vt tranquillè sine vlla conscientiarum in- «
quisitione, aut nouo causa Religionis iuramento, totum quadriennium «

» in vrbe permaneant, modò pacificè sine offendiculo viuant: vt interim 1585
 » secum deliberent, si iuxta præscriptum antiquæ Catholicæ Romanæ Re-
 » ligionis viuere cupiant. Si nolint, licitum erit illis interea de bonis suis
 » disponere, ea transportare, vendere, alienare, aut per alios ab ipsis consti-
 » tuendos administrare: & si in Prouinciis Regiis aut extra illas mortem
 » sine testamento obierint, hereditas omnis ad consanguineos proximos
 » siue in recta siue in collateralis linea deuoluetur. Septimò, Sic & Rex in
 » possessionem omnium suorum bonorum & iurium redibit. Omnes et- *Omnes ad*
 » iam Prælati, Collégia, Monasteria, Tempa, Nosocomia, Xenodochia, *sua redi-*
 » aliáque pia loca, omnes personæ Ecclesiasticæ & sæculares, omnia bona *bunt, pro*
 » sua, vbicumque locorum ea inueniri poterunt, repetere, sibi vindicare, & *publico ad-*
 » tranquillè vti frui poterunt, etiam si ea vendita aut alienata essent, exce- *dictis præ-*
 » ptis iis quæ vrbis munitionibus, plateis, nundinarum locis, aut aliis rebus *tia consti-*
 » publicis applicata sunt; in quibus arbitri constituentur, qui dominis il- *tuentur.*
 » lorum fundorum prætia adiudicabunt, aut aliter constituent, pro rei vti-
 » litate vel necessitate. Decimò, Nullos tamen ærarij aut tributorum seu
 » etiam confiscationum præfectos in ius vocare licebit, aut vlla molestia
 » afficere causâ illarû pecuniarum quas demonstrare poterunt se Ordini-
 » bus, eorum Legatis aut Magistratibus annuerasse. Duodecimò, Om-
 » nes exheredationes seu donationes, ex odio diuersæ Religionis aut belli
 » præsentis vtriusque factæ, nullæ habebuntur. Decimo septimò, Omnia *Omnia*
 » Priuilegia immunitatesque quibus ante exortum bellum Antuerpien- *Priuilegia*
 » ses gauisi sunt, itidem deinde facta tecta seruabunt. Decimo octauò, Om- *vt ante ex-*
 » nibus ciuibus & incolis habitationem mutare, aut alterius rei causa ex *ortum bel-*
 » vrbe proficisci volentibus, liberum erit terra marique cum liberis, vxori- *lum.*
 » bus, familia, bonis mobilibus & mercimoniis, sine vlllo impedimento *Qui vs-*
 » deprecando, aut saluo conductu petendo, abire. Vigesimo primò, Cùm *lint, cum*
 » verò Antuerpiani demonstrarint, se suâque bona iudiciis ob immensa ip- *omnibus*
 » forum debita esse subiecta, & detineri posse; voluit Princeps, vt ipso- *suis liberè*
 » corpora atque bona anno abhinc integro libera maneat, nec vsquam *discedant.*
 » detineantur, vt interim ratio modusque inueniatur illos iuuandi, & cre-
 » ditoribus satisfaciendi. Vigesimo quartò, Captiui vtriusque, de quorum
 » lytro constitutum nondum est, liberi dimittentur; sumptus tamen atque
 » impensas soluent, excepto Domino de Telligny, cuius tamen causam
 » sua Celsitudo Regi commendabit, vt liberetur; vti & omnibus com-
 » pertum est eum in causa patris eius Lanoij fecisse (nempe is paucis ante
 » hunc tractatum diebus, commutatione Egmondij liber in Franciam ex
 » diutino carcere redierat.) Vigesimo quintò, Antuerpienses prædictis
 » conditionibus confestim omnem apparatus bellicum Parmensi tra-
 » dent, qui in vrbem venturus est, ibique rerum omnium ordinem cõsti-
 » tuet,

1585

*Quo casu
Antuer-
pia non
fuisse há-
bitura Ar-
cem.*

*Pro impen-
sis belli
soluent
quater cen-
tena flore-
norũ mil-
lia.*

*Reconci-
liatio ma-
gno gaudio
Antuerpia
publica-
tur.*

*Carmen
Chronicon
reconci-
liationis Ant-
uerpiensis.*

tuet, duorum millium peditum & cohortium equitum duarum præsi-
dium secum adducet, atq; per urbem quàm minimo fieri poterit ciuium
detrimento disponet. Promisit verò idem Princeps, si Hollandi atque
Zelandi ad obedientiam suæ Maiestatis reuertantur, tunc urbem hanc
nec Arcem nec præsidium vllum habituram. Id si minùs contingat, sua
Celsitudo (quia tunc vrbs hæc erit limitanea) de consilio Magistratus, at-
que aliorum qui ad huiusmodi causas aduocari solent, rationem inibit
quomodo urbem eandem contra insidias & studia hostium munire
poterit atque tutari. Vigesimoextò, Quantumuis autem sua Cels. om-
ni iure & æquitate bonam impensarum in hac obsidione factarum par-
tem à Rep. Antuerpiana repetere posset; tamen vt omnibus perspicuum
fit, eandem non quærere vrbs interitum, Antuerpienses tantùm quater
centena millia florenorum numerabunt, quæ inter milites tam longam
& difficilem obsidionem perpeffos distribuentur; dabitur autem illis ter-
minus ab æquitate non alienus. Vigesimo septimò, Denique D. de S. Al-
degonde, postquam in sua opinione sequendi partes quas hætenus secu-
tusest, permaneat, visum est iuramentum ab eo stipulari, quòd anno in-
tegro post hanc conuentionem arma contra Regem Hispaniarum nulla
portabit. Actum Beueræ 17. Augusti. His Articulis, cum aliis minoris
momenti, eiusdem mensis die 20. Antuerpiæ de theatro recitatis, venit
armorum Præfectus, quem Heroldum vocant, promissa veste, in qua
insignia Regis Hispaniarum elaborata erant, indutus, vnâq; secum tibi-
cines, & post insigne epinicium Heroldus, protensa in altum manu, ter,
Viuat Rex Hispaniarum, exclamauit; quem totidem vicibus omnis
multitudo, quæ aderat, elatis vocibus est infecuta. Interea Catholici qui
in vrbe erant, cum quibusdam Religiosis, qui recens aduenerant, tem-
plum occupant, & præmissis Canticis, Te Deum laudamus, Vespertinas
preces, Deo gratias agentes, canunt. Tandem 27. dicti mensis Augusti
Parmensis, præmissis in urbem 2400. peditibus Germanis & Gallis,
quadringentis verò equitibus, urbem summo cum triumpho ingressus
est. Annus & mensis hoc disticho numerali continentur:

*Virgo LegIt spICas, AntVVerpla CoLLa potentIs
PrInCIpIs HIsPani sVbiICIt JMperIo.*

Pons ad Calloum 2. Septembris dirui cœptus est, & die eiusdem 8. noui
Consules constituti, Delfius & Heylvegius. De Arce nihil actum ante
finem Nouembris, vt eo loco dicemus. Sed nunc tempus est, vt quid ob-
sidionis huius tempore Fœderatæ Prouinciæ cum Regina Angliæ pepi-
gerint, aperiamus. Dimissis ex Francia sine Martij, vt diximus, sine sub-
sidij spe Prouinciarum dictarum Legatis, eadem Prouinciæ 6. Iunij sta-
tuerant honestis conditionibus se Regiæ Angliæ tradere, miserantque
in eam

in eam rem 6. Iulij in Angliam Legatos: audiuntur illi à Regina mox
 9. eiusdē mensis. Tandem 10. Augusti paciscuntur his potissimum legi-
 » bus: Primò, Angliæ Regina Prouinciis Fœderatis auxilio mittet quatuor
 » millia peditum cum quingentis equitibus (sed numerus quinq; millium
 » peditum, & mille equitum paulò post constitutus fuit) sub Gubernatore
 » Generali Reginę nomine, viro claro, Religioni reformatæ addicto, &
 » aliis Præfectis; quibus omnibus belli totius tempore stipendia à Regina
 » soluentur. Secundò, Hæc vt suo tempore Reginæ reddantur, promittent
 » Prouinciæ, se postquam in pace fuerint restitutæ, exsoluturas omnia à
 » sua Maiestate erogata: nempe exposita primo belli anno, primo pacis
 » anno numerabuntur, reliqua intra quatuor annos sequentes. Tertiò, Vt
 » autem huius solutionis cautio certior reddatur, intra mensem post hunc
 » contractum Gubernatoribus à sua Maiestate constituendis in manus
 » tradentur ciuitas Flissinga & arx Rammekena & ciuitas Briela cum suis
 » propugnaculis duobus: quæ quidem loca à Reginæ præfidiariis tenebū-
 » tur, donec suæ Maieitati plena satisfactione erogatæ pecuniæ fuerint in
 » oppido Londino redditæ. Si autem Ordinibus consultum præterea vi-
 » debitur, vt in aliis similiter locis suæ Maiestatis præsidia collocentur, ea
 » ex dictis quinque millibus peditum & mille equitibus constituentur.
 » Quintò, Ordines ex dictis locis præfidiarios suos omnes euocabunt: in-
 » terim suæ Maiestatis Gubernatores iurisdictionem tantum habebunt in
 » rebus ad locorum protectionem spectantibus, neque gubernationi civili
 » se ingerent, neque in alios vllos quàm in præfidiarios auctoritatem ha-
 » bebunt. Octauò, Præfidiarij Angli exsoluent impositiones sicut alij
 » milites Ordinum; impositiones tamen nequaquam sine Generalis suæ
 » Maiestatis Vicarij consensu augebuntur. Decimò, Postquam suæ Ma-
 » iestati eiusve successoribus erogatæ pecuniæ fuerint solutæ, mox oppida
 » & loca cum suis tormentis bellicis & munitionibus omnibus reddentur
 » in manus Ordinum, & nullius alterius. Vndecimò & Duodecimò, Præ-
 » fecti & Gubernatores suæ Maiestatis præstabunt iuramentum suæ Ma-
 » iestati & Ordinibus Generalibus, ad conseruationem dictorum locorū,
 » & Religionis Christianæ quæ nunc in Anglia & in Fœderatis Prouinciis
 » exercetur. Decimotertiò, Idem quoque præstabunt officiis militaribus
 » præpositi, & ipsi milites, atque etiam ciues. Decimoseptimò, Suæ Maie-
 » stati permittetur, præter dictum suum Gubernatorem introducere duos
 » ex suis subditis in Concilium Status, similiter etiam in Concilium mili-
 » tare, dummodò Gubernatori necesse videatur. Poterunt & duo vrbium
 » Gubernatores in Status Concilium venire, cum eis operæpretium vide-
 » bitur, sic tamen vt non reputentur Concilij eiusdem membra. Vige-
 » simò, Idem Gubernator Generalis & Concilium Status rationem habe-
 » bunt

1585

Articuli
 quibus
 Fœderati
 se Regina
 Anglia
 tradide-
 runt.

Tradentur
 Regina,
 Flissinga,
 Rammekens,
 &
 Briela.

Præfecti
 Angli iur-
 abunt Re-
 gina simul
 & Ordini-
 bus.

Legatus
 Regina, &
 alij duo
 erunt si-
 mul de Cō-
 cilio Sta-
 tus, &
 belli.

1585 bunt rerum omnium ad salutem Reip. spectantium: nihil tamen muta-
 bunt in detrimentum priuilegiorum, consuetudinum, constitutionum
 aut decretorum Ordinum, Prouinciarum, Membrorum, tam generatim
 quàm singulatim. Vigesimo quartò, Conscribentur & soluentur extra-
 nei milites ad Prouinciarum defensionem necessarij à dicto Gubernato-
 re Generali & Concilio Status, cum consensu tamen Ordinum Genera-
 lium. Vigesimoquintò, In locum defunctorum aut mutandorum Gu-
 bernatorum tam Prouinciarum quàm oppidorum & arcium limitanea-
 rum, Ordinum & Prouinciarum Proceres nominabunt duos aut tres; ex
 quibus Gubernator Generalis & Concilium Status vnum eligent. Vi-
 gesimo octauò, Lites & controuersia, si quæ fortè orientur inter Prouin-
 cias aut vrbes, quæ Iure dirimi nequeant, eæ ad suam Maiestatem aut ad
 Gubernatorem Generalem referentur, vt super iis cum Concilio Status
 deliberetur ac decernatur. Trigesimalprimò, Gubernator Generalis,
 Præfecti, & alij suæ Maiestatis milites solitum iurabunt iusiurandum
 dictarum Prouinciarum Ordinibus hactenus præstitum, saluo hominio
 siue clientalari obsequio suæ Maiestati debito. Datum 10. Augusti 1585.
 Nonne-fuchi. Cuderunt Zelandi occasione huius Fæderis nummos ex
 omni metallo, signatos ex vna parte insignibus Zelandiæ, scilicet leone
 ex vndis emergente, cum inscriptione, LVCTOR ET EMERGO: & ex al-
 tera parte erant insignia ciuitatum Zelandiæ, cum inscriptione, AVCTO-
 RE DEO, FAVENTE REGINA. Mox aliquot peditum ac equitum co-
 hortibus ductore Noritzio ex Anglia subsidio venerunt; quæ in agrum missæ
 Ultraiectinum, inde à Meursij Comite in Veluam sunt perductæ, vt mu-
 nitionem haud procul Arnhemmo ad Isalæ & Rheni confluentem à Re-
 gijs ædificatam expugnarent. Reiecit Angli: sed cum Meursius ma-
 iori apparatu vim pararet, rebus saluis, Regij deditioem fecere, mense
 Octobri. Vigesimo octauo eiusdem Octobris, Neomagi ciuis proditor
 capitur, qui Meursio introitum erat pollicitus, quod ædes mœnibus ad
 Wahalim ædificatis contiguas haberet. Per has ducto ad flumen sensim
 cuniculo, Meursium nocte cum milite introducere statuerat. Sed vici-
 nis de continuo strepitu dubitantibus, captus tortusque omnem conce-
 ptæ rei ordinem detexit, punitusque est capite. Quare Meursius cum
 milite paratus, aperto Marte obsidere urbem parat. Erigit munitionem
 in ripa Wahalis vbi obiecta, ad eam altitudinem, vt muri vallum equa-
 ret. Ex hac maioribus tormentis ciuibus molestissimus, ad deditioem
 eos cogere sperabat. Sed cum audiret Haultepennium iustas cogere co-
 pias, breuique ad futurum, munitione de iusto præsidio rebusque necessa-
 rijs prouisa, Neomagum deserit mense Nouembri; cum 29. Octobris
 Sidneio pro Regina Angliæ Flissinga & arx Rammekensis fuissent iuxta
 fœdus

*Maiora
 tamen non
 agentur,
 nisi & cum
 consensu
 Ordinum.*

*Numisma
 Emblematicum à
 Zelandis
 tunc usum.*

*Novi au-
 xiliares ex
 Anglia
 submissi.*

*Meursius
 è regione
 Neomagi
 munitionem
 erigit.*

fœdus tradita. Dudum Frisij qui pro Ordinibus faciebant, cùm Regios Groningæ multa necessaria Emdâ recipere sentirent, instructa mediocri classe aduerso flumine Amasim ingressi, haud procul Emdâ in anchoris iuxta portum constiterunt. Quare Etzardus Emdanus Comes indignatus; quòd sine sua auctoritate fluminis vsus adusque vrbs portum sibi vindicaret, clam admonet Groningæ Verdugium, Delfzili classẽ instruat, se idem facturum. Cùm parati essent, nocte, initio eiusdem Nouembris portibus exeunt, iunctisq; nauibus hostem aggressi, post breuem pugnam superant: aliquot mersæ naues, plures captæ, paucæ effugerunt. Fine Nouembris Parmensis, Rectorum vrbs Antuerpianę voluntate, ex causis in Articulis pacificationis relatis, Arcem veteribus fundamētis etiamnum integris in pristinam restituit formam, ac de firmo præsidio rebusq; omnibus necessariis prouidet. Eodem mense Nouembri Carolus Comes Mansfeldius, qui cum præcipuis Parmensis legionibus, maximè veteranis militibus Hispanis, versus Bommerlervveertam venerat, in hostem aliquid tentaturus, Emplæ, & locis vicinis inter Buscumducis & insulam Bommelanam cum suis mansit. Verùm ruptis à Comite Holackio seu Hohenloio aggeribus, & amnibus inundantibus, vndiq; cincti conclusiq; in agro admodum humili, summo in periculo versantur. Hohenloius enim, qui festinanter missas ex oppido Dordraceno & aliis locis naues plures vectorias, celoces & acturias habebat, hostes vndique cinctos maxima fame, egestate & necessitate premebat, & in aggeribus; templis, locisq; altioribus duræ hiemis tempore, nempe 11. & 12. Decēbris, absq; igne permanere cogebat. Verùm mox mutato aëre, gelu superuenit. Quamobrem Hohēloius metuens ne hiems suas naues nimio gelu constringeret, & ab hoste, glaciẽ commoditate oppugnaretur, cum suis abijt. Atque ita 12. Decembris Hispanorum & aliorum militum agmina periculum euadunt, Buscoducensibus opem magno cymbarum numero opem ferentibus, & comæatum & necessaria quæuis mox aduehentibus. Eo tempore Parmensis Bruxellæ triumphum Leti introitus celebrabat. Qui tristi de suorum necessitate nuntio accepto, summa cum festinatione eò proficiscebatur. Verùm Herentalæ in ipso itinere certior factus de subita hac per gelu liberatione, Bruxellam reuertitur, actisq; Buscoducensi ciuitati gratiis, pauperibus octoginta boues, ipsi autem ciuitati phialam auream loco muneris honorarij dono dedit. Decimono- no Decembris Comes Lycestrius Robertus Dudleyus à Regina Angliæ Gubernator Generalis constitutus, cum insigni classe & pompa Flissingam Zelandiæ appulit: de quo plura anno sequenti.

1585

*Fœderati
Amasi
fluuio pel-
luntur.*

*Parmensis
de volun-
tate Ant-
uerpiensium
Arcem ibi
restituuit.*

*Regij cura
magno pe-
riculo in-
sulâ Bom-
melanam
tentant.*

*Euadunt
tamẽ Bus-
coducen-
sium ope.*

*Comes Ly-
cestrius
Guberna-
tor pro Re-
gina futu-
rus in Ze-
landiam
appellit.*

VARIA.

In variis huius anni hæc videtur præcipua. Vigesimo quarto Februarij in Francia Carolus Borbonius Cardinalis, Dux Guisus, & alij, Ianuillæ

1585 cōuenientes, Fœdus faciunt, dictū Sacrum, iurantq; promulgato vltimo Martij Peronę scripto, inter cetera isthęc imprimis se propugnatu-
Fœdus in Francia dictum Sa-
 erum.
 ros. Primò, Vt Ecclesia Dei antiquæ integritati atq; nitori restituatur, & Catho-
 lica Religio vbiq; obseruetur. Secundò, Vt Nobilitas suis priuilegiis sine
 vlllo impedimento, vt solet, in posterum fruatur. Tertiò, Vt in gratiam &
 refocillationem subditorum nouæ indictiones & vectigalia aboleantur
 quęcumq; post obitum Caroli IX. populo sunt imposita. Quartò, Vt pe-
 cunia ex præcedētium annorum exactiōibus collecta, in vsum defētio-
 nis Regni aut alias res necessarias doceatur expēsa. Hoc initium Fœderis,
Filia Regis Hispania nubit Duci Sabaudia.
 de quo mox adhuc plura. Vndecimo Martij Carolus Sabaudię Dux Catharinam Regis Hispaniarum Philippi natu minorem filiam Saragossæ
 in Hispania maxima cum pompa vxorem duxit. Vigesimo tertio eiusdē
 mensis tres Iaponiæ Reguli, triennio postquam è patria per immensa pe-
 lagi spatia nauigassent, Romę Gregorio XIII. Pontifici obedientiam ob-
 tulerunt, ac postea incolumes in patriam reuersi sunt. Pontifex deinde
Moritur Gregorius Decimus tertius.
 10. Aprilis ad meliorem vitam transiit, succedente ei Sixto Quinto. De-
 cimo Maij Comes Nuernarius seu Meursius, copiis ex Geldriæ oppidis
 & Berka collectis, noctu stratagemate militari Nouesium seu Nussiam
 oppidum pro Truchsiō exauctorato Coloniensi occupat. Repugnantes
 aliquamdiu ciues, quatuordecim ex eis cæsi sunt, Consul Stalius, Fratius,
 & alij. Sub idem tempus in Francia Principes Fœderis, dicti Sacri, cum
 Rege, intercedente Regina matre, de conditionibus transigere velle vide-
Fœderati Franci, occupatis aliquot urbibus, Regi deinde conciliantur contra Nauarrum.
 bantur; quo in negotio Rex Archiepiscopo Lugdunensi viro disertissimi-
 mo potissimum vtebatur. Sed interea dum Principes Regis responsum
 nimis dudum, vt sibi videbatur, expectant, Dux d'Aumalius (qui sex
 millia Picardorum in castris ad vsum Fœderatorum Catholicorum ha-
 bebat) ad urbem Rhemensem 3. Iunij excurrit, & sub vesperam in castra
 reuersus est: nec multò post Guisius Tullum atque Verdunum occupat,
 impositisq; præsidiis munit. Nihilominus ineunte Iulio facta est recon-
 ciliatio Ducis Guisij & Confœderatorum pro fide Catholica Romana
 cum Rege, & 18. eiusdem Iulij Rex edicto publico prohibet tota Gal-
 lia exercitium Religionis prætensæ Reformatæ, & vt aut obediant, aut
 Regno exeant intra sex menses. Interim Nauarræus Rex Apologiam
 contra scriptum Cardinalis Borbonij edidit, in cuius initio quinque ob-
 iecta sibi crimina, quòd scilicet hæreticus, quòd relapsus, quòd persecu-
 tor Ecclesiæ, quòd perturbator Regni, & quòd inimicus esset Catholico-
Nauarræus vocat Guisium hominem externum, & quare.
 rum, refellere conatur; deinde Guisium Ducem vocat hominem exter-
 num. (vtpote Valesij & Borbonij ex stirpe Hugonis Capeti sunt, Guisij
 verò ex stirpe Caroli Magni, ab aliquot sæculis corona Francica spoliata.)
 Demum ad monomachiam Guisium prouocat. Eiusdem quoque Iunij
 die

die 16. Regio apparatus Duffeldorpij celebratæ sunt nuptiæ Ioannis filij
 Wilhelmi Ducis Cliuix cum Iacoba Marchionis Badensis filia, quibus 1585
 interfuerunt præter alios plurimos, etiam Imperatoris & Regis Hispa- *Rex Hi-*
 niarum Legati. Hoc eodem anno Philippus Hispaniarum Rex arcem *spaniarum*
 Placentinam, quam triginta amplius annos militari præsidio tenuerat, *cedit Parm-*
 Principi Parmensi Farnesio, ob res præclarè in Belgio gestas, reddidit. *ensi ar-*
cem Pla-

Anno 1586. ineunte, Regij, ductoribus Mansfeldio, Haultepennio & 1586
 aliis, Grauiam munitum Geldriæ oppidum tum Buscoducensibus &
 Neomagensibus infestum obsidere incipiunt. Intereà Lycestrius, quem
 ex Anglia 19. Decembris in Zelandiam appulisse commemorauimus,
 mense Ianuario Hagam venit, maximisque triumphis exceptus Kalen-
 dis Februarij ab Ordinibus Geldriæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Traiecti, Fri-
 siæ, Transfulaniæ, in Gubernatorem & Archistrategum accipitur, tra-
 ditis ei Tabulis, vt ultra auctoritatem à Regina acceptam, etiam omni-
 bus Ordinum æra merentibus imperet; quin & in rebus politicis tali iure
 ac potestate vtatur (verba sunt Tabularum) quali Gubernatores genera-
 les olim sub Carolo V. Imperatore legitimè sunt vsi, saluis interim Pro-
 uinciarum priuilegiis: insuper potestatem habeat colligendi, administran-
 di, atque exequendi omnes & singulas exactiones suæ Excellentiæ Pro-
 uinciarum consensu iam permissas, seu etiam adhuc permittendas.
 Actum Hagæ Kalend. Februarij 1586. Signatum, Aersens. Regina qui-
 dem Angliæ his intellectis succensere visa est, scriptisque litteris 13. eius-
 dem mensis significauit, vasallum suum nõ debere suscipere absolutam
 Gubernationem, quam ipsa se non voluisse suscipere publico scripto toti
 mundo significauerat; postea tamen vtcumque placata est, Ordinibus se
 apud eam excusantibus, litteris missis Amstelerodamo 25. Martij: scilicet
 absolutam dici Lycestrio datam auctoritatem, ad distinctionem eorum
 quibus quouis tempore reuocabilis per prouisionem tantum datur, sic
 tamen, vt summum imperium & proprietas Prouinciarum penes ipsos
 Ordines maneat, donec suæ Maiestati placuerit illas accipere. Nihilominus
 ob hanc rem ipsius Lycestrij auctoritas apud plures fuit immi-
 nuta. Interim Lycestrio mox in manus traditæ fuerunt omnes Prouin-
 ciarum contributiones, quæ in annos singulos trigies quinquies cente-
 na florenorum millia tunc conficere dicebantur, præter Regiæ subsi-
 dia, Lycestrio autem ipsi in suum usum centum florenorum millia, hinc
 pararet in Parmensem exercitum. Mense hoc Martio Carolus Mansfel-
 dius per tres menses Grauiam obsidens, omnia circumquaq; munita lo-
 ca occuparat, adeo vt nemo exire nec intrare nisi extremo vitæ periculo
 posset. Quod Hollandi videntes & dolentes, Anglorum suorumque in
 vnum coactis copiis, ineunte Aprili Grauiam versus tendunt, castraque

Rex Hi-
spaniarum
cedit Parm-
ensi ar-
cem Pla-
centinam.

Lycestrio
etiam ma-
ior conce-
ditur au-
toritas,
quam con-
uenerat.

Aegre id
Regina
Angliæ fer-
re visa.

Explicans
Federati
Regina,
quid Ly-
cestrio sit
à se con-
cessum.

Regij obsi-
denti Gra-
uiam.

1586

munito loco ponunt. Sed Mansfeldius, antequam magis se munirent, iusto ad oppidum relicto milite, cum ceteris hostes inuadit, ac post acré horæ vnus pugnam in fugam actis, cæsis etiam ampliùs sexcentis Anglis, impedimenta com meatumque omnem eripit, circiter sexaginta tantum ex suis desideratis. Commissa hæc pugna 16. Aprilis. At non hac de causa hostes animum despondent. Hohenloius tormentorum bellicorum violentia castrum Batenburgicum capit cum alio quodam munimeto, & Emplam arcem: tum perfosso aggere inundat agros, & cymbis com meatum militesque bis in urbem vehit. Parmensis, quamuis ciuitati com meatum suppeditatum sciret, nihilominus postquam bellicis tormentis & oppugnationibus eam superari posse intelligit, cum recentibus copiis 12. Maij Bruxellâ eò tendit, urbemque viginti quatuor tormētis maioribus ultra Mosam flumen, & ab utroque fluminis angulo verberat, expugnatque adeò validè, vt præfidiarij munimenta pauca seruare potuerint: deinde ex composito ordinata impressione, præfidiariorum animos tentat: qui mox, ciuibus grauem sibi fore oppugnationem clamantibus, animos desponderunt: ipse etiam Gubernator Hemertius cum aliquot Strategis ad transigendū cum Parmensi inductus fuit, nonnullis licet militibus & Strategis contradicentibus. Itaque Parmensi Grauia deditur 7. Iunij, ea conditione, vt præfidiarijs & ciuibus, qui vellent cum armis, facultatibus, vxoribus, prolibus, quocumque luberet, abire liberum esset; ipsisque naues, quibus Bommelam vsque nauigarent, fuerunt concessæ: ciuibus quoque manere volentibus conditiones honestæ datæ. Hemertius tandem & duo Præfecti, tamquam qui nimis citò oppidum tradidissent, iussu Lycestrij Ultraiecti capite puniti sunt, multis in iuuenem Baronem strenuum, nullius alioqui conspirationis cum hoste reum, tam rigidè animaduerti non debere frustra sentientibus. Paulò antè 27. Maij, cum propter frumenti inopiam (quæ etiam magis anno sequenti creuit, vt tunc dicemus) frumēta & reliqua vitæ necessaria ex longinquis adiacentibus regionibus in Brabantiam armata manu inuehi deberent, acciderat triste illud, vt cum quadringenti currus ex Iuliacensi, Cliuensi, & Leodienſi ditionibus à mille & ampliùs tum equitibus tum peditibus Antuerpiam deducerentur, non procul ab Antuerpia à Gubernatore Bergarum super Zomonam Willongbio, multis equitum & peditum turmis maxima parte Anglis instructo, inuaderentur & spoliarētur. Plurimi fuere miserè trucidati, 180. capti; currus ipsi quadringenti retenti, interceptoribus, quæ auertere non poterant, immanè dissipantibus & comburentibus; quòd scirent maximas præfidiariorum Antuerpiensium copias contra eos appropinquare. Hoc tempore Lycestrius quoque dum Grauiam obsidione liberare cogitaret, Martino Schenckio mandarat insulam

*Fœderati
primùm
caſi, poſtea
tamen cõ-
meatum
Grauiam
inuehunt.*

*Parmenſis
iſſe ad ca-
ſtra ve-
niens, Gra-
uiam ad
deditionem
cogit.*

*Hemertius
Guberna-
tor capite
à Lyceſtrio
plectitur.*

*Origo mu-
nitionis
Schenckia-
næ.*

fulam Grauenveertam prope Telonium Cliuentium sitam, vbi Rhenus se diuidit, inuadere: quod & ille egregiè præstitit; vbi deinde firmum illud propugnaculum cōstructum est quod ab eodem etiam nū Schenckianum vocatur. At verò Parmensis Grauia vrbe potitus, haud difficulter deinde Megam & Batenburgum obtinet: mox Venloam equitibus circumdari iubet, urbem Geldriæ satis magnam, & naturâ aliisq̃ mediis optimè munitam, duplici fossa cinctam, ad Mosam sitam. Eò ipse paulò pòst cum omni suo exercitu contendit, castra collocat, maximam copiarum partem vltra Mosam, reliquam in Brabantia disponit. Erant in obfessa vrbe Schenckij vxor, soror, & reliqua familia, cum centum circiter stipendiariis. Quibus vt subsidium ferrèt Schenckius & Willianus Anglus, cum centum plus minus equitibus noctu urbē intrare moluntur. Sed cū nullæ transeundi viæ paterent, atq; aduentâte iam die valide copiæ in eos irruerent, recesserūt Wachtendoncam versus, desideratis circiter 50. equitibus, iisdem partim occisis partim captis. Vigesimo Iunij Comes Mansfeldius munitissimum pagum & castrum Arsenum Parmensis iussu tormentis verberat, oppugnat, & capit. Cū autem Venloenses insulam ante urbem sitam muniuissent, Parmensis propugnaculum tribus pontonibus seu magnis cymbis superimponi curat, eoq; constructo, trecenti Hispani insulam primò, deinde etiam munimentum 26. Iunij capiunt. Hac de causa ciues, bellicosi alioquin semper habitus, animis labascunt, pacisci cum hoste volunt, & præsidarios pacisci recusantes extrudere parant. Ita vrbs Parmensi deditione traditur 28. Iunij conditionibus honestis. Præsidarij cum armis vnaq̃ue Schenckij vxor cum familia liberè discedunt. Hinc Parmensis Episcopi Colonienfis Ernesti Bauari rogatu 10. Iulij Nouesium seu Nussiam, insigne haud longè à Colonia ad Rhenum oppidum, aggreditur. At verò intereà Lycestrius, ne nihil agere videretur, exercitum quàm potest maximum colligit, ipsiq̃ue Prouincijs postulantis in Oostlandia duo equitum & tria peditem millia, mille prætereà cunicularios conscribi curat. Constituit prætereà Flandriam inuadere, vt Parmensem ab obsidione Nouesiana, si fieri posset, retraheret. Proinde Comiti Mauritio Nassouio, & Sidneio Anglo Flissingæ Governatori mandatur, vt cum tribus circiter militum millibus in Flandriam proficiscantur, & Neusam propugnaculum suæ iurisdictionis petant. Ex quo 16. Iulij nocte versus Axelam vrbeculam ea in regione commodissimè sitam proficiscentes, summa dexteritate absque magna clade, nonnullis suorum per murum aquas diuidentem intransibus, eam capiunt, atque insuper propugnacula vallaque circumiacentia; aggeres, vt firmior sit victoria, perfodiunt. Tradi quoque Hulstum oppidum non procul inde situm postulant; verùm nuntio irruptionis

1586

*Venloam
Parmensis
obsidet.*

*Vipolitur
insula &
propugna-
culo ante
urbem.*

*Deditur eī
& ipsa
vrbs.*

*Obsidente
Parmensi
Nussiam,
Fœderatī
intercā A-
xelam in
Flandria
occupant.*

1586

nis priùs Antuerpianam perlato, Mondragonius arcis Antuerpianæ Præfectus illud seruauit. Miserat Parmensis ad Nouesium vndique obsidendum insignem exercitum, Ducibus Varrabonio, Carolo & Octauio Mansfeldiis, Arenbergio, Mauricques, Capazucca, Gasto Spinola, & aliis. Marchio de Guasto equitum Præfectus erat. Ipse Parmensis in Genadendalensi Monasterio hospitatus, gladio & pileo consecratis à Pontifice Romano missis decoratur. Ex Colonia vrbe aliisque vicinis locis quæcumque necessaria abundè aduehebantur. Ciuitatem obsessam defendebat Hermannus Clotius cum mille plus minus militibus. Oppidani in insula ante Nouesium propugnaculum extruxerant; sed id, cum se hosti resistere non posse viderent, reliquerunt. In ea itaque insula Parmensis maiora tormenta bellica collocat, urbemque 30. tormentis 138. plus minus vicibus circa Nederam & Rhenensē portas verberat: hinc urbem sibi pro Bauaro tradi postulat: præsidarij postulantem audiunt, & deliberandi spatium, procrastinandi in primis causa, petunt. Vbi cum armorum induciæ vtrimque essent promissæ, & Parmensis ipse prope portam venisset, alij ab alia parte urbem iniussi tormentis maioribus impetunt: mox vtrimque acriter bombardis certatur, non sine vitæ ipsius Parmensis periculo: primi autem huius rei auctores sciri non potuerunt. Parmensis se nescio & inuito hæc attentata fuisse affirmans, condiciones certas offert, quibus liberè cum armis & sarcinis exeant: respondent obfessi, Nouesium oppidum esse Imperiale; itaque tempus postulant Imperatorem consulendi. Sed Parmensis offensus, postquã triginta & ampliùs horas hostium procrastinationibus perdidisset, sine mora iterum iubet triginta maioribus bombardis à manè in vespèrã vsq; muros urbis duabus ruinis labefactari, & turres quasdam ruptas occupari: vnde dum oppidani hostem rursus expellere tentant, Clotius Gubernator glande in femore læditur. Acta sunt hæc 25. Iulij ipso D. Iacobi die, quamobrem tota ea nocte Hispani triumphos ingentes agunt. Postridie rursus portam Rhenensem tormentis verberant; oppidani autem negotium extrahere volentes similiter ad Parmensem iterum mittunt. Interim cum Hispani instructi starent ad omnimodam irruptionem, casu ignis turrim, vbi puluis nitratus erat, inuasit, mox domos quasdam vicinas stramine tectas, & fasces, quibus murorum ruinas reparare volebant, inflammant, ventorumque impetus incendium per totam urbem spargit. Hispani incendium conspicati, celerrimè inuasionem aggrediuntur; oppidani incendio perterriti metuque magno percussi, plurimi fugiunt. Germani, Belgæ & Burgundi urbem ab altera quoque parte inuadunt, sicque vrbe potiuntur, trucidatis omnibus qui repugnabant, sed plures viri effugerant. Mulieres cum pueris, inter quas & Clotij vxor & sorores, libe-

*Parmensis
pileo &
gladio con-
secratis à
Pontifice
honoratur.*

*Magna
vi quatit
Parmensis
Nussiam.*

*Agunt
Nussenses
de deditio-
ne, sed tan-
tium in spe-
ciem.*

*Casu ignis
urbem in-
uadit, si-
mulq; Hi-
spani ir-
ruunt.*

ræ dimissæ sunt. Clotius vulnere æger, duoque Præfecti & Concionator 1586
 Fosslerus à furente milite ex fenestris suspensi, domo ardente combusti
 sunt. Vrbs flammis egregiè deformatâ Episcopo Bauaro tradita est. Inde
 Parmensis exercitum mittit ad expugnandum Meursium, Alpenum, & *Capta*
 arcem Crakoam; quæ loca Comitum Nuenarij seu Meursij erant: hisque *Nussia,*
 superatis, vlteriùs contra Berkam, quam Meursius pro Truchfio ante *quadam*
 triennium sibi vindicarat & munerat, Regij tendunt, quò & ipse Parm- *etiam loca*
 mensis 13. Augusti aduenit. Antea verò urbem defendendi causa intra- *vicina*
 rant Schenckius & Morganus Anglorum Tribunus cum mille circiter *Par- vasis*
 Anglis, & aliis octingentis militibus in primis strenuis, vnâq; commea- *capis.*
 tum & necessaria reliqua inuexerant; victoriarum Parmensis secundos
 flatus pro viribus impedituri. Interea Lycestrius ingentem contraxerat
 exercitum iuxta Seunter ad Rhenum, ipseque Arnheмо 6. Septembris
 Eltenum profectus, eundem recensens inuenit pedites plus minus septē
 millia, equites mille quadringentos. Verùm cum hic exercitus sibi suffi-
 cere non videretur ad Parmensem obsidione Berkenfem pellendū, Doef- *Obsides*
 burgum oppugnare constituit, vt hac saltem ratione Parmensem ab in- *Lycestrius*
 cepta obsidione retrahat. Erant in ea præfidiarij à Parmensi missi trecen- *Doesbur-*
 ti Walones. Lycestrius mox Hohenloium, Essexium, Sidneium, & alios *gam, vt*
 militiae Præfectos cum quingentis equitibus & octingentis peditibus *Parmen-*
 nocte ad lustrandam & cingendam urbem mittit; ipse ex Elteno 9. Se- *sem à Ber-*
 ptembris cum reliquo exercitu sequitur: foueas militari more ocylis fodi *ka retra-*
 curat, ac die tertio decem tormentis bellicis maioribus dispositis duas *hat.*
 muri ruinas haud exiguas aperit: quas quidem cum oppidani strenuè
 obstruere ac munire festinarent, fossaq; ampla urbem ambiret, visa fuit
 oppugnatio difficilis: verùm optimè animatis militibus, Lycestrius op-
 pugnacionem tentandam constituit: ad quam Hohenloium cum Ger- *Doesbur-*
 manis & Scotis, & Noritsium cum Anglis & Irlandis destinat. Id si- *gum, Par-*
 mulac obsessi vident, deditiõnem certis conditionibus offerunt: quibus *mensi non*
 negatis, oppidum salua tantùm vita 15. eiusdem Septembris dedunt. Im- *succurrēt,*
 ponuntur cum suis præfidiariis oppido capto Borongeus & Stanleius An- *Lycestrio*
 gli, gubernatione Borongeo concredita. Interea Parmensis, metuens ma- *deditur.*
 ximè vicinæ Zutphanix, omnibus diligenter circa obsidionem Berken- *Tandem*
 sem constitutis (ceperat enim insulam ante urbem, eandemque etiam *tendit Par-*
 aliis propugnaculis vallisque cinxerat) die 12. Septembris inde discesse- *mensi Ly-*
 rat, Lycestrio obuiam iturus. Et quidem in itinere Burickam Cliuix vr- *cestrio ob-*
 bem & arcem capit, & ponte ex nauibus structo Rhenum trāsit, & Rhe- *niam.*
 fax aliisque locis propugnacula, quibus pontem & itinera tuta redderet,
 facit; cum interea Lycestrius 18. Septembris ante urbem Zutphaniam
 castra per fluminis ripas & vicina loca disponere incipit, & pontem ex
 colle-

1585 collectis cymbis medio ferè ab vrbe milliari construit : mox Procerum arces Hackvortam & Vordam capit, castrisque hoc modo collocatis ipse Lycestrius Dauentriam celeriter contendit : erant enim in hac ciuitate adhuc discordiæ, & ciues cum aliis ciuitatibus contribuere nisi suo more nolebant. Intrat itaque in ciuitatem maxima dexteritate cum peditibus circiter quadringentis, & duabus equitum turmis. Vbi cum nuntiũ accepisset, Parmensem ei obuiam tendere, magna festinatione versus sua castra properat, eaque quàm citissimè cõtra Zutphaniam potentiùs munit. Parmensis nihilominùs cum Borkeloam venisset, comneatum in Zutphaniam per suos ipsemet præfens inuexit. Verùm cum Lycestrius inuectum comneatum præfidiariis nequaquam sufficere intelligeret, proxima vice Regios comneatum illaturos inuadere constituit, idque negotij Noritsio & Stanleio cum suis peditibus, aliis autem cum equitũ ingenti numero mandat. Nec mora, die 22. Septembris Parmensis rursum in urbem annonam inuehi curat. Erant ad eam deducendam turmæ equitum sex, pedites circiter mille quingenti: qui dum prope pagum Warusfeldium, medio ferè ab vrbe miliari, subsistunt, intereà dum vehicula urbem intrant, Lycestrij iussu Noritsius, Effexius, Willongbius, Sidneius, & Russellus cum suis copiis acriter in eos incurrunt, sed Regionum conatum impedire non potuerunt, cecideruntque vtriusque multi, plures etiam vulnerati; inter quos & Sidneius sororis Lycestrij filius, Flissingæ Gubernator, glande in femore saucius, vnde vigesimo quinto post die mortuus est. Hinc ergo Lycestrius propugnacula primùm è regione Zutphaniæ, quæ Veluam respicit, superare molitur, castraque in Velua ad Isulam collocat. Parua est ante urbem insula, ad quam ex vrbe per vadum ferè sicco pede iter patet; quæ nonnumquam à triginta tantùm præfidiariis custodiebatur. Hanc itaque oppugnat & capit Lycestrius, hostibus partim cæsis, captis, aut in fugam versis, superatamque insulam fortius munit: inde suum exercitum ante valla & munimenta Zutphaniensia ducit, & à continenti pontem ad ipsam vsque insulam construit (ab ea enim, ne oppidani in propugnacula subsidia mitterent, facile impediri poterat) prætereà castrenses fossas confici, tormentaque collocari curat. Quæ videns Parmensis, 14. Octobris cum exercitu suo sub ipsam urbem venit, annonamque & præfidiarios copiosè inuehit. Nec cessat Lycestrius, sed 16. eiusdem mensis propugnaculum minus siue propugnaculi alam Septemtrionalem tormentis verberat, & post prandium oppugnari iubet: erant hinc præfidiarij circiter ducenti, in maiori verò propugnaculo sexcenti, & in vrbe mille quingenti; ipse quoque Parmensis vix duobus aberat milliariis. Verùm cum neque ex vrbe, propter captam vt diximus insulam, neque aliunde facilè succurri possit, propugnaculi

*Zutphania
obesse
Parmensis
comneatũ
immittit.*

*Idem facit
secundò,
frustrà ob-
nitentibus
obfessoribus.*

*Caduntur
Angli, &
inter alios
Lycestrij
nepos ex
sorore.*

*Capit Ly-
cestrius in-
sulam,
quæ ante
Zutphani-
am est.*

*Tertiò
Parmensis
Zutphania
succurrit.*

culi hæc ala capta est: ac similiter, cum alteram alam maiorem Lycestrius oppugnare pararet, ob eandem causam, propugnaculo relicto, præfidiarij in urbem confugerunt. Propugnaculis his in potestatem reductis, arx prætereà Nienbekana, Boxberga, & alia quædam loca vicina à Lycestrio capiuntur, quò Veluam contra Regiorum incursiones tueretur: Zutphaniam tamen urbem oppugnare destitit, seu, vt videri volebat, quòd inter Dauentriam, Dusburgum, Lochemum, Dotechemum & dictum propugnaculum sita egestate tandem se tradere cogeretur; seu, quod alij opinabantur, difficultate territus. Interim Anglos aliquot suos Equites auratos creat, & propugnaculi iam dicti Gubernatorem Rolandum Iorkium constituit cum octingentis Anglis peditibus, & centum equitibus. Huic Rolando hanc gubernationem committi egrè tulerunt Ordines, propter ea quæ anno 1585. in deditioe urbis Bruxellensis infinuata sunt, & clariùs anno sequenti 29. Ianuarij explicabuntur. Sed Lycestrius suis Anglis fauens, sponsores se pro Iorkio dare voluit. Dauentriæ quoq; Gubernatorem dedit Guilielmum Stanleium, cum mille ducentis Anglis & Hibernis peditibus & ducentis equitibus, quamuis nec huic, quòd priùs Regi militasset, Ordines fidendum dicerent. Atque ita, urgente iam hieme, tam Parmensis quàm Lycestrius, quisque suos in hiberna distribuit. Lycestrio Hagam-Comitis reuerso, Ordines grauiter queruntur, & Articulos, etiam mense Augusto traditos, repetunt: sunt autem hi: Primò, Postulant, vt pecuniæ & contributiones ab vno Rinholto hæctenus administratæ, in manus Thesaurarij ab Ordinibus electi conferantur; & vt solutionum rationes liquidò pateant signatæ chirographo Gubernatoris & trium ex consilio Ordinum. Secundò, Vt subsidia suæ Maiestatis integra sint & plena, recenscanturque, & stipendia accipiant scientibus & præsentibus Ordinum Commissariis. Tertiò, Extranei milites ad 23. Articuli normam conscribantur, non nisi Ordinum consensu. Quartò, Nulli Prouinciarum, urbium aut munitionum Gubernatores constituantur, nisi priùs à Prouinciis delecti proponantur, ad regulam Articuli 25. Quintò, Ne in agris aut pagis currus, cunicularij aut fossores vi cogantur. Sextò, Ne Ultraiectum ab Hollandia separetur, sed sub Gubernatore Comite Mauritio maneat. Septimò, Vt decretum 4. Augusti, & litteræ 25. eiusdem restrictoriæ de negotiatione & navigatione in Prouinciarum perniciem editum (nempe quòd nec ad neutrales sine libello nauigare liceret) reuocetur, & vt commercium relinquatur liberum. Octauò, Ne Brabantis aut Flandris, qui malè apud suos publicas administrarunt pecunias, administratio committatur. Ad hæc Lycestrius, variis adductis excusationibus, restorationumque promissis, spem amplam dat: verùm in Angliam ob turbas ibi exortas (de quibus

1586

*Lycestrius
ab obsidione
Zutphaniam
mensi dis-
cedit.*

*Iorkius &
Stanleius
Angli Or-
dinibus
suspecti, &
quare.*

*Articuli
querimonia-
rum
Lycestrio
ab Ordini-
bus pro-
positi.*

*Lycestrius
in Angliam
proficiscitur.*

statim

1586

*Lycestrius
de guber-
natione
aliud pa-
lâm, aliud
clâm con-
stituit.*

statim dicemus iam sibi proficiscendum causatur. Ordines quidem Lycestrio discessum, quibus poterant modis, dissuadere conabantur, sed frustra. Itaque Reformatio tota in eius reditum reicitur. Rogatus autem ordinem ac rationes gubernandarum Prouinciarum interim constituere, die 24. Nouembris auctoritate consignata, Generalem Prouinciarum gubernationem Concilio Status committit. Verum eodem die dictam auctoritatem secretò restrinxit, sibi que auctoritatem & iurisdictionem supra omnes Gubernatores, & alia insuper regalia iura reserua-uit: quin & Status Concilio & Prouinciarum Gubernatoribus ac Præfectis solitas quasdam iurisdictiones adimere visus est: vnde quidem postea multum damni Prouinciis, Lycestrio autem multum molestiæ euenit. Hoc tēpore cusi fuerunt nummi ex vna parte habentes simiam, quæ catulos nimia affectione occidit, cum inscriptione: LIBERTAS NE ITA CHARA, VT SIMIAE CATVLI. In altero latere, vir adstans igni, dum vult vitare fumum, in ignem incidit, cum inscriptione: FUGIENS FVMVM INCIDIT IN IGNEM. Ita Lycestrius per Zelandiam Angliam petiit, ibique appulit quarto Decembris.

*Numisma
iterum
Emblema-
ticum.*

VARIA.

Ad varia huius anni quod attinet, 6. Augusti Draco Anglus in Angliam rediit, postquam ab anni præcedentis Septembri maria, insulas, & littora, maximè Indiæ Occidentalis circa Hispaniolam, Cubam, & in continenti Carthagenam, variis prædationibus infestasset: sed nihil aliud operæpretium fecit, quàm quòd rediens, ex Virginia Prouincia, vbi dudum Angli aliquot in maximis miseris relictæ erant, in Angliam secum reduxerit. Sub finem verò Septembris Londini metropoli Angliæ quatuordecim viri Nobiles, Babbingtonius, Salsberius, Sanageus, Tichboreus, Abbingtonus, Tylneyus, Baruwelus, & alij, vt proditores in quatuor partes secti sunt, quasi Reginam Elisabetham lecticâ insidentē aut equo vectam scloperis trajcere, & adinuātibus coniuratis Mariam Scotiæ Reginam è captiuitate liberare, & Reginam Angliæ coronare statuisserent. Omnes Romani Catholici mortui sunt; huiusq; cōspirationis causa etiam ipsa Scotorum Regina rea agitur, tam ex dictorum, vt volunt, Nobilium confessionibus, quàm ex ipsius ad alios & aliorum ad ipsam scriptis atque interceptis epistolis. Mittuntur ad eam examinandam mense Octobri septuaginta tum Consiliarij tum Officiarij. Sed recusabat se sistere examini aut iudicio, vt nata Regina, ac quæ proinde non agnosceret in temporalibus vllum superiorem, nisi Deum. Et erant super hac re tam in Anglia quàm Francia variæ etiam Iurisperitorum sententiæ; tamen tandem, cum solemnī protestatione huius suæ præeminentiæ, fatebatur quidem se variis modis quæsiuisse suam liberationem, & promotionem fidei Catholicæ Romanæ, sed nequaquam mortem Reginæ Elisabethæ.

Vene-

*Quatuor-
decim
Nobiles
Angli, vt
perduelles
plexi, etiã
Regina
Scotiæ rea
agitur.*

Venerunt eius liberandæ causa tum ex Scotia ab eius filio, tum ex Fran-
 cia Legati, sed impedire non potuerunt quin 23. Decembris rea mortis
 pronuntiaretur, executione tamen sententiæ in potestate Reginæ Elifa-
 bethæ constituta; quæ & eam distulit in 18. Februarij anni sequentis, de
 qua & tunc pluribus agemus. Æstate huius anni die 3. Iulij accidit mi-
 seranda clades prope Coloniam. Multitudo maxima Nobilium, mer-
 catorum, & aliorum simul plus minus ad tria millia vndique Berchemi
 oppido Iuliacensi collecti Coloniam tendebant, muniti sclopetariis Iu-
 liacensibus centum quinquaginta; & ecce ad Ionckersdorffum pagum,
 medio milliari à Colonia, irruunt in eos prædones milites quadringenti
 (qui fuerint, Aitsingerus Camerae Spirensi inquirendum relinquit) & cē-
 tum nonaginta euestigiò trucidant, plurimosque vulnerant; ita vt cæso-
 rum & vulneratorum numerus quasi nongenti censeantur; diciturque
 immanis miles prædam consecutus centum millium florenorum. Ita
 Aitsingerus Austriacus in Leone Belgico. Porrò in Francia hoc anno
 1. Ianuarij Henricus Nauarræus post binas declarationes emissas anno
 superiore aduersus Edicta Regis pro sola Catholica Religione obseruan-
 da, litteras iterùm euulgat, ad Status siue Ordines Gallix, in quibus velut
 de violatione postremi Edicti Pacificationis conqueritur. Mense quoq;
 Septembri Legati Ioannis Casimiri Comitis Palatini, Ducis Saxonix,
 Marchionis Brandeburgensis, & aliorum aliquot Principum & ciuitatū
 Protestantium Germanix Henricum Regem Gallix adeunt ad D. Ger-
 mani in Laya, vt eum quibus modis & rationibus poterant, dehortar-
 rētur & deterrent à bello Protestantibus in Francia inferendo; sed illo-
 rū longæ orationi breuiter magna cum grauitate Rex respondit. Itaq; re-
 infecta, redeunt ad suos. Obierunt hoc anno Stephanus Batorius Polo-
 niæ Rex, & Octavius Farnesius Parmæ Dux Alexandri nostri Parmensis
 pater; hic 11. Septembris, ille 12. Decembris. Interim non cessabat in Bel-
 gicis Prouinciis (maximè Brabantia & Flandria) rei frumentariæ penu-
 ria, tum quòd coloni agrorum non solùm superioribus annis duobus aut
 tribus omnino profligati fuissent, sed & necdum quietè propter varias
 incursiones habitare possent, omnia etiam absumerent numerosissimi
 vtrimque exercitus; sed & aucta est etiam miseria vsque annum sequen-
 tem, de qua itaque tunc distinctiùs narrabimus.

1586
 Regina
 Scotiarum
 ream pro-
 nuntiat, tamen di-
 latum est
 in annum
 sequentem.

Miseran-
 da clades
 iuxta Co-
 loniam à
 prædoni-
 bus.

Mors Ste-
 phani Re-
 gis Polo-
 niæ, &
 Octauij
 patris Par-
 mensis.

Anno 1587. Dux Parmensis (sic enim deinceps vocandus est, mortuo
 iam, vt diximus, patre, hac hieme milite & pecuniis auctus, 17. Ianuarij
 Wouwam Marchionis Bergensis arcem optimè munitam, non procul à
 Berga ad Zomonam sitam occupat, à Gallo prædiariorum militum
 Præfecto nomine Marchauro viginti plus minus florenorum millibus
 sibi venditam. Erat hic Marchantus Freminio Stratego inimicus, eum-

1587
 Parmensis
 arcem Wou-
 uanam,
 corruptio
 Præfecto,
 occupat.

1587

que in Curia Hagæ grauitè accusauerat; intereà verò dum Freminius se purgandi causa Hagæ esset, Marchantus Arcem vendidit. Diximus anno superiori, Lycestrium Dauentriæ reliquisse Gubernatorem Guiliel-
 mum Stanleium Anglum cum mille ducentis peditibus, & circiter du-
 centis equitibus præfidiariis Anglis & Hibernis, quamuis inuitis, &
 aliter suadentibus Ordinum Proceribus: Stanleius enim antea Hispano
 Regi militauerat; Lycestrius tamen tanti eum faciebat, vt in Generalem
 totius exercitus Præfectum Ordinibus commendaret. Erat enim stre-
 nuus, natuque familia clara ac Nobili, habens in Anglia vxorem & pro-
 les, quas patri adhuc superstiti alendas reliquerat. Ab aliis econtra dice-
 batur simul contra Angliæ Reginam conspirasse, vt Scotiæ Reginam ad
 Angliæ diadema promoueret, eiusque criminis causa metuere. Quid-
 quid sit, Stanleius vrbis Dauentriæ iam Gubernator, primò cum Iorckio
 Zutphanienfis propugnaculi Præfecto, deinde cum Taxio Zutphanix
 Gubernatore clam egit de tradenda vrbe, compensatione opima propo-
 sita. Verùm cum vrbem amplam populosamque cognosceret, multos
 etiam præfidiarios egrè proditori consensuros satis sciret, callida ratio-
 ne inita de stipendij ratione conqueri occipit. Dauentriæ vrbis Consul,
 simulatque arcanum fœdus de vrbe Taxio tradenda seu suspicatus est,
 seu percepit, id mox Concilio Status significauit, & Stanleium cum suis
 amandandum consuluit. Verùm neque Concilium Status, neque Pro-
 uincialis Gubernator, ob restrictoria Lycestrij (quorum mentionem fe-
 cimus) eum vt abiret, cogere poterant, absque expresso Lycestrij manda-
 to ex Anglia transmittendo: id autem absque aura commoda transmit-
 ti non posse sciebat Stanleius. Ordines, cum consilij nihil aliud superes-
 set, consuluerunt, vt Noritsius Tribunus Dauentriam contenderet, & ci-
 uium auxilio ciuitatem in suam potestatem redigeret. Noritsius nequa-
 quam dubitans quin magna etiam præfidiariorum pars sibi esset auxi-
 liatura, Consulem vt tacitè ac quietè se gerat, monuit. Verùm Stanleius,
 simulac Noritsium iter instituisse intellexit, sub vesperam 28. Ianuarij
 equo conscenso vrbe exiit, postquam præfidiariis militibus, eorumque
 Præfectis persuasisset, ciues, eò quòd stipendij solutionem exigerent, con-
 stituisse eos inuadere atque opprimere; se verò vt securos tutosque red-
 dat, abire, & maiores præfidiariorum copias introducere velle, quibus ci-
 ues ad stipendium persoluendum cogat: vtque institutum commodiùs
 perficiat, duplices ad vrbis portas disposuit excubias, eorum maximè
 quos sibi addictos sciebat: cumque vesperi abiisset, postridie manè hora
 quinta rediit, secumque Taxium Zutphanix Gubernatorem cum sex-
 centis peditibus & trecentis equitibus adduxit, qui in ipsis adhuc tene-
 bris vrbem intrarunt, eamque occupatis munitissimis locis sui iuris fece-
 runt.

*Stanleius
 Anglus
 clam de
 tradenda
 Dauentria
 agere inci-
 pit.*

*Consul
 subdora-
 rius nūtiat
 id Concilio
 Status.*

*Mittitur
 Noritsius
 qui ma-
 chinatio-
 nes Stanleij
 prauertat.*

*Nililomi-
 nus Stan-
 leius Ta-
 xium cum
 900. viris
 Dauentriæ
 introduxit.*

runt. Stanleius mox causas publicauit, quibus se apud Senatores, ciues, & milites purgare nitentur; neque sibi proditoris ignominiam inuredam, quandoquidem Hispaniarum Regi suam ciuitatem reddidisset, utque id faceret, urgente conscientia longo antè tempore permotum se fuisse asserit: proinde eos qui in militia manere, & Regis stipendia mereri cupiant, Regis liberalitatem percepturos; reliquis liberum discessum permitti. Hinc plurimi, quorum maxima pars Hiberni, aliquot mensium stipendio donati sub eo manserunt: ciuibus arma adempta: vrbs tamen neque direpta, neque ciues spoliati. Stanleius tres suorum cohortes Zutphaniam, Steenvvicam & Oldensaliam misit, ipse tamquam adhuc Gubernator in vrbe mansit, donec in Hispaniam profectus est. Et similiter eodem die 29. Ianuarij Rolandus Iorckius propugnaculi Zutphanienfis Gubernator, qui anno 1584. accusatus Gandavi Teneramondam Parmensi voluisse tradere, dudum Bruxellæ captiuus, ea capta in Angliam redierat, & nunc iterum Ordinibus militabat, idem propugnaculum Zutphanienfe Regis tradidit. Quibus cladibus perturbati Ordinum Fœderatorum Deputati, 4. Februarij in Angliam tum ad Reginam tum ad Lycestrium litteras mittunt. Ad Lycestrium hæc erant inter alia:

„ Guilielmus Stanleius constitutus à tua Excell. Gubernator vrbs Dauentriæ, & Rolandus Iorckius Gubernator propugnaculorum Zutphanix,

„ Actis siue auctoritatibus vestris confisi, Prefectos in his Prouinciis cognoscere recusarunt; & se vltra modum superbè, immodestè, & crudeliter gesserunt; & tandem vterque 29. die mensis præteriti perfidè & scelerè hosti vrbeim & munitionem tradiderunt. Neque sumus ignari suam Maiestatem & tuam Excell. hæc patum æquè accepturas; verum id libere tuæ Excell. asserere possumus, nos ægerrimè tulisse horum locorum custodiam (nobis contra suadentibus) huiusmodi hominibus fuisse commissam. Itaque cum Prouinciarum Status in tanto rerum discrimine haudquaquam sine debita auctoritate & summo mandato conseruari possit, & populus his perfidis & damnosis actionibus in summam diffidentiam sit pertractus; Nos & Ordines Prouinciarum, ciuitatū & Membrorum, his rationibus permoti ac compulsi, talem gubernandi viam iniuimus, qualem ipsa necessitas postulat; cuius rei vestram Excell. certiore reddere voluimus. Et cum Paulus Busius à vestra Excell. in Status Consilium admissus atque electus, in custodiam contra Prouinciarum leges & Priuilegia traditus, & sex menses præter æquum in carcere detentus fuerit, à nemine interim accusatus; nos eum liberauimus, legitima promissione facta iudicio sitendi, cum in Ius vocabitur, sub pœna conuicti & confessi, fideiussione ac cautione præstita ad summam vsque viginti quinque millium florenorum, vt continetur in litteris, quarum

Multi Angli Regi iurant, alij abire permittuntur.

Item Iorckius Anglus tradit Regis validam munitionem, Zutphania obiectam.

Littera querula Ordinum de his ad Lycestriū.

Inter cetera quoque significant, gubernationi se tandem immisisse coactos.

1587

Exscriptum his adiunximus. Scripsimus etiam suæ Maieſtati : quarum “
 litterarum exemplar etiam his adiunctum. Rogamus Deum creatorem, “
 vt veſtram Excell.ſanam,ſaluam & longæuam conſeruet. Hagæ 4. Fe- “
 bruarij 1587. Veſtræ Excell.inprimis ſtudioſi Ordines Generales Fœ- “
 deratarum Belgicarum Prouinciarum. Hæc epiſtola in malam partem “
 in Anglia, præcipuè à Lyceſtrio eiſque fauentibus, accepta fuit, qui litteris
 ad Conſiſtoria Ultraieſti & aliarum ciuitatum miſſis, eiſdem epiſtolæ
 exemplar vnà mittunt, grauiterque de Ordinibus conqueruntur, ſuam
 quoque Maieſtatem valdè commotam aſſerunt. Fautores quoque Ly-
 ceſtrij, qui de hac epiſtola, quæ clàm habebatur, nihil audierant, re intel-
 lecta, ſcriptores epiſtolæ & auctores in Conuentu accuſandos cenſent,
 vtque id permittatur in generali Conuentu Ordinum poſtulant. Sed
 Ordines poſt de his ſcripto conqueruntur, & tamquam ſchiſma inter
 Prouincias ſtrui interpretantur : ſi quid verò acriùs in epiſtola ſcriptum
 fit, id captis Dauentria & Zutphanix propugnaculis ſummæ perplexitati
 dandum eſſe. Interea 6. eiſdem Februarij, Comitibus Hagæ-Comitis
 indiſtis, Ordines quoque mandarāt Comiti Mauritio Orangij filio, tam-
 quam Hollandiæ & Zelandiæ Legato, vt ſummum Imperium, quod il-
 li Gubernatore Generali abſente competebat, neceſſitate iam urgente
 ſuſciperet, omneſque Chiliarchi & militum Præfeſti, ij præcipuè qui Pro-
 uinciarum ſtipendia inerebant, illi fidelitatis & obedientiæ ſacramētum
 præſtarent: quod vt mox fiat, quoque verſum Delegates miſerunt, eoſque
 modo ciuitates aliquot tumultuarii incipientes ſeruarunt. Quæ diſſidia
 qua ratione Regina componere ſtuderit, dicemus ad 23. Martij. Eodem
 autem menſe Februario Regina in locum Sidneij Fliffingæ Gubernato-
 ris, quem in Zutphanienſi obſidione glande vulneratum anno ſuperiori
 mortem obiſſe diximus, Gubernatorem eiſdem loci miſit Guilielmum
 Ruſſelium Comitis Bethfordiæ filium: qui Fliffingæ appulit 23. Februa-
 rij, vnà cum Terlonio ante biennium Zelandiæ Archithaſſo; qui lōgo
 tempore in cuſtodia ob ſuſpicionem detentus, poſt verò liberatus atque ab-
 ſolutus, in Angliam, vt Regiæ gratias ageret, profeſtus fuerat. Vt verò
 Regina ſuperioribus diſcordiis modum poneret, ſimulque Legatorum
 Belgicorum, qui in Angliam ſub finem Ianuarij venerant, poſtulationi-
 bus ſatisfaceret, decreuit ad Ordinum Belgij Proceres mittere Baronem
 de Buckhurſtum præcipuum Conſiliarium, & Doctorem Clericum, vt
 cum Noreſio & Wilkeſo negotia Prouinciarum ad meliorem ſtatū redu-
 cerent, & diſcordias dirimerēt: qui die 23. Martij ex Anglia ſoluentes, idē
 non multò poſt vtrumque præſtiterunt; quamquam Lyceſtrius eiſque
 fauētes eorum Acta minùs probarent; ſed tandem quoque, vt dicemus,
 de Lyceſtrij reditu in Belgium deliberatum fuit. Totis tribus huius an-
 ni

*Turba ob
 dictas lit-
 teras tum
 in Anglia,
 tum Ultra-
 ieſti, & ali-
 bi.*

*Ordines
 iubent vt
 omnes ſibi
 merentes
 Mauritio
 iurent.*

*Ruſſelius
 Sidneio
 Guberna-
 tori Flif-
 ſingæ ſub-
 rogatur.*

*Regina per
 ſuos vtrūque
 controuer-
 ſiam inter
 Lyceſtrium
 & Ordines
 componit.*

ni mensibus Parmensis suos continuit, tum vt videret, quò vergeret hæc discordia inter Ordines & Lycestrium; tum quòd in Prouinciis Regi reconciliatis, maximè in Flandria & Brabantia, summa esset annonæ & imprimis rei frumentariæ penuria. Antuerpiæ Vertilla filiginis (genus mēsuræ est librarum centum viginti) vendita fuit à viginti vsque viginti quatuor florenos, quæ anno sequenti circiter vno floreno & medio tantum valuit; Brugisq; in Flandria similis fuit pretij ratio secundum mensuræ proportionem. Carnes quoque magni fuerunt pretij: libra veruecinæ nouem stuferorum, quæ aliàs trium; bubulæ, quinque; porcinae, sex; butyri, octo stuferorum. Obseruatum est, Bruxellæ diebus Quadragesimalibus, piscem Afellum maiorem, *Cabelliau* vocant, venditum viginti duobus florenis, Raiam quatuor florenis, Ostream vnam quinque stuferis, & conchas nigras singulas vno stufero. Verum ex Oostlandia per Calerum, & aliunde per alias partes non exigua frumēti copia subuecta, agris etiam Brabanticis & Flandricis messem ostendantibus, tādē Parmensis ex omnibus suis Prouinciis exercitum colligit, expeditionem in Hollandiæ seu Geldriæ partem, quam Veluam vocant, parare se simulans. Harum copiarum pars circa initium Maij in Brugenfium agrum venire cœperunt, paulatimq; crescentes, vt Slusensibus minùs suspectæ essent, spargunt, se ductore la Motte Ardenburgum mitti, vt inde damnosas toti Flandriæ Ostendensium simul & Slusensium populationes reprimerent. Nec mora: cum omnis exercitus esset in procinctu, iamq; ad Slusæ obsidionem tenderet, mox Parmensis ipse 7. Iunij Bruxellâ egressus, proximo die Brugas venit, nouem equitum turmas secum ducens, reliquæ sequebantur. Horum aduentus vbi in Zelandia fuit cognitus, Russelius Flissingæ Gubernator 11. Iunij nauem frumento oneratam Slusam vehi iussit, eodemq; die è Bergensi & Ostendensi præsidio in Zelandiam appulerunt tres cohortes, quibus Russelius vnam è suis addidit. Appulerunt tum etiam ex Anglia Rogerius Willicenus Eques & aliquot Nobiles Angli, quos ob rumorem de Regionum apparatu circa Ostendam Regina (quæ in custodia sua etiam oppidum illud habebat) miserat, vt illud collectis ex vicinia viribus tuerentur. Hi ergo, intellecto quòd Parmensis Slusensibus immineret, operam suam libenter obtulerunt, & omnes simul duodecimo Iunij ex Zelandia soluerunt, præter nauem frumento plenam, etiam plures naues apparatu bellico plenas secum trahentes, & eodem die incolumes omnes Slusam appulerunt, ita iam Slusæ præfidiarij erant mille sexcenti. Nihilominus Dux Parmensis castra in Casanto posuit, maiorq; exercitus eius pars, quæ ad Bresquin erat, propugnaculum Blanckenbergen se expugnauit, ea ex parte vt ab Ostendensibus forent tuti. Obsessi initio crebras vali-

Maxima annona caritas, maximè in Brabantia & Flandria. Quanti tunc uenerint omnia Antuerpie, Brugis, & alibi.

Parmensis, simulans se Veluam petere, Slusam obsidere parat.

Econtra Angli & Baroni illam commeatu & milite muniant.

Nihilominus in Casanto Parmensis castra ponit.

1587

diffimásque in Regios excursions fecerunt, multis vtrimque cadentibus. Mauritius, tum temporis Ordinum nomine præcipuus Dux, nuntio de Slusæ obsidione accepto, cum ingenti militum numero in Brabantiam contendit, aliquid aggressurus, quò Parmensem ab obsidione auocet. Itaque vnà cum Comite Hohenloio in Brabantiam incurfione facta

Fœderatè, ut Parmensem auocent, vicina Siluaducis populantur, sed frustra.

(verba sunt Metrij) viginti duos pagos, & duas vrbeculas diripuit & cremavit. Consultum deinde existimauit Buscumducis oppugnare, opportunitate tum passim inundantis aquæ, & vrgentissimæ famis oppidum illud opprimentis commoditate inuitatus, sperans Parmensem hac ratione cogi posse ad deferendam Slusam. Sed fallebatur; quia Parmensis loco manès in Brabantiam misit Haultepennium Barlaymontij filium, cum 42. peditum cohortibus & 25. equitum turmis; quæ Boxtellæ prope Buscumducis castra locarunt. Accidit & hoc paulò antè eidem Haultepennio ex voto, vt Geldriam ciuitatem sibi à Paitono Scoto traditam, Parmensis nomine occuparet. Huic Paitono cùm vrbis custodia esset commissa in absentia Schenckij, & Lycestrius iratus ipsi minatus esset, se, eo remoto Stuartum in locum eius suffecturum; Paitonus, vt iniuriam hanc vlcisceretur, & intereà se in tutum collocaret, cum Haultepennio de tradenda ipsi vrbe egerat. Milites itaque suos armari iubet, mandatum sibi id à Schenckio fingens, qui ea nocte, vt dicebat, cum equitatu erat venturus, & contra hostem more suo iuncto hoc sibi peditum præsidio aliquid machinaturus. Cùm ergo præfidiarij Schenckium de nocte adesse putarent, Paitonus Haultepennium cum suis introduxit, præfidiariis serò comperto dolo, & frustra resistentibus; quorum nonnulli, qui in Arcem fugerant, pretio etiam dato vitam redemerunt. Amisit hoc loco Schenckius equorum bellatorum, armorum, aliarúmque rerum pretiofarum non paruam vim. Intereà, cùm Slusensibus nemo subueniret, nec apparatus vllus ab Ordinibus fieret, omnes ad Comitem Lycestriæ exclamāt, eius præsentiam & auctoritatem requiri dicentes, vt Slusensibus succurri posset. Quibus intellectis, Lycestrius cernens occasionem laudis offerri, maximè cùm & Ordines, vt rediret, instanter petiissent, in Zelandiam festināter traiecit, Flissingámq; maxima omnium expectatione & applausu 6. Iulij appulit, adducens secum bonum nouorum militū supplementum. Mauritius vbi de Lycestrij aduentu cognouit, assumpto secum Schenckio & Noresio Tribunis, in Zelandiam ad Lycestrium cum aliquot cohortibus Belgicis & Anglicis venit, relicto ad Hemertschenum aggerem finesque Hollandicos contra Haultepennium defendendos, Brabantósque laceffendos, Hohenloio, sperans maiores copias (vti constitutū erat) ex Geldria, Frisia & Traiecto ipsi auxilio venturas; quod tamen non est factum. Hohenloius nihilominus propugnaculum Re-

Paulò antè Geldria ciuitas, Scoti cuiusdam opera Regis tradita.

Cùm Slusensibus nemo subueniret, Lycestrij præsentia desideratur.

Tandem Lycestrius cum bono militum supplemento ex Angliã rediit.

giorum

giorum in Enghelum non longè à Buscoducis ad Disam fluuium, qua 1587
 parte se in Mosam exonerat, situm, expugnauit, Haultepennio frustra &
 infeliciter subsidium ferente; ipso etiam Haultepennio letali vulnere
 fauciato, ex quo paulò post 13. Iulij obiit. Hinc & propugnaculum idem
 deinceps *Creuecœur* Gallicè (quod sonat Crepacordium) nomen acce-
 pit; quasi quòd corda Regionum ibi crepuerint & fracta sint. Interea Par-
 mensis Slusenses in Flandria maxima vi oppugnabat, tres terra munitio-
 nes ad portus defensionem ædificatas primùm in potestatem redigens,
 quartam verò maiorem vi cæsis præfidiariis expugnans, deinde maiori-
 bus tignis locis idoneis in fundum adactis portum claudens, ac denique
 25. Iulij ipsis feriis diui Iacobi mœnia triginta tormentis maioribus, &
 octo aliis oblongis, quos colubros à similitudine vocant, assiduè percu-
 tiens, ruinam mœniorum ad ducentos ampliùs passus effecit. Per quam
 ruinam oppugnantes Regij septies summis viribus impressionem fece-
 runt, sed ab obsessis hastis & bipennibus æquè strenuè reiecti sunt. Vno
 etiam die simul pugnatum est in mœnibus, & in locis subterraneis, vbi
 cuniculos hostis egerat, ab hora nona matutina vsque ad vndecimam;
 quo ardentissimo conflictu Marchio Rentiacus fuit læsus, Lamottius
 dextrū brachium amisit, aliiq; multi Præfecti & gregarij milites partim
 perierunt, partim vulneribus faucij discesserunt. Hocque modo Slusen-
 ses se spatio ferè decem dierum sunt tutati, hastis, gladiis & sclopetis co-
 minùs quotidie pugnantes. Munitiones enim suas Parmensis erexerat
 aliquot passibus intra externorum mœniorum ruinas. Iam septem fue-
 rant hebdomadibus Slusenses obsessi, cum Lycestrius collectis passim
 terra marique copiis, cum Mauritio Orangio, assumptis simul in Con-
 cilium Strategis aliis, de Slusa liberanda sedulò agit. Magna erat parata
 classis, militibus classiariis à Mauritio instructa, cui præfuit vt supremus
 Fœderatorum Admiraldus ipse Mauritius; aderat & frater eius nothus
 Iustinus Zelandiæ Admiraldus, & alij Nauarchæ Belgæ. Lycestrius cum
 viginti quinq; cohortibus peditum & sex turmis equitum 29. Iulij ex Ze-
 landia versus Ostendam contendit: quò conuenerunt simul Dominus
 Carolus Hauwart Angliæ Admiraldus, Comes Cumberlandiæ, cum ali-
 quot nauibus, & magna parte nobilitatis Anglicæ, qui tum auxiliandi,
 tum videndi causa ex Anglia eò confluxerant. Constituerat Lycestrius
 Slusanum portum in ipso introitu inuadere, & vterius cum aliquot na-
 uibus milite benè instructis in locum certum sub Arce, satis, vt fereba-
 tur, profundum, biennio proximo inundatum, peruenire, vbi naues tuto
 consistere possent. Verùm maris Præfecti, & inprimis Zelandi naucleri
 contra sentientes, nequaquam consultum existimabant rem hanc tenta-
 re. Itaque videns Lycestrius se nihil mari posse efficere, quid terra præ-

*Haulte-
pennius ad
Creuecœur
vulnera-
tus, paulò
post mori-
tur.*

*Parmensis
summa vi
Slusam sa-
pius oppu-
gnat.*

*Marchio
Renty, la
Motte, &
alii ad Slu-
sam vul-
nerantur.*

*Parans
Lycestrius
& Mauri-
tius suc-
currere
Slusensi-
bus.*

*Sed ecce, de
modo suc-
currendi
dissidens.*

1587

stare possit, deliberat. Quare cum 30. Iulij Ostendam appulisset, cum copiis suis 3. Augusti Ostenda egressus, propugnaculum Blanckenbergense aggreditur, & quod Parmensi ad exercitum suum à parte Ostendæ protegendum in primis commodum esset, capere in animum inducit. Sed cum locatis ibi castris per quadringentos sclopetarios maiores (musquetas vocant) ex proximis aggeribus propugnaculum oppugnari iussisset, aliquotque ictus duabus campestribus machinis, quas aduexerat, in illud dedisset, nec præsiarios terreri cerneret, simulque nuntiaretur Parmensem ipsi tendere obuiam, ulterius pergendum non duxit, tam ut Regios in dicto propugnaculo à tergo non relinqueret, quam quod imparibus viribus contra Parmensem ire dissuaderetur. Quare sub noctem secretò cum suis Ostendam est reuersus non sine damno. Interea obsessi Slusenses, qui duos iam menses fortissimè sustinuerant, nec vllum toto illo spatio ad se venire viderant præter Capitaneum Hart, qui bis terte transnatauerat, de auxilio desperare, animisque frangi cœperant. Regij enim iam promuralia occupabāt, quotidieque cuniculos agebant, adeò ut in urbem penetrasse rumor esset: ad hæc è viginti machinis, quas initio habebant, quatuor tantum ipsis restabant; reliquas Regij tormentorum suorum ictibus inutiles reddiderāt; & pulueris tormentarij perexiguum supererat. Quare cum omnium Præfectorum iudicio impetum Regionum, si quem pro more facerent, duodecim horas sustinere non possent, conditiones haud iniquas à Parmensi 4. Augusti acceperunt; videlicet ut cum sarcinis omnibus, erectis expansisque signis armati, funalibus sclopetorum incensis, glandibus quot ore tenere poterant, ad naues vsque Zelandicas descenderent. Fueruntque septingenti numero reliqui ex mille sexcentis; atque ita oppidum Parmensi reliquerunt 5. Augusti. Accidit hac æstate triste Bruxellæ vigesimo Iulij spectaculum. Studiosis litterarum exhibituris Comœdiam sacram, erigi iusserat Magistratus ad murum cœmiterij D. Gudilæ scenas duas, vnam in usum studiosorum agentium, alteram è regione positam commoditati primariorum virorum, & matronarum. Cum confedissent viri feminæque illustres, scena à posteriori parte subsedit, ruente etiam parte muri, omnesque qui ascenderant in dorsum coniecit. Periêre statim è casu Dominus Petrus Fabri ad D. Gudilæ Plebanus, & Pipenpoius Scabinus; Præses verò Arcani Concilij Dominus Pamelius, Baro Wesemaliæ, & alij ferè omnes fauciati sunt, vnus plus, alius minus. Sed hoc iterum dictum infortunium nonnihil mitigauit, quòd statim post Idus Iulij, totoque mense Augusto Deus, amoto Aquilone, Zephyrum miserit, addideritque per totam Brabantiam & Flandriam non tam pluuiam quam vehementes nocte rores, vnde terra fertilis supra modum facta, sementem tanta copia ac puritate

*Lycestrius
inglorius
Ostendam
redit.*

*Slusensi-
tadè cum
Parmensi
transiit,
700. ex
1600.*

*Trisli casu
periere
Bruxella
Plebanus
& quidam
Scabinus.*

tate, zizania aut lolio vix conspectis, effudit, ac circa finem Augusti maturefcere fecit, vt fequenti anno mense Maio & Iunio Razeria Bruxellana, quæ hoc anno viginti vendita fuerat florenis, data fuerit pro tredecim ac quatuordecim ftuferis. Sed ad Lycestrium & res Ordinum Fœderatorum redeamus. Is Ostendâ cum suis rediens, à classiariis, quos in itinere obuios habuit, de occupata Slusa nuntium intellexit. Quare in Zelandiam 5. Augusti veniens, culpam omnem in pecuniæ & militum paucitatem reiecit, socios etiam Admiraldi Zelandici accusans, interq; alios Martinum Droghe 11. Augusti Flissingæ capi, & in carcerem Midelbutgensem duci iussit, qui demum post Lycestrij in Angliam reditû (qui fuit 17. sequentis Decembris) à Comite Mauritio & Ordinibus, cum nemo se offerret qui reum accusaret, liberatus est post sextum captiuitatis mensē. Decimo septimo Augusti Lycestrius ex Zelandia soluens, proximo die Bergas ad Zomonam appulit, vnde statim omnes quas adduxerat copias ad Hoochstratam occupandam emisit, sed nullo successu. Vigesimo quarto eiusdē Augusti Bergis Dordracum est profectus, quò Ordines ad eum conuenerunt. Diximus de emulatione, quæ cœpit iam tum anno superiori inter Ordines & Lycestrium; hæc indes magis magisque creuerat, nominatim per epistolam quam Lycestrius 10. Iunij huius anni ex Anglia in Hollandiam ad Secretarium suum Iunium miserat, vbi hæc inter cetera: Mi Iuni: Quandoquidem breuî ad vos reuer-

ti decreuerim, consultum mihi visum est, vt præter epistolas à me ad diuersos hac de re scriptas, in ciuitates nobis addictas proficiscaris; & nostri studiosis, quos optimè nosti, suæ Maiestatis voluntatem significes. Et quia Dominus Buckhurstus & alij Prouinciis persuadere voluerunt Reginam constituisse pacem cum Rege Hispaniarum inire, & petere, vt Prouinciæ simul assentiantur; tu liberè ipsis significabis, dictum Dominum tale mandatum nequaquam accepisse, neq; suam Maiestatem de pace quidquam egisse, sed tantummodò expiscari voluisse, quid Rex Hispaniarum pacificationis gratia Prouinciis concedere vellet: iam verò eum nihil certi videre queat, pergere, & quæcumque defensionis Prouinciarum conueniant sedulò promouere. Significabis etiam tibi notis, quorum scire interest, me reuerti ea mente, vt summa auctoritas mihi tradatur, absque vllis Ordinum obstaculis, qualis Gubernatoribus sub Carolo V. Cæsare & Philippo Rege fuit; tamen me nequaquam cupere negotia magni momenti tractare absque Concilij Status, quod ex Prouincialibus constituetur, consensu. Vale, Grunewichæ 10. Iunij 1587.

Ordines Generales cum satis intelligerent quò hæc tenderent, primò Secretarium Iunium Leydæ apprehendi curarant, omniâque ipsius scripta discusserant; ac demum mense Augusto has Demonstrationes & Admo-

1587
Bona messis Brabantos & Flandros re-creat.

Amissa Slusa culpam Lycestrius in alios reiecit conatur.

Reniuiscit simultrates inter Lycestrium & Ordines.

Littera Lycestrij, quibus voluisset sibi stabilire maiorem auctoritatem.

Capitur hac occasione eius Secretarius.

nitio-

1587
 Quin &
 Ordines
 eadem de
 re scriptū
 Lycestrio
 offerunt.

nitiones, nomine Equitum, Nobilium & ciuitatum Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ, Lycestrio Dordraci offerri curarunt: Quandoquidem turbarum auctores ambiguum constituunt, an suæ Excell. collata sit talis auctoritas, qualem Belgij Gubernatores à Carolo V. constituti habuerunt, id suam Excell. scire cupiunt, sicut olim Carolus Cæsar Dominam Margaretam, Mariam Reginam, & alios Gubernatores Generales cōstituit, non tamen iis summum Imperium commisit, verum id sibi seruauit, idem nunc quoque prorsus esse, exceptis tantum iis quæ fœdere cum Regina inito sunt mutata. Sed quod ad absolutam potestatem suæ Excellentiae in re militari administranda concessam attinet, reputant Ordines eam extendi in omnes militiam exercentes, vt imperium in omnes habeat, eorumque opera in resistendo & nocendo hostibus vti possit; ius quoque & disciplinam militarem exercent; nequaquam tamen plures conscribat, quàm suæ Maiestatis pecuniis subsidiariis, & Prouinciarum contributionibus ex Ordinum sententia & decreto soluere queat. Petunt præterea vt sua Excell. belli negotia mari ab Archithalasso, & præsidiorum mutationem à Prouinciarum Gubernatoribus administrari iubeat. Denique orant ea reparari, quæ per quosdam discordiarum amatores nomine suæ Excellentiae anno præterito, in oppidorum & regionum Gubernatoribus & Præfectis constituendis, & præcipuis administrandæ politiae & iustitiæ officiis conferendis, acta erant. Hæc Lycestrio nomine quo supra mense Augusto proposita. Sub idem quoque ferè tempus Ordines Hohenloium Lycestrio reconciliare studuerunt, miseruntque Dominum Cappellium, Noortwijckium, & alios ad Hohenloium tunc Veræ in Walachria agētem, qui petant vt ad Lycestrium discordiæ dirimendæ causa veniat. Nempe anno superiori cum Lycestrius militarem gubernationem Hautenij defuncti Sidneio Anglo tradidisset, maxima Chiliarcharum pars ad viginti duo, inter quos & Comites Philippus Nassouius, Solmensis & Obersteinius id ægerrimè ferentes, Hohenloio libellum supplicem dederant Lycestrio offerendum, rogantes vt veteri more tractarentur, & ne nationes miscerentur, nec passim audire à militibus debeant, Belgicarum legionum gubernationes extraneis esse datas. Hohenloius libellum Lycestrio statim obtulerat. Ille ægrè ferens, ab Hohenloio potius quàm ab aliis confectum suspicabatur. Postea quoque cum in conuiuio lis esset orta inter Hohenloium & Edouvardum Noritsium Ioannis Noritsij Archistrategi fratrem, Noritsius litteris, quas cartellas vocat, ad monomachiam siue singulare certamen prouocauerat Hohenloium tunc ex vulnere ad propugnaculum Zutphaniense accepto adhuc ægrum, tuleratque id ægerrimè Hohenloius, prætendens Stratego gregario haudquaquam licere sub pœna capitis huiusmodi prouocatorias litteras, nisi

Dant ei
 (vt putat)
 multa monita salutis.

Specialis
 etiam con-
 trouerfia
 intercedit
 Hohenloio
 sum Lycestrio.

Breuiter
 de causis
 eius con-
 trouerfia.

sum-

summo Principe consentiente mittere; idemque Ordines sentiebant, Lycestrius contra id licere asserbat. Hæ causæ præcipuè discordiarum Lycestrij & Hohenloij; sed nulla ratione per supradictos Legatos componi potuerunt. Quin etiam paulò post Hohenloius Apologia typis edita toti mundo suam causam iustificare conatus est. Tertio Septembris Lycestrius Hage, per Consiliarium Valkium & Meninum, Hollandiæ & Frisiæ Ordinibus Reginæ Angliæ nomine significari curat, Reginam summopere desiderare Regionum statum nosse, & scire an bellum in finem vsque continuare velint, maximè cum ducenta florenorum millia in singulos menses præsidiariis soluendis non sufficiant; an non multò consultius ipsis videatur pacem inire: se quidem, si pacem petant, libenter intercessuram. Ad quæ cum sibi Lycestrius responderi cuperet, Hollandi & Frisij eodem die 3. Septembris responderunt, se nihil umquam meditados esse, quàm pro Religione & libertate vsque ad finem bellum continuare: quod verò ad interrogationem de pace attineret, Nobiles & ciuitates Ordinibus Generalibus id significaturos dicunt. Itaque prolixum scriptum Harlemi typis edunt 16. Octobris; & alterum scriptum eodem die Lycestrio tradunt. In posteriori inter multa hæc etiam habent: Constare manifestè, Hollandiam cum Frisia Occidentali & Zealandia abhinc octingentos annos gubernatam fuisse à Comitibus viris & feminis illustribus, & iisdem à Proceribus, Nobilibus & ciuitatibus, earumdem Regionum Ordines representantibus, summum imperium dominiumque legitimè traditum & translatum fuisse, Comites autè imperio accepto prudenter & modestè in gubernatione se gessisse. Sic illi. Sed miror unde hæc hauserint, cum certo certius sit ex earumdem Regionum Annalibus, primum earum Comitem non ab Ordinibus, sed protus à Rege Francorum constitutum fuisse, ac deinceps nunquam electos, sed natos fuisse Comites, earumque potentiã variis donationibus Regum & Imperatorum deinde auctam. Sed hæc tantisper placebant plerisque contra Lycestrium. Porro quod ad pacis tractationem attinet, respondent, omnibus antiquis querelis repetitis, non tantum pacificationem, verum etiam pacificationis solam mentionem sibi & Prouinciis esse damnosam; proinde rogare suam Maiestatem, pergat iuxta fœdus initum ipsis auxiliari. Hoc tempore cum Fœderatæ omnes Prouinciæ admodum anxie essent, tam dissidij cum Lycestrio Governatore, quàm intestinæ discordiæ causa, Ecclesiæ ipsæ quoque dictæ Reformatæ, Synodo congregata, Ministris verbi quatuor designatis, Religionem concordiamque cum Regina & Lycestrio commendandam seriò statuerunt. Quod cum scripto actum esset, Ordines 16. Octobris scripto etiã responderunt, ea quæ postularant, seriò ab ipsis curari; sed pariter monuerunt, diligen-

1587

*Hohenloius
Apologiam
contra Ly-
cestrium
edit.*

*Proponit
Lycestrius
nomine Re-
gina, an
cogitent
aliquando
de pace.*

*Respondet
Ordines
scripto: in
quo quod-
dam in-
signe pa-
radoxon;*

*Addunt,
vel solam
pacifica-
tionis men-
tionem sibi
esse dam-
nosam.*

*Synodi; et
Ultraie-
tenses acri-
ter pro Ly-
cestrio.*

1587

diligenter præcauerent, ne Ministrorum verbi auctoritate irrepant, qui Regionum Proceres in odium pertrahant, quandoquidem id genus homines Flandriam pridem in exitium pertraxerint; quod & nunc nõ difficulter facere possent, insolitas gubernationes promouendo, quarum causa vltro citroq; litteras mitti certò sciebant. Hæc & alia in scripto tunc typis edito. Huius quoque negotij causa Vltraiectensis ciuitatis Prætor, Consules & Magistratus acriter admodum ad Hollandiæ Ordines scripserunt 21. Septembris, scriptaq; etiam typis euulgarunt. Brabantus enim quidam Gerardus Prouinsius, aliàs Dauentriensis appellatus, & alij extranei ibi gubernationem susceperāt, ciuium primariorum magna parte, etiam Prætore ipso primario Zuleno, in exilium missis; Lycestrio dissimulante. Sed Hollandi itidem 16. Octobris responderūt. At verò dum ita vulgus ob Ordinum & Anglorum dissidia diuisum tumultuatur, multi seditiosas machinationes passim moliantur, Lycestrij auctoritatem vi stabilire volentes, maximè autem Leidæ. Hic enim multi, quorum magna pars ex Flandria & Brabantia eò confluerat, vnà cum Mauldeo militum Præfecto, cuius cohors tunc in vrbe erat, Magistratum Ordinibus additum apprehendere, sicq; Lycestrij quamcumque auctoritatem stabilire statuerant. Et vt commodè effectum darent, consilium callidum inierant, nempe vt Mauldeus veniam discedendi à Senatu subdolè peteret, sicq; armatus cum suis, Curiam & vnā portarum vrbis, per quam etiam alia cohors intrare posset, occuparet, viribusque collectis simul clamarent, Viuat Regina Angliæ & sua Excellentia. Verùm cum hæc Lycestrio significassent, nimis diu antequam institutum aggredieretur, procrastinarunt. Nam intereà Andreas Schottus eiusdem vrbis ciuis dolum Magistratui aperuit: mox Iacobus Volmarus Flander, & Cosinus Pescarengus militum Præfectus apprehenduntur, & Mauldeus (de quo tantum facinus nondum suspicari poterāt) vrbe confestim exire iubetur. Sed Ordines ipsi mox vt rem omnem perceperunt, Mauldeum quoq; prope Woerdam oppidum à Domino Poelgeestio apprehendi, & Leidam duci mandarunt: qui ibi examinatus, nulla adhibita tortura, omnia quæ suprà narrauimus, confessus est. Quare Senatus Leidensis, præsentem Comite Mauritio Hollandiæ Gubernatore, habita criminis exacta ratione, simulq; auctoritatem Ordinum stabilire volentes, sententia 26. Octobris lata dictos Volmarum, Pescarengium & Mauldeum capitis condemnarunt, qui & eodem die capite truncati sunt. Duorum primorum capita palis in oppidi propugnaculis infixæ steterunt, Mauldei caput humo conditum erat: enim Mansardi illius magni olim apud Orangium filius. Angliæ Regina postquam dissidium inter Fœderatas Prouincias & Lycestrium haudquaquam minui,

sed

Quia Leidenses vi auctoritatem eius stabilire tentant.

Detecta machinatione, auctores in vincula ducuntur.

Eidem præsentem Mauritio Leida capite plebsuntur.

sed augeti perspexit, eum in Angliam reuocare consultum existimauit, maximè cum sub hiemem parum bello profici posse videret, tum etiam quòd Ordinum equites & pedites prope Bremam collecti, varias ob causas variè diuisi, militia relicta discesserant, & castris collocandis designatæ copix omnes dimissæ erant. Lycestrium igitur in Angliam reuersum mense Nouembri iubet sua Maiestas Belgij Gubernationem deponere: quod & fecit, scripto sua manu Londini 17. Decembris stilo veteri 1587. quod tamen ante Kalendas Aprilis anni sequentis ad Ordines Belgicos missum non fuit. Mense Decembri Hollandi è proximis præsiidiis paulò ante noctem egressi, Viluordam occupant, spoliántque: ditiores ciues captiuos abducunt, ac ædibus ignem iniiciunt, ac cum præda abeunt. Quod ad res Parmensis attinet, mirabantur multi quòd post captam Slusam, maximè ita dissidente inter se hoste, non simul Ostendam vicinam inuaderet, sed mox ipso adhuc Augusto mense suos in præsidia distribueret. Sed siue id fecerit, satis gloriæ ex capta Slusa se adeptum illo anno ratus, seu alia de causa, non satis certum: id verò constat, quòd residuo anni huius tempore in expeditionem Anglicanam (quæ iam in Hispaniis decreta erat, tum propter susceptum à Regina Angliæ Fœderatarum Prouinciarum patrociniū, tum etiam ob Regiam Scotiæ decimo octauo Februarij, de quo mox in Externis plenius, capite truncatam) multa ab eo parabantur; frena ac ephippia (vt rumor erat) sex millia, equitatu in Angliam traiecturo vsui futura, panis nauticus, carnes salitæ, onerariæ aliquot nouæ Duynkerckæ & Neoportu; & breuiter, quæcumque ingenti classi ad expeditionem maximam profecturæ necessaria erant. Sub finem huius anni Ordines numerosos typicos anno 1580. cusos iterum cudunt: vbi hæc ab vno latere, ROSIS LEONEM LORIS MVS LIBERAT: & ab altero, VINCIRI LEO PERNEGAT.

In tam flagranti dissidio Regina Lycestrium in Angliam reuocat.

Parmensis curia tanto dissidio hostis nihil tentarit, haud liquet.

Interim multaparabat in expeditionem, de qua anno proximo.

Inter varia huius anni maximè memoratu digna videntur ista: In Anglia 16. Februarij captiux Regiæ Scotiæ Mariæ Stuartæ sententia mortis (quam superiori anno latam & hucusque dilatam diximus) intimatur, & 18. eiusdem mensis stilo antiquo securi percutitur in Aula seu Atrio castri Fodringam, magna animi constantia & serenitate, vt etiam ipsi Reformati, nominatim Metrius, fatentur: nec audire voluit Ministrum verbi, qui ad eam missus fuerat, sed post prolixas preces pro Angliæ Regina, totoque Regno, vt Deus illis lumen veræ fidei Catholicæ adspiret, osculata imaginem Christi cruci affixi, simulque rationem sancti osculi reddens; tum & familiares pedissequas amplexa, alacriter caput trunco imponens, carnifici amputandum præbuit, nec quidquam colorem aut vultum mutans, annos nata quadraginta quatuor. Niget

ETERNA

Historia Regina Scotia in Anglia capite plaxa.

1587

pannus, & reliqua sanguine maculata statim in igne coniecta & exusta, ne quid, vt aiebant, superstitionis inde oriretur. Corpus balsamo conditum post sex demum menses sepultum est Peterborgi iuxta Catharinam Arragoniam ab Henrico VIII. repudiatam, exsequiis nihilominus magnificis sumptu Reginae Angliæ celebratis. Fuit hæc Maria Stuarta filia Iacobi V. Scotorum Regis, qui filius fuit Iacobi Quarti, & Margarete Anglicanæ, sororis Henrici Octauæ. Ipsa Maria nata matre Guisla anno 1542. octo tantum dierum infans patrem amisit, & nata menses 18. Regina coronatur. Educata à matre & tutoribus, sex annos nata deducitur in Franciam, vbi 15. ætatis anno Francisco tunc Franciæ Delphino, post eam Regi eius nominis Secundo nubit annos nato 14. anno 1558. vixitque cum eo annos tres. Eo mortuo in Scotiam hereditarium Regnum anno 1561. profecta, post annos tres nempe anno 1565. nubit Nobili Anglo Henrico d'Arley ætatis anno 22. è quo vnicum filium suscipit Iacobum VI. pridem solius Scotiæ, nunc totius Britannia Regem. Is d'Arleius biennio post anno 1567. incenso puluere nitrato cubiculo, in quo dormiebat, occisus fuit. Calviniani Scriptorès id procurante Maria factum voluit, quasi insaniret in quemdam Bothvvelum, cui & paulò post nupsit. Catholici econtra id à fratre Mariæ notho, insigni Calviniano, procuratum asserunt; ipsamque ad tam subitas nuptias persuasam fuisse, quò haberet, quem Calvinianis auctoritatem suam nihili facientibus opponeret. Id constat, eam mox opportunitate oblata (nam seruabatur à Calvinianis conclusa) relicto Bothvvelo, clam in Angliam effugisse: vbi primùm satis humaniter excepta, insequentibus deinde eam Scotis & tanti parricidij accusantibus, arctius vsque in præsentem annum seruata fuit, ac denique hunc exitum sortita est. Eodem hoc anno Dracus Anglus mense Aprili in Caleti Andoloseni Hispaniæ portum illatus, aliquot naues inuasit & combussit. Decimosexto Iulij Comitia in Galliis celebrantur, in quibus Articuli Fœderis, de quo supra, renouantur & confirmantur. A Rege Henrico Tertio Valesio multis precibus obtinetur, vt alium quàm Regem Nauarræum, Catholicum scilicet, non hæreticum Regni successorem nominet, & in omnes Catholicæ Romanæ Religionis hostes arma conuertat. Interea Nauarræus dudum iniuriam sibi fieri questus, turmas aliquot equitum ex Germania contraxerat; quæ eodem mense Iulio in Alsatiam illatæ, plures ibi hebdomadas prædationibus & incendiis grassantur. Tandem Roberto Bullonæo & Fabiano Barone de Thonau ductoribus, iter ingrediuntur, viamque sibi per Lotharingiam armis parant. Occurrit illis ad Mosellam Dux Guisus à Rege Franciæ eò cum exercitu missus, remoram, ne cum Nauarræo iungerentur, iniecturus. Sed is desiderio excipiendi adiutrices copias aduolat,

&

*Auia eius
soror Hen-
rici VIII.*

*Primum
& secundum
eius
connubiū.*

*Item ter-
tiam; &
quid Ca-
tholici ad
grauas in
eam ca-
lumnias.*

*Copia pro
Nauarræo
per Lotha-
ringiam
irrumperè
parant.*

& in itinere cum Annæo Ioieusio, vestigiis suis à tergo semper inherente, & ad prælium prouocante, 10. Octobris ad Coutracum dimicat. Victoria penes Nauarræum fuit. Ipse Ioieusius periit. Perierunt & cum eo frater & aliquot Principes Galliæ, gregariorumque militum magnus numerus. Nihilominus Germanorum exercitus, relicto recto tramite, contrarium ingressus, maximis se itinerum difficultatibus implicuit: vnde factum est, vt maxima pars equitum à Guisianis, nocte S. Galli festum infecuta, id est 16. Octobris, oppressa sit. Nec minore clade affectus fuit Fabianus à Dona, oppido Aulnæo, quò se receperat, à Guisianis 11. Nouembris, cum Germani pridie magnis poculis Martinalia celebrassent, occupato, Germanis altum dormientibus, partim captis, partim trucidatis. A Dona Dux saltu per murum se seruauit. Hoc modo perquam magnus ille exercitus, qui equitum quinque & peditum viginti millibus constare dicebatur, dissipatus est. Decimo nono quoque Augusti Heluetiorum tria millia in Delphinatu deleta sunt prope Gratianopolim ab Alfonso Dornano, auspiciis Henrici Regis Franciæ. In Polonia, Proceribus dissidentibus post mortem Stephani Regis, de qua diximus anno superiori, alij Sigismundum III. Suecorum Regem, alij Maximilianum Austriam Rodolphi Imp. fratrem sibi 22. Augusti Regem elegerunt; sed Sigismundus Cracouia potitus (erat enim ei matertera vidua Regis defuncti, itemque auus maternus pridem Poloniæ Rex) ibidem 27. Decembris diademate redimitus est. Reliqua commemorabimus anno sequenti. Obiit hoc anno in Italia 4. Augusti Guilielmus Gonzaga Dux Mantuanus, & 9. Octobris Franciscus Medicus Florentiæ Dux, cui successit frater Cardinalis Ferdinandus, qui postea Ducis Lotharingiæ filiam uxorem duxit. Vigesimo tertio Decembris Schenckius coactis in Geldria variis è locis amplius duobus virorum millibus Bonnam urbem ditioris Colonienfis ad Rhenum sitam, mortario (tormenti bellici genus est) ad portam prope telonium affixo, cuius vi porta effracta fuit, armata manu pro Truchfio exauctorato Episcopo occupat, multis præfidiariis tum etiam ciuibus nonnullis cæsis. Postea excubiis vbique dispositis, certo ordine, inquit Metrius, certoque temporis spatio diripiendam urbem dedit, atque ex ea, propugnaculo simul in opposito Rheni littore constructo, vniuersam ditionem Coloniensem & Bergensem hebdomadariis contributionibus fatigauit, donec mense Maio anni sequentis à Regiis pro Bauaro Episcopo obsideretur, ac tandem mense Septembri caperetur.

Magna pars earum copiarum à Guisianis opprimitur.

Duo Reges Polonia in schismate.

Duo Duces, Mantuanus & Florentinus, hoc anno mortui.

Schenckius pro Truchfio Bonnã occupat & spoliat.

Ante ceterum annos à Io. Regiomontano magnò Mathematico annus hic 1588. præ ceteris luctuosus prædictus fertur. Verè quidem: sed nõ video, cur non & præcedens, & sequentes aliquot. Magis quoque me mo-

1588

uet illa Dei vox Ieremiæ decimo: *A signis cali nolite metuere, qua timent Gentes*. Sed ad res gestas. Vigesimo sexto Februarij præfidiarij Dauentrienses & vicinarum ciuitatum, beneficio aquæ passim gelu constrictæ, asseribus glaciei impositis, scalisque admotis, oppidum vicinum Hattemium nocte expugnare tentarunt; iamque primi eorum, mœnibus conscensis, victoriam conclamabāt, cū reliqui sequentes tanta multitudine eò conuolarunt, vt glaciem nimio suo pondere fregerint, atq; ita multi eorum sint submersi. Diximus anno superiori mense Decembri, Lycestrium in Anglia gubernationi Fœderatarum Prouinciarum renuntiasse, sed id à Regina Ordinibus significatum non fuit ante Kal. Aprilis, imò publicatum id non fuit, nisi demum 20. Iunij; quæ res magnas turbas in dictis Prouinciis concitauit. Inter alias ciuitates non modicas turbas dedit Medenblica, Hollandiæ Borealis, seu, vt nunc vocant, Frisiæ Occidentalis ciuitas. Præerat ibi diuque præfuerat Snoius. A quo cū post Dauentriæ & propugnaculi Zutphanienfis traditiones nouum iuramentum, sicut & à ceteris Præfectis, Mauritio præstandum exigeretur, recusauit, quòd abrogationis Lycestrij nullæ litteræ adferrentur; interim id auctoritate Legati Anglici fuit dissimulatum. Sed paulò post cū Mauritius cohortem Duneuordi Medenblicam misisset, & diffidens Snoius eam non admisisset, denique & Mauritius ipse cum Hohenloio illuc profecti cum familiis fuissent exclusi, tunc nouæ iterum turbæ. Ordines in contemptum sui hæc fieri reputantes, statuerunt, vt Snoius tantum 150. milites secum haberet, reliqui ad alia loca destinaretur: & cū non obediret, tamquam qui à Lycestrio sicut & antea dudum ab Oranigio Gubernator tractus illius esset constitutus, dicens sexcentos quos haberet omnino sibi necessarios esse, Ordines duos libellos supplices cum notis marginalibus Lycestrij ei ostenderunt, quibus ei præcipiebatur, vt se Ordinum decreto accommodaret. Hinc seditionem milites excitauerunt, & discedere, nisi septuaginta duobus mensibus dinumeratis, recusauerunt, armæque ciuibus Medenblicensibus ademerunt, ipsosque ciues per singulas hebdomadas stipendia soluere coegerunt: quin & in pagis circumiectis idem egerunt. Quare tandem fine Februarij Ordines Mauritio mandarunt, vt exercitu militum & sagittariorum vicinarum urbium collecto, nauibusque aliquot armatis, seditiosos obsidendos curaret: qui Vilersio Tribuno tunc recens ex captiuitate reuerso onus oppugnandi dedit. Obsidio in mensem vsque Aprilem protracta, tunc ciuitas Ordinibus tradita fuit. Angli enim & ipsis addicti primò pertinaces, postquam Lycestrij gubernationem Ordinibus traditam cognouerunt, sese submiserunt, militesque præfidiarij litteris tuti itineris acceptis urbem reliquerunt, eamque Mauritijs agmina intrarunt. Snoius se purgandi cau-

Regij frustra Hattemiū Gel-dria occupare tentant.

Magna turba Medenblica per Snoiū, occasione Lycestrij.

Tandem & milites ibi pro stipendijs tumultuantur.

Obsidetur Medenblca iussu Ordinum.

fa Alcmariam commigrare est permiffus. Sub idem tempus circa men-
sem Februarium & Martium etiam præfidiarij milites in caftro Brake-
la, & oppidis Heufda & Gertrudenbergâ tumultuati funt, debita fibi
ftipendia rebellionis caufam prætexentes; quorum illi qui Brakelâ erât,
breui tempore ab Hohenloio obfeffi in Ordinum poteftatem venerunt.
Heufdani accepta magna pecuniæ fumma ipsis diu debita, fuerunt pacati.
Gertrudebergenfium feditio acrior, vt cumque mense Iulio filuit, fed
poftèa recruduit magno Fœderatarum Prouinciarum malo, vt fuis locis
pluribus commemorabimus. Grauiiffima quoque fimultas mense Mar-
tio inter Ruffelium Anglum Fliffingæ Gubernatorem, & Ordines Co-
mitemque Mauritium, in apertû erupit. Caufas figillatim narrare nimis
prolixum effer, fummatim tamen attingamus. Certè Mauritius litteris
23. Martij ad Reginam Angliæ datis, ficut expofuit, quòd patrimonia-
les fuæ ciuitates, ex quarum prouentibus cum fratre & fororibus fe fuffe-
tarent, Camp-vera fcilicet & Gertrudenbergâ (ex quibus 40. millia flo-
renorum annuè acciperent) iam feditione contra fe mota, prætextu ferui-
tij fuæ Maiestatis in fumum erant adductæ periculum perdicionis; fic
etiam ibi conqueftus effer de Ruffelio, quòd ab eo fuiffet accusatus, ac fi
malis artibus Fliffingam occupare, & vi ipfi eripere voluiffet. Pro qui-
bus iniuriis fibi honefta ratione fatisfieri postulabat, idque quàm citiffi-
mè, quia vrgebat ipfum ad hoc rei magnitudo, fimulque refponfum fuæ
Maiestatis ad has fuas litteras petebat. Regina animaduertens quo in sta-
tu res efferent, fatisque fcians in quanto verfaretur periculo, aduentu claffis
Hispanicæ, de qua pòft plenius, etiam prudenter expendens Nummos
typicos cufos hoc tempore apud Hollandos; in quibus duo boues ara-
bant, infigniti, vnus armis Regni Angliæ, & alius Fœderatarum Prouin-
ciarum, cum infcriptione, TRAHITE AEQVO IVGO; ex altera par-
te duæ vrnulæ mari innatantes his verbis adiectis, FRANGIMVR, SI
COLLIDIMVR; refpondit Mauritio peramanter primo Iunij, ipfi ple-
niffimè fatisfaciens, diferteque professa effer eius Maiestas, fe nullo modo
approbare aut ratas habere prætenfiones illas, quas Angli aut alij milites
sub nomine fui feruitij protulerant: expreffasque ea de re etiam litteras
dedit ad Baronem Willongbeum, mandans vt Ordinibus morem gere-
ret auxilioque efferet; itemque ad Killegreum, Ruffelium, & alios. Ita fa-
ctum effer, vt operâ Willongbei primùm Narda & Medenblica in ordi-
nem fuerint redactæ, dein Camp-vera quoque & Armuyda ad obedi-
tiam Ordinum 20. Iunij reuocatæ, mediante bona pecuniæ fumma; di-
miffusque à Camp-verenfibus tum demum Thefaurarius Mandemaker-
rus, quem captum hætenus detinuerant. Publicatum tum quoque pri-
mum Instrumentum refignationis Gubernaculi Prouinciarum Vnita-

*Item pro
ftipendiis
tumultuati
tur Heuf-
denfes &
Gertru-
denberga-
ni.*

*Littera
Mauritij
ad Reginã
Angliæ
querimo-
niarum
plena.*

*Regina re-
fpondet
peraman-
ter, iniun-
gens fuis,
vt Ordini-
bus pa-
reant.*

*Itaque; Me-
denblica
& alia
quædam
loca ad
obedientiã
Ordinum
redeunt.*

1588

*Interea
miserat
Regina Le-
gatos ad
Parmen-
sem quasi
de pace
acturos.*

*Collecti
Legati
vtriusque
Borborgi,
non nisi
tempus ex-
trahunt.*

*Interea
adest inges-
siva classi-
s Hispanica
Angliam
inuasura.*

*Subsistit
classis in
Anglia
conspicua,
dum Parmen-
sem se
iungat.*

rum, per Lycestrium mense Decembri anni elapsi, ut diximus, factæ. Iam prius mense Martio miserat Regina Angliæ Brugas ad Parmensem pro admittendis Legatis, si quid posset sua intercessione pro constituenda inter Regem Philippum & Prouincias in eum Fœderatas pace efficere. Ferebatur id eam petere territam ingenti classe Hispanica, quæ in eam, ut mox patebit, parata erat; Parmensem verò non difficulter annuisse, si fortè hac ratione Regina non satis instructa obrui potuisset. Vt ut est, post longas deliberationes conuenerunt tandem 16. Iunij Borborgi oppidulo Flandriæ inter Duynkerkam & Caletum vtriusque Legati; ab Anglis Comes Derbiæ, Baro Coban, Craft, & aliquot Consiliarij; à Parmensi, Comes Arenbergius, Champagnius, Richardotus, Garnier & Masius. Recordor, cum Angli illuc proficiscentes, se ludibunda vulpcula in curru oblectarent, me dixisse adstanti: Vereor ne vulpes Æsopica gruem. Sanè dum ibi hærent vsque mensem Augustum, nihil tamen actum est, nisi quòd vtriusque tempus extraxerint. Interea classis Hispanica centum triginta nauium, in quibus galeones ingentes sexaginta, galeassæ seu triremes magnæ quatuor, reliquæ varij generis, vehentes simul viginti aut amplius virorum millia, 29. Maij supremo Præfecto Duce Medinæ Sidoniæ Vlyslipone soluerat, atq; in portum Coronnæ in Galicia cursum direxerat, quòd portus ille inter portus Hispanicos Angliæ sit proximus. Verùm dum nauigarent, tanta tempestas orta est, ut classis tota dispergeretur, ita ut, cum primùm Dux se collegit, octoginta tantùm naues repererit, ad quas tamen reliquæ paulatim conuenerunt. Cum classis in Coronna se refecisset, vela ventis dedit 25. Iulij, sicque nauigauit vsq; ad 29. dicti mensis, donec venit ad ostium Freti seu canalis Anglici. Vnde quædã è minoribus nauigijs ad Parmensem miserunt, vela interim sua contrahentes. At verò mox conspecta est classis à minore quadam naue bellica Anglicana, Pinassam vocant. Quare Hauvardus Angliæ Admiraldus, qui Pleymothæ extimo Angliæ portu cum suis excubabat, eodem adhuc die quarta pomeridiana portu egrediens, circa meridiem diei sequentis 30. Iulij Hispanos in conspectu habuit, flante Austro-Africo rectà quasi Pleymotham tendentes. Sed in mandatis habere dicebantur Hispani, ut anchoras suas circa Caletum figerent, quòd Parmensis interim Duynkerkâ cum suis nauibus egredi, & magnis Hispanorum & Anglorum nauibus inter sese pugnantibus transire, atque alicubi iuxta Angliæ montes arenosos milites suos in terram exponere posset. Itaque aliis atque aliis ad Parmensem nuntiis missis, 30. Iulij Pleymotham classis præternauigauit: quam infecutæ naues Anglicæ ventum Hispanicis præripientes (agilitate enim præpollebant) plurimis tormentorum ictibus inuicem petebat. Postero die, qui fuit 31. Iulij, Angli ad eò appropin-

pinquabant, vt Hispanos musqueti, vt vocant, ictu possent contingere: ibi Admiraldus Anglorum creberrimis tormentorum ictibus vice-Admiraldum Hispanorum infestabat, Hispanique tum animaduertentes agilitatem Anglicarum nauium in exonerandis ab omni parte tormentis in hostem, conglobati manserunt, paruis vtentes velis, ne alij aliis celerius raperentur. Dumque eo modo progrediuntur, vna ex maioribus eorum triremibus (quas galeassas vocant) magna vi tormentorum impetitur, adeo vt ordo classis idcirco in angustum cogeretur: quo factum est, vt vna galiona primaria, qua vehebatur Petrus Valdesius cum Basco de Silua & Alonfo de Sayas, aliisque Nobilibus, ex proximæ nauis collisione, malum confregerit, atque ita classem assequi non potuerit. Sequenti die, qui fuit 1. Augusti, Dracus Angliæ vice-Admiraldus, Valdesij nauem vndique circumuallans, demum in deditiorem accipit. Missus Valdesius cum aliis in Angliam, ibi sesquiannum ad redemptionem sunt feruati. Eodem die quoque vna maiorum nauium vice-Admiraldi Hispani de Oquenda pro parte incensa in hostium potestatem venit. Interca Admiraldus Angliæ Prætoria sua, tota illa nocte ita propè Hispanos fuerat infecutus, vt hoc die post meridiem primùm reliquæ suæ classis naues ad eum venerint. Atque eo tempore Hugo de Moncada, quatuor galeassarum Præfectus, multis precibus à Duce de Medina Sidonia classis supremo Præfecto contendisse dicitur, vt sibi liceret Admiraldum Angliæ adoriri; quod Dux ei permittendum non existimavit, ne limites mandati sui, de quo supra diximus, excederet. Die Martis qui fuit 2. Augusti, cum classis iam esset ex aduerso Portlandiæ, ventus ab Aquilone flare cœpit: quo factum est, vt Hispani ventum nacti sint fauentem ad inuadendum Anglos. Sed Angli, quod minores haberent naues & agiliores, venti prærogatiuam rursus Hispanis præripuerunt; quo Hispani magis ad pugnam incitari quàm antea videbantur. Sed cum Angli acriter eos omni tormentorum genere vndiq; impeterent, Hispani rursus, agmine facto, naues suas omnes in arcum conglobarunt, vt facile appareret eos non inuadere alios, sed defendere tantum se velle, & ad præscriptum sibi locum pergere, qui fuit prope Duynkerkam, vt ibi cum Parmensi vires coniungerent. Tertio Augusti, cum mare ventis placidum esset & quietum, pugna solùm fuit inter maiores triemes, quas galeassas vocant, & Anglos: à quibus Angli non parum damni accipiebant, eos tamen superare Hispani non poterant. Quarto Augusti, cum Hispani iam essent ex aduerso insulæ Vectis, Admiraldus Angliæ cinctus validioribus suæ classis nauibus, Admiraldum Hispaniæ, qui in media sua erat classe, magna vi aggreditur. Acris ibi pugna commissa est: opponebatur latus lateri, simulque tormenta omnia inuicem eiocabantur, tre-

1588

*Angliclassi-
sem Hispani-
cam ad
pugnam
laccessunt.*

*Primo Au-
gusti vna
& altera
nauis Hi-
span ab
Angli ca-
piuntur.*

*Secundo
Augusti,
Hispani
etiam nacti
uentum
commodu-
parum ta-
men effi-
ciunt.*

*Tertio
Augusti,
trivemes
Hispani non
parum da-
ni Angli
inferunt.*

*Quarto &
quinto
Augusti
item acri-
ter pugna-
tum.*

1588

centorum tantùm pedum spatio mutuò distantes. Cumque hac ratione etiam 5. Augusti velitati essent, Hispani tandem ventis vela dederunt, rursumque in vnum se congregarunt. Sexto Augusti, qui fuit dies Sabbati, Hispani sub vesperam Doueriam vsque prouecti, anchoras eiecerunt in conspectu Caleti, ibi expectaturi Parmensem. Ibi Nobiles aliquot Hispani in terram exscenderunt, aliquantum se recreaturi, & inter ceteros Princeps d'Ascoli, hac ratione magno suo bono seruatus. Iam classis Hispanica & Parmensis, (vt postea fama ferebat) statuerant ad duodecimam Augusti iunctis viribus perumpere. Sed Admiraldus Hauwardus Angliæ Regine litteris admonitus, classem Hispanicam omni statione fugandam censuit, eaque gratia, statim octo naues è vilioribus suis, sublatis rebus omnibus alicuius pretij, puluere nitrato, pice, omni que materia igni apta, simulque ferramentis & saxis instruens, 7. Augusti die Dominico post medium noctis vento & æstu secundis dimisit. Quæ cum aliquantum progressæ essent, desertæ ab his qui eas gubernabant, & incensæ, rectè in Hispanicam classem ferebantur. Quare incendium & tonitrua arte facta de nocte tantum Hispanis terrorem trepidationemque incusserunt, vt amputatis statim anchorarum rudentibus, erectis velis in apertum Oceanum satis confusè se receperint. In qua trepidatione ingens triremis Prætoria; vulgò galeassia capitanea, alterius cuiusdam nauis rudentibus implicita adeò fuit, vt clauo eius laxato & amisso, in vadum iuxta Caletum illata, post aliquot horarum pugnam in Anglorum venerit potestatem, Moncada galeassæ Præfecto pugnando sclopeti globo in capite percusso, multisque simul cæsis aut submersis: euaserunt tamen nonnulli, & inter alios Antonius Mauriques. Eo die (qui fuit 8. Augusti) cum Hispana classis manè post dictam confusionem in ordinem se rede-gisset, maxima vi rursus ab Anglis oppugnatur, in conspectu Grauelingensium, vbi rursus venti prærogatiuam Hispanis Angli eripuerunt, tantaque tormentorum multitudine Hispanæ naues fuerunt perforatæ, vt ea nocte & postridie tres earum naues aut perierint, aut in manus hostium venerint. Prima magna Biscaina submersa est; deinde galeones duæ Portugallenses; altera S. Philippi, cum Præfectus Franciscus de Toledo cum suis scaphâ ad littus Ostendanum euassisset, à Flissingensibus capta est; altera S. Matthæi, in qua Pimentel, post acrem pugnam Petro vander Dries se dedidit, similiter in Zelandiam abducta. Interim classis Hispanica reliqua eodem illo die 8. Augusti, coniunctis arctè, vt supra, nauibus, modicisque velis erectis, flante Austro-Africo Duynkerkam præternauigauit, cum eodem die Parmensis primùm Brugis Dixmudam, & postridie circa meridiem Duynkerkam appulit. Sperabat ille dictam classem circa ea littora ad cõstitutum diem 12. Augusti mansuram, dum ille

Sexto Augusti, Hispani in conspectu Caleti anchoras iaciunt.

Nocte post 7. Augusti Angli octo naues incendiarias in Hispanos immiserunt.

Hinc 8. Augusti aliquot naues Hispani Angli capiunt.

Reliquæ instructæ acie ad Duynkerkam Parmensem frustra expectant.

ille cum sua classe se expedit; sed siue quòd Hispanicæ naues, continuò 1588
 eas oppugnantibus Anglis, plures laceræ essent rimasque agerent, siue
 quòd intellexissent plerasque naues Parmensis parum aut nihil adhuc
 esse instructas, simulque à triginta quinq; nauibus Hollandicis portum
 Duynerkanum arctè obsideri, die sequenti, qui fuit 9. Augusti, Hispani
 cum Anglos aliquantò longiùs essent antegressi, maiora vela explicant.
 Nihilominùs Admiraldus Anglicus Seymerium cum minoribus qui-
 bus præerat nauibus simul ad littus Flandricum relegat, si fortè Parmen-
 sis egredi conaretur. Hispani Scotiam & Hiberniam circumnauigantes,
 multis iactati incommodis, nauibus etiam aliquot ad Hiberniæ littora
 amissis, vix fine Septembris aliæ post alias in Hispaniam reuersæ sunt.
 Dux Medinæ Sidoniæ Admiraldus classis, egrè Regi satisfacere potuit,
 sicut nec Parmensis. Periisse, aut captæ esse feruntur ex dicta Hispanica
 classe naues plus minus triginta, hominum circiter octo millia. Zelandi
 nūmos cuderunt hoc Emblemate inscriptos; hinc, CLASSIS HISPANI-
 CA; inde, VENIT, IVIT, FVIT. M. D. LXXXVIII. Parmensis post hanc infel-
 licem expeditionē, insulam Tolensem & vicinā Bergam ad Zomonam
 tentare cogitat, simulans se Heusdam obsidere velle. Itaque 17. Septem-
 bris Montignij Dominus, idemque nunc Rentij Marchio cum Comite
 Octauio Mansfeldio è Brabantia septingētos delectos milites in dictam
 insulam Tolensem, per aquam quæ Vosmare appellatur, multis locis
 vadofam, qua à Brabantia Tola separatur, ducere conatur. Hi in duas
 turmas se diidentes, inuasionem faciunt, defensi, vt existimabāt, à mille
 sclopetariis maioribus, qui in aggeribus Brabanticis constituti, omnes
 qui eis in insula resistere vellent, globorum suorum ictibus infestarent.
 Sed cum insula illa aggeribus longè esset decliuior, globi dictorum sclo-
 petariorum campos latè superuolabant: Comes quoq; Solmensis, Mau-
 ritij in Zelandiā Vicarius, ibi præsens cum suis fortiter se Regiis obie-
 cit, eosque retrocedere coëgit. Quod cum nondum satis Regiis esset,
 secundò pugnam sunt aggressi; cui secundæ oppugnationi è ciuitate To-
 lensi quoque superuenit cum sua cohorte Capitaneus de Groo, & ita ho-
 stem iterum in fugam compulerunt. Est in vicino Berga super Zomo-
 nam Marchionatus titulo Nobilis, ciuitas satis ampla & commoda, fun-
 data ad fluuium Zomam, nunc per inundationem aliquantum à Scaldi
 dislita, sed commodo portu ad Scaldim se extēdens, vbi Promontorium
 habet tunc & nunc aliquot munitioibus instructum. Præerat ciuitati
 Morgan Anglus; maior pars præfidiariorum similiter erant Angli, &
 cum eis aliquot Belgæ, ad prædas compositi, (*Frijbuteros* vocabant) qui
 indies in Brabantiam excurrentes, vias Antuerpiensium, Mechlinien-
 sium, Bruxellensium, & vicinorum admodum infestas reddebant. Plu-
 rimos

*De causa
huius clas-
sis.*

*Nono Au-
gusti, non
comparen-
te Parmen-
si, Hispani
totis velis
Scotiam
circumle-
gunt.*

*Nummus
in hanc
victoriam
à Zelan-
dis cuius.*

*Parmensi
per suos
insulam
Tolensem
item infel-
liciter ten-
tat.*

*Bergopzo-
ma Ant-
uerpiensib-
us & vi-
cinis ad-
modum
molestis.*

1588

rimos subinde, et si cum com meatu militum prodeuntes, abripiebant, & aliquot centenis vel millenis florenorum multabant: quæ causa fuit, cur omnes ciuitatem illam à Parmensi obsideri continuis clamoribus flagitarent. Is itaque 24. Septembris obsidionem imperat, eaque gratia machinæ, tormenta, ceteraque necessaria eò adducta. Primum munitionem Promontorij, quæ est ad Scaldim, tentat, tormenta bellica in aggere distribuens, vnde dictam munitionem crebris ictibus impetebat. Sed & astu simul rem promoturus, duos Anglos, vt in hac re sibi operam suam præstarent, sollicitabat, qui ex eo Regijs noti erant, quòd pridem ibi captiui fuissent, vnus Griueston, alter Redhead, vocabantur. Hi Parmensis rogatu, vt videbatur, inducti, specie quòd plerique præfidiarij essent Angli, multisque de causis ab Hollandis essent læsi, receperant in se munitionem & ciuitatem ipsi tradere. Stratagema eò fuit productum, vt Parmensi etiam à pluribus præfidiariis promissum fuerit, ipsum 24. Octobris præcipuo vallo Promontorij, quod in Boreali parte erat, potiturum, adq; maiorem Regionum securitatem Griueston personam suam oppignorauit, ligandumque se præbuit, vt interimeretur, si militem Parmensis intra munitionem dicti Promontorij non adduceret. Iamque 30. vel 40. erant intromissi, & inter eos Griueston, cum Baro Willongbeius Anglorum præfidiariorum Præfectus, de omnibus prius à proditoribus instructus, portam pensilem seu ligneam cratem dimisit. Pressè sequebantur plures Regij Præfecti magnis cum copiis, inter alios quoq; Stanleius Anglus, qui Dauentriam Regi tradiderat. Qui cum se angusto in loco constitutos vident, consultum reputarunt, virtute & fortiter pugnando munitionem occupare, vtentes occasione aquæ defluentis; iamque septum ligneum, quod in mœnibus erat, aggressi; vi abruperant, mœniæque conscendentes cominùs cum præfidiariis dimicabant. Verùm cum parata omnia ibi essent in Regionum aduentum, fortiter excepti sunt, tandemque æstu maris refluyente, Regij pedem referre coacti sunt, multis vtriusque cæsis. Parmensis videns parum spei esse Bergæ potiundæ, maximè quòd bruma simul ita ingrueret, vt ad loca lutosa difficillimè com meatus aduehi, multoq; minùs miles ibi diutiùs consistere posset, 12. Nouembris Bruxellam cõcessit, suis mandans, paulatim obsidionem Bergensem soluerent, munitionesque opportunis locis extruerent, quibus Bergensium excursiones impedirent; quod & factum, Rosendaliæ, Turnhouti, aliisque in locis magna parte militum in hiberna dimissa. Tota hac æstate ab initio Maij, Regij, ducibus Chimaio, Mansfeldio, & Taxio, Bonnam anni superioris sine à Schenckio interceptam obsidebant. In ea obsidione, dum curiosiùs situm propugnaculi oppugnandi Taxius lustrat, glande sclopeti ictus occubuit, ma-

gna

*Hinc ergo
à Regijs
obsidetur.*

*Regij à si-
Et quodã
proditore
falluntur.*

*Fallente
productione,
virtute
rem ten-
tant, sed
item fru-
strà.*

*Ingruente
bruma ob-
sidio Ber-
gensium
soluitur.*

gna pompa Coloniae ad D. Francisci sepultus. Schenckius cum à Casimiro vicinisq; auxilia quæ vellet non obtinuisset, ea ab Angliæ Regina petitum iuit. Quæ cum non impetrasset, tandem Potlisius & Wolfius, qui dudum strenuè Bonnam defenderant, Bauaro & Regiis 28. Septembris se tradunt, pacti incolumitatem corporum & bonorum, omnesque milites cum vexillis complicatis Berckam & Wachtendoncam deducti sūt, & eodem mense Lycestrius in Anglia moritur. Parmensis post obsidionem Bergensem parte exercitus, vt diximus, in vicinis locis distributa, reliquam iis copiis quæ ante Bonnam militauerant iunxit, & Duce Petro Ernesto Comite Mansfeldio oppidum Wachtendonck, situm in Geldria ad fluuium Neers, obsidere iussit. Is igitur mense Nouembri arctè oppidum, vicinis molestum, obsidere cœpit, magnaque tormentorum vi è duobus aggeribus seu collibus, quos erexerat, oppugnauit, domorum fastigia passim machinis suis deiciens, omnesq; munitiones, quæ e contra struebantur, diuerberans. Eiaculabatur etiam è machinis ardentes seu ignitos globos, quibus domos per oppidum incendebat, ad eò vt ciues multi locis subterraneis se tuerentur, nec mittebantur ab Ordinibus Fœderatis subsidia, quòd illis alibi satis negotij esset; primùm Gertrudenbergæ, vbi Angli ciuibus arma ademerant, litterisq; missis 27. Nouembris auctoritatem Ordinum planè contèpserant, cuius tragœdiæ exitum anno sequenti commemorabimus; tum etiam Ultraiecti vix tumultus quieuerant, cum 5. Octobris Trello Prætor, Gerardus Prouinx, aliàs Deuenter, Consul, aliiq; homines noui armata manu à ciuibus, opitulante simul Meursio, gradu sunt deiecti, & exules viri priscae Nobilitatis reuocati, & gubernaculis Reip. admoti. Quare cum Wachtendonckanis nemo subueniret, secundo obsidionis mense oppidum seque Mansfeldio, 20. Decembris, tradiderunt his legibus, inquit Aitzinger, vt gregarij milites gladio tantummodò accincti, album in manu baculum habentes oppido exirent: ij qui nuper ex præsidio Bonnensi venerant, & cum iis aliqui Præfecti detinerentur, donec Parmensis quid de iis fieri vellet, responderet.

1588

Bonnenses post 4. menses Regiis pro Bauaro se tradunt.

Regij VVachtendonckam in Geldria obsident.

Fœderatis inter se tumultantibus, VVachtendoncka se dedit.

In variis huius anni, die 25. Ianuarij, Maximilianus Austrius, ab vna parte Nobilitatis Rex Poloniae, vt anno præcedenti diximus, electus, dum ius suum armis tueri conatur, in expugnatione oppidi Pitschem captus in potestatem hostium venit, parum honestè, vt quidam volūt, pro qualitate suæ personæ habitus. Quæ res cum Sixto V. Pontifici Romano nuntiata esset, Legatum suum Aldobrandinum, qui postea fuit Clemens Pontifex eius nominis Octauus, in Poloniam misit, qui tandem anno sequenti pacem inter vtrumque Regem conciliauit, & Austriacum è captiuitate liberauit. Huic anno etiam à multis adscribuntur admiranda eiuf-

VARIA.

Maximilianus Austrius in Polonia viuis, in potestatem hostium venit.

1588
Admiran-
da quin-
quennij
Sixti V.
Papæ, in
obeliscis &
similibus.

Inscriptio
Bibliothecæ
ab ipso
restituta.

Adiuncta
eidem in-
signis Offi-
cina typo-
graphica.

Parisis,
introduc-
to à Rege mi-
lite, plebs
ad arma
concurrit,
inuocato
Guifio.

eiusdem Sixti V. quæ quinquennio sui Pontificatus (cuius hoc medium est) perfecit. Inter alia, obeliscos antiquissimos, incredibilis altitudinis, (quorum vnus 114. palmarum) mira arte transtulit, variisque locis sacris titulis, vt videre est, ornauit: restituit aquæductum ex agro Columnæ in montem Quirinalem, Palatium amplissimum in Laterano ædificauit, & quod vel in primis memoria dignum est, in Vaticano, in loco quem *Belvedere* vocant, theatrum antiquum in fabricam magnificentissimæ Bibliothecæ commutauit, in qua hæc inscriptio: SIXTVS Pontifex Ma-
ximus Bibliothecam Apostolicam à sanctissimis prioribus illis Pontifi-
cibus, qui B. Petri vocem audierunt, in ipsis adhuc surgentis Ecclesiæ
primordiis inchoatam, pace Ecclesiæ reddita, Laterani institutam, à po-
sterioribus deinde in Vaticano, vt ad vsus Pontificios paratior esset, transf-
latâ, ibiq; à Nicolao V. auctam, à Sixto IV. insigniter excultam, quò fidei
nostræ, & veterum Ecclesiasticæ disciplinæ rituum documéta omnibus
linguis expressa, & aliorum multiplex sacrorum copia librorum confèrua-
retur, ad puram & incorruptam fidei & doctrinæ veritatē, perpetua suc-
cessione in nos deriuandam, toto terrarum orbe celeberrimam, cum loco
depresso, obscuro & insalubri sita esset, aula per ampla, vestibulo, cubicu-
lis circum & infra, scalis, porticibus, totòque ædificio à fundamentis ex-
structo, subselliis pluteisque directis, libris dispositis, in hunc editum,
perlucidum, salubrem, magisque opportunum locum extulit; picturis
illustribus vndiq; ornauit, liberalibusq; doctrinis & publicæ studiorum
vtilitati dicauit, anno 1588. Pont. 4. Quin & in contiguis huic Biblio-
thecæ ædibus insignem Officinam typographicam adiunxit. In Fran-
cia Henricus Valesius Rex ob ea quæ superioribus annis commemora-
uimus, siue quòd parum se securum putaret, seu quòd vlcisci se vellet,
12. Maij Parisiis præter septem signorum sui corporis custodes, duode-
cim alia Heluetiorum & octo Gallorum signa, per portam Honorij man-
nè urbem Parisiensem ingredi, & per loca urbis munitiora distribui ius-
sit: pars locum dictum sancti Ioannis *Greue*, pars domum ciuicam, pars
Petit pont, pars forum nouum, alij alia loca occuparant, sed nulli lo-
cum S. Mauberti, quod mirum postea visum est. Interea ciues rei noui-
tate attoniti trepidabant, plerique ianuas & fenestras ædium suarum di-
ligenter muniebant; & nō multò post primùm studiosi, qui litteris ope-
ram dabant, deinde ciues armati prodeunt. Seditio excitatur non exigua,
occupatur ab incolis Regio, quæ à S. Mauberto nomen habet, catenis
plateæ obserantur. Inuocatur Guisius horum omnium, vt ferebatur,
ignarus, certè in lecto adhuc iacens. Accurrit ille Domino Brisacco,
Boysio, Dauphino, aliisque nonnullis comitatus, & Heluetios adoritur.
Fit pugna: victoria penes Guisium fuit. Felici hoc euentu ciues maiores
sumunt

sumunt animos, in Gallos non minùs quàm in Heluetios sæuiunt, & trucidant nonnullos. Guisius, ne maior cædes fieret, sollicitus, ciues quantum licuit prohibuit, sed in tam graui tumultu ordo seruari non potuit; nongentos tamen circiter Heluetios ad Palatium Regis saluos deduxit. Rex ignotus 13. Maij Lutetiâ egressus, Carnutum se contulit. Guisius scriptum publicauit, dicens ea se fecisse, quò tutum se omnesq; Catholicos contra Nauarræum, Espernoium, sociosq; hæreticos, redderet. Venerat postea Rex Rothomagum, vbi publicum Edictum primò, deinde Parisiis & in aliis vrbibus 19. & 20. Iulij promulgauit, quasi Catholicis per omnia fauens. Paulò post etiam litteras ad omnes Ordines Catholicos scribit, quibus inter cetera tumultuantium Parisiensium temeritatem se clementer non meminisse scribit, simulq; ad 15. Augusti Comitia Blesis indicit, promittens se querelas contra Espernoium & alios alatas examinaturum, facturumq; quod ius & æquitas dictarent: sunt tamen hæc Comitia in 15. Septembris dilata. Aderant tunc ibi Proceres pænè omnes, Guisius tamen ipse non aderat, morbum causatus. Is enim etsi Regi apud Carnutes Lutetiâ elapso, præsentè Regina matre multisq; Principibus aliis esset reconciliatus, omniumq; rerum amnestiam seu obliuionem Rex promulgari iussisset, Regi tamen tamquam amico reconciliato non confidebat. Interea 9. Octobris, Rex, Regina, Proceres Regni, & Ordinum Legati omnes, præmissa confessione in Franciscanorum Monasterio Corpus Christi sumperunt, quò feliciores forent Comitiorum euentus. Sed non propterea venit Guisius. Tandem Rex hoc consilium capit. Lectis 12. Principibus, pluribus Guisio addictis, longa oratione exponit, se satis iam edoctum, Regem Nauarræum à Pontifice excommunicatum, & tamquam hæreticum Regni incapacem. Itaque cum spes prolis non esset, iamq; turbarum tæderet, ipsi suggererët quis potissimùm successor designetur. Hic Principes, Regis esse eum nominare cum affirmassent, ille composita oratione post alios simul aliquot productos, neminem Guisio magis idoneum se nosse affirmavit, quòd non solùm ipsius, sed & patris & aui summa fidelitatis testimonia in Regnum extarent. Ita Guisius persuasus à suis, tandem ad Comitia venit: vbi omni honore à Rege in speciem excultus, nò multò post 23. Decembris in cubiculo Regis immaniter trucidatur, eodemq; tempore firmæ custodiæ mancipantur in Concilio congregati eius frater Cardinalis Guisius, Cardinalis Borbonius, Dux Nemoursius, Archiepiscopus Lugdunensis, Dux Inuillæ Guisij filius, & alij aliquot, ex quibus etiã (quod omnem barbariem superat) Cardinalis Guisius postero die, quòd liberius immanitatem Regis accusaret, sine vlla iuris vel iustitiæ forma in eodem Regio cubiculo ad fratris corpus ab iisdem sicariis occiditur. Ca-

Annal. Tumult. Belg.

Nn daue-

1588

Rex Parisiis elabitur, Guisius Apologia edit.

Comitia Blesis indicuntur, quibus querela Catholicorum cognoscantur.

Guisius, etsi reconciliatus, tamen ad Comitia primum non venit.

Fingit Rex se velle ipsum eligere successorem; remissaq; venit.

Guisius immaniter trucidatur; postri die quoque eius frater Cardinalis.

1588

dauera combusta sunt, cineresq; in præterfluentem Ligerim sparsi. Missi erant qui absentes, Ducem Mænum, Aumalium, & alios similiter è medio tollerent, sed illi præmoniti sibi cauerunt. Parisienses quoque mox re intellecta vnà cum Picardis à Rege deficiunt. Lutetiam Dux Mænius aduocatur; Aumalius Picardiæ vrbes Ambianum & Abbatis villam occupat. Hoc sanguinarij belli Gallici initium, quod decem annis sequentibus, vt audiemus, aliquot myriades hominum abstulit. Hoc anno 5. Martij obiit Henricus Borbonius Princeps Condæus non sine suspicione veneni, vxore relicta grauida, & 4. Aprilis itidem in viuis esse desit Fredericus Daniæ Rex, relicto filio Christiano herede satis iuvene. Sub finem verò anni Carolus Emmanuel Dux Sabaudia Marchionatum Salucia, partim astu partim armis occupauit, seu recuperauit.

Hinc scilicet sanguinarium bellum decennale in Francia.

1589

Silet aliquot mensibus in Belgio Mars; & quare.

Primis tribus huius anni mensibus in Belgio vix operæpretium belli factum est, vtraque parte spectante quò tragœdia Francica euaderet, simul quòd Hollandi seditiones Anglorum militum nondum superassèt, & Parmensis valetudinarius esset. Accessit quòd mox 5. Ianuarij obiit Blesis Catharina Medicea trium Regum Francia mater, mulier magnanimis, sed valdè ambitiosa. Scribunt de ea Franciscus Guicciardinus & Paulus Iouius, quòd ipse Clemens VII. patruus eius, dum se excusaret Carolo V. Imperatori, quòd eam ipsi vxorem non daret, affirmarit, prædictum de ea fuisse, quòd statum illius Principis, cui nuberet, destrueret. Fides sit apud ipsos: ego quid sentiam de huiusmodi prædictionibus, obiter indicaui initio anni præcedentis. Reliqua Francica inter Externa suo loco narrabimus, donec anno proximo sequenti post cædem Regis Valensij, Hispani, Duce Parmensi, apertè se Fœderi dicto Sacro iunxerunt. Tumultuabatur dudum Gertrudenbergæ, vt diximus, præsidarij Angli. Mense Nouembri præterito ciuibus arma ademerant, ac deinceps naues præternauigantes spoliabant, omnibusq; teloniis & contributionibus manus iniiciebant, denique litteras Salui-conductus Ordinum patibulo affixerant: quin omnes transfugas ad se recipientes à 2. die Februarij huius anni cum Parmensi de tradenda illi vrbe agere cœperant. Quare Mauritius & Ordines videntes nec Willongbeum nec alios Præfectos Anglos (quod dudum tentatum erat) tanto malo remedium afferre, & Willongbeum iam in Angliam abiisse, solemnè decreto Gertrudenbergam obsidendam statuunt. Itaque 15. Martij Mauritius cum exercitu ad oppidum accessit, & post amicas litteras frustra ad eos missas omni vi oppidum oppugnat, nec minùs strenuè præsidarij etiam rem suam tormentis bellicis explodendis agunt, ita vt ex Mauritianis præter gregarios occubuerint Adrianus Cornelij bellicæ nauis Præfectus, Capitanei Bredodius & Vander Aa, item Landas Præfectus stipatorum Mauritijs, &

Gertrudenbergam auctoritatem Ordinum conseruunt.

Mauritius Gertrudenbergam obsidet.

vulne-

vulnerati grauitè sint Vander Doest Vice-admiraldus Hollandiæ, Sijdenburgius, & alij, & inprimis Marefcalcus Villers, qui & ex vulnere paulò post obiit. His tamen nihil territus Mauritius, satis magnam mœniorum ruinam facit: cumque per ruinam oppidum inuadere iam pararet, præfidiarij pactum quoddam subdolè proponunt. Postridie superuenit ingens tempeftas, adeò vt machinarum quæ nauibus vehebantur vsus non effet, sicque 2. Aprilis obsidionem soluit Mauritius, ne, vt vulgò ferebatur, coëgisse videretur Anglos hosti se tradere. Alius in hunc modum commemorat: Præfidiarij Gertrudenbergani contra Hollandos ob multorum mensium non soluta stipendia in seditionem versi Dordracenos, Gorinchemios ac Heusdanos terra aquaque depredebantur. Offerebant Hollandi aliquot menses, at illi vniuersam postulabant summam. Hollandi rei indignitate commoti exercitum cogunt, ac ad aliorum exemplum cogere ad officium refractarios statuunt, terra eos aquaque oppugnantes. Sed semel à mœnibus cum detrimento reiectis, cum obsessi maiorem vim parari cernerent, cum Parmensi, qui eos dudum sollicitarat, transigunt. Legibus signatis, Parmensis, qui huius rei gratia Bredam venerat, coactis in vnum copiis Hollandorum castra terra oppidum oppugnantia adoriri statuit, sed Hollandi, milite cum rebus omnibus nauibus imposito oppidum deserunt 3. Aprilis. Sic ille. Præfidiarij oppidum Parmensi tradiderunt 9. eiusdem Aprilis, his inter alias legibus: Antea cta omnia ciuibus condonantur. Qui munia publica gesserunt, nihil reddunt, nisi quæ in priuatis conuerterunt vsus. Qui Catholice viuere noluerint, biennium rebus disponendis habent, interea sine offensione agunt; biennio exacto, quocumque velint migrato. Præfidiariis similiter omnia, vt ciuibus. Qui Regi nomina dare voluerint, liberale stipendium accipiunt. Captiui omnes constituto pretio dimittuntur, exceptis militibus hominibusque sacris, qui gratis liberantur. Winckelueldius & Homingius (erant hi Præfecti Angli) cum familia rebusque omnibus, quò velint, publico Diplomate Regio accepto, abeunt. Promittit autem Parmensis non solum decem mensium debita stipendia, sed quindecim, quòd tam liberali animo cedant oppido; transfugis quoque, rogantibus ciuibus, gratiam facit. Mense Maio Parmensis ad Fontes Spadanos valetudinis aduersæ causa (qua nihilominus vsque ad mortem laborauit) profectus est. Interim pars exercitus ductore Mansfeldio Heusdam versus, altera pars Duce Warenbonnio ad Blijenbekam prædonum receptaculum expugnandum, vicinisque ad Rhenum locis hostem exercendum, tendunt. Prius de Mansfeldio, hinc de Warenbonnio commemorabimus. Instituebat Mansfeldius Heusdam eminus obsidere, tum vt impediret excursiones præfidiariorum, tum quòd speraret hac ratione

1589

Facta ruina murorum, tamē ab obsidione discedit.

Parantibus Ordinibus maiorem vim, obsessi cum Parmensi transigunt.

Leges tradite Parmensi Gertrudenbergæ.

Proficiscitur Parmensis ad Fontes Spadanos valetudinis causa.

1589

Mansfeldius frustra haret circa Heusdam & Bommeliam.

etiam fame eos ad deditonem posse cogi. Interim ingreditur insulam Bommelanam vicinam, occupatque ibi arces Hemert & Brakele, meditataturque simul ipsam Bommeliam oppidum operâ amicorum Regi asserere; sed detecto stratagemate, conscij in ciuitate apprehensi, capite mulctati sunt. Eodem mense Maio tres equitum turmæ Ordinibus Fœderatis militantes, inciderunt in Gertrudenberganos præsidarios aliosq; eorum focios, qui eos ad Os pagum non longè à Buscoducis insigni clade affecerunt: captus est etiam ipse Rysoire Tribunus, itemque Vicarius Chinsky, aliique permulti. Obsidebatur eodem tempore, vt diximus, Blijenbeka à Marchione Varrabonensi Burgundo Geldriæ Præfecto. Is plurimis tormentorum ictibus arcem percussit, erectoque terræ sublimi colle (vulgò *Catte* vocant) obsessos, ne vt vellent, repugnare possint, prohibebat; ita multi cæsi. Quare cum plerique Præfecti cecidissent, interq; reliquos vix alter alteri pareret, contentione orta, aliquot militibus seu

Blijenbeka Regiis deditur.

pulsis seu egressis, reliqui Arcem 24. Iunij hosti tolerabilibus conditionibus tradiderunt, serò Schenckio subsidium adornante. Netamen is nihil ageret, variè raptatis copiis quas colligere cœperat, postea Berkam de comineatu prouidet, & quò tendat Varrabonius expectat. Qui cum eum suspensum teneret, interim Schenckius 7. Augusti prope Wefaliam in cohortes aliquot Regias incurrit, quas Verdugio Parmensis in Frisiam in supplementum militum vnà cum pecunia mittebat. Pugnatur acerrimè horis duabus, cadentibus ab vtraq; parte promptissimis ac fortissimis, eo euentu, vt tandem superati Regij, desideratis quingentis viris, aurum cum impedimentis perdiderint. Schenckio tamen incruenta non fuit victoria, viris circiter ducentis perditis, multisque sauciatis. Exinde verò ad Rhenum Schenckius reuertitur, & ad munitionem à se in diuortio Rheni ac Wahalis extructam diuertit, armatisque nauibus hîc repertis, ac vicinis è locis accersitis circiter viginti paruis & magnis, &

Idè Schenckius parat occupare Neomagû.

quinque pontonibus (nauigia ampla sunt planifundia) milite & tormētis benè instructis, equitibus per terram eò missis, 10. Augusti Neomagum tendit, ea mente, vt circa vesperam non longè ab vrbe esset. Verùm cum eo tempore & ventus sileret, & aqua altior esset, quàm vt naues, in quibus remigibus vti non poterant, hastilibus seu contis propellerent, non nisi surgente aurora eò deuenerunt. Pontones, quia remigando valebant, celerius ad urbem peruenerunt: quarum milites porrò remigantes, edicere iussi qui essent, cum non parerent, ciues vigiles ad arma conclamant, moxque è D. Stephani turri campanâ classicum canitur: ita Schenckius non expectatis totis auxiliis, rem aggrediendam censuit antequam planè lucefceret, & prope Mayportam appellens, inde ad portam S. Antonij currens, milites suos duabus præparatis trabibus eam impe-

Portam vnâ Neomagensem Schenckiani effringunt.

tere

tere iubet; quam etiam, non obstante quòd muro obfirmata esset, perumpunt. Effractis quoque cancellis ferreis quarumdam ædium ad Wahalim sitis (nam ibi ciuitas alios muros aut vallum non habet) inde forū vicinum occupate incipiunt. Interea reliquæ naues aduentabant in ciuitatem eiaculantes, & vicissim ciues in eas. Tandem & harum nauium præsiuarij multi per angustias earundem ædium ad Schenckium euadunt. Sed ciues cum Consulibus ac paucis præsiuariis ad occupatam concurrentes domum, dum hostes simul vicinum occupasse forum reperiunt, tormentisque contra ciues rem agere, piscariorum scamna ac quidquid in manus veniebat impedimètorum, hosti, ne ulterius progrediatur, obiiciunt, quibus muniti sclopetis hinc inde se mutuò impetebāt. Quæ dum in vrbe fiunt, equites adiuti à classiariis Hessicam portam aperire tentabant, verum ferius; nam antequam feras effregissent, iam planè dies erat, tum etiam lapidibus aliisque armis à ciuibus strenuè repellebantur, ita vt multis cæsis, nonnullis submersis, egrè ad naues reliqui euaderent. Interim Schenckius cum suis in vrbe pertinacissimè depugnabat, donec ciues, attractis è maximo foro, feminarum puerorumque operâ, duobus campestribus tormentis, bis in Schenckianos exonerassent, strauissentque ac fauciasent aliquot. Tandem alterius tormenti globo per occupatam ab hostibus domum adacto, tantam formidinem eis iniecere, vt deserta domo vrbeque ad naues properarent. Vbi, cum Schenckius suos animaret, respondebant: Iam quartò ad certam nos contra hanc vrbe[m] duxisti carnificinam; pugna vt placet, nulla est spes potiundæ vrbis. Quibus dictis, passim naues effusa petunt fuga: sequi igitur cogitur & Schenckius: qui cum omnes turbatis ordinibus ad naues properarent, neque paratas omnes inuenissent, plurimi nimia festinatione in pontones illas quinque se recipiebant; quarum quedam idcirco nimio onere deprimebatur, & natationis imperiti, vel armis magis onusti, submergebantur, inter quos etiam Schenckius ipse. Facta hæc 11. die Augusti. Pontonum vna ad turrim S. Huberti propellebatur; sed inde cum recedere non posset, milites lapidibus opprimebantur, aut se in flumen præcipitare cogeabantur. Aliæ naues hæc omnia aliquam diu spectabant, & vento destitutæ præternavigare non audebant; tandem illarum duæ nebulâ adiutæ transibant, reliquæ in Neomagésium manus venerunt. Qui euaserat, delectu habito, præter Schenckium sex adhuc desiderarunt cohortium Præfectos, è militum vulgo supra quingentos; è ciuibus perijt Guilielmus Loënius cum duobus aliis, fauciati tantum tres. Tum portis apertis merfos querunt, spolia venantur. Inuenti gregarij, spoliis nudati iterum in flumè aguntur. Schenckius hora sexta matutina totus armatus repertus, volente populo, in quatuor partes sectus est; caput haste affixum

Item alia parte irruentes, forum pâne occupant.

Nihilominus à ciuibus strenuè repelluntur.

Trepidè Schenckiani, nonnullis desideratis, naues suas repetunt.

Pontonibus onere subsidentibus, multis merguntur, inter quos & ipse Schenckius.

Schenckius repertus, volente populo, in 4 partes sectus est.

1589

porta stetit Antoniana, cetera quatuor mēbra aliis turribus ad amnē edificatis; vnde tamē paulò pōst, iussu Marchionis Varabonnij Geldriæ Gubernatoris, cū multi ciues Neomagenses innocentes ex vindicta ab illius militibus morte afficerentur, partes cadaveris sublatae, & vasi imposte in turri seruatae sunt, donec Mauritius, vrbe subiugata, illud splendore militari in templum maius intulit. Ita obiit Schenckius, cuius tam sæpè in his Annalibus fuit mentio, viduam sine liberis relinquens. Vndis sublatum enim audientes præfidiarij qui in munitione erant, tunc Brillana dicta, ab eodem Schenckio ad diuortium Rheni ac Wahalis ædificata, ac pōst ab eo cognominata, tumultuantes stipendia flagitabant. Sed ab Adolfo Meursij Comite placati, in officio permansere. Hoc eodem mēse Augusto, die eius 28. idem Comes Meursensis facinus commisit, multorum iudicio, Comite indignum, dum per præfidiarios Lochemicos & alios pagum liberum in Episcopatu Monasteriensi Greuam dictum, vbi tunc nundinæ erant equorum, inuasit, turbauit, & vltra mille equos, specie quòd in vsum Regiorum militum essent coempti, abduxit. Dudum, vt suprā narrare cœpimus, Carolus Mansfeldius cum electa manu in insulam traiecerat Bommelanam, Arcesque aliquot ceperat; sed cū fortiter se ei obiecisset Mauritius, cum ingenti præda tandem Mansfeldius ineunte Octobri in continentem cum copijs reuersus, simulat se ad obsidendam Rhijnbercam proficisci. Quare Meursius mox nouo comeatu Rhijnbercam recreari iubet, ipseque Arnheimum profectus, copias tota Geldria cogit, ac necessaria propugnationi ex eorum armamentario depromit. Vbi cū inter alia nouum tormenti genus (mortarij vel vrnæ conclusæ instar) euertendis vrbium portis, ijs affixum idoneum, fieri iussisset, eiusque experimentum exhiberi voluisset; artifex rei gnarus, edito exemplo, cū iterum esset facturus periculum; ignis astantia vasa puluere bellico plena fortuito inuasit, proximos aliquot interfecit, Comitem verò adeò vulnerauit, vt post biduum animam efflaret 7. Octobris. Mense Nouembri Mansfeldius Berckam arctius pressurus, propugnaculū prope Resam deditione accipit, ac deinceps tam strenuè rem egit tota hieme, vt 30. Ianuarij anni sequentis & ipsa Rhijnberca certis legibus se traderet. Eodem mense Nouembri exeunte, præfidiarij Bergenses, eruptionem in Brabantiam instituentes, Wilrijckam pagum iuxta Antuerpianam, quòd menstrua iniuncta non soluissent coloni, prohibiti ab Arcis Antuerpianæ Præfecto Mondragonio, incenderunt, & mense Decembri Baxius apud eosdem Bergenses equitum Præfectus Antuerpiensium quoque conductum Steenbergam tendentem interceptit. Captus Præfectus Malditzius cum aliquot alijs; pauci cæsi, reliqui fugerunt. Præda satis opima fuit; nisi quòd

Fæderati ex nundinis Greua loci liberi prædam abducunt.

Comes Meursius misero casu perit.

Bergenses VWilrijckā iuxta Antuerpianam spoliant, & incendunt.

quòd haud paruo Bergensibus constiterit. Capitaneorum enim equi omnes aut cæsi aut vulnerati sunt, Baxiusque ipse tres optimos equos amisit.

Hoc anno (vt ad Varia veniamus) Regina Angliæ nouo cum Turca inuito fœdere, victoriaque anni superioris contra Hispanicam classem gestiens, mense Martio classem, qua ipsa iam Hispaniam inuadat, apparat. Ab ea ducentæ naues 28. eiusdem Martij Plymutham conuenere, ducibus Noritsio, Antonio Lusitano, & Draco: iunxere se Hollandi; creuit classis ferè ad naues trecentas, imposita tum peditum tum equitum circiter vigintiquinq; millia, 28. Aprilis mari se committentes, Coronnam Gallicia oppidum perüt. Est duplex oppidum, superius & inferius. Inuadunt primò inferius; bisque repulsi, tertio superant, insigniterque in omnes debacchantur: hinc 8. Maij superius quoque oppidum tormentis, cuniculisque aggrediuntur, sed frustra, superueniente cum copijs Andradæ Comite; cum quo cum Angli per duas horas infelicitè dimicassent, desideratis 150. viris, ac inter hos etiam Noritsij filio, ad naues se recipientes, 25. Maij Vlyssiponæ appropinquant. Noritsius Antoniusque cum dimidia copiarum parte terrâ Vlyssiponam proficiscuntur, Dracus cum classe per amnem sequitur, Cascalim vsque. Multis hinc minoribus præliis per tres amplius hebdomadas auspicijs Illustriss. Lusitanix Pro-Regis, Cardinalis Alberti Austriaci, à Comite Fontium depugnatum, nunc his nunc illis vincentibus, iamque adeò Angli suburbium Vlyssiponicum, quod *Bona vista* vocant, occupauerant. Verùm cum Noritsius Angliæ classis primarius Præfectus videret nullum se pro Antonio, nec in vrbe nec extra, mouere; Anglos verò indies prælijs, morbis ac fame minui, copijs *Bona vista* eductis, Cascalim sub finem Iunij venit, repertisque ibi merces ac naues aliquot Osterlingicas in prædam vertens, inde in Angliam inglorius cum classe redit; desideratis ex suis, vt fertur, tum pugnis tum incommodis varijs, ferè quatuordecim virorum millibus. In Francia 29. Ianuarij declarant se Parisienses pro Sacro Fœdere, iuramentoque se ei obstringunt. Idem faciunt Tolosates 10. Februarij, & Lugdunenses 24. eiusdem mensis. Postea 4. Martij Parisienses communibus suffragijs Ducem Mænium, interfectorem Guisiorum fratrem, Pro-Regem (donec Ordines totius Regni aliud statuât) renuntiant, tributaque ad bellum imperanda, & exercitum conscribendum decernunt. Rex Valesius, his intellectis, Lutetiam Supremi Senatus honore spoliatur, & Turonum, vbi tunc ipse erat, eo ornat. Interim Edictum promulgat, quo Guisios multis criminibus onerat, & se nihilominus Romanæ Ecclesiæ Religionem defensurum, & hæreticos persecuturum, aliaque multa pollicetur. Hoc rerum statu Nauarræus,

VARIA.
Regina
Anglia
cum Turca
fœdus
renouat.

Antonius
Lusitanus
Coronnam
Galicia
infelicitè
venit.

Inde vsque
Vlyssiponam
redit, sed
aque clade
accepta
redit.

In Francia
declarent
se pro Fœdere
Sacro
Parisienses,
Tolosates,
& Lugdunenses.

1589 ne sibi suæque causæ deesset, Ligerim versus contendit, vt Regi propior esset. Rex quoque de fœdere cum Nauarræo feriendo obscure cum suis loqui cœpit. Sciebat enim Nauarræo nihil fore gratius. Et quidem si ille numquam antea id cognouisset (quod multis persuaderi non potuit) certe ex eo cognouisse tunc creditur, quòd cum exercitu quotidie magis magisque appropinquaret Castelloralto, litterisque ad Regem Regiòsque missis, sua hostiùmque consilia dilucidè explicaret, Regiòsque ad pacem multis blanditiis inuitaret. Vtut est, Legatis Castelloraltum ad Nauarræum missis, de induciis primùm inter duos Reges Henricos 26. Aprilis agi cœptum est, eo euentu, vt induciæ annuæ incipiendæ 3. Maij constitutæ sint: Hugonotæ patriæ bonisque restituerentur; Libera vbiq; conscientia viuerent; Religionem tamen nisi in locis quæ tum à Nauarræo tenebantur, publicè ne exercerent. Regi Valesio Nauarræus armis suisque auspiciis adesset, &c. Interim de certis æternæ Pacis rationibus inter Reges tractaretur. Pontifex Romanus Sixtus V. postquam intellexisset, Francorum Regem Religionis statum ibi quotidie peiorem reddere, & cum Nauarræo à Sede Apostolica dudum excommunicato, tótque annis Ecclesiam affligente, fœdus sanxisse, in Cardinalium cœtu Romæ 5. Maij decernit, Cardinalis Borbonius & Archiepiscopus Lugdunensis infra 10. dies sine vlla tergiuersatione ex captiuitate liberi dimittantur, suisque dignitatibus restituantur; Rex autem eiusque complices mortis Guisiorum, & captiuitatis Ecclesiasticorum rationem Romæ infra 60. dierum spatium reddant. Sed frustrà id fuit; quin Rex Marecallum Aumontium ad Nauarræum misit, qui referret Regem cum comitatu aulico Plessæi esse, petere vt & ipse eò veniat. Nauarræus igitur cum Aumontio & Nobilitate sua, relictis ad Ligerim copiis, Plessæum contendit; cui loco nemus adiacet, in quo deambulans Rex aduentum Nauarræi expectabat, & venientem cum honore complexus est. Mirabantur multi Nauarræi hanc confidentiam, & ex ea clandestinam ante annos plures inter duos illos fuisse amicitiam suspicabantur. Hoc constat, mox rebus in Turonum, Andium Pictonumque ciuitatibus cõpositis, Nauarræum continuò à Valesio iisdem castris receptum, vnà cum eo Lutetiam mouisse. Iam tempus à Pontifice Regi constitutum (de quò paulò antè diximus) effluerat, minasque Pontificis Rex adsperebatur, cum zelo quodam Religionis Catholicæ in Francia conseruandæ, ne ibi, vt dudum in Anglia, Regia auctoritate illa obrueretur, Regem Henricum Valesium è medio tollere statuit quidam Iacobus Clemens, natus in pago cui nomen Sorbonna, ditionis Senonensis, professione Dominicanus; aut, vt ibi loquuntur, Iacobita. Hic persuadens se fore Aod (de quo in Sacris litteris, Iudicum tertio capite) Regem verò Henricum

Eglon

*Andudum
Rex Valesius cum
Nauarræo
senserit.*

*Inducia
inter Fœ-
dus Sacrū,
& Nauarræum.*

*Rex Valesius Romæ
citatur,
dicturus
causam
eadis Guisiorum.*

*Valesius
& Nauarræus simul
contra Parisios mouent.*

Eglon Regē Moabitarum, ab eodem occisū, Lutetiā Parisiorum 30. Iulij ad pontem S. Claudij, vulgò *S. Clou*, vbi Rex in obsidione adhuc hærebatur, profectus est cum litteris publicæ fidei, quas habebat à Comite Brienneo, qui Lutetiæ captiuus detinebatur. In castra veniens, ductus est ad Procuratorem Generalem Queste nominatum, cui dixit, se habere varias litteras, inter alias etiam Harlæi Præsidis Parlamenti ad Regem deferendas, aliâque arcana quæ litteris credi non poterant. (erat autem Harlæus Regi fidelis & Lutetiæ etiam captiuus.) Procurator hæc ad Regem defert, Rex Procuratori mādatur, vt ea nocte Monachum in suo hospitio excipiat, & humaniter habeat vsque in posterum diem. Postridie Rex Iacobum ad se vocat, & in cōclauē, remotis omnibus aliis, ducit. Hic Iacobus profert variorum litteras: quas cū Rex audire legeret, interrogat, habeatne plures. Habere se ait; & fingens se eas producere, cultrum promittit ancipitem, acutissimum, & capulo tenus in ventrem adigit, & relinquit. Rex vim sibi fieri clamans, seu etiam, vt nonnulli tradunt, eundem cultrum ventre extractum in collum Monachi adigens, statim habuit accurrentes domesticos; quorum vnus gladio mox letale vulnus Iacobo inflixit, alter item aliud bipenni intulit. Ita moriens Iacobus Deo summas egit gratias, quòd tam miti mortis genere eum ad se vocaret, se multò atrocius expectasse. Mortuum fenestra eijciunt, & haud multò post quatuor equis discerpendum committunt. Rex accepto vulnere, Nauarræum aliòsque Proceres ad se accersens, eis causam Regni cōmendat, & Nauarræo successore designato, postridie, qui fuit 1. Augusti, moritur vltimus stirpis Valesiorum; & altero inde die Nauarræus Rex Franciæ Rex proclamatur Henricus eius nominis Quartus. Interim non desunt suis rebus Fæderati, sed 5. Augusti Parisiis contra Nauarræum Edictum promulgant; & Cardinalis Carolus Borbonius, Nauarræi patruus, etsi adhuc captiuus, publicè per plateas Rex Franciæ denuntiatur, & sub illius nomine moneta cuditur. Et similia Edicta promulgantur in Diuionensi Parlamento 12. Augusti, Burdigalæ 19. eiusdē, Tolosæ 22. eiusdem Augusti, Rothomagi 23. Septembris, & alibi aliis diebus. Nauarræus iuramento præstito se Catholicam Romanam Religionem in iis quibus nunc est Franciæ locis saluam conseruaturum, nihilque in ea innouaturum, legitimi Generalis Concilij decretis & cognitioni statuum, coronæ Regiæ officariis & reliquis statibus priuilegia sua confirmaturum, missis ad omnes Ordines ciuitatésque litteris, sedulo sibi stabilem Regni possessionem facere nititur, mandatque vt pridie Kal. Nouembrium in Turonensium metropolim conueniant. Interim in oppidis, quibus potiebatur, præsidiis relictis, in tres partes copias suas distribuit. Robur exercitus Longeuillæ Duci attribuit, vt in Picardia & circa Parisios

1589
Obsidens
pontem
S. Claudij.

Vulnus
accipit
Rex Vale-
suis manus
Monachi
cuiusdam.

Moritur
Rex Vale-
sius, Na-
uarræo suc-
cessore de-
signato.

Contra à
Fæderatis
Nauarræi
patruus
Cardinalis
Rex pro-
clamatur.

Nauar-
ræus tri-
partitum
suas copias
diuidit.

1589

fios bellum administret: cum altera parte Aumontium in Campaniam ad excipiendum hostem & retinendas in fide ciuitates ablegat: tertium secum Diepam, quæ maximæ opportunitatis ex aduerso Angliæ in Normannia vrbs est, abducit. In itinere iuxta Rothomagum veniens, urbem quidem non oppugnauit, sed molas aliquot iniecto igne exussit, pecorâque abegit. Oppidani eruptione facta in Nauarræos irruunt, eosque occisis circiter 300. à mœnibus repellunt. Mænius quoque Dux audiens Nauarræum Rothomagenses infestare, mense Septembri cum 18. millibus peditum & 3. millibus equitum Rothomagum contendit, & cum Nauarræus Diepam venisset, Mænius cum omni suo exercitu urbem hanc obsedit. Fluuius urbem interluit, per quem oppidanis necessaria aduehantur. Fluuius hoc ponte strato, Mænius hanc commoditatem ciuibus impedire cœpit, & ut minori id suorum incommodo faceret, collem vicinum è regione arcis Arkenis, quæ à Nauarræanis custodiebatur, occupauit. Ingens hinc orta est pugna, dum neuter vult cedere. Nauarræus equitibus, Mænius peditibus præualebat; & nunc huc, nunc illuc victoria inclinabat. Vincere tandem Nauarræani visi sunt, eò quòd Nemoursij Ducis equites turbatis ordinibus cederent. Mænius itaque, cum simul intellexisset Longæuallium & Lanoium cum suis copiis aduentare, ut Nauarræo subsidio essent, obsidionem soluit, & milites reduxit. Nauarræus mense Nouembri totum exercitum in Parisienses ducit, suburbia quædam ciuitatis occupat, spoliâtque, & multos captiuos secum abducit, strenuè à muris vrbs ipsius reiectus. Terruit tamen hæc res Parisienses summopere, ac vndique opem implorabant; cum non multò post Rex Hispaniæ ad eos misit Commendatorem Mordonij cum magno auri pondere, promisitque, se eis circa Veris initium iusta copiarum auxilia missurum; quod Parisienses non parum recreauit, causâque fuit cur Nauarræus tempore hiberno ad tantam urbem non maiorem vim tentandam censeret. Interim Cenomani ab eo obsessi & oppugnati, 2. Decembris se ei tradunt, cum pridie Cardinalis Caietanus Legatus Apostolicus Lugduno Parisios versus iter instituisset, cuius Legationis finem anno sequenti videbimus. Et eodem adhuc mense hinc Alensonium Nauarræus, inde Mænius Pontifaram deditione cepit. Hoc anno in Italia tanta fuit imbrium & inundationum copia, ut multis locis sementi prima & secunda corrupta, necesse fuerit tertio agros seminari, & nihilominus tota pænè messis perierit; vnde secuta annis proximis magna annonæ caritas. Venetiis quoque in tantum vrbs canales exuberarunt, ut totam vndis obrutam diceres. In Germania Augustæ Treuirorum, Os naburgi in Dania, & alibi ingens magorum seu maleficorum vtriusque sexus numerus merito ignis supplicio consumpti sunt; inter quos & celebris

*Mænius
Dux Fœ-
deratorū,
infeliciter
ad Diepā
pugnauit.*

*Nauarræus
suburbia Pa-
risiensia
incendens,
tamē stren-
uè repel-
litur.*

*Cenomani
Nauarræo se
tradunt.*

*In Italia
hoc anno
inundatio,
& hinc an-
nona cari-
tas.*

lebris pridem Doctor I. V. Flattenus, Electoris Treuirensis Consiliarius: 1589
 itémque in Bebbèr oppidulo Iuliacensi supplicium sumptum de insigni *Malefici plurimi & medio sublati.*
 malefico, qui præter maleficia alia, etiam se ex homine in lupum, cingulo, quod à demone acceperat, cinctus, quoties voluit conuertere potuit, fassusque est se aliquot homines in ea metamorphosis specie laniasse.

Hoc anno 30. Ianuarij Rijnberka longa obsidione (quod superiori anno dicere cœpimus) fatigata, & ad rerum necessariarum extremam inopiã perdueta, cum nullus succurreret, siue quòd Ordines Fœderati æquè atq; 1590
 Patmensis in res Gallicas oculos intétos haberent, siue ob sublatos Meurfium & Schenckium, qui singulari cura aliquoties illi oppido præsidio *Rijnberka post longã obsidionem deditur Mansfeldio.*
 fuerant, Carolo Mansfeldio deditioem faciit. Omnibus qui vellent manere permissum; qui nolent, vt exeant cum armis & impedimentis datum; sola cum apparatu relinquerétur maiora torméta. Sexto Februarij in Francia (népe deinceps per annos aliquot Francica Belgicis intexemus, vtpote Rege Hispaniarum simul Fœderi, quod Sacrum dictum est, adscripto) & diebus aliquot sequentibus, se Nauarreo tradiderunt Honfleur, Killebeck & Quilebeuf, ita vt nunc omnis penè Normannia, excepta metropoli Rothomago, paucisque aliis oppidis, eius parerent imperio. *Plura loca in Francia iungunt se Nauarreas.*
 Accessit & istud. Erant in castro Rothomagensi centum Hugonoticæ factionis præfidiarij; iunxerant se eiusdem farinæ centum ciues. Hi simul 21. Februarij castrum occuparunt, Catholicos omnes, qui à Fœderatis stabant, trucidarunt, dubios in suam societatem seruarunt, & passim, Viuat Rex, quasi victores clamarunt. Vicarius (quem alij Locum-tenentem vocant) audito tumultu, & Arcem videns occupatam, è turri funibus se dimisit, atque in urbem ad Magistratum populumque veniens, eis quo loco res esset, exposuit; & vt summa cum celeritate Arcem de nuò oppugnent, hortatur. Paret Senatus populisque; concurritur ad arma, machinæ bellicæ octo attrahuntur, quibus muri vsque in sequentem diem continuis tonitruis verberantur. Postridie circa meridiem, cum latissima strata esset ruina, territi qui in Arce erant, certis conditionibus 23. eiusdem Februarij se, Arcemque dediderunt. Centurio vnus, & quinquaginta circiter ex iis qui è ciuibus Arcem occuparant, capti sunt, & paulò post extremo supplicio affecti, reliqui dimissi. Sub hoc tempus Hispanicæ aliquot cohortes veteranæ, cum multa ipsis stipendia deberentur, Contracum Flandriæ oppidum occupant, ac è vicinis agris ingentem pecuniæ summam per singulas hebdomadas congerunt, magnamque insolentiam exercent, donec datis vadibus stipendia promissa tandem soluta sunt. Eodem tempore in Frisia Groningenses ab hostibus vndique cincti periclitabantur, & opem continuò à Parmensi implorabant, sed negligebantur. Interim Guilielmus Nassouius pro Ordinibus *Arx quoque Rothomagensis capta; sed mox recuperatur.*
Regij in Belgio sædè Corvaci tumultuantur.

1590

*Extremè
periclitata
zur Groninga.*

*Ordines
Fœderati
simulant
se Gertrudenbergam
velle obsidere.*

*Interim
miro stratagemate
occupant
arcem &
ciuitatem
Bredanâ.*

*Fœderatis
Osterholtij
castra habentibus
obijcit se
Mansfeldius.*

nibus Fœderatis Frisæ Gubernator propugnacula quatuor quæ circum urbem erant, his nominibus, Ime, Til, Sont, & Camp, in suam potestatem redegerat, totiq; ditioni Groningensi graue tributum hebdomadarium imperabat. Tandem urgente Verdugio, Parmensis aliquot cohortes Hispanorum aliorumque peditum misit, quibus Verdugius cum Comite Sherenbergio Hermanno & 22. signis peditum ad Rhenum se iunxit; sed quòd interea Nassouij exercitus quoque quingentis equitibus & aliquot cohortibus peditum auctus esset, impedire non potuerunt, quin ditio Groningensis locaque vicina mirè vastarentur; ipsis satis fuit per Twentem Amisium versus proficisci, & sic Groningam tandem venire. Sub finem eiusdem Februarij Mauritius & Hohenloius exercitum iustum Seuenbergæ colligere videbantur: fingunt se oppugnatos Gertrudenbergam. Credebatur famæ, adeò vt Gubernator Bredanus eò profectus omnia quæ ad defensionem erant necessaria, diligenter procuraret. Mauritius, absente Præfecto, festinandum censet. Erat nauta quidam, qui cespites (quorum in nutriendis ignibus vsus est) ex more in arcem Bredanam aduchere solebat. Cum hoc Mauritius conuenerat: septuaginta lectissimos milites (quorum Præfectus erat Haraguerius) in aluo nauis abscondi curat, cespites desuper imponi, atque ita Bredam velificare. Et quidem ob ventum cõtrarium biduo in itinere fuerunt. Tandem 3. Martij sole occidente notus nauta ad Arcem appulsus, maximè quòd & milites ob frigus cespitibus egerent, facillè admittitur, moxque præfidiarij nauem exonerare cœperunt. Verùm ingruentibus tenebris, suadenteq; nauta, tot ablatis cespitibus, quot ea nocte abundè sufficerent, reliquos potiùs in craftinum relinquerent, acquieuerunt. Ita stratagema detectum non fuit. Erant præfidiarij omnes Itali; Præfectus, vt diximus, absens. Intempesta igitur nocte, omnibus, exceptis ordinariis excubitoribus, somno pressis, milites naui modestissimè egressi, Arcis vigiles interficiunt, ceterisque in cubilibus oppressis, Arcem sui iuris faciunt, dantes, exonerato maiori tormento, Mauritio & Hohenloio signum, Arcem à se captam. Illi citatis ad eos festinantes passibus, Arcem iustis cum copiis ingrediuntur, irruptione statim in oppidum facta, somnolentos præfidiarios Italos cædunt aut fugant: quo ciues viso, certa in militum Mauritianorum stipendium promissâ pecuniæ summâ, frustra ipsi soli reluctaturi; 4. Martij se dedunt. Nec hoc contenti Mauritiani, insuper vniuersæ Campiniæ immensam pecuniæ vim extorquere parant, Osterholtij castra habentes. Verùm 10. Martij Carolus Mansfeldius Antuerpiâ cum copiis profectus, in Hollandiam eos redire cogit. Tum Seuenbergam ducens, oppidum cum Arce, facta deditioe, Regij iuris facit: sed excitatum in littore propugnaculum expugnare non valens (Hollandi enim

id. fin.

id singulis diebus milite ac comineatu recreare poterant) eo deserto in Brabantiam reuersus est. Diximus fine anni superioris, Regem Hispaniæ Commendatorem Mordoneum cum auro Parisios misisse, vt Fœderatos Catholicos de submittendo simul primo vere militari auxilio, certos faceret. Iubente igitur Rege, Parmensis sub finem Februarij Confœderatis in auxilium miserat Philippum Egmondæ Comitem, cum mille ducentis equitibus, ac totidem peditibus, ex Hispanis, Burgundis ac Germanis coactis, Legatum assignarat Paulum Carondeletum Mauldij Dominum, veteranum equitum Præfectum, qui postea Bouchainio præfuit. Mænius re intellecta, Egmondano, ne quid detrimenti ab hostibus accipiat, occurrit. Nauarræus Druydarum oppidum, vulgò Dreux in Normannia arcta obsidione premebat. Eam vt solueret Mænius, suos vndequaq; euocat, exercitumq; cogit validissimum, quem 9. Martij in Druydensem agrum ducit. Tandem 13. eiusdem mensis instructæ vtrimque acies ab hora secunda pomeridiana vsque ad vesperam steterunt, sed nulla fuit velitatio. Sub noctem omnes in sua castra reuersi sūt. Vix vnus leuæ spatium inter vtraque castra intererat. Postero die Nauarræus suos castris educit, Mænius quoque suas legiones instruit. Pagus erat in vicino; hunc Nauarræus occupare nitebatur, vt suas res faceret meliores. Mænius hoc impedire volens, simul ratus se nunc occasionem turbandi à latere ordines hostium nactum esse, Vicecomitem Tauannæum cum Hispanis, qui in dextra ala erant, in latus exercitus hostilis cum impetu immisit; sinistram quoque alam, in qua Germani & Burgundi erant, subsequi præcepit. Videns Nauarræus se peti, sistit gradum, aciem vertit, & tormenta maiora omnia in hostem eiaculatur. Vicecomes metuens, ne qui in dextra Nauarræorum ala erant, intereà pagum occuparent, in eos grandiores aliquot pilas mittit, & equites nonnullos in eos irruere præcepit. Fit pugne initium. Vicecomes cum Bassompierio & centum equitibus primus in hostem fertur, putans omnes alios subsecuturos, sed spe frustratus est. Nauarræus intereà cum toto exercitu in Mænianos impressionem facit: ad manus venit, collato pede præliantur. Fit atrox pugna, (dies erat 14. Martij) cadunt vtrunque multi; tandem ad Nauarræum victoria inclinat. Cecidit inter alios & Comes Egmondanus inter primos, strenuè dicam, an incircumspectiùs quã iuuenem Principem decebat, decertans. Post eius cædem Mænius receptui cecinit, reliquumque exercitum saluum abduxit; ipse verò mox ad Parisienses profectus est, ne cladem re maiorem existimarent. Nauarræus confestim litteras Duci Longivilleo misit, quibus prosperum pugne successum nuntiavit, & vt omnes copias suas ad Sequanam flumen iuxta Pontifarenſes ducat, præcipit. Ipse Melodunum profectus, oppidum cap-

Egmondius cum exercitu Belgico, Fœderatis Frãcis auxilio mittitur.

Adest & Dux Mænius cum valido exercitu.

Hi iunctis copiis Nauarræum inuadere parant.

Cruentè concurrūt; ubi inter alios & Egmondius casus.

pit, præsidio munit, & comineatum inferri iubet. Mox sub medium Aprilis Nauarræus ad Druydarum oppidum reuersus, illud obtinet; & 25. eiusdem mensis cum exercitu hominum viginti millium Lutetiam Parisiorum tendit, eamque arctissimè obsidere incipit. Eodem mense Aprili Hollandi Stochemium ad Mosam ditionis Leodiensis oppidum astu occuparunt. Tentarunt & Arcem, sed frustra; itaque sub meridiem cum præda Bredam versus iter remensi sunt; ac similiter 1. Maij in suburbii Antuerpianis ciues vtriusq; sexus, qui apricatum prodierant, spoliarunt, multos etiam captiuos abducentes. Sub hoc tempus Mænius Cameracum profectus, litteras ad Parmensem mittit, quibus significat se arcana quædam habere, quæ litteris credere minimè consultum esset; petere igitur, quantocyùs eius colloquio frui possit. Parmensis acceptis litteris, statim se itineri accingit, & 22. Maij Condæum Hannoniæ oppidum venit, profectus est eodem & Mænius; vbi aliquot diebus soli, omnibus remotis arbitris, collocuti sunt, conuentumque est Parmensis ipse simul in Franciam subsidio Fœderatis proficisceretur. Interea Nauarræus Parisienses cœpit laceßere, & in suburbia S. Martini irruere. At ciues erumpentes tanto cum impetu hostes aggrediuntur, vt cæsis plurimis, pedem eos referre cogent. Deinde ciuium inquilinorumque capita recensentur, inuentaque sunt ducenta circiter millia. Cumque annonæ facta esset inspectio, deprehensum est tantum frumenti, quantum tot hominibus ad mensum sufficiat, si singulis quotidie vnus libræ panis distribuatur. Decimo Maij mortuus erat Fontenaij apud Pictones, adhuc in custodia detentus, Carolus Cardinalis Borbonius, à Fœderatis Rex, vt diximus, designatus; nunc nihilominus Parisienses omnes iterum iurant neminem pro Rege assumendum, qui non sit Catholicus. Tandem Nauarræus tredecim maximis machinis æneis mœnia Parisiensium quatuor diebus continuis disturbare iussit. Sed Dux Nemo-ræus (quem sibi Governatorem, absente Mænio, Parisienses creauerant) cum sexaginta quinque respondebat, apertisque portis quætidianas in castra Regia faciebat eruptiones. Ecclesiastici quoque omnes recensiti erant, distributisque inter illos armis, sua quisque obire in vrbis defensionem munia præcipiebantur. Illorum Præfecti constituti sunt Episcopus Siluanectensis, & Prior Carthusianorum. Loco vexillorum præferebatur illis imago Christi in cruce pendentis, & alia B. Virginis. Professio-nis suæ vestes non abiiciebant, sed galeas, loricas, thoracesque ferreos superinduebant. Dux Mænius sæpè litteras nuntiosque in vrbem mittebat, & cum exercitu ingenti se breui hostem à mœnibus reiecturum promittebat, quamuis id non nisi mense Augusto contigit. Sed ecce Catholici Neomagenses in Belgio eodem tempore æquè auxilia à Parmensi expectabant.

1590
Nauar-
raus capto
Meloduno,
& Druy-
dis, arctè
Parisios
obsidere
incipit.

Hollandi
Stochemii
ditionis
Leodiensis
diripiunt.

Pergit Na-
uarræus
premere
Parisiens-
es, sed par-
uo succes-
su.

Moritur
Cardina-
lis Borbo-
nius à Fœ-
deratis
Rex appella-
tus.

Nihilomi-
nùs Pari-
senses for-
tissimè Na-
uarræo re-
sistunt, et-
iam Eccle-
siastici.

ſtabant. Etenim Hollandi, vt Neomagum, inſigne ad Wahalim flumen Geldriæ oppidum, ſuum facerent (quod aliquoties fruſtrà, vt diximus, tentauerant) iam tum 10. Maij Tiletum ad alteram Wahalis ripam conuenerant, ſecretiſſimeque neceſſaria pararant. Decreuerant portam vibis Nouiomagi, dictam Aſininam, nouo tunc bellico inſtrumento, cuius experimento Meurſij Comitem Arnhemii periſſe anno præcedenti narrauimus, funditus euertere, vulgus Franco-Gallicum *Petard* vocat, à crepitus ventris imitatione. Situlæ æneæ maiori conclufæ eſt ſimile, tantarum virium, ſi aptè adhibeatur, vt admirabiles faciat munitiſſimorum etiam propugnaculorum euerſiones, ſed dubij euentus, vt hîc Hollandis euenit. Qui enim id Aſininæ affigebant portæ, vigilantes non feſellere; quin hi ſtrepitu venientium, opera facientium, abeuntium commoti, vniuerſam urbem ad arma concitarint; quo Hollandi intellecto, feſtintiùs inde ſe proripuerunt. Ignis qui hoc crepitaculum debebat accendere, tēpeſtiuiùs accenſus, ingentem edidit flammam, crepitaculum tamen non attigit, niſi quòd tandem Hollandis dilapſis claro iam die, vndecumque concepto igne, portam euertit. Immenſo fragore attoniti territiq; ciues eò concurrunt, hoſteq; non conſpecto, apertis vicinis portis Hollandicum reperiunt crepitaculum, & numquam viſam Vulcani fabricam in domum Prætoriam ſpectandam per aliquot dies omnibus exhibent. Tum Deo gratiis actis, portam reſtaurant. Hollandi primo deiecti conſilio, ad alterum, nimirum ad vim ſe conferunt, conuocatiſq; vndique copiis Tiletum conuenire iubent, miſſis eòdem triginta maioribus tormentis. Rebus neceſſariis paratis, naues conſcendentes Neomagum tēdunt, auditâque ſunt eorum tympana, viſâque ex vrbe ſigna, 15. Maij ſtilo veteri, hoc eſt 25. calculo nouo; claiſſis verò manè circa horam octauam appulit, ac in oppoſita vrbi ripa, in pago Senſio expoſitus miles caſtra poſuit. Exonerant in eos Neomagenſes maiora tormenta, Hollandi ſimiliter paulò poſt contra urbem ſua. Cùm ſe mutuò hac ratione aliquot horis ſalutaſſent, ſequentibus diebus & maximè 28. eiufdem Maij Hollandi diuerſis locis turres, propugnacula, ciuiumque domos maiorum tormentorum globis verberarunt, alioſq; globos ignem vomentes ad excitandum incendium ſupra centum, ſed irritò euentu, in urbem eiacularunt. Ciues cum paucis præſidiariis alacriter ſe ad deſenſionem parabant. Magiſtratus verò nuntios cum litteris ad Carolum Manſfeldium, in Campinia Brabantia cum copiis tunc ſedentem, ac ad vicinos omnes mittunt. Venloniani ſtatim puluerem bellicum liberaliter ſuppeditant, Buſcoducenſes ac Grauienſes milites aliquot. Id autem non difficulter fiebat, quòd Hollandi Wahalim tranſire ob copiarum paucitatem nondum audebant, ſed in inſula Batauia. (veteris pars eſt, ac nomen retinet)

Hollandi
fruſtrà
Neomago
inſidiantur.

Noua Vulcani
fabrica, vulgò
Petard.

Nempe
Hollandi
etiam vi
aperta
Neomagi
aggrediuntur.

Eiacularunt
in urbem
ignitos globos;
ſed irritò euentu.

1590
Integro
mense Hol-
landi in
Neomagū
desonans.

Mansfel-
dius eādem
aliqua par-
te Neoma-
gensibus
auxilio ve-
nit.

Negligun-
tur Bru-
xella Neo-
magensium
Legati, &
quare.

Parisis de-
ficiēte pa-
ne, vulgus
tumultua-
ri incipit.

Frustrā
tentant
animum
Nauarræi
duo ad eū
missi Epi-
scopi.

in opposita vrbis ripa manentes, contra vrbem maiorum tormentorum globis continuò sequebantur; atque adeò integro in eam mense detonantes, partem turris templi primarij D. Stephani deiecerunt, ædibúque plerisque ad vrbis ripam stantibus variè laceratis infestissimi fuere. Carolus Mansfeldius, intellecto Neomagensium periculo, cum copiis ad Mosam profectus, in Mokensi ericeto hostium consilia exploraturus constitit, indeque ad vrbem profectus, ciues animabat, rebusque necessariis iuuebat, expectans, ut ferebatur, Rynberkâ naues, ut cōtra hostem in dictam insulam Batauiam proficisceretur. Sed Hollandi eum non festinare videntes, traiecto infra vrbem Wahali, munitionem erigere incipiunt. Ciues territi ad Mansfeldium pro auxilio mittunt; qui omnibus cum copiis ad hostem iter instituens, eum relicto opere semiprofecto in insulam reuersum cognoscit. Mauritius se vi nil facturum conspiciens, in dictæ insulæ littore è regione vrbis iustam erigit munitionem, quam Knodsenburgum vocauit, quòd eo tundendi fatigandique essent Neomagenses, quod & verè factum est integris sexdecim mensibus, vt suis locis audiemus. Interea Neomagensium Legati continuò Parmensem pro depellendo à ceruicibus suis hoste interpellant, sed frustra; totus enim ille erat in Francicam expeditionem liberandis Parisiensibus intentus. Erant Parisienses ad eam inopiam redacti, vt tandem 27. Iulij nullum suburbium reliquum esset, quod non Nauarræus occupasset, ita vt deinde nemo Parisiensium ampliùs ad frumentandum posset erumpere. Defecit itaque eo tempore apud vulgus panis vsus. Quæ miseria cùm cresceret in dies, neque sufficeret, quòd vterque, Pontificis & Regis Hispaniæ Legati, nonnullique alij omnia sua plebi alendæ impendissent, vulgus cœpit tumultuari, tenuioris fortunæ hominibus ad arma concurrentibus, & pacem aut panem miserabili non minùs quàm horribili voce postulantibus. Principes Magistratúsque conueniunt, & quid facto opus sit, in medium consulunt. Placuit plerisque Nauarræi animum tentandum esse, alij id frustra fore dicebant. Constitutum nihilominùs est, etiam reclamante Nemoursio, sed extrema necessitate urgente, duos Episcopos Parisiensem & Lugdunensem in castra ad Nauarræum legandos. Ex tali necessitate Legati exeunt ciuitate, quibus Nauarræus ad portam vsque Antonianam occurrit. Orationis Legatorum finis fuit, posse Regem immensis his malis remedium adferre, si Catholicus esse dignetur; Parisienses, ceterosque tunc statim eum Regem recepturum. Respondit Rex, nolle sibi quæstionem de Religione moueri; decretum enim sibi esse, Religionem, quam haberet, non mutare regnandi causa. Iniquum quoque esse, subditos Regibus condiciones præscribere. Vbi cùm Legati responderent, sibi ergo mandatum, nihil certi statuere, nisi de sententia

Ducis

Ducis Mænij, ideóque potestatem ad Mænium proficiscendi peterent, repulsam passi, & in urbem redire iussi sunt. Erat ibi tanta calamitas, ut bis mille equi iam mactati, & eorum carnes essent absumptæ; similiter & octingenti tum muli tum asini, quin & pelles dictorum animalium coctæ vocabantur; canum, felium, glirium non erat numerus. plerique crudis herbis herbarumque radicibus victitabant, donec permulti fame deficerent; quorum numerus trimestri obsidionis, à nonnullis censetur (heu miseriam!) ultra decem millia. Fuerint tantum quinque millia; nimium adhuc triste est. Sanè vel pro infirmis tandem panis haberi non potuit, etiam cum quidam offerrent pro vna libra duos Francicos coronatos: res posteris fortè incredibilis. Atque adeò tandem huic fami succumbens oppidulum S. Dionysij Parisij vicinum, Nauarræo se tradidit. Huic malo solamen allaturus Parmensis, 1. Augusti Bruxellis Montes Hannoniæ, inde per Valencenas in Franciam exercitum insignè octo-decim circiter millium tum equitum tum peditum secum ducens, magnis itineribus contendit. Cum ad oppidum Meaux venisset, id nuntiatum Parisiis, mirum quàm miseros recrearit. Vigesimo octauo Augusti Meauxio Parisios Parmensis mouet: quo Nauarræus intellecto, 30. eiusdem Laignium tendit, nolens vniuersam belli aleam periclitari. Parmensis verò dimidio ab vrbe Parisiensi milliari relicto exercitu, cum octingentis tantum equitibus ac ingenti commeatus copia, multaque Nobilitate intrat, procedensque ad templum Deiparæ, Deo gratias, decantato solemniter cantico Te Deum, agunt. Mox habito militari Concilio, ex huius decreto Parmensis ad exercitum reuersus, Nauarræum insequitur, Mænio cum Francorum copiis primam aciem tenente. Iam abscesserat Nauarræus Laignio, Mæniusque illud oppugnare cœperat. Verùm cum à iusto presidio fortiter defenderetur, spes expugnationis non apparebat, nisi cum ad castra venisset Parmensis. Tum duobus locis à duobus exercitibus vehementissimè verberatum, factisque ingentibus ruinis 6. Septembris inuaditur; ac inspiciente Rege, eiusque exercitu, tandem vi expugnatur. Fit magna cædes, nemini paritum, omnia (excepto commeatu) in prædam versa. Loffinus vrbis Præfectus cum centum partim minoribus Præfectis, partim viris nobilibus, capitur. Ingens reperia omnis generis vis annonæ, ac Parisiis vendita, tanta rerum mutatione, ut quod antea centum viginti aureis venerat, nunc tribus emeretur. Pudebat Nauarræum, oppidum munitissimum ante oculos suos vi captum: ut se vindicet, postridie hora noctis vndecima iustas Parisios mittit copias cum mille quingentis scalis: quæ haud procul porta Iacobæa, occupatis suburbiis, ascensionem parabant, quòd nullas ibi esse excubias, præter paucos Societatis Iesu Patres, didicissent; adde quòd aër nebulosus

1590

Multis
millibus
Parisii
fame mor-
tuis, oppi-
dum sancto
Dionysij
Nauarræo
se dedit.

Parmensis
cum insigni
exercitu
Parisiensibus
auxilio
venit.

Laignium,
inspiciente
Nauarræo,
Parmensis
& Fœderati
expugnant.

Nauarræani
stramænia
Parisiensia
transcendere
tentant.

1590

*Detecti à
Iesuitis ex
subātibus,
duobus ca-
sis, reliqui
fugiunt.*

*Dedunt se
Parmensi
Pons Cha-
rentonium,
et oppidū
S. Claudij.*

*Nauarraei
exercitus
disparente,
Parmensis
Parisios
ingreditur.*

*Interim
Hollandi
in Belgio
non parum
res suas
promouent.*

*Occupant
munitiones
duas iux-
ta Neoma-
gum.*

crassissimas obfudisset tenebras. Sed quòd non satis cum silentio accederent, Patres nil videntes, strepitum tamen ac murmur audiunt continuuum. Quare arma conclamantes, vniuersam commouent urbem, duosque vallum occupantes ac descensum parantes hallebardis prosterunt. Tum proximi aliquot ciues in auxilium prouolantes, ceteros ad descensione facilè prohibent. Cumque ingens conuenisset hominum numerus, straminis copia in vallo accensa, hostium numerum ac conatus detexit. Quare illi receptui canentes, rebus omnibus desertis, re infecta, ad Nauarræum reuertuntur. Parmensis verò Laigniaco ad Pontem Charentonium castra mouet, qui Laigniacorum clade territi, deditioem fecere. Hinc ad Fanum Claudij, cuius ciues cum clauibus obuiam habes amicè suscepit. Hic Parisiensium audit Legatos, qui rerum omnium abundantia læti, eum nunc pro merito excipere cupiebant, quod primo aduentu eis impossibile fuerat. Annuit eorum petitioni, cum primùm vidisset, quòd Nauarræi tenderent consilia. At is, qui semper summo opere pugnam desiderasse videbatur, nil nunc minùs cogitabat, sed exercitum peste laborare prætexens, in varia præsidia eum distribuit, aut in varia disperfit. Quo Parmensis viso, cum tota Nobilitate Parisios 13. Septembris profectus, Regia magnificentia excipitur, ac per aliquot dies se recreat. Interim etsi relictus esset Belgij Præfectus Petrus Ernestus Mansfeldius; tamen quòd exiguæ ipsi relictæ essent copiarum militares, Hollandi haud parum res suas promouerunt. Iam iam Parmensi profecturo, cum cohortibus aliquot Wahalim infra Neomagum Hollandi traiciunt, ac mox Mansfeldium se insequi simulant. Sed ex itinere reuersi, Doddendalium maioribus tormentis Kalendis Augusti oppugnare incipiunt, & nemine succurrente obsessis, post aliquot dies ad deditioem cogunt. Voluerat Boelius Præfectus pugnando potiùs occumbere, quàm voluntati hostis se tradere: sed cum Domina Arcis promississet se pro ipso intercessuram, tandem se dedit: sed necquidquam ea rogante, Boelius quòd dudum fidelis Regi militasset, capite punitus est, præfidiarij nudi dimissi, Arx incensa. Vigesimo Augusti, traiecto rursus Wahali in Batauiam insulam Neomago oppositam cum exercitu Mauritius reuertitur, solutæque obsidione Neomagensi, in Hollandiam tendit; propugnaculo insigni, Knodsenburg dicto, è regione urbis à se ædificato, de veterano præsidio rebusque necessariis optimè prouiso. Interea quidem in Frisia Verdugius munitionem Ementillam in potestatem redegerat, obfederatque Nieuzillam; sed eam paulò post iterum deseruit, obuiam profectus Rodorigo Hispano, qui cum nouis aliquot cohortibus ei à Parmensi subsidio missus fuerat. At verò Mauritius absentia Parmensis benè vtendum ratus, varias expeditiunculas, eo in Francia hærente, cōfecit.

cit. Primo Septembris præfidiarij Bergarum super Zomonam Thenas ¹⁵⁹⁰ oppidum vastum Brabantiaë parúmque munitum interceperunt, & spo- ^{Itidem oc-} liarunt: ac similiter occuparunt eodem mense Hollandi Burick oppidú ^{cupant in} cum Arce ad Rhenum, non longè à Rijnberk. Sub finem quoque eius- ^{Brabantia} dem Septembris ac initio Octobris recuperarunt arcem Hemertanam ^{Thenas, &} prope Siluamducis, munitiones Elshout & Creuecœur, & postea etiam ^{spoliant.} arcem Helensem; item 11. Octobris propugnaculum Ter Heiden iuxta ^{Recuperãe} Bredam, & 17. eiusdem Steenbergam oppidum, & :nox etiã propugna- ^{quog; Ar-} culum in Rosendale. Ad hæc mense Nouembri Venlonienses in Gel- ^{ces aliquot} dria à præfidiariis Italis valdè sibi molestis hac ratione se expedierunt. ^{circa Sil-} Præerat vrbi Nobilis Gelder Benthemius, qui hoc tempore in conficien- ^{uamducis} da peditum Belgarum legione occupatus vrbe discesserat. Conspirant ^{& Bredã.} inter se ciues vt Italos eijciant; Germanorumque, qui simul in præfidio erant, præcipuos auro corruptos inducunt, vt neutri parti se iungât. Dant fidem. Constituto die rumor spargitur, postridie annum nundinarum diem; summo manè aduenturam mercatorum & aliorum ingentem copiam præfidio tantùm quinquaginta armatorum munitam. Itali eo audito, vt in more habebant, ac vnde sibi odium pararant, cum octoginta peditibus vrbe exeunt. Cùm certo in insidiis confedisent loco, neminem aduentare sentiunt præter raros solito more rusticos. Ad meridiem vsq; expectantes, cùm euntibus redeunt: usque quæ placebant, ademissent, delusos se videntes, Venlonium repetunt. Sed portas reperientes occlusas, insuper ciues commilitones suos expulisse intelligunt. Itaq; Itali cedentes necessitati, ad proxima concessere præsidia. Paulò post ciues Germanos etiam exire compulerunt; mansit nihilominus adhuc ciuitas Catholica, nullum tamen voluerunt admittere præsidium. Ab alia parte quoque Hollandi dolo ferè Duynkerkam Flandriaë oppidum maritimum die 1. eiusdem Nouembris interceperant. Aderant cum tribus virorum millibus, Solmensis, Verius, & alij. Sed re detecta, præfidiarij in aduenientes delati, quos exposuerant milites vi ad naues repulere, instrumentaque varia, quibus ad ciuitatis occupationem erant vsuri, eripuerunt. Eodem mense Mauritius ad propugnaculum Knodsenburgicum è regione Neomagi reuersus, vrbe vexare non cessabat, sui que id indices munitius reddentes nocte nec die Neomagensibus quietem dabant. Interea Germani, quòd Hollandi mercatores tutò per Wahalim butyrum, caseum ac pisces ad se nauibus deferre nisi difficillimè possent (foderant enim infra Neomagum nouum alueum per Betuam, sed non satis commodum) petierunt, qua tenus mercatoriæ naues inerme, persolutis confuctis teloniis ac vectigalibus sine dâno ire & redire per Wahalim more consueto possent. Neomagenses habito inter se consilio, qui dictis mercibus

1590 cibus rem facere erant consueti, Hollandis ac Germanis permittendum omnino volebant, vrbis vectigalia hac ratione augenda dicentes. Qui verò hoc mercium genere vti non solent, nulla ratione admittendū cenfebant; hoc modo enim hosti, qui iugulo inhærebat, omnia eorum semper fore nota consilia. vicit tamen priorum sententia; vnde & tandem anno proximo mense Octobri, vt suo loco narrabimus, in potestatem hostium venerunt. Parmensis, postquam mense Septembri Parisiis aliquot dies quieti suæ dedisset, ad expugnandum Corboilum Parisiensibus infestum eorum rogatu initio Octobris se comparat, idque etsi natura, arte, præfidiariis, omnibusque necessariis optimè munitum, arctè obsidet, ac nocte dieque sine intermissione vehementissimè oppugnat, præfidiariis nulla quiete data: cumque maioribus tormentis aliquot locis mœnia aperuisset, bis à ruina repulsus, tertia oppugnatione vi expugnat, vigesimo secundo postquam obsideri cœperat die. Cæsi præfidiarij cum magna parte civium, atque oppidum direptum. Quibus prosperis Parmensis successibus etsi commotus, nondum tamen fractus deficiebat Nauarræus, sed mox decimo Nouembris pridie diui Martini, Corboilum recuperat, instrumento bellico (quod *Petarisse* vocari diximus) porta effracta. Tum varias in partes, cessante peste, raptatis copiis, vario Marte subinde cum Parmensi velitabatur, nunc victus nunc victor. A tribus enim exercitibus, tribus diuersis locis, anni huius sine Nauarræus oppugnabatur. In ipso Franciæ sinu Parmensis arma circūferebat, apud Nortmannos ac Britones Mænius, in Prouincia Narbonensi ac Delphinatu Carolus Sabaudix Dux; qui aliquot Hispanorum millibus à focero Rege Hispaniæ acceptis, mense Nouembri, omnibus in eo tractu, etiā ipsis Massiliensibus gratus videbatur. Sed de eo pleniùs anno sequenti. Parmensis cum videret Fœderatos Francos sibi non satis fidere (volebāt enim, etsi in vrbibus ab eo captis, nō nisi Francicum relinqui præsidium) in Belgium per Lutzenburgum tandem ineunte Decembri Bruxellam reuersus est. Delectu habito, ex octodecim pugnatorum millibus vix decem millia inuenisse fertur, & ex his vix tertia pars erat sana, ceteros bellum bellive incommoda sustulerant. Vigesimo quinto Decembris (qui dies omnibus qui verè Christiani sunt, semper est fuitque ob Natalem Christi facer) Comes Obersteinius Hollandis militans cum aliis in Westphaliam irruptionem facit. in pagis vrbi Monasteriensis vicinis omnes in templis repertos spoliant, supellectilem Ecclesiasticam rapiunt, Sacramenta pedibus conculcant, matronis & virginibus pro sua libidine abutuntur. Inde Roxelium & Telgetium profecti eadē patrant: multos etiam captiuos secum ducunt; Ewerswinckelium & Warendorphium 27. eiusdem Decembris similiter vastant. Post die in

Hoes-

*Parmensis
Corboilū
Parisiensibus
infestū sum-
ma vi op-
pugnat.*

*Idem vi
expugnatiū
Nauarræus
non
minori vi
mox recu-
perat.*

*Tres eo
tempore
exercitus
Fœderato-
rum in
Francia.*

*Parmensis
ex Fran-
cia reuer-
titur plu-
rimis desi-
deratis.*

Hoefvvinckel, præter omnia quæ diximus, etiã Baptisterium fœdè conmacularunt. Inde in Abbatiam Marienfeltium venientes, non tantùm in Sacramenta & in Imagines, sed & in Monachos ipsos turpiter debacchati sunt. Hinc in Paderbornensem Episcopatum irruunt, & eadem ratione infaniunt, ne quidem Gubernatori Sparenbergio nec eius familiæ parcentes. Metrius his verbis narrat: Ante huius anni exitum Comes Obersteinius, Truchsesij nomine (erat is exauetoratus Episcopus Coloniensis) cum quodam exercitu in Westfaliam & diœcesim Monasteriensem profectus, Geseken urbem aliâque loca inuasit & diripuit. Episcopus Paderbornensis vndecim millia dalerorum Imperialium, Colonienses & Westfali octodecim millia, Monasterienses etiam bonam summam ipsi numerarunt. Sic ille.

1590
Hollandi
multa loca
Westfalia
fœdè
populatur.

Hic annus tres vidit Romanos Pontifices. Sixtus V. obiit 27. Augusti: electus Urbanus Septimus 15. Septembris, Romanus, antea dictus Ioannes Baptista Castaneus, sed ante inaugurationem diem clausit extremum, die 27. eiusdem mensis. Subrogatur Gregorius XIV. Mediolanensis, electus 5. Decembris, prius Nicolaus Sfondratus appellatus: præfuitque & hic tantùm vsque ad 15. Octobris anni sequentis, vt dicemus. Varia fuere de Sixto iudicia, quòd cum Nauarræum excommunicasset, neque deessent facultates (nam & præter alia, quæ ad annum 85. comemorauimus, etiam thesaurum quemdam immensum solemniter in castro S. Angeli sub titulo futuræ aliquando necessitatis Sacri belli, dicauerat) aurum tamen nec militem contra eum miserit; id constat, eo mortuo, siue ob hanc causam, siue quòd rigidus iustitiæ fuisset exactor, Statuam ipsi viuo honoris causa in Capitolio positam, nocte fuisse euersam. Vnde & Romani decreuerunt, numquam posthac Pontifici superstiti (nam & Pauli IV. Statuæ hæc irrogata fuit ignominia) Statuam dedicandam. Decreti tenor marmoreæ tabulæ in hanc sententiam incisus conspicitur.

„ Si quis siue priuatus, siue Magistratum gerens, de collocanda viuo Pontifici Statua mentionem facere ausit, legitimo S.P.R. decreto in perpetuum infamis, & publicorum munerum expers esto. M.D.XC.

VARIA.

Vidit hic
annus tres
Pontifices
& unum post
alium.

Statua
Sixti V.
Roma violata,
inuersa
statua
re.

Digresso ex Francia cum copiis Parmensi, ipsisque Principibus Francis Fœderatis non satis inter se conuenientibus, seu tanta mole belli fatifcentibus, Nauarræus, vt vno impetu tandem Fœderatos prosterneret, huius anni 1591. initio Vicecomitem Turinum ad Elisabetham Angliæ Reginam misit, quæ ei ducenta millia Angelottorum addixisse fertur, & Nobilitas Anglica centum millia, totidemque Londinenses mercatores. Inde Vicecomes ad Hollandos venit, tum ad Lantgrauium Hessiæ, ac demùm ad Ducem Saxonæ, promissaque; sunt Nauarræo magna subsidia, sed quæ non ante finem mensis Iulij conuenerunt. Ab altera

1591
Mittuntur
à Nauarrao
Legati
ad
Angliæ
Reginam,
& alios.

parte

parte Gregorius XIV. Romanus Pontifex Duci Mænio & Confœderatis Francis decreuit octo millia peditum, & quatuor millia equitum, quamuis missa non sint nisi septem peditum millia, & vix duo millia equitum, & præterea vix mense Augusto, vt suis locis commemorabimus. Brisaacus quoque à Confœderatis in Belgium pro subsidiis ad Parmensem missus, responsum tulit, se non posse suo milite carere, nec habere se à Rege suo mandatum: nihilominus postea iussus à Rege copias novas similiter in Germania in usum Francicæ expeditionis conscribi curauit. Sed de his postea. Interea Gratianopolis insignis vrbs Franciæ, non longè à Lugduno, per eos qui alterius quàm Catholicæ Religionis in vrbe erant, Nauarræo dedita est; numeraruntque ciues, vt in gratiam reciperentur, multa coronatorum millia. Mense quoque Februario, ductore Monpensero Nauarræus oppidum Aurancæum in Normannia obsidione cinxit, cum interea Fœderati Honfleurium occupant. Itaque Rothomagenses vicini iuncti sociis Fœderatis Ducem Monpenserium castris exuere, obsidionemque Aurancæam impedire conabantur, sed frustra. Dux enim paulò post vrbe potitus est. Paulò antè quoque Nauarræus Parisiensibus novas insidias struxerat. Collectis namque aliquot curribus armatis hominibus onustis, in superficie omnis generis commeatu tectis, ea ratione vrbs porta potiri putauit, reliquis mox aduolaturis; sed insidiæ detectæ sunt, & Nauarræi partim cæsi partim fugati sunt. Crescebat tamen iterum fames Parisiis, & Nauarræis omnia itinera obsidentibus, non nisi armata manu commeatus inferebatur. Ad hæc initio Martij Sancius Nauarræi Legatus Geneuam profectus exercitum collegerat, vt Buringenses, Thonnensem & Euianam ditiones, quas Sabaudia Dux nuper occupauerat, recuperaret. Amadæus quidem Sabaudia nothus ditiones illas suis præsidiis munierat, exercitumque cogebat, quo hosti occurreret. At hostis Geneuâ attractus maioribus machinis Buringensem munitionem oppugnauit, & deditioe cepit; inde & duas alias, sed non sine sanguine, recuperauit. Sub idem tempus Philippus Hispaniarum Rex, missa classe, Blauetum nobilem portum minoris Britannia occupauit, & incredibili opere celeriter communiuit, titulo siue Fœderis Sacri, siue etiam iuris filia suæ Isabellæ, vt quæ nomine matris, quæ soror fuit maior natu vltimi Regis Francorum Henrici Valesij, succederet, etsi non in totum Franciæ Regnum, obstante Lege Salica quæ feminas excludit, attamen in Regnum hoc Britannia minoris, quod constat sub annum 1515. Claudiam filiam vnicam Annæ Britannicæ attulisse pro dote Francisco Primo Valesio, neque liquet naturam successionis ibi mutatam. Portus hic situs est ex opposito Angliæ, vbi traiectus in Vectim, & inde in Angliam breuissimus est.

Altera parte & Fœderati Franci vndiq; auxilia conquirunt.

Variis locis iterum feruet in Fræcia bellum.

Inter alia, Parisienses iterum obsideri cœperunt.

Rex Hisp. missa classe Blauetum Britannia minoris portum occupat.

uis igitur curis hæc res Angliæ Reginam quoque implicauit, quæ con-
 festim sexcentos tum pedites tum equites in Britanniam misit, vt Hi-
 spanorum excursiones impedirent. Sed & Nauarræus Lanouum (qui
 4. Februarij ex carcere Antuerpiano redierat, commutatione duorū Præ-
 fectorum Hispanicorum qui in Zelandia aduerso casu classis Hispanicæ
 anno 1578. fuerant capti) eò cum instructissimis copiis ablegauit. Verùm
 de his pleniùs suis locis; nunc plusquam tempus est, vt quid interea apud
 Belgas actum sit commemoremus. Sanè Hollandi, etsi in res Francicas
 æquè essent intenti atque Regij, dum Catholici Calvinianum Nauar-
 ræum ibi regnare nolunt, Hollandi & Angli quàm maximè volunt; ta-
 mē nec in Belgio interea sibi isti desunt. Primùm Noritsius, Ostendē in
 Flandria Regiæ Angliæ oppignoratæ Gubernator, 15. Februarij vicinū
 propugnaculum Regium, & pagum Blanckenberg nocte inuasit. Præsi-
 diarij ad munimentum in collibus arenosis confugiebant. Vbi illuce-
 scente die, cū per tympanistam deditionem fieri Noritsius peteret,
 tympanistam sclopeto interemerunt. Quare summo furore oppugnati,
 superati, & vltra centum cæsi sunt, pauci seruati. Itidem à Præfecto Lit-
 telton Anglo & aliis argutum stratagema in Slusam intentatum, sed sine
 successu. Quidam etiam Ordinum milites eodem mense Februario ar-
 cem Carpenam prope Coloniam inuadere incassum tentabant, multos
 tamen equos & captiuos inde secum abducebant; sed quibus iterum à
 Regiis Nouesiensibus & Meursensibus præfidiariis fuerunt exuti, mul-
 tiq̄e simul cæsi. Contrà Parmensis etiam in Bredam stratagema, in
 ciuitate pecuniā quibusdam conductis, adornarat, & similiter in Loche-
 mum Geldriæ oppidum; sed vtrumque frustra fuit. At meliori succes-
 su præfidiarij Bredani arcem Turnhoutum in Campinia Brabantica
 operâ coctoris cereuisiarij 2. Aprilis inuaserunt. Etenim dum currus ce-
 reuisiarius in ponte Arcis hæret, ipse vigilem vnum ponte deijcit, alterū
 transfodit; mox Hollandi, qui in domo ruinosa vicina latent, accurrunt,
 & Arce potiuntur. Rursum 20. Aprilis nomine Truchsesij exauctorati
 Coloniensis, quidam ex Obersteinij & Verij militibus Kollenbergam
 arcem prope Vrdingam oppidulum ad Rhenum nocte occupant, quo
 Stralenum aliquando inuadere sperabant. Vicini rustici ilicò Arcem
 cingunt, & deditionem à militibus flagitant: quibus responsum, se non
 consueuisse rusticis munimenta dedere. Præbent se rusticorum ducto-
 res Dominus in Millendonck & Arnoldus Wachtendonckius, & Arcem
 obsident, cū 23. Aprilis nuntiatur Hollandos cum ingenti militum
 manu in procinctu esse, vt Arcem obsidione liberent. Quare cū nu-
 merus Regiorum militum, qui subsidio venerant, exiguus esset, receptui
 canitur. Attamen, cū postridie significatum fuit, hostem magno suo-
 rum

1591

*Missi à
 Nauarrao
 & Angla,
 quò Hisp
 a-
 nis se oppo-
 nant.*

*Hollandi
 vi Blanc-
 kenberg
 in Flan-
 dria occu-
 pant.*

*Tentata
 alia in Bel-
 gio vtrim-
 que, sed si-
 ne effectu.*

*Hollandi
 arce Turn-
 houtana
 potiuntur.*

*Kollenber-
 ga capi-
 unt, moxq̄
 iterum re-
 cuperantur.*

1591

rum detrimento Stralenum frustra tentasse, redierunt animi, & de oppugnatione serio cogitatum est. Itaque 26. eiusdem Aprilis machinæ bellicæ maiores, puluis tormentarius, aliæque huc necessaria Nouessio in castra comportata sunt, & triduo post continuis tormentorum tonitruis muri concussi, magnaque parte disturbati sunt. Territi tam inopinato casu præsidarij, de deditioe cogitare cœperunt, Dominumque Quadenum & Pastorem in Wilich, quos captiuos habebant, ad Millendonckium miserunt, ut cum illo deditioem paciscerentur. Conditiones erant hæ: Præsidarij absque ullis armis Arce exirent, & in tutum deducerentur. Ioannes Iuliacensis miles Arcis proditor Millendonckio traderetur, eiusque arbitrio tractaretur. His conditionibus Millendonckio Regij militis Præfecto Arx dedita, & Ioannes Iuliacensis tertio post die proditionis pœnas laqueo suspensus luit. Quarto Maij Hollandi arcem Westerloam inuasert, vix vlllo resistente, cum iunior Dominus de Merode in venatione esset: quæ Arx postea toti Brabantia pluribus annis, ut audimus, maxima incommoda intulit, insigni prædonum spelæo ibi constituto. Comes Mauritius & Ordines Fœderati totis quatuor mensibus elapsis, quæcumque ad maximam aliquam expeditionem erant necessaria, sibi compararant. Itaque circa 12. Maij operi se accingunt. Spargitur rumor, Mauritium Bergas diuæ Gertrudis velle obsidere, omnibusque viribus expugnare. Plus quam quadraginta maiora tormenta cum vario apparatu bellico nauibus imposita sunt. Aggeres aliquot ad Mosam Siluæducis vicini perforati, & aliquot militares copiæ Bredam missæ sūt. Ex quibus omnibus verisimilis erat suspicio, aut Siluæducis aut Gertrudenbergam obsessum iri. Siluæducenses urbem suam munierunt, & Parmensis præsidium Gertrudenbergense auxit, comitumque ad aliquot menses sufficientem inuehi curauit. Dum hæc aguntur, Mauritius summa cum celeritate classē centum circiter nauium tam minorū quam maiorum adornat, eaque Rhenum ingressus, beneficio venti breui tempore Arnhemium peruenit. Vigesimo secundo Maij profunda nocte duodecim milites Hollandi Doesburgo in habitu rusticorum & rusticarum egressi, nondum elucescente die ante propugnaculum à Regiis infessum ex opposito Zutphania in Velua constructum venerunt, in corribus suis oua, butyrum, & caseos quasi venales secum deferentes. Nondum portæ munitionis erant apertæ. Bacillis itaque suis rusticorum more innixi, dum portæ aperirentur, expectabant. Referatis portis, magnus præsidariorum Regionum numerus scaphis Isalam flumen traicit, & in urbem se recipit. Personati igitur rustici illi paucitate militum magis animati munitionem ingrediuntur, sua venum exponunt. Præsidarij accurrentes emunt, hic oua, butyrum ille, alius alia, donec tandem quidam

Hollandi arcē VVesterloam in Brabantia occupant.

Dudum incertum quod Mauritiū copias paratas ducant.

Tandem Arnhemium versus proficiscitur.

Hollandi munitionē Zutphaniensem astu recuperant.

ex Mauritanis extracto vestibus sclopeto, vnum ex Regiis sternit. Con-
 festim audito signo, qui in insidiis latebant socij, in imparatos irruunt,
 domum in qua excubiæ habebantur, occupant, excubitores omnes ca-
 piunt, & munitionem in suam potestatem redigunt, tanta celeritate, vt
 vnus tantum ex Regiis, & vnus ex hostibus desideratus sit. Occupata
 hoc stratagemate munitione Zutphaniensi, non diu cunctandum ratus
 Mauritius, collectum exercitum summa cum celeritate 24. eiusdē Maij,
 hoc est sequēti die post captam munitionem, ad Zutphaniensem ciuita-
 tem duxit. Comes Guilielmus Nassouius etiam vocatus 26. eiusdem
 cum suis copiis venit. Hoc & sequenti die 27. fossis ducendis, tormen-
 torum statione præparanda, & ponte Isulam sternendo erant occupati.
 Comes Obersteinius in primo ad urbem aduentu, cum incautiùs lustrat
 mœnia, globo traiectus, ipso momento occubuit. Oppidani erumpen-
 tes cadauer spoliarunt, & in urbem inferre voluerunt: sed accurrentes so-
 cij oppidanos repulerunt, & cadauer nacti Arnhemum sepeliēdum mi-
 serunt. Eadem nocte, quæ vigesimam septimam Maij sequitur, tormen-
 ta bellica è nauibus extrahuntur, rotis imponuntur, & opportunioribus
 locis tam breui tempore disponuntur, vt fidem penè excedat: qua in re
 classarij nautæ fidelem Mauritio præstiterunt operam. Postridie, qui
 fuit 28. Maij, circa meridiem, præparatis omnibus, magno impetu ad vr-
 bem fulminatum est, innumerique globi continuo in urbem immissi.
 Tum missus tubicen, qui urbem dedi petebat. Consternati oppidani,
 aliquod consultandi ea de re temporis spatium exigunt. Quo denegato,
 Præfectum Deckema & Seruetium miserunt, trium dierum spatium, in-
 tra quod Verdugij consensum petere possent, rogantes. Quod itidem ip-
 sis denegatum, & hora tantum ad deliberandum concessa. Vrbs erat am-
 pla & spatiosa, præsidium exiguum ad tuenda mœnia minimè sufficiens.
 Ad hæc commeatus exigua ferebatur copia, pulueris verò tormentarij
 „ salisque multò minor. Quare declinante iam ad vesperâ die paciscun-
 „ tur, vt præfidiarij cum gladiis, & quantum impedimentorum humeris
 „ efferre possent, vrbe quò vellent exirent, similiter Ecclesiastici & ciues.
 Ita curribus aliquot & equis concessis (pro quorum restitutione Lauke-
 ma cauebat) 29. Maij Dauentriam vsque deducti sunt. Tanta hæc om-
 nia celeritate gesta sunt, vt tam vrbs quàm propugnaculum citiùs occu-
 pata sint, quâ fama obsidionis ad vicinos peruenerit. Mauritius 30. Maij
 ingressus urbem, eodem penè momēto equitatum omnem Dauentriam,
 quæ Zutphaniâ duobus tantum miliaribus distat, præmisit. Peditatus
 cum omni apparatu bellico, qui copiosus erat, mox subsecutus est. Die
 vltimo Maij Mauritius in castra ad Dauentriam veniens, exercitum in
 certas turmas diuisit, singulisque suas stationes assignauit, quas circum-

1591

*Mox Mau-
ritius ipsâ
quoq; Zut-
phaniam
obsidione
cingit.*

*Incredibili
celeritate
disponit
tormenta,
& fulmi-
nat.*

*Deditur
Hollandis
Zutpha-
nia.*

*Eadem ce-
leritate &
Dauen-
triâ Mau-
ritius ag-
greditur.*

1591 ductis vallis munierunt. Deinde duobus pontibus fluuium, vno supra, altero infra urbem iunxerunt. Tandem quibus locis vrbs infirmior videbatur, tormenta bellica locarunt. Legati Neomagensium, & aliarum ciuitatum in hoc tractu, non vno, sed diuersis temporibus in aula Parmensis subsidia, tum per se, tum Principes viros flagitauerant; quòd si vrbibus non succurratur, fore breui, vt in manus hostium incidant, aut incolæ coacti se dedant, luculentissimis argumentis docuerant: sed quorum intererat Regi suas vrbes & Prouincias conseruare saluas, hi quasi lethargo oppressi, vt extremè periclitantibus rebus succurrerent, permoueri non posse videbantur. Amissa iam erat Zutphania, obsessa Dauentria, periclitabatur grauissimè iam tum ab anno superiori Neomagum; tantorum malorù querelæ per omnium orâ volitabant, & aliquid monstri in aula Principis ali haud pauci suspicabantur. At melior aliorum prudentum opinio fuit, ita belli neruum bello Francico exhauriri, vt Belgio simul tutando minùs sufficeret. Nihilominùs Parmensis 3. die Iunij lectissimas aliquot peditum equitumque cohortes ad Mosam fluuium præmittit, ipse cum reliquo exercitu, omni que apparatu bellico 10. eiusdem mensis se in iter dat; magnis itineribus, citatisque equis Traiectum ad Mosam, inde Ruremondam venit, vt Dauentriensibus succurreret, hostemque à muris fugaret. At intereà Mauritius, paratis omnibus ad oppugnationem necessariis, nono Iunij, qui dies octauus erat à Pentecoste, in ipso diei crepusculo viginti octo tormentis maximis portas & mœnia vrbis Dauentriensis sine vlla intermissione aliquot horis verberarat: deinde per tubicinem urbem sibi & Ordinibus Fœderatis dedi poposce-
rat. At Hermannus Tsherenbergius Comes vrbis Gubernator, Mauritiij consobrinus, renuntiare tubicinem iussit, se consobrinum suum salutare, faustumque diem illi optare; ciuitatem autem se in vsum Regis sui defensurum quamdiu viueret. Relato in castra hoc nuntio, absque vlla mora, tanto furore & insania, tanto fulmine ac tonitru, tot tormentorum ictibus toto illo 9. die Iunij sine vlla intermissione dehaschatum est, vt multi mirati sint machinas vi ignis non fuisse disrumpas. Machinas autem commodissimo loco disposuerant, vbi mœnia vallum obiectum aut nullum aut exiguum habebant, sed propter fluuium & portum adiacentem tuta putabantur. Prætereà tanta erat in vrbe pulueris tormentarij inopia, vt licet tormenta oppidani haberent plurima, vti tamen liberaliter iis non auderent, metuentes sibi tandem puluerem defuturum. Cuius si copiam habuissent, Hollandorum vires retardare, machinas multas disturbare, hostemque longiùs à muris arcere potuisse ferebatur. Numerati sunt eo die plusquam quatuor millia ictuum, totidemque grauissimi ponderis pilæ in urbem eiacularæ. Intereà eodem adhuc die 9. Iunij

Lethargus quidam in aula Parmensis, pro quorundam sensu.

Missi à Parmensi, qui Dauentriensibus opem ferant.

Mauritius, diu verberata Dauentria, dedi eam sibi postulat.

Negante Sherenbergio, iterum ea tormentis quatitur.

nij nauis quædam oblonga è flumine in portum subducitur, asseribusq; stratis pons conficitur, per quem in ruinas atq; adeò in urbem ipsam milites procurrent. Deinde ex singulis stationibus constituti, qui urbem oppugnarent. Prima pugna Anglis decreta est, secunda Scotis, tertia Comiti Solmensi & Bredenrodio: qui omnes iam ordine, quo res tentanda esset, in armis parati signum expectabant. Classicum canitur: Angli magno clamore furoreque primi urbem inuadunt. Oppidanorum septem signa in ipsis ruinis stabant, omnes ad pugnam paratissimi. Cùm Angli in pontem recepti essent, inuentus est pons breuior, quàm vt ex illo in ruinas perueniri posset: hîc priores vrgentibus posterioribus, plurimi Anglorum in aquam detruduntur & submerguntur: alij ex ponte in ruinas profilientes ab oppidanis hostiliter accepti & trucidati sunt. Magna hîc Anglorum cædes editur: tandem receptui canitur. Sed neq; incruenta fuit hæc oppidanis victoria. Dum enim pugnatur, Mauritianis bis sua tormenta displodunt, & in propugnantes eiaculantur. Sternitur hîc quidam Mulertius nobilis, cui globo tormentario à latere Comitis Hermanni caput aufertur: sternuntur & alij, ipse Comes Sherenbergius lapide à muro pila disiecto grauissimè in facie vulneratur, adeò vt visum penè amiserit. Ita cessatum est eo die. Postridie, qui fuit 10. Iunij, omnia denuò & ad operas disturbandas & ad urbem oppugnandam præparata sunt. Sed qui in vrbe erant, iniquissimo se loco pugnare videtes, tormentis hostilibus toti expositi, de deditioe cogitare cœperunt. Insignis toto obsidionis tempore Comitis Hermanni virtus enituit, qui si vulneratus nõ fuisset, aut numquam, aut vi urbem hostes capere oportuisset: deditioe enim mentionem non ferebat. At hoc rerum statu, cùm ipse decumberet, agrè tandem eò adductus est, vt cum aliis in deditioem consenserit. Dum itaque Mauritianis se ad nouam pugnam præparant, nuntius in castra venit, qui oppidanos cum hoste pacisci velle attulit. Magnum in castris exortum est gaudium: dantur petunturq; obsides; designantur quibuscum de deditioe agatur. Pleraque quæ petebantur admissa sunt; Milites explicatis exirent signis cum omni armatura, sonantibus tubis tympanisq;: impedimenta quoque omnia plaustris equisq; ueherent. Ita vrbs hæc 10. Iunij in potestatem Ordinum Fœderatorum dedita est. Mauritius consobrinum ex amita Sherenbergium Comitem Hermannum vulneratum, vt diximus, proprio suo curru Groningam vehendum curauit. Parmensis nuntio in itinere accepto antequam Ruremondam attigisset, exercitum in terrâ Cliuientem deducens, ad Monasterium Marienboom non procul ab vrbe Calcariensi confedit, consilia hostis speculaturus. Proximum videbatur, Mauritium Steenwijckam petiturum: at cùm intellexisset Verdugium

1598

Acies instruuntur Daucetria oppugnanda.

Magna utrimque cades; lasus quoque ipse Sherenbergius.

Paratur secunda inuasio, Sherenbergio ex vulnere decumbente.

Deditur Daucetria, cùm Parmensis nondum Ruremondam attigisset.

1591

Steenwijckam nouo milite & com meatu auxisse, centum quinquaginta nauibus exercitu suo imposito, Enchusam & Harlingam præterlegens, relictâ Steenwijckâ in Groningêsem Prouinciam suos exposuit. Ibi propugnacula aliquot, Ementillam, maiorem Auvvartam & Opflagam expugnant. Inde Delfzielam propugnaculum in ipso fluminis Groningâ per Dammam in Amisiam labentis aditu progrediuntur. Illud tormentis dedi, aut certè qui apparatus quo oppugnandi essent inspiciant, emitti postulant. Id dissidium inter præfidiarios præbuit: visoque apparatu 2. Iulij propugnaculum dediderunt, ex quibus Verdugius aliquot capite puniuit. Sed magis arcis Weddæ obsidio Mauritium remorata est; qua tamen superata, cum ipse vltra progrediens aliis firmiter muniendam seruandamque; reliquisset, Verdugius statim cum præfidiariis Schutendiepensibus & aliis eò venit, dedereque Arcem, & albis bacillis exire eos coëgit: quo facto Groningenses iterum liberum per Bourtangam accessum recuperarunt. Multum Parmensis in Hispanis ob stipendia dudum in Herentals & alibi tumultuantibus sedandis, secumque; ducendis, laborabat; sed frustra fuit. Tandem multis precibus Neomagensium fatigatus, 13. Iulij Neomagum versus mouet, collectisque omnibus scaphis & pontonibus nocte Wahalim trajicit. & in Betua, veteris Batauiæ parte (in insula inter Wahalim & Rhenum sita) castrametatur, propugnaculumque Knodsenburg è regione vrbs Neomagensis ab Hollandis superiori anno, vt diximus, constructum, postridie, qui fuit 14. Iulij, obsidere coëpit. A parte Orientali Comes Barlemontius, ab Occidentali Comes Octavius Mansfeldius, sub ipsa munitione suas habebant stationes. Equites in pago Lent à Septemtrione aduersus hostium aduentum excubabant. Comiti Bossuio, Beauresio, aliisque; Regulis & Chiliarchis cum suis legionibus sua quoque in circuitu statua erant designata. Insignis & validus erat exercitus: qui si equo loco cum hoste de summa rerum pugnare potuisset, à multis victor futurus credebatur: sed ad oppugnationem tanti propugnaculi non videbatur iustus apparatus. Cunicularij nulli, tormenta pauca, puluis exiguus, ita vt Parmensis potius ad prælium quam ad oppugnationem venisse iudicaretur. Dispositis stationibus conducti sunt Germani pedites, qui hostile propugnaculum fossa circumdarent, qua tandem obliquis ambagibus sub ipsum propugnaculi vallum militi pateret accessus. In eo opere sex aut septem diebus maximo cum Regionum detrimento defudatum est. Quò enim fodiendo magis hosti appropinquabant, eò plures sternebantur, aut vulnerabantur. Parmensis ipse quotidie castra lustrabat, operasque vrgebat. Dum huic operi instat Germani pedites, equites peditumque; legiones alię aliquot millia fascium comportant, quibus fossæ munitionis obstruerentur; & tandem machinæ

Mauritius suos in ditionem Groningensem ducit.

Inter alia obtinet arcem V Veddensem. iterumque amittit.

Parmensis Knodsenburgum è regione Neomagi obsidere parat.

Aliquot diebus magnocum Regionum damno valli dussit.

næ aliquot præter eas quas ipse Dux aduexerat ex vrbe attrahuntur, om- 1591
niâque ad vallum disturbandum præparantur. Die 22. Iulij D. Magda-

lenæ sacro manè hora quinta Dominus la Motte nouem tormentis val-
lum propugnaculi verberauit; paulò pòst sex, deinde tribus; septima ho-

ra cessatum est: ictus in vniuersum numerati sunt circiter ducenti trigin-
ta. Mirabantur multi, cur non maior ruina fieret. Exigua quidem illa vi

vallum adeò fuit conuulsum, vt Signifer Hispanus accurrens illud facile
ascèdere potuerit, quem Hiberni aliquot secuti sunt, & collato pede cum

*vallum
hostilester-
nitur, sed
arctiori
ruina quâ
opus esset.*

hoste in ipso vallo præliabantur: non tamen iustæ erant ruinæ. Octaua
circiter hora corona munitionem inuadunt, & diu velitantes infinitam

sphæricularum vim in se mutuò eiaculati sunt, sed temerè & absque vlllo
fructu, cum ruinæ sufficientes, vt diximus, non essent strata, per quas ad-

itus pateret. Postea cum receptui signum datum esset, altum in castris
fuit silentium, in vrbe verò mœror & trepidatio. Captatur aliud confi-

*Inuaditur
Knodsen-
burgum
propugna-
culum, sed
sine fructu.*

lium, vallum suadent suffodiendum, & immisso puluere euertendum: id
ciuibus persuadetur. Mauritius his intellectis, relicta Frisia exercitum in

Geldriam reduxit. Trepidabatur enim ob præsentiam Parmensis, etiam
Arnhemii & in vicinis oppidis. Timuit & suis Vigius vrbs Tiletanæ

Præfectus: portam oppidi qua iter est Nouiomagum obstruxerat, agge-
rem antiquum resciderat, nouumque, vt hosti præcluderet iter, excitaue-

rat. Mauritius cum Arnhemum venisset, ponte fluuium iunxit, inten-
tus, si hostis exercitum ex improviso carpere posset. Itaque 24. Iulij ali-

quot equitum peditumque turmas in insidiis non procul à Rheno po-
suit, & duas turmas equitum in penitiorum Batauiam præmisit, quæ ho-

*Adest
Mauritius
cum exer-
citu Arn-
hemi.*

stem prouocarent. Quas cum conspexissent ducenti circiter equites Re-
gij, inter quos Prætoria cohors Parmensis, in eas feruntur. Pugnatur co-

minus, capiuntur quadraginta circiter Mauritanii, fugiunt reliqui: Regij
in illo feruore vehementiores, illos insequuntur, donec iuxta ponticulum

erumpunt ex insidiis Mauritanii, deinde & alij qui in circuitu erant, &
Regios tam à tergo quàm à fronte circumuenientes, plures cædunt, cete-

ros, elapsis quibusdam, viuos capiunt. Captus est Rigallius Prætoriæ
ductor, item Marchionis Guasti frater, illius Vicarius, & alij quidam No-

biles, gregarijque equites plures. Cæsorum captorumque numerus apud
Regios censebatur centum circiter & quinquaginta, alij referunt septem

*Mauritia-
ni equites,
plures Re-
gios cædunt,
alios ca-
piunt.*

fuisse equitum turmas, & ex his quatuor insignia Arnhemum, & ducen-
tos captiuos, exceptis occisis, fuisse in triumphum ductos. Captabat Parm-

ensis occasionem se de hoste vindicandi, & ea nocte cum parte exerci-
tus in interiora Batauiæ ingressus, hostem vbique quærebat. Sed ille se

suis castris continuit. His omnibus malis accessit, quòd quotidianæ cõ-
tinuèque pluiæ Batauicam terram profus glebosam ad gerendum bel-

1591

*Calo plu-
sio Par-
menſis de
expugna-
tione pro-
pugnaculi
deſperat.*

*Itaq; ſuos
intutum
trās VVa-
halim re-
ducit.*

*Fruſtrā
agitur de
augendo
Neomagi
praſidio.*

*Interim
Verdugius
cum exer-
citu in vi-
cino haret;
Parmenſis
Spadam
reuertitur.*

*Hollandi
celerrimè
in Flan-
driam na-
vigant,
Hulſtum
oppugna-
turi.*

lum redderent inutilem, flumenque vtrimque in immensum creſceret, ita vt operæ omnes aquis inundarentur. Altero igitur die 25. Iulij D. Iacobo ſacro Parmenſis de expugnatione propugnaculi deſperans, & maior incommodum metuens, ſuos conuaſare, & obſidionem ſoluere præcepit. Maiora tormenta præmiſit, ipſe cum exercitu toto penè biduo adhuc in Batauia manſit, hoſtem expectans, ſi fortè ad manum venire au-deret. Tandem equites primò, deinde pedites eo ordine (quod potiſſimum in hac expeditione laudatur) flumen traduxit, vt nullus è ſuis deſideratus ſit, ita affirmantibus multis teſtibus oculatis; vt mirum ſit Metrium auſum ſcribere, magno ſuo damno, inſtantibus Mauritanis, Parmenſem euafiſſe, duobus tormentis relictis, & pontonibus aliisq; ſcap-phis ſubmerſis. Parmenſis ſuis Wahalim traductis in urbem venit. Magnus erat Principum & fortiſſimorum Præfectorum in vrbe numerus; conſilia quotidie conferebantur, nihil tamè ſtatutum fuit, quod magno-
pere ad vrbis conſeruationem faceret, niſi quòd tribus præſidiariorum ſignis decreta ſunt aliquot coronatorum millia, vnde quinque menſibus ſtipendia, & quinto quoque die panes quinque librarum coctos acciperent. De augendo autem præſidio diu multumque diſputatum eſt. Ceterum non placuit ea res quibuſdam ciuibus, qui aut ipſi res nouas affectabant, aut ab aliis erant ſubornati. Sunt nihilominus qui aſſerunt, Senatum tandem à Parmenſi vnā equitum turmam adhuc petiſſe, ſed Parmenſem reſpondiſſe, ſe totum exercitum ſuum in procinctu relicturum, neque afflictis afflictionem velle addere. Vt ut eſt, hoc modo com-
poſitis rebus, 4. Auguſti ſub veſperam omnibus Principibus & belli Præfectis præcipitur ea nocte ſe ad iter parent: Ducem enim ſummo manè diſcedere decreuiſſe. Poſtridie vix dum orto Sole Parmenſis cum octingentis circiter equitibus, omniq; comitatu aulico Neomago diſcedit, Verdugio Imperatore totius exercitus, qui in Geldria relinquebatur, & iuxta Craneburgum caſtra metabatur, creato: qui paucis poſt horis ex vrbe in caſtra quoque proſectus eſt. Parmenſis, quia aduerſa valetudine conflictabatur, ad fontes iterum Spadanos proſectus eſt, atram bilem (vt multi ludibundi iactabant) ex ſimultate cum Hiſpanis poſt infelicè expeditionem Anglicanam anni 1587. contractam ſeu concitatam purgaturus. Verdugius autem paulò poſt Craneburgum caſtra mouens, ad pagum Wees haud procul Goch ac Moſa conſedit. Hollandi interim inſtructa claſſe Neomagum nauigant, ac ex propugnaculo Knodſenburgico, aliisq; rationibus urbem vexare pergunt. Sed quoniam Verdugius indies Nouiomagum veniebat, aut belli peritum mittebat, tantisper obſidionem ſuspendentes, claſſe eadem benè inſtructa, nemine hoc expectante, in Flandriam nauigant, oppidumque Hulſtum obſident. Fama poſtea

postea fuit, Mauritium iam antea conuenisse cum ciuibus rerum nouarum studiosis, ac aliquot præfidiariis Germanis, præsertim Præfetti Legato, de tradendo oppido. Profectus enim Bruxellam Præfectus suorum sollicitabat stipendia, quæ à multis eis mensibus debebantur, ideoq; alieniores à Regia militia videbantur. Ne autem proditio detegeretur, oppugnari voluerint, deditioem tempore facturi. Fit ita. Tormentis oppugnatur vallum murusq; fit apparatus oppugnationis. Tum qui intus erant, clamare ac murmurare, non se posse trium cohortium præfidio oppidum defendere, negligi se sperniq; à Parmensi Bruxellæ aut Spadæ desidente; honestam igitur faciendâ deditioem. Fideles ac probi sine sociorum auxilio se hosti impares scientes, vel inuiti consensere, ac hosti oppidum, cum armis, vexillis, impedimentisq; exeuntes, die 20. Septembris deditere. Ciuibus sex millia florenorum imperata; biennio liberum Catholicæ Religionis exercitium promissum, sed non seruatum. Inde peditum quinque, equitum turmas duas recipere sunt iussi, & totidem in erectis mox à se circum oppidum munitionibus, tum suis tum vicinorum pagorum sumptibus alere. Mondragonius archiepiscopus Antuerpianæ Præfectus, Hollandorum aduentu intellecto, pecuniaria auxilia ditionis Wafanæ Hulsti amissione perdi sciens, in vnum coactis quatuor peditum millibus cum mille equitibus, ac mille Hispanis peditibus, alioqui ob non soluta stipendia seditiosè agentibus, in Flandriam profectus, Hulstum se si non seruaturum, saltem recuperaturum, aut Hollandis cladem illaturum sperat. Sed utroque est frustratus. Hollandi enim oppido & propugnaculis locis aquosis egregiè munitis, ac de rebus necessariis prouisis, vela Hollandiam versus dederant. Inter hos motus Neomagam è Knodsenburgico propugnaculo nihilominus tundebarur, simulq; naues aliquot armatæ vrbi erant infestæ, donec à ciuibus nouarum rerum cupidis admoniti Hollandi, tempus iam esse tentandæ terræ vrbis, (paruas enim esse vires Verdugij, & ciues ærumnis fatigatos non satis inter se conuenire) reducta classe iterum eò nauigant. Conspecta est classis à Neomagensibus 14. Octobris hora circiter prima pomeridiana, auctaque ad vesperam vsque, donec tota esset appulsa. Postridie ponte Wahalim paulò infra vrbein iungere cœperunt. At oppidani, attracto in turrim S. Huberti maiori tormento, quosdam in ponte vulnerarunt. Quare dissolutus pons, paulò inferiùs extra teli iactum denuò compactus est ea celeritate, vt iam 16. Octobris die absolutus totum exercitum transmitteret; qui quasi corona vrbein cingens, totum agrum suburbanum impleuit, atque vbi castra figenda essent explorare se finxit, reuera autem vires tantum suas seu numerum ostentauit, vt terrorem oppidanis incuteret, seditionemque in vrbe concitaret. Sed cum summa adhuc esset in vrbe

Oppugnatur Hulstium, moxq; deditur, non sine suspensione proditionis.

Mondragonius serò Hulstio auxiliari parat.

Neomagus totis viribus iam Hollandi oppugnandum censent.

Copia Hollandica Wahalim transmittunt.

1591

tranquillitas, & præfidiarij erumpentes quosdam caperent, quosdam trucidarent, fortissimèque pugnarent, sub vesperam in Betuam seu Bataviam insulam vicinam reuersi sunt, paucis exceptis, qui pontem custodiebant. Trepidabant nihilominus oppidani, interque spem & metum hærebant: diuersos enim nuntios ad Verdugium mittebat Senatus, at nemo adferebat solatium; sed & exiguus idcirco in vrbe fiebat ad resistendum apparatus. Die 17. eiusdem Octobris totus iterum Hollandorum exercitus, cum nouis litteris (vt quidam volunt) statum vrbis didicisset, Wahalim traiecit, & in editissimo colle, qui veteri cœmeterio ex opposito est, castra locauit, eaque postridie circumducto vallo muniuit. Tunc qua parte hostis urbem oppugnare pararet, visum est. Obstructa igitur porta, qua in Oyensem agrum itur, vetus cœmeterium, eaque pars vrbis quæ intra Wahalim & castrum interiacet, muniti cœpta est. Nouo insuper vallo congesto, eadem pars à reliqua ciuitate separata; vt si hostis eam cepisset, nouum quo repelleretur obicem inueniret. Laboratum est à viris & feminis, à pueris & senibus toto biduo strenuè, nec vllæ auditæ sunt querelæ, tantummodò vt ciuitas Regi & Religioni Catholicæ salua permaneret. Erant tamen in vrbe, sed pauci, quibus displicebat hæc tanta ciuium concordia. Præfidiarij interim excurrentes & velitantes palantem hostem excipiunt, hunc capiunt, illum sternunt, istius equum in urbem introducunt. Sed tunc demum oppidani suo malo didicerunt, quàm necessarium ipsis fuisset aliquot equitum præfidiū. Die 18. qui erat S. Lucæ facer, sub noctem (vti & pridie) ignis visus est in turri Grauiensi, quod spectaculum multis fidem faciebat subsidium adesse, sed nihil est subsecutum. Hostis interea vrbi cœpit appropinquare, primò ad emissarium Oyense, inde iuxta collem in quo homines scelesti plecti solent. Postridie, qui fuit 19. Octobris, in ipso diei crepusculo ad arma conelamatum est: hostis enim ad mœnia vsque procurrens urbem inuadere velle putabatur. Ciues confestim præfidiarijque omnes in armis erant. Visæ sunt in Oyensi agro gerræ quàm plurimæ, quibus tormenta interponerentur. Vnde colligebatur, hostem eam muri partem, quæ est inter portam & turrim Lappensem, deijcere proposuisse. Nam & in vltiori Wahalis ripa quatuordecim tormenta disposuerant, quæ his quasi responderent. Præterea & in colle prædicto, vbi rei pœnam luunt, aliquot signa peditum munitioem excitabant. At hostis eo manè nihil amplius tentauit; quare ciues & præfidiarij ad opera munitioem reuersi sunt. Interim circa nonam horam quidam ciues inquietiores tumultum in foro excitarunt, his deditionem facere volentibus, aliis nolentibus; ventumque ad arma fuisset, nisi prudentiores ac præfidiarij impediissēt. Hora deinde secunda pomeridiana tubicen à Mauritio missus, sub urbem

Castra, circumducto vallo. Eto vallo, munitur.

Strenuè ciues (maximè primo biduo) ad resistendum se comparant.

Hostis procurrit quasi inuasurus, sed sponte iterum cedit.

Tumulantur inter se ciues.

bem venit, deditioem postulans. Consules audita eius postulatione, respondēt se ciues conuocaturos, eorūmq; sententias audituros; postri- die itaq; hōra decima reuerteretur. Abiit, & statim reuersus tubicē dicit, Mauritium petere vt citò deliberent, locum adhuc esse veniæ, qui facilè possit intercludi. Dimissus iterū est tubicen cum priori responso. Tandem postridie, qui fuit 20. Octobris, & Dominicus dies, manè hora octaua Senatus, Tribuni plebis, Magistri Tribuum & officiorum, Cen- turionesq; conuenerunt: sententiæ de vrbe deditioe rogantur. Præ- ualent vota eorum qui deditioem suadent: concipiuntur conditiones Mauritio proponendæ: Senatus continuatio, Religionis vtriusque exer- citium, tolerabile tantū præsidium, & nonnullæ aliæ. Hora decima redit tubicen; respondetur, vt decretum erat. Mittuntur obsides ex cas- tris Reifortius, Meinersvichius, & quidam Anglus; ex vrbe ad castra Bronckhorstius, Gelein Signifer, & Vicarius Snater. Ceterū vel quia hi obsides non placebant, vel quòd auctoritatem tractandi non habebant, in vrbem remissi sunt, & qui ex castris in vrbe erant iterū postulati. Postridie igitur 21. eiusdem Octobris alij missi, quorum primarius erat Consul Flemingius cum plenaria paciscendi potestate. Paucis horis ne- gotium peractum est. Pleraque enim quæ postulabantur concessa sunt, excepto Catholicæ Religionis exercitio, bonorum Ecclesiasticorum dis- positione, & præfidiariorum numero, quæ relinqui volebat Mauritius Ordinum arbitrio. Hoc modo ciuitas suo Regi tam fidelis, tot tantaque tot annis perpeffa, à Regiis, vt vidimus, neglecta (nam Parmensis adhuc Bruxellis erat, nec ante Decembrem in Franciam cum copiis profectus est) in potestatem hostium venit. Sequenti die, qui fuit 22. eiusdem men- sis, Snaterus, Geleinius & Werdenus cum suis tribus signis Grauiam de- ducti sunt, receptaque sunt in eorum locum sex peditum signa, & paulò post duæ equitum cohortes: vrbi Præfectus datus Philippus Nassouius, cui Vicarius erat Dorpius. Confestim templa omnia spoliata & profana- ta sunt, totaque Reip. facies mutata. Diximus quantæ copię in bellum Francicum hinc à Protestantibus Germanis, Anglis, Hollandis pro Na- uarræo, inde à Pontifice Romano & Hispaniarum Rege pro Fœderatis pararentur. Europa vniversa videbatur sanguinariis præliis de re Chri- stiana, de iure inquam Christianissimi Regni, decertatura. Iam tum 16. Aprilis Nauarræus post diutinam obsidionem, oppugnationesq; cōtinuas Carnutum, vulgò *Chartres*, deditioe acceperat, Louirium quo- que 5. Iunij opera cuiusdam proditoris interceperat: Angli similiter per eosdem dies Guigaurium & Grilonium, illud vi, hoc astu. Nauarræus deinde mense Iulio Edictum promulgarat, contestans se optare, Conci- lium legitimū conuocetur; doceri se velle, si error demonstretur; inte-

1591

*Rogatis
sententiis
præualent
qui deditio-
em sua-
debant.*

*Missi
vtriusque
qui de de-
ditiōe
agant, &
transactū.*

*Mox tem-
pla omnia
spoliata.*

*Interea in
Francia
Nauar-
æus plura
oppida oc-
cupat.*

in:

1591 rim sibi decretum in Catholica Romana Religione nihil mutare, aut ut “ ab alio mutetur admittere, sed professoribus eius Religionis omnia sua “ priuilegia conseruare uelle, multaq; eiusmodi; cùm paulò pòst die 1. Au- “

Idem Bullam Pontificiam publicè per carnificem lacerari & comburi iubet.

gusti in Parlamento Turonensi ante Palatium Monitorium Bullæ Gregorij XIV. quo recens iterum excōmunicatus erat, publicè per carnificē lacerari & igne comburi iussit, scripto addito quo dictum Papam Gregorium uocat schismaticum, hereticum, perturbatoremq; Ecclesiæ, aliæque adiicit eiusdem genij. Interim non oblitus rei bellicæ, cùm fama esset Parmensem cum exercitu in Franciam reuersurum (sine enim Iulij ad hoc à Rege Hispaniæ mandatum accepit) metuens eum iterum Nouiodunum in Picardia iter instituturū, habito cum suis consilio, urbem hanc

Obsides Nauarræus Nouiodunum.

quindecim millium exercitu circumdedit, arctaque obsidione, & quatuordecim maioribus tormentis cinxit. Initio militari more deditioem postulauit, & tolerabiles conditiones ciuibus obtulit, ne ciuitatem nitidissimam, culteque structam destruere cogeretur. Oppidani ne quidem responso dignati, aliquot machinas in exercitum eiaculari sunt. Quod cùm Nauarræus ægerrimè ferret, confestim per cunicularios mœnia suffodere, suppositoque puluere & igne subuertere conatus est. Suffossis fundamentis muri ex improviso corruerunt, & fossores oppresserūt. Nauarræus nihilominus in obsidione perseuerauit, & omnibus quibus potuit viribus urbem oppugnauit. Mænius intereà & Tauannes cum aliquanto exercitu Rothomago Nouiodunum contēdentes obsellis opem ferre uoluerunt, sed viribus impares ad sua redierunt. Qua re oppidanorum animi consternati sunt, deditioem tamen facere noluerunt, & ingentes strages in Nauarræi castris, suis machinis ediderunt. Urget expugnationem Nauarræus, & quarta tādē oppugnatione die 6. Augusti urbem vi occupauit, omnesque in armis inuentos trucidauit, ceteris graue

Quarta oppugnatione urbe potitus, omnes in armis inuentos trucidat.

lytrum imperauit, suis præsiidiis urbem muniuit, & reliquum exercitum in Pictones remisit. Sub idē tempus die Augusti 11. in Germania pro Nauarræo recensita sex equitum, octo peditum millia, cunicularij mille ducenti, tormenta campestria duodecim, maiora quatuor; Rhenum traiecerunt, sub Tureinio, Anholtio, & alijs, tribus mensibus in Francia militaturi. Accesserunt postea mense Septembri Frentius, Templius, & alij cum quatuor adhuc millium exercitu; cùm altera parte Fœderati valdè

Pro utraq; parte coeuit in Francia ingentia auxilia.

recreati sunt aduentu Inuillæ filij Guisij, qui 15. Augusti carcere Turonensi, (ubi duos & semis annos à cede patris seruatus fuerat) per fenestrâ fune demissus Biturigum euaserat. Pontificij quoque pedites equitesque (de quorum numero initio huius anni diximus) ex Burgundia in Lotharingiam uenerant, expectantes dum Parmensis simul suas copias educret. Intereà Dominus de Vilers Gubernator portus Rothomagensis, quē

Gratiæ

Gratiæ vocant, cum auxilio Rothomagensium inter Diepam & prædictum portum mille ducentos Anglos Nauarræi auxiliares prostravit: variâq; minora prælia variis locis, nunc his nunc illis victoribus, cõtingerunt. Tandem mense Octobri, postquam Anhaltius cum suis Germanis in Franciam venisset, Nauarræus Rothomagû arctissima obsidione cinxit. Catholicorum vires debiliores erant, quàm vt cum tam numerofo hoste auderent cõgredi. Itali quidem, quos Pontifex miserat in Burgundiam, atque ad eò in Lotharingiam, vt diximus, venerant; sed vltteriùs progredi noluerunt, nisi priùs Parmensis cum suis copiis esset in procinctu. Tota hac æstate diu multùmque egerat Cæsarea Maiestas, sicut & aliquoties annis superioribus, si qua ratione saltem inter Regem Hispaniæ & Hollandos coire pax possit. Reliquerat Rex totum negotium arbitrio Cæsaris; significarat ille hoc Hollandis: illi responderunt, Regem non quærere nisi fictam pacem, eumque vbi commodum visum fuerit, non obstante sponsione Cæsarea, pacem violaturum; tum etiam se iam domi pacem habere, posse Regem quoque habere, si ab eis vexandis desistat; se Regi nulla ratione fidere. Cæsar nihilominus Legatos mittit; qui postquam 17. Octobris Coloniam venissent, statim ad Ordines Hollandiæ nuntium miserunt, publicam ab illis fidem petentes. At illi existimantes, vt diximus, satis se pacis habere, eorum petitionem neglexerunt. Venerant enim in Hagam-Comitis Legati Regine Angliæ & Nauarræi, quos tam splendidè tantisque conuiujs exceperunt, vt de Legatis Cæsaris non cogitarent. Legati igitur isti, non diutiùs expectata fide publica Holladorum, die 3. Decembris Bruxellas venerunt, vbi summo cum honore excepti sunt. Nam & inter alia præcipui Principes, Reguli, & Nobiles, qui ibi erant, dimidio ab vrbe miliari obuiam illis processerunt, assignataque sunt singulis pro sua dignitate hospitia, omniaque necessaria administrata. Paulò antè 26. Nouembris Parmensis Valencenas in Hannoniam profectus erat, & exercitum quem in Franciam ducturus erat, recensuerat. Verùm mox cum Legatos Cæsares Bruxellam appulisse intellexit, vt de pacis negotio secum conferant, celerissimis equis illuc reuersus, bis in Concilio Statuum eorum propositiones audiuit. Postea Comitem Salatinum ab Isenberg, & Baronem Berensteinium seorsum admissos iterùm audiuit, & quæ Hollandis proponenda viderentur suggestit. Sed Legati ab Hollandis ante Aprilem anni sequentis auditi non sunt, & nec tunc melius quàm antea responsum tulerunt. Parmensis his peractis, Petro Ernesto Comiti Mansfeltio (vti & superiori anno fecerat) administrationem Belgij demadavit; ipse ad exercitum, qui tribus equitum & quinque circiter millibus peditum constabat, (pedites tamen paulò post vsque quindecim millia creuerunt) reuersus, die 13. Decembris

Nauarræus Rothomagus obsidet.

Inciuite responsum Hollandorum, Legatus Cæsaris datum.

Interim splendide Legatos Nauarræi & Regine Angliæ excipiunt.

Conferunt Legati Cæsaris cum Parmensi.

Parmensis secundo in Franciam cum exercitu mouet.

1592

*Feliciter
cum hoste
velitatur,
Arcemq;
quamdam
capit.*

*Interea &
ipsi Rotho-
magenfes
fortiter
erumpunt.*

*Fœderati
Francien-
fes, non-
dum uni-
uersam
belli aleam
pericitan-
dam.*

*Parmensis,
relictâ
Diepâ, ad
Castellum-
nouum du-
cit.*

*Castra ca-
stris oppo-
nit.*

quitur; multi trucidati sunt, & Mareschallus Lauerdinius tam grauitè vulneratus, vt postridie è vita excefferit. Accedebat iam ad Parmensis exercitum Mænius cum aliis Confœderatis Principibus, vt iunctis viribus hostem quocumq; loco aggredierentur. Itaque 1. Februarij Parmensis cum agmine suo iuxta Fornezum arcem ab hostibus occupatam dum oppugnare parat, deditioe capit. Inde cùm iam paucis à Rothomago miliaribus abesset, milites aliquot clàm in urbem mittit, qui præsidia, quæ in vrbe & Arce erant, supplerent. Ipse 27. eiusdem Februarij Bommeruallio mouens, Brondeamcourtium venit, quod sex circiter leucis Rothomago distat. Decretum illi erat, circa gallicinium, postquam exercitus nonnihil esset refocillatus, instituto itinere pergere, & hosti in castris ad urbem se ostentare, si fortè illum elicere & æquo cum illo posset loco decertare, cùm interea ab vrbe Rothomagensis Gubernatore Violaio nuntiatur, se pridie, hoc est die 26. Februarij, cum duobus millibus militum in hostilium castrorum partem erupisse, & amplius quingentos trucidasse, nullum enim tunc in ea parte equitatum fuisse, quem Nauarræus, qui duabus hinc leucis aberat, secum abduxerat. Addebat nuntius vir nobilis, Nauarræum quoque inopia pulueris tormentarij laborare. Quæ cùm Parmensis intellexisset, Concilio coactò, quid agendum sit, deliberat. Mænius aliiq; Principes Gallici censent, non esse necessarium in discrimen & periculum se præcipitare. Rothomagensibus namque nihil adhuc deesse, & hostem magnopere debilitatum. Parmensis itaque castra sua non longè à castris Nauarræi habebat, & quotidianis velitationibus se mutuò exagitabant, ita vt vtrimque multi desiderarentur. Tandem vt militem paululùm refocillaret Parmensis, suos Bologniam versus abduxit. Nauarræus Diepam profectus, quæ in vrbe erant necessaria procurauit. Fama namque erat Parmensem Diepæ obsidionem minitari. Sed Parmensis 3. Martij ad oppidum Ruë duxit, illud obsedit, & dispositis tormentis muros verberare cœpit, nec tamen in obsidione perstitit. Intelligens enim sub medium Aprilis Nauarræum Nobilitatem omnem, vt se nonnihil domi reficeret, à se dimisisse, hac occasione celeriter Castellum-nouum exercitum duxit, vt Rothomagensibus subueniret. Quo intellecto Nauarræus contractis vndique copiis 25. Aprilis, (quò propior castris hostium esset) ad locum vulgò *Fontaine de Burch* dictum venit. Habebat Nauarræus in exercitu circiter octo millia equitum & sedecim millia peditum, præter copias Monpenserijs & Mareschalli d'Anjou. Parmensis & Fœderatorum exercitus septemdecim circiter millibus tum equitibus tum peditibus eo loco constabat; castra ipsa quinque leucis inter se erant distita. Submiserat Parmensis aliquoties militem & commeatum Rothomagensibus, sed non ea quan-
titate

titate quæ vrbi tam populosæ & diuturna obsidione haustæ posset sufficere: videbatur autem potius per fluuium nauigiis commeatus inferendus; sed impediēbat munitissimum oppidum Caudebeca, Portum Gratix & Rothomagum inter. Hoc itaque oppidum Parmensis obsidet, moxque maxima contentione oppugnans, antequam Nauarræus succurreret, 28. Aprilis deditione accipit. Inde per hos dies continuis velitationibus Nauarræum detinuit, atque interea octoginta naues omnigenere commeatus & annonæ onustas, quantum dimidio anno sufficeret, è Portu Gratix (vulgò *Haure de Grace*) aduerso licet fluuiio in portum Rothomagensē feliciter intulit, ipseque in urbem venit, summo gaudio & honore exceptus. Sed mox in castra regressus, quotidie rursus velitabatur vbique ipse præsens, licet inter collum & humeros vulneratus esset, nunc huc nunc illuc fortuna inclinante. Classis quoque Hollandica duabus inter Caudebecam & Portum Gratix leucis in anchoris stabat, sæpè cum Fœderatorum classe dimicans. Parmensis Rothomogiam de omnibus, vt diximus, adhuc in dimidium annum prouiso, cernens quòd istis in partibus propter pabuli equorum penuriam nihil amplius commodi præstare posset, apparatus bellicum Caudebecâ Rothomagum transportari iussit. Deinde peditatum, equitatumque omnem & aliquot machinas per naualem pontem in Sequana stratum præmisit. Ipse relicto Rothomagi Mænio cum mille Heluetiis, mille Gallis, & aliquot equitum turmis, 13. die Maij subsecutus est, & per Carnutes Lutetiam versus agmina duxit, sicque sub finem eiusdem mensis in Belgium rediit. Res quidem Gallicæ adhuc ferè eodem manebant statu, diuersis locis in Prouincia, Britannia, & Nortmannia nunc his nunc illis vincētibus: atque adeò mox post discessum Parmensis 15. Maij Nauarræus Caudebecam recepit. Sed Parmensis reditus in Belgium plusquam erat necessarius, quamuis illic non eo successu, quo in Francia, rem gesserit. Hollandi quidem atque Regij in Belgio æquè in exitum belli Francici intenti nullam hæctenus expeditionem alicuius momenti inuicem mouerant: at nunc cernentes Hollandi, res in Francia adhuc trahi, 28. die Maij (id quod etiam anno superiori meditati fuerant) exercitu ingenti nauibus aduecto Steenwicam Transisulaniæ oppidum obsidere incipiunt. Erat in oppido præsidium sedecim signorum lectissimorum ex variis legionibus. Horum Centuriones, & imprimis oppidi Gubernator Cocquellius, cum viderent arcta obsidione se pressum iri, milites cōuocant, propositoque sacramento inuicem iurant, potius pugnando se morituros quàm urbem dedituros. Hostis primo die castra metatus est in Hauelt: postridie vniuersas copias suas ea parte, quâ Ommam itur, ostētauit. Erant pedites numero circiter quatuor millia quingenti, sub quinqu-

Parmensis, inspectante Nauarræo, Rothomagum commeatum inuulit.

Relicto Rothomagi Mænio, Parmensis Parisos pergit. Reuertitur in Belgiū: hinc varia in Francia belli alea.

Hollandi Steenwicam in Transisulania obsidere parāt.

Dispositio castrorum.

1592 quaginta signis distributi. Tertio die vicinum emissarium occuparunt, & equitatus in proximum pagum Giethornium se recepit, ibidemq; castra sua posuit; erant autem turmæ duodecim, oppidanis inter hæc sæpè erumpentibus, & multos sternentibus, aliquos etiam captiuos in urbem trahentibus. Quarto obsidionis die aliquot signa peditum, viam, qua itur in siluas, præoccuparunt, & sequenti die, qui fuit 1. Iunij, portæ S. Spiritus & Orientali cœperunt appropinquare, casq; post die continua fossa, gerris munita, iunxerunt. Tandem die 3. eiusdem Iunij viginti quatuor machinas bellicas attraxerunt, quibus muros disturbarent. Sed nec sibi defuerunt oppidani. Die 4. eiusdem mensis magno agmine erumpentes magnas strages ediderunt, multos Anglos, multosque ex Olthouij militibus trucidarunt, quinque quoque captiuos abduxerunt, quorum vnum Anglum paulò post laqueo strangulatum è mœnibus suspende-
Oppidani erumpentes magnas strages edunt.

runt. Deinde tria maiora tormenta in turri locarunt, & ex iis lapides ferreasq; catenas in hostium castra eiaculari, multos strauerunt, plures vulnerarunt. Sexto Iunij omnibus iam præparatis summo diluculo cœpit Mauritius muros verberare, tãto impetu, vt tonitrua ad sex milliaria audirentur, numeratãque sunt eo die plusquam septem millia ictuum; & tamè postquam tanta vi vrbs pulsata esset, oppidani vim hostium ridentes, scopis mœnia velut à puluere hostili in aduersa castra verrunt, multãque conuitia factis adiiciunt. Rursum itaque Mauritius die 13. eiusdem Iunij, vt priùs, urbem machinis pulsat, sed nec tunc sufficientem oppugnationi ruinam facere potuerunt. Vt tamen oppidanos terrerent, acies quoque instruunt, quasi mox impressionem facturi, sed tãdem singuli in suas stationes reuersi sunt. Decimosexto Iunij Comes Ludouicus Tsherenbergius, nondum viginti annos natus, imprudentiùs ruinas vr-
Obsessi ridentes hostem, tonitrua bellica scopis in aduersa castra verrunt.

bis spectans sclopetii ictu perit, magno Gubernatoris Cocquellij dolore. Decimosextimo Iunij noctu hora vndecima præsidiarij Steenwicenses numero circiter quingenti interulis albis super vestimèta induti iterum erumpentes, hastis, securibus, xiphomacheris, aliisque gladiis & pugionibus armati, hostis vallum superant, & incredibilem stragem faciunt, circiter ducentos occidunt, multos capiunt, plures vulnerant. Inter cæsos fuit Olthouius, eius Vicarius, & Præfecti illius signi omnes, & plusquam quinquaginta milites gregarij: ex aliis item signis Centuriones & Præfecti non pauci desiderati; ex oppidanis, quod equidem sciam, nullus, licet exemplar Levvardiæ impressum etiam aliquos ex iis desideratos esse innuere videatur. Mauritius sollicitus quomodo hac vrbe potiretur, ne cum ignominia obsidionem soluere deberet, nouum inuentum à 22. Iunij vsque 26. fabricauerat, hocque die 27. produxit; turrim scilicet ligneam altissimam, ita vt ex ea in omnem vrbs partem prospic-
*Noctu erumpentes albis superinduti amplius 200. ster-
 num.*

ctus

Etusset. Hanc tribus contignationibus distinxerat, & in singulis centum circiter pedites sclopetarios disposuit, ne quis oppidanorum interdium in publicum prodire auderet. Sed mox Cocquellius in ruinis dirutę domus collocavit duo mediocria aenea tormenta, exiguo aggere ante domum celeriter erecto, fufisq; ex plumbo ac stanno simul mixtis globis, iisq; catenulis simul connexis, eo euentu in turrim Babylonicam eiacularatus est, vt statim eam retroagi cerneret, ac postridie iterum in eam contortis similibus globis penę inutilem reddiderit. Ad hæc circa crepusculum vespertinum oppidani plaustrum pice oblitum ad Hollandorum propellunt pontem, in quo igne correptum, ac horribilem in modum ardens maiorem pontis partem secum consumpsit. Die 29. eiusdem Iunij Cocquellius, rogantibus præcipuis quibusdam ciuibus, sed maximè vt negotium traheret, (nam subsidia expectabat) per tympanistam litteras

» ad Mauritium mittit, paucissimis lineis hæc continentes: Comitum
 » Mauritium diuersis temporibus missis ad se litteris obtulisse, daturum se
 » præfidiariis ac ciuibus æquissimas honestissimasq; condiciones, si op-
 » pido excessissent, sed numquam eas expressisse. Cupere igitur se scire que-
 » nam illæ essent futuræ, dignę quæ admitterentur aut reicerentur. Respon-
 det Mauritius: Contentum se, vt de compositione agatur, talesq; se præscripturum deditiois leges, quas cum ratione reijcere non deberet. Tres ad se cohortium Præfectos mitteret, in eorum se locum totidem eiusdem conditionis in oppidum transmiffurum. Conditio à Cocquellio ea de causa admittitur, nõ solùm vt condiciones sciat, sed vt his accelerandi daretur tempus, quos in auxilium, Verdugio mittente, expectabat. Igitur pridie Kal. Iulij, seu 30. Iunij mittuntur vtrimque obsides. Petebat Mauritius, Cocquellius cum præfidio, traiecto Rheno, ditione discederet: ceteras condiciones ciuium ipsorum & præfidiariorum arbitrio permittebat. Sed Cocquellio Rhenum transire nolente, re infecta singuli ad suos reuertuntur. Interea quatuor milites ad Verdugium pro auxilio missi eodem die redeunt, nuntiant ducentos auxiliares pedites duarum horarum itinere Steenvicæ propinquos adesse. Ex his centum & decem, ductore Tuvvickelio, singuli faccum puluere bellico plenum ferentes, in proximas Hollandorum stationes impetum facientes, vi in oppidum peruenerunt; nonaginta reliqui cum Sub-præfecto Hispano timore correpti subsistentes, partim cæsi, capti, aut inermes ad Verdugium Couordiam sunt reuerfi. Tandem die 2. Iulij Hollandi cuniculis portæ Orientalis propugnaculi ac molis sancti Spiritus incensis, summis viribus tribus locis oppidum inuadunt, & maximè ad portam S. Spiritus. Cuniculus propugnaculi Orientalis in fossam humum propellens, triginta sex Hollandos viuos sepeliuit, pluresq; extantibus capitibus humo detinuit,

*Turrim
Babyloni-
cam Mau-
ritianam
retrocedere
cogunt.
Partem
quoque
pontis ho-
stilis dis-
turbant.*

*Cocquel-
lius Gu-
bernator
fingit se
velle oppi-
dum dede-
re.*

*Submissi
à Verdugio
auxiliares,
aliquot in
urbem per-
rumpunt.*

*Hollandi
in tribus locis
acriter
Steenvicam op-
pugnant.*

1592

donec succurreretur. Tympana tormentaque tum maiora tum minora continuò crepabant. Dorpius cum suis strenuè molem sancti Spiritus oppugnabat, ita ut ipse musqueto læsus sit, unde post paucos dies obiit, iamque duo eius Signiferi, defixis in ruinis vexillis, his defendendis militum opem magnis vocibus acclamabant. Sed non multò post Dorpiani à lanceariis, alijsque præfidiariis (feminis continuò filices, circulosque ligneos pice stuppaque ardentes suppeditantibus) discerptis vexillis, è ruinis in fossam deturbati sunt. Pugnatum hîc tribus continuis horis. Ad hæc ruina quoque Ogneportæ summa vi ab Anglis oppugnabatur; sed Bartholomæus Zanctius non minori eos constantia repellebat. Et imprimis in propugnaculum Orientalis portæ omnibus viribus Hollandi perumpere conabantur. Pugnatum hîc sex horis continuis, Hollandis sæpiùs pugnam, submissis recentibus viris, restaurantibus. Ex oppidanis pugnantes ceciderunt minor Zanctius Signifer, & Præfectus Hesselius. Torresius grauius vulneratus Mombechio vices suas commendauit; defensa est tamen & hæc ruina, etsi septuaginta ampliùs fortissimorum virorum propugnantium morte constiterit, ut conijcere liceat, quot ex oppugnatoribus desiderati sint. Hollandi post dictas sex oppugnationis horas, tantum animi corporisque robur admirati, receptui canunt, ac ad dolum se conuertunt. Duas recentes legiones in fossa aggeris obliqui sicci que tectas constituunt, eos qui pugnarant, ceterasque equitum peditumque copias ad solitas quasi respirandi causa mittunt stationes. Post horæ spatium, sperantes maiorem præfidiariorum partem in oppidum reficiendi corporis causa se recepisse, duabus legionibus illis silentio ruinas conscendunt, facilè se excubitores oppressuros existimantes. Sed falsi opinione, cum in vesperam vsque pugnam continuassent, tandem multis desideratis, faucibusque, infelicis doli pœnis persolutis, in castra rediere. Postridie, qui fuit 3. Iulij, Cocquellius alteram oppugnationem expectans, militum habet delectum, reperitque vix trecentos integros, nec supra quinquaginta bellici pulueris libras. Quare cum ciues, præcipueque; feminæ, quæ alioqui pridie admodum viriliter se gesserant, ut de cõpositione ageretur, rogarent, conuocato maiorum minorumque; Præfectorum Cõcilio, post varias deliberationes decernitur, si honeste concedatur conditiones oppidum dedendum; sin minùs, simul pugnando occumbendum. Tum litteras Cocquellius in hanc formam Mauritio scribit: Iterum experiri cupio, an sanguinariis vtrimque pugnis finis imponi possit. Scribere igitur placebit conditiones, quæ à viris Nobilibus, fortibus, honori magis quam vitæ consulere cupientibus, recipi ac admitti debebunt. Respondet Mauritius, postero ad se die, quos vellet Legatos mitteret, se totidem eiusdem conditionis obsides missurum. Summo manè itaque, die

Post trium horarum pugnam, duobus primium locis retrocedere coguntur.

Hinc & tertio loco decedunt, post sex horarum cõstitutum.

Cocquellius reperit vix 300. fanos, & pulueris bellici non supra 50. libras.

Itaque agere incipit de honestis conditionis legibus.

die 4. Iulij in castra profecti Wallius, Mombechius, ac Zanctius; in oppidum venerunt Dorpius, Assuerus Petri, ac Adelaus Anglus. Volebat Mauritius, Cocquellius cum praesidiariis intra sex menses non militarent, signa praeterea omnia cum armis, simulque Samerium Iesuitam traderent. Indignae conditiones visae; itaque reditque Mombechius. Cocquellius Patris Samerij causa anxius ad Mauritium litteras mittit, in compensationem sine pretio remissorum non semel captiuorum Hollandorum sibi Iesuitam Samerium donaret. Respondet Mauritius, se libenter illi gratificaturum, modo det fidem Iesuitam non esse Francum, in morte Reginae Angliae non conspirasse, nec Reginae Scotiae seruiuisse. Dat fidem Cocquellius, nil horum in Samerium competere. Tandem de conditionibus hac ratione conveniunt: Praesidiarij ciuesque; qui vellent omnes armati gladio ac pugione in tutum abeunto; equos impedimentaque; omnia auferunto; iis vehendis Hollandi plaustra centum equis instructa commodato: praesidij causa duas equitum turmas ad Rhenum usque; iungito: Rhenum eumdem nisi completis sex mensibus, iterum transire licitum non esto. Ciuibus & incolis Steenvicæ manentibus omnia salva, facta tectaue inanento.

Multum laboratum pro Samerij Iesuita incolumitate.

Ita 5. Iulij discedentibus Regiis, Hollandi possessionem Steenvicæ care emptam adierunt. Cocquellius pro merito a suis honoratus non multo post etiam Praefecturam insignem ditionis Hefdinienfis apud suos Artesios accepit. Falsus dicitur Warmeloius Hollandis militans, familiari post ditionem colloquio, affini suo Cocquellio, Hollandos hac oppugnatione circiter duo veteranorum millia desiderasse. Hollandi tradunt tantum quadringentos caesos, sed multos vulneratos: ita difficile est numerum certum definire. Hollandis restituendae ordinandaeque; Steenvicæ intentis, Mondragonius arcis Antuerpianae Praefectus medio circiter mense Iulio, collecta trium millium manu, & quinque machinis bellicis adductis, castrum Westerlouw, magnum Campiniae Brabantiae flagellum, in loco paludinoso situm, duplicique fossa cinctum obsidet, & tandem 18. eiusdem Iulij ditione accipit. Hinc Turnhoutum copias transfert, cuius Arcem 20. die eiusdem mensis recipit, & postridie per aliquos suorum similiter munitionem Bergheicanam superiori anno ab Hollandis in eadem Campinia constructam. Nihilominus & Hollandi suas prosequuntur victorias. Ordinatis rebus Steenvicæ, Ootmarsum oppidulum in Tvventa situm obsidere parant. Praefectus oppidi Alphonfus Mendosus, equitum ductor, videns se cum suo equitatu parum obsequij praestare, praesidiarios pedites hortatur, oppidum fortiter defendant, se cum sua turma ad Verdugium profecturum, opemque; & subsidium illis allaturum. Quatuordecim circiter equitum turmae oppidulum cinxerant, praeter peditatum qui non longe aberat. Mendosus

Hollandi Steenvicam care emptam tandem obtinent.

Mondragonius VVesterlouw in Brabantia Hollandis eripit:

Itidem Turnhoutum & munitionem Bergheicanam, receptacula praeconum.

1592 imperterritus cum sexaginta circiter equitibus oppido excedit, viâq; armis facta, nullo ex suis desiderato ad Verdugium venit. Ceterum quia subsidium nullum in promptu erat, præfidiarij Ootmarsenses sibi consulere & oppidulum hosti tradere coacti sunt. *Hollandi Ootmarso potiuntur.* Hollandi occupato Ootmarso, magna vñ celeritate antequam hostiles copiæ se recolligerent, in eunte Augusto Couordiam omnem exercitum apparatusq; bellicum traducunt. Est Couordia exiguum oppidulum, seu potius vicus in ditione Transfulana ad Vidrum fluuium, sed Arx adiacet dudum habitata inexpugnabilis, cui ferè præest Satrapa illius territorij Gubernator. Mauritanii milites ductis fossis, vallisque constructis, paulatim ad Arcem adrepebant, & dispositis celeriter tormentis aliquot in Arcem iaculabantur. Regij ad portam Arcis propugnaculum habebant, vnde in hostium castra pilarum emissionem magnas strages fecerunt; eruptione quoque facta integram cohortem, paucis fuga elapsis, strauerunt. Verdugius interim turmam equitum obsessis subsidio misit, sed vt impressionem in hostium castra faceret, sufficientem non habebat militem. Sub finem Augusti Parmensis non ignorans, quanti Regis interesset, si arx Couordiensis totius Frisæ ostium in fide maneret, expeditissimas aliquot legiones in Transrhenanam Prouinciam misit, Arcem hanc vt obsidione liberarent. *Mittuntur à Parmensi auxiliares, sed sepius.* Quæ cum eò venissent, inuenerunt hostem validissimis propugnaculis iam tectum, & quòd ad eum opprimendum nullus patebat accessus. Quotidianis itaque velitationibus hostem elicere conantur ad pugnam, sed ille se suis vallis magis cõtinebat. Regij in pago Emlichem castra locarunt, nihilque tantopere exoptabant, quàm vt pugnandi copia daretur: sed propter paludem quæ inter vtraque castra interiacebat, & Mauritianos tuebatur, nullus aut difficillimus ad eos erat accessus. Igitur die 6. Septembris Regij cum aliquot tormentis paludem circumeuntes, munitiones Hollandorum, postquam aliquamdiu tormentis verberassent, inuadunt, ac cruentis excitatis pugnis irrumpere in castra conantur; sed resistentibus fortissimè Hollandis, auxilioque maiorum tormentorum vehemèter se defendentibus, cedere Regij coguntur, reductisque tormentis è conspectu retrogressi sunt, de liberanda Arce parum aut nihil amplius sperantes. *Tentant Regij per-rumpere castra hostilia, sed multi utrimque caduntur.* Vtrinq; multi desiderati, & vulnerati; inter Hollandos faucios etiam Comes Guilielmus Nassouius fuit. Perductus is est curationis causa ad castrum viri nobilis Ioannis Steenvvegij nō longè à Couordia situm; vbi eum sæpius inuisens patruelis Mauritius, suspicatus est Steenvvegium secretò cum Regiis agere de tradendo utroque Comite. Negotio, vt aiunt, detecto, captus is Hagam Hollandiæ missus est, ac tandem capite plexus. Iam omnia arcis Couordiæ propugnacula erant à tormentis diruta, iustaque facta ad irrumpendum ruina. Sed multo-

multorum sanguine expugnandam Arcem Mauritius videns, iterum ad 1592
 Præfectum Entium tubicinem mittit, deditioem suadens. Ille viginti
 quatuor horarum deliberatione petita obtentâque, iis finitis Arcis dedi- *Deditur*
 tionem pollicetur, vita, armis, rebusque omnibus saluis, ac præfidiariis in *Couordia*
 tutum deductis. Consentit Mauritius, tamen ne tympana sonarēt, signa *Hollandis.*
 explicarent, nec funiculos bellicos ardentés gererent. Intran̄t his legibus
 in Arcem Hollandi 12. Septēbris. Entius cum præsidio ac impedimentis
 ad proxima Regionum deducitur castra. Paulò post, munita Couordia,
 Hollandi cum copiis versus oppidum Lingam proficiscuntur. Verum *Hollandi,*
 cùm omnia ad defensionē paratissima à Comite Frederico Tsherēbergio *etsi prospere*
 reperirent, grauisque autumnus immineret, munitionibus aliquot mi- *ra fortuna,*
 noribus in itinere occupatis, copias cum omni apparatu bellico domum *Lingâ*
 reducerunt, victoriis huius anni contenti. Parmensis potu aquarum Spa- *tamen ag-*
 danarum satiatus, sed non sanatus, 11. Octobris Bruxellam reuertitur, & *gredi non*
 Fredericum Perenotum Champaignij Baronem, ærarij Belgici alterum *audent.*
 Præfectum, Regis nomine Belgio decedere iubet. Causa ferebatur, quòd *Cham-*
 Regi & primoribus aliquot Hispaniæ perscripisset, Parmensem belli & *paignius*
 auri Regij negotia malis tractare artibus, dissolutè etiam ac magna pro- *Belgio dis-*
 borum cum offensa viuere: quod cùm tandem ad aures Parmensis per- *cedere co-*
 uenisset, conquestum hac de re de Champaignio apud Regem, permisit *gitur.*
 sequè Regem, ne maiores turbæ orientur, iuberet Champaignium è
 Belgio abire. Vtut est, Champaignius Bisuntium in Burgundiam pa-
 triam profectus est, ibique deinceps quietè egit, à Rege nihilominus, vt
 volunt, honesto munere honoratus. Sub idem tempus venit Bruxellam
 veredarius ad Parmensem missus, qui nuntiauit Comitem Fuentes ex
 Hispaniis nauigio in Italiam appulisse: eum noua mandata & placita
 Regis adferre spargitur, belli ordinem in Belgio renouandum, Rempub.
 reformandam, aliaque multa, quæ ad vtilitatem subditorum essent, in- *Comes de*
 stituenda. Venit idem Comes de Fuentes 11. Nouembris Nanceium *Fuentes*
 Lotharingiæ; atque inde cùm paululùm respirasset, celeribus equis in *militia &*
 Belgium properabat, sperâs se Parmensem adhuc Bruxellæ reperturum, *Reip. re-*
 vt cum illo quæ in mandatis habebat, communicaret. Sed antequam ad- *formanda*
 uenisset, Parmensis 13. eiusdem Nouembris Bruxella discesserat. Cùm *causa in*
 enim nouissima expeditione Gallica Nauarræum feliciter ex agro Ro- *Belgium*
 thomagensi profligasset, nunc tertiam expeditionem illuc adornabat. *uenit.*
 Dudum, vt diximus, languidus, Bruxellâ discedens testamentum condi- *Parmensis*
 dit, sacraque synaxi se communiuit. Atrebatum ingressus est 16. eiusdem *tertiam*
 Nouembris. Aduentanti Senatus Atrebatensis cum omni nobilitate, & *expeditio-*
 aliquot armatorum ciuium cohortibus, obuiam honoris causa processit. *nem in*
 Ingressum hospitio excepit Ioannes Sarracenus, Cænobij Vedastini ibidè *Franciam*
 Abbas. *adornat.*

1592

Abbas. Totis quindecim diebus ante mortem, Parmensis, quamlibet æger, singulis diebus bis equo conscenso, aut in mœnibus aut in agro expansiando sese oblectabat, cælo etiam sæpè pluuiò; aquam Spadanam subinde potitâs, & pristinam expectans valetudinem, quò restitutus non nihil viribus feliciter tertio in Franciam proficisceretur, simul ad electionem Regis Catholici, quæ in vrbe Sueslionensi futura putabatur. Ceterum ipsis Kalend. Decembris ingrauescente morbo, pedem domo, vt solitus erat antea, non extulit. Et post solis occasum, nescius mortem tam propè adesse, quieti se tradidit. Nocte intempesta dum à ministris quiescere creditur, animam agere incipit. Abbas Vedastinus mox certior factus, stratis relictis, aduolat, atq; eum sacro inungit Oleo. Postridie Kalend. vbi rumor ille urbem peruasit, admiratio ciues, luctus habebat aulicos. Nec mora: per omnia templa supplicatum est pro eius salute; qui exanimi similis iacuit, ad horam vsq; primam noctis insequentis, nempe quæ diem 3. Decembris more Belgico auspiciatur; qua tandem hora animam efflauit. Sole exorto, Medici ac Chirurgi extêterato corpore, deprehendunt præcordia tabifico morbo vitata, intestina verò naturali quasi mota loco cõtra naturam implicata intricataque. Circa meridiem campanæ omnium sacrarum turrium simul pulsatae funebres ediderunt sonitus, & eodem die sub noctem cadauer Religiosa veste Capuccinorum amictum, vultu; pedibus & manibus nudatis, in D. Vedasti tẽplum per Proceres portatur, ardentibus plus minus trecentis funalibus, sine vltiori eo die pompa: & cum Monachi sacras Vigiliâs decantassent, rursum è templo in conclaue proximum refertur, vnguentisq; & aromatibus conditur, in Italiam Parmam suo tempore transportandum. Cerebrum, præcordia, ac intestina in eodem templo ante aram maximam honorificè tumulata sunt, celebratis postridie honorificentissimis ibidem exequiis, quibus interfuerunt præter alios Marchio Warenbonius Artesiæ Præfectus, Mansfeldius, Barlaymontius, Haurechius, & Comes Soranus. Orationem funebrem habuit Episcopus Audomarensis. Personatus iustis, Aula 6. Decembris Atrebato discessit. Nono Decembris Principes Bruxellam reuersi sunt, & postridie corpus defuncti Parmensis à multis Nobilibus in eadem urbem deductum, à Comite Barbanfonio cum maxima solemnitate, comitante omni Clero, Concilio Regio, Magistratu, ciuibus, militibus tam equitibus quàm peditibus signa atq; arma post se trahentibus, tympanis & tubis lugubre murmur sonantibus, multis funalibus facibusq; præcedentibus, in Sacellum Ducale, quod in Palatio est, infertur, ac deinde 20. eiusdem mensis splendidissimæ exequiæ celebrantur. Eiusdemque caduere demum anno sequenti 15. Martij Parmam illato, Romæ deinde in Ara cæli 3. Aprilis pompa funebris magni-

*Atrebatii,
gravius
solito labo-
rare inci-
pit.*

*Moriitur
Parmensis
in eadem
vrbe Atre-
batensi.*

*Intestinis
ibidem ad
S. Vedasti
sepultis,
corpus in
Italiam
portandum
seruatur.*

*Pompa fu-
nebris Parm-
ensis cum
Atrebatii,
cum Bru-
xella exhi-
bita.*

SVB PHILIPPO II. HISP. REGE, BELG. PRINCIPĒ. 467
magnificentissima exhibita est, vbi hæc inscriptio inter cetera ad eque- 1592
strem eius statuam :

S. P. Q. R.

*Idem
Roma.*

ALEXANDRO FARNESIO ROMANO
PARMAE ET PLACENTIAE DVCI III.

S. R. E. VEXILLIFERO

CATHOLICÆ FIDEI ACERRIMÒ PROPVGNATORI.

Atque hic epilogus MAGNI pridem ALEXANDRI FARNESII
Parmæ & Placentiæ Ducis: qui vniuersam Belgicam pacare, & Regi suo
restituere potuisset, ni Catholicam in Regno Galliarum fidem Magni
Ducis operâ tueri, quàm suas sibi Prouincias denuò acquirere, Rex ve-
rè Catholicus maluisset.

Venerat Comes de Fuentes, de quo diximus, Bruxellam quarto De-
cembris: qui cùm aliquot dies Parmensis funeri dedisset, tandem am-
plissimo Ordinum conuocato Concilio, è pretiosissima arcu-
la Regium depromit Diploma, quo, mortuo fortè Parmensi, Petrum Erne-
stum Mansfeldij Comitem Belgicarum Prouinciarum Gubernatorem
nominabat, donec alium sui sanguinis substituisset; Carolum verò Mans-
feldium filium, exercitus, qui in Franciam erat mittendus, Imperato-
rem, Collegam ex Hispania expectantem Feriæ Ducem. Per hos dies
Hollandi non paucos Ducatus Iuliacensis pagos spoliant ac diripiunt,
nominatim Loeuénich; inde delati ad Ducatum Limburgensem, tiro-
nes aliquot Regios recens conscriptos vixque semiarmatos partim cæ-
dunt, partim fugant aut capiunt: tum in Ducatum Lutzenburgensem
profecti, Fanum diui Viti dolo occupare conati, cùm ciues in armis ef-
se intellexissent, 16. Decembris, omnia circumquaque spoliantes, igne-
que sequentes, tandem cum ingenti præda in Hollandiam, nemine se op-
ponente, feuertuntur. Regis Philippi voluntate Belgarum Ordinibus à
Comite de Fuentes detecta, mox ad omnes scribitur maiores minoresque;
pacis belli que Præfectos, Petrum Mansfeldium à Rege Gubernatorem
declaratum, donec sui sanguinis aliquem misisset; ac deinde de copiis
cum Carolo Mansfeldio in Franciam Parisiensibus ceterisque Fœderatis
auxilio mittendis decretum cùm esset, idem Comes Carolus, pridie Ka-
lend. Ianuarij, recensito exercitu, Bruxellâ discedens ad eum pergit. Co-
mitatur Comes de Fuentes cum vniuersa Aula Landresium vsque: hîc
valedicentes, Funtius cum aulicis Bruxellam reuertitur, Mansfeldius
cum copiis in Franciam pergit.

*Hollandi
oppidum
S. Viti fru-
stra occu-
pare ni-
tuntur.*

*Senior
Mansfel-
dius Belgij
pro tempo-
re Guber-
nator; fi-
lius, Dux
in Fran-
ciam de-
certantur.*

In

1592

VARIA.

*Turba
apud Lu-
liacenses,
mortuo
Guilielmo
Duce.*

*Similiter
Argento-
rati, mor-
tuo eius
loci Epi-
scopo.*

*Duo Ar-
gentorati
electi Epi-
scopi; hinc
eruentum
bellum.*

*Bonna E-
lectori Co-
loniensi
tandem à
Regis red-
ditur.*

In variis huius anni, Innocentio IX. Papa, die 30. Decembris anni superioris, vt diximus, defuncto, Clemens VIII. ante Pontificatum Hippolytus Aldobradinus dictus, die 30. Ianuarij subrogatur, cum mortuus esset die 6. eiusdem Ianuarij ipso die Epiphaniæ Illustriss. Dux Iuliæ, Cluiæ & Montium Guilielmus, senio cōfectus, cui deinde 10. Martij Dufeldorpij parentatum. Pompa ab aliis latè describitur; nobis sufficit notasse, eum adhuc Catholico Romano ritu sepulchro illatum, non obstante, quòd Borussus & Bipontinus generi eius, ibi præsentis, & iam tum Ducatui inhiantes, quòd filius Ioannes non satis firmi cerebri esset, aliam à Romana profiterentur Religionem. Die 2. Maij obiit Ioannes à Manderfcheit Episcopus Argentinenses, postquam viginti tres annos magna cum laude eam Ecclesiam rexisset. Capitulum Cathedrale in duas factiones dudum erat diuisum. Quidam enim Truchsesij Exauctorati Colonienfis, de quo annis superioribus aliquoties egimus, aliorumque Canoniorum à Pontifice excommunicatorum partes, iam ab annis plus minùs septem erant secuti. Alij Catholici cum excommunicatis communicare noluerant, sed cum Episcopo suo Pontificis sententiæ parebant. A partibus excommunicatorum seu Protestantium stabat quoq; vrbs Magistratus. Itaque duo electi sunt Episcopi; à Canonicis Catholicis Carolus, Caroli Lotharingiæ Ducis filius, Cardinalis & Episcopus Metensis; à Protestantibus Ioannes Georgius Brandeburgensis, Ioachimi Frederici Administratoris Archiepiscopatus Magdeburgensis filius. Vnde mox bellum sanguinarium enatum, quod vix anno sequenti, Legatis Rudolphi II. Imperatoris interuenientibus, est compositum. Et die 30. eiusdem Maij Sigismundus Poloniæ Rex & Sueciæ heres (cuius pater Ioannes Nouembri huius anni obiit) Cracouiæ magna cum pompa vxorem ducit Annam, Caroli Austriaci Carinthiæ & Stirici Ducis filiam. Ad hæc mense Iunio Turcæ, ruptis induciis, ex Bosna magnis copiis progressi Wihitzium, munitum Croatiæ oppidum cum Arce aliquamdiu obsessum, occupant. Vigesimo quarto verò Augusti Regius miles tandem Bonnam Ernesto Bauaro Electori Colonienfi reddit, cum toto anno pro stipendiis sibi debitis ciues omnesque vicinos insigniter vexasset. Eius cura inde Vander-Lindio ab Electore demandata.

1593

Huius anni initio Dux Mænius suorum Confœderatorum consensu in 27. Ianuarij Comitibus Parisijs indixit, in quibus de salute statùq; Regni Francici constitueretur, sui que consilij rationes scripto comprehendi, & 5. Ianuarij Parisijs, ac deinde alibi per præcones publicari iussit. Nec pigebit posteritati rationes eas etsi prolixas, tradere. Erant in eo scripto hæc præcipua: (loquuntur Fœderati:) Semper itaque nos protestati sumus vnicum scopum & spem nostram fuisse conseruationem Regni, &

*Scriptum,
quo de tota
controuer-
sia Fran-
cica disce-
ptatur.*

» & constitutionum patriæ, adeò vt Cardinalem Borbonium Regem no-
 » bis cooptauerimus, tamquam proximum & primum Regij sanguinis
 » Principem: qui etiam viuente adhuc Rege iam defuncto, Diplomate
 » eius in omnibus Conciliis & Parliamentis approbato, successor erat re-
 » nuntiatus, si Rex absque mascula prole decederet. Et quidem si Rex Na-
 » uarræus mortem Cardinalis expectasset, atque interea se Catholicæ Ec-
 » clesiæ reconciliari curasset, Catholicos omnes præparatos habuisset, ad
 » exhibendum ei eundem honorem eandemq; fidem post obitum Re-
 » gis sui patru. Cùm verò in erroribus suis permaneat, minimè id nos de-
 » cet, cùm antiquissima sit consuetudo à Clodouæo vsque ad hæc tempo-
 » ra, vt nullus ad Regnum recipiatur qui non est Catholicus. Quæ consti-
 » tutio tam sancta & necessaria habita est ab Ordinibus Blefæ anno post
 » Christum natum 1576. congregatis, vt constitutio illa iudicata sit prin-
 » cipalis & fundamentalis Regni lex: quare eodem tempore auctoritate
 » Regis decretum est, vt duo ex singulis Ordinibus ad Regem Nauarræum
 » & Principem Condæum mitterentur, qui explicarent illis quantum se
 » in periculum conijcerent, eò quòd à Catholica Ecclesia recederent; mo-
 » nerent etiam, nisi resipiscerent & Ecclesiæ reconciliarentur, si quando ad
 » successionem Regni deueniretur, eos fore exclusos. Sed & declaratio post-
 » eà Rothomagi anno 88. facta & in postremis Comitibus Blefæ habitis
 » confirmata est, in qua cauetur, ne hæc antiqua consuetudo violetur; sed
 » vt fundamentum Regni obseruetur. Et hæc quidem ipsi Regi Nauarræo
 » aliquoties significauimus, & propositiones quasdam dedimus, quibus
 » Regno pax redderetur; nimirum si ipse Ecclesiæ sese reconciliare vellet:
 » quin & hæc à nobis acta sunt tunc cum res nostræ meliori adhuc erant lo-
 » co quàm nunc. Sed Rex Nauarræus, vt cuius constat, respondit, Se à
 » subditis suis cogi nolle; coactionem nominans, admoneri vt ad sanctam
 » Ecclesiam reuerteretur. Addidit tamè & hoc responso prædicto: Quòd
 » si subditi illum recipere velint, se postea coactò Generali & libero Con-
 » cilio velle admonitiones acceptare, opinionemque suam, si damnetur,
 » deserere. Quasi verò Concilia desint ad hos errores condemnandos, qui
 » toties ab Ecclesia damnati sunt. Sanè si nos illum semel pro Rege agno-
 » uerimus, & dissidium Religionis perseueret, fiet id cum tanto hæretico-
 » rum quæstu & commodo, vt nos inermes deinde, tantummodò ineffi-
 » cacibus nos fatigemus supplicationibus. Regis ad exemplum totus com-
 » ponitur orbis. Quòd si Catholici Proceres, qui nos deseruerunt, vellent
 » diligenter animaduertere acta aduersariorum nostrorum, manifestè vi-
 » derent, quòd res tendat: optimæ enim ciuitates, Arces aliæque loca munita
 » aut hæreticis traduntur, aut ijs personis, quas scimus semper ab illis sterif-
 » se. Catholici, qui iis in locis adhuc sunt, aut imperant, quotidie accusan-

1593

*Regem
 Franciæ
 non posse
 recipi
 nisi Ca-
 tholicum
 iuxta con-
 stituta an-
 no 1576.*

*Idem con-
 firmatum
 est an-
 no 1588.*

*Responde-
 tur ad id
 quod Na-
 uarræus
 dicit se
 velle au-
 dire Con-
 ciliū Ge-
 nerale.
 Hortantur
 Federati
 desertores,
 diligenter
 vt negotiū
 expendant.*

1593

Dicit, Regem Hispan. pro auxilio misso nullam petere retributionem.

Orant denique ut omnes ad 27. Ianuarij consilia conferant.

Protestantur, si derelinquantur à sociis.

Navarræus contra Bullâ Pontificis de eligendo nouo Rege appellat.

tur & damnantur; crimen illis impingitur, quòd sint inobedientes, seditionosi, etiam Principibus Coronæ non parcitur. Criminantur hæretici auxilium Regis Catholici Hispani, quod inuitis oculis cernunt. At nos illis respondemus: Religio, quæ in hoc Regno in summo constituta est periculo, coëgit nos à potētissimo Rege huic Coronæ Confœderato subsidium petere; quod nobis misit, nullam petens à nobis retributionem. Neque nos cum quoquam aliquid pacti sumus siue in Regno siue extra illud, quod quoquomodò posset magnitudini & Maieitati huius Regni detrahere. Quòd si Catholici, qui hæreticorum castra sequuntur, affectus semel exuerent, vellentque se ab eorum consortio segregare, etsi non statim nobis se iungere, sed remedia ad promotionem omnium eorum quæ Regno conducunt in commune quærere, confestim sine dubio inueniremus. Oramus igitur, & adiuramus eos per nomen Dei nostri, & Ecclesiæ eius, in qua quotidie vtraque pars protestatur sese velle perpetuò viuere & mori, vt hæreticos deserant; promittimusque per fidem & honorem nostrum, quod dictum est nos effecturos, his cōditionibus, vt fugiant hæreticos, & quòd sic idem honor aut etiam maior illis à nostris exhibebitur. Sed obsecramus illos, ne differant opus hoc, sed citò faciant. Significamus itaque illis, nos, vt hoc opus auspicemur, serio consilio & precibus orasse Principes & Pares Franciæ, Prælatos, Dominos Parliamentorum, ciuitatum etiam & communitatum huius partis Legatos, vt 27. Ianuarij die Parisiis conueniant, vt communi concordique consilio eligamus remedium, quod excogitare, censere & iudicare poterimus esse vtilissimum & optimum ad conseruationem Religionis, Regni que administrationis. Quòd si hæc serua & æqua petitio nihil apud illos possit, vt ad commune bonum patriæque salutem aduigilent, nosque idcirco necessitas cogat tamquam ab illis derelictos extraordinaria remedia contra intentionem & voluntatem nostram vsurpare, protestamur coram Deo & hominibus, &c. Hæc inter alia in illo Scripto. Paulò ante Clemens VIII. Pontifex Nauarræum, & qui illum sequebantur, denuò excommunicauerat, potestatemque fecerat Confœderatis Regem Catholicum eligendi: quas Bullas ad Philippum Cardinalem tit. S. Onuphrij Placentinum in Galliis Legatum suum miserat, qui eos quoque publicari iusserat. Quod cum intellexisset Nauarræus, per Procuratorem suum Concilio Cathalaunij, vulgò *Chalons*, cōgregato, multis verbis de huius rei iniquitate conqueritur. Concilium, habita deliberatione, querelas contra prædictas Bullas acceptauit, & cōtra illas appellauit, decreuitque Cardinalem S. Onuphrij citandum, vt se contra dictam appellationem defendat. Interea idem Concilium omnes cuiuscumque Status hortatur, ne se patiantur seduci dolosis machinationibus eorum qui

qui sub prætextu Religionis Regnum querunt inuadere, & barbaros Hispanos, aliósq; violentos homines in illud introducere. Interdicit prætereà omnibus hominibus prædictas Bullas habere, aut se iis defendere, aut in ciuitates & loca prædicta prætensæ electioni cõstituta se transferre, sub grauissimis pœnis. De ciuitatibus verò & locis, vbi prædicta Comitia haberentur, decretum est funditus ea diruenda, ita vt lapis super lapidem non maneat, absque vlla spe restorationis. Quare præcipit subditis, vt ad pulsam campanæ ciues omnes armati concurrant aduersus eos qui ad prædicta Comitia venturi sunt. Hæc summa illius est Decreti, quod initio quoque huius anni Cathalaunij & in aliis locis Nauarræo parentibus publicatum est. Nihilominùs Principes Catholici qui cum Nauarræo erant, seu etiam ipse Nauarræus, non satis securi, euocarunt omnes Officiarios Coronæ, primarios Catholicos, tam qui de Nauarræi erant Concilio, quàm alios ei addictos, vt Carnutum, vulgò *Chartres*, conueniant, certasque conditiones concipiant ad conseruationem Religionis Catholicæ Regniq; vtilis, quas Confœderatis Lutetiam mitterent. Eas quoque si hoc loco recensuero, operæ pretium me facturum putauit, vt posteri aliqua saltem parte statuunt de causis huius tam sanguinarij belli ciuilibis. Principes (inquiunt) Prælati, Coronæ Officiarij, præcipui ex Catholicis Domini, tam qui in Senatu Regio sunt, quàm qui apud eius Maiestatem degunt, postquam viderunt programma sub titulo & nomine Ducis Mænij Parisiis mense Decembri impressum, & in eadem ciuitate 5. huius Ianuarij publicatum, vt in eodem Scripto legitur, & Carnutum ad manus eorum 15. huius allatum est; fatètur aperte, & in eo cum prædicto Duce conueniunt, continuationem belli præsentis nihil præter desolationem vastitatemq; huius Regni secum adferre, necessariò quoque tandem extremam Catholicæ fidei ruinam & extirpationem parituram, cuius rei quotidiana experientia nimis multa præbet testimonia; idque cum dolore & querelis prædictorum Principum & Dominorum, aliorumque omnium qui Regem sibi à Deo datum (vt patet, & iure tenentur) agnoscunt & colunt. Qui Principes sibi semper primarium scopum ob oculos habuerunt Catholicæ Religionis conseruationem: sed ideò magis obdurati sunt ad Coronam hanc armis & quibuscumque possunt mediis defendendam, quia viderunt exteros, qui Regni huius salutem & felicitatem oderunt, in illud introductos. Optimum medium ad fugienda mala omnia est, conciliatio & pax inter eos qui magno Religionis incommodo à se inuicem disiuñcti & alienati sunt. Posito enim hoc fundamento, Catholica Religio iterum pristino nitori restitueretur: Nobilitatis vires ad defensionem pacis & Regni auferentur; ciuitates restoratione negotiationis omniumq; artium me-

Insuper iubet, vt omnes Comitia Fœderatorum armis disturbent.

Nihilominùs Nauarræus concipi iubet Scriptum ad Comitiam illam Parisios mittendum.

Vrgetur imprimis quòd exteri sint in Regnum induci.

Itaque suadent, potiusquàm conciliationem faciendam.

1593

*Scilicet
posito hoc,
omnes bene
precabun-
tur paci-
ficatoribus.*

*Ad hoc,
excipiunt
quoque,
quod Pari-
sis Comi-
tia sint in-
dicta.*

*Itaque lo-
co libero
conuenia-
tur, inter
Parisiis
& S. Dio-
nyfium.*

*Alioqui
scilicet &
hi prote-
stantur.*

chanicarum, quæ nunc iacent, iterum refocillarentur; agri & campi, qui nunc ubique otiantur, spinasque & tribulos loco bonorum fructuum producunt (quod spectatu est miserabile) iterum colerentur. In summa, reducta postliminò pace, vnusquisq; sedens in tam firma pace benediceret & benè precaretur omnibus huius tanti boni auctoribus: cum nunc econtrariò iustissimas habituri sint causas execrandi omnes qui illud impedire voluerunt, non alia moti ratione quàm propria avaritia & ambitione. Prædictis itaque ex causis, vt ad demonstrationem intentionemque veniamus, quam prædictus Dux Mænius suo Scripto exprimit, tam suo quàm illorum qui partes eius sequuntur, & nunc Parisiis conuenerunt nomine; quasi is conuentus sit institutus ad consulendum in medium, quibus modis Religio & tranquillitas Regni possit conseruari, dicimus eum talem esse, vt nec propositionum nec loci ratione alij ad illum venire debeant, quàm qui illius partis sunt, nec eum possit sortiri effectum, quem illi imaginantur, & Scripto suo persuadere nituntur, cum contrarium sit certissimum, ex eo conuentu nihil expectandum, quàm exacerbationem maiorem animorum ad bellum prosequendum, & omnem spem reconciliationis præscindendam. Igitur prædicti Principes, Prælati, Officiarij Coronæ, & alij Catholici Domini, qui apud suam Maiestatem sunt, omnino certi & securi, quòd omnes alij Principes, Domini & Prouinciæ Catholicæ, quas illi agnoscunt, non minùs in eodem zelo Catholicæ Religionis & tranquillitatis Regni secum conueniunt, in obedientia & fide suo Regi & nato Principi debita suo omnium nomine, cum licentia suæ Maiestatis per hoc Scriptum Duci Mænio & aliis Principibus suæ familiæ, Prælati, Dominis, aliisque personis in ciuitate Parisiensi congregatis significare voluerunt, quòd si ipsius constitutum sit, sua consilia conferre, & nobiscum de modis viisq; ad tumultus hos componendos commodissimis deliberare, & mittere Legatos suos, personas virtute præditas & idoneas, vt cõueniant tali in loco, qui ad hoc de communi consilio constitueretur inter Parisios & S. Dionysium; etiã se ex parte sua dicto die quosdam missuros, tam ad proponendum, quàm ad intelligendum omnia media quæ possunt excogitari ad tam bonum finem vtilia. Protestantes coram Deo & hominibus, si hæc via reiiciatur, alijque modi illegitimi præferantur vt Francia obijciatur libidini & avaritiæ Hispanorum, horum malorum culpam non posse nec debere adscribi, nisi his qui tale medium repudiarunt. Acta sunt hæc Carnuti (vulgò Chartres) in Concilio Regio, vbi dicti Principes & Domini fuere cum licentia Regis congregati die 27. Ianuarij, decretumque vt per tubicinem Regium Parisios mitteretur. Iam Mænius & qui cum illo Parisiis erant, initium Comitii dederant. Venit interea tubicen cum iam dicto Scri-

pto

pto. Quod cùm lectum esset, decretum fuit, expectandum, donec Conuentus esset frequentior, antequam responsum mitteretur. Interea neutra parte cessabat Mars. Montmorancius & qui cum eo non procul Auenione conuenerant Nauarræani, Nissam vsq; prouecti multos captiuos abduxerunt, Aubenas quoque urbem in Viuariensibus astu occuparunt, sed præfidiarij qui in Arce erant eam fortiter defenderunt, & ad Lugdunenses nuntium miserunt, subsidium ab illis implorantes. Nauarræus quoque ipse copias suas omnes ex Normannia & vicinis locis cogebar, & Parisios versus mittebat; quosdam etiam pedites ad expeditionem Memmensem (quod propugnaculum est Aurelianensium) ablegauit. Ex altera parte Mænius clàm Parisiis profectus, ad Carolum Mansfeldium qui cum Belgicis auxiliis inter Landresium & Guisium adhuc subsistebat, mandatum quò pergeret, expectans, magnis itineribus contendit. Mox Mansfeldius exercitum in Bellouacenses ducit, nocteq; intempesta Nouiodunum, ad motis scalis, se intercepturum sperabat. Sed qui in vrbe erant, cùm audirent hostem adesse, magna contentione eum de mœnibus detrudunt, displosisq; maioribus tormentis longiùs ab vrbe reijciunt. Facta hæc mense Februario. Amisit Mansfeldius hæc expeditione milites amplius ducentos. Mænius Sueffionem cum Duce de Feria, qui iam aduenerat, profectus est, inde Rhemos, Rhemis Parisios reuersurus. Mansfeldius accepta clade, in Picardia non nihil suos respirare fecit, inde rursus in penitiorum Galliam profectus, cùm castrum hostile, Noue-villæ dictum, sibi obuium dedi postulasset, & præfidiarij insolentiùs responderent, ad motis copiis illud vi occupauit, omnesq; in eo inuentos interfecit. Paulò post accedens Mænius coniunctis exercitibus Nouiodunum iterùm obsederunt, omniâque ad oppugnationem necessaria in castra comportari, & summa celeritate disponi iusserunt. Interea Mænij filius cum parte copiarum in Burgundiam proficiscitur, quem Guisius subsequutus est. Qui in vrbe erant nuper à victoria elati, hostem omnesq; eius machinationes contemnebant. Sed cùm Mansfeldius & Confœderati urbem aliquamdiu maximis tormentis verberassent, ruinam strauissent, sæpiùs oppugnassent, oppidani abiecta spe omni, sese certis conditionibus post medium Martij dederunt manè, cùm circa vesperam Nauarræus cum subsidio aduenit, tentaturus si obsidionem soluere potuisset. Præfidiarij absque armis bacillos albos in manibus habentes dimissi sunt. Hoc tempore inter Cameracenses & Regis Hispaniæ subditos pactæ sunt induciæ, & Balignius Gubernator cum parte præsidij ad tempus Mænio se iunxit. Initio Aprilis Dux de Feria, Legatus Regis Hispaniæ, qui paulò antè Parisios venerat, ad Comitium Ordinum admissus, luculentam nomine Regis sui Orationem habuit; in qua,

1593

Nihilominus utraq; pars bellum profequitur.

Carolus Mansfeldius cum Belgicis auxiliis in Franciam venit.

Castrum Noue-villæ vi occupat.

Mansfeldius simul & Confœderati Nouiodunum iterùm sibi vendicant.

1593 post commemorata plurima præcedentium annorum sui Regis in Fran-
 cos benevolentia signa, hæc subnectit: Accedit, inquit, ad id summum
 quidpiam, & forsitan inauditum exemplum amicitia: nimirum Regem
 Catholicum sua deseruisse cum incredibili detrimento, ut vobis opitula-
 retur. Sunt etiam nunc diuque fuere copiae militares pro salute vestra
 usque ad necem paratae; æsq̄ue consumptum in illis, superat sex aureorū
 nummūm milliones, ut vocant: nec his contentus, quid pro salute vestra
 ulterius possit agitari, diu multūmque cogitavit, instititque tādē, quod
 caput rei esset, ut congressus huius celeberrimi conuentus celebraretur.
 In eo solo vestram omnium salutem Rex noster Catholicus sitam esse
 existimat, ut talis Rex Catholicus renuntietur à vobis, cui & vires non
 defint, quibus res vestras componat ac tueatur, & ut absque vlla cuncta-
 tione res tota hæc, semotis priuatis affectibus, perficiatur, quia maximū
 alioqui periculum in mora esse videatur. Hæc Feria in sua Oratione; qua
 finita, Regis sui litteras ad Principes datas, Domino Nicolao de Pelleue,
 tit. S. Praxedis Cardinali, Rhemenſi Archiepiscopo, primo Franciæ Pa-
 ri, & Comitiorum Præsidi exhibuit, quas ille publicè legendas tradidit
 Abbati Orbensi Comitiorum Secretario. In his litteris Rex toti mundo
 notum ait, quid fecerit, ut Regnum Francicum conseruaretur. Neque iis
 contentum, mittere Legatum suum magni nominis Principem Ducem
 de Feria, quem suo loco esse cupit, nec è Comitiiis discedere, priusquam
 certi aliquid definitum sit, aut facta sit Regis Catholici pro qualitate
 temporis electio; quò Regnum Franciæ pristino restitatur nitore. Hor-
 tatur denique Ordines, ut memores beneficiorum acceptorum, suæ ex-
 pectationi satisfaciant. In ceteris sese ad Ducem de Feria Legatum suum
 remittit. Respondit his tandem proluxa Oratione dictus Cardinalis Ar-
 chiepiscopus Rhemenſis, commemoratisque omnibus quæ in laudem
 Franciæ Regum, zeliq̄ue eorum pro Religione Christiana, ex omnium
 sæculorum Annalibus depromi possunt, ad laudes deinde Regum ali-
 quot Hispaniæ transit, ac deinde his verbis ad Regem Philippum: At
 meritò, inquit, certè his omnibus antepōnetur Rex Philippus; qui Re-
 gnum nostrum ab hæretici tyrannide, duabus præsertim in obsidioni-
 bus, missis sub Parmensi Duce, viro manu ac cōsilio strenuissimo, auxi-
 liaribus copiis, sibi vindicandū putauit. Et nonnullis interiectis: Quem
 secundūm Deum veluti Liberatorem suum agnoscit Gallia. Possē ego
 numerare continuos septem vel octo Summos Pontifices, qui Catholi-
 corum partes amplexati, multis magnisq̄ue exercitibus & ingenti pecu-
 niæ vi adiuuerunt; maximè verò omnium Clementis VIII. Pont. Opt.
 Max. singularem paternæ in nos benevolentia sollicitudinem, magis
 magisq̄ue indies experimur. Verūm hos omnes, uti diuitiarum affluen-

tia,

Enumeratio breuis,
 beneficiorū
 Francis à
 Rege Hisp.
 præstitorū

Urget Le-
 gatus His-
 pan. talis
 ut Rex eli-
 gatur, cui
 vires non
 defint.

Ipse Rex
 hoc modo:
 Eligatur
 Rex Ca-
 tholicus
 pro quali-
 tate tem-
 poris.

Cardinalis
 Rhemenſis
 magnificis
 verbis agit
 Regi Hisp.
 gratias.

,, tia, sic profusa in nos liberalitate & munificentia Catholicus Rex vester
 ,, superauit. Pro quo immortali ac propè diuino beneficio Regiæ suæ Ma-
 ,, iestati, vestræque Excellentia, quæ sanctum hoc Legationis munus obit,
 ,, gratias non quantas par est, sed quantas animi nostri concipere possunt,
 ,, amplissimas agimus, omneque studium & operam vicissim deferimus,
 ,, id vnum obnixè precati, vt qui præsentis auxilio indigemus, maturè no-
 ,, bis succurrere, atque flagranti nostro huic incendio remedium afferre
 ,, pergatis: sic enim futurum speramus, vt res nostræ, magna cum Regis
 ,, vestri laude & inmarcescibili gloria feliciter succedant. Hisque gradibus
 ,, Catholica sua Maiestas viam sibi facilem parabit in cælum, vbi diuina
 ,, visione (in qua sita est hominis beatitudo) inter cælestes ac beatas San-
 ,, ctorum animas tandem aliquando perfruatur. Dixi. At verò dum hoc
 modo ducuntur res Francicæ (de quarum successu vltiori commemora-
 bimus porrò sub finem huius anni) Belgium totum iterùm bellis ar-
 det. Dudum cùm Dux Albanus Belgij Gubernator esset, ea fuit ibi mi-
 litaris disciplina, vt quicumque ex hostibus caperetur, vtrunque suspen-
 deretur. Non hîc gratia, non fauor, non lytrum quidquam valebat: quo
 id effectum erat, vt coloni in pagis locisque non munitis paulò tranquil-
 liùs viuerent. Metus enim ille suspendij militem à deprædationibus vt-
 eumque prohibebat. At postea cùm disciplina hæc aut nimis rigida, aut
 minùs quaestiuosa videretur, ea abrogata est, & alia substituta; nimirum
 vt gregarius miles, Signifer quoque & Vicarius vnus mensis stipendio se
 redimerent; solus Centurio & Chiliarcha tantum numerarent, quantum
 victor eis posset emungere. Hac data licentia nusquam coloni in pagis,
 nusquam Nobiles in suis Arcibus tuti erant, multò minùs viatores; sed
 quoscumque volebant, spoliabant capiebantque prædones milites. Hinc
 ergo agri inculti, omniaque commercia oppressa. Tandem huic paroxismo
 hoc qualecumque remedium inuentum est, nimirum vt quocumque; vel
 hi vel illi signa hostilia propter vicinitatem inferre possent, ibi incolæ, ex-
 ceptis ciuitatibus, singulis mensibus tributum penderent hosti viciniore:
 quod quamdiu fideliter soluebant, sub fide publica (vt plurimum) tran-
 quillè viuebant & agros colebant. Et ex huiusmodi tributo magnam
 exercitus partem alebant Ordines Hollandici. Vt igitur hunc bolum ip-
 sis eriperet Petrus Ernestus Comes Mansfeldius pro tempore Belgij Gu-
 bernator, 5. Ianuarij huius anni Edicto publico cauerat, ne qui postea
 huiusmodi excursionibus exactioibusque vexarentur, signum ex turri-
 bus omnium pagorum incolæ darent, arma corripere, pagi conueni-
 rent, periclitantibus opem ferrent, & hostem cederent, captos nullo lytro
 dimitterent, sed statim suspendio necarent. Idem etiam militibus im-
 peratum vbiicumque hostem deprehenderent. Estque hoc Edictum ali-

*Precatur
 scilicet, vt
 Rex sibi
 viam hæc
 ratione in
 cælum pa-
 ret.*

*Origo cor-
 rupta apud
 Belgas di-
 sciplina mi-
 litaris.*

*Mensura
 contribu-
 tione pagi
 se ab hosti-
 li incur-
 sione libe-
 rant.*

*Sed & hæc
 contribu-
 tionem
 Mansfel-
 dius voluit
 sublatam,
 licet fru-
 strâ.*

1593 quamdiu obseruatum, vtrunque nonnullis captis & suspenfis. Sed cum qui ruri habitabant Ecclesiastici, Nobiles, & alij, non admodum Edictum hoc probarent, malentes aliquid pro securitate singulis mensibus persolvere, quam periclitari, ut vniuersi pagi in fauillas redigerentur, ipsique abriperentur in duram captiuitatem; tum etiam hoc accessit ut Hollandi 27. Februarij contrarium Edictum promulgarent, iubentes, ne quisquam mandato superiori Mansfeldij obedire auderet, aut consuetam contributionem mensuam subtraheret, ni incepti poenitere vellet: datumque tempus deliberandi vsque ad mensem Aprilem: quo elapso, nullum cum ipsis seruatum iri pactum. Hoc igitur mandato publicato, prius Mansfeldij Edictum paulatim deferbuit, & contributiones rursus dissimulando persolutæ. Nec hæc satis erant Hollandis; etiam maiora aggrediuntur. Collecto mediocri exercitu (nam & illorum, sicut & Regionum, fortissimi quique erant in Francia) plurimis nauigijs, ratibus, omnique apparatu bellico in vnum contractis Duynkerkam Flandriæ maritimam urbem obsidere se velle simulat, sed summa vsi celeritate, Gertrudenbergam oppidum Brabanticum ad oram Hollandiæ, Dordracenis, Gorcomiensibus, aliisque vicinis valde infestum, 28. Martij terra & mari arctissima obsidione cingere incipiunt, moxque acerrime oppugnant. Sed quidquid moliebantur, parum vi proficiebat. Quare augendis propugnaculis, muniendisque castris nocte dieque intenti (intellexerant enim Petrum Ernestum Mansfeldium Comitemque de Fuentes copias vndique cogere ut obsidionem soluerent) tandem effecere, ut castra oppido essent munitiora. Etenim terream molem ad oppidi latera aquæ obiectam ab utraque parte perfoderunt, adeo ut vniuersus oppidi ager aqua inundatus esset, sicque Regijs difficillimus ad oppidum vel Hollandorum castra aditus daretur. Venit tamen tandem 26. Maij (verba sunt Eytzingeri Austriaci) Comes idem Mansfeldius Petrus Ernestus, postquam satis Antuerpiæ per Comitem de Fuentes Hispanum, Marchionem Hauræum, aliosque Regios belli Consiliarios, consultatum ac deliberatum fuisset. Qui in vrbe erant, fortissime sese interim defenderunt, sperantes Mansfeldium cum Regijs sibi opem laturum: qui quidem Mansfeldius, postquam Comes de Fuentes Antuerpiam Bruxellam rediisset, quantum potuit, fecit: decem tormenta bellica sibi Antuerpiam mitti petiit, aliaque necessaria procurauit. Sed dum res cunctanter ageretur, Mauritius quoque cum suis urbem ab ea parte, qua continetem spectat, tam latis fossis, tam altis & firmis vallibus, tot propugnaculis cinxisset, ut impossibile propemodum videretur, eum castris exui posse, oppidani, postquam tres menses obsidionem forti animo sustinuisent, tandem 25. Iunij se hosti tradere coacti sunt. Sic ille. Alius his verbis commemorat: Venit tamen Mansfeldius

Hollandi Gertrudenbergam obsidere incipiunt.

Constituunt castra ipso oppido munitiora.

Detentis auxilijs per Petrum Mansfeldium, ex Eytzingero.

De iisdem, ex alio plenius.

feldius, circiter nouem millia tum equitum tum peditum habés, ac qua parte Bredam iter est, loco excelso haud procul Hollandis castra metatur, omnibúque horis eos per pedites equitesque ad pugnam prouocat. Exeunt contra Hollandi velitariis pugnis; quibus cum pro maiori parte inferiores se conspicerent, ac promptissimos desiderarét, à pugna abhorruere. Desiderarant enim inter alios Inueldium, Hesselium & Vigium Præfectos. Quare non ampliùs facilè castris exeuntes, toti iis muniendis oppidoque premendo se dedidere. Quo Mansfeldius considerato, & quòd ob agrorum inundationem hostilia non posset inuadere castra, Comiti de Fuentes scribit oppidi necessitatem, ac hostilium castrorum munitionem; opus sibi esse, si oppidum liberare velit, maioribus tormentis cum apparatu: horum autem in arce Antuerpiana ingentem esse copiam: hasque litteras per virum Nobilem mittit. Sed Comes de Fuentes, nescio qua de causa, duobus tantum maioribus tormentis cum exiguo apparatu missis, ita bilem Mansfeldio mouisse fertur, vt diceret, Si de Fuentes Gertrudenbergam hosti tradere vult, ego culpæ expers ero spectator. Duobus nihilominùs adductis tormentis adeò fuit Hollandorum munitionibus molestus, vt facilè appareret, si iustus fuisset missus tormentorum numerus apparatusque, Hollandos, desertis castris, necessitate coactos ad naues fuisset reuersuros. Lepidum est quod tēpore huius obsidionis contigisse narratur. Tubicen certis de causis à Mauritio ad Mansfeldium missus, à Mansfeldio interrogatus fuit quam ob rem Dominus suus castra sua ita muniuisset; ipsum tamquam iuuenem bellicosum, & honorem ambientem, aperto prælio secum decertare debere. Atqui, inquit tubicen, Excell. sua Nassouica desiderat tam senex & veteranus miles fieri, qualis ipsius Excellentia, scilicet Mansfeldius, esset: quo responso accepto omnes adstantes risere. Interea oppidani nocte dieque tormentis cuniculisque oppugnantur, ac præcipuè ex propugnaculis que ad aperti aggeris hiatus Hollandi fecerant. Ex altero enim horum in oppidum maioribus globis sæuientes, nil ciuibus tutum relinquebāt: summi quoque templi turrim, ne ex ea castris aut nauibus damnum inferri possit, pro parte deiecerant. Emittunt oppidani varios nandi peritos, Mansfeldio extremam exposituros necessitatem. Sed ferè omnes capti, Hollandis eò magis occasionem festinandi dederunt. Habebant oppidani in aggere Stelhouio mediocrem munitionem sibi valdè commodam, Hollandis verò infestam ac incommodam; custodiebatur à triginta sex peditibus. Hanc Hollandi 24. Iunij inuadunt, tandemque expugnant. Oppidi Præfectus locum recuperare conatus cum ducentis aduolat præfidiariis, sed inter primos acerrimè pugnans cum quadraginta ex suis cadit, ceterique in oppidum repelluntur: quod exinde è dicta munitione

1593

Mansfeldius deserti & Gertrudenbergæ culpam Comiti de Fuentes ascribit.

Lepidum responsum tubicinis Mauritiij ad Mansfeldium.

Interea diu nocturnè oppidani à Mauritiianis oppugnantur.

Potiusque Hollandi munitione iuxta urbem.

tione tanta vi tormentis Hollandi oppugnarunt, vt ter reiecti, cùm multò maiorem terra aquaqué fieri apparatus ciues militesque cernerent, de auxilio desperantes, missis ad Mauritium Legatis, de deditioe 25. Iunij conuenerunt. Exierunt præfidiarij circiter sexcenti cum armis & impedimentis, acceptis quinquaginta plaustris quibus ægros ac alia subueherent, addita & equitum turma, donec in tutum deducti essent; tres tamen deprehensi qui pridem vibem Parmensi vendiderant, detenti & suspensi sunt. Rolandus Mirteus, honoris Hispanici alioqui perstudiosus, de hoc oppido aliisq; Regi ademptis, dum Fœderatis in Francia succurritur, sic censet: His tribus expeditionibus in Fœderatorum gratiam susceptis, dum miles Catholicus Francis defudat, totius ferè Frisiæ iacturam fecit, in Brabantia Gertrudenbergam, in Geldria Nouiomagum, in Flandria Hulstum, magna munitaque loca perdidit. Sic fit, dum propriis neglectis aliena curamus. Hęc ille. Mansfeldius, Gertrudenbergam ante oculos sibi ereptam dolens, mox 26. Iunij versus insulam Bommelensem cum copiis & bellico apparatu profectus est, munimentum Creueccœur ad ostium Disæ fluminis situm, & Buscoducensibus vicinisque valdè infestum expugnaturus. Sed Gorcomienses vicini hoc subodorantes, intereà Disæ alueum eodem loco obstruxerant, vt mox omnia loca vicina aqua paulatim inundarentur. Interim Regij duabus cruentis oppugnationibus Propugnaculum illud inuaserant, iamque tertia inuasionem illud videbantur expugnaturi (erat enim in munitione fauciatus Hohenloius, multiq; viri fortes vtrimque ceciderant) sed aqua omnia inundante recedere in Vliemen & Engelen coacti sunt. Vbi quamuis castra sua loco excelsiori metarentur, tamen & hîc non multò post aqua Disæ fluminis conclusi excreuit. Mansfeldius hoc modo retrocedere coactus omnem mouit lapidem, vt præsidio saltem ciuitati Buscoducensi imposito, eam Regi conseruaret; sed, quòd ciues sponte se olim Regi tradentes stipulati essent, se numquam præsidio grauandos, id nulla ratione impetrare potuit. Ita cùm circa Os pagum & Bercomium toto Iulio mense nulla re memorabili gesta hæssisset, tandem ipse Bruxellas rediit, parte exercitus, ductore Comite Frederico Tsherébergio, in Frisiam missa. Intereà 24. Iulij Comes Solmensis Hollandis militans octingentis equitibus & tribus circiter peditum millibus instructus ditionem Wasanam Flandriæ opimam portionem è regione Antuerpiæ inuadit, equites ad S. Ioannis ten Steen explorandi causa, pedites Steeckam mittens; vbi Hispani munitionem deferentes, ad munitionem è regione Antuerpiæ ad ripam Scaldis sitam se recipiunt. Hollandi eos insequentes aliquot ceperunt, & pagum Steecken incenderunt. Equitibus Hollandis ad S. Nicolai equites Lotharingi octoginta obuiam facti, similiter nonnulli

*Tandem
& oppida-
ni, nullo
succurren-
te, se dedunt.*

*Mansfeldius cum
suis versus
insulam
Bommela-
nam mo-
uet.*

*Frustrà se-
mel & ite-
rum Cre-
ueccœur op-
pugnat.*

*Redit
Mansfel-
dus Bru-
xellam,
parte ex-
ercitus in
Frisiam
missa.*

nulli capti sunt, alij fuga euaserunt. Pedites Hollandi deinde propugnaculum S. Iacobi admotis tormentis deditione ceperunt, & eodem modo propugnaculo S. Ioannis ten Steene potiti sunt. Quæ cum breui tempore perfecissent, & vndique regionem deprædati essent, audientes Mondragonium cum bis mille peditibus & sex turmis equitum aduenire (quos adhuc maiores copiarum sequi dicebantur) consarcinatis spoliis, munimentis destructis, & regioni magno tributo menstruo imperato, nauibus in Hollandiam discesserunt. Sed vice versa 17. Augusti eorundem Hollandorum equitatu, qui Bredæ in præsidio erant, Regij magnam cladem circa Traiectum ad Mosam intulerunt. Conducti erant Bredani centum millibus florenorum ad Ducem Bullonium tutò deducendis; sed pars thesauri, viginti circiter millium, in manus Reginum venit; desiderarunt etiam Hollandi amplius octoginta equos, & septuaginta circiter capti sunt. Hac æstate variis locis Regius miles ob non soluta stipendia in seditionem versus tumultuabatur. Vna parte Hispani in Artesia prope arcem Auxianam tumultum excitarunt, tum propter stipendia debita, tum occasione sumpta ab Hispano quodam, quem, quòd Hefdinij virginem stuprasset, Carolus Mansfeldius punire voluerat. vbi ipsum inuadentes Hispani, cum corporis sui custodibus fugere coegerunt, domumque & vasa argentea eius diripuerunt. Inde constituto Electo, (quem vocant) tumultuario scilicet Duce omnium audacissimo, oppidum S. Pauli occupantes munierunt, unde Regis subditos circumcirca integro anno miserè deprædati sunt. Idem faciebant Itali & Wallones aliqui in Hannonia apud pontem supra Sambram, & alij ad Rhenum Rhijnbercæ; vbi expulsis Præfectis, singulis hebdomadibus nouum Electum creantes, omnia vectigalia & quæcumque à vicinis extorquere poterant, in suos vsus conuertebant. Iam tum anno superiori Rudolphus Cæsar à Groningensibus rogatus, 19. Decembris ipsorum nomine Regem Philippum, ne tam fideles subditi desererentur, per litteras instanter postulauerat, ipse quoque Rex 20. Aprilis huius anni rescripserat, iusseratque Mansfeldio, eorum in primis rationem habeat. Et Mansfeldius quidem propter obsessam Gertrudenbergam, vt vidimus, ipse eò proficisci non potuit, tamen Verdugio Frisæ Gubernatori mille & sexcentos pedites, aliquotque equites, subsidio miserat. Sed his tantillis copiis parum proficere, nec Guilielmi Nassouij cursum, qui iam tum à mense Aprili Groningensibus erat infestus, potuit impedire. Nassouius 6. Aprilis Oostmahorna Reidam è regione Emdæ cum copiis & apparatu bellico profectus, postridie Bellinckvolderzielam venerat, eamque 8. eiusdem Aprilis munire cœperat, vt viam Bourtangensem, vnicum Groningensium solamen, tantò commodiùs posset præcludere. Ostendit quidem mox se

1593

*Hollandi
ex Vvasia
opimam
pradam
auferunt.*

*Versa vice
Regij circa
Traiectum
spoliis Hol-
landorum
ditantur.*

*Varia se-
cessionis
seu tumultu-
ationes
militares
apud Re-
gios.*

*Subsidia
in Frisiam
missa, non
sufficiunt.*

Verdu-

1593 Verdugius cum mille peditibus & ducentis equitibus, sed cum iniquo loco & cum tam paruis copiis aggredi consultum non duxit. Quare vt Nassouitum à cœpto retraheret, Couordiam & Ootmarsum premere tētauit, vterque interim maiores copias expectans. Et quidem Guilielmus Nassouius post deditionem Gertrudenberganam cū à Comite Mauri-

*Castra
castris in
Frisia op-
ponuntur.*

*Nassouius
Regis viā
omnem per
Bortangā
præcludit.*

rio prior viginti peditum signa, turmāsque equitum vndecim accepisset, in Augusto Grambergam, & alia aliquot propugnacula terrore sex machinarum bellicarum superauit, sicque Couordiam & Ootmarsum iterum recreauit. Inde per paludes ad arcem Weddam prope Bortangam progressus, 27. Augusti tormenta disposuit; sed priusquam iis vteretur, præfidiarij tam huius Arcis, quàm vicini ad flumen propugnaculi, se dederunt: quo factō, præfidiarij quoque Winschotani sponte aufugerunt; atque hac ratione Nassouius, antequam Verdugius plus subsidij à Mansfeldio acciperet, omnem viam per Bortangam præcludit. Interea quidem Mansfeldius sub Comite Frederico Tsherenbergio duo millia peditū & octingentos equites cum octo machinis bellicis necessariūmq; apparatus miserat; sed hi in Ducatu Iuliacensi hærentes, immorigeros se præbebāt, donec eos tandem Verdugij Vicarius blandis promissis progredi fecit. Hi profecti versus Bocholtam, inde Lingenam 5. Septembris aduenientes, maiores copias Namurco exspectabant, quæ Ruremondam ex parte iam attigerant. Hollandici Ordines hoc intelligentes, Franciscum Verrium Anglum cum quatuor peditum & duobus equitum signis ad omnem in Veluam irruptionem præcauendam ablegarunt. Comes Fredericus cum suis copiis versus Bortangam tendebat, quam viam obstructā inueniens, reduxit in Twentam, vbi Ootmarsum obsedit; quod & 13. Septembris, sex tormentis à diluculo vsque ad meridiem vallo turbato, superauit; Præfectos eorūmq; Vicarios & Signiferos captiuos tenuit, milites gregarios absque armis vllis aut impedimentis exire, & sex mēsum spatio se in Frisia non militaturos iurare coëgit. Ootmarsa recuperata ad Verdugium Nortlaram tendit; inde Schutendiepam trajiciens, Slogteram, tribus tormentis per paludem traductis, pergit, plura à Groningensibus tormenta sibi comodari frustra petens. Prope Groningam itaq; veniens, magno impetu propugnaculum Awarderzielam oppugnauit; bis viriliter repulsus, tertia vice pugnans illud obtinuit, omnesque præfidiarios trucidauit. Inde Slogteram, & Slogterā Weddam deuenit, eamq; similiter vi superauit, centum amplius præfidiariis occisis, ac tādē munitionem validam in Bortanga obsidere parat, iunctis simul Verdugij copiis. Erat illud propugnaculum loco paludinoso situm, vt vix ab vlla parte tormenta aduehi possent, fossæ octoginta pedes latæ admodūmq; profundæ, propugnacula angularia quinque; præsidium quinque cohortes

*Regij au-
xiliares
tandem
venientes
Ootmar-
sum obsi-
dent, &
obtinēt.*

*Itē obtinēt
Awar-
derzielam,
& Ved-
dam.*

tes peditum: quotidie etiam è Westfalia necessaria aduehi poterant, donec ab alia parte per Comitatum Benthemensem simul obsiderentur. Quare tandem Verdugius ab obsidione recessit, Couordiam se tendere simulans, interim iter suum Groningam versus callidè instituens, inde ex improviso Comitum Guilielmi castra sub Octobris initium obruere cogitauit. Sed re detecta, per sex aut septem horas vsq; ad vesperam cruentè velitati sunt, multis vtrimque cadentibus. Verdugius Nassouium à sepimentis suis euocare, & ad apertum conflictum inuitare omnibus modis studebat, sed Nassouius aleam periclitari noluit. Inde Verdugius Couordiam versus per viam cõsuetam exercitum suum reduxit, sed per paludes simul aliam viam viminibus contextis & arena effossa strauit, quò ad aliam quoque Couordiam partem terræ firmioris, cum vellet, venire posset; ibique quatuor munitiones ex Nobilium domiciliis construxit, castramq; ibi posuit, quo viam Groningensem tutari, & simul Couordiam premere possit; eoque loco maior pars Regiarum copiarum in maximis calamitatibus hibernauit. Sed iam quid interea à mense Aprili in Francia factum sit, simul breuiter commemoremus. Agebatur dudum, vt diximus, in Comitibus Parisiis à Fœderatis de Regni Francici statu constituendo. Tandem procederetur ad Regis Catholici electionem. Sed variarunt sententiæ. Plures inclinabant, vt volunt, in Isabellam Regis Hispaniæ filiam, defuncti Regis Valesij ex sorore neptem, quò auro Hispanico se tueri possent; sed ea lege, vt Guisio viginti trium annorum adulescenti nuberet, qui ex stemmate censebatur Magni Caroli, eaque ratione simul non violaretur Lex Salica, feminas à Corona Francica excludens. Credunt nonnulli noluisse Regem Hispaniæ has sibi præscribi nuptias; fortè ne mortuo Principe Hispaniæ Isabellæ fratre, ad Francum etiam deuolueretur diadema Hispanicum. Alij volunt, etiam nihilominus Guisium absolutè Regem renuntiatum. Quidquid est, id constat, primum Præsidentem Senatus Parisiensis, dum de his ad populum referre parat, seditione à quibusdam concitata, fuisse interfectum. Nauarræus interim videns iam seriò de electione alterius Regis agi, nihilque impedire sciens quin ipse ab omnibus reciperetur, quàm vt Ecclesiæ sese iungeret Catholicæ, proclamatores Calvinianos à se ablegauit, & diuturna persuasione Catholicorum Procerum ipsius partes sequentium inductus, instructore Reinerio Benedicto doctissimo Theologo Parisiensi assumpto, 25. Iulij in oppido S. Dionysij iuxta Parisios, sectam Calvinianam, cuius toto tempore vitæ suæ Antesignanus fuerat, publicè, præsentibus viginti Præsulibus, omnisque conditionis & sexus hominibus plurimis, eiurauit, ac omnia pœnitentis hominis exteriora signa exhibuit, quæ à Præsulibus præscribebantur, ac deinceps singulis diebus solemnè Missæ

*Descriptio
Boranga,
frustrà à
Regis ob-
fessa.*

*Verdugius
quatuor
munitiones
circa
Couordiam
excitat.*

*In Fræcia,
pro electione
Regis
variant
sententiæ.*

*Præses Pa-
risiensis re-
laturus de
electione
Regis truci-
cidatur.*

*Nauar-
ræus in op-
pido S. Dio-
nyssij Cal-
uinismum
eiurat.*

1593

sacrificio adstās, statimq; temporibus, detectis prius pro more Christiano Sacerdoti suis vitiis, sacro Christi corpori communicavit. Dicebant nihilominus Parisienses & alij, hæc cum simulato tantum animo agere. Quare mense Septembri idem Nauarræus Ducem Niuernij, è familia Mantuana ortum, Romam ad Clementem Pontificem mittit, eiurationem sectæ Calvinianæ manu Regis signatam adferentem, petentemque dignaretur iam eum ab excōmunicatione soluere. Interim hoc bonum iam tum consecutum erat in Galliis, vt induciæ sex mensium inter Regem & Confœderatos sancitæ essent, nimirum à Kalend. Augusti huius anni vsque in mensem Februariū anni sequentis. Attamē Niuernius vix tandem, vt ferunt, 21. Nouembris ad Pontificem admissus, obnitentibus Fœderatorū Legatis, impetrare quod petebat nomine Nauarræi nondū hoc anno potuit. Reliqua dicemus anno proximo. Hoc anno 19. Iunij Neussiani ad Rhenum infra Coloniam præsidio Regio hac ratione se liberant. Millendonckio Præfecto in Arce sua vicina absente, maior pars præsidiariorum prædatum exierat. Ciues clam conuenientes, plures qui remanserant in excubiis oppressos in carceres conijciunt, vnus portæ vigiles tumultu exaudito se muniunt; sed & hos eodem die fumo & fame coactos exire cogunt. Millendonckius postridie cum prædatoribus ad portam adest, sed non admittitur: redit ille ad castrum (nam & multi eo conscio hæc à ciuibus patrata credunt) milites in vicino pago Kerfendonckio se muniunt, vicina depopulantes. Sed ciues conscriptis duabus peditum cohortibus, non multò post eos discedere coëgerunt. Vigesimo quarto Decembris pridie Natalis Christi sæua tempestas quadraginta naues frumento in Italiam vehendo oneratas iuxta Tessaliam Hollandiæ insulam in anchoris stantes disiecit, magnamque partem demersit.

VARIA.

Varia huius anni hæc præcipua. Die 22. Iunij memorabili pugna ad Sissechium Croatiæ oppidum ac Monasterium Christiani amplius duodecim Turcarum millia occiderunt, vix centum ex nostris desideratis. At postea redintegrato bello regressi Turcæ Sisekam arcem expugnant, mox 6. Octobris Vesprinium, & variè in Christianos more suo sæuiunt. Sub finem tamen anni Christiani vicissim in superiori Hungaria Filechum, Deuinum, aliásque Arces quasdam & loca Turcis eripiunt: ad Albam item Regalem aliquot Turcarum millia profligant. In Hispaniis verò mense Nouembri Muleius Xequus, Mulei Mahumetis Fesæ & Maroci in Africa quondam Regis, anno 1578. in prælio Alacazerensi cæsi, filius, Sebastiano Lusitaniæ Regi obses datus, & post obitum patris in Hispaniam missus, & à Philippo II. Rege enutritus, Christi que Religione imbutus vnà cum cognato suo, & ministris aulicis in Scuriaco sancti Laurentij Monasterio solemniter Christianum Baptismum suscepit.

*Sancitur
inducia
sex mensium,
inter Na-
uarræum
& Fœde-
ratos.*

*Iuxta Co-
loniam
Neussiani
præsidio
Regio se li-
berant.*

*In Croatia
Christiani
nunc
Turcas
vincunt,
nunc vin-
cuntur.*

*Regni Fe-
sæ & Ma-
roci in A-
frica heres
baptiza-
tur.*

pit. Palma vrbs & Arx prope Aquleiam à Venetis condi cœpta.

Res anni 1594, sicut & præcedentis, varię sunt, copiis Belgicis nondū 1594
ex Francia reuerfis: nos eas, etsi implexas, quàm fieri poterit clarissimè,

ordine temporis seruato, commemorabimus. Die 27. Ianuarij Archidux
Austrię Ernestus, Cęsarıs Rudolphi frater, hæctenus pro eo contra Tur-
cas strenuus Christiani exercitus supremus ductor, nunc à Rege Hispa-
nię Philippo auunculo Belgij Gubernator designatus, nobili cum co-
mitatu Lutzenburgum venit; vbi magnificè, vt par erat, à Petro Ernesto
Comite Mansfeldio exceptus, mox Namurcum contendit, excipiente

*Ernestus
Austrius
Belgij Gub-
ernator
à Rege
auunculo
designatus.*

cum similiter Comite Barlaymontio. Tum Niuellę Comitem de Fuen-
tes obuium habuit; simulq; cum eo Hallam profectus, ibique à Principe
Chimaio honoratus: magna deinde omnium lætitia Bruxellam 30. eius-
dem Ianuarij dictis Principibus, nec non Electore Coloniensi, Mar-
chione Badensi, aliisque plurimis Principibus & Nobilibus viris comi-
tatus ingreditur, multis arcubus & theatris triumphalibus præclara fa-
cta Austriacorum repræsentantibus honoratus, sicut & postea 14. Iunij

*Summis
gaudijs
Bruxella
& Antwer-
pia excipi-
tur.*

Antuerpię: quos triumphos, qui propiùs recordari velit, Leonem Belgi-
cum vel Bochium adeat; nobis studio est, magis belli tam diuturni euen-
tus posteris spectandos tradere. Tertio Februarij conuocatis ad id priùs
Belgarum Ordinibus, Diploma Regium exhibet, recipiturque in Belga-
rum Gubernatorem: quo factò Petrus Ernestus Comes Mansfeldius, ea
quam ad tempus gesserat dignitate se libens abdicauit, ac Archiduci Er-
nesto cum ceteris sacramentum præstitit. Interea apud Francos Regi

Henrico Borbonio Nauarræo Catholicam Religionem, vt diximus,
amplexo, sensim vrbes ciuitatesque, desertis Confœderatis, se concilia-
bant, eumque Regem agnoscentes sacramentum dicebant, Lugdunum
7. Februarij, Aurelia 11. eiusdem, alięque ciuitates aliis diebus. Quo Pa-
risienses intellecto, maximè quòd & Meldenses, vulgò *Meaux*, ipsorum

*Recepto
Nauarræo
in pluribus
urbibus,
etiam Pa-
risienses
eum reci-
piunt.*

vicini se itidem dedidissent, plures eorum consilio & ope Comitıs Bris-
faci & Bellini olim vrbs Præfecti, Legatos ad Regem mittunt, qui ei urbem
offerant, modò præterita omnia obliuisci ac animo deponere velit. It
pedibus manibusque in eorum petitionem Rex; statuitur ad urbem cum
iusto præsidio veniendi dies Martij 22. Comitatus igitur quatuor tum
peditum tum equitum millibus Rex manè hora quinta ad urbem venit,
portamque quę Liparę arcı proxima est (Nouam vocant) reſeratam in-
ueniens, aliquos præmittit, qui vigiles circiter 25. resistere parantes inter-
ficiunt, ac deinceps nullo ampliùs repugnante, ipse quoq; Rex cum om-
ni comitatu ingreditur. Duarum horarum spatio, omnia in vrbe fuere
pacata. Milites Confœderatorum circiter mille, munitis locis se conti-
nentes, tandemque exire cupientes, honestis obtentis conditionibus cum

1594
*alijs d'I-
uaria

*Decretum
Parlamēti
de agno-
scendo Na-
uarræo pro
legitimo
Rege.*

*Quin &
decernit
diem rece-
ptionis
quotannis
solemnem.*

*Archidux
Ernestus
ratus est, ut
Belgium
reddat pa-
catum.*

*Hollandi
frustra
Traiectum
ad Mosam
occupare
tentant.*

*Hollandis
noua sub-
sidia ex
Germania
adsunt.*

Duce de Feria ac Iacobo * d'Euora & alijs Guisam vsque tutò sunt de-
ducti. Ultimo die Martij Parlamentum Parisiense per præconem & tu-
bicines in omnibus plateis Generale Decretum promulgauit, primùm
significans se à 12. Ianuarij die sæpè institisse Duci Mænio, vt Regem Na-
uarræum, quem Deus & lex Regno Franciæ dedisset, agnosceret; illum
autem, vt hoc faceret, induci non potuisse, artibus Hispanorum eisq; fa-
uentium impeditum. Quare potestatem eidem Mænio Duci antea da-
tam sub titulo Generalis Vicarij Coronæ Franciæ reuocauit. Sed & ei-
dem Duci Mænio, omnibusq; alijs præcipitur, vt Regem Henricum
eius nominis Quartum Regem Franciæ, pro Rege & supremo Domino
suo recipiant. Decreuit denique Parlamentum perpetuis temporibus
22. diem Martij sacrum solemnemque haberi & celebrari, quo die gene-
ralis Supplicatio cū solitis cærimonijs quotannis indicatur, cui intererit
idem Parlamentum rubris togis indutum, idq; in memoriam & gra-
tiarum actionem pro insigni liberatione huius vrbis, eiusq; ad obedi-
entiam Regis reductione. In Belgio Regi subiecto Archidux Ernestus to-
tus erat, vt quomodo Belgium sibi concreditum pacatum reddi posset,
dispiceret. Interea Mauritijs Fœderatarum Hollandicarum Prouincia-
rum militiæ Dux, hoc molitur stratagema die 20. Martij in Traiectum
superius, præcipuum Belgij ad Mosam oppidum. Hollandi nauem
aptant longam, alueo plano, duo tabulata habentem, quorum in medio
circiter centum quinquaginta abscondebantur musquetarij milites ve-
terani, in superiori verò tabulato varia mercium genera in vrbe ven-
denda conspiciebantur. Ita instructus per Mosam nouus mercator Tra-
iectum petit, ac mox post meridiem ignotus appellit. Mauritijs verò va-
rijs circa urbem locis maiores habebat dispersas copias, in auxilium his
qui in naui erant aduolaturas, cum eos Wicam minus oppidum occupas-
se intellexissent. Sed naui huius Præfecti & milites, iam iam ad oppidū
appulsuri, Deo eis pauorem, vt plures interpretati sunt, immittente, cum
in lapideo ponte, quo oppidum illud minus vrbi iungitur, ciues magno
numero gladijs accinctos deambulare conspexissent, proditos se dicen-
tes, secundo amne in fugam se conijciunt, ac in Hollandiam cum igno-
minia reuertuntur. Metrius sic interpretatur. Culpa, inquit, duobus Ca-
pitaneis Wingardio & Proppio Scoto imputabatur, quorum vterque il-
lam à se in alterutrum transferebat. Hoc stratagemate in fumum verso,
Mauritijs cum omni suo equitatu & viginti quinque signis peditū men-
se Aprili Arnhemium ad Comitem Solmensem, vt recens conscriptam
Germanorum legionem lustraret, profectus est, quorum iter fluuiorum
inundationibus & viarum difficultatibus aliquamdiu fuerat impedi-
tum. Verdugius etiam Frisiæ pro Rege Præfectus illorum transitum in-
tercipe-

tercipere strenuè laborarat, & cùm iuxta Lippam in viam quamdam arctam venturi essent, obruere eos vndecim equitum turmis & aliquot peditibus statuerat; sed serò & frustra, cùm iam prætergressi essent, venit. Hisce recentibus copiis Isselortam aduenientibus, reliqui vicini Præfidiarij Swollam conuenire iussi erant. Atque ita Mauritius suos iungens, simul ad Couordiam obsidione liberandam profecti sunt. Id suspicatus Archidux Ernestus, quasdam cohortes è Brabantia Verdugio subsidio miserat; quibus cùm Mauritius transitum præcludere se velle simulat, intereà repentè Comes Guilielmus Nassouius mille curus omnibus necessariis onustos, decemque peditum & duo equitum millia instructa habebat. Hi omnes 6. Maij Ommenam conuenientes, inde quadrata acie, cum hastis vtrimque acutis (equites Frisiacos appellant) rectà Couordiam contendunt; vbi Verdugius ab hac Arcis parte, qua Hardenbergam respicit, cum omni Regio exercitu etiam in acie se ostentabat. Mauritius in conspectum Couordiæ veniens, ingenti copia viminum comportata, per paludes annonam Couordiam conuehere, & si opus sit, simul cum hoste prælio decernere statuit; sed Verdugius videns se numero longè inferiorem, pluresque suorum militum hibernorum incommodis locotam palustri parum animosos, Martis aleam periclitari noluit. Nocte itaque 7. Maij obsidionem soluit, & munimenta circumquaquereliquit, copiarum parte Lingenam versus, reliqua versus Groningã proficiscentibus. Mauritius Couordia ita obsidione liberata, cùm circumiacentia munimenta præfidiis firmasset, cum omni exercitu progressus, Metropolitim Groningam die vigesimo Maij cinxit, & obsidere cœpit: nec mora, misso Feciali dedi sibi urbem postulauit. At ciues bellicosi, indecorum fore responderunt, eiusmodi urbem tam citò dedere, idcirco post anni dierumque obsidionem urbem sibi dedi postulare, intereà de ea re se deliberaturos. Hoc responso ad Mauritium relato, continuò asseres, trabes, crates, aliásque materias immensa copia è nauibus comportari iussit, quibus palustria loca Septentrionem versus sterni iussit, peruia reddidit, & multas munitiunculas tumultuario mox opere excitauit, quibus ciuium excursiones impedirentur, & comæatum aliumque apparatus, qui partim aperto mari, partim per Amisim fluuium Groningensibus aduehebatur, interciperet. Castra ipsa primaria (quæ centum & quadraginta peditum signis constabant) à Meridie quâ in Drentam itur, extra teli iactum collocauit: equitatum Couordiæ, Steenwicæ, & in Bortanga distribuit, vt hosti aditum è longinquo prohiberent. Paulò antè 6. Maij Archidux Ernestus Bruxellis lîteras scripserat Fœderatis Ordinibus Hagæ-Comitis congregatis tradendas. Erant eò profecturi, ob priuata negotia inter Principissam Chimaïam & eius

1594
Proficiscuntur Hollandi ad liberandam Couordiã.

Verdugius numero inferior Couordiam deserit.

Mauritius Groningã dedi postulans, falsè accipit responsum.

Variæ extruuntur circa Groningã munitiões.

1594

*Interea
Ernestus
peraman-
ter nihilo-
minus Fœ-
deratis pa-
cem offert.*

maritum componenda, Iurisperiti Otto Hartius & Hieronymus Coomans, eoq; nomine Saluum conductum ab Ordinibus iam dictis impetrarant. Visum ergo non incōsultum per hos missis literis simul tentare, num Hollandi vlla ratione ad pacem induci possent. Literarū hic præcipuus erat tenor, vt considerantes è quàm felici statu Belgæ in summas extremasq; calamitates per intestina bella deuenissent, omnisq; belli finem pacem esse, animum tandem ad pacem conuerterent, veteraq; aurea sæcula, leuibus de causis aliquoties repudiata, & nunc iterum à se offerri parata, prudentibus animis amplecterentur. Se cum fratre Cæsare omnesq; Austriacæ familiæ Principes sponsores vadesq; futuros, eas in quas consensissent conditiones sine perfidia seruandas. Dicti Iurisperiti Hagam-Comitis in Hollandiam appulsi, literas Archiducis Ordinibus 12. Maij tradidere, & 16. eiusdem in eorum Conuentum admissi ac dicere iussi, pauca, sed pro exigentia literarum, non incommoda adiecere. Sed Ordines, nec Archiducis literis, nec Legatorum verbis, oblataq; Cæsaris sponfione moti, 27. eiusdem Maij ita responderunt, vt nihil minus quàm pacem se velle ostenderent, proluxa oratione omnem in Hispanos intestini belli culpam conijcientes, eosq; semper vi aut simulatè egisse, docere conantes. Quæ vera an falsa sint, ex gestis totius huius belli intestini à nobis relatis, æquus rerum arbiter iudicare potest. Illud miror Ordines addere, Renichonium etiam quemdam confessum, iam nunc à duobus mensibus Bruxellis in Hollandiam se amandatum, vt Mauritium, eiusq; fratrem decem annos tantum natum, ipse eiusq; complices iugularent: exprimitq; Metrius, eum à Barlaymontio Ernesti mandato, aut saltem consensu (sic loquitur titubans) ad hoc fuisse conductum. Pudet tantæ calumniæ: nam & ipse Metrius fatetur eundem Renichonium plura mentitum. Quin dum 1. Aprilis, connexis stultè exiguis ligaminibus seipsum strangulare voluisse scribit, eum non firmi cerebri fuisse satis demonstrat; vt omittam omnibus notum esse, propter dictorum Nassauiorum necem (vti res in Hollandia sunt) nihil commodi Regi fuisse accessurum. Erat etiamnum Carolus Mansfeldius cum Belgicis copijs in Francia. Sed videns ob Regis Henrici ad Catholicam Religionem conuersionem, dissolutam ferè Franciæ confœderationem, interea nondum iussus quò verteret arma, ne inertem duceret exercitum, in Ducatu Tirassij obsidet oppidum (*Chasteau Thierij* dictum, (alij Capellam dicunt) iunguntq; se ei aliquot Guisiani: & quamquam Præfetti Cameracensis, Caletensis, Dorlanus, Boloniensis, ac vicini minitarentur se vniuersam Hannoniam & Artesiam flamma ferroq; vastaturos, nihil territus, munitissimum dedi locum postulat. Cùm negarent, duodecim maioribus verberans machinis nocte dieq; oppugnat, donec ingenti fa-

*Mirum
quid eo tẽ-
pore con-
fictum.*

*Carolus
Mansfel-
dius locum
munitum
in finibus
Francia
capit.*

Et ruina præfidiarj de defensione desperantes, vitam fortunâq; pacti,
 12. Maij deditonem faciunt. Miserat Rex Henricus Efdainum cum
 duodecim tum peditum tum equitum millibus obfessis auxilio. Sed de-
 ditum oppidum ex itinere intelligentes, ad Regem reuerfi sunt. Man-
 feldius inuentis in Arce quadraginta tormentis, parte relicta & parte ab-
 ducta, oppidoque de iusto præfidio confirmato, cùm iam Parisienses
 quoque Regi Henrico conciliatos sciret, relicta Francia in Atrebatas &
 Hannonese exercitum per præfidia distribuens, Bruxellam ad Archidu-
 cem Ernestum profectus est. Sed ad Groninganos reuertamur. Mauri-
 tius, dispositis, vt diximus, castris, mox Guilielmo Nassouio dat nego-
 tium expugnandæmunitionis Auwardzielensis ad cataraetam à Regijs
 extructæ. Erât in ea circiter centum quadraginta pedites è legione Præfetti
 Leukama Frisij, Legati Baronis Billij, qui se in initio fortissimè defenderunt,
 ac plures hostium tormentis strauerunt. Nec facilè munitionem obtinuis-
 sent, nisi cratibus per paludinosaloca enixi, dum à fronte præfidiarios
 pugna distinent, à tergo simul inopinatò eos fuissent aggressi: sicq; omnes
 (exceptis quinque qui elapsi sunt) simulque Leukamæ Legatum truci-
 darunt. Tum propius ad urbem tormenta promouent, breui se eam ob-
 tenturos sperantes, cùm nullus in ea esset miles. Leukama tantum cum
 quinque legionis Billij cohortibus in suburbio, dicto *Scutendiep*, se mu-
 nierat, quòd nulla ratione Groningani præfidium admittere vellent. Iam
 Angli & Scoti castra sua ad fossatum ferè labra promouerant; sed quòd
 nondum satis essent munita, ciues nocte in eos erumpentes, circiter du-
 centos, duobus ereptis vexillis, trucidarunt, desideratoque Consulifilio
 ac sex ciuibus, in urbem reuerfi sunt. Nullus initio ferè erat dies quin aut
 Leukama è *Scutendiepio*, aut ciues vrbe erumpetes cum Hollandis ma-
 nus confererent, magnaque iis detrimenta inferrent. Sed tandem absolu-
 tis castrorummunitionibus, erectisque lorice ac variis aggeribus, hisque
 iustis præfidiis firmatis, eruptionum finis est factus, serioque vrbs oppu-
 gnari cœpta. Mox actis cuniculis, dispositisque tormentis, murus val-
 lumque verberari cœptum; portaque, Dominica dicta, ferè diruta. Econ-
 trà Groningani maioribus abundantes tormentis & puluere nitrato, in-
 gentia Hollandis eorumque operibus nocte dieque inferebant detrimen-
 ta, complures interficiebant, vniuersumque mensem Iunium his vtrim-
 que conatibus transigebant. Interea die 14. Iunij (quod & initio anni at-
 tigitimus) Archidux Ernestus Antuerpiam veniens, incredibili pompa, à
 Ioanne Bochio eidem vrbi à Secretis magnificè descripta, excipitur: sed
 magis consultat ipse Archidux cum præcipuis belli Præfectis de liberan-
 da Groninga. Suscipit in se negotium Comes de Fuentes. Sed merca-
 toribus, etsi Archiduce spondente, pecuniam numerare nolentibus,

1594

*Redit Bru-
xellam.**Auward.
Ziel Gron-
ningensi-
bus eripi-
tur.**Groningæ-
ses erum-
pentes du-
centos cir-
citer truci-
dant.**Frustrâ
agit Ar-
chidux de
Groninga
liberanda.*

1594
Itaque de
ea confer-
uanda de-
spicari co-
eptum.

Viginti
millia glo-
borum in
Groningā
vno mense
exonerata.

Furtim à
Catholicis
miles in
urbem ad-
mittitur,
frustrā ta-
men.

Disputa-
tur, cuius
culpa Gro-
ningens-
bus non sit
subuentū.

Verba
Mirsei de
hac re.

quantam aut quanti vellent, nil Comes de Fuentes efficere potuit, milite sine stipendiis iter facere, multò minùs pugnare, nolente; ita vt de conseruanda Groninga desperari sit cœptum. Non enim quiescebant Hollandi noctè dieque clam duobus locis cuniculos agentes, quibus propugnaculum, quod iuxta portam erat Dominicam, euertere conabantur, maioribus interim tormentis non cessantes partim igniuomos in urbem eijcere globos, partim muros vallumque & extantia propugnacula inutilia reddere, ita vt spatio vnus mensis circiter viginti millia maiorum tormentorum globi contra urbem sint exonerati, ciuesque vicissim supra quatuor millia in castra operaque hostilia coniecerint. Qua de causa, qui Hollandis fauebāt, aut minùs zelosi erant pro Catholica Religione, tandem mense Iulio aperte dicere ausi fuerunt, tempus esse paciscendi cum Hollandis, ne vi vrbe expugnata, omnes pereant: deserere se à Rege, Ernesto Archiduce, Comite Mansfeldio, Comite de Fuentes, & alijs; consulendum sibi, dum honestæ haberi possint conditiones, ne coacti pro Hollandorum arbitrio paulò post aperire portas cogantur: hi que eò rem deduxere, vt Legati in castra ad Mauritium II. Iulij mitterentur, audituri deditiois conditiones. Sed qui Regi ac Catholicæ Religioni enixiùs studebant, deditioem impedituri, aut certè protracturi, si fortè adhuc auxilia, quod promittebatur, mitterentur, rationem reperere, vt eodem die mox post Solis occasum, aperta Scutendiepij porta, Leukamam cum quinque cohortibus intromitterent; at non sine tumultu, qui in cruentam conuersus fuisset pugnam, nisi Leukama eiusque milites modestia ac humanitate ciues pacassent. Legati ad Mauritium missi, re intellecta, pudore confusi, ad urbem redierunt. Deinde vtrinq; ad arma est reuersum, fortissimeque ciues ac præsidarij rem gerebant, ita vt à multis creditum sit, si spes aliqua auxiliij præ manibus fuisset, Rhenumque transisset, Hollandos Groningam fuisse deserturos. Sed sciebant nec ordinem nec disciplinam apud Regios eo tempore Hispanorum Belgarumque æmulatione Bruxellæ esse. Paratus videbatur Comes de Fuentes cum copijs ad iter, Iuerra quoque Quæstor Hispanus pecuniam corrasisse dicebatur, nec tamen quidquā est effectū, cuius culpa, ignoro: illud nihilominus censeo, Rolandum Mirteum, dum Comitē de Fuentes liberare hac culpa studet, nimis abiectè de Archiduce Ernesto scribere. Ernestus, inquit, Archidux, Maximiliani II. Imp. filius, summa cunctorum expectatione in Belgium venit. Eum Belgis Deus ostendit tantū. Princeps pius erat & bonus, pacis amans, & pace quàm bello vtilior: putabat sola auctoritate nominis rem posse componere. Vix aduenerat, cum aduersa valetudine tantopere cœpit afflictiari, vt non modò, quod res flagitabat, nequiret Reipublicæ malis animum seriò adijcere, sed vt plurimum nec audire posset ipse que gerebantur

rebantur. Gratiōsis quibusdam fidebat, hi facilitate & morbo eius ad
 auaritiā & prauos affectus alios abutebantur, & Principem decipie-
 bant, omnes aditus claudentes, ne monita Comitum de Fuentes, & alio-
 rum Deo & Regi fidōrum ministrorum admitteret. Hæc Rolandus &
 alia eiusmodi de Heroë, cui dudum incubuerat cura totius contra Tur-
 cas Christiani exercitus. Vt ut est, Groningani negligebantur, atque inter-
 eà ab Hollandis acerrimè oppugnabantur. Sed nihil ad eò vim tardabat
 Hollandorum, quàm propugnaculum dictum Ravelijn ad portam O-
 rientalem, in quod ciues octo maioribus tormentis distributis, ingentia
 Hollandis inferebant detrimenta. Sub id iam dudum, ignaris ciuibus
 præfidiarijsque, cuniculos egerāt, eoque perduxerant, vt 15. Iulij signo in-
 uasionis dato, ciues militesque, magno numero in Rauellinum allicerent;
 tum subito igne cuniculis subdito dimidiam propugnaculi partem, ma-
 gno ciuium militumque detrimento euertunt, ac mox per ruinas inua-
 dentes, stantem adhuc propugnaculi interiorem partem, pulsas oppida-
 nis, occupant, seque in eo munientes, vrbi, ijs quæ in propugnaculo inue-
 nerant tormentis, infestissimi fuere: periere ex oppidanis circiter centum
 triginta viri, ex Hollandis perpauci. Exinde tanta in vrbe est orta con-
 sternatio, vt vrgentibus his qui Religionem Catholicam non tanti facie-
 bant, tandem communi ciuium militumque consensu Legati de condi-
 tionibus dedendæ vrbis acturi in hostium castra mitterentur. Fuere autem
 numero quatuordecim, quorum in locum Mauritius in vrbem obsides
 misit viros nobiles quinque; ac tandem die 22. eiusdem Iulij transgessit, ar-
 ticulis inter viginti quatuor his præcipuis. Primò, Omnium offensarum
 præteritarum perpetua esto remissio & obliuio. Secundò, Magistratus
 & incolæ vrbis Groningensis promittēt & hisce promittūt, quòd Vnioni
 Generali Prouinciarum subscribent ad resistendum Hispanis, eisque ad-
 hærentibus. Quintò, Comes Guilielmus Nassouius pro Governatore re-
 cipietur. Interim lis quondam inter vrbem Groningensem & circumia-
 centem regionem exorta, vel que adhuc oriri posset, decisioni Ordinum
 Generalium referuabitur. Sextò, In ciuitate Groningensi eiusque territo-
 rio, nulla alia Religio exercebitur, præter Reformatam, quo modo illa
 nunc publicè per Prouincias exercetur; ita tamen vt nulli in conscientia
 fiat iniuria, nullus in ea grauetur, nulla in eam fiat inquisitio. Septimò,
 Groningenses quinque aut sex signa peditum in vrbem admittent. Vn-
 decimò, Omnes exules eorumque heredes in possessionem omnium bo-
 norum non alienatorum redibunt, ita tamen vt ciuilitati ab vtraque parte
 locus relinquatur. Duodecimò, Quantum ad vendita & alienata bona
 immobilia, antiquus Dominus ea recuperare poterit hac conditione, vt
 quadriennio ea sibi redimat, & pecuniam emptori restituat. Decimo-
 quintò,

1594

*Batani
 Groningam
 suffossam,
 summa vi
 inuadunt.*

*Legati de
 deditione
 acturi in
 castra mit-
 tuntur.*

*Articuli
 præcipui
 deditionis
 Groningē-
 sis.*

*Inter alia,
 in conscien-
 tia nullus
 grauabitur*

1594 quintò, Omnia syngrapha, litteræ & instrumenta ab Abbatibus & Præ-
 latis virisque Ecclesiasticis tam aduenis quàm indigenis confecta, deci-
 fioni & iudicio Ordinum & Magistratum locorum, in quorum iuris-
 dictione ipsa Collegia sita sunt, reseruabuntur. Decimooctauò, Urbis
 imperiù & gubernatio erit penes Magistratum. At Magistratus & iurati
 ciues hac vice ab Comitibus Mauritio & Guilielmo Nassouis, de com-
 muni sententia Senatus Ordinum creabuntur. Deinceps electio Magi-
 stratus fiet secundùm antiquam consuetudinem; ita tamen, vt loco dis-
 tributionis fabarum, Gubernator quinque ex viginti quatuor iuratis
 ciuibus eligat, qui deinceps ad electionem Magistratus iuxta anti-
 quam consuetudinem procedent. Decimononò, Vrbs Groningensis,
 vti nec subiecta regio, absque suo consensu ad nullos alios Principes aut
 Prouincias poterit transferri, nec in ciuitate Arx vlla ædificari. Vigesi-
 mò, Magistratus, ciues, & incolæ Ordinibus Generalibus debitum fideli-
 tatis iuramentum præstabant, quomodo & aliæ vrbes recuperatæ præsti-
 terunt. Vigesimo secundò, Milites Regij vrbe Groningensi tuti cum ar-
 mis & impedimentis excedent, vti & illi, qui in Schuytendiep suas sta-
 tiones habuerunt. Ita Groninga tandem cessit. Primò intrarunt quinque
 vexilla 23. Iulij, inde Mauritius cum suis sequitur, Regia pōpa exceptus,
 virgine speciosa clauem auream, & altera manu ramum laureum ipsi of-
 ferente: peractoque triumpho mox omnes templorum Imagines detur-
 batur, & Religio dicta Reformata introducta, nouusq; Magistratus crea-
 tus. Catholici omnes, & quicumq; manere vellent, eiurare coacti Regem
 Philippum eiusq; successores, frustra obtendentibus Catholicis sibi pro-
 missam conscientie libertatem. Mauritius Groningâ in Hollandiam re-
 uersus, magnis vbiq; triumphis & honoribus excipitur. Tandem 19. Au-
 gusti Amstelrodamum appulsus est; vbi cum à ciuibus deductus ad
 hospitium suum progredieretur, inter alia exhibebatur Claudius Ciui-
 lis ille Batauus, de quo Tacitus, pedibus suis aliquot premens Romanos.
 Interea intentus erat Archidux Ernestus seditionibus Reginum aliquot
 militum ad S. Pauli apud Atrebatas, de quibus anno superiori diximus,
 componendis; iamque eos pacarat, numeratis, vt volunt, sex florenorum
 millibus. Sed parum hoc profuit. Nam paulò post mense Augusto hu-
 ius anni Itali pedites equitesque, accedentibus mox ex omni natione etiã
 nonnullis aliis, ad duo circiter millia, querentes sibi à morte Parmensis
 nulla stipendia numerata, oppidum Brabantie Sichernium Disthemo
 vicinum occupant, muniuntque; agrumque circumiacentem omnem
 Bruxellam vsque excurrentes infestant, menstruasque contributiones im-
 perant. Archidux certis legibus dudum cum eis transigere conatur, sed
 frustra. Itaque Hispanas aliquot cohortes contra eos mittit; qui cum ali-
 quam-

Hac vice tantum Magistratus de sententia Ordinum creantur.

In ciuitate non poterit arx vlla.

Catholici qui manere velint, coguntur eiurare Regi.

Pacatis seditionis ad S. Pauli, alij tumultuantur in Sichern.

diu inuicem & maximè colonos infestassent, tandem Itali sub finem Nouembris à Mauritio persuasi, Regi Franciæ operam suam offerunt, ac interea sub mœnibus Bredanis à Mauritio contra vim Hispanorum defenduntur, donec Februario anni sequētis utcumq; ab Archiduce pacantur. Hac æstate Hispani, qui apud Britones Blauetum occupant, ac insigniter munerant, non procul à Bresto iuxta Crosonum aliam ædificant munitionem, qua Bresti portum claudere se posse existimarant. Sed quòd ex aduerso, in altera annis ripa, similem munitionem non erexerant, diu defendere non potuerunt. Missus enim eò à Rege Henrico Aumontius cum mediocribus copijs, adiutus Anglicis auxilijs classe aduētis, ductore Noritzio, ac mox alijs noua cum classe ductu Martini Forbischerij appulsis, non solùm Norlanum ac Quinquercorentum recuperarunt, sed & vi munitionem Brestanam expugnarunt, præfidiarijs Hispanis ferè omnibus cæsis, victoria tamen non incruenta. Desiderasse enim referuntur hac expugnatione Angli Franciæque circiter trecentos viros fortes, ac inter hos Forbischerium cum non paucis nobilibus clarisque Præfectis. Rex Henricus, si qua ratione bellum è Francia sua amoliri porrò valeret, inito cum suis ac Hollandis consilio, omnem belli molem in Belgas transferendam statuit. Ipse die 23. Octobris Diplomate suo Esdaini Dominum (alijs Dux Bullonij vocatur) copiarum suarum in Lutzenburgios ducendarum supremum Imperatorem renuntiat. Consilium erat, occupato Lutzenburgensi Ducatu, deinceps Belgis Regi Philippo studentibus, militem ex Germania, Italia, aut aliunde non nisi difficillimè posse submitti. Sed id subodoratus Lutzenburgensium Præfectus, Comes Mansfeldius senior, itineribus omnibus, quibus debebant intrare, iusta manu infestis, rei euentum expectabat. Hollandi auxiliares Francorum futuri priores instructi, duce Philippo Nassouio cum duabus peditum legionibus, ac equitum quinque turmis, aliquotque campestribus tormentis, se dant itineri. Vbi cum intellexissent, præter ordinarias Mansfeldij copias aduenisse in eius auxilium Regis Philippi stipendio quatuor Heluetiorum peditum millia, Nassouius, tradita Ordinum iussu, vt ferebatur, Francisco Verio exercitus cura, cum duabus equitum turmis celeriter in Hollandiam reuertitur. Verius pergens, cum omnia in Lutzenburgios ducentia itinera firmis præfidijs à Carolo Mansfeldio, qui patri nouis cum copijs in auxilium venerat, obsessa reperisset, paratumque sibi ac suis cruentum epulum, si ad manus venire decreuisset, in ditionem Treuirorum declinans, Sarburgum, indeq; in Metensem proficiscitur agrum, Carolo Mansfeldio vestigijs in hærente, ac non paucos sternente, ad iustum tamen eos prælium cogere non valente. Tandem Verius 9. Nouembris ad Esdainum peruenit, collatisque consilijs cum se

1594

*Seditiosi
Regij sub
manibus
Bredanis
defenduntur.*

*Castella
aliqua in
Britannia
Hispanis
occupantur.*

*Nassouio
intra
ducere Lutzenburgios
parat.*

*Adiungunt
auxiliares
Hollandi,
sed omnia
obstruunt
inueniunt.*

nihil

1594

nihil apud Lutzenburgios sine sanguinarijs prælijs facturos viderent, Hollandi in ditionem proficiscuntur Bipontinam, indeque, haud procul Moguntiâ, traiecto Rheno, longo tandem itinere in Geldriam rediêre. Efdainus quoque acerrimos contra se Duces venire cum veteranis copijs intelligens, Carolum scilicet Mansfeldium, Harmannum Comitem Tsherenbergium, ac Comitê Barlaymontium, cõuasata præda inglorius in Franciam est reuersus. Ernestus Archidux vidês Hollandos pacem repudiare, Frâcum Regem bellum inferre, misso 9. Octobris in Hispaniam Molarti Domino, qui ei erat à cubiculis, statum Belgij ac Franciæ Regis exponit, petens media quibus Franco resistatur, ac Hollandi dõmentur.

Post aliquot velitationes, singuli ad sua redeunt.

Archidux Legationes mittit in Hispaniã, unam post alteram.

Ordines Bruxellis ab eo convocati, & ipsi multa queruntur.

Nauarrais Artesis & Hannoniis bellum minatur.

Qui cùm redijset, nec Ernesto satisfecisset, iterum 21. Nouembris in Hispaniam mittit Baronem Didericksteinium, ac paulò post etiam sibi à Secretis Westernachium: quibus itidem breui reuertëtibus, nec pro voto adferentibus, intereà Idibus Decembris indicit Bruxellæ Ordinum Comitiam: quò cùm paucissimi conuenissent, in proximum mensem Ianuarium prolongata sunt. Nihilominus etiam à paucis qui conuenerant variæ querimonix mox propositæ, maximè ab Artesiensibus & Hannoniensibus, qui animaduertentes sibi tamquam vicinioribus ante alios à Franco metuendum, Regios autem milites huius nuncillius nationis tumultuantes, hosti se nolle obijcere, quin etiam nõ minora ab amico milite quàm ab hoste damna accipere, pacem quocumq; modo cum Franco flagitabant. Accessit quòd Rex Franciæ Henricus die 16. Decembris Ambiano per tubicinem ad Ordines Artesiæ & Hannoniæ misit litteras, in quibus hæc inter alia: Licet præcipui hostes sui sibi iam omnem obedientiam promississent, Regem Hispaniæ nihilominus non cessare reliquos suos hostes aduersum se concitare, idque contra fœdera & pacta inter illum & decessores suos Reges inita; subque prætextu vrbs Cameracensis repetendæ, nouas copias quotidie in Galliam mittere, & omnem hostilitatem exercere: itaque his consideratis se non posse diutiùs dissimulare, interim belli denuntiationem prorogasse, si fortè ipsi, tamquam primi belli mala percepturi, intereà impetrare poterunt, vt exercitus qui iam in finibus Regni sui confluit, ex mandato Regis Hispaniarum reuocetur, & iurauerint nihil aduersum se, suos subditos, territorium & vrbes Cameracum & Cameracesium se machinatuuros, aut quidquam facturos in fauorem suorum perduellium; modò id ipsum effectu & certo argumento ante Kalend. Ianuarij declarauerint. Quòd si hoc facere aut noluerint, aut distulerint, se cogi causis præcedentibus ipsis denuntiare bellum. Hæc Rex Henricus. Ordines dictarum Prouinciarum acceptas litteras cum certis Legatis ad Archiducem mittunt, & quid responderi placeat, consulunt. Rescribit Archidux, respondeant, quod è re ipsis videbitur,

debitur, modò nihil sit contra Regis Philippi dignitatem auctoritatem-
 que. Tum dicti Ordines, vocato Francorum tubicine litterarum latore,
 iubent hospiti satisfaciat, statimque discedat. Cumque responsum pe-
 teret, reddunt, se nihil quod Regi respondeant, habere. Sub idem tem-
 pus iuuenis quidam Parisiensis, Ioannes Castellius, filius Petri Castel-
 lij mercatoris, qui in Collegio Iesuitarum sub præceptore Ioanne Gue-
 reto litteris operam dederat, die 27. Decembris vesperi, cùm Rex Lute-
 tiam aduenisset, & Nobiles cum salutatum venirent, eorum comita-
 tui se immiscuit, & cubiculum vnà intrauit, occasionem Regem inter-
 ficiendi captans. Rege enim se inclinante, vt Proceres salutaret, astitit
 Castellius, quasi & ipse magna cum reuerentia salutaturus, & cultro iu-
 gulum eius petiit: sed errauit manus, & dum guttur confodere nititur,
 Rege profundius se inclinante, per maxillam in illius dentes impexit,
 vnumque elidit. Hic, quamuis, oborto tumultu, in tenebris se euasurum
 sperabat, tamen comprehenditur, & biduo post, sententia Parlamenti,
 primò ignitis forcipibus musculis crurium, brachiorum ac scapularum
 ablatis, dextraque amputata, quatuor alligatus equis, in diuersa incitatis,
 discerpitur. Iesuitæ etiam, tamquam huius facti incentores, hanc simul
 » acceperunt sententiam: Vt omnes Sacerdotes Collegij Claremontis, &
 » omnes alij prædictæ Societati addicti, tamquam corruptores iuuentutis,
 » perturbatores pacis publicæ, inimici Regis & Regni, infra tres dies post
 » promulgationem huius Ediçti Lutetiâ, & aliis vrbibus atque locis, vbi
 » sua tenent Collegia, discedant, & infra quindecim subsequentes dies to-
 » to Regno exeant. Quod nisi fecerint, & post præscriptum tempus vsquâ
 » inuenti fuerint, tamquam rei læsæ Maiestatis punientur. Illorum autem
 » mobilia & immobilia bona vertentur in alia pia opera, & distributio
 » eorum fiet secundùm arbitrium & decretum Curix. Interdicit etiam
 » omnibus Regis subditis, ne filios suos etiam extra Regnum in dictæ So-
 » cietatis Collegia mittant, vt ibidem instituantur. Si quis contra venerit,
 » eadem læsæ Maiestatis pœna tenebitur. Hactenus Curix Decretum:
 quod tamen postea, vt suo loco dicemus, reuocatum fuit.

1594
 Iustus ru-
 bicen ho-
 stis satisf-
 fuere, sine
 responso
 remitti-
 tur.
 Ioannes
 Castellius
 frustra
 Nauarrañ
 confodere
 nititur.

Ignitis for-
 cipibus ac
 dein qua-
 tuor equis
 discerpi-
 tur.

In Iesuitas
 quoque ita-
 quam eius
 incentores
 hac lata
 sententia.

Hoc anno (vt & Externa insigniora atexamus) Iauarinum Hungariæ VARIA.
 oppidum (Raab vocant) Sinanes Bassa Turca die 23. Septembris acerri-
 mè ab aurora vsque ad noctem oppugnauit: sed oppidani fortiter se de-
 fenderunt, ita vt Turcæ maxima clade accepta receptui canere, & in ca-
 stra redire cogerentur. Redintegrata nihilominus est & continuata op-
 pugnatio duobus diebus insequentibus: in quibus pugnis plura quàm
 duodecim millia Turcarum cecidisse referuntur: propugnaculum tamè
 quoddam inter hæc, actis sub terra cuniculis, euerterunt, eiusque ruderibus
 & terra fossam ciuitatis ad aliquam altitudinem opleuerunt. De-

Raab in
 Hungaria
 fortissimè
 à Christianis
 defenditur.

1594 nique cùm dies quinque continuos oppugnationibus incredibili furore continuandis, cuniculisque disrumpendis, insumpsissent, tandem duo capiunt propugnacula, tanto suo comodo, vt ex iis iam facilis ad urbem per rudera accessus videretur. Tunc oppidanorum animi ceciderunt. Ferdinandus itaque Hardeckius, qui cum sex millium lectissimorum presidio urbi præerat, communicato cum ceteris militum Tribunis consilio, demum 29. eiusdem Septembris urbem dedit, hac lege, ipse & presidarij omnes cum omnibus fortunis & armis, explicatisque vexillis urbe exirent, securique; Alteburgum Hungariæ deducerentur; quod & factum est, nisi quod Itali in posteriori agmine impedimentis suis spoliati sint. Postea tamen die 16. Ianuarij anni sequentis Comes Hardeckius hac de causa captus, & reus capitis actus est, (nam in primis constabat, annum adhuc annonæ ceterarumque rerum apparatus superfuisse) sed ille culpam in eos qui ad subueniendum missi erant, & non subuenerant, retorquebat, ita vt non facile fuerit rem decidere: tandem tamen 15. Iunij publicè Viennæ capite plexus est. Sub idem quoque tempus Turca instructa classe Regis Philippi ditiones in Italia inuadens, Rhegium Calabriae oppidum spoliavit, ac captiuos ciuibus abductis exussit, agrosque; vicinos ingenti cum damno peragrauit. Inde versus Siciliam nauigans, in cõspectu Messanæ exposito milite, omnem agrum depopulatur; naues Apulas tres, vnamque ex Oriente venientem capit. Rogabant Messanenses à Prorege Palermi agente auxilium, sed frustra. Quare conscriptis quinquaginta equitibus, urbis agro vtcumque consulere. Litteras interim ad Regem Philippum in Hispaniam pro auxilio mittentes, de Prorege querebantur; cùm interea Prorex Neapolitanus triginta instruxerat triremes, quibus suas iunxere Pontifex Clemens, Dux Florentinus, Melitani Equites, ac Genuenses, effecereque classem septuaginta triremium, sicque vicinos omnes ingenti metu liberarunt, Turcasque in Græciam repulerunt. Iphis Kal. Martij huius anni Sigismundus III. Poloniae Rex, solemni pompa etiam Rex Suecorum post patrem Upsaliae coronatur. Adscribunt huic anno quidam etiam nauigationem nouam in Indiam ab Hollandis tentatam per Septentrionem. Sed nos de ea simul anno sequenti.

Postea tamen deditur, eo qui deditur postea capite plexo.

Quin & in Italia & Sicilia Turca ditiones Philippi Regis infestat.

Cogitur redire in Græciam.

1595 Commemorauimus anno superiori, frustra mense Maio pacem Hollandis ab Archiduce oblatam: nec tamen Proceres Belgæ cogitationem omnem deponerent. Rogatur tandem ab vno eorum Cl. V. Iustus Lipsius sententiam. Is inter alia rescribit die 3. Ianuarij huius anni ista: Ego bonam honestamque pacem hac scena rerum fieri posse in animum non induco. At metuunt fortasse hostes. Utinam nostra sic essent. Debebant profectò à potentissimo suo Rege. Sed reuerentia vetustate iam excussa,

Præcipua epistola Lipsij, posita sine Pax in Belgio sperari.

&

» & metu, ignauiâ (liceat liberè hoc dicere) aut prauitate nostra (quis or-
 » do? quis miles? quæ consilia?) cur metuant? nisi occulta quædam sint
 » quæ me fugiant. Adde fœdera cum vicinis, nauigationes nouas spera-
 » tas, imò tentatas: quæ etsi infida omnia, tamen plebeios illos animos in-
 » flant. Ergo de pace vix est vt sperem, nisi tali, quæ disiungat à Rege, quæ
 » licentiores & illos & nos faciat; quò scio quosdam spectare. De Religio-
 » ne consultò omitto, & Theologis permitto, etsi rationem eius inter prima
 » habendam, sapientes omnes sciunt. Magis itaque ad inducias inclinem.
 » Primùm quia hostis faciliùs audiet: res manent vtrimque imminutæ.
 » Deinde quia auctoritate Principum Germaniæ tale aliquid honestissi-
 » mè impetretur, & sine ignominia Regis: Denique Deus & euentus ali-
 » quis pro Rege. Hæc ille, & plura; in quibus fueritne vates, induciis iam
 » ad finem decurrētibus, videri poterit. Retulimus quoque, Regem Fran-
 » ciæ Henricum mense Decembri proximo Artesiis & Hannoniis bellum
 » comminatum. Iam itaque 17. Ianuarij illud in Regem Hispaniæ Philip-
 » pum omnesque eius subditos apertè denuntiat, rationibus ferè iisdem
 » quas tunc attulerat. Rex Philippus accepta belli denuntiatione, contra-
 » rio libello 17. Martij rationes Franci refutat, seque nihil in Francia tenta-
 » tasse egisseque declarat, quàm quòd Catholicis contra Calvinianos au-
 » xilia orantibus, iis Fœdere cum Summo Pontifice aliisque Principibus
 » sit iunctus, expugnata à se loca non sibi, sed Catholicis Fœderatis fuisse
 » tradita, nec se Francicum Regnum, sed eius in Catholica Religione quietem
 » quæsiuisse: nihilominus se belli denuntiationem acceptare. Interim
 » Rex Henricus prior paratus Vicecomitem Turonum cum iusto ex-
 » exercitu mox eodem mense Ianuario in Lutzenburgios mittit: qui subito
 » occupato Luosio oppido, ac iusto præsidio munito, pergens capit obuia
 » oppidula, spoliat, exuritque Mommedium Virtonum, ac Fretteum. Ad-
 » erat Vicecomiti Philippus Nassouius cum Hollandorum copiis, qui
 » hinc inde mense Februario & Martio insigniter regionem depopulati
 » sunt. Horum equites quadam vice obuiam facti quatuor Regis Hispaniæ
 » seu Archiducis equitum turmis, acriter concurrere, sed post dimidiæ
 » horæ pugnam, Hollandi, desideratis ducentis amplius equitibus, centum
 » captis, non paucis præterea vulneratis, reliqui cum Nassouio fuga euasere.
 » Sed postero die Hollandi comitati Francicis equitibus suisque pedi-
 » tibus iterùm in hostem incurrentes, cæsis circiter centum, ac viginti cum
 » Mansfeldij Legato captis, pridianum damnum vtrumque repararunt.
 » Exinde Theodonis Villam (vulgò *Thionville*) aliâque munita loca tenta-
 » runt, sed frustra; donec ineunte Iunio, regione insigniter deuastata, ite-
 » rumque spoliato Luosio, hi in Hollandiam, illi in Franciam sunt reuersi.
 » Eodem quoque tempore irruptio in Burgundiam à Francis facta est, ca-

1595

*Magis in-
 clinat ad
 tentandas
 inducias
 quam pacē.*

*Rex Fran-
 ciæ Regi
 Hisp. bellū
 indicit, isq;
 id acceptat.*

*Franci,
 iunctis sibi
 Hollandis,
 loca quadā
 in Lutzen-
 burgo oc-
 cupant.*

*Vastata
 ditone ad
 Hollandiam,
 frustra rē-
 tata Theo-
 donis villa.*

1595

ptis similiter & spoliatis Lonuilla, Luxouio, aliisque nonnullis minus munitis locis, donec Dolani collectis undique copiis cursum eorum similiter retardarunt. Interea Carolus Harangierus, qui dudum insigni astu Bredam Hollandis vindicauerat, memorabili quoque stratagemate arce Huiensem ditionis Leodiensis ad Mosam 8. Februarij hac ratione occupat. Egerat dudum cum quodam milite suo Huiano ciue, an nulla ratione Arx dolo capi possit: erat enim ad infestandas plurimas Prouincias vicinas valde futura opportuna. Tandem hic modus placuit: Nouerat miles qui in oppido Huiensi non essent à Calvinianis alieni: cum horum nonnullis secretissime de occupanda agit Arce; recipiunt hi triginta milites Hollandos (aut ut alij, quinquaginta) rustico habitu indutos. Est ad pedem rupis, in qua Arx consistit, domus, quam conducto inhabitabat proditor Greuisse cum vxore & familia. Huc conuenientes vnus post alterum, dicti milites sub noctem, die Sabbati, scientes veterem quamdam fenestram Arcis in montis vertice apertam, nocte intempesta, eò scalis funibusque annexi, circa illam se summo silentio in tenebris continent, donec clara luce vigiles ad sonum campanæ certatim (quia dies Dominica erat) ad Missæ sacrificium concurrentes intercipiunt, vincunt, ac silentium, ni mori malint, imperant, statim eos iterum dimittendos. Parènt hi, vitæ suæ timentes. Ac simul eodem tempore ab altera Arcis parte sex milites rustico similiter schemate, cum perdicibus, phasianis similibusque; volatilibus intromitti petunt, vt Gubernatori sua onera præsentent: breui enim Præsulem Leodiensem adfuturum, qui Principes aliquot in Arce excipiat, simulque fictas eius litteras ostendunt. Aperitur itaque iussu Gubernatoris porta, intromissique personati rustici, paucis letaliter vulneratis, ceteros fugant. Aduolant mox auxilio socij iuxta fenestram latitantes, portaque sui iuris facta, occlusaque, Gubernatorem cum reliquis qui in Arce erant, tradunt custodiæ, datoque igne signo, exoneratæque maiori tormento, aduolat Harengierus cum peditum legione ac decem equitum turmis, oppidumque aperiri iubet. Corripiunt arma ciues, Arcem ab hoste occupatam nescij. At qui eam ceperant, ciuibus vim minantur. Qui inopinato casu attoniti, maiorem eorum numerum quam erant existimantes, mox Harengierum cum suis certis legibus in oppidum admittunt: quo simul & Arce firmo præsidio munitis, factis hominibus fugientibus, Catholicisque feruentioribus exarmatis, Republica sibi fauentibus commissa, Harengierus cum duabus equitum turmis Bredam reuertitur. Sed iuxta Thenas in Grobbendonckij equites ac peditum legionem incidens, plures ex suis desiderauit. Miserat mox Antistes in Hollandiam Legatos, Huiam cum Arce, quod contra pacta conuenta Neutralitatis, vt vocant, solemniter inite ea occupant, reddi sibi petens. Sed

Agus Hollandi de Huio ditionis Leodiensis occupando.

Pauci miro stratagemate Arce potiuntur.

Ceteri qui in insidiis erant, oppidum occupant.

in Senatum nec admissi quidem Legati, se & Principem contemni vidētes, Leodium rediere. Quo Archidux Ernestus intellecto, ad Antistitem mittit Bassignij Baronem, ac Taxium iuniorem, monens, nisi maiora damna sentire velit, arma contra proditores Huianos sumeret, Regis auxilia petenti non defutura. Actis gratiis, vel statim ea mitti Antistes petit. Nec mora. Dat negotium Archidux Huiam proficiscendi Comiti de Fuentes, Barlaymontio & Mottço, singulis cum legionibus ac octingentis equitibus. Et ecce antequam copiæ conuenirent, optimus Princeps Ernestus ex hac vita ad meliorem euocatur Bruxellæ, nocte inter 20. & 21. Februarij, qui etiam ab hostibus ipsis hoc elogio celebratur, quòd fuerit Princeps grauis, benignus, pacificus, Romanæ Catholicæ Religionis obseruantissimus, ad Hispaniarum Regis obsequium promptissimus, priuatum commodum non quærens; ita ut sæpè non haberet unde domesticis & creditoribus persolueret, cum tamen frugi esset, nec ulli fastui aut pompæ deditus. Cùm mortui corpus, more Principibus recepto, aperiretur, cor, pulmo, & iecur sana & integra reperta sunt, in lumbis tantum calculus mediocris magnitudinis, & in renibus vermis oblongus & viuus inuentus dicitur, qui interiora Principis eum in modum corroserit, ut breui tempore marcuerit, corporèque toto extenuatus superesse diutiùs non potuerit. Extà Bruxellis sunt sepulta: corpus vnguentis delibutum, Regali more nigro holoserico vestitum, aureoq; Vellere & aliis ornamenti indutum, in Ecclesiam Palatij illatum, aliquot dies omnium hominum conspectui patuit: postea in Sacello Caudebergico pretiosissimæ Arcæ inclusum stetit, donec in ædæ primaria D. Gudilæ à fratre Archiduce Alberto conditum est, vbi decumbentis specie in summo Choro versus Meridiem conspicitur. Scriptum ei hoc Chronologicon:

Venit, re XI, obiit, DVX AVstrIVs; IngeMe BELgæ.

Intercà ex omni parte conclamat Mars. Resistendum erat Franco, recuperanda apud Leodienses Huia ab Hollandis intercepta, domandi vel pacandi dudum rebelles pro stipendiis Itali; atq; interim Linga, paucàq; alia quæ in Frisia Regi restabant, nihilominus tantisper negligenda. Proceres Belgæ plures de pace multa diserebant, sed media idonea non suggererant: & in visceribus Lutzenburgij & Burgundiæ, ut diximus, Francus hærebat. Itaque vicissim ad inuadendam Picardiam exercitui colligi cæpto, Warenbonius se Ducem præbet, eumque in Picardiæ fines ducit, Encras vicum frumento refertum diripit, miles eius longè lateque hostiles agros vastat, vicos aliquot depopulatur, & incendio absumit. Galli verò damna damnis rependentes, Auesnas Hannoniæ oppidum incendunt; Belgæ vicissim Fanum Richarij spoliunt, incendioque deformant. Paulò post quoque Rhosneus, acceptis à Warenbonio duobus

Annal. Tumult. Belg.

T t 3

milli-

1595

Frustrà de hoc in Haga-Comitis Leodienses conque vuntur.

Archidux auxilia Leodiensibus decernit, & non multò post moritur.

Corpus eius exenteratum, quomodo fuerit affectum.

Tumba magnifica ei à fratre constituta ad D. Gudilæ.

Vndiq; conclamante Marte, Warenbonius in Picardos mittitur.

1595

*Fera per
Rhosneum
commeatu
inuatur.*

*Huia obfi-
detur, hinc
à Belgis,
inde à Leo-
diensibus.*

*Expugna-
tur Huia à
Regijs;
multis ca-
sis, reliquis
in Arcem
fugiētibz.*

*Oppugna-
tur & Arx,
& paulò
post dedi-
tur.*

millibus militum, comheatum Feram Veromandiæ urbem Hispano-
rum præsidio infessam intulit, atque in itinere Nigellum, vbi ingens re-
perta est frumenti copia, diripuit. Facta hæc maximè mense Martio &
Aprili. Narrauimus suprâ, Archiducem Ernestum paulò antequam
moreretur, auxilia (ductoribus Comite de Fuentes, Barlaymontio, &
Mottæo) Leodiensibus pro recuperanda Huia decreuisse. Fine Februarij
itaque hi cum copijs in vna parte Mosæ sedebant, Episcopi verò & Leo-
diensium milites in altera ripa oppidum & Arcem obsidione preme-
bant. Ænea tormenta Leodiensium per fluuium subuecta sat bona, si
plura: Regiæ machinæ murariæ nondum perductæ: deerant alia quoq;
non pauca obsidioni & oppugnationi necessaria, quæ tamen mox sedu-
litate Comitis de Fuentes (qui iam consensu Ordinum, clauo manum
admouerat) sunt maturata. Anni tempore difficili, die Martij 11. prima
prolusione à militibus Velasquij & aliorum, expulsis Hollandis, subur-
bia fuerunt occupata. Sic hostis præuentus, ne (quod in eum diem distu-
lerat) Cænobium S. Trinitatis (Cruciferorum vocant) dirueret: id quia
nonnihil edito loco, & firma structura erat, Regijs commodo, Hollan-
dis damno fuit. In Cænobij loco eminentiore quatuor ænea tormenta
locata, & his mœnia quater institutum. Post biduum ruina, quæ non-
nullos simul incedentes milites caperet, strata: per hanc, simulq; admo-
tis ad mœnia scalis, Regij die 13. Martij oppidum inuadunt, atque occu-
pant. Qui ex hostibus & oppidanis potuerunt, in Arcem fugerunt; qui
autem Hollandis militantes deprehensi, omnes trucidati sunt. Miserant
tandem Ordines Hollandiæ septingentos equites & duo peditum millia,
qui iam in Diœcesim Coloniensem venerant, vt obsessis opem ferrent.
Sed & Vicecomes Turonum ab altera parte omnes quas potuit copias
conuocârât, vt cõiunctis viribus obsessores pellerent. Non latebat
id obsessos, quare & pertinaciùs Arcem tuebantur. At Comes de Fuen-
tes & Mottæus, capto oppido, montem quemdam occuparunt altio-
rem eo, in quo Arx sita est. Hîc vigintiocto machinis bellicis constitutis
Arcem 18. Martij verberare cœperunt, magnaque contentione opus con-
tinuarunt, donec turrim quamdam non procul ab Arce expugnarent:
mille deinde quingentis ictibus tantam ruinam in ipsis Arcis muris stra-
uerunt, vt die 20. eiusdem Martij circa meridiem præfidiarij trepidantes,
diuturnioremque defensionem desperantes, deditionem obtulerint; quæ
his conditionibus accepta est, vt hostes incolumes cum impedimentis &
atris abirent: eadem fors esset oppidanis, exceptis aliquot proditoribus,
qui in manus victorum traderentur. Addit Scriptor Leodiensis: His per-
actis, sumpta sunt, re cognita & comperta, ex Scabinorum Leodiensium
Iudicum capitalium sententia, de captiuis patriæ suæ proditoribus sup-
plicia,

plia, & Huienses, vt nimum partibus aduersis fauentes, etsi maxima ab vtraque parte damna perpeffi, in exemplum nihilominus priuilegijs suis per Præsulem sunt priuati. Mansit interim oppidum recuperatum in Reginum potestate, donec missis Bruxellas per Præsulem Legatis illud restitutum. Hæc ille. De profectioe Caroli Mansfeldij hoc mense contra Turcas, auspicijs Imperatoris suscepta, dicemus in Externis. Ab anno superiori seditionem mouerant, vt antea narrauimus, Itali, & se illis Hiberni & alij coniunxerant; quos Archidux Ernestus per Hispanos Sichemio non sine cæde eiecerat, & seditiosi ab Hollandis in protectionem recepti, videbantur se illis addituri. Comes de Fuentes, quod & Archidux cœperat, nolens veteranis hisce, maximè tali equitatu, hostes roborari, industriè & humaniter cum illis agendo perfecit, vt certis stipendijs temporarijs Thenis quieti subsisterent, donec de vniuersa stipendiorum ratione transigeretur. Inter hæc Hollandi spargunt, se non alienos iam à pace cum Prouincijs Catholicis ineunda: prætexunt Anglos Francosque eis prohibere velle, ne in Hispaniam amplius negotiatum naues mittant; hæcenus enim id adhuc fiebat, maximè in Portugalliâ, dissimulatione Regis Philippi. Tandem 14. Aprilis inter Regios & Hollandos de pace Middelburgi Zelandiæ agi est cœptum. Profecti sunt eò Regis nomine Theodorus Liesfeldius, olim Brabantie Cancellarius, Otto Hartius & Masius cum quodam Ducis Arschotani Secretario; qui Comitem Mauritium Nassouium, Valkium & Roelsium ibi inuenientes, iam dicto die colloquium pacis auspicati sunt. Verùm cum diu inter se conferentes, eò rem Hollandi perducere conarentur, vt cum Belgarum Prouincijs, non cum Rege Philippo pacem facerent, Legati Regij Regem seque illudi censentes, nauem conscendunt, ac 17. eiusdem Aprilis Antuerpiam reuersi, post biduum Bruxellam rediere, Hollandorumque de pace scriptum Senatoribus exhibuere. Erant in eo hæc inter alia: Regem tamquam Principem prosperitatem Prouinciarum suarum querentem, metuere non debere Ordines Nobilesque ipsi obsequentissimos, aliquid in præiudicium suæ auctoritatis concessuros. Ad hæc Confœderatos meliùs promissionibus & affectionibus Ordinum quàm Regis confisuros: neque tamen malitiosè aut dolosè cum Rege tractare recusarent, sed quòd Regis potentiam metuerent, & fidem non haberent, credentes eum iniurias sibi illatas vlcisè statuisse: quam suspicionem de Ordinibus non haberent, eoque meliùs fiderent, tamquam ijs, quos in posterum pro mediatoribus & intercessoribus expetiturum sunt. Hæc & alia Hollandi; sed Regij fucum esse censuerunt, quo tantisper Francus primùm, deinde & ipsi, res suas promouere possent. Nempe Rex Franciæ intereà iusto cum exercitu, Duce Trem-

1595
Sumpta
supplicia
de perduel-
libus.

Seditiosi
Sichemen-
ses vnum-
que pacan-
tur, conces-
sis illis
Thenis.

Hollandi
cum Regijs
Middel-
burgi de
pace col-
loquuntur.

Mira præ-
texunt, vt
fucum fa-
ciant.

1595

*Interea
quog, Frã-
ci Burgun-
diam va-
stant.*

blecurtij Barone, Burgundiæ Comitatum inuadit, oppidaq̄, aliquot acces (quod & supra breuiter attigimus) in potestatem redigit, vniuersamq̄; occupasset ditionem, nisi Marchio Trefortius cum quatuor tum peditum tum equitum millibus ex Italia veniens, pulsus Francis, capta recuperasset loca; audiensq̄ue Tremblecourtius Regem Hispaniæ, duce Castellæ Comestabili, in Sabaudiam mittere sexdecim virorum millia, relicta Burgundia, in Franciam reuertitur. His rerum motibus Rex Hispaniæ Philippus non tantum Sabauda genero ac Burgundiæ suæ auxilia, sed etiam apud Belgas Comiti de Fuentes per Ducem Pastranum (qui 13. Aprilis Bruxellam venerat) lectissimas peditum equitumq̄; in supplementum misit copias. Mense Maio Hispalim (vulgò Seullia) classis Hispanorum Indica viginti trium nauium appulit, nullam experta aduersam fortunam, etsi sæpius Anglorum Francorumq̄ue naues sibi insidiantes in conspectu habuisset, aduehens, vt ferebatur, supra vigesies decies centena aureorum ducatorum millia, thesaurum certè neruumq̄; belli insignem, si eo rectè uti contigisset. Rex Philippus in hoc vsque tempus per vniuersam Portugalliam Hollandorum detinuerat naues, vt si necessitas postulasset, armatas contra dictos Anglos & Francos classi suæ obuiam mitteret: sed cum salua aduenisset, indicatum est nautis Hollandis per Ducem

*Classis
cum vigin-
ti millioni-
bus Hispani-
lim appel-
lit.*

*In gratiam
Cardinalis
iam Belgij
Gubernatoris
detenti Holladi,
in Hispania
relaxatur.*

Medinæ Sidoniæ, illis discedendi libertatem concessam intercessione Cardinalis Austriaci Alberti, qui iam Belgij Gubernator esset designatus; quin & tutum illis fore venire & redire in posterum, quando & quotiescumque vellent; cuius rei gratia, ipsis, qui cuperent, literas Salui Conductus datum iri, tantum indulgebatur: spe eos tandem clementia ad Regem reducendi. Eodem mense Maio Regij Hulstum Flandriæ oppidum ad fines Zelandiæ situm astu recuperare, ciuium aliquot auxilio conati sunt: sed detectis eorum consilijs ciues capiuntur, supplicioq̄ue afficiuntur. Regij interim, vt Hollandorum ex dicto oppido excursions nonnihil prohiberent, munitionem haud procul oppido, ac alteram iuxta Clingam ædificarunt. Initio mensis Iunij Comes de Fuentes Bruxella Antuerpiam profectus, Hulstano ac Bredano terruit, quasi obsidionem alterius earum urbium molens. Sed in Francia Dorlanum munitissimum Picardiæ oppidum finibus Artesiæ valdè infestum oppugnare cogitabat. Præerat oppido Dux Longeuillius, continuis incursionibus Artesios vexans. Hæ vt impedirentur, Comes de Fuentes eò Warenbonium ac Chimaium misit, qui Marconij haud procul Dorlano, positis castris, indies cum præfidiarijs minuta ferebant prælia. Tandem 10. Iunij Comes de Fuentes ipse ad castra veniens, à Warenbonio imperium recipit, salutaribusq̄ue aliquot latis militaribus legibus, disciplinam militarem dudum insigniter conuulsam nonnihil restituit. Interea nemine

*Comes de
Fuentes
duas muni-
tiones Hul-
sto obijcit.*

*Hinc pro-
fectus in
Franciam,
ante omnia
militarem
disciplinã
nonnihil
restituit.*

gnaro,

gnato, quò cum copijs esset profecturus, dimidia exercitus parte Marco- 1595
nij relicta, cum ceteris Chasteletum oppidum ac Arcem quatuor exi-
guis Cameraco milliaribus dissitum obsidet, prolatisque statim tormen-

*Subito
Chasteletum
obsidet, &
obtinet.*

tis oppugnat. Præerat oppido ac Arci Gangræus præsidio mille ducen-
torum peditum. Facta ruina, 25. Iunij oppidum Wallones inuadunt, tan-
démque repulsi, cum iterum ad inuadendum se parantes signum expe-
ctarent, diffisi de defensione præsidarij circa Solis occasum de composi-
tione conueniunt. Summo manè Gangræus eiusque milites cum armis
ac impedimentis in tutum abeunt locum. Sed ecce intereà Regij Han-
num oppidum vicinum, cum Arce, dolo amittunt. Erant in eo oppido
quingenti Itali Regi Philippo militantes duce Marcello Caraccio, totidè
Germani, ducenti ac viginti Hispani, Wallones ducenti quinquaginta.

Arci præerat Gommeronius Francus cum Francico præsidio Fœderatis
militans. Is cum Rege Franciæ Henrico de tradenda ciuitate ac Arce
clàm conuenerat. Sed vt prodicionem tegetet, Bruxellam cum fratre erat
profectus, recipiendis stipendijs. Sciebat eius vxor ac Legatus, affinisque

*Vice versa,
proditio
insignis in
Hannum
struitur.*

Doruillerius de traditionis negotio. Nec mora. Obscura nocte, Esdai-
nus, Humerius ac Crucius in Arcem cum milite admittuntur, ac sub au-
rorâ in oppidi præsidarios erumpentes, pellere conantur. Sed fortiter ex-
cepti, bis in Arcem, Humerio grauiter sauciato, repelluntur. Tertiò aucti
copiis à Comite D. Pauli, qui extra oppidum stationem habebat, iterum
erumpunt, Humeriusque multis glandibus traiectus cadit. Incenduntur

& proximæ Arci ædes, ventoque flammam ad eam ferente, adeò eius
præsidarij sunt territi, vt fugam cepissent, nisi Esdainus, omnesque Præ-
fecti corpora opponentes impediuisent. Intereà ventus loco motus in
oppidum flammam defert, verberatque fumo ac æstu Belgarum ora;

*Amittunt
Belga Hân-
num, etsi
fortissimè
propugnâ-
tes.*

quo beneficio Franci ad portam vsque Nouiodunensem prouecti, eam
Comiti Fani D. Pauli aperiunt, omnesque eius copias intromittunt. Bel-
gæ, qui continuis duodecim horis fortissimè pugnant, vndiq; circum-
uenti, maioribusque nunc etiam tormentis ex Arce petiti, positis armis,
deditionem, trecentis circiter pugnando desideratis, faciunt. Franci verò
vt Humerio parentarent, Hispanos omnes interfecere, ceteros ad Comi-
tem de Fuentes nudos abegere: qui suorum necessitate tardiùs intellecta,
quatuor millia peditum cum omni equitatu in auxilium miserat: sed hi

serò venire se intelligentes, Chasteletum rediere. Gommeronius Bruxel-
læ captus ac ad Fuentæum missus, etsi alij captiui Nobiles pro eo plures
offerrentur, gladio carnificis caput perdidit. Fuentæus munito Chaste-

*Gommeronius
proditor capite
luit.*

leto, ac præsidio Hispanico imposito, cum exercitu Hannum præterue-
ctus Feram, dudum à Fœderatis pignori Belgis traditam, & nunc rerum
multarum inopia laborantem in multos menses recreat; mutatoque præ-
sidio

1595

fidio discedens, arcem Cleriam Peronæ propinquam expugnat. Metuebant sibi singulæ Picardorum ciuitates. Sed tandem Comes de Fuentes, detecto animo ad Dorlanum 14. Iulij castra ponit. Id futurum veritus Rex Franciæ, omni necessario apparatu bellico ac commeatu tempestiuè oppidum Arcemque munierat, præsidio duorum millium selectissimorum peditum, ac quadringentorum equitum, inter quos duceti amplius erant Nobiles. Præerat oppido Haricurtius, Arci Roseus, ita ut obsidionè oppugnationemque; continerent. Fuentes verò nocte nec die quiescens munitiones proferebat, tormenta producebat, castra muniebat, indiesque; magis ac magis ad Arcis fossas propugnaculæque appropinquabat, non sine cruentis tamen velitationibus, variante fortuna, nunc his nunc illis cadentibus. Interea 15. eiusdem Iulij Valentinus Pardieus, Mottæ Baro, Grauelingæ Gubernator, ac tormentorum Præfectus, dum nocte, luna fulgente, Arcis oppidi que situm incautiùs explorat, mosqueti globo caput traiectus magno omnium dolore ex equo in terram mortuus concidit. Facto die Belgæ propugnaculum extra Arcis fossam ædificatum expugnant, statimque in eo militem cum maioribus constituunt tormentis, neminè in oppidi vallo consistere permittentes. Rex Henricus etiamnum in Burgundia hærens, certior de Dorlani oppugnatione ac Chastelleti amissione factus, Esdaino scribit, coacta Nortmanniæ ac Picardiæ Nobilitate, iustoque peditum numero Dorlanis succurrat. Is ad Ambianum copias conuenire iubet. Non ignorabat hæc Comes de Fuentes, sed acceptis Atrebato septem maioribus tormentis 23. Iulij manè cum parte exercitus contra appropinquantem Esdainum progreditur, firmo interim in castris & capta munitione contra oppidanorum eruptiones relicto præsidio. Peditatum in duas diuidit acies, in medio omnem recipit equitatum, ac cum præcipuis Belgarum Proceribus, Duceque Aumalio Franco (qui Regi Hentico non fidens ad Belgas non ita dudum se contulerat) Esdaino (alij Bullonium vocant) obuiam proficiscitur. Vix castris processerat, cum Rhosnæus Fuentæo nuntiat, Esdainum, seu Bullonium, cum mille quingentis equitibus & octingentis peditibus aduētare, & iam in procinctu esse. Nec mora. Esdainus in prima acie cum Scheneualio, Beliuio, Comite Fani D. Pauli, atque Nobilium globo constitit, datoque pugnæ signo, in leuis armaturæ equites à Fuentæo præmissos impetum fecit, eosque loco submouit. Sed cataphractorum & sclopetariorum equitum alæ aliquot subsidiariæ prælium intrepidè excipientes, tanta vi (Carolo Columna, Sancho Luna, & aliis ductoribus) hostiles turmas à fronte & laterè inuasērunt, ut primam totam aciem, in quam Bullonius præcipuum Nobilium robur contulerat, prorsus disiecerint, trucidarint, aut in fugam cōuerterint. Reliqua autem Francorum

Comes de Fuentes Dorlanum obsidere parat.

La Motte urbem incautiùs speculans mosqueto traiecitur.

Esdainus copias colligit Dorlano succurrurus.

Copia Esdaini partim caduntur, partim pedem referunt.

mul-

multitudo, quæ longiùs aberat, conspecta fuorum clade, terrore perculsa, pedem referre, seruatim tamen ordinibus, cœpit, Belgis equitibus vnâ cum expeditis aliquot sclopetariis peditibus acriter eos ad duo milliaria insequentibus, & eorû terga carpentibus. Hic Villarius Rothomagensis Præfectus, & Galliæ Admirallius, dum vnâ cum Nobilium globo prælium redintegrat, & insequentes sistere conatur, capitur, & mox ab Hispanis superuenientibus, quod Fœderatos deseruisset, cõfoditur, fugatoque aut cæso omni equitatu, pedites pænè omnes in vico, cui Pulchra quercus nomen, trucidantur. Commissa hæc pugna diui Iacobi profesto, 24. Iulij. Ceciderunt Franci, præter gregarios milites, viri Nobiles plus minus centum, inter quos & Sencheuallius, Liramontius, & Sandionysius: capti & Atrebatum ducti, pedites circiter sexaginta cum aliquot Nobilibus, inter quos eminebat Comes Belinius grauius saucius. Initio huius mensis Iulij Hollandi exercitum sub imperio Mauritij Nassouij contraxerant, collectisque nauibus circiter ducentis maioribus minoribusque, omni apparatu bellico & comœtu oneratis, 7. Iulij Wahalim ingressi, aduerso flumine Nouiomagum versus velificarunt, famæque dederunt, se Siluamducis Brabantia ad fines Hollandicos oppidum obsessuros. Quamobrem Mondragonius arcis Antuerpianæ Præfectus, Cantaber, multis expeditionibus iam tum ab initio huius intestini belli notissimus, mox copias aliquot Regias collegit, & cum armatorum milibus quatuor Campiniam ingressus, in Turnhout vicinisque locis substitit, magno animo Mauritium expectans, sperans iam oblatum iri occasionem, quam antea sæpè optauerat, cum illo iusto prælio confligendi. Sed Mauritius magna celeritate naues promouens, Isalam flumen ingreditur, perque fossam dictam Drusianam nauigans, inde terrâ copiis ductis, Grollam Comitatus Zutphanienensis oppidulum 14. Iulij obsidet. Habebat exercitum quinque millium peditum, & equites mille ducentos, præter eos quos Campis, Dauentriâ & Swollis expectabat, ad hoc octodecim tormenta maiora. Cœpit itaque, postquam castra communiuisset, mox mœnia verberare, & diuersis locis cuniculos agere. Sed obsessi fortissimè sese defendebant, aliquoties etiam strenuè in obsessores irruipientes. Mondragonius de hostis consilio certior factus, qua potuit festinatione suos iuxta Venlonam Mosam traduxit, vt obsessis opem ferret. Hunc secutus est Comes Tsherenbergius Hermannus, cum ère militari Bruxellæ accepto ad suos properans. Erant in castris Mondragonij legiones Hispanorum duæ, vna Germanorum, ducenti sclopetarij Waliones, trecenti Hiberni, equites quingenti. Tsherenbergij cohortes adhuc per Frisiam munitiones erant distributæ: quæ aliis iunctæ simul exercitum circiter quinque millium peditum & mille equitum constituebant.

1595

*Captus
Villarius
Admiral-
lius, alijs
multi.*

*Interea
Mauritius
quoque co-
pias educit,
dissimulans
quò.*

*Tandem
Grollam
obsidet.*

*Parat se
Mondra-
gonius, vt
Grolla suc-
currat.*

1595

*Littera
eius spei
plena.*

bant. Antequam Rhenum trajiceret Mondragonius, è Berkenſi oppido Generali ærarij Præfecto hæc inter alia ſcripſit : Spes mihi, Deo me cor- « roborante, affulget, fore vt in feſto ſanctæ Annæ hoſtem in agro Grol- « lenſi videam, modò me expectare audeat. Fama eſt, cum caſtra ſua quo- « tidie augere: at illud multò erit nobis glorioſius: immota enim ſtat ani- « mi ſententia, manum cum hoſte conferere, auxilioque Dei & interceſſio- « ne S. Iacobi victoriam conſequi. Ita ille. Cùm exercitus fluuium eſſet « traductus, menſtrum militibus ſoluitur, & 24. Iulij in hoſtem ducun- «

*Mauritius
appropin-
quante
Mondra-
gonio, in
tutum ſe
recipit.*

tur: quo Mauritius intellecto, nullo adhuc viſo hoſte, relictis caſtris, vn-
decimo poſtquam venerat die, ipſo D. Iacobi Apoſtoli feſto in tutum ſe
recepit. Metrius his verbis deſcribit: Mauritius cùm omnes copias ſuas
eò nondum deduxiſſet, metueretque ne viribus impari ipſi (tamen & ip-
ſe eundem numerum vtriuſque exercitus iam poſitum iuit) hoſtis & cõ-
meatum & ſubſidium intercluderet, in feſto D. Iacobi obſidionem Grol-
lenſem ſoluit. Regij, liberatis fociis, caſtra metati ſunt 30. Iulij inter Lip-
pam fluuium, & Præfecturam Dinſlakenſem, noua mandata à Comite

*Nihilomi-
nùs circa
Lippam
caſtra ſua
caſtris Re-
gis oppo-
nit.*

de Fuentes expectantes; venitq; eò non multò poſt etiam Mauritius co-
piis auctior, caſtra caſtris conferens. Pluribus velitationibus cruentis ſe
toto Auguſto mutuò exercuerunt, ſed vna præcipua die 2. Septembris,
de qua paulò poſt. Interea, poſt victoriam Fuentæi, in profeſto dicti A-
poſtoli Iacobi, die 24. Iulij in Francia ad Dorlanum, vt dictum eſt, ade-
ptam, ingès vis comineatus, & in militare ſtipendiũ pecunia die 30. eiuf-
dem menſis Atrebatò in caſtra Fuentæi allata ſunt. Exiſtimarant hæc in-
tercipere Dorlani, emiſſa equitum turma, ſed quæ in Belgas incidès equi-
tes, nemine Dorlanum redeunte, cæſa eſt, aut capta. Sedebat cum copiis
Regis Henrici Niuernius ad portas Ambianas, clade ſuorum timidior,
non auſus caſtra hoſtium inuadere, tamen ſciens quibus Dorlani egerèt,
per portam quæ Arteſiam reſpicit, vbi rariores erant Belgarum excubiæ,
feliciter noctu decem mulas puluere bellico onuſtas cum præſidio in op-
pidum intulit. At nihilo ſegniùs Comes de Fuentes obſidionem vrget.

*Ad Dor-
lanum ni-
hilo ſegniùs
vtrique
quoque
agunt.*

Itaque pridie Kalendas Auguſti ab hora quarta matutina vſque ad ter-
tiam pomeridianam arx Dorlana continuò maioribus tormentis oppu-
gnata cùm eſſet, ruinam ad irrumpendum iuſtam præbuit. Dato ſigno,
Hiſpani, Itali ac Wallones mixti, ad ruinam hora quarta poſt meridiem
prouolant. Oritur cruentum per integram horam prælium, donec ob-
ruti Franci, nec diutiùs inuadentium vim ferre valentes, opprimuntur,
deſertaque Arce in oppidum fugiunt. Sed inſecuti Belgæ illud vna ea-
demque opera capiunt. Fit cædes ingens, præcipuè ab Hiſpanis, mortem
commilitonum Hanni interfectorum vindicantibus, nullique parcitum
quam qui ſacris in locis reperti fuere. Tum Arx oppidumque direptum.

*Tandem
cruenta
irruptione
Dorlanum
à Belgis
capitur.*

Cecidere

Cecidere è Francis mille circiter quingenti, ac inter hos ducenti amplius Nobiles seu Præfecti, ac viri Proceres, Comes Dynantius, Arganullerius, Chalancius, Fesquerius, & Pouillius. Capti sunt, Ronsæus arcis Præfectus letaliter vulneratus, Haricurius frater itidè ad mortè faucius, Gribouallius, Bornouillius, Quercetius, Villeroius, Santravius, Contoius, Forestius, Frossartius, Ambræuallius, Tanquæus, Framicurius cum fratre, & alij, quorum magna pars vulnerati, quidam Atrebatii, alij aliis locis obiire. Inter sanos primæ notæ fuit Haricurius oppidi Præfectus, qui captus ad arcem Antuerpianam missus est. Restaurato ac firmo præsidio communito Dorlano, cum Comes de Fuentes aliquot dierum quietem militi concessisset, die Augusti 13. Cameracum obsidere incipit, erectisque munitionibus ac transversis terræ molibus (Trenceas vocant) dispositis, vrbis fossis ac propugnaculis magna contentione propinquabat, tormentaque locis idoneis constituebat. Promouebant insigniter obsidionem, qui eam multis precibus Comiti de Fuentes extorserant, Artesij, Hannones, Duacenses, Insulani ac Tornacenses, immanibus excursionibus ac extorsionibus à Balignio vrbis Præfecto iam annos quatuordecim vexati, nouum adducentes militem, pecuniam ac commeatum: qua alacritate ac promptitudine letatus Fucntæus ipse cum præcipua Nobilitate, exercitusque robore posuerat castra in valle collis, qua Arx ædificata cõspicitur, eam ab hac parte maiorum tormentorum globis continuò diuerberans. Chimaius cum Hannoniis (quorum erat Gubernator) ad diuersam vrbis partem ex aduerso castrorum Fuentæi sedebat. Munitionem Allianam defendebat Auxij Baro. Bremianum propugnaculum receperant tuendum trecenti ciues Atrebatenses, ad hanc militiam voluntariè profecti, aliis locis nobiles diuersi præerant: vallum verò quo milites pro more commeantes tegi solent, magis magisque ad vrbis fossas indices promouebatur. Balignius ferio se peti videns, cum septingentos tantum haberet præsidarios, incessanter ab Esdaino seu Bullonio auxilium petebat, à quo missus cum quadringentis Francis Vichius veteranus Præfectus, Crutiligneus dictus, altero scilicet crure claudicans, noctis beneficio cum suis saluus penetrauit; nouissimum tamen agmen Baro Auxius affecutus, quinquaginta plus minus Francos prostrauit. Vichius, culpato Balignio, quòd maioribus abundans tormentis, iis contra Belgas magis idoneis locis non vteretur, aliquot è vallo abducta tam opportunè collocauit, vt Belgicorum aliquot tormentorum euerfis rotis & tignis, oppugnationi inutilia redderet, ignitisque globis nõ paucos fossores militesque interficeret. Tum in turrim Gaugericanam attractis aliquot mediocribus campestribusque tormentis, complures strauit Belgas milites, vixque aliquem sine certo periculo in aggerum stationibus vigilias agere per-

1595
Nomina
præcipuo-
rum Fran-
corum ibi
castrorum
aut capto-
rum.

Obsidere
incipit Co-
mes de Fuen-
tes Came-
racum.

Dispositio
castrorum.

Vichius
Præfectus
veteranus
in urbem
peruadens,
strenuè
rem gerit.

1595 mittebat. Sed mox in turrim maioribus directis tormentorum globis, Francos eam deferere Belgæ coëgerunt. Interea non cessabant maiora tormenta officium facere, vrbisq̄ue propugnacula inutilia reddere, eoq̄ue res peruenerat, vt miles prædæ avidus oppugnationem ardentem peteret. Et experturus videbatur Fuentæus eorum animos, nisi Archipræsul Cameracensis exul, è Barlaymontiis natus, rogando obsecrandoque effecisset, ne urbem pulcherrimam ornatissimamq̄ue militum libidini permitteret, ciuesq̄ue, qui maiori parte nihil peccarant, nec à Rege defecerat, carnicinæ obijceret. Quare, etsi dilata inuasionem, tamen continuo vrbis tormentis verberatur, ita vt nihil ferè quod oppugnationibus nocere possit integrum conspiceretur. Et iam expectabatur Estdainus, vel Rex ipse Henricus auxilium laturus: sed cum neuter eorum veniret, nec tamen Balignius deditiois faceret mentionem, vis per tormenta repetitur, ac præcipuè contra propugnaculum extra fossam extans, eamq̄ue contra inuasionem defendens; factaq̄; ingenti ruina, signum inuasionis datur. Ceciderat autem prima aggressio forte Barlotto Lotharingo cum sua legione; qui audax & intrepidus cum suis aduolans, post sanguinariam horæ vnus cum dimidia pugnam expugnat, ac se in propugnaculo munit, tormentisq̄; aliquot maioribus tantam Cameracensibus iniicit formidinē, vt iam iam urbem capiendam timeret. Secundo Octobris iterata omnibus cum tormentis oppugnatione, exercitus armatus signum inuasionis expectabat, cum ecce trecenti Heluetij Balignio militantes, offensi quod Balignius eos ærea plumbeaque moneta aliquamdiu pacasset, tum videntes quod ciues ipsi nec in extrema necessitate arma caperent, clam cum ciuium præcipuis communicatis consiliis, inconsulto Balignio, deditiois signum, sublato in hasta pileo, exposuere. Quod cum Fuentæo esset nuntiatum, tormentorum explosionem intermittere iubet; exeuntesq̄; aliquot ciues, & Heluetiorum Præfecti, ciuibus vitam, fortunas, ac immunitates saluas pacti, Heluetiisque debita stipendia, referata Cantipratenſi meridie porta Regios intromisere, tam inopinatè inexpectatèque, vt Præſidiarij Franci impedimenta in Arcem perferendi tempus non haberent. Erant ibi Balignius, Dux Rattelij, Vichius, Busius cum quadringentis equitibus, ac septingentis peditibus: quos cum à defensione, discessu Heluetiorum alienissimos viderent, miserunt ad Comitem de Fuentes qui cum eo de deditioe agerent. Hi dicebāt Franciæ Regem nunc esse in diui Quintini fano, & ei adesse Ducem Neuersium obsessi Principis Rattelij patrem; non posse sine nota ſocordiae statim Arcem dedi, illis tam propinquis; petere sibi tres dies moræ, & permitti duos de suis ad Regem proficisci: si interea suppetiæ non adsint, se, legibus de quibus conuenirent, Arcem tradituros. Concessit Fuentæus non tres tan-

tium

Sed nec minus strenue Comes de Fuentes, aliq; obſeſſores.

Fruſtrâ expectatur Eſdainus vel Rex opem laturus.

Barlotus sanguinaria pugna capit propugnaculum moenibus hæres.

Heluetij, ciuesq; aliquot, inconsulto Balignio, se dedunt.

Franci cõfuzientes in Arcem, & ipsi post triduum eam tradunt.

tum sed sex dies, dicens se diu optasse cum tam potente & militiæ perito Rege manus conferere. Placuit adeò responsio, vt confestim de conditionibus conuenerint: concessum, omnes militariter Arce excederēt vexillis expansis, armatiq̄ue, vt in prælium solent procedere, & cum omnibus impedimentis (solis relictis maioribus tormentis & ad ea omni apparatu) in tutum deducerentur. Interea rediere Legati, & omnem auxilij spem præsciderunt. Ita die 9. Octobris post meridiem Franci cum suis Ducibus Arce exierunt, antecedente Carolo Gonzaga Ratellij Principe, Ducis Niuersij filio, imberbi adolescente, quem amicissimè complexus Comes de Fuètes, honorificis dimisit verbis, ceteris Ducibus capitis motione tantum salutatis. Balignius autem neque à Fuentæo, neq; ab aliquo cuiuscumq; conditionis salutatus. Metrius hoc addit: *Quin non sine ludibrio, per medias armatorum stationes, totâ pænè coactus est circumire ciuitatem; tamen ipse, sicut & ceteri, cum omni comitatu & impedimentis nullam passus iniuriam, eodem die saluus perductus est ad constitutum locum. Tum arci Cameracensi à Fuentæo præficitur Augustinus Mexia, omnesq̄ue, præeunte Antistite Ludouico Barlaymontio, solemnî ritu in templo Deo laudes decantant. Inde 16. eiusdè Octobris Cameracenses, conuocatis regionis suæ Ordinibus, post breuem deliberationem oblato Fuentæo supplici libello, rogant Rex Philippus deinceps sit absolutus vrbis & regionis Dominus, eorum priuilegiis saluis, quòd non possit vllus Antistes satis eam contra Francos defendere; actifq̄ue Fuentæus Regis nomine gratis, sub finem Octobris Atrebatum venit, indeq̄ue per Insulas Bruxellam, militem in hiberna distributurus. Tenebant se, vt supra commemorauimus, toto mense Augusto tam Regij quàm Hollandi in Cliuia ad Lippam fluuium tutis vtriq; castris, nisi quòd subinde velitationibus mutuò concurrerent; at 2. Septembris acrior commissa est pugna. Miserant Hollandi Philippum Nassouium cum quinque equitum turmis exploratum, quæ esset castrorum hostilium cõstitutio, quæ disciplina; Mondragonius quoque binas & binas turmas ad diuersa loca ablegarat. Harum duæ prope Lippam obuiam Nassouio factæ, etsi numero inferiores, tamen expeditis armis concurrunt: sed tandem à Mauritanis Regij superati, nonnullis cadentibus plures capti sunt, pauci fuga euaserunt. Hi duabus aliis Regionum equitum turmis propinqui cladem sociorum nuntiant. Perduci isti ad hostes se iubent, repertosq̄ue ligandis captiuis, confarcinandisq̄ue spoliis impeditos inuadunt, maiorem partem cédunt, captiuos socios liberant, prædam duplicatam recipiunt, captiuosq̄ue plurimos cum Philippo Nassouio Nouiomagensium Gubernatore grauius fauciato, fratreq̄ue eius Ernesto Casimiro Nassouio Bercam perducunt, cum Præfecto Coenio similiter le-*

*Balignius
inglorius
Cameraco
discedit.*

*Rogant
Cameracenses, vt
saluis Priuilegiis,
Rex sit eorum
absolutus Dominus,
&
quare.*

*Acrior pugna in Cliuia, inter
Hollandos
& Regios.*

*Nomina
casorum
Hollandorum,
&
captiuorum.*

1595 taliter vulnerato. Pesserarius ac Zallandiæ Drossardus inter mortuos reperti. Philippum Nassouium in ventre grauiter læsum, ea nocte Berce mortuum, aromatibus conditum, Comes Tsherenbergius Hermannus Mauritio consobrino sepeliendum remisit; Ernestus postea lytro perfoluto ad suos rediit. Ex Regiis etiam nonnulli cæsi; vulnerati autem hi: Comitis Hermanni Vicarius, item Catariolla, Caraffa, & Martinengus, Italorum Præfecti. Permanseruntque nihilominus vtrique in suis castris, immensa damna Cliuensibus aliisque vicinis inferentes. Priores tamen cesserunt Regij, quòd copiam vniuersæ pugnæ æquo loco dudum quarrentes, numquam hostem ex castris extrahere potuerint; reuocati que à Fuentæo in Brabantiam, 12. Octobris Rhenum traiecerunt: Hollandi quoque paulò post die eiusdem mensis 26. motis castris ad sua redierunt. Sed vide quid interea tentarant Hollandi, castro licet euentu. Dudum coniecerant oculos in ciuitatem Brabantiae Liram, tribus Antuerpia Mechliniæque milliaribus distantem. Præerat Liræ Alonfus Luna præsidio circiter centum quinquaginta Hispanorum ac Wallonum, qui cum ciuibus custodias satis negligenter (quòd ciuitas esset situ arteque munita) obibant. Didicerant hoc Hollandi à suæ causæ fautoribus, ac proinde Harengiero, qui Bredam & Huiam astu occuparat, negotium dant, Liram itidem intercipiat. Is sub noctem quæ 14. Octobris præcedit, Bredâ cum suis egressus, inuentisque sociis in Goor, simul septingenti pedites, equitesque centum viginti, intempesta nocte, fidis vsi ductoribus, iuxta Liram magno silentio in insidiis haud procul porta Mechliniana confident; pauloque ante auroram, delecti ad hoc milites promptissimi sine strepitu fossam, ducibus his qui eam ultra genua aquam eo loco non habere sciebant, ingrediuntur, ac in vallum ascendunt. Proximum vigilem vnus eorum apprehendit, alij nudis pugionibus mortem, si os aperiat, minantur. Ille re inopinata attonitus, os obligari sinit. Interea ceteri ascendunt, qui fossam intrarant, ciuium stationem in proximo excubantem aggrediuntur, Præfectum interficiunt, alios fauciant, & apud se detinent; vnus tamen effugiens, hostemque in oppido esse vociferans, ad arma conclamabat. Interim portam Mechlinianam, adductis in hoc ferreis instrumentis, vi aperiant. Ingreditur Harengierus cum copiis. Ciues armati ac præsidarij contra prodeunt. Dimicatur acriter ab aurora ad horam vsque octauam. Bis repulsi Hollandi, bis iterum irruptione equitum ciues intrò repellunt, ac tandem in foro se defendere cogunt: quò in eos pedites equitesque per omnes plateas delati, quinque ciues occidunt, ceteri fugam arripiunt. Luna cum Hispanis ac Wallonibus, seruatis ordinibus retrocedens, Lisperanam occupat portam. Tum nuntios Antuerpnam Mechliniamque mittit, quo in statu res sint Liranorum ex-

positu-

*Plures iis
Regij cæsi
& capti.*

*Lira excu-
batur neg-
ligenter,
hinc Hol-
landi spe-
rant ea po-
tiri.*

*Bis repul-
si, tandem
tamen for-
um sui
iuris faci-
unt.*

*Præsidarij
occupata
porta Li-
sperana,
pro auxi-
liis mittit.*

posituros, utque statim auxilia mittant rogaturos. Inde se, portæque in-
 trorsum aditus, pro tempore munit, vexillumque Regium, ut quò tendere
 debeant auxiliares videant, in vertice portæ exponit. Hollandi Lunam
 spernentes, paruoque negotio se vnam portam expugnatos credentes,
 primum ad prædam & ad mensas concurrunt, nocturno itinere ac diurno
 prælio fatigati, nec Harengierus ceterique Præfecti (quod plures mi-
 rati sunt) obstitere; atque interea dum hi cibum potumque largiter su-
 munt, ac deinde templa, Monasteria, ciuiumque ædes spoliant, nuntij
 Antuerpianam ac Mechliniam delati, omnes ad auxilia ferenda promptif-
 simos inueniunt. Harengierus benè prorsus tubicinem ad Lunam mit-
 tit, promittens, si porta excessisset, eum cum omnibus impedimentis, ar-
 mis, expansisque signis in tutum dimissurum. Respondet Luna, se, quam-
 diu vita superesset, loco non cessurum. Tum Harengierus ad Carthusia-
 norum venit Cœnobium, locum oppugnandæ portæ idoneum circum-
 spiciens, sed tardè progreditur. Iam vicini opem laturos in via erant. Ant-
 uerpiæ 15. Centuriones, ducibus Iacobo Dassa, Ægidio de Mera, & An-
 tonio à Berchem Patriciis, se ad hanc expeditionem accinxerant, adiun-
 xerant se centum quinquaginta Hispani ex Arce; pauciores Mechlinia,
 sed qui alacritate veniendi, ductoribus Vanderlaniis fratribus, ac Cuize-
 rio rei bellicæ veterano, penè Antuerpianos anteuertunt. Antuerpiani
 circiter erant bis mille, Mechliniani quadringenti. Vtrique conspecto in
 portæ Lisperanæ patentis vertice Regio signo, cum mutuò ex insperato
 occurrètes paucis salutassent, copias iungunt, tres acies faciunt, & sub ho-
 ram diei primam in ciuitatem pergunt. Prima acies rectà forum petit,
 secunda dextrum mœniorum latus, tertia sinistrum. Hollandi milites
 inexpectato eorum aduentu obstupefacti, cum pars ferè dimidia sine ar-
 mis adhuc prædæ aut epulis operam daret, paucis in ipso ingressu pugna
 tentantibus, statimque cæsis, ceteri omnes non expectata pugna in fugam
 se conijciunt, interque primos Harengierus Gubernator Bredanus, huius
 expeditionis antesignanus, muros transfiliens in fossa periit, ac cum eo par-
 tim in fossis submersi, partim in oppido cæsi hi Centuriones, Lambertus
 Meiburgensis, Bouettius, Ammannius Broselerius, Biringius & Dor-
 pius; Vicarij verò, Grenu, Gilesij, & Steiberchij, præter gregarios simul
 supra trecentos; multi quoque in itinere à præsidiariis Hoochstratanis &
 Herentalensibus, qui & ipsi Liram tendebant, occisi sunt; captique præ-
 terea circiter ducenti. Metrius his verbis rem transmittit: Cæsi sunt plu-
 rimi, maxima pars tamen, desideratis quibusdam Centurionibus, salua
 euasit. Magistratus Antuerpiensis Centurionibus suis, aliisque benè me-
 ritis, numisma pignus memoriæ dedit; vbi hæc inscripta, ab vno latere,
 LIRA RECEPTA; ab altero, SERVATOS OB CIVES; & in medio, PRID.

1595

*Hollandi,
 iis contem-
 ptis, lar-
 giter cibum
 sumunt, &
 templa spo-
 liant.*

*Interea ce-
 lebrimè
 adsunt au-
 xiliares
 Antuerpiæ
 & Mechli-
 niæ.*

*Hollandi,
 desideratis
 amplius
 trecentis,
 ceteri fu-
 giunt.*

*Numisma
 rei gestæ,*

1595 ID. OCTOB. CIO. IO. XCV. Liranus verò Magistratus hoc distichon numerale Curia suæ frontispicio insculpsit :

*& carmen
Chronico.*

*HeV deCI Ma qVarta oCtoBrIs, sed fata tVLerVnt,
HofIbVs eXpVLSIs, Capta, reCepta Lira est.*

*NARRATIO
Roma re-
conciliato,
omnes se ei
submittit,
excepto
Aumalio.*

Hoc eodem mense Octobri, postquam Henricus Franciæ Rex die 27. Septembris solemniter Romæ per Legatos esset Ecclesiæ reconciliatus, Principes omnes qui Fœderatorum partes secuti erant (excepto Aumalio) ipseque etiam Dux Menius, sacri Fœderis hætenus caput & protector Generalis, se ei iunxerunt: qui etiam Menius statim cum Baligneio à Rege in castra ad Feram, quam Hispani & Belgæ tenebant, obsidione arctius premendam missus est; tenuit tamen obsidio usque in annum sequentem. At verò Dux Mercurius omnes ciuitates, oppida, & Arces, quas in Britannia Armorica tenebat, sciens eas se Britonum opibus non posse contra Regem Henricum defendere, certis legibus Ioanni Aguillario in usum Infantis Hispaniæ Elisabethæ tradidit. Iam Archidux Austriæ Albertus, idemque Cardinalis Toletanus, ac hætenus Portugalliæ magna cum laude Prorex, à Rege Philippo Belgarum nominatus Gubernator, rebus omnibus paratis instructisque cum viginti sex triremibus, tribus Hispanorum peditum millibus, ac sexagies centenis aureorum ducatorum millibus (vulgò sex auri milliones vocant) Barcelonæ itineri se committens, felici navigatione Genuam Idibus Octobris appulerat, captis in itinere duabus piratarum Turcarum triremibus, ac oneraria Anglicana ingenti, cum præda opima. Vehebat in sua triemi Philippum Nassouium Guilielmi Nassouij Principis Orangij è prima vxore Egmondia filium, libertati à Rege restitutum: qui post aliquot dies datos quieti & triumphis à Genuensibus celebratis, accepta à Cardinali potestate, Romam profectus, die 20. eiusdem Octobris à Legato Regis Hispaniæ ei obuiam prodeunte est receptus, & 24. ab eodem ad Pontificem perductus, pedes est osculatus, obedientiam Ecclesiæ Catholiciæ professus. Tum ab omnibus, qui Romæ erant, sacris profanisque Proceribus, lautè exceptus ac magnificè est tractatus. Eodem quoque mense Hollandi ex Fœderis pacto Francorum Regi, duce Iustino Nassouio defuncti Orangij filio notho, duodecim peditum cohortes in menses aliquot persolutos, ac Middelburgi Zelandiæ nauibus impositos, auxilio mittunt: hos subsecuti sunt mille quingenti Scoti recens appulsi, atque mox ad Regem Caletum missi. Angliæ verò Regina quatuor peditum millia in sex menses persoluta Regi transmisit. Nihilominus mense Nouembri videns Rex se oppidum Feram à iusto Hispanorum ac Wallonum præsidio infessam vi expugnare non posse, idoneis circumquaque locis extructis munitionibus, longa obsidionis ratione ad famem perducere conatur, reli-

*Albertus
Austriacus, designatus
Gubernator,
in Belgium
tendit.*

*Princeps
Orangius
eius comes,
Romæ se
filium
Ecclesiæ
proficitur.*

*Auxilia
ab Anglia
& Hollan-
diis Fran-
ciæ submit-
tuntur.*

quum

quum exercitum in hiberna distribuens. Interim eiusdem Nouembris die 13. Hollandi Weerteam oppidulum, vbi ciues, persoluto clam mēstruo Comitissæ Meursiæ, se tutos credebant, admoto portæ crepitaculo bellico (Petardam vocant) sub auroram inuadunt, ciues duos sternunt, Comitem Tsherenbergium Henricum, eiusq; turmæ equites aliquot capiunt, ciues tēplāq; spoliant, ac mox post tres horas cum præda Neomagus abeunt: Comes post tres menses, persolutis quinque florenorum millibus, libertati redditus. Sed iam & Externa insigniora attexamus.

1595

*Hollandi
Vveerteā
inuadunt,
& spoliāt.*

Die 18. Ianuarij huius anni motitur Constantinopoli Amurates, Turcarum tyrannus, anno ætatis quadragesimo octauo, successitque illi filius natu maximus Mahumetes, qui ante sepultum patrem, nouemdecim fratres ad solemne epulum vocatos strangulari iussit, tum omnes patris vxores (ne fortè qua grauida esset) aquis suffocari; postremò propriam matrem Constantinopoli eiectam ad fines Persarum relegauit, vt mirum non sit, si bellum in Hungaria contra Christianos magna ferocia continuari iusserit. Ad hoc bellum ob præclara sua facinora ex Belgio Carolus Comes Mansfeldius à Rege Philippo missus, ducens insignem exercitum sex millium peditū ac duūm millium equitum, die 24. Aprilis Pragæ Boëmiæ à Rudolpho Imperatore S. Imperij Princeps, & Matthiæ Archiducis (qui supremus Cæsaris aduersus Turcas exercitus erat Imperator) Vicarius constituitur. Inde Strigonium urbem Hungariæ munitissimam Kalend. Iulij obsidere cœpit, vbi 4. Augusti quinque Turcarum millibus memorabili prælio cæsis, ipse 14. eiusdem Augusti dysenteria Comaræ extinguitur. Scriptum extat hoc distichon numerale in eius laudem:

VARIA.

*Novus
Turcarum
imp strā-
gular no-
uemdecim
suos fra-
tres.*

*Carolus
Mansfel-
dius non-
nullis fel-
iciter cōtra
Turcam
gestis, mo-
riur.*

*QVI TVrCIs tIMor, HVngarICIs spes CaroLVs, bVnC bIs
septena AVgVstI toLLIt In astra dles.*

Et ecce Strigonium Kalendis Septembris Archiduci Austriæ Matthiæ à Turcis deditur. Iam antea Aarone Moldaviæ Principe & Vaiuoda, violato fœdere quod cum Cæsare & Transilvano contra Turcam inierat, ob prodicionis suspitionem, iussu Sigismundi Battorij Transilvaniæ Principis capto, & Albam Iuliam 24. Maij adducto, Stephanus Rosuanus Transilvanus in Moldaviæ dominatu substituitur; & quidem paulò post, eo à Polonis pulso, Ieremias Mogila ab iisdem est suffectus. At verò Battorius, celebratis 6. Augusti Albæ Iuliæ cum Maria Christina Caroli Archiducis Austriæ filia nuptiis, die deinde 18. Octobris Tergouistiam Valachiæ Transalpinæ metropolim, & Vaiuodæ sedem, expugnat, sui que iuris facit, omnibus præsidiariis cæsis. Anno superiori 1594. Ordines Hollandici tribus nauibus omni apparatu & comœatu instruetis, versus Boream ad Orientem missis, nouum iter tentare cœperant ad

*Tumul-
tuationes
in Molda-
uia locisq;
vicinis.*

1595

Regnum Cathaium, atque inde in Chinam, Iaponiam, Moluccas, aliasque opulentissimas Indiæ Orientalis insulas. Futurum erat illud bis mille miliaribus breuius, quàm illud quo Lusitani, circumnavigata Africa versus Caput bonæ Spei, vtuntur. Spem viæ nouæ inueniendæ fecerat præter alios Plinius, qui refert, quosdam Indianos (& quid si Tartaros?) procellâ maris in littora Germaniæ ciectos, Quinto Metello Celeri Proconsuli Romano in Gallia à Rege Suecorum donatos esse. Itaque die 5. Iunij anni præteriti, dictæ tres naues ex Hollandia soluentes, Noruegia & Moscouia præternavigatis, sub finem mensis eiusdem Kildinum attingerant, & inde Iulio & Augusto mensibus inter insularum angustias per multam glaciem, vltra Condoram & Obdoram continentis regiones, ad nouam Zemblam & Weigatum progressi, atque angustias freti (quod Nassouicum nuncuparunt) penetrantes, ad littora Tartariæ penè vsque ad fluuium Obij peruenerant. Sed sociis navalibus ob itineris incommoda in seditionem versis, ductores, Guilielmus Barétsonius, Cornelius Cornelij, & Ioannes Hugo, (quorum postremus olim in China habitasse dicebatur) mense Septembri per eiusdem freti angustias in patriam erant reuersi. Quare hoc anno 1595. nouem mercatorum sumptu instructæ quatuor naues die 2. Aprilis ex Tessalia Hollandiæ insula soluentes, via trita Lusitanis, etsi nòdum Hollandis, & ipsæ navigationem versus Orientalem Indiam instituerunt, reuersæ demum anno abhinc secundo mense Augusto. Hoc anno verò mense Augusto classis Anglicana ad insulas Indiæ Occidentalis inuadendas sese accinxerat, ductore Francisco Draco. Sed strenuè ad insulam S. Dominici ab Hispanis repulsi Angli 22. Nouembris, tribus nauibus desideratis, tandem die 4. Decembris reditum pararunt: sed grassante inter eos dysenteria, magna pars classis amissa est; quo morbo cum plurimis aliis etiam Dracus famosissimus consumptus est. Quatuor tantùm naues laceræ ex viginti sex in Angliam redierunt.

Hollandi breuius iter quaerit in Chinâ, & quo fundamento.

Ea nauigatione nõ succedente, viam tritã & ipsi expeririuntur.

Dracus Anglus cum aliis perit. frustra tentata India Occidentali.

1596

Annus 1596. se aperuerat, nil sui initio bellicorum facinorum suggerens, nisi quòd Franci ac Hollandi latrociniis potius quàm bellò rem gerentes, calamitosam agricolis strenam præberent. Iam Archidux Albertus, futurus Belgij Gubernator, in Burgundia erat, cùm die 8. Ianuarij ei obuiam profecti sunt Lutzenburgum vsque Dux de Pastrana, de Feria, Comes de Fuentes, totaque simul ferè Nobilitas Belgica. Quò cùm Archidux die eiusdè Ianuarij 29. venisset, à dictis Proceribus vnà cum Philippo Orangij Principe summis gratulationibus honoribúsq; susceptus est. Huc quoque Ernestus Bauarus Elector Colonienfis cum Nobilitate Leodiensi aduolauit, cognatum honorificè amplexus: fuissetq; lætitia maior, nisi eam mors Ducis Pastrani interturbasset: qui cùm diu affli-

Archidux & Cardinalis Albertus summa gratulatione Lutzenburgi excipitur.

cta

cta fuisset valetudine, Lutzenburgi hora vna, antequam eò appulisset Illu-
 strissimus Cardinalis & Archidux, placidè obdormiuit, filio relicto
 Bruxellæ decenni. Decefferat etiam paulò antè die 4. Ianuarij in arce
 Antuerpiana, eiusdem Arcis Præfectus Christophorus Mondragonius,
 Cantaber, veteranus militum dux, innumeris penè victoriis, à nobis suis
 locis commemoratis, iam inde ab aduentu Ducis Albani in Belgio cla-
 rus. Franci interea cùm intellexissent, nobiliores melioresque præfidi-
 rios Atrebatum cum Proceribus Belgicis obuiam Archiduci Lutzenburgū
 profectos, collectis vndique copiis, 5. Februarij stratagemate militari A-
 trebatum Artesiæ caput occupare sunt conati. Portam circa dirutam
 Templariorum ædem, adhibitis crepitaculis bellicis (*Petars* vocant)
 euertere erat animus. Verùm cùm Magistri rem non satis dextrè nec
 tranquillè administrarent, audito à ciuibus ibi excubantibus murmure
 ac strepitu, ad arma concurritur, excitataque in vallo flamma, hostis
 magno numero conspicitur. Exonerantur statim in Francos maiora tor-
 menta, ciuesque armati vallum complent. Quo Franci conspecto, vr-
 bem portamque deserunt, ac illucescente die omnia circumquaque in
 prædam vertètes, suburbiis etiam Hesdiniensibus cum aliquot pagis vi-
 cinis exustis, in Franciam reuertuntur. Porrò Archidux Albertus haud
 diu Lutzenburgi moratus, quòd eum obsidio Ferenfis, afflictusque Belgij
 status mouerent, Namurcum perrexit, vbi adductum militem recensès,
 ex duodecim equitum turmis vix sex expleuit, reliquis vel morbo ab-
 sumptis, vel dilapsis; ac similiter ex sexaginta cohortibus peditum vix
 viginti repertæ, vt iam totus iste nouus exercitus ad ter mille viros penè
 esset reductus. Quò igitur aduentus sui dignitatem, & diuulgatam nouè
 militiæ famam sustèraret, veteranas legiones nouem, itemque duo equi-
 tum millia, quæ iam in procinctu circa Belgij fines stabant, acciuit: ve-
 rùm equites istos, quòd stipendia animosius efflagitarent, in hiberna re-
 misit, atque 11. die Februarij inter tertiam & quartam pomeridianam
 urbem Bruxellensem hoc ordine ingressus est. Senatus illi ante portam
 que Louanium ducit, clauis obtulit. Ingressus urbem, omnibus locis præ-
 cipuis Arcus triumphales & theatra habuit obuia, magnis expensis, sed
 & maiori industria & artificio facta. Navis ingens seu triremis, occultis
 rotis nauigans, expansis velis, remigibusque fretum circumfusum pulsantibus,
 equitantem Archiducem quasi velificando sequebatur. Ante pa-
 latium Pyramis stupendæ celsitudinis erecta, in cuius fastigio Sol mira
 luce radiabat. Omnia hæc variis historiis, imaginibus, emblematis &
 inscriptionibus, tempori, statui patriæ, & Austriacæ familiæ accommo-
 datis, erant exornata. Et quis recenscat vniuersa? Inter primos procedit
 Philippus Princeps Orangius: tandem sequitur Cardinalis & Archidux,
 à fini-

1596
*Moriun-
 tur, Dux
 Pastra-
 nus, &
 Mondra-
 gonius.*

*Franci
 frustra
 Atrebatū
 interciperè
 moliantur.*

*Afflicti-
 simus mi-
 litia Regiæ
 in Belgio
 status.*

*Archiduci
 & Cardi-
 nali Brus-
 xellam in-
 gredienti
 omnia fas-
 ta accla-
 mata.*

1596

*Magna la-
ritia ab
Ordinibus
in Guber-
natorem
suscipitur.*

*Hollandis
tum ipse,
tum Prin-
ceps Oran-
gius pacem
offert sed
frustrâ.*

*Mittitur
Basta ut
Fera du
obfessâ opè
ferat.*

*Perficit id
ipse, com-
meatu ali-
quanto in
urbem il-
lato.*

à sinistra habens Comitem de Fuentes, qui hæcenus militiæ supremus fuerat administrator. Nec multò post data acceptaque fide Archidux in Governatorem ab Ordinibus magna lætitia susceptus, cum de Belgij statu ab iisdem, simulque Consiliariis Regiis & Proceribus, quantum pro tempore licuit, plenissimè didicisset, ante omnia, licet ad bellum æquè atque ad pacem paratus, litteras ad Ordines Hollandiæ & Mauritium misit, quibus aduētus sui causam significabat (verba sunt hominis Hollandicæ causæ alioqui valdè addicti) se nimirum à Maiestate Regia in has Prouincias missum, ut omnes controuersias componeret, pacemque postliminiò Belgis restitueret. Petere igitur nunc ut ostendant se pacis studiosos, & mittant, aut decernant, qui cum suis de pace colloquantur. Similesque litteras ad eosdem scripsit Princeps Orangius Philippus, offerens se in hoc negotio mediatorem. Sed illi pacis tractationem (ut hæcenus) exploserunt. Sic ille. Alius affirmat, eos pacem in tantum fastidiisse, ut ne respondere quidem dignati sint. Quare Cardinalis Archidux officio suo se abundè satisfecisse ratus, & ipse magno animo ad bellum se parat. Fera Franciæ à Belgis infessa, tota hieme, ut diximus, arctissima obsidione premebatur, iamque præsidarij ob commeatus inopiam in magnis versabantur angustiis. Archidux Albertus igitur obsessis subuenire cupiens, Georgio Bastæ veterano militum ductori id negotij dedit: qui absque vlla mora decem selectorum equitum turmas ad potèntiam Raschium in agro Duaceno conuenire iussit ad diem 12. Martij, & eadem nocte silentio Chasteletum ingrediuntur. Die factò, portis non re-feratis, Præfectis omnibus aperit Basta, Feram iussu Archiducis proficiendum: ferant singuli saccum frumento plenum, ac in collo funiculos sclopetarios, quibus obsessi egebant. Rebus paratis, hora post meridiem quarta die 13. eiusdem Martij amnem Somonam prope Fornacése Monasterium transmittunt, Fanoque D. Quintini à dextris relicto, intempesta nocte ad pagum veniunt Trauersum, pauloque ante auroram Feram in conspectu habentes, præmittunt Gabrielem Rodrigum cum prima acie, qui in Francorum incidens stationem paludi propinquam, fundit pellitque, Basta cum ceteris subsequente. Præmonitus fuerat de eius aduentu Aluarus Osorius Feræ Præfectus; qui eodè tempore cum multis erumpens, scaphis ad hoc paratis recepto commeatu, feliciter in oppidum rediit. Interea in Francorum castris ad arma conclamatur, & mox octingenti equites circa Fanum S. Quintini in insidiis locantur. Quo intellecto Basta, aliud iter ingressus, cæsis paucis Francis iter suum carpentibus, vno etiam atque altero ex suis desiderato, in agrum Camera-censem cum copiis est reuersus. Iam Archidux Albertus, in vnū coactis quindecim peditum millibus, ac ter mille quingentis equitibus, in agro Valen-

Valencenensi castra fecerat, moxque cum Philippo Orangio ceterisque Proceribus die 30. Martij eodem peruenit; iam ad Feram obsidione liberandam rectè tendere eum cum exercitu omnes existimabant, ipseque Rex Franciæ Henricus idem suspicatus, cum nouem peditum ac tribus equitum millibus Feram versus proficiscitur, castraque idoneo loco firmissimè munit, Archiducem expectaturus, & an per castra sua vi ad oppidum penetraret, experturus. At is nil minùs quàm tam periculosam totius belli aleam cogitans, Carolum tamen Arschoti Ducem, Auxij Baronem, ac Georgium Bastam ad oppidum Cambresium, datis quatuor tum equitum tum peditum millibus mittit, Feram se profecturum simulans; Ambrosium verò Landrianum cum turmis aliquot equitum leuis armaturæ Monstreulium tendere iubet, quasi id oppugnaturus, Rhosnium verò 5. Aprilis cum prima peditum acie versus Audomaropolim ire præcepit, ipse cum reliquo exercitu Artesiæ latitudine summa celeritate emensa, magnis itineribus eum subsequente Augustino Mexia Cameracensium Præfecto, cum octodecim peditum cohortibus, ac octo maioribus tormentis, in ditionem venit Guinensem, cuius Caletum ciuitas insigni portu nobilis caput est. Præcedebat cum expeditis copiis Rhosnii, qui primùm Nilæum pontem, deinde & promontorium Caletani portus Risbancum appellatum, eo tempore à triginta tantùm & sex præsidariis custoditum, die 9. Aprilis, paucis tormētis oppugnatum ad deditionem cogit. Quibus locis valido præsidio communitis (quòd mari tunc Caleto succurri non posset) Archidux post biduum Rhosnio se iungens, omnibus copiis Caletum terra marique obsidet. Commissa est Risbanci custodia Bij Comiti, littora verò Grauelingam tendētia insederunt iustis cum copiis Bossuuius, Mendosa, ac Barlottus; ipse Archidux ad vicum à diuo Petro cognominatum castra ponit. Rex Franciæ nuntio perculsus, cum parte exercitus celerrimè, deserta Fera, Boloniam contendit, opemque ab Anglis ac Hollandis petit, qui armatis nauibus mox se ad Risbanci promontorium ostenderunt, sed maiorum tormentorum continua exoneratione repulsi, portum intrare non sunt ausi. Rex verò Præfectum Boloniæ Campagnolam cum Moncaurelio veterano Præfecto, paucisque militibus, Caletum proficisci iubet: quod feliciter ab iis est peractum. Exiguus enim profecti lembis, maiorum tormentorum globos facilè vitauere, sed eos subsequens oneraria maior, vino puluereque bellico plena, à Risbanciis est capta. Oppidum Caletum ea parte qua mare respicit minùs munitum oppugnare Archidux decreuerat. Quare 15. Aprilis suburbia quæ ibi sunt satis munita, aggreditur, ac post acerrimam oppugnationem, militibus enixè annitentibus, exiguo cum damno expugnat. Deinde contra oppidum constitutis tormentis, die 17. eius-

1596

Venit Archidux ad sua castra in agro Valencenensi.

Magna dexteritate suspensū tenet Francum, quòd tendat.

Subiò Archidux portum Caletani occupat, urbemq; obsidet.

Accurrit mox Rex Francia cum parte exercitus à Fera.

Archidux suburbia occupat, hincq; continuo urbem quat.

1596 eiusdem mensis incœnia ac munitiones continuis ictibus diuerberat, tanta edita ruina, vt ciues militesq; metu victi, primùm aliquot dierum, deinde viginti quatuor horarum inducias frustra rogarent, tormentis in-

*Dedunt se
ciues Ca-
letenses,
sex dierum
inducias,
his qui in
Arce erāt
concessis.*

terim numquam cessantibus. De defensione itaque diffidentes, deditio- nis signum exponunt. Missis Legatis, ciuibus vita fortunæque conce- duntur; qui vellent, liberè in oppido manerent; qui nollent, in Arcem se reciperent, armis tamen impedimentisq; quæ secum ferre non possent, in oppido relictis. Hinc iis qui in Arce erant, sex dierum datæ induciæ; vt si iis elapsis Rex Henricus auxilium non ferret, Arcem Archiduci aperirent. Sed apertis portis, ciues penè omnes inexpectata correpti for- midine ac metu, relictis domi rebus omnibus, ad Arcem confugerunt. Ingressi oppidum Belgæ, immensam inuenere prædam. Archidux verò sua oppidiq; tormenta cōtra Arcem statuens, sexto induciarum elapso die, eam aperiri dedique postulat. Negant ciues & præfidiarij. Boloniæ enim Præfectus clam ad Regem Henricum profectus, ac cum ducentis peditibus feliciter reuersus, Regem mox cum magnis copiis terrâ, An- glos autem Hollandosq; mari auxilio ad futuros asserebat. Moxque ex Arce Belgas maiorum tormentorum pilis impetere cœperunt. Nec mo- ra. Iratus Archidux sua tormenta respondere iubet: quæ cum ruinam fecissent, hiatumque idoneum, 24. Aprilis, inuasionis dato signo, horæ vnus spatio vi in Arcem peruadunt. Cadit inter primos Vidofamus Gubernator Caletensis cum vigilum Præfecto, ac octingenti circiter vi- ri. Campagnola capitur cum iis qui sine armis fuere reperti, ceteri omnes interfecti. Præda in Arce reperta oppidi spolia superauit, in hanc enim ex oppido omne factum infectumque cōtulerant aurum argentumque.

*Archidu-
cales hosti-
liter habi-
ti, Arcem
vi occupāt.*

*Rex Hen-
ricus loca
vicina va-
lidè munit.*

Rex Henricus deserta Bolonia, sed valido in ea relicto præsidio, Ambia- num contendit, Monstreulio ac Ardea, oppidis Caletō vicinis insigniter prouisis, Anglisque similiter ac Hollandis domum reuertentibus. Archidux, euocatis Duynkerkâ armatis nauibus, portui præsidio esse iussit; reparatisque oppido & arce Caletensi, nouisq; etiam extructis munitio- nibus, magnas prædas eius exercitus ex agro Boloniensium interim agit, ita vt bos vnus pinguis daleo, veruex decem stuferis venderetur. Tum Hollandi, vt cladem Francicam vtrumque vindicarent, Brabantiam mi- lite vacuam inuadunt, ac sub finem Aprilis circum Bruxellam, Mechli- niam, Antuerpiam ac Namurcum, quidquid reperire poterant, in prædā vertunt, domumque cum ea multisque captiuis reuertuntur. Archidux victoriam suam prosequens, primùm oppidum Guinensium cum pro- pinquis aliquot Arcibus & munitionibus deditio accipit, deinde mo- tis castris Ardeam oppidum 7. Maij obsidet. Erat id valdè munitum, ac à copioso defensum præsidio. Discedens enim Rex Henricus Boloniâ,

*Hollandi
vt Franci
vindicent,
Brabantia
populatur.*

Comitem

Comitem Belinum, Ramburium & Montlucum cum duobus tum peditum tum equitum millibus Ardeam miserat; qui omni hora erumpentes, non paucis hinc inde cadentibus strenuè oppugnationem prohibere conabantur. Ad hæc suburbia vallo fossaque munierant, maioribus tormentis instruxerant, Ardeæ portas, irridendis Belgis, singulis diebus, ut pace fieri solet, aperientes. Tandem ad suburbia constitutis ab Archiduce tormentis, iisque idoneis locis insigniter verberatis, cum hiatus placuisset, petenti Barlotto sua cum legione permittitur prima inuasio, subsequētibus Hispanorum ac Wallonum aliorum aliquot cohortibus: qui per duas horas acerrimè rem gerētes, vi suburbia sui iuris faciunt, Ardeæ portis iam nō ampliùs patentibus. Sauciatus est hac oppugnatione Barlottus, ac Audomaropolim curando vulnere profectus. Inde die 19. Maij Ardeenses subito erumpentes in Antonij Cocquelij stationes impetum faciunt, paucisque prima inuasionem cæsis, à Cocquelio, ceterisque in auxilium conuolantibus, in oppidum sunt repulsi. Cecidit ex oppidanis Montlucus cum duobus Vasconum peditum Præfectis, & gregarij milites non pauci, plures etiam vulnerati. Quibus cladibus ciues ac præsidij moti, multosque se fortissimos milites variis pugnis perdidisse cōspicientes, nec vllum à Rege submitti auxilium, tum quòd Archidux dispositis tormentis oppugnationem pararet, die 23. Maij his legibus conditionem fecere. Præsidij cum armis, explicatis signis, tympanis sonantibus, omnibusque impedimentis, quæ humeris asportare possunt, abeunt: infirmos fauciosque, plaustris euehūto: qui velit, oppido discedito; qui manere cupit, Regi Philippo sacramentum dicito: tormenta maiora cum omni apparatu relinquuntor. Atque his legibus Franci numero circiter mille ducenti, Hurlinum in tutum deducti, Ardeam Belgis reliquerunt. Desiderasse feruntur toto obsidionis tempore Franci supra octingentos, Belgæ verò circiter quadringentos. Sed ecce intereà die 16. Maij Belgæ & Hispani, Feræ septem mensium obsidione exhausti, vicissim se Franco dederant, conditionibus tamen hisce, fortissimis militibus dignis: Seneschallus Monlimarius ac Aluarus Osorius præsidij Præfecti cum ducibus militibusque, armis ac impedimentis, vnòque ingenti æneo tormento post sex dies explicatis signis, tubisque ac tympanis sonantibus, Feræ discedunt. Æs alienum à præsidariis in oppido contractum Rex Henricus soluito. Ciues qui velint, liberè manent, aut cum fortunis abeunt; qui manserint, Regi Henrico sacramentum dicūto. Nemini quòd Marchioni Mienelæo nocuerit, damno esto. Quidquid Montlimarius durante bello egit, Rex ratum habeto. Cum quibus conditionibus Iacobus Carlegus centum sclopetariorum equitum Præfectus Feræ ex pacto cum suis emissus, in castra ad Ardeam venit, ac ab Archiduce ut

1596
Archidux
capta Guina,
etiam
Ardeam
obsidet.

Obsessi
erumpentes
in urbem
repelluntur.

Dedit se
Ardea Archiduci,
Regem non
succurrite.

Sed ecce
altera parte,
Fera se
tandem
Francis
tradit.

1596

in deditiois leges extrema necessitate extortas cōfētiat, petit. Quo facto, 22. Maij Oforius cum Hispanis ac Wallonibus egressus, Regi Henrico Ferram magno Picardorum gaudio reliquit. Archidux Albertus post Ardeę deditioem quietum per aliquot dies continuit exercitum, expectās quò Franci belli molem verterent; sed postquam animaduertit eos nihil magnum moliri, sed tantum populationibus Arces aliquot Nobilium & pagos limitaneos incurfare, ipse relicto Hefdini Marchione Warenbonnio, qui Artesiam tueretur, in Flandriam cum copiis sub finem Iunij cōtendit, atque in agrum Ostendæ vicinum peditatum omnem conuenire iussit, Ostendam rogatu Brugensium & aliorum Flandrorum oppugnare se velle simulans. Sed non multò pòst oppidum Hulstium in ditione Wafensi ante sexennium ab Hollandis occupatum (etsi, vt videbatur, inexpugnabile, velut insulare redditum) obsidere decernit. Die 10. Iulij itaque Barlottus Præfectus paruis nauiculis duo millia peditum in terram exponit, qui in aggere quodam munimentum dictum *De cleyne Rape*, ab agricolis hæctenus defensum, illis fugientibus, occuparunt, duo ibidē inuenientes tormenta bellica. Ita in agrum Hulstensem, seu potiùs eius partem, dictam *S. Paulus Polder*, penetrarunt. Sed hîc assiduè cum præfidiariis Hulstensis erat confligendum, biduóque pane caruerant, donec Rhosnæus ex Brabãtia cum sex peditum adhuc millibus & cōmeatu adueniens eos liberaret, etsi non sine clade. Nam ob continuam ex propugnaculo, vulgò *De groote Rape*, tormētorum explosionem, accidebat, vt ex quinque scaphis sæpè duæ colliderentur; idemq; fiebat ex nauibus armatis Hollandorum & Zelandorum ibidem excubantibus, nec non ex munimento, à palude *De Moerschans* nuncupato. Confestim itaq; Regij, vt poterant, se muniebãt in pomatio quodam, loco excelsiori. Occuparunt quoq; propiùs ad oppidum ædes aliquas, eadēmq; munierūt. Decimo quarto Iulij ipse Archidux fuit in propugnaculo Austriaco & Blommensi, addens suis animum, omniáque præscribens, instansq; vt tormenta intempesta nocte transfueherentur, inde Bruxellas tantisper ad solemnitatem Sacramenti miraculosi profectus. Nec multò pòst multis copiis collectis, iisq; nullo modo parcens, fossas Hulstensium, vulgò *Trencheen*, inter oppidum & munimentum *De Moerschans* à palude dictum, die 19. Iulij occupat. Inde munimentum, idem à paludibus nomen habens acriter tormentis verberatum est, & (non obstante quòd Comes Solmensis Hulstensium Gubernator iam paratus videretur, non solùm ab assaultu illud liberare, sed etiam hostem rursus ex prædictis fossis eijcere) deditioe 20. Iulij occupatum est. Hac oppòrtunitate in Poldrum S. Pauli, vbi castra locata erãt, omnia, quibus Regij indigebant, facili iam negotio adduci poterant, cum priùs vix vllò potu vterētur, quàm aqua

Archidux,
relicto in
Artesio
Warenbon-
nio, in Flā-
driam con-
tendit.

Hulstium,
etsi velut
insulare,
obsidere
parat.

Summa vi
tamen vix
quidquam
Archidux
cales profi-
ciunt.

Tandem
Archidux
nullis mili-
tibus, par-
cens, qua-
dam loca
occupat.

aqua palustri, panisque vnus venderetur triginta stufis, qui in oppido tribus emi poterat. Quotidie interim eruptiones fiebant, præsertim autem 25. Iulij, vbi multi vtrunque cæsi & vulnerati sunt, oppidanis frustra in Regiorum fossas perrumpere conantibus. Nitebatur Archidux viam, qua ad propugnaculum Nassouianum perueniri posset, sternere, (per illud enim miles quotidie & commeatus tutò poterat ex Zelandia in oppidum submitti) sed Zephyro continuo flante, foueæ aquis repletæ sunt. Nihilominus Archidux in obsidione constanter perseuerabat, serioque rem gerebat. Die 2. Augusti propugnaculum oppido adiacens, diu tormentis verberatum, oppugnari iussum; sed amissis vtrunque multis, Hispani retrocedere coacti sunt. Inter alios quoque Rhosnao Franco, pridem Ducis Mænij Legato, veterano Præfecto, in tentorio suo sedenti & scribenti caput globo è ciuitate emisso ablatum est, cuius funus postea Archidux magnificè curauit. Interim die 6. eiusdem Augusti Regij aliud propugnaculum substrato & incenso puluere euerterunt, in quo quinquaginta amplius milites perierunt, ceteri in oppidum fuga euaserunt. Volebant Hispani eò tormenta attrahere, locumque hunc rursus munire, atque inde oppidi vallum murosque vehementius tormentis suis quaterere; sed tanta vi præsidarij restiterunt, vt id perficere non potuerint. Duodecimo Augusti quoque Hollandi, nauibus ex improviso egressi, magno tumultu in castris Regiis excitato, nonnullos ex obsidentibus peremerunt, sic ad naues reuertentes, stylis ferreis in spiracula duorum tormentorum adactis. Et rursus 14. eiusdem mensis obselli animaduertentes, Germanos, qui in vallo versabantur, excubias negligentius agere, inopinatò in eos irruentes multos trucidarunt, maioremque profectò stragem edidissent, nisi cum suis cohortibus Barlottus opportunè laborantibus opem tulisset. Porrò die 16. Augusti, tormentis iam in urbem conuersis, Archidux mœnia toto die duobus locis immani fragore feriri iussit, oppugnationem tamen in diem sequentem distulit, quòd angustior adhuc ruina videretur, cum Hollandi interea, dum hostibus student nocere, aditum ipsis commodiorem in oppidum aperuerunt. Quippe, incenso cuniculo, quem in ipsis mœnibus excauarant, ingenti collapsorum murorù ruina fossas oppleuerunt: eodemque momento Archidux, admotis copiis, eam diruti muri partem obtinuit, Hollandis in obliquas & flexuosas munitiones, quas ad similes casus in oppido excitarant, refugientibus. Nec mora, 17. Augusti post meridiem ciues cum propugnatoribus perterriti, impendente iam periculo, colloquium obtulerunt. Deputantur Comes Solmensis Gubernator, Ernestus Nassouius, & alij, qui postridie acceptis obsidibus Comite de Soor & Teruisano, his legibus oppidum cum propugnaculo Nassouiano Archiduci dederunt: Præfecti omnes & mili-

1596

*Eruptio
valida,
multis
vtrunque
casus.*

*Rhosnao
caput in
tentorio
globo au-
fertur.*

*Acresito-
rù pugna,
nunc his
vincenti-
bus.*

*Obtinent
Archidu-
cales partē
murorum
prostratā.*

1596 tes solēni & plena cum bellica pōpa, impedimentisq̄ue, in tutum abeun-

*Dedunt se
Hulstenses.*

to. Ciuibus omnia condonantor, priuilegiāq; omnia inuiolata manento: abire ablatis rebus, seu manere, iisdem liberū esto. Actum in castris Hul-

stensis 18. Augusti, 1596. Ita oppidum hoc, ait Metrius, in Regis potestatem venit honestis conditionibus, quamuis multi arbitrentur, Comitem Solmensē oppidum diutiū defendere potuisse. Sic ille. Archidux Bichium veteranum ducem Hulsto præfecit, & 24. Augusti Antuerpiæ maximo triumpho exceptus, paulò post Bruxellas profectus est. Durante hac obsidione, mense Iulio tandem seditioso militi Regio, cui Thenarum ciuitas à mense Martio anni præcedentis maioris mali vitandi causa concessa fuerat, stipendia ab Archiduce persoluta sunt, quæ æstimat Lanarius ad trecenta triginta ducatorum millia, vltra alia trecenta sexaginta millia, quæ durante secessione perceperant. Rex Franciæ Henricus, qui post Feram receptam per tres continuos menses consiliis capiendis fuerat intentus, tandem vt Picardis satisfaceret, quibus vrbes amissas sese restitutum promiserat, pedestres equestresq̄ue copias ductore Bironio sub finem Augusti in Picardia contraxit. Conuenerant, præter numerosam peditum nō admodum selectam multitudinem, duo equitum millia. Hi traiecto Somona flumine, cœperunt sese Kalend. Septembris mouere. Deinde fines Artesiæ ingressi, arcem Imbercuriam, duobus milliariis Dourlantio dissitam, 4. Septembris dolo occuparunt, & eodem die Feruenium vicum populosū, & Cericampium Bernardinorum Cœnobio celebrem inuadentes, Monachos & agricolas ingenti pecuniæ summa mulctarunt, qua se suaque redimerent. Interea Marchio Warenbonius, supremus Artesiæ Præfectus, quingentos equites celeriter contraxit, cum quibus Hefdino egressus, dum hostem ab effusis populationibus prohibere vult, apud Fanum S. Pauli 5. Septembris post meridiem in Francorum equitatum incidēs, à suis desertus, & ab hoste circumseptus, fortiter dimicans, capitur vnà cum Comite Montecutio Italo, & nōnullis aliis, desideratis præterea è suis circiter viginti quinque. Inde ergo Bironius cum suis Francis inualidum oppidum S. Pauli die 7. eiusdem Septembris facilè occupauit, Betuniam vsq; deinde populabundus discurrens. Venit quidem mox 10. Septembris Atrebatum Archiducis iussu Dux Arschoanus, qui loco Warenbonij Francis se obiiceret, iamque 12. eiusdem cum quingentis equitibus Betuniam profectus erat: sed dum maiores copias expectat, Franci per octo dies continuos felicissimum Artesiæ tractum impunè depopulati, cum multo pecore & magna captiuorum turba in Picardiæ fines præda onusti reuertuntur, Arschoano Feruenium vsque frustra eos insequente. Quin prædæ dulcedine inescati, depositis sarcinis & captiuis, 21. eiusdem Septembris rursus in agrum Bapalmen-

*Seditiosus
Thenenses
tandem pacati
immensa
vi auri.*

*Warenbonius
Francorum
populationibus
se obiciens
capitur.*

*Franci octo
diebus impunè
in Artesiam
grassantur.*

palmenfem infesto agmine irrumpunt, Hebuternas, Benuillerium, Curcellas, & finitimos vicos deprædantur. Arſchotanus interea 22. Septembris sub ipſa mœnia Atrebatenſia in ſuburbiiſ Ronuillianiſ ſe ſuoſque manit, vltiorem inuaſionem impediturus. Quod cum Bironius per exploratores intellexiſſet, neque Belgas facile Martiſ aleam periclitaturos, copias, obuia quæque deprædando, vltiùs promouit, & 27. Septembris caſtra primo ab vrbe Atrebatenſi lapide ad Riuerium vicum poſuit, adeò vt inter vtrumque exercitum admodum exiguum intereſſet ſpatiũ. At nihil memorabile actum eſt, Belgis ſeſe in caſtris continētibus, Francis verò longè lateque rapiniſ atque incendiis graſſantibus, ciuibus interea & agricolis fruſtrà indignantibus atq; ringentibus. Bironius noctem vnã ad Riuerium moratus, incenſo vico 28. Septembris caſtra mouit, & Picardiam repetens, prædatores ruruſ Betuneam, Lilerſam & Aream verſus emiſit, qui magna hominum & pecorum abacta præda, intra fineſ Picardiæ regreſſi, tandem apud Blangiacum initio Octobriſ conſederunt, caſtris in planitie Azincuriana collocatiſ, tertiam populationem Arteſiæ meditantē. Et quidem Arſchotanus auctuſ octingentiſ peditibus, quos Barlottuſ recenter in ſuarum cohortium ſupplementum conſcripſerat, 5. Octobriſ caſtra ab Atrebato abducit, & eodem die ad Fanum S. Pauli peruenit, ibi Galloſ obſeruaturuſ: at nihilominuſ Bironiuſ 12. eiuſdē equitatu Atrebatum uſq; improuiſo emiſſo, nonnulloſ agricolã qui ad ſua redierant, vnã cum pecore intercipit, exercitumque ad montem S. Eligij inſigni Cænobio celebrem rapit. Hic Tacconiũ cum ſua turma in viginti equiteſ Francoſ ad radiceſ montiſ Eligij incidens, nonnulloſ ſtrauit, & decem ex iis captiuoſ Atrebatum abduxit. Tandem Bironiuſ agris euãſtatiſ & deſolatiſ Picardiam cum exercitu 17. Octobriſ repetit, multoſ ſuorum cadaueribuſ per agroſ quã ierant relictiſ, qui peſte & dyſenteria, nonnulli etiam hoſtili gladio interierant. Vigefimo primo Octobriſ Hollandi quodaſ ſtratagemate Hulſtum nuper amiſſum recuperare ſe poſſe ſperabant. Secundo vento cum claſſe per Scaldim Hulſtum ex improuiſo nauiganteſ, triginta equiteſ in terram expoſuerunt, qui ſe prædatum exiſſe ſimularent. Speſ erat, præſidiarioſ in eoſ apertiſ portiſ impetum facturoſ, longiuſq; proſecuturoſ; interea alij qui in inſidiis erant ab alia oppidi parte, ſcaliſ illud inuaderent. Sed oppidani præmoniti, ita eoſ veniēteſ exceperunt, vt cum dedecore nec ſine damno, vnde venerant, redire coacti fuerint. Eliſabetha Angliæ Regina iam inde à cœdere cum Hollandiſ anno 1585. inito ingentem iſ pecuniarum vim ad quotidianoſ belli uſuſ ſubminiſtrauerat. Eiuſ partem cum in Februario anni ſuperioriſ per Thomã Bodlæum, ad meditatam tunc naualem irruptionem in Hiſpanicaſ terraſ repetuiſſet, Hollandi verò in-

1596

Arſchotanus VVarrenbonio ſuſſectus, iuxta Atrebatum ſe munit.

Franci ſecundo vicos populantur, & incendunt.

Eoſ terribi incurriteſ Arſchotanus viciuſq; ſiſtit.

Hollandi Hulſtum fruſtrã recuperare conantur.

Rationeſ nummaria inter Angliã Regiã & Hollandoſ ſatis conueniunt.

1596

opiam causati, eam petitionem differri postulassent; ita tandem utrimque conuentum est, ut Hollandi ad istam expeditionem triginta naues militares, com meatu, viris, puluere aliisque necessariis probe instructas mitterent, suisque impendiis quinque mensibus sustentarent. Sed postea mense Martio presentis anni rursus eadem de re Hollandi interpellati hoc mense Octobri ad Reginam mittunt, qui negotium cum ea transigant; neque enim exacerbare eam tutum aut honestum videbatur. Verum enimvero iste tractatus primo statim accessu tantas difficultates reperit, ut exitus non cerneretur. Exigebat Angla, ut fama est, ultra quadragies quater centena millia florenorum. Legati e contra asserabant, eius crediti magnam partem ex foedere in Cofederatorum communem utilitatem expensam esse, partem etiam sustentandis ipsi Reginae ex foedere submissis Anglorum certis cohortibus compensatam. Querebantur praeterea de damnis quae tulerant, quando a Regina statim tempore vel pecunia vel miles transmissus non fuisset. Quo animaduerso Regina, cui de classe, quae in Hispania parabatur, in horas varia nuntiabatur, ne inopportuno tempore, Hollandis Neptuni filiis & ad nauales expeditiones ipsi commodissimis, speciem dissidij inijceret, Legatos, quae acta essent, Ordinibus interim nuntiare iussos 11. Nouembris dimisit. Et eodem ferè tempore Archiduci quoque non modica difficultas in re pecuniaria (quae neruus belli est) conflanda accidit. Incredibilem pecuniae vim in tanto feruore belli hac aetate Archidux a mercatoribus acceperat, quam statis temporibus cum lucro redderet. Aderant constituti dies; mittuntur in Hispanias syngraphae, repetuntur quaestuosae pecuniae. Accidit, ut dum syngraphae leguntur, Rex ipse superuenerit. Is audiens mercatorum immodicam cupiditatem (pro singulis namque nummum centenis, lucrum septuaginta pacti erant) ira percitus syngraphas lacerauit, vsuram intolerabilem proclamans; factumque contra eam 19. Nouembris decretum. Quo in Belgium perlato, cum solutio non praestaretur, nonnulli mercatores cesserunt foro, alij in magno metu versabantur, sed plures spes confirmabat, fore ut cum Rex sine ipsorum opera bellum in Belgio gerere non posse videretur, aliquando pacatior factus, debitum exolueret. Inter eam Mercatores nihil aut parum pecuniarum Archiduci amplius mutuare volebant, neque cogi honestè poterant, quod causam suam Iudicibus Ecclesiasticis competentibus submittere parati essent, cum vix tandem anni sequentis exitu post multas bonas occasiones idcirco Archiduci, uti audiemus, elapsas, damnaque aliquot accepta, mercatores pacati sunt, nouumque in super cum iis initum pactum, quo octodecim mensibus insequentibus, eidem Archiduci in belli sumptus singulis mensibus in Belgio numerent ducenta quinquaginta ducatorum millia, & totidem in

Hispa-

*Multa
prætexunt
prose Hol-
landi.*

*Dissimu-
lat ad tem-
pus Regi-
na.*

*Magna
quoque
nummaria
rei diffi-
cultas apud
Archiducem.*

*Quin nec
componi-
tur ea res
ante finem
anni se-
quentis.*

Hispania, vel alibi vbi ei placuerit, singulis ducatis in Belgio ad quinquaginta tres stuferos computatis. Porro sub finem anni huius Archidux quatuor millia peditum, & quinque alas equitum in Campiniam Brabanticam iuxta Turnhoutum misit; certo cōsilio, siue eo vt incolas à tributis mensuris, quæ hosti pendere consueuerant, liberaret, siue etiam vt aquis glacie constrictis paratas haberet copias ad expeditionem aliquam seu irruptionem in Hollandiam tentandam. De euentu narrabimus initio anni sequentis.

In Externis hæc præcipua sunt: Ingens classis Anglicana Hollandicis nauibus aucta, triginta circiter armatorum millia vehēs, medio Iunij Plimutha Angliæ portu soluit, & 29. eiusdem Portugalliam præternauigantes in conspectu Gadium (vulgò Caletum Hispaniæ vocant) die eiusdem Iunij 30. constitenterunt. Stabat hîc non exigua item classis Hispanorum; quatuor galeones, quarum singulæ mille circiter pedites vehēbant, & triremes viginti dux. Prætoria nauis S. Philippi nomine insignita ante aciem stabat cum alia S. Andreæ. In has prætoria Anglorum inuecta diu atrocissimè pugnavit, aduolat & Archithalassus Hollandorum & aliæ naues, quæ omni ex parte maioribus pilis ita Hispanos lacerarunt, vt propugnatores partim cæsi sint, partim enatarint, ipsæ autem naues duæ ab hostibus occupatæ incensæ sunt, non tamen sine insigni clade Anglorū, quorum tria maiora nauigia, & aliquot minora depressa sunt. Hispanica classis, amissis S. Philippi & S. Andreæ nauibus, in tutum se recepit. Angli & Hollandi in insulam egressi, postquā oppidum etiam multo sanguine expugnassent, promptioribus fugientibus, in reliquos insigniter se vindicarunt. Tandem regnicolis ad defensionem pontis vicini fortiter sese obijcientibus, cum Angli se nihil præclari amplius præstituros viderēt, collecta præda, incenso Gadium seu Caleti oppido in Angliam reuersi sunt. In initio huius anni die Februarij 17. Guisus Regi Henrico recōciliatus, & ab eo Prouinciæ, vbi Massilia est, præfectus, ipsam Massiliam dudum Fœderatis iunctā, & ab Hispanis adhuc infessam, partim proditione partim vi occupat. Cæsus Consul Cassaultius qui pro Hispanis stabat, simulque omnes Hispani qui reperti sunt, & quicumque illis fauere putabantur. Italis parcitum est. Tanta hæc omnia celeritate ac trepidatione acta sunt, vt Auriæ Princeps Italus vix triremes portu educere, & suos in eas recipere potuerit. Die 29. Augusti Christiernus IV. Daniæ Rex Hafniæ coronatur. At verò tota hac æstate Mahumetes Turcarum Imperator cum numerofo exercitu Hungariam populatur, nunc victor nunc victus, ac tãdem Agriam urbem, Hungariæ propugnaculum, 13. Octobris deditione occupauit. Promissum erat vt præfidiarij in tutum deducerentur, sed non longè progressi, in latissimo quodam campo à Tartaris &

1596

VARIA.
Angli cum
Hollandis
ingenti
classe Hi-
spaniam
populari
parant.

Classem
Hispanicã
ad Gades
seu Caliz
stantem
superant,
oppidumq;
spoliant.

Guisus
Massiliam
Nauarrao
vindicat,
cæsis Hi-
spanis.

Turca A-
griam in
Hungaria
occupat.

Turcis plerique occisi sunt, quidam quoque viui excoriati, dicentibus Turcis, se fidem ipsis feruare non debere, quòd antea tam crudeliter suos Hatuæ tractassent.

1597

Hoc anno 1597. Archidux, vt diximus, hac hieme copias non cõtemnendas ad Turnhoutum Campiniæ conuenire iusserat, incertum quid de iis animo meditatus; plures opportunitatem per aquas gelu constrietas Hollandiam inuadendi sperasse existimant. Verùm quia hiems erat mitis, nec frigus vel aura huic instituto seruiret, cœpit Regios milites loci illius in omni rerum penuria tædere. Consumptum enim erat, quidquid apud agricolas, alioqui & per se fatis inopes, antea inueniebatur, & in magno pecuniæ defectu, nihil quoque aut perparum aliunde aduehebatur. Hollandi horum non ignari Mauritio belli Duci in mandatis dāt, vt coactis copiis in Campiniam contendat, aleamque fortunæ experiat. Paruit ille, & summo cum silentio, incredibiliq̃ celeritate, quinque millia peditum, & octingentos equites corrasit, & 22. Ianuarij Dordracum primò, deinde cum sex tormentis campestribus & duobus maioribus Bredam venit. Vigesimo tertio eiusdem Bredâ discedens noctu cum copiis in Rauels pago non longè à Turnhouto substitit. Regij de aduētu hostium edocti, eadem nocte omnia cõuasarunt, omnia impedimenta Herentalium versus præmiserunt, ipsi summo manè instructis ordinibus insecuti sunt. Quod cum intellexissent Mauritius & Holachius Hollandorum Ductores, relictis à tergo peditibus, magna illos celeritate sequuntur. Holachius per compendium eos anteuertit, & à fronte adortus eos sistit. Pugnatur acriter, cadunt vtrimque multi, & se quisque virum exhibet. Dum pugna hæc ad horam circiter dimidiam protrahitur, Mauritius cum suo equitatu aduolat: redintegratur prælium, & quidem acrius quàm antea. Sed numero equitū inferiores Regij, dum vim non possent diutiùs sustinere, in fugam sese equites, desertis peditibus, effuderunt. Pedites cum loco iniquo & equitatu hostili omni ex parte patienti pugnarent, relictis ordinibus & ipsi fugere cœperunt, cum multos ex suis cecidisse cernerent. Mauritius & Holachius fugientes insecuti plurimos trucidarunt, multos ceperunt, & campum obtinuerunt. Ceciderunt in hac pugna è Regiis Germani præcipuè qui in prima, & Neapolitani qui in vltima acie fuerant; nonnulli bis mille, alij pauciores numerant. In his primarij fuerunt Comes Warauxij, dictus Dominus de Balanzon, Vicarius legionis Neapolitanæ, Vicarius Comitum de Zulte Germanus, & Vicarius Daricourtij. Signa militaria à fugientibus abiecta triginta Hollandi in triumphum duxerunt, & Hagæ suspenderunt. Commissa est hæc pugna 24. Ianuarij in ericeto Tiletano, non longè à Turnhouto. Postridie arcem Turnhoutanam obsederunt, & quatuor tormen-

Copia Archiducis circa Turnhoutum, incertum quo consilio.

Subito educis contra eas Mauri- tii.

Mauritiani recedentes ad pugnam læsesunt.

Vincuntur Regij seu Archiduciales.

tormentis verberatunt. Qui in ea erant præfidiarij, cum viderent se tueri non posse (est enim locus ad voluptatem magis quàm contra vim constructus) sese hostium fidei vita & fortunis salutis dederunt; sicq; 26. Ianuarij Mauritius & socij victores cum captiuis & vulneratis Bredam reuersi, & magno applausu excepti, inde post biduum ad Hagam-Comitis peruenerunt. Hac parta victoria, totis deinceps sex mēsis Mauritius suos quietos magna hominum cum admiratione detinuit; plurimorum enim erat opinio, cum in tanta pecunię inopia, qua Archidux laborabat, multa efficere potuisse; sed creditur & Hollandiam eodem morbo laborasse, ex iis quæ anno superiori commemorauimus. At verò Archidux mox in Ducatum Lutzenburgensem misit, qui nouum peditatum, & Marchionem Badensem in Germaniam, qui nouum equitatum cōscriberent. Die 31. Ianuarij in Haga-Comitis de lite inter Groningenses & Ommelandios antiqua pronuntiatum est in hanc sententiam: Vrbs & ager Groningenses (hi sunt Ommelandij) pro vno dominio porrò habeantur. Hominibus illius agri libera sint cum omnibus cōmercia, domi tamen nata, vt butyrum, caseos, equos, boues, frumenta & talia non priùs aliò exportent, quàm in vrbe vnum proposuerint, exceptis quę ad singulorum vsus domesticos necessaria sunt, Cereuisiam quoque hominibus in agro ad similes vsus tantum coquere liceat, at non nisi Groningã allatam ad mensuram vendere. Municipalium petitio de pecuniario ad vetera debita exsoluenda & necessarios sumptus sustinendos subsidio, ad Ordinum Generalium conuentum reijcitur. Et eodem ferè tempore etiam lis quædam inter Hollandos & Zelandos ratione vectigaliũ orta, ab iisdem Ordinibus composita est. Sed ecce dum vbique arma propter pecunię inopiam aliquantisper suspensa sunt, memorabili stratagemate Ambianum Picardię metropolis auspiciis Archiducis Alberti die 11. Martij occupatur. Præerat Dorlantio, nuper à Comite de Fuentes capto, Hernatellus Portacarera Hispanus, vir quidem exiguę stature, sed magni animi, militiæque gnarus. Is ab Ambianensi quodam exule de statu vrbs plenè edoctus, re cum Archiduce maturè cōmunicata, dicto die 11. Martij octodecim milites rustico habitu indutos (inter quos præcipui erant Dognanus Centurio cum fratre, Lacroisus Allemannus, Artus & Cainus) manè ad portam vrbs Ambianensis adesse iussit, quidq; ab iis dici & fieri vellet edocuit: ipse cum cohortibus aliquot post rudera collapsi templi non procul ab vrbe in insidiis latebat. Nec tamen res ita celari poterat, quin rumor hostis propinqui (nam & quædam cohortes circa Dorlantium huius stratagematis causa pridie conuenerant) in vrbem permanarit. Personati illi rustici veluti diuersis itineribus venientes, à statione quæ ad portam excubabat, ecquid de Hispanorum copiis scirent

1597

*Positur
quoque
Mauri-
tius arce
Turnhou-
sana.*

*Antiqua
controuer-
sia Gro-
ningesium
Haga de-
cisa.*

*Similiter
lis quadam
inter Ze-
landos &
Hollandos.*

*Stratage-
ma memo-
randum,
quo Am-
bianum
captum est.*

1597 scirent rogantur. Respondent, quod edocti erant, famam esse, in seditionem verfos Dorlantio infidari, vt ibi stipendia extorqueant. Pars plaustrum ductabant, pars saccos nucibus plenos humeris ferebant. Eorum vnus, cùm veluti fortè fortuna, sacco soluto, nuces effudisset, iamque currus ita portam occupasset, vt claudi non posset, excubitores vrbanos nucibus legendis intentos armis, quæ sub vestibus occultata gerebant, inuadunt, quosdam confodiunt, reliquos in fugam agunt. Mox signo dato, excitus Portacarera, & Caraffa Montis nigri Marchio, cum suis ex insidiis prorumpunt, vrbemque sub signis ingressi, admonitis & aliis qui longius positi rei euentum præstolabatur, munitiora mox loca capiunt, præsidiiisque firmant. S. Pauli Comes, penes quem tum erat Picardiæ administratio, cùm in ciuibus nec virium satis nec voluntatis ad resistendum videret (& præsidium dudum à Rege oblatum recipere noluerant) fuga elapsus cum aliis nonnullis, Protestantium maxime Religioni addictis, periculo se subduxit. Mox Hispani metu obsidionis suburbia & pagos vicinos incenderunt, omniaque ad obsidionem tolerandam necessaria statim magna cum diligentia procurarunt. Nec inanis metus. Nam Rex Henricus secundo statim post vrbem captam die S. Pauli Comitem cum Bironio obsidionis initium facere iubet; quin etiam ipse cum magno Nobilium agmine Beaucanij confedit. Interea verò dum reliqua ad obsidionem necessaria comportantur, etiam sibi contra hostes aliquid tentandum esse ratus, vnà cum Espernonio, Bironio & aliis ad Atrebatum vrbem proficiscitur, & de nocte, quæ 25. Martij sequitur, pyrobolo siue petardo admoto, portam vnã effringit; sed artifex, dum ad alteram idem molitur, occisus rem infectam relinquit. Ab altero latere alij scalas muris applicuerant. Sed exciti ciues cum præsidariis, ductu in primis Comitis Buquoij, armis correptis, hostes iam mœnia subeuntes proturbant ac deijciunt. Hoc modo re infecta, & quinquaginta circiter è suorum numero desideratis, multisque vulneratis, Rex in castra ad Ambianum est reuersus, quæ magno studio tam contra obsessorum eruptiones, quam contra eos qui auxilium eis laturos essent, paulatim communiuit. Denique murorum verberatio quadraginta quinque; machinis instituta, oppugnationeque continuata, donec tandem 26. Septembris vrbs dedita est, de quibus singulis postea latius. Sed nunc quid interea in Belgio contigerit, prius enarremus. Tentata & hinc militaria vtriusque stratagemata, sed sine effectu. Steenwicum Regij, ductoribus præcipuis Richardo Vandensandio, Hermanno Ens, & Malagambo Italo, 26. Martij noctu ferè ceperat. Nam collectis octingentis circiter militibus fossas ea parte, quæ Septentrionem spectat, quanto possunt silentio, traieciunt, & per vallum aduersum, reuulsis repagulis, enituntur, aliis interim ad Meridionalem plagam,

Rustici personati vigiles nucibus colligendis occupatos arceant.

S. Pauli Comes, relicta vrbe, in cursum se recipit.

Mox Rex Ambianum obsidet, simulque Atrebatum tentat, sed frustra. Ambianum fortiter hinc oppugnatur, illinc defenditur. Archiducalibus frustra Steenwicam tentant.

vt eò ciues & præfidiarij concurrerent, assultum simulantibus, sed ab excubitoribus, dum ceteri sese armant, fortiter sustinentur, ac multis cum vulneribus, nonnullis etiam cæsis, repelluntur. Nec melior fortuna Hollandis in tentanda mensè Maio Venlona affulsit. Erat eo tempore oppidum omni præfidio nudatum, quod Hollandos minimè latuit. Existimarunt igitur, si de excubiarum ratione & aperiendarum portarum modo certi quid cognouissent, se irrumpendi occasionem facilè inuenturos. Res per duos, qui se tædio causæ Hollandicæ signa deseruisse simulabāt, & eo nomine ciuibus haud erant ingrati, exploratur: cum his de rei gerendæ modo est conuentum; duæque naues, in quibus milites occultabantur, ad conspectum oppidi adductæ. Porta aperta, duo prædicti cum paucis proditoris suæ consciis superiorem portæ partem occupant, datoque signo latitantes adhuc milites euocant: qui mox ex vna nauī accurrentes, custodibus quibusdam cæsis, aliis in fugam actis, Anglos, qui in altera erant expectabant, sine ipsis prodire vterius veriti. Sed Angli, siue metu prohibiti, siue nauem ad littus appellere non valentes, (in vado enim loco eam substituisse quidam aiunt) in nauī se continuerunt. Ciues interea ad improuisum tumultum excitati, hostem remouere parāt, eorumque paucitatem conspicati, vehementius recuperandæ portæ incumbunt. Hollandi desertos à sociis se videntes, pedem retulerunt: qua in fuga præter ductores suos Haldium & Schalcum, etiam octo gregarios milites desiderarunt, quidam etiam vulneribus debiles capti sunt. Mensè Iunio nihil memoria dignum in Belgio actum. Mensis Iulij die 22. Diabinus Regis Poloniæ Legatus ab Hollandis in Haga-Comitis auditus. Summa legationis fuit: Regem suum ab aliis rogatum, eos rogare, eniti vellent, vt cum Hispaniarum Rege, quem natura ipsis Dominum dederit, tandem in gratiam redeant: hoc sanè, Turca tam immaniter Christianos iam incurfante, quò iunctis viribus illi resisti possit, curandum. Sed responsum, vt aliquoties iam ad similes Cæsaris Legationes, (imò proximo mensè Augusto iterum) Hispanorum obstare tyrannidem, & similia. Nec commodius responsum tulit idem Legatus ab Angliæ Regina, ad eam paulò post profectus: quin cum is liberius de violatis huius belli tempore per classarios Anglos Polonorum seu Prutenorum cum Anglia fœderibus, locutus videretur, acriter eum Regina perstrinxit, dicens inter cetera, cum Legatus esset ex Regis sui litteris, pænè Fecialem agere. Nihilominus sicut in Hollandia, sic & hîc cum ture aulico dimissus est. Eiusdem Iulij die 25. Zelandus quidam Nauarchus Ketlerus nomine, dum nauem bellicam Duynkerkanam ad Caletum vsque persequitur, nauī sua arenæ infixæ, acerrimè nihilominus pugnans, à præsidio Caletensi fociis suppetias ferente, cum omnibus ferè suis inter-

1597

*Similiter
ab Hollan-
dis tentata
Venlona,
item irrita
conata.*

*Legatus
Polonus
quomodo
in Hollan-
dia et An-
glia fuerit
exceptus.*

*Nauis Ze-
landica à
Caletensi-
bus uicta
& capta.*

fectus

1597

fectus est; inde naus direpta, & affluente iterum æstu Caletum abducta. Archidux vt Ambianenses obsidione liberaret, initio Augusti quantas vndique potuerat, contraxerat copias. In hoc dudum intenti Hollandi, quæ in rem suam erant prouiderant. Præter menstrua ordinaria ducenta aureorum millia, in expeditionem, absente in Francia Archiduce, promissa & alia nongenta millia. Itaque è ducentis peditum signis quæ tunc Fœderatis militare dicebantur, (quorum quædam recens conscripta) Mauritius sexaginta octo, cum omni ferè equitatu (is viginti turmis & vna constabat) ad 4. Augusti ad Greuwerdâ, vbi propugnaculû Schenkianum est, sibi præstò esse iussit. Ibi omni apparatu castrensi nauibus imposito, exercitum per agrum Cliuensem ducit, & Alpa oppidulum ex itinere aggreditur, & deditione 7. eiusdem Augusti captû præsidio munit: inde ad Rijnbercam 10. Augusti castra ponit, Colonienfis quidem Episcopatus oppidum, sed à Regiis infessum, loci natura atque operibus, præsidio etiam benè munitum. Castris bifariam diuisis, quindecim Frisiorum, tredecim Anglorum, decem Hollandorum signa, adiunctis quinque equitum turmis, superiorem vrbis partem claudere iubet. Hohenloius, Solmensis, Scoti, & alij nonnulli eam partem quæ Xanthas Cliuæ oppidû spectat, oppugnare iussi. Medium locum Mauritij tentoria occupabant. Interim Mauritianæ naues centum viginti numero, nequidquam eas maioribus machinis petentibus oppidanis, Bercam præteruehant, & insulam, quam fluuius ex superioris oppidi regione efficit, cum continenti ab vtraque parte ponte iungunt. Initio obsidionis Ludouico Nassouio, cum incautiùs mœnibus adequitasset, crus pila traiectum fuit; vulnus tamen breui sanatum. Perductis ab vtraque vrbis parte ad Rhenum munitioibus, diligenterque non solum contra oppidanorum eruptiones, verum etiam si qui obsessis opem ferre conarentur, omnibus constitutis, die 19. eiusdem Augusti triginta quinque machinis bellicis oppidum pulsant. Iam murorum ingens hiatus patebat, & Telonij turris seu Telonium, ex quo multam hæctenus stragem præsidarij hosti intulerant, planè erat euersum: propugnaculum quoque quod extra oppidum iuxta Telonium fuerat erectum, subiecto puluere conciderat. Ostendebantur præterea à Mauritanis varij ad euertenda propugnacula acti & perfecti cuniculi; denique 20. eiusdem instructæ stabant acies ad irrumpendum. Quo conspecto oppidani, quibus antea in propugnando summa alacritas fuerat, trepidare cœperunt, & missis qui de deditione agerent, Centurione Beningio, Dulkio & Pasmannio, acceptis obsidibus Schafio, Ingenhouio & Waddelio, post longam disceptationem in has condiciones conuenerunt, vt præsidarij sub signis explicatis cum omnibus suis armis & fortunis in tutum deducerentur, ciuibus vita for-

*Archidux
& Mauri-
tius uter-
que, quan-
tas possit,
colligunt
copias.*

*Mauritius
Rijnbercâ
obsidere
aggredi-
tur.*

*Insulam
vbi præ-
iacentem,
vtrinque
ponte iun-
git.*

*Paratis
omnibus
ad irru-
ptionem,
Rijnbercâ
Mauritio
deditur.*

tunæ

tunæ & priuilegia omnia essent salua . Ita 21. Augusti Regiorum quinque signa, octingentos circiter armatos cōtinentia, sub Gubernatore Snatero Rijnbercam Hollandis cessere, Geldriam deducti: vbi à ciuibus exclusi, post die præsidiariorum ope portis occupatis, seditiosè tumultuari, & stipēdia flagitare cœperunt; & Hermannum Comitem Bergensem cum alijs quibusdam Præfectis compescere eos adnixum oppido expellunt, alios custodia includunt. Venerat idem Comes Hermannus ad ferendā Rijnbercanis opem, iamque ad duo peditum millia & octo turmas equitum collegerat, quorum illos Alfonso de Luna Liræ Gubernator, hos Franciscus Padilia ducebat: sed cū oppidum deditū accepisset, & Geldenses tumultuarētur, Arsenam ad Mosam retrocessit. Expugnata Berca, dirutis castrorum munitioibus, ac resectis oppidi muris, præsidioque imposito, Mauritius quosdam ad Mutilianam (Camilli propugnaculū vulgò appellatum) occupandam mittit. Eam Arnoldus Bucopius, Mursensis Præfecti Legatus, exiguo cum præsidio tenuerat; sed loco diffusus, & ab Hermanno Bergensi Comite permissus deseruerat; quam & Mauritius mox solo æquari iussit. Hinc 28. Augusti ad Meursam castra ponit. Præerat hīc Andreas de Miranda Hispanus, qui ex suis aliquot emitit, qui cum Mauritanis alacriter prælium ineunt, sed multitudine oppressi retrocedere coguntur. Nec multò post 1. Septembris, etsi pluuio cælo, oppidum Mauritius tormentis acriter verberat; quod cernens Miranda, pulueris nitrati, vt volunt, inopia laborans, sequenti die de deditioe agit. Permissum, vt explicatis signis armati præsidiarij cum tormento vno curuli exeant: sic die 3. Septembris octingenti & triginta præsidiarij egressi, quorum sarcinis auhendis Mauritius quadraginta currus concessit. Hīc Mauritius paucos dies commoratus, castra ad Rhenum mouit, & ponte strato, omnem exercitum die 8. Septembris traducit, posteroque die Lippia traiecto, ad Grollam deinde modicis itineribus die eiusdem mensis 11. peruenit. Sed iam quid interea Ambiani Hernantellus ipseque Archidux Albertus egerint, videamus. Sub mensis Iunij exitum, Hernantellus, postquam Francorum exercitum nouis auxilijs augeri, atque tormenta bellica cum reliquo apparatu maiori in castra attrahi aduertit, seriam obsidionem atque vrbis oppugnationem sibi imminere ratus, ciues plures cum imbelli mulierum multitudine vrbe emisit. Habebat selectissimum peditatum atque equitatum ex Hispanis, Wallonibus, Burgundionibus, Hibernis atque Germanis, præter mille quingentos canones, qui armis instructi, & in varias cohortes distributi, nihil à pugnantissimis militibus differre videbantur. Ipse locis idoneis in muro contra hostium castra maioribus minoribusque tormentis collocatis, quorum magnum habebat numerum, Francos propius urbem accedere haud pa-

1597

Regij in Geldria ciuitate pro stipendijs tumultuantur.

Obsidet Mauritius Meursam.

Item & hanc deditioe accipit.

In Francia Hernantellus omnem imbellem multitudinem Ambiano emittit.

1597

*Fiunt ibi
aliquot
cruenta
eruptiones.*

tiebatur, crebrisque eruptionibus hostium castra infestabat. Sic Kal. Iulij equitatus sui partem cum selectis peditibus ex vrbe in castra emisit; qua eruptione Hernantellus sedecim ex suis desiderauit; ex hostibus plus minus centum & quinquaginta permixti sunt sepeliri. Facta & altera eruptio 18. eiusdem Iulij, Francis dicta Magna, qua oppidani octingentos ipso statim accessu strauerunt, moxque pedem retulerunt, ita ab Hernantello iussi. Ipse Dux ad hortos suburbanos progressus, vbi cum reliquo exercitu subsistebat, suos anxie expectabat: quos Angli ex proximis statiuis impetentes conglobatim prosequabantur. Sed Anglis his cataphractos suos Hernantellus obiecit, qui incurrentes acriter exceperunt, suisque tutum receptum ad vrbis portas reddiderunt. Die 30. eiusdem Iulij Franci tormentis aliquot maioribus urbem oppugnarunt, quibus tamen parum profecerunt, quoniam obsessi è propugnaculo in fossæ labro extra urbem excitato fortissimè repugnabant, hostesque proximos in suis munitionibus obuersantes, quas intra lapidis iactum urbem versus iam promouerant, sine intermissione maioribus minoribusque tormentis petebant, quibus plurimi quotidie sternebantur. Tandem vallum illud exterius ante portam & propugnaculum Montrecutium (vulgò *Contr'escarpe* dictum) cum per dies quadraginta fortissimè oppidani illud defendissent, ipsis Kalendis Augusti Franci occuparunt. Sub idem tempus Legatus Pontificius vltro citroque commeabat, nunc ad Archiducem, nunc in castra Regis Henrici, si qua ratione pax fieri posset, quæ tamen ante 2. Maij anni sequentis non coaluit. Erat extra urbem aliud propugnaculum, Calcar minus dictum, quod cum Franci die 5. Augusti tormentis lacerassent, mox per aggeris ruinas infusi occupare tentarunt. Hic acerrimè dimicatum est, donec à triginta propugnatoribus Burgundis reiecti sunt Franci numero trecenti, è quibus in prima oppugnatione ad quinquaginta ceciderunt. Nihilominus Franci postea eam munitionem incenso cuniculo 10. Augusti euerterunt. Itaque die sequenti ab hora quinta matutina muros ciuitatis duobus locis diuersis vehementissimè tormentis verberarunt, expectabatque Hernantellus postridie inuasionem, sed 13. Augusti Franci tormèta decem, quæ etiam ad muros ciuitatis verberandos promouerant, retraxerunt, atque in alium locum transfulerunt; simulque oppidanis nuntiatum est subsidium propediem adfuturum. Sed longius protractum est. Nam cum Archidux Duacum, vbi auxiliares copiarum coierat, 24. Augusti venisset, non nisi post viginti amplius dies 15. Septembris in conspectum Ambianensis vrbis exercitum duxit. Interea plurimæ cruentæ pugnarum (quas singulas describere nimij esset operis. Earum vna etiam ipse Hernantellus Dux & miles fortissimus 3. Septembris occubuerat, glande tormentaria caput traiectus; suffectusque

Franci obtinent vallum exterius ante portam.

Occupant Franci & aliam munitionem.

Cadit propugnans Hernantellus.

illi

Caraffa Marchio Montis nigri Italus; hostē nihilominus, etsi iam mœnibus inhærentem, fortiter sustinebat. At verò cū videret Archiducem biduo non nisi eminus Francorum castra tormentis oppugnasse, velitationibusque æquo Marte certasse, atque inde die 16. eiusdem Septembris cum exercitu regressum (idcirco, vt ferebatur, quòd plures militiæ Duces temerarium iudicarent, tam munita castra inuadere, deinde & pro vrbe, quam non possit Archidux vel Hispanorum Rex perpetuò tueri, etiam si Buquoius & Barlottus, transito Somona, viâ commodam monstrasse, nonnullis crederentur) tandem ipse pro se, sociis & ciuibus omnia honestissima pactus, 20. Septembris Ambianum Regi Franciæ reddere promisit. Die 22. eiusdem, fauciorum & ægrorum turba Dorlanum præmissa est; inde 25. eiusdem Septembris, die S. Firmino Ambianensium Patrono sacro, vexillis explicatis, tubisq; & tympanis sonantibus, armati omnes numero circiter adhuc bis mille cum opima præda carris imposita, Dorlanum similiter in tutum sunt deducti. Commemorauimus antè, Hollandos duce Mauritio ad Grollam obsidendam 11. Septembris venisse. Erat in oppido Ioannes Limburgensis Comes, duodecim cohortium & trium turmarum equitum satis valido præsidio: ipsum oppidum etiam suis propugnaculis, lorice, vallo & fossis munitum: quibus de causis permultis difficilis putabatur fore obsidio. Verùm Mauritiij indefessa celeritate & industria munitiones intra paucissimos dies, præsidariis licet sæpè fortiter erumpentibus, ita sunt perfectæ, vt neque exitus neque aditus sine maximo discrimine cuiquam daretur; cuniculi etiam diuersis in locis subter vrbis munitiones iam erant perducti, è fossis aqua deriuata. Ad hæc pyroboli in oppidum coniecti incendia subinde excitabant, quibus restinguendis vix iam aquæ suppetebant, puteis, post deductas ex fossis aquas, sensim deficientibus. Quibus incommodis obsessi, & maximè quòd auxiliorum omnis spes appareret esse præcisa, omnibus penè copiis Archiducis in Franciam abductis, deditiois mentionem facere cœperunt: qua honestis conditionibus facta, 27. eiusdem Septembris, postridie oppidum Mauritio cesserunt. Antecedebat Budbergius cum octuaginta equitibus, quem centum viginti currus impedimentorum subsequebatur, inde Sanchius de Leua quinquaginta tribus equitibus stipatus, demum duodecim peditum cohortes, earumque Centuriones cum Comite Limburgensi, omnes mille circiter benè exercitati viri. In oppido præter vnum tormētum murale, & tres colubrinas cum perpauca glandibus, & pauciore adhuc puluere tormētario, nihil armorum repertum, nec relictum. Rebus his ex animi sententia confectis, Mauritius recreato ad paucos dies exercitu, Breuordam die 8. Octobris munitissimum & in circumiectis paludibus extructum oppidum ducit.

1597

Regredientibus auxiliariis copiis Ambianum se dedit.

Grolla à Mauritio obsessa præcisa est Comes Limburgensis.

Tradunt se Mauritio Grollenses.

Obsessa hinc à Mauritio Breuorda, licet in paludibus sita.

1597

Habebat secum Mauritius pontes quosdam noua arte confectos: trabes binæ erant decempedali longitudine vel etiam longiores, afferibus abiegnis contignatæ, quorû ea erat latitudo quæ quinos homines iuxtà stantes admittat: singulis angulis singulæ rotulæ erant; quod medium est inter trabes cauum, subere erat expletum. Vtrisque funes dependebant, quibus machina à paucis qui primi peruaferant, protrahebatur, nè ctebaturque, cum opus esset, plures eiusmodi machinæ. Hoc ergo pontis genere paludibus superatis, tormenta bellica ad muros diuerberandos magna cum omnium admiratione sunt perducta. Hic obsessos nimia confidentia in exitium penè præcipitauit. Præerat oppido & Arci Damianus Gardotte. Iussus est secundò deditiõnem facere; qui cum quasi per contemptum viginti quatuor horarum spatium ad deliberandum saltem petiisset, detonantibus machinis, milites qui in fossis latebant, animaduertentes mœnia defensoribus nudata, magna cum alacritate in proximû vallû enituntur: quod conspicati oppidani in Arcem se trepidi recipiunt. Sed mox 12. eiusdem Octobris sine vlla conditione sese dedere sunt coacti. In deditos tamen nulla sæuitia animaduersum, octo tantum millium florenorû multa militibus simul & ciuibus indicta: quæ, sequenti nocte oppido fortuito incendio penè consumptò, magna parte quoque condonata est. Mox reparatis muris & vallo, ad Enschedam Tyventiæ oppidum castra sunt translata. Erat oppidulum vallo & duabus fossis benè munitum, sed ad tantam victoris exercitus vim & alacritatem sustinendam impar. Itaque Vasquius & Grotfeldius Centuriones cum Mauritio deditiõnem paciscuntur, & 19. dicti Octobris, cum omnibus quæ absportare poterant in Brabantiam abeunt. Postea Oldensalam Mauritius profectus, post quatuor dierum oppugnationem ad deditiõnem 23. Octobris cogit. Præfidiarij se excusabant, quòd ciuibus diffident, ipsi tantum quadringenti numero. Ex itinere miserat quoque signa aliquot ad Otmarisiam cogendam, quæ etiam biduo priùs, hoc est 21. eiusdem mensis se tradiderat. Oldensala capta, Mauritius die 26. Octobris primum agmen Northornam ablegat, ipse cum nouerca & sorore Brabantina, quæ ad valedicendum ipsi venerant, ad Benthemiam arcè paululùm secessit. Nec diu moratus, post biduum inde digressus, 28. Octobris cum exercitu Amasim flumen traiecit, & ad Lingam castra posuit. Est Linga dynastia in extremis Belgij finibus sita, oppidum, Arcem, & quatuor pagos sub iurisdictione habens, quam Imperator Carolus V. anno 1546. Teclaburgico Comiti, Smalcaldici Fœderis socio, pro multa ademit. Oppidum verò est non ignobile, cum Arce aduersus omnem vim egregiè communita; nam & ipsa quatuor è terra propugnaculis, & oppidum duplici vallo & fossa cingitur. Arcem, vt & subiectam regionem

*Miri pões
paludi in-
strati, tor-
menta q̄, iis
imposita.*

*Subiud dif-
fectis mœ-
nibus, Bre-
uorda
Mauritio
deditur.*

*Tradunt
se quoque
Oldensala,
& Otmar-
si.*

*Descriptio
Lingæ, &
quando
primùm
Belgio so-
ciata sit.*

nem, Hispaniarum Regis nomine tenebat Fredericus Comes Tsherenbergius cum præfidiariis circiter sexcentis, & vna equitum turma, sub Indeueltio satrapa, Laukema, & Verdugi Legato, & copioso satis omnis generis comætu. Antequam obsidionis initium fieret, Tsherenbergius ædificia quædam suburbana, ne hostibus vsui essent, incendit, ac primis aliquot diebus ac noctibus tam ex oppido quàm ex Arce tanta vi in castra fulminauit, vt Arx ipsa flammis ardere videretur. Eruptiones etiam aliquot fortiter tentatæ sunt, præsertim 30. Octobris, nonnullis vtrinq; desideratis, sed pluribus ex obsidentibus, & inter ceteros Petro Lewar-
 dio Centurione. Nouembris initio, dispositis tormentis, verberatio à Mauritio instituta est, simulque cœpti cuniculi, & breui ad fossas vsque propugnaculi, quod molari portæ prætenditur, sunt perducti, aqua etiam ex fossis passim deriuata. Nec interim obsessi quiescebant, sed & ipsi cõtrà cuniculos agebant: quorum aliquos cum 5. Nouembris Hollandi deprehendissent, ac puluerem nitratum diffusum pileis asportare conarentur, subiecto ab obsessis igne àmbusti fuerunt. Paulò post 9. & 10. Nouembris nauibus aliquot bellicum apparatus vehentibus, quæ aduerso vento aliquamdiu detentæ fuerant, appulsis, Mauritius vna serie collocatis 24. maioribus machinis Arcis vallum 12. Nouembris verberare cœpit, fossoribus nihilominus opera sua alacriter continuantibus, fulminatumque est horis octo, tum, facta ruina, misso tubicine Mauritius Arcem & oppidum dedi postulat. Obsessi vnus horæ spatium ad deliberandum petūt: qua non impetrata, cum omnia ad inuasionem essent parata, aliis etiam locis propugnacula suffossa, duos obsides Verdugi Legatum & Eberardum ab Ens satrapam Couordiensem in castra miserunt; ac tandem multa iam nocte deditionem pacti sunt, his conditionibus, vt cum armis, equis, vexillis & impedimentis præfidiarij omnes egrederentur, ac Rhenum Mosamque traicerent; Mauritius subuehendis impedimentis quinquaginta currus subministraret: ciuibus sex hebdomadas commorari in oppido, tunc qui velint, discedere cum fortunis permissum. Postridie Hollandi ingressi sunt, Martino Cobbenio Arci & Tailingio oppido præpositis; Regij milites nihilominus concedente Mauritio in gratiam cognati Comitis Tsherenbergij eo adhuc die in oppido manserūt, & non nisi 14. Nouembris inde discesserunt numero circiter quingenti, ductoribus Frederico & Adolpho Tsherenbergiis. Multa erat ex his victoriis per omnes Hollandici fœderis Prouincias lætitia; cui & hoc accessit, quòd ex quatuor nauibus (quas mense Aprili ante biennium ad tentandam numquam antea Hollandis vsitatam in Indiam Orientalem nauigationem ex Hollandia soluisse diximus) tres mense Augusto huius anni, vna licet desiderata, pipere in Bantan portu Iauæ maioris onustæ, saluæ rediissent.

*Obsidetur
& illa à
Mauritio,
nec minus
strenuè de-
fenditur à
Tsherenber-
gio.*

*Nihilomi-
nùs & ip-
sa, nullo
succurren-
te, tandem
deditur.*

*Multa ex
his victo-
riis apud
Hollandos
lætitia.
Accessit &
hoc, quòd
prima nau-
is Indica
salua re-
diissent.*

1597 sent, spemque darent, nouam hanc nauigationem in primis quæstuosam fore. Vnde mox plures certatim in eam nummos contulerunt, legibus certis tam longinquæ negotiationi ab ipsis Ordinibus solemniter præscriptis. Die 11. Decembris Ordines Prouinciarum Belgicarum Regi Hispaniæ fidelium eidem respondēt ad litteras 10. Septembris scriptas, quibus iusserat fidem adhiberent Archiduci Alberto, ipsis explicaturo benignum suum erga Belgas consilium (hæc erant eius verba) id quod declararat Archidux esse de tradenda ipsi in vxorem filia Isabella cum dote Burgundiæ & Belgij. Quare Belgarum Ordines rogant S.M. quandoquidem sic visum sit, simul continuare dignetur sumptus paci in Belgium postliminò reducendæ necessarios, quandoquidem dolerent alioquin filiam eius charissimam ad tantam molem miseriarum venturam: & causam addunt his verbis: Non enim (inquit) ab hostibus modò diuturnitate belli Prouinciæ istæ exhaustæ sunt, sed à domestico etiam milite, qui stipendiis non solutis, corruptaque disciplina ad eas diripendas flagitiosè est prolapsus. De matrimonio hoc diuersæ tum circumferrebantur opiniones ac iudicia, aliis certam pacis spem, aliis multò incertio-
 rem belli exitum inde ominantibus: sed hæc maximè se prodiderunt, cùm anno sequenti post mensem Maium matrimonij illius leges in publicum sunt prolata.

De nuptiis Archiducis, & quid de iis Ordines Regi responderint.

Varia de iis nuptiis hominum iudicia.

VARIA.

Edictum Regis Franciæ super libertate Religionis.

Ad Externa quod spectat nobiliora huius anni, Rex Franciæ Henricus, vt mutua subditorum diffidentia sublata, vtrosque quantum posset placaret, mense Maio Edictum promulgat, in quo hæc inter cetera: Religionis dictæ Reformatæ vsus iis in locis vbi iam viget non impediatur; ac præterea tres in singulis Prouinciis ciuitates designantur, quæ eadem libertate gaudeant. Comitibus porrò & Nobilibus, qui merū mixtumque imperium tenent, vti pro arbitrio Religione in suis ditionibus licitum esto: reliquis autem illustribus & equestris ordinis viris permissæ quidē in suis domiciliis conciones, sed ne vno tempore plures quàm triginta homines conueniant. At verò in Regni primariis vrbibus, Parisiis scilicet, Rothomagi, Tolosæ, Lugduni, Aureliæ, Burdigalæ, & similibus, vnica Catholica antiqua Religio colatur, nullumque intra secundum dictarum vrbium lapidē alterius dogmatis exercitium toleretur. Hinc Rex in Aquitania & Gallia Narbonensi binas Cameras instituit, vbi cum Catholicis quidam Calvinistæ Iurisconsulti præsiderent. Parisiense autem & reliqua Parlamenta non mutauit, nisi quòd Parisiis simul Curia aperta est, in qua cum duodecim Catholicis sex Calviniani super omni contractuum & successionū genere cognoscerent. Mense Augusto Essexius Comes cum classe Anglica ad Azoras insulas cursum flectit, Indicas naues argento & auro onustas expectaturus. Et quidem (etsi speculato-

Parisiæ Curia Nota, in qua etiam quidam Calviniani.

riis

riis nauigiis omnibus sine indicio reuersis) versus insulam sancti Michaëlis vnā ex Azoribus tendit. Quem cursum eius sociæ naues in æquore sparsim nauigantes cū minùs adhuc potuissent percipere, earum vna, cui ab insigni Iris nomen erat, à reliquis longissimè abrepta in mediam penè hostium classē ex Occidentali India venientem incurrit: sed tempestiuè hostem subodorata periculum effugit, sociisq; reuertentis classis nuntium tulit, sed seriu's. Terceram enim iam tenebant Hispani, in qua Arx ad portum est sita ex India redeuntibus præsidio, & tuto receptui, in quam de Anglicana classe certiores facti, aduectas opes comportarunt, donec ex Hispania maiores copiarū nauium aduenirent. Huius classis Indicę Thalassiarachus fuit Antonius Osorius, qui septuagies centum millium, vulgò septem millionum ducatorum pretia aduehebat (si litteræ non fallunt ex Hispania 7. Octobris missæ:) quarum duæ tertiæ ad Regem spectabant. Essexius prædam elapsam dolens, ad insulā S. Michaëlis exscensione facta, de insulanis prædas agit; deinde doliis recenti aqua completis ad naues redit, velisq; in altum sublatis 5. Nouembris in Angliæ portum Pleymuthum reuertitur. In Hungaria Maximilianus Cæsaris Rudolphi frater Iauarinum, & Sigismundus Transilvaniæ Princeps Temesuarum arcem obsidione, sed frustra, hoc anno tentarunt, validè contrā nitentibus Turcis. Vario interim Marte sæpiùs pugnatum est, nunc nostris nunc illis victoribus. Sed & hoc prætereà graue Christianis, & Turcis gratum accidit, quòd interim Persarum Legati cum Ottomannicis seu Turcis pacem firmarint. In Italia Alphonso Duce Ferrariæ sine liberis mense Octobri defuncto, ea ditio, vt Romane Ecclesiæ feudum, ad Clementem VIII. Romanum Pontificem est deuoluta. Hinc bellum inter ipsum & Cæsarem Estensem est exortū: quod tamē anno sequenti, in fine Ianuarij, vt dicemus, compositum est. Mense Nouembri obiit Catharina vxor Ducis Sabaudia, Philippī II. Hispaniarum Regis filia, relinquens quatuor filios & aliquot filias superstites.

Primis anni 1598. mensibus Mars apud Belgas penè siluit. Nihilominùs mense Februario Edmundus Scotorum equitum Magister Batauis militans, cum sex turmis Bercā in agrum Limburgensem ad interceptos milites quosdam Regios profectus, detectis insidiis, non tātum frustra fuit, sed periculum etiam ægrè euasit. Quin ijdem equites 22. Februarij, præda, quam ex agro hostili ducebant, rursus amissa, ad Budericum cæsi sunt. Similisque fortuna fuit Bredani præsidij in Campinia Brabantica à Regiis itidem oppressi, viginti octo equis & sedecim equitibus captis. Eodem mense Rex Philippus quatuor Hispanorum millia, nauibus imposita, Caletum Gallia transportari iussit. Hi exeunte mense Februario feliciter eò appulerunt, cū Fœderati Belgæ tempestatibus

1597
Essexius
Anglus
frustrā in-
sidiatur
auro In-
dico.

In Hunga-
ria vario
Marte pu-
gnatur.

Moritur
uxor Sa-
baudi, filia
Regis Hi-
span. Ca-
tharina.

1598

Pradatio-
nes mutua
aliquot.

Adfunt
Archiduci
ex Hispania,
Caletū noua co-
pia.

1598

*Reddunt
se unà
cū Duyn-
kerkanis
Hollandis
terribiles.*

*Opponunt
se eis ar-
mata na-
ues Hol-
landica.*

*Significat
Francus à
se peti pacē,
sed eam in-
sciis Hol-
landis non
daturum.*

*Adsumt
utriusq;
Regis Hi-
spania &
Francia
Legati
Veruini.*

iactati, paulò antè, solutis anchoris, stationes deseruissent: quibus superuenientibus, ex ultimis naues quatuor in litus elisæ sunt, milite saluo; vnā à se expugnatam Zelandi Vlissingam deduxerunt, in qua centum & quinquaginta erant classiarij. Erant, receptis hisce nauibus, Caletenses Hollandis & Zelandis formidabiles, adiuncta præsertim Duynkerkanorum toto mari volitantium classe; à quibus multæ naues captæ, eorum præsertim qui haleces piscantur. Qua re coacti plerique, salui conductus litteras ab Hispanis Præfectis redimere, quàm nauis & fortunarū vel vitæ etiam iacturam facere maluerunt. Hinc classiariorum & rei naualis apud Hollandos Præfecti multorum sermonibus traducti, & ignauia accusati. Quamobrem ab iis qui rei naualis apud Confœderatos curam gerunt, 3. Martij conuentu habito consultatum fuit, de piratarum (vt ipsi vocabant) reprimenda insolentia, ac tantò diligentius, quòd Caleti 14. nauium classem armari (cui quinquaginta adhuc aliæ postea accessuræ essent) rumor percrebuisset. Multa quidem de maiori communibus impensis alenda classe, & de obsidendis Flandriæ portubus tum proposita, sed illud tantum decretum, vt tricenæ ad minimum, vel quadragenæ naues continuo in mari excubarent, hostemque obseruarent, quibus proximis tribus mensibus Petrus Vanderdussius rei tormentariæ Præfectus, tribus deinde sequentibus Duuenuordius Admirallus præfesset. Ineunte mense Aprili seditio Geldriensis præsidij persolutis stipendiis sedata fuit, militesque exauctorati. Hermannus enim Comes Bergensis cum quatuor signis oppidum ingressus, per præconem edici iussit, vt secessionis complices oppido quamprimùm omnes excederent. Pars ergo eorum aliis vexillis nomina dederunt, pars iter Coloniense ingressi à Berkenfibis præsidiariis oppressi sunt ac spoliati. Dudum de pace inter Hispaniæ & Galliæ Reges tentanda sermo erat. Nihilominus Haggam-Comitis 24. Ianuarij à Rege Galliæ venerat Roselius, qui traditis Regiis litteris, quibus Legatorum aduentum à se expectari Rex significabat, exposuit, Regem quidem ad pacem vndique vehementer sollicitari, sed nihil Angliæ Regina ipsiisque insciis facturum. Missos ergo à se ad Fanum S. Quintini, qui Pontificis Legatum, eiusque postulata audirent; interim nihilominus bellum ipsi curæ fore. Eodem quoque tempore, scilicet 25. Ianuarij, Fœderatorum conuentui, Angliæ Regiæ litteras exhibuit Georgius Gilpinus, quibus similia iam cōmemoratis, quæ è Gallici Oratoris sermonibus & ipsius Regis litteris intellexisset, narrabat. Nihilominus inter hanc moram Hispaniæ & Galliæ Regum Legati Veruini in Veromanduis diem sibi condixerunt ad 8. Februarij; quo die præter Pontificis Legatum, Cardinalem Medices, ab Alberto Archiduce venerunt Ioannes Richardottus, Ioannes Baptista Taxius, & Ludouicus

Ver-

Verreyckius : à partibus Galliarum Regis adfuerunt Pomponius Belie-
 urius Grignonius, Nicolaus Brulartus Sillerius : Bonaventura Calatagi-
 ron Franciscanæ familiæ Generalis intermedium se tamquam sequester
 ferebat. Primis aliquot diebus ad Martium vsq; de eorum, quæ in man-
 datis habebant, fide ac plenitudine disputatum fuit. Die 9. quidem Mar-
 tij Regis Hispaniæ mandatum Procuratorium ab Archiducis Legatis
 exhibitum fuit, hoc ferè argumēto, se à Pontifice rogatum, vt cum Fran-
 ciæ Rege pacem faceret ad honorem Dei, & Catholicæ Ecclesiæ salutem,
 & publicam quietem, tam iustam petitionem & tam sanctum Pontifi-
 cis desiderium frustrare noluisse. Galli initio, nihil, Confœderatis suis
 insciis & inuitis, facturos se aut decreturos declararunt. Archiducis Le-
 gati econtrà, quàm parum ab illis hac in re sperandum esset, multis argu-
 mentis ostenderunt. Harum rerum nuntiis in Hollandiam perlatis, Le-
 gati tam in Angliam quàm in Galliam Euro flante, naues conscendunt;
 & illi quidem 20. Martij Diepam, hi verò in Angliam feliciter appule-
 runt. Legationis ad Galliæ Regem duo erant capita. Primum, Pacem
 dissuadere; alterum, cum eo & Angliæ Legatis de belli in futurum ge-
 rendi rationibus consultare. Quod ad primum, multis illi rationibus
 ostendere conati sunt, quàm huic pacis oblationi nihil fidendum; qua
 Hispanus ideò vtendum sibi putet, quòd Gallorum, Anglorum & Bel-
 garum viribus coniunctis imparem se agnoscat. Id ergo agere vt eos di-
 uellat, & singulos deinde successiuè aggrediatur. Ad hæc Rex in Nanne-
 tum oppido, quò Legati 5. Aprilis venerant, ita respondit; Non esse nihil
 quæ illi de incommodis & periculis differuissent, at Regnum nuper tan-
 tis laboribus sibi acquisitum, vix alia re quàm pace (qua hostis rationes
 & consilia turbatum iri nihil dubitet) confirmari posse. Auditi sunt &
 Reginæ Angliæ Legati ad Concilium Regium admissi, in quo Cancel-
 larius, Espernonius, Bullonius, Maissius, Busanuallius. Demum Regis
 nomine Cancellarius respondit, Regem in eo quod facturus esset, non
 sui tantum, sed sociorum etiam habiturum rationem. Et secundum hæc
 Angli 24. Aprilis discesserunt, Confœderati Belgæ etiam paulò post,
 cum mox die 2. Maij Veruini in Veromanduis pax inter Hispaniæ &
 Galliæ Reges sancita est, etsi non ante mensem Iulium in publicum pro-
 lata. Est ea 37. Articulis comprehensa, quorum hi præcipui: Primus, Pla-
 cuit & vtriusque conuenit, vt pacis & concordie pactio inter Reges Phi-
 lippum II. & Henricum IV. ineatur, & concludatur iuxta tenorem & in-
 approbationem conditionum pactionis Cameracensis inter prædictū
 Regem Catholicum & Henricum II. Christianissimum anno quinquage-
 simo nono supra sesquimillesimū initæ & confectæ. Quam quidem
 pactionem dicti Legati denuò confirmarunt, non secus ac si ad verbum
 esset

1598

*Disceptare
incipiunt
de pace.**Eo intel-
lecto, Hol-
landi Le-
gatos tam
in Angliam
quàm Frã-
ciam mi-
serunt.**Quid Rex
Francia
responde-
rit Angli
& Hollan-
dis.**Pacis inter
Hispan. &
Francum,
præcipui
Articuli.*

1598

esset hîc inserta. Secundus, Inter dictos Reges, liberos eorum, natos vel nascituros, heredes & posteros, Regna, Prouincias, & subditos eorum, securâ & stabilis pax erit, societas, & amicitia perpetua, & alter alterius saluti, honori, & existimationi quantum poterit consulat, & alterius damnum pro viribus suis fideliter auertat, nec in alterius detrimentum quemquam gratia aut fauore iuuabit, quibus suis pactionibus, fœderibus, societatibus & commerciis, quæ in partis alterius detrimentum possent verti, per præsentem pactionem nuntium remittentes. Septimus, Subditis & Ministris alterutram partem secutis, tam Ecclesiasticis quàm secularibus, tamen si partis aduersæ stipendia meruerint, redditus in beneficia & officia patebit, de quibus sine Decembris anni octogesimali octauo prospectum illis erat, exceptis Pastoratibus regulariter in alios collatis, exceptis etiam fructibus à publicatione bonorum immobilium perceptis, quos repetere non licebit vsque ad diem promulgatæ pacis, nec æs alienum ante dictum diem Fisco illatum. Vndecimus, In pacis huius promouendæ gratiam pactum & concordatum est, vt alter alteri cum effectu & bona fide reddat & restituat ea quæ per ipsos aut eorum nomine adempta, occupata & detenta ab altero in alterius Regno aut ditione deprehenduntur. Dicitur nimirum Rex Christianissimus Catholico Regi reddet possessionem & dominium Comitatus Carolesij cum omnibus eò spectantibus ab ipso & heredibus absolutè & pacificè possidendum & fruedum, & sub summo Regum Galliarum imperio retinendum. Et similiter si quæ adhuc alia loca sunt à Rege Christianissimo vel suis ab anno quinquagesimo nono occupata, omnia bimestri spatio à die præfati restituuntur. Duodecimus, Eodem quoque modo Rex Catholicus Christianissimo restituet Caletum, Ardeam, Montem Hullinum, Dorlanum, Capellam & Casteletum in Veromanduis, Blauetum in Britannia, & omnia alia loca quæ à dicta pactione per eum aut suos detinentur. Duodecimus, Dicitur autem Caletum, Ardea, Mons Hullinus, Dorlanum, Capella & Casteletum à Rege Catholico vel eius ministris cum effectu & bona fide restituuntur Regi Christianissimo aut eius constitutis intra duos iustos menses à die huius pactionis, in eo statu quo nunc reperiuntur, sine ullius rei demolitione aut deterioritate quouis modo, & sine re petitione aut præensione compensationis pro munitionibus in dictis locis factis, nec pro stipendiis, quæ habentibus ibidem præfidiâ militibus debentur. Caletum & Ardea primò restituuntur, & deinde loca reliqua, vt omnium restitutio bimestris dicto spatio plena & absoluta sit. Decimus quintus, Blaueti restitutio eodem quo supra pacto sine mora aut recusatione intra trimestre à die præsentium fiet. Et si quid Rex Catholicus vel ibi vel in aliis locis Britanniarum per ipsum reddendis communiuit,

id

Inter cetera, Neuter in alterius damnum quemquã iuuabit.

Beneficia & officia reddentur, exceptis Pastoratibus.

Qua ditiones & vrbes vrimumque restituenda.

Omnia restituentur ante duos menses,

Blauetum ante tres.

„ id demoliri poterit. Decimus nonus, Quod ad ea attinet, quæ pactio-
 „ ne continentur anni quinquagesimi noni, eorum defectus in conditio-
 „ nibus, quarum executio desideratur, explebitur; vtpote de feudo Comi-
 „ tatus Fani sancti Pauli, de regionum vtriusque Principis limitibus, & de
 „ agris quorum est suspensa decisio, de immunitate vectigalium & exter-
 „ narum impositionum à subditis Comitatus Burgundiæ prætenfa; & ab
 „ Episcopo Terouanæ de Abbatia S. Ioannis ad montem Ducatus Bullo-
 „ niensis; de quorundam locorum hinc inde restitutione, quæ ex formu-
 „ la prædictæ pactio-
 „ nis fieri debuit, & de omnibus aliis controuersis non-
 „ dum, vti pactum erat, definitis. Ad quarum rerum decisionem arbitri
 „ nominabuntur, & recipientur iuxta dictæ pactio-
 „ nis tenorem, qui proxi-
 „ mo semestri loco per dictam pactio-
 „ nem designato de consensu partium
 „ cōuenient, sin minùs, alium locum eligent. Vigemus primus, Bello ca-
 „ pti, & adhuc vtrimque detenti, expensis persolutis & legitimis debitis si-
 „ ne lytro liberabuntur, nisi de eo soluendo conuenerit. Quòd si quis mo-
 „ dum excedere conueretur, Princeps regionis, vbi captiuus detinetur, il-
 „ lud moderabitur. Vigemus tertius, Christianissimo Regi Franciæ &
 „ Nauarræ eiusque heredibus & actionem habentibus reseruantur quæ-
 „ uis iura, actiones & prætensiones, quibus nec per ipsum nec per maiores
 „ eius expressè renuntiatum est, vt de iis etiam amabiliter, vel iudicialiter,
 „ non armis experiri possit. Vigemus quartus, Quemadmodum etiam
 „ Regi Hispaniarum & Infanti Serenissimæ filix eius maiori, eorumque he-
 „ redibus, aut actionem habentibus, nihilominùs iura omnia, actiones &
 „ prætensiones, quibus nec per ipsum nec per maiores eius expressè renun-
 „ tiatum est, reseruantur, vt de iis amabiliter, vel iudicialiter, non ar-
 „ mis experiri possit. Vigemus sextus, Conclusum & concordatum, vt
 „ Dux Sabaudix in hac pactio-
 „ ne comprehendatur. Qui vt suum desi-
 „ derium testetur de satisfaciendo Regiæ voluntati, oppidum cum castro
 „ Berrensi intra bimestre à die huius pactio-
 „ nis cum effectu suæ Maiestati
 „ vel cōstituto eius restituet, conditionibus & restrictionibus omnibus
 „ iisdem, quibus supra alia loca restituenda constituuntur. Vigemus octa-
 „ uus, De aliis verò inter Regem Christianissimum & Sabaudix Ducem
 „ controuersis prædicti Legati consentiunt & conueniunt, vt ad Pontifi-
 „ cis Clementis VIII. arbitrium deferantur, vt per eum componantur &
 „ decidatur intra annum à die pactio-
 „ nis, iuxta Regium rescriptum pridie
 „ Nonas Iunij ea de re datù. Trigemus tertius, Dux itaq; Sabaudix cum
 „ suis Prouinciis, ciuitatibus & subditis neutrarum partium Princeps erit,
 „ & cōmunis Regis vtriusque amicus. Trigemus quartus, Similiter ex pacto
 „ & consensu communi in hac pactio-
 „ ne, si visum ipsis fuerit, comprehen-
 „ duntur summus Pontifex & sancta Sedes Apostolica, Romanorum Im-
 „ perator,

1598

*Supplebitur
 et illa
 que adhuc
 desideran-
 tur in pace
 anni 1559.*

*Eligendi
 in eam rem
 intra se-
 mestre ar-
 bitri.*

*Si quid ad-
 huc in pace
 prætenda-
 tur, id a-
 micè vel
 iudiciali-
 ter, non ar-
 mis peten-
 dum.*

*Conditio-
 nes, quibus
 Dux sa-
 baudix hoc
 tractatu
 gaudeat.*

1598
Nominan-
tur & alij,
qui hac
pace com-
prehendū-
tur.

Littera
approba-
toria v
trimque
tradenda.

Hac itaq;
pace Cale-
sum Fran-
cia resti-
tuitur,
aliaq; loca.

Publica-
tur ea pax
mense Iu-
lio.

Agit Rex
Hispani-
a de fi-
lia elocan-
da Alber-
to, eiusq;
dote.

perator, Ordines Imperij, Septemviri Electores, &c. Trigessimus quintus, Comprehenduntur similiter praesenti pactio-
ne vniuersi, qui communi Regum consensu nominatim inferentur, modò post semestre à die pacis promulgatae nomina sua per litteras profiteantur, & consuetas hoc casu obligatorias tradant. Trigessimus septimus, Quae pacta & cõuenta recognita sunt, interposita à dictis Legatis stipulatione, qui mādatorum suorum vigore promiserunt & promittunt per praesentes, eos hanc pactio-
nem inuiolatam obseruatu-
ros & completuros, & authentica documenta Approbationis sub-
signata & sigillata inuicem tradituros, praesenti pactio-
ne ad verbum inserta, idque infra mēsis spatium à die praesenti quantum ad Regem Christianissimum, Archiducem Cardinalem, & Ducem Sabaudiae; promittente porrò Archiduce Cardinali, se intra trimestre similes approbatorias à Catholico Rege litteras daturum. Insuper promittunt per praesentes, praedictis approbatoriis litteris traditis, eosdem solemniter super Cruce Domini & super sanctis Euangelij, & sacrosanctae Missae Canone iuratu-
ros, se plenè reverà & bona fide omnes conditiones huius pactio-
nis obseruatu-
ros & completuros. In quarum rerum fidem dicti Delegati huic pactio-
ni nomina sua subscripserunt Veruini in Veromanduis, die secundo Maij, anno millesimo quingentesimo nonagesimo octauo. Itaque Caletum 9. Iulij vigore huius pactio-
nis S. Pauli Comiti, & Vicquio Governatori redditum fuit, aucto ab Hispanis, ex vi contractus, omni apparatu. Naues tamen in portu aliquamdiu hēserunt, nauigandi opportunitatem expectantes. Ardea paulò post & Dorlanum quoque restituta sunt, pacatis militibus, qui ob stipendia nō soluta egredi detrectabant. Capella etiam & Casteletum mense Augusto reddita, ac demum quoque Blauetum, cum interea mense Iulio magno ubique cum gaudio promulgata haec pax in Belgio fuit, & obsides in Galliam profecti sunt Dux Arschotanus, Comes Arenbergius, Franciscus Mendoza Admirallus Arragonie, Ludouicus Velascus, cum splendido comitatu. Bruxellas vicissim à Rege Franciae venerunt Bironius, Belieurius, & Sillerius; qui simul tamquam testes iuramento paci firmandae interessent. Quo praestito, per praecipuas vrbes prius circumducti, 27. Augusti versus Franciam rursus iter ingressi sunt, Regiis muneribus singuli donati. De Hispaniae Regis consilio tradendi Belgicas Burgundicasque Prouincias filiae Isabellae, eamque Alberto Archiduci tum Cardinali, de Pontificis dispensatione in matrimonium elocandi, sub finem anni superioris dicere coepimus. De eo itaque post multam consultationem tandem 6. Maij huius anni publicum Decretum factum, & scriptis consignatum est. Eodem enim die vnico suo filio, & proximo Regnorum heredi, viginti tum annos nato, vnà cum filia, Isabella Clara Eugenia

nia Hispaniarum Infante (quæ trigessimum & secundum ætatis annuum agebat) Rex Philippus pater senio & morbo valdè debilitatus, sed integris sensibus ad extremum vsque diem, vt suo loco à nobis commemorabitur, vsus, ad se introductis, mentem ac voluntatem suam exposuit, præsentibus D. Gomefio de Auila, Velladæ Marchione, magno Aulæ Magistro, D. Christophoro de Mora Comite castri Rodericij, magno sacræ Alcantarenfis militiæ Commendatore, D. Ioanne de Idiaques magno Legionensi Commendatore, Status Consiliariis; nec nõ Nicolao Dammantio Equite, Consiliario, Præside & Cancellario Brabantia, vnà cum rerum Belgicarum Secretario Laloio, aliisque. Scripta quidem ad matrimonij huius confirmationem pertinentia, Gallico sermone erant concepta; quæ eadem prædictis omnibus audientibus perlecta, chirographis & sigillis confirmata sunt hoc tenore: Philippus, &c.

» Omnibus præsentibus & futuris litteras has legentibus, vel legi auditoris Salutem. Posteaquam filiam nostram charissimam Isabellam Claram Eugeniã cum Alberto Archiduce matrimonio copulare decreuimus, quòd eas nuptias ad vniuersæ Christianæ Reipub. quietem & commodum maximopere pertinere intelligeremus; eidem nostræ filia, vt & charissimo nostro nepoti & cognato, de facultatibus pro ipsorum dignitate quàm liberalissimè prospicere volentes, omnes nostras Belgicas Prouincias ad dictarum nuptiarum promotionem dedimus, cessionimus, contulimus, hocque ipso damus, cedimus, conferimus. Primò, Hac primùm lege, vt ex vi dispensationis à Sanctiss. Patre nostro Pontifice, in eum finem concessæ, filia nostra cum Alberto Archiduce matrimonio copuletur, ac dotis nomine Prouincias Belgicas & Burgundia Comitatum accipiat: quo matrimonio quacunque ex causa impedito, donationem hanc reuocamus, cessionemque hanc pro non facta volumus haberi. Secundò, Hac item lege, vt qui ex hoc matrimonio nascentur liberi, maiores natu minoribus, masculi feminis præferantur; eaque prærogatiua, de manu in manum traditam vniuersam Prouinciarum hereditatem accipiant, omni vel diuellèdi eas vel alienandi facultate adempta. Cui illud addimus, natos ex filio & filia primogenitis, patruo, auunculo, ceterisque in collateralibus lineis potiores habendos. Tertiò, Si fortè sterile fuerit hoc matrimonium, aut liberi ex eo nati, mortuo coniugum altero, viuere desierint, cessione hæc siue transportatio vigorem omnem amittat. Quo in casu si filia nostra vidua permanere voluerit, sua ei legitima pars tam ex bonis paternis quàm dote materna assignator. Sin Archidux Albertus filia nostræ superstes fuerit, dictarum Prouinciarum administrationem eius nomine, ad quem earum hereditas deuoluta fuerit, quoad viuet, obtineto. Quartò, Quòd si heredes alterutrius sexus è linea descē-

Conscribuntur, legunturque solemniter Matrimonij tabulæ.

Das Rex omnes suas Belgicas Prouincias, & Burgundiam, ad diuinas nuptias, ceteris legibus.

Inter alias, nati ex filio seu filia semper præferentur collateralibus.

Si sterile sit matrimonium, omnis hæc cessione erit nulla.

1598 dente nulli procreati fuerint, ita ut nemo ad quem ea iure pertineat hereditas, sit superstes, vniuersas Prouincias ad Hispaniarum Regem, qui à nobis descenderit, redire iubemus; cui vel quibus hoc ipso ratam eam volumus esse donationem. Septimò, Hac item lege, ut quicumq; dictarum Prouinciarum Principatum tenuerint, filiis vel filiabus suis, de nostro aut heredum nostrorum Hispaniæ Regum cōsilio & assensu, vxores maritòsve dare teneantur. Sunt & aliæ conditiones simul tredecim, quas matrimonio iam existenti sterili (quod plures vehementer dolent) commemorare superuacaneum duximus. Actum Madritij Castulonum die 6. Maij, anno millesimo quingentesimo nonagesimo octauo. Accessit Principis Hispaniarum fratris Isabellæ per publicum instrumentum superioris donationis consensus & confirmatio, itemque Isabellæ acceptatio, gratieque tum Patri tum fratri solemniter actæ; ac demum Diplomatum horum exempla, simulque Diploma eiusdem Infantis Isabellæ in Belgium ad sponsum Archiducem mittuntur, ad capiendam eius nomine Belgicarum Prouinciarum possessionem. Signatum erat hoc eius Procuratorium Madritij pridie Kal. Iunij. Mandatis acceptis Archidux Albertus Ordinum omnium Comitum ad 16. Augusti indicit, quibus de voluntate Regis cognosceretur, atque interim de statu Prouinciarum componendo ageretur. Ad eum diem cum omnes conuenissent coram Præside Richardotto, Ordines Brabantiae per suum Graphiarium sententiam protulerunt; qui palàm pronuntiauit, Ordines ita censuisse, se Alberto Archiduci, Serenissimæ Infantis nomine; tamquam Principis legitimæ harum Prouinciarum, iusiurandum dicere paratos quidem esse, si mutuum ipsis iusiurandum præstetur, ac de obseruandis patriæ Priuilegiis, & de iis farciendis quæ contra maiorum instituta innouata aut abrogata sunt, promisso caueatur. In hanc quidem sententiam omnes transierunt, & de legatione ab Ordinibus vniuersis in Hispaniam mittenda similiter cōsenserunt. Gratia à Præsidi Ordinibus sunt actæ de propensa omnium ad dicendum iusiurandum & recipiendum voluntate. Dies huic rei posterus, locus in magna Palatij aula dictus est. Ibi exortis inter Ordines sermonibus, de eo constituendo, qui ad propositionem omnium nomine responderet, Brabanti suum hoc ius esse asserbant, tum quòd Brabantia prima ordine sit Prouincia, tum quòd apud ipsos Comitum agerentur: quam tamen rem ad iniuriam cuiusquam, quæ in tali casu ius aliquod prætenderet, Prouinciæ, pertinere se nolle publicè sunt protestati. Omnium demum assensu, relatu Præsidis, partes respondendi Philippo Masio delatæ & ab eo susceptæ sunt. Die itaque & loco dictis, conuenerunt Brabantiae & aliarum Prouinciarum Ordines, hinc Archidux Albertus cum aurei Velleris equitibus, Prouinciarum Præf-

ctis,

Confirmatur hac donatio etiam à Principe Hispan.

Refert Archidux de omnibus ad Ordinum Comitum.

Respondent Ordines sibi placere, modo tamen saluis priuilegiis.

Dies & locus constituitur, acceptis à die nouis Principibus.

ctis, Conciliis Status, Prinato, & Ærarij Magistris, præeuntibus caduceatoribus, magnâq; Nobilium frequentia comitante, in confessum venit, folioque editiori & splendide apparato confedit. Facto silentio omnibusque ad attentè audiendum compositis, Præses Richardottus insignè
 „ habuit Orationem, in qua hæc inter cetera: Rex Serenissimus Philippus,
 „ cùm aliquot annos esset in Hispania commoratus, Prouinciæ verò Belgicæ in summo splendoris & felicitatis culmine conquiescerent, exiguæ
 „ primùm belli faces domesticum nobis incendium excitarunt. Princeps,
 „ vt hoc malum à nobis auerteret, aut vt tempestiuè præsensque mederetur, profectio-
 „ nem parauit, ad nos certò venturus, nisi dissuadentes, ipsoq; hinc absente nihilominus res in Belgio componi & sedari posse allegantes, audiuisset. O præpostera consilia! ô noxios consultores, ignarosq; potentia quam Principis oculus habet! Sed errorem consiliorum Rex breuî animaduertit, neq; quidquam omisit, nullisque rebus pepercit, quas ad restituendum Prouinciarum statum, nostramque salutem, pertinere iudicabat. Hoc Indicæ fodinæ, quas pænè exhaustis, & exercitus florentissimi, quos bellum hoc Belgicum absumpsit, demonstrarunt; quin etiam nihil non tentauit, nihil reliquit inexpertum, vt eos qui ab eius obsequio desciuerant, lenitate reduceret, eorum animos ab ipso alienatos beneuolentia sibi adiungeret. Sed cùm neque hoc neque illo modo quidquam proficere se cerneret, illis culpam secessionis diffidentia prætextibus, vel criminum conscientia de reditu in gratiam & venia desperantibus, alia via aggrediendum, vt nos ex his ærumnis aliquando eximeret, censuit. In hanc demum sententiam sanctæ eius cogitationes & consilia abierunt; & ad commune bonum orbis Christiani, & vt malo, quo angimur, remedium applicaret, Serenissimam Infantem filiam suam Isabellam nuptum dare decreuit Alberto Archiduci Principi clementissimo, & has Belgij Prouincias cum Burgundiæ Comitatus in dotem concedere. Nolite existimare, salutare hoc consilium ab humanis sensibus, sed à diuina prouidentia defluxisse. Reliquum est, vt gaudium, voluptatem & lætitiâ, quam cogitatione futuri boni præcipimus, hilarivultu testatam faciamus, & conceptis votis Deo supplicemus, vt eos nobis sospites, omniumque bonorum affluentia cumulatòs & ornatos conseruet, & fecundo ipsorum thalamo posteritati Principum consulat, ad quem Regnum serò transmittant; nobis denique ad voluntatem quam habemus propensissimam, debita ipsis obsequia præstandi adiungat facultatem; vtrisque exoptatæ, rebus restitutis, fruendæ pacis copiam. Cùm sic Præses perorasset, Philippus Masius, cui erant delatæ respondendi partes, omnium Ordinum nomine, hæc inter alia facundo ore prolocutus est: Per litteras Regiæ Maiestatis, Serenissime Princeps, pridie Kal. Iu-

Oratio Richardotti pro Rege & Archiduce.

Inter cetera ait, O noxios consultores, ignaros quid Principis oculus possit.

Hinc eadem, correctâ assertione Regis consilia.

Denique quod hoc Matrimonio omnia bona promittatur.

Responsio Masij nomine Ordinum.

1598 nij ad Prouinciarum Ordines scriptas, dotalem concessionem & dona-
 tionem Belgicarum ditionum cum Comitatu Burgundiæ & Carolesij,
 quam in fauorem & promotionem futurarum nuptiarum Serenissimæ
 Infantis filiæ suæ cum vestra Celsitudine contrahendarum, Principis et-
 iam Hispaniarum accedente consensu, facere decreuit, ijdem Ordines
 intellexerunt. Nec mirum videri debet, quòd accepto primo nuntio Or-
 dines rei nouitate non nihil sint consternati. Existimabant scilicet, cala-
 mitosum hoc & diuturnum bellum, si non Regiis opibus, non Regia au-
 ctoritate confici potuit, multò minùs hac via finem fore habiturum. in-
 primis quòd hoc ipso bello publicæ Prouinciarum opes funditus sunt
 exhaustæ, ac priuatæ omnium fortunæ tam in vrbibus quàm in agris e-
 uersæ, vti ex creberrimis querimoniis animaduertere potuit Celsitudo
 vestra. Sed res vna nos consolatur, quòd cùm grauibus Regnorum ne-
 gotiis Maiestas sua detineatur, & affecta iam ætate, & aduersa valetudi-
 ne, quominùs ad nos venire, præsensque malo mederi possit, excusetur,
 filiam suam Principem nobis dederit, quæ præter ceteras quas habet exi-
 mias virtutes, eandem in subditos suos pietatem, quam à paterna educa-
 tione accepit, secum allatura sit, maximè cùm eiusdem nominis & fami-
 liæ Principem, quam nos & maiores nostri summa perpetuò obseruatiã
 meritò coluimus, maritum habebit, qui & iisdem virtutibus est prædi-
 tus. Quapropter confidimus, quòd vt forma quædam continuati potiùs
 quàm mutati Principatus est; ita Regia Maiestas nihil similiter de pater-
 no affectu suo erga filiam dilectissimam optimosque subditos, nec de
 sua pietate aut subsidiis quidquam remissura sit, sicuti pari, qua solet, li-
 beralitate per litteras ad nos datas declarauit; vti post tam diuturnum
 ac calamitosum bellum Prouinciæ conquiescere, ac nitore suo pristino
 restitui tandem queant. Qua spe freti Prælati, Nobiles, & Ciuitatum
 Legati, ex benigno Regis hoc consilio, de hac cessione & donatione ingē-
 tem lætitiã tandem animo conceperunt, eiusque Maiestati ingentes
 gratias agunt, ac virtute mandatorum, quibus sunt muniti, eidem ces-
 sioni interesse parati sunt, vestræque Celsitudini in rem Infantis Serenif-
 simæ, seu Prouinciarum Principis legitimæ, iusiurandum & omnia of-
 ficia necessaria ac solita præstare, ea conditione, vt Celsitudo vestra vi-
 gore Procuratorij Instrumenti, quod ab ea habet, mutuuum dicat Ordi-
 nibus & Patriæ iusiurandum, eiusmodi quale in simili Imperij transla-
 tione Maiestas sua dixit; de conseruandis antiquis patriæ iuribus, priui-
 legiis, libertatibus, immunitatibus, consuetudinibus, Læti Introitus ob-
 seruantiã, reconciliationibus, conuentionibus, rebùsque eò spectantibus;
 iis restitutis, quæ aut derogata aut perperam innouata sunt, & iis quæ in
 præsens emendari nequeunt, intra annum instaurandis; & vt intra idem
 spatium

*Cur Or-
dines au-
dita hac
cessione
primum
commoti.*

*At consi-
dunt, non
mutatum
sed conti-
nuatum
Principa-
tum.*

*Itaque Re-
gis volun-
tati Ordi-
nes liben-
ter parēt.*

» in aduentu Serenissimæ Infantis idem iusiurandum per eius ac vestram 1598
 » Celsitudinem renouetur, ac in singulis Prouinciis locisque præstetur, in
 » quibus Regia Maiestas idem fecit. Reliquum est, Serenissime Princeps,
 » Deo supplicare, vt his cœptis faueat, ad nominis sui gloriam, Catholicæ
 » fidei propagationem, & vt omnia in commodum vestrarum Celsitudi-
 » num & posteritatis, in communi afflictæ Reip. bonum, solamen ac pro-
 » speritatem totius Belgij, cedant & benè vertant. Hæc 17. Augusti. Itaque
 die postero ad eundem locum reuersi solemnè ritu Princeps in Ordinum,
 Ordines in Principis verba iurarunt sigillatim euocati, Princepsque sin-
 gulos accedentes, atque ea qua par est obseruantia gratulantes, benignè
 compellauit. In Archiducis iuramento, quod Bochius integrum ponit,
 hæc inter cetera: Ego Albertus, &c. Promitto ac iuro, quòd ex nunc ob-
 seruabo & curabo benè & fideliter obseruari omnes & singulos pûctos,
 seu Articulos in præsentibus istis litteris Iucundi Introitus & Additio-
 num eiusdem contentos; quarum litterarum translationem audiui legi,
 & benè intellexi. Sic me Deus adiuuet, &c. Hinc gratiæ actæ, tum Rex
 caduceatorum Franciscus Damantius vniuersum confessum postero die
 ad conuiuium Celsitudinis suæ iussit adesse; cui etiam omnes dicto die
 interfuerunt. Sed ad paulò superiora vertatur sermo. Die 13. Iulij Regij
 milites ad Neomagum quingenti circiter equites in insidiis latebant.
 Contra paucos, qui adequitarant, Præfectus sexaginta pedites via Gen-
 nepensi emisit, & paludes ibi sitas tueri iussit. Sed ex his, dum paludibus
 æstu siccatis diffisi in proximam siluam cõfugere parant, à Regiis erum-
 pentibus nouemdecim occisi, ceteri capti aut fugati sunt. Simili strata-
 gemate 18. eiusdem Iulij vice versa Confœderatorum milites turmam
 Henrici Comitis Bergensis Ruremundâ elicere conati sunt; se re patefa-
 cta, leuis tantùm velitatio commissa fuit, in qua Comiti prædicto crus
 vulneratum. Exeunte mense Iulio Liræ in Brabantia præfidiarij Hispani
 tumultuari ac secessionem facere cœperunt, eiectisq; Centurionibus,
 indeceter multa patrarunt. Sed obstinatio etiam fuit magisq; impor-
 tuna Hispanorum in arce Antuerpiensi rebellio: qui 8. Augusti & ipsi
 Præfectum Arcis Augustinum Mexiam proturbarunt, inde furentes in-
 fania, ædes ciuium, & imprimis Curiam Senatoriam globis tormentorū
 vi adactis impetunt. Sonitu exciti ciues, ad arma conclamant. Mittunt
 ad Arcem, qui causam inquirerent tumultus. Respondent, viginti duo-
 rum mensium stipendia sibi deberi, ea exsolui velle. Mox Ducem eli-
 gunt (hinc Electo illi nomen) qui pro omnibus verba faceret, & ipsorum
 ageret causam. Cum hoc & aliis ei adiunctis congressi aliquot de Ma-
 gistratu vrbs polliciti sunt, se sedulò operam daturos, vt ipsis satisfiat, in-
 terim in sumptum quotidianum singulis daturos pediti duodenos, equi-

*Pererat
 Masius ad
 Archiducem,
 omnia
 vouens
 sancta.*

*Postero die
 Princeps
 Ordinibus,
 & hi vici-
 sissim ipsi
 iurant.*

*Velitatio-
 nes dua,
 vna ad
 Neomagū,
 altera ad
 Ruremondam.*

*Tumul-
 tuantur
 Hispani
 Lyra.
 Similiter
 & in arce
 Antuer-
 piensi.*

1598

ti vicanos quinos stuferos; erant verò numero circiter sexcenti. Ita spe solutionis illi aliquantisper conqueuerunt; qua non procedente, rursus machinis rem agere cœperunt; quin etiam hoc veluti tabellione vel internuntio tandem utebantur, ut quotiescumque aliquid peterent, aut Magistratui quid indicare vellent, in urbem iacularentur. Accepto hoc nuntio, Lirani eis se coniunxerunt, inito veluti quodam fœdere. Primum septem mensium stipendia eis oblata: quæ contemptim respuerunt. Neque enim quæ in Belgio tantum, sed & quæ in Italia fecissent stipendia quidam flagitabant: nec cessarunt ab insolentiis, donec tandem mense Nouembri oblatis centum quinquaginta coronatorum millibus partim re, partim promissis, placati sunt. Interea Ordines Alberto Archiduci Principatui pro spōsa iam inaugurato persuadere conati fuerant, ne Belgium tam difficilibus temporibus desereret, iterque in Hispaniam omitteret. Verum nequaquam impetrare potuerunt, Rege scilicet ita iubente; qui interea, ut mox dicemus, è viuis excessit. Omnibus igitur ad profectiōem comparatis, Andream Austriacum, Cardinalem, suo nomine Belgicis rebus cum imperio præesse iussit; atque Ordines vniuersos, ut eum operâ & consiliis adiuuare vellent, serio est cohortatus; belli verò administrationem Francisco Mendozæ Admiralio Aragoniæ demandauit. Cum Archiduce Alberto 15. Septembris Bruxellis in Hispaniam profecturo, publico nomine ab Ordinibus ad agendas Regi ac Principi gratias, & nouæ Principi Isabellæ congratulandum deputati sunt Philippus Nassouius Princeps Orangij, Comes Barlaymontius, Soræus, & Carolus Egmondanus. In Gynæceo erant Barlaymontij vxor, Comitissa Buquoia senior, Ducissa senior Arschotana, Comitissa Mansfeldia, Henninij & Hoochstratani olim vidua, aliæque; Nobiles & honestæ matronæ; quibus è nobili iuuentute non pauci Comites sese adiunxerant, Comes Lignius, Barbanonius, Fontenaius, Haurechij filius, & alij. Porro Philippo Hispaniarum Principi & heredi, patre viuo, desponsa fuerat Margarita Caroli Archiducis filia; pactumque erat, ut eam Albertus in Hispaniam deduceret, ibique; geminis celebratis nuptiis, suam inde sponsam Infantem Serenissimam Isabellam in Belgium transportaret. Ita per Niuellam & Namurcum Luxemburgum profectus, deinde per agrum Treuirensis & Wirtenbergicum (vbi diem obiisse 13. Septembris Regem Philippum tristis intellexit, de cuius morte postea plenius) in Bavaricæ fines, inde in Tirolensem Comitatum peruenit, quacumque transierat magnificentissimè exceptus. Oenipontem transuectus, & aliquot millia progressus, Margaritæ Austriacæ, quam Philippo III. Hispaniarum iam Regi desponsam diximus, occurrit. Venerat illa cum matre Maria è familia Bavarica, & quingentorum hominum comitatu è Pannonia.

Quarto demum mense vix pacantur.

Comitatus Archiducis in Hispaniam proficiscētis.

In itinere audiunt tristes, Regem Catholicum Philippum obiisse.

Iungit se Comitatus Margaritæ Austriacæ Philippo III. desponsata.

nonia. Ad Sterringam igitur coniunctis castris, oppidum sunt iugressi. 1598
 Inde Bolsenâ Tridentum peruenerunt 29. Octobris, ibique dies aliquot
 venerandis Sanctorum Reliquiis dederunt. Haud procul inde abest Ve-
 netorum ditio: quam vbi attigissent, duo à Senatu eius Reip. Legati ad-
 fuerunt, & Reginam in pago, cui Dulci nomen est, in Athesis ripa sito,
 magno cum honore exceperunt. Fluuium ibi, quem ponte subitario eum
 in vsum eius loci Magistratus consterni iusserat, superato, per reliquam
 Venetorum in iis oris ditionem progrediuntur. Erant in vniuerso comi-
 tatu Reginæ sponsæ & Archiducis equi circiter bis mille, hominum tria
 millia & quingenti. His omnibus hospitia & lautia per nouem cōtinuos
 dies Senatus nomine sunt præbita. Veronam præteruecti, Ducis Man-
 tuani territorium ingressi sunt. Ostia oppiduli nomen est, in Padi ripa
 positi. Huc Vincentius Gonzaga Dux Mantuæ cum triginta primariæ
 nobilitatis viris ad Reginam salutandam celeribus equis aduolauerat.
 Inde secundo flumine Ferrariam sunt deuecti, vbi tum Pontifex erat,
 cum bono Cardinalium numero ad res Ferrarienses turbatas componē-
 das eò profectus. Incredibile penè est quanta ibi pompa sumptuq; fue-
 rint excepti, de quibus tunc integri libelli sunt conscripti, quos adeat qui
 hæc exactiùs scire desiderat. Deniq; die Dominico, qui erat 15. Nouem-
 bris, & celebrandis sponsalibus dictus, deposita lugubri veste, quam au-
 dita Regis morte in via sumpserant, ad solitam omnes vestem redierunt.
 Ad summum templum Summus Pontifex præcesserat, acceptoq; habitu
 & diademate Pontificio, Sacrum celebraturus in solio confederat. Regi-
 na candido amictu, vnionum & gemmarum mundo pretij inæstimabi-
 lis, & splendore exculta, radiansq; inter duos Cardinales, Santiquatrium
 & Farnesium, matre cum Archiduce proximè sequentibus, cum frequē-
 ti Principum & Nobilium comitatu ad idem templum, quod aureis &
 argenteis peristromatis effulgebat, deducta fuit. Postquam sub aureo
 cum matre velo est excepta, & Archidux è regione sub suo itidem conse-
 dit, Sacrum solemne Pontifex auspicatus est. Apostolico fidei Symbolo
 decantato, Regina à Cardinalibus ad Pontificem deducitur cum matre
 & frequenti sui sexus comitatu: Archidux cum suo item ex altera parte
 accedit. Tum prælecto publicè mandati instrumento, quod à Rege Ca-
 tholico Archiduci datum erat, Pontifex Matrimonij sponsonem inter
 Regem Philippum per Albertum iauunculum Legatumque eius nomi-
 ne comparentem, & Reginam Margaretam præsentem, celebrauit: cui
 ad solium reductæ omnes Principes auspiciatissimas nuptias reuerenter
 sunt gratulati. Substitit coram Pontifice Archidux Albertus, dum Sessæ
 Dux accederet, qui cum simili mandato Infantis Serenissimæ nomine
 comparebat: quo lecto, Isabella Clara Eugenia per Legatum suum Al-
 berto

Comitatus
 vniuersus
 equi bis
 mille, ho-
 minū tria
 millia &
 quingenti.
 Omnibus
 hospitia
 & lautia
 per Italiã
 magnificè
 præbentur.

Summus
 Pontifex
 Ferrariæ
 in templo
 eos excipit.

Celebratur
 sponsalia
 primò
 Regis, de-
 inde Ar-
 chiducis.

1598

berto Archiduci per Pontificem desponsatur. Sacro peracto, Pontifex Reginæ ad Altare adductæ Auream Rosam consecratam dedit. Tota dehinc ciuitas ad lætitiā, ad ludos, ad hilaritatem se conuertit. Quibus, paucis diebus ibi Ferrariæ impensis, Mantuam contendunt. Vbi quos sumptus Dux Mantuæ in Regina, Archiduce, corūque comitatu tractandis fecerit, hinc coniecturam quis faciat, quòd præter dona pretiosissima in Gynæceum distributa, nouem dierum alimoniam hominū quinque, equitum quatuor millibus præbuit. Mantuâ per Cremonam Mediolanum sunt profecti. Vbi à 30. Nouembris porrò vsq; Martium anni proximi hæserunt, cū propter incommodum anni tempus, tum ob luctum defuncti Regis, quo tota Hispania occupabatur, de quo & nos sub finem anni. Interim in Belgium remigret oratio. Ineunte mense Septembri Mendoza Aragonius, quem bello gerendo præfectū fuisse ab Archiduce suprâ diximus, Mosam cum valido exercitu traiecerat. Erant peditum plus minus viginti, equitum duo millia, cum magno omnis generis bellico apparatu. Præmissus cum copiarum parte Barlottus vtramq; Rheni ripam occupat, naues bellicas ad obsidendū tuendumq; annem ab Hollandis passim collocatas inuadit, atque in tuta se recipere cogit. Reliquus exercitus per agros Iuliacensem & Coloniensem in Cliuiam cōtendit. Est ad Rhenum oppidulum Orsouia, paulò supra Rhijnbercam; non illud quidem tunc valdè munitum, tenentibus tamen multas ad res, in primis ad annem præcludendum, opportunum. Loci commoditate ductus Admiralius Mendoza portis adequitat, admitti petit. Id cū facere ciues & præsidarij abnuerent, scalas expediri, & muris applicari iubet, frustra protestante & deprecante Horstio, Cliuiensis Ducatus Marefcallo. Oppidanis inde timor incessit, ne vi oppressi prædæ & rapinæ militum permitterentur. sic portæ patuerunt. Intromissus cum suis Admiralius quamprimū Arcem sibi dedi iubet, præsidariis omnibus, si vim expectarent, suspendium interminatus: qui abire, quàm suspendi ibi maluerunt. Oppido & Arce acceptis, ac diligenter communitis, copiarum partem Rhenum trajicit, & in aduersa eius ripa, ad pagum Valsum munitioni excitandæ fundamenta iacit, ac dies noctesque continuatis operibus breui tempore cœptam absoluit. Interea milites Regij loca vicina frequentes peruadunt, ac longè lateque terrorem sui fundunt. Frisix præcipuè & Transfulaniæ horribilis imminere videbatur tempestas, quæ tamen postea in Westphaliā & Cliuiam magis recidit. Inde Alpa & Meursa præsidiis occupantur, quarum illam Palatina, hanc Nuenaria, viduæ tenebant, impetratis ab vtraque parte salui conductus litteris. Econtrà Mauritius nomine Ordinum fœderatorum, audito hostium apparatu, suas & ipse copias apparat; apparatus castrensem per flumē aduersum

Tandem Mediolanū veniunt, hærentq; ibi vsque Martium anni sequentis.

Mendoza Admiralius validum exercitum ad Rhenum ducit.

Occupat Orsouiam oppidum Ducis Cliuiensis.

Imponit præsidia Alpa & Meursa hætenus liberis.

uersum nauibus subuchi iubet: quæ diutiùs cum ventis & tempestate colluctatæ, tandem earum pars Arnhemum, pars Neomagum sunt perductæ. Mauritius Grauenweertam cum copiis properat; ibique de itinere Regionum edoctus, loca circumiecta præsiidiis munit. Interim Admiralius, deliberatione habita, variantibus licet sententiis, quòd quidam in hosticum penetrandum, alij nullos à tergo hostes relinquédos esse dicerét, Rhijnbercam oppugnare decreuit. Est id oppidum in Rheni ripa, ad Coloniensem pertinēs Diœcesim, quod Regiis antea creptum præsidio tunc tenebant Hollandi. Paulò infra oppidum insulam paruam facit Rhenus. Eam Mauritius, intellecto Regionum consilio, præsidio firmat. In oppido tum pestis vehementer grassabatur, adeò vt ex præsiidiariis vix quadringenti sani essent. Admiralius de oppidi statu edoctus, ad Schafium Præfectum loci, eodem morbo decumbentem, litteras mittit; quibus oppidum sibi Archiducis nomine dedi postulabat. Respondet Schafius, missum se eò ab Ordinibus & Mauritio cum præsidio, vt oppidum, dum de restitutione Archiepiscopo Colonienfi facièda transigeretur, defenderet; rogare vt à vi interea abstineat, nec actionem cœptam turbet, simul de litteris humaniter scriptis gratias agit. Admiralius Mendoza, vbi hostem minimè obstinatum, vti putabat, animaduertit, denuò ad eundem scribit: & quia breuì vi morbi periturus videbatur, eodem argumento litteras ad coniugem eius adiungit; quibus petebat, vt deditioem, quantum in se esset, promoueret, multa pollicitus. Earum litterarum exemplis Schafius è vestigio ad Mauritium missis, quo in statu res sit, docet, & paulò post vitam finit. Ei successus Lucas Heddingus, maiori animo quàm spe, loci suscipit defensionem. Nam & insulam, cuius modò fecimus mentionem, iam occupauerant Regij; & tormentis vndique muros vrbs ita conuerberabant, vt iam tum appareret, non nisi expugnato oppido, inde discessuros. Interea nihilominùs Admiralius copiarum partem ad Budericum Cliuense oppidum, Vefaliæ vicinum, occupandum mittit. Ciues grauissimè iniuriam sibi fieri conquesti, impetrare non potuerunt, quominùs externù reciperent militem. Iam enim Hispani ignem portarum alteri iniecerant, & vi introrrupturos se minabantur. Deniq; ad Rhijnbercam die 14. Octobris exercitu propiùs ad oppidum admoto, iterùm de deditioem interpellantur præsiidiarij. Qui cum respondissent se velle extremum experiri, simulque monerent, ne quis iterùm cum talibus postulatis rediret, Admiralius summa vi oppugnationem aggreditur. Cùm horas aliquot in vrbs fulminasset, ecce horam circiter diei nonam puluis tormentarius in turri quadam non procul à mœnibus asseruatus, à globo candente illapso incensus, ipsam turrim primùm à fundamentis euertit, deinde proxima ædificia, atq; in-

1598

Educit quoq; suos Mauritiùs; interim Admiralius Rhijnbercã obsidere parat.

Admiralius Rhijnbercam sibi dedi petit.

Occupata insula, vrbem crebris ictibus verberat.

Iterùm requisiti oppidani de deditioem respondeant se extremum velle experiri.

primis

1598

*Inensus
pulus tor-
mentarius
Rhijnber-
ca viam
Hispanis
magis præ-
ras.*

*Itaque
paratis
simul Hi-
spanis ad
irruptionē,
Rhijnberca
eis dedi-
vit.*

*Vesalien-
ses præsidia
magno re-
dimunt;
aliis ea
imposita.*

*Dotece-
mum post
tridui op-
pugnationem
Admiralio se
dedit.*

*Mox &
Schulen-
burgum,
castellum
munisum.*

primis vnam ad portam Rhenanam Regiis obiectam munitionem tanto cum fragore disijcit atque disturbat, vt oppidum vniuersum funditus conuelli videretur. Regij hac ratione aditum sibi ad oppidi inuasionem faciliorem patefactum cernentes, occasione minimè defuerunt, & iam iamque irruptionem parabant. Quare obsessi, cum puluere præcipuo incenso, in armis exiguam sibi spem esse intelligerent, nec munitionibus, tormentorum vi & dicta calamitate vehementer laceris & deformatis, satis fiderent, vltro citroque datis vadibus, egrè obtinere potuerunt, vt cum armis & sarcinis abire in tutum liceret, iureiurando præstito quòd intra semestre contra Archiducem non militarent. Ita paucis diebus Admiralius, Rhijnberca in potestatem redacta, Hollandis omnè Rheni nauigationem præclufit. Expugnata Rhijnberca, aliisq; ad Rhenum præsidio firmatis locis, Admiralius cum exercitu ad hosticum propius accedit, Dotecemum, in Zurphaniensi Comitatu oppidum, obsesurus. Ex itinere ad Vesalienses mandata mittit, vt duo peditum millia, cum mille equitibus in urbem reciperent, quòd sui in illis partibus contra Mauritanos tutum haberent iter. His de rebus conuocato Senatu, deinde vniuersa ciuium multitudine, placuit vt Legati mitterentur, qui precibus aliisq; rationibus Admiralij animum inflecterent, & tolerabilibus conditionibus cum eo transigerent. Post multam disceptationem conuentum est, vt aureorum centum millia, & frumenti modios mille darèt, suisq; sumptibus traijciendo Lippæ fluuio pontem facerent. Postquam imperata fecerunt Vesalienses, Admiralius Resam, Embricam, Santonam, Dinflacam, aliisque quædam in vicino loca præsidiis firmat, hominibus rusticanis passim ex agris profugietibus. Castris ad Dotecemum 6. Nouembris positis, eodem statim die portam qua Dusburgum itur, quati iubet. Erant in præsidio quatuor peditum signa, ciues longo militiæ vsu bellicosi, com meatuum quantum satis esset ad logam obsidionem sustinendam. Sed quòd minùs diu oppidum defensum sit, fecit, vt aiunt, & munitionum infirmitas, & Regionum in iis vi tormentorum disturbandis constantia. Quantò ergo periculo propiores, tantò magis de vita sua solliciti, post tridui oppugnationem per internuntios deditioem offerunt: qui aliquoties repulsi, quòd Admiralius nulla conditione vniuersa sibi permitti vellet, tandem impetrarunt, vt præsidiarij cum armis & sarcinis, relictis signis egrederentur, & sex mensibus contra Regios arma non ferrent. Ciuibus negatæ conditiones; quibus tamen Admiralius vitæ & fortunarum incolumitatem permisit. Schulenburgum inde, paruum, sed loci natura munitum castellum oppugnat, præsidiariis omnibus, nisi quamprimùm se dederent, necem minatus: qui tamen minarum securi, oppugnationem satis viriliter aliquamdiu sustinuerunt. Sed cum viri-

bus

bus multò inferiores se esse animaduertēt, Regiis Arce cum impedimētis omnibus tradita, nudi & inermes abierunt. Interea Mauritiū ad Seuenas cum copiis, quas non ita multas habebat, confederat, & magna diligentia communitis castris, Regios obseruabat. Vbi captum Doreceum cognouit, Dusburgum ad Isalam positum oppidum proficiscitur, vt vicinis locis præsidio esset. Sed prius Seuenarum oppidum & castellū, teloneum itidem, quæ iis locis Cliuiensis tenebat, sibi vindicat, præsidioque firmat, in omnes occasiones intentus; viisq; omnibus obsessis, comeatuum penuria Regios affligit. Ita multa iam hieme, pabuli alimoniamque inopia pressus Archiducis exercitus, in hiberna deducitur in Cliuiam, Westphaliam & Marcanam Imperij ditiones. Hoc sanè anno, veluti in scena quadam, fortunæ variæ facies illustres se ostenderunt. Dum enim illinc in nuptiarum apparatu Principem mox Regem Hispaniarum & Albertum Archiducem lætis omnibus ciues exteriq; prosequuntur, hinc Regij exercitus ad Rhenum fulminantis metu consternantur hostes, premuntur Imperiales neutri parti addicti, eodem mense Septēbri Rex potentissimus Hispaniarum & Indiarum Philippus, post grauissimos exantlatos labores die eius mensis 13. fatis concedit, ac pro hymenæo lessus & planctus tota passim Hispania auditur. Ad senectutis imbecillitatem, erat enim septuagenario maior, arthritis, sed chiragra in primis accesserat; cuius dolore totum corpus cōfectum febris inuasit. Vim morbi sentiens, etsi ita fractis erat artibus, vt gestationem vix ferre posset, Madritio tamen ad diui Laurentij, quod incredibili sumptu Palatium extruxerat, ferri voluit. Ingrauescente morbo, cū finem vitæ adesse animaduertēt, peccata de more Catholicę Ecclesię confessus, Eucharistiam sumit; mortui cranium, iuxtaque auream coronam abaco iunctim superponi, capulum etiam cupreum cubiculo inferri iubet, vt iis signis humanæ mortalitatis admoneretur. Inde filio filiaque corpus penè iam tabidum monstrans, En tibi, inquit, ô fili, specimen gloriæ mundanæ: aspice miserabile hoc corpus. Nullus locus vltra est humanæ opī, nec de remediis morbi, sed de sepultura iam nobis cogitandum. Hæc locutus, non sine multis adstantium lacrymis, è cubiculariis ministris vnicistellam (alius vidulum dicit) adferre mandat: qua aperta, monile pretiosissimum auro & gemmis confectum depromit, filiaque traditum his verbis commendat: Matris hoc quondam tuæ fuit, id iam tū habeto, & asseruato memoriæ monumentum. Ex eodem deinde chartam acceptā filio porrigit, in eo dicens descriptam esse omnem Imperij administrandi rationem; eamque vt omnino sequatur monet. Scuticam inde multilorem omnibus conspiciendam proponit, cuius extrema cruoris quædam vestigia monstrabant. Eam, cū in altum tolli iussisset, Hic, inquit, san-

Regij per Imperij ditiones in hiberna distribuuntur.

De morte Philippi II. potentissimi Regis.

Munitus sacra Eucharistia, tabidus; En, inquit, specimen gloriæ mundanæ.

Tradit filio & filia cimelia pietatis.

1598

*Petit &
accipit Sa-
cramētum
Extrema
Vnctionis.*

*Moritur
anno at-
tis septua-
gesimo se-
cundo.*

*Vxores eius
quatuor;
& ex tri-
bus liberi.*

guis est de meo sanguine: non meus quidem ipsius, sed patris mei, qui hoc flagello corpus suum castigare solitus fuit. Id ego, vt auitæ vos pietatis & deuotionis commonefacerem, hucusque inter pretiosissima asseruari iussi. Denique vrgente non multò post vi morbi, Extremæ vnctionis Sacramentum petit. Qua ab Archiepiscopo Toletano ritè administra- ta, ad exitum se parat; atque interim lectulum circumstantibus Principi & Infanti filiæ, ministros commendat, & in his præcipuè Christophorum de Mora, cuius fideli opera & consilio maximis in rebus vsus esset. Post vltimum valedictum, vox eum deficere cœpit: eoque in statu bi- duum permansit. Non multò antè, cùm mortis mentio fieret, Rex eo die moriturum se negauit; horámque ab homine Religioso præsignificatam sibi dixit: ita die decimo tertio Septembris circiter horam tertiam matu- tinam excessit, cùm vixisset anno vnum & septuaginta, & menses qua- tuor. Mors eius variè mentes hominum affecit, prout eum quisq; ama- bat, aut metuebat. Vxores quatuor duxerat, quibus omnibus fuit super- stes. Primam anno 1544. duxit Mariam Ioannis Lusitaniæ Regis filiam, è qua anno sequenti suscepit filium Carolum, matre paulò post puerpe- rio extincta. De Caroli morte actum anno sexagesimo octauo. Secun- dum matrimonium contraxit cum Maria Angliæ Regina anno 1554. qua sine liberis mortua, Isabellam Henrici II. Francorum Regis filiam natu maximam anno 1560. accepit vxorem; quæ duas ei peperit filias, Infan- tem Isabellam Claram Eugeniam Belgij Dominam, & Catharinam quæ Carolo Emmanueli Sabaudia Ducis nupsit, multisque relictis libe- ris anno superiori 1597. decessit. Quartum ei matrimonium fuit cum Anna Austriaca Cæsaris Maximiliani filia, & Philippi ipsius ex sorore nepte, Pontificis permisso anno 1570. celebratum: è qua tres ei nati sunt filij, vnaque filia; sed tribus immatura morte sublatis, solus hic, qui iam potitur rerum Sereniss. & Potentiss. Rex Philippus III. tantarum opum relictus est heres, natus anno 1578. mense Iunio.

VARIA.

*Raab in
Hungaria
Turcis
eripitur.*

Sopitur hoc anno mense Ianuario bellum inter Pontificem & Esten- sem de Ferrariensi Ducatu. Cæsari, defuncti Ducis nepoti notho, per- missa Feuda, quæ Sedi Apostolicæ non erant obnoxia; Ferraria Pontifici reddita. In Hungaria Adolphus Viennæ Gubernator Raab seu Iauari- num 29. Martij egregio stratagemate Turcis eripit, primùm molossis extra mœnia latrâtibus & excubantibus, venenatis offis strâgulatis; hinc cffracta petardæ tormenti ictu porta principali, demum violenta inua- sione & pugna. Quatuor horas certatum est intra urbem: cæsi ex mille sexcentis Turcis, mille trecenti: ex Christianis vix vltra trecentos. Reper- tus copiosus omnis generis bellicus apparatus, tormenta maiora ampliùs centum, & in palatio ad trecenta ducatorû millia. Sigismundus Transil- uaniæ

uanix Princeps, qui ineunte Aprili Transiluaniam & Valachiam cecidit Rodolpho Imperatori, rursus præter hominum opinionem è Silesia rediit Claudiopolim mense Augusto. Valachi, delectis vndecim Turcarum millibus, mox Nicopolim captam incendunt. Matthias Archidux Budæ obsidionem à Kal. Octobris ad 11. Nouembris protraxit: sed suburbio alteraque vrbis Arce receptis euerfisque, præcipuam Arcem ad deductionem compellere non permisit cæli inclementia. In Hibernia Comes Tyronius, submissis aliquantis ex Hispania auxiliariis copiis, pugnat pro Religione Catholica Romana contra Anglum Proregem. Suos hoc anno Martyres Iaponia dedit, sex Franciscanos, qui insigni constantia in crucem, iubente Quabacundono, acti obierunt. Romam Tiberis intumescens nauigabilem fecit, ipsis Christi Natalitiis. Extat prodigiosa inundationis notata altitudo in Pronao Basilicæ in Minerua. Diem clauserunt extremum Thomas Stapletonus Anglus & Benedictus Arias Montanus, Theologi insignes, ac linguarum Latinæ, Græcæ & Hebræicæ notitia probè instructi. Enituit autem in primis Montani in Bibliis Regiis à Plantino editis industria. Obijt Hispali in patrio solo.

1598

*Alia item
minora in
locis vicini-
is.*

*Roma pro-
digiosa Tiberis inun-
datio.*

Anni 1599. penè initio haud modicus Antuerpiæ fuit tumultus. Qui enim in Lillo & Liefkenshoeck (munitionum vicinarum sunt nomina) in præsidio erant Confœderatorum milites, cognito per exploratores, vallum, quo traiectus ab Antuerpia in Flandricum solum custoditur, negligenter teneri, non iustum vigiliarum ordinem, non stationes esse, die 18. Ianuarij, circumducto per loca palustria agmine, à tergo, nec opinatò propugnaculum aggrediuntur, interfectisque paucis qui armati se obiecerant, cum præda domum per nota itinera reuertuntur. Eiusdem mensis die 22. Dauentriæ cædes in ipso templo audacissimè perpetrata, variis sermonibus ansam præbuit. Cùm enim eo die Franciscus Schoricmanus Ecclesiastes sermonem ad populum habuisset, eoque finito, medius inter duos ponè Chorum inambularet, ecce præualidus iuuenis, Héricus Achterfeldius, à tergo accedit, cultrumque per ceruices otiosè cum altero comitum verba miscens ad iugulum vsque transfadigit, ipsa quoque lingua confixa. Concidit statim Ecclesiastes, ac vix domum reportatus exspirat. Achterfeldius, facinore perpetrato, quàm ocysimè è templo atque ex ipsa vrbe se proripit; sed à licitoribus retractus, crudeles pœnas luit. Per tormenta de auctoribus vel consciis huius consilij rogatus, nihil aliud fassus est, quàm vltro à se, odio illius Religionis, quam præco hic disseminauerat, id esse susceptum. Interea Hispaniæ Rex per omnes Regni sui portus in naues omnes tam Batauicas quàm Balthicas, Dantiscanas, Lubecenses & ex locis vicinis, accuratè inquire iusserat. Comperit enim erat, Batauos ceterosque Confœderatos Hispania exclusos, vel

1599
*Hollandi
spoliant
propugnacu-
lum à
regione
Antuer-
piæ.*

*Dauentriæ
Ecclesiastes
in templo con-
foditur.*

*Detenta
multa na-
ues in Hi-
spania, &
quæ.*

alienas naues conducere, atq; ita pro amicis fallere, vel cum aliarum nationum mercatoribus eas merces, quæ in Hispaniam & ex ea vehuntur, habere communes, atque ita ad se magnum lucrum deriuare. Itaque in Belgio quoque ad impediendas eorundem Confœderatorum navigationes, in quibus eorum opes præcipuè sitæ sunt, Bruxellis ab Andrea Cardinali Austriaco res Belgicas pro Sereniss. Archiduce Alberto administrante, 9. Februarij Infantis Hispaniarum nomine Edictum promulgatum est, in quo hæc inter cetera: Multas hæcenus ab initio huius civilis motus Batauis eorumque fociis oblatas esse conditiones honestissimas, vt armis positis, ad obedientiam redirent. Quin etiam, cum nuper Rex, ad tollendam penitus illam de exterorum imperio querimoniam, Prouincias Belgicas filia suæ Sereniss. Infanti Isabellæ Claræ Eugeniæ, elocata ea in matrimonium Alberto Archiduci, dare constituisset, & ceterarum Prouinciarum Ordines Batauos cum fociis cohortati fuissent, ne hanc tam præclaram reconciliandi se, & publicam quietem promouendi occasionem elabi paterentur; Legatos sine certo responso dimississe, quod nonnullos è suis, quorum consiliis grauioribus in rebus vterentur, abesse dicerent. Quàm hæc indigna sint, omnium se cogitationi & iudiciis permittere. Quandoquidem ergo lenitate & beneficiis vinci nequeant, aliam sibi esse ineundam rationem: Velle igitur, ac pro ea quæ legitimo Principi debetur auctoritate iubere, ne quisquam suorum subditorum posthac vllum mercium genus, siue exoticarum siue domesticarum, ad Batauos, Zelandos, eorumve focios, siue rectâ siue obliquè ac per alios transmittat, aut missa ab eis mercimonia recipiat, quoad illi ad obedientiam fuerint reuersi. Omnes etiam litteras salui conductus ad nauigationem ac piscationem pertinentes, cassas atque irritas hoc ipso Edicto pronuntiare; ita tamen, vt menstruum spatium omnibus iis concedatur, qui interea ad suos redire velint. Vix hoc promulgatum erat mandatum, cum Ordines Fœderati & ipsi Edictum sanciant. Ac primum aiunt: Quid Hispani moliantur, cum sæpè aliàs, tum maximè superioribus annis in Anglicana expeditione, tum Gallica irruptione potuisse animaduerti, nimirum vt non Belgicæ solum, verum etiam ceterarum omnium regionum libertatem subruant, & non in corpora tantum & fortunas, sed animas etiam & conscientias imperium sibi vindicent. Inde illud quoque esse, quod Religionem, rei que publicæ administrandæ rationem in ciuitatibus Romano Imperio subiectis per vim immutarint. Itaque seuerè se interdicerè, ne quis suorum vllum mercimonij genus iis Prouinciis, quæ Hispanis eorumque complicibus parent, importet. Vetare etiam, ne piscatores alijque qui maritimam exercent mercaturam, ab iisdem saluum conductum, vt vocant, accipiant, quo ante

hac

Promulgatur Edictum in Belgio ad eundem scopum.

Scilicet Hollandi sapius pacè inciuiliter repudiant.

Itaq; nullus saluus conductus in posterum ipsis concedatur.

Promulgatur Fœderata Prouincia & ipsa tale Edictum.

„ hac non semel irretiti & in grauissima damna fuerunt coniecti. Homi- 1599
 „ nes etiam, bona fortunâsq; sub Hispanico degentium imperio quocum-
 „ que loco deprehensa, se prædæ omnibus permittere. Hæc illi. Narrauimus
 anno superiori, Mendozam Admiralium multis Cliuiæ locis mili-
 tem imposuisse, quædam etiam eiusdem Prouinciæ loca similiter à Ba-
 tauis occupata. Cæsar itaque ab Imperij Ordinibus interpellatus, mense
 Decembri Edictum condiderat, quo vtriusque partis Duces exercitum
 quamprimùm ex Imperij finibus abducere, oppida & castella Dominis
 restituere, deque damno dato satisfacere iubentur, addita in contumaces
 Proscriptionis seu Banni Imperialis pœna. Sed seruum hoc fuit iam expi-
 latis Prouinciis remedium. Legati nihilominus Electorum Principum
 ac Ciuitatum Colonia cõuenerant, deque rationibus pacandæ Prouin-
 ciæ consultabant. Ad hunc Conuentum (vt & ad alios, qui iam antè
 Francofurti, Magdeburgi, & alibi celebrati fuerant) Mendoza Legatos
 misit, & litteras, in quibus ea quæ ab Hispanis in Imperij finibus tentata
 erant, ita excusauit, vt culpam omnem Regi rebellantibus imputandam
 diceret. Non ad vexandas, sed tuendas potiùs ab hostium excursionibus
 Imperij Prouincias, atque inprimis ad Catholicam conseruandam Reli-
 gionem, expeditionem hanc susceptam. Quas curas, labores & sumptus
 in Colonienfis Archiepiscopi dignitate & salute defendenda Rex impen-
 derit, notum cuiuis esse, qui Truchsesium profligatum, Nouesium, Bon-
 nam & Rhijnbercam à Regio exercitu hostibus ereptas, & Archiepisco-
 po restitutas meminerit. Quin etiam Cliuiensium oppidorum ciues, suis
 ab oculis Regios milites ac Tribunos ab hostibus captiuos abduci passos
 esse, vt Schenckium & Bitburgium ex Zanthensium oppido. Quapro-
 pter monere atque orare, vt ob maius bonum adipiscendum, molestiæ
 aliquid & oneris perferre non recusent, & quæ facta sunt, in bonam par-
 tem interpretentur. Post multam disceptationem, cùm res grauior vi-
 deretur, quàm quæ paucorum viribus sustineri posset, Legati ita disce-
 dunt, vt rem vniuersam ad ceterorum quoque districtuum Proceres reij-
 cerent; interim tamen afflictis suos non defuturos asseuerarent. Alteri
 igitur Conuentui habendo dies indictus est Confluentiam ad 21. Martij.
 Adfuerunt ibi, quinque, quos vocant, circulatorum Legati. Factum deni-
 „ que decretum, vbi hæc præcipua: Interea (inquit) ad Cæsaream Ma-
 „ iestatem mittèdi sunt, qui quòd res Imperij tantæ hæctenus curæ habue-
 „ rit, & adhuc habeat, gratias agant, & vt Imperij vniuersi Comitia indi-
 „ cat, rogent; tum inprimis, vt pacis Belgicæ tractationem, quanto possit
 „ studio, promoueat. Nec verò hoc sic accipi volumus, quasi oppressis ni-
 „ hil interea opis præstare cogitemus: quibus iam nouem mensium auxi-
 „ lia decernimus, hac tamen lege, vt conatus omnis bellicus non ad offen-

*Disceptas
 Colonia
 Imperiales
 cõtra vim
 Imperio
 illatam.*

*Comparas
 apud eos
 Admiralij
 Legatus
 multa præ-
 texti.*

*Indicitur
 alter Con-
 uentus ad
 eandem
 rem Con-
 fluentiam.*

*Decernun-
 tur auxi-
 lia belli de-
 fensui in
 nouem
 menses.*

1599 sionem, sed defensionem tantum dirigatur. Ita decretum. Et quidem magnis querelis, assiduisque Germanorum precibus fatigatus Andreas Aultriacus Cardinalis, militem ex hibernis, vixdum ineunte vere, educi iusserat. Ut tamen Rheno veluti compedes iniectos, aditumque in Geldriam retineret, quinque Cliuensis Prouinciæ oppida, Resam scilicet, Calcariam, Gocham, Gennepium, & Embricam iterum præsiidiis munienda sibi duxit. Et Embricæ quidem possessio Schenckianum munimentum oppugnatio omnino erat necessaria. Missi ergo, qui ciues, vt præsidium reciperent, amicè monerent: quibus tergiuersantibus, Mendoza demissis aliquot secundo flumine nauibus, præsiidias Batauorum, quæ stationes sub ipsis oppidi mœnibus habebant, submouit: dein ad motis tormentis, & muro circiter viginti ictibus percusso, eam in desperationem ciues adduxit, vt missis Cõsulibus imperata se facturos pollicerentur, inuito admodum & renitente Cliuensium militum (ducenti erant) Tribuno, qui oblati Batauorum auxiliis quæ in propinquo ad Grauenwerdam erant, vtendum potius, quàm Hispanis portam aperendam vociferabatur. Ita 28. Februarij præsiidarij circiter mille, Itali, Hispani, Galli intromissi: quibus præerat Carolus Longiuallius, is qui non ita pridem Atrebatum vrbe contra Francos fortiter defensa, magnam laudem fuerat adeptus; cuius patrem Vauslij Toparcham Hispaniarum Rex paucis antè annis ad Comitibus Busquoij titulum sublimarat. Cliuense præsidium & Tribunus nauibus impositi Grauenwerdam delati, Batauorum militiæ nomina dederunt. Mauritius his de rebus certior factus, relicto ad Geldriæ insulæ defensionem Sideniscio, ad Seueneram veterem copiarum partem traduxit. Ne verò suis vallum iaciētibus Embricense præsidium esset impedimēto, Ludouicum Nassouium Regios distingere, & si qua se offerret occasio, fortunam periclitari iubet. Is partem aliquam equitatus ad oppidi mœnia submittit, pecora, quæ in proximis pascuis erant, abacturam. Milites Regij turpe sibi fore existimantes, si ante oculos prædam hostes agere sinant, mox portis erumpunt, & ductore Busquoio abigeos insequuntur; quos longiùs iam progressos & palantes Nassouius ex insidiis confurgens adoritur. Busquoius cum diu fortiter se defendisset, tandem accepto vulnere ab hostibus cingitur, & non sine presentissimo vitæ periculo per paludes adacto equo, capitur, cumque ipso Paciotus, & aliquot alij. Busquoius curato vulnere, tandem 21. Nouembris persolutis viginti aureorum millibus, dimissus fuit. Interea Andreas Cardinalis Aultriacus, accepta in militum stipendia ex Hispaniis pecunia, Traiectum ad Mosam magnum apparatus belli cõuehi iubet; & cum Mendoza, & reliquis militaribus Præfectis Venlonæ deliberatione habita, diē 12. Aprilis constituit, quo miles è præsiidiis euocatus

Educta semel præsiidia, iterum Embricam reducuntur.

Longiuallius seu Busquoius Embricam seruare iussus.

Mauritio vallum iaciente ad Seueneram, veliatur ad Embricam.

Busquoius fortissimè pugnans capitur, nonnulli alij.

catus ad Ræsam recenseretur, & lustratione habita, in hosticum ducere-
 tur. Id cum Mauritio è litteris interceptis innotuisset: copias suas, quan-
 ta potuit celeritate, contraxit, & per proximos Batauiæ insulæ pagos,
 Bemmel, Gent, Angeram, Dorenborgum, Art, Heuvinum & Teloneum
 Cliuense, distribuit, præter decem peditum signa quæ intra naues conti-
 nuit, pontibus iam antè ad traducendum, quacumque opus esset, mili-
 tem, Wahali & Rheno impositis. Ad Dusburgum itidem decem pedi-
 tum vexilla & turmas aliquot equitum, quæ tam oppido quàm agro
 præsidio essent, reliquit. Iam Andreas Cardinalis ad 16. Aprilis, Ræsam,
 ubi Mendoza hibernauerat, venerat, ac postridie recensitis copiis, cum
 militiæ ducibus Mendoza, Frederico Vandenbergio, Velasco & aliis de-
 liberauit, quæ potissimum in hostile solum irruptio esset tentanda. Nec
 multò post, traiectis ibi aliquot cohortibus, Embricam versus descendit:
 ubi per pontem magna exercitus parte traducta, ab utroque latere, hinc
 ad Wahalim, inde Rhenum, castra obsidètiū specie metatus est. Mau-
 ritius etsi Schenckiano munimento parum metuebat, utpote non igna-
 rus, quantum eius oppugnatione, ea præsertim anni tempestate fluminibus
 niue soluta auertis, difficultatis esset habitura, extrema tamen illius penin-
 sulæ mirum in modum communire non cessauit, ut ab ea parte secu-
 rior, cum copiis alibi hosti occurrere posset. Interim Grauiæ pontones, &
 reliquis naualis apparatus à Regiis præparatur; statimque Sapena, Bar-
 lottus & alij cum Alphonsi d'Auali, Caroli Colomnæ, & Stanlæi legio-
 nibus, secundo flumine, ad Mosæ & Wahalis confluentem delapsi, Bata-
 uorum naues speculatorias stationibus depellunt. Gricthusij adhuc non
 procul ab Embrica Cardinalis & Mendoza hærebant, ut Mauritius du-
 bitaret, qua parte hosti occurrendum esset, cum Barlottus, adducto è Sil-
 uaducis terrestri itinere nauali apparatu, in Bommelianam insulã 9. Maij
 inter Castellam & Marem trajicit, fluuiumque ponte iungit. Quibus
 cogitis, Mendoza quoque cum reliqua exercitus parte è castris ad Hal-
 tam, ad prædictam insulam contendit, euocato etiam, quod Embricæ
 hæctenus fuerat, præsidio: Cardinalis verò 11. Maij Siluamducis venit.
 Dici non potest, quanta fuerit ciuium Bommelsenium primùm trepida-
 tio, inde fuga etiam quorundam; sed Mauritij, qui tota nocte secum
 raptò agmine item 11. Maij, vix albescente cælo, urbem ingressus fuerat,
 aduentu recreati, animum recollegerunt. Est munimentum, Creue-
 cœur dictum, in ipso angulo, ubi Diesa fluuius Siluamducis præterlapsus
 in Mosam influit. Id cum Regiis ad conuehentos com meatus planè es-
 set necessarium, mox 11. Maij, tribus admotis tormentis, cœpta est eius à
 Mendoza oppugnatione. Cui sustinendæ cum impar esset præsidium, im-
 petrata facultate cum armis ad Hemerdam concedendi, deditioem fa-

1599

*Admira-
lio suos re-
censente,
Mauritius
quoque
aduigilat.*

*Regij ad
utramque
Rhenri-
pam non
longè à
Schenckia-
no castra
habent.*

*Barlottus
subitò in
Bommelia
insulam
trajicit.*

*Creuecœur
à Regiis ca-
pitur.*

1599

cit. Pontem ibi flumini impositum Mendoza hemicyclo, quàm Helam pagum spectat, firmavit. Inde ad Rossenum pagum, quasi per Wahalim in Tilanum territorium traiecturus, exercitum duxit; sed mox, siue rei difficultate territus, siue aliud consilium iamdiu voluens, conuerso agmine castra sub ipsis Bommeliæ mœnibus, & post aggerem Vefanum posuit, huius obiectu ab hostilibus iaculis maximè tuta. In eius exercitu erant duodecim circiter peditum millia, & trecenti equites; reliqui enim, quorum in insula fossis & paludibus impedita non magnus usus futurus erat; cis Mosam stationes habebant. Eò quoque Mauritius quantum potuit virium contraxit, ac breui iustum exercitum, veteranorum magna ex parte confecit. Mendoza nihilominus 17. Maij extremas hostium munitiones nondum perfectas magno animo, sed parum prospero successu, oppugnauit. Cæsi nonnulli, & capti; & post hunc conatum Regij intra sua castra ferè se continuerunt, à iaculatione tamen vix vnumquam cessarunt. Quare Mauritius ipse 21. Maij castra Regiorum inuasit, sed æquè parum fauente fortuna. Nam, ut aiunt, & signum pugne è constituto datum non fuit, & Regij tempore tacti, relicto exteriori, in interius vallum se receperunt, atque inde seruatim ordinibus progressi, nullo negotio Mauritanos irruentes & sustinuerunt & repulerunt. Mauritaniani amplius centum cæsi, inter eos Centuriones duo, Coplandus & Gala, duo Legati, & vexillifer Anglus. Cæsi ex Hispanis pauci, captique vnus & alter. Ad insultus eiusmodi reprimendos, & ad urbem castraq; hostium infestanda, cum Mendoza ingentes aggeres excitasset; Mauritius quoq; magnas moles passim opposuit; & ne hostis in Batauiam seu Batuam insulam trajiceret, citeriorem Wahalis ripam ad duo ferè millia passuum velut lorica cinxit, dispositis penè continuatis stationibus & excubiis. Sed audi rem magis etiam miram. Dum ad Bommeliã vna pars sic alteram laceffit, magisq; eminè quàm cominè impugnat, iidem Batavi eorumq; socij classem septuaginta nauium ad infestanda ipsius Hispaniæ, aut insularum quæ Hispanorum ditone tenentur, littora adornant, eiq; vniuersæ Petrum Dufam præficiunt. Ea 25. Maij vela in altum fecit, & ad Coronnam Galiciæ portum 15. Iunij interim subsistit, dum de primo assultu faciendo deliberat. Ibi ex captiuis cognitum est, eam oram, quòd de aduentu ipsorum iam antè fama increbuisse, à quatuor peditum millibus & aliquot equitum turmis præsidio missis teneri. Quare iis in locis manifesto cum periculo fortunam experiri, minimè consultum videbatur. Iter igitur versus promontorium S. Vincentij dirigunt; & Lancerottam, Forteuenturam, aliasq; insulas præteruecti, in magnam Canariam 26. eiusdem Iunij appellant, & ad Alegonnam oppidum insulæ anchoris iactis, in terram descendunt. Multum

ibi

Admiralis castra sub mœnibus Bommeliensibus constituit.

Erumpentes Gensij à Regijs caduntur.

Batavi insereà nihilominus audet mittere qui Hispaniã infestent.

Frustrà tentatis Hisp. littoribus Canariam inuadunt.

ibi & cruentè pugnatum est toto ferè biduo. Tandem insulani in montium caernas & speluncas se abdentibus Bataui oppido & vtraq; Arce defensoribus vacuis potiuntur. Aliquoties Insulani, missis internuntiis, cum Thalassiarcho de redimendis suis ab incendio egerunt; sed transigi inter eos nihil potuit. Comportari ergo prædam omnem inuentam ad naues iubet, & in primario templo suæ Religionis ritu sacris peractis, duo circiter hominum millia ad eos persequendos mittit, qui in silvas & montes profugerant; qui tamen nullo operæpretio facto, septuaginta etiam suorum amissis, paulò post reuersi sunt. Demum 4. Iulij Arcem oppidi puluere subiecto euertunt, simulque oppidum incendunt, & ad classem redeunt. Vix à terra soluerant, cum Insulani è latibulis suis, cognito hostium discessu, prodeunt, & ad restinguendum incendium accurrunt. Exscenderunt etiam Bataui ad Gomeram, item ex insulis Fortunatis, vno oppido munitam. Vbi cum omnia fugientium vestigiis essent plena, oppido vacuo potiti, quadringenti ex eis, vt fugientes cum præda interciperent, alia parte in vallem quamdam descendunt, sed elusi, ad montana vsque persequuntur. Hic Thalassiarj loci iniquitate circumuenti, præcluso omni ad fugam exitu, armis quàm possunt fortissimè se tuentur, tandemque multis vtrinq; occisis, trepidè, sole iam ad occasum vergente, in urbem vacuam ad suos reuertuntur. Ibi per stationes distributi pernoctant; manè sequenti omnia loca, in quibus defossum aliquid credebatur, excutunt, sed præter pauca vini dolia, tres machinas æneas, & campanas aliquot, nihil repertum. Itaque Thalassiarcho concilio habito, ne pluribus suos obijceret periculis sine fructu, ex omni numero naues triginta & quinque firmiores seligit, ceteras præfecto Ioanne Gerbrandi cum exigua præda domum remittit. Ipse cum suis S. Thomæ insulam sub ipso Æquinoctiali sitam petit. Habitant ibi Lusitani. Insula tota cum aliis rebus, tum maximè saccari prouentu abundat. Expositis in terram militibus Thalassiarcho oppidum Pauoasam oppugnat, & parum strenuè se defendentibus Insulani, sine magna suorum iactura expugnat, capto Francisco Menesio totius Insulæ Præfecto. Hic cum gens è Septemtrionalibus locis profecta, & frigoribus potius ferendis quàm æstibus, qui ibi ardentissimi sunt, assueta, cupidè se aqua ingurgitatet, humi etiam assiduè cubaret, morbus & vehemens & contagiosus vniuersum exercitum peruasit, quo plures magno cum dolorum cruciatu quotidie extinguebantur. Præda igitur aliquantò ampliore, quàm quæ in Canariis reperita, nauibus illata, domum redire Thalassiarcho decreuit. Sed iam plerique omnes morbi pestilentissimi semina receperant, qui tanta immanitate grassatus est, vt, præter magnum classiariorum & nautarum numerum, Thalassiarcho ipse omnesque cum eo Centuriones, duobus tantum ex-

Inceso oppido, ad naues cum præda reuertuntur.

Inuadunt & Gomeram insulam, sed exiguo suo commodo.

Denique ad insulam S. Thomæ peruadit, sub ipso Æquinoctiali.

Pluribus tabe consumptis paucissimi in patriam redeunt.

1599

ceptis, Campis & Caluardo, ibi perierunt. Pauci qui superfuerunt, vt vix regendis nauibus sufficerent, tandem mense Februario anni sequētis domum redierunt. Interea ad Bommeliā magna itidem vtrimque contentione terrestribus copiis res geruntur. Et Hispani quidem, exeunte Maio, duobus supra Tielam milliaribus ad Drutam vicum trajcere Wahalim conati, à Mauritio, qui confestim cum sexdecim peditum signis, & quinq; equitum turmis eò aduolauerat, pedem referre coacti sunt. Ad hæc graues simultates inter Mendozam & rei tormentariæ Præfectum, itemque Barlottum & Sapenam aliosque Chiliarchas Hispanos exstiterunt, frustra dissidia componere annitente Cardinali. Barlotto homini impigro & rei militaris perito, & ex gregario milite per omnia bellica munia ad magnam dignitatem euecto succensebant Hispani, quòd is Bommeliæ obsidendæ præcipuus auctor atque instigator fuisset. Sic enim ille differebat, nullibi in hosticum penetrandi commodiorē monstrari occasionem; hincque etiam Hispanici exercitus terrorem multò longiùs ac latius sparsum iri. Contra Sapena & alij, aliò quocumque potius arma conuertenda censebant. Milites præterea multarum rerum inopia confecti, & ad omnem hostis impetum expositi, vix à seditione poterant cohiberi, vulneratis & ægris vicina omnia xenodochia & nosocomia erant referta, sic vt multi obsidionem soluendam esse censerēt. Concilio super ea re coacto, dum alius aliud censeret, transfuga Germanus castrorum metandorum peritus ad Cardinalem venit, locumque castello ædificando valdè opportunum commonstrat, in isthmo quodam insulæ, ad pagum Rossesum, inter Mosam & Wahalim, quo vtriusque fluminis nauigatio impediri, vicinisque locis velut compedes iniici possint. Cardinalis ipse post alios cum præcipuis Ducibus ad inspiciendum locū profectus consilium probat, operisque initium quamprimùm fieri iubet. Præsidiis deinde dispositis, & incensis tuguriis, 3. Iunij castra ad Rossesum transfert. Mox quoque Mendoza pontem, quo ad Creyccœur Mosam iunxerat, aduerso flumine subducere, & inter Alenium & Marem pagos sternere iussit. Mauritius interim ad motis itidem propiùs vndiq; ad hostem castris, in id vnicè intentus, vt transitum fluminis intercluderet, in Teruora insula supra Bommelianam prætorium fixit. Ad 5. diem Iunij prima Regij propugnaculi, cui à S. Andrea deinde nomen fuit, iacta sunt fundamenta. Magno ac propè incredibile & labore & sumptu castelli huius constitit exædificatio, pomeriis ad instar oppiduli sanè quàm latis descriptis, tum molatrinis, pistrinis, omnisque generis ædificiis, & sacello etiam D. Andreæ ab ipso Cardinali consecrato ornati. Periculum quidem, si Regij loco tam opportuno statua sibi figerent, intelligebat Mauritius; opus tamen prohibere non poterat, quòd ad eum locum

*Interim
in castris
Regis ad
Bommeliā
oriuntur
simultates.*

*Multis ca-
sis vulne-
ratisq; Hi-
spani non-
nulli sol-
uendam
obsidionem
censent.*

*Sed ecce
subitò lo-
cus eos de-
tinet, ubi
postea mu-
nitio S. An-
dræ.*

*Munitio
S. Andrea
instar op-
pidulierigi
cepta.*

locum terrâ vnus tantùm per aggerem à Regiis infessum & munitum, is-
 que angustus admodum pateret aditus. Nihilominùs Mauritius nouum
 opus, quacumq; posset ratione, Regiis oppositurus, 3. Iulij vesperi è Ter-
 uora insula, traiccta per pontem ibi confectum copiarum parte, Heruer-
 dum vicum, & nonnihil subiecti agri, subitariis munitionibus amplexus
 est. Lorica erat iustæ altitudinis, fossa lata duodenos, profunda senos pe-
 des, ligneis tignis confertim admodum infixis vndique munita. Idque
 mirum, tantum opus quatuordecim horarum spatio eò perductum, vt
 etiam vehementi assultui sustinendo par esset. Serius is conatus à Regiis
 animaduersus, quã vt impediti posset. Interim inclinante iam die (is erat
 4. Iulij) ad opus disturbadum, cum tribus Hispanorum & Itolorum mil-
 libus à Mendoza missus Gaspar Sapeña, magno animo impetû fecit; tan-
 toq; ardore nonnulli irruerunt, vt & superata fossa, & conuulso vallorû or-
 dine, ipsam lorica ascendierint, & hastis ac gladiis cominus pugnarint;
 sed missilibus, quæ tam è munitionibus, quàm nauibus in proximo flu-
 mine stantibus (quarum vna tamen ab Hispanis tormentorum ictibus
 perforata & demersa fuit) ieiuebantur, confecti, amplius centum amissis,
 ad suos se receperunt: quorum à discessu dies ac noctes continuatis ope-
 ribus Nassouiani totum ferè pagum permunierunt; econtrà Regij val-
 lum à Mosa ad Wahalim ductum ad sui defensionem obiecere. E re-
 gione Teruoræ in vltiori Mosæ ripa itidem Mauritius Litsenhammen-
 sem agrum munitionibus inclusit, Mosæ ponte imposito; atque ita pon-
 tem Regionum infestauit, vt ad Creueccœur rursus Mendoza eum demi-
 serit. Nec interea cessabat equitatus. Et quidem 12. Iulij Henricus Nas-
 souius, comitantibus Briautæo & aliis è nobilitate Gallica, è munitioni-
 bus Heruerdianis progressus, inque armis se ostentans, temerè prælium
 committit, in quo Monglassius, magnæ in Francia expectationis iuuenis,
 grauius vulneratus paulò post obiit. Triduo quoque post Mauritius ip-
 se, traiccto ad Litsenhammum Mosa, cum sex millibus circiter equitum
 ac peditum ad Brabantia pagos Liddam, Castellam & Maram conten-
 dit, eo consilio vt circumducto exercitu, Regios per hospitia distributos
 à tergo (frontem enim tantum hostibus obuersam munierant) aggredere-
 retur; quod Gallorum nimis celeriter procurrentium imprudentia fer-
 tur discissum. Regij enim, re intellecta, statim signa extulerunt, & infe-
 cutos Nassouianos, iamq; vallum ascendere conatos deturbarunt. Hinc
 Mauritius opera firmiora cernens, iamque ad Regios vndique auxilia
 confluere intelligens, receptui canere iussit, amissis circiter centum. De-
 nique exædificato castello S. Andreano, inq; id & proximas munitiones
 è Barlaymontij, Assicurtij & Comitibus Embdani legionibus, trium mil-
 lium circiter virorum præsidio cum necessario comœatu, & tredecim

1599

*Econtrà
Mauritia-
ni muniūt
Heruerdu.*

*Alio item
loco pro-
pugnacu-
lum pro-
pugnaculo
opponitur.*

*Velitatio
vna & al-
tera.*

*S. Andrea-
no præsidio
munito,
Regij in
Brabantia
redierunt.*

1599

*Dotecemū
post biduū
obsidionis
Mauritia-
nis se tra-
dit.*

*Germani
Imperiales
Orfouiam
ad Rhenū
recuperāt.*

*Iisdē ver-
sus Gen-
napium
rendenti-
bus Regij
eam dese-
runt.*

*Arrogans
responsum
Germano-
rum ad Le-
gatum Re-
gium.*

tormentis maioribus, imposito, Mendoza exercitum, totum ferè ad seditiones spectantem, Ducumq; discordiis in factiones scissum, 22. Iulij è Bommeliana insula in Brabantiam traduxit, & inde per hospitia distribuit. Vbi dum Regius hēret exercitus, Guilielmus Nassouius cum decem equitum & quinquaginta peditum signis ad Dotecemum in Frisiæ & Geldriæ limite positum oppugnandum mittitur, & factò 25. Augusti oppugnationis initio, & tribus machinis muralibus collocatis, & sua & omnium opinione facilius expeditionem eam confecit. Præfidiarij enim (erant verò quatuor signa, Præfecto Inico Ottaiola) metu perterriti, vt cum armis & impedimentis sibi exire liceret pacti, biduo postquam hostem ad mœnia vidissent, & oppidum & vicinam arcem Schulenburgum Nassouio tradidere: qui loco vtroque præfidiis firmato, exercitum die 30. eiusdem Augusti in Mauritij castra reduxit. Interea copiæ Germanorum seu Imperij, de quibus antè dicere cœpimus, conuenerant peditum & equitum simul, vt ferebatur, viginti millia, quibus præerat Comes Lippiensis. Quæ cum infra Coloniam venissent, Lippiensis mox Orfouiam Cliuense oppidum occupat, & præsidio firmat. Inde 26. Iulij munitionem in insula ad Rhijnbercam positam expugnat, interfectis nonnullis. Verùm cum maioribus machinis & apparatu tormentario, cuius procurandi curam Westphalici susceperant, & non miserant, destitutus, totum fermè mensem arma inaniter ostentasset, inter Duces cōsultatum fuit, vtrum à Mauritio & Confœderatis ea sumere liceret. Iis acceptis, cōiunctis cum Mauritio auxiliis, decreta fuit Gennapij oppugnatione: ad eamque rem Mauritius pontem Wahali ad Nouiomagum imponere parabat. Sed id veritus Mendoza, suos 15. Augusti è præsidio Gennapiensi quàm celerrimè euocauit, hacque ratione, ne Germani cum hostibus se coniungerent, impediuit. Ita progressi Germani Arcem ab Hispanis relictam præsidio firmarunt, & nihilominus in Brabantiam facta excursione, monasterio, pago & templo Audenroia direptis, primam hostilitatis actionem contra Hispanos extra fines Imperij exercuerunt, eamque rem non Hispani tantum seu Regij, sed ipsi etiam Westphalici circuli Ordines egerrimè tulerunt. Quibus rebus cognitis, Mendoza Ferdinandum Madrutium in Germanorum castra mittit, rogatque, cum in eo iam totus sit, vt miles ab Imperij finibus abducatur, & Archidux de iniuriis, quas illatas sibi multi conqueruntur, satisfacere paratus sit; ecquam ob causam ad se veniant oppugnandum? Hic Lippiensis, ceterique Duces, pro re nata consilium se capturos, & tum deniq; Cardinalem certiores facturos, responderunt. Gennapio recepto, ad Rhenum est reditum. Ræsam Hispani adhuc præsidio tenebant. Huic præerat Ramirus Gusmannus nobilis Hispanus cum tribus Hispanorum, duobus Burgun-

Burgundionum, vno Gallobelgarum, & tribus Germanorum signis. Equitatus in oppido nullus erat, præter quinquaginta equites, Botbetgio ductore. In aduersa Rheni ripa munimentum erat, è quo facilis erat in oppidum traiectus. Præfectus, vbi feriò rem agi, seque oppugnari vidit, Franciscum Blumium ad Mendozam mittit. Is ex iis copiis, quas secum habebat, mox sexcentos deligit, eisque Andream Orticium strenuum bellatorem præficit, qui sequenti die cum delectis Mosam paulò infra Gennapium traiecit, & in munimentum, quod contra Ræsam erat, peruenit. Inde noctu, tanto cum silentio, nauibus priùs cōductis, Rheno superato, Ræsam ingreditur, vt omnem aduentus sui præuenerit rumorem. Nec multa mōra: manè 10. Septembris dato signo, porta sexcenti circiter in tres manipulos distributi erumpunt, & obsidētium munitiones ingressi, quinquaginta circiter interficiunt, supra centū vulneratis; tum tormenta quædam clauis ferreis adactis corrumpunt, vnum etiam in urbem trahunt, plura abstracturi, si funes necessarij ad manus fuissent. Magnum hic tumultus in Germanorum castris terrorem excitauit; hacque offensione accepta, castra, quæ hostis venturus timebatur, meliùs communiuntur: eamque ob causam cum Orticius sequenti die secundam eruptionem, vbi Hohenloius stationem habebat, tentasset, frustra fuit, aditu vallo ligneo cuspidibus ferreis præfixis obsepto. Iam antè quoque non vno incommodo Germanorum exercitus laborabat, & in primis Ducum discordia & consiliorum diuersitate. Accedebat quòd Brandeburgica legio ob vnius & alterius mensis non soluta stipendia ferè ad tumultum instigaretur, vt & Hessica. Erant in castris, qui quamprimùm ad Mauritium mittendum, eumque rogandum censerent, vt Guilielmum Nassouium patruelem cum delecta veteranorū manu mitteret; cuius interuentu & dissidia componerentur, & prudentia res meliùs administrarentur. Missus ad id Smelzingus. Is cum vix in viam 12. Septembris se dedisset, seditiones passim in castris, terrore insuper hostium qui iam bis eruperant accensæ, tantopere inualuere, vt castra transferenda, atque aliò deducendum militem plures suaderent, antequam maior offensio acciperetur. Id 13. Septembris fieri cœptum, tanta confusione ac trepidatione, vt vix abductis machinis muralibus, non exiguam vim comæatus Hispanis discedentium vestigia prementibus diripiendam reliquerint. Plures maximè ex Brunswicensi & Hessica legione turmatim dilabebantur. Qui restabant, ad veterem Seuenam concessere. Sed nec diu ibi morati, quæ cuique commodum, profugerūt, præcipuè hoc adferentes, numquam passuros, vt ab Imperij finibus deducantur, aut in Confœderatorum Batauorum stipendia adigantur. Soluta disciplina, & dissipato exercitu, Hohenloius & Solmensis Comi-

1599

*Germani
Ræsam ob-
sistere in-
stituunt.*

*Obsessi
magnam
cladem ob-
fessoribus
inferunt.*

*Dissident
inter se
Duces Ger-
manorum,
pars etiam
pro stipen-
diis tu-
multuari
incipit.*

*Discedunt
turpiter
Germani
ab obsidio-
ne Ræsa.*

1599

tes 24. eiusdem Septembris, hic Gorcomium, vbi Ordines Fœderati comitia habebant, ille Hagam-Comitis profecti sunt, instanter petentes, vt Gennapij & Embricæ præfidiariis stipendia numerarentur, ne, tumultuante milite, duo tam opportuna loca Hispanis iterum velut in manus traderentur. Orfouiam quoque adhuc Imperij nomine tenebat Lanfbergius; verum is, audito expeditionis successu, sibi quoque in tempore discedendum existimauit. Quid Gennapio & Embricæ acciderit, dicemus, vbi Albertum Archiducem cum Sereniss. Infante in Belgium prius reduxerimus. Is (vt anno superiori narrauimus) Mediolani trigesimo Nouembris, cum sponsa Regis Philippi III. ob incommodum anni tempus mortemque Regis patris substiterat; vnde demum 3. Februarij huius anni per Ticinum itinere facto, Genuam venerunt. Vtroque loco magnificè & splendidè excepti, 18. eiusdem Februarij triremes conscendunt, & classem ad portum Sauonensem appellant: vbi aliquot dies ob aduersam tempestatem commorati, Ligustici littoris oram legunt, Naulum, Finarium, Bargetum, Albingaunum, portum Mauritij, D. Remifanum, Vallem Oneliam, Villam-frâcam siue portum Herculis Monœci, & Nicæam, Genuensis territorij oppida præteruecti, tandè ad portum Massiliæ, iactis anchoris, subsistunt. Dux Guisus, Prouinciæ Narbonensi præfectus, Franciæ Regis nomine quæuis officia cum obseruantia quanta potuit maxima Regiis sponsis obtulit & præstitit, amicissimeque in Arcem, oblatis etiam, vti ferè apud Principes mos est, portarum clauibus, inuitauit, & classem commeatu iuuit. Regina sua nauì non descendit, nisi vt rei diuinæ, quæ sub positis quotidie in littore tabernaculis fiebat, interesset; Archidux verò Albertus cum duabus triremibus Massiliam profectus est, ibique visitatis Sanctorum reliquiis, ad suos est reuersus. Inde 20. Martij, sinu Narbonensi traiecto, in portum Colibrèsem sunt delati. Hinc maritimam oram Tarraconensis Hispaniæ legentes, Rhodam portum, Lunarium promontorium, ipsam denique Barcionem celeri nauigio præteruecti, in portu constiterunt, Alfacæes vulgò dicitur. Hinc Valentia Regni fines attigerunt, iamque peracto cursu, in portu Biuaros, vt Hispani indigetant, Regina descendit; missusque ad Regem Principis Auriæ filius, qui de secunda nauigatione & aduentu certiozem faceret. Die 31. & vltimo Martij terrestri itinere ad D. Matthei fanum perrexerunt; quo loco Deniæ Marchio è Borgia familia, iam Dux Lermæus, superuenit, & Regina reuerenter salutata Regis exposuit madata. Vnde ad Gabannas, tum ad Villam regalem (locorum sunt nomina) progressi, Regina cum matre ad Sagunti ruinas, vbi nunc Moruedre vicus est, iter instituit; Archidux Albertus effedo expedito ad Regem sponsamque suam Infantem complectendam perrexit. Inde Madritum

ad visi-

Solliciti sunt Fœderati, ne Embricæ & Gennapio iterum Regij possiantur.

Sed nunc iter Archiducis porro est profequendum.

Excipitur comitatus Archiducis splendide ad Massiliam nomine Regis Francia.

Litora legentes denique in Valentia Regno exscendunt.

ad visitandam matrem Augustam profectus, Valentiam reuertitur. Rex interea sponsæ suæ videndæ miro desiderio incensus, assumpto communi Equitis nobilis habitu, Regis nomine ad salutandam Reginam missi, ad eam se confert. Vbi à matronis quibusdam, quas tum in suo comitatu Regina habebat, agnitus, incredibili cum omnium lætitia & plausu excipitur. Interea Valentia ad Regias nuptias celebrandas maximi & incredibiles fiebant apparatus; quibus iam paratis, 18. Aprilis Regina solemnem ingressum Valentia fecit Regali verè magnificentia, in quam dicuntur insumpta tricies cetera coronatorum millia. Portam arcu triumphali splendidissimè exornatam transgressa Regina, gradario candido vecta sub umbella aurea, quæ à Valentinianis viginti Nobilissimis gestabatur, ad templum deducitur, ponè sequentibus matre & Alberto Archiduce, cum Regina gynæceo, & infinita Nobilitate. Cùm autem Regia Maiestas cum Infante Sereniss. per scalam secretam descendissent; Nuntius Pontificius post solemnes ceterimonias, Regem primùm, deinde Archiducem interrogat, vtrum matrimonia promissa per Legatos, coram Pontifice Maximo inita, rata haberent. Cùm vterque annuisset, omnes simul ad Altare accedunt, genibusque flexis dum preces decantantur, coniugium confirmant. Discessum est inde ad Palatium, vbi nuptialis festiuitas, quanta potuit vel cogitari magnificentia peracta est, & producta in dies octo, nullo genere spectaculorum, quibus animi recreantur, prætermisso. Octauo spectaculorum die Rex Philippus Albertum Archiducem, aliosque duos Principes viros, aurei Velleris creat equites. Demum 14. Maij vniuersa pompa Barcinonem traducitur; ibique Regno Rex & Regina inaugurantur.

Rex habitu ignoto si- sam salu- tat.

Ingreditur Regina Valentiam incredibili pompa.

Celebrantur bina nuptia simili magnificentia.

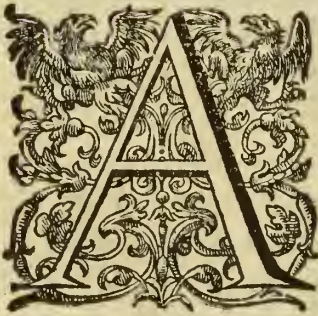
ANNALES
 T V M V L T V V M
 B E L G I C O R V M
 S V B

ALBERTO AVSTRIÆ ARCHIDVCE
 E T

ISABELLA CLARA EVGENIA
 HISPAN. INFANTE
 XLIV. BRABANTIÆ
 VII. BELGII VNITI PRINCIPIBVS.

1599

*Archidux
 & Sereniff.
 Infans
 versus Bel-
 gium festi-
 nant.*

*Veniunt
 celeriter
 per Italiã,
 Heluetiã,
 & Lotha-
 ringiam, in
 Belgium.*

ALBERTVS & Infans Serenissima, de rerum Belgicarum statu solliciti, 7. Junij Barcinone solunt, & Tarraconense littus præteruecti, traiecto sinu Narbonensi, oramque Liguriæ legentes, eodem itinere, quo Archiducem in Hispaniam venisse descripsimus, in portum Genuensem paucis diebus appellunt: à cuius ciuitatis Duce Laurentio Sauli in Grimaldi mortui locum nuper suffecto, & reliquis Magistratibus multis cum honoribus excepti, omnibusq; officiis, quamdiu ibi substiterunt, culti fuerunt, vt & Ticini, ac imprimis Mediolani. Relictâ Italiâ per Heluetiorum fines profecti, superatis celsissimis Apennini iugis, Lucernam primùm, Basileam inde perueniunt, vbi pro more gentis comiter excepti, & boue auenaque donati, in Burgundiam iter deflectere decreuerant: sed rebus Belgicis aduētum eorum quàm celerrimum flagitantibus, per Alsatiam, Lotharingiam, agrumq; Luxenburgicum, Namurcum celeriter sunt digressi, ibique dies aliquot discutiendis longinqui itineris molestiis dederunt. Ad Brabantia fines
 Duci-

1599 Ducibus præstò fuerunt Ordinum eius Prouinciæ Legati, cum magno honestissimoq; comitatu, qui Principibus aduentum gratulati, Hallam eos, inde Bruxellam 5. Septembris deduxerunt. Pompas incredibiles ibi exhibitas, qui volet, legat in Bochio; nobis sufficit obiter suprâ attigisse exhibitas in eadem vrbe Archiduci nondum sponso: quantas ergo simul præsentis sponsæ & Dominæ? Interea post paucos dies quoq; Fredericus Spinola, ex illustri apud Genuates familia, cum sex triremium instructissimarum classe, inter Caletum Gallia, & Doueram Angliæ, Septemtrionem versus cursu paululum deflexo, ne in Batauos, Flandriæ littus duce Iustino Nassouio obsidentes, incideret, & præter hostium opinionem, & præter suam ipsius spem sine pugna 11. Septembris portum Slusensem tenuit. Quæ classis quantum negotij Zelandis & Batavis exhibuerit, suis locis dicetur. Archiduces cum ab itinere quieuisent, seque collegissent, 24. Nouembris Louanium, quæ Brabantia metropolis est ab antiquo, magna ciuium gratulatione ingrediuntur, & sequenti die, qui D. Catharina festus est, Ordinibus solemne præstant & ab iisdem accipiunt iuramentum, à nobis scilicet breuiter ex Bochio anno superiori 17. Augusti relatum. Qui idem Bochius addit hoc loco & ista verba: Deinde Læti « Introitus priuilegium, suarum Celsitudinum manibus signatum, ab Au- « dientiario est perlectum. Tum Infans Serenissima tactis manu Euange- « liis iusiurandum præstitit; quod & ab Archiduce separatim factum est. « Habitæ ibi deinde Orationes gratulatoriæ doctissimæ & grauissimæ à Doctore Theologo Iacobo Baio, & postridie ab Vniuersitatis Rectore: quæ quia proluxiores sunt, & seorsim exstant, hîc prætermittentur. Hoc præterire nulla ratione queo, rarum & eximium, quod non solum disputationi publicæ interesse Archiduces, sed inopinatò prætereà ad Clariss. Viri I. Lipsij Auditorium accedere, eumq; ex re nata aliquid subitò dicere voluerint. Exstat grauissima Oratiuncula auditorum calamis celerimè excepta. Ex ea non possum quin pauca saltem carptim Annalibus inferam. Serenissimi, inquit, & potentissimi Principes; etsi, fateor, haud « planè rudem & tironem me esse in dicendo; tamen hic splendor vester, « qui oculis meis inopinatus apparuit, turbat me aliquid (non nego) sed & « delectat. Itaque parebo libens Serenitati vestræ, quæ me voluit subitò & « ex tempore pauca dicere. Non recedam autem longè (nam & sic iussi- « stis) à more lectionis solitæ. Annæum Senecam (æternum Hispaniæ de- « cus) in manus sumo, & pauca eius verba, à confesso & tempore hoc non « aliena, explicabo. Ait 1. de Clementia cap. 3. Illius demum Principis « magnitudo stabilis fundatæque est, quem omnes tam supra se esse quam « pro se sciunt; cuius curam excubare pro salute singulorum, atque vniuer- « sorum, quotidie experiuntur. Quo procedente, non tamquam malum « aliquod

Appellit paulò post etiam Spinola Slusæ cum sex triremium.

Inaugurantur Principes Louanijs

ubi & Lipsium volunt aliquid ex tempore dicere.

Lipsius modestè prolocutus, quod petebatur, aggreditur.

Verba sunt Seneca, describentis Principem, cuius magnitudo sit stabilis.

» aliquod aut noxium animal è cubili profilierit, diffugiunt; sed tamquam
 » ad clarum & beneficum sidus certatim aduolant, obijcere se pro illo mu- 1599
 » cronibus insidiantium paratissimi, & substernere corpora sua, si per
 » stragem illi humanam iter ad salutem sternendum sit. Pauca verba,
 » vt solet ille Scriptor, sed magnæ rei inclusæ, & à me breuiter educen-
 » dæ. Ait, Illius demum Principis magnitudinem stabilem esse.] Cuius?
 » qui hæc faciet, quæ suggerit. Quem omnes tam supra se esse.] Dignitas
 » Principis tangitur & eminentia. Quis autem nescit? Ille est imago & ex-
 » emplar Dei in terris, rerum moderator & arbiter. Quid amplius? pro se
 » esse.] O monitum eximium! ô in duobus verbis inclusum finem mu-
 » nusque Principatum! Addit noster: Curam eius excubare pro salute
 » etiam singulorum.] Itane excubare? vt nec noctes vacuæ exceptæq; sint?
 » Nec noctes. Magna fortuna magna seruitus est, ait quispiam. Imperator
 » Rudolphus, ille, dico, primus auctor & fons magnitudinis vestræ Au-
 » striacæ, cum tenuiores aliquot homines aditum ad eum captarent, & fa-
 » tellites aspernati reijcerent, Per Deum, inquit (ipsa Annalium verba po-
 » nam) sinite homines ad me venire: non enim ideò Imperator sum, vt in
 » arcula includar. Pergit noster: Quo procedente, non tamquam malum
 » aliquod aut noxium animal (tigris, lupus, serpens) è cubili profilierit, dif-
 » fugiunt; (quod in Caligula, Nerone, Domitiano obseruare licuit) sed tam-
 » quam ad clarum & beneficum sidus certatim aduolant.] Ita fanè, ad-
 » uolât, non accurrunt; certatim, non lentè aut timidè; viæ, domus, oppida
 » sunt angusta. Videtisne, ô nostri Principes, tamquã ad clara & benefica
 » duo sidera cõcurrimus; tamquam ad gemellos illos Castores respicimus
 » in diuturna hac Belgica tēpestate. Sequitur: Obijcere se pro illo mucro-
 » nibus paratissimi.] Ego, Sereniss. Principes, publica Belgarum voce &
 » sensu offero. Voto claudam; vt felicibus auspiciis cœptum hoc Impe-
 » rium diuturnum ac stabile vobis, & stirpi vestræ (ô Deus eam donet) sit,
 » cum Dei ipsius, cum vestra gloria, & publica Belgarum salute. Hæc ex
 » illa insigni Oratione carptim. Louanio relicto, Duces Bruxellam repe-
 » tunt, ibidemque 28. Nouembris itidem inaugurati, 5. Decembris arcem
 » Antuerpiensem ingrediuntur, ac quinto postea die ante domum Senato-
 » riam iuramentum consuetum præstant & accipiunt, incredibili pompa
 » & magnificētia: quam si quis cognoscere cupiat, Ioannis Bochij librum
 » ea de re scriptum legat. Sed iam reliqua huius anni bellica, quæ post ad-
 » uētum Principum in Cliuia & alibi gesta sunt, adnectamus. Recedente
 » ab obsidione Resæ Germanorum Fœderatorumque exercitu, ac tandem
 » ante 24. Septembris, eo omnino dissipato, Hohenloius & Solmensis, vt
 » diximus, instāter agebant apud Ordines Confœderatos, vt his qui Gen-
 » napij & Embricæ in præsidio erant, stipendia numerarentur, ne tumul-

*Quid sis
Principem
supra &
pro populo
esse.*

*Illustre
dictum in
eamdem
rem Ru-
dolphi I.
Austriaci
Imp.*

*Voto Li-
psius clau-
dit; ardētior
inprimis in
stirpem.*

*Inaugu-
ratur Prin-
cipes quoq;
Bruxella
& Ant-
uerpia.*

1599

Admiralius Gennapii Clivia iterum capis.

Ex altera parte Federati Batavi occupant Embricam.

Existimatur Archiducalium per glaciem in hostium penetraturi.

Seccessiones Archiducalium pluribus locis, magno vicinorum Anno.

tuante milite, duo tam opportuna loca Hispanis iterum veluti in manus traderentur. Ita qui Gennapij collocati erant, ad 3. vsque Nouembris oppidum & Arcem custodierunt, quo tempore Mendoza, admoto exercitu, & pulsatis muris, locum recepit, suumque ei presidium imposuit. Embrica restabat, cui Bilandij Baro Reidanus præerat. Is idem veritus, suoque militi diffidens, à Mauritio auxilia postulauit: qui sine mora Edmundum Scotum & Duenuordium cum quindecim peditum, & Sideniscium cum quinque equitum turmis eò misit. Hi aduentantes 16. Nouembris, portas oppidi clausas reppererunt, tam ciuium quam militum quorundam studiis. Vbi dum Præfectus cura æstuat, ac ferè de rei successu desperat, iam Edmundus portam Rhenanam arietabat; quam etiam accurrentium quorundam intus auxilio tandem perfregit. Sic ingressus sub signis, rectè ad lapideam portam contendit, ac per itidem effractam socios accipit, paucis amissis. Postridie Sideniscius, Edmundus & Duenuordius, constitutis rebus, & pacatis utcumque ciuibus, Reidano decem peditum signa ad oppidi custodiam tradunt, reliquos verò in vicina Confœderatorum præsidia reducunt. Sic Embrica ad 18. Ianuarij sequentis anni in Confœderatorum potestate mansit. Et quidem illi Germanos sub signis Reidani militantes, magnis promissis ad se pellicere conati fuerant, sed frustrà, Duce Brunswicensi copias omnes suis auspiciis coactas domum reuocante; cum Mendoza iam antea 18. Decembris suos quoque Resa eduxisset. Idem vsque medium Decembris copias circa Brabantia, Geldria & Cliuia confinia cõtinebat, occasionem, uti videbatur, per flumina & stagna gelu concreta in hosticum penetrandi præstolaturus. Et profectò si vnquam, ea certè hieme, hac quidem in re aura Hispanis fauere videbatur, fluminibus & aquis passim totum ferè inensem tam crassa glacie stantibus, ut vel grauissima onera sustineret. Quominus verò quidquam tentarit Mendoza, causa putatur, quòd copias, ceteroquin etiam ob non soluta stipendia imperij non valdè patientes, longiùs haberet dispersas, quam ut breui tempore contrahere eas, & summa cum celeritate (qua vna huiuscemodi inuasionem conficiendæ sunt) in hostem ducere posset. Quæ res ut ad iam dictum conatum magno fuit incommodo, ita seditioni interim, quæ alioqui totum exercitum Archiducum peruasura videbatur, vires quodammodò subtraxit. Seccessiones nihilominus aliquot factæ. Slegelij vexillatio Germanica, adiuncta sibi Nicolai Bastæ Epirotarum equitum ala, Peram oppidulum Leodienfis agri, per scalas superatis muris, & aliquot ciuibus occisis, diripuerunt. Ad eos missus Ioannes Iacobi Belgiosa Comes, nec admissus nec auditus fuit. Equites etiam, præsertim Henrici Vandenbergij Comitum, per agrum Iuliacensem & Colonensem licentiosè grassabantur. Tandem quoque

quoque exeunte anno, mille & ducenti circiter equites peditesque variis è nationibus Wertam in Campiniæ finibus, & Hamontium Leodiensis ditionis oppidum vi occuparunt, & vt imperij aliquam speciem retinerent, Ioannem Alfonsum Maium peditatui, & Martinesium equitatui præesse iusserunt. Ad hos quoque pacandos missus Sapena, conuitiis ac minis ab insolente milite est abactus. Optimum ergo factu, & ad res præfentes commodissimum ratus Mendoza, ne frequentiores cœtus coirent, militem quàm latissimè dispergi, eos quì reliqui erant in agrum Limburgensem, Falckenburgensem, Luxemburgensem, & Namurcensem distribuit, nonnullis etiam Eindhouiæ, Helmontij, Thienæ & Liræ collocatis.

Admiralius itaque reliquum militem quàm latissimè dispergit.

In Francia agi cœptum de nouis nuptiis Henrici Franciæ & Nauarræ Regis, deserta Margareta Valefia Henrici II. Regis filia, quæ vxor iam inde ab anno septuagesimo secundo vltra sesquimillesimum habitauerat. De hoc ista Gordonius: In Gallia, cum Margareta Regina Valefia, magnis nature dotibus ornata Princeps, sed quæ tertio sanguinis gradu Regem contingebat, de quo impedimento matrimonij cum Henrico nulla Pontificis venia intercesserat, aliam etiam, vti plures scribunt, dissoluendi matrimonij aperuisset causam; effectum vt Summus Pontifex, ex Principis vtriusque consensu, improbato hoc matrimonio, locum iure fecerit nouo coniugio cum Maria Medicæa, Francisci Hetruriæ Ducis filia. Peractas nuptias vendicat sibi proximus annus. Sic ille. In alia Europæ parte Andreas Battorius Cardinalis, inito cum Soltano Thraciæ fœdere, Transiluaniam occupans, Valachiam etiã sibi subijcere parabat. Sed Michaël Vayuoda, qui pro Cæsare ibi stabat, collecto exercitu, fudit Transiluanos, potitus vrbibus Clauseburga, Hufta, & Alba Iulia. Periiit Cardinalis, à Valachis in fuga trucidatus: sicque Transilvania ad Rodolphum rediit tota. Henricus Ioyoseus Illustrissimi Cardinalis Ducis Ioyosei frater, spretis magnis opibus, quas annuente Pontifice Prorex in Occitània nuper ciuiliū bellorum tempore colligere potuerat, iterum nuntium sæculo remittens, in pristinam se Patrum Capuccinorum abdit disciplinam. In qua postea egregius Concionator factus, sanctissimè obiit, vnica filia superstite, quæ Monpenserio Principi Borbonio nupsit. Quo etiã tempore Marchionissa Bellinsulana, Fuliensium Monialium institutum secuta, egregium contemptarum deliciarum exemplum posteris reliquit. Mense Februario Ienicopiæ in Suecia celebrata Comitia; quibus declaratum, Sigismundum Poloniæ Regem, non ampliùs Suecis Regem esse aut haberi, quòd receptam in eo Regno Religionem mutare tentasset; nî filium Vladislaum quinquennem, aut Ioannem intra menses sex in Sueciam mittat, illic educandum, quò deinde secundum

VARIA. In Fræcia agi cœptū de nouis nuptiis Henrici Regis.

Turbe in Transilvania & Valachia.

Illustria duo exēpla spretimūdi in Fræcia.

1599 leges & Religionem Regni is regere nosset. Quorum cum neuter mitte-
Rex Suecia
Regno pri-
uatus, &
quare.
 retur, decretum; Dux Carolus Sigismundi patruus, & haecenus Prorex,
 vniuersa quæ Regij muneris sunt gerat, amissaq; armis recuperet, & de-
 fendat. Mense Maio, Antonia Ducis Lotharingæ filia Coloniam A-
 grippinam venit, & 20. Iunij, Dusseldorpij Duci Cliuorum nupsit.

1600 Dum noui anni 1600. initia, inaugurationibus nouorum Principum
Inaugura-
tiones Ar-
chiducum
variis in
oppidis.
 Alberti & Isabellæ variis in vrbibus deinceps parantur (scilicet vt nuper
 Louanij, Bruxellæ & Antuerpiæ, similiter inaugurati sūt Gandau 28. I-
 nuarij, Cortraci 3. Februarij, 6. eiusdem Tornaci, 9. Duaci, aliisq; diebus
 alibi.) Mauritius à transfugis edoctus Wachtendonckum Geldriæ oppi-
 dum, quod Carolus Mansfeldius ante 12. annos post duorum mensium
Federati
Wachten-
donckum
per insi-
dias aggre-
duntur.
 obsidionem ceperat, insidiis est aggressus. Id negotij Ludouico Nassou-
 uio & Edmundo Scotorum Tribuno datum. Hi 22. Ianuarij ad Bebbe-
 rense non procul à Cliuia Monasterium octo equitum turmas & octin-
 gentos pedites lectissimos cōuenire iusserunt; & circa meridiem iter cum
 plaustris aliquot ingressi, multa iam nocte Nievkerkam peruenerunt.
 Hic curatis aliquantulum corporibus, per fossas glacie concretas, aliaque
 loca aditu nō admodum difficilia præmissi aliqui, multò quàm speraue-
 rant procliuiora omnia repererunt. Erant omnino in oppido & Arce
 tantum octoginta præsidarij pedites (equites nulli) qui illis ipsis diebus
 in agrum Colonensem pabulatum seu prædatum egressi, in itinere Van-
 derflutam arcem spoliabant, præda tamen à Bonnensi & Brillano milite
 iterum exuti. Mature quidem insidias senserant Wachtendonckani, ac
 magno tumultu ad arma vndique conclamabant; at in tanta propugna-
 torum paucitate Nassouiani facilè per raras stationes in oppidum pene-
 trarunt. Quo occupato, Arx restabat; ad quam capiendam, interim dum
 ceteri scalas expediunt & applicant, à Nassouianis sclopetarij aliquot
Post ali-
quantam
pugnam
oppido &
Arce po-
siuntur.
 primarij in editiori oppidi vallo collocati sunt, qui continuis iaculationi-
 bus defensores muris summouere niterentur. In Arce erat Gelenius,
 magno tum suo incommodo à milite ferè nudus. Triginta enim tantum
 circa se habebat: & quamuis extemplò maiores copias per celeres equos
 à Comite Vandenbergio Ruremondâ missos expectaret, tamen & vul-
 nere circa fauces accepto debilitatus, & hostium numero ac pertinacia
 victus, tandem manus dare coactus fuit. Nam & equitum quidam ex
 equis descenderant, & magno animo per vallum & muros enitebantur:
 quos vbi intra Arcem iam ferè consistentes viderunt, vitæ incolumitatē
 pacti deditioem fecerunt. Militare tum puella ex ancillis Præfecti vna
 edidit facinus: quæ, arrepta furca, irruentibus sese opponens, strenuè lo-
 cum suum tutata est, & vno ictu, euersa scala, quinque viros deiecit. Ma-
 gna in oppido & Arce præda fuit reperta ex agris vndique, vtpote in lo-
 cum

Militare
facinus
cuiusdam
puelle.

cum tutissimum à rusticanis congesta, quæ militi cessit. Quinto Februarij singulare illud certamen iuxta Siluamducis inter oppidum & pagum Hiluort fuit inter Belgas & Francos, hac ex occasione. In exercitu Bata-

1600

uorum inter ceteros militabat ex nobilitate Francica, ætate & viribus ferrox Dominus Briautæus, è Normannia: qui ob strenui militis armis acquisitam existimationem turmam equitum ducebat. Eius in bellico hoc

*Occasio
duelli inter
22. & 22.
iuxta Sil-
namducis.*

munere Vicarius cum turmæ suæ parte, in parem ferè equitum numerum sub nobili Domino Antonio de Grobbendonck militantium, mense Nouembri superioris anni fortè inciderat. Dimicatum fuit acriter. Fran-

*Franci ali-
quot Fr-
deratis mi-
litantes à
Grobben-
donckis
fundun-
tur.*

cis ceteris fufis fugatisve, prædictus Vicarius in Grobbendoncanorum viuis venit potestatem; abductusque Siluamducis, de re infeliciter gesta

litteris fecit certiozem Briautæum turmæ Ducem. Ille hunc suorum casum indignè ferre, ignauiam eorum increpare, minimè dignos esse ad-

dens, qui sub Briautæo militent; quorum virtuti tantum tribuebat, vt nō modò videnos equites cedendis quadragenis eius turmæ sufficere dice-

*Briautæus
turma Dux
arrogans et
Grobben-
donckio
insultat.*

ret, verùm etiam re ipsa, data occasione, hoc demonstraturum se, litteris asseueraret. Quæ cum in manus Vicarij turmæ Grobbendoncanæ peruenissent (siquidem omnes ad captiuos litteræ à custodibus aperiuntur prius & leguntur, quàm eis tradantur) indignè admodum tantam con-

tumeliam, vt interpretabatur, ferens, eidem respondit; se nec causæ pro qua militabat equitati, nec contubernalium virtuti diffidere; non tamen suæ nationi, nec turmæ suæ Præfecto, nec commilitonibus huiusmodi ignominiam velle inurere, vt tam disparis numeri conditione velut su-

perior manus cum hoste suo conferat; sed si equitum suorum vires tantopere cupiat explorare, pari se, cum vellet, numero dimicaturum. Mis-

*Hinc ergo
indictum
duellum,
scriptasq;
leges.*

sis igitur vtrò citroque per tubicines litteris, ac pugnæ die ac loco constituto, cum de armorum genere, quo in bello nunc vtuntur, binis scilicet tormentis manuariis longiusculis, gladio & lorica, quoque conuenisset, datis vtrimque cautionibus de partis victricis securo ad suos reditu, vi-

ginti duò vtrimque (sic enim conuenerat) in certamen dicto iam die 5. Februarij in ericetum Vuchtense inter oppidum Siluamducis, & pagum Hiluort descenderunt, dicto prius per Grobbendoncanos sacramento, se nemini, si victoriam Deus ipsis concesserit, post conflictum parituros, sed ad vnum omnes, etiam deditioem facere cupiètes, præter tubicines, interempturos. Signo pugnæ per tubicines dato, tam vehemens prima impressio fuit, vt viginti sex equi in vniuersum sternerentur, & ex Grobbendoncanis Gerardus Abrahami, vulgò Laccerbetius, turmæ Vicarius, à Briautæo deiectus & plumbea glande ictus, cum fratre Antonio, & vno & altero caderet. Briautæus, equo quo vehebatur interfecto, in recētem, à suis adiutus insiliit: itaque pugna vtrinq; recrudit, in qua Briautæus,

iterum

1600

*Post tres
cruentos
congressus,
Grobbendoncani
vincunt.*

*Numerus
caesorum
vtrinque.*

*Barlottus
frustrà se-
ditiosos
Hamontio
educere
conatur.*

*Quin &
Sanct-An-
dreani pro
stipendiis
tumul-
tuantur.*

*Consilia
varia pro
seditioso
milite cõ-
primendo.*

iterum amisso equo, tertium nactus est. Nec Gerardi & fratris eius morte Grobbendoncanorum animi conciderunt, sed ad vindictam actiores sunt facti. Concursum ergo iterum factum, cum nonnulli Francorum primo statim impetu diffugerent, plures verò, amissis equis, pedites pugnant, ad Grobbendoncanos victoria inclinavit. Franci qui supererant, paulatim in fugam omnes abierant, præter ipsum Briautæum eiusque cognatum; quorum utrumque, licet grandi pretio vitam pacisci vellent, cum aliquamdiu in victorū potestate fuissent, turmæ Grobbendoncanæ alij, qui victoribus gratulatum occurrerant, multis vulneribus confecerunt, & eorum cæde manibus suorum parentarunt. E Grobbendoncanis quinque desiderati sunt; è Gallis quatuordecim, ut quidem libellus Gallicè Siluæducis editus habet: alij novem tantum ex iis cecidisse asserunt. Briautæi temeritatem plerique omnes, etiam amici, damnabant; e contra Regij, Siluæducenses inprimis, suorum virtutem ad cælum usque laudibus efferebant: sereniùs iudicabunt posteri. Inter hæc Claudius Barlottus cum duabus, sua videlicet & Assicurtij legionibus in procinctu stabat, per glaciem in aliquam confœderatarum Prouinciarum, uti putabatur, alibi irrupturus. Verum seditiosos, qui Hamontium occupant, copiis suis adiungere frustrà conatus, 15. Februarij Sanct-Andreanum castellum peruenit, habitaque; ibi lustratione, partem aliquam præsidij eam in expeditionem secum ducturus videbatur, nec tamen, ut creditur, adeò de eius euentu sollicitus, quam seditionem, quæ ibi quoque scintillabat, amoto turbulentissimo quoque militum, antevertere, & in ipsa herba extinguere cupiens. Milites primum tumultuari, & magna voce stipendia poscere, minati etiam; Barlottus e contra & Præfecti obtestari, promittere, periculum, hoste tam vicino, rei que indignitatem ostendere. Cum iam placatus videretur miles, imperiumque accepturus; ecce sub vesperam plerique omnes, coitione facta, Præfectorum hospitia effringunt, eosque captiuos in vincula coniiciunt, direpta etiam Gubernatoris domo, captiuosque sequenti die 16. eiusdem Februarij cum vxoribus & liberis Siluamducis ire permittunt. Horum exemplum imitati Creueccœurdenses vicini, statim & ipsi imperium abiecerunt; sic ut Barlottus spe deiectus, ad Mosam iterum, nulla re perfecta, sed seditione magis accensa quam restincta, se receperit. Ad famam huius expeditionis quam Barlottus instituisse dicebatur, in Bataua insula seu Batua vehementer fuit trepidatum; adeò ut Mauritius ipse cum numeroso militum agmine, & machinis aliquot campestribus Dordracum per glaciem Papedrechtum attractis, Goricomum profectus fuerit, in omnem euentum ad Archiducalium consilia intentus. Interea seditio inter Archiducalium milites magis magisque inualefcebat, de cuius remediis varia erat & anceps apud Archiducem deliberatio. Alij, in quibus

bus Mendoza, asperiora suadebant, insigni exemplo ad sistendam tam
 præcipitis mali contagionem opus esse dictitantes. Eam ob causam tria
 tormenta Traiecto Mosanoeducta, & Mendoza cum duobus Burgun-
 dionum millibus à Varabonio nuper conscriptis, totidemque Germa-
 nis & Gallo-Belgis, quibus non multum debebatur, ad castigandos re-
 belles proficisci iussus. Sed nec hi, nec quisquam aliorum contra com-
 militones proficisci satis parati erant. Quapropter alij minimè consul-
 tum dicebant, vt inuitus miles contra profligatæ audaciæ homines duce-
 retur, vel certam cladem accepturus, vel iisdem se mox coniuncturus; re-
 petita memoria eorum quæ annis abhinc quinque Sichemi ab Italis &
 Hispanis consimili seditione laborantibus facta essent. Conniendum
 ergo aliquantisper; interim verò mutandis præsiidiis, & expeditionibus
 minoribus contra hostes suscipiendis rebellium vires infringendas esse.
 Cùm verò nihil horum ex voto succederet, & tumultus latius indies
 grassaretur, seditiosis Hamontij commorantibus de Principum consen-
 su Diestæ statiuâ assignata sunt, & equiti quidem viginti octo, pediti de-
 cem stufieri in dies singulos ad sumptus quotidianos, donec stipendia ex-
 soluerentur, promissi. Mox ergo à Tesseda duo peditum millia, & mille
 circiter equites in oppidum introducti; qui non semper ad diem repræ-
 sentata pecunia, non vicinas tantùm, sed remotas etiam regiones, factis
 in Hannoniam vsq; excursionibus, grauiter afflixerunt, & imperata dum
 adhuc Hamontij essent tributa, ad assem dependere coëgerunt, frustra
 intercedente, ac rei indignitatem multis verbis demonstrante Ioanne Ia-
 cobo Belgiosa Comite, eum in finem à Principibus misso. Carporum
 quoque Arcem, non longè à Colonia, viginti duo pedites, & pauci equi-
 tes initio tenebant, quorum mox numerus, accurrentibus vndique sedi-
 tiosis, in tantum excreuit, vt ducenti equites, Hispani ferè omnes, nume-
 rantur. In iis reconciliandis Ferdinandus Lupus Arci præfectus mul-
 tùm desudauit, neque tamen ante Augusti mensis exitum quidquam
 perfecit. Inter Grauiam & Venlonium pars exercitus Archiducum ad-
 huc confidebat; quæ antequam inde abduci possiet, vicinorum exemplo
 à signis ferè discessit, & plures coitione facta, cùm iam numero fiderent
 (erant quippe equites trecenti, quingenti pedites) Hamontium (vnde
 paulò antè focij Diestam concesserant, petierunt) electis ex more, qui ius
 inter ipsos dicerent. Ea propter veritus Ludouicus Velascus, ne reliquæ
 copiæ itidem ad seditiosos dilaberentur, vltra Mosam, quasi Rhijnbercā
 petiturus, eas duxit; sed priusquam, quò intenderat, peruenisset, ea nocte
 qua circa Venlonium in pagis Nievvkerkam & Altkerkam castra habe-
 bat, trecenti ferè equites ad seditiosos transfugerant. Ex quibus rebus sa-
 nè facilè intelligi potest, quantis difficultatibus initio sui Principatus Ar-
 chidu-

1600

*Tentantur
 atrociora,
 sed fru-
 strâ.*

*Hamon-
 tianis Die-
 stæ statiuâ
 certis legi-
 bus assi-
 gnantur.*

*Quin &
 ad arcem
 Carpen
 Archiduc-
 ales in-
 multauit-
 tur.*

*Noni item
 per tumultum
 Hamontium
 occupant.*

*Interim
Mauritius
suos ex hi-
bernis edu-
cit.*

*Capiunt
Mauritia-
ni Creue-
cœur iux-
ta Siluam-
ducis.*

*Mox etiam
obsident
munitionē
Sanct-And-
reanā.*

*Frustrā
tentant
Archidu-
cales Sāct-
Andreanis
succurrere.*

chiduces fuerint conflictati. Illic enim hostis vrgebat vigilantissimus, & magna agitans animo; hîc, vt diximus, milites ob non soluta stipendia imperium detrectabant; ciues & agricolæ à militibus miserè diuexati, luctu & querelis omnia complebāt. Quibus vniuersis vt medicinam adhiberet Archidux, Comitia omnium Ordinum Bruxellis habuit sub finem Aprilis. Multa ibi proposita & replicata, sed plura non nisi mense Iulio, vt tunc dicemus, confecta. Seditionibus his apud Archiducem grassantibus, Mauritius iam tum 18. Martij Hagâ profectus, Dordracum venerat, quò octoginta peditum signa ex hibernis exciuerat: statimque & milites & comineatus ducentis nauibus impositos per aduersum Mosam subuehi iusserat, sparso interim rumore, Flandriam peti, & 21. eiusdē Martij ad Creuecœur munimentum nō longè à Siluaducis eos exposuerat: quo die è Sanct-Andreano præsidio circiter centū & triginta milites missi in munimentum recepti sunt. Mauritius nihilominus postridie, munitiones agere, & obsidionis initium constituere cœpit, excitatis aggeribus in quibus tormenta locarentur, missoque tubicine, deditioem fieri postulauit. Præsidarij (quatuor signa erant, Gallo-Bēlgæ omnes) rebellionis sibi conscij, & hostium in oppugnando diligentiam conspicati, deditioem, non expectata oppugnatione, pacti sunt: quæ 24. Martij facta est, his conditionibus; vt qui è Sanct-Andreano eò venerant, ad suos eis receptus permetteretur. Ex his & duobus reliquis signis centum circiter milites Mauritio & Confœderatis sacramentum dixerunt, reliqui facti veniam à Præfectis impetrarunt; quæ nisi plena concederetur, se quoque, qua cuique proximum, abiectis armis dilapsuros interminati. Creuecœur capto, Mauritius deinde 26. eiusdem Martij promotis Alemum vsque castris, & mira celeritate, qua Brabantiam præsertim spectabant, communitis, omnes aditus, quibus Sanct-Andreanis succurri possit, obsedit, tantò faciliorem sibi successum promittens, quantò certius de præsidariorum rebellionē constabat: perforatisque ad Liddam aggeribus plana omnia circa Ossam, Geffam, & Nievlandiam ita inundata fuerunt, vt aqua Siluamducis vsque stagnaret. Gistellus Littoiam cum duodecim peditum signis missus, eius loci quoque pertuso aggere, eluionem valdè auxit, & ne hiatus ab Archiducis militibus obturaretur, ducta circum fossa & vallo, præsidio mansit. Marenæ interim ex aduerso Sanct-Andreani in editioribus locis duodecim murales machinæ collocatæ, quibus castrum vndique diuerberaretur; omniæque ab aquis vacua munitionibus inclusa & præsidiis firmata. Obsessi nihilominus asidua tormentorum displosione impigrè se initio defendebāt. Obsessis omnibus partim diluuiio partim hostili opere viis, Archiducalibus, Ludouico Velasco & Barlotto ductoribus, obsessis opem ferre tentarunt, sed re infe-

re infeliciter tentata, retrocesserunt. Siluēducenses in primis, vt obsessis
 animum adderent, nihil omnino intermittebant. Semel 10. Aprilis na-
 uigia aliquot planis carinis per loca aquis stagnantia, Maram vsque pe-
 netrarant, sed ab hostibus conspecta repulsa fuerunt. Iam multarum re-
 rum, & in primis medicamentorum inopia laborantibus præsidiariis, tum
 duobus ibi hominum millibus sine legitimo Magistratu, præterquam
 eo quem ipsi elegerant, existentibus, Mauritius propius atque ad eò ad ip-
 sum vallum actis munitionibus, & ponte ab Alema ad aggerem vsque
 Rossemianum trecentos sexaginta passus longo strato, ad assultum suos
 comparabat. Tum præsidiarij, abiecta omni auxiliorum spe, internun-
 tium miserunt ad Mauritium, cum his postulatis: Tradituros se castellū,
 si quater centena aureorum millia, quæ ipsis ab Hispaniarum Rege &
 Archiduce stipendij nomine debebantur, Mauritius numerari curaret.
 Datis vltro citroque binis obsidibus, post multam disceptationem obla-
 ta ipsis fuerunt centum & viginti quinque aureorum millia. Ita 6. Maij
 pacta est deditio; Pecunia omnis inter milites pro cuiusq; stipendij præ-
 tenti ratione, aut eo quem ipsi approbassent modo, distribueretur. Om-
 nibus domum discedere cupientibus recepto argento saluus conductus
 præstaretur. Ægri & vulnerati, quoad conualuissent, in oppidum aliquod
 vicinum Confœderatorum reciperentur. Qui sub Mauritio Confœde-
 torum militiam sequi vellent, non peiori haberentur quàm ceteri qui-
 cumque milites conditione. Ad hoc militibus, interueniente Mauritij
 Principis consensu, fas esset octo è Gallo-Belgarum, & tres è Germano-
 rum numero sibi eligere Centuriones. Hæc 7. Maij communi vtrimque
 consensu firmata, 8. & 9. eiusdem mensis facto ipso completa sunt. Ces-
 serunt ibi Fœderatis machinæ maiores octodecim, vasa pulueris nitrati
 circiter septuaginta, ferreorum globorum quatuor millia, frumenti &
 polentæ satis magna vis, & in primis copiosa omnis generis armatura.
 Qui Ordinibus sacramentum dixerunt, sub vndecim signis in vnam le-
 gionem redacti, Noui Geusij appellati sunt. Tribunus eis datus Comes
 Henricus Nassouius, Vicarius Marquettus. Occupato hoc pacto muni-
 mento Sanct-Andreano, nihil prius fuit Mauritio, quàm vt inaritimum
 aliquod Flandriæ oppidum tentaret, Zelandorum in maximè precibus fa-
 tigatus, quibus biremes Slusenses, aliæq; naues armatæ è portibus Duyn-
 kerkanō, Neoportano & Slusano egredientes quotidie multum damni
 dabant; simul vt Ostendam, cuius excursions exactionesque incendia-
 riæ, circumpositis castellis septem, (Alberto, Isabella, Ianstano, Grooten-
 dorsta, Columba, Plassendal, & Bredena, castellorum nomina sunt) ab
 hoste ad annum integrum & amplius fuerant interclusæ, diutina obsi-
 dione liberaret. Itaque 17. Iunij decessit in Zelandiam Mauritius, ibiq;

1600

*In muni-
tione duo
millia ho-
minum si-
ne legitimo
Magistra-
tu.*

*Dedunt se
Sanct-And-
reani,
quadrage-
simo obsi-
dionis die.*

*Plures eis
eis dant
nomina
Fœderatis,
dicti vulgò
Noui Geu-
sij.*

*Mauritius
Ostendam
castellis
septem li-
berare ten-
tat.*

1600

imposito in classem exercitu, in quo centum viginti octo peditum erant signa, & viginti quinque equitum turmæ, triginta machinæ murales, & septem campestres, cùm ventum secundum aliquamdiu frustra expectasset, imminuto valdè equis pabulo, soluere tandem, & ad quamcumque Flandriæ oram, cùm Ostendam tenere non posset, appellere constituit. Ne verò intereà Prouinciæ detrimenti aliquid caperent, Guilielmum Nassouium patruelem in Frisia, & Comitem Hohenloium seu Holackium in Brabantia finibus hostium conatus obseruare iussit. Sic igitur oram legens Mauritius, & ad Scaldis ostium non procul à portu Gandauensi appulsus, 21. & 22. Iunij exercitum in terram exposuit, in quo duodecim circiter peditum & duo equitum erant millia, cùm iam antea, qui primi exscenderant, munitionem Hispanicam, Philippinam nomine, à quadraginta præfidiariis deditam occupassent. Lustrato ibi exercitu, datifque postridie in dies sex militibus singulis cibariis, Assenedam instructo agmine contendit, & inde ad vicum Ekeloum; vnde, circumducto ad urbem Brugas exercitu, Audenburgum versus. Quod etsi mediocriter munitum, diffugientibus tamè sua sponte præfidiariis, vnà cum munimento Bredena, Nassouianis patuit. Audenburgum quidem situ valdè opportunum Mauritius quingentorum circiter peditum, sub Tribuno Pironio, & centum quinquaginta equitum præsidio muniuit; Bredenæ verò Brugesium cum quinq; peditum signis & vna equitum turma imposuit. Sic ergo Ostendam peruentum est 28. Iunij. Mox missus cum parte copiarum Comes Solmensis ad castellum Alberti, situm in tumultis arenosis inter Ostendam & Neoportum, quod 29. Iunij, vt & postridie munimentum Snaskerkanum, deditioem fecit. Aperto iam aliquo modo itinere, & soluta obsidione Ostendana, itum in Neoportanos est à Mauritio. Vbi occupato vrbis portu, expugnatifque munimentis ibi excitatis, in vtraque ripa castrametatus est, relicto à parte Ostendæ, vbi minus ab hoste periculum videbatur, Ernesto Nassouio, cum tertia circiter militum parte, reliquo exercitu in vltiorem ripam, quæ Duynkerkam spectat, traducto. Archidux Albertus, vbi in Flandriam appulisse Mauritium cum exercitu accepit, periclitanti Flandriæ opem ferre festinauit. Quin etiam magni aliquid gerendi oblata videbatur occasio; in medio scilicet hostiū Nassouianos, procul à suis, illinc Oceano, hinc vrbibus hostilibus inclusos posse, interceptis itineribus Ostendanis, si non obrui, certè inedia absumi. Quare sine vlla mora signa aliquot in Geldriæ finibus, ad prohibendas Wachtendoncanorum excursiones collocata, per Ludouicum Velascum euocauit, & magnis itineribus in Flandriam contendere iussit. Vna restabat cura, quomodo seditiosi, apud quos flos ferè militum erat, ad arma capeffenda inducerentur.

Ad

*Exponit
suos non
procul à
portu Gan-
densi.*

*Occupata
Philippina,
lustrat
Mauritius
exercitum*

*Capit &
alias mu-
nitiones;
deinde ad
Neoportū
castrame-
tatur.*

*Archidux
& ipse quā
celerrimè
copias con-
trahit.*

Ad eos profecti Archiducū iussu Comes de Sore, Gandauenſis arcis Præfectus Herrera, & Alphonſus Daualus, promiſſis atq; obteſtationibus tantum effecerunt, vt in bellum exire, hancq; operam Principibus nauare ij qui Dieſtæ erāt annuerint. Gallo-Belgis ſiue Wallonibus nouem menſiū fuere promiſſa ſtipēdia, Hispanis, Italis, & Germanis plena eius quod 1600
 ipſis deberetur, intra nouem mēſium ſpatium ſolutio. Non parum ſeditioſos mouit, quòd Archidux ipſe in prælium exiturus, & vel cum capitis periculo hoſtem propulſaturus dicebatur; quem eo rerum ſtatu deferere turpiſſimum, & in multa ſæcula ſibi ignominioſum videbant. Ita hi qui Dieſtæ erant ſeditioſi (nam qui Hamontij erant, nullis precibus aut promiſſis Marchionis de Monte nigro & Aſſicurtij ſecti potuerunt) relicto Dieſtæ ad ſarcinas præſidio, equitum & peditū ſimul duo ferè millia ſub vnus ſui Electi vexillo & imperio ad deſignatū ipſis locum (erat is pagus Langebrugge prope Gandauum) alacriter properarūt; quò iam Barlottus etiam, aliiq; Tribuni ſuas quiq; adduxerant legiones. Vbi copias omnes ad Langebruggā conueniſſe Archidux accepit, die 28. Iunij Gadauo vnā cum cōiuge Iſabella profectus vniuerſum exercitum luſtrauit, in quo recensita dicūtur centum & quadraginta peditum ſigna, equitū verò octodecim turmæ, quibus additus fuit ſeditioſorum Dieſtenſium globus, in quo ſexcenti circiter optimè inſtructi & lectiſſimi erant equites veterani. Et Iſabella quidem, luſtrato animatoq; ad fortiter agendum exercitu, Gandauum rediit; Archidux verò poſtridie Brugas verſus exercitū duxit, in quo Mendoza Admiralis, Velafcus rei tormentariæ Præfectus, Fredericus Comes Vandenbergius, Campi, vt vocāt, Mareſcallus, Comes Buquoius, Sapena, Monroius, Villarius, Daualus, Barlottus, alij. Nonnulli autem Belgæ Nobiles Bruxellæ manere iuſſi erant, & in Ordinum Conuentu propoſitam de tributis conferendis deliberationem expedire. Brugas cum exercitu tranſgreſſus Archidux Audenburgum contendit, quod Pironius cum ſex peditum ſignis & duabus equitum turmis tenebat. Qui, moliente oppugnationem Archiduce, i. Iulij tam ſuo quàm eorum, qui Snaskercæ in præſidio erant nomine, ita tranſegit, vt & cum armis & ſarcinis, ſine tamen fomitibus incenſis, & Snaskercani ſine vexillis incolumes diſcederent, nec pontem poſt ſe deiicerent; ab hoc tamen cōtractu Sanct-Andreani excluderentur. Et Pironius quidem egrè cum ſuis Oſtendam euafit, actumq; de omnium vita videbatur, niſi Velafcus vim ab eis prohibuiſſet. Snaskercanos Hispani ſeditioſi ad vnū omnes interfecerunt, inuito quidem Archiduce, qui Fredericum Vandenbergium ad tuendam deditorum vitam miſerat, ſed ſeriùs aduenerat. Brugesius, qui Bredenam præſidio tenebat, hoc nuntio conſternatus, nondum viſo hoſte, Oſtendam in tutum ſe recepit. Nuntius harum re-

*Promiſſis
ſtipendiis
ſeditioſi
quoque
Dieſtenſes
prodeunt.*

*Cōueniunt
Archiducalēs
ad
Langebrug-
gam prope
Gandauū.*

*Luſtrato
exercitu,
Archidux
verſus
Brugas
ducit.*

*Recuperat
Archidux
Audenburgum,
&
Snaskercā.*

*Similiter
Bredenā.*

1600 rum Centurio Vagemannus à Pironio missus, circiter mediam noctem ad Mauritium castris metandis ad Neoportum, vt diximus, occupatum venit. Qui primùm vix credens, cùm Archiducem ipsum in exercitu esse è chirographo ipsius pactæ cum Pironio deditiōni subscripto, amissumque cum Snaskerka Audenburgum intellexit, ratus id quod erat, intercludendis itineribus Ostendanis operam inprimis daturum, confestim Ernestum Nassouium Lessingam præmisit, ad intercipiendum pontem inter Audenburgum & munimentum Albertinum, viamque insidendam qua Archiducalibus transeundum erat; aut si minùs hic conatus succederet, saltem sistendos, datis in eam rem duabus legionibus, Scotorum vna Edmundi Tribuni, Zelandorum altera Caroli Vander Noot. Tum quatuor equitum turmas iisdem addiderat. Cùm Lessingam Ernestus peruenisset, iam pontem atque aditus omnes ab Archiducis milite occupatos inuenit. Quod ergo proximum, suorum globum facit, copiasque omnes, quas secum adduxerat, in cuneum contrahit, ratus aliquamdiu ita sustinere se posse, quoad maiora subsidia mitterentur. At impressione ab Archiducalibus facta, pedites ab equitatu abstracti, confusis ordinibus retroacti, & ferè omnes cæsi sunt, & duo tormenta cum omnibus vexillis capta. Commodè Archiducalibus tum cecidit, quòd viam Lessingensem apertam adhuc offenderant; quam ingressi, hanc victoriã adepti sunt, cùm antea Neodamum versus contendere pænè constituissent. Interea magnis in angustiis versabatur Mauritius. Tandem habito concilio, copias omnes in Borealem ripã fluminis ad Neoportum reducere, & acie instructa Archiducalibus obuiam ire statuit; naues quoque omnes è portu soluere, & in altum vela dare iussit, ne præfidiariis oppidi, æstu destitute, præde essent. Traductas in diuersam ripam copias Mauritius confestim in aciem disposuit, adiunctis impedimentis & sex machinis. Quia cura occupato, de Ernesti clade nuntium fuit allatum. At Mauritius omnia dissimulans, nuntios statim nauibus impositos ablegauit, capitis pœnam singulis interminatus, si vel verbum ea de re effatirent. Circiter horam diei decimam (erat is 2. Iulij) Archidux cum victricibus copiis & octo tormentis aduentare nuntiatum fuit, quem illa disceptatio, vtrum Albertinum munimentum prius esset expugnandum, non parum remorata fuerat. Inter Mauritianos Præfectos tum quoque disputabatur, an non melius esset & tutius vallo & fossa exercitum includere, quàm prælij aleam subire? At Mauritius aleam iaciendam, & vel ferro viam aperiendam, vel Oceanum epotandum esse dictabat. Hoc consilio Mauritius cum instructa in litore (quod tum refluxente æstu latum admodum erat) acie, inter arenarum colles à dextra, & Oceanum à sinistra procedens, statim post meridiem, & solem & ventum

Mauritius vix credit Archiducẽ ipsum esse in exercitu.

Mauritiani cadunt ad Lessingam.

Magnis in angustiis versatur Mauritius.

Nilominus in instructa acie Archiduci occurrere parat.

Vires & ordines exercitus Mauritiiani.

ventum à tergo habuit; quæ duæ res Nassouianis non paruo auxilio fuerunt. A fronte autem aciei Mauritius sex tormenta cratibus & asseribus imposita(ne arenis mergerentur) collocarat. In prima acie equitatum ducebat Comes Ludouicus Guntherus Nassouius, in qua nouem equitum turmæ; peditatui, in quo quadraginta duo signa, cum summo imperio præerat Franciscus Verius. Mediam aciem Comes Solmenis ducebat, eratque in ea ipse Mauritius cum fratre Comite Henrico sexdecim solū annos nato, Duce Holfatiæ, Principe Anhaltino, Coligneo & Castillonio Gallis, Graio Anglo, & aliis Nobilibus. Constabatque hæc acies media viginti quinque peditum signis, & septem equitum turmis. Extremæ aciei præerat Oliuerius Tempel Corbequij Dominus, in qua viginti sex peditum signa, & tres equitum turmæ. Sed nunc Archiducalem quoque exercitum describamus. In hoc octodecim erant equitum turmæ, quibus adiunxerant se sexcenti equites seditiosorum Diestensium vno sub globo. In peditatu tres erant Hispanorum legiones, duæ Italarum; legiones Buquoij, Barlotti, & Bastoci; tum signa aliquot è legionibus Frederici Vandenbergij, Varrabonij, Barlaymontij, Barbanfonij, Assicurtij, & pedites circiter mille quadringenti seditiosorum Diestensium sub vno vexillo. Acies paulò post instructas videbimus. Et erat sanè firmus exercitus, utpote magna ex parte veteranorum. Ex alia tamè parte Archidux graui consultatione angebatur, vtrum scilicet hostem obsidere, an rectà in eum ducere consultius esset. Franciscus quidem Mendoza Arragoniæ Admiralius, Gaspar Sapena, & alij nonnulli suadebant Albertinum propugnaculum prius expugnandum, ac paulatim hostem carpendum, qui itinere Ostendam versus obsessio, diutiùs in hostili solo morari non possit. Sic ergo fore, ut aut turpi fuga in naues se recipere, aut iniquo prælio dimicare cogatur. Reclamabant alij, Hispani præsertim, fortunæ, quæ tam facilem hæctenus se præbuerat, instādum, & militum alacritate prælium vnice poscentium vtendum esse. Tunc iactatum illud fertur, *Quanto mas Moros, tanto mas ganancias*, id est, *Quantò plures Mauri, tantò illustrior victoria*, solemne apud Hispanos prouerbiū. Itaque cum priores, ne ignaui viderentur, in horum etiam sententiam concessissent, Archidux primam suorum aciem promouit, in qua seditiosi erant è variis nationibus conflati, sine Centurionibus, sub vnus Electi, quem vocant, imperio. His adiunctæ erant Monroij & Bastoci cohortes, quibus à fronte circumfusæ erant equitum alæ. Hos media sequebatur acies, quam Villarij, Dauali & Barlotti tuebantur legiones. Extremum agmen Sapenæ, Buquoij, & aliorum claudebant legiones. Equitatus autem magna ex parte læuū cornu tenebat, peditatui verò adiunctæ quoque erant cohortes è Comitibus Vandenbergij, Varrabonij,

Robur exercitus Archiducalis.

Discepit Archidux rectà ne conflegendum, an hostis carpendus.

Vincunt, qui totis viribus concurrunt.

Acies Archiducalis.

1600 Barlaymontij, Barbansonij, & Afflicurtij legionibus. Et quidem pares ferè numero vtrunque erant copix. Cùm itaque vtraq; acies in conspectu alterius constitisset, vterque & Archidux & Mauritius suos quisque neruosè ad fortiter agendum hortatus est. Nec mora: inuocata ab vtrisque diuina ope, Ludouicus Nassouius in hostem prouolans, pugnx initium facit, ac deinde sensim retrocedendo, septingentos Archiducis equites, ductore Petro Galero, eousque pertraxit, vt machinarum ictibus, quas loco opportuno collocarat Mauritius, sese penè inuoluerent; quibus disturbati, intra tumulos & arenarum colles (maris sunt repagula, Dunæ dictæ) sese receperunt, displosis quoque interim in littorè suis tormentis maioribus, sed quæ ad primam explosionem, fatiscente subtus arena, eò quòd nec crates nec asseres substrauerant, immobilia redderentur. Post hos prima peditum acies, ductore Verio Anglorum Tribuno, Monroij legioni occurrit. Diu anceps hîc peditum fuit pugna; quam equidem nemo facilè ad plenum descripserit, quòd modò hi modò illi pulsî, pedem retrò ferrent, mox verò auxiliis recreati rursus promouerent. Et sanè quâdiu prima hæc durauit cōgressio, incredibilis fuit Hispanorum peditum alacritas & audacia, eorum præsertim, qui seditionis maculam insigni aliquo facinore aut morte etiam expiare conabantur. At equitum minimè par virtus fuit. Interim, relabente maris æstu, locus ita coarctabatur, vt pars vtraque aciem in proximos arenarum cumulos subducere necesse haberet. Acie itaque denuò ibi vtrunque disposita, magnis animis iterùm concurritur. Initio tam pedites quàm equites Nassouiani céduntur, atque impelluntur; sed auxiliis in tempore submissis, in ordines restituti pugnam rursus capeffunt. Iam media etiam acies Nassouiana inclinare cœperat; cùm vltima acies à Mauritio excita aduolat, & laborantibus fert auxilium. Ad tormenta quoque, quæ in littore collocarat Mauritius, acerrimè pugnabatur, ac parum aberat, quin, Sapena ductore, in Archiducalium ea peruenerint potestatem. Post quatuor circiter horarum in summis caloribus, & vento Archiducalibus contrariis, cōflictum, iam sole ad occasum vergente, prima ac media Archiducis acie ferè dissipata, è postrema hastati aliquot globo factò, prælium redintegraturi videbantur, dum ceteri se colligerent: quos vbi extrema subsidia à Mauritio summissa in fugam compulissent, totis castris Mauritij incertus victoriam ingeminantium clamor est exortus; qui eos etiam qui pugna exhausti ferè deficiebant, aut de fuga cogitabant, ad pugnam rursus reuocauit. Vnde factum, vt Archiducalibus cohortes iam vltimam impressionem molientes, à fronte ab hostili peditatu, à tergo verò & lateribus ab equitatu circumuētæ, perturbatis ordinibus, retrocedere coactæ fuerint. Mendoza Admiralibus in medio conflictu à Petri Pannerij tur-

ma

*Concurrunt
acies.*

*Magna
alacritas
Archiducalium in
prima con-
gressione.*

*Congrediuntur
secundò,
aque magnis ani-
mis.*

*Postrema
congressio-
ne Archi-
ducales re-
trocedere
coguntur.*

ma equo deiectus, & beneficio duorum Hispanorum Nassouianis militum seruatus, durante adhuc conflictu ad Mauritium ductus fuerat. 1600

Archidux Albertus, vsque ad extremum à suis ne latum quidem vnguē discessit, multaq; pericula generosè excepit, accepto etiam, quamuis leui, in maxilla vulnere. Capti sunt præter Mendozam ex Archiducis Nobilitate Montlimarenfis & Sapena, sed vterque paulò post vulnere dolore extinctus: præterea Idiaques, Monroius, N. Dauila, Motta, Perofa, aliiq; aliquot Hispani Præfecti. Ex Italis Magij duo, Stanga, Roius, alij.

Edomesticis quoque Archiducis capti sunt aliquot pueri nobiles cum satellitibus nonnullis, quos Mauritius statim liberos reliquit. Bastocus etiam Anglus & Belgæ aliquot Præfecti capti. Itolorum Tribunus Alfonso Daualus grauius saucius ægrè ministrorum officio euasit, vt & Dux Aumalius Gallus, & Rodericus Lassus. E Mauritanis, præter eos qui manè ad Lessingam desiderati sunt, cæsi fuerunt tres equitum Præfecti, & vndecim peditum Centuriones. De numero cæforum vtrimque in vniuersum, admodum variant. Qui de his Gallicè scripsit titulo Flandriæ Conseruatæ, Archidux, inquit, conspiciens tandem aduersum prælij euentum, sine vlla animi perturbatione decernit se conferre ad suos, qui Lessingæ ad pontem iterque tuendum erant relictæ, atque ita deductus à sua cohorte, intrepidè iuxta Ostendam vix ab ea vltra iactû bombardæ, ad suos in Lessingam venit, vbi reliquum copiarum suarum collegit, maioremq; tormentorum & impedimentorum partem in tutum deduxit, vulnusque suum obligari curauit. Et pergit idem Auctor qui cum Archiduce pugnæ interfuit: Si viritim supputes, plures multò ex hostibus cæsi sunt, quàm ex nostris. Nempe ceciderunt ex eis vltra quatuor millia, ex nostris non amplius quàm duo millia, sed plurimi nobiles, periitque ibi selectus strenuæ nobilitatis Hispanicæ & Italicæ numerus, ex hoste autem plerique erant inferioris fortis, & nullo generis splendore insignes. Sic ille. Mauritanus Scriptor ista habet: In vniuersum sex millia Hispanorum cæsa dicuntur; nihilominus tamen Hispani pellem suam perquam carè Mauritanis vendiderunt. Hoc modo ille. Victoria ergo, quamuis cruenta, potitus Mauritius, eo ipso loco, quo prælium commissum fuerat, ea nocte sub pellibus mansit; postridie verò manè cum exercitu ad reficiendum militem Ostendam profectus est, cum suis quid porrò gerendum esset deliberaturus. Decretum ibi est ad Neoporti obsidionem quamprimùm redeundum; quod tamen ad tertium vsque diem ob tempestatem extractum est. Interea Archidux per Brugas facto itinere Gandau ab amantissima coniuge amantissimè, à ciuibus verò non vt victus, sed vt victor summo cum honore exceptus, suos collectos iterum ad pugnam animauerat: missis etiam

Archidux ipse in maxilla laesus.

Nomina principum hoc prælio desideratorum.

De prælij euentu ex Scriptoris Archiducali.

De eodem ex Scriptoris Mauritaniano.

Vtrique iterum suos educere parāt.

1600

ad Ordines Bruxellis congregatos litteris & nuntiis, eos de omnibus certiores fecerat; & sanè alio prorsus, quàm Mauritius & Ordines confœderati imaginabantur, euentu. Cùm enim antea Ordines Bruxellis diu congregati multa grauia ac difficilia proposuissent; iam nemo ferè fuit ex omnibus, quin statim sine vlla tergiuersatione auxilia strenuè conferenda, ac hosti omnibus viribus resistendum censeret. Cùmque mox de iterata Neoporti obsidione esset nūtiatum, primùm eò missus Barlottus quingentos, inde alij simul ad duo ferè millia lectissimorum militum introduxerunt. Cum his Ioannes Iacobus Belgiosa vrbi Præfectus, aliquoties facta eruptione, multum hostibus damni intulit, adeò vt Mauritius, præsertim cùm alibi quoque magnæ fieri militum coitiones dicerentur, obsidionem soluere, priùs quàm vi inde depelleretur, decreuerit. Sic ergo tormenta vix collocata Ostendam cum omni castrensi apparatu reduxit. Ne tamen nihil egisse videretur, ex itinere Isabellam munitionem oppugnat. Sed non tam citò castra ponere potuit, quin idem Barlottus Catricio munitionis Præfecto cum valida militum manu subsidio aduolarit: qua quidem in expeditione prædictus Barlottus glande plumbea per caput traiectus occubuit, tantò maiori cum Archiducis dolore, quantò pauciores iam eiusmodi militares duces habebat. Fuit hic Lotharingus ex intrepido milite gregario per omnes militiæ gradus ad summam Tribunatus Præfecturam promotus. Isabella itaque munitione frustra oppugnata, castellum Albertinum Mauritius dirui ac solo æquari iussit, & cùm, Archiduce in propinquo validum exercitum habente, nulla omnino spes in illis locis aliquid rebus suis commodum gerendi reliqua esset, Ostendam reuersus, copias tam equestres quàm pedestres, cum omni apparatu bellico nauibus rursus imposuit, & initio Augusti in Zelandiam rediit. Inde Ludouicum Nassouium cum magna equitatus parte in Brabantiam misit, nihil dubitans Archiducem ipsi suos obuiam missurum, seque interim conuersis velis Cassandam Insulam Slusæ vicinam occupare posse sperans. Sed consilium hoc successu caruit. Ludouicus interim Nassouius magnam equitatus partem in Brabantiam duxerat, & 29. Augusti Werthæ ad equitatis militem inde elicere, & in insidias pertrahere fuerat molitus: sed is numero diffusus (magna enim pars aberat) intra muros se continuit. Idem postea Nassouius 29. Octobris conatus, itidem frustra fuit. Maius ergo aliquid tentandum ratus, Venlonium per insidias intercipere aggressus est, adductis secum duobus peditem millibus, & equitibus septingentis. Sed & hunc conatum imbres continui, & viæ lutosæ irritum reddiderunt. Et his quidem rebus postrema pars æstatis à Mauritanis est transacta. Apud Archiducem verò Hamontiani seditiosi oppidum & castellum Werthanum iam tenebant, iisque

*Frustrà
erant Mauri-
tius se-
cundam
Neoporti
obsidionē.*

*Instance
exercitu
Archiducis,
cum
suis Osten-
dam rediit.*

*Equitatus
Fœderato-
rum pars
in Braban-
tiam se in-
fundit.*

*Fœderati
Venlonium
intercipere
conantur,
sed fru-
strà.*

que

que singulis quatuordecim stufferi quotidie in sumptum numerabantur, quamuis nec sic grauia damna vicinis inferre cessarent. Itaque cum extra ordinem immensi fierent sumptus, & infrequētibus etiam signis stipendia nihilominus procederent, Archidux vniuersas suas copias lustrauit & reformauit, quamuis non eo quo par erat successu, vt postea manifestum erit. Sed iam omissa aliquantisper pugnarum mentione, quæ de pace interim quoque, etsi frustra, tentata sunt, persequamur. Anni huius initio 28. Ianuarij (quod anno præcedenti, ita postulante narrationis ferie, attigimus) Ordines Batauici suos Embricâ deduxerant, agebaturque deinde per Cæsaris Legatos apud Archiducem vt Rhijubërca quoque Colonienfî Archiepiscopo similiter restitueretur; eamq; ob causam Bruxellam erant profecti. Archidux postulata eorum ad proximum Delegatorum vtriusque Conuentum reiecerat. Et Legati quidem Ordinum Brabantia, Flandria, aliarumque Prouinciarum Archiduci parentium, acceptis à Fæderatis tuti commeatus litteris, Antuerpiâ Bergopzoman 19. Iulij profecti sunt, scilicet Gerardus de Hornes Comes Bassignius, Philippus Bentingius, & alij. Eodem quoq; octo aut decem à Confæderatis Ordinibus missi venerant, à Baxio oppidi Gubernatore omnes aduentitia cœna eo die excepti. Sequenti die in Delegatorum conuentu litteræ Ordinum Bruxellis congregatorum ad Fæderatos perlectæ sunt, hoc summam argumentum: Cum Belgicis Prouinciis nihil magis necessarium sit quàm bona & firma pax, missos à se quosdam, qui eius conficiendæ rationes cum ipsis meditarentur. Hortari ergo, vt omni deposita diffidentia sincerè cum suis agant, neque tot hominum vota pacem expetentium diutius frustrentur. Perlectis his litteris, Fæderatorum Legati in eodem conclaui seorsim paululum concesserunt; deinde cum rursus confedisent, Barneveldius verba fecit; quorum ista postrema: Confæderatos nec posse nec velle cum Hispanis aut eorum sociis vllam suscipere tractationem, nisi Ordines coniunctis secum viribus externos omnes & peregrinos è Prouinciis eijciant & profligent; quod si id fiat, facilè deinde inter Belgas pacem coire, formamque Reip. institui posse, in qua ne mini Religionis causa vis adferatur. Ad hæc Ordinum Archiduci parentium Legati, Æquum non esse, vt ipsis arma retinentibus, reliqui Belgæ eo quo tuti sunt præsidio, se nudent. Tum Barneveldius replicans, multis verbis formam & conditiones, quibus Belgium Isabellæ & Archiduci in dotem concessum est, exagitauit, ostendere conatus non iam Belgas ab Hispanis liberatos sed etiã magis implicitos, quòd præter alia, liberi ex hoc matrimonio nati, non nisi ex Hispaniarum Regis voluntate matrimonia possint contrahere. Hic Legati Ordinum Bruxellis congregatorum apertè responderunt, Principem se habere, sine cuius consensu

1600
Hamon-
tiani sedi-
tiosi vver-
team trās-
lati, nubi-
lominus
sædè gras-
santur.

Instant
Legati Ca-
saris vt
reddatur
Rhyber-
ca.

Conuentus
Bergopzo-
ma, si Pax
possit.

Fæderatis
petentibus
ante omnia
exteros eij-
ci, respon-
dent alij,
ipsum in-
quum pe-
tere.

Replicant
Fæderati,
persistunt
aly.

1600

& auctoritate nihil ipsi agere velint. Eam verò esse ipsius humanitatem & mansuetudinem, vt omnibus in rebus quibus fieri posset, Fœderatis gratificaturum sperent. Fœderati vicissim responderunt, fœdus sibi cum Principibus quibusdam & Rebus publicis intercedere, sine quorū consilio nullam se quoque tractationem pacis suscepturos receperint. Interea ergo dum vtrinq; communicantur consilia, rogare, vt pacem quantum in se est, promoueant, cuius ipsi quoque studio nihil prius sint habituri. Hoc modo Conuentus hic 22. Iulij re infecta solutus est. Digredientibus Legatis, ad Ordines Bruxellis congregatos litteras obsignatas dederunt; quibus pacis eis studium commendabant, & vt peregrinorum excuterent imperium, hortabantur. Cùm ergo pacis spem exiguam aut potius nullam superesse animaduertent, Ordines Bruxellis congregati, maiorum exemplo, quorum mira semper fuit in Principibus iuuandis alacritas, præter indictum mox post conflictum ad Neoportum in singulos focos viginti stuferorum tributum, alias prætereà conficiendæ pecuniæ rationes inierunt, qua decem peditum & tria equitum millia alerentur; in quos singulis mensibus ter centena aureorum millia eroganda fore subductis rationibus est deprehensum, quamuis multæ postea difficultates iniectæ sint; & nihilominus bis centena illa & quinquagena ducatorum millia, quæ singulis mensibus in belli sumptus à Rege promissa fuerant, præstarentur. Inter hæc mense Augusto ad impediendas Hollandorum navigationes, piscationem imprimis, Dominus de Wackene è portu Duynkerkano duodecim bellicas naues militibus egregiè instructas eduxit. Nec mora: vix in Oceanum Septentrionalem prouecti fuerant, cùm tres præsiuariæ Batauorum eis occurrerunt; quarum vna capta, reliquæ duæ laceræ euaserunt. Inde in pisces conuersi, manibus pedibusque constrictos, & in inferiora detrusos, nauibus perforatis, forisque seu tabulatis nauium clauis obfirmatis, ne enatare aut in tabulis feruari fortè possent, vnà cum nauibus in profundum demerserunt. Contra hos Bataui classem aliquot nauium armarunt, quæ Domini de Wackene naues penè iam inclusas, siue negligentia, siue ignis, qui naues quasdam corripuerat, violentia, iterum amiserunt. Earum tres Duynkerkam redierunt, cum reliquis Dominus de Wackene, è nothorum Burgundionum ortus profapia, in Hispaniam euasit, & cùm circa Gallica quoq; litora Batauicas aliquot naues cepisset, in portu Bilbaensi contabuit, quòd, vt ferunt, alium sibi prælatum videret. Hoc tempore Slusenses triremes non adeò Batauos aut Zelandos infestabant, remigibus Turcis, quos adduxerant, destitutæ, quorum magna pars hiemis asperitate erat extincta, Belgæ verò captiui remis tam faciliè non poterant assuefieri. De Turcis ex Hungaria adducendis non semel actum fuerat, sed obstabat itineris diffi-

*Re infecta
disceditur.*

*Abiecta
spe pacis
tanto dili-
gentius de
bello cogi-
tatur.*

*In piscato-
res Hollân-
dos Archi-
duces du-
rè grassan-
tur.*

*Admira-
lius de
Wackene
contabescit
in portu
Bilbaensi.*

difficultas. Quare Flandri, vt tantò magis ad Ostendam obsidendâ Archiducem mouerent, triremes illas à Spinola emere, & nouas insuper fabricare voluisse dicuntur. Bataui interim insignem & ipsi triremē, quadraginta octo passus longā, quindecim æneis tormentis instructam, Nigram cognomine, Dordraci exedificarāt; quæ primò à Slusensibus captâ suorum nauem iterum eripuit, postea verò 29. Nouembris Zelandi cum prædicta triremi & celocibus aliquot per aduersum Scaldim tenebrarum beneficio Ordammum præteruecti, Prætoriam Antuerpiensium nauem, octodecim licet tormentis æneis instructam, ex aduerso eius vrbs partis, quæ Noua ciuitas dicitur, in anchoris ad Flandricam ripam stantem aggressi sunt, & tanta vi remorum & velorum ferreum triremis rostrum prædictæ nauis impegerunt, vt vtraque inuicem connexa hæreret, nec loco se mouere posset, donec nauarum quidam ferra ligneum Prætorix rostrum absciderunt. Interea vtriusque acriter pugnatum est. Antuerpienses quidem initio exoneratis tormentis ex Zelandis non paucos prostrauerunt; verum cum & numero vincerentur, & subito oppressi, & Nauarchi primarij præsentia destituti, nullam aliam expediendæ salutis rationem cernerent, natando ferè omnes ad ripam euaserunt. Inde Zelandi cum Prætoria illa Antuerpiensi, & octo præterea nauibus captiuis, Lilloum sunt reuersi. Antuerpiæ quidem audax hoc facinus magnum excitauit tumultum, hostium tubis ante ipsa mœnia clangentibus, & vulgatum illud vernacula lingua de Guilielmo Nassouio Principe Orangiæ carmen per triumphum canentibus. Interim paulò post Arenbergij Comes maris Præfectus Antuerpiam venit, vt in eos, quorum negligentia damnum hoc acceptum fuerat, inquireret; idemque, ne quid tale posthac ab hoste esset metuendum, in ipsa ripa propugnaculum quoque exstrui iussit.

Triremibus Slusensibus opponunt Faxderati triremem dictam Nigram.

Capiunt Zelandi plures naues sub ipsa Antuerpia.

Itaque propugnaculum hac occasione in ripa exstruitur.

VARIA.

In Veruini pace (de qua prolixè ante biennium) Pontifex Romanus nominatus fuit, qui de Sabaudia Ducis cum Franciæ Rege dissidio arbiter profuntiare. Sed res infecta hætenus mansit. Dux Marchionatum Salustianum reddere procrastinabat; vrgebat Rex. Cœptum inde bellum Sabaudicum seu Allobrogicum. Paucis diebus Rex magnam Sabaudia partem occupat, expugnato Burgo, Camberiaci, Mõtmeillano, aliisque locis vsque ad Cibennica iuga (vulgò *Montcenis*) nec pax potuit, nisi ineunte anno proximo, componi, operâ Illustrissimi Cardinalis Aldobrandini, ad id à Summo Pontifice delegati. Marchionatum Dux retinet; cedit Regi agrum Bressianum; centum insuper aureorum millia numerat ad belli reparanda dispendia. Inter hæc Maria Medica, de qua anno superiori attigimus, Regi Franciæ & Nauarræ Hentico desponsata Auenione, Regio spectaculorum apparatu, demum exeunte anno

Rex Franciæ magnam iterum partem Sabaudia occupat.

Maria Medica nubet Regi Franciæ.

Lugduni

1600 Lugduni ab ipso Rege excepta est. In Scotia ingens hoc anno & inauditum orbi innotuit Gautiensium fratrum scelus, qui parricidali ausu Regem, specie videndi potiùsque prisorum numismatum thesauri, iam iam, ut fingebant, inuenti, in Arcem quam vicinam habebant, benignè post venationem abductum trucidare aggressi sunt, dum Rege pranso, eius comites prandent. Admiracione dignum est, in tam inopinato difficilique casu, nec Regi inermi dignos Principe spiritus, nec pedissequo, qui tandem ad vocem luctantis cum parricida Regis vnicus accurrit, deuisse animum ad armatos duos sicarios vnico ense tollendos è medio. Hoc præterea anno Sigismundus Battorius, olim Transilvaniæ Princeps, nunc Moldaviæ Regulus, dum Transilvaniam recuperare studet, profligatur à Valachiæ Prorege, qui Moldaviam quoque ad Cæsaris iura transire cogit. Cæsar tamen Georgium Bastam, Valacho exauctorato, præficit illis Prouinciis. In Italia interim omnium ferè animi metu suspenso hærebant, quòd Comes de Fuentes Insubiæ regendæ nuper à Rege præfectus, magnos passim haberet delectus, & insidiæ variis vrbibus structæ ferebantur. Venetiis quidem Iosephus Donatus, quòd Brixiensem arcem Fontano prodere voluisse argueretur, capitis supplicio affectus fuit, copiæ tamen magna parte in Hungariam missæ sunt. Fuit hic annus in Vrbe & per orbem Christianum, quæ Catholicus est, Iubilei Religione piè cultus.

Rex Scotorum miro stratagemate euadit manus sicariorum.

In Italia trepidati, sed frustra.

1601 Quomodo in prælio ad Neoportum Franciscus Mendoza Arragoniæ Admiralus à Mauritanis captus sit, anno superiori mense Iulio narrauimus. Is anni 1601. principio Wordâ (munita Arx & oppidum est inter Ultraiectum & Leidam) vbi hæctenus in custodia fuerat, Hagam-Comitis deductus, cum Ordinibus de liberatione sua agere propiùs cœpit: nam & iam antea per internuntios agi cœptum erat. Et quidem cum præter Admiralium multi quoque alij Nobiles tam Hispani quàm aliarum nationum in Confœderatis Prouinciis captiui haberentur (inter quos etiam erant Franciscus Menezius insulæ S. Thomæ, & alius Canariæ insulæ Præfectus, insulis illis nuper ab Hollandis, ut diximus, inuasit) è contrà verò in Hispania, & Lusitania, aliisque Catholici Regis Regnis & Prouinciis multi nauæ, mercatores, piscatores, & alij Confœderatarum Prouinciarum subditi, partim carceribus inclusi, partim etiam ad remos damnati, malè haberentur; Ordines de captiuis omnibus permutandis deliberationem seu sententiam suam proponunt, his tamen conditionibus: Paratos se esse tam Mendozam quàm reliquos nobiles Hispanos aliosque Regis & Archiducis ministros ac milites è custodia dimittere, si vicissim Belgicæ Confœderatæ ciues omnes, vbiicumque ipsi sub Hispanorum aut Archiducis imperio belli causa captiui detinerentur, in libertatem

Occasio transigendi, multi utrinque captiui.

tatem restituerentur, ita præterea, vt Mendoza quinquaginta aureorum millia, & ceteri quoque constitutum iam lytrum seu redemptionis pretium, & sumptus quos fecerant, exsoluerent. Sed Mendoza pecuniam quantam Ordines petebant, à se ne expectarent, petiit; illud verò de captiuis liberandis à Regis sui & Archiducis voluntate, à qua totum hoc negotium pendeat, expectandum respondit; illud simul protestatus, non passurum se, vt è suis quisquam eximeretur. Ordines enim Fœderati Ludouicum de Villar nobilem Hispanum excipi volebant, petente Francisco Verio, à quo is captus fuerat; eo consilio, vt suæ gentis Anglum nobilem Ioannis Hauquini filium in India iamdiu captiuum, Villarij beneficio aut permutatione liberaret. Tandem allato Regis ex Hispania & Archiducis responso, 16. Ianuarij res confecta est, & Contractus vtriusque partis consensu firmatus. E custodia tum quidem exire cupiebat Mendoza; sed cum Ordines sexies centena aureorum millia cautionis loco, omnes Contractus conditiones impletum iri, ab ipso peterent, in custodia mansit, vltro citroque interim Oliuera quodam commeante. Cum verò interea nonnulli è captiuis Belgis in Hispania & alibi situ & squalore confecti, ij maximè qui ad remos sedebant, exstinguerentur, plerique tamen superstites in Hollandiam liberi iam essent reuersi, reliqui pauci ex Indiis expectarentur, Mendoza missionem impetrare non potuit, quoad tria & viginti aureorum millia adhuc dependeret. Ac sic demum 29. Maij anni sequentis post viginti amplius mensium carcerem Antuerpiam à Mauritijs celoce fuit deductus. Memorabile est quod eidem captiuo & in carcere constituto obtigit. Eum captiuum Vlrici Falcosteinij & Brochæ Comitissæ vidua apud Fœderatos Ordines immanis latrocinij, iussu eius, vt dicebat, in maritum suum à Ludouici del Villar militibus perpetrati, accusabat, sibi que de eo ius dici petiit. Tum Mendoza, arguto responso ex re nata assumpto, cum supplici libello Comitissa ad mouendos Fœderatorum animos hæc verba inseruisset; Maritum suam, Brochæ Comitissæ Ordinum rebus semper fauisse, & non semel bonam nauasse operam: Et quis, inquit Mendoza, eum non merito supplicio affectum dicat, de quo ipsi sui non fatentur tantum, sed iactant etiam, nostris partibus semper aduersatum, alteras pro virili propugnasse? Sic frustra querimonia fuit. Sed iam ad alia narranda accingamur. Primis tamen quinque anni huius mensibus nihil magnum neque hi neque illi armis tentarunt, credo, memores neutros superiori prælio ad Neoportum commodum multum retulisse. Interim Zelandi aliquot mercatores, contracta societate, non permittentes solis Hollandis laudem lucrique spem, & ipsi classem quatuor nauium in Indiam Orientalem 28. Ianuarij huius anni ablegarunt. Ex Hollandia item adhuc naues tredecim 23. A-

1601
Admiralius Hollandis nimium petentibus modeste respondet.

Nilominus protestatur se non passurum, quin omnes sui gaudeant.

Dum vtrisque captiuus liberantur, Admiralius adhuc in custodia manet.

Argentum eius restitutum super cade Falcosteinij.

Zelandi amulati Hollandos, & ipsi in Indiam Orientalem naues mittunt.

1601

prilis ex portu Texellensi idem iter sunt ingressæ, omnes præter lucrum, vt ferebatur, hoc quoque inprimis spectantes, vt quoquomodò Indicas nauigationes, ex quibus Hispanis immensæ opes, infestas, aut etiam inutiles redderent. Inciderunt itaque 19. Maij in Hispanicam classem alto Oceano circa decimum quartum eleuationis poli gradum, & acriter pugnarunt. Cruentum fuit prælium, tandemque occisis vtrimque haud paucis, pluribus verò sauciatis, dubia victoria discessum est. Ex Hollandica classe, nauis Leo ruber dicta, tot ictibus perforata fuit, quòd spe itineris conficiendi abiecta, mercibusque in alias naues importatis, focij tandem eam septem nautis commiserint (erat ex eo nauium genere quæ Celoces dicuntur) qui eandem saluam post multos labores in Hollandiam reducerunt. Ab anno superiori tumultuabatur adhuc variis in locis miles Archiducis Alberti (neque enim tam immensa stipendiorum debitorum summa conflare facile poterat, & iniqua plurium videbatur petitio) quin præterea qui in propugnaculis circa Ostendam præsidia agebant, ob non soluta stipendia etiam imperium detrectare incipiunt; adeò vt Verlanus, Fresinij Vicarius, militis furore occisus fuerit; quem tamen Riuius prudentia magis & benignitate quàm disciplinæ seueritate sedauit, ac præfidiariis in Isabella & Grootendorsta, hosti, litteris etiam eos ad defectionem sollicitanti, nimum vicinis, persuasit, vt acceptis in singulos dies vicenis stuferis, Winoxbergam se contulerint, donec stipendia soluerentur. Ad Antuerpiam quoque nauis & classiarij secessionem minabantur, obsessio tam infra quàm supra urbem flumine. Sed & hos Arenbergius Comes, & Marchio Hauræus, à ciuibus pecunia mutuò sumpta sedarunt. Dudum ex Italia expectabantur nouæ copiarum magnaque auri vis, sed quòd per Franciæ fines non plures quàm quingenti simul iter facere permisi sunt (erant autem ad septem millia) non nisi mense Iulio, vt mox dicemus, in Belgium appulerunt. Interea Mauritius, magna vi pecuniæ vndecunq; corrasa, initio Iunij copias suas ad munimentum Schenckianum conuenire iubet; cuius loci is est situs, vt Archiducalibus, quoniam ducendus esset exercitus, non facile scire possint, cum in omnes partes facilis inde & commodus sit traiectus. Ipse 4. Iunij Arnhemum profectus, patruelis sui Ludouici Guntheri cum Margarita Manderfcheitia, Vlrici Falckensteinij Comitissæ vidua, nuptias per dies aliquot agitauit, ac deinde præmissis triginta tribus equitum turmis, & ceterum duobus peditum signis Rhijnbercam 10. eiusdem Iunij cingere obsidione cepit. Oppido tum præerat Bernardus Dauila cum magno satis è variis nationibus peditum præsidio, equites verò tantum quinquaginta erant Botbergio ductore. Et quamquam magna vis alimoniarum & reliquorum comestuum iam antè esset in oppido, præfidiarij

*Cruentum
prælium
classis Hol-
landicæ
cum Hi-
spanicæ.*

*Variis lo-
cus Archi-
ducales
adhuc pro
stipendiis
sumul-
suantur.*

*Quibusdã
Vinoxber-
ga concedi-
tur, dum
solutio præ-
stetur.*

*Mauritius
ad Schen-
ckianum
copias co-
git.*

*Obsidere
incipit
Rhijnber-
cam.*

fidarij tamen obsidionem instare cernentes omnia prætereà ex agris in urbem conuehant, naues perforatas demergunt ne in hostium venirent potestatem, nihilque quod ad obsidionem tolerandam pertinet, omitunt. Mauritius econtra (qui ob validissimas eruptiones oppidanorum non nisi ineunte Iulio propiùs castra sua oppido admouere potuit) validissimè se communiabat, vt quantumlibet irruentium multitudinem sustinere posse videretur. Nihilominùs obsessi aliquoties eruptione facta, multum damni in castris Mauritianis passim dabant, maximè iam priùs 18. & 19. Iulij, ita tamen vt tandem in urbem redire compellerentur. Præfectus interim Archiducem de suo periculo certiore factum nihil dubitans, auxilium opemque expectabat. Sed cum eodem tempore in recipiendis ex Italia nouis auxiliis, de quibus supra, occuparetur Archidux, itemque Iulij die 5. obsidionem Ostendanam esset auspicatus (de qua mox, ac deinde toto triennio plura) Rhijnbercani præsidarij sustinendæ obsidioni pares esse putabantur. Et ita quidem, animus non deerat nec com meatus, sed vnus rei inopia vehementer premebantur obsessi, medicamentorum scilicet & fomentorum; quæ tamen in primis erant necessaria, multis quotidie vulneratis obligandis. Nec enim vniquam tormentorum fulmina cessabant; tum cuniculi post medium Iulij tanta diligentia & contentione agebantur, vt ea res plures viros fortes vtrimque absumperit. Ante urbis mœnia munitiones quasdam præsidarij excitauerat, easque hæcenus tutati fuerant; quibus demum suffossis, & vi pulueris tormentarij dissipatis, Mauritius deinde, misso tubicine dedi sibi oppidum postulat. Vbi cum Præfectus idem periculum imminere mœnibus animaduertit, etsi initio cum suis oppidum ad extremum vsque spiritum defendere decreuisset, præsentis periculo commotus, nec quidquam de submittendis auxiliis intelligens, Mauritij postulata scripto sibi tradidit: quibus cognitis, Botbergium cum Italo quodam Centurione in castra ad Mauritium mittit; is vicissim Clutium equitum & Dortium pedum Præfectos obsidum loco oppidanis tradit. Post multas vtrò citroque propositas conditiones, tandem 30. Iulij in has consensus est:

- » Oppidum dederetur; militibus, nautis, aliisque cuiuscumque generis aut
 » conditionis, nemine excepto, libera exeundi esset facultas cum armis,
 » sarcinis, & omnibus impedimentis; neque is damnum pateretur, qui
 » superiori tempore Ordinibus Fœderatis militasset, aut quocumque alio
 » modo noxam commisisset. Præfecto duas machinas campestres cum
 » duobus vasis pulueris sulphurei, & quinquaginta globis, abducere lice-
 » ret. Mauritius ad impedimenta, ægros & vulneratos vectandos, præstita
 » cautione de restituendo, ducentos currus suppeditaret; ceteris, qui vel vul-
 » nerum vel morbi atrocitate vectionem ferre nondum possent, tantisper

*Validè ali-
quoties op-
pidans in
obsessores
erumpunt.*

*Obsessa in-
tereà ab
Archiduce
Ostenda,
Rhijnber-
cani sibi
relinquan-
tur.*

*Itaque
tandem
Rhijnberca
Mauritio
deditur.*

*Leges dedi-
tionis Rhijn-
bercana.*

1601

dum conualescerent, in vrbe manere liceret, salui postea ad suos bona fi-
 de remitterentur. Debita omnia obsidionis tempore contracta Præfe-
 ctus ciuibus solueret ex iis bonis quæ fisco erant addicta. Ciuibus, qui ad
 alia loca commigrare vellent, tempus semestre datum, intra quod de fa-
 cultatibus suis, quod videretur, statuerent; captiui vtrimque liberi dimit-
 terentur, persoluto dumtaxat victu. Ita vltimo Iulij Præfectus cum mille
 circiter militibus egressus, Traiectum ad Mosam est profectus, cum
 magna fauciorum multitudine. Et ex obsessis quidem plus minus mille
 desiderati perhibentur, ex obfessoribus verò, vt semper iniquior est obfi-
 dentium quàm propugnantiũ ratio, multò etiam plures. Sed iam ad ce-
 leberrimam Ostendæ obsidionem narrandam accingamur. Mense hoc
 Iulio ineunte, in Belgium ex Italia Archiduci auxilia venerat septem plus
 minus millium, tum Itatorum tum Hispanorum, ductoribus Theodoro
 Triuulcio & Ioanne Braccamontio, cum 5. eiusdem Iulij Archidux trien-
 nalem illam Ostendæ obsidionem est aggressus. Est Ostenda oppidum
 Flandriæ maritimum, tribus miliaribus Neoportu, & quatuor horarum
 itinere Brugis distans. Pagus non ita pridem fuit, piscatoribus inhabitatus,
 sed initio huius belli civilis ab Ordinibus secutis loci opportunitatem, le-
 uibus primùm (è palis scilicet & longuriis) deinde firmioribus operibus
 & vallo muniri cœpit; eamque iam excreuerat in formam, vt Hollandi
 loci firmitate commoditateque confisi, dudum toti penè Flandriæ tri-
 buta imperarent, & nec munitionibus aliquot circumcirca licet erectis,
 impediri fatis poterant eorum excursiones extorsionesque. Quare id non
 diutiùs ferendum ratus Archidux, tum fatigatus assiduis Flandrorum
 precibus, dicto die 5. Iulij oppidum obsidione cincturus, exercitũ in duas
 diuisit partes: quarum vni ad munitionem S. Alberti constitutæ ipsemet
 præerat, altera autem versus Bredenã collocata, copias paulatim vrbi pro-
 pius admouere instituebat. Quod ea ratione perfectum, vt Hieronymus
 Monroius, supremus Hispanorum castrorum Præfectus, & Nicolaus de
 Carris Generalis Wallonum seu Gallo-Belgarum ductor, intra trijurno-
 ctium spatium ad collem arenarium non longè ab oppido distantem pro-
 mouerint; ex quo tormentis bellicis terribiliter detonantes, luculento ad-
 modum damno oppidanos afficiebant; præterquam quòd etiam Rece-
 ptui militari Septoquæ initium fecissent, in quibus non exiguam militum
 manum collocarant. Quin & Fredericus Vandenberghe stationis Bre-
 denensis Præfectus, in eminenti collium marinorum iugo tormenta ma-
 iora exonerans, grauiter in subiecta ædificia detonabat. Erat eo tempo-
 re Ostendæ Gubernator Carolus vander Noot; præsidium peditum vi-
 ginti & vna cohortes. Quare is mox rei statum Ordinibus suis signifi-
 cavit. Qui ea quæ consecuta sunt præfagientes, omnibus quibus ad sui
 defen-

*Numerus
castrorum
vtrimque.*

*Ostenda
prius pesca-
torum pa-
gus, nunc
dudum ter-
ror Flan-
driæ.*

*Diligenter
promouet
castra Ar-
chidux ad
Ostendam.*

*Aequè di-
ligenter
provident
Fœderati
vrbi.*

defensionem indigere videbatur necessariis, urbem seu oppidum instruere cogitarunt: quò videlicet intelligerent, multum omnino in illius incolumitate situm sibi esse: vnde nulli rei parcendum rati, ea continuò illi submiserunt, quibus còtra quemlibet hostilem impetum se tegere posse videretur, sufficiendo etiam mox aliquot veteranorum manipulos; quò videlicet oppidani, & loci munitione, & verò etiam hominum præfidio freti excursiones facere, hostemque à mœnibus propulsare possent.

Ita die 13. Iulij Ostendani in obsessores eruperunt, cédentes & cæsi. Inter eà Carricius ad S. Albertum (munitionis nomen est) Receptum militare perficere nititur, sublato de medio Monroio: cui globus tormento murali excussus cùm caput abstulisset, eius in locum Simon Autunez suffectus est; qui similiter inchoatum opus prosequens, alium insuper Receptum

Archiducalibus variis molitur militibus Receptus.

Valdes dictum construxit; atque ex eo deinde Septum ad primum vsque vallum deduxit, vt ita facilius vtriusque defendendi foret ratio. Decimoquinto Iulij Franciscus Verius Anglicus ex castris Rhijnbercanis euocatus, & Gubernator à Batauis missus, cum quatuor millibus peditum

Verius Anglicus Ostendam Gubernator ingreditur.

Ostendam ingreditur; & mox sequenti die eruptione facta, non sine magna suorum clade ab Archiducalibus repellitur. Quare videntes Hollandi fatius se facturos, si ad urbis suæ debiliorem partem tegendam animos conuertissent, Septis inchoatis alacrius instantes, tres insuper Receptus, qui Poldri postea dicti sunt, extruere, iuxtaque illos aliud in campo

Septum quadrangulare ducere instituunt, quod à quinq; militum in eo dispositis cohortibus defenderetur, quoad prædictos Receptus quanta poterant diligentia muniuissent. Verùm dum hæc à Batauis Archidux

geri conspicatur, eam quoque partem quæ Poldros respiciebat, aggredi constituit, nò modò vt obsessos à maioribus suscipiendis prohiberet, sed vt, milite etiam è Receptibus profligato, ab ea potissimum parte urbem

adoriretur. Quare Comiti Frederico Vandenbergio iniunxit, vt Alphòso Aualos sibi suffecto, cum Germano milite & aliis ad S. Claram contenderet; vbi mox ipse confedit, & duas extemplò munitiones (S. Martinus & S. Clara nomen dederunt) inchoavit. Neque verò inter eà Bataui

Vandenbergius munitiones S. Martini & S. Clara inchoat.

feriari, sed nouum continuò Receptum extruere satagunt. Quod simulac ad Archiducem perlatum esset, ducentos à duabus partibus milites dictum opus adoriri iussit; qui quanto poterant impetu confertos hostium cuneos perrumpentes, quinquaginta propugnatores vnà cum eorum

Archiducalibus Receptu quodam hostilibus potiuntur.

Centurione strauerunt; ipsi Receptu illo die S. Annæ sacro potiti, (est is 26. Iulij) idem deinde nomen ei indiderunt. Vix hæc ab Archiducalibus gesta erant, cùm ecce oppidani eruptionem ex vrbe parant, & bis mille numero in duas diuisi turmas, Archiducalibus aggrediuntur; à quibus tamen fortiter repulsi, cum notabili suorum strage ad viam militarem an-

1601.

temuralem se receperunt. Nec minor interea Comitum Frederici in sancta Clara munienda cura eluxit; siquidem iam B. Mariæ Receptu absoluto, tormentisq̄ue in eo non paucis collocatis, pertinaciter in hostem fulgurabant; nec seigniores in S. Alberto muniendo Archiducibus & Septis continuo extruendis instabant; quæ singula curiosius describere, ac quotidianas propè velitationes velle recensere, longi profectò ac nimium tædiosi operis foret; quippe cum Ostendanae urbis ista obsidio in tertium vsque annum fuerit producta. quare præcipua tantum ibimus recensitum. Principio Archiducibus ad S. Alberti munitionem, aggerem secum dum mare aggerere inceperunt, ex quo naues ex Zelandia aduentantes, & modò militem, modò alia necessaria inuehentes, ac ipsos etiã faucios & vulneratos efferentes, ab urbis ingressu recessuq̄ue prohiberent. Ad hunc aggerem extruendum, lignorum fascis viginti pedes longi coctis lateribus onusti (*Saulcisses*, quòd farcimina formã referret, dicti sunt) in mare demittebantur, quò firmè consisterent. Quod opus etsi nõ paruum hominum multitudinem absumpsisset, intra paucorum tamen dierum spatium ad eam altitudinem firmitatemq̄ue excreuit, vt non paucis tormentis bellicis in eo collocatis, Batauis ad urbem aditus ea parte fuerit adeò impeditus, vt Ostendam æquè atque Charybdim aut Scyllam metuerent, ideoq̄ue ægrè, vt eò proficiscerentur, induci possent. Vicit tamen apud nonnullos amplæ mercedis cupiditas terrores omnes. Iam Archiducibus ad oppidanorum aggerem penetrauerant, sperantes fore, vt circa urbis vicinum propugnaculum munitionem aggredierentur, cum subito 15. Augusti oppidani partem, quam Archiducibus adorituri erant, rescindentes, mox quoque apertura illa à crescentis aquæ reciproco fluxu maiore effecta, omnem spem urbem ea ex parte inuadendi amputarunt. Tentanda igitur alia via. Mensis September erat, eiusq̄ue octauus dies, quo Deiparæ Virginis Natalis celebratur. Eo Catricius Archiducis iussu oppidum iam multa verberatione concussum oppugnare parat, apparatu ad oppugnationem necessario comportato. Sed habuit is conatus infelicem successum, multis interfectis; ipseq̄ue Catricius globo ictus vitam simul cum imperio amisit; cum biduo post, 10. Septembris, Castillonius Gallus, qui magnam militum manum oppidanis adduxerat, eodem quoque mortis genere periit, eiusq̄ue Legatus letale accepit vulnus. Non tamen hæc res absterruit, quò minus tam in castra quàm in oppidum, etiam Principes viri, nulla necessitate, sed animi tantum & disciplinæ atque artis militaris discendæ gratia frequenter commearent; inter quos fuit Ulricus Holfatiæ Dux, Daniæ Regis frater, qui 15. Septembris oppidum vnà cum Hohenloio Comite ingressus, magna cum admiratione munitiones perlustrauit. Eòdem ex Anglia Northumbriæ Comes Cessel-

Obsidio Ostendanae urbis; in qua; præcipua tantum narrabuntur.

Nauta plures Ostendam vt Charybdim re-formidant; inueni tamen, qui ingredierentur.

Oppidani partem quamdam urbis rescindunt.

Inter conuulsas eiaculationes, multi tamen animi causa Ostendam intrant.

Cessellius, aliiq̄ue Nobiles quatriddo pòst appulerunt; cùm pridie Franciscus Verius oppidi Ostendani Gubernator, qui ad vulnus curandum in Zelandiam secesserat, eòdem rediisset; omnesq̄ue illi, vnde venerant, sine damno quidem, non tamen sine ingenti periculo, ad sua sunt reuersi: sed non sic Vchtenbroquius Consul Ultraiectinus, quem pestis tormentis excussa exeunte hoc mense afflauit. Tanta enim machinarum vi certabatur, vt primis his mensibus quinquagies mille magni ponderis ferreæ pilæ in urbem, econtrà ex vrbe in castra saltem amplius trigefies mille contortæ feràtur. Inde æstimet Lector, quàm magnum numerum tam ingens grando percusserit. Non addo quot naues hoc vel illo die in portum sint inuectæ, quot ictus exceperint, quot declinauerint: huic brachium, alij caput ablatum; & quæ sunt eiusmodi spectacula. Mensis Octobris initio, inclinata iam in hiemem anni tempestate, augescētium aquarum vis, impellente etiam vento, aggerem, quem suprà perforatum diximus, magna quoque ex parte reliquum subruit, secumq̄; in mare deuexit, ita vt tum à molestiis vicinis ad eam quidem plagã obsessi liberati sint. Ea nocte quæ 16. diem Octobris est subsecuta, Archiduales ductore Comite Buquoio, in hemicyclum, seu semilunare propugnaculum prope Vaccarum pontem irruerant, & expulsis defensoribus occuparāt, missò interim audaci homine, qui pontem succenderet; sed nec illi, quod occupauerant, diu tenere; nec hic, oppressus ab oppidanis, quod instituerat, potuit conficere. Vrgente iam hieme obsidionem solutam iri obsessi sperabant, tantoq̄ue alacrius pericula omnia & labores excipiebant: verùm vbi castra quotidie, & exercitum augeti, ædificia & casas passim extrui, plures apparatus, omniaq̄ue quæ ad militum hiberna pertinent, comportari viderunt, sibi quoque hiemem illam minimè per delicias transigendam fore facillè coniectabant. Nihilominus, quò fortè Archiducem ab incepto reuocaret Mauritius, ipsis Kalendis Nouembris castra ad Siluamducis locat, exercituq̄ue peditum octo millia, equitum duo millia & quingentos complectente, urbem, quantum agri inundati patiebantur, vndiq; cingit, & celeritate maxima se communit. Ciuitas, quæ militem præfidiarium non habebat, præter duas cohortes ex ciuibus dudum cõscriptas, & vnã equitum turmam, cui Adolphus Comes Vandenbergius præerat, & quinquaginta equites turmæ Grobbendoncane, alacriter nihilominus ad arma conuolat, atque ad defensionem necessariam se componit. Extra portam Vuchtensem Præfectus vrbis Antonius Baro de Grobbendonck excitari munitiones curat; quas etiam ciues cum auxiliaribus paulò pòst submissis, licet continuè ab hostibus oppugnarentur, ad extremum vsque obsidionis defenderunt. Magistratus urbanus mox in domibus aquam ad incendia restinguenda, aliaq̄; eius-

1601

Vnam adhuc rescissi aggeris partem viã aquarum auferit.

Archiduales occupatum propugnaculũ iterum relinquere coguntur.

Mauritius, vt Archiducẽ ab Ostenda reuocet, Siluamducis obsidet.

1601 modi ad manus esse iubet, tum in primis, ne quis annonam maiori pretio venderet, quàm tunc veniret, edicit. Gubernator, Vigilumque Præfectus ad muniendam vallis & propugnaculis urbem, cuiusvis ordinis & sexus homines victu suppeditato inuitat, vt vno die ciuium alacritate plus operis censeatur confectum, quàm decem florenorum millibus à mercenariis præstari potuisset. Excitantur in mœnibus nouæ munitiones, & ad portam Vuchtensem ex præscripto Præfecti vallum ducitur, forma dimidiatæ lunæ, quo, si fortè porta expugnaretur, tueri adhuc se possent. Accesserat iam propiùs ad portam Vuchtensem hostis, cùm 7. Nouembris Grauia missi veniunt manè ante lucem ducenti sexaginta lecti milites: qui etsi numero pauci essent, mirum tamen in modum animos ciuium erexerunt, simulque eos postero die magnopere confirmarunt per latè ab Archiduce litteræ, quibus nuntiabat, se de auxiliis quamprimùm ferendis Comiti Frederico Vandenbergio mandata dedisse. Intereà obsidionem vrgebat Mauritius: & cùm multis bombardarum ictibus turres & templa aliàsque ædes frustra lacerasset, tandem 13. eiusdem mensis ad maiorem terrorem candentes igne globos in tecta vrbis emittit; qui tamen incendium nullum excitarunt, quòd Magistratus ciuibus edixerat, vt siccam in ædium tabulatis arenam sufficientem haberent, qua igneas illas sphaeras exciperent, restinguerentque. Vicomagistris etiam iniunxerat, vt ædes, in quas sphaeram igneam incidisse suspicarentur, mox conscenderent, & exortum fortè incendiū sopirent. Paulò post, die videlicet 15. Nouembris, ductoribus Hilario de Blijleuen & Vander Sterre, octingenti pedites per loca paludosa, cæsis quinquaginta stationariis Mauritianis, in urbem sunt introducti. Nec destitit Mauritius frequentibus tormentorum ictibus urbem concutere, cuniculos subterraneos, maximè ad Hintamensem portam, agere, quibus portam euerneret: quibus cùm obuiam fodiendo irent oppidani, duodecim fossores re non satis prudenter instituta, terra obruti sunt. Accidit etiam in vrbe alius casus fortuitus, Gubernatore Grobbendonckio & Bardoulio Senatore mœnia obeuntibus. Hi enim cùm ad quemdam stationarium venissent, tesseram pro more exigentem, is vt Gubernatorem agnouit, honorem eidem exhibere cupiens, brachium corpore inclinato comprimit, & sclopi tractandi imperitus aut imprudens, igne non satis accuratè custodito, nec auersis per inscitiam à Præfecti & Senatoris corporibus armis, sclopo disploso, in coxa Præfectum Grobbendonckium vulnerat, & duobus locis Senatorem traicit. Dum hæc ibi geruntur, Comes Fredericus Vandenbergius iustis cum auxiliis ex oppido Diesta mouet, & per ericeta, quæ in regione illa vastissima sunt, compositis agminibus ad Siluamducis contendit; cùm intereà quoque tanta frigoris vis incidit, vt non modò, vt aiunt, stationari-

tius

Parant se strenuè ad resistendum oppidani, etsi vix essent 400. præsidia. vij.

Recreatur ciues aduentu paucorum ex Grauia, tum in primis Archiducis litteris.

Adsumt adhuc octingenti auxiliares.

Casus duo tristes in vrbe.

rius vnus in castris Mauritij algore obriguerit, verùm etiam glacie interclusa flumina commeatum necessarium obsessoribus negare inceperint. Quare Mauritius duplici periculo, & ab aduentante Vandenbergio, & à tēpestate territus, satius sibi esse & securius ducebat, cum integro exercitu suo recedere, quàm ancipitem belli aleam experiri. Ita 27. Nouembris in Hollandiam se recepit. De hac obsidione sic luserunt Bataui :

Non Ducis obsessæ seruauit mœnia Siluæ

Alberti gladius, frigida sed glacies.

At retorserunt alij, duabus oculis tantùm immutatis hoc modo:

Tam Ducis obsessæ seruauit mœnia Siluæ

Alberti gladius, frigida quàm glacies.

Sed iam ad celebratissimam Ostendæ obsidionem redimus, vbi difficilis erat per anni tempestatem nauigatio, nec commeatus tantùm inopia, verùm etiam morbis & frigore præsidarij laborabant, quorum in super numerus tam erat imminutus, vt vix mille & quingenti, qui per valetudinem arma ferre possent, restarent, plurimis non tantùm Archiducis armis, sed etiam peste absumptis. Quare Archidux vetus oppidum, cuius occupatio facilior videbatur, oppugnari iubet. Hoc consilio è captiuo quodam 23. Decembris cognito, Franciscus Verius Ostendæ Præfectus suorum viribus diffusus, ipso nascentis Christi peruigilio Legatos ad Archiducem in castra mittit, qui inducias impetrarent, vt intereà de conditionibus dedendi oppidi transigi posset. Obsidibus vltro citroque datis, obsessi dies aliquot ad deliberandum petunt, annuit Archidux. Ita ergo dum de conditionibus disceptatur, de industria tempus extrahente Verio, quinque naues è Zelandia militem & commeatum portantes in portum inuehuntur: quarum aduentu recreatus Verius, quibus potuit verbis apud Archiducem se excusat, & redditis obsidibus, multò quàm vniquam antea vehementiùs arma vtriusque exercentur, & Archidux oppidum summa vi quamprimùm oppugnari iubet: quod non multò post, septimo scilicet Ianuarij anni sequentis, cum vtriusque partis grauissimo damno factum est, vt suo loco commemorabimus; nunc insigniora quedam externa seu varia huic anno sunt attexenda.

In Anglia hoc anno 17. Martij Essexius Comes, quo duce in Hibernia cum Tyronio Comite feliciter anno præcedenti debellatum est, nunc prodicionis reus habitus capite plectitur: cuius cranium Bironio Gallo in Angliam Legato ipsa Regina conspiciendum exhibuisse fertur, etsi Bironici casus, de quo anno proximo, adhuc fortè nescia. Certè obscure monebat, ne altùm saperet. Cum Essexio damnatus & Suthamptonius; sed ei febris, qua laborabat, supplicium distulit. Denique, Reginâ mortuâ, non liberatus tantùm, verùm etiam in maiori honoris gradu fuit collocatus.

1601

Aduentante Vandenbergio, Mauritius ab obsidione discedit.

Lusus vtriusque de hoc Mauritij recessu.

Verius

Ostendæ Præfectus Archiducem vafre deludit.

VARIA.

Comes Essexius in Anglia capite plectitur.

1601

*Nascitur
in Francia
Delphinus.*

locatus. In Francia 27. Septembris Regina Maria Medicæ Galliarum Delphinum Ludouicum XIII. enixa est; cuius dexteræ gladij capulum Rex pater inferuit, precatus, vt eo ad Dei gloriam, firmata ætate, vteretur. Venetorum Legati eidem Regi partas victorias, & Regni pacem firmatâ gratulantur. Rex Aurelianum templum S. Cruci factum, à Calvinianis euerfum, curat instaurandum, opus planè Regium, & ad quod promovendum aurum ipse primus obtulit. Quatriduo ante natum Delphinum, Hispaniæ Regina Annam Mariam, futuram Delphini sponsam, enixa feliciter est. Hoc anno Ludouica Lotharinga Henrici III. vidua vita excessit. Innotuit Europæ ille, qui multis se Lusitaniæ Regem Sebastianum (de cuius infelici in Africa pugna anno 1578. egimus) esse persuasit. Primùm à Venetis detentus, postea Neapolim missus, & inde in Hispaniam, vbi periit. Hoc anno naues aliquot ex Orientali India in Hollandiam appulerunt, pipere aliisque aromatum speciebus onustæ; & inter alias, tres, quarum vna Mauritij, altera Hollandiæ, tertia Celocis communi titulo erant insignitæ, iamque secundò idem iter confecerant. At feliciori commercio apud Persas Religio Christiana mirificè propagatur per Sodales Augustinianos Eremitas, quorum familiaræ & ipse Ormusij Princeps adscribi voluit. Vide Antonium Goueam in Diario seu Commentario rerum gestarum ab Alexio Mensesio, eiusdem Ordinis, Archiepiscopo Goano, Indiæque Orientalis Primate, conscriptis.

*In Hispania
Anna,
futura il-
lius sponsa.**Pseudo-
Sebastianus
Lusitanus
male
perit.**Apud Per-
sas fides
Christi per
Augusti-
nianos pro-
pagatur.*

1602

*Cruenta
quadam
Ostenda
innasio.**Singulis
Ducibus,
quid agâr,
diligenter
prescribi-
tur.*

Annus millesimus sexcentessimus secundus à cruenta illa oppugnatione Ostendana (cuius anni superioris fine meminimus) initium sumpsit. Nempe Archidux Albertus delusus, vt diximus, à Verio, mox ad urbem veterem tormentis vibrandam molem quamdam excitari iussit, & die 7. Ianuarij quanto posset impetu impressionem facere hûc in modum: Duo Centuriones cum ducentis hominibus maritimum propugnaculum inuaderêt, alij verò duo locum dictum Salsa braga, adorirentur; ac alij insuper duo, cum ducentis suis, dicti propugnaculi coronam à sinistro latere aggredierentur. Hos deinde vniuersos Didacus Durangus Hispanorum ductor cum quadringentis subsequeretur, vt propugnaculum captum muniret, nihilque eorum omitteret, quæ occasio offerret, ac temporis locique ratio exigeret. Præter hos, tribus insuper aliis Centurionibus iniunctum erat, vt cum suis adorirentur vallum dictæ veteris urbis, quod à propugnaculo læuo latere erat, & inter Antonium Gambaloytam Itolorum Centurionem, qui cum ducentis militibus & quatuor ductoribus sequebatur, dein dictum vallû vna cum Durango munirent ac tuerentur. Erant etiam in procinctu trecenti alij milites, cum quinque ductoribus, vnaque D. Mexias cum quadringentis, vt prioribus

bus necessitate aliqua laborantibus subuenirent. Similiter vniuersus qui 1602

supererat exercitus in diuersas turmas ac cohortes diuisus, occasione cui-
cumque inuigilabat. Tum Comiti de Buquoy imperatum erat, vt re- *Inter alios,*
fluo Oceano sinum transiens, eam veteris vrbs partem aggredere- *Buquoyus*
retur, quæ suos respiciebat. Quibus omnibus ita constitutis, mari iam refluen- *refluum*
te, circa crepusculum vespertinum, qui ad S. Alberti miles confederat, *sinum*
terribilem impressionem facere incepit, defendentibus se non minùs stre- *transiret.*

nuè oppidanis, & ignes circumquaque accendentibus, vt irruentes faci-
lius possint agnosci. Audiebatur ingens muralium tormentorum & mi-
norum bombardarum strepitus, vnum hoc vniuersis desiderantibus, vt

ad manum veniretur. Intereà Buquoyus alueum transiturus, multa ne- *Buquoyus*
quidquam propter aquæ altitudinem moliebatur. Quo ab oppida- *propter*
nis animaduerso, statim in auxilium iis qui ab altera parte pugnabant, *aque alti-*
accurrerunt, & adeò fortiter dimicarunt, vt Archiduciales, omnibus *tudinem*
frustrà tentatis, videntesque oppidanorum in se defendendo alacritatem, *frustrà*
vestigia se figere posse desperarint, multoque plures repetitis tormen- *molitur.*

torum ictibus ex suis se desideraturos præfagientes, pedem referre ince-
perint. Ipsi intereà oppidani, cataractis solutis, magno cum impetu aquã

in alueum demiserunt; quem cum oppugnatores essent in reditu transi-
turi, non exigua illorum pars aquis absorpta est. Numerus occisorum &

vulneratorum ad octingentos excurrit, inter quos non pauci Centurio-
nes & primarij. Occubuit ibi Gambaloyta, Durangus grauitè vulne-
ratus. Inter cæsos magna cum omnium admiratione inuenta fuit Hi-

spana iuuenula, quæ in primis ordinibus pugnans (aduersa enim vul-
nera aliquot corpore acceperat) occubuit, aureo torquè nudum corpus
redimita, & pecunia aliisq; preciosis rebus plenos loculos secum habens.

Multum hic conflictus oppidanorum quoque vires attriuit, quas tamen
paucis diebus post, submissa è Zelandia auxilia Matchetto ductore, sup-
pleuerunt. Post hæc Archiduci à nonnullis suatum est, vt obsidionem
solueret: fieri enim non posse finem vt suum consequeretur, quòd præfer-
tim grauissimum anni tempus & media bruma foret. Verum ille se id

dedecere ratus, perseveranter negotium promotendum censuit; moxque
iniunxit, vt ad S. Albertum iuxta Ostendaniū canalem, molem ingen-
tem, quem postea *Dijk* appellauerunt, versus mare, atq; adeò ad ipsum
canalis ostium ducerent, ex eoque hostium nauigia ab vrbe submouerēt.

Dum itaque ab vtraq; parte cæpto acriter insistitur, Archiduciales Plat-
tam formam cratibus arenaque substrata educunt. Quin super eadem
etiam mole Ostendam versus Loricam triginta pedes latam tantæ altitu-
dinis excitarunt, omnem vt hostilis impetus vim reliqua parte auerteret.
Circa hoc tempus cessit seu renuntiauit Burgundionum legioni Mar-
chio

Inter alios,
Buquoyus
refluum
sinum
transiret.

Buquoyus
propter
aque alti-
tudinem
frustrà
molitur.

Infeliciter
etiam al-
ter a parte
oppugna-
tio fit, cæsis
ferè 800.

Cæsi è
multi præ-
pugnato-
ras.

Frustrà
suadent
nonnulli
Archiduci
ab Ostenda
discedere.

1602

*Constitutis
vicumque
rebus, Ar-
chidux
Gandauū
proficisci-
tur, maio-
ra curatu-
rus.*

*Fredericus
Spinola
quoque ad
eundem
finem in
Hispaniā
abierat.*

*Vterque
Spinola
instruunt
exercitus
à Rege
Hisp de-
cretos.*

*Fama prò-
pra solu-
tionis plu-
res accu-
runt, quàm
esset decre-
tum.*

*Marchio
Spinola
cum terre-
stribus co-
piti in Bel-
giū mouet.*

chio de Waraubone, quam deinde Archidux Claudio Baroni de Ballan-
sone fratri eius tradidit, qui ea in expeditione alterū crus amiserat. Qui-
bus omnibus sic constitutis, videns Archidux res sic fatis succedere, si-
mulque hostem hoc agere intelligens, ut in campum quoque copias edu-
cerent, belli negotiis melius adhuc prospecturus, Gandauum abiit, ad ex-
ercitum Ostendanum Ioanne de Riuas cum summo imperio relicto.
Erat dudum in Flādria Fredericus Spinola Equestris ordinis, vir summi
iudicij, & scientiæ militaris. Qui cum à multis annis iis in bellis Regi
Hispaniarum operam suam collōcauisset, ab eodem triremibus præfe-
ctus fuerat, quas ante triennium eas in partes adductas in portu Slusano
habebat, quarumque opera & heroicis facinoribus Zelandis Batauisque
formidolosum se fecerat. Hic cum vicinarum insularum portus, quæ per
exploratores, quæ per homines longæ experientiæ, quos secum habebat,
probè cognitos haberet, iuxtaque intelligeret, quantum Batauis mariti-
ma expeditione damni posset inferri, in Hispaniam Regem ea super re al-
locuturus abierat, & ab eo octo adhuc triremes obtinuerat, utque sibi au-
spiciis Marchionis Ambrosij Spinolæ fratris sui ei exercitui præficiendi
in Ducatu Mediolanensi octo millia peditum, nempe sex millia Italo-
rum, & duo millia veteranorum Hispanorum conscribere liceret, impe-
trauerat. Ea igitur auctoritate obtenta Genuam versus iter arripuit, ubi
re cum fratre cōmunicata, ambo circa initium huius anni Mediolanum
abierunt, aditōque Comite de Fuentes eius Ducatus Generali Præfecto,
Italum militem impetrarunt; Hispanos autem, quorum non magnum
numerum Comes dictus habebat, nequaquam obtinere potuerūt. Qua-
re Fredericus denuò in Hispaniam proficiscitur, simul ut primo quoque
tempore in Flandriam cum triremibus suis nauigaret. Quoniam autem
à Rege imperatum fuit, ut octo illorum millium numerum Itali com-
plerent, ipse Marchio militi conscribendo inuigilauit. Quo numero
collecto, exercituque vniuerso in duas diuiso legiones, cuiuslibet earum vi-
ginti cohortes, quarum quælibet ducentos milites complectebatur, as-
signatæ fuerunt. Duxit partem alteram ipse Marchio, Tesserario maiore
(quem Sergeantum vocant) Pompeio Iustiniano instituto; alteram Lu-
cius Denticus, Tesserario maiore Augustino Arconato. Porrò cum pas-
sim constaret, militi, quem Fredericus Marchionis frater dudum habe-
bat, promptè semper stipendia fuisse soluta, tantus hominum tum No-
bilitum tum plebeiorum concursus fuit, ipso ut iam numero ad nouem
millia excrecente, ij potissimum adscripti fuerint, qui aliàs etiam stipen-
dia meruissent. Ita ergo Marchio Spinola primo Maij die (qui ei à Rege
Catholico ad discedendum assignatus erat, ut dein sub idem tempus in
Flandriā esset, quo Fredericus cum triremibus adesse debebat) Mediola-
no pro-

no pro-

no profectus Vercellas contendit, eam viam, ac certum singulis profectio-
 tionis diem præscribens. Qui vt etiam cōmodiùs proficisceretur, quin-
 que cohortes turmatim incedere volebat, & ita quidem, vt vnde prior
 manè discedebat, illuc sub vesperam posterior perueniret, annonâ sem-
 per paratâ: Mōuit hoc ordine Campagnolam vsque, locum in Burgun-
 dia situm; vbi delectu instituto, & duorum mensium stipendio militi
 perfoluto, in Belgium contendit. Mox vt Lutzenburgum primatm Bel-
 gij Prouinciam & urbem attingit, commutatis equis, Archiducem saluta-
 turus Gandauum profectus, magna cum humanitate & beneuolentia
 ab eodem exceptus est. Intereâ medio Iunij Bataui, omnibus quæ ad ex-
 peditionem militarem necessaria videbantur apparatis, contractisq; vi-
 ginti quatuor circiter peditum & sex equitum millibus, quantum quidē
 sciri poterat, Brabantiam totam circumuagari, subditosq; ad rebellio-
 nem incitare, simulq; si possent, Ostendanis in Flandria succurrere co-
 gitabant: quòd videlicet existimarent, Archiducem viribus ad resisten-
 dum destitui, aut, si iis se opponere vellet, obsidionem soluere deberet.
 Quæ simulac ad Archiducem perlata essent, quantam potuit hominum
 multitudinem collegit, perduellibus stipendia soluit, ex præfidiis eduxit,
 & Ioanni de Riuas supremo Ostendani exercitus Imperatori in manda-
 tis dedit, vt quantum posset militum sibi submitteret. Vnde quinq; mil-
 libus peditum & quatuor millibus equitum contractis, Franciscum
 Méndozam Arragoniæ Admiralium iis præfecit, eiq; iniunxit, vt ad
 Tillemontium (vulgò Thenas) Brabantia limitaneum oppidum profi-
 ciscens, hosti se obijceret, qui iam 21. Iunij Nouiomagi cum exercitu ad-
 esse, & ponte ad Mosam iuxta Moche constructo, eundem trajcere
 nuntiabatur. Fuit adhæc Marchioni Spinolæ imperatum, socium vt se
 dicto Admiralio adderet, & quæ ipse facienda censuisset, pro illo tempo-
 re approbaret. Cui mandato Marchio ita paruit, vt iustitiam sibi tamen
 in suos exercendi potestatem referuarit. Quocircà ad militem, qui Na-
 murcum venerat, reuertitur, & Admiralio socium se adiungit. Qui cū
 propius Tillemontium venisset, in campo media leuca distante militem
 explicuit, & quanta potuit diligentia se muniens confedit. Intellexerat
 enim, Comitem Mauritium, Batauici exercitus Imperatorem, eodem lo-
 ci contendere. Qui cū circa S. Trudonis venisset, 7. Iulij in Halmael
 vna tantum leuca ab Archiducalibus confedit, ibiq; triduo hærens,
 10. Iulij collectis vasis, vnde venerat, est reuersus. Admiralius Mauritij
 discessu percepto, suos in cōsiliū adhibuit, & quid potissimum facien-
 dum videretur, explorauit. Erat magna suadentium ac dissuadentium
 varietas, volentibus nonnullis hostem è vestigio persequendum, damno
 quàm posset fieri maximo afficiendum, omnemq; illi occasionem ad

*Summa
 celeritatē
 iter ab-
 soluit.*

*Bataui,
 collecto in-
 genti exer-
 citu ma-
 gna medi-
 tantur.*

*Expectans
 eos Admi-
 ralius &
 Spinola ad
 Thenas.*

*Mauritius
 triduo in
 conspectu
 Archidu-
 calium ex-
 aito, redit.*

*Varia con-
 silia, effit-
 ne Mauri-
 tius perse-
 quendus,*

1502 urbem aliquam obsidendam, quod metuebatur, amputandam. Aliis placebat, ut per Dieftemium obliquamque Campiniam Buscumducis & Grauiam versus contenderent; quippe quòd eæ vrbes ceteris aliquantò magis Batauis in oculis viderentur. Cùm enim Batauorum copia quàm Admiraliij potentiores essent, periculosum videbatur eos persequi, & ad conflictum prouocare. Suadebant alij, negotium vniuersum Archiduci committere, euicitq; posterius hoc consilium. Intereà Admiralius versus Dieft profectus, eo loci deuenit, vbi vel Buscumducis & Grauiam contendere, vel Mosam versus, vbi cumque Mauritium confedisset intellexisset, poterat proficisci; cùm litteræ ab Archiduce adferuntur, quibus ille negotium vniuersum Admiraliij prudentiæ commisit. Perplexum ea res Admiralius tenuit, adeò ut nihil aggredi statueret, priusquàm Mauritiij consilium intellexisset. Qui cùm, ut diximus, recessisset, Grauiam quanta potuit diligentia contendit, illicque 20. eiusdem Iulij castrametatus, (antè in itinere Helmonda capta, loco non admodum magni momenti) totum se ad castra munienda conuertit, magnaque celeritate circumquaque septa, aggeres & valla extruxit, Mosam ponte strato. Erat tunc Grauiensis vrbis Gubernator Antonius Dauila Hispanus, qui mille & quingentis diuersarum nationum peditibus instructus, cum quanta potuit diligentia, quæ ad vrbis defensionem factura videbantur, apparuit. Verùm cùm Mauritius vnde quaque se muniuisse, omnemque auxiliarium accessum se obstruxisse existimaret, septa ad propugnaculum, quod in ripa Batauica erat, ducere, ac assiduis illud tormetorum ictibus oppugnare cœpit. Et licet Archiducalibus suam in eo defendendo operam insigniter collocarent, ad extremum tamen illud 22. Iulij deserere coacti sunt. Mauritius ergo, eo occupato, igneos in urbem globos spargere, domos incendio abrumperè, & non exiguam hominum multitudinem conficere; mox eodem tempore tribus in partibus opera & machinas ad mouere, ipsosque oppidanos fortiter & strenuè se defendentes pertinaciter laceffere. Interim Admiralius, horum minimè ignarus, eodem cum suis contendit, vicinum ad Mosam iter instituens, quò necessaria facilius acciperet. Rurèmondam ut attigit, aliquot diebus quietus confedit, iis de rebus, quas deuehere secum oportebat, sibi prospiciens, & pontem simul, si quis fortè eius vsus occurreret, ad Mosam trãseundum fabricans. Inde Grauiam versus profectus, 10. Augusti nõ longè à Mauritio castrametatus, supradictum pontem flumini imposuit, paulatimque propitiis ad hostem mouens adeò benè munitum illum esse deprehendit, omnè ut penè spem vrbi subueniendi euauisse existimaret. Nihilominus post varias consultationes, tandem mille peditum ex omnibus nationibus electione facta, iis Ioannem Thomam Spinam exercitus reformati Du-

cem

Mauritius ad Grauiam castrametatur.

Communitus, propugnaculum quoddam expugnat.

Accedit Admiralius auxiliaturus, sed tardè.

Variè consultat Admiralius.

cem præposuit, mandans, vt circa vespertinum crepusculum palustria transgrediendo, quanta posset solertia, clam ad hostium munitiones adreperet, subitoque impetu in eos facto, quos deprehendisset, cæderet, ac deinde scalis admotis, transiens hostium munitiones, urbem ingrederetur. Quod ideò facilè fieri posse credebatur, quòd ex ea parte stationem castrorum non haberi existimabant. Imperatum ad hæc fuit Simoni Autunez Hispano Duci, vt cum mille peditibus Spinam secutus, ad siluam non longè ab eo loco, quem is transiturus erat, consideret, vt facinore infeliciter fortè cedente, securè viam relegere posset. Marchioni verò Spinolæ in mandatis datum fuit, vt cum duobus millibus peditum ab altera parte hostium castra lacefferet, vt dum istuc vnitis viribus hostis accurreret, tantò faciliùs Spina facinus suum, quod volebat, designaret. Verùm simulac ille in viam se dedisset, ægrè ad aliquod spatium procedens, locisque palustribus circumquaque septus, militem ad zonam vsque per aquas interdum incedentem, tandem sub exortum auroræ ad locum sibi designatum perduxit: vbi munitiones à milite apprimè instructas inueniens, moxque agnitus, & glandibus ferreis repulsus, vt rei insuperabilem difficultatem perspexit, ad Autunez rediit, & cum eo postea intra suum se vallum recepit. Admiralius verò, malè cum ea sibi res cessisset, consilium cum suis cepit, partemque maiorem eò inclinare, vt cœpto desisteretur, cognouit; quòd videlicet nec vrbi aliqua ratione subueniri, nec miles ea in parte confidere amplius posse videretur; cum præsertim equitatus ob straminis inopiam pabulatum iam aliquoties excurrere coactus, tumultuari cœpisset. Quibus causis Admiralius permotus, exercitum mouere constituit; imperatoque, vt albescente cælo miles vasa colligeret, 23. Augusti Venlonam versus contendit. Mauritius Archiducalium militum profectioe animaduersa, ac per exploratores mouisse illos intelligens, intra vallum tamen se continuit, vrbis expugnationi insistendum sibi ratus. Oppidani verò, etsi nulla iam spe præsidij accipiendi erigerentur, nequaquam tamen suam in vrbe defendenda ac hostibus arcendis operam desiderari passi sunt. Itaque cum Mauritiani iam ad ipsam vsque fossam euassissent, totisque viribus id agerent, vt propugnaculum, quod vulgò Mediam lunam vocant, occuparent, non minori alacritate oppidani idem propugnaculum defendebant, tametsi ab hoste tribus ex diuersis partibus machinis illud impeti, & iam cuniculis suffodi experiretur. Quin & cum Mauritius impressionem in illud 7. Septembris faciendam censuisset, validè ab oppidanis repulsus est. Quibus ita gestis, Mauritianus aliud mox Septum per noctem è conspectu alterius propugnaculi duxerunt: sed re ab oppidanis sub lucem animaduersa, Gubernator eruptionem insignem facere decernit; eodemque tempore nonnullos, qui

1602
Mittuntur,
qui per loca palustria vrbi succurrant.

Interim Marchio Spinola alteram partem inuaderet, sed virumque frustra.

Admiralius, unde venerat, Venlonam rediit.

Nihilominus Grauiensenses adhuc fortiter se defendunt.

1602

*Cruentia
ad Grauiã
pugna.*

palis & lignibus Septum illud demolirentur, designauit. Centurioni autem, cui dicti propugnaculi cura demandata erat, iniunxit, vt impetu in hostem facto, eum Septis expelleret. Fecit is sicut erat imperatum, pulsifque hostibus, Septum non antè reliquit, quàm aggere euerso, receptus signum à Gubernatore datum esset. Stetit ea res non parui Mauritanis: dum enim pertinaciùs vallum recuperaturi identidem adoriuntur, multos suorum perdidierunt, ipsumque Tribunum, seu, vt vulgò appellant, Colonellum Verium, cui ea pars commissa erat, saucium inter manus reportauerunt. Ad extremum tamen, oppidanorum viribus indies magis magisque accisis, ac numero propter ingentem morientium & vulneratorum multitudinem imminuto, semilunare illud propugnaculum sponte relictum 14. Septembris Mauritanis cessit; qui mox aggerem abrupe-

*Cedit Mauritanis
propugnaculum
semilunare.**Aliis etiã
propugnaculis
amissis, oppidani
se dedunt.*

re, & fossa perfracta, aquam inde deriuarunt, dein è regione positum propugnaculum aggressi, ita illud suffoderunt, vt pedem ibi figere possent, & ab oppidanis solo Antepectorali disungerentur. Adorti sunt eadem opera, & simili cuniculorum industria, aliud etiam propugnaculũ. Quibus tandè effectum est, vt obsessi, propriarum virium à multo iam tempore attritarum optimi æstimatores, videntesque suorum quã sanorum quã vulneratorum numerum, vix ad octingentos relictum, omnis auxiliij ac munitionum bellicarum spe destituti, 20. Septembris hosti se dederunt, cum armis, impedimentis, fomite seu funiculis accensis, & tympanis compulsatis egredientes. Intereã dum Grauia obsideretur, frustra- que, vt diximus, Admiralius ei succurrere parasset, ipse cum exercitu in pago Thorn supra Mosam, Ruremondam inter & Traiectum sito, confidebat. Vbi cum intellexisset, sexcentos ex suis in oppidulo Hamont agri Leodiensis collectos, equitatum peditatumque ad defectionem sollicitasse; cum quatuor tormentis bellicis & militum flore eos sibi persequendos, ac priusquam numero augerentur, castigandos esse constituit. Præmissis itaque nonnullis Præfectis, qui vel facti veniam iis, si paruissent, vel vindictam, aliud si tentauissent, denuntiarent, ad obedientiam nequidquam illos reducere conatus est. Vnde mox aliquot in eisdem muralia tormenta exonerans, pilasque in super ignitas in oppidum vibrans, domos nonnullas incendio absumpsit. Quo à tumultuante ob stipendia milite viso, equitatus, fortissimus illorum neruus, per alteram portam dilapsus est; pedites autem ab Admiratio, cuius se fidei commiserant, in gratiam recepti sunt. Nec hîc substitit malum. Equites enim illi cum frustra Beringham tentassent, & de iis Diestenses vicini que essent præmoniti, asylum apud Bredanos cogitantes, in itinere arcem Hoochstratanã occupant. Quæ res simul ac in Admiraliij castris percrebuisse, tâta confestim, eorum qui stipendia flagitabant, multitudo eodem confluit,

*Intereã
sexcenti
iterũ Archiducalis
pro stipendiis
tumultuantur.**Persequitur
eos Admiralius
in Hamont, sed
non hic
perstitit
malum.*

breui

breui vt ad mille numerarentur. Quæ Archidux intelligens, Admirali-
 um cum exercitu Diestemium versus mouere iussit, ipse prior eodem
 contendens. Quod quidem eo consilio fecit, vt ipse, dum Mauritius in
 Grauia oppugnâda occuparetur, à rebellibus suis pœnas reposceret. Vbi
 in Diest peruentum est, exercitui in agmina diuiso, Archidux ob oculos
 posuit, quanto damno à milite illo tumultuante & rebelli affectus esset,
 qui tempore illo nouas res moliri non dubitauisset, quando hostis ma-
 ximo numero castrametatus esset, ita vt Grauiæ eorum vitio subsidium
 ferri haud potuerit, simulque perduelles ac proditores illos declarans, vt
 crudelissimos hostes persequi se eos velle indicauit. Facta hæc 15. Septem-
 bris, Grauia nondum dedita. Ad extremum fide à milite accepta, quòd
 alacriter secum in perfidos profecturi essent, menstruum ei stipendium
 soluit. His peractis, rectà Hoochstratum mouēs, in itinere certior factus
 est, perduelles Bredâ à Batauis arma, munitiones bellicas, annonamque
 etiam accepisse. Verùm nihil rumore isthoc motus institutum persequi
 non dubitauit, donec alio etiam de Grauiæ deditioe accepto nuntio,
 metuere cœpit, ne si Mauritius eum occupatum videret, Venlonam ad-
 oriretur; cui, quòd præsidium impositum planè nullum esset, quodq; id
 oppidani nec ab Admiratio nec à Comite Hermano Vandenbergio Gel-
 driæ Gubernatore accipere voluissent, succurrendum quoquo modo vi-
 debatur. Rectà itaque Archidux illuc contendens, vrbi, etsi oppidani
 initio se excusarent, quòd se urbemque defendere posse existimarent, de-
 mum iis assentientibus præsidium imponit. Quo factò, ac aliis quoque
 in oppidis, Geldra, Ruremonda, ac Traiecto ad Mosam, præsidiiis auctis
 & confirmatis, vbi Archidux Mauritium, Grauia munita, & ab iis quæ
 necessaria videbantur instructa, mouisse, equitatumq; in super cum ali-
 quot peditum turmis è castris dimisisse intellexit, ipse quoque militem
 transferre, & singulos quosq; ad sua præsidia transmittersse constituit. Ita
 cum Tirlemontium attigisset, maiorem suorum partem exercitui Osten-
 dano transmisit, reliquos per diuersa loca disposuit, ac eis Comitem Fre-
 dericum præfecit; cui, vt quanta posset diligentia allaboraret, ne perduel-
 les regionem peruaderent, iniunxit. Marchionis verò Spinolæ exerci-
 tum, qui multis per diuersa incommoda absumptis, magna parte im-
 minutus erat, præsidio Tirlemontij, Herenstadij, Wertæ ac Lyræ impo-
 suit, septem interim cohortes Dammum in Flandriam mittens, vt ven-
 niente Frederico Spinola, de quo initio huius anni egimus, triremibus
 præsidio essent. Etenim is dudum ex Hispania è portu S. Mariæ cum
 octo triremibus soluens, vbi altum inuectus, latus Portugalliæ stringe-
 ret, inciderat in Batauicas quasdam naues myoparone Indico egregiè in-
 structo potitas, à quibus id damni acceperat, vt duabus ex suis triremi-

1602

*Pluribus
 adhuc mu-
 ltuantibus,
 Archidux eos
 punitos
 vult.*

*Persequi-
 tur eos
 Hooch-
 stratum
 usque, vbi
 audiit deditio-
 nem Gra-
 uiam.*

*Tum Ven-
 lona primò
 prouiden-
 dum censeo,
 vbi nullum
 erat præsi-
 dium.*

*Decernit
 Archidux,
 vt pars
 exercitus
 Ostendam
 redeat,
 pars sedi-
 tiosos ob-
 seruet.*

*Triremes
 Spinola ad
 Lusitaniam
 à Batauis
 inuaduntur.*

1602 bus absorptis, nautis tamen militibusque seruatis, cum reliquis sex Vlyssiponæ in portu confederit. Inde ad Regem accitus, negotioque longius, quam volebat, protracto, demum post medium Septembris iterum nauigauit. In Anglici Oceani angustias inuectum magna Bataucarum cum expectantium nauium multitudo adoritur, cum quibus cum fortiter decertat, magna insuper tempestate superueniente, duas triremes amittit, alia item iuxta Caletum 3. Octobris, incuria eorum à quibus gubernabatur, pereunte; duæ verò Neoportum inuectæ, ac vna, qua ipse Fredericus vehabatur, Duynkerkam obtinens, tantum seruiatæ sunt: quibus dein reparatis, Slusam cum ea legione, cui Hispaniâeductæ Ioannes de Meneses Eques Lusitanus Ordinis D. Iacobi præerat, peruenit. Marchio Spinola fratris fortuna ac aduentu ad Slusam cognito, vbi prius ea loca, in quibus è suis præsidarij erant, visitasset, eaque, quibus opus erat, prouidisset, rectà ad eum contendit; constituens ea hieme à bello minimè ferari, sed dum per tempus liceret, hostem persequi & oppugnare. Pompeio itaque Iustiniano cum octo cohortibus Slusam euocato, in ipso Dominiæ Natiuitatis peruigilio, tranquillo mari sex triremes expediunt, & florem militum Hispanorum Italarumque eis imponentes, Walachriam vnam insularum Zelandicarum aggredi & depopulari constituunt. Verum eadem nocte priusquam è portu egrederentur, cælo mutato, tempestas oborta est; quam cum haud facile cessaturam arbitrarètur, militem in terram iterum exponere consultum putarunt. Atque interim cum ab Archiduce per litteras intellexisset, tumultuantium militum numerum ad tria millia excreuisse (quæ tumultuatio per nouemdecim menses tenuit) magnoque cum regionis damno omnia peruadere; ipsi militem à Iustiniano adductum (quod videlicet Comes Fredericus Vandenbergius numero se perduellibus inferiorem, eorum impetum sustinere non posse scripisset) in Brabantiam remittere iussi, captum de Walachria tentanda consilium dimittere coacti fuerunt. At verò econtra Bataui, Archiducalium vires multiplici & frequenti militum defectione grauiter accidi videntes, ea sibi occasione vtendum rati, quatuor millibus peditum & duobus millibus equitum Comiti Ludouico de Nassau ad expeditionem datis, eum in Lutzenburgensem Prouinciam destinarunt; vbi oppidum S. Viti 11. Nouembris deprædatus, aliunde quoque non parua pecuniæ vi contracta, ac multis insuper pagis incendio absumptis, antequam Comes Fredericus Vandenbergius, suos hosti obuiaturus colligens, eò peruenisset, finiente Nouembri cum præda ad suos est reuersus. Huius anni autumno Franciscus Mendoza Admiralius Arragoniæ, cuius supra frequens mentio est, in Hispaniam abiit; eiusque loco cum summa potestate equitatu D. Ludouicus de Velasco præficitur: Comes verò de Buquoy,

*Rursum
inter An-
gliam &
Caletum.*

*Ex octo
triremi-
bus, tres
tantum in
Belgium
Spinola
adducit.*

*Impeditur
consilium
Spinola, de
inuadenda
Walachria Ze-
landia.*

*Ludouicus
Nassouius
vastat fi-
nes Lutze-
burgicos.*

quoy, qui Wallonum peditum legioni hæctenus præfuerat, Philippo de Torres sibi fuffecto, tormentorum bellicorum curam à dicto D. Ludouico relictam accepit. Aduenerunt quoque hoc anno, suam in Belgio operam nauaturi, D. Petrus Giron Dux Ossunæ, & D. Ioannes de Medicis, ambo Primores Hispaniæ. Vice versa Comes Theodorus Triuulcius, legionis vnus Tribunus, in Italiam abiens officio se suo abdicauit. Eius legio reformata est in eam, quæ erat D. Alphonfi Daualos, qui itidem cedens, post se Ludouicum Melzi reliquit.

1602
Præfæcti
hoc tempo-
re apud
Archidua-
cales.

Indica classis in Hispaniam appulit, magnis, si aliàs, opibus onusta. In Francia antiqui fœderis pacta cum Heluætiis innouata. Bironius & Aruerniæ Comes, detecta coniuratione, Lutetiam Parisiorum missi, custodia traduntur in Arce ad portam Antonianam, vulgus Bastillianum vocat. Denique causa à Senatu centum duodecim Iudicum cognita, Bironius in ipsa arce Antoniana (sub dio tamen) spectantibus, qui irruerant, ferè ducentis hominibus, capite plectitur. Aruerniæ Comes, forore Vernolia Marchionissa exorante, vinculis carcereq; liberatur. E Germania allatus de Mercurij Ducis morte nuntius in Galliam. Hic Princeps, post præclara in Pannoniis contra Turcas edita facinora, dum in patriam festinat, Norimbergæ 19. Februarij diem Christiano more clausit, & 27. Aprilis Parisiis in æde D. Virginis solemniter ei parètatum est.

VARIA.
Bironius,
& Aruer-
nus in
Francia
capti; ille
etiam ca-
pite ple-
xus.

Turcæ à 9. Augusti inchoata obsidione, Albam Regalem in Hungaria vidoloque expugnatam iterum recipiunt. Sabaudia Dux mense Decembri furtiua irruptione, sed irrita, Geneuam occupare conatus est. Sabaudi intra mœnia deprehensi, partim cæsi, partim dissipati & in fugam acti sunt; multi saltu præcipites se è muro, quem conscenderant, deiecerunt. Præter eos qui tormentorum ictibus foris perierunt, in vrbe quinquaginta quatuor cæsi, tredecim verò capti fuerunt, & suspensi. Felicius tunc Melitensibus res cessit, qui in Africæ ora Mahometam urbem prope Tunctum egregio stratagemate captam incendunt, captiuis plurimis & spoliis locupletes. Amstelodami in Hollandia spatio vndecim mensium sexaginta amplius hominum millia peste extincta sunt. Sub exitum anni Leodij inter Magistratum & ciues dissidium extitit, ac pænè ad seditionem prorupit, à ciuibus Curiâ velut obsessa, eò quòd noua victualibus aliisque rebus promercialibus imposita vectigalia, & quæ ad tempus tantum, ciuium consensu, (tum, cum Huium obsideretur) decreta erant, hæctenus continuarentur: sed in ipso ortu summa Principis eiusdemque Episcopi prudentia (qui Magistratum acceptorum rationes reddere iussit) est extinctum. Hoc anno, Achimensis in Sumatra Indiæ Orientalis insula Regis Legati in Zelandiam venerunt, vt certi quid de his regionibus & populis ad Regem suum referrent: siquidem

Dux Mer-
curij è Pan-
nonia re-
diens, in
itinerè mo-
ritur.

Infeliciter
Geneua
à Sabauda
tentata.

Dissidij
magni ini-
tia apud
Leodenses
prudenter
opprimun-
tur.

1602 Indorū plerique iis in locis persuasum habent, omnes vbiq; terrarum albicantis coloris homines Hispanis & Lusitanis subditos esse. Huius legationis caput fuit Abdel Zamat, qui Middelburgum Zelandiæ ap- pulsus, ibi 9. Augusti è viuis decessit. Ei Epitaphium Societatis Indi- cæ Magistri posuerunt. Legationis socij cum Venero quodam Belga in- terprete, vrbibus lustratis, in sequenti anno ad suos redierunt.

Abdel Zamat Indo- rum Lega- tus Mid- delburgi moritur.

1603 Primis anni 1603. mensibus vtraque pars se intra sua continuit septa, nihil saltem nouum tentans; seu quòd alteri aliorum consilia certius ex- plorarent, seu fortè quid adferret mors, quæ metuebatur Elisabethæ An- gliæ Reginæ. Ea enim iam à fine anni præcedentis grauitè ægrotans, tandem 24. Martij huius anni, stilo antiquato, hoc est 3. Aprilis iuxta calculum nostrum, debitum vniuersæ carnis persoluit; de cuius morte

Quare huius anni primis mē- sibus nihil ardui ten- satum.

Archiduc- es assu- VVachtend- onck arcē occupant.

mox suo loco paulò pleniùs inter varia. Ad Belgica quod spectat, die 5. Martij Mattheus Dulcken, Gubernator Stralæ vrbis Geldriæ, Wachtē- donckam occupari rationem inuenit, opera militis cuiusdam eiusdem præsidij, qui fœnum & stramen lintre per flumen Niers istuc deuchere consueuerat. In eum namque lintrem seu scapham, cùm Gubernator ille & tredecim suorum paleâ tecti descendissent, à præsidario illo ve- hebantur. Qui ad Arcis portam perueniens, ibiq; tamquam socius agni- tus, militem qui excubabat, vt ripæ appulsurum se iuaret, deuocatum, ac manum sibi porrigentem magna vi in flumen protraxit. Tum Dulcken cum suis scaphâ exiliens pontem occupat, ac viginti militum iuxta eum excubantium armis potitus, eos maçtat, & ponte adducto castrum ingressus Gubernatorem cum viginti aliis capit; potiore militum robo- re in vrbe tunc agente. Interim Comes Henricus Vandenberg cum qua- dringentis militibus, ex præsidio Venlonæ & Stralæ desumptis, postquã in silua quæ dictum flumen ab Arce diuidit, aliquamdiu confedisset, ea- dem scapha in Arcem vectus est, qua in re non parum temporis est con- sumptum. Iam oppidani tristiora animo versantes, vrbem quoq; vide-

Sed nondū tamen op- pidum, & quare.

Oppugnāt Mauritia- ni eos qui suut in Arce.

bantur dedituri, cùm ecce à ducentis Hollandis equitibus, qui iis in locis grassabantur, fortè fortuna aucti & animati, valla è castris conspectu ex- struunt, illudque pilis adeò pertinaciter oppugnant, vt Archiducis mili- tes, qui antè impressionem in hostem facere constituerant, muros egredi iam non auderent. Monitus à Comite Hermanno Archidux, vti auxi- liarem militem ad vrbem cingendam submitteret, Comiti Frederico in mandatis dedit, vt cohortibus contractis iter illuc quàm primùm habe- ret. Qui etsi in se desiderari nihil pateretur, occasionem tamen rei illius perdidit. Hollandi enim isti vrbi quàm ipse viciniore, ter mille pediti- bus & mille equitibus ex præsidiis vicinis desumptis, ipsum præuenērūt, locumque ita sepsērunt, nulla vt ratione Comes Hermannus cominea-

tum castro submittere valeret. Ita ergo Archiducalibus honestis cum hoste conditionibus paciscentes, cum spoliis egredientes se dediderunt. Dum Rex Hispaniarum de Frederici Spinolæ aduersis inter nauigandum casibus, & Marchionis exercitu superioribus malis grauiter attrito certior factus, iuxtaque consiliorum à Frederico sibi suggestorum minimè immemor, potestatem iis fecit viginti millia peditum & duo millia equitum conscribendi. Dedit deinde ad Archiducem litteras, quibus ei negotium commendabatur; utque Marchioni viginti tormenta muralia commodaret, petebatur. Verùm cum ille moras faceret, & negotium in longius tempus reijceret, alias mox à Rege litteras accepit, quibus rem maturari Regiam Maiestatem planè velle intellexit. Abstulit ea mora tres ipsos menses; quippe cum, quæ litteris mense Ianuario datis continebantur, non nisi Martio effectum fuerint consecuta. Tunc enim primùm Marchio sex millia peditum collecturus in Germaniam profectus, Robertum Baronem de Barbanson, & Egenolphum de Lutzenburgo legionum Tribunos constituit: dein Mediolanum tres insuper legiones collecturus concessit. Fredericus autem frater in Flandria Iacobum Franceschi, militari arte & animo insignem, legioni Wallonum Tribunalium dedit, ac Comitem Henricum Vandenbergium, qui trecentos cataphractos ducebat, vniuerso equitatu cum summo imperio præfecit. Magna & heroica planè facinora ambo Spinolæ animo agitabant: quæ quòd haud omnia sortita successum, iis quæ dicemus interuenientibus, nihil necesse est commemorare. Mense Aprili nuntiatum est Grobbendonckio Gubernatori Buscoducensi, sexcentos Hollandos equites (inter quos & Comitum Mauritij turma erat) Nouiomago & Grauia egressos Campiniam peruagari: qui facili negotio hostem nihil tale suspicantem se posse adoriri ratus, ducentos equites & quadringentos pedites ex vrbe secum educens, in pago Gemert 7. Aprilis, quæ hostem transiturum sciebat, in insidiis confedit, iubens, ut postquam miles vniuersus vicum intrauisset, pedites repente illum circumfusi vnà cum equitibus glandibus ferreis acerrimè infestarent. Verùm mox, cum viginti quinque Hollandi equites, qui agminis frontem faciebant, medium pagum tenuissent, pedites sclopis illos aggressi, aliquot eorum interfecerunt, reliqui verò ad ipsas turmas, quæ in aperto campo adhuc morabantur, dilapsi, pedem referre constituunt. Grobbendonckius, vbi hostem leuiore quàm sperauerat damno affectum videt, quòd videlicet pedites, sicut imperatum erat, rem non aggressi essent, paucis sed acribus verbis equites hortatus, in hostiles cuneos impetu facto eos disiecit. Quinquaginta statim occisi, inter quos & Comitum Mauritij Signifer. Duo verò Locumtenentes, totidemque Vexilliferi cum centum & decem militibus capti sunt. Præter hos

1603
Archiducalibus honestis conditionibus VVachtendonckio discedunt.

Marchio Spinola non impetrat, vii Rex iusserat.

Tandem ad nouas colligendas copias proficiscitur.

Nuntiatum Grobbendonckio, Mauritianos in Gemert posse opprimi.

Excipit itaque eos ex insidiis.

Cæsari Mauriani 50. capti 110.

etiam

1603

*Et equi
160. Sil-
uamducis
abducti.*

*Ad Osten-
dã graui-
ter utrim-
que res
agitur.*

*In summo
periculo
tamen sũt,
qui com-
meatum
Ostendam
inferunt.*

*Ingenti
vento et
procella
Ostenda
cõcutitur.*

*Archidu-
cales pro-
pugnaculũ
ad Occidẽ
sũ frustra
inuadunt.*

*At mox
Polderano
potiuntur,
frustrã id
aliis recu-
perare co-
nantibus.*

etiam centum & sexaginta equi abducti: sicque victoria potitus Grob-
bendonckius, Siluamducis reuersus est, vbi, quod præfidiarius miles è le-
gione d'Assicourt defectionem moliri videretur, ciues imparatum ad-
huc & dispersum vrbe eiecerunt, neque aliud præsidium quàm Gubernatorem Grobbendonckium cum equitum cohorte pati admittereque
dudum voluerunt. Hoc tempore ad Ostendam ex parte munitionis san-
cti Alberti, Riuas castrorum Præfectus in mole illa, quæ Platta forma
dicta est, augenda firmandaque occupabatur. Qui cum tres hostium
munitiones siue Poldros minùs à milite instructos esse resciuisset, eas in-
uadere decernit. Sed quæ præcesserunt, & penè effugerant, præmitta-
mus. Hieme tam in oppido quàm in castris per graues militum ærum-
nas transacta, & vere appetente, magno animo magnisque viribus illi
oppugnationem rursus aggrediuntur, hi defensionem suscipiunt; sed in-
primis 20. Martij obsessores sine vlla penè intermissione in oppidum
fulminarunt. Quos ictus irritos non fuisse, ex eo quis colligat, quod vno
ictu nouem simul milites interfectos etiam ipsi obsessi scriptis prodide-
runt; nihilo segniùs tamen suam stationem quisque tuebatur. In Osten-
da commeatu iam ferè omni per hiemem consumpto, nauæ magnis
præmiis ad nauigandum excitantur. Tergiuersabantur enim, quibus vi-
ta auro carior; at contrà mesonauæ nonnulli, aliique, spe lucri proposita,
illuc adhuc poterant impelli. Ita non deerant, qui commeatum oppido
inferrent; quod toto mense Martio factitatum, quo plusquam quadra-
ginta minores naues vario apparatu instructæ in portum & oppidũ ap-
pulerunt. Mense Aprili tanta vis ventorum subitò exorta est, vt ædificia
antè semidiruta, planè conuulsa sint, & turris è templi fastigio deiecta,
non sine vicinorum damno in terram deciderit. Vix sine horrore adspi-
ci poterat fluctibus spumescens tumidum mare, qui in partes oppidi
mari obuertas magna vi illisi, iam iam ipsum oppidum absorpturi, aut à
fundamentis concussuri videbantur. Vidisses hîc milites magis sollici-
tos quomodo contra tam brutum & turbidum elementum, quàm con-
tra hostium assultum se domiciliâque sua tuerentur; verendumque erat,
ne mox sedibus suis innatarent. Vento paululùm remittente, Archidu-
cales oppidum, & eas præcipuè partes, quæ ad Orientem ventorum ac
fluctuum impetu labefactatæ nonnihil & concussæ erant, propugnacu-
lum itidem Occidentem spectans, inuadunt, palos euellunt, per aduersa
enituntur, contraque hostem audacissimè conferunt manus; sed non mi-
nori virtute excipientibus eos oppidanis, tandem receptui canunt. Ve-
rùm extemplò, obsessis iam omni periculo defunctos se existimantibus,
Polderanum propugnaculum corona inuadunt, coniunctis viribus effe-
cturi, quod diuisis efficere nequiuierant. Quo in conatu fortuna magis propi-

propitia eos respexit, propugnaculo, occisis omnibus præfidiariis, potitos. 1603

Die sequenti cladem hanc vlturi, & amissa recuperaturi, oppidani magno numero eruptionem faciunt; sed fortiter ab Archiducalibus reiecti, vnde venerant, re infecta redierunt, non tamen omnes. Inter multas cruenta hæc fuit pugna, nec exigua oppidanorum iactura, quorum ceruicibus Archiducalibus indies propiores facti imminebant; sed spes eos nouorum auxiliorum propinqua solabatur. Etenim hac fama ad Ordines & Mauritium perlata, suppetiæ iam antè decretæ accelerari iussæ sunt. Ita nauibus impositi milites, cùm in oppidi conspectum peruenissent, in lembos descenderunt, & idoneam nacti tempestatem, per media tormentorum

tonitrua in portum diuersis vicibus inuecti sunt, vt & commæatus. Minora enim nauigia & commodiùs agebantur, & ictus faciliùs vitabant, ac si quæ in hostium manus incidissent, non ita magnam afferebant iacturam. Lustratione 11. Maij facta, octoginta militum signa recensita sunt. Eiusdem mensis Maij die 25. Fredericus Spinola, mare tranquillû, & tempus navigationi idoneum nactus, mille & quingentos selectos pedites octo triremibus imposuit, portumq; Slusantum egressus, sub auro-

Noua auxilia Ostendam in grediuntur, simul iam 80. signa.

ram duas Batavorum triremes, & tria militaria nauigia, quæ in anchoris stabant, offendit. Igitur etsi ad totius insulæ Walachriæ populationem vastitatemque potiùs iter suum spectaret, eam tamen occasionem in manus sibi ingestam minimè repudiandam ratus, hostem adoriri constituit. Verùm Hollandi Zelandique vt triremes aduentare conspiciunt, cùm vento destituerentur, in anchoris confertis nauigijs Marti se accingunt. Aggressus ergo eos Fredericus pugnae initium facit, qua deinde ad

Fredericus Spinola naues Zelandorum inuadit.

duas horas magna cum vtriusque partis strage continuata, tormentisque maioribus & sclopis nauium latera soluentibus, tantus clamor & fumus oriebatur, alter vt alterum videre audirè ve notî possêt. Inter hæc valido

Pugnatur duabus horis, magna vtriusque partis clade.

fatis vento surgente, Bataui, incisis anchoris, vela expediunt, & Spinolæ triremes, quæ vnâ iam triremem hostilem, hominibus tantùm seruatis, depresserant, magno cum animo & impetu aggrediuntur, cùm ecce Fredericus ipse, qui cum sua triremi hostilis nauigij puppi adhærescebat, impacto in latus ferro, dextroq; brachio, quo gladium vibrabat, auulso, facie simul ictus, paulò post in portu ex vulneribus expirauit. In extremo mortis articulo constitutus, numquid dicendum haberet, Confessorio interrogante, respondit: Mea, & mei Regis negotia fratri, animam autem Iesu Christo, pro cuius fide morior, commendo. His ille dictis, in portu Slusano, Sacramētis Confessionis & sacrae Synaxeos antè munitus, ad meliorem vitam transiit. Mortuo Frederico triremes simul Gubernatore supremo sunt destitutæ, quòd aliquot mensibus antè Aurelius Spinola, Frederici Vicarius, in Hispaniam esset ablegatus. Quare vbi per

Vulneratus & Spinola, paulò post moritur.

eius

1603

*Numerus
caſorum
utrimque
hoc con-
ſictu.*

*Marchio
Spinola
grauiter
morte fra-
tris affici-
tur.*

*ſepoſito ad
tempus de
colligendo
milite con-
ſilio, in
Belgium
redu.*

*Eos qui
iam con-
ſcripti erāt
humaniſſi-
mè tractat.*

*Oſtendani
ad Luſboſ-
ſā magno
ſuo damno
erumpunt.*

*Becaſſum
biduo acri-
ter ab Ar-
chiducali-
bus op-
pugnatur.*

eius triremes omnes, mortis ipſius rumor increbuiſſet, Capitanei pro ſuo quilibet libitu triremes habuere, & conflictum victoriamque ſimul reliquere. Ceciderunt in hoc nauali conflictu præter Spinolam focij eius circiter trecenti, interque illos Auguſtinus Arconatus Maior Teſſerarius ſiue Sergantus, Polydorus Cattaneus & Vincentius Bagno Capitanei. Hoſtium verò caſorum numerus ad quingentos excurrit, inter quos & Archithalaſſus vnus eſt deſideratus. Mox rebus ad Archiducem perlatiſ, & triremibus in portum Sluſanum reductiſ, earum Gubernator D. Chriſtophoſus de Valenzola renuntiatuſ eſt. Dein nuntij ad Marchionem de triſti fratris ſucceſſu ablegati; cuius ille egregiam indolem ac virtutem ſummis honoribus dignam in flore iuuentutiſ oppreſſam cogitans, ſanè ingenti dolore eſt affectuſ. Auocato autem poſteà nonnihil à mœrore animo, conſiderans tamen incepti negotij interruptionē, nec quid Rex facturuſ foret, ſatiſ adhuc diſpiciens, conſilium interim de milite conſcribendo ſuſpedit, maximè quòd, etſi omni diligentia induſtriaque adhibita, non niſi circa Autumnum in Belgium ſe cum milite redire poſſe præuidebat. Commutatiſ igitur equiſ eò contēdentiſ, ſimiliter Germanorum, Wallonum & equitum collectioni ſibi ſuperſedendum putauit, quoad à Rege, cui omnia indicari curauerat, quid ſibi faciēdum foret, intellexiſſet. Bruxellas vt venit, à Rege litteraſ habuit, quibuſ ei Frederici parteſ quoque demandabantur, ac ſuæ etiam prorogabantur; videbaturque quoque ſuæ Maieſtati, conſilium de milite conſcribendo in ſequentiſ annum eſſe reiſciendum. Quæ Marchio in Italiam Centurionibuſ ſcribenda ratus, eoſ quos ex Flandria abduxerat, ruſſuſ ad ſe accerſiuit, & cuiſlibet in viæ ſubſidium cētum ſcutatoſ aſſignauit. Tum militem Iacobi Franceſchi dimiſit, & Capitaneis, qui ſumptuſ aliquoſ fecerant, ſoluit. Fecit idem cum Domino de Barbanſone. At Lutzenburgiuſ, quia legionem iam impleuerat, & Archiduci milite opuſ erat, in ſtipendia Principiſ conſeſſit. Nunc ad Oſtendam redeo. Ibi ea nocte que 14. Iunij eſt inſeſcuta, oppidani erumpunt, & quæ ad Luſboſſam erant propugnacula inuadunt, primis excubitoribuſ interfectiſ: At tu multuſ per caſtra ſparſo, magniſ ſtudiis atque animiſ vndique ad eum locum, quo impreſſionem hoſteſ feciſſe dicebantur, Archiducaliſ accurrunt, ac multoſ niſiſ temerè progreſſoſ intercipiunt, ac reſiſtenteſ obtruncant. Memorabilis hæc fuit oppidanorum cladeſ, qua ferè ex iis qui eruperant promptiſſimuſ quiſque occubuit, & inter primoſ Sanciuſ quidam Baro Gallicuſ, cuiuſ corpuſ opobalſamo conditum in Galliam deinde fuit transportatuſ. Econtra Archiducaliſ Becaſſum propugnaculuſ multa verberatione concuſſuſ ſummis viribuſ oppugnant. Erat id ad ipſaſ fauceſ ſiue nauium ſtationem propugnaculuſ, quod ſi tenerent obſeſſo-

res,

res, magnum ad certam victoriam momentum consecuti meritò potuissent videri. Erat enim locus nouis excitandis munitionibus commodus, vnde etiam ponte super canalem imposito, nullo negotio comineatus poterat intercludi. Quapropter acerrima 14. & 15. Iunij ab vtraque parte ad eum exstitit dimicatio; promiscua cædes finis fuit. Iam anniuersarius obsidionis dies redierat, quem oppidani pro more omnium tormentorum disphosione celebrabant, etiam si præter alia mala, etiam contagio & lues per oppidum serperet, qua correpti milites subito velut exanimati concidebant. Huic malo Ordines ita occurrere conati sunt, vt missis mense Iulio plusquam octoginta nauibus, militem subinde nouum mitterent, comineatuque recenti reficerent. Variis modis tum, sed ignibus maximè certatum fuit, quibus Archiducalium munitiones perdere obsessi summa industria conabantur, globis candentibus in eas partes maximè, quibus materia erat ad concipiendam flammam idonea, missis: quos restinguere aut amouere eò erat difficilius, quòd cuspidibus ad ea in quæ inciderant, adhærescerent, atque ægrè poterant reuelli; accedente prætereà alio periculo: erant enim ita facti, vt occultis momentis occluso intus igne erumpente, repente dissilirent, & missiles globulos in circumstantes spargerent. Hoc inuento Lusbossa, firmissimum Archiducalium propugnaculum, incendium 22. Iulij concepit; quod etiam, quamuis strenuè, omni que contempto periculo defensores accurrerent, prius restingui non potuit, quàm moles vncis & harpagonibus diducta fuit, cuius postea reparatio multo labore sumptuque constitit. Idem postea in Polderano propugnaculo tentatum, non eundem habuit euentum. Tandem tamen 20. Augusti ingens quoque illa moles, quam Planam seu Plattam formam vocatam supra diximus, missis plusquam centum triginta quinque pilis candentibus, ignem concepit; qui vento adiutus, in ox magnum incendium pluribus vndique locis exarsit. Nulli quidem labori, ac ne capiti quidem suo (oppidani enim intereà continuis ei aculationibus ea loca infestabant) in eo restinguendo parcebant Archiducalibus, sed parum proficiebant, igne tantò magis, quantò frequentius mouebatur, inualecente, ac tandem post trium dierum ac noctium deflagrationem, iam consumptis viribus, demum subsidente. His tantis incommodis statim obuiam iuere Archiducalibus, & quæcumque vel incendio deformata, vel ictibus labefactata fuerant, singulari industria breui instaurarunt: nec minùs ipsi quàm vi quàm ingenio oppidanis erant molesti; inprimis autem, quamuis antea non semel frustra idem essent conati, in obstruendis portus faucibus mirè satagebāt; de quo mox plura. Dudum Regis Catholici ad Archiducem litteræ perlatae erant, quibus, ne cum perduellibus suis, qui anno superiori ob non soluta ea ratione qua ipsi vo-

1603

*Globis candentibus
Ostendani
obsessoribus multis
faceffunt negotij.*

Ita Lusbossa propugnaculum incendium concepit.

Demum & Plattam formam arsit, frustra restinguentibus Archiducalibus.

Archiducalibus omnia instaurant.

1603
*Iterum cō-
 parat se
 Archidux
 ad casti-
 gandos suos
 seditiosos.
 Educun-
 tur contra
 seditiosos
 7. peditum
 millia, &
 3. equitū.*

lebant stipendia, secesserant, pacisceretur, sed ut qua posset ratione eos persequeretur, admonebatur. Hinc mox Carolo de Lotharingia Duci de Oumale, mille ut equites, ac Colonello Wiszlier, tria ut millia Germanorum contraheret, imperatum est. Quo facto, ac septem millibus peditum & tribus millibus equitum collectis, Comes Fredericus Vandenbergius ad perduelles oppugnandos 25. Iulij cum exercitu movit. Quo intellecto, rebelles, peditatu in arce & municipio Hoochstratano relicto, equitatum in campum eduxerunt, & cum Batauis vicinis, si ab iis adiuuarentur, fœdus se percussuros, ac quanto tempore paciscerentur, in bello operam illis se suam collocaturos esse, missis Oratoribus sponderunt. Bataui, qui tunc tanto exercitu per se instructi nequaquam erant, in campum ut procedere possent, occasionem sibi oblatam non amittendâ rati, perduellibus promiserunt, se toto illo anno, quo in castris suis essent mansuri, quæ possent subsidia esse submissuros. His ergo conclusis, Mauritius suorum viribus contractis, & cum perduellibus coniunctis, 8. Augusti Hoochstratanis subuenturus promovit. Qui cum iam per dies aliquot à Comite Frederico oppugnati fuissent, illeque, septis effossis, usque ad Arcis fossam euassisset, in magnas satis angustias poterant videri esse redacti. Nihilominus cum idem Comes animaduerneret, legiones D. Inici de Borgia & Lælij Brancacij (quæ ex Italia aduentantes sibi ab Archiduce submittebdæ erant) diutiùs abesse, quid potissimum eo tempore sequeretur, difficulter dispiciebat. Etenim si cum hoste configere vellet, militem se haud satis copiosum habere videbat; si verò intra septa ac valla se cōtinere decreuisset, Mauritius ei nullo negotio comeatum, cuius penuria à multo iam tempore laborare incipiebat (quòd videlicet is Antuerpiâ & Lirâ magno cum militum numero aduehdendus erat) auertere potuisset. Suadentibus itaque exercitus sui primoribus, ac hostilium virium tacita quadâ conscientia impellente (antè enim iam cum equitatu velitatus fuerat) Herentalium versus 10. Augusti movit. Id quod illi qui in Arce erant conspicati, eruptione facta, manum cum extremis ordinibus conseruerunt, vtrunque pauculis interfectis; inter quos tamen fuit Dominus de Rosna, cataphractorum ductor, eius Rosnæ filius, qui priùs summo cum imperio Archiducis exercitui præfuerat. Mauritius Comitis Frederici discessu intellecto, postquâ Hoochstratanis ea quæ necessaria erant, inferri curauisset, quâta potuit celeritate, vnâ cum perduellibus Siluamducis, eam adoriturus, 19. Augusti contendit. Quod cum Comes Fredericus rescuisset, adiunctis sibi iam tandem Borgia & Brancacio, rei que uentui Archiduci nuntiato, ad dictam ciuitatem biduo post, id est 21. eiusdem Augusti appulit, hostemque qui præcesserat, iamque ad urbem aditum intercludere cœperat, & à duabus se parti-

*Seditiosi
 paciscun-
 tur cum
 Mauritio.*

*Interim
 oppugnan-
 tur in
 Hoochstra-
 ten, sed
 lenè.*

*Deseritur
 ea obsidio;
 & quare.*

*Mox Mau-
 ritius Sil-
 uamducis
 secunâ ob-
 sidet, ducès
 simul sedi-
 riosos.*

partibus munierat, secutus, in opposito Hollandorum in Dungen & Hintam castra fixit: qui etsi cōsiliū iam suū de vrbe quaquaversum cingenda proditum intelligerent, nequaquam tamen animum desponderunt; quòd videlicet oppidanos præsidio destitutos, difficulter id etiam admissuros credebant; quodque ex hoc tantam confusionem secuturam arbitrabantur, vt si hosti se non dederent, ad neutram saltem partem se inclinantes, Archiduci fierent inuisi. Itaque quàm poterant optimè quaquaversum se munire, propiusque paulatim ad urbem accedere parant. Nec verò minùs Comes etiam Fredericus ab altera se parte sepiebat, ac oppidanis animos addens, Mauritium mox campo cessurum dictitabat. Tum vallis aliquot excitatis, quibus hostium se conatus eludere posse existimabat, insuper insigne propugnaculum à stellis appellatum extruxit, vnde in Ernesti Nassouij castris multum damni dabat. Inde, quod alterum in mandatis acceperat, vt præsidium immitteret, aggressus, perficere non potuit; non quòd aditus omnes esset interclusi, qui satis multi adhuc supererant, & non omnino difficiles; sed quòd ciues sua virtute freti, præsidium recipere nollent. Metuebant enim, ne vbi milites in urbem venissent, tumultuari similiter ob non soluta stipendia inciperent, eorumque solutionem vel ab inuitis ciuibus extorquerent, aut recusantium fortunas diriperent, quod alibi accidisse meminerant. His de rebus certior factus Archidux, ipse eò ire statuit, quamuis multis dissuadētibus. Interea munitiones varias quotidie moliebatur Mauritius, ita vt cum exercitu hibernare ibi velle videretur. Vna res conatum eius retardatura videbatur, si com meatibus prohiberi posset. Ad hoc perficiendū, locum idoneum speculatus Marchio della Bella, Italicæ legionis Tribunus, duo lectissimorum militum millia de nocte ad alterum vrbis latus trans Diesam fluuium, inter urbem & Creuecœur Hollandorum propugnaculū mittens, ipse eos duxit, vallumque eo loco extruere cœpit, aliis nihilominus duobus millibus non longè inde cōstitutis, qui necessitate exigente auxilium ferrent. Et quidem Marchio della Bella maximam in vallo extruendo diligentiam adhibuit, defensionē tamen maturare non potuit, quin eius consiliū Mauritius animaduernerit. Qui quantum eo in negotio verteret probè intelligens, flore ipso peditum, quatuor nempe millibus selectis, perduellibus etiā, qui in Flimen excubabant, aduocatis, sequente retrò maiore numero, circa ipsam noctē concubiam, qua Marchio della Bella munire se cœperat, magno impetu Archiducalibus inuasit. Cui etsi ab iisdem fortiter ad duas horas resisteretur; quòd tamen vallum ad eam altitudinem eductum necdum erat, vt quos receperat tegeret, quodque hostis numero superior erat, Archiducalibus fuit cedendum. Pugnatum inter 2. & 3. Septembris; fuitque diu anceps prælium. Ceciderunt

1603

Eum insectus Vandenbergius castra castris opponit.

Optimè sperat Mauritiū, ciuibus nolentibus admittere præsidium.

Quare Siluaducenses militem Archiducis recipere nollent.

Archidux ipse Siluaducis venire decernit.

Molitur Marchio della Bella propugnaculum, quo com meatū Mauritio impediatur.

Post duarū horarum pugnam cedere cogitur, ipse casus; multisque, etiam utrimque.

1603

derunt eo in cōflictu circiter ducēti vnà cum ipso Marchione della Bella: qui etsi de victoria conclamatum videret, cedere tamen noluit. Capti sunt numero trecenti, vulnerati non pauci. Ex Mauritianis quoque desiderati amplius trecenti. Mauritius loco potitus, nemine iam prohibente eum muniebat, dispositisq̄ue ibi decem muralibus tormentis, continuis pilarum ictibus urbem, mœnia, & domos inde quoque infestabat. Existimatum fuit, si Marchio della Bella suppetias accepisset (quod factum non est, milite quidem eo sine designato, at non comparente tempore) defensurum se fuisse, & maiorem stragem editurum. Comes Fredericus, vbi locum ab hoste captum, & egregiè vndequaue munitum vidit, amplius se eum infestare non posse, nec vltra com meatum ab obsessoribus auertere posse existimans, Archiducem de omnibus certiozem facit; quem non modò præsens negotium, sed etiam Ostenda mirum in modum distinebat: quippe Pompeius Targonus Romanus, acerrimi ingenij homo, sed antehac in bello numquam versatus, vrbis situ spectato, ei promiserat, machinis se suis omnia præsidia & com meatus ab illa esse auersurum. Tentarat ille varia, omnia disijciente impetu maris. Tandem castellum ratibus impositum ad ostium portus promouet, cùm ecce repentè hostis, dilabente Oceano, tanta cum cōtentione vndecim muralibus tormentis in rates detonat, vt etsi in principio leue damnum accipi videretur, postea tamen longè maximum fuerit subsecutum. Dissolutis namque laterum ligneis compagibus, relabente cum opportuniore etiam vento Oceano, ipsa aqua lapides quoque è cratibus expellebat, ac deinde propter materiæ leuitatem nullo negotio in quancumq; partem transferebat. Ita omnes Targoni spes & molitiones intra paucas horas in fumum abierunt, vix vt eius operis minutæ quædam reliquiæ, cùm finis defluerat, amplius superessent. Erat sub id tempus quoque apud Riuam, castrorum ad Ostendam Præfectum, D. Ioannes de Medicis, aliquot ei rationes suggerens, quibus vrbs expugnari posse videretur. Quas vt effectas daret, Riuas ab Archiduce frustrà monebatur, quòd nimirum impossibile videretur, sinum maris adeò vastum, & oppidanorum propugnaculis prætextum transmittere. Videns proinde Archidux indies maiores difficultates eo sibi ex negotio emergere, ac cœpta ad finem aliquando perduci desiderans, oculos animumq̄ue ad Marchionem Spinolam adiecit. Huic, præter summum Ostendanzæ expeditionis imperium, vt militi soluat, com meatumq̄ue bellicum, ceteraque omnia ad vrbis expugnationem necessaria suppeditet, totum belli neruum à Regia Maiestate assignatum se permissurum promisit; quin, si maiores expensas faceret, expugnata vrbe, eundem belli neruum non antè esse adempturum, quàm quæ exposuisset, omnia ei persoluta essent. Spinola magnitudinem

Muniunt eundem locum de in Mauriani.

Archiducē cruciant, hinc Silue raducis, illinc Ostendam.

Castellum frustrà ratibus ad Ostendam imponitur.

Alia etiam cōsilia impossibilia Archiduci in eam suggeruntur.

Itaq; agere incipit, vt Spinola committat summam oppugnandæ Ostendam.

dinem animi, industriam simul prudentiamque comitari oportere rectè constituens, fategit ante omnia, certò vt intelligeret, possètne Ostenda oppugnatione potiùs diligenti, an subsidij auersione expugnari. Itaque & ipse ad exploranda omnia se contulit, & mox etiàm duos ex suis separatim (neutro de altero quidquam sciente) Iacobum Franceschi & Pompeium Iustinianum eadem recognituros amandauit. Quibus diligenter examinatis, cum vna vtriusq; esset sententia de modo quo Ostenda expugnari posset, ipseque simul suum & illorum consilium in idem recidere animaduerneret, rerum summam sibi delatam accipere constituens, Bruxellas concessit. Cuius aduentus perquam gratus Archiduci fuit; quippe qui nihil aliud desiderabat, quàm negotij illius finem aliquem videre, ac dein Siluamducis contendere, quò à Comite Frederico identidem inuitabatur; tum quòd ciuitas omne planè præsidium militare respuebat, tum quòd Mauritius propiùs ad eam mouens, munitio- nibus & tormentis acerrimè illam infestabat. Igitur postquam inter Archiducem & Spinolam conuenisset, præsentibus Ioanne Richardoto sanctioris Concilij Præsidente & Conrado Schetz Barone de Hoboken, datae sunt ea de re ad Regem litteræ; omnibusque constitutis, Archidux Siluamducis versus viam ingreditur, & Spinola comitante Ruremondam 1. Octobris pertingit. Eò vt peruenit, Alexandrum Malaspinam sibi à consiliis bellicis Siluamducis cum quadraginta equis ad Comitem Fredericum præmittit. Qui in via à perduellibus interceptus, ad Mauritium perductus est. Vbi dum, comitante Oliuero de Temple, Domino de Corbeeck, Hollandorum Tribuno, militum stationes 3. eiusdè Octobris obit ac iustrat, ecce derepentè hostilis pila tormento maiori excussa aduolat, & Domino de Temple occiso, Malaspinæ crura demetit. Postridie, id est 4. Octobris, Archidux Siluamducis perueniens, intellexit à Governatore, ciues ac Magistratum nullum penitùs præsidium admittere constituisse, ideoque de eo recipiendo tractare noluit; sed in castra digressus, indicium dedit in hostem se pugnare ac eum loco mouere decreuisse. Mox vt accepit, in loco quodam palustri, qui Mauritium à perduellibus distinguebat, inter Flimen & Vucht vallum esse, quo Hollandicum comitatum præteruehi oporteret, ad id expugnandum animū ingeniumque intendit. Intelligebat enim, eos si in loco munire se posset, facili negotio comitatum ab hoste, & hostem deniq; ab vrbe esse auersurum. Flore ergo militum delecto, & septem maioribus tormentis contractis, Comes de Buquoy (qui Bredenensem suam stationem ad Ostendam Archiducis iussu tantisper reliquerat, & Siluamducis vnà contēderat) paludes ciuitatem ac dictum vallum dirimentes transire, hostem la- cessere, pilis impetere, & si quà liceat, vallum expugnare iubetur. Abiit

1603
Spinola
antequam
suscipiar,
explorat
prius om-
nia dili-
genter.

Suscipio à
Spinola
distingere,
Archidux
Siluam-
ducis pro-
fiscitur.

Præmissi
40. equites
Archiducis
ab hoste
interci-
piuntur.

Archidux
Siluam-
ducis ve-
niens disti-
nguit de
præsidio
inducendo.

Decernit
inuaadendi
vallum
hostile.

1603
*Tentat id
 Buquoius,
 sed mox
 occurrit
 Mauri-
 tius.*

Buquoius 13. Octobris, & oppidum pertransiens, vt ab altera parte egres-
 sus fuit, vallum tormentis impetere instituit, vt si illud tonitruorum vis
 rupisset, mox militum alacritas adoriretur. Interea Archidux à duabus
 partibus quoq; hostem inuadi iubet, & ex vna D. Iniguin Borgiam cum
 Hispanis, ex altera verò Lælium Brancacium cum Italis constituit, sperās
 eo se modo Mauritium à vallo, ad quod Buquoius profectus erat, auer-
 surum. At parum ea res profuit. Videns enim Mauritius firmo satis se
 intra vallum suum præsidio esse munitum, & quid nostri subita illa op-
 pugnatione vellent facile odoratus, ad dictum vallum contendit, ac cir-
 ca idem tempus, quo Buquoius impressioni accingebatur, illuc deuenit.
 Vnde mox tormenta Archiducalibus obuertens, dum vtrinq; certatim
 pilis res agitur, tandem Buquoius frustra se niti intelligens, militem cam-
 po deduxit. Quatuor inde diebus Archidux maiore robore idem vallum
 inuasurum se simulans, quinque millia peditum de nocte in urbem in-
 trodixit; qui versus alteram portam, vt per eam velut egrederentur, rectā
 tendentes, vbi ad forum venerunt, sequentem se diem exspectaturos si-
 mulantes, taciti in eo confederunt. Et iam altera dies illuxerat, quando
 Archidux oppidanis præsidium offert, neque vlllo modo conuenire ait,
 vt vrbs hostibus contermina, & iam aliquoties ab iis tentata, omni peni-
 tūs præsidio destituatur; promittēs militem nemini incommodaturum,
 tum quòd ei stipendia numerata, tum quòd omnia circa illos benè con-
 stituta essent. Oppidani tanta armatorum multitudine conspecta, ne vi
 fortè adacti pati debeant, dolenti animo facere acceptareq; maluerunt.

*Simulat
 Archidux
 se iterum
 vallū illud
 oppugna-
 surum.*

*Hæc occa-
 sione præsi-
 diarios ter
 mille vrbi
 imponit.*

Ita ergo tribus millibus, quæ Wallonibus quæ Germanis vrbi impositis,
 Archidux commeatum bellicum, ac cetera quæ necessaria credebat, om-
 nia procurauit; & ante urbem ipsam vallum, quod Arcis loco esse pote-
 rat, excitauit. Mauritius autem vbi tantam prædiariorum copiam vr-
 bi impositam intellexit, animum despondit. Quare cùm October ad fi-
 nem iam decurreret, tempus pluuium immineret, suaq; adeò castra ma-
 iori parte in loco palustri sita essent, vallis & munitionibus, quas propter
 eximium robur Regias dicere potuisses, relictis, 5. Nouembris campo ex-
 cessit. Archidux quoque Siluamducis iam extra periculum constitutam
 existimans, 7. eiusdem Nouembris Bruxellas se contulit, & partem exer-
 citus Ostédam misit. Perduelles, obsidione soluta, cùm castrum Hooch-
 stratanum, ob sui angustias, capere omnes non posset, pro eo Grauiam
 ab Hollandis sortiti sunt, spondentes restitutionem, vbi inter eos & Ar-
 chiducem fortè conuenisset. Dein ab iisdem Hollandis tormentis ac
 aliis necessariis instructi, nihil populationum propè intentatum relique-
 runt. Nam & castellum Carpen Coloniae vicinum, & Erkelens in Gel-
 dria occupauerunt, cum maximè in finem, vt neutrales etiam Prouincias

vicinas

*Seditiosi
 pro Hooch-
 strato Gra-
 uiam à
 Mauritio
 accipiunt.*

vicinas ad exactiones cogerent. Ut ad Ostendam & Marchionem Spinolam reuertamur, die 8. Octobris ille cum summo imperio ad castra Ostendana venerat. Mox cum iis qui belli subsidia, commeatum & cetera oppugnationi necessaria conuehebant, minori quàm antè pretio pactus est, promptam solutionem exhibens. Multa quoque ibi secùs quàm oportebat, administrata deprehendit: quibus correctis, summa diligentia modum aliquem intercludendi oppido commeatum comminisci insistit. Et quoniam laterum cratiumq; magnam adhuc copiam habebat, Pompeio Targono, cuius suprà meminimus, iniunxit, nouam vt sibi ratem fabricaret. Quam absolutam, & quinquaginta passus longam, ad Buquoij aggerem transtulit, ac cum ea, quæ inibi contractis vasculis in fundo confederat, copulauit. Tum vbi mare defluxisset, Pompeio Iustiniano Spinola in mandatis dedit, vt cum suo milite à posteriore eam parte communiret, ac ipsi marino aggeri æquaret. Quo intra non totos sex dies effecto, tria tormenta ad subsidiaria nauigia auertendum, imposita illi sunt. Oppidani quidem tandem incendium, vento simul fauente, in opus illud sunt eiaculati; verùm Iustinianus, periculo posthabito, incendium sedauit, etsi quinquaginta ex suis, ac inter illos non mediocris quosdam notæ, desiderarit. Atque dum hæc à Bredenen sibus fiunt, non minùs alacriter etiam ad sancti Alberti in hostem rem miles gerebat. Iniunctum enim fuit à Spinola Catricio Wallonum Præfecto, vt per aggerem, qui versus frontem propugnaculi adhærentis Loricæ seu viæ militari procurrebat ad Semilunam Folia dictam, penetraret; Hispanis autem, vt alium aggerem versus marinum propugnaculum inchoarēt; quæ omnia Archiduci Siluaducis Bruxellam reuertenti nuntiata, non parùm eum recrearunt. De sinu tunc Ostendano, id quod Poëtarum Princeps de lacu Auerno cecinit, dici penè poterat;

*Quem super haud vlla poterant impunè volantes,
Tendere iter. —*

Nam Décembris die decimo è magno nauium numero, ingrediendi occasionem captantium, nulla in portum peruenire potuit; sex etiam continua verberatione sunt depressæ. Octiduo tamen post, vento magis propitio, quadraginta circiter multis ictibus perforatæ, nec non vigesimo eiusdem Decembris, viginti septem aliæ in oppidum sunt inuectæ, commeatusq; expositi. Cum his Gistellus venerat, nouus oppidi Gubernator, in Vandernotij locum successus; quod tamen ille inunus non diu tenuit, paucis hebdomadis post machinæ telo percussus. De captiuis tum permutandis actum, & transactum, & ij vtrunque ad suos liberi remissi. Inde ad solitas artes & machinationes reditur. Targonus, de quo suprà, Spinolæ iussu seu permissu potiùs (nam res ferè impossibili

1603

Spinola interea ad Ostendam, prompta solutione, multa reformat.

Ratis quinquaginta passus longa instruitur.

Non minùs alacriter etiã ad S. Alberti res geritur.

Alius etiã agger ab Hispanis inchoatur.

Sex naues ad Ostendam deprimuntur, postea tamen aliquæ sunt ingressæ.

Currus 50 passus longus cum ponte pensili extruitur.

1603 lis videbatur)currum quatuor rotis, viginti quinque circiter palmis altis, & quatuor latis instruxerat. Currus ipse quinquaginta passus longus, latus sexdecim. Medio malus erat infixus, quo pons rudentibus & funibus crassissimis contextus attollebatur, & demittebatur, sub quo milites, à sclopetorum vi tuti, propugnaculo seu mœnibus hostilibus appropinquarent, ac per demissum pontem irrumperent. Machinæ tractoriæ ita fabricatæ erant, vt helciariis equis in pronam partem actis, currus in aduersam partem propelleretur. Quibus ita præparatis, Targonus, vtrum currus benè volueretur, experimentum daturus, ab aliquot hominibus trahi eum præcepit; cùm ecce, curru vix loco moto, iam asseres & ferramenta, ex quibus compactus erat, dissilire, pontisq̃ue moles modò in hanc modò in illam partem fluctuare cœpit: Targonus quidem quæ peccasse videbatur, emendaturus, multa addidit ac detraxit; verùm operam tandem & oleum perdidisse fuit inuentus.

Deprehenditur vanū & inutile esse inuentum.

VARIA. Hoc anno Elisabetha Angliæ Regina, 3. Aprilis calculo quem sequimur, ex hac vita decessit. Epitaphium habet eam obiisse 24. Martij anno salutis sexcentesimo secundo, sed vtrumq; more Anglorum, qui non nisi in Paschate annum nouum auspicantur, & veteri more dies decem ab aliis intercalatos retinent. Obijt verò aliquot mensium languore exhausta, postquam vixisset annos sexaginta nouem & menses sex, Regnum verò tenuisset annos quadraginta quatuor, 8. Maij Westmonasterij aui sui Henrici VII. & Eduardi fratris monumento illata; postea verò anno 1606. à Iacobo Rege successore in proximum facellum, & Mariæ fororis tumulum, translata. Ei Iacobus Scotiæ Rex publicis Angliæ Comitibus, & suo à proauis demisso stemmate cùm successisset, mox gratulatum veniunt varij Legati. Inter alios ab Archiducibus Alberto & Isabella adest Arenbergij Comes cum illustri Nobilitate. Is 16. Iunij Londinum appulsus, 10. Iulij mandata exposuit, quæ eò spectabant, vt post factam congratulationem, Regem à Belgarum Confœderatorum fœdere auerteret. Paulò post quoque eò venit Ioannes Baptista Taxius ab Hispanorum Rege missus, vt communi cum Archiducum Legatis cura & studio pacem cum Anglis promoueret: quod tamen non est consecutum nisi anno sequenti, ob pestem, quæ hac tota ætate Londini grassata, à mense Maio vsque Nouembrem singulis sepè hebdomadis tria hominum millia absumperat. Rex Iacobus & Regina Anna Westmonasterij ipso D. Iacobi 25. Iulij solemniter coronati, Vincestriam inde & Salisburiam concesserunt. In Hispania mense Martio Maria, Caroli V. Imperatoris filia, Maximiliani II. coniunx, Rudolphi Imperatoris nec non Serenissimi Archiducis Alberti eiusq̃ue fratrum felix mater, feliciter obiit. Rhætij in societatem fœderis ad decennium proximum veniunt

cum

Elisabetha Angliæ Regina mors.

Iacobo successori gratulantur per suos Archidux & Rex Hisp.

Londini in Angliâ immanissima pestis.

cum Venetis, promisso Rhētiis annuo vectigali. In Hungaria Christianus exercitus Turcas profligat, & Hatuana arce potitur. Canisa vrbs à Christianis, Pesta à Turcis, vrgebantur. Peste extinctus est Mahometus Turcarum Imperator 21. Decembris, cum paulò antè vxorem & filium maiorem natu violenta morte oppressisset. Successit ei Achmates filius 15. annos natus.

1603

*Moritur
Mahometus
Turcarū Imp.
succedit
Achmates
filius.*

Marchio Spinola vanitate molitionum Targoni, de quibus anno superiori, perspecta, aliam hoc anno 1604. Ostendam expugnandi rationem cœpit circumspicere. Nempe loco gerrarum, moles perticarum (Blindas & Candelabra vocabant) compingebantur loco securo, ad quē tamen aqua pertingebat, refluyente Oceano, ac vasis quibusdam imposita, per aquam intumescentem, in quamlibet partem anchoræ cum in finem dispositæ adminiculo, per funes nauticos transferebantur, & ad extremum sublatis vasis firmæ ac immotæ confidebant; retro quas deinde, vbi mare defluxisset, reliquo operi incumbebatur. Atque hoc demum modo aggeres producerunt, quoad hostium propugnacula pænè contingerent, cum ecce 20. Martij tanta tempesta, ventorumq; vis subito orta est, quæ Archiducalium opera, præsertim verò Hispanorum, quæ mari propiùs subiacebant, magna ex parte subuerterit; Buquoij quoque substructiones circa medium adorta, vltra quinquaginta passus auexit, & qui pro excubiis steterant, velut in insula collocavit. Nec Ostenda fuit ab hac tempestate immunis; quam cum in multis partibus diruisset, Spinola ad illam inuadendam animo conuersus, & iam militem in procinctu habens, suspendit tamen postea cōsiliū, quòd videbat paruo se numero instructum, non exiguam ab impressione multitudinem fortè desideraturum. Hoc ergo intermisso, opera interrupta ac diruta reficere (idem præsertim oppidanis facientibus) satius esse existimauit. Ita deinde Archiducalibus aggeres suos magna cum diligentia producentibus, Burgundi & Wallones omnium primi (quippe à quorum parte sinus angustior esset) propugnaculum Viride aggressi sunt, amisso Catricio legionis suæ Præfecto. Suffectus est ei ab Archiduce Reinerus de Sualon Nobilis Belga. Quin Burgundi simul & Itali quæ fodiendo quæ impugnando intra paucos dies non valla tantum, sed etiam Loricę antemuralis partem occupauerunt; atque in eo deinde loco, Spinola constituenta, muralia tormenta ad hostium propugnacula & munitiões infestandas disposuerunt, iuxtaque fossæ transeundæ initium fecerunt. Iam tandem Archiducalibus maiore se laboris parte defunctos credebant, quòd videlicet sinu tam spatioso traiecto, captisq; fortissimis vallis, fossam non perinde, vti ferebatur, latam, & defluente Oceano propè aridam, facilè se transire posse arbitrabantur. Quare Spinola ad Archiducem litteras de-

1604

*Nouam
Ostenda
expugnanda
rationē
Spinola
excogitat.*

*Tempesta
magnam
cladem in-
fert & ob-
sessoribus
& obsessis.*

*Operibus
reparatis,
Burgundi
primi pro-
pugnaculū
Viride ag-
grediuntur.*

*Fit propior
spes fossā
transcun-
da.*

dit,

1604

*Petit Spi-
nola maio-
res copias,
sed non
mittitur.*

dit, quibus ut militum sibi neruum maiorem mitteret, quò Ostendam porrò in potestatem redigere possit, petiit: sed miles missus non est, quòd quònam apparatus belli, à Mauritio eo tempore institutus, destinaretur, nondum sciri poterat. Tandem Mauritius classe sexcentarum nauium tam minorum quàm maiorum conscensa, quatuordecim millia peditum, & tria circiter millia equitum vehens, 25. Aprilis in sinum Flissingensem inuectus nuntiabatur. De hostium aduentu certior factus Archidux, è castris Ostendanis militem ad prohibendam hostium exscensionem mit- tit, qui in vltiori portus Slusensis parte confederunt, in omnem euen- tum intenti. Interim ad hos oppugnandos Mauritius naues aliquot præ- fidiaras proficisci, ac velitationibus tantisper distinare iubet, dum in al- teram littoris partem ducenti equites cum octingentis sclopetariis expo- nuntur. Successit consilium, moxque ipse Mauritius 2. Maij, traiecto flu- uio qui à Slusa Isendicam versus decurrit, propugnaculum iis in locis Coxiam quarto eiusdem Maij capit, magnum ad oppugnandam Slusam momentum. Hinc auctioribus copiis sanctæ Catharinæ propugna- culum post vnus diei oppugnationem in suam potestatem redigit, suo- que milite firmat. Non procul inde sancti Philippi aberat; quòd simi- liter, cedente milite, in eius potestatem venit. Restabat Isendica, & loci na- tura & operibus munitius castellum, in angulo duorum concurrentium aggerum situm, duobus versus Meridiem Flissingâ, tribus Slusâ Orien- tem versus milliaribus distans. Huius oppugnatio cum maioris operis futura videretur, Mauritius castra diligenter munit, machinisque addu- ctis oppugnationis initium facit, & post decem dierum terribilem im- petum, dedentibus se tandem præfidiariis, illud occupat. Eodem tem- pore seditiosi, qui, ut diximus, in Grauia hibernauerant, cum sedecim equitum turmis, & mille sclopetariis à Mauritio adiunctis, Brabantiam vicinaque loca à 21. Aprilis vsque 10. Maij longè lateque peruagabantur, ac ferro flammaque vicos pagosque, qui imperatam pecuniam soluere recusabant, depopulabantur, ad Thenas vsque & Montes Hannoniæ fa- cta excursione; adeò ut rumor esset, eos per mediam Brabantiam & Flan- driam facto itinere ad castra Ostendana oppugnanda proficisci, cum tandem 30. Aprilis Comes Hermannus Vandenbergius & alij, ad eos qui Grauię remanserāt missi, ad saniora eos consilia flexerunt, ut suis re- uocatis, conditiones ab Archiduce oblatas acceptarint. Ex erant: iniu- cularum omnium æterna esset obliuio; stipendia tribus terminis vniuersa soluerentur; pignoris loco interim Ruremondam tenerent; stipendiis so- lutis, Hoochstratam & Carpum Archiduci restituerent; obsides insuper dati, Hauręi filius, Gueuara, & Davila. Horum interuentu id etiam im- petratum est, ut ad duo millia Slusensibus auxilio contra Mauritium

*Mauritius
cum magna
classe adest
in portu
Slusensi.*

*Occupat
ibi aliquot
propugna-
cula mino-
ra, deinde
& Isendi-
cam.*

*Seditiosi
Grauien-
ses mirè
grassatur,
omniaque
populan-
tur.*

*Tandem
reconci-
liantur
Archiduci,
et si parum
id profue-
rit.*

profi-

proficiscerentur, quamvis tardè ea res processerit. Septimo Iunij recepta Hoochstrata, 9. eiusdem Grauiam Mauritio restituerunt, & Ruremondam profecti sunt. Quæ omnia etsi præter spem Mauritio contingeret, nihilominus cœptam ad Slusam expeditionem vrgere pergit. Tandem nocte, quæ erat inter 18. & 19. Maij, duo ijs in locis flumina, vel fossas potiùs aquis stagnâtes, Verscham vnum à dulcibus aquis, Soutam alterum à falsis dictum, ponte consterni iubet; ibique castrametatus, propugnaculum ad littus è regione Casandæ insulæ, qua Hoffstedum propugnaculum situm est, capit, præfidiariis dilabentibus. Sed qui in altero non procul inde (Hafengattam vocabant) erant præfidiarij, armis expeditis fortiores se præstiterunt. Interim naues Hollandicæ portum Slusensem ingrediuntur, licet vndique tormentis impeterentur. Hic Mauritius concilio habito deliberari iussit, quid porrò faciendum, Slusane tentanda, an castra Archiducis ad Ostendam. Cùm illud magis placuisset, Slusanæ obfidionis fit initium; priùs tamen exercitus pars ad Hafengattam castellum oppugnandum mittitur. Præfidiarij primò deditionem facere iussi, generosè responderunt; sed vbi tormenta senserunt admota, iisdem conditionibus, quibus Isendicum, castellum Mauritio permiserunt. Hafengatta castello, (alij S. Georgij vocant) quod nauibus magna incommoda poterat asferre, 23. Maij potitus Mauritius, castrorum formam & modum præscripsit; quæ statim, dum reliquus ad oppugnationem necessarius è, Zelandia aduehitur apparatus, muniri cœpta. Slusæ metuens Archidux, aliquantam lectissimorum militum manum eò mittit, qui per loca paludosa in oppidum euaserunt, paruo tamen, vt postea euentus docuit, oppidanorum emolumento. Nec interea oppidani sibi deerant, qui eruptione aliquoties facta, fortissimè quidem dimicarunt; semper tamen vt datis, sic & acceptis vulneribus in urbem sunt repulsi. Vna spes erat in Archiducis exercitu, qui nihil interim omissa Ostendæ oppugnatione, (nam sine Maij Archiducis ibi ingenti propugnaculo, Porco-Spino dicto, ab Hispanis expugnato, strenuè progrediebantur) magna diligètia ad Blanckenbergam copias colligi, castrisq; hostium dissipatis com meatum inferri præceperat. Et Archiducis quidem 30. Maij circiter mille equites, & peditum tria millia non procul à Mauritij castris confederunt, viam aliquam speculaturi, qua siue clam siue vi aperta com meatum importarent. Obsessi de sociorum aduentu certiores facti, magno iterum ardore erumpunt, sed eodem quo antea successu. Interim Mauritius cum parte aliqua exercitus, & duabus machinis campestribus, ad auxiliares oppugnandos proficiscitur; & post aliquantam pugnam, ordinibus, machinarum inprimis vi turbatis, reliquis pugnando cedentibus, com meatus parte potitur. Ita toto mense Iunio & Iulio arcta obsidione Slusani preme-

1604

Castrametatur Mauritius inter Verscham & Soutam.

Deliberat Mauritius, an oppugnanda Slusa, an liberanda Ostenda.

Slusam Mauritius obsidere incipit.

Interea Hispani ad Ostendam expugnant Porcum-Spinum.

Frustrà Archidux Slusanis auxiliari molitur.

Toto Iunio & Iulio Slusani arctissimè obsidentur.

preme-

1604 premebantur. Iulio mense exeunte ea pars castrorum, quam Vandernoti-
 tius tenebat, magnis viribus est oppugnata, sed irrito conatu, Nassouiano
 milite impressionem fortiter sustinente; ad quam rem, & locorum inge-
 niis, & rerum omnium ad eiusmodi casus prouisarum copia valdè iuua-
 batur. Iam in oppido Slufano fames magnopere inualefcebat, quæ remi-
 gum etiam quosdam, quibus offa ex herbis minutim concisis pro cibo
 obijciebatur, extinxit; sed & præfidiariis alimonia nimis quàm parcè ad-
 mensurabatur. Itaque Archiducalibus, ipso Marchione Spinola ductore,
 etsi egrè Ostendam deserente, rem quæ difficillimam, firmatis ita Mauri-
 tij castris, reputante, sex circiter peditum millia & equitum duo millia
 quingenti 16. Augusti Ostburgum petunt, ibique sanctæ Catharinæ &
 sancti Philippi castella nuper Mauritanis relicta magna virtute recu-
 perant. Mauritius Casandæ insulæ, & ne sibi præcluderetur commeatus
 metuens, hosti mox occurrere parat. Instabant nihilominus Archiduca-
 les, & in Morellam propugnaculum facto impetu, ad ipsas castrorum
 munitiones & artificiosorum ignium apparatus pertruxerunt. Diu hinc
 vario euentu pugnatum est, donec tandem Mauritius laborantibus suis
 auxilia cum puluere & globis submisit, quibus recreati, & Guilielmi
 Nassouij ea in parte excubantis præsentia & verbis animati, hostes reie-
 cerunt. Desiderati sunt in hac molitione, quæ facta est 17. Augusti, ex Ar-
 chiducalibus circiter quadringenti, inter quos fuit iuuenis magna virtu-
 te & nobili prosapia Marchio de Renti; vulnerati plures, ac inter eos
 D. Inicus de Borgia per vtrumque brachium glande plumbea traiectus, &
 plures alij magnæ notæ viri. Magnum etiam numerum Mauritius per-
 didit, qui professus est, numquàm se Archiducalibus maiore animo pugnan-
 tes conspexisse. Oppidani spe auxiliij omni abiecta, & fame confecti, tan-
 dem 20. Augusti cum armis, signis, impedimentis, fomite accenso, &
 tympanis compulsatis, Slusam Mauritio reliquerunt, Dammam profe-
 cti. Spinola Slusæ deditioe intellecta, valla S. Philippi & S. Catharinæ
 demolitus, & ipse Dammam venit, magna quæ beneuolentia milites illos
 fame exhaustos amplexatus est, & recreauit. Magnū ex eius vrbs iactu-
 ra ad negotia Regis Catholici atque Archiducum damnum deriuatum
 est, tum quòd ipsa fortissima, maris etiam portum habebat, tum quòd
 præter decem armatas triremes, ac centum circiter maiora minoraque tor-
 menta illic amissa, Hollandi, etiam si paulò post perdita Ostenda, melio-
 re iam in Flandria loco nidum constituisse videbantur. Itaque plures iam
 animum despondentes, Ostendam obsidione soluendam proclamant,
 Mauritium noua victoria inflatum cum instructo mox exercitu ad futu-
 rum dictitant; solus penè Spinola animo non contrahi, animo intrepido
 ac hilari vultu singulis prouidere, præter spem suam pecunias conficere,

*Ipsè Spino-
 la tentat
 cõmeatum
 Slusam in-
 ferre.*

*Pugnatur
 vtrinq̃ue
 fortiter,
 slusæ ra-
 men non
 succurri-
 tur.*

*Denique
 Slusani fa-
 me coacti
 Mauritio
 se dedunt.*

*Quanta
 hæc fuerit
 Archidu-
 calium
 iactura.*

ac perduellibus magnam partem debitorum soluere satagit, quamuis nec
 hac ratione eos in campo retinere potuerit. Interim, constitutis iis qui
 diligenter Mauritij conatus obseruarent, ipse vbique præsens quàm in-
 stantissimè obsidionem vrgebat Ostendanam, præter præmia, quæ sin-
 gulis ab Archiduce promittebat, & argentum quod vulneratis meden-
 dis elargiebatur, intelligens laborâtes munusculis velut quibusdam cal-
 caribus exstimulari, suæ etiam crumenæ manum sæpè inferebat, modò
 decem, modò viginti, ac interdum plures scutatos operariis, quorum ma-
 gnus numerus erat, porrigens. Quibus ille honestissimis artibus quemli-
 bet sibi obnoxium faciens, tantum passim omnibus animum addidit, vt
 quæ paulò antè pro desperatis ac impossibilibus habuerant, ea iam inter
 facilia numerare inciperent. Tum ab eo propugnaculo, quod Hispani
 dudum occupauerant, ad alterum quod matè imminet, non magnum
 spatium interesse cognoscens, illóque occupato, nullo negotio veterem
 urbem inuadi, portum hostibus adiri, ac præsidia insuper vniuersa auerti
 posse intelligens, eum locum Germanis assignauit: qui mox dictum pro-
 pugnaculum adorti cuniculis, nequaquam illud perfringere potuerunt.
 Cùm enim ipse situs ac locus arenosus esset (idcirco quoque dictus *de*
Santhil) tanta subinde sabuli vis & copia decidebat, nullo vt modo fos-
 fores illud penetrare posse viderentur. Vnde Spinola impressionem po-
 tiorem esse existimans, vniuersi exercitus, & omnium nationum florem
 propugnaculo admouit, ac illud initio Septembris victor occupauit. Ce-
 terùm cùm idem in secundo propugnaculo facere decreuisset, Germani,
 sibi eum locum deberi, ac suorum ad illum capiendum sat multos esse
 vociferabantur. Quare igne mox in subditos cuniculos coniecto, validè
 illud conquassarunt, ac non multò post cum magna oppidanorum stra-
 ge etiam eodem potiti sunt. Dum hoc modo res à Germanis geritur,
 Itali primi fossam prætergressi, nouæ munitiois propugnaculum aggre-
 diuntur, ipsiisque cuniculis profundius aliquantum actis, Batauos inde
 expulerunt, tametsi Receptu etiam quodam dissectum esset. Iam Hispani
 & Wallones similia feliciter præstiterât; iam ipsa vrbs quasi expugna-
 ta credebatur, cùm ecce tibi alia munitio sese offert cum loriceis, fossis,
 cornibus & semilunis excitata (Nouam Troiam vocabant.) Tum Spino-
 la quemlibet ad hanc etiam expugnationem inflammans, aliis firmiori-
 bus captis, facilem huius etiam propugnaculi victoriam esse ostendebat,
 ac interim tormenta muralia in locis occupatis collocabat. Quare tan-
 dem oppidani de deditioe tractare cœperunt, obsidibus vtrimque da-
 tis. In conditiones has cōuenit, vt videlicet oppidanis cum armis, signis,
 impedimentis, fomite accenso, tympanis, & duobus tormentis egredi ci-
 uitate liceret. Quo indulto, 22. Septembris urbem deseruerunt, triginta

*Multitro-
pidatibus,
Spinola
nihilomi-
nus Osten-
dam vr-
ges.*

*Liberali-
tate sua
reddit mi-
lites adom-
nia prom-
pissimos.*

*Suffodiunt
Archidu-
cales den
Santhil,
sed fru-
stra.
Occupat
nihilomi-
nis paulò
post den
Santhil,
itèmq̃ue
alia pro-
pugnacu-
la.*

*Offert se
velut noua
Troia; Et
tamen tan-
dem Osten-
da se dedit.*

1604 muralibus tormentis, ac ingenti bellicarummunitionum copia Archiducalibus relicta. Exierunt peditum quatuor millia & trecenti, in centum ac septē signa distributi, ductore Domino de Marquette Governatore. Archidux Ostendæ deditioe intellecta, eius imperium Eustachio de Oignies Wallonum Tribuno commisit. Ipse paulò post cum Serenissima Infante coniuge locum lustraturi, ingressi urbem, non urbem, sed terræ tumulum, imò labyrinthum & chaos quoddam arbitrabantur.

Exeunt Ostendæ quatuor millia trecenti, sub 107. signis.

Ostendani chaos miserandum spectaculū.

Quin in ipsa parte quæ remanserat, ad tertium quemque passum æquata solo ædificia, fossæ cadaverum, ac aliæ mixtim insertæ, & à militibus excavatæ, ut in eis latitantes tormentorum vim aliqua parte euitarent. Substitit attonita Serenissima Infans, & lacrymis velut manantibus non obscurè recordari visa est, quantum humani sanguinis ruinæ illæ utrinque toto triennio combibissent. Occupata Ostenda, per autumnum ac pluvium cælum nova moliri vix licere videbatur. Vtroque igitur exercitu victoriam sibi gratulante, ac altero alterius discessum expectante, Mauritijs prior, Slusa egregiè communita, discessit. Spinola, ubi Ostendam & Dammam necessariis instruxisset, exercitusque partem in locis vicinis disposuisset, Comitem de Buquoy, volente ita Archiduce, Brugis ad Flandrica præsidia gubernanda reliquit. Dein multis apud Archiduces egit, uti sibi in Hispanias abeundi potestas concederetur. Cui etsi Serenissimi Principes, quantum poterant, oblectarentur, dicentes se à Rege quæ vellet, impetraturos; Spinola tamen omnino eam se profectionem suscipere debere affirmavit, ac si ita Regi videretur, in Belgium ad eadem munia reuersurum appromisit, atque hoc pacto, bona cum venia Principis utriusque, mense Decembri in Hispaniam est profectus.

Vtrique sibi victoriâ gratulantes in hiberna discedunt.

Fine anni Spinola in Hispaniâ proficiscitur.

VARIA.

Pax Anglicana; cuius præcipui Articuli recensentur.

Renuntiât vtriq; omnibus feudis in præiudiciū alterius factis.

Hoc anno 28. Augusti pax inita est inter Regem Hispaniæ simulque Archiduces Belgij Principes, & Regem Angliæ. Ea 36. Articulis comprehensa est, quorum hi præcipui: Secundus, Cesset in posterum omninis hostilitas, omnibus prioribus iniuriis ac damnis condonatis, salvo tamen respectu captionum factarum à die 24. Aprilis anni præcedentis 1603. Quartus, Neutra partium præstabit, nec præstari per aliquos suos consentiet, auxilium, fauorem, vel consilium hostibus, inimicis & rebellibus alterius partis. Quintus, Renuntiabunt præterea, prout tenore præsentium dicti Principes ac quilibet eorum renuntiavit, & renuntiat cuicumque; Ligæ, confœderationi, ac intelligentiæ in præiudiciū alterius quomodolibet factæ. Septimus, Quod attinet ad villas Flissingæ, Brille, Rammekens, & alia fortalitia, locaque ab his dependentia, cum Sereniss. Angliæ Rex, per pacta inter Reginam Elisabetham & Ordines Provinciæ Belgij vnitarum conclusa, arctè astringi se asserat, ne aliis quàm illis qui dictas villas oppignorauerunt, restituat, in verbo Regio

pro-

„ promittit, se cum dictis Ordinibus de nouo tractatum initurum, in quo 1604
 „ sua Maiestas tempus competens eis assignabit, quo cum Serenissimis Explicatur
 „ Principibus, fratribus ipsius charissimis, pacificationum conditiones ac idem.
 „ cipiant iustas & æquas. Alioquin, si id facere recusauerint, Serenissimus
 „ Rex Angliæ inde à prioribus conuentionibus liberatus, quod iustum &
 „ honorabile existimauerit, de villis statuet, cognoscentque dicti Serenissi-
 „ mi fratres sui, se officio amici Principis non defuturum. Concepti tunc
 sunt & Articuli quidam, dicti postea Secreti, de quibus vide infra ad an-
 num 1609. inter Articulos Induciarum, Art. 7. & postea seorsim. Iunij
 die 13. Sacellum B. Virginis in Colle-aspero apud Sichemum Brabantie
 oppidulum à Matthia Houio Mechliniensi Archiepiscopo dedicatur. Scribit Li-
 De eius loci illustribus miraculis, ad Isabellam Claram Eugeniã, piã psius de
 Belgij Principem, piũ scripsit libellum Iustus Lipsius, hæreticis ne- miraculis
 quidquam freudentibus. Carmelitanæ Moniales, ad pristinum illius in- Aspricol-
 stituti rigorem à beata Teresa Hispana reformatæ, in Galliam hoc anno lis.
 receptæ.

Priores anni 1605. menses instruendis vtriusque nouis belli appa- 1605
 ratibus lapsi sunt. Spinola ex Hispania 9. Aprilis Bruxellas redux, à Sere-
 niss. Principibus vniuersoque populo & exercitu perquam lætanter ex-
 ceptus est, ac paulò post, die 24. eiusdem Aprilis, aureo Vellere solemni ri-
 tu donatus, de consiliis in Hispania captis, & de eius anni gerendo bello
 cum Archiduce priuatim contulit, cum ecce audaci facinore Mauritius Mauritius
 Antuerpiam tentare aggreditur. Erat ille die 16. Maij cum duobus mil- audet ten-
 libus equitum & quingentis, nec nõ septem millibus peditum & nouem sare Ant-
 tormentis bellicis, Bergâ super Zomonam egressus, Comes verò Ernestus uerpiam.
 de Nassau cum quingentis nauibus (quibus octo millia peditum impo-
 fuerat) fluuium Scaldim ingressus Antuerpiam similiter contendebat.
 Quod cum Gubernator Hulsti animaduertisset, Archiducalibus, qui à Spinola id
 Spinola, de hoc apparatu edocto, ijs in partibus obseruare hostem iussu subdora-
 erant, commonefecit. Ernestus, vbi ad Lilloo in anchoris cõstitisset, sub tus, diligẽ-
 eunte dein Oceani æstu, duabus post noctem concubiam horis Ant- ter eum
 uerpiam versus mouit, ac munimentum Crucis transiit. Vbi cum qui obseruan-
 in excubiis erant, tormentorum pilis naues hostium validè impetere cœ- dum curat.
 pissent, Borgia, qui cum suis non longè erat, vt id audiuit, gradum accele-
 rauit, & paulò post easdem naues intra propugnacula S. Philippi & Per- Naues
 læ (è quibus pertinaciter infestabantur) hærete conspiciens, simul ambi- Nassouij,
 gens vtriusque Hollandi cataraetas, quæ inter Calloo & Blockersdijck Scaldim
 sunt, essent perrupturi, trecentos pedites & Cæsatem cum suorum equitũ magno nu-
 turma, vt naues persequerentur, retrò ad aggerem, ne hostis eos videret, mero in-
 incedendo, destinat. Ceterum Cæsates cum triginta equitibus præcurrens, grediuntur.

1605 vt hostium naues ad antiquam illam rupturam à Parmensi factam iter habere conspexit, ducentos Burgundiones, à Ballansone, qui in iisdem locis erat, acceptos, ad aggerem Blockersdijck nuncupatum disposuit, ac deinde ad Borgiam reuertens, eum cum trecentis peditibus non longè distantem offendit, relicto ad Calloy Præfecto Luna, & vt legio cum duobus tormentis subsequeretur imperato. Etiam nauibus è conspectu dictæ rupturæ consistentibus, Mauritius quoq; ab altera parte, quæ Brabantica est, suos paratos habebat; iamque octingenti (quorum quilibet præter solita arma ligonem quoq; manu ferebat) lembis impositi à parte Flandriæ in terram ad aggerem, post quem Borgia latebat, enitentes rupturam moliebantur, quando Archiducæ, quadringentis circiter Mauritanis in ripam expositis, adeò strenuè in hostem inuolarunt, vt ruptis cõfestim ordinibus pleriq; fugam circumspexerint. Multi glandibus percussi cõfestim occubuerunt, alij captiui abducti, non pauci etiam aquis fuerunt suffocati. Hoc nuntio ad eos qui cum nauibus bellicis & lembis ad Borcht contendebant, perlato, cum iam non longiore spatio, quàm quantum pila tormento excussa conficit, Antuerpiâ abessent, substiterunt. Interea verò Borgia cum sua legione aduentans, vno tantum maiori tormento (alterum namque ob viæ difficultatem subsequi non poterat) hostium naues quater aggressus est. Mauritius his animaduertis, suum de capienda Antuerpia consilium deposuit, & decimo-octauo eiusdem Maij exercitus sui partem ad arcem Wou, duabus leucis à Bergopzoma distantem, obsidendam conuertit, & vigesimo secundo eiusdem deditione obtinuit. Præsidarij qui dederant erant octoginta quinque, ex quibus nonnullos Spinola extremo affecit supplicio, quòd tempestiuè nimis se tradidissent, maximè quòd pontem iam ipse vigesimo Maij Scaldi ante ipsam Antuerpiam imposuisset, militi quocumq; opus esset traducendo. Capta Woua, Mauritius milite denuò nauibus imposito, secundo Iunij Isendicum in Flandriam contendit, sperans, antea se eò peruenturum, quàm Spinola subsequi potuisset, vt inde, si posset, munimentum portus Gandensis, Sasse dictum, vel Brugas aggrediretur. Sed Spinola consilia eius subodoratus, iam Velascum cum aliquot peditum equitumq; turmis illuc præmiserat, ipseq; reliquo cum exercitus robore secutus, castra castris opposuit; vbi plures vario euentu factæ sunt velitationes. Archidux his acceptis, quòd mensis Iunius propè ad finem decurreret, iam pridem captum consilium aliquando effectum dari oportere existimauit. Torres ergo, tam Archiduce quàm Spinola iubente, cum sua & Barlaymontij legione, ac Sanchez cum mille & quingentis equitibus Thenas Brabantiae profecti, Buquoium illic repperunt. Qui mox quatuor lembis, & totidem pontonibus ac sex tormentis assumptis, in

viam

*Adest etiã
Mauritius
cum terre-
stribus co-
pis in ripa
Braban-
tica.*

*Nassouiani
in ripam
Flandricã
enitentes
fortiter re-
pelluntur.*

*Classis isa-
que, qua
circa Ant-
uerpiam
erat, vela
vertit.
Mauritius
cum suis
ad Wou
se cõuertit,
eò obtinet.*

*Paulò post
ad Isendicũ
castra ca-
stris oppo-
nuntur.*

viam cum iis se dedit, & Traiecti San-Georgio cum sua & Principis Auellini legione simul se iungente, incunte Iulio Coloniam versus abiit: vbi lembis & pontonibus Rheno impositis, in alteram ripam traiecit, ac ita secundo flumine descendens, Hollandicas naues in eo excubantes submouit, & mox in Keyserf-weert egregiè se circumquaque muniens confedit. Mauritius hæc intelligens, Rhenobercam designari existimabat, aut certè stratagema esse, quo Archiducalibus, ipso abeunte, Slusam obsiderent. Interim Ernestum Nassouium cum quatuor millibus peditum, & duobus millibus equitum, Rhenobercam ablegat, cum ipse Spinola (Comite Frederico ad Flandriæ præsidium relicto) 6. Iulij Velascum, & alios cum suis legionibus, tum & quingentos equites, & nouem tormenta secum ducens, magna cum celeritate Rhenum versus contendit, adiunctisque sibi Traiecti Embdano & Borgia, 22. eiusdem Iulij in Keyserf-vveert peruenit; vbi flumine traiecto, ab ea confestim parte vallum cum quinque propugnaculis inchoauit. Mauritius, cui iam constabat, Archiducalium peditum quinque millia, equitum verò circiter duo millia Rhenum traiecisse, in diuersa rapiebatur. Tandem seriò rem agi credens, & quónam potissimum consilia tenderent nondum perspicuens, loco tamen consistere minùs vtile arbitrabatur. Spinola verò vallis erigendis insistens, etiam militem suum perplexum tenebat, neminiq; voluntatem suam adhuc patefaciebat. Tandem initio Augusti, conuocato Concilio dixit, Regis Catholici & Serenissimi Archiducis mandato totam illam belli molem in Frisiam esse conuertendam, ac primùm omnium ad oppidum Lingham transferendam; illam captam semel, & validiùs communitam, adeò faciliè ab hoste occupatum non iri, quòd longiùs à mari absit, ideoq; maturè illi possit subueniri; Mauritium autem, obsidione iam percepta, auxilia haud ita faciliè submissurum, quòd hoc anno maritima loca cogitatione complexus, curribus pro necessariis conuehendis destituatur; si eos procurare velit, menses lapsuros; sibi verò com meatum sufficientem pro pecunia ex locis vicinis neutri parti addictis suppeditandum; ac denique in planis illis locis se optimè, si opus sit, posse cum hoste configere. Tum edicto fanciuit, ne quis sub capitis pœna extra ordines & agmen erraret, Præfectum causarum criminalium cum ministris & carnifice obire agmen, ac si quem delinquere vidisset, è vestigio ad mortem rapi iubens. Quo quidem factum est, vt paucorum supplicio exemplum præbente, nihil distortum committeretur, ipsumq; exercitum bonæ disciplinæ fama præuolante, & accolis securè sibi suis in domibus agere licere intelligentibus, magna certatim com meatus copia à lucri auidis fuerit conuecta. Sic ergo Marchio Spinola, farina, pane & com eatu in mensem faciliè sufficientibus

1605

*Buquoius
& alij cum
parte co-
piarum
Colonias
versus pro-
ficiscun-
tur.*

*Sequitur
eos & Spi-
nola, Van-
denbergio
in Flãdria
relicto.*

*Spinola
iuxta Key-
serf-vveers
insigne
vallum
inchoat.*

*Tandem
consilium
suum ap-
rit de obsi-
denda
Lingha.*

*Seuerè suos
milites
coërcet.*

1605

Coloniâ acceptis, & molis duabus, totidem lembis, & quinque pontonibus curribus impositis, Buquoio cum sex peditum millibus ad munitiones Rheni relicto, cum nouem millibus peditum, & duobus circiter millibus equitum, vndecim tormenta secum vehens, 5. Augusti in viam se dedit, ipse semper in fronte exercitus incedens. Ita primo die flumen Roer traiiciens, secundo in Dorsten peruenit, vbi Lippam, qui istic ponte iungitur, transiuit. Quem pontem cum Villers Batauorum Præfectus iniecto igne esset concrematurus, adfuit repente Velascus cum fronte exercitus, & multa nequidquã molientem in fugam egit. Iamque 9. Augusti in conspectum Oldenzaliæ venerant, quando Spinola secum perpendens, Hollandos, illato illuc maiori præsidio, sibi magnam commeatu partem posse intercipere, obsidionem instituendam decernit. Præmissus est ergo cum equitatus parte Triuultius; quem deinde Spinola cum peditatu subsecutus, tribus diuersis in locis urbem aggreditur; & postquam oppidani non ignauè aliquamdiu se defendissent, 10. eiusdem Augusti deditione eam occupat. Egressi sunt cum armis, signis, fomite accenso, & tympanis compulsatis, pedites quadringenti quinquaginta, & equites octoginta. Spinola sequenti die, Oldenzaliæ Comite Henrico Vandenbergio cum mille peditibus ac eius equitatu imposito, rectâ Lingham contendit. Vbi cum quatuor loca promouendis operibus designasset; vno eorum Hispanorum, altero Italorum, tertio Wallonum & Burgundionum, quarto Germanorum, industriam probari voluit: qui confestim ope tumulorum arenariorum, & hortensium fossarum, sub quibus à globis ex oppido excussis vtrumque tuti latebant, alacriter operi quisque suo incubuere. Tormentis 13. Augusti ad submouendos oppidanos molibus suis dispositis, primùm Itali & Wallones tertio statim die ad fossam pertigere. Mauritius cum tardè Dauentriam cum exercitu venisset, dabat indicia, ad 20. Augusti se suppetias oppido laturum. Quare oppidani strenuè se defendentes, continuò tormenta tessellis plena in obsessores exonerabant, illi econtrà non minùs strenuè opera sua promouebât. Tandem 18. Augusti Burgundiones & Wallones, per pontem abs se factum ad propugnaculum sibi obiectum enisi, illud strenuè & alacriter perfodiebant; Itali sex tantùm passibus aberant, Germani medium fossæ tenebant, Hispani fossæ aquam in canalem exonerabant. Oppidani igitur his conspectis, de egressu ad normam Oldenzaliesium pacti sunt, & 19. Augusti quingenti & quinquaginta pedites vrbe exierunt, vulneratis quinquaginta numeratis, & vndecim tormentis bellicis relictis. Ex Archiducalibus ducenti circiter quâ cæsi quâ vulnerati sunt. Per idem tempus Archidux cum destinasset Bergopzomam, Antuerpiensibus valdè infestam, per insidias intercipere, prouinciam illâ mandauit

*Tendit
Lingham,
Buquoio
ad Rhenū
relicto.*

*Occupat
in itinere
Oldenzalia-
m.*

*Mox post-
stridit Lin-
gham per-
git.*

*Dispositis
tormentis,
tertio die
ad fossam
vrbs per-
uenit.*

*Denique
septimo die
Lingha
Spinolæ
deditur.*

davit Tarragiæ, qui primùm eam urbem explorauerat, iungendo illi
 Tribunum de Torricourt cum mille quingentis peditibus, & Cæsatem
 cum equitibus trecentis. Hi ad urbem 21. Augusti penetrarunt, à nemi-
 ne animaduersi, & ad mota primæ portæ machina pulueraria (petardam
 vocant) facilè eam aperuerunt; sed per alteram, secundæ portæ admotam,
 quia humorem conceperat, nihil effecerunt. Ita re infecta recessere, oc-
 cumbente ibidem Centurione Lechier cum triginta aliis, & vulneratis
 quadraginta. Interea Archidux in mandatis Buquoio dedit, vt militem
 duceret versus Ruroort, atque in territorio Meursensi, quod ex vtraque
 Rheni ripa distenditur, duo propugnacula excitaret, quando admodum
 egrè ferrent, qui de Imperio erāt, eos prope Keyserf-weert in ditione Im-
 periali subsistere: quibus vt gratificaretur, voluit Princeps, milite inde
 deducto, valla quæ excitata erant, solo æquari. Buquoius, vt mandatis
 obtemperaret, relicto in Keyserf-vveert, seu Cæsaris insula, Centurione
 Boniforte Folla cum peditibus sexcentis, & solo æquatis aliquot muni-
 tionibus, reliquum exercitum versus Ruroort mouit. Iam munitionibus
 ad Lingham absolutis, Spinola, relicto ibi Governatore Torres cum duo-
 bus millibus & ducentis peditibus, & equitibus centum, ipse 14. Septem-
 bris versus Rhenum mouet, exploraturus ea loca, vbi suafum erat muni-
 tiones excitari. Hic, vbi Wefaliam attigisset, primùm in potestatem re-
 degit nauem quamdam bellicam nouem tormentis bellicis instructam,
 quæ ostiū Lippæ fluminis obseruabat: dein, intellecto, Mauritium 17. Se-
 ptembris cum exercitu ad Rhenam appulisse, consilio habito, consultum
 iudicauit mouere in pagū Bislic, locum medio circiter itinere inter Rhe-
 nam & Wefaliam constitutum, eo animo, vt si Mauritius castris suis egre-
 deretur, cum exercitu ei occurreret; sin minùs, se istic contineret, dum
 alia se offerrent. Eò igitur iter cum equitatu instituit, relicto interim pe-
 ditatu in campis quibusdam vicinis in omnem euentum. Sed animadu-
 uertens non dari occasionem damnnum aliquod hosti inferendi, in castra
 rediit, & sequenti manè, ponte Lippæ fluuio imposito, eum cum exercitu
 transmisit; transitaque Rhenoberca, vbi Ernestus Nassouius erat cum
 quinque millibus peditum, castra duabus leucis à Ruroort constituit,
 equitatumq; stabulatum misit in Mullem locum vicinum, cum octin-
 gentis peditibus, qui eum, si opus foret, munirent; pontem insuper Rhe-
 no imposuit inter vtramq; munitionem, quæ hinc & inde circa Ruroort
 excitabantur. Mauritius cum Wefaliam tenuisset, illic se muniuit, ac
 pontem ipse quoq; ibidem Rheno imposuit, annonam omnem ac stra-
 menta equitatu necessaria per naues eò vsque subuehi curans. Verùm
 Spinola his non contentus, 8. Octobris quoque per Buquoium obsideri
 Wachtendonckum imperat, cum cruenta illa velitatio 9. eiusdem Octo-

1605
*Frustrà
 insidiatur
 Archidu-
 cales Ber-
 gopzoma.*

*Iuber Ar-
 chidux
 Buquoio,
 vt ex Key-
 serf-vveert
 propugna-
 cula aliò
 transferat.*

*Spinola,
 munita
 Lingham
 Rhenum
 redit.*

*Tentat
 Spinola, si
 Mauri-
 tium in
 campum
 protrahat.*

*Sedens
 vtrique
 munita
 castris.*

1605 *Cruenta pugna iuxta Ruroort, multis vtriusque caesis.* *Incerca obfidebat Buquoius quoque VVachtendonckum.* *Altera parte Mauritius Geldriam interciperere nititur, sed frustra.* *Buquoius incensis cuniculis VVachtendonckum inuadere parat.* *Archiducalibus, et si repulsi, in edito propugnaculo se muniunt.* *bris ad Mullem seu Ruroort contigit, in qua post quatuor horarum pugnam ex Archiducalibus ducenti partim caesi, inter quos & Triuultius, partim vulnerati sunt, totidemque equi desiderati, & equus, cui ipse Spinola infidebat, glande perfossus; ex parte Mauritij verò ultra quingentos, quàm interempti quàm læsi. Spinola, quò equitatus eius securius deinceps ageret, post biduum ex Mullem in alteram Rheni partem eum traduxit, & in pagis vicinis versus Nouesium stabulari voluit. Iam Buquoius ad Wachtendonckum tres moles disposuerat, cùm Spinola ipse venit in castra, vt perspiceret, quemadmodum res succederent. Qui cùm obseruasset, Buquoium nocte insecutura cogitasse flumen, imposito ex tabulis ponte, transmittere, ac dein in ipsa ripa fossæ hemicyclicum vallum excitare, atque illi omnia satis probarentur, rediit vnde discesserat in Ruroort. Buquoius verò cogitata persequens, excitato hemicyclico vallo, ac deinde fossis repletis, 21. Octobris ad ipsum propugnaculum antemurale penetrauit, in eoque mox cuniculos agere instituit. Iam Mauritius, etsi videret fortunam minùs sibi fauere, non idcirco tamen despòdit animum, per insidias scilicet Geldriam oppidum interciperere meditatus. Mouens itaque 22. Octobris cum quinque millibus peditum & duobus millibus equitum, substitit ad pagum Issen, medio ferè inter id oppidum & castra itinere, statimque eadem nocte Dominum de Mornay filium de Pleffy Francum, cum duobus millibus peditum, & mille equitibus, vt tentaret successum ablegauit: qui vbi machinas puluerarias applicuisset, haud tatum habuit temporis vt flammâ admotâ eas disploderet, quippe quòd magister machinarum alijque mox glandibus tormentariis ex oppido emissis obruerentur. Repulsam itaque passus, desideratis aliquot suorù, relictis quoque duabus machinis puluerariis (vulgò petardas vocant) & vno ponte, retrò commeauit. Ad Wachtendonckum, cùm tempus esset ignem cuniculis subiiciendi, Buquoius militem ad faciendam impressionem disposuit: cumque ignis cuniculis subiectus esset, tantum telluris vis illa pulueraria vndequaque disiecit, vt per locum admodum patentè facile esset magno militum numero irrumperè. Oppidani re animaduersa (erat dies Octobris 26.) pedem retrò tulerunt; sed cùm acribus minis à Præfectis exciperentur, frontem obuerrere, & se tueri instituebant, ita vt oppugnatores non nihil retrocederent. Sed San-Georgius animosè prouectus, reduxit oppugnatores, & occupato loco in edito propugnaculo se communiuit. Noctè insequenti, cùm Iustiniani legio in excubias succederet, operam omnem dedit Iustinianus, vt locum impensius muniret, ac novos cuniculos ordiretur. Buquoius quoque duobus tormentis versus eum locum, quo propugnaculum perruptum erat, collocatis, receptum ipsum globis imperere instituit. Quare cùm dies illu-*

xisset 27. Octobris, oppidani ad conditiones venere, pactisque initis de armis, vexillis, aliisque; impedimentis euehendis, oppidum dedidere: egressi eodem die nongenti sani, centum quinquaginta vulnerati, quibus Buquoius currus ad euectionem permisit. Ingresso oppidum Buquoio, tredecim tormenta ænea obtigerunt. Ex Archiducalibus hac obsidione desiderati ducenti circiter & quinquaginta, faucij ferè totidem. Cùm ad Spinolam allatus esset nuntius de capta Wachtendonca, mox litteras ad Buquoium dat, idoneo ut ibi præsidio relicto, æquatibusque prius vinearum fossis, ad castellum Cracou se conferat, situm in territorio Meursensi, ab Hollandis tum infestum, circumducto in signi vallo, fossæ aqua allabente. Igitur Buquoius, cùm explorasset omnia, 5. Nouembris à tribus partibus illud aggressus est: ex vna Brancacius, ex altera Iustinianus, ex tertia San-Georgius, cum sua quisque legione stationes habebant. Cumque nocte propius admouisset machinas, ac sex tormenta loco idoneo disposuisset, manè insequenti Hollandis denuntiat, uti se dederent, non enim ultra se eos in gratiam recepturum. Vbi cùm responsum dedissent, satis adhuc temporis esse, vallum tormentis quater ad noctem usque fategit; cuius beneficio, cùm propius adhuc machinas adduxisset, ac duo etiam tormenta collocasset ex parte Brancacij (quorum usus tamen non fuit) luce insequenti Iustinianus gerris iam fossam attigerat, eamque fascibus cratibusque opplebat. Quod cùm obseruassent Hollandi, conditiones postularunt. Verùm Iustinianus negabat tempus iam esse, absoluebatque opera, sclopetisque iugiter eos infestans, ad insultum milites suos comparabat. Quare Hollandi, relicto vallo, in castellum ipsum confugiunt, quod alia insuper fossa ac ponte sublicio muniabatur. Vbi cùm instarent oppugnatores, ac in eo essent ut pontem eleuatum deijcerent, ipsisque hostium tormentis iam contra eos vterentur, iterum se dediti obtulerunt; quam cùm alij suscipere detrectarent, Buquoius tandem accedens, misericordie affectu motus, 8. Nouembris eos pro sua prudentia tractandos suscepit, atque vbi omnes in templum coegisset, sequenti manè armis exutos, liberos dimisit, gladiis dumtaxat ipsis Centurionibus relictis. Obrenta porrò quatuor vexilla Spinolæ obtulit. Iam verò Spinola, cùm videret, duas quoque illas munitiones circa Ruroort esse eductas in eam altitudinem, ut contra vim defendi possent; insuper inchoatum mensem Nouembrem, & pluias crebriores cœpisse, circa medium eiusdem Nouembris cum milite ad pagos Colonienfes transiit, relicto in munitionibus Ballansone, instructo duobus millibus peditum, & centum equitibus, Gubernatore constituto Malefa; intellectoque Mauritium 23. Nouembris suos in hiberna distribuisse, Bruxellas se contulit, milite similiter per præsidia in hiberna distributo; vnde ipso peruigilio Natalis Do-

1605

*Denique
institibus
oppugna-
toribus
Wachtendonca
se dedunt.*

*Munita
Wachtendonca
Buquoius
versus
Cracou
mouet.*

*Batani
dedere
locum
rogati,
respondent
satis
adhuc
esse
temporis.*

*Nihilominus
mox
ex vallo
in
castrum
retrocedunt.*

*Quin mox
tertia die
se gratis
victoris
tradere
co-
guntur.*

*Spinola,
suos in
hiberna
distribuit.*

mini

1605
iterum in
Hispaniã
abi.

mini iterum in Hispanias profectus est, cum Regia Maiestate de expeditionibus sequentis anni tractaturus, ac necessaria impendia procuraturus.

VARIA.
Clemen-
ti VIII.
succedit
Leo XI.
& illi mox
Paulus V.

Vitã cessit Clemens VIII. Summus Pontifex 3. Martij, inter præclaros Pontifices haud iniuriã numerandus. Electus successor Alexander Medices, Cosmi Florentiæ Ducis consobrinus, 2. Aprilis, dictus Leo XI. sed præclara meditantem 27. eiusdem Aprilis mors immatura abstulit. Post quem 16. Maij Pontificatum inijt Paulus V. antea dictus Camillus Burgesius, patre Antonio Burgesio Senensi progenitus, Romanus, Cardinalis tituli S. Chryfogni, magno Purpuratorum Patrum consensu, viue vocis suffragio ad supremum hunc gradum euectus; quem reru agendarum magnus vsus & singularis beneficentia commendauerant. In Francia Aruerniæ Comes & Interaqueus, iubente Rege, carceri perpetuo manciantur; cuius etiam imperio Parisiis deiecta pyramis est, quæ criminosis Iambis steterat in Sodales nominis Iesu armata; damnatis quoque famosis libellis, qui suppressis auctorum nominibus, in eosdem circumferebantur. Fluctuant mirum in modum res Transilvaniæ, præsidariis ob non soluta stipendia imperium Bastæ detrectantibus; & Botscαιο rebelli (qui Turcis se iunxit) non minimam regionis illius partem sibi vendicante. Poloniæ Rex Sigismundus Carolum patrum, quem Sueciæ Proregem constituerat, nunc rebellantem vincit ac fugat, Rigam obsidere molientem 27. Septembris. Desiderati eo prælio Caroli milites ultra mille; cecidit quoque Caroli auxiliaris Dux Lunenburgensis, ipse Carolus faucibus euasit. Eodem hoc anno 13. Octobris Geneva tandem amisit suum Bezam annos octoginta quinque natum. Apud Moscos mortuo Ioanne Basilio, ad duos filios Theodorum & Demetrium spectabat hereditas; breuique mortuo Theodoro, ad solum Demetrium. Is Moscuæ (quæ Regia vrbs est) vltima Iulij salutatus Imperator coronatur, & 22. Nouembris sponsalia inijt, missa in Poloniam legatione, cum Anna Maria Palatini Sendomiensis filia.

Parisiis
pyramis
in Patres
Societatis
diu erecta,
deijciur.

Polonus
vincit Ca-
rolum pa-
trium Ri-
gam obsi-
dere mo-
lientem.

Mosconi-
tarum Im-
perator
sponsalia
inijt, cum
filia qua-
dam Polo-
na.

1606

Recuperatis superiori anno virtute Spinolæ quatuor oppidis, gaudebant impensè Catholici, sperabantque omnino fore vt ex Hispaniis redire maiora quoque aggredieretur; è diuerso primores Confœderatorum, persuadentes plebi iacturam esse exiguam, nihilominus quantos poterat faciebant apparatus. Spinola interea assidue apud Regem in eam curam incumberebat, vt sumptus exercitui quàm maximo in campum iterum educendo necessarios compararet; quo in negotio multæ se offerebant difficultates, negotiatoribus multum tricantibus ac excusantibus contractus cum Rege inire, quod nemo, vt dicebant, facile reperiretur, qui pecuniam cambio daret. Nihilò secus tamen Spinola, cum fidem suam apud

Gnauiter
instat Spi-
nola in
Hispania
prosumpti-
bus belli-
cis.

apud eos interposuisset, ac octingenta aureorum millia, plusquam credidissent, contrahendi causam dedisset, effecit vt se expedirent. Archidux quoque omnia ad futuram expeditionem parabat; atque interim dum rediret Spinola, Teragliam Rhenum versus destinat, vt aliquā ibi munitionem interciperi conaretur. Qui cūm 14. Martij circa Brefort duabus circiter horis ante lucem constitisset, disposito milite qui ex Linghaclām aderat, 1200. peditibus, & equitibus 500. præcessit ipse cum suis, qui machinas puluerarias, petardas dictas, applicarent. Hi cūm portam attigissent, à milite, qui pro excubiis stabat, interrogati qui essent, responderunt, è præsidio Grollæ, quæ tum à Fœderatis adhuc tenebatur, se esse, eodemque tempore machinam adinouerunt; quæ vbi portam disiecisset, excubator ad arma conclamauit; nihilominus secundæ portæ machinâ admotâ, idem effectum. Hîc cūm circiter triginta milites pro excubiis starent, omnes cæsi sunt, alij in propugnaculum conuolantes, tormentis & sclopetis infestabant inuasores; qui eare neglecta, pontem sibi in eum vsu allatum strauerunt: quem cūm transisset magister machinarum, machinam ponti propugnaculi eleuato adinouit, eumque deiecit simul cum porta quæ ponè erat. Hoc in loco cūm Batavi circiter quadraginta constitissent, vt portam tuerentur, ab Archiducalibus in fugam acti sunt, ac in castellum se recepere, quò iam antè confugerant ceteri. Quocircâ Archiducalibus, animâte eos Verdugio, è vestigio vineas sibi ac septa sub ipsam castelli fossam ducenda arbitrati sunt. Sed cūm puluere tormentario destituerentur, & iam centum circiter occubuisent, nec auxilia adessent, lapsis octo diebus, 22. Martij pactis conuentis cum armis & impedimentis ad suos redierunt. Hac occasione cūm Mauritius copias penè omnes contraxisset, circa Embricam castra posuerat: quæ res suspicionem dedit Velasco, num fortè tentaret munitiones ad Ruroort collocatas, vbi vallum hemicyclum instructum inchoarat. Quam ob causam & ipse militem vndequaque collegit. Sed postquam Mauritius suos in præsidia remisisset, idem Velascus sequendum putauit, retentis tamen legionibus Anglorum, Inigi, & Sermenti, quòd hiberna ipsorum procul admodum inde distarent. Intereâ die 27. Martij ventus longè vehementissimus exortus, multa ædificia solo æquauit, euulsit à radicibus crassissimas arbores, disiecit turres, excussit & in parte pontè Rheno impositum circa Ruroort; cūm paulò post, composito bello, quod cum populo suo gesserat Dux Brunswicensis, tria peditum millia & quingenti equites in stipèdia Regis Catholici sub auspiciis Ioannis Comitis Embdani, Loccoman. & Vfler transiere, Lingæ reliquis copiis iuncti. Iam quoque duo millia Hispanorum ex Italia accesserant, prætereâ legiones Hibernorum & Scotorum nauibus exscenderant; omnis denique appa-

1606

Intereâ tentat Archidux stratagemate interciperi Brefort.

Et quidè Archiducalibus oppidulo erant potiti:

Sed tandè, puluere destituti, obsidionè Arcis deserere coguntur.

Mauritius & Archiducalibus obiter procedunt; mox in hiberna redeunt.

ratus

1606

*Magnus
apparatus
belli, sed
solus Spi-
nola expe-
ctatur.*

*Tandem
redit Spi-
nola ex
Hispania.*

*Tentatur
ab Archi-
ducalibus
etiam Slu-
sa.*

*Deiciunt
Archidu-
cales pe-
tardo por-
tam unã
& alterã.*

*Pandè capta
urbe qui-
dam tur-
piter pedẽ
referunt.*

ratus pontium, molarum, pontonũ, aliarumq; machinarum necessariũ ad manus erat, vnus Spinola ex Hispania expectabatur: qui cùm tardaret, sumpserit occasionem Hollandi fictas eius de morte voces in vulgus spargendi. Inter hæc nuntius allatus est, Spinolam Genuam appulisse, vnde iter in Belgium porrò instituit, quod haud potuit satis pro voto accelerare, retardante eum febris. Quo factum, vt non ante initium mensis Iunij Bruxellas teneret: vbi congressu habito cum Archiduce, diligenter de ratione belli gerendi tractabat. Interea Teraglia, qui Brest nuper satis feliciter tentarat, etsi sine effectu, Slusam Flandriæ explorarat, ac re sic satis perspecta monuerat Archiducem; qui facilè consensit, vt conaretur eam interciperi, simulq; iniunxit Comiti Frederico Vandenbergio, qui tum Brugis agens Flandriæ inuigilabat, necessaria vt ipsi auxilia suppeditaret, qui ei 12. Iunij attribuit mille ducentos pedites Wallones & Hibernos; quibus acceptis Teraglia circa noctis initium, dilapso mari, iter instituit, transitq; felici successu vniuersa illa regione, quæ æstu maris operiri solet, paludibus, in super & canalibus, qui istic visitur, vniuersis, circa noctem fermè concubiam ad Slusam venit, militemq; in acies constituit. Postquam attigerunt portam vrbis, quæ, quòd via istæc vix institui posset, planè immunis ab omni insultu habebatur, equus qui ibidem pascebat, hinnire occæpit; quod animaduertens qui pro excubiis stabat, obseruauit diligentius quid ageretur; at viso equo, nihil aliud suspicatus, denuò se in excubitorium recepit. Archiducalibus verò viginti quinque, quæ Galli quæ Hiberni, fossa enatata, ac ponte eleuato conscenso, nonnullis ferreis instrumentis, quæ in eum vsus attulerant, ferramenta ruperunt, ac eundem pontem magno strepitu deiecerunt: quo audito statim à præfidiariis ad arma conclamatũ est. Interim Magister machine puluerariæ, eandem primæ portæ admouit, atque in terram deiecit; dein vbi secundam attigisset, eiuscemodi foramen aperuit, per quod facilè duo milites simul admitti possent. Itaque Formentus & duo alij Centuriones, qui frontem agminis tenebant, cum Vexillifero Hiberno satis dispositè cum milite vsque ad primos excubitores penetrarunt; vbi cùm aliqui se opponerent, statim primis ictibus sclopetorum ceciderunt Formentus & Ghelinger. Horum casu consternati alij, qui primi subibant, turbatis ordinibus terga verterunt, ac sese inuicem in ponte opprimentes, quadraginta circiter in fossam præcipitati sunt; ceteri ita conturbati, vt & ipsi pedem referrent, atque eò se reciperent, vbi erat Scialonus cum tergo exercitus: qui cùm animaduertisset non superesse aliquam intrandi rationem, quandoquidem oppidani magno numero defensionem sese accinxerant, retrò vnde venerat comueit, percuntibus quoque nonnullis in transitu canalium, qui iam subeunte maris æstu vndis turgebant.

Comes

Comes Fredericus, qui in aggerem Dammensem se cōtulerat, cum duobus millibus peditum, vt vrbe occupata, è vestigio Arcem aggredere-
 appetente iam luce, ac irrita expeditione, & ipse retrò cessit. Nonnulli
 autem ex Præfectis, qui non satisfacisse officio in eo rerum articulo sunt
 inuenti, Bruxellæ 19. Iunij capitibus condemnati sunt. Inter hæc Archidux,
 consilio cum Spinola inuito, omnibus ritè perpensis, decreuit, vt vno in-
 structus exercitu rectà in Frisiam tenderet, ac transitum Isulæ tentans, in
 Veluam irrumperet, quibusque posset cladibus hostem afficeret, & ea lo-
 ca, quæ circumcircà sunt, prout sese occasio obtulisset, occuparet; vtque
 ex altera parte Buquouius cum altero exercitu aliquamdiu in Brabantia
 subsisteret, donec Spinola in Frisiam transiisset, ac dein Wahalim versus
 duceret, eoque tránsito, in insula Betua se firmaret, ac postea Neomagum
 aggredere-
 tur. His ita decretis, in id incubuit Spinola, vti prouideret, quo
 singula ordine effecta darentur. Cumque iam pecunia ex Hispaniis al-
 lata tum in conscribendo milite tum in alio vario apparatu ab Archidu-
 ce facta consumpta, in super æs alienum sexies centenûm millium coro-
 natorum esset contractum apud negotiatores; illud tamen effecit Spino-
 la, vt Franciscus Serra conflaret duos milliones, & ducenta sexaginta mil-
 lia coronatorû, pro quibus ipse fidem interponcbat, si fortè à Rege tem-
 pore constituto haud fuisset satisfactum. Peractis omnibus, 28. Iunij mo-
 uit Spinola Bruxellis, ac eodem die attigit Thenas; vnde à trecentis pediti-
 bus & totidem equitibus Traiectum deductus, 5. Iulij in Ruroort ve-
 nit, relicto post se Melzi; qui cum Venlonæ octo tormenta muralia ac-
 cepisset, ac sexaginta in vsum pontium lembos, ipse quoque 8. Iulij Rhe-
 num tenuit. Coniunctis igitur omnibus, Spinola recensuit milite, octo
 millia peditum & duo millia equitum; cum quibus simul & octo aneis
 tormentis, nec non bis mille quingentis catrucis omni genere apparatus
 instructis, trans Rhenum mouit 10. eiusdem Iulij. Increbuerat iam à die-
 bus aliquot vehemens & assidua pluuia: qua sic satis vexatus, appulit
 12. eiusdem Dorstemium; vbi Lippam fluuium transmisit. Die 16. Iulij
 Enschedam tenuit; quo in loco Torres & Comes Embdanus cum bis
 mille quingentis peditibus è præsidio Lingensi, & quadringentis Hiber-
 nis Oldenzaliâ accitis, occurrerunt. Stagnabat aquis regio vniuersa, nec
 tantum viæ publicæ, sed & ipsi campi aquis erant operti, nec pluuiæ ces-
 sabant, haud tamen quidquam Spinola ab itinere retardabat. Ita 18. Iulij
 inde digressus in Ghoor contendit; quem locum antequam extremi or-
 dines attingerent, integrum diem noctemque, & partem insuper diei se-
 quentis insumpserunt. Neque hoc semel tantum, sed & aliis vicibus vsu
 venit: quæ res Spinolam inprimis suspensum tenebat, reputantem cona-
 tibus suis aduersam aëris tempestatem. Ad hæc perpendebat, magnis

1606

*Præfecti
ergo quidam
Archidux.
cales capitè
plectuntur.*

*Constitu-
tum; vt
Spinola
Isulam,
Buquouius
v Wahalim
traiciat.*

*Spinola
amplius
duos mil-
liones aus-
tri, sua in-
terposita
fide con-
stat.*

*Mouet
Spinola
trans Rhe-
num.*

*Stagnat-
ibus viis,
nihilomi-
nis cum
copiis pro-
greditur.*

1606 vndis Ifulam fluuium crescere, nec iam deinceps, quod sperarat, vado transmitti posse. Quocircà 21. Iulij decreuit aggredi Lochemium vicinum, exigui quidem momenti, at tum ei opportunum. Primum igitur eò destinat Borgiam cum tribus millibus peditum & quingentis equitibus, ipse autem cum reliquo exercitu Borckeloam contendit, relictis Ghoræ Cairo & Medices cum suis equitum turmis, & mille quingentis peditibus, vti munirent illum vicum, quem promptuarij instar sibi seruire volebat, relictis ibi molendinis, furnis, & aliis machinis. Cumque die insequenti intellexisset, Mauritium, qui ex aduersa Ifulæ ripa cum decem circiter millibus peditum, & bis mille quingentis equitibus agebat, moliri, vt Lochemio succurreret, in eas oras Comitem Embdanum cum sua legione & quinque tormentis æneis destinavit, iubens, miles vt se in suis stationibus muniret. Ad Lochemium Archiducalibus, etsi assiduis tormentorum ictibus ex oppido impeterentur, nihilo remissiùs persequebantur opus. Constitutis denique tormentis quatuor, cum iam Hispani præterea hemicyclicum propugnaculum quoddam sub ipsam portam, desertum à præfidiariis, attigissent, ac eodem tempore Itali ad ipsum usque fossæ oppidi marginem accessissent, tormentis res agi cœpta est, quibus hostium aliquot è medio sublati sunt, & vnum ex eorum tormentis conuulsum. Vnde cum quadraginta ictus excepissent, 23. Iulij ad conditiones venerunt, ac oppidum cum quinque residuis tormentis dederunt, egressi numero treceti in armis & explicatis signis. Archiducalium quinquaginta quæ læsi quæ occisi sunt. Interea Archidux Buquoio in mandatis dederat, versus Wahalim vti cum suis moueret. Duxit sub signis decem millia peditum, & mille ducentos equites, adhæc duodecim tormenta muralia, & lembos, aliaque. Iam circa Mook fixis tentoriis, in eo erat, vt Wahali transmissis, Betuam inuaderet. Selectis igitur ex omni militia diuersarum nationum quinque millibus peditum, & quingentis Cæfatis equitibus, duobus insuper tormentis maioribus, & triginta lembis, 21. Iulij commiserat vniuersa Iustiniano. Qui ineuntibus tenebris inde digressus, iter inter munimentum Schenckianum & Neomatum, versus pagum Spaerdorp, (qui locus transeundo Wahali erat destinatus) quatuor fermè horis à Mook distantem, instituit. Sed totam illam noctem partemque auroræ insequentis in iter illud insumere necesse fuit, quòd aggere cœnoso admodum incedendum esset. Postquam fluuium Iustinianus cum suis attigisset, quamquam ex aduersa ripa quatuor signa peditum Batauorum, ac tres turmæ equitum constitissent, nihilo fecius tamen imposito lembis milite transitum tentauit. Intumuerat iam à multis pluuiis fluuius, ac rapido admodum cursu ferebatur, atque insuper in aduersa ripa Bataui, vt dictum est, ad defensionem compa-

Videns excreuisse nihil Ifulam, obsidet interim Lochemiū.

Adest Mauritius cum suis in opposita Ifulæ ripa.

Archiducalibus nihilominus Lochemio potiuntur.

Altera parte Buquoio Betuam inuadere parat.

Expectant Bataui Archiducalibus in opposita ripa.

comparati consistebant; quæ causa fuit, (siue simul tremor accessit nau-
 tarum hostilem impetum metuentium, siue lembos milite oneratos di-
 rigere ex artis ratione nescientium, seu deniq; impetus aquæ transuersos
 egit) vt vix dimidio alueo in latum emenso, ab aquæ fluxu ita abriperen-
 tur, vt locum exscensionis præstitutum longè præterueherentur, atq; ita,
 quòd nisi certis locis ibi exscensus fieri potest, necessariò redeundum fuit.
 Interim secundò lembis in altum euectis Iustinianus transitum tētabat;
 verùm tantum temporis intereà effluxit, vt alia tria hostium signa cum
 quatuor tormentis maioribus in eum locum confluerent, delabentibus
 insuper à munimento Schenckiano quatuor bellicis nauibus. Et quidem
 eæ naues à Iustiniani tormentis vexatæ, secundum aquæ fluxum Neo-
 magum abreptæ sūt. Nihilominus ex aduersa parte Bataui dispositis tor-
 mentis plurimum damni inferebant lembis, atque ita tractabant, vt vi
 globorum perforarentur; quæ res superfedere compulit Iustinianum, &
 re Buquoio significata, ad eundem reuerti. Desiderati sunt Archiduca-
 les quæ cæsi quæ vulnerati circiter triginta, pauciores paulò ex Batauis.
 Non multò post nihilominus Spinola ex alia parte, Isulæ transitum ten-
 tare decreuit; quem in finem euocauit Solranum, iunctis quatuor milli-
 bus peditum, & quatuor tormentis muralibus, nec non Cairum cum
 octingentis equitibus, vt in insulam Mastenbrouck penetrarent, atque
 ea via Isulam transirent, vel saltem loca opportuna ad cingendam ob-
 sitione Swollam occuparent. Ipse Spinola 31. Iulij cum reliquo milite di-
 gressus à Barckelo, assumptis simul copiis quæ erant circa Lochemium,
 eodem ipso die cum mille quingentis peditibus, & equitibus mille (vti
 interuerteret Mauritium, ne se ad perturbandum Solranum accingeret)
 prope Zutphaniam mouit, atque inibi tentato Isulæ fundo, & castris ho-
 stium exploratis, confestim Lochemium se reduxit. Vbi constituto Gu-
 bernatore Diez cum quadringentis militibus, ipse postridie 1. Augusti
 cum residuo exercitu septem millium peditum & mille octingentorum
 equitum, quamquam imbris adhuc æquè exerceretur, Zutphaniam
 iterum versus contendit, inque eius cōspectu transmisit flumen Berckel,
 ponte ad tormenta impedimenta que & equitatum traducendum strato,
 aggere etiam centum circiter passuum è fascibus cratibusque subitario
 opere exructo, quo pedites per stagnantes campos transirent, diu noctu-
 que stringentes ex latere Dauentriam, quò Mauritium occupatum in
 eius tuitione tenerent. Tandem Spinola 3. Augusti castra fixit in Dor-
 tum, trium circiter horarum spatio à Lochem. Erat intereà in castris eius
 magna annonæ caritas, impeditis vel corruptis pænè omnibus viis per
 quas subuehi necessaria possent, quamobrem Spinola non parum animo
 estuabat. Atque hoc ferè tempore intellexit, Solranum fluuios Reggham

1606

*Tentant
nihilomi-
nūs Archi-
ducales
transitum
semel &
iterum, et si
frustrā.*

*Numerus
castrorum
virimque.*

*Instat iters
Spinola, vt
Isulam
trauseat.*

*Mouet Spi-
nola ver-
sus Zut-
phaniam.*

*Magna in
castris Spi-
nola anno-
na penur-
ria.*

1506

& Vechtam emensum, constitisse circa Ordel, vt denuò Vechtam illic transmitteret, non longè ab Hasselt, atque ita in insulam Mastenbrouck penetraret. Verùm cum & ille iniuriis aëris & viarum incommodis equè fuisset obnoxius, tantum temporis consumpserat, vt Mauritius tandem quid ageretur, intelligeret. Hinc statim militem istuc tribus cum tormentis muralibus ad Vechtam destinat, quò tamen priùs appulerat Solranus, ac pontones lembosque in aquas transitus causa demiserat, rem acturus tormentis, vt duas militares naues, quæ transitum impediabant, submoueret. Quod dum molitur, animaduersum est globos eum in finem allatos non respondere, quòd ij quibus id negotij Lingæ datù erat, Oldenzaliâ globos aduexissent Cannonibus maioribus accommodatos, cum tormenta adducta nisi dimidium eius molis attingerent. Atque hic error, cur isti conatus in irritum caderent, in causa fuit. Spinola cum fieri non posse animaduertit, vt fluuij, vti constitutum erat, transmitteretur, tum quòd aditus omnes à hoste obseruarentur, tum maximè quòd per tantam imbruium frequentiam ad summam altitudinem excreuissent, mutanda consilia ratus, Grollam cingere obsidione decernit, simulque Buquoium per litteras monet, vt Neomagum, si ita videretur, tentaret, non longè ambo recessuri, si fortè, hoste accuratam fluminum custodiam nonnihil intermittente, ipsi transeundi conatum resumerent. Ita Spinola 4. Augusti mouet exercitum, ac Ludouicum Velascum cum mille ducentis equitibus ad loca Grollæ vicina occupanda præmittit: quò cum & ipse die insequenti, id est 5. Augusti, peruenisset; allato in castra, nocte quæ præcesserat, commeatu, duas castrorum stationes disposuit, singulis suas operas ac molitiones adscribens, cum mox eadem nocte miles strenuè se operi accingit, ita vt San-Georgius ad quingentorum passuum spatium promouerit. Quo viso oppidani acerrimè quæ tormentis maioribus quæ sclopetis rem gerebant, ita vt multi Archiduales vel læderentur, vel etiam occumberent. Prospiciebat interim exquisita diligentia Spinola, ne quid rerum necessariarum militi deesset. Quare cum animaduertent, qui in præsidio erant Bataui, se in impediendo accessu operam ludere, sexcenti simul oppido egressi impetum in Hispanos fecerunt, eosque in fugam agere sunt adnixi. Verùm cum nihil succederet impetus, ac quadraginta è suis vel læsos vel interemptos viderent, in oppidum sese denuò receperunt. Octauo Augusti die cum suis accessit Solranus, cui alia castrorum statio fuit assignata. Torres & Comites Embdani fratres, & ipsi propiùs ad mouebant, & quamquam triduo tardiùs, nihilo seciùs reliquos assequi sunt conati. Erant iam penè dispositæ machinæ maiores, quando Weingardus è Præfectis rei tormentariæ vnus, grauiter fauciatus est. Quo factum, accedente insuper vehementi imbre, vt tardiùs illud

Error etiam quidam crassus impedit eius conatus.

Spinola, seposita spe transeundi Insulam, Grollam obsidere instituit.

Strenuè promouens Archiduales verus oppidum.

Erumpunt obsessi in obsessores.

Disponuntur tormenta, etsi sub contumacis plurius.

illud operis absolueretur, & nocte primùm sequenti finem acciperet. 1606
 Quarto iam obsidionis die Hispani eò promouerant, vt hemicyclum attingerent, ac instructi pyrobolis insultum molirentur. Alij quoque non minùs strenuè promouebant. Ceterùm Bataui, quatuor tormentis inferiore loco ad propugnaculorum cornua collocatis, sacculos globis ferriq; frustis infartos euibrabant; atque è loricis ignes vario artificio concinnatos, vt locum, quo operi insistebatur, detegerent, mittebant, iugiq; sclopetorum velut grandine vel opprimebant, vel conuulnerabant eos, qui fascibus cratibusve fossas oppletum ibant. Tandem Hispani, cùm duo tormenta collocassent, quę aduersariorum machinas à fronte impeteret, propugnaculum sunt aggressi. Torres quoque & Embdani Comites, eadem nocte in hemicyclum iinpetu factò, eundem occupauerunt. Quibus rebus effectum est, vt oppidani haud diutiùs differendam sibi deditiõnem arbitrati, propositis conditionibus conuenerint, vt cum armis signisque & impedimentis egrederentur. Atque ita deseruere ciuitatem *Oppidani strenuè se defendunt.*
 14. Augusti pedites mille & centum, relictis ibi vndecim tormentis. Ex præsidariis centum quinquaginta partim faucij partim interempti, ex oppugnatoribus ducenti cæsi, vulnerati circiter trecenti quinquaginta. Vix Grollam reliquerant Bataui, cùm denuò pluuium cælum grauissimè incubuit, quo omnes viæ eum in modum laceratæ sunt, vt commeatus in castra vix inferri posset. Quamobrem Spinola, cùm animaduertetet militem multa aspera pati, atque ex alia parte Mauritium in Ifula flumine tum muniendo tum obseruando indies magis incumbere, ad hoc fluuium vi imbrium quotidie crescere, Concilio conuocato, auditisque sententiis decreuit Rhenoberkam, quantumuis munitam, aggredi; vt pote loco solido & sicco sitam, & vbi non facilè foret penuria commeatu. Ita relicto Grollæ Solrano cum mille quingentis peditibus, nec non Comite Henrico Vandenbergio cum sua equitum turma, 20. Augusti mouit, præmittens sub noctis initium Simonem cum bis mille quingentis selectis peditibus, duobus tormentis bellicis, ac septingentis equitibus, pontonibusque duobus, vt cum eo milite ea oppidi loca, quæ Frisix obuertuntur trans Rhenum, festinatò occuparet. Buquoius interim cum quatuor millibus peditum, quingentis equitibus, & quatuor tormentis muralibus, sexque lembis ex altera Rheni parte eòdem festinat, onere ducendi reliquum exercitù Menesio relicto: sicque Rhenoberka 21. Augusti obsideri cœpta est, cùm eodem tempore noctis beneficio præter bis mille quingentos præsidarios, qui ibi erant, alia adhuc duo millia peditum & ducenti equites à Mauritio in vrbem sunt submissi. Acres hîc & multæ eruptiones, inter quas ea, quam obsessi magnam vocabant, hoc pacto se habuit. Occupauerat locum opportunum Iustinianus ipsi oppi-

Nihilominus nono die Spinola Grollæ deditiõnem potitur.

Duranti- bus pluuiis consultat Spinola, quid porro faciendũ.

Ipsæ ex vna ripa. Buquoius ex altera Rhenoberkam obsident.

Acres & multa hîc eruptiones.

1606

do imminentem, & inter duas paludes Septum duxerat, quod ex vna in alteram paludem procurrebat, in cuius vtroq; capite Receptum tormentis instructum excitarat; cumque iam in eo esset, vt opera inchoata perficeret, haud diutiùs id sibi ferendum rati obfessi, 28. Augusti cum vniuerso equitatu in quatuor turmas diuiso, octingentisque peditibus duas in partes distributis, in eum erumpunt. At Iustinianus primis aduentantibus Cæsatem & Brancacium cum triginta equitibus, qui ibi excubabāt, opposuit; dein peditatus parte septis euocata, strenuè se tuebatur. Interim è stationibus vicinis venit in subsidium equitatus, ac paulò post etiam peditatus, tantaque fortitudine rem gessere, vt cum vltra non possent sustinere impetum Bataui, retrò pedem ferre coacti sint, multis suorum desideratis, instantibus à tergo Archiducalibus vsque ad ipsam loricam antemuralem, cæso interim sclopetariorum equitum ductore Rengino, nonnullisque aliis, nec non equitibus quindecim, & duobus Iustiniani Centurionibus vulneratis. Ex altera autem Rheni parte etiam feliciter res succedebat. Etenim præsentem, omniaque prouidente sagaciter Spinola, quisque exacta diligentia instantes operi, mox ipso quarto obsidionis die tam vna quàm altera parte fossam hemicycli, qui maiori munimento prætexebatur, contigere. Quocirca Spinola impressionem decreuit: quã intrepido animo Archiducalibus instituentibus, Batauos, qui parum omnino resistebant, in fugam egerunt, ac loco potiti, eundem communiuerunt. Inde Spinola animans quotquot instabant operi, decem tormenta, quibus munimentum vniuersum laceraretur, disponi iussit. Vbi cum iam multis ictibus rem eò perduxisset, vt posset fieri impressio, interim dum omnia ad insultum comparat, Bataui despondentes animum, quòd Edmundus Scotus, Tribunus magni nominis, 3. Septembris vltra vallum prospectans glande transfossus occubisset, impressionem sibi expectandam non duxere, verùm in Receptum sese quamprimùm transfulere; quibus vt trāsitum fluminis interciperent, mox Archiducalibus institerunt: quod cum animaduernerent Bataui, Receptum quoque è vestigio, relictis quinque tormentis, deseruerunt, ac confusis ordinibus ad pontem se receperunt, vrgētibus à tergo Archiducalibus, eum in modum, vt Rheno cōplures haurirentur. Diuiso dein ponte, deportandū eum flumini crediderunt, ac in tuto se in aduersa ripa collocauerunt. Interea ex ea munitione, quæ in insulam Rheni oppido interiectam occupabat, tormentis ita cœptum est detonari, vt incommodi non nihil Archiducalibus acceperint, decem è medio sublatis, ac duobus Centurionibus cum aliis nonnullis fauciatis. Porro munimentum, quod à Spinola occupatum erat, continuò tormentis ad conuellendas eas munitiones, quæ in insula erant, instructum est, attonito prorsus Mauritio, quatuor dierum spatio in potestatem

Multii
vtrunque
caduntur.

Ea parte,
vbi Spinola,
mox
fossa hemi-
cycli obii-
nerur.

Hinc et
ipsum pro
pugnaculū
ab Hollan-
dis deferri-
tur.

Instans
hoste, vix
in insulam
euadunt.

Hæret at-
tonitus
Mauri-
tius tanta
tam citò
à Spinola
confecta.

statem redigi potuisse, quod viginti diebus vix expugnandum arbitraba-
 tur, præsertim cum ipse cum castris vicinus ad Wefaliam confisteret, tre-
 decim millibus peditum ac tribus equitum millibus instructus. Longum
 est singula stratagemata impressionesque narrare. Mauritius tandem
 27. Septembris intelligens Spinolam undique acriter urgere ac stringere
 obsessos, de ferendis quoquo modo suppetiis cogitavit, distributoque mi-
 lite in sex minora & quatuor maiora agmina, equitatuque per turmas ad
 latera pro cornibus constituto, noctu movit in eos campos, qui prope Al-
 pen sunt, atque inde mille quingentos pedites Meursiam direxit per sil-
 uas, hoc, uti videbatur, consilio, ut inopinato stationes castrorum Spino-
 læ versus Burick cum exercitu inuaderet; dein miles qui Meursiam desti-
 natus erat, à tergo castra Italarum adoriretur, erumpentibus simul in utrâ-
 que partem oppidanis. Spinola cum aduentare Mauritium accepisset,
 hostem in acie ad auroram usque præstolatur: manè dein cum ab explo-
 ratoribus didicisset, in campis eum prope Alpen morari, Velascum cum
 equitatu, sequentibus ponè quatuor peditum millibus, eò destinat: qui
 ubi cum fronte exercitus campos illos attigisset, ac inde Mauritium iam
 cessisse comperisset, & ipse retrò unde venerat, commeavit. Et quamquã
 dein aliquoties ad Spinolam adferretur, adesse denuò Mauritium, eosque
 preces ac ieiunia suo ritu frequentasse, nihil tamen est consecutum. Qua-
 re cum iam oppidum triginta duobus tormentis muralibus, viginti qui-
 dem ex parte Hispanorum, quinque à Wallonum, & septem ex Italarum,
 (quorum præterea cuniculi ad ignes euomendos erant comparati) infe-
 staretur, ipsis Kalendis Octobris obsessi deditiois conditiones postula-
 runt. Quibus auditis, ita conuentum est, ut sequenti luce 2. Octobris op-
 pido egrederentur armis vexillisque instructi, tympanis compulsatis, fo-
 mite accenso, cum duobus minoribus tormentis, & impedimentis; qui-
 bus euehendis currus trecentos Spinola ac tres insuper naues concessit.
 Egressi sunt ter mille treceti pedites per ordines sub quinquaginta signis,
 præter eos qui ad seruanda impedimenta sparsi erant; nongenti item vul-
 nerati, ac centum præterea ac quinquaginta equites cum totidem sociis
 naualibus, cæsis plusquam quadringentis. Relicta sunt in oppido qua-
 tuordecim tormenta muralia, duæ bellicæ naues, aliisque pontonum &
 lemborum apparatus. Ex Archiducalibus quingenti circiter desiderati
 sunt, vulnerati septingenti. Mauritius quidem ipsa 1. Octobris Venlo-
 nam interciperere tentarat, quò Spinolæ vires à Rhijnberca auocaret; sed
 conatus ille frustra fuit. Mercurius Gallo-Belgicus, huius æstatis tam
 illustres expeditiones paucissimis verbis perstringit, siue tædio cruentarum
 toties ad eadem oppida pugnarum, siue qua alia de causa. Habet tamen
 ista, quæ operæpretium duxi superioribus annectere, ad maiorem rerum

1606

*Videtur
Mauritius
velle suc-
currere
obsessis.*

*Prodeun-
tes e contra
Archiduc-
cales, ne-
minem in-
ueniunt.*

*Tandem
sexta obsi-
dionis heb-
domada
Rhijnberca
Spinola
se dedit.*

*Egredium-
tur sani
3600. &
900. vul-
nerati.*

*Quare
Mercurius
in hu nar-
randis sit
solito bra-
uior.*

1606

fidem. Expugnata (inquit) Lochema, Spinola militum aliquam manum Swollam versus excurrere, aditumque explorare iussit. Ipse interea Grolam Zutphanienfis Comitatus oppidum valde munitum obsidione cinxit, tantoque cum ardore oppugnauit, ut paucis diebus ad vallum usque munitiones suas perduxerit. Præfidiarij quidem (quorum ultra viginti signa in oppido erant) tentata aliquoties eruptione, diu satis acriter se defenderunt, cæsis hostium non paucis: ubi tamen Spinolam tam acriter instare viderunt, ut extrema iam ipsis imminere viderentur, deditio-

*Interim & ipse fate-
tur, Mauri-
tium se-
rum suis
ad Grol-
lam para-
se auxiliū.*

*Narrat
idem etiam
summatim
eadem de
Rhyber-
ca.*

*Quin &
exprimit
quædam
ab alio
Scribore
omissa.*

*Mauritius
validum
præsidium
Meurſæ
imponit.*

nem 19. Augusti pacti sunt, serum iam nimis auxilium Mauritio suis ferre parante. Spinola oppido hoc potitus, conuerso ad Rhenum itinere Rhijnbercam obsidere cœpit. Oppidum hoc Ordines Vniti mirum in modum tam operibus, quam milite & comœtu communierant, adeo ut altera Ostenda vulgò iactaretur. Quocircà Spinola Buquoium Comitum, qui inter Mosam & Wahalim hætenus castra habuerat, ad se quoque euocauit, ut coniunctis viribus oppugnationem auspicarentur. Sic ergo ad vtramque Rheni ripam positis castris, expugnatoque, quod in aduersa Rheni ripa Hollandi habebant, munimento, tandem eos etiam in insulâ, quæ ibi in Rheno est, exegit, atque intra oppidum compulit. Nihilominus tamen, qui in oppido erant præfidiarij, non tantum loricas vallo oppidi prætentas strenuè defenderunt, verum etiam quotidianis ferè eruptionibus multum obsidètibz damni dederunt. Erant enim ab omnibus rebus satis instructi, spe etiam vicini auxiliij recreabantur. Mauritius enim Spinolæ quasi vestigia legens, nõ procul à Vesalia Rhenum ponte coniunxerat, in omnes occasiones obsessis suppètijs ferendi intentus. Tantò ergo acrius instandum sibi Spinola ratus, continuata per totum Septembrem oppugnatione, eas munitiones egerat, ut vallo multis in locis iam suffosso, oppidum in sua habere potestate videretur. Animaduerso periculo, obsessi de oppido Archiepiscopo Colonienſi tradendo agere cœperunt, non tam serio ut videbatur, quam ut tergiuersatione hac Spinolæ conatus eluderent. At Spinola, nisi quamprimùm se dederent, auditurum amplius se eos negauit: honestas tamen conditiones, collaudata eorum fortitudine, discedentibus permisit, ut scilicet cum fortunis suis, & duobus tormentis, sub explicatis signis egrederentur. Quibus illi acceptatis, postridie Kalendas Octobris secundo Rheno in Mauritij castra peruenerunt. Pergit idem Auctor: Magnum hæc Spinolæ victoria in Vnitis Prouincijs metum excitauit, & Mauritius Meurſæ metuens, validum eò præsidium misit; in quo tamen parum spei futurum erat, nisi postea Archiducis consensu ei Comitatu, quem Dux Iuliacensis ad se pertinere asserit, neutralitas, quam vocant, fuisset indulta. Sic ille, hunc annum ita finiens. Sed sanè postremum illud pleniùs expli-

explicandum; tum & multò etiam sunt plura narranda. Expugnata Rhijnberca, Spinola in id imprimis incumberebat, vt destructa & effracta quæque reficeret, nec non Septa sua aggeresque solo æquaret. Ceterum

*Capra
Rhijnberca
deficere in-
cipit Spino-
la belline-
rus.*

cùm stata pecuniarum subsidia deficerent, haud erat ei facultas tam prom-
ptè soluendi, vt solebat, tertias, quas vocant, stipendij. Etenim cum ru-
mor increbuisse, quatuor galeones Indicæ classis tempestatibus haustas,
& de aliis nihil certum haberi, omnis crediti fides apud mercatores elan-
guit, adeò vt ij etiam, quibuscum iam antè transfegerat Spinola, num-
mos non præstarent. Hac occasione nonnulli ex eius exercitu sub me-
dium Octobris secessionem fecere; quæ res quantum animi Hollandis ad-
diderit, facile est æstimare. Igitur animaduertentes Hollandici Ordines,
exercitum suum etiam illo milite qui Rhenoberca excefferat admodum
auctum, adeò vt iam quindecim millia peditum ac tria equitum millia
sub signis haberent, Mauritio in mandatis dederunt, Grollam vti aggre-
deretur: qui è vestigio ponte eo, qui Rhenum texerat, destructo, & mu-
nitionibus solo æquatis, 27. Octobris castra mouit, præmissis quatuor
peditum millibus, nec non sexcentis equitibus, qui & interim Loche-
mium in transitu tentarent. Vbi cum duodecim tormenta muralia su-
pra colliculum iam antè desertum collocassent, quatuor dierum spatio

*Hæc occa-
sione mul-
tis suorum
tumultu-
tibus, Ecce-
derati è
contra co-
pias con-
trahunt.*

30. Octobris loco potiti sunt, excedente cum ducentis quinquaginta pe-
ditibus Diasio iisdem pactis, quibus ipsi antea oppidum in potestatem
redegerant. Hollandi verò, præsidio Lochemij imposito, ad Mauritium
iam ante Grollam cum castris confidentem profecti sunt. Grollæ tum
præerat Comes Henricus Vandenbergius sua equitum cohorte & sexcē-
tis tantum peditibus instructus, reliquo milite, qui præsidio fuerat im-
positus, partim dilapso, partim mortalitate consumpto. Quocirca variis

*Recipiunt
Lochemiā;
mox è
Grollam
obsident.*

illegationibus agitabatur; comparato nihilo fecius ad defensionem
animo, maiorem militum partem in hemicyclicas seu semilunares mu-
nitiones distribuebat, simulque repetitis tormentorum ictibus infesta-
bat Mauritium, qui singulari industria satagebat opera versus oppidum
promouere, simulque castra à tergo probè communire. Spinola re intel-
lecta 3. Nouembris castra mouit, septem millibus peditum, mille equiti-
bus, decem tormentis bellicis, & quadringentis curribus, qui com-
munitu & bellico apparatu onerati erant, instructus, iter rectè Grollam insti-
tuit. Mauritius interea acriter vrgebat opera, ac iam eò promouerat, vt
tormeta disponderet, quibus omnem vim defensionis auerteret, Vanden-
bergio iuxta nihil ad strenuam defendendi rationem tum frequentibus
eruptionibus, tum aliis propugnandi modis reliquum faciente. Spinola

*Vanden-
bergius
strenuè ad
defensionē
se parat.*

*Aduolat
è Spino-
la, vt suc-
currat.*

*Singulis
noctibus
significat
obsessis se
aduenire.*

Primo

1606

*Inuentiti-
nera obse-
sa.**Tandem
ingreditur
viam, per
quã Mau-
ritius eum
non expe-
ctabat.**Aduentãte
Spinola,
Mauritius
Grollam
deserit.**Seditiosi
milites Spi-
nola ut-
cumque
pacantur,
assignato
eis Distemio.**Impetra-
tur Neu-
tralitas
pro Comi-
tatu Meur-
senfi.*

Primò viam versus Besleyt tamquam breuiorem tenebat; quo loco cum exploratores nuntiarent, Batauos ea ex parte munitos admodum esse, 6. Nouembris iter Vredense ingrediendum decernit, quamquam id paulo longius esset. At cum Vreden tenuisset, itidem intellexit, hostem ab ea etiam parte probè se communiisse. Igitur viam ceteris longiorem capessere instituit, eam nempe quæ ducit ad colles, in quibus simplici dumtaxat Septo, eoque necdum planè absoluto hostis cinctus confidebat, maximè, quòd hac ratione maior quoq; dabatur opportunitas, vt Solranus Oldenzaliã, quæ ita proficiscenti à tergo erat, ceterisque locis, eductis præfidiis sese illi coniungeret. Itaque 8. eiusdem Nouembris cum in pago Rheckum, leucæ itinere Grollã distante, confedisset, dispositis in filua (in qua Solranus cum mille circiter peditibus, ducentis equitibus, & nonnullo com meatu aderat) stationibus, paulò ante Solis exortum instructis aciebus procedens, tam propè in cõspectum munitionum hostilium venit, vt eo tantùm interuallo, quod ictus tormento globus conficit, abesset. Mauritius cum inexpectatum Spinolæ consilium percepisset (aliis quippe duabus viis eum expectabat) consideratoque Septa sua eo loco nondum absoluta, locum quoque disponendæ suæ aciei parum idoneum, quòd ex oppido expãsis aciebus itidem infestari potuisset, vel certè quòd haud tutum videretur virium suarum, etsi multò maiorum, in campis patentibus periculum facere, castris cessit, desertisque munitionibus, tam quas à tergo habebat, quàm iis quas oppido opposuerat, eodẽ die transiit flumen Berkel, atque in stationem, quam antè munierat, se recepit. Spinola ubi diem integrum in statione castrorum hæsisset, Septaque solo æquari iussisset, certior redditus hostem ad suos redire, & ipse Rhobercam reuersus est summa omnium cum gratulatione. Inter hæc feditiosi illi Spinolæ milites, de quibus supra, bis mille & ducenti numero, in Eyndhouen profecti, istic se communierant. Quocircà Archidux, accedente etiam Spinolæ iudicio, transigere cum eis decreuit: ac licet ipsi reiecissent primos, qui ea de causa ad eos erant destinati, tandem tamen auscultarunt Marcellum, qui sua dexteritate eos nonnihil mitigauit, assignato illis pro statione Distemio, & Tribuno Lucio Dentici obside. Quo freti, oppidum illud mille equites ac mille ducenti pedites sunt ingressi. Dederat iam olim Spinolæ simul in mandatis Rex Catholicus, vt si qua fortè opportunitas esset agendi de pace, vel induciis prolixioribus cum Hollandis, nec eam contemneret: ea occasio iam videbatur oblata, Hollandis scilicet non parum consternatis superiorum duorum annorũ per Spinolam victoriis, præsertim verò expugnatione Rhijnbercæ, & subfidio Grollæ. Ita primùm statim post expugnatam Rhijnbercam, Neutralitas vt vocant, pro Meursia (quam Mauritius testamento suam dicebat,

bat, alij ad Ducem Cliuifem deuolutam existimabant) impetrata fuit, non difficulter eam concedente ob secessiones militares, quas diximus, Archiduce. Itaque iisdem his occasionebus maius etiam tentatum fuit. Nempe 23. Decembris Walrauus à Wittenhorst Satrapa Kessellensis vnà cum Ioanne Geuartio I. V. Licentiate Hagam-Comitis ab Archiduce ablegatus fuit, tentaturus, spēsne esset de pace vel longioribus induciis agendi. Verùm quia nihil ea de re actum est nisi anno sequenti, in illum narrationem hanc reliquam seruiamus.

1666

Denique incipit etiã agi, de pace vel Induciis totius Belgij.

In Italia bellum, quod gliscebat iam ab anno superiori inter Pontificem & Rempub. Venetam, hoc anno sopiri cœptum est. Tulerat Pontifex 17. Aprilis anni proximè præcedētis Interdictum in Venetos; Nempe quia prohibuissent, ne quis bona immobilia ad pias causas quouis titulo alienaret, siue etiam nisi ad certũ ab ijs expressum tempus ea obligaret; tum quia etiam Canonicum Vincentinum & Abbatem quemdam carceri mancipatos sistere Pontifici noluisent. Et quidem non defuerunt Theologi & Iurisperiti, qui causam Venetorum contra Pontificis Interdictum scriptis publicis defendere conati sunt, tamquam Pontificum quorundam Concordatis seu Priuilegiis subnixam; ex iis tamen aliqui postea Romam profecti, erroremque fassi, sententiam suam ac scripta reuocarunt, inter quos fuit F. Marcus Antonius Capellis; & alij duo. Ceterum conditiones, quibus Veneti, instantibus gnauiter Regibus Catholico & Christianissimo, anno demum sequenti 21. Aprilis reconciliati sunt, habentur istæ: Prima, Vt suæ Sanctitati in omnibus satisfiat. Secunda, Vt tria illa Statuta, vnde lis nata, tamdiu suspendantur, nec in vsum reuocentur, quoad controuersia omnis composita fuerit. Tertia, Vt duo illi captiui, ijs, quos Pontifex elegerit, tradantur. Quarta, Vt omnia à Magistratu Veneto contra prædictos captiuos & Ecclesiasticorum bona tentata in pristinum statum restituantur. Quinta, Vt omnibus Ecclesiasticis personis, quæ occasione ista expulsæ sunt, vel vltro emigrarunt, Venetias redire permittatur; quod tamen ad Patres Societatis Iesu attinet, propediem cum Pontifice tractabitur. Sexta, Ad Pontificem mittentur, qui pro tam liberali fauore gratias agēt, omnemque humilitatem & reuerentiam præstabunt. Hoc anno Botscαιο Transiluanix Regulo (quem Turcis se iunxisse, anno proximo diximus) Strigonium deditioe cessit: quem tamen morbus & inclinatio rerum Turcicarum impulerunt ad pacem cum Cæsare ineundam, quæ constituta est Viennæ 14. Septembris; concessa Botscαιο & heredibus masculis Transilvania. Secuta quoque pax est inter Cæsarem & Turcam ad 20. annos, firmata Viennæ 21. Octobris, permisso Turcis Strigonio, & captiuis vtrimque libertate donatis. Demetrius Moscorum Princeps Germani-

VARIÆ.

Bellum inter Venetos & Summum Pontificem, quibus occasionebus ortum sit.

Conditiones, quibus illud anno sequenti sopitum.

Transiluanus cum Cæsare paciscitur.

Inducias quoque Cæsar suscipit cum Turca.

1606

co satellitio ad custodiam sui corporis utebatur. Mosci hoc ad contemptum gentis suæ spectare interpretantes, coniurant in Principem, eumq; barbarica crudelitate trucidant, rediguntque in cineres. In Polonos etiam qui aderant, externosque mercatores, magna feritate sævitum est. Quæsitus sceleri titulus est. Optimus visus, quod Demetrius cum Pontifice de mutanda Moscouiticæ gentis Religione consilia iniuisset. Demum habito Conuentu, Basilium Ioannidem Knisium creant Principem. Hoc anno 10. Kalend. Aprilis Iustus Lipsius, vir omni laude maior, Louanij viuere hîc desiit. Apud Franciscanos ante aram Deiparæ Virginis condi, suoque tumulo hos versus aureos inscribi voluit:

Iustus Lipsius hic viuere desiit, nec sament desit.

Humana cuncta fumus, umbra, vanitas,

Et scenæ imago; & verbo ut absolvam, NIHIL.

1607

Narrauimus fine anni superioris, Wittenhorstium & Geuartium tentandæ Pacis seu Induciarum causa in Hollandiam ab Archiduce missos. Hi cum labente Decembri rem cum quibusdam secretò communicassent, placuit, ut Geuartius Bruxellam rediret, & mandatum solemne ad Ordines Vnitarum Prouinciarum Generale expediri curaret. Cum quibus mandati litteris, illo die 9. Ianuarij reuerso, impetrata ad 13. eiusdem mensis audientia, madata in Ordinum Conuentu dicti Wittenhorstius & Geuartius exposuerunt, hunc ferè in modum: Etsi Archidux iustam se habere putet belli contra eos gerendi causam, tanto tamen huius tam cruenti belli finiendi se teneri desiderio, siue stabili pace, siue induciis quot vellèt annorum, nihil ut Ordinibus, quod vllam æquitatis speciem habeat, negare constituerit, nihilq; prætermittere eorû, quibus è tam miserabili statu ad antiquum suum decus & pristinam felicitatem Prouinciæ reducantur. Ad hæc Ordines 27. Ianuarij prolixè responderunt, inter cetera ista: Ut vllam cum Archiduce tractationem suscipiant, minimè sibi consultum videri; quippe quem animaduertant, ius sibi in Confœderatas Prouincias sine vllò iure arrogare: Prouincias eas iamduò publico decreto (Edictum à se anno millesimo quingentesimo octogesimo primo, 26. Iulij, contra Regem Hispan. publicatum, de quo eo loco, intelligebant) in liberæ Reipublicæ statum esse redactas; idque decretum multis hætenus publicis actionibus & fœderibus à potentissimis totius Europæ Regibus ac Principibus stabilitum esse & confirmatum; in quo quidem tuendo, ut hætenus, ita porrò quoque nec vitæ parcere velint. Hoc cum grandiloquo responso prædicti Legati Bruxellas redierunt; nihilominus Wittenhorstius paulò pòst, litteris ad Ordines datis, declarabat, Archiducem non id agere, ut Ordinum, vel ipsorum Reipublicæ, quem dicunt, statum conuellat aut labefactet; sed quod integrû, ita uti iam est, illum libenter ipsis sit relicturus. Et hac conditione, si de pace

Proponunt Wittenhorstius & Geuartius in Haga-Comitis, qua erant eis de Pace mandata.

Respondēt Ordines Fœderati, quasi omnem spem praecidentis.

Wittenhorstius melius interpretatur à se proposita.

pace agere velint, nec hoc eum abnuere. Interea seditiosi Archiducis milites ingentia passim damna dabant, causati, quòd in victum singulis hebdomadis promissa ipsis pecunia non solueretur. Qui Diestæ confidebant, Leodiensem agrum ad ipsam urbem vsque peruagati, cum iam iam suburbiis ignem iniicere conarentur, à ciuibus repulsi sunt, viginti sex circiter desideratis. Ad Bredam quoque circiter sexcenti aliquamdiu hæserant; sed à præsidio Siluæducensi, quinquaginta eorum cæsis, & septuaginta captis & magna parte suspensis, in Cliuensem agrum reliqui secesserunt. Ex altera parte 7. Februarij Henricus Nassouius militans, contracto aliquanto equitatu, in Limburgensem agrum iter instituit, Hispanos in hibernis minùs cautè, vti existimabat, agentes, opprimendi consilio. Sed eo non succedente, oppidum Herculanum, vulgò Erkelens, effractis portis occupauit, & militi diripiendum dedit; vbi Comes Henricus Vandenbergius captus est. Nihilominùs ineunte Martio in Hollandiam venit Ioannes Naius, Martini Naij pridem Guilielmo Orangij Principi grati hominis filius, Franciscanæ familiæ Commissarius Generalis, homo eloquens ac industrius. Hic primùm in pago Rijswijck iuxta Hagam-Comitis, aliquantùm substitit, ac tandem cum Mauritio eiusdem Principis Orangij filio (cum quo puero puer familiariter sæpè egerat) & aliis congressus, & cur venisset, rogatus; Ad actionem à Wittenhorstio cœptam continuandam, respondit. Hagam-Comitis deductus, iterumque priuatim cum Procerum nonnullis congressus, (nam optimè sciebat etiam inter epulas conuiuere) non id agere Serenissimos Principes protestatus est, vt ius suum hac tractatione vel melius vel deterius reddant, sed cum ijs tractaturos, ita vt Ordines Confœderati in eo quo iam sunt statu permaneant. Vbi cum ei vicissim responderetur, nequaquam Ordines quidquam hac in re priùs consensuros vel acturos, quàm Archidux Prouincias omnes Confœderatas, earumque Statum pro libera Republica habuerit ac proclamarit; Naius id quoque à piis Principibus demum, vt à tanto fundendo sanguine cessetur, sperare se posse respondit. Quibus iactis fundamentis 9. Martij humaniter habitus ac dimissus, celocem Mauritij conscendit, & per Scaldim Antuerpiam, inde Bruxellas profectus, quæ acta essent, narrauit, & paulò post, 17. scilicet eiusdem Martij, reuersus, Archiducum mandata scripto consignata Ordinum Deputatis exposuit, hanc in sententiam: Cùm nihil magis in votis habeant Archiduces, quàm vt incolæ Prouinciarum Belgicarum à miseris tam diuturni belli aliquando liberentur, habita deliberatione, contentos se esse declarant cum Confœderatarum Prouinciarum Ordinibus tamquam liberis, & in quos nihil ipsi sibi iuris prætendant, tractationem suscipere, & de pace vel in perpetuum, vel ad annos siue duode-

1607

Interim seditiosi Archiducules passim multa damna dabant.

Bataui quoque occupauit Erkelens & diripiunt.

P. Naius magna dexteritate resumit negotium pacis.

Iacto aliquò fundamento ad Archiduces redit.

Scriptum Archiducibus ad Ordines.

1607

cim, siue quindecim, siue viginti, prout visum Ordinibus fuerit, constituenda agere, idq; propositis honestis conditionibus, ita vt pars vtraque quodcumque, vti iam possidet, ita possideat, nisi fortè mutuo cōsensu de permutādis oppidis & locis quibusdam inter partes conueniat, vti commercia cum securitate bonoq; publico exerceri possint. Quò verò faciliùs animum ad hanc suscipiendam tractationem adijciant, testantur se sincerè & absque vllò dolo cum eis acturos: vtq; commodiùs ac feliciùs omnia peragantur, placere sibi, vt octo mensium induciæ & cessatio ab armis, & omni hostilitate, quemadmodum etiam à nouorum propugnaculorum extruptione, fiant; ita tamen, vt intra octiduum Ordines quoque in hasce inducias consentiant, & quid in causa tractandæ pacis facturi sint, declarent, condicōto & nominato loco ac tempore, quæ vltiori tractationi conuenire putent. Perlecto hoc scripto, auditisque mandatis, Ordines id sibi præter omnem spem offerri animaduertentes, illas octo mensium inducias acceptarunt, & ad Archiducum litteras in hanc sententiam responderunt: Se nimirum in declaratione illa, qua liberi Status & Prouinciæ ab Archiducibus declarentur, acquiescere; & cum testentur bona se fide ac sincerè cum Ordinibus omnia acturos, in octo mensium proximè sequentium inducias, sumpto à quarto die Maij initio, consentire; quibus interea pars vtraque ab omni inuasiōe, itemq; à nouorum propugnaculorum extruptione absteineat. Acceptare se igitur prædictas Archiducum oblationes, de quæ ijs ad eos, quorum interest, relaturos, operamq; daturus, vt ad Archiducum postulata ante Kalendas Septembris plenè respondeatur. Acceptis his vtriusque conditionibus, promiserunt quoque Archiduces se tractationis huius Approbationem ab Hispaniarum Rege trium mensium spatio impetraturos. Quare harum induciarum Promulgationem Ordines Confœderati 13. Aprilis per omnes Prouincias fieri iusserunt, & 14. eiusdem Theodorum Doufam Lilloum miserunt cum litteris, quibus prædictæ induciæ Ordinum nomine solemniter confirmabantur, cum eodem tempore ibi Naius occurrit, cum similibus ab Archiducalibus litteris. Et quidem Doufa litteras illas primùm acceptare recusauit, quòd in forma Approbationis Actis tantùm subiectæ essent: verùm Naius summa celeritate missis Bruxellas nuntiis, illa forma qua ab Ordinibus scriptæ erant, expediri eas curauit, & Doufæ tradidit. Cùm verò Naius in mandatis haberet Acta illa nomine Archiducum accuratiùs interpretandi, eorumq; mentem ampliùs declarandi, Hagam vnà cum Doufa proficisci se velle dixit, atque tandem etiam, quamuis repugnante Doufa, cui nihil ea de re mandatū fuerat, eò venit. Vbi in Statuum Concilium, similiter reclamantibus in initio nonnullis, admissus, singulari dexteritate accuratiore indu-

Multa sanè offerunt Archiduces amore pacis.

Acceptant Ordines cessationē ab armis per menses octo.

Promulgantur ea induciæ octimenses.

P. Naius dextrā quadam impudētia etiam maiora molitur.

Induciarum interpretationem, & noua quædam Acta ipsis Kalend. Iunij cum Ordinum Deputatis confecit hac forma, Vt induciæ quoque in Oceano Septemtrionali, & freto inter Galliam & Angliam ad Sorlingas vsque, sumpto à 14. Iunij initio, seruarentur, ita vt post eum diem præda omnis, nisi quam miles militi eriperet, intra prædictos terminos parta, tamquam malè parta raptoribus abiudicaretur; itemque, vt quamprimùm Approbationis litteræ ab Hispaniarum Rege venerint, naues omnes bellicæ oras eius Regni iam infestantes reuocarentur, & præda similiter omnis post sex ab eo die septimanas parta, malè parta censeretur. Quibus confectis, Naius 5. Iunij Haga-Comitis iterùm discessit. Paulò antè Rex Franciæ, Ordinum Confœderatorum litteris de his Induciis certior factus, supremi Senatus Præsidentem Ioanninum, Dominum Rufium, & Dominum Busanuallium in Hollandiam ablegarat: qui impetrata 28. Maij audientia, Regis sui mandata exposuerunt, grauiter initio visi conqueri de Ordinibus, qui ad tam subitam rei tam grauis tractationem, Rege incio, descenderint; dein ex Ordinum numero adiungi sibi aliquos petierunt, quibuscum de omnibus ijs, quæ ad Prouinciarum statum, vt petierant, & earum conseruandam libertatem pertinent, consilia conferrent, deque iis, quibus pax impediri vel promoueri posset, cõsultarent. Ad eam rem è singulis Prouinciis quidam lecti sunt; ex Hollandia Ioannes ab Oldenbarneuel, ex Zelandia Dominus à Maldere, & alij ex alijs Prouinciis; qui 29. Maij cum prædictis Regiis Legatis agere cœperunt, actandem ita conuenerunt, vt ijdem Regis sui nomine futuræ Pacis tractationi interessent. Idem à Magnæ Britanniæ siue Angliæ Rege Ordines quoque deinde postularunt, vt scilicet & ipse mitteret aliquos qui omnibus quæ agerentur similiter præsentessent; sed is certos prius atque idoneos homines ad se ablegari petijt, à quibus de vniuerso Prouinciarum statu, omnibusque eò spectantibus, accuratè edoceretur. Missi sunt ab Ordinibus Ioannes Berckius Syndicus Dordracenus, & Maldere Eques; qui vnà cum Sconeuallio apud Anglum Ordinum Oratore 16. Iulij ad Regem introducti, & sine vllis primùm arbitris aliquoties cum eo collocuti, postea etiam cum Regiis Senatoribus & Consiliariis congressi sunt. Discessuris Rex pollicitus est, se consilio & auxilio Confœderatis Prouinciis, præsertim in Pacis conficiendæ negotio, non defuturum, eumque in finem Legatos suos Richardum Spenserum Baronem & Equitem & Rudolphum Viniuodum in Hollandiam missurum. Interea in Approbatione illa Induciarum tractationis in Hispania impetranda, quam ab Archiduce promissam suprâ diximus, Commissarius Naius tanta vsus est diligentia, vt intra præfixum trimestre spatium ab Hispaniarum Rege eam obtinuerit. Quare Marchio Spinola datis 16. Iu-

Scilicet impetrat eisdem cessationē ab armis extra Belgium.

Veniunt in Hollandiam Legati Regis Franciæ.

Deputatur ex Ordinibus, qui cum eis cõsultent.

Missi interea, qui & Regem Angliæ de omnibus instruant.

Itaque & ipse suos Legatos in Hollandiam decernit.

1607

*Nuntiat
Spinola,
Appro-
bationem
Regis Hisp.
esse allatā.*

lij ad Ordines Confœderatos litteris, certiores eos fecit de Secretarij sui Biragij ex Hispaniis aduentu, qui prædictam Approbationem secum attulerit, petens vt Ludouico Verreyckio Audientiario in Hollandiam commeandi, & cum Ordinum Delegatis conferendi facultas daretur. Qua transmissa, Verreyckius, 24. Iulij manè Hagam-Comitis venit, & Approbationem illam Hispanica lingua scriptam, & Actis superioribus, scilicet de 24. Aprilis, & Kalendis Iunij, insertam, Ordinibus exhibuit, ita sonantem: Sua Maiestas, visis iis, quæ in charta illa à charissimis sibi fratre vel affine & sorore, Illustrissimis scilicet Alberto Archiduce & Isabella Clara Eugenia, supremis Belgij Regionum Principibus & proprietariis missa, continentur, Inducias octimestres, & cessationem tam ab armis quàm omnibus molitionibus, oppidorum & arcium occupationibus, Prouinciarum inuasionibus, & nouorum propugnaculorum exstructionibus; nec non intentionem illam de deligendis vtriusque certis hominibus, & vel pace vel longioribus faciendis induciis, concernentia; rematurè deliberata, ne bonum & emolumentum, quod inde sperari potest, impediatur aut remoretur, declarat, se prædictas Inducias, & armorum suspensionem approbasse, & confirmasse; & in omnibus earum Induciarum Articulis, quantum quidem eius ad se pertinet, aut sua interest, hoc ipso approbare & confirmare; promittens sub fide & verbo Regio, se illa articulatim atque integrè seruaturam, non secus ac si ab initio statim consensu, auctoritate & interuentione ipsius omnia tractata ac conclusa fuissent, nec vlla in re contra ea quidquam facturam aut tentaturā. In cuius rei testimonium sua Maiestas litteris his subscripsit, & sigillo suo muniri fecit; Vallidoleti, vltimo Iunij. Alia etiam quædam Approbatio Actis Kalend. Iunij erat inserta, ac penè iisdem verbis, quantum ad textum, concepta; sed & Acta vtraque, quibus binæ hæc Approbationes erant subiunctæ, lingua Gallica copiosè perscripta erant: in quorū tamen altero exemplo, quo Acta 24. Aprilis continebatur, in præcipua clausula verba hæc omissa erant, *En qualité & comme les tenans pour Pays & Prouinces libres*, id est, in qualitate, & sicut tenentes eas pro Prouinciis liberis. Erat præterea, ea de qua dicimus Approbatio, chartæ tantum inscripta, & non nisi paruo Regis sigillo signata; quæ omnia Confœderati Ordines tamquam parum ad id quod agebatur accommodata, minimeq; conuenientia causabantur. Illud quoque iisdem displicebat, quòd in supradicta Approbatione Regis, Archidux & Infans quasi totius Belgij Principes appellarentur; hæcque; Scripturæ, vt ipsi volebant, vitia Verreyckio commonstrabant: qui scriptoris negligentia in posteriori illo clausulam omissam dicebat, idque erratum Bruxellis quoque deprehensum fuisse: Archiducem tamen, cò quòd Approbatio Regia generalis esset,

*Tenor Ap-
probationis
Regie per
Verreyckium
in Hollan-
diâ allatæ.*

*Nempe
amplissimè
approbat
omnia ab
Archiducibus
facta.*

*Nihilomi-
nùs contra
nonnulla
excipiunt
Ordines.*

*Respondet
Verreyck-
ius; inter-
im petit
sex dies vt
ad Archi-
duces pro-
ficiatur.*

hanc

hanc nihilominus quòque vti concepta erat, scripturam Ordinibus mittere voluisse, saltem vt diligentia suæ in promouendo pacis negotio esset testimonium: nec dubitare, quin plenior ab Hispaniarum Rege scriptura impetrari possit. Interea sex dierum spatium dari sibi rogabat, quo Archiducem huius rei faceret certiolem, & quid fieri hac in re vellet, exquireret. Quo impetrato, & accepto ab Archiduce responso, 2. Augusti iterum in Senatum venit, Ordinibus ostendere conatus, ea forma tam Acta quam Approbationem esse concepta, vt ijs acquiescere merito Ordines deberent, Archiducem nihilominus ad Regem, de iis quæ desiderarent Ordines, iam scripsisse, ac breuiter sperare responsum. Quod vt facilius impetraretur, ac toti negotio nulla remora obijceretur, petebat, vti cunctissimè vt Ordines classem littora & portus Hispaniæ infestantem continuò reuocarent, atque in hoc saltem Archiduci gratificarentur. Re per aliquot dies disceptata, Verreyckius 10. & 11. Augusti tale responsum accepit, Ordines vtramque Regis Hispaniarum Approbationem pro imperfecta, & tum quoad qualitatem & formam, tum quoad substantiam ipsam pro vitiosa habere, & declarare, quòd nec in forma, qua par erat, vnà cum insertione extensæ essent; quòd in Gallico exemplari multa verba omiffa; quòd nec Regis nomine, sed tantum, *Yo el Rey*; id est, Ego Rex, nec maiori sigillo signatæ & munitæ; quòd Approbatio non ad totam tractationem pertineret, sed ad quosdam tantum Articulos restricta esset; quòd denique libertas Vnitarum Prouinciarum non esset expressa, eo modo quo ab Archiduce fuerat declarata. His de causis non posse se ad vltiora oblata condescendere, aut in cœpta tractatione pergere, nisi prius de mente Regis apertius aliquid cognouerint. Quò verò Regi de sua constare possit voluntate, Verreyckio formulam afferebant, Belgica, Gallica, & Latina lingua conscriptam, ad quam Approbatio illa Regis esset conformanda. In illo tamen extremo gratificaturos se Archiduci promittebant, classem ab Hispaniæ littoribus domum reuocatuos, prædasque omnes, quas post sex proximas à 24. Iulij septimanas sui acquiraturi essent, restitui curatuos. Et cum hoc responso Verreyckius 12. Augusti Haga-Comitis Bruxellas profectus est. De vniuerso hoc Pacis seu Induciarum negotio, dici non potest, quam variæ ac diuersæ fuerint hominum sententiæ. Quid de ijs dudum senserit seu ominatus fuerit I. Lipsius, vide ad annum superioris sæculi nonagesimum quintum indicatum. Decimo quarto Octobris Ordinibus Confœderatis redditæ sunt litteræ ab Ambrosio Spinola 10. eiusdem mensis scriptæ, quibus significabat Approbationem illam siue Ratificationem ex Hispaniis esse allatam; petens, vt Patri Naio Commissario, & Audientiarum Verreycken Hagam-Comitis sub ipsorum Saluo-conductu cõmeandi potestas fieret.

Promittit plenius scriptum; inierim ex nunc reuocetur classis Hollandiæ à littoribus Hispan.

Iterum instant Ordines, scriptum Approbationis esse vitiosum.

Nihilominus classis à littoribus Hispan. reuocabit.

Varia de hac tractatione tunc variorum sententia.

1607

Qua concessa, prædicti Deputati 24. Octobris Hagam venere, ac statim sequenti die ante meridiem ad Concilium Ordinum Generalium introducti, dictam Ratificationem seu Approbationem Hispaniarum Regis 18. Septembris Madriti datam, in charta siue papyro vt priùs conscripta, & his verbis, *To el Rey*, subsignatam, ac sigillo, quali publica Edicta consignari solent, consignatam exhibuerunt. Inserta quidem huic erat illa ab Archiducibus facta Declaratio Hispanicè conscripta, scilicet post

*Redeunt
Hagam
P. Naius
& Verreyckius cum
noua Approbatione
Regis.*

*Declarat
Rex tra-
bandum
esse cum
eis tam-
quam cum
Prouinciis
liberis.*

*Tamen si
Pax non
succeedat,
Declara-
tionem hæc
nullius fore
momenti.*

*Causantur
Ordines
multa quo-
que hic in-
esse vitia.*

*Exponunt
ea coram
Deputatis
Archiducum.*

alia in hanc sententiam: Fecisse se, & hoc ipso facere similem Declarationem, qualem iam antè Archiduces fecerant, quantum quidem sua interest, & acquiescere, vt cum prædictis Ordinibus tractatio instituat, tamquam cum ijs, quos ipse pro liberis Terris, Prouincijs, & Statibus habeat & agnoscat, & in quos nihil ipse prætendat; acceptare insuper & confirmare omnia & singula capitula in prædicta Archiducum Declaratione contenta, ac in verbo & fide Regia polliceri, facturum vt ea omnia & singula obseruentur, &c. hac tamen annexa Declaratione seu protestatione, si principalis tractatio de pace vel longis inducijs, in qua de iis quæ inter partes tam in materia Religionis, quàm alijs quæ controuersa sunt, agetur, minùs procedat, neque vel pax vel tales induciæ fiant, præcedentem suam Declarationem vel Ratificationem nullius esse momenti, neque ob eam quidquam de iure suo decedere, neq; Statibus accedere. Ordines Confœderati accepta exemplaria, Gallicum vnum, alterum Belgica lingua conscriptum cum perlegissent, iterùm causati sunt, Ratificationis hanc formulam tam in tenore quàm in forma vitiosam esse. In tenore quidem, quòd multa verba essent omissa, nec ita posita, prout petierat. In forma verò, quòd nec ipso Regis nomine esset consignata, nec chartæ pergamenæ, sed papyro; adeoque negligenter valdè inscripta. Mox eandem & Franciæ & Magnæ Britanniæ Regum Legatis inspiciendam atq; examinandam dederunt; quorum audita sententia, 26. Octobris cum P. Naio & Verreyckio Archiducum Commissarijs collocti, eis prædicta, vt videri volebant, vitia iterùm ostenderunt, interrogantes, ecqua alia Approbationis vel Ratificationis formula expectari possit. Cùm illi nullam aliam respondissent, sed si quid dubium aut intricatum occurrat, in principali tractatione explicandum ac decidendum. Tandem re in Concilio Ordinum ac cum prædictorum Regum Legatis ac Comite Mauritio deliberata, 2. Nouembris Archiducum Commissarijs hanc in sententiam est responsum; Litteras illas Ratificationis in capitibus illis articulatim ostensis, non tantùm quoad linguam & stylum, verùm etiam subscriptionem & sigillationem, itemque insertionem & omissionem multorum verborum, promissis nequaquam esse conformes: imò ex annexa illis clausula, omnium etiam solemniter ibi promissorum annihilationem

tionem erui seu exterebrari posse. Quamuis igitur ex hac formula non leuis Ordinibus iniectus sit scrupulus, quò minùs in cœpta tractatione pergendum sibi existiment, tamen ne tam pium negotium (cuius vnicus scopus sit, ab vniuersis Belgij Prouinciis bellum tam diurnum tamque cruentum propulsare) impediatur, velle Ordines litteras prædictas Reipublicæ suæ membris, & ciuitatibus, vbi & quibus oportet, proponere, & post sex hebdomadas Dominos Commissarios certos facere, vtrùm ad tractationem condescendere velint, vel minùs, cum aperta nihilominus protestatione, nec iam nec deinceps quidquam admissuros vel acceptaturos, quod vllò modo directè vel indirectè sepè dictæ Ratificationi & Declarationi, itemque Archiducis promissis contraueniat aut repugnet, aut vt contraueniens & repugnans explicari possit. Responsum hoc Ordines 3. Nouembris P. Naius & Verreyckio dederunt; simulque petierunt num litteras Approbationis authenticas Ordinibus tradere vellent. In quo cum aliquantulum tergiuersarentur, dierum aliquot spatium petierunt, quo P. Naius Bruxellas excurreret, Archiducum hac in re voluntatem exquisiturus. Sic ergo 5. Nouembris iter ingressus, Hagam 14. eiusdem rediit; ac postridie vnà cum collega Verreyckio ab Archiduce mandatum sibi ostendit, vt litteras Ordinibus traderent, his tamen conditionibus, vt de traditis eis documentum (quod nostri Recepisse vocant) Ordines darent; eodem quoque ipsi declararent, Archiduces promissis hac in re satisfecisse, ac denique si pacis vel induciarum tractatio non procederet, earum restitutionem pollicerentur. Harum conditionum secunda & tertia Ordinibus minùs placuerunt. Nam & promissis nondum ab Archiducibus satisfactum causabantur, qui nullas adhuc litteras, nullamque scripturam sine Si, vel clausula protulerint; neque vllam causam se videre, cur ad restitutionem eius, quod sua natura, si tractatio non concludatur, inualidum sit, obligare se debeant. Hinc Commissarij rægi, ac dicere, Nihil iniqui Archiduces petere, nec aliud se in mandatis habere. At cum Ordines in sua sententia persistere animaduertent, rursus dies aliquot sibi dari petierunt, quibus idem P. Naius Bruxellas proficisceretur, quidque Archiduces fieri vellent, exquireret. Qui cum 17. eiusdem Nouembris rursus in viam se dedisset, 29. eiusdem Hagam reuersus, ab Archiducibus mandatum sibi renuntiavit, vt sine vllò etiam documento (quod vocant Recepisse) ac sine vlla conditione litteræ Ordinibus traderentur; tanti illis erat, tandem quoquomodo cessari à fundendo Christiano sanguine. Quo facto, 2. Decembris dicti Commissarij P. Naius & Verreyckius Haga Bruxellas reuersi sunt, cum iam antè, scilicet 10. Nouembris, eorum qui in Haga-Comitis ab vniuersis Prouinciarum Confœderatarum Statibus ad deliberandum ea de

1607

Denique dicunt se post sex hebdomadas responduros, si velint progredi.

Nihilominus petunt ibi relinquere Approbationem authenticam.

Hinc ergo noua disceptatio, saltem vt dicitur Recepisse.

Negantibus Ordinibus, petunt Archiduciales spatium Archiduces consistendi.

Archiduces & hoc concedunt, ne exigatur Recepisse.

1607

rede qua agebatur, conuocati fuerant, solutus erat Conuentus, & mada-
tum, vt ad suas quisque Prouincias & ciuitates reuerſi, earum communi-
tatibus formulam illam Approbationis, ceteraque quæ acta erant, osten-
derent, ac rogarent, vtrum his, aut quibus aliis conditionibus tractatio-
nem ſuſcipi vellent; acceptiſque mandatis ad 10. Decembris Hagam re-
uerterentur, ampliùs deliberaturi. Toto hoc anno ſeditioſi Dieſtenſes

*Inter hac,
& ſeditioſi
Dieſtenſes
pergunt
inſolentiſ-
ſimè agere.*

milites, de quibus egimus ſine anni ſuperioris, ſolutionem ſtipendiorum
importunè vrgebant; portis apertis admiſſuros ſe quotquot ad ſe conuo-
laſſent, minabantur, atque vbi vel vno die conſueta ſuſtentatio deficie-
bat, vel differebatur, idem proteſtabantur. Nec parum laborabat Den-
ticus, qui obſidem ſe dederat, vtrò citroque ad Archiducem, ad Spino-
lam, ad reprimendas ipſorum inſolentias, diſcurrendo. Tandem cum
non ceſſarent, eò deuenit Archidux, vt ſolutionem ipſis intra tres men-
ſes, qui medio Octobri expirabant, addiceret. Spinola igitur, coacta om-
ni quæ haberi poterat pecuniæ ſumma, præoccupatis etiam Negotiato-
rum, quas vocant, prouiſionibus, effectoque vt Franciſcus Serra ducenta
ſcutatorum millia mutuò daret, quadringenta circiter millia ſcutatorum
conflauit, neceſſaria ad eam ſolutionem. Quæ quidem ſolutio cum cõ-
dicto tempore eſſet abſoluta, ſeditioſi illi milites, rupto, quo ſeditionis
tempore uſi erant, militari ſigno, diſtributi ſunt in eas cohortes, quæ vel

*Tandem
ſatiſfit ſe-
ditioſis;
agente in-
primis Spi-
nola.*

*Diſtribui-
tur deinde
per varias
cohortes.*

iam antè conſcriptæ erant, vel quas de nouo Archidux conſtituerat. Qui
cum maturiùs deinde animo pertractaſſet, grauiffima illa diſpendia, quæ
tumultuantes pro ſtipendiis milites Regi ſibi que intuliſſent; quamque
detestabiles fuiſſent, præſertim vltimæ illæ duæ ſeceſſiones, cum ſubſi-
dium Grauiæ & Grollæ ferendum erat; quodque exercitus ita iam in
eiufmodi machinationes procliuis eſſet, vt nec ſolliciti vtrà de locis mu-
nitis, in apertis campis rebellionem inſtituerent, nec differrent dum ma-
gnæ ſummæ deberentur, ſed maxima parte eſſent minimæ; quodque vbi
rationes inſtituerentur, non tanti æſtimari volebant res per multas ipſis
conceſſas quanti conſtiterant; quodque (id quod multò ſœdius erat) non
ſolum auxiliij cauſa ad hoſtes recurriffent, verum etiam iſdem variis oc-
caſionibus, maximè ad Siluamducis ſubſidio fuiſſent, nec perpendentes
eiufmodi delictum aliàs eis fuiſſe indultum, ruſum in illud prorupiſſet;
decreuit Archidux, accedente ſimul iudicio Spinolæ, alia via tot incom-
modis in poſterum occurrere. Ediſtum igitur 4. Decembris in hanc ſen-
tentiam publicatum eſt: Cum neminem fugiat, quanto tempore vltima

*Conſultat
Archidux
& Spino-
la, quod
porro in
poſterum
contra ſe-
ditiones re-
medium.*

*Fit Ediſtum,
quo ſupra-
dicti ex-
auctorantur,
& ante 24.
horas in-
benitur
Belgio
excedere.*

Dieſtemienſis perduellio & ſeceſſio producta fuerit, quantiſque impen-
ſis, & oppreſſioni in ſuper attenuatorum iam incolarum dederit occaſio-
nem, & iam vnde quaque; eis ſatiſfactum ſit, indultumque, ſicut & in præ-
ſentiarum indulgetur; haud tamen Princeps, vel Rex teneatur alios ſub

ſignis

„ signis habere, quàm qui placent, decretum est Principi diuersas ob cau-
 „ fas, maiusque suum ac subditorum commodum, dictos perduelles ex-
 „ auctorare, constitutumque, vt omnes ante viginti quatuor horas elapsas
 „ omnibus suis ditionibus excedant, nec in eas vltra redeant, nisi inorte
 „ mulctari velint. Iniunctum adhæc omnibus Principi quoquomodo ob-
 „ noxiis, seu vasallis, seu aliis eius ministeriis dedicatis, vt elapsis viginti
 „ quatuor horis, omnes quotquot repererint, inuadant, atque in eos vt in-
 „ obedientes & in exilium missos omnia hostilia designent. Complures
 horum infelicium hominum, qui per negligētiam aut alia de causa haud
 obseruarant Edictum, capti statim suspendio necati sunt: alij, qui in re-
 giones neutras confugerant, quas antè deprædationibus suis in se concit-
 arant, eundem finem fortiti sunt; pauci in Hollandiam euaserunt. Sed
 iam ad tractationem pacis reuertamur. Condiçto die 10. Decembris ex
 omnibus Prouinciis & ciuitatibus Confœderatis, quæ suffragij ius habēt,
 Delegati Hagam-Comitis confluerant, quorum mandata ferè eò spe-
 ctabant; Non obstantibus, vt dicebant, Scripturæ illius approbatoriæ
 vitiis, tractationem siue de pace siue de diuturnis induciis, cum alterius
 partis Commissariis & Deputatis esse suscipiendam, sic tamen, vt funda-
 mentum illud libertatis inconcussum seruetur, neque quidquam vel Hi-
 spaniarum Regi vel Archiducibus concedatur tam in statu Religionis
 quàm Reipublicæ seu politix, quo supremum Prouinciæ ius & im-
 perium minui aut deterius reddi queat. Re igitur per dies aliquot in Sta-
 tuum Concilio, cui præter Comites Mauritium & Guilielmum Nassio-
 uios, Regum quoque Franciæ, Angliæ & Daniæ Legati intererant, agita-
 ta, Ordines Confœderati per litteras 24. Decembris scriptas Archiduces
 monuerunt, si ita videretur, idoneos aliquot homines ad se Hagam ab-
 legarent, quibuscum, sed repetita iterùm protestatione quæ est supra,
 2. Nouembris, ad tractationem descendere parati sint. Et si id ita place-
 ret, in tsa decimum diem cum plena potestate atque auctoritate, tam Hi-
 spaniarum Regis quàm Archiducum nomine suos mitterent: se pari nu-
 mero ac potestate è suis quoque delecturos, cum in finem, vt omnis tra-
 ctatio breui absolueretur. Quoniam verò induciarum seu cessationis ar-
 morum finis ad 4 Ianuarij instaret, illud se Archiducum considerationi
 relinquere, vtrum consultum sit eas in mensem, aut sex hebdomadas
 prorogare, si quidem ad tractationem sint descensuri, in quo casu has
 litteras pro expresso suo consensu haberi volunt, modò idem tam Hispa-
 niarum Rex quàm Archiduces se velle, rescripto ostendant. Harum lit-
 terarum exemplum Ordines ad P. Naium & Vertheyckium transmiserunt,
 rogantes, vt authenticas Archiducibus exhiberent: & si Archidu-
 ces missuri aliquos essent, numerum eorum, nomina, & diem profectio-

*Ita multi
 eorum ca-
 pti, alij etiã
 à rusticis
 occisi.*

*Respondēt
 tandem
 Ordines,
 Tractare-
 tur, sed
 omnino et
 seruetur
 libertas.*

*Monentur
 de co re
 sponso Ar-
 chiduces;
 Et si ita
 placet,
 mittant
 suos.*

*Quod si
 sic pro-
 getur quo-
 que cessat-
 io armo-
 rum.*

1607

*Intereâ
adsunt in
Hollandia
& aliorum
Principum
Legati.*

*VARIA.
Summus
Pontifex
Venetos in
gratiam
recipit.*

nis significare ipsis non grauentur. Intereâ præter Legatos Regum Franciæ, Magnæ Britanniæ, & Danię, quorum superiùs meminimus, venerunt quoque Hagam-Comitis Legati ab Electoribus Brandeburgico & Palatino, ab illo 19. Decembris, ab hoc 29. eiusdem.

Summus Pontifex, posito dissidio (de quo prolixè anno præcedenti) hoc anno Venetos ab Interdicto absoluit, & in gratiam recepit. Hoc anno quoque 30. Ianuarij ad Texellam Hollandiæ insulam quindecim naues, pleræque frumento in Italiam portando onustæ, cum ducentis ferè vectoribus, & alibi quoque vi tempestatû non paucę aliæ perierunt. Cæsar Baronius Soranus ex Congregatione Oratorij, Cardinalis & Bibliothecarius Apostolicus, Annalium Ecclesiasticorum celebris Scriptor, vltimo Iunij in Vrbe decessit. Inter Alostum & Teneramondam Flandrię oppida, in vico Mespelaria, homo rusticus mille quingenta ampliùs aurea numismata vetusta fodiendo reperit; insignem sanè thesaurum, & qualis nec in média fortè Italia simul vsquam erutus. Erant autem nummi pleriq; cum Marci Antonini Veri eiusq; coniugis inscriptionibus. Suspiciari itaque liceat (ait Miræus noster) eos à Quæstore aut alio quopiam ex Legione Romana ibi in hibernis agente, loco Scaldim inter ac Teneram fluuios muniendis hibernis commodo, defossos esse; atque eo quidem tempore relictos, quo tanta per totum orbem pestilentia extitit, vt penè vsque ad internecionem Romani exercitus delerentur, vt Eusebius in Chronico diadema anno 174. loquitur. Mortuo hoc anno Boscaio (qui moriens Transiluanos & Hungaros ad Cæsaris obsequium hortabatur) Hungari diadema Cæsari Rudolpho deferunt. De eo quid factum, dicetur anno proximo.

*In Flan-
dria anti-
quissimus
thesaurus
effoditur,
& vnde
ille.*

*Diadema
Transil-
uana Cæ-
sari defer-
tur.*

1608

*Spinola, &
collega ad
tractationē
pacis de-
putati.*

*Proficiscū-
tur per gla-
ciem Bredā
Dordracū,
& inde
Hagam
Comitis.*

Iactis præcedenti anno à P. Naio & Verreyckio, magnis laboribus, vt vidimus, futuræ tractationi fundamentis, Archidux fine Ianuarij huiusce anni Hagam-Comitis ablegauit Ambrosium Spinolam, Ducem Sanseuerini, Principem Saruallę, Marchionem Venafri, Equitem Aurei velleris, & supremum in Belgio exercituum Ducem; cui adiuncti sunt, Ioannes de Mancidor, Hispaniarum Regi in bellicis rebus à secretis, Ioannes Richardottus Præses Senatus Priuati & Statuum, R. P. Ioannes Naius, Commissarius Generalis Frãciscanorum, & Ludouicus Verreyckius Audientarius. Hi cum trecentis circiter comitibus & famulis & quadraginta curribus iter ingressi, & à vicinis Confœderatorum præsiidiis excepti & deducti, Bredâ per glaciem Dordracum itinere factò, & inde per Roterodamum & Delfos, cum non procul ab Hagâ-Comitis abessent, ad pagum Ryswicum ipsis Kalend. Februarij Mauritium, Guilielmum & Henricum Nassouios, cum septuaginta circiter equitibus, & octo rhedis, obuios habuerunt. Aiunt, in primo hoc congressu magnam

in

in vtroque vultus deprehensam fuisse mutationem; qui sanè congressus non minus admirationis apud multos habuit, quàm Scipionis olim & Hannibalis. Mauritius prior Spinolam in hunc sensum Gallica lingua allocutus esse dicitur: Deus, qui solem hunc oriri facit, quiq̃ue intima mearum cogitationum perspecta habet, nouit, quàm gratus quamq̃ue optatus mihi sit vester conspectus & aduentus; tempus etiam, cuius veritas est filia, verbis meis numquam fidem derogabit, aut mendacij argue. Ad hæc Spinola hunc fermè in modum respondisse fertur: Profectò spes votis meis hodie planè satisfecit; & certò confido, Deum mihi eã gratiam largiturum, votiq̃ue compotem ita facturum, vt pro tam obuia atq; insigni humanitate, mihi ab excellentissimo Principe præstita, gratus esse ac paria facere possim. Hac peracta salutatione, Spinola humaniter à Mauritio rogatus, prior in Mauritij rhedam ascendit, & à dextris eius confedit. Has secuti sunt Comes Henricus Nassouius cum Richardotto, Guilielmus Nassouius cum Secretario Mancidor: P. Naium & Verreyckium Ernestus & Ioannes Nassouij, & iunior quidam Comes Hohenloius cum reliqua Nobilitatis turma deduxerunt. Interea Ordines Confœderati è suis aliquot elegerunt, qui cum Hispaniarum Regis & Archiducum Delegatis de pace tractarent, Guilielmum Nassouium Frisiæ Governatorem, Dominum à Loen è Geldria, Dominum Walrauum Bredenrodium & Ioannem Oldenarnefeld ex Hollandia, Dominum à Malderen ex Zelandia, Dominum Nicolaum à Berck è ditio- ne Ultraiectina, Dominum Gilman ex Frisia, Dominum Slotium ex Transisulania, Dominum Abelem Conderum ex vrbe & agro Groningensi, vnà cum Graphiario Concilij Status, Brokio, Syndico Dordracensi. Primi dies vsque 5. Februarij, epulis & amicis colloquiis exacti sunt. Primæ Actioni dies dicta est 6. Februarij, in qua vtrunque Commissiones sçæ Procuraciones sunt exhibitæ. Archiducis Procuratio scripta erat Bruxellis 12. Ianuarij, Hispaniarum verò Regis Madriti 10. eiusdem mēsis. In eadem Archiduci & Infanti titulus Principum Belgij tributus erat, quo libertati suæ præiudicium fieri Confœderati causabantur: additum in eadem, sicut & nuper, si de iis quæ ad Religionem pertinent, siue aliis de rebus inter partes conuenire non possit, nihil per hæc Regem Hispaniarum sibi præiudicatum, aut de iure suo diminutum quidquam velle. Et hæc clausula Confœderatis non placuit. Archiducum Procuratio ampla erat, sed verbis aliquoties & clausulis, quibus itidem præiudicium sibi fieri Confœderati querebantur, intertexta. In eadem quoque displicebat, quòd Procuracionis Regiæ 18. Septembris scriptæ, non verò eius quæ nuper 10. Ianuarij expedita adferebatur, fieret mentio. Et his quidem proponendis difficultatibus Sessio ista fuit finita. Secunda

Sessio

*Magno
aulicisimo
excipitur
Spinola &
socij.*

*Adeo &
P. Naius
Franciscanus à tri-
bus Comi-
tibus de-
ducitur.*

*Nomina
Deputato-
rum ex
parie Or-
dinum, qui è
cum iis
agant.*

*Prima
Actione
mandata
vtrunque
exhibetur,
vbi multa
iterum cõ-
tra Appro-
bationem
Regis.*

1608

*Secunda
Actione
Archiduca-
les vicif-
sim quadã
excipiunt
contra cõ-
missionem
aliorum.*

*Vrgẽtibz
Fæderatis,
an habeant
iur pro li-
beris, ar-
guitẽ respõ-
detur.*

*Item ad
hoc, Cur
adhuc Ar-
chiduces
vriantur
in signibus
Vnitãrum
Prouincia-
rum.*

*Tertia
Actione
seu Sessio
disputatur
adhuc de
isdem.*

*Quarta
Sessio,
consentit
Archidux,
hac tamen
exceptione,
si de ceteris
sonueniat.*

Sessio seu Actio 8. Februarij celebrata est, in qua Spinola & Collegæ, quid in Confœderatorum Instrumento procuratorio desiderarent, ostẽderunt, sufficiens illud satisque amplum non esse dictitantes, vtpote in quo mentio fieret Instructionis, quæ tamen non proferretur. Ad hanc quæstionem Delegati Confœderatorum ita responderunt, vt dicerent, securaturos, vti articulatim omnia ab Ordinibus ratificentur. Tum supra commemorata, quæ dicebant Hispaniensis & Archiducalis vitia, repeterunt. Ad quæ Spinola & Collegæ responderunt, plenam sibi de his aliisque statuendi facultatem esse concessam, ac propediem, quod deesset, suppleturos. Quo in sermone, cum rogantibus Confœderatis, vtrum plenam cum Vnitis Prouinciis tamquam liberis agendi haberent potestatem, & vtrum pro talibus eas agnoscerent; Se quidem non interpellaturos eas, responderunt, si vel Regni titulum vsurpare velint; interim cum Rex suus & Archidux eas tamquã liberas habeant, se quoq; pro talibus eas habere. Replicantibus, Cur ergo dictarum Prouinciarum titulis & insignibus ijdem adhuc vterentur? Nihil noui hoc esse dixerunt: siquidem & Hispaniarum Rex Ierosolymæ, Rex Galliaë Nauarraë, Rex Magnæ Britanniaë Franciaë Regem se scribant, quorum tamen nemo Regna ea possidet. Quantò magis id liceat Archiduci & Infanti, quorum etiam nunc nobilissimæ Belgicæ Prouinciæ imperium agnoscunt? Sperare verò se, vbi pax confecta fuerit, hoc quoque facillè transactum iri. Interim Confœderatos id à se rogari, vt hac in re, quantum fieri possit, Ordines Principum honoris & existimationis habeant rationem. Ad 11. Februarij tertia habita est Sessio, in qua Ordinum Delegati Articulum illum de libertate & superioritate Confœderatarum Prouinciarum ita declararunt: Si Rex & Archidux verè quod pollicerentur, ipsis tribuerent, necesse esse, vti tam suo quàm heredum suorum & successorum nomine omni superioritatis iuri renuntient, & in agrum Drentanum, & territorium Lingense, & quæ aliis Prouinciis, quæ hodie sub ditione Confœderatorum continentur, sunt annexa, simulque à titulis & insignibus vsurpandis abstineant. Hunc Articulum Legati Archiducis receperunt quidem, spatium tamen & deliberandi, & Principis sui sententiam exquirendi petierunt, interim apud aliorum Regum & Principum Legatos de abrupto & præciso, quo Articulus hic propositus esset, modo, querebantur. Nihilominus allato Bruxellis ad 13. eiusdem Februarij responso, eodem die post meridiem, (quæ quarta fuit Sessio) & in hunc Articulum Archiduces consenserunt; hac tamen addita exceptione, si de ceteris omnibus conueniret; in quibus sperarent, Ordines vicissim, ac præsertim in iis quæ ad Indicam pertinent navigationem, aliquid concessuros ac faciliores futuros. Mira hæc benignitas Archiducum, quibusdam etiam non credita:

dita; sed etiam tanti voluit pacem emere. Ad 16. Februarij (quæ quinta 1608 fuit Sessio) lex amnestiæ promulgata fuit, vt scilicet omnia quæ hæcenus facta essent, æterna obliuione sepelirentur, neque cuiquam Repræsentaliorum aut Arrestationis (vt vocant) iure, nisi ob priuata debita, vti fas esset. Alterum deinde caput de negotiatione & commerciis in medium est prolatum, cuius hæc summa fuit: negotiatio vtriusque omnibus esset libera; omnes æquè iure defenderentur; nemo verò insolitis oneribus & maioribus quàm ipsi indigenæ grauaretur. Hic mox difficilis de Indica negotiatione & nauigatione orta est quæstio, Regis & Archiducum Legatis postulantibus, vt Batavi & focij ab ea omnino desisterent; his verò acriter sese opponentibus, ac rem absurdam esse dictitantibus, liberis populis hac in re, quæ Iure gentium omnibus communis sit, iugum imponi. Hac de re plures Sessiones habitæ sunt; Sexta, 19. Februarij; Septima, 23. Octaua, 27. eiusdem mensis, ac demum Nona 4. Martij, in quibus nihil aliud actum est, quàm quòd suam pars vtraque pertinaciter tuebatur sententiam, eamque politicis rationibus singuli probare nitentur. Tandem Confœderatorum Delegati tria hæc ad deliberandum Regis & Archiducum Legatis proposuerunt: An commercium Indicum pacis beneficio Confœderatis simpliciter velint permittere: an verò sub forma veluti induciarum in certos aliquot annos indulgere: an denique pace hic constituta, à Tropico Cancræ, Æquinoctialem versus, cuique vires suas in alterutrum experiundi facultatem & libertatem concedere. Sed Regis & Archiducum Legatis nihil horum placuit. Non primum, quòd apertè mandatam sibi dicerent, ne id concederent: non vltimum, quòd monstrosa res ipsis videretur, cum eodem populo pacem simul colere, & bellum gerere: de intermedio illo, siue certorum annorum induciis, aliquid fortasse impetrari & transigi posse existimabant, modò promitteret Confœderati se post constitutum terminum ab illa nauigatione omnino velle abstinere. Hinc ergo Confœderati apud Regem & Principum Legatos passim querebantur, sibi liberis eas conditiones vel seruitutes intèrari, quas ne dominatu quidem oppressi accipere aut ferre possent. Sed multò grauiùs Regis Hisp. & Archiducum Deputati de intoleranda Confœderatorum impotentia conquerebantur, qui Principibus suis non aliter quàm captiuis, quæcumque ipsi vellent, extorquere conarentur. Denique cum aqua hic (vt in prouerbio est) hæreret, Spino-

*Quinta
Actio,
de Nego-
tatione,
maximè
de Indica,
disputa-
tur.*

*Consumū-
tur in eam-
dem rem
etiam Ses-
siones 6 7.
8. & 9.*

*Hinc que-
rela vtrius-
que apud
Regios Le-
gatos.*

*Decima
Actio,
suspensis
controuer-
sis, vtrum
que exhibe-
ntur ca-
pita tra-
ctandorū.*

1608

henderāt. Inter Articulos Confœderatorum decimustertius erat iste: *De debitis & oneribus, Unionis nomine factis, exsoluēdis.* Archiduales verò sextum titulū hoc modo inscripserāt: *De Religione, & rebus ab ea dependentibus.* Accepti vtrinq; horum Articulorum indicibus, Archiduales, satis materiæ paratum sibi videre inquirunt, ad quam explicandam multum temporis requiratur. Cū verò illud caput, de Vnionis debitis exsoluēdis, legeret Richardottus; Pecuniam, inquit, ad debita exsoluenda non habemus, omnis in bello est consumpta. Confœderatorum Legati, cū singulari quoque capite Religionis negotium includi, atque illius vnus etiam in Hispanica Procuracione expressam ac specialem mentionem fieri scirent, caput hoc sibi declarari petierūt. At Archiduales caput hoc vnum è postremis esse responderunt, ad quod vbi in Tractatione peruentum fuerit, mentem suam se explicaturos. Atque ita hic Conuentus fuit solutus. Post hæc 11. Martij vndecima celebrata est Sessio, & 13. eiusdem mēsis Sessio duodecima, in quarum vtraq; variè de Indica iterum nauigatione, tum de negotiatione in Hispaniā, & de securitate mercatoribus præstanda, fuit disceptatum. Post longam disceptationē, Regis & Archiducum Legati placere sibi inquirunt, vt Cōfœderati de his peculiare scriptum cōficiant, quod ipsi in Hispaniam & Brabātiā ad Principes suos sint missuri. Decima tertia Sessione, 17. Martij habita, Confœderati, Regis & Archiducum Legatis, Actorum quæ diximus de negotiatione & securitate delineationē exhibuerunt, quæ illi ad videndum & deliberandum, vt loquuntur vulgò, acceptarunt; ac simul vicissim prolixum scriptum de Antuerpiæ & aliorū sub Archiducum imperio oppidorum negotiatione exhibuerunt: quomodo scilicet & quibus cum priuilegiis & libertate ea vtendum ipsi censerent: vt scilicet iis liceat plenis cum oneribus è portibus suis & locis ad quascumque Europæ regiones proficisci, & ad eosdem portus & loca per Confœderatorum maria & flumina sine vllō maiori portorio aut onere, quàm antiquitus fuit vsitatum, redire. Et ad hæc vtrinq; vehementes contestationes sunt interpositæ: demum pars vtraque spatium deliberandi sumpsit. Spinola interim & Collegæ satis præ se ferebant, nihil concludi posse, priusquam ex Hispania, quò excurrendum vni aut alteri esset, rediissent. Tum ergo induciæ, quæ exspirauerant, in duos iterum menses fuerunt prolongatæ. Decima quarta Sessio celebrata est 20. Martij, in qua Regis & Archiducum Legati ad Confœderatorum postulata de Indica nauigatione vehementer contestati sunt, neque se posse ita ea in Hispaniam mittere: simul suam ipsi sententiam, quid & quatenus concedi posse existimarent, scripto explicarunt, ad eum ferè modum, vt suprā post 4. Martij. Tum 25. Martij, decima quinta Sessione de securitatis cautione, qua Cōfœderati volebāt,

Virimque vnum erat quod displicebat & tunc seponitur.

Vndecima, duodecima, & decimatertia Sessio- nibus prolixè iterum de Indica & aliis negotiationibus.

Propositū, vt Antuerpienses sine nouo portorio quocumq; nauigent.

Hinc ergo spatia deliberandi virimque, prorogata interim cessatione armorum.

Decima quarta & decima quinta Sessio- ne rursum nihil ferè præter alter- cationes.

SVB ALBERTO ET ISABELLA, BELG. PRINCIP. 663
 vt Rex & Archidux in Fœderatis Prouinciis deponerēt decies quinquies 1608
 centena aureorum millia, ipsi in Hispania tantum quinquies centena
 millia: Regij responderunt inauditum esse in tali casu pecuniarum cau-
 tionem præstari, & maximè iniquam esse proportionem petiti & oblati:
 interim, ipsorum postulata, si ita videretur, se in Hispaniam missuros. In-
 de vltimo Martij habita est Actio seu Sessio decima sexta, in qua illud
 iterum præcipuè de Indica nauigatione multis rationibus est disceptatū.
 Quare Regis & Archiducum Legati Confœderatorum postulata in Hi-
 spaniam missuros se receperunt, delecto ad id onus P. Naio, qui 38. dierū
 spatium postulauit. P. Naio Hispaniam versus iter ingressio, vicinorum
 aliquot Principum, Cliuensis, Coloniensis, Monasteriensis, Legati, mo-
 ræ pertæsi domum reuersi sunt. Nihilominus ne nihil interea ageretur,
 die 20. Aprilis celebrata est decima septima Sessio, in qua Archiduales
 petierunt, noua vt Confœderati abolerent vectigalia, neque pro Saluo-
 conductu quidquam postularent: ac præterea sicut Confœderati supe-
 rius post 11. Februarij, postularāt, vt Archiduces ipsi territorium Dren-
 tanum & Lingense cederent, tamquam à Prouinciis, quas ipsi tenent, de-
 pendentia, ita Regij petierunt Brabantiam & Flandriam Archiduci in
 integrum restitui; in Brabantia, Bredam, Bergopzomam, cetera, in Flan-
 dria Axelam, Slusam, & quidquid Flandriæ solo continetur. Hic non
 ringi tantum, sed etiam indignari Ordinum Delegati; ac dicere, Apertè
 hæc cum primis illis promissis pugnare; quibus cautum sit, vt pars vtra-
 que retineat quæ iam possidet; parum memores, quid ipsi priores de
 Linga & territorio Drentano postulassent. Duplici petitione hac in Or-
 dinum Conuentu diu multumque disceptata, vocatis 28. Aprilis Regis
 & Archiducum Legatis, (quæ decima octaua fuit Sessio) Confœderati
 mentè suam ita exposuerunt: Nequaquam è re sua esse, tot tamque validis
 propugnaculis fines suos & statum nudare, aut vectigalia abolere. Ad quæ
 Archiduales responderunt: Velle omnino suos Principes, qui pacis sunt
 Principes non belli, vt omnia à bello introducta (qualia in primis sint in-
 sueta illa vectigalia) omnino aboleantur, nec mercibus quidquam one-
 ris imponatur, quàm quod ante annum 1566. fuerit vsitatum. Ad illud
 alterum; Principum suorum voluntatem & mentem omnino esse, vt
 prædicta illa oppida & loca sibi restituantur; nihilominus tamen ad me-
 lius promouendam tractationem permissuros, vt ea ad paucorum anno-
 rum tempus in Confœderatorum sint potestate. Interea P. Nauius diu-
 tius, quàm condictum erat, hærebat in Hispania: quam moram ægrè fe-
 rentibus Confœderatis, Regij variis rationibus excusabant, ac præcipuè
 illa, quòd tum Rex in filio sibi ad Regnorum successionem designando
 valdè esset occupatus. Alia quoque tum res accidit, quæ Confœderatis,

*Decima
 sexta Ses-
 sione postu-
 lata Fœ-
 deratorum
 in Hisp.
 mitti pro-
 missa, &
 profectus
 è Nauis.*

*Decima
 septima
 Sessio pe-
 tunt Ar-
 chiduales
 vt utrumque
 integras
 Prouincias
 cedi.*

*Decima
 octaua Ses-
 sio, in qua
 vt utrumque
 replicatur.*

*Molestè fe-
 runt lon-
 gioram
 P. Naui in
 Hispania
 moram.*

1608

*Legatus
primarius
Francia
dicit se à
Rege suo
vocatam;
hinc varia
suspicio.*

præter longam illam P. Naij in Hispania moram, varias suspicionum præbuit causas. Ioanninus enim Francorum Regis Legatus, exeunte Aprili, Confœderatis significauit, se à Rege suo vocatum, propediem iter Galliam versus ingressurum. Sic ergo postridie Kalend. Maij Roterodamum, atque inde in Zelandiam profectus, 5. die Hagam rediit; siue tempestate qua iactatus aliquantùm fuerat territus, siue acceptis ibi à Rege nouis mandatis manere iussus. Suspicionem valdè auxerat, quòd illis ipsis diebus Castellonius quoque & Bethunius, Gallorum, qui Confœderatorum stipendia merent, Tribuni, excurrèdi in Galliam potestatem flagitarant. Tam multis distracti Ordines, expiratibus iam iterùm induciis, variis de rebus in Conuentu suo deliberarunt; in primis verò de commerciis, & eorum securitate, & de bonorum confiscatorum restitutione. Quò ergo maturiùs omnibus de rebus consultari posset, inducias ad finè anni vsque prorogari placuit, multis etsi reclamantibus, qui eas Vnitarum Prouinciarum statui perniciosissimas esse, etiam editis libellis disceptabant. Ordines nihilominùs Archiducalibus ad 20. Maij conuentù denuntiarunt, (quæ fuit decima nona Sessio) in qua vtrimq; Articuli quidã, mutua inter Belgas commercia & confiscata bona concernentes, fuerunt exhibiti. Qui cùm multi numero essent, Archiducalibus nō paucorum dierū deliberationem eam esse responderunt; illud verò de induciis ad finè vsque anni proferendis acceptarunt: cui tamen Confœderati illam addiderunt protestationem, cùm Reipublicæ suæ status longiorem moram ferre nō posset, velle omnino, vt vel in vnã vel in alteram partem omnia ante exitum Iulij expediantur. Posthæc Verreyckius 21. Maij Bruxellas redeundi facultatem impetrauit, vt Archiducum sententiam, vt dicebat, accuratiùs exquireret. Quo non multos post dies reuerso, 6. Iunij (fuit ea vigesima Sessio) vtriusque partis Delegati iterùm conueniunt, & de finibus seu limitibus iterùm variè disputarunt. Nec pigeat Lectorem disceptationes tam varias toties audire; interest enim credo posteritatis, vt meminerit, quãti tantillæ etiam istæ induciæ, quæ secutæ sunt, cõstiterint. Archiducalibus, cùm illud de Flandriæ & Brabantia oppidis & Arcibus reddendis, iniquissimis animis acceptù priùs cognouissent, rem ita tẽperarunt, vt penes Confœderatos suprema quidem iurisdicctio in oppida illa Flandriæ & Brabantia maneret (eamdem etiã Archiduces in Lingam, Oldenzaliam & Grollam retinerent,) at pagi, villæ, & agri circumiacetes Archiducum parent imperio, quo simili iure etiam Confœderatis in pagos Lingæ, Oldenzaliæ & Grollæ annexos cedere parati essent. Cùm deinde ventum esset ad alterum illud caput, De restitutione bonorum ablatorum, æquum esse Archiducalibus dicebant, vt bona omnia vtriusque restituerentur: nec igitur deteriore quoque de-

*Decima
noua Sessio
ne de bonis
confiscatis,
& iterùm
de com-
merciis.*

*Volentibus
Ordinibus
omnia ante
finem Iulij
absolui,
Verreyckius
Archiduces
consulit.*

*Vigesima
Sessio
urgens
Archiducalibus,
Archiducibus
non minùs
sua, quam
cuiq; pri-
uato red-
denda.*

bere

bere esse ipsorum Principum hac in re, quàm alicuius priuati, conditio- 1608
nem, iisq; omnia proinde dominia quæ vocant, siue patrimoniales red-
ditus esse restituendos. Hîc Confœderati apud Archiduales apertè pro- *Indignissi-*
fessi sunt, cùm animaduertant eiusmodi postulatis omnem porrò Actio- *mè hoc fe-*
nem infructuosam reddi, malle se, vt quantocyùs ea abrumpatur. Ar- *runt Fœ-*
chiducum Legati seriò hæc à Confœderatis dici intelligentes, distinctio- *derati.*
nem quamdam Dominiorum in Noua & Vetera adhibuerunt, & Ve-
tera quidem Iurisdictioni annexa manerent, Noua verò restituerentur;
Noua appellantes, quæ Belgij Principes priuatis nominibus acquisiuis-
sent, quæque ita acquisita certis documentis comprobari possint. Hîc
Confœderati tam solemnî Tractatui nihil dubium inferendum dice-
bant, quòd nescirent, vtrùm integras etiam regiones & territoria hoc no-
mine comprehèdi vellent; & sic finita est hæc Sessio. Sessione vigesima *Vigesima*
prima, quæ fuit 10. Iunij, nihil aliud actum, quàm quòd Archiduales su- *prima Ses-*
premum illud imperium in territoria prædictorum oppidorum, itemq; *sione, per-*
Nouorum Dominiorum restitutionem vrgerent, Confœderati verò *sistit vtri-*
neutrum à se concedi posse dicerent. His igitur vltro citroque replicatis, *que: deinde*
de ceteris quæ discutienda restabant, ac nominatim de Religione, vtraq; *de Religio-*
pars alterius sententiam summarie exquisiuit: sed neutra se aperuit, nisi *ne obiter*
quantum in præcedentibus, post 7. Martij; scilicet Confœderatis nihil *quæsitum.*
hîc sibi, vt liberis, præscribi velle protestantibus, Archiducalibus articulū
suum illum inter postremos à se positum esse dicentibus, suo ergo loco
disputandum. Et iisdem ferè disputationibus Sessiones vigesima secun- *Vigesima*
da & vigesima tertia, die 13. & 14. Iunij habitæ, transactæ sunt. Et Con- *secunda &*
fœderati tum quidem apertè præ se tulerunt, non posse se vltiorẽ mo- *vigesima*
ram ferre; sciscitati denique sunt ex Archiducalibus, vtrùm existimarent *tertia A-*
Principum suorum intencionem esse, quidquam certi ac firmi in hac Tra- *ctationes iisdè*
ctatione cõcludere. Affirmantibus Archiducalibus, alia sub deliberatio- *disputatio-*
nẽ Confœderati proponunt; inter quæ & illud, vt peregrini milites exati- *nibus im-*
ctorati è Belgio educerentur. Tum Archiduales, nihil à se hac in re Or- *pediuntur.*
dines postulare posse responderunt, ad quod vicissim sese non obstringat. *Tum ob-*
Sic quoque tum infecta ferè re omni fuit discessum. Postea verò 17. eius- *iter propo-*
dem Iunij Verreyckius Confœderatis exposuit, Bruxellas sibi excutren- *nitur, &*
dum. Postridie quoque Præses Ioanninus, Francorum Regis Legatus, ab *responde-*
Rege suo domum se reuocatum Ordinibus dixit, statimque iter ingres- *tur, de ex-*
sus est: vnde variæ passim suspiciones sunt natæ, quas valdè auxit post *traneo mi-*
paucos dies Petri Toletani Legati Regis Hispaniarum in Franciam ad- *lite able-*
uentus. Delegati interim 25. Iunij (quæ fuit vigesima quarta Sessio) ni- *gandò.*
hilominus in ccepta Tractatione progredi visi sunt; in qua actum fuit de *Vigesima*
priuilegiis oppidorum, terrarum, & Collegiorum mutuò conferuandis: *quarta*
Sessio simi-
liter inter
varias al-
tercatio-
nes.

1608

Vt Magistratum electio in supradictis illis Flandriæ & Brabantia oppidis, quæ Archiducibus restituerentur, proximo decennio adhuc penes Confœderatos esset. Vt Archidux pacificationis Acta à quatuor Prælati, quatuor Baronibus, & quatuor Brabantia & Flandriæ oppidis approbati & rata haberi curaret; qui, si Archidux contra contractum quidquam attentaret, opponere se, & alteri parti auxilium præstare teneantur. Vt si pax fortè infringeretur, subditis vtrimque semestre spatium concedatur, quo interea de rebus suis disponere, & ad tuta commere possent. Hæc Confœderati. Verùm cum omnia à præcipuo huius Actionis scopo longè adhuc abessent, nihil certi de his fuit conclusum. Ipsi Kalendis Iulij (in vigesimo quinto Delegatorum congressu, seu Sessione) Religionis causa fuit proposita, & à Confœderatis Articuli quidam sunt exhibiti, quomodo scilicet subditi vtrimque ad illa loca, vbi alia viget Religio, commeantes sese gerere debeant. Eorum summa eò pertinebat, vt Belgis Confœderatis iisdem, quod ad hanc rem, privilegiis & libertatibus vti liceret, quibus Angli in Hispania vtuntur, ex vi Pacificatorij Decreti cum Anglis facti. Cum hac in re quidquam Regij concedere se posse dicerent, ante P. Naij ex Hispania reditum, Confœderati iterùm palàm protestabantur, clam verò ringebantur, atque æstuabant, intentis maximè in Franciæ Regem animis, cum quo Hispaniarum Regem occulta tum consilia tractare metuebant. Et ecce, dum inter spem & metum, quem tandem exitum habitura esset instituta hæc pacis tractatio, omnium fluctuant animi, certo è Gallia adfertur nuntio, prædictum Petrum Toletanum 19. Iulij Parisios venisse, nec in eius tamen comitatu P. Naium, quem omnes tam cupidè exspectabât, comparere. Quocircà Ordines Confœderati de abrumpenda Tractatione consilium ceperunt: quod vbi Archiduciales cognouerunt, rogarunt eos, vt aliquantuli tēporis moram adhuc patienter ferrent, tardè in Aula Hispaniensi omnia pro more expediri causati, simul vt Actionis continuatio in sex septimanas prolongaretur, quibus interea forsitan controuersa aliqua explicari possint; cum iam Daniæ Regis Legatus tractationis huiuscemodi pertesus omnino abire cōstituit, quamuis tam Archiduciales quàm Confœderati omnibus modis ei persuadere conarētur, vt aliquātisper adhuc exspectaret. At ille abire certus, 31. Iulij Confœderatis, sequenti deinde die, Kal. Augusti, Regiis valedixit; inter alia (vt fertur) hæc effatus, Multorum sermonibus se olim Hispanicam audiuisse celebrari patientiam; & fateri quidem, eam sua maiorem esse; statimque postero die 2. Augusti conuatis suis rebus iter est ingressus. Paulò post, scilicet 14. Augusti, Hagam Comitum rediit Ioanninus Franciæ Regis Legatus, qui die 18. eiusdem Augusti in Ordinum Conuentu, quod Regi suo Confœderatorum salus cordi

Inter cetera, si pax infringatur, saltem semestre spatium singulis concedatur.

Vigesima quinta Sessione petitionum, vt Baroni quoque ad Religionem tolerentur in Hispania, sicut Angli.

P. Naium redeunte, Confœderati abrumpere volūt omnem Actionem.

Excusant Archiduciales; nihilominus Legatus Daniæ discedit.

cordi vnice esset, exposuit. Ioannino deinde & aliorum Principum Legatis Actionis progressum & finem vrgentibus, die 20. Augusti habitata est Sessio vigesima sexta, in qua præcipua illa de Libertate, Religione, Indico commercio, & limitibus, in medium iterum fuere proposita. De primo rogati Archiduales, se iam à Principibus & Dominis suis mandata accepisse responderunt, hanc quidem in sententiam: Paratos esse tam Regem Hispaniarum quàm Archiduces iuri suo, siue summo imperio (*Souueraineté* Galli vocant) in Confœderatas Prouincias renuntiare; sed eius loco duo hæc à Confœderatis postulare. Primum, vt vbi que in ipsarum ditione Romanæ Catholicæ Religionis vsus & exercitium restituant: Alterum, vt ab Indica, tam Orientali quàm Occidentali, omnino abstineant nauigatione. Ad cetera capita quod attinet, se putare ea à se concessa, vt plus abs se postulari non possit. Persistentibus hac in sententia Archiducalibus, Confœderatorum Delegati rem omnem ad Generalium Ordinum Conuentum detulerunt; qui, collatis etiam cum Franciæ & Magnæ Britanniæ Regum, & Palatini, Brandeburgensis, & Lantgrauij Legatis consiliis, die 23. Augusti decreuerunt, Actionem abruptendam esse; eiusque Decreti exemplar (in quo omnia Acta præcedentia pro se interpretabatur) 25. Augusti signatum, Archiducalibus tradiderunt: qui cum se illud lecturos, atque inde consilium capturos respondissent; vbi omnem actionem eo abrupti viderunt, grauer de Ordinum decreto apud Regum & Principum Legatos conquesti sunt. Quare 27. Augusti, dicti omnes Legati, qui Pacis tractationi velut sequestri interfuerant, in Ordinum Conuentu comparentes, exposuerunt, se quidem ad hoc munus à Principibus & Dominis suis delectos, in promouendo Pacis negotio, omnem quam potuerint operam collocasse, bona quidem cum spe, sed sinistro, quantum videtur, euentu. Ceterum cum sibi à Dominis suis mandatum sit, vt si Pax confici non posset, ad inducias saltem faciendas partem vtramque inducant, monitos velle Ordines, vt si ex aduersa parte impetrari possint cum Vnitarum Prouinciarum commodo, eas non aspernarentur, his nimirum conditionibus; Vt ex induciæ cum Confœderatis Ordinibus fierent tamquam cum liberis Statibus. Tum vt in Indiam, Hispaniam & omnia Archiducum loca tuta eis sint commercia. Vt quæ iam tenent, omnia retineant. Licet autem valde verendum sit, ne Hispaniarum Rex & Archiduces hæc omnia permittant, suadere se tamen Ordinibus, vt eam tractationem non respuant: sic enim causam ipsorum, si bellum iterum gerendum sit, iustiore visum iri. Inde ad Archiduales Delegatos iidem profecti, iidem idem de induciarum tractatione consilium dederunt; de quo tam hi quàm illi deliberaturos sese responderunt. Post varias cōsultationes Ordines Confœderati 30. Augusti,

1608

*Legato
Francia
reverso,
celebratur
26. Sessio.*

*Postulata
duo; Pri-
mū, Religio
vbi que
restituatur.
Secundum, ab
India omnino abstin-
neatur.*

*Confœderati
decernunt
omnem
Actionem
abruptendam.*

*Archiducalibus de
hoc apud
Legatos
conquestis
insistant illi,
saltem
de induciis
agatur.*

*Multis hoc
rationibus
Legati
vtriusque
suadent.*

1608

*Sed heus!
Fœderati
ante omnia
volunt li-
beri decer-
ni, Archi-
ducales ne-
gant.*

*Interim
pati Ar-
chiducem
dicunt, vt
inducias,
quæ nunc
sunt, in se-
ptemium
prolongen-
tur.*

*Tandem
Fœderati
vix patiū-
tur, vt vs-
que ad finē
Septembris
Archidu-
cales ibi
mancant.*

*Archidu-
cales mul-
ta prote-
stati ad
absturne
parant.*

*Nihilomi-
nūs cum
cerimoniis
Aulicis de-
discuntur.*

prædictis Legatis hanc in sententiam responderunt: Vt de multorum annorum induciis agatur, consentire se, ijs conditionibus quas Legati supra proposuissent, ita tamen, vt simpliciter & absolutè ipsorum Status liber & sui iuris pronuntietur, neq; postea, cessantibus induciis, eorū libertas in dubium reuocetur. Sed Archiducum Delegati 3. Septembris iisdē Legatis responsi loco declararunt, se nihil de faciendis sub hac conditione induciis in mandatis habere; ceterum Legatorum hoc postulatum Bruxellas misisse, ac intra quatrimum inde responsum expectare. Quo ad 7. Septembris accepto, duobus sequentibus diebus aliquoties cum prædictis Legatis congressi, Principum suorum mentem aut consilium nequaquam esse responderunt, sub his conditionibus cum Vnitis Provinciis facere inducias; ab Archiduce nihilominus induciarum illam formulam ad Hispaniarum Regem missam, ac sperare ante exitum Septembris responsum accepturos. Interim, si Confœderatis Ordinibus placeat, paratos se esse cum ipsis iam factas inducias in septē annos prorogare. Quod autem ad Indica & Hispanica commercia attinet, effecturos Archiduces, vt gratiosè omnia constituantur; sed sperare se vicissim, Ordines quoque pari modestia vsuros. Responsum hoc Archiducalium, Legati prædicti eodē die ad Ordines retulerunt, addentes præterea, quandoquidem existimarent Confœderatis hæc non magnopere placitura, rogare se, vt saltem Delegatis alterius partis ad exitum vsque Septembris ibi manere liceret; quod concessum est 13. Septembris, hoc tamen addito, vt si intra hoc tempus ijdem pleniora mandata non acciperent, ad discessum sese compararent. Quocircà, frustra adhuc semel 25. eiusdem mensis tentatis Regum & Principū Legatis, Archiducalibus iam conuassare res suas, & impedimēta præmittere cœperunt, conductis nauigiis, & petitis ab Ordinibus Salui-conductus Willebroucum vsq; litteris. Et 28. quidē Septembris Mauritio Comiti ac Orangiensis Principis viduæ; post tri-die verò omnibus Regum & Principum Legatis valedixerunt. Tandem ultimo Septembris Spinola, Richardottus & Mancidor in Ordinum Conuentum venerunt; vbi Richardottus multa de sinceritate Regis & Archiducum in hoc omni negotio protestatus, multa etiam de Ordinum præcis resolutionibus conquestus, grauib; verbis eos monuit, vt diligenter, quid iam ipsis oblatum esset, considerarent, nec tam præfractè reijcerent, quod frustra olim forsan essent requisiti. Quòd si iterum bello dederint causam, omnem sanguinem, qui in eo posthac effundetur, ipsis imputatum iri. Ad hæc Ordines omnia in Regem & Archiduces retorquendo respondebant. Inde Spinola paucis verbis suam quoq; sinceram intentionem exposuit, quam videat nunc magno cum dolore impediri. Denique cum ceremoniis aulicis salutatis omnibus, sumptoq;

apud

apud Comitem Mauritium prandio, post meridiem in viam sese dederunt. Spinola sanè discessurus magna liberalitate omnes, ac præsertim domesticos in diuersorio profecutus est, erogatis circiter quinque florenorum millibus. Comitatus est eos Mauritius Rijswijcum vsque, at eius frater Henricus Nassouius ad portum Delphensem vsque; vbi conscensa Mauritiij celoce, & aliis ad ipsorum vsum conductis nauigiis, vnà cum Domino Lirano Willemstadij Governatore, & Duenuordio Hollandiæ Admiralio, Dordracum præteruecti, 2. Octobris sæua iactati tempestate manè Lilloum appulerunt. Hic cum ad suos Liranus & Duenuordius reuerti vellent, ac Delegatis valedixissent, ab iisdem rogati sunt, vt Antuerpiam vnà proficiscerentur. Interea spe pacis præcisa, Regum & Principum tamen Legati, sed Galli in primis & Angli, de induciis faciendis consilium Ordinibus rursus proposuerunt. At Zelandi & Amstelodamenses omnem etiam induciarum mentionem præfractè reiecerunt, quibus quoque Enchusiani & Hornani se postea adiunxerunt. Interim vulgus vtrobiq; tam in Vnitis quàm aliis Prouinciis inter spem & metum adhuc pendebat. Et Ioanninus quidem Francorum Regis Orator cum Delegatis quibusdam aliis Bruxellas quoque ipse excurrit. Ibi propositæ sunt aliquæ cōditiones, & in Hispaniam ipso adhuc mense Octobri per P. Inigum de Brisola Archiducis Confessarium transmissæ. Interim vulgò iactatur, Hispaniarum Regem, nuper appulsæ Indiæ classis fretum opibus, multa millia militum conducere, hinc Confæderatos e contra præter terrestrem exercitum etiam trecentarum nauium classem armare; induciæ nihilominus de mense in mensem vtriusque partis consensu prolongantur.

*Redeunt
Spinola
& socij in
Brabantiam.*

*Nihilominus Legati
Francia & Anglia
adhuc insistent pro
induciis.*

Ianuario mense acerrimum gelu fuit, adeò vt Scaldis ad Antuerpiam glacie constrictus multa hominum millia in oppositum Flandriæ littus 10. die eius mensis & sequentibus gregatim transmiserit. Hugo Oneal Hibernus, Comes Tyronensis, rebus aduersus Anglos bello in Hibernia gestis notus, sibi ab iisdem metuens, cum vxore ac familia sese ex ea insula subduxit, Romamque veniens à Paulo V. Pontifice perbenignè exceptus est. Sub idem tempus Antonius Emmanuel, Vunthi Marchio, à Rege Congi Romam ad eundem Pontificem, obedientiæ præstandæ causa missus Legatus, ibidem paucis post aduentum diebus obiit, in basilica S. Mariæ Maioris conditus. Eodem hoc anno Vincentius Mantuæ Dux Ordinem Equitum instituit, in memoriam sacratissimi Sanguinis Christi, Paulo V. Pontifice approbante. Idem Dux, cum aquis Spadanis valetudinem curasse videretur, salutatis Bruxellæ Archiducibus, 6. Septembris in Hollandiam transmisit, & plures ibi vrbes, à Dordracum Amstelodamum & Harlemum vsque, lustrauit; sed cursim, ita vt die 13. eiusdem

VARIË

Comes Tyronius Hibernus benigne à Papa Romano excipitur.

Dux Mantua Belgii in transitu videt.

1608 dem Septembris cum Mauritij celoce in Brabantiam reuersus fit. In Hungaria Archidux Matthias Rudolphi Cæsaris frater Heiduccos, Danubij ripam vtramque incolentes, Poffonij Comitibus habitis rebellantes reprimat, inuito nouo fœdere cum Hungaris & Austriæ Proceribus. Cæsar hoc in deteriorem partem interpretatus armatur in fratrem; tandem pax constituta est opera Dietrichsteinij Cardinalis. Hęc conditiones latæ: Cæsar Rudolphus Tyrolensem Comitatum & adiacentes Prouincias recipiet; Matthias Austriæ Præfecturam, idemq; Hungariæ Rex inaugurandus erit, & Boëmiæ heres, si Rodolphus sine mascula prole herede diem clauserit. Matthiæ Hungarica inauguratio, peracta anno sequente. Sexto Septembris Palatini Electoris Legati, qui Pacificatoriæ tractationi in Haga-Comitis interfuerant, Coloniam ingressi, inde ad suos redierunt, Brandenburgici Legato Dusseldorpij digresso.

Cæsar acta fratris sine fratre interpretatur, sed mox pax coit.

Legati Palatini & Brandenburgensis ad suos ex Hollandia redeunt.

1609

Extremum de induciis Antuerpiæ disceptatur.

Hoc anno 9. Februarij iterum Ioanninus, Regis Franciæ Legatus, eiusq; collegæ, simulq; Magnæ Britanniæ Regis Legati Antuerpiam venerunt, quò itidem Spinola, Richardottus & Verreyckius venerant, de conditionibus induciarum extremum disceptaturi, eo euentu, vt ineunte Martio, instantissima dictorum Legatorum Regionum diligentia & industria plerique ea iam induciarum iacta fundamenta existimarent, vt de felici progressu vix dubitari possit. Quare, reuersis in Hollandiam iisdem Legatis, cum de iis quæ Antuerpiæ acta essent, in Ordinum Conuentu 14. Martij retulissent, effecerunt, vt Comitibus Ordinum die 22. Martij Bergopzomi celebrarentur, vbi Deputati sunt ex ijs infra nominandi, cum amplissima potestate conueniendi & transigendi de longi temporis induciis, prout ex commodo Reip. fore iudicarent. Locus colloquio seu tractationi destinatus Antuerpia. Quò cum rediissent 23. Martij dicti Regum Franciæ & Magnæ Britanniæ Legati, post biduum, hoc est die 25. eiusdem mensis, eò quoq; venerunt ab Ordinibus Confœderatis Deputati, mox nominandi. Qui cum aliquoties cum Regis Hispaniarum & Archiducum Legatis in Curiam seu domum Senatoriam conuenissent, tandem 9. Aprilis in eam quæ sequitur formam inducias pepigerunt:

Praeuentibus Franciæ & Angliæ Legatis, veniunt & Fœderati Antuerpiam.

Tandem induciæ in 12. annos constituntur.

NOTVM sit omnibus. Cum initis primùm induciis seu intermissione armorum 24. Aprilis anni 1607. in menses octo à Sereniss. Principibus Archiducibus Alberto & Isabella Clara Eugenia, cum Ordinibus Generalibus Prouinciarum Fœderatarum Belgij, iisdemque sæpiùs tractatis, ac demum ad finem anni proximè sequentis 1608. continuatis, pluries sed frustra de pace esset actum, ac deinde Christianissimi Franciæ, & Magnæ Britanniæ Regum Legati diuturnas inducias proposuissent, certis conditionibus firmandas, scriptoque contentas in manum dato vtriq; parti, multa cum prece & suasionem, vt ijs vtriq; acquiesceret: tandem

„ tandem hac die 9. Aprilis anni 1609. conuenientes Antuerpiæ D. Am-
 „ brosius Spinola, Marchio à Benaffro, Eques Ordinis Velleris aurei, &
 „ Confiliarius aulicus & Castrensis Regis Catholici, Duxq; vniuersi eius
 „ exercitus; D. Ioannes Richardottus, Eques, Dominusq; in Barly, Consi-
 „ liarius Status, & supremus Secreti Concilij apud Archiduces Præses;
 „ Ioannes Mancidor, bellicus Confiliarius & Secretarius Regiæ Maiesta-
 „ tis; R. P. Ioannes Naius, Generalis Commissarius Ordinis S. Francisci in
 „ Belgio; & Ludouicus Verreyckius Eques, Audientarius, & primarius
 „ Archiducum Secretarius, ex parte Regis Catholici, dictorumque Archi-
 „ chiducum: ex parte verò Ordinum Confœderatarum Prouinciarum
 „ D. Guilielmus Ludouicus Comes à Nassau, &c. D. à Bilstom, Præfectus
 „ Frisiæ, Groningæ, &c. D. Walradus, D. de Brederode, Vianen, Vicecom-
 „ mes de Vtrecht; D. Ameidem, Cloetingen, &c. D. Cornelius à Gend,
 „ D. in Louen, & Meyniswick, Vicecomes & Iudex Imperij vrbisq; Neo-
 „ magi; D. Ioannes ab Oldenbarneuel, Eques, D. in Tempel, Roden-
 „ rijs, &c. Aduocatus & Custos Sigilli, & Chartophylax Hollandiæ &
 „ Westfrisiæ; Iacobus à Maldre, Eques, D. in Heyes, nobilitatem Zelan-
 „ diæ repræsentans, & confiliarius Statuum ibidem; Gerardus de Renes-
 „ se, D. ab A. Streefkercken, Nieuweckerlandt, &c. Gellius Hillama I. V. D.
 „ Confiliarius Frisiæ; Ioannes Sloom, D. in Sallick, Satrapa dominij Vol-
 „ lenhoo, & Castellanus in Kunder; Abel Conders ab Helpen, D. in Fan-
 „ & Cantes, Confiliarius Groningensis, &c. Hi, inquam, conuenientes
 „ cum diligenti intercessione & Consilio infracriptorum Regionum Le-
 „ gatorum D. Petri Ieannin, Equitis, Baronis à Chagny & Montieu, Con-
 „ siliarij Regis Christianissimi, Præsidis, & Legati extra ordinem apud
 „ Ordines Confœderatos; & Eliæ de la Place, D. in Russy, Vicecomitis de
 „ Michault, Camerarij eiusdem Regis, & Præfecti in Vitry, ordinarij Re-
 „ gis ad eosdem Ordines Legati; nec non Magnæ Britanniæ Regis Lega-
 „ torum Richardi Spenseri Baronis in Wormeleython, &c. Magnæ Bri-
 „ tanniæ Regi à Camera & Consilij, & Rudolphi Viniuodi, Equitis, ad
 „ Confœderatos Ordines iam dicti Regis Legati ordinarij, pro inducijs
 „ inuicem acquieuerunt, his conditionibus sequentibus:

1609
Nomina
Deputato-
rum ex
parte Re-
gis Hesp.
& Archi-
ducum.

Deputati
ex parte
Ordinum
Prouinci-
arum Vni-
tarum.

Nomina
Legatorum
Regum
Francia
& Anglia.

I. Serenissimi Archiduces profitentur, tum suo tum Regis Catholici
 nomine, se paratos agere cum Ordinibus Generalibus Prouinciarum
 Fœderatarum, sub qualitate, & tamquam eas liberas agnoscentes, in quas
 nullum dominij ius prætendant, & cum ijs inducias transigere, ijsdem
 nominibus & qualitate, vti his præsentibus scriptis transigunt in hunc
 modum.

Transigi-
tur cum
Fœderatis
sub quali-
tate, & ijs-
dem libe-
ros eos
agnoscendo.

II. Videlicet, has ipsas inducias fore firmas atque sinceras in annos
 duodecim; quibus omnis hostilis actio, cuiuscumque sit rationis, cohi-
 bebi-

1609

bebitur à Rege Catholico, Archiducibus, & viciffim Ordinibus Generalibus, fiue mari ac fluuiis fiue terra, in quouis Regno ac ditione ipforum, inter fubditos cuiufcumque conditionis, nec loco nec perfonis exceptis.

*Quodquifque tenet, id duranti-
bus induci-
as tene-
bit.*

III. Vtraque pars in poffeffione firma permanebit terrarum, urbium, locorum ac ditionum, quibus in præfentiarum fruitur; ita vt nihil impedimenti fibi mutuò fit allatura toto tempore induciarum. Quo genere continentur etiam pagi, municipia, Arces, ijsq; adiuncti agri feu fundi.

*Commercia erunt libera in omnibus, partibus Europa; extra, cum reſtrictio-
ne.*

IV. Incolæ fubditiq; Regis Catholici, Sereniſſ. Archiducum, & Ordinum, mutua inter fe amicitia & familiaritate fruuntur; nulluſq; erit præteritarum offenſarum, acceptorumque damnorum ſenſus, & amarior recordatio. Liberum etiam erit commorari in vtriuſque partis Prouinciis, & commercia tutò exercere. Quod tamen Rex Catholicus intra certos limites reſtringit; Regna nimirum ac ditiones in Europa fitas, aliâq; loca maritima, in quibus Regum Principumque amicorum & fœderatorum fubditi verfantur, & commercium agunt. In portibus verò, locisq; extra hos limites conſtitutis non licebit ipsis Ordinibus eorumve fubditis commercium agere, niſi à Rege Catholico fuerit conſeſſum. Poterunt tamen negotiari, ſi volent, in aliorum Principum, Dominorum, populorumve etiam extra eorundem limites Prouinciis, quibus id erit gratum; neque ipſe Rex eiufve Magiſtratus aut fubditi, quiq; ei ſunt additi, hac de cauſa vllum impedimentum afferent, perſuaſis in contrarium Principibus, Dominis, populisve, qui hanc eis dederint facultatem. Quod intelligitur tum de fubditis Ordinum, tum de focis quibuſcum commercium exercebunt.

Hoſtilitas tamen omnia etiam in remotiſſimis locis ceſſabit, ſaltem poſt annum.

V. Et quoniam longiore temporis ſpatio eſt opus, vt moneri poſſint hoſtiles deponere animos, qui citra hos limites vias obſident nauibus armisq; inſtructi, ſtatuitur, intra annum tantum inducias ijs in locis robur habituras; ſi tamen prius nuntij induciarum eò peruenerint, ſtatim omnis hoſtilis vexatio reprimetur; ſed exacto anni curriculum, ſi quid hoſtiliter actum ſit, damna ilicò reparabuntur.

Neutri in aliorum terris maiora tributa ſoluent, quam fubditi.

VI. Prouinciarum Regis Catholici, Sereniſſ. Archiducum, & Ordinum fubditis tributum vtrimque maius non imperabitur cauſa commercij mutuis in terris, quam ipſiſmet locorum incolis, & amicorum ac fœderatorum fubditis.

Gaudebit Hollandia etiam Articulis ſecretis Anglicanis, quos inſiâ lege.

VII. Erit etiam ijsdem incolis ac fubditis Ordinum eadem libertas ac ſecuritas in terris Catholici Regis & Archiducum, quæ conſeſſa eſt Regis maioris Britannia fubditis, poſtremo Pacis fœdere, & conditionibus arcanis cum Præfecto equitum Caſtilia tranſactis.

VIII. Nefas erit mercatores, naucleros, focios nauales, eorum naues, onera,

onera, merces, ceteramq; supellectilem apprehendere, occupare, siue vi Edicti cuiusdam generalis aut specialis, aliave de causa, etiam bellica, ne quidem obtentu defensionis publicæ utilitatis suæ regionis. Hinc tamen non prohibentur communes iuris ac iustitiæ actiones, detentionesq; que, legum vsitato more seruato, debitorum causa, conuentorum, tabularum; in quo ratio æqui iuxta leges seruetur.

X. Quod attinet ad commercia Prouinciarum Belgicarum & tributorum, quæ ratione mercium imperantur, si quid graue in posterum deprehendatur, & incommoda ex eo nascantur, expositis hinc inde rationibus, decernantur arbitri, qui communi consensu & iudicio modum rei statuunt quantum fieri poterit; ita tamen vt nihil in Inducias damni redundet, etiam si super his rectè inter se non conuenirent.

Si incommoda deprehendantur, decernent Arbitri, nec propter eam Inducias violabuntur.

X. Si quæ pronuntiata fuerint in homines diuersarum partium iudicia & decreta, quibus nullius patrocinium intercessit seu præstò fuit, siue de ciuilibus siue capitalibus agatur, circa ipsos reos aut eorum fortunas tempore Induciarum effectum nullum sortiantur.

XI. Ius pignorandi nulli conceditur Induciarum tempore, nisi causa cognita, & pro re nata, cum scilicet per leges Imperiales, modoque ab ijs præscripto licet.

XII. Ad portus appellere, ingredi, moram facere cum nauibus bellicis aut milite non licebit, nec in plagis ac littoribus vtriusuis ditionis commorari, ita vt inde suspicio metusve possit oboriri, nisi annuente loci Præfecto. Quòd si fortè tempestas ac procella in has oras impulisset, aut quædam necessitas, vitandi causa periculi, toleretur.

Alterutris non annuentibus, non licebit circa portus armatas naues habere.

XIII. Quorum bona occupata, publicata, proscripita belli causa fuerunt, ijdem, vel heredes, vel quorum interest, repetent eam hereditatem auctoritate propria; ea q; fruuntur Induciarum tempore, vi presentis pacti, etiam nulla formula iuris adhibita, etiam si huiusmodi bona Fisco addicta, oppignorata, donata re ipsa fuerint, & conuentus pactaque intercesserint, etiam eiurationes adhibitæ fuerint, vt ij quorum bona propria erant, deinceps his penitus excluderentur. Ea tamen conditione id fiet, vt non liceat tempore vsus sine facultate Sereniss. Archiducum vel Ordinum ea bona alienare, imminuere, vel aggrauare.

Bona confiscata re. stituuntur, non tamen poterunt alienari, aut grauari.

XIV. Quod & cedit in utilitatem heredum vitæ functi Principis Orangiæ, ex causa iuris in Salinas Comitatus Burgundiæ, quæ quidem illis iam inde cedunt ac relinquuntur vnà cum adiacentibus filuis. Quod verò spectat ad litem Castellbelini, in Mechliniensi Curia, superstitite adhuc Orangiæ Principe, contra Procuratorem Generalem Catholici Regis intentatam, pollicentur Serenissimi Archiduces daturus se operam, vt intra annum æquabili iure dirimatur, ex

Idem conceditur quoque nominatim heredibus Principis Orangiæ.

674 ANNALES TVMVLTVVM BELGICORVM
quo lis contestata fuerit, sine vlla longiori mora vel comperendina-
tione.

*Ex bonis
venditis
annua præ-
stabitur
pensio ad
ratam.*

XV. Si Fiscus quædam voci subiecit præconis hinc inde addicta
Ærario bona, eaque diuendita mancipauit, qui ea vi huius pacti recu-
perant, contenti erunt redditu pretij constituti prædio, lege sex num-
morum cum quadrante annuè in singulos centum constituta; sum-
maque singulis annis tempore Induciarum persoluetur, eorum opera
& cura, qui ea bona empta possident; si id non fecerint, licebit ipsa præ-
dia iure occupare.

XVI. Quòd si verò hæ mancipationes venditionesque bonorum iure
transactæ sint causa debiti eorum, quorum erant bona propria ante pro-
scriptionem, tunc licebit illis, vel heredibus, & quorum interest, ea repe-
tere, persoluto intra annum pretio, à die huius pacti ducendo exordium.
Quo elapso tempore deinceps ad id non admittentur. Ipsa verò redhi-
bitione facta, licebit pro arbitrio bonis uti, nulla alia potestate iuris aut
indulti requisita.

*In domi-
bus tamen
redhiben-
dis minus
quid con-
ceditur, &
quare.*

XVII. Non tamen hæc redhibitio locum est habitura ratione
dorum, quæ in vrbibus sitæ sunt, iisdemque de causis diuendi-
tæ fuerunt, idque ob incommoda & detrimenta quæ in emptores
redundarent, quòd sæpè in ijs multa reparari potuerunt, quæ discute-
re, summamque impensarum describere longum ac difficile foret.

XVIII. Reparationum, quæ factæ sunt ceteris in bonis diuenditis,
quorum redhibitio licita sit, impensæ si repetantur, Iudices vsitati, cogna-
ta causa, rationem iuris æquabilem tenebunt; ac tantisper possessiones
manebunt hypothecæ nomine obligatæ pro dictis reparationibus seu
meliorationibus; ita tamen, vt emptoribus non sit fas iure retentionis uti,
quo illis soluatur, aut satis fiat.

*Pro fundis
ad opera
publica
adhibitis,
Iudices de
pretio con-
stituent.
Eadem
quoque erit
ratio red-
hibendi bo-
na Eccle-
siastica.*

XIX. Si publica quædam opera & munimenta hinc inde procurata
fuerint, auctoritate publica ijs in locis, quæ vi huiusce pacti Dominis re-
stitui debent, Domini acquiescent pretio à Iudicibus vsitatis definito, siue
de loco agatur, siue de iurisdictione, nisi aliter partes inter se conueniant.

XX. Bona Ecclesijs, Collegijs, aliisque pijs locis addicta, quæ sita in
Prouincijs fœderatis, spectantque ad Ecclesias, beneficia, & Collegia
sub potestate Archiducum constituta, ante Kalend. Ianuarias anni mil-
lesimi sexcentissimi septimi non alienata restituentur; quibus ipsa pia lo-
ca fruuntur tempore Induciarum, sic tamen vt non habeant alienandi
minuendive facultatem, prout supra præscriptum est. De bonis au-
tem ante id tempus diuenditis, vel in solutionem datis ab Ordinibus ali-
cuius Prouinciæ fœderatæ, statuatur redditus pretij singulis annis per-
soluendus lege sextidecimi denarij ad centum, ab ea Prouincia, quæ manci-

mancipationes bonorum fecerit; sintque attributæ pecuniæ tam idoneis nominibus, vt tuta persolutio sit. Idem simili modo præstabitur à Sereniss. Archiducibus suis in terris. 1609

XXI. Quibus publicata bona restituenda sunt, non teneantur persolvere onera reddituum, aut munitiorum, quæ speciatim ijs bonis sunt annexa, pro eo tempore, quo vsu caruerunt. Quod si quis actionem ijs intendat, hinc inde Iudicum sententijs absoluantur. Nec teneantur etiam bona ad reditus, nisi pro tempore redditionis.

XXII. Eodem modo ex vi huius contractus nemo quidquam in ea bona quæ vel vendita vel meliora à quoquam facta fuerint, præter id quod ius & æquitas postulat, ad quod illa obligata fuerint, postulare præsumet.

XXIII. Valebunt sententiæ de bonis iuribusque confiscatis latæ, quoad eos qui Iudices ratos habuerunt, qui que legitimo patrocinio non caruerunt; nec poterunt tales qui causa ceciderunt rem irritam efficere, nisi secundum leges agant.

XXIV. Serenissimi Archiduces & Ordines constituent Magistratus, iuris ministros, & politicæ disciplinæ vindices ijs in vrbibus & castellis seu munitis locis, quæ vi huius pacti legitimis Dominis in vsu tempore Induciarum cedere debent. Principes viri esse recipient fructus suorum bonorum, non tamen recipient iurisdictionem.

XXV. Supellex occupata, & proscripita, tum prouentus qui ante confectioem huius pacti euenerunt seu cesserunt, restitutioni non sint obnoxia. Præscriptio.

XXVI. Actiones de rebus mobilibus, quæ in gratiam & utilitatem priuatorum vtrunque ab Archiducibus vel Ordinibus ante Kal. Ianuarias supradicti anni 1607. remissæ fuerunt, penitus extinctæ hinc inde sunt.

XXVII. Tempus quod fluxit, dum bellum gestum est, ducto initio ab anno millesimo quingentesimo sexagesimo septimo vsque in præsens, non computabitur ad inducendam præscriptionem inter partes. Tempus belli præteriti nequam inducet præscriptionem.

XXVIII. Qui belli tempore in regiones neutras seu liberas se receperunt, commodis quoque Induciarum gaudebunt, poteruntque, vbi placuerit, cominorari, atque ad pristinas sedes securè habitatum reuerti, obseruatis regionis legibus, ita vt occasione cuiuscumque habitationis, vbicumque libuerit, bonis exui, aut eorum vsu priuari nequeant.

XXIX. Nullæ munitiones nouæ, durantibus Inducijs, in toto Belgio, vel ab vna vel ab altera parte excitabuntur. Nulla munitiones noua, durantibus Inducijs, fient.

XXX. Gentilibus à Nassau non poterit lis intendi, decurrentibus Inducijs, nec personæ apprehendi, nec bona occupari, vel ob æs alienum

1609 contractum à vita functo Principe Orangiæ ab anno 1567. ad eius obitum vsque, vel ob reliqua redituum, quæ bonis iam occupatis & obligatis non sunt soluta.

Facta fraude non tamen propterea induciarum pentur.

XXXI. Si facta fraus his Inducijs fuerit à priuatis hominibus, nullo mandato Regis Catholici, Archiducum, Ordinum, damnum illatum eo in loco refarciatur, vbi fraus facta, si modò deprehensi rei fuerint; vel aliàs in proprijs domicilijs: alijs autem in locis nec periculum vitæ, nec libertati intentabitur, nec bona inuadere licebit, nec ea de causa Inducias dissoluere; sed, denegata iustitia, secundùm leges sibi prospicere, vtpote iure oppignorandi.

XXXII. Omnes exheredationes, & dispositiones, belli aut partium odio factæ, irritæ sunt.

Vtrumque absolutum erit ius ad eundem hereditatis.

XXXIII. Subditi & incolæ Prouinciarum hinc inde, Archiducum & Ordinum, quamcumque personam gerant, idonei iudicantur ad mutuum ius hereditarium, siue intercedente testamento, siue ab intestato, pro locorum consuetudine. Quòd si hætenus quibusdam hereditas obtigerit, eam tutò possideant.

XXXIV. In bello capti hinc inde, nullo pretio redemptionis numerato, libertate donantur.

Vtrumque via publica immunes prestabuntur à periculis.

XXXV. Vt autem studiosiùs hoc pactum obseruetur, vltro citroque pollicentur Rex Catholicus, Archiduces & Ordines, operam dare publicas vias à periculis immunes efficere, vtque maria & flumina tutò nauigari possint, & ab excursionibus turbidorum hominum, prædonum seu latronum vindicentur: qui si comprehendantur, pœnas scelerè dignas luant.

XXXVI. Pollicentur prætereà, nihil se molituros contra huiusce pacti decretum, neq; passuros ab aliquo directè aut obliquè quidquam fieri; sin minùs, nulla mora expiatum iri. Ad rerum autem omnium exactiorem obseruantiam, fidem suam vltro citroq; obstringunt, quis Rex Catholicus & Archiduces, eorumque successores, quò validius sit iusiurandum, nomenque signo proprio insigniendum, eiurant leges, consuetudines, ceteraque huic pacto contraria.

Signabit Rex Hisp. hoc pactum intra tertium mensem, alij principales intra quartum diem.

XXXVII. Pactum hoc ratum & authenticum habebunt Rex Catholicus, Archiduces, & Ordines, litterasque suas auctoritatem publicarum Tabularum obtinentes, ipsi quidem Archiduces & Ordines mutuo sibi tradent conuenienter descriptas intra quartum diem; Rex verò Catholicus suas intra tertium mensem, vt spondent Serenissimi Archiduces, decenti forma modoque expressas, quò possint Ordinum Optimates, eorumque subditi reipsa frui emolumento huiusce pacti cum securitate.

XXXVIII. Pactum hoc ijs in locis promulgabitur, vbi de more solet, & expedire videbitur, simulatque quod ratum est, scripto litterifque Sereniff. Archiducum constiterit; iamque nunc decretum & constitutum esto, vt ab omni hostilitate absteineatur. 1609

Actum & conclusum Antuerpiæ dicta die nona Aprilis, anno millesimo sexcentesimo nono: Et signatum per Dominos Legatos Regum, Christianissimi, & Magnæ Britanniae, vti arbitros & sequestros; nec non per Dominos Deputatos Regis Catholici & Sereniff. Archiducum ex vna parte, & per Dominos Deputatos Ordinum Prouinciarum Confœderatarum ex altera parte. Et erat signatum, *P. Jeannin, &c. Elie de la Place, &c.* & sic deinceps singulorum nominibus supra recensitis. Publicatæ autem sunt hæ Induciæ (postquam ab ipsis quoque Archiducibus & Ordinibus Confœderatis obsignatæ fuerunt) Antuerpiæ die decimoquarto eiusdem Aprilis; summa quidem earum tunc præconis voce magnâ totius populi lætitiâ proposita, paulò post autem singulis Articulis supradictis quoque diuulgatis. Mox etiam Serenissimi Archiduces, quod sponderant, pro habenda Regis Catholici confirmatione, instabant, quæ & suo tempore à dictis Archiducibus per Audientiarium Verreyckium ad Ordines Hagam-Comitis transmissa est, hoc tenore:

„ Viso Induciarum à Serenissimo nostro fratre & sorore Alberto & Isabella Archiducibus, tam suo quàm nostro nomine, cum Vnitarum Prouinciarum Ordinibus de nostro consensu factarum exemplo, & Articulis, omnibusque diligenter perpensis, Nos quantum ad nos attinet, prædictas Inducias laudamus, approbamus & confirmamus. Mandamus insuper, vt toto illo constituto tempore perfectè ac plenè ex seruentur. Speramus autem vicissim à præfatis Ordinibus, durantibus his Inducijs, Catholicos, qui inter ipsos sunt, benè tractatum iri; promittentes, & assecurantes in fide & verbo Regio omnia nos punctualiter facturos. In cuius rei fidem sua Maiestas præsentibus subscripsit, & Regium suum sigillum apposuit. Datum Segouix 7. die Iulij, anno millesimo sexcentesimo nono. *Confirmatio Regis Hispan.*

Quin etiam mense Maio prælo publicati fuerunt tres illi Articuli, dicti Arcani seu Secreti, (quorum mentio est supra Articulo 7. harum Induciarum) isto titulo: Moderatio, quoad rationem procedèdi per Inquisitionem contra subditos Regis Angliæ in Hispania. Primò, Si fortè in re aliqua ante ingressum suum in Hispaniam deliquerint, pro ea ab Inquisitione contra eos Actio ne instituat. Secundò, Quòd si ingredi Ecclesias nolint, nemo eos cogat; si verò eas ingrediantur, debitas & consuetas reuerentias sacro Altaris Sacramento ibi præfenti exhibento. Ac similiter,

1609

si venerabile Sacramentum in platea sibi occurrere viderint, reuerentiam «
genuum flexione impendant, aut aliàs in plateam aliam, vel in domum «
aliquam secedant. Tertiò, In his si quisquam deliquerit, Inquisitio con- «
tra talem procedendo, non poterit sequestrare, nisi ipsius solius delin- «
quentis propria bona: liberam autem dimittet nauem, & quæcumque «
delinquentem non concernunt. «

*Modus
procedendi
ex his Ar-
ticulis se-
cretis di-
ctis.*

Et hoc est Induciarum in duodecim annos tanto labore sancitum
pactum. Concedat pro immensa sua benignitate Deus, fruamur ali-
quando post illas Christiana tandem firmaque Pace. Ita voueo, & ca-
lamum pono.

F I N I S.

I N.

INDEX RERVM

I N

A N N A L E S

T V M V L T V V M

B E L G I C O R V M.

*Numerus paginam, littera a principium, b medium,
c finem paginae, designant.*

- ARON Moldaviae Princeps, ob prodicionis suspicionem contra Turcam inita, Albam Iulia captivus abducitur. 511.c
Abbatia Belgij novis Episcopis assignantur. 3.c
Abbatis-villa, Galliae ciuitas, ab Aumalio occupatur. 422.a
Abbatis-villenses oppidum S. Valerij, à Nauarreganis occupatum, recuperant. 457.c
Abbingtonus Londini prodicionis in Elisabetham Reginam accusatus interficitur. 396.b
Abdelmelecus apoplexia inter praeliandum perit. 287.b
Abel Zamat, Legatus primarius Achimensis ex India Orientali Regis in Zelandiam, Middelburgi moritur. 608.a
Abel Conderus ex parte Groningensium deputatur, vt cum Regijs Delegatis de pase agat. 659.b
Induciarum pro Belgio transactioni interest & subscribit. 671.b
Abrahamus Shertogius ab Antuerpiensibus in carcerem coniectus, grandi aere multatur, & quare. 369.b
Academia Duacena erigitur. 12.c.13.a,b
Achmates patri Mahometo in Turcico Regno succedit. 621.a
Achimensis Regis ex India Orientali in Zelandiam Legati. 607.c
Achterfeldius. *vide* Henricus Achterfeldius.
Acies Mauritij circa Neoportum qualiter instructa. 580.c
qualiter Archiducis ibidem processerit. 581.c
diu strenue pugnans, sed tertia congressione Archiducalis retrocedere cogitur. 582.a,b,c
Ackerus Edamius, Geusijs militans, à Regijs capitur. 186.b
Adolescens quidam quindecim annorum ab Harlemensibus haereticis suspenditur. 159.a
Adolphi Geldri sepulchrum Tornaci ab haereticis Ecclesiarum direptoribus foede violatur. 58.b
Adolphus Meursij Comes. *vide* Nuenarius.
Adolphus Nassouius VVeddum & Dammum in Frisia cum fratre intercipit. 85.b
à Regijs in pugna Frisica interficitur. 86.b.
87.a,b
Adolphus Tsherenbergius, Linga nullo succurrente Mauritio dedita, suos educit. 533.c
Adolphus Vandenbergius equitum praesidiariorum Siluæducensium ductor. 595.c
Adolphus Viennae Gubernator insigni stratagemate Raab Turcis eripit. 552.c
Adrianus Assendelsius ab Harlemensibus, vt Tolletanum placet, mittitur. 150.c
in ciuitatem rediens, capitur, & Leidam abducitur. 151.b
capite ab Orangianis plectitur. *ibid.*
Adrianus Blienburgius in praelio nauali, à Bossuio contra Orangianos habito, vulneratur, eoque ex vulnere obit. 190.c
Adrianus Cornelij, bellicae nauis apud Hollandos Praefectus, ad Gertrudenbergam occiditur. 422.c
Adrianus Gronouenius Catholicus ab Harlemensi-

I N D E X R E R V M

- mensibus suspenditur. 159.a
 Adrianus Iansenius, ciuium Harlemlensium ductor. 150.c
 Adrianus Milius ex parte Orangij Pacificationi Gandauenſi subscribit. 242.c
 • Adrianus Nicolai, noui ab Albano instituti Concilij Iudex constituitur. 80.a
 Adrianus Svitenus Oudevateram pro Orangio occupat. 127.a
 item Goudam. ibid.b
 Adrianus Vieré melius, Tribunus ciuium Antuerpiensium, Kipdorpiæ portæ, Alenſonio, qui mox eâ transiturus erat, honoris exhibendi causa adſtat. 345.b
 ab Alenſonij Nobilibus trucidatur. ibid.c
 Adrianus Vigius nauem Hollandicam, militibus Geuſijs onuſtam, cæſis militibus, capit. 167.b
 ingentem theſaurum Geuſijs eripit. 172.c
 Ægidius Borlutus ex pacto pacis à Parmenſi cum Gandauenſibus initæ, è carcere Gandauenſi liberatur. 368.c
 Ægidius de Mera, Patricius Antuerpienſis, Lynam cum auxiliariis ciuibus properat, Hollandosque pellit. 509.b
 Ægidius de Monte, Franciſcanus, primus Episcopus Dauentrienſis constituitur. 4.a
 Ærarij Belgici Præfectus, accepta à Caluinianis ſchedula, indictâ cauſâ exulare iubetur. 321.a
 Affiginienſis Abbatia Mechlinienſi Archiepiſcopo assignata. 3.c
 Agria, Hungariæ ciuitas, à Turca occupata. 543.c
 Albam Iuliam Aaron Moldauiæ Princeps, ob proditiõis ſuſpicionem contra Turcam initæ, captiuus abducitur. 511.c
 Alba Iulia à Michaële Vayuoda pro Cæſare occupata. 571.b
 ad Albam Regalem Turcarum aliquot millia à Christianis proſtigantur. 482.c
 Albada, vt pacis in Belgio Colonię constituendæ ſequeſtrum ſe præbeat, à Matthia Archiduce & Belgij Ordinibus delegatur. 295.a
 Albanus. vide Ferdinandus Toletanus.
 Albertinum caſtellum ad excuſiones Oſtendanoꝝ impediendas erectum. 577.c
 Comiti Solmenſi ſe dedit. 578.b
 à Mauritio ſolo æquatum. 584.b
 Albertus Auſtriacus naſcitur. 2.a
 ſororem Annam, Philippi II. ſponſam, in Belgium, & inde in Hiſpaniam comitatur. 112.a
 Luſitaniæ Prorex à Philippo II. constituitur. 357.c
 Anglis, Vliffiponam inuadentibus fortiter reſiſtit. 427.b
 fratri Erneſto defuncto magnificam tumbam in templo D. Gudilæ Bruxellis extruit. 497.b
 Belgij Gubernator designatus, Hollandis cum nauibus in Hiſpania detentis relaxationem impetrat. 500.b
 omnibus probè paratis cum inſigni claſſe in Belgium tendit. 510.b
 antequam Genuam appellat, duas Turcarum triremes vnamque onerariam Anglicanam capit. ibid.
 comes eius Philippus Princeps Orangius. ibidem.
 ſumma gratulatione Lutzenburgi excipitur. 512.c
 Namurci adductum militem recenſet. 513.b
 Bruxellam ingredienti omnia fauſta acclamantur. ibid.c
 maxima ab Ordinibus læticia in Gubernatorem ſuſcipitur. 514.a
 Hollandis pacem offert, ſed, fruſtrâ. ibid.
 Feræ à Francis diu obſeſſæ commeatum inferri curat. ibid.b,c
 ad caſtra ſua in agro Valencenſi collecta proficiſcitur. 515.a
 Franciæ Regem magna dexteritate ſuſpenſum tenet quò tendat. ibid.
 portum Caletanum ſubitò inuadit, vrbemque terra marique obſidet. ibid.b
 ſuburbia occupat, hincque vrbem continuò quatit. ibid.c
 eandem deditione accipit. 516.a
 Arcem verò vi expugnat. ibid.b
 Guinam cum vicinis aliquoꝝ Arcibus occupat. ibid.c
 Ardeam obſidet. ibid. & 517.a
 eandem acriter tormentis maioribus verberatam ad deditiõem cogit. 517.b
 relictò in Ardeſia V Varenbonio, in Flandriam contendit. 518.a
 Hulſtum, etſi velut in ſulare, obſidere parat. ibidem.
 in Auſtriaco & Blommenſi propugnaculo, ſuis primùm animos addens, quæ circa obſidionem fieri velit præſcribit. ibid.c
 ad ſolemnitatem Sacramenti miraculoſi Bruxellas proficiſcitur. ibid.
 tandem nullis militibus parcens, quædam loca occupat. ibid.
 & Hulſtum ipſum deditiõem accipit. ibidem & 520.a
 eique Bichium præſcit. 520.a
 Antuerpiæ maximo triumpho excipitur. ibid.
 ſeditioſos Thenenſes magna vi auri pacat. ibidem.
 magna apud eum rei nummarie ditimitas. 522.b
 quo conſilio Turnhoutum copias miſerit, incertum. 523.a. 524.a
 eius auſpicijs Ambianum memorabili ſtratagemate occupatum. 525.c
 iterùm à Franciæ Rege obſeſſo ſuccuſſurus, quantas poteſt copias conſcribit. 528.a
 adſunt ei ex Hiſpania nouæ copię. 535.c
 Legatos Veruinum ad pacem inter Hiſpaniæ & Franciæ Reges componendam tranſmittit. 536.c. 537.a
 ei omnes Belgicæ Prouinciæ vnâ cum Burgundia ad nuptias cum Iſabella Philippi II. Hiſpaniarum Regis filia ineundas certis conditionibus dantur. 541.b
 de his ad Ordinum Comitata refert, Ordinesque ad

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

ad iusiurandum sibi Serenissimæ Infantis nomine præstandum paratos inuenit. 542.b
 ipse Ordinibus, & hi vicissim ipsi iurant. 545.a
 professionem in Hispanias vt differat frustra ei Ordines persuadere conantur. 546.a
 Andream Austriacum Cardinalem suo nomine rebus Belgicis præficit. ibid. b
 belli administrationem Francisco Mendozæ Aragoniæ Admiralio committit. ibid.
 eius in Hispaniam proficiscentis comitatus. ibid.
 in itinere tristis ad eum de morte Philippi Regis defertur nuntius. ibid. c
 iungit se eius comitatu Margareta Austriaca Philippo III. desponsata. ibid.
 Tridenti dies aliquot venerandis Sanctorum Reliquijs impendit. 547.a
 Senatus Venetus omni comitatu eius hospitalia & lautia magnificè præbet. ibid.
 à Summo Pontifice Ferrariæ in templo excipitur. ibid. b
 ibique sponsalia eius celebrantur. ibid. c
 ingenti sumptu à Mantuæ Duce excipitur. 548. a
 cur Mediolani diutius substitit. ibid. & 564.a
 Ticini & Genuæ splendidè excipitur. 564.a
 item ad Massiliæ portum à Duce Guisio nomine Regis Franciæ. ibid. b
 Massiliam Sanctorum Reliquias visitaturus ingreditur. ibid. b
 littora legens, denique in Valentia Regno exscendit. ibid. c
 expedito effedo ad Regem sponsamque suam Infantem complectendam pergat. ibid.
 ad matrem Augustam visitandam Madritum proficiscitur. 565.a
 coniugium per Legatum coram Pontifice maximo inritum, ratum habet. ibid. b
 aurei Velleris Eques creatur. ibid.
 cum Serenissima Infante Belgium versus festinat. 566.b
 celeriter per Italiam, Heluetiam, & Lotharingiam in Belgium venit. ibid. c
 à Basileensibus boue auenâque donatur. ibid.
 Namurci discutiendis longi itineris molestijs diebus aliquot subsistit. ibid.
 ad Brabantia fines Ordinum Legatos aduentum gratulantes obuiam habet. 568.a
 ab ipsdem Hallas primùm, deinde Bruxellas ductus. ibid.
 Louanij inauguratur. ibid. a, b
 Læti introitus priuilegia tactis SS. Euangelijs iurat. ibid. b
 Cl. V. Iustum Lipsium ex tempore aliquid dicere desiderat. ibid.
 quando Bruxellæ, & quando item Antuerpiæ inauguratus. 569.c
 quando item varijs alijs in oppidis. 572.a
 de seditiosis comprimendis variè consultat. 574 c. 575 a
 Ordinum Comititia Bruxellis, collapsum Belgij statum restaurare studens, celebrat. 576.a

Mauritio in Flandria varias munitiones occupante quàm celerrimè copias cõtrahit. 578.c
 seditiosos Diestenses promissis stipendijs ad arma iterùm capeffenda inducit. 579.a
 iustrato ad Langebruggam prope Gandauum exercitu, Brugas versus mouet. ibid. b
 Audenburgum & Snaskercam recuperat. ibidem c
 item Brednam. ibid.
 ipsum in exercitu esse Mauritius vix credit. 580. a
 rectè conflegendum, an hostis carpendus, deliberat. 581.b
 præualentibus qui totis viribus concurrendum censebant, quo ordine processerit. ibid. c
 suis retrocedere coactis, ipse in maxilla læditur. 582.c. 583.a
 Ostendam obsidet. 591.b. 592.b
 eandem strenuè oppugnat. 592.b
 Siluæduces à Mauritio obfessos per literas recreat. 596.b
 Mauritium per Fredericum Vanden Berge Siluamducis deserere compellit. ibid. c. & 597.a
 à Francisco Verio Ostendano Præfecto vafre deluditur. 597.b
 ac propterea totus in oppugnationem Ostendam fertur. 598.b, c
 ei frustra quidam Ostendam vt deserat persuadere conantur. 599.c
 Gandauum, bellicis rebus meliùs prospecturus, abit. 600.a
 aduentantem ex Italia Ambrosium Spinolam Gandau excipit. 601.a
 Hollandis, Brabantiam cum ingenti exercitu inuasuris, Ammiralium & Spiuolam obuiam mittit. ibid. b
 tumultuantes aliquot milites, hostes & rebelles pronuntiat. 605.a
 ob Siluamducis à Mauritio obfessam, & Ostendam obsidionem, consilij dubius. 616.b
 Spinolæ summum ad Ostendam imperium committit. ibid. c. & seqq.
 Siluamducis proficiscitur. 617.b
 aliud simulans, Siluæduces sibus, quamuis obluantibus, præfidiarios adducit. 618.b
 Legatos in Angliam mittit, qui Iacobo Scotiæ Regi de adeptio Angliæ Regno gratulentur. 620.b
 mittit qui Mauritium à Slusæ obsidione prohibeant, sed frustra. 623.c
 Ostenda Spinolæ dedita, ipsemet cum Serenissima coniuge eò proficiscitur. 626.a
 pacem cum Angliæ Rege paciscitur, & quibus legibus. ibid. b, c
 per suos Bergopsomam frustra tentat. 631.a
 vt Imperialibus gratificaretur, Bucquoium ex Keyfersvveert, vbi se munierat, mouere iubet. ibid. b
 VVittenhorstium & Geuartium Hagam Comititis mittit, vt de pacc aliquam mentionem iniiciant. 647.a
 ad Ordines Confœderatos scribit, contentum se

INDEX R E R V M

- se esse, cum ipsis tamquam liberis, & in quos nil sibi iuris præterdat, tractationem suscipere. 649.c
- octo mensium inducias & ab armis cessationem concedit. 650.a,b
- seditionis Distensibus, Spinola agente, satisfacit. 656 a,b
- eisdem postea sub capitali pœna Belgio excedere iubet. ibid.c
- Albertus Egmondus à Regijs ad Harlemum capitur. 176.b
- Albertus Nassavius Orangianarum copiarum ductor. 94.c
- Alcmaria à Sonoio pro Orangio capitur. 126.b
- Toletano à ciuibus offertur. 179.c
- eodem procraftinante, ab Orangianis occupatur. ibid.
- à Regijs obsidetur. 184 b
- grauissimè ab iisdem oppugnatur. 186.b. 187.a
- sed tandem deseritur. 187.b
- Aldegondius. *vide* Philippus Marnixius Aldegondius.
- Aldenarda ab Orangio occupatur. 137.a
- ibi que crudeliter ab Orangianis sæuitur. ibid.
- à Rutio pro Albano obsidetur. 140.c
- Rutium, dilapsis Orangianis, admittit. 142.c
- templa ibidè & Ecclesiastici spoliatur. 290.b
- Aldenburgensis Comes ex parte Orangi Bredam ad pacem inter Hispan. Regem & eundem Orangium conciliandam mittitur. 219.c
- Aldobrandini Cardinalis operâ pax inter Franciæ Regem & Sabaudia Ducè componitur. 587.c
- Alegona, magnæ Canariæ oppidum, ab Hollandis inuaditur. 558.c. 559 a
- ab iisdem expilatur & incenditur. 559.a
- Alemum qua parte Brabantiam spectat, à Mauritio Sancti-Andreas munitionem obsidente, probè munitur. 576.b
- Alenfoniani Duynkerkanis, Dixmudensibus, Furnensibus & VVinoxbergijs præsidia imponunt. 339.b
- ad VVinoxbergam cum Regijs, suo tamen maiori damno, pugnant. ibid.
- à Parmensi ad Gaeram cæduntur, & ad mœnia vsque Gandauenſia fugantur. 340.a
- Antuerpiæ portam Kipdorpiam occupant, & ciuitatem inuadunt. 345.b
- à ciuibus fortiter repelluntur. 346.a,b
- & ad 1500. cæduntur. ibid.b
- alias quoque ciuitates sui iuris fecerant. ibid.c
- Brugis, quas pariter subiugare conabantur, Magistratus prouidentia expelluntur. ibid.c.
- & 347.a,b
- Dixmudâ, quamvis ægrè, discedunt. 349.a
- Alenfonium à Nauarræo occupatur. 430.c
- Alenfonius, qui & Andegauensis, opem suam Ordinibus Belgij contra Ioannem Austriacum offert. 281.b
- Montes Hannoniæ venit, ibique magnificè excipitur. ibid.c
- vt Hispanis se hostem exhibeat, aliquot loca occupat. ibid.
- cum Ordinibus paciscitur, vt Defensor Belgicæ libertatis proclametur. ibid.
- & si Dominum mutent, ipse alijs præferatur. 282.a
- Binchium, aliquamdiu à se obsessum, deditio- ne capit. 283.c
- Bonnuettum Gandauum, vt tumultuantes ibi ciues pacet, mittit. 286.c
- à Belgij Ordinibus in Principem recipitur, & quibus conditionibus. 314.c. 315.a
- cum exercitu 25000. hominum Cameracum à Parmensi obsessum obsidione liberat. 329.c
- 330.a
- Cameracum intrat, ibique iuramentum præstat, & auream argenteamque monetam in vulgus spargit. ibid.b
- Cambresiacum obsidet, & obrinet. ibid.
- ab Ordinibus vt in Flandriam veniat rogatus, Parmensis castra perrumpere non audet. ibid.
- Duynkerkam proficiscitur. ibid.c
- frustrâ ab Ordinibus, vt Tornacum obsidione liberet, imploratur. 332.a
- ex Anglia Vlissingam venit. 334.b
- inde Antuerpiam; vbi, iuratis conditionibus Burdegalsibus, in Ducem Brabantia in- auguratur. ibid.c
- ei Antuerpiæ Ludi natalitij celebrati. 335.c
- ob Orangium sclopeto petitum, exorto in ipsum tumultu, fleuisse dicitur. 336.b
- Orangio ipsum apud populum excusante & commendante, saluatur. ibid.
- in Zelandiam abit, & post Slusam venit. 338.b
- Brugis magnificè excipitur. ibid.
- Gandau in Flandriæ Comitum recipitur. 339.c
- Antuerpiam venit. 340.b
- Calendarium Gregorianum Belgij ditionibus imperat. 343.b
- auctoritatem suam apud Belgas nimis esse limitatam dolens, pleniùs sibi aliquot Belgij ciuitates subicere parat. 344.b
- Endouiam occupat. ibid.
- item Helmontium & Horstam. ibid.c
- copias suas ad Antuerpiensia suburbia conuo- cat. ibid.c
- Aulicos suos Nobiles secretò armis intruit. ibid.
- sinistrè de eo ciuibus opinantibus, omnem mo- uet lapidem vt eam opinionem declinet. 345.a
- castra se inuisurum simulat. ibid.b
- astu que urbem ferè occupat. ibid.c
- frustrâ se ob tumultum hunc Antuerpiæ excu- sare nititur. 346.c
- alias quoque ciuitates sui iuris fecit. ibid.c
- per suos idem Brugis frustrâ tentat. ibid. & seq.
- litteras Antuerpiensibus mittit, quibus tamen non respondetur. 347.b
- inopia pressus Teneramondam tendit. ibid.
- ad Templium item Bruxellensem Gubernato- rem pro comœatu scribit. ibid.c
- à Bruxellensibus comœatu iuuatur. 348 a,b
- certis conditionibus Duynkerkam proficisci permittitur. ibid.b
- in ca-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

in castro Thierry mœrore consumptus moritur.	362. b, c	Londerfelliã munitionem vi expugnat.	ibid.
Alexander Malaspina, ab Archiduce Alberto Siluamducis præmissus, ab Hollandis capitur.	617. b	Gaebekam arcem recuperat.	342. c
ei à tormento bellico crura auferuntur.	ibid.	Bruxellam à longè premit.	ibid.
Alexander Medices ad summum Pontificatum euehitur, dictus Leo XI. mox tamè obit.	634. a	Tornacum cum Aula proficiscitur.	343. c
Alexander Farnesius, Ducis Parmæ filius, à Comite Egmondano ex Hispania Bruxellas deducitur.	33. c	literis Gandauenfes hortatur, vt se Regi submittant.	348. b
cum Maria Lusitanica Bruxellis nuptias celebrat.	35. b	Endouiam obsidet.	ibid.
Austriacæ militiæ primus Legatus.	242. b	arcem VVesterloo capit.	350. b
cum Hispanis, è Belgio paulò antè dimissis, in Belgium reuertitur.	273. a	Duynkerkã obsidet, & mox eã potitur.	351. b, c
mortuo Ioanne Austriaco, Rege annuente eidem succedit.	284. c	Neoportum sibi dedi postulat.	ibid. c
dicto Austriaco insigne Epitaphium ponit.	285. a	repulsam passus, illud terrã mariq̃ue premit.	352. a
Limburgum capit.	ibid. b	& postea, ciuibus vitam & fortunas paciscentibus, deditione accipit.	ibid.
item Helmontium & VVeertam.	290. b	Ostendam premit.	ibid. b
Casimirianis equitibus è Belgio dilapsis, Antuerpiam vsque excursiones facit.	ibid. c	consilio mutato, Vurnam, Dixmudam & VVinoxbergas occupat.	ibid. c
præsidarios Borgerhoutanos, inspectatibus è mœnibus Orangio & Matthia, ad portas vsq; ciuitatis Antuerpiensis insequitur.	ibid. & 291. a	Ipras dein obsidet.	ibid.
Traiectum obsidet.	291. a, b	Arcem Rupelnódanam cum ditione VVasiana à Seruatio Steenlandio accipit.	354. c
& per suos strenuè oppugnat.	293. b, c. 294. a	occupat item <i>l'Isas</i> , vel Cataractam Gandauensem, & alias aliquot Flandriæ arces.	355. a
vi tandem expugnat.	299. a, b	Alostum à Scotis ob stipendia ibi tumultuantibus emit.	356. a
quare post Traiectum occupatum aliquamdiu exercitui quietem concesserit.	302. b	Gandauenfes, captis aliquot circumcircã locis, premit.	359. a
aliquot militum turmas Mechliniam, iam primum Regi restitutam, mittit.	303. b	quid potissimum in conditionibus pacis Gandauenfis oblati spectarit.	ibid. b
à Malecontentis exoratus, externos milites aliquos dimittit.	304. a, b	Ipras in Flandria Regi reconciliat.	360. c
Martaig ne, Hannoniæ oppidum vi expugnat.	305. a	Teneramondam deditione accipit.	367. c
item Fanum S. Amandi recipit, & Tornacensium agris tributa imponit.	ibid.	pauloque post Viluordiam.	368. a
Cameraum obsidione premit.	317. a	Gandauenfes in Regis gratiam recipit, & quibus legibus.	ibid. b
Bouchainium obsidet, & deditione occupat.	ibid.	premedæ Antuerpiæ totum se accingit.	369. a
Caincicum obsidet.	330. a	ponti construendo, quo Scaldim præcludat, necessaria comparat.	ibid. c
Alensonio maioribus cum copijs aduentante, obsidionem soluit.	ibid.	& aggerem Couuvensteinium munit.	370. a
Tornacum obsidet.	331. c	Antuerpiensibus per litteras typis excusas pacem offert, sed frustra.	ibid. b, c
idem deditione accipit.	332. c	pontem super Scaldim, premendæ Antuerpiæ stratum, absoluit, & qualis ille fuerit.	373. b, c
Lensum Artesiæ oppidum, ab Alensonianis Gallis captum recuperat.	336. c	Bruxellenfes Regi reconciliat.	374. a, b, c
Audenardam obsidet.	337. b	ad aggerem Couuvensteinium Antuerpienses & Hollandos, eundem perforare tentantes, cruento prælio vincit.	378. a, b, c
Gaueram expugnat.	ibid.	Borgerhout, Sterckenhoff, Cantecroy, & alia loca circa Antuerpiam occupat.	380. b
iuramentum Alensonio factum, tamquam vi extortum, à Rege ignosci publicat.	338. b	solemniter Aureo vellere donatur.	382. b
Lirã potitur, & quomodo.	338. c. & seq.	magno cum triumpho Antuerpiam, iam Regi reconciliatam, intrat.	ibid.
Alensonianos ad Gaueram cædit, & ad mœnia Gandauenfium vsque insequitur.	340. a	Siluzducenses, ob Regium militem ingenti periculo liberatum, egregiè remunerat.	387. c
Clusam ad deditionem cogit.	342. b	ei à Philippo Rege arx Placentina redditur.	389. a
Cambresium occupat.	ibid.	in castra Regia ad Grauiam venit, & oppidum ad deditionem cogit.	390. a
Ninouam premit & obtinet.	ibid.	Venlonam obsidet & accipit.	391. a, b
arces Likerkanã & Bochoutiam subiugat.	ibid.	Nussiam rogatu Ernesti Bauari obsidet.	ibid. c
		gladio & pileo consecratis à Pontifice Romano donatur.	392. a
		de vita ad Nussiam periclitatur.	ibid. b
			Nussiam

INDEX R E R V M

- Nussiam vi capit. ibid.c
 Rhijnberkam obsidet. 393.a
 Zuphaniæ à Lycestrio obfessq; aliquoties com-
 meatum infert. 394.a,b
 pater eius moritur. 397.c
 arcem VVovvanam, Præfecto nummis corru-
 pto, occupat. ibid.
 in Veluam irrupturum se simulans, Slusam in
 Flandria obsidet. 401.b,c
 in Casanto insula castra ponit. ibid. c
 summa vi Slusam oppugnat. 403.a,b
 eandem deditioe capit. 404.b
 multa in expeditionem Anglicam, mox futu-
 ram, parat. 409.b
 per suos Tolensem insulam infeliciter tentat.
 417.b
 Bergopzomam obsidet. 418.a
 à ficto quodam proditore deluditur. ibid.b
 ob hiemem instantem obsidionem soluit. ibid.c
 eo duce Hispani Fœderi Sacro in Gallia se iun-
 gunt. 422.b
 Gertrudenbergam, tradentibus vltro præsidia-
 rijs, occupat. 423.b
 ad Fontes Spadanos proficiscitur. ibid.c
 Philippum Egmondium in Galliam mittit.
 433.a
 cum insigni exercitu Parisiensibus succurrit.
 437. b
 Regia magnificentia Parisijs excipitur. 438.b
 Corboilum vi expugnat. 440.a
 è Gallia Bruxellas redit. ibid.c
 Daentriensibus subsidia mittit. 446.b
 Knodsenburg è regione Nouiomagi obsidet.
 448.b
 obsidionem iterum soluit. 450.a
 iterum ad aquas Spadanas proficiscitur. ibid.c
 denuò in Galliam abit. 457.c
 cum Nauarræanis feliciter confligit, & Arce
 quadam potitur. 458.a
 castra sua castris Nauarræi ad Rothomagum
 opponit. ibid.c
 inspectante Nauarræo commearum Rotho-
 magensibus infert. 459.a
 in Belgium reuertitur. ibid.b
 Couordiensibus subsidia mittit, licet ferius.
 464.b
 tertiam in Franciam expeditionem adornat.
 465. c
 Bruxellis testamentum condit. ibid.
 Atrebatî honorificè excipitur. ibid.
 ibidem moritur. 466.b
 intestina eius in S. Vedasti Abbatia sepeliun-
 tur. ibid.
 eidem Bruxellis splendidissimæ celebrantur
 exequiæ. ibid.c
 corpus eius Parmam in Italiam aueritur. ibi-
 dem.
 Romæ quoque funebris pompa ei exhibetur,
 ibique ad statuam eius equestrem Inscriptio,
 & qualis. 467.a
 Alfaques portus Hispaniæ Tarraconensis. 564.c
 Alfena à Regijs capitur. 205.a
- Ali Bassa, classis Turciq; Archithalassus, in celebri
 illa Ioannis Austriaci de Turcis victoria inter-
 imitur. 116.a
 duo eius filij capiuntur. ibid.b
 Alleynus Corracum frustra tentat. 303.c
 Alliana munitio ab Auxij Barone in Cameracen-
 si obsidione defensa. 505.b
 Allobrogicum bellum inter Sabaudia Ducem &
 Franciæ Regem vnde ortum. 587.c
 Alonsus quidam Hispanus Ordinibus Distham
 proditioe afferit. 312.c
 Alonsus de Luna Liræ Præfectus. 508.b
 Hollandis vrbem inuadentibus acriter se cum
 suis opponit. ibid.c
 tandem retrocedere coactus, Lisperanam por-
 tam occupat, eamque munit. ibid. & 509.a
 Antuerpiâ Mechliniaque auxilia euocat. ibid.
 Harengiero liberum abitum cum omnibus im-
 pedimentis offerenti quid responderit. 509.a
 ad Rhijnbercæ obsidionem soluendam cum
 copijs pergit, sed ferò. 529.a
 Alonsus de Sayas ab Anglis capitur. 415.a,b
 Alonsus Vergas à Philippo II. in Cæsaraugusta-
 nos rebelles cum exercitu mittitur. 457.a
 Alostum à seditiosis Hispanis intercipitur. 231.b
 item à Malecontentis. 302.a
 à Fumaio & Templo occupatur. 337.b
 septemdecim ibi Sacerdotes trucidati. ibid.
 à tumultuantibus ibi ob stipendia non soluta
 Anglis & Scotis Parmensi deditur. 356.a
 non procul Alosto rusticus amplius 1500. ve-
 tuusta aurea numismata fodièdo reperit. 658.b
 Alpenum à Regijs occupatur. 393.a
 à Mauritio deditioe capitur. 528.a
 ei à Mendoza Admiralio præsidia imposita.
 548.c
 Alphonfus d'Aualus Batauorum speculatorias
 naues ad VVahalis & Mosæ confluentem ex-
 cubantes profligat. 557.b
 seditiosos Diestenses promissis stipendijs ad ar-
 ma pro Archiduce capessenda inducit. 579.a
 cum Archiduce & reliquo exercitu Brugas
 versus proficiscitur. ibid.b
 circa Neoportum in acie ad pugnam instructa
 quem locum tenuerit. ... 584.c
 in eadem grauius fauciatus, vix euadit. 583.a
 Frederico Vandenbergio in Bredenensi statio-
 ne ad Ostendam sufficitur. 593.b
 Alphonfus Ferrariæ Dux sine liberis moritur,
 eiusque ditio ad Clementem VIII. Pontificem
 deuoluitur. 535.b
 Alphonfus Mendosus, Ootmarsij pro Rege Gu-
 bernator, Mauritio ad obsidendum oppidum
 aduentante, ad Verdugium se confert. 463.c
 Alphonfus à Soto Spineleuiense Cœnobium
 prope Montes Hannoniæ, à Geusijs infessum,
 expugnat. 135.a
 Alphonfus Vloa ab Albano arci Gandauensi præ-
 ficitur. 79.c
 prælio contra Ludouicum Nassouium circa
 Lemingam commisso interest. 93.b
 Altkerka pagus circa Venlonum, indeque equites
 aliquot

INDEX RERVM

- tus pacis vel induciarum à Rege allata certiores facit. 652.a.653.c
 ab Archiduce in Hollandiam, cum Prouincijs vnitis de pace acturus, destinatur. 658.c
 magna ibi à Mauritio festiuitate excipitur. 659.a
 per aliquot Sessiones cum Hollandis agit, & ad varia eorum obiecta respondet. 659.c. vsque 668.c
 Hollandis pacem non admittentibus de inducijs proponit. 667.c.668.b
 ad abitum se accingit. 668.c
 Antuerpiam redit. 669.a
 cum Ordinum Delegatis ibi de inducijs pangendis agit. 670.b.671.a
Ambrosius VVille, Concionator hæreticus, prope Tornacum concionibus habitis, Magistratui Tornacensi acerbissimè minatur. 57.b
 violatis & spoliatis ibi templis, per ea uonas sumptus à direptoribus factos soluit. 58.a
 quomodo se de eo in Curia excusauerit. ibid.
Ameidem Dominus inducijs pro Belgio constituendis ab Ordinibus Fœderatis deputatur. 671.b
Ameringius in prælio nauali, cum Bossuuius contra Geusios habito, à Geusijs capitur. 190.c
Amersfortij præsidium Regium admittere recusant. 131.a
 Geusiorum verò recipiunt. ibid.
 ab Orangianis deseruntur. 145.b
 Regi se dedunt. ibid.b,c
 Regi hæcenus fideles, vnionem Vltraiectinam respuunt. 289.b
 ab Vltraiectensibus propterea hostes declarantur. ibid.
 ab eis obsidentur. ibid.b
 ab Orangio animantur. ibid.
 sed nil subsidij in Orangij literis esse cernentes, Vltraiectinis se dedunt. 290.a
 Catholicos ciuitate eiciunt. 380.a
Ammannius, vnus ex Hollandorum Liram occupare tentantium Centurionibus, perimitur. 509.c
Ammiralius Franciæ interficitur. 139.c
Amstelodamenses, diffugiente Bredenrodio, Regium militem admittunt. 75.c
 decimæ, vigesimæ & centesimæ exactiõni, ab Albano factæ, non nihil se opponunt. 105.a
 egregij fidei Catholicæ defensores. 253.a
 contra Orangium, qui Hollandiæ & ditioni Vltraiectinæ insidiabatur, se muniunt. ibid.
 ob fidem Catholicam & fidelitatem erga Regem Orangianis inuisi. 268.a
 ab iisdem pænè subiugantur, sua tamen fortitudine eosdem repellunt. ibid.
 ab Orangianis obsessi, subsidium à Ioanne Austriaco petunt. 275.c
 inter se dissident, his pacem cum Orangio, alijs contra suadentibus. ibid.
 cum Orangio transigunt, & quibus conditionibus. ibid. & 276.a,b
 in Catholicos crudeliter desæuiunt. 278.c
 supellestem sacram diripiunt. 279.a
 quadraginta octo primarios ciues vrbe eiciunt. 380.a,b
 omnem pacis & induciarum mentionem abhorrent. 669.b
Amstelodamum graue à maris insueta inundatione damnum patitur. 113.a
 ab Orangio tentatur, sed frustra. 147.a,b
 vehementi peste affligitur. 607.b
Amurates III. Turcarum Imp. Selimo succedit. 219.b.
 moritur Constantinopoli. 511.a.
Amurathes Egmondus. vide Egmondanus Comes.
Anabaptistæ publicè conciones suas habere incipiunt. 45.b,c
Ancillæ cuiusdam Præfecti arcis VVachtendonkanæ militare facinus. 572.c
Andradæ Comes Anglos, Coronnam Galliciæ ciuitatem oppugnantes, cædit & fugat. 427.a,b
S. Andree Antuerpiæ templum Calvinianis cedit. 281.a
S. Andree munitio instar oppiduli inter Mosam & VVahalim ab Andrea Cardinale Austriaco erigi cœpta. 560.b,c
 ea extracta & præsidij munita, Regij in Brabantiam redeunt. 561.c
 pro stipendijs ibidem præsidarij tumultuantur. 574.b,c
 à Mauritio obsidentur. 576.c
Archiducalæ ei frustra succurrere tentant. ibid. & 577.a
 omnia auxiliorum spe recisa, quadragesimo obsidionis die deditur. 577.b
 præter 18. maiora tormenta, & frumenti & polentæ copiam, copiosus in ea belli apparatus repertus. ibid.b,c
Andreas Austriacus, Cardinalis, ab Alberto Austriaco in Hispanias proficiscente, ad tempus Belgicis rebus præficitur. 546.b
 Edicto publico Infantis Hispaniarum nomine Bruxellis publicato omne cum Hollandis & Zelandis commercium interdicat. 554.a,b
 vix induci potest vt præsidia ex Cliijæ ciuitatibus educat. 556.a
 eucta, ad quinque eiusdem Ducatus ciuitates iterum reducit. ibid.
 acceptis ex Hispania in militum stipendia pecunijs, Traiectum magnum belli apparatus conuehi iubet. ibid.c
 diem & locum militi recensendo præscribit. ibid. & 557.a
 recensitis copijs, cum militiæ ducibus deliberat quâ in hosticum sit irrumpendum. 557.a
 simultates in castris Regijs ad Bommeliã ortas componere frustra nititur. 560.a
 munitiõnem S. Andree erigit. ibid.c
Andreas Battorius, Cardinalis, Valachiam sibi subijcere parans, à Valachis in fugam actus trucidatur. 571.b
Andreas Brotius Signifer ad Harlemum occiditur. 153.c
 Andreas

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- Andreas Doria, siue Auria, Melphensium Princeps, moritur. 6.a
 eius præclarè gesta breuiter recensentur. ibid.
 Andreas Doria classis parti, quæ à Pontifice, Hisp. Rege, & Venetis contra Turcam sub Ioanne Austriaco missa erat, præficitur. 115.b
 Andreas Longius ex parte Orangij Pacificationi Gandauensi subscribit. 242.c
 Andreas de Miranda, Meursæ Præfectus, aliquot è suis in Mauritianos urbem obsidentes emit- tit. 529.b
 pulueris nitrati, vt volunt, inopia laborans, de deditioe cum Mauritio transigit. ibid.
 Andreas Scotus, ciuium Leidenfium ductor, in Regios obseffores erumpit. 212.a
 Mauldeij fraudem, qui Curiam occupare, & Lycestrio ciuitatem asserere conabatur, Mag- istratui detegit. 408.b
 Angera Batux insulæ pagus à Mauritij militi- bus infessus. 557.a
 Angli, Ordinibus militantes, ob stipendia non soluta tumultuantur, & Parmensi Aloftum dedunt. 356.a
 qui Hollandis ab Elisabetha Regina subsidio missi fuerant, munitionem prope Arne- mum oppugnant. 386.b
 viriliter licet aliquoties repulsi, tandem eam- dem occupant. ibid.
 ad Grauiam à Mansfeldio magnam cladem accipiunt. 390.a
 à Bergopzoma venientes quamplurimos cur- rus, commeatum Antuerpium deuehentes, capiunt & spoliant. ibid.c
 Hispanis, Brestanum portum intercludere co- nantibus, castella aliquot eripiunt. 491.a
 à Franciæ Rege euocati Caletanum portum frustra tentant. 515.c
 Caletum ab Archiduce Alberto occupato do- mum redeunt. 516.c
 cum Hollandis ingenti classe Hispaniam po- pulari parant. 523.a
 classem Hispanicam ad Gades stantem superant, oppidumq; spoliant, sed non impunè. ibid.b
 cum Hollandis ad Venlonam occupandam profecti, in naui se continent. 527.b
 cum isdem Rhijnbercam obsident. 528.b
 Angli mercatores Antuerpiæ detinentur, & qua- re. 103.b
 Anglicana classis Francisco Draco ductore Occi- dentales Indias inuadere frustra tentat. 512.b
 Anhaltinus Princeps vnà cum Mauritio circa Neoportum instructa acie Archiduci Alberto obuiam proficiscitur. 581.a
 Anholtius pro Nauarræo in Germania copias conscribit. 456.c
 Anholtum ab Hegemanno diripitur & incendi- tur. 319.a
 Anna Austriaca Maximiliani Imp. filia, sponsa Philippi II. in Belgium venit. 112.a
 inde à quamplurimis Nobilibus in Hispaniam ducitur. ibid.
 quando obierit. 323.b
 quot liberos Philippo Regi pepererit. ibid. & 552.b
 Anna, Caroli Austriaci Carinthiæ & Stiriæ Du- cis filia, Sigismundo Poloniæ Regi nubit. 468.b
 Anna, Iacobi Scotiæ Regis vxor, cum marito in Anglia coronatur. 620.c
 Anna Maria, Hispaniæ Infans, futura Ludouici XIII. Galliarum Regis sponsa, nascitur. 598.a
 Anna Maria, Palatini Sandomiensis filia, Deme- trio Moscouiæ Imp. desponsatur. 634.c
 Anna Saxonica ab Orangio ad patrum Augu- stum Saxoniarum Ducem domum remittitur. 223.a,b
 Annæ Senecæ verba Principem describentis cuius magnitudo sit stabilis, à Cl. V. Iusto Lipsio au- dientibus Archiducibus explicata. 568. c. & seq.
 Annæus Ioieusius cum Nauarræo contra Gui- sium prodiens, in pugna occiditur. 411.a
 Annonæ caritas Belgium adfligit. 397.c
 in Italia, Hollandis frumenta eò aduehenti- bus, remittit. 456.a,b
 Annuntiationis Deiparæ festum extra Hollan- diam & Zelandiam celebrare Caluinianis præ- cipitur. 280.b
 Annus à Ianuarij Calendis in Belgio auspiciandus à Requesenio statuitur. 227.a,b
 Antonia Lotharingiæ Ducis filia Cliuiorum Du- ci nubit. 572.a
 Antonius Abrahami, Laccerbetij frater, in duel- lo cum Briautæo in ericeto Vuchtensi inito cadit. 573.c
 Antonius à Berchem, Patricius Antuerpiensis, cum auxiliaribus ciuibus Liram properat, in- deque Hollandos pellit. 509.b
 Antonius Bombergius Legatis Ducissæ Parmensis ad Siluæducenses manus iniicit, & va- ria iniuria afficit. 65.b
 vt de captis Parmensis Legatis se excuset, varia mentitur. 66.c
 quò minus Siluæducenses Parmensis manda- tis obtemperet, omnem mouet lapidem. 67.b
 ciuibus clauis portarum vi extorquet. ibid.c
 Apparitorem Parmensis superbo cum respon- so Bruxellas remittit. 68.a
 Cancellarium Scheiffium multis contumelijs afficit. ibid.
 Antonius Borbonius, Dux Vendomiæ, Elisa- betham Francicam in Nauarræ Regnum de- ducit. 2.a
 Antonius Cocquellius, Ardeenses in suas statio- nes erumpentes, strenuè repellit. 517.b
 Antonius Dauila, vrbis Grauiensis pro Rege Gubernator. 602.b
 Antonius Emmanuel, à Rege Conchi Romam ad obedientiam Pontifici præstandam missus, ibidem moritur. 669.c
 Antonius Gambaloyta Itaiorum Centurio in obsidione Ostendana. 598.c
 oppugnando urbem occumbit. 599.b
 Antonius Goignius à Parmensi Bruxellensibus præficitur. 375.c vide Goignius.
 Antonius de Grobbendonck. vide Grobbendonck- kius.

INDEX R E R V M

- Antonius Haueticus, Dominicanus, primus Namurcensis Episcopus constituitur. 4.a
- Antonius Helfautius Præfecturam nouæ vr̄bis Hesdinensis petit. 15.b
- Granuelli consilio eamdem accipit. *ibid.* & 16.a
- Antonius Lusitanus, fortunam tentaturus, mari se committit. 343 c. 344.a
- contra Hispanicam Marchionis S. Crucis classem depugnans, superatur. 344.a
- Terceram insulam inuadit. *ibid.*
- inde pulsus, in Angliam inglorius appellit. 357.c
- classi à Regina Angliæ ad inuadendam Hispaniam paratæ præficitur. 427.a
- Coronnam Gallicæ infeliciter tentat. *ibid.* b
- Vlissiponem petit, & cladem ibi quoque accipit. *ibid.*
- Antonius Maldonatus à tumultuantibus ad Harlemum Hispanis, vt eis Electi loco præsit, induci nequit. 181. b
- Antonius Meulnare, Senator Mechliniensis, à Parmensi Ducissa, vt de Republica secum deliberet, euocatur. 34.a
- moderandas hæreticorum pœnas cœset. *ibid.* b
- Antonius Mexica in pugna contra Orangium ad Hannoniæ Montes cadit. 139.b
- Antonius Occati Prior, Sebastiano Rege in Africa cæso, Lusitanæ Regnum ambit. 322.c
- Antonius Oliuerius ex parte Ioannis Austriaci prælio contra Ordinum copias ad Namurcum commisso adest. 274.a
- Antonius Oforius classis Indicæ, cui Essexius insidiabatur, Thalassiarachus. 535.a
- Antonius Perenotus. *vide* Granuellanus.
- Antonius Perefius è carcere elapsus Cæsaraugustam fugit. 456.c
- exercitu Regio aduentante, in Galliam, & inde in Angliam abit. 457.a, b
- Antonius Poiurius, Legatus Magistratus Valencenensis ad Noircarmium. 61.b
- Antonius Possuinus Soc. Iesu, à Pontifice Summo ad Poloniæ Regem & Moscouiæ Ducem mittitur, vt pacem ijs suadeat. 333.c
- Antonius Ruyskenvelt Dominicanus, ab Orangianis Bruxellenfis odio habitus. 325.c
- Bruxellâ discedere cogitur. 326.b
- Antonius Sikelius ex parte Orangij Pacificationi Gandauenfi subscribit. 242.c
- Antonius Stralen Antuerpiensis ad Comitiam Imperij Francofurti celebrata Legationem pro Brabantis obit. 16.b
- pòst, Consul Antuerpiensis, capitur. 80.b
- capite plectitur. 89.a
- Antonius Timmerman, Dominicanus, ab Orangium scelopeto petitum, quasi sceleris conficius, capitur. 336.b
- capite plectitur, & in quatuor partes dissecat. *ibid.* e
- Antonius Venerus capsularius Anatri Antuerpiæ, ob Orangium scelopeto petitum capitur & torquetur. 336.b
- capitale supplicium luit. *ibid.* c
- Antuerpiæ festiuitas, dicta *Lands-inuueel*, celebratur. 9.b
- ibidem* Monachus quidam apostata, iam concremandus, ab Geusis ferè eripitur. 29.c
- Magistratus ab iisdem foro pellitur. 30.a
- item Caluiniani publicè Conciones ibi habere incipiunt. 45.b
- necnon à Geusijs S. Maria Virgo blasphematur. 48.c. 49.a
- templa *ibidem* ab iisdem violantur. 49.a, b
- & alia quamplurima horrenda & nefanda in Ven. Sacramentum, Crucem, & mortuorum sepulchra committuntur. *ibidem* b
- ibidem* Geusij, cæso ad Oustrevvelium Tholouffo, graues motus concitant. 68 c
- Angli mercatores *ibidem* detinentur, & quare. 103.b
- ibidem* maxima inundatio. 112. b
- Orangiani vr̄bi insidiantur. 217.c
- coniuratio insignis *ibidem* detegitur, & aliquot plectuntur. 218.a, b
- ibidem* Geusij Archiduci Matthiæ & Ordinibus pro libero religionis suæ exercitio libellum supplicem offerunt. 279.a
- item ob Catholicorum Supplicationem tumultuantur. 294.a
- Ecclesiasticos deinde expelli postulant. *ibid.* b
- & re ipsa, priuata auctoritate circiter ducentos viginti vr̄be eiiciunt. *ibid.*
- ibidem* Caluinianus Magistratus Catholicos quàm plurimos patria exire iubet indicta causa. 320.c
- maximo *ibidem* triumpho Archidux Albertus excipitur. 520.a
- non modicus *ibidem* tumultus excitatur ob propugnaculum, vr̄bi ex altera parte Scaldis oppositum, ab Hollandis expilatam. 553.b
- quando Princeps Albertus & Isabella *ibidem* inaugurati. 569.c
- ob Prætoriam nauem cum alijs octo nauibus à Zelandis abductam magnus *ibidem* excitatur tumultus. 587.b
- hac occasione propugnaculum *ibidem* in ripa extruitur. *ibid.*
- classarij *ibidem* secessionem minantur. 590.b
- à Mauritio frustrà vr̄bs têtatur. 627. b, c. & seq.
- eò Regum Galliæ & Angliæ Legati, Delegati item Ordinum Hollandiæ, &c. confluunt, de Inducijs in Belgio acturi. 670.b
- induciæ duodecennales ibi inter Regem, Archiducem, & Ordines Fœderatos constituuntur. *ibid.*
- & publicantur. 677.a
- Antuerpienses præsidia à Parmensi Belgij Gubernatrice recipere recusant. 46.c
- cum Caluinianis transigunt, eisdemque aliquot loca concionibus suis habendis assignant. 56. b, c
- cum Parmensi Gubernatrice transigunt. 73.c
- Ministros hæreticos ablegant. 74.a
- & militem Regium admittunt. *ibid.*
- à tumultuantibus Hispanis sex continuis hebdomada-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- domadibus diuexantur. 204.b
 Ordinum milites admittunt. 237.a
 cum Tribunis Ordinum de oppugnanda arce
 consultant. ibid.b
 in locis ijs, quæ ad Arcem ducunt, se muniunt.
 ibid.
 Hispanis in ciuitatem eorum ex Arce irum-
 pētibus, dira ab ijsdem pati coguntur. à 232.c
 ad 239.b
 in signa centuriasque distribuuntur. 261.b
 arcem diruunt. 262.b
 direptionem Mechliniensem ab Anglis institu-
 tam comprimunt. 310.a
 Nationale Concilium, *Land-Raet* dictum, in ci-
 uitate sua instituunt. 321.b
 audita Geusiorum Bruxellensium in imagines
 & templa debacchatione, tabulas sacras,
 ne pariter diripiantur, è templis auferunt.
 326.c
 amisâ Bredâ irritati, exteros vrbe pellunt, &
 exercitium Catholicum tollunt. 327.c
 rum quæ imagines in templis restabant con-
 fringunt. 328.a
 Catholicis Religionis suæ exercitium ab Alen-
 sonio sibi dari petentibus, & Caluiniâ ob-
 stantibus, ea conditione illud permittunt, si
 prius Regem eurarint, & Alensonio fideles se
 futuros iurarint. 335.a, b
 idem Edictum post repetunt. ibid.
 Arschotum frustra tentant. 338.a
 Abbatiam S. Bernardi ad Scaldim demoliu-
 tur. 339.b
 & equitum turmas conscribunt. ibid.
 ab Alensonio miro astu inuaduntur. 344.c
 345.a, b, c
 Alensonium Scaldim transire armatis suis na-
 uibus prohibent. 347.b
 à Richenburgio, Montignio & Rassingemio,
 vt se Regi reconcilient, frustra monentur.
 348.b
 contra Orangium tumultuantur, & quare.
 350.a, b
 de ijs, quæ Ordines de recipiendo Duce Alen-
 sonio proposuerant, consultant. 351.a
 plurimos Catholicos eiiciunt, & extra ciuita-
 tem Nobilium & mercatorum domos de-
 struunt. 353.b
 ad ripam Scaldis Flandricam munitionem con-
 tra Parmensem erigunt. 354.c
 portum Ripelmondanum obsident, sed fru-
 strâ. 355.a
 diem 17. Ianuarij festiuum & sacrum haberi
 debere, ob victoriam contra Alensonium ob-
 tentam, publicè constituunt. 357.c. 358.a
 Aldegondio ductore Liræ insidiantur, sed fru-
 strâ. 358.a
 ad Saftingen & vicinis in locis munitiones
 contra Parmensem erigunt. 358.b
 Regios Burchto pellere frustra aggressi, agge-
 rem ad Hoboken perfodiunt. ibid.
 Brugeses & Gandauenfes à pace cum Rege
 ineunda dehortantur, etiâ edito libello. 360.a
- à Parmensi premuntur. 369.a
 naues armatas Burchrum mittunt, quæ impe-
 dian quò minus Parmensis naues, ponti
 struendo idoneas, transmittat. ibid.
 seditio inter eos oritur, eosque qui pacem ex-
 petebant, in carceres compingunt & egregiè
 mulstant. ibid. b
 Bruxellenses vtrumque comiteu iuuant; dum
 verò redeunt, à Regijs omnia pretiosa eis ad-
 imuntur. 370.b
 eis à Parmensi per literas pax offertur. ibid. b, c
 qui absque Magistratus consensu ab vrbe ab-
 essent, vt reuertantur edicunt. 371.b
 incendiarias naues ad disturbandum pontem
 à Parmensi Scaldi impositum, dimittunt.
 376.c. 377.a, b, c. & seq.
 ad aggerem Couvensteinium à Regijs vin-
 cuntur. 378.a, b
 magna panis inopia ptemuntur. 380.b
 puerorum & mulierum pacem ingemian-
 tium vocibus commoti, & ab exteris ad eam
 amplectendam commoniti, mittunt ad Prin-
 cipem Parmensem qui cum eo de pace agant.
 ibid. b, c
 frustra Hollandi & Zelandi eis auxilia submit-
 tere conantur. 381.c
 denuò alios cum plenaria transigendi potestate
 ad Parmensem pro pace ablegant. ibidem c.
 & 382.a
 dum de conditionibus pacis in Senatu discepta-
 tur, iterum populus pacem ingeminat. 382.a, b
 Alensonianis insignibus deiectis, Regia substi-
 tuunt. ibid. b
 conditiones pacis à Parmensi præscriptas ac-
 ceptant, & quæ illæ. ibid. b, c. & seqq.
 publicè in foro, ingenti populi cum lætitia, eaf-
 dem promulgant. 384.b, c
 Bergopsomam sibi infestam experiuntur. 417.c
 summis gaudijs Ernestum Austrium Belgij
 Governatorem designatum excipiunt. 483.b.
 487.c
 ab Alonso de Luna Liræ Præfecto euocati,
 Hollandos Lirâ pellunt. 509.b
 in eius rei memoriam numismate à Magistratu
 donantur. ibid.
 Antuerpiensis Arx ab Albano cõstruitur. 81.a, b
 quantum ciuitas ad id contulerit. ibid.
 eius primi Præfecti qui. ibid.
 à Ioanne Austriaco educis Hispanis, Ordini-
 bus, quò Orangianorum inuidiam declinaret,
 traditur. 254.b
 à ciuibus diruitur. 262.b
 à Parmensi restituitur. 487.b
 in ea tumultuantur Hispani, & Curiam Sena-
 toriam tormentorum globis impetunt. 545.c
 Antuerpiensis Episcopatus erigitur. 2.c
 ei Abbatia S. Bernardi ad Scaldim assignatur. 3.c
 eius primus Episcopus denominatur Philippus
 Nigri. ibid.
 Apologia ab Orangio contra Regiam proscrì-
 ptionem editur. 321.c
 Apostolorum festa extra Hollandiam & Zelan-
 diam

INDEX R E R V M

- diam celebrare Calvinianis præcipitur. 280.b
- Approbatio, qua Rex tractationem pacis vel induciarum cum Hollandis comprobabat & ratam habebat, à Biragio Ambr. Spinolæ Secretario ex Hispania adfertur. 652.a
 contra eam Ordines multi excipiunt. *ibid.* b,c
 imperfectam & vitiosam esse contendunt. 653.b
 alia ex Hispania adfertur. 654.a
 de qua item Ordines variè disceptant. *ibid.* b,c
 & seq.
- Aquâ se auidè nimis ingurgitantes Hollandi in Insula S. Thomæ paucissimi in patriam redeunt, ceteris rabe absumptis. 559.c
- Aquila Sasboutius, Cancellarius Gelriæ, Bruxelles, de ratione pacificandi Hollandiam consultatur, proficiscitur. 217.a
- in Aquitania ab Henrico Franciæ Rege noua Camera instituta, eique cum Catholicis Calviniani Iurisperiti præfecti. 534.c
- Arces, oppida & ciuitates in Britannia Armorica à Mercurio Duce occupatæ, in vsum Elisabethæ Hispaniarum Infantis traduntur, & quare. 510.a
- Ardea, Calero ab Archiduce Alberto occupato, à Franciæ Rege insigniter munitur. 516.c
 ab Alberto Archiduce obfessa. 516.c. 517.a
 Rege Franciæ non succurrente deditur. 517.b
 ex pacto pacis, Regi Franciæ à Rege Hispaniarum restituenda. 538.b,c
 quando restituta. 540.b
- Area à Francis vastata. 521.b
- Arenbergius Comes à parte Regis se futurum declarat. 53.b
 Batenburgicos fratres capit. 75.b
 ab Albano Regi Galliæ contra Hugonotos subsidio mittitur. 83.a
 in pugna contra Ludouicum Nassauium cæditur. 86.a, b. 87.b
 in Monasterio Heiligerlæo sepultus. 87.c
- Arenbergius Comes ex parte Principis Parmensis Borborgum Flandriæ venit, cum Regiæ Angliæ Deputatis de pace inter Prouincias componenda acturus. 414.a
 pace iam inter Hispaniarum & Franciæ Reges inita, in Galliam obses mittitur. 540.c
 idem maris Præfectus, abducta à Zelandis Prætoria Antuerpiensi, in ripa propugnaculum extrui curat. 587.b
- Classarios Antuerpiæ secessionem minitantes pacat. 590.b
 ab Alberto Archiduce in Angliam mittitur, vt Iacobo Scotiæ Regi de Angliæ Regno congratuletur. 620.b
- Arganullerius Fuentæo Dorlanum occupante occisus. 505.a
- Argentineses Canonici, mortuo Episcopo Ioanne à Mandersheit, in eligendo alio Antistite valdè dissident. 468.a, b
- Armenterius, Parmensis Ducissæ Secretarius, in Hispaniam ab eadem mittitur. 25.a
 ex Hispania reuertitur. 27.b
- Armuda ab Orangianis frustra tentatur. 144.b
 Ordinibus ab Anglis redditur. 413.c
- Arnhemenses Ordinum præsidarios eicere Regisq; gratiam ambire attentantes, à Comite Nuenario in officio continentur. 376.b, c
- Arnhemium Mauritius recens conscriptam Germanicam legionem lustraturus petit. 484.c
- Arnoldus Bucopius Mursensis Præfecti Legatus, annuente Hermanno Comite Bergensi, ad aduentum Mauritij Mutilanam munitionem deserit. 529.b
- Arnoldus de Cambe Gantoisus, Abbas Marchianensis, Duaci Collegium instituit. 13.c
- Arnoldus Dorpius. *vide* Dorpius.
- Arnoldus VVachtendonckius cum rusticis quibusdam Kollenbergam arcem, ab Hollandis paulò antè occupatam, obsidet. 443.c
- Arshotana Ducissa senior Serenissimæ Isabellæ Infanti in Belgium venturæ obuiam proficiscitur. 546.b
- Arshotanus Dux. *vide* Philippus Croius & Carolus.
- Arshotum Ioanni Austriaco deditur. 275.b
 ab Ordinum militibus spoliatur. 283.a
 penè desolatam oppidulum in Ordinum potestatem venit. 313.a
 ab Antuerpiensibus frustra tentatur. 338.a
- Arsenum castrum à Carolo Mansfeldio expugnatur. 391.b
- Art Batuæ insulæ pagus à Mauritij militibus infessus. 557.a
- Artesia à Bironio Regis Franciæ iussu vastata. 520.b, c
 & quidem octo diebus continuis impunè. *ibid.* c
- Artesic Ordines cum Brabantis contra Hispanos conspirant. 235.a
 paci Religionis à Matthia Archiduce factæ se opponunt. 280.b, c
- Malecontentos se vocant. *ibid.* c. *vide* Malecontenti.
- Regi reconciliantur. 291.b. 292.b, c
- ab Ernesto Archiduce Bruxellam ad Comitiam vocati, multa queruntur. 492.b
- illis Nauarræus per litteras bellum minatur. *ibid.* b, c
 tubicinem istas Nauarræi literas deferentem hospiti satisfacere iubent, & sine responso remittunt. 493.a
- diris excursionibus à Balignio dudum vexati, Fuentæo Cameraci obsidionem quasi extorquent. 505.a, b
- Arthus Batso Bruxellæ ab Albano capite plectitur. 89.a
- Articuli secreti inter Hispaniæ & Angliæ Reges qui. 677.c
- Artificia qua ratione è Belgio in exteras regiones illata. 102.c
- Artus, vnus ex personatis rusticis, per quos Arabianum pulchro stratagemate occupatum. 525.c
- Aruerniæ Comes Parisijs in vincula conijcitur, at statim dimittitur. 607.c
 sed

IN ANNALES TVM VLTVM BELGIC.

- sed paulò pòst perpetuo carceri, iubente Rege, mancipatur. 634.b
- Aix in ciuitate Groningensi à Mauritio extrui non potest. 490.b
- Afcanius Cormanus, Dux, à Christianis in subsidium Melitenfium, à Turca obfessorum, missus. 38.b,c
- Afnius Entius munitionem in Delfzijl defendendam suscipit. 312.b
- Afri-collense Sacellum à quo & quando dedicatum. 627.b
- Afficurcius munitioni S. Andreæ præsidia imponit. 561.c
- militibus Hamontij tumultuantibus vt ad arma prodeât, frustra persuadere conatur. 579.a
- eius cohortes in acie circa Neoportum ad pugnam parata quem locum tenuerint. 581.c
- Affonleuillius à Rege Hispaniæ, vt pacis in Belgio constituendæ sequestrum se præbeat, delegatur. 294.c
- Assumptionis Deiparæ festum extra Hollandiam & Zelandiam celebrare Caluinianis præcipitur. 280.b
- Atrebatum à Francis frustra tentatum. 513. a, b, 526.b
- juxta Atrebatum se munit Dux Arschotanus, vltiorem Francorum incursionem impediturus. 521.a
- Atrebatenses ciues trecenti voluntarij in obsidione Cameracensi Bremianum propugnaculum tuentur. 505.b,c
- Atrebatensis Episcopatus Cameracensi subijcitur. 2.c
- Atrebatensis & Namurcensis Episcopi, Mechlinia capta Orangio iurare detrectantes, carceri impinguntur. 137.a
- Aubignius Baro, ab Albano Francis in deditioe vrbs Montensis obses datur. 140.b
- ad Alensonium ab Ordinibus, cum eo acturus, mittitur. 284.b
- Audenarda à Parmensi obsidetur. 337.b
- strenuè ab eodem oppugnatur. 338.a
- tandem eidem deditur. ibid.b
- Audenburgum à Mauritio occupatum præsidio munitur. 578.b
- ab Archiduce Alberto recuperatur. 579.c
- Audenroia à Germanis diripitur. 562.c
- Audomarenensis Episcopatus erigitur. 2.c
- eius primus Episcopus Hamericurtius, Abbas S. Bertini, constituitur. 4.a
- Audrigenius, vnus ex confederatis Belgij Nobilibus. 61.a
- Auena & bos, pro more gentis, Alberto Archiduci cum Serenissima Infante in Belgium properanti à Basileensibus offertur. 566.c
- Auenione nuptiæ Mariæ Medicæ & Henrici Franciæ Regis magno apparatu celebratæ. 587.c
- Auesnæ, Hannoniæ oppidum à Francis incensum. 497.c
- Augustæ Treuironum magnus veneficarum & veneficorum numerus concrematur. 430.c
- Augustiniani in Persia Christianam Religionem mirificè propagant. 598.b
- eorum familiæ ipse Ormusiæ Princeps adscribi voluit. ibid.
- Augustinus Arconatus, Tesserarius maior FridERICI Spinolæ, cum eodem in nauali contra Hollandos prælio occumbit. 612.a
- Augustinus Barbarigus, classis parti, quæ à Pontifice, Hisp. Rege, & Venetis contra Turcam sub Ioanne Austriaco mittebatur, præficietur. 115.b
- vulnere in oculo accepto moritur. 116.a
- Augustinus Mexia arci Cameracensi à Comite Fuentæo præficietur. 507.b
- cum copijs Albertum Archiducem ad Caleti obsidionem properantem subsequitur. 515.b
- Antuerpiensis Arcis Præfectus à tumultuantibus Hispanis expellitur. 545.c
- Aulnæum oppidum à Guisio capitur. 411.a
- Aumalius pro Catholicis fœderatis in Gallia exercitum ducit. 388.b
- capto ab Henrico Valesio Cardinale Borbonio, à sicarijs, qui missi essent vt eum è medio tollerent, sibi cauere præmonetur. 422.a
- Ambianum & Abbatis villam ciuitates occupat. ibid.
- cum alijs Belgarum Proceribus Esdaïno Dorlani obsidionem soluere properanti obuiam proficiscitur. 502.c
- Nauarræo, quamuis Ecclesiæ reconciliato, submittere se detrectat. 510.a
- in pugna ad Neoportum commissa grauiter vulneratur. 583.a
- Aumontius Marefcallus ab Henrico Valesio ad Nauarræum mittitur. 427.b
- à Nauarræo in Campaniam mittitur. 430.a
- cum exercitu in Hispanos Brestanum portum intercludere meditantes à Nauarræo missus, eosdem pellit. 491.c
- Aurancæum in Normannia à Nauarræo obsidetur. 442.b
- & paulò pòst ab eodem occupatur. ibid.
- Aurea Rosa à Pontifice consecrata Margaritæ Reginæ post sponsalia cum Philippo III. celebrata datur. 548.a
- Aurelia Nauarræo iam ad Catholicam Religionem conuerso se dedit. 483.c
- ibi Catholicæ Religionis exercitium solum permissum. 534.c
- templum S. Crucis ibidem, à Caluinianis demolitum, ab Henrico Nauarræo Galliæ Rege restauratur. 598.a
- Aureliana pax in Gallia sancitur. 25.a
- Aurelius Spinola in Hispaniam ablegatur. 611.c
- Auriæ Princeps Italus, Guisio Massiliam occupante, cum suis fugit. 523.c
- Auermannus ciuium Caluinianorum Brugensium dux. 300.b
- Auvvarderziela in Frisia à Frederico Sherenbergio vi occupatur. 480.c
- à Guilielmo Nassouio Groningensibus eripitur. 487.a,b

INDEX

Auvvarta maior, in ditione Groningensi, à Mauri-
ritio occupatur. 448.a
Auxij Dominus à Flandris ad Orangium, eius
subsidiu contra Hispanos petiturus mittitur.
235.b
Auxius Baro cum Fuentæo Cameracum obsidet.
505.b
quosdam ex Francis Balignio auxilio missis
cædit. ibid.c
quasi Feræ à Francis diu obsessæ succursurus ab
Archiduce Alberto mittitur. 515.a
Axella in Flandria à Zelandis diripitur & incen-
ditur. 210.a
à Mauritio Nassouio intercipitur. 391.c
Axellani à Zelandis per insidias cæduntur. 210.a
Parmensi se dedunt. 355.a
in Azincuriana planitie, Franci tertiam Artésis
populationem meditantés, castra sua locant.
521.b
ad Azoras insulas Essexius auro Indico inhians
cum classe tendit, sed frustra. 534.c. 535.a

B.

BAbbingtonius Londini prodicionis in Elisa-
betham Reginam accusatus interficitur.
396.b
Badensis Marchio ab Alberto Archiduce ad
nouum equitatum conscribendum in Germa-
niam mittitur. 525.a
Baern, ditionis Vltraiectinæ pagus, eiusque tem-
plum ab Vltraiectinis dirèptum. 321.b
Baefroda à Malecontentis flammis absumpta.
302.a
de Balanzon Dominus, Vicarius legionis Nea-
politanae, iuxta Turnhoutum, à Mauritanis
interemptus. 524.c
Baldæus munitionem quamdam Orangianorum
obtinet. 180.c
item cataractam Goudanam & Alfanam mun-
itionem. 181.a
Alfæ, ne quis Orangianis quid vèdat, edicit. ib.
Hispanos ad Harlemum pro stipendijs tumul-
tuantes pacat. 182.a
ab Orangianis prope Leidam cladem accipit.
184.b
è castris Leidanis à Requesenio cum aliqua ex-
ercitus parte in Brabantiam euocatur. 201.b
in Hollandiam reuertitur, ibique munitiones
anteà à se desertas recuperat. 205.a, b
Hagæ-Comitis secundam Leidanorum obsi-
dionem meditatur. ibid. b
Maselant slusam Orangianis iterum adimit. ibi-
dem c
Leidanos se Ferdinando Lanojo dedere non
permittit. 211.a
aliquot munitiones, quibus eosdem arctius pre-
mat, exstruit. ibid. b, c
litteris Leidanos, vt se dedant, humaniter inui-
tat. 213.c
perfossis ab Orangianis aggeribus, & cum clas-
se, aqua nimium excrecente, aduentante
Boisotio, obsidionem soluit. 216.a

RERVM

ab Hispanis, quasi pecuniam à Leidanis acce-
pisset, accusatur. ibid.
ab ijsdem, donec pecunia adferretur, captiuus
detinetur. ibid.
Baldensis ab Iprensibus Parmensi obfes datus.
361. a
Balduinus Eobaldus Medinacælio ex Hispania
in Belgium aduentanti cladem infert. 126. b
Balduinus Gauernanus, siue Gaurius, Baro d'In-
chy, à Gubernatrice Parmensi militum Præfe-
ctus Bruxellis constituitur. 53. a
dolosè Licquesium arcis Cameracensis Præ-
fectum capit. 244. b
à Parmensi sibi metuens, cum Alensonio trans-
igit, & eius præfidiarios intra Cameracum re-
cipit. 305. b
Balena ingens in Saftingen appellit. 272. b
Balfurius Scotus Meningam Malecontentis eri-
pit. 303. c
Balignius, Cameracensis vrbs Præfectus, Arre-
sios, Hannones, &c. excursionibus & extorsio-
nibus mirè vexat. 505. b
à Fuentæo obsessus, ab Esdaino sibi auxilium
submitti petit & obrinet. ibid. c
Esdainum & Regem ipsum opem laturos ex-
spectat, sed frustra. 506. b
dedita ab Heluetijs & ciuibus aliquot ciuitate,
ipse cum reliquis Francis in Arcem se recipit.
ibid. c
post triduum verò eandem tradit. ibid.
inglorius Cameraco discedit. 507. a
vnà cum Menio ad Feram arctius obsidendam
à Rege mittitur. 510. a
Balliolum, pagus Flandriæ, vbi celebre Monaste-
rium ab hæreticis est deuastatum. 48. a
Ballius, Rennebergij Secretarius, à Domino suo
ad Leovvardienfes tumultuantes mittitur.
305. c
ab ijsdem capitur, & vt illis arcem Harlingen-
sem dedi procuret cogitur. ibid.
Balthasar VVolf Orangianarum copiarum du-
ctor. 94. c
Balthicæ naues in Hispania detentæ, & quare.
553. c
Bantan Iauæ maioris portus, vnde tres Hollan-
dorū naues, quæ primæ Orientalis Indiæ nauig-
atione tentarunt, pipere onustæ rediere. 533. c
Bapalmenfis ager à Francis vastatur. 521. a
Baptisinus Muleio Xequo Fesæ & Maroci Regni
in Africa heredi, solemnni ritu confertur. 482. c
Baptista de Monte præfidiarios Traiectenses pec-
cuniâ corrumpit. 276. c
Baptisterium in Hoefsvinckel VVestphaliæ pa-
go à Solmensi Comite scædè commaculatur.
441. a
Barbanfonius Comes Alexandri Parmensis cor-
pus demortuum Atrebato Bruxellas defert.
466. c
Serenissimæ Isabellæ Infanti in Belgium vent-
turæ obuiam proficiscitur. 546. b
eius cohortes quem in acie circa Neoportum
ad pugna parata locū sortitæ sint. 581. c. 582. a
Barcino-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- Barcinone Philippus III. Rex & Regina Margarita quando inaugurati. 565.b
- Bardoulius Silueducensium Senator, dum mœnia obit, à milite quodam, casu duobus in locis traiecitur. 594.c
- Barlaimontius à Philippo II. è Belgio discedente, Parmensi Gubernatrici Consiliarius datur. 1.c
- Confœderatos Nobiles voce Gallica *Geus* appellans, Geusiorum nominis causam præbuit. 42.b,c
- à parte Regis se contra seditiosos futurum declarat. 53.b
- Albano in Belgium venienti occurrit. 78.a
- ab eodẽ noui Concilij Iudex constituitur. 80.a
- à Glimesio capitur. 233.a
- in militia Austriaci armamentarij Tribunus. 242.b
- cum Austriaco Namurcum abit. 259.b
- eumdem ob literas Ordinum à suis interceptas consternatum confirmat. *ibid.*
- eidem vt Namurcensem arcem occupet, omnino suadet. *ibid.*
- cum Parmensi Knodsenburgum prope Neomagum obsidet. 448.b
- Ernestum Austriacum Belgij Gubernatorem designatum Namurci excipit. 483.a
- ab Ernesto Archiduce Leodiensibus contra Hollados suppetias laturus mittitur. 497.a
- Albertum Archiducẽ in Hispanias ad sponsam Isabellam proficiscentem comitatur. 546.b
- eius vxor Serenissimæ Isabellæ Infanti in Belgium venturæ obuiam proficiscitur. *ibid.*
- ex eius legione præfidiarij munitionis S. Andree desumpti. 561.c
- eius cohortes quem in acie circa Neoportum ad pugnam parata locum tenuerint. 581.c
- 582.a
- Barlottus. *vide* Claudius Barlottus.
- Bartholomæus Campocassius pontem, per quem Hispani in muros Harlemenses transeunt, construit. 153.c
- Bartholomæus Entesius, vnus è Geusij Belgis Angliã excedere coactis. 119.b
- à Dordraënis à Rege deficientibus aduocatur. 127.c
- à Mondragonio ad Tergousam fugatus, Armudam opprimere frustra tentans, inglorius ad Lumæium redit. 144.b
- Orangij auspicijs Amstelodamum inuadere nititur, sed frustra. 147.a,b
- turbarum apud Orangianos auctor. 156.a
- licenter nimis locutus, ab Orangio detinetur. *ibid.*
- à plebe armata in vincula conijcitur. *ibid.*
- Groningam obsidet. 311.a
- ibidem* que mosqueti globo traiecitur. *ibid.*
- Bartholomæus Hauicus, Leidensium ciuium ductor, in Regios obessores erumpit. 212.a
- Bartholomæus Parmensis, Architectus, ad Harlemum globo traiecitur. 155.b
- Bartholomæus Valleus Bruxellæ ab Albano capite plectitur. 89.a
- Bartholomæus Zanctius Anglos Steenvikam fortiter oppugnantes, fortius repellit. 462.b
- Baruiturtius à quibusdam militibus, per Stellam ad defectionem à Rege persuasis, Groningæ capitur. 245.a
- Baruotius Bergopsomæ Præfectus à suis militibus, ob stipendia tumultuantibus, ciuitate plectitur. 356.a
- Baruvelus Londini prodicionis in Elisabetherami Reginam accusatus interficitur. 396.b
- Basileq Albertus Austriacus vnà cum Serenissima Infante, pro more gentis, boue auenaque donatur. 566.c
- Bascus de Silua ab Anglis capitur. 415.a,b
- Bassignij Baro Ernesti Archiducis ad Leodissem Antistitem Huio iam ab Hollandis occupato Legatus. 497.a
- Basta. *vide* Georgius Basta.
- Bastocus circa Neoportum in acie ad pugnam parata quem locum tenuerit. 581.c
- ibidem* ab Hollandis capitur. 583.a
- Batenburgij fratres ab Arembergio capiuntur. 75.b
- Bruxellis capite plectuntur. 89.a
- Batenburgij Regulus ab Orangio cum aliquot copijs in subsidium Harlemensium mittitur. 175.b
- insigni stratagemate Regia ad Harlemum castra penetrat. *ibid.*
- dolo à Regijs deprehenso, ipse cum 1500. alijs cæditur. 176.a
- Batenburgium castrum ab Hohenloio capitur. 390.a
- à Parmense recuperatur. 391.a
- Battorius. *vide* Sigismundus Battorius.
- Batua in sula aduersus Regionum incursiones probè à Mauritio munita. 558.b
- Baufortij Dominus, captâ Mechliniâ Orangio iurare detrectans, in carcerem compingitur. 137.a
- Bauuoisus ab Albano, vt Middelburgensibus succurrat, mittitur. 182.a
- non sine clade eisdem comteum adducit, & Antuerpiam reuertitur. *ibid.*
- Middelburgensibus succurrere iterum laborat. 194.a,b
- ab Orangianis cladem accipit. *ibid.*
- Baxius Bergopsomæ Præfectus, Antuerpiensium comteum Steenbergam tendentem intercipit. 426.c
- Legatos Archiduciales & Fœderatarum Provinciarum de pace acturos aduentitia cœna Bergopsomæ excipit. 585.c
- Beaumontium Ioanni Austriaco deditur. 276.b
- Beauresus Parmensi Knodsenburgum prope Neomagum obsidenti adest. 448.b
- Beauuoirius, arcis Tornacensis Præfectus. 59.b
- ad Oustervvelium prope Antuerpiam Thoulousum cædit. 68.b,c
- in Bebbur oppidulo maleficus quidam, qui se in lupum transformabat, concrematur. 431.a
- ad Bebbur.

INDEX RERVM

- ad Bebbereuse Monasterium Hollandi VVachendoncko insidias struentes conueniunt. 572. a, b
- Becassum, ad Ostendam propugnaculum, ab Archiducis milite occupatur. 612. c
- Beilius arce Karpenâ capta Præfectum Bloemiû strangulat. 288. a
- eadem in arce, eodem supplicij genere è viuus tollitur. ibid.
- Belgarum priuilegium, eos scilicet à nemine, præterquam à Iudice loci, iudicari posse, quomodo intelligendum. 4. b
- Belgica Nobilitas pænè tota Alberto Archiduci & Cardinali Belgij Gubernatori Lutzenburgi gratulabunda occurrit. 512. c
- Belgica Prouinciâ à Philippo II. Hispaniarum Rege ad nuptias Isabellæ filiæ cum Alberto Archiduce in eundas certis legibus datæ. 541. b
- Belgium vniuersum ingenti terræmotu concutitur. 308. b
- magna annonæ caritate affigitur, & vnde. 397. c
- Belgij mercatores & eorum bona in Anglia detinentur, & quare. 103. b
- Rege solutionem non præstante, nihil aut parum pecuniarum Archiduci suppeditant. 522. c
- tandem pacantur. ibid.
- Belgij Ordines maxima lætitia Albertum Archiducem in Gubernatorem suscipiunt. 514. a
- de nuptijs Archiducis Alberti cum Isabella in eundis quid Regi responderint. 534. a
- audientes Regem Prouincias Belgicas Alberto Austriaco cessisse cur primùm commoti. 544. a
- in Belgio tempore aduentus Alberti Archiducis Gubernatoris afflictißimus Regiæ militiæ status. 513. b, c
- Belinius Dorlani obsidionem soluere frustra tentat. 502. c
- grauiter vulneratus capitur. 503. a
- Ardeæ obsidionem frustra impedire conatur. 517. a
- della Bella Marchio Mauritio Siluamducis obsidenti commeatum præcludere conatur. 615. b
- pugnando occumbit. 616. a
- Bellinckvolderziela à Guilielmo Nassouio munitur. 479. c
- Bellinfulana Marchionissa, spreto sæculo, Fuliensium Monialium institutum sequitur. 571. c
- Bellouacum oppidulum ab Orangio incenditur. 101. c
- Belli molem è Francia in Belgium transferre Nauarræus conatur. 491. b
- Bellum Regi Hispaniarum Philippo ab Henrico Franciæ Rege indicitur, & acceptatur. 495. b
- Bellum Hungaricum contra Christianos ab Amurate Turcarum Imperatore magna ferocia continuatur. 511. b
- ad illud ex Belgio Carolus Comes Mansfeldius euocatur. ibid.
- Belli Belgici administratio ab Alberto Austriaco in Hispanias proficiscente, ad tempus Francisco Mendoza Aragoniæ Admiralio committitur. 546. b
- Bello inter Hispanos & Francos durante capti, pace iam composita, sine lytro dimittendi, nisi antè de soluendo conuenerint. 539. b
- Bemmel, Batuz insulæ pagus, à Mauricij præsidio infessus. 557. a
- Benauides Galecius ad Harlemum vulneratur. 153. c
- Benedictus Arias Montanus, Theologus insignis, Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ linguæ peritus, quando & vbi obierit. 553. b
- Beneficia & Officia, pace iam inter Hispaniæ & Franciæ Reges composita, ijs reddentur quibus belli causa fuere adempta, Pastoratibus exceptis. 538. a
- Benthemius, Venloniensis ciuitatis Præfectus, cum inde præsidiarij Itali insigni astu à ciuibus expellerentur. 439. b
- Bentingitûs à Rhijnbercanis obsessis ad Mauritium, cum eo de deditione acturus, emittitur. 528. c
- Benuillerium, Bapalmensis agri vicum Franci diripiunt. 521. a
- Bercka. vide Rhijnberca.
- Berengarullius cum Ienliso, vt Montibus Hanonniæ ab Albano obsessis opem ferat, è Gallia aduenit. 132. a
- Berensteinius Baro, à Cæsare in Belgium pacis inter Philippum Hisp. Regem & Hollandos componendæ causâ missus, à Parmensi auditur. 455. c
- Bergensis Marchio, occultus fœderis contra Inquisitionem initi auctor. 39. a
- à Gubernatrice in Hispaniam mittitur. 43. c
- Belgio excedit. 75. c
- ab Albano in ius vocatur. 81. b
- arcem suam Sherenbergam Albano eripit. 88. b
- à Sanchio Londogno iterùm expellitur. ibid.
- Comitatum Zurphaniensem inuadit, ibique aliquot oppida capit. 129. a, b
- Bergheicana munitione à Mondragonio occupatur. 463. c
- Bergopzoma à Champagnio pro Ordinibus obsidetur & capitur. 261. c
- ab Hauteperennio infeliciter tentatur. 333. a
- à Brabantæ Ordinibus, Hollandis defendenda traditur. 368. a
- Antuerpiensibus infesta. 417. c
- à Parmensi obsidetur. 418. a
- ob ingruentem hiemem obsidione liberatur. ibid. c
- ibidem Belgij Ordinum Legati conueniunt, si pax sanciri possit tentaturi. 585. b
- sed re infesta discedunt. 586. a
- frustrà ei Archiduciales insidias struunt. 631. a
- à Regis & Archiducis Delegatis in tractatione pacis, Hollandis prius Linganum territorium repetentibus, vicissim repetitur. 663. b

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- Comitia ibi ab Ordinibus celebrantur. 670.b
 Bergopzomani præfidiarij VVilrijkam iuxta Antuerpiam incendunt. 426.c
 Beringha à tumultuantibus Archiducalibus tentatur, sed frustra. 604.c
 Berkenrodus Harlemum Orangio afferit. 127.c
 Bernardinus Mendoza obsidioni Montium Harinoniz adest. 138.c
 item prælio ad Namurcum contra Ordinum copias commisso. 274.b
 S. Bernardi Abbatia ad Scaldim Episcopo Antuerpiensi assignata. 3.c
 ab hæreticis inuaditur, violatur & diruitur. 50.a,b
 ab Antuerpiensibus euertitur. 339.b
 S. Bernardi Abbas apostata, primò Lutheranus, post Caluianus Minister. 12.c
 Bernardus Dauila Rhijnbercæ, cui pro Rege præerat, à Mauritio obsidetur. 590.c
 ciuitatem eidem tradit. 591.b
 Bernardus Merodius ab Orangio ad intercipiendam Mechliniam mittitur. 136.b
 ciuitatem capit, & Magistratum & Concilium Orangio iurare cogit. ibid.c
 Berrense oppidum cum castro, vt etiam tractatu pacis inter Hispaniarum & Franciæ Reges initæ gaudeat, Sabaudus Francorum Regi cedit. 539.c
 Berselius cum Glimesio, Orangio agente per suos, Bruxellæ cum milite admittitur. 233.a
 pro Ordinibus Brabantiz militem conscribit. 235.b
 cum cohorte sua Antuerpiam euocatur. 237.a
 in Zelandiam fugit. 239.a
 cum Domina Bergenſi super Zomonomam nuptias Bruxellis celebrat. 274.c
 Bertin Secretarius à Glimesio capitur. 233.a
 Betencurtius Baro ab Albano Francis in dedicatione vr̄bis Montensis obses datur. 140.b
 Bethania Monasterium à perduellibus Mechliniensibus destruitur. 140.c
 Beuerana arx Parmensi deditur. 355.a
 ibidem conditiones pacis cum Gandauensibus Regis nomine à Parmensi initæ, sunt constitutæ. 368.c
 similiter Bruxellensium cum Rege reconciliatio transigitur. 375.b
 necnon leges quoque, quibus Antuerpienses Parmensi Regis nomine se submittebant, ibi conceptæ & confirmatæ. 382.b
 Beuerus, ductor militum Ordinum Brabantiz in Hispanos tumultuantes. 233.c
 Beurius Antuerpiâ cum Obersteinio in Zelandiam fugiens, in Scaldi perit. 239.b
 Beyma, Nobilis Frisus, ab Arembergio capitur. 75.b
 capite plectitur. 89.a
 Beza Geneuæ moritur. 634.b
 Bibliotheca insignis Romæ à Sixto V. Pontifice instituta, eiusque inscriptio. 420.a
 Bichius ab Archiduce Alberto Hulsto præfici-
 tur. 520.a
- Bij Comes in obsidione Caletana Risbanci custodia præficitur. 515.b
 Bilandij Baro Reidanus Embricæ Præfectus sibi à Regijs metuens, à Mauritio auxilia poscit. 570.a
 in Bilbaensi portu contabescit Admiralius de VVackene. 586.c
 Billius ad Harlemum vulneratur. 169.a
 Binchium Ioanni Austriaco & Regi restituitur. 276.b
 ab Alerfonio occupatur. 283.c
 Bipontinus Dux pro Condæo & Galliz Hugonotis exercitum instruit. 102.b
 Ducatui Iuliacensi inhiat. 468.a
 Biringius, vnus ex Hollandorum Liram occupare tentantium Centurionibus, occiditur. 509.c
 Bironius Dux ab Ordinibus exercitui, qui Endoniæ liberandæ causa mittebatur, præficitur. 349.a
 Vierſeliam occupat. ibid.
 VVouuam prope Bergopzomam obsidet & deditione accipit. ibid.b
 in Roosendaël, vt comitatum Parmensi præcludat, se communit. 350.c
 Parmensieò cum exercitu aduentante, Anglis & Scotis non fidens, Bergopzomam abit. ibidem, & 351.a
 cum suis è Belgio exire cogitur. 353.a
 exercitu Regis Franciæ iussu coacto Arteſiam populabundus inuadit. 520.b
 Imbrecuriam arcem astu occupat. ibid.
 Cericampianos tam Monachos quam agricolas se suaque redimere cogit. ibid.
 S. Pauli oppidum capit. ibid.c
 Bapalmensem agrum deprædatur. 521.a
 Riuerium vicum incendit. ibid.
 Ambianum Alberti Archiducis auspicijs memorabili stratagemate occupatum iterum obsessurus mittitur. 526.b
 Atrebatum item tentaturus, sed frustra. ibid.
 pace iam inter Hispaniarum & Franciæ Reges inita, Bruxellas obses mittitur. 540.c
 ei ab Angliæ Regina, dum in Anglia Legatum ageret, Essexij Comitris cranium conspicendum exhibetur; eoque subobscurè, ne altum saperet, admonebatur. 597.c
 Parisijs in carcerem conijcitur. 607.b
 & postea capite plectitur. ibid.
 Biuaros portus, vbi Margareta Austriaca Philippo III sponsa exscendit. 564.c
 Blanckenberga à Parmensi expugnatur. 401.c
 à Licestrio frustra tentatur. 404.a
 ab Hollandis occupatur. 443.b
 apud Blangiacum Franci à secunda Arteſiæ populatione reduces castra sua locant. 521.b
 Blaserus ab Embysio in vincula conijcitur, & quare. 355.b
 Blauetum, nobilis minoris Britanniz portus, ab Hispaniarum Rege Philippo II. occupatur, & quo titulo. 442.c
 vbi situs sit. ibid.
 ex pacto pacis Regi Franciæ à Rege Hispaniarum restituendus. 538.c
 quando

INDEX RERVM

- quando restitutus. 540.b
- Blijenbekanum castrum à Schenckio transfuga Ordinibus confederatis traditur. 379.c
- à Varrabonio obsiderur. 424. a
- deditur, serò Schenckio subsidia parante. *ibid.*.b
- Blienberghum Monasterium à perduellibus Mechliniensibus destruitur. 140.c
- Blindæ, perticarum moles sic appellatæ. 621.b
- Blockhuys*, munitio prope Mechliniam à Regijs capitur. 381.a
- Bloquerdijck* à Mauritanis perfoditur, sed magno suo tum damno tum dedecore. 627.c. 628.a, b
- Bloemius Regius in arce Karpena Præfectus à Beilio quodam strangulatur. 288.a
- eundem Beilium infra annum ad supremi Iudicis tribunal vocat. *ibid.*.b
- Blommartus, Regijs eum insequentibus dedere se nolens, igne perit. 142.c
- Blondeus, in contemptum Cardinalis Granueliani, certis & solemnibus quibusdam præmissis verbis, bibere rogatus, recusat. 33. a
- Boyerus Scabinus Bruxellensis, à præfidiarijs tumultuantibus capitur. 370.c
- ex parte Bruxellensium conditionibus, quibus à Parmensi in Regis gratiam recipiebantur, subscribit. 375.a
- Bochoutia arx à Parmensi occupatur. 342.c
- Boelius, Doddendalij Præfectus, dedita Hollandis obsefforibus arce, ab ijs capite plectitur. 438. b, c
- Boerenschanfa, ab Antuerpiensibus deserta, à Regijs intercipitur. 367.b
- de Bois Centurio Regius Regi Zutphaniam oppidum asserit. 355.c
- Bokeleus ab Embysio in vincula conijcitur, & quare. 355.b
- Bolonia, Caletò ab Archiduce Alberto occupato, valido præsidio à Franciæ Rege munita. 516.c
- Bombergius Bruxellensis à præfidiarijs tumultuantibus capitur. 370.c
- ex parte Bruxellensium conditionibus, quibus à Parmensi in Regis gratiam recipiebantur, subscribit. 375.a
- Bomenæum à Mondragonio obsidetur. 225.c
- duabus oppugnationibus toleratis, tertia tandem vi expugnatur & incenditur. *ibidem*, & 226.a, b
- Bommela, siue Bommelia ciuitas ab Orangianis ope Caluinianorum ciuium astu capitur. 133.a
- ab Hiergio Regi dedi postulatur. 183.b
- à Mansfeldio tentatur, sed frustra. 424.a
- ab Admiralio obsidetur. 558.a
- in castris Regijs ortæ hinc similitates, & vnde. 560.a
- obsidionis eius primarius auctor fuit Barlotus. *ibid.*.a, b
- Hispani nonnulli soluendam obsidionem censent. *ibid.*.b
- Bommelani, in Hiergium, qui eos ad deditonem postulabat, erumpunt. 183.b
- eodemque discedente, insulam suam munire incipiunt. *ibid.*
- sibi à Regijs tinentes, Mauritijs aduentu recreantur. 557.c
- Bommelia insula subito à Barlotto inuasa. *ibid.*
- Bonauentura Calatagiron, Franciscani Ordinis Generalis, pacem inter Hispaniæ & Franciæ Reges componere satagit. 537.a
- Bona vista, suburbium Vlissiponense, ab Anglis occupatur. 427. b
- Boneffienfè Cœnobium ab Orangio incenditur. 101.c
- Bongerts, Neomagi cum alijs contra Comitum Nuenarium conspirans, eundem cum præfidiarijs Ordinum vrbe eijcit, & Regi eandem asserit. 376.a
- Bonifortes Folla à Buquoio Keyserfveerto præficitur. 631.b
- Bonniuetus ab Alensonio Gandauum, vt tumultuantibus ibi ciues pacet, mittitur. 286.c
- pro Alensonio Endouiam occupat. 344.c
- Endouiam Regijs dedit. 349.b
- Bonna ad Rhenum à Schenckio pro Truchfio occupatur, & militibus prædæ datur. 411.c
- à Regijs obsidetur. 418.c
- ijsdem deditur. 419.a
- à Regijs Ernesto Bauaro Colonienfi Elefctori redditur. 468.c
- Bonnenfes præfidiarij Hollandis prædam excutiunt. 572.b
- Borbonius Cardinalis. *vide* Carolus Borbonius.
- Borborgum Flandriæ oppidulum, in quo Legati Reginæ Angliæ & Alexandri Parmensis, de pace Prouinciarum Belgicarum acturi, conuenerunt. 414.a
- Borchius Audenardensis Præfectus, ciuitatem strenuè contra Parmensem defendit. 338.a
- Bordetus, Scotus, ne in Hispanorum manus deueniat, seipsum sclopeto interficit. 177.b
- Borgerhout, pagus prope Antuerpiam, vbi qui Ordinum Federatorum nomine in præfidijs erant, à Parmensi ad ipsa vsque ciuitatis moenia fugantur. 291.a
- à Parmensi occupatur. 380.b
- Borlutius Gandauenfis Ducis Arfshotani captiuitati assentit, & mox liberationem procurat. 267.b
- Bormannius cum Entio ad munitonem in Delfzijl defendendam mittitur. 312. b
- Bornouillius Fuentæo Dorlanum occupante capitur. 505.a
- Bortangæ descriptio, frustrà à Regijs obsessæ. 481.a
- Boruffus Ducatui Iuliacensi inhiat. 468.a
- Bos pinguis Caleti dalero emptus. 516.c
- Bos & auena, pro more gentis, Alberto Archiduci cum Serenissima Infante in Belgium properanti à Basileensibus offertur. 566.c
- Boues Ommelandij non priùs Groningæ venales expositos aliò educere vetantur. 525.b
- Boshuffus, Legatus Bossuuij, Orangianos prælio nauali vincit. 170.b
- Bossuuium in sinu Meridionali Hollandiæ contra Orangianos prælio nauali decertantem deserit, &

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- ferit, & quo prætextu. 189.c.190.a
 Boffutius, à Philippo II. è Belgio discedente, Par-
 • mensi Gubernatrici Consiliarius datur. 1.c
 Boffuuius Annam Austriacam, Philippi II. spon-
 sam, in Hispaniam comitatur. 112.a,b
 vt Brilam à Lumgio interceptam, recuperet, ab
 Albano mittitur, sed frustra. 121.a
 eius naues à Brilanis partim incenduntur, par-
 tim perforantur, partim fugantur. ibid.b
 Dordracò exclusus, Roterodamum astu & vi
 occupat. ibid.c & 122.a
 inde populi odium incurrit. 122.a,b
 Delfshauiam recipit. ibid.a
 Schoonhouiam ad Orangium inclinantem Re-
 gi feruat. 130.b,c
 ad Oudevateram, eius spe potiundæ, profici-
 scitur. 131.a
 at Hollandis in auxilium eius aduentantibus,
 recedit. ibid.
 Schoonhouiæ à Lumgio obsessæ frustra suc-
 currere nititur. 143. b
 Amorsfortium pro Rege occupat. 145.b,c
 ad Consulem Delfensem, vt Orangius sibi cap-
 tiuus ad castra Harlemensia mittatur, scribit.
 157.a
 classẽ lacui Harlemensi imponit. 161.a
 VVaterlandios, Harlemijs succurrere cum clas-
 se attentantes, captis aliquot eorum nauibus,
 fugat. 163.c
 munitionem à VVaterlandijs ad Dymerdikium
 extructam obsidet. 164.a
 eamdem obtinet. ibid.c
 ad locum, dictum de Ton, munitionem erigit.
 165.c
 varias Harlemensium munitiones subiugat.
 ibid.
 cum classe Orangianos inuadit, eisdemque ali-
 quot naues eripit. 169.c.170.a
 Enchusios & VVaterlandios, qui munitiones
 ad Dymerdikium extruere, ijsque Regijs ad
 Harlemum castris commeatum interciperẽ
 conabantur, fugat & profligat. 171.a,b
 ab Orangianis cæsus, vix natando euadit. ibi-
 dem c
 Harlemum cum copijs intrat. 178.a
 Iselsteinio præsidium imponit. 182.c
 VVaterlandiorum circa Amstelodamum mu-
 nitiones inuadit. 185.a
 Orangianas naues à Dymerdikio pellit. 186.a
 munitionem ad Dorckendamum obtinet. ibi-
 dem b
 nauali prælio in Sinu Meridionali Hollandiæ
 contra Orangianos fortiter dimicat. 188. c.
 189.a,b,c. 190.a
 vt se dederet à Corquera monitus, primùm re-
 nuit. 190.b
 tandem tamen, honestis quibusdam præmissis
 conditionibus, se dedit. ibid.
 Enchusam, inde Hornam abducitur. 191.a,b
 à VVaterlandijs cum suis humaniter habetur.
 ibid. b
 apud Albanum à fugitiuis accusatur. 192.a
- se non facilè è carcere dimittendum videns,
 præcipuos equos suos Belgij Proceribus do-
 nat. 210.b
 moritur. 287.b
 Boffuuius cum Parmensi Knodsenburgum pro-
 pe Neomagum obsidet. 448.b
 in obsidione Caletana cum copijs littora Gra-
 uelingam tendentia custodit. 515. b
 Botbergius equitum præsiariorum Rhijnber-
 kæ, à Mauritio obsessæ, ductor. 590.c
 à Bernardo Dauila Gubernatore Mauritio ob-
 ses datur. 591.b
 Botnia, Frisiæ Occidentalis Nobilis, Fœderatis se
 adiungit. 129.b
 Botscaius, Turcis se iungens, bonam Transilua-
 niæ partem occupat. 634.b
 Strigionium inuadit. 647.c
 cum Cæsare paciscitur. ibid.
 moritur. 658.b
 Bouchanium à Parmense obsidetur & capitur.
 317.a
 de Boucle Dominus cum Gandauensibus Ar-
 schotanum Ducem capit. 267.b
 Bouettius vnus ex Hollandorum Liram occupa-
 rentatium Centurionibus interimitur. 509.c
 Bouinum oppidum ab Hiergio pro Ioanne Au-
 striaco occupatur. 275.a
 Boursius Malecontentis se iungit. 294.c
 ab Ordinibus ad Regem deficit. 303.b
 in obsidione Tornacensi obit. 332.b
 Bouxtelius, vnus è primis qui contra Inquisitio-
 nem in Belgio conspirarunt. 37.b
 Dordracò à Rege deficienti ab Orangio præ-
 ficitur. 127.c
 Boxberga arx à Lycestrio occupatur. 395.a
 Brabanti à nemine, præterquam à Iudice loci, ex
 priuilegio iudicandi; & quatenus id intelligen-
 dum. 4.b
 ad Regem Legationem destinant, quæ de nouis
 • Episcopatibus obortus tumultus eidem signi-
 ficet. 12.b
 erectionem Academiæ Duaceniæ molestè fe-
 runt, & quare. 12.c.13.b
 à Carolo IV. Imp. magnis priuilegijs donati.
 16.a
 Parmensis Gubernatricis permissu Francfur-
 tum ad Comitata Imperialia Legatos mittunt,
 Bullæ aureæ confirmationem à Cæsare postu-
 laturos. ibid.
 Inquisitionem Bruxellis deprecantur. 39.a
 Ordinibus Belgij Bruxellæ conuocatis, suum
 esse contendunt, omnium nomine responde-
 re. 542.c
 Brabantia maximis aquarum inundationibus ve-
 xatur. 196.a
 magna annonæ caritate premitur. 401.a
 vbere tamen messe recreatur. 405.a
 à milite vacua, ab Hollandis vastatur. 516.c
 Brakele à Mansfeldio occupatur. 424.a
 Brakelenses præsiarij pro stipendijs tumul-
 tuantur. 413.a
 ab Hohenloio obsessi domantur. ibid.
 N n n
 Bran-

I N D E X R E R V M

- Brandeburgensis Elector per Legatos Henricum Gallia Regem à bello Hugonotis inferendo dehortari frustra conatur. 397.b
 Legatos Hagam Comitis mittit, qui tractationi pacis inter Regem Hispania & Hollandos interessent. 658.a
- Brandenburgica legio in Raxa obsidione pro stipendijs tumultuari incipit. 563.b
- Brantius, vnus è Geusijs Belgis, qui Angliâ excedere coacti sunt. 119.b
- Breda à Champaignio pro Ordinibus capitur. 262.a
 ab Hauteennio astu intercipitur. 327.b
 militari astu ab Haranguerio pro Ordinibus occupatur. 432.b,c
 frustra à Parmense tentatur. 443.b
 à Regis & Archiducis Delegatis in tractatione pacis, Hollandis prius Linganum territorium repetentibus, vicissim repetitur. 663.b
- Bredæ Nobilium confœderatorum de negotio suo consultantium conuentus celebratur. 39.c
 ibidem varij Legati de pace inter Hisp. Regem & Orangianos componenda acturi conueniunt. 219.c
 quid ibi ab vtriusque partis Legatis propositum. 220.221.222.
- Bredani præfidiarij arcem Turnhouranam astu occupant. 443.b,c
 centum millia florenorum ad Bullonium deducentes, à Traiectensibus, amissa parte thesauri, cladem accipiunt. 479.b
 aliquot à Regijs in Campinia oppressi. 535.c
- Bredena castellum ad excursions Ostendanorum impediendas erectum. 577.c
 à Mauricio occupatur præsidio firmatur. 578.b
 ab Archiduce recuperatur. 579.c
- Bredenrodus contra leges in hæreticos latas apertè obloquitur. 18.c
 Vianam munit. 65.c
 inuita Parmensi aduocatis typographis quælibet eis imprimendi facultatem concedit. ibidem.
 quæ tum iactauerit. ibid.
 à Megemo Vianâ pellitur. 66.a
 Antuerpiam cum aliquot Fœderatis venit. ibidem b
 Parmensi scribit. ibid.
 de captis Siluæducis Parmensis Legatis se excusat. ibid.c
 inuita licet & prohibente Parmensi, Antuerpiæ militem conscribit. 68.a
 Torrium, Legatum Parmensis, Amstelodami malè habet. 74.c
 Amstelodamo, accedentibus copijs Regijs, fugit. 75.b
 ab Albano in ius vocatur. 81.b
- Brederodius Capitaneus Hollandorum ad Geertrudenbergam interficitur. 422.c
- Bréina Hannonia oppidum noctu à Bruxellensibus inuaditur, diripitur, incenditur. 352.c. 353.a
- Bremianum propugnaculum in obsidione Ca-
- meracensi Atrebatenses ciues voluntarij tuendum recipiunt. 505.b
- Bressianus ager, ex pacto pacis inter Franciæ Regem & Sabaudia Ducem initæ, Regi cedit. 587.c
- Brestanum portum Hispani intercludere frustrâ tentant. 491.a
- Breuorda à Mauricio obfessa. 531.c
 subito disiectis mœnibus, eidem se dedit. 532.b
 à Teraglia pro Archiduce, petardo portâ disiectâ, occupatur. 635.a
 pulueris tormentarij defectu iterum deseritur. ibid.b
- Briautæus nobilis Francus apud Hollandos turmæ equitum Præfectus. 573.a
 arroganter Grobbendonckio insultat. ibid.b
 hinc indictum duellum scriptæque leges. ibidem
- Gerardum Abrahami, vulgò Laccerberium, Grobbendoncanæ turmæ Vicarium equo deijcit. ibid.c
 in eodem duello duo eius equi quibus vicissim insidebat, interficiuntur. ibid.
 tandem Francis partim cæsis partim fuga sibi consulentibus, cum cognato capitur. 547.a
 ab alijs qui victoribus gratulatum occurrerant interficitur. ibid.
 ab omnibus penè temeritatis arguitur. ibid.
- Briela Hollandiâ à Lumæio capitur. 118.c. 119. 120.
 quare tum ibi defuerit præsidium. 120.c
 illam recuperare tentans Bosluuius fugatur. 121.a
 eius ciues à Lumæio Regi & Orangio inrare coguntur. ibid.b
- Ecclesiastici aliquot ibi, contra fidem datam à Orangianis capti, absque vlla iudicij forma suspenduntur. 128.a,b. 129.a
 ab Ordinibus traditur Regiæ Angliæ. 385.b
- Brigantinus Dux, cæso Rege Sebastiano in Africa, Lusitaniæ Regnum ambit. 322.c
- Brillani præfidiarij ob stipendia tumultuantur, sed statim pacantur. 426.b
 Hollandis prædam excutiunt. 572.b
- Brisaacus à Confœderatis Francis in Belgium à Parmensi subsidia petiturus mittitur. 442.a
- Britanniæ Armoricæ ciuitates & Arces à Mercurio Duce occupatæ, in vsu Elisabethæ Hispaniarum Infantis traduntur, & quare. 510.a
- Brokuis, Syndicus Dordracenus, ab Ordinibus deputatur, vt cum Delegatis Regijs de pace agat. 659.b
- Bronchorstium ab Hegemanno obsidetur. 334.a
 à Martino Schenckio ab obsidione liberatur. ibid.b
- Bronchorstius à Neomagensibus in castra Mauriciana, dum de pace agerent, obfes mittitur. 453.b
- Broniensis S. Gerardi Abbatia assignatur Episcopo Namurensi. 3.c
- Broselerius, vnus ex Hollandorum Liram occupare tentantiû Céturionibus perimitur. 509.c
 Brugæ

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- Brugæ nimia maris inundatione grauiter affliguntur. 112.c
- Brugenses, Magistratu Vnionem Vltraiectinam proponente, tumultuantur. 300.b
- iconomachiam vt præuenterent, Chiliarcham à Magistratu petunt & impetrant. ibid.
- eo auxiliante Caluinianos Ministros vrbe eijciunt. ibid.
- Catholici segrè postea rem agentes, à Magistratu proprio inuaduntur. ibid.c
- ope Orangianarum copiarum Ecclesiasticos Caluiniani pellunt. ibid.
- ab Alenfonianis propè subiugantur, at Magistratus prouidentia periculo eximuntur. 346.c. & seqq.
- Catholicos vrbe eijciunt. 352.b
- Iprensibus fame laborantibus commeatum aliquoties aduehere tentantes, à Regijs cæduntur. 358.b.c
- Regi se submittere meditantur. 359.b
- Orangius hoc eis dissuadere conatur. ibid.
- Delegatos qui ad Parmensem pro pace mitterentur, Antuerpian prius destinant; interea tamen negotiationem cum Regijs admittunt. 359.b
- dissuadentibus licet Antuerpiensibus, eosdem ad Parmensem ablegant. 360.c
- oblatis pacis à Parmensi conditiones, renitentibus licet Gandauenfibus, acceptant. 362.a
- Brugensis Episcopatus erigitur. 2.c
- ei Abbatis Drungana adsignatur. 3.c
- eius primus Episcopus constituitur Petrus Curtius. ibid.
- Brugensis Episcopus Gandauì à tumultuantibus capitur. 266.b
- Brugesius munimento Bredenz à Mauritio præficitur. 578.b
- de Audenburgo & Snaskerca Archiduci deditis certior factus, Ostendam se recipit. 579.c
- Brukele, pagus in Hollandia, ad quem Geusij, munitionem ibi extruere volentes, à Regijs cæduntur. 169.a.b
- Brufius ad Ioannem Austriacum ab Ordinibus mittitur, vt sinistram, quam de Ordinibus ille conceperat, opinionem ei eximeret. 260.b
- Brussella, à Philippo II. è Belgio discedente, Gubernatrici Consiliarius datur. 1.c
- Bruxella ob Geusiorum & Fœderatorum insolentiam magna trepidatione concutitur. 52.b.c
- portæ ibi, ne Nouatores ad conciones audientas exeant, clauduntur. ibid.c
- inde ibi tumultus, qui tamè mox sedatur. 53.a
- ab Ordinibus post cladem Namurcensem & Gemblacensem munitur. 275.a
- à Comite Egmondano frustra têtatur. 298.b.c
- pro Patre Dominicano Antonio Ruyskensvelt tumultuatur. 325.c. 326.a
- Ecclesiastici vrbe eijciuntur. 326.a.b
- & templa & facella vrbis violantur. ibid.
- præfidiarij ibidem in seditionem ob stipendia vertuntur. 338.c
- scena quadam ibi à Magistratu ad Studiosorum Comœdiam spectandam erecta corruente primarij duo viri pereunt, plures sauciantur. 404.b.c
- Ordinum Comititia ibidem ab Ernesto Archiduce, post varias in Hispaniam Legationes missas, indicta. 492.b
- qua pompa ibidem Albertus Archidux Gubernator Belgij exceptus fuerit. 513.c
- & quando cum Serenissima Infante inauguratus. 469.c
- Ordinum Comititia ibidem ab Alberto Archiduce ad collapsum Belgij statum restaurandum celebrata. 576.a
- Bruxellenses supplices Gubernatricem Parmensem ob Geusiorum minas aliò migrare cogitantem vix inducunt vt maneat. 51.a.b
- decimam Albano pendere recusant. 118.b
- & ne teneantur, officinas & tabernas claudunt. ibid.
- Briela Hollandiæ à Geusijs occupata, cruentum Albani consilium euadunt. ibid.c
- Hispanos seditiosos Zirickseâ venientes vrbe sua excludunt. 231.a.b
- ab iisdem dirè affliguntur. ibid.b.c
- in Regios Gubernatores insurgunt. 232.a.b
- ab Orangianis persuasi, Glimesium cum milite admittunt. 232.c. 233.a
- in eundem, infelici è prælio contra Hispanos circa Thenas habito redeuntem, commouentur. 234.b
- Ioannis Austriaci domesticos & satellites indignè laceffunt. 256.b
- Niuellam astu capiunt. 305.b
- Montignium & Richeburgium in potestatem suam redigere frustra conantur. 313.b
- datis schedulis, Catholicos vrbe & patria eijciunt. 320.c
- Alenfonium Antuerpiâ eiectum commeatu iuuant. 348.a.b
- Breinam Hannoniæ oppidum noctu inuadunt, diripiunt, incendunt. 352.c. 353.a
- denuò Catholicos vrbe pellunt, & Begingium, templo diruto, diuendunt. 354.a
- à Mechliniensibus & Antuerpiensibus vtumque commeatu iuuantur. 370.b
- à præfidiarijs suis multa grauia patiuntur, & quare. ibid.
- longa fame pressi, cum Parmensi transigunt, & quibus conditionibus. 374.a.b.c
- summis gaudijs Ernestum Austriacum Belgij Gubernatorem designatum excipiunt. 483.b
- Bucho Aytæ ex parte Catholicorum Pacificationi Gandauenfi subscribit. 242.c
- Coloniz Regi reconciliatus, ab Ordinibus deficit. 298.b
- Buda ab Archiduce Marthia obsessa. 553.a
- Budbergius varia necessitate pressus, Mauritio Grollam deditione cedit. 531.c
- ad Budericum Hollandorum equites, præda quam ducebant amissa, à Regijs cæduntur. 535.c
- à Mendoza Admiralio occupatur. 549.c

INDEX R E R V M

- Bulla Pontificis Gregorij XIII. in qua Nauarræus excommunicatus fuerat, ipsius Nauarræi iussu per carnificem dilaceratur & comburitur. 454.a
- Bullonius. *vide* Efdainius.
- Buquoia Comitissa senior Serenissimæ Isabellæ Infanti in Belgium venturæ obuiam proficiscitur. 546.b
- Buquouis. *vide* Carolus Longjuallius.
- Burana arx ab Orangianis capitur, & qua ratione. 132.c
- Burana ciuitas & arx ab Hiergio expugnatur. 223. b
- Burchardus Barbicus Orangianarum copiarum ductor. 94.c
- Burdigalæ Catholicæ Religionis exercitium solum permissum. 534.c
- Burgum Sabaudicæ oppidum à Franciæ Rege occupatum. 587.c
- Burgundia à Francis inuaditur. 495.c. 496.a
ab iisdem vastatur. 500.a
à Philippo II. Hispaniarum Rege ad nuptias Isabellæ filix cum Alberto Archiduce ineundas certis legibus data. 541.b
- Burick oppidum ab Hollandis occupatur. 439.a
- Buringensis munitio à Sancio, Nauarræi Legato, occupatur. 442.b.c
- Busanuallius Regis Franciæ Consiliarius, Reginæ Angliæ Legatos pacem cum Hispaniæ Rege dissuadentes audit. 537.c
- Buscoducenses. *vide* Siluæducenses.
- Busius ab Orangio & Ordinibus Hollandiæ in Angliam mittitur, vt cum Angliæ Regina fœdus ineat. 227.b
ex parte Orangij Pacificationi Gandauensi subscribit. 242.c
dedito ab Heluetijs & ciuibus aliquot Cameraeco, se cum alijs Francis in Arcem recipit. 506.c
- Buryum Ommelandij, non priùs Groningæ veniale expositum, aliò exportare prohibetur. 525.b
- C.
- C**Abellius, vnus è Geusijs Belgis, qui Angliâ excedere coacti sunt. 119.b
Medemlaco à Sonoio præficitur. 126.b
- Cabrieri, Hispanorum præfectus, in pugna quadam ad Heiligerlæum cæditur. 87.b
- Cæsar Baronijs Cardinalis moritur. 658.a
- Cæsar Gonzaga prælio contra Ludouicum Nasauu circa Lemnigam commissio interest. 93.b
- Cæsar Augusta in Hispania contra Philippum Regem rebellat. 456.c. 457.a
aduentante Regio exercitu, veniam petit, & impetrat. 457.a.b
- Caetanensis Cardinalis Sedis Apostolicæ Legatus Lugduno Parisios proficiscitur. 430.c
- Cainus, vnus ex personatis rusticis, per quos Ambianum pulchro stratagemate occupat. 525.c
- Calcar minus, propugnaculum sic dictum iuxta Ambianum à Francis quandoque frustra tentatum, tandem incensis cuniculis eueritur. 530.c
- Calcaria Cluuiæ ciuitas ab Andrea Austriaco Cardinale cur præsidio munita. 556.a
- Calendæ Ianuarij annorum auspicijs à Requesenio constituuntur. 227.a.b
- Calendarium Gregorianum in Belgium introducit. 343.b.c
- Caletenses nauem quamdam Zelandicam vincunt & capiunt. 527.c. 528.a
receptis ex Hispania nauibus, reddunt se Hollandis & Zelandis terribiles. 536.a
- Caletum, ditionis Guinenensis ciuitas præcipua. 515. b
eius portus ab Alberto Archiduce occupatur. *ibid.*
ab eodem terra marique obsidetur. *ibid.*
suburbijs occupatis, continuis tormentorum ictibus quatitur. *ibid.*
omni defensionis spe recisa, deditur. 516.a
eius Arx vi expugnatur. *ibid.*
eò ex Hispania Archiduci nouæ copix submissæ. 535.c
ex pacto pacis Regi Franciæ à Rege Hispaniarum restituendum. 538.b.c
quando restitutum. 540.b
- Caletum Hispaniæ. *vide* Gades.
- Calia à Francisco Verdugio intercipitur. 206.a
- Caluiniani in Francia motus excitant. 4.c
& quo prætextu. *ibid.*
Tornaci primùm omnium in Belgio conciones habent. 8.a
Valencenis etiam insolentiùs agunt. 14 a.b
Antuerpiæ publicè conciones habent. 45.b
vbi præterea in Belgio eas habuerint, vbi non. *ibid.*
armati conuentus suos agitant. 46.a
vi Pacis Religionis à Matthia Archiduce factæ, Antuerpiæ templa occupant, & quæ. 280.c. 281.a. *vide* Geusij.
- Caluiniani Ministri à Nauarræo ablegantur. 481.c
- Caluiniani Iurisconsulti ab Henrico Franciæ Rege Cameris quibusdam nouis à se erectis vnà cum Catholicis præficiuntur. 534.c
- Caluinismus in Galliâ certis conditionibus permittitur. 23.c
- Calvinus. *vide* Ioannes Calvinus.
- Calumnia Ernesto Austrio Belgij Gubernatori de scarijs Mauritio eiusque fratri submissis, ab Ordinibus Hollandiæ impudèter afficta. 486.b
- Camberiacum Sabaudicæ oppidum à Franciæ Rege occupatum. 587.c
- Cambresium Parmensi deditur. 342.b
- Cameracenses rogant vt Rex Hispaniarum, saluis Priuilegijs, sit eorum absolutus Dominus, & quare. 507.b
- Cameracensis Archiepiscopus ab Egmondij Socijs mirè exagitur. 32.b
ei pugnis à quodam impingitur. *ibid.*
Cameracensis arx quomodo in Ordinum potestatem deuenit. 244.a
- Cameracensium, fugientibus Caluinistis, Episcopo re-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- po reconciliatur. 72.c
 Cameracum à Parmensi frustra tentatum. 317.a
 ab eodem Parmensi obsessum, ab Alenſonio
 obſidione liberatur. 330.a
 quando & quorum instinctu à Fuentæo obſi-
 deri cœptum. 505.a,b
 strenuè defenditur. ibid.c
 nec minus acriter oppugnatur. 506.a
 Archiepiscopo intercedente, militum libidini
 non permittitur. ibid.
 ab Heluetijs & ciuibus aliquot, inconsulto Ba-
 ligno, deditur. ibid.c
 Camera nouæ ab Henrico Franciæ Rege erectæ,
 quibus voluit cum Catholicis Caluinianos Iu-
 risconsultos præſidere. 534.c
 Camilli propugnaculum haud procul Meursa
 positum, à Mauritio occupatum & solo æqua-
 tum. 529.b
 Camillus Burgheſius ad Pontificatum summum
 eligitur, dictus Paulus V. 634.b
 Camillus de Monte prælio ad Namurcum contra
 Ordinum copias commisso adest. 274.b
 Camp, propugnaculum ad urbem Groningen-
 sem, à Guilielmo Nassouio capitur. 432.a
 Campagnola Bononiæ Præfectus, à Franciæ Re-
 ge Calerum iam ab Archiduce Alberto obſef-
 sum missus, saluus ingreditur. 515.c
 occupata licet ciuitate, ne Arx dedatur satagit.
 516.b
 ea vi expugnata, inermis ipse capitur. ibid.
 Campanæ aliquot in Gomera Canariæ insula ab
 Hollandis inuentæ & ablata. 559.b
 Campenses Regi se dedunt, & Catholicam Reli-
 gionem recipiunt. 145.c
 in templa & Monasteria desæuiunt, & quare.
 307.b
 Campis & Caluardus soli ex omnibus Centurio-
 nibus classis Batauicæ anno 1599. ad infestan-
 das Hispanias missæ, incolumes redierunt. 560.a
 Campis in Transisulania ciues Catholici & Geu-
 sijn dissident. 306.a
 Catholicismus ibidè, Orangio satellitij sui præ-
 textu præſidia inducente, extinguitur. ibid.
 Campis à militibus per Stellam ad defectionem
 à Rege persuasus capitur. 245.a
 Camp-vera VVillongbei Angli operâ Ordinibus
 Fœderatis reconciliatur. 413.c
 Cancellarius Brabantia, accepta schedula, indi-
 ctaque causa, à Caluinianis exulare iubetur.
 321.a
 Cancellarius Regis Franciæ quid Regina Angliæ
 Legatis pacem cum Rege Hispaniæ dis-
 suadentibus responderit. 537.c
 Candelabra, peticarum moles ad Ostendam sic
 appellata. 621.b
 Canisa Hungariæ vrbs à Christianis obſiderur.
 621.a
 Canisus Neomagi cum alijs contra Comitum
 Nuenarium conspirans, eundem cum præſi-
 diarijs Ordinum vrbe eiicit, & Regi eandem
 asserit. 376.a
 Capella ex pacto pacis Regi Franciæ à Rege Hi-
 spaniarum restituenda. 538.b,c
 quando restituta. 540.b
 Cappella, pagus, prope Geertrudenbergam, in
 quo, ne Geertrudenbergani Langestratijs mo-
 lesti essent, munitio erigitur. 202.b
 Capprius, Antuerpiæ ab Hispanis captus, ab ijs-
 dem abducitur. 254.c
 Ordinum Brabantia nomine Orangium Ant-
 uerpiâ Bruxellas deducit. 263.c
 Captiui utrimque multi liberati, ratione Men-
 dozæ Admiralij ad Neoportum capti. 588.b, &
 seqq.
 Caraffa Montis nigri Marchio Itolorum Præfe-
 ctus in pugna iuxta Lippam cum Hollandis
 commissa vulneratur. 508.a
 Ambianum pulchro stratagemate occupatum
 cum suis ingreditur. 526.a
 Hernantello in pugna cæso sufficitur. 531.a
 Caritas annonæ ingens Belgium adſigit. 397.c
 maximè Brabantiam & Flandriam. ibid.
 in Italia, Hollandis frumenta eò aduehenti-
 bus, se remittit. 456.a,b
 Carmelitæ Bruxellâ eiiciuntur. 326.b
 eorum Cœnobium Mechliniæ à Geuſijs in-
 uaditur. 54.c
 eorumdem templum Antuerpiæ Lutheranis
 cedit. 281.a
 Carmelitanæ Teresianæ in Gallia recipiuntur.
 627.b
 Carnutum à Nauarræo deditio occupatur.
 453.c
 Caroleſij Comitatus possessionem & dominium
 ex pacto pacis cedit Rex Franciæ Regi Hispani-
 arum. 538.b
 Carola Borbonia Principi Orangio nubit. 222.c.
 223.b
 prius virginum sacrarum Cœtui à patre Ca-
 tholico dedicata. ibid.
 à Caluinianis persuasa, relicta Abbatiâ in Ger-
 maniam, Caluinismum edocenda, abijt. 223.b
 moritur. 337.c
 Carolus Arragonius Dux Terranouanus à Rege
 Hispaniæ, vt pacis in Belgio constituendæ ſe-
 questrum se præbeat, delegatur. 294.c
 aurum Martino Schenckio numerat, quo equi-
 tes conscribat, vt Groningam, ab Ordinibus
 obſessam, obſidione liberet. 311.b
 Carolus Aureliæ Dux Francisco II. in Regno
 Gallia succedit. 5.c
 Carolus Bombergius, Delegatus Caluiniano-
 rum cum Magistratu Antuerpiensi trãſigit. 56.b
 Carolus Borbonius, Cardinalis, Elisabetham
 Francicam, Philippi II. Regis Catholici spon-
 sam, in Nauarræ Regnum deducit. 2.a
 cum Guisso fœdus sacrum init. 387.c, 388.a
 contra eius scriptum Henricus Nauarræus A-
 pologiam edit. 388.c
 ab Henrico III. Valesio Gallia Rege in vincula
 conijcitur. 421.c
 Sixtus V. liberum eum dimittendum decernit. 428.b
 à Fœderatis Rex proclamatur. 429.b
 in carcere moritur. 434.b

INDEX R E R V M

- Carolus Longiuallius, Comes Bucquoius, Francos Atrebatum tentâtes fortiter repellit. 526.b.
 ab Andrea Cardinale Austriaco præsidio Embriçæ imposito præficitur. 556.b
 fortissimè pugnans capitur. ibid.c
 postea perolutis viginti aureorum millibus liber dimittitur. ibid.
 cum Archiduce & reliquo exercitu Brugas versus proficiscitur. 579.b
 circa Neoportum quem in acie iam ad pugnam parata locum tenuerit. 381.c
 cum suis ad Ostendam semilunare propugnaculum expugnat. 595.b
 at iterum illud amittit. ibid.
 refluxum aluum transire ob aquarum altitudinem frustra tentat. 599.a,b
 rei tormentariæ præficitur. 607.a
 ad Siluamducis, vallum quoddam, per quod Mauritio obsessori commeatus aduehebatur, occupare tentat, sed frustra. 618.a
 eidem Flandrica præsidia gubernanda committuntur. 626.b
 in Frisiam cum Spinola profectus, in Keyserfveert prope Coloniam se prius munit. 629.b
 Archiducis Alberti iussu inde mouet. 631.b
 VVachtendonckam obsidet. ibid.c
 eamdem strenuè oppugnat. 632.b,c
 & tandem deditioe accipit. 633.a
 Spinolæ iussu arcem Cracou obsidet, & nullis exceptionibus ad deditioem cogit. ibid.b,c
 Betuam inuadere parat. 638.b
 per suos VVahalim transmittere conatur, sed à Mauritanis repellitur. 639.a
 cum Spinola Rhijnbercam obsidet. 641.c
 Carolus, Caroli Lotharingæ Ducis filius, Card. & Episcopus Metensis, à Catholicis Argentinensibus Canonicis ad Episcopatum Argentinensem eligitur. 468.b
 Carolus Columna Eisdaini copias Dorlani obsidionem soluere meditantes, partim cedit, partim in fugam agit. 502.c
 Batauorum speculatorias naues ad Mosæ & VVahalim confluentem excubantes profingat. 557.b
 Carolus Croius, Dux Arschotanus, Brugæses, vt pacis à Parmensi oblatas condiciones acceptet, persuadet. 362.a
 à Calvinianis ibidem accusatur. ibid.
 quasi Feræ à Francis diu obsessæ opem laturus ab Archiduce Alberto mittitur. 515.a
 in Francos Artesiam depopulantes, capto ab ijs VVarenbonio, mittitur, sed nullo effectu. 520.c
 vltiorem Francorum inuasionem impediturus, iuxta Atrebatum se munit. 521.a
 Francos tertio Artesiam inuadentes vt cumque sistit. ibid.b
 pace iam inter Hispaniarum & Franciæ Reges inita, in Galliam obses mittitur. 540.c
 Carolus Douuekerckius in occupatione ciuitatis Mechliniensis grauius vulneratur. 308.c
 Carolus Egmondanus Albertum Archiducem in Hispanias ad sponfam proficiscentem comitatur. 546.b
 Carolus Focquerus Regi auxiliares copias è Germania adducit. 184.c
 cum Sanchio Dauila arcis Antuerpianæ Prefecto contra Ordines conspirat. 234.b
 à suis Bergopzomæ capitur, & Champaigno traditur. 261.c
 Carolus Emmanuel, Sabaudia Dux, Saluciæ Marchionatum occupat. 422.a
 Carolus IX. Rex Gallia cruentam Duce Cuisio de Hugonotis victoriam obtinet. 18.c
 vniuersum Regnum illud plenè subijcere sibi conatur. 196.b
 moritur. 219.b
 Carolus Gaurius. vide Fresinius.
 Carolus Gistellius Mechlinia à Parmensi præficitur. 381.b vide Gistellius.
 Carolus Gonzaga Rattelij Dux, Heluetijs vnà cum ciuibus aliquot Cameracum ciuitatem deditibus, se cum alijs Francis in Arcem recipit. 506.c
 Carolus Harangierus arcem & ciuitatem Bredanam versuto quodam stratagemate intercipit. 432.b,c
 insigni item stratagemate Huium ditionis Leodiensis oppidum occupat. 496.a,b,c
 iuxta Thenas à Grobbèdonckijs fugatur. ibid.c
 Liræ Brabantia vrbis insidiatur. 508.b
 illam, effracta à suis Mechliniana porta, cum copijs ingreditur. ibid.c
 suis cibo, potui, prædeque intentis, à superuenientibus Antuerpiâ & Mechliniâ auxiliariibus pellitur. 509.a,b
 ipse muros transfiliens, in fossa suffocatur. ibid.c
 Carolus Hauvuart Angliæ Admiralius cum Lycestrio Slusam obsidione, qua à Parmensi premebatur, liberare conatur. 403.c
 classi Hispanicæ, quæ Angliam videbatur inuasura, occurrit. 414.c
 eamdem ad pugnam prouocat. 415.a
 acriter eamdem impugnat. ibid.b,c. 416.a,b,c
 aliquot nauibus ex eâ captis, victoriam obtinet. 416.c
 Carolus de Lotharingia Dux d'Outmale tria milia Germanorum pro Archiduce Alberto conscribere iubetur. 614.a
 Carolus Mansfeldius Comes Ioanni Austriaco Gallorum copias adducit. 273.a
 Ruremondam ab Ordinibus obsessam liberat. ibid.b
 Niuellam iussu Austriaci obsidet, & deditioe accipit. 275.b,c
 Verdugio à Parmensi in subsidium mittitur. 340.a
 Endouiam iussu Parmensis obsidet. 348.b,c
 eamdem deditioe capit. 349.b
 Turnhoutum, Hoochstratam, Loenhoutum, & Vierselem Ordinibus eripit. ibid.c
 Diestam obsidet, & deditioe Regij iuris facit. ibid. & 350.a
 Bommelevveertam inuadere parat. 387.b
ab

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- abHollachio aggeribus ibi diruptis, eius milites
extremas rediguntur in angustias. ibid.
qui tamen paulò pòst à Siluæducensibus peri-
culo eximuntur. ibid.
Grauiam Geldriæ oppidum obsidet. 389.a,c
Arsenum castrum expugnat. 391.b
Bommelanam insulam ingreditur, & arces ali-
quot ibi capit. 426.b
infecta re abit, Rhijnbercæ obsidendæ necessa-
ria parans. ibid.
eamdem strenuè oppugnat. ibid.
eamdem deditione occupat. 431.a
Hollandos ex Campinia Brabantia pellit.
432.c
à Neomagensibus in subsidium vocatur. 435.c
eisdem auxilio venit. 436.a,b
exercitus, qui in Franciam mittendus erat, Im-
perator à Rege denominatur. 467.b
cum exercitu in Galliam pro Fœderatis mitti-
tur. ibid.c
Nouiodunum infeliciter tentat. 473.b
Nouævillæ arcem vi occupat, & præsiarios,
qui insolenter ei responderant, omnes truci-
dat. 473.b
vnà cum Fœderatorum copijs Nouiodunum
deditione capit. ibid.c
quod Hispanum quemdam, qui puellè vim in-
tulerat, castigare voluisset, ab Hispanis fuga-
tur, eiusque supellex diripitur. 479.b
oppidum *Chasteau-Thierry* dictum in finibus
Franciæ obsidet. 486.c
idem duodecim maioribus tormentis assiduò
quatiens, ad deditiõnem cogit. ibid & 487.a
Henrico Nauarræo à Parisiensibus recepto Bru-
xellam redit. 487.a
patri aduersus Nauarræum & Hollandos no-
uas copias adducit. 491.c
Verium cum copijs Hollandicis in Treuiro-
rum ditionem declinantem insequitur, pluri-
mosque ex ijs cædit. ibid.
à Philippo Rege in Hungariã, bello ibi contra
Christianos recrudescente, mittitur. 511.b
ab Imperatore creatur Princeps Imperij, &
Matthiæ Archiducis Vicarius. ibid.
nonnullis cõtra Turcam feliciter gestis, dys-
enteria extinguitur. ibid.
distichon Chronographicum in eius laudè. ibi.
Carlous vander Noot Albano insidiatur. 84.a
Orangij copias contra Albanum ducit. ibid. c
Zelandorum Tribunus ad Archiduciales circa
Audenburgum sistendos à Mauritio mitti-
tur. 580.a
Ostendæ, dum ab Archiduce obsideretur, pro
Hollandis Præfectus. 592.c
Carolus Noyellæ Dominus Niuellæ ab Orangia-
nis capitur, & ad arcem Rammekanam abdu-
citur, at mox dimittitur. 308.a
Carolus Philippi II. Hisp. Regis filius è viuis ex-
cedit. 102.b
Carolus Philippus Croniacus Haurehij Mar-
chio cum Magistratu Antuerpiensi de oppu-
gnanda Arce deliberat. 237.b
- mille quingentos equites pro Ordinibus con-
scribere iubetur. 281.a
Carolus Sabaudus Catharinam Hispaniæ Regis
filiam, vxorem ducit. 388. a
exercitum in Normannia pro Fœderatis ducit.
440.b
Carolus Dux, Sigismundi Poloniæ Regis patruus,
à Suecis Rex eligitur, & quare. 572.a
Polono, à quo constitutus fuerat, rebellans, ad
Rigam vincitur. 634.b
Carolus Vrenhouius à Gandauensibus ad Confu-
latum promouetur. 360.c
Caron ab Ordinibus in Galliam ad Alensonium
mittitur, cum eo de conditionibus, quibus in
Principem recipiendus esset, acturus. 314.b,c
Carpena prope Coloniam frustra ab Hollando-
rum militibus tentatur. 443.b
ibidem Archiduciales pro stipendijs tumul-
tuantur. 575.b
à seditionis Archiducalibus occupatur. 618.c
Archiduci restituitur. 622.c
Carthusianorum Ruremondè Prior & Oecono-
mus ab Orangianis fœdè trucidantur. 135.b
Casenbrotius. *vide* Ioannes Casenbrotius.
Caseos Ommelandij non priùs Groningæ vena-
les expositos aliò exportare vetantur. 525.b
Casimirus Palatinus. *vide* Ioannes Casimirus.
Cassandam insulam Slusæ vicinam Parmensis
cum exercitu inuadit. 401.c
eidem Mauritius insidiatur. 584.c
Cassaultius Massiliæ Consul Hispanis fauens,
Guisio ciuitatem Nauarræo vindicante truci-
datur. 523.c
Castaignetus Nuntius Apostolicus, vt pacis in
Belgio constituendæ sequestrum se præbeat, à
Pontifice Summo delegatur. 295.a
Castelletum ex pacto pacis Regi Franciæ à Rege
Hispaniarum restituendum. 538.b,c
quando restitutum. 540.b
Castella aliqua in Britannia Hispanis eripiuntur.
491. a,b
Castellæ Comestabilis cum sexdecim virorum
millibus Sabaudò supplicias laturus à Philippo
Hisp. Rege mittitur. 500.a
Castellus. *vide* Ioannes Castellus.
Castelrussus Comes, Marschalci Bironis filius,
Antuerpiè in tumultu Gallico à ciuibus inter-
imitur. 346.c
Castillonius Gallus vnà cum Mauritio circa Neo-
portum instructa acie Archiduci obuiam profi-
ciscitur. 581.a
Ostendæ tormenti ictu perit. 594.c
Cataracta Gandauensis, vulgò *'t Sas*, à Parmensi
occupatur. 355.a *vide* Sassa Gandensis.
Cataracta nigra à Noritzio occupatur. 323.b
à Regijs frustra oppugnatur. ibid.c
Catariolla Italorum Præfectus in pugna iuxta
Lippam cum Hollandis commissa vulneratur.
508.a
per Cathaium Regnum breuiori itinere Hol-
landi in Chinam peruenire tentant, sed fru-
strà. 512.a
S. Ca-

INDEX R E R V M

- S. Catharinæ mons , Rothomagensium portus , à Nauarræo obsidetur. 457.b
- S. Catharinæ in Flandria propugnaculum à Mauritio expugnatur. 622.b
à Marchione Spinola recuperatur. 623.b
ab eodem euertitur. ibid.c
- Catharina Geldra Orangianis suis præfidiarijs infesta. 201.c
ab Orangianis obsidetur. ibid.
arcem dedit, & contra fidem datam captiua abducitur. ibid.b
ab Orangio ipso postmodum libera dimittitur. ibid.
- Catharina Medicea Blefis obit. 422.b
de ea Clementis VII. Pontificis prædictio. ibidem.
- Catharina, minor Philippi II. Hispaniæ Regis filia, Carolo Sabauda nubit. 388.a
quando obierit. 535.c
- Catholica Religio in primarijs Franciæ Regni ciuitatibus sola coli permittitur. 534.c
- Catricius munitionis circa Ostendam Isabellæ dictæ Præfectus. 584.b
Generalis VVallonum ductor , in Ostendanos terribiliter detonat. 542.c
Receptum militare ad S. Albertum , à Monroio inceptum, perficere nititur. 593.a,b
Ostendam oppugnans tormenti ictu occumbit. 594.c
- Catricius VVallonum Præfectus aggerem quemdam ad Ostendam occupare à Spinola iubetur. 619.b
interimitur. 621.c
- Caudebeca à Parmensi deditio occupatur. 459.a
à Nauarræo recuperatur. ibid.b
- Cenomani à Nauarræo obsessi eidem se tradunt. 430.c
- Centesima bonorum ab Albano exigitur. 103.c.
104.a
- Centurio apud Belgas captus tantum pro lytro soluere ex pacto tenetur , quantum ei victor emungere potest. 475.b
- Cessatio armorum in Belgio octimestris indulgetur & publicatur. 650.a,b,c
ea quoq; in Oceano Septemtrionali obseruanda. 651.a
eadem aliquoties prorogatur. 657.c.662.c
- Cessellius Northumbriæ in Anglia Comes Ostendam, dum ab Archiduce obsideretur, eius lustrandæ causâ venit. 594.c.595.a
- Cereuisiam Ommelandij tantum in suos vsus coquere possunt. 525.b
- Cericampus Artesiæ vicus Bernardinorum Cœnobio celebris, à Bironio inuasus, se redimere cogitur. 520.b
- Chalancius Fuentæo Dorlanum expugnante occisus. 505.a
- Chamoyfius ab Alenfionio , è Belgio discedente, Duykercæ præficitur. 351.b
à Parmensi ibidem obsessus, ciuitatem tradit, & Caletum abit. ibid.e
- Champaignius, frater Granuelli , fratrem è Belgio abeuntem comitatur. 27.b *vide* Fredericus Perrenotus.
- Chantonetus, frater Granuelli, fratrem è Belgio abeuntem comitatur. 27.b
- Charentonius Pons Parmensi deditur. 438.b
- Charta omnem Regni administrandi rationem continens, à Philippo II. Hispaniarum Regem iam moribundo, filio tradita. 551.c
- Chartres à Nauarræo deditio occupatur. 453.c
- Chasteau Thierry oppidum in Franciæ finibus à Carolo Mansfeldio expugnatur. 486.c.487.a
- Chasteletum oppidum vbi situm. 501.a
à Comite de Fuentes obsidetur & capitur. ibid.
- Chiappinus Vitellius cum Albano in Belgium venit. 77.c
Hispanos ad Harlemum pro stipendijs tumultuantes pacat. 181.c.182.a
in Langestrata copias in vnum cogit. 208.a
Gorinchemium sibi dedi postulat. ibid.b
Leerdamum obsidet. ibid.c
& deditio accipit. 209.a
alias insignes victorias circa Schoonhouiam consequitur. ibid.a,b
à Requesenio Bruxellas euocat. ibid.b
moritur. 231.a
- Chiliarcha apud Belgas captus tantum pro lytro soluere ex pacto tenetur , quantum ei victor emungere potest. 475.b
- Chimæum Ioanni Austriaco deditur. 276.b
- Chimaius Flandriæ pro Ordinibus Gubernator, vt Brugas proficiscatur , à Gandauenfibus persuaderetur. 352.b
Scotos Meningâ euocat , qui Brugas aduersus Parmensem tueantur. ibid.
Slusam venit , & Arcis Præfectum in vincula conijcit , & quare. 353.b
Ernestum Austriacum Belgij Gubernatorem designatum Hallis excipit. 483.a
à Comite de Fuentes continuas Longeuillij in Artesios excursiones impediturus mittitur. 500.c
cum Fuentæo Cameracum obsidet. 505.b
in Chinam breuius iter querunt. Hollandi, sed nullo successu. 512.a
- Chinsky Anglus ad pagum Os prope Siluamducis capitur. 424.a
- Christiani Turcas in Croatia ad Sissechium insigni clade afficiunt. 482.c
ab iisdem Sifeka arce & Vespriinio pelluntur. ibid.
ad Aibam Regalem Turcarum aliquot millia profligant. ibid.
Raab Hungariæ oppidum fortissimè defendunt , plurimæque obsidentium Turcarum millia cædunt. 493.c
idem tandem, post continuam quinque dierum oppugnationem, dedunt. 494.a
Turcas in Italia & Sicilia Philippi Regis ditiones vastantes in Græciam redire cogunt. ibid.b,c

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- in Hungaria Turcas profligant, & arcem Hattuanam occupant. 621.a
- Christiernus IV. Daniæ Rex coronatur. 523.c
- Christophorus Affonuilus à Glimesio capitur. 233.a
- Christophorus Guntherus, Præfectus Germanorum Harlemensibus militantium, à Toletano captus. 179.b
- Christophorus de Mora, magnus sacræ Alcantarentis militiæ Commendator, Regi matrimonio-nij tabulas inter Albertum Archiducem & Isabellam contrahendi solemniter statuenti ad-est. 541.a
- Infanti filij à moribundo patre commenda-tur. 552.a
- Christophorus Palatinus Rheni, puluerem tormentarium, in Germania pro Albano coëm-prim sua manu incendit. 192.a
- Ludouico Nassouio cum exercitu se iungit. 200.c
- à Regijs interficitur. 203.c
- Christophorus Scagius ab Harlemensibus vt Toletanum placet mittitur. 150.c
- ab Orangianis captus, in carcere ex tormentis moritur. 151.b
- Christophorus Smetus, Monachus apostata, Antuerpiæ concremandus, ob hæreticorum tumultum à carnifice pugione confoditur. 29.c
- Christophorus Vaderus, Præfectus Germanorum Harlemensibus militantium, à Toletano ca-ptus. 179.b
- Christophorus de Valenzola, Frederico Spinola cæso, triremibus præficitur. 612.b
- Chronographicum Ernesto Belgij Gubernatori in Ecclesia D. Gudilæ positum. 497.b
- aliud Liræ capte & receptæ. 510.a
- aliud in laudem Caroli Mansfeldij Comaræ de-functi. 511.b
- Christophorus Mondragonius Annam Austriacam, Philippi II. sponsam, è Belgio in Hispa-niam comitatur. 112.b
- ab Albano Teneramondam mittitur. 140.c
- in signi stratagemate Tergoufæ ab Orangianis obsessæ succurrit. 144.a,b
- Middelburgum, à Geusijs obsessum, mittitur. ibid.b
- eiq̄ue præficitur. 182.c
- deditionem ciuitatis Middelburgensis Oran-gio offert. 198.c
- eidem, plus nimio petenti, generosè respondet. 199.a
- deinde certis conditionibus eamdem dedit. ibid.a,b
- donec Aldegon dius restituatur, Middelburgi detinetur. ibid.b
- à Requesenio in Hollandiam obses pro Lega-tis, qui Bredam pacis componendæ causa conuenerant, mittitur. 219.c
- Brouvershauam primo impetu capit. 225.b
- Bomenæum oppugnat. ibid.c
- duabus vicibus ab oppugnatione repulsus, ter-tia vi expugnat. 225.c. 226.a,b
- Zirickseam obsidet. 226.b,c
- portum Zirickseanum ferrea catena obstruit. 228.b
- ea ab Orangianis rupta, aliam crassio rem sub-stituit. ibid.c
- Zirickseam deditione accipit. 230.a
- è Zelandia Gandauum venit. 235.b
- prælio ad Namurcum contra Ordinum copias commisso adest. 274.b
- arcem Karpenam pro Rege obsidet. 288.a
- eamdem armata manu expugnat. ibid.
- Hulstium ab Hollandorum inuasiõne tuetur. 392.a
- VVilrijkans, ne Hollandis contributiones menstruas soluant, interdicit. 426.c
- Hulsto, ab Hollandis occupato, succurrere pa-rat, sed serò. 451.b
- VVesterloam Hollandis eripit. 463.c
- occasionem cum Mauritio iusto prælio confi-gendi captans, Turnhoutum petit. 503.b
- Grollæ à Mauritio obsessæ succurrere prope-rat. ibid.c
- eo appropinquante, Mauritius obsidione so-luta se in tutum recipit. 504.a
- quando & vbi obierit. 513.a
- ad Cibennica vsque iuga Franciæ Rex Sabaudiam inuadit. 587.c
- Cimelia pietatis à Philippo II. Hispaniarum Re-ge iam moribundo, filio & filiæ tradita. 551.c
- Ciuitates primariæ Brabantiæ Delegates Inqui-sitionem deprecatorios Bruxellam mittunt. 39.a
- Ciuitates & arces in Britannia Armorica à Mer-curio Duce occupatæ in vsum Elisabethæ Hi-spaniarum Infantis traduntur, & quare. 510.a
- Clabbekius, ductor militum Ordinum Brabantie in Hispanos tumultuantes. 233.c
- Clades ingens & miseranda quibusdam mercato-ribus prope Coloniam à militibus prædonibus illata. 397.c
- Classarij ad Antuerpiam secessionem minantur. 590.b
- ab Arenbergio pacantur. ibid.
- Classarij Geusiorum ob stipendia non soluta tu-multuantur. 192.c
- Classis Anglicana ab Elisabetha Regina ad infe-stâdas Hispanias emissa, in gloria redit. 427.a,b
- alia Hollandicis nauibus aucta Hispaniam in-uadere parat. 523.a
- classis Hispanicam ad Gades stantem supe-rat, oppidumque spoliat, sed non impunè. ibid.b
- alia ductore Essexio, auro Indico insidiatur, sed frustra. 534.c. 535.a
- Classis Christianorum Principum Turcam in Si-cilia & Italia Philippi Regis ditiones vastan-tem in Græciam redire cogit. 494.b,c
- Classis Frederici Spinolæ feliciter præter suam ipsius spem sine pugna portum Slusensem ob-tinet. 568.a
- Classis Hispanica infulam Guelbes subiugat. 5.c
- alia

INDEX RERVM

- alia ingens, quæ Angliam inuasura videbatur, ex Hispania soluit.* 414.b
tempestate dispergitur; paulò tamen post iterum colligitur. ibid.
rectà quasi Pleymucham Angliæ petere velle videtur. ibid.
ab Anglis ad pugnam prouocatur. 415.a
acriter contra Anglos configit. ibidem b, c. 416.a, b, c
Scotiam tandem circumlegens, plurimis nauibus amissis, in Hispaniam redit. 417.a, b
Classis Indica cum viginti millionibus Hispalium feliciter appellit. 500.a, b
alia, cui Essexius insidiabatur, Terceræ maiores ex Hispania sociarum nauium copias expectans substitit. 535.a
Classis Hollandica septuaginta nauium ad infestandas Hispanias emissa. 558.c
Coronnam Gallicie portum præternauigat, & quare. ibid.
in Canariam appellit. ibid.
S. Claudij pons, vulgò S. Clou, ab Henrico Valesio obsiderur. 429.a
Claudius Barlottus in obsidione Cameracensi sanguinaria pugna propugnaculum mœnibus herens occupat. 506.b
in obsidione Caletana littoribus Grauelingam tendentibus inuigilat. 515.b
Ardeam primus cum sua legione inuadens, vulneratur. 517.a
duo millia peditum in agrum Hulstensem exponit. 518.b
munimentum de cleyne Rape dictum occupat. ibid.
item in partem agri Hulstensis S. Paulus Polder dictam irrumpit. ibid.
Hulstenses in Germanos eruptionem facientes strenuè repellit. 519.b
Mendozæ Admiralij auspicijs vtramque Rheni ripam occupat, bellicasque ibidem excubantes Hollandorum naues fugat. 548.b
pulsis primò Batauorum speculatorijs nauibus ad Vahalis & Mosæ confluentem excubantibus subitò in Bommelian insulam traiecit. 557.b, c
pulchrum eius encomium. 560.a. 584.b
obsidionis Bommelianæ primarius fuit auctor. ibid.
seditiones Hamontio educere frustra conatur. 574.b
item seditionem in S. Andreæ castello scintillantem anteuertere. ibid.
necnon eidem à Mauritio obfesso succurrere. 576.c
simulcum Archiduce & reliquo exercitu Brugas versus proficiscitur. 579.b
circa Neoportum quem locum in acie iam ad pugnam parata sortitus sit. 581.c
cum præsidio Neoportum mittitur. 584.a
Isabellæ munitioni à Mauritio obfessæ succurrere parans, glande plumbea traiecit. 584.b
Claudius Baro de Balensone Burgundionum le-
- gioni, quam Marchio de VVaronbone resignarat, præficitur.* 600.a
Claudius Ciuilis Batauus, de quo Tacitus, Mauritio post Groningam occupatam Amstelodamum redeunti exhibetur. 490.c
Claudius & Campis soli ex omnibus Centurionibus classis Barauicæ anno 1599. ad infestandas Hispanias missæ incolumes redierunt. 560.a
Clauseburga Transiluanie ciuitas à Michaële Vayuoda pro Cæsare occupata. 571.b
Cleerhagius & Hollachius Siluamducis ope Caluinianorum ciuium Regi eripere tentant, sed infeliciter. 372.a
Clemens VII. Pontifex quid de Catharina Medicea Franciæ Regina prædixerit. 422.b
Clemens VIII. Papa Innocentio IX. in Pontificatu succedit. 468.a
aliis Principibus Christianis opitulantis, insigni classe Turcas Siciliam & Italiam infestantes in Græciam redire cogit. 494.b, c
cum Cardinalibus aliquot ad res Ferrariensium turbatas componendas Ferrariam venit. 547.b
ibi; sponsalia Regis Philippi cum Margareta Austriae, Archiducisq; Alberti cù Serenissima Isabella Hispanorù Infante celebrat ibid. c
Sacro peracto, Regine Auream Rosam consecratam offert. 548.a
quando obierit. 635.a
Cleria arx Peronæ vicina à Fuentæo expugnata. 502.a
de Cleyne Rape munimentum haud procul Hulsto situm à Barloto occupatum. 518.b
in Cliuia ad Lippam acris inter Hollandos & Regios pugna commissa. 507.c
Cliuiæ oppidis quibusdam Mendoza Admiralis præsidia imponit. 550.b
quibusdam Mauritius. 551.b
ea de causa Conuentus Imperialium Colonie celebratus. ibid.
& alter Conuentus indictus. ibid. c
Clœtingen Dominus. vide Ameidem.
Clundertum (den Cluynder) à Regijs intercipitur. 148.a
ab Orangio contra pacta cum Ordinibus Catholicis inita, Hispanis è Belgio dimissis, munitur. 255.a
Clusa, munitio prope Cameracum, Parmensi deditur. 342.b
Clusinensis Episcopus Romam venit in Belgiu. r. c
Clutius à Mauritio Rhijnberkanis obfesus datur. 591.b
Coban Baro, ex parte Regine Angliæ Bomborgum Flandriæ venit, de pace inter Prouincias componenda cum Regijs acturus. 414.a
Cockeuillius Gallus pro Orangio copias conscribit. 85.a
à Rege Gallie, ab Albano præmonito, captus, capite truncatur. ibid. b
Cocquellius, Steenwicanus pro Rege gubernator, Hollandis ciuitatem obsidentibus, potius se mori, quam vrbem hosti tradere velle, iureiurando se suosque milites adstringit. 459.c
Turrin

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- Turrim Babylonicam, quam Hollandi ad ciuitatem è lignis construxerant, retrocedere cogit. 461.a
 vrbe se dedere velle simulat. ibid.b
 Mauritio tandem, necessitate coactus, deditio-
 nem serio offert. 462.c
 pro Samerio Iesuita, quem Mauritius tradi sibi
 petebat, fidem interponit. 463.a
 præfectura oppidi Hefdinienfis in Artesia po-
 titur. ibid.b
 Coenius Præfectus in pugna ab Hollandis & Re-
 gijs iuxta Lippam commissa letaliter saucius
 Bercam deducitur. 507.c
 Coeuorda à Regijs capitur. 312.b
 eius arcem Euerardus Entius perficit. ibid.
 à Parmensi Ordinibus eripitur. 317.c
 ab Hollandis obsidetur. 464.a
 ijsdem deditur. 465.a
 à Verdugio obsidetur. 481.a
 à Mauricio liberatur. 485.b
 Colchelstra Angliæ vrbs ab exsulibus Belgis in-
 stauratur. 102.c
 Colignus Gallus vnà cum Mauritio circa Neo-
 portum instructa acie Archiduci obuiam pro-
 ficiscitur. 581.a
 Colonię de pace Belgica agitur. 294.c. & seqq.
 quid ibi constitutum & actum sit. ibid. & seqq.
 ibidem Conuentus Imperialium Principum
 super vi Cliuienti Ducatui illata habitus.
 555.a
 Coloniensis Elector à Cæsare, vt pacis in Belgio
 constituendę sequestrum se præbeat, delegatur.
 294.c
 Coltermannus Harlemum Orangio asserit. 127.c
 Columba quædam domestica literas Orangij
 Harlemum sub ventre alligatas defert. 174.c
 simili adminiculo Boisotij literas consolato-
 rias accipiunt Leidani. 215.b
 Columba, castellum ad excursions Ostendano-
 rum impediendas erectum. 577.c
 Comaræ in Hungaria Carolus Mansfeldius,
 rebus contra Turcam feliciter gestis, dysente-
 ria extinguitur. 511.b
 Cometes magnitudinis inauditę apparet. 272.b,c
 quid portenderit. ibid.
 Comitatus Alberti Austriaci in Hispanias ad
 sponsam Isabellam proficiscens. 546.b
 Margaritæ Austriacę comitatu accedente,
 quantus in vniuersum fuerit. 547.a
 Comites Franci ex Edicto Regis Henrici IV. quã
 volunt Religionem exercere possunt. 534.b
 Comitata Imperij à Ferdinando Imp. Francofurti
 celebrantur. 16.a
 eò Turca Legationem mittit. ibid.
 & Geusij Belgæ eò profecti, libertatem Reli-
 gionis petunt. ibid.b
 Comitata Ordinum Bruxellæ ab Alberto Archi-
 duce ad collapsum Belgij statum restaura-
 dum celebrata. 578.a
 Commendator Mordoneus. vide Mordoneus.
 Concilium Arcanum ab Ordinibus restituitur.
 338.b
 Concilium Secretum Bruxellæ Ordinibus, non-
 dum exauctorato Alensonio, parere detrectat.
 349.c
 Concilium Nationale ab Antuerpiensibus in ci-
 uitate sua instituitur. 321.b
 Concilium Tridentinum resumitur. 6.b
 absoluitur. 25.b
 Condęani, à Condęo in subsidium Orangij missi,
 Monasterium S. Huberti in Ardenna incen-
 dunt. 99.c
 irem Monasterium de Hastier. ibid.
 Condæus in Gallia carceri mancipatur. 5.b
 liberatur. ibid.c
 iterum Guisiani se opponit. 6.c
 suis in quibus Conciones Reformatorum fieri
 permittit. ibid.
 Orangio auxilia mittit. 99.c
 Hugonotatum in Francia Dux à Guisio capi-
 tur. 18.c
 Condæum Hannoniæ oppidum à præfidiarijs
 Tornacensibus inuaditur & diripitur. 321.a
 Condricus in prælio nauali, à Bossiuo contra
 Geusios habito, à Geusijs vulneratur & capi-
 tur. 190.c
 Confessarius Philippi II. Regis Hisp. clementiã
 Belgas reducendos suadet. 76.b,c
 Confirmatio induciarum à Rege Hispaniæ scri-
 pto edita. 577.b
 Confluentiæ Conuentus Imperialium Princi-
 pum indictus & habitus, ad vim Cliuienti Du-
 catui illatam auertendam. 555.c
 quid in eo statutum. ibid.
 Confœderati. vide Nobiles Belgij Confœderati.
 Conradus Comes à Solms à parte Orangij Bre-
 dam pacis inter Hisp. Regem & eundem
 Orangium constituendæ causa venit. 219.c
 Conroijs Fuentæo Dorlanum expugnante ca-
 ptus. 505.a
 Conscientiæ libertas Groningensibus se Mauri-
 tio dedentibus concessa. 489.c
 Consistoriales Valencenenses templa restituere
 iubentur à Noircarmio. 61.a,b
 multa contrà opponunt. ibid.
 Legatum suum ad Noircarmium Cameracum
 mittunt. ibid.b
 iterum templis cedere iubentur. ibid.c
 varia prætexunt. ibid.
 tandem peremptoriè iussa exequi & Parmensi
 obedire iubentur. ibid. vide Valencenates.
 Constantinus Brunsellus Bruxellæ ab Albano
 capite plectitur. 89.a
 Contributio mensura pagorum in Belgio qua
 ratione primùm constituta. 475.b,c
 eam Mansfeldius abrogatam vult, licet frustra.
 ibid.
 Conuentus Bergopzomæ Legatorum omnium
 Belgij Ordinum, si pax sanciri possit, celebra-
 tur. 585.b
 sed re infecta disceditur. 586.a
 alius Bredæ pacis inter Hisp. Regem & Oran-
 gianos componendæ causa habitus. 219.c
 quid ibi ab vtriusque partis Legatis proposi-
 tum

INDEX R E R V M

- tum. 220.221.222
 alius Imperialium Principum super vi Cliviſſi Ducatus illata Colonia celebratus. 555.a
 alius ad eandem rem Conſluentia indictus. ibid c
Copiaz Archiducalẽs quo conſilio Turnhoutum miſſa incertum. 523.a.524.a
 contra eas ſubito Mauritius educit. 524.b
 à Mauritanis ad pugnam laceſſita, primùm ſtrenuè rem agunt. ibid.
 ſed tandem vincuntur. ibid.c
Coplandus vnus ex Hollandorum Centurionibus à Regijs iuxta Bommeliã cæditur. 558.b
Corboilum à Parmenſi vi expugnatur. 440.a
 à Nauarræo recuperatur. ibid.b
Cornelia Laleinia, ſoror Rennebergij, fratri reconciliationem cum Rege adfert. 305.b
Cornelius, ex fabro ſerario Miniſter Caluinianus, eorumdem militiã in Flandria dux. 63.b
Cornelius Bombergius, Delegatus Caluinianorum, cum Magiſtratu Antuerpienſi tranſigit. 56.b
Cornelius Coninx ex parte Orangij Pacificationi Gandauenſi ſubſcribit. 242.c
Cornelius Cornelij, Hollandorum breuius iter in Chinã quærentium ductor, nullo ſucceſſu domum reuertitur. 512.a
Cornelius Emdanus Comes ab Auſtriaco Antuerpiam, vt Fronſbergio & Fuggero ſe adiungat, euocatur. 261.a
 à Domino de Verfy cæditur & fugatur. ibid.
Cornelius à Gendt, Gelder, ex parte Geldriã cum Archiducalibus de pace vel inducijs agere delegatur. 659.b.671.b
 Antuerpiã duodecennalibus Inducijs feliciter conſtitutis acquieſcit. 671.b
Cornelius Hoghij in Haga-Comitis ultimo ſupplicio è medio tollitur, & quare. 348.c
Cornelius Ianſenius primus Epiſcopus Gandauenſis conſtituitur. 3.c
 Synodo Mechlinienſi ſubſcribit. 108.b
Cornelius Muſius à Lumæianis capitur. 149.c
 Leidã ducitur. ibid.
 diris tormentis affectus, ſtrangulatur. ibidem & 150.a
 in corpus eius demortuum ſæuitur. 150.a
Cornelius van Straten, Aduocatus, populum Bruxellenſem contra Regios concitat, & vt Glimeſium cum milite admittant, perſuadet. 232.c
Cornelius Suſius Cõcilij Hollandicæ apud Regios Præſes, Bruxellas, de ratione pacificandi Hollandiam conſulturus, proficiſcitur. 217.a
 iterum pro pace concilianda Bredam mittitur. 219.c
 ab Ultraieſtinis proſcribitur. 277.a
Cornelij Dominus pro Aldegonidio Ultraieſti per aliquot dies obſes. 209.b
Corona Gallicã ciuitas ab Anglis inuaditur, ſed fortiter defenditur. 427.a
 classi Batauica eam tentare minimè audet. 558.c
Corquera Hiſpanorum Præſectus, in prælio naturali, cum Boſſuio contra Geuſios habito, à Geuſijs cum Boſſuio capitur. 190.c
 è carcere iterum dimittitur. 210.b
Corteuillius ab Embyſio in vincula conijcitur, & quare. 355.b
Corracum à Malecontentis fruſtrã tentatur. 303.c
 ab iſdem occupatur, & qua ratione. 306.a
 à Rochepotio fruſtrã tentatur. 338.a
 ab Hiſpanis tumultuantibus occupatur. 431.c
 quando ibidem Principes Albertus & Iſabella inaugurati. 572.a
Cosmus Florentiã Dux moritur. 219.b
Cosmus Peſcarengus Leidã capite preſectur, & quare. 408.c
Coffeus, Gallia Mareſcalcus, à Rege Gallia contra Cockeuillium cum exercitu mittitur. 85.a,b
 eundem capit. ibid.
Costerus, Neoporti Ordinum Præſectus, Parmenſi ciuitatem tradit. 352.a
Couvenſteinius agger, ad quem Antuerpienſes à Regijs cruento prælio vincuntur & proſtigantur. 378.b,c
Coxia in Flandria propugnaculum à Mauritio capitur. 622.b
Cracoa arx à Regijs capitur. 393.a
 à Bucuoio obſidetur. 633.b
 eius gratiã & arbitrio ſe dedere compellitur. ibid.c
Craft, Anglus, ex parte Regina Angliã Borgum Flandriã venit, de pace inter Prouincias componenda cum Regijs acturus. 414.a
Craneueldius, Ordinum Præſectus, à Regijs prope Bruxellã cæditur. 371.a
Creſſioneri Baro ad Harlemum interficitur. 155.a
Creueccæur propugnaculum vnde ſic appellatum. 403.a
 ab Hollandis occupatur. 439.a
 à Manſfeldio ſemel atque iterum oppugnatur, quamuis ſine fruſtu. 478.b
 Mendozã deditur. 557.c
 à Mauritio iterum deditione capitur. 576.b
Creueccæurdienſes, Sanct-Andreanorum exemplum ſecuti, pro ſtipendijs tumultuantur. 574.c
Crimpa ab Hiergio obſidetur & capitur. 224.a
 ab Orangianis recuperatur. 228.a
Crimpenſis inſula graue à maris inundatione damnũ patitur. 113.a
in Croatia Chriſtiani, nunc Turcas vincunt, nunc vincuntur. 482.c
Cruciferorum Monafterium iuxta Huim, Regijs illam obſidentibus percommodum. 498.b
Crucius cum ſuis noctu in Hannenſem arcem intromiſſus, ſub auroram Hannum urbem inuadit. 501.b
 à præſidiarijs ſecundò in Arcem retrocedere coactus, tertio alijs copijs accedentibus præualet. ibid.
Cucullus morionis à Nobilibus quibuſdam Belgij pro

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

pro symbolo assumitur. 24.b
 reprehenditur & abrogatur. ibid.
 Cugnaus ad Traiectum interimitur. 299.c
 Cuizerius Mechliniâ cum auxiliariis copijs Li-
 ram properans, Hollandos eam spoliantes
 profligat. 509.b
 Culenburgius contra leges in hæreticos laras
 apertè obloquitur. 18.c
 Bruxellæ in ædibus suis Nobilium confæde-
 ratorum conuiuium celebrat. 42.c
 ibiq̃ue nomen *Gens* assumitur. ibid.
 Belgio excedit. 75.c
 ab Albano in ius vocatur. 81.b
 eius Palatium Bruxellæ solo æquatur. 88.c
 Cumberlandiæ Comes cum Lycestrio Slusam
 obsidione, qua à Parmensi premebatur, libe-
 rare conatur. 403.c
 Cundera à Noritzio occupatur. 325.b
 Cunerus Petri primus Leuuardiensis Episcopus
 constituitur. 4.a
 Curcellas Bapalmenfis agri vicum Franci depre-
 dantur. 521.a
 Curia noua Parisijs ab Henrico Franciæ Rege
 erecta, eiq̃ cum Catholicis Caluianos quos-
 dam Iuriconsultos præfecit. 534.c
 Currus bellicus in obsidione Ostendana à Tar-
 gono permissu Spinolæ construitur. 619.c
 sed nullo effectu. 620.a,b
 Curtius Martinengus à Ludouico Nassouio
 Groningæ obsidetur. 87.c
 prælio contra Ludouicum Nassauium circa
 Lemingam commisso interest. 93.b
 item alteri ad Namurcum contra Ordinum
 copias factò. 274.b

D.

D Achius, vnus ex Præfectis Bruxellensibus,
 Parmensi libellum supplicem offert, libe-
 rumq̃ue abitum impetrat. 375.b
 Dæmoniaci quidam simulati Matthæo Lanoio
 Caluiniano Ministro à Caluinianis offerun-
 tur, & in speciem sanantur. 17.a,b,c. 18.a
 Dalhem Ioanni Austriaco deditur. 277.c
 Damianus Gardotte Breuordæ à Mauritio ob-
 sessæ Præfectus. 532.a
 disiectis subito mœnibus eam dedere cogitur.
 ibid.b
 Dâmum in Frisia ab Orangianis intercipitur. 85.b
 Dandelotius, vnus è primis qui contra Inquisi-
 tionem in Belgio conspirarunt. 357.b
 Daniæ Regis Legati pacis inter Archiducem Al-
 bertum & Hollandos tractationi intersunt.
 657.b
 moræ impatientes abeunt, Hispanorum pa-
 tientia collaudata. 666.c
 Daniel VVingardus ab Orangio, vt aggeres per-
 fodiat, quò Leidanis à Baldæo obsessis succur-
 reretur, delegatur. 212.c
 Dantiscanæ naues in Hispania detentæ, & quare.
 553.c
 Danvitzius cum Matthia Archiduce in Bel-
 gium Viennâ venit. 264.b

Dardennius, Lumçij Legatus, in eruptione qua-
 dam ex vrbe Harlemo facta à Regijs interfi-
 citur. 165.b
 Daricourtij Vicarius in ericeto Tiletano ab Hol-
 landis capitur. 524.c
 Dauentria à Stanleio Anglo Regi Hisp. traditur.
 398.c
 à Mauritio obsidetur. 445.c
 & validè ab eodem tormentis quassatur. 446.c
 subsidijs à Parmensi submissis ferius aduenien-
 tibus, Mauritio deditur. 447.c
 ibidem Ecclesiastes Caluinianus in templo
 confoditur. 553.b,c
 Dauentrienses à Rennebergio obsidentur. 285.b
 è turri quadam, Norimbergensi dicta, obses-
 sionibus damnun inferunt. ibid.
 continuis eruptionibus obsessores ab oppu-
 gnatione cessare cogunt. ibid.c
 subterraneis & cunicularijs pugnis in obesso-
 res agunt. 286.a
 tandem se Rennebergio dedunt. ibid.b
 in templa & Monasteria desæuiunt, & quare.
 307.b
 Ghoram obsident, at mox & ipsi à Rijnfeldio
 ibi à tergo obsessi commeatu laborantes se
 dedunt, & obsidionem soluunt. 329.a,b
 Dauentriensis Episcopatus erigitur. 2.c
 primus eius Episcopus constituitur F. Ægi-
 dius de Monte, Franciscanus. 3.c.4.a
 Dauila Hispanus in pugna ad Neoportum com-
 missa ab Hollandis captus. 583.a
 Dauifonus cum literis ab Elisabetha Angliæ Re-
 gina Gandauum mittitur, vt seditionem ibi
 ortam componat. 286.c
 Decima mobilium ab Albano exigitur. 103.c.
 104.a

Deckema à Zurphaniansibus, à Mauritio obsessis,
 ad eundem mittitur, de deditioe oppidi con-
 sultandi spatium petiturus. 445.b
 Decretum Parlamenti Parisiensis, de agnoscendo
 Nauarræ pro legitimo Rege. 484.a
 Delfij, ne Regij ad Scizæ amnem præualeant, ag-
 geres perfodiunt, & ædes ad ripas eiusdem ex-
 structas exurunt. 195.b
 Hispanos fallere student, sed frustra. 212.b
 Delfis in Hollandia templa ab Orangio, contrà
 quàm pollicitus fuerat, violantur. 167.a,b
 Delfius post reconciliationem Antuerpiæ cuius
 Rege ibi Consul creatur. 384.c
 Delfshauia Lumæianis eripitur. 122.a
 Delfziela à Rennebergio obsidetur. 313.c
 præfidiarij ibidem graui inopia laborant. ibid.
 quibus Hollachius frustra aliquot nauibus suc-
 currere tentat. ibid. & 314.a
 Mauritio obsidèri à præfidiarijs deditur. 448.a
 Del-Rio, Doctor, à Glimesio capitur. 233.a
 Demetrius, mortuo Ioanne Basilio & Theodoro,
 Moscouiæ Ducatum adipiscitur. 634.c
 Moscuæ Imperator salutat, cù Anna Maria
 Palatini Sendomiensis filia spòsalia init. ibid.
 à suis interimitur, & quare. 648.a
 Deniæ Marchio Margareta Austriacæ Phi-
 lippi III,

INDEX RERVM

- lippi III. Hisp. Regis sponsa ad D. Matheï Fa-
num occurrit. 564.c
- Derbiæ Comes ex parte Reginæ Angliæ in Flan-
driam venit, de pace inter Prouincias com-
pendanda cum Regijs acturus. 414.a
- Deinum Christiani Turcis eripiunt. 482.c
- Diabinus Poloniæ Regis Legatus, quomodo in
Hollandia & Anglia fuerit exceptus. 527.b,c
- Diaconi cuiusdam Perenchæi Caluinistæ vxor, à
Caluinianis vt se dæmoniacam fingeret per-
suasa, Matthæo Lanoio Ministro hæretico cu-
randa offertur. 17.a,b
- egregiè rem agit. ibid.
- se curatam simulat. 18.a
- Diaconus quidam Ruremondæ ab Orangianis
trucidatur. 135.c
- Dicquius, vrbis olim Scriba, ab Antuerpiensibus
in carcerem conijcitur, & quare. 369.b
- Didacus Durangus Hispanorum in obsidione
Ostendana ductor. 598.c
- vulneratur. 599.b
- Didericksteinius Baro Ernesti Archiducis in Hi-
spaniam Legatus. 492.a
- Dierricus Bronchorstius Leidanæ vrbis Præfe-
ctus ab Orangio constitutus. 211.c
- Dierricus Hæstius, thesaurum ingentem in tu-
tum abducere volens, à Regijs spoliatur. 172.c
- ob id ex Tilanis & Bommelijs prædas agit. ibid.
- inuadit quoque agrum Siluæducentem. 173.a
- à Siluæducentibus ei præda eripitur, & quam-
plurimi è suis occiduntur. ibid.
- Dierricus Sonoins, quod multa contra Regem
moliretur, à Cliuix Duce, qui ab Albano ro-
gatus fuerat, captiuandus quæritur. 114.b
- monitu vxoris periculum euitat. ibid.
- se præter fas opprimi conqueritur. ibid.
- intercessione Hermanni Nuenarij periculum
euadit. ibid.
- Enchusæ ab Orangio præficitur. 126.a
- aduocatis ab Orangio subsidijs Hornam &
alias in Hollandia Boreali ciuitates pro Oran-
gio occupat. ibid.
- Bossuuium in Sinu Meridionali Hollandiæ na-
uali prælio vincit, & capit. 190.c
- desperatè ægrotat. 192.c
- cum Rennebergio Dauentriam obsidet. 285.b
- cum Noritzio in Frisiam ab Ordinibus mit-
tur. 328.a
- Mauritio sacramentum dicere renuit. 412.b
- cohortes ab eodem Medenblikam missas non
admittit. ibid.
- sui purgandi causa Alcmariam abire permit-
titur. ibid.c. 413.a
- Dies receptionis Henrici IV. à Parisiensibus so-
lemniter quotannis ex Decreto Parlamenti
celebrandus. 484.a
- Diesta ab Orangio capitur. 137.b
- Ioanni Austriaco deditur. > 275.b
- in Ordinum potestatem deuenit. 312.c
- à Comite Mansfeldio obsidetur, & paulò post
eidem deditur. 349.c. 350.a
- Hamontianis seditiosis assignatur. 575.b
- alias iterum alijs seditiosis Archiducalibus. 646.c
- Dieftenses seditiosi ad Leodium cæduntur, atque
item ad Bredam. 649.a
- denuò insolentissimè agunt. 656.a
- Marchione Spinola agente, eis satisfit. ibid.b
- spatio 24. horarum sub capitis poena Belgio
excedere, publico Edicto iubentur. ibid.c
- à rusticis malè excipiuntur. 657.b
- Dietrichsteinius Cardinalis pacem inter Rodol-
phum Cæsarem & Matthiam Archiducem
eius fratrem conciliat. 670.a
- Diez Lochemio à Spinola præficitur. 639.c
- Dije, Neomagi cum alijs contra Comitem Nue-
narium conspirans, eundem cum præfidiarijs
Ordinum vrbe eiicit, & Regi eandem asserit.
376.a
- Dilia fluius inundatur. 196.a
- Dinlaca à Mendoza Admiralio præfidijs firma-
tur. 550.b
- S. Dionysij oppidum prope Parisios fame pres-
sum Nauarræo deditur. 437.a
- Disciplina militaris admodum conuulsa, nonni-
hil à Comite de Fuentes restituitur. 500.c
- exactè à Marchione Spinola obseruata, castra
eius annonâ & comineatu abundare fecit.
629.c
- Dissidium Gallicum iterum gliscit. 6.c
- quæ illius causa fuerit. ibid.
- Dixmuda à Parmensi occupatur. 352.c
- ab Alensonianis subiugatur. 346.c
- Dixmudenses Gallorum præfidia admittunt.
339.b
- Doco Martena, vt Frisij munitionem Oostma-
horn à se obsessam relinquunt, suo interuentu
agit. 264.c
- à Regijs capitur. 319.c
- Doctores Louanienses Pacificationem Ganda-
uensem approbant. 242.c
- Doddendalium ab Hollandis expugnatur & in-
cenditur. 438.c
- Dodo à Laer à rusticis Drentæ eiicitur. 305.b,c
- Doesburgani Hollandorum præfidiarij strage-
mate munitionem quamdam Regiam prope
Zutphaniam in Velua occupant. 444.c
- Doesburgenses Ordinum præfidiarios eiiciunt, &
Regi reconciliantur. 376.b
- Doesburgum à Comite Bergensi pro Orangio
occupatur. 129.b
- à Lycestrio obsidetur, & Parmensi non succur-
rente occupatur. 393.b
- ei à Lycestrio Borongeus præficitur. ibid.c
- à Mauritio præfidio munitur. 557.a
- Dognanus Centurio, vnus ex personatis rusticis
Ambianum pulchro stratagemate intercipienti-
bus. 525.c
- Dolhainius, sive Dohainius, vnus è primis qui cõ-
tra Inquisitionem in Belgio conspirarunt. 37.b
- Francis ad Montes Hannoniæ ab Hispanis cæ-
sis, cum aliquot amicissimis, tristis eladis nũ-
tius, ad Nassauium euadit. 132.c
- ab Orangio Gandauum mittitur, quomodo
negotium aduersus Arschotanum succedat,
visurus.

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- visurus. 267.a
 ab Ordinibus in Galliam ad Alenfonium mit-
 titur, cum eo de conditionibus, quibus in
 Principem recipiendus esset, acturus. 314.c
 vnà cum alijs Legatis qui cum Alenfonio trans-
 egerant, Antuerpiam redit. 325.b
 Dominicas celebrare extra Hollandiam & Ze-
 landiam, Caluinianis præcipitur. 280.b
 ad S. Dominici insulam Hispani Anglicanam
 classem ductore Francisco Draeo in Indias Oc-
 cidentales tendentem profigant. 512.b
 Dominicani Bruxellâ eijciuntur. 326 b
 eorum Templum Antuerpiæ Caluinianis ce-
 dit. 281.a
 Dordraceni in exactionem decimæ, vigesimæ, &
 centesimæ, ab Albano constitutam, consen-
 tiunt. 105.a
 Hispanos Brilâ venientes excludunt. 121.c
 ad Orangium deficiunt. 127.c
 Albanum hostem declarant. ibid.
 ad insulas Finartum, Clundertum & Ruihil-
 tum cladem accipiunt. 163.b
 Dordracum ex nimia maris inûdatione magnum
 damnum patitur. 112.c
 Dorenburgum, Batuæ insulæ pagus, à Mauritijs
 militibus infessus. 557.c
 Dorlanum Picardiæ oppidum vbi situm. 500.c
 à Fuentæo obsidione cingitur. 502.a
 puluere tormentario & præsidio à Niuernio iu-
 uatur. 504.c
 cruenta irruptione à Belgis capitur. ibid.
 post ingentem maximè ab Hispanis factam
 cædem expulatur. ibid.
 præcipuorum Francorum ibi cæforum aut cap-
 torum nomina. 405.a
 ex pacto pacis Regi Galliæ à Rege Hispania-
 rum restituendum. 538.c
 quando restitutum. 540.b
 D. de Dornic Neomagi cum alijs contra Comi-
 tem Nuenarium conspirans, eundem cum præ-
 sidiarijs Ordinum vrbe eijcit, & Regi eamdem
 asserit. 376 a
 Dorpius Mechliniæ Procuratorem agit. 136. b
 eamdem ciuitatem prodicione & astu Oran-
 gio asserit. ibid. b, c
 aduentante Albano fugit. 140.c
 ex parte Orangijs & ciuitatum Confœderata-
 rum Bredam pacis inter Hisp. Regè & eum-
 dem Orangium conciliadæ causa venit. 219.c
 Pacificationi Gandauensi subscribit. 242.c
 ab Orangio Gandauum ablegatur, vt Arscho-
 tanum à Gandauensibus captum restitui cu-
 ret. 267.b
 Traiecti à Regijs captus, soluto lytro dimitti-
 tur. 299.b
 à Regijs Liranis iterùm capitur. 353.c
 à Mauritio, occupata ciuitate Neomagési, Phi-
 lippo Nassouio Præfecto Vicarius datur. 453.c
 ad Steenvvikam musqueto vulneratur. 462.a
 vnus fuit ex Hollandorum Capitaneis Liræ
 occisis. 509.c
 Dortius Orangianus à Regijs capitur. 353.c
 à Mauritio Rhiijnbercanis, donec de deditio-
 nis legibus conueniretur, obses datur. 591.c
 Dortum, Frisix pagus, in quo Spinola castra fixit.
 639. c
 Doruillerius affinis Gommeronij, prodicionis
 cum Franciæ Rege in itæ de Hanno oppido
 tradendo conscius. 501.b
 Dotecomium à Comite Bergenfi pro Orangio
 capitur. 129.a
 à Schenckio occupatur. 300.c
 ab Orangianis recipitur. ibid. & 301.a
 post tridui oppugnationem Admiralio se de-
 dit. 550.b
 post biduum obsidionis Mauritianis deditum,
 à Guiljelmo Nassouio præsidio munitur. 562. a
 Doufa ab Orangio & Ordinibus Hollandiæ in
 Angliam mittitur, cum Angliæ Regina fœ-
 dus initurus. 227.b
 Douxlieu arx ab Iprensibus Orangianis occupatur.
 326.c
 à Regijs recuperatur. 335.c
 Draco, Nobilis Belga, militum præfectus, occasio-
 nem Geertrudenberganis præbet Orangio se
 tradendi. 185.a
 Neomagi cum alijs contra Comitem Nuenari-
 um conspirans, eundem cum præsidiarijs Or-
 dinum vrbe eijcit, & Regi eamdem asserit. 376.a
 Dracus Anglus. vide Franciscus Draeus.
 Dragutius Raysius, Arehithalassus classis Turci-
 cæ contra insulam Maltam. 37.c
 à Christianis occiditur. ibid.
 Drentani rustici Dodonem à Laer & Rijnsvou-
 dam Drentâ eijciunt. 305. b, c
 Drentanum territorium ab Ordinum Hollandiæ
 Delegatis in pacis tractatione reddi postulatur.
 660. c
 Dreux in Normannia ab Henrico Nauarræo ob-
 siderur. 433.a, b
 & ab eodem obtinetur. 434.a
 Drijl Neomagi cum alijs contra Comitem Nue-
 narium conspirans, eundem cum præsidiarijs
 Ordinum vrbe eijcit, & Regi eamdem asserit.
 376.a
 Drongana Abbatia Episcopo Brugensi assigna-
 ta. 3.6
 ad Drutam vicum VVahalim traijcere conantes
 Hispani à Mauritio sistuntur. 560.a
 Duacena Academia erigitur. 12. c. 13. a, b
 eius erectio Brabantinos reddit subiratos. 12. c.
 13. b
 maximè verò Geusios. 13. c
 Duacenses Regi reconciliantur. 292. b, c
 excursionum Balignij pertasi, Cameraci obsi-
 dionem à Fuentæo extorquent, eamdemque
 mirè promouent. 505. b
 Duffiæ colloquium inter Nobiles fœderatos &
 inter Delegatos Parmensis institutum. 47. b, c
 Duffæus ab Antuerpiensibus ad Parmensem pro
 pace constituenda mittitur. 380. c
 Dulci pagus in Athesis ripa situs, vbi Vene-
 torum Legati Margaretam Austriacam Phi-
 lippo III. desponsâ honorificè excipiunt. 547.a
Dulkus

INDEX R E R V M

- Dulkius à Rhijnbercanis ad Mauritium de deditionis conditionibus acturus mittitur. 528. c
- Dunius Ordinibus contra Regem militans capitur. 367. b
- Dusburgum. *vide* Doesburgum.
- Duenuordius, Hollandiæ Archithalassus, frustra Delfzilensibus classe succurrere tentat. 314. a
- Hollandicæ classi ad Caletenses & Duynkerkanos comprimendos instructæ præficitur. 536. b
- à Mauritio cum auxiliariis copijs Embricam missus, petente Reidano eius vrbs Præfecto. 570. a
- Duynkerka magna maris inundatione damnum patitur. 112. c
- ab Alensonianis subiugatur. 346. c
- inde Alenfonius abit, vrbiq; Chamoysum præficit. 351. b
- à Parmensi obsidetur, eiq; post sexdecim dierum obsidionem deditur. *ibid.* b, c
- ab Hollandis tentatur, sed frustra. 439. c
- inde naues armatæ portui Caletensi præsidio futuræ ab Archiduce euocatæ. 516. c
- Duynkerkani Gallorum præsidia admittunt. 339. b
- Caletensibus iuncti, reddunt se Hollandis & Zelandis formidabiles. 536. a
- Dynantius Comes, Dorlano à Fuentço expugnato, occiditur. 505. a
- E.
- E** Berardus ab Ens satrapa Couordiensis, in Mauritij castra de Lingæ deditione acturus mittitur. 533. b
- Ecclesiastes Caluinianus Dauentriæ in templo confoditur. 553. b, c
- Ecclesiastici viginti & vnus contra fidem datam in arce Gorcomiana ab Orangianis capiuntur. 128. a, b
- Brilam abducuntur, & contra & extra omnem Iuris formam suspenduntur. *ibid.* c
- Eikius Gandavi à tumultuantibus capitur. 266. b
- Edamum à Sonoio pro Orangio capitur. 126. b
- Edelus, Brunsvvicensis illegitimus, cum Hollachio Ordinum iussu Zutphaniam obsidet. 362. b
- à Regijs captus, paulò post ex vulnere moritur. *ibid.*
- ictum mitius à Parmensi in hæreticos constituitur. 44. a, b, c
- aliud Regis Franciæ super Religionis libertate publicatur, & quare. 534. b, c
- aliud in Belgio ab Andrea Cardinale Austriaco Serenissimæ Infantis nomine promulgatum, quo omne commercium cum Fœderatis Prouincijs interdicitur, omnesq; saluiconductus literæ irritantur. 554. a, b
- simile prorsus Edictum & ipsæ Fœderatæ Prouinciæ quamprimum promulgant. *ibid.* c
- Edmundus Campianus in Anglia, feminam Ecclesiæ caput nolens agnoscere, martyrium subit. 333. b
- Edmundus Scotorum equitum Hollandis militantium Præfectus, dum Regijs insidiatur, ipse periculum vix euadit. 525. c
- à Mauritio cum copijs auxiliariis Embricam missus petente Reidano eius vrbs Præfecto. 570. a
- à Mauritio vt VVachtendonkam intercipiatur mittitur. 572. a
- eadem potitur. *ibid.* b, c
- è propugnaculo quodam Rhijnbercano prospectans, ab Archiducalibus glande transfusus occumbit. 642. b, c
- Edovvardus Noritius Hohenloium ad singulare certamen prouocat. 406. c. *vide* Noritius.
- Eeckhouia ab Alensonianis capitur. 341. b
- Eetveldius, Bruxellensis Præfectus, Alexandro Parmensi libellum supplicem offert. 375. b
- integro anno Ordinibus ne militet, ab eodem prohibetur. *ibid.*
- Egenolphus de Lutzenburgo, Tribunus à Marchione Spinola constituitur. 609. b
- Egmondana Abbatia assignatur Episcopo Harlemensi. 3. c
- Egmondanus Comes, à Philippo II. è Belgio discedente, Gubernatrici Consiliarius datur. 1. c
- Præfecturam nouæ vrbs Hefdinienensis ambit. 15. b
- arte quadam mirâ, ne eam adipiscatur, deluditur. *ibid.* c
- contra Granuellium ad Regem in Hispaniam scribit. 19. b. 22. b
- in conuiuio apud Gasparem Schetum cuculum morionis, & post sagittas colligatas pro synbolo à Nobilibus quibusdam assumendas proponit. 24. b, c
- Legationem in Hispaniam obit. 31. c
- à multis Cameracum officij causâ deducitur. 32. a
- ibi ad arcis Præfectum VVarluseum diuertit. *ibid.*
- & cum Archiepiscopo vrbs cœnat, quem non satis eius socij honorant. *ibid.* b, c
- in Belgium redit, & quid in Hispania præstiterit, exponit. 33. c
- pluribus Regis sinceritatem, & in hos vel illos studium insinuat. *ibid.*
- ab Orangio priuata curasse, publica neglexisse insimulatur. 34. a
- occultus fœderis contra Inquisitionem auctor. 39. a
- à Parmensi in Flandriam mittitur. 54. a, b
- aliquot iconomachos cædit. *ibid.* c
- à Parmensi missus, cum Valencenatibus, vt se dedant, frustra agit. 71. a, b
- ab Albano ad Concilium vocatur. 79. b
- eiusdem iussu capitur, & Gandauum abducitur. *ibid.* c. & 80. b
- inde Bruxellas. 89. b
- in eum sententia mortis prolata. *ibid.* c. & 90. a, b
- ad Regem, iam moriturus, literas scribit. 90. b, c
- capite plectitur. 91. b
- Egmon-

IN ANNALES TVM VLTVM BELGIC.

- Egmondanus Comes Malecontentis se iungit. 294.c
 ab Antuerpiensibus, vt Traiectum obsidione liberet, pecunias accipit. 298.b
 Bruxellas frustra intercipere conatur. ibid.
 Ninouam pro Rege occupat. 298.c
 Niuellæ ab Orangianis capitur, & Rammekanam ad arcem abducitur. 308.a
 pro Lanoio commutatione dimittitur. 311.a
 Brugis capitur. 338.c
 quasi Alenonium & Orangium è medio tollere coniurasset insimulatur. ibid.
 Slusam mittitur. ibid.
 Einzinga à Rennebergio in locum Consiliarium Regiorum, ab eodem custodiæ inclusorum, substituitur. 276.b
 Ekebo, pagus in Flandria, vbi Parmensis castra sua fixerat. 354.c
 Elbertus Leoninus I. C. à Requesenio Bredam, pacis inter Regem & Orangium constituendæ causa mittitur. 219.c
 ex parte Catholicorum Pacificationi Gandaucensi subscribit. 242.c
 Elburgum à Glisenbergio pro Orangio occupatur. 129.b
 Elburgij Regi se dedunt, & Catholicam Religionem recipiunt. 145.c
 Electores Treuirensis & Colonienfis à Cæsare, vt pacis in Belgio constituendæ sequestri sint, delegantur. 294.c
 discessus sui rationes explicant, & Ordinibus Belgij, quò minus ista tractatio successum habuerit, imputant. 298.a
 Electores Imperij tractatu pacis inter Hispaniarum & Galliarum Reges initæ comprehenduntur. 540.a
 Elias de la Place à Galliarum Rege ad Hollandos mittitur tractationi pacis cum Archiduce interfuturus. 651.a
 de pace cum nulla spes esset, inducias saltem vtrimque fieri instat. 667.b, c. 669.b
 Antuerpiæ feliciter duodecennialibus inducijs constitutis præsens acquiescit. 671.c
 Elisabetha Angliæ Regina Belgis profugis liberum suæ religionis exercitium Gallicâ & Belgicâ linguâ concedit. 102.c
 aurum Albano in Belgium deferendum, seruat, persuasâ aurum esse mercatorum. 103.a, b
 Annam Austriacam, Philippi II. sponsam, in Hispaniam nauigantem, per suos deducit. 112.b
 Geusios Belgas Regno suo pellit. 119.b
 ab Orangio & Hollandiæ Ordinibus ad fœdus secum constituendum sollicitatur, sed frustra. 227.b, c
 Belgij Ordinibus grandem pecuniarum summam mutuat. 247.c. 281.a, b
 Dauisonum cum literis Gandauum mittit, vt seditionem ibi ortam componat. 286.c
 cum Ordinibus Fœderatis fœdus facit, & quibus conditionibus. 384.c. 385.a. & seqq.
 Comitem Lycestrium Belgij Gubernatorem constituit, & cum copijs in Belgium mittit. 387.c
 aliquot Nobiles Londini, prodicionis contra eam designatæ accusatos, interfici curat. 396.b, c
 Mariam Scotiæ Reginam, velut eiusdem prodicionis consciam examinari, iubet. ibid.c
 in eam mortis sententiam pronuntiare curat, at executionem eius differt. 397.a
 dissidia inter Hollandiæ Ordines & Lycestrium exorta vtrumque componit. 400.c
 Lycestrium in Angliam reuocat, & quare. 409.a
 à Mauritio literas de Russelio & alijs querulas accipit, & eisdem perhumanè respondet. 413.b, c
 ad Parmensem mittit qui de pace ineunda agant. 414.a
 cum Turca nouum fœdus init, & classem, quæ Hispaniam inuadat, parat. 427.a
 Henrico Nauarræo ducenta Angelottorum millia addicit. 441.c
 sexcentos tam equites quàm pedites in Britanniam mittit, vt Hispanorum, qui Blauetum occupant, excursiones impedirent. 443.a
 Nauarræo copiosum militem submittit. 457.b
 iterum eidem auxilia submittit. 510.c
 ad irruptionem naualem in Hispanias faciendam ab Hollandis partem pecuniarum, quas ijs subministrarat, frustra repetit. 521.c. 522.b
 tamen ad tempus dissimulat. 522.b
 moritur. 620.b
 Elisabetha Francica, sponsa Regis Philippi II. in Regnum Nauarræ deducitur. 2.a
 ad matrem & fratrem Carolum Baionam proficiscitur. 31.c
 moritur. 102.b
 S. Elmo, munitio in insula Malta sic dicta, à Turcis expugnatur. 37.c
 Elshout prope Siluamducis à Mauritio occupatur. 439.a
 Embrica à Mendoza Admiralio præsidij firmata. 550.b
 ab Andrea Cardinale, vt Regia præsidia admittat, amicè monetur. 556.a
 detrectantem suscipere Mendoza vi cogit. ibid.
 ei Buquoius præficitur. ibid.b
 ab Imperialibus occupata, quomodo ad Confederatos deuenit. 570.a
 Embdanus Comes Sanct-Andreanæ munitioni præsidia imponit. 561.c
 cum Marchione Spinola Rhenum traicit. 629.b
 cum eodem Rhenum versus mouet. 637.c
 vt Mauritium, ne Lochemio à Regijs obfesso possit succurrere, distineat, à Spinola mittitur. 638.a
 Spinolæ Grollam obsidenti adest. 640.c
 munitioem ibi semilunarem inuadit. 641.a
 Embisus iam iam à Regijs capiendus suffocatur. 142.c
 Embysus importunè nimis à Duce Arschotano

INDEX R E R V M

- Gandauenſium priuilegiorum reſtitutionem repetit. 267.a
 eundem cum Rihouio capit. ibid.b
 Gandauenſes ad ſeditionem concitat. 301.a
 Monaſteria militibus ſuis ſpolianda concedit. ibid.
 milite Gandauum adducto, Magiſtratum deponit, & alium ſubſtituit. ibid.
 adueniente Orangio, modetiùs ſe gerit. ibid.c
 tandem, rationes adminiſtrationis ſuæ exigendas veritus, in Palatinatum abit. ibidem. vide Ioannes Embyſius.
- Ementilla in Friſia à Verdugio occupatur. 438.c
 à Mauritio iterùm expugnatur. 448.a
 Emerſvvinckelium in VVeſtphalia ab Oberſteinio Comite vaſtatur. 440.c
 Empla ab Hohenloio occupatur. 390.a
 Enchuſia ab Albano deficit. 125.c
 Orangiani ibidem, reniten te licet Magiſtratu, admittuntur. 126.a
 Enchuſiam cum VVaterlandijs, Regijs ad Harlemum commeatum interciperere conantur. 170.c
 à Boſſuuo cæduntur. 171.a,b
- Encræ, Picardix vicus, à VVarenbonio diripitur. 497.c
- Endouia ab Ordinibus capitur, & quomodo. 329.b,c
 ab Hauteennio & Mansfeldio recuperatur. ibid.c
 ab Alenſonio occupatur. 344.c
 à Parmenſi obſidetur. 348.b,c
 Regijs à Boniueto Franco deditur. 349.b
- Engelmuſterum caſtrum à Lanoio pro Ordinibus obſidetur. 310.a
- Enſcheda Tventix ciuitas Mauritio deditur. 532.b
- Episcopatus noui in Belgio eriguntur. 2.c
 qui iſti ſint. ibid.
 & quare erecti fuerint. ibid.
 eorumdem erectionem quomodo alij approbarint, alij reiecerint. 4.a,b,c
- Equeſtris Ordo in honorem Sanguinis Chriſti à Vincentio Mantuæ Duce inſtituitur. 669.c
- Equos priùs Groningæ venum non expoſitos aliò educere Ommelandijs non licet. 525.b
- Eremitæ Auguſtiniani Religionem Chriſtianam mirificè in Perſia propagant. 598.b
- Ericus, Brunſvicensis Dux, auxilium Inquiſitoribus Belgij laturus aduenire nuntiat. 39.b,c
 Vianam capit. 75.a,b
 ab Albano Groningensibus præſidio datur. 93.b
- Erckelens in Geldria à ſeditionis Hooghſtratanis occupatur. 618.c
 ab Henrico Naſſouio inuaditur & diripitur. 649.b
- Erneſtus Auſtriacus à Philippo II. Hispaniarum Rege Belgij Gubernator deſignatur. 483.a
 Lutzenburgi à Petro Erneſto Mansfeldix Comite excipitur. ibid.
 Namurci, à Comite Barlaymontio. ibid.
- Niuellæ, à Comite de Fuentes. ibid.
 Hallis à Principe Chimaio. ibid.
 Bruxellæ & Antuerpiæ ſummis gaudijs excipitur. ibid.a,b,& 487.c
- Regio diplomate exhibitò in Belgij Gubernatorem recipitur. 483.b
 vt Belgium reddat pacatum, omnem lapidem mouet. 484.b
- Verdugio Couordiam obſideti cohortes quadam ſubſidio mittit. 485.a
 peramanter Fœderatis pacem offert. 486.a
 calumnia ei de ſicarijs Mauritio eiùſque fratri ſubmiſſis ab Hollandix Ordinibus aſſicta. ibid.b
- de Groninga ab obſidione liberanda fruſtrà agit. 487.c.& ſeqq.
 milites ad S. Pauli tumultuantes pacat. 490.c
 cum alijs itidem Sichemij tumultuantibus tranſigere fruſtrà conatur. ibid.
 in eoſdem Hispanas aliquot cohortes mittit. ibid.
- Hollandis pacem repudiantibus, & Francorum Rege bellum inferente, Legationes varias in Hispaniam mittit. 492.a
 quibus parum pro voto adferentibus, Bruxellæ Ordinum Comitia indicit. ibid.b
- Leodiensibus cõtra Hollandos, perfidè Huium occupantes, auxilia decernit. 497.a
 quando obierit. ibid.
 quo elogio etiam ab hoſtibus celebretur. ibid.
 corpus eius exenteratum, quomodo fuerit aſſectum. ibid.b
 in templo D. Gudilæ ſepelitur, magnificæque ei ibidem tumba à fratre Alberto erigitur. ibid.
- Erneſtus Bauarus ad Episcopatum Leodiensem euehitur. 323.b
 loco Truchſij vxorij Archiepiſcopus Coloniensis conſtituitur. 357.b
 Truchſium & Caſimirum Palatinum Coloniæ prementes cohibet. ibid.
 Bonnam à Regijs recipit. 468.c
 Lutzenburgum vſque Alberto Belgij Gubernatori deſignato gratulandus occurrit. 512.c
- Erneſtus Caſimirus Naſſouius à Regijs captus, Bercam deducitur. 507.c
 lytro perſoluto dimittitur. 508.a
 vt cum Archiducalibus de Hulſti deditione tranſigat deputatur. 519.c
 à Mauritio Leſſingam mittitur, vt pontem ibi quemdam, ne Archidux Albertus illac tranſire poſſit, occupet. 580.a
 ab Archiducalibus ibi ingentem cladem accipit. ibid.b
 quingentarum nauium claſſe Antuerpiam verſus, eam intercepturus, velificat. 627.b
 aggerem *Blockerſdijck* nominatum perſedere tentat. 628.b
 ab Inigo de Borgia turpem in fugam conijcitur. ibid.
 à Mauritio Rhijnbercam, quam à Spinola ob-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

fidendam verebatur, mittitur. 629.a
 P. Naium, in Hollandiam cum Spinola & alijs
 venientem, Hagam-Comitis deducit. 659.b
 Erpesius Contracum frustra tentat. 303.c
 Escouedus. *vide* Ioannes Escouedus.
 Esdainus ab Henrico Franciæ Rege ad obsidio-
 nem oppidi *Chasteau Thierry* dicti soluendam
 frustra mittitur. 487.a
 copijs in Lutzenburgios mittendis præficitur.
 491.b
 insignes belli Duces contra se venire audiens,
 inglorius in Franciam regreditur. 492.a
 cum suis noctu in Hannensem Arcem intro-
 missus, sub auroram Hannum urbem inuadit.
 501.b
 à præfidiarijs secundò in Arcem repellitur. *ibid.*
 Comitis D. Pauli copijs accedentibus tandem
 præualet. *ibid.*
 copias colligit, Dorlano à Fuentæo obfesso
 succursurus. 502.b
 eius copiæ partim cæsæ, partim in fugam actæ.
ibid.
 Balignio Cameraci Præfecto à Fuentæo ob-
 fesso auxilia mittit. 505.c
 expectatur ipse opem laturus, sed frustra.
 506.a
 Espernius Albano ad Montes Hannoniæ copias
 adducit. 135.a
 Espernonius vnà cum Rege Henrico Atrebatum
 frustra tentat. 526.b
 Regis Franciæ Consiliarius, Regiæ Angliæ
 Legatos pacem cum Hispaniæ Rege dissua-
 dentes audit. 537.c
 Esquardus, Francis ad Montes Hannoniæ ab Hi-
 spanis cæsis cum paucissimis aliquot, tristis ac-
 ceptæ cladis nuntius, ad Nassauium euadit.
 132.c
 Esquerdus, vnus è Fœderatis, Tornacum venit,
 quasi tumultum ibi exortum sedaturus, à Par-
 mensi se missum simulans. 59.a, b
 à Magistratu non recipitur. *ibid.*
 vrbe excedere cogitur. *ibid.*
 Essexius Comes à Lycestrio ad Zutphaniam obsi-
 dionem mittitur. 394.b
 auro Indico frustra insidiatur. 534.c, 535.a
 spe prædæ frustratus, S. Michaëlis insulam diri-
 pit, & in Angliam redit. 535.b
 proditionis accusatus, capite plectitur. 597.c
 inter Estensem & Pontificem de Ferrariensi Du-
 catu bellum ortum sopitur. 552.c
 Estrada, Horñani Secretarius, capitur. 79.b
 Ertzardus Comes Emdanus Ordinum naues Ver-
 dugij auxilio Amasi pellit. 387.a
 Euerardus Entius arcem Coeuordianam, à Re-
 gij occupata ciuitate, perficit. 312.b
 ab Ordinibus cæditur fugaturque. 313.c
 Euerardus Molengrauius ab Vltraiectinis pro-
 scribitur. 277.b
 Euiana ditio à Sancio Nauarræi Legato Sabaudię
 Duci eripitur. 442.b
 Eustachius de Oignies Ostendæ ab Archiduce
 Alberto præficitur. 626.a

F.

FAbianus, Baro de Dona, copiarum pro Hen-
 rico Nauarræo conscriptarum ductor. 410.c
 à Guisio, quò minùs Nauarræo se iungere pos-
 sit, impeditur. *ibid.*
 Guisio vincente, & oppidum Aulnæum, quò
 se contulerat, occupante, vix, murum transi-
 liens, euadit. 411.a, b
 Fabianus Farnesius ad Traiectum interimitur.
 299.c
 Fabricius Polus mira de stella quadam noua scri-
 bit. 156.a
 Falckenburg Neomagi cum alijs contra Comi-
 tem Nuenarium conspirans, eundem cum
 præfidiarijs Ordinum vrbe eijcit, & Regi eam-
 dem asserit. 376.a
 Falconettus prælio ad Namurcum contra Ordini-
 um copias commisso adest. 274.b
 Famarisius Valencenas capit. 125.c
 inde tamen pellitur. *ibid.*
 cum Noritzio Mechliniam occupat. 308.c
 eius ciuitatis Gubernator constituitur. 310.a
 Famicurius Francus, Fuentæo Dorlanum expu-
 gnante, capitur. 505.a
 Fanum S. Amandi Parmensi deditur. 305.a
 Fanum Richarij à Belgis spoliatum. 497.c
 Fanum D. Viti ab Hollandis frustra tentatur.
 467.c
 Farnesius Cardinalis Margaretam Austriacam
 Philippo III. Regi à Pontifice desponsandam
 ad Ecclesiam comitatur. 547.b
 Feminiæ Lege Salica à Corona Francica exclusæ.
 481.b
 Fera Galliæ ciuitas Parmensi à Fœderatis tradi-
 tur. 456.a
 per Rhosneum commeatu iuuatur. 498.a
 multarum rerum inopia laborans, à Fuentæo
 recreatur. 501.c
 ad eam arctius obsidendam, Mænius & Bali-
 gnus ab Henrico Franciæ Rege mittuntur.
 510.a
 ei Georgius Basta aliquantum commeatum in-
 fert. 514.b, c
 longa obsidione exhausta Francis tandem de-
 dicitur. 517.c
 Ferdinandus Imp. Francofurti Comitibus Imperij
 celebrat. 10.a
 moritur. 31.c
 Ferdinandus Vander Dilsius in pugna Thenensi
 contra Hispanos tumultuantes occiditur. 234.b
 Ferdinandus Hardeckius Comes, Raab Hungar-
 iæ oppidi Præfectus, Turcis illud post varias
 & assiduas oppugnationes dedit. 494.a
 hac de causa captus, culpam in alios frustra re-
 ijcere conatur. *ibid.*
 tandem Viennæ capite plectitur. *ibid.*
 Ferdinandus Lanoyus Hollandiæ & ditionis Vl-
 traiectinæ pro Bossuui Gubernator. 201.b
 Verdugio aliquot cohortes auxiliares mittit.
 207.a, b
 Leidanis, misso ad eos tubicine cum literis, vt
 0004 Regi

INDEX RERVM

- Regi se dedant, suadet. 211.a
 Hollandiæ & Zelandiæ regimen abdicat, & quare. 216.c
 à Requesenio Bredam ad pacem cum Orangio conciliandam mittitur. 219.c
 Ferdinandus Lopesius à quibusdam militibus, per Stellam ad defectionem à Rege persuasis, Groningæ capitur. 245.a
 Ferdinandus Madrucius Mendozæ Admiralijs ad Imperiales Brabantiam infestantes Legatus, quid ab ijs responsi retulerit. 562.c
 Ferdinandus Medicæus Card. fratri Francisco defuncto in Ducatu succedit. 411.b
 Lotharingæ Ducis filiam vxorem ducit. ibidem.
 Ferdinandus Toletanus, an in Belgium mittendus, in Hispania consultatur. 76.a,b,c
 agente Inquisitionis Præfecto, Belgij ei Præfectura committitur. 77.b
 ex Hispania soluit. 77.b,c
 Bruxellas appellit. 78.b,c
 quanta sibi potestas à Rege commissa esset, Parmensi Gubernatrici exponit. ibid.c. & 79.a
 quare non statim Hornanum & Egmondium comprehenderit. 79.a,b
 eosdem ad se vocat. ibid.b
 & per suos capit. ibid.c
 Gandauum abduci curat. ibid.
 Concilium nouum Iustitiæ instituit. 79.c
 quò minùs Rex in Belgium veniat, efficit. 80.a
 Orangij filium, Philippum Buranum, in Hispaniam abduci curat. ibid.c
 arcem Antuerpiensem extruit. 81.a
 Orangium, Nassauium, Hoochstratanum, &c. in Ius vocari curat. ibid.b,c
 Comitem Arenbergium Regi Galliæ contra Hugonottos auxilio mittit. 83.a
 in noxios & Geusios seuerè agit. ibid.b,c
 varia edicta sancit. ibid.
 ei aliqui Nobiles insidiantur. 84.a
 fines Belgij contra Orangium munit. ibid.b
 aliquot Geusios per suos Duces cædit. ibid.c
 Cockenillio Gallo eius militibus vim inferente, vt ille à Rege Galliæ protereretur egit. 85.a
 Nobiles aliquot extremo supplicio afficit. 89.a
 item Egmondanum & Hornanum. ibidem c. & 90. 91.
 Groningam proficiscitur. 92.c
 ab obsidione Groningæ Ludouicum Nassauium discedere cogit. 93.a
 eumdem fugientem insequitur. ibid.
 & insigni prælio vincit. 94.a,b,c
 Amstelodamum abit, & exercitum lustrat. 95.a
 Orangio circa Geldoniam cladem infert. 96.b. 100.a
 eumdem ad fines vsque Galliæ insequitur. 101.b,c
 eiecto Orangio è Belgio, turbarum participes castigat. 102.c
 ei ab Angliæ Regina nauis, aurum ex Hispania aduehens, eripitur. 103.a,b
 decimam, vigesimam & centesimam bonorum exigit. ibid.c. & 104.a,b
 ijs negatis, minas adhibet. 104.b,c
 Ultraiectum, quòd Ultraiectini exactiõni huic se opposuissent, militem mittit. 105.c
 Edictum pro exactiõne illa proponit. 106.b
 Mansfeldium in Galliam, contra Hugonottos Regi suppetias laturum, mittit. 107.a
 à Pio V. Pontif. gladio deaurato & galero pretioso donatur. ibid.b
 Indicem librorum prohibitorum edit. 107.c
 Ioannem Gronelsum, hominem crudelem, cum duobus ministris suspendi curat. 108.b
 monetam omnem, nisi Regis Philippi significusam, Edicto prohibet. ibid.c
 Belgium à se domitum ratus, insignem statuatam cneam in arce Antuerpieasi, trophæi loco erigit. 116.c
 de ea varia hominum iudicia. 117.a,b
 quid de ea Dux Arschotanus Albano responderit. ibid.b
 denuò decimam & vigesimam vrget. ibid.
 Ultraiectinos recusantes iterum Hispano milite grauat. ibid.c
 Edictum pro colligenda decima promulgat. 118.a,b
 idque Bruxellis primilm exequi aggreditur. ibid.b
 in Bruxellenfès soluere detrectantes duritiis agere proponit. ibid.
 Brilâ intereà à Lumçio interceptâ, Bossuuium, qui eam recuperet, mittit. 120.c. 121.a
 ne Vlissinga Zelandiæ sibi eripiat, præsidia eò mittit. 122.a
 à Dordracenis hostis declaratur. 127.c
 Montes Hannoniæ obsidere parat. 129.c
 eum esse hostem declarandum, in conuentu Dordraceno statuitur. 133.c
 pecuniam ab Ordinibus petit. 134.c
 ipsemet Montes Hannoniæ proficiscitur. ibid.
 Orangium, vt fratrem Nassauium ab eodem obsessum liberet, aduentantem, viriliter excipit. 137.b,c
 per suos eumdem cædit, & quâ venerat redire cogit. 138.c. 139.a,b
 Montes Hannoniæ deditione occupat. 140.c
 Mechliniæ castigandâ se parat. ibid.c
 in castra ad Zutphaniam proficiscitur. 144.c
 Ultraiectum venit, ibidemque cum filio & alijs aliquot Præfectis quid agendum deliberat. 180.b
 gratiam & veniam omnibus offert. ibid.c
 ad tumultuantes Harlemi Hispanos filium mittit. 181.c
 Middelburgensibus subuenire conatur. 182.a
 Bruxellas reuertitur. 194.a
 Belgij regimen Requesenio resignat. 195.a
 è Belgio discedit. ibid.c
 Vzede in vinculis detinetur, & quare. 323.a
 è carcere dimissus, suâ diligentia Philippo II. Regi Lusitaniæ Regnum subiugat. ibid.
 Vlyssiponæ moritur. 344.b
 Ferdinandus Toletanus iunior, Annam Austriacam

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- cam, Philippi II. sponsam, ex Belgio in Hispaniam comitatur. 112.b
- Ferdinandus Toletanus, legionis Longobardicæ præfectus, ad Harlemum mirè seruatur. 160.b
- Traiectum in subsidium Montefdoquæ contra Traiectenses mittitur. 236.b,c
- prælio ad Namurcum contra Ordinum copias commissio adest. 274.b
- de Feria Dux, recepto à Parisiensibus Rege Henrico IV. cum Confœderatorum militibus Guisiam vsque tutò deducitur. 484.a
- Alberto Belgij Gubernatori designato Lutzenburgum vsque gratulabundus occurrit. 512.c
- Ferraria Pontifici redditur. 552.c
- Archidux Albertus & Margareta Austriaca Philippi III. sponsa ibi incredibili pænè pompa & sumptu excipiuntur. 547.b
- ibique coram Pontifice sponsalia primò Regis deinde Archiducis celebrantur. ibid.c
- Ferrariæ Ducatus, mortuo sine liberis Alphonso, ad Clementem VIII. Pontificem deuoluitur. 535.b
- de eo bellum inter Pontificem & Estensem exortum sopitur. 552.c
- Ferricus Guyonius Tornacenses & Valencenenses Geusios, qui aliquot Monasteria spoliarant, ad interuentionem cædit. 58.c
- Feruenium Artesiæ vicum inuadit Bironius, agricolæque ingenti pecuniæ summa sua redimere cogit. 520.b
- Fesæ & Maroci Regni in Africa heres baptizatur. 482.c
- Fesquerius, Dorlano à Fuentæo expugnato, trucidatur. 505.a
- Festa Ecclesiæ Romanæ extra Hollandiam & Zelandiam celebrare Caluinianis præcipitur. 280.b
- Fleccum Christiani Turcis eripiunt. 482.c
- Finartum à Regijs intercipitur. 148.a
- Finis belli, nauis ingens sic dicta, & ab Antuerpiensibus constructa, in pontem à Parmensi Scaldi impostum demittitur. 377.c
- vado inhærens, à Regijs capitur. 379.b
- S. Firminus Ambianensium Patronus. 531.a
- Flandri cum Brabantis aliisque pro libertate confœderantur. 235.a
- Orangium in subsidium vocant. ibid.b
- Tempelium ab eo cum octo cohortibus accipiunt. ibid.b
- Flandri Orangiani, in Atrebatensium profecturi, à Marauillanis transitum perunt. 325.b
- Marauillam expugnant, & vnà cum templo excurrunt. ibid.
- VVaræm pagum frustra oppugnant. ibid.
- à Montignio cæduntur. ibid.c
- Flandria ingenti annonæ caritate premitur. 401.a
- vbere tamen messe postea recreatur. 405.a
- Flattenus, I.V. Doctor, Electoris Treuirensis Consiliarius, ob maleficia comburitur. 431.a
- Fleischmannus, ciuium Brugensium Caluinianorum dux. 300.b
- Flemingius, Consul Neomagensis, à Neomagensibus ad Mauritium in castra missus, cum eo de ciuitatis deditioe pacificatur. 453.b
- Florentiæ Dux aliisque Principes Christiani, insigni classe instructa, Turcas Italiam & Siciliam infestantes, in Græciam redire cogunt. 494.b,c
- Florentius de Pallant. vide Culenburgius.
- Fodringam, castrum in Anglia, in quo Maria Scotiæ Regina capite plexa fuit. 409.b
- Fœdus ineunt quidam Nobiles Belgij contra Inquisitionem. 35.c
- eius fœderis forma & exemplar. 36.a,b,c
- eius primi auctores qui. 37.b
- eiisdem verò clandestini auctores qui. 39.a
- Fœdus, dictum Sacrum, Peronæ à Guisianis constituitur. 373.b
- Fœderati Franci sex mensium inducias cum Nauarræo faciunt. 482.a
- Nauarræi Legato pro Rege suo apud Papam intercedenti se opponunt. ibid.
- Nauarræo Romæ reconciliato se omnes submitunt, excepto Aumalio. 510.a
- Fonquius Doctor, à Glinesio capitur. 233.a
- à Rege Hispaniæ, vt pacis in Belgio constituendæ sequestrum se præbeat, delegatur. 294.c
- Fontenaius Serenissimæ Isabellæ Infanti in Belgium venturæ obuiam proficiscitur. 545.b
- Forestius Francus, Fuentæo Dorlanum expugnante, capitur. 505.a
- Formaisius, Francis ad Montes Hannoniæ ab Hispanis cæsis, cum aliquot paucissimis, tristis cladis acceptæ nuntius, ad Nassauium euadit. 132.c
- Formentus, Capitaneus Regis Slusam interciperi volens, à præsidiarijs occiditur. 636.c
- circa Fornacense Monasterium cum suis copijs transmisit Somonam Basta, Feræ diu à Francis obsessæ commeatum illaturus. 514.c
- Fosserus Concionator hæreticus, Nussî à Parmensi vi captâ, à milite victore in fenestra suspenditur. 393.a
- Fornezum arx à Parmensi occupatur. 458.a
- Franci, Montibus Hannoniæ ab Albano obsessis opem ferre tentantes, miserè ab Hispanis cæduntur & trucidantur. 132.a,b,c
- Hispanis, Brestanum portum intercludere conantibus, castella aliquot eripiunt. 491.a
- iunctis sibi Hollandis, loca quædam in Lutzenburgo occupant. 495.b
- Theodonis villam frustra tentant. ibid.c
- expilato Iuosio in Franciam redeunt. ibid.
- in Burgundiam irrumpunt, locaq; minùs munita spoliant. 495.c. 496.c
- Auesnas Hannoniæ oppidum incendit. 497.c
- Burgundiam vastant. 500.a
- à Trefortio Marchione pelluntur. ibid.
- Gommeronio prodente, Hannum Belgis eripiunt. 501.b
- Hispanorum omnium ibi inuentorum nece Humerio parentant. ibid.c
- Dorlanum ab obsidione liberare tentantes, partim

I N D E X

partim cæduntur , partim in fugam aguntur.
 502.c.503.a
 præcipuorum in expugnatione Dorlana cæso-
 rum aut captorum nomina recensita. 505.a
 Heluetijs & ciuibus aliquot urbem Camera-
 censem deditibus in Arcem confugiunt.
 506.c
 post triduum verò eandem tradunt. ibid.
 Atrebatu frustra insidiantur. 513.a
 insidijs detectis , circumquaque omnia vastan-
 tes in Franciam redeunt. ibid.b
 circa Fanum S. Quintini Georgio Bastæ , Feræ
 obsessæ comineatum aduehenti, insidiantur,
 sed frustra. 514.c
 dedita Archiduci Ardea, Hurlinum in tutum
 deducti. 517.b
 Artesiam depopulantur. 520.b
 Imbercuriam arcem dolo occupant. ibid.
 Feruenium vicum inuadunt. ibid.
 Marchionem VVarenbonium & Comitem
 Montecutum capiunt. ibid.
 S.Pauli oppidum expugnant. ibid.
 Duce Arschotano maiores copias expectant,
 octo diebus impunè in Artesiam grassantur.
 520.c
 Bapalmensem agrum populabundi inuadunt.
 521.a
 secundò Artesiæ vicos populantur & incen-
 dunt. ibid.
 eos tertio excurrentes Arschotanus utcumque
 sistit. ibid.b
 ad radices montis S. Eligij à Taccanio quidam
 capti, quidam cæsi. ibid.
 in Ambianensi obsidione ab Hernantello va-
 rijs eruptionibus impetuntur. 530.a
 propugnaculum Montrecutum obtinent.
 ibid.b
 item aliud , Calcar minus dictum. ibid.b,c
 tandem ipsam urbem deditione accipiunt.
 531.a
 Franciscani Antuerpiâ , quòd contra Ioannem
 Austriacum iurare nollent, eijsciuntur. 277.a
 Ultraiecto quoque pelluntur. 278.a
 itidem Amstelodamo. ibid.c
 eorum templum Antuerpiæ Caluinianis rediit.
 281.a
 eorumdem Monasterium Mechliniæ à Geusijs
 diripitur. 54.c
 Franciscani sex in Iaponia martyrio affecti. 553.a
 Francisci Alauæ literæ ad Parmensem scriptæ in-
 tercipiuntur. 64.b
 Franciscus Andegauorum Dux. vide Alenfonius.
 Franciscus d' Auila ex Arce Ultraiectina in ciui-
 tatem cum suis Hispanis eruptionem facit.
 248.a
 Arcem eandem, à ciuibus obsessam, dedit. ibi-
 dem b
 Franciscus Balduinus I. C. per Gallias celebris.
 25.b
 heresim Caluinianam scriptis libellis defendés,
 à Caluino in familiaritatem assumitur. ibid.
 cum Caluino Veterum scripta euoluit, diuerso

R E R V M

licet gustu. ibid.c
 Patrum pro Catholicis assertiones à Caluino
 næuos vocari ægrè fert. 26.a
 itemque Ecclesiæ Romanæ doctrinam vocari
 doctrinam Antichristi. ibid.
 nihilominus hereticos libros perlegere satagit.
 ibid.b
 è Germania in Galliam venit, & in amicitiam
 Cardinalis Lotharingi admittitur. ibid.
 librum Cassandri quòd secum detulisset, &
 Principem Biarnensem ab Hugonottis auer-
 tisse diceretur, odium Hugonottarum incur-
 rit. ibid.
 à Ludouico Nassauio Orangio fratri commen-
 datur. ibid.
 in Belgium venit. 26.c
 ab Orangio honestè excipitur. ibid.
 ab eo torque aureo donatur. 27.a
 in Gallias profectus, in Belgium redire recusat.
 29.b
 à Ludouico Nassauio frustra vocatur. ibid.
 ab Orangio abalienatur, & qua ratione. ibi-
 dem b, c
 Franciscus Basta capitur. 338.c
 tortus Egmondium accusasse dicitur, quasi si-
 mul cum ipso Alenfonium & Orangium è
 medio tollere Parmensi addixisset. ibid.
 seipsum interimit. ibid.
 Franciscus Blumius subsidia à Mendoza Admi-
 rralio Ræfæ à Germanis obsessæ petita in ciui-
 ratem inducit. 563.a
 Franciscus Damantius, præstito ab Ordinibus
 Alberto Archiduci iuramento, totum Or-
 dinum confessum ad dicti Archiducis conui-
 uium inuitat. 545.b
 Franciscus Dracus ex Virginia Prouincia, post-
 quam Indiæ Occidentalis insulas infestasset,
 in Angliam redit. 396.b
 in portu Caletano Hispaniæ aliquot naues
 exurit. 410.c
 ex classe Hispanica, quæ Angliam inuasura
 videbatur, aliquot Hispanos Nobiles capit.
 415.b
 ab Elisabetha Angliæ Regina classi, quæ Hi-
 spaniam inuasura erat, præficitur. 427.a
 instructa classe Indias Occidentales tentat.
 512.b
 ad S. Dominici insulam ab Hispanis repulsus,
 dysenteria perit. ibid.
 Franciscus II. Galliæ Rex moritur. 5.c
 Franciscus Franciæ Delphinus, primus Mariæ
 Scotiæ Regiæ maritus. 410.a
 Franciscus Godin, Delegatus Caluinianorum,
 cum Magistratu Antuerpiensi transigit. 56.b
 Franciscus Guardius Hiergio Schoonhouiam
 tradit. 223.c.224.a
 Franciscus Iacobsonius, Sacerdos, à Geusijs Har-
 lemensibus suspenditur. 159.a
 Franciscus Martinus Stella, Geldros, Frisios, &
 Transisulanos ad defectionem sollicitans, à
 Iaspere Robolo capitur. 244.c
 in carcere constitutus, milites Roboli, ut eun-
 dem

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- dem capiant, concitat. *ibid.*.c.& 245.a
 postea, militibus præfidiarijs ad Ordines defici-
 entibus, suosque Præfectos capientibus, li-
 beratur. 245.b
 præter pecunias paratas, etiam annum, ob se-
 ductos Geldros, accipit reditum. 245.b
 Franciscus Medicæus Florentiæ Dux obit. 411.b
 Franciscus Mendoza Admirallus Aragoniæ in
 Galliam obfes mittitur. 540.c
 ei, Alberto in Hispaniam proficiscente, belli
 administratio demandatur. 546.b
 validum exercitum ad Rhenum ducit. 548.b
 Orfouiam oppidum Ducis Cliuiensis occu-
 pat. *ibid.*.b,c
 ad pagum Valsum munitiorem erigit. *ibid.*.c
 Alpæ & Meursæ præsidia imponit. *ibid.*
 Rhijnbercam obsidere parat, sibi que dedi po-
 stulat. 549.a
 mittit qui Budericum occupent. *ibid.*.c
 præfidiarijs Rhijnbercanis se extremum expe-
 riri velle nuntiantibus, oppugnationem sum-
 ma vi aggreditur. *ibid.*
 & eandem ad deditiorem cogit. 550.a
 Hollandis que omnem Rheni navigationem
 præcludit. *ibid.*
 Vesaliensibus præsidia magno redimentibus,
 vicinis locis ea imponit. *ibid.*.b
 Dotecemum post triduanam oppugnationem
 deditiorem accipit. *ibid.*.c
 mox Schulerburgum, castellum probe muni-
 tum. *ibid.*
 eius Legatus apud Imperiales Colonia de pa-
 canda Cliuia consultantes multa prætextit.
 555.a,b
 dum suos ad Ræsam recenset, Mauritius quo-
 que aduigilat. 557.a
 Ræsam cum alijs militiæ ducibus deliberat quæ
 potissimum exercitus in hosticum ducendus.
ibid.
 Barlotto in Bommeliâ infulam traijcente,
 ipse quoque Haltam properat. *ibid.*.c
 Creuecœur munitiorem occupat. 557.c
 sub mœnibus Bômelenibus castra locat. 558.a
 magno animo, sed infelici successu, hostem ag-
 greditur. *ibid.*
 inter ipsum ibidem aliosque Chiliarchas simul-
 tates ortæ, & vnde. 560.a
 exercitum pænè in seditionem versum ab obsi-
 dione Bommelana in Brabantiam traducit.
 562.a
 Lippiensi Comiti cum Imperialium copijs ad-
 uentanti cur Gennapium cesserit. *ibid.*.b
 idem iterum capit, eidemque præsidia imponit.
 570.a
 cur, aura licet maximè fauente, in hosticum
 penetrare non tentauerit. *ibid.*.b,c
 ne torus exercitus in seditionem vertatur, reli-
 quos in præsidia distribuit. 571.a
 in seditiones seuerè animaduerti suadet. 575.a
 cum Archiduce Alberto aduersus Mauritium
 in Flandriam abit. 579.a
 in conflictu capitur. 582.c
- de eius liberatione agit. 588.b
 Hollandis nimium lytrum exposcentibus, mo-
 destum responsum reponit. 589.a
 tandem eius lytrum constituitur. *ibid.*.b
 nimiam tamen cautionem Hollandis petenti-
 bus in custodia manet. *ibid.*
 è custodia Hollandica liberatus, Antuerpiam
 redit. *ibid.*
 Falcosteinij viduæ de mariti sui cæde à Villarij
 militibus perpetrata conquerenti, argute re-
 sponder. *ibid.*.c
 ab Archiduce Alberto Hollandis, qui Braban-
 tiam inuadebant, obuiam mittitur. 601.b
 Grauiensibus, à Mauritio obsessis, succurrere
 parat. 602.c
 Spinam, Autunez, & Spinolam mittit, vt Mau-
 ritianum quoddam propugnaculum inua-
 dant. 603.a
 eo non succedente, Venlonam redit. *ibid.*.b
 seditiones milites iussu Archiducis Alberti
 persequitur. 605.a
 in Hispaniam abit. 606.c
 Franciscus Menesius Insulæ S. Thomæ Præfectus
 ab Hollandis capitur. 559.c
 in Hollandia captiuus detinetur. 588.c
 Franciscus Oultremannus, Legatus Magistratus
 Valencenensis ad Noircarmium. 61.b
 Franciscus Padilia cum octo equitum turmis
 Rhijnbercæ à Mauritio obsessæ succurrere pa-
 rat, sed ferius. 529.a
 Franciscus Richardortus ad Episcopatum Atre-
 batensem euahitur. 4.a
 Cardinalis à Pio V. creatur. 13.b
 Franciscus Salazarius Cœnobium Spineleuiense
 prope Montes Hannoniæ oppugnat. 135.a
 Franciscus Schoricmannus Ecclesiastes Caluinia-
 nus Dauentriæ in templo confoditur. 553.b,c
 Franciscus Serra ingentem auricopiam pro Ar-
 chiduce Alberto constat. 656.b
 Franciscus Sonnius Româ defert literas Pauli IV.
 ad Episcopatus novos in Belgio erigendos. 1.c.
 2.a
 Siluæducensis primus Episcopus denomina-
 tur. 3.c
 Synodo Mechliniensi subscribit. 108.b
 Franciscus Toletanus obsidioni Montium Han-
 noniæ adest. 138.b
 Franciscus Valesius Leidam pro Rege Catholico
 obsidet. 192. b. *vide* Baldæus.
 Franciscus Verdugijs ad suburbia Amsteloda-
 mensia, vt eis præsidio sit, è castris Leidanis
 mittitur. 201.b
 Calsiam ac Ilpendammum obtinet. 206.a
 Rennebergio Groningæ mortuo in Præfectu-
 ra Frisæ succedit. 328.b
 ab adolescentia Regi militauit. 330.c
 Mansfeldij notham in vxorem duxit. *ibid.*
 Ordinum copias in Frisâ ingenti clade afficit,
 331.a
 munitiorem in Nienzijl obsidet, at ob aquas
 per aggeres à Geujsijs perfosos irruentes de-
 ferit. *ibid.*.b

INDEX

VVeederbroeck in Frisia obsidet & obtinet. 334. a
 obtinet item Suanenburg & Tervilt, præsidarijs diffugientibus. ibid.
 Ordinum milites ad Keppel in Frisia cædit. 336. c
 Lochemium obsidet. 340. b
 Hollachium Lochemio subuenientem cedit & profligat. ibid.
 à Parmensi auxilia accipit, duce Mansfeldio, & summam præfecturam Mansfeldio cedit. ibid.
 militari astu Steenvvikam occupat. 342. c
 egregio stratagemate Nuenarium vincit. 379. c
 380. a
 Ementillam in Frisia occupat. 438. c
 Nieuwillam obsidet, sed mox deserit. ibid.
 aliquos ex præsidarijs qui Delfzielam Mauritio dederant, capite plectit. 448. a
 VVeddéssem arcem, à Mauritio paulò antè occupatam, recuperat. ibid.
 Franciscus Vergas in subsidium Montefdoquæ Traiectum mittitur. 236. b
 Franciscus Verius cum Hollandis Duynkerkam frustra tentat. 439. c
 in Lutzenburgensem Ducatum mouens, itineraque obstructa inueniens, aliò declinat. 491. c
 iustum cum Carolo Mansfeldio prælium committere detrectat. ibid.
 plurimis ex suis aliquot velitationibus cæsis, in Geldriam redit. ibid. & 492. a
 à Batavis Ostendæ, ab Archiduce Alberto obsessæ, Gubernator datur. 593. b
 è Zelandia, quò vulneris curandi causâ abierat, Ostendam redit. 595. a
 Archiducem, de conditionibus deditiois acturum se simulans, deludit. 597. b
 ad Grauiam ab oppidanis vulneratur. 604. a
 Franekeræ Curia à Scouvenburgico constituitur. 129. c
 Fratus à Nuenario, ciuitatem Nussium occupante, interimitur. 388. b
 Fredericus Daniæ Rex moritur. 422. a
 Fredericus Otho, classarios Geusiorum tumultuantes pacaturus mittitur. 192. c
 Fredericus Perenottus, Champagneij Baro, Ordinibus Brabantia contra Regem militat. 237. a
 Antuerpiæ Præfectus. ibid.
 in Zelandiam fugit. 239. a
 arcem VVouvanam prope Bergopzomam occupat. 261. c
 Bergopzomam obsidet, deditioe accipit, & Fuggerum Chiliarcham Germanorum ibi capit. ibid.
 item Steenbergam, Tolamque. ibid. & 262. a
 Siluamducis post obsidet. 262. a
 & Bredam occupat. ibid.
 ab Ordinibus, vt Orangium ex Hollandia Bruxellas inuitet, mittitur. ibid. c
 Orangium non ferens, Matthiam Austriacum Viennâ euocari curat. 264. a
 Gandauim in libera custodia detinetur, & Gandauenses ad pacem cum Rege amplectendam

R E R V M

hortatur. 359. b
 à Gandauenibus ex pacto pacis inter eos & Parmensem initâ dimittitur, eisque in Gubernatorem datur. 368. c
 ex parte Principis Parmensis Bomborgum Flandriæ venit, cum Regina Angliæ Legatis de pace inter Prouincias componenda acturus. 414. a
 Belgio excedere cogitur. 465. b
 Fredericus Rollenhufius Orangianarum copiarum ductor. 94. c
 Fredericus Spinola cum sex triremium classe feliciter Slusam appellit. 568. a
 triremibus Regijs præficitur. 600. b
 in Italia exercitum cum fratre Ambrosio instruit. ibid.
 eius triremes prope Lusitaniam ab Hollandis cladem accipiunt. 605. c
 aliam item in Anglici Oceani angustijs. 606. a
 ex octo triremibus vix tres in Belgium adducit. ibid.
 VValachriam inuadere parans, tempestate orta impeditur. ibid. b
 eandem denuò inuasurus, priùs contra quosdam Hollandorum naues depugnat. 611. b
 vulneratur, & ex vulnere paulò post moritur. ibid. c
 morientis eius vltima & egregia ad Confessarium verba. ibid.
 Fredericus Thomassonius Gandauis à Geusijs in Sinu Meridionali Hollandiæ cæditur. 189. a
 Fredericus Toletanus Orangium ad Geldonium vincit. 96. b
 Montes Hannoniæ obsidet. 130. a
 Amorsfortium mouet, & gratiam ciuibus impertit. 146. c
 Nardam sibi dedi petit. 148. b
 Nardenses, veniam rogantes, ad Romerum reijcit. 149. a
 Amstelodamum venit cum exercitu, in Harlemios ducturus. 150. b
 Harlemenses obsidione cincturus, exercitum per maxima pericula eò ducit. 151. b, c
 Harlemum obsidet. 152. b
 S. Crucis portam vi oppugnat, licet frustra. 153. c
 exinde cuniculos agit. 154. b
 Harlemum capit & intrat. 178. a, b
 à VVaterlandijs ad Alcmariam inuitatur. 179. c
 nimium procrastinans, ab Orangianis præuenitur. ibid.
 à patre Vltraiectum vocatur. 180. b
 Harlemum redit. ibid.
 Alcmariam obsidet. 184. b
 per suos grauissimè oppugnat. 186. c. 187. a
 ob continuas pluuias obsidionem soluit. 187. b
 Fredericus Tsherenbergius Comes arcis Lingensis nomine Regis Hispaniarum Præfectus. 533. a
 eandem arcem à Mauritio obsessam strenuè defendit. ibid.
 tandem

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- tandem tamen eam, nullo succurrente, dedere cogitur. ibid.b
- Fredericus Vandenbergius cum alijs militiae ducibus Ræſæ deliberat, quâ potiſſimum exercitus in hoſticum ducendus. 557.a
- cum Archiduce Alberto contra Mauritium in Flandriam abit. 579.b
- ſeditioſos in Hooghſtraten oppugnat. 614.a, b
- obſidionem ſoluit, & quare. ibid.b, c
- Mauritium, qui Siluamducis obſidebat, inſecutus, ſua caſtra Mauritanis opponit. ibid.c. & 615.a
- in obſidione Oſtendana Bredenenſis ſtationis Præfectus. 592.c
- munitiones S. Martini & S. Claræ extruere iubetur. 593.b
- ijs perfectis, pertinaciter in urbem Oſtendam tormentis detonat. 594.a
- Erneſti Naſſouij caſtris multum damni infert. 615.a
- Archiducem de periculoſo Siluæducenſium ſtatu certiore reddit. 616.a, b
- Siluamducis obſidione, qua à Mauritio premebatur, liberat. 596.c. 597.a
- de Frein, Prætor Mechlinienſis, Antuerpiam nauigans, à Regijs capitur. 381.b
- Freiteum Lutzenburgi oppidulum, à Francis & Hollandis ſpoliatum & exuſtum. 495.c
- Freminius Pelterius Bruxellæ ab Albano capite pleſtitur. 89.a
- Frentius cum exercitu Nauarræo ſe iungit. 454.c
- Frefinius Baro, Ordinum Brabantiaë nomine Orâgium Antuerpiâ Bruxellas deducit. 263.c
- ab Ordinibus ad Matthiam Archiducem mittitur, vt ei Belgij gubernacula deferat. 269.a
- Malecontentis ſe iungit. 294.c
- Bredæ captiuus, ciuitatem Regi reſtitui, præſidiarijs auro corruptis, procurat. 327.b, c
- Friſia tota Regi ſe dedit. 146.b
- Friſij ab Ordinibus Belgij confœderatis ad defeſionem ab Hiſpanis ſollicitantur. 244.c
- inuitis Conſiliarijs Regijs, munitionem in Ooſtmahorn obſident. 264.c
- obſidionem poſtea ſoluunt, & quare. ibid.
- Rennebergij conſilia clandestina ſuſpecta habent. 305.c
- Fronontius, occupata Arce Namurcenſi à Ioanne Auſtriaco, eadem exire iubetur. 260.a
- Froſſartius Francus Fuentæo Dorlanum expugnante capitur. 505.a
- Fruſta niſi priùs Groningæ vnum expoſita, aliò exportare Ommelandijs non licet. 525.b
- Fuentæus Comes ex Hiſpania in Belgium venit. 465.c
- Diploma Regium Ordinibus exhibet. 467.b
- Erneſtum Auſtriacum Belgij Gubernatorem Niuellæ excipit. 483.a
- Groningenſibus obſeſſis ſubuenire fruſtrâ conatur. 487.c. & ſeqq.
- ab Erneſto Archiduce Leodienſibus contra Hollandos ſuppeticas laturus mittitur. 497.a. 498.a, b
- Erneſto defuncto, Belgio conſenſu Ordinum præeſt. ibid.
- Huiam obſidet & expugnat, arcemq; Huianam deditione accipit. ibid.c
- ſeditioſos Sichemienſes vtrunq; pacat, conſeſſis illis Thenis. 499.a
- Hulſtum inſeliciter tentatum gemina munitione premit. 500.b, c
- VVarenbonium & Chimaium Longeuillij continuas in Artesios excuſiones impedituros mittit. ibid.c
- militarem diſciplinam nonnihil reſtituit. ibid.
- cum parte exercitus Chaſteletum obſidet & obtinet. 501.a
- Feræ omnigenum com meatum inſert. ibid.c
- Cleriam arcem expugnat. 502.a
- Dorlanum obſidere parat. ibid.
- ſtrenuè obſidionem vrget. 504.c
- Belgis irruptionem facientibus occupat. ibid.
- Cameracum obſidere quando inceperit, & quorum inſtinctu. 505.a, b
- acriter illud oppugnat. 506.a
- Heluetijs ciuibuſque aliquot inconſulto Balignio ſe deditibus, urbem occupat. ibid.c
- Francis qui in Arcem Cameracenſem ſe receperant tres dies petentibus, ſex concedit. 506.c. 507.a
- eum armis & impedimentis omnes abire ſinit. 507.a
- Alberto Belgij Gubernatori Lutzenburgum vſque gratulabundus occurrit. 512.c
- varios militares habet delectus, inde in Italia magna trepidatio. 588.b
- Ducatus Mediolanenſis Præfectus à Rege conſtitutus. 600.b
- Fuggerus cum ſua legione Antuerpiâ excedere cogitur. 261.b, c
- Bergopzomam ſe confert. ibid.c
- à Champaignio obſidetur & capitur. ibid.
- Fumaius cum Templo Aloſtum occupat. 337.b
- Furnenſes Gallorum præſidia admittunt. 339.b

G.

- G**abriel Cerbellio primus arcis Antuerpienſis Præfectus. 81.b
- Gabriel Rodrigus Feræ obſeſſæ com meatum illaturus, Francorum ſtationem proſſigat. 514.c
- Gabriel Stuytelinx ab Antuerpienſibus in carcerem conijcitur, & grandi ære mulctatur, & quare. 369.b
- Gadcs ab Anglis & Hollandis diripiuntur. 523.b
- Gaesbecana arx aſtu à Regijs intercipitur. 337.c
- ab Alenſonianiſ recipitur. 341.b
- à Parmenſi recuperatur. 342.b
- Gala vnus ex Hollandorum Centurionibus à Regijs ad Bommeliã cæditur. 558.b
- Galama, aliàs Balama, Friſiæ Occidentaliſ Nobiliſ, Fœderatis ſe adiungit. 129.b
- in Gallia Narbonenſi ab Henrico IV. Francia Rege nouæ Cameræ erectæ, iſſque cum Catholicis Caluiniani Iuriſconſulti præſecti. 534.c
- Gandauenſes Arcem ſuam obſident. 236.c. 237.a

INDEX R E R V M

- illam tormentis oppugnant. 243. b
 eamdem deditione accipiunt, & funditus diruunt. ibid. & 262. b
 Arschotanium Ducem pro Governatore Flandriæ recipiunt. 266. a
 ab eodem privilegiorum suorum restitutionem repetunt. ibid.
 eumdem capiunt & custodiæ includunt. ibid.
 Apologiam huius sui facinoris edunt. ibid.
 à Malecontentis valdè infestantur. 283. c
 Casimirum vocant, qui contra Malecontentos eos tueatur. 284. a
 atrocissimum facinus in duos captivos committunt. ibid. b
 de eo ab Archiduce Matthia moniti, ferociter respondent. ibid.
 in tumultu pertinaciter persistentes, tandem ab Orangio placantur. 286. c
 ingenti à Malecontentis clade afficiuntur. 285. b
 eorum Delegati Vnioni Vltraiectionis subscribunt. 289. b
 denuò ab Embyfio ad seditionem concitantur. 301. a
 eumdem Embyfium secundò Consulem renuntiant. ibid.
 ab Ordinibus, vt tributa consueta dependant, vrgentur. ibid. b
 quas ipsi contulissent pecunias exaggerantes, quem in vsum eæ collatæ fuerint, rationem petunt. ibid.
 Insulensem urbem frustra tentant. 327. a, b
 à Parmensi, vt Regi se dedant, admonentur. 348. b
 Embyfium reuocatum Consulem primarium sibi constituunt. 353. b
 à Parmensi, captis circumcercâ aliquot locis, pressi, pacem & reconciliationem cum Rege meditantur. 359. a
 Delegatos qui ad Parmensem mitterentur, prius Antuerpiam destinant; intereà negotiationem cum Regijs admittunt. 359. c. 360. a
 Embyfium Consulatu mouent, & in vincula conijciunt. ibid. b
 dissuadentibus licet pacem Antuerpiensibus, suos Delegatos ad Parmensem mittunt. ibidem c
 iterum tumultuantur. 361. a, b
 qui pacem cum Parmensi suaserant, in vincula conijciunt. ibid. c
 ab Antuerpiensibus & Bruxellensibus præsidarios accipiunt. 362. a
 cum Parmensi transigunt, & quibus legibus. 368. b
 eis Governator datus Champaignus. ibid. c
 Gandauensis Arx Gandauensibus tormentis oppugnatur. 243. b
 deditur, & solo æquatur. ibid. & 264. b
 eadem restauratur. 368. c
 Gandauensis Episcopatus erigitur. 2. c
 primus eius Episcopus Cornelius Iansenius constituitur. 3. c
- Gandauensis Pacificatio. vide Pacificatio Gandauensis.
 Gandauum iconoclastiâ à Geusijis foedatur. 84. b
 nimia maris inundatione ad ipsam Cæsaris portam alluitur. 112. c
 ibidem iterum Geusij in res Ecclesiasticas debacchantur. 277. c
 & quo prætextu. 278. a
 denuò ibi Geusij tumultuantur, & in Catholicos insurgunt. 290. b
 Gangræus Chasteleti Governator eiusque milites vitam & fortunas pacti, urbem & Arcem Comiti de Fuentes cedunt. 501. a
 Garcia Toletanus, Siciliae Prorex, cum ingenti classe Melitensibus à Turca obsessis succurrit. 38. b
 Gardinius quidam Cortracensem ciuitatem Malecontentis prodit. 306. a
 Garnier conditionibus, quibus Bruxellenses Parmensi reconciliabantur, nomine Regis subscribit. 375. a
 ex parte Principis Parmensis Bomborgum Flandriæ venit, cum Regina Angliæ Deputatis de pace inter Prouincias componenda acturus. 414. c
 Gaspar Sapena Batauorum speculatorias naues ad VVahalis & Mosæ confluentem excubantes profligat. 557. b
 Bommelsenem obsidionem soluendam censer. 560. b
 ad pacandos seditiosos Hamontios missus, ab ipsidemconuitijs & minis abigitur. 571. a
 cum Archiduce Alberto contra Mauritium in Flandriam abit. 579. b
 in conflictu capitur. 583. a
 paulò post moritur. ibid.
 Gaspar Schetzius, Grobbendonkæ Dominus, vt pacis in Belgio Coloniae constituendæ sequestrum se præbeat, à Matthia Archiduce & Ordinibus Belgij delegatur. 295. a
 ab Ordinibus deficit, & Regi recõciliatur. 298. a
 Gastus Spinola à Parmensi ad obsidionem Nusæ mittitur. 392. a
 Gauera à Parmensi expugnatur. 337. b
 Gaurienses in Scotia fratres Regem Iacobum è medio tollere nituntur. 588. a
 Geertrudenbergæ qua ratione in Orangij potestatem deuenerit. 185. a
 Bredanis & Siluæduensibus magna incommoda infert. ibid. c
 præsidarij ibidem pro stipendijs tumultuantur. 413. a
 à Mauritio obsidetur. 422. c
 paulò post, mœniorum parte licet disiecta, ab eodem deseritur. 423. a
 Parmensi ab Anglis traditur, & quibus conditionibus. ibid. b
 Geldonia ciuitas in Brabantia, ad quam Orangius ab Albano victus atque fugatus est. 96. b
 100. a
 ab Orangio spoliatur & diripitur. 100. b
 Geldri ab Ordinibus Brabantia & Flandriæ, &c. ad de-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- ad defectionem à Rege sollicitantur. 244.c
 Geldria ciuitas à Paitono Scoto Regi traditur. 402.b
 milites Regij ibidem pro stipendijs tumultuantur. 529.a
 Geldriones feditiosi perfolutis stipendijs exaustrantur. 536.b
 Gelein Signifer à Neomagensibus Mauritio, donec de ciuitatis deditioe conuenerint, obses datur. 453.b
 dedita ciuitate Grauiam abducitur. ibid.
 Geleinius Middelburgicus à Regijs capitur, & in carcerem mittitur. 158.c
 Geleinius arcis VVachtendoncanæ Præfectus arcem Hollandis tradere cogitur. 572.b.c
 eiusdem ancillæ militare facinus. ibid.c
 Gellius Gilma, siue Hillama, ex parte Frisæ cum Archiducalibus de pace vel inducijs agere delegatur. 659.b
 Antuerpiæ duodecennialibus Inducijs feliciter constitutis præfens acquiescit. 671.b
 Gelmuda ad Orangium deficit. 129.b
 Gemblacum à Ioanne Austriaco obsidetur & capitur. 274.c
 multum ibi apparatus bellici inuentum. ibid. & 275.a
 Gemen, Capitaneus Regius, locum munitum, *Kuynder* dictum, Orangianis eripit. 319.b
 item Frisios Orangianos profligat. ibid.
 Gemert pagus, in quo Hollandis à Grobbendoncanis clades illata. 609.b.c
 Gemma Frisus ab Albano Nouiomagum Louanio euocatur. 155.c
 eius de stella quadam noua tunc temporis apparente iudicium. ibid.
 Geneva à Sabauda tentatur, sed irrita conatu. 607. b
 quando Bezam suum amiserit. 634.b
 Gennapium Cliuæ oppidum ab Andrea Cardinale cur præsidio munitum. 556.a
 curid Mendoza Admiralibus Lippiensium Comitum cum Imperialibus copijs aduentanti cesserit. 562.b
 à Mendoza Admiralio iterum occupatum, & præsidio munitum. 570.a
 Gent Baruæ insulæ pagus à Mauritij præsidio infestus. 557.a
 Genuæ Archidux Albertus & Serenissima Infans Belgium versus festinantes honorificentissimè excipiuntur. 566.c
 Genuenses alijque Principes Christiani, insigni classe instructa, Turcas Italiam & Siciliam infestantes in Græciam redire cogunt. 494.b.c
 S. Gerardus Antuerpiæ templum Lutheranicum dedit. 281.a
 Georgius Basta ab Archiduce Alberto mittitur Feræ diu à Francis obsessæ opem laturus. 514. b
 ei aliquantum commeatum infert. ibid.c
 de insidijs sibi à Francis circa Fanum S. Quintini structis certior factus, aliud iter ingreditur. ibid.
 à Rodulpho Imp. Valachriæ & Moldauiæ præficitur. 588.b
 Georgius Cassander, conciliator Religionum, Comiti Hermannò charus. 19.a
 in Belgium venit. 27.q
 Georgius Fronsbergius Baldæo aliquot cohortes Germanorum adducit. 206.b
 Georgius Gilpinus Reginæ Angliæ ad Hollandiæ Ordines Legatus. 536.c
 Georgius Lalanus, Rennebergij Dominus, arcem Gandauensem occupat. 244.a
 à Confœderatis Ordinibus Frisæ præficitur. 245. b
 Frisij de Gubernatore recipiendo dissidentibus, Bossuio non fidens, illius milites dimittit. 265. a
 audita clade Gemblacensi, in Frisia tumultuat. 276.b
 Leeuwardiæ consiliarios Regios capit. ibid.
 Dauentriam obsidet. 285. b.c
 & deditioe accipit. 286.b
 vt pacem Coloniensem acceptet, rogatur. 303.a
 Groningam venit. ibid.
 ei foror reconciliationem cum Rege offert. 305. b
 Frisij suspectus redditur. ibid.c
 ei duæ arces eripiuntur. ibid.
 insidias sibi strui cogitans, Groningam astu, apertè se à Rege stare declarans, occupat. 306.c. 307.a
 Groningæ ab Ordinibus obsidetur. 311.a
 Delfzijl obsidet. 313.c
 locum *den Opslagh* dictum occupat. ibid.
 Dockemium frustra tentat. ibid.
den Opslach sibi ab Hollachio ereptum recuperat. 317.c
 Orangianis iterum cladem infert. ibid.
 & Covvordiam Ordinibus eripit. ibid.
 Oldenzaliam obsidet & occupat. 318.a, b
 inde Svvollam obsidet. ibid. b, c
 obsidionè soluit, vt auxilijs sibi submissis, & ab hoste vndique circumclusis, obuiam eat. ibid.
 Steenvvikam per suos obsidet. 319.a
 ipsemet in castra Steenvvikana venit, & oppidum sibi dedi per facialem postulat. ibid. b
 eandem fortiter oppugnat, & ignitis globis incendit. 320.a, b
 febre correptus Groningæ moritur. 328.a
 vir fuit linguarum, Musices, & artium plurimarum peritissimus. ibid.
 S. Gerardi Broniensis Abbatia Episcopo Namurcensi assignata. 3.c
 Gerardus Abrahami in pugna contra Briaurcæm occiditur. 573.c
 Gerardus Croesbeeck Card. & Episcopus Leodiensis moritur. 323. b
 Gerardus de Hornés, Bassignij Comes, ab Ordinibus Brabantæ, Flandriæ, &c. Bergopzomam mittitur, cum Fœderatis de pace acturus. 585. b
 Gerardus Lanio Leidensum ciuium ductor, in Regios erumpit. 212. a
 Gerardus Pinus in prælio nauali à Geulij capitur. 190.c

INDEX R E R V M

- Gerardus Prouinsius Ultraiekti gubernationem sibi arrogat, & aliquot ciues in exilium mittit. 408 a, b
 ab officio remouetur. 419. b
- Gerardus de Renesse Antuerpiæ duodecennalibus Inducijs feliciter constitutis præfens acquiescit. 671. b
- Gerardus Stauerius, ciuium Harlemsium ductor. 150. c
- Germani in Gallia Hugonottis militantes cæduntur. 107. a
 qui Harleмиjs militabant, capta vrbe, & eiurata Geusiorum militia veniam à Toletano impetrant. 179. b
 à Geusijs circumuenti, fidem fallunt. ibid.
 à Præfektis tamen suis, qui adhuc apud Toletanum detinebantur, ne Geusijs iterum militent, deterrentur. ibid.
 VVillebrouck deserunt. 303. b
 à Venloniensibus vrbe exire compelluntur. 439. b
- Germani Imperiales. *vide* Imperiales copix.
- Germanorum legio à Comite Solmensi conscripta, Arnhemij à Mauricio iustratur. 484. c
- Germanus quidam Andreæ Cardinali Austriaco locum extruendæmunitioni percommodum inter VVahalim & Mosam ostendit. 560. b
- D. Gertrudis Abbas, vt pacis in Belgio Colonix constituendæ sequestrum se præbeat, à Mathia Archiduce & Ordinibus Belgij delegatur. 295. a
 ab Ordinibus deficit, & Regi reconciliatur. 298. b
- Gesekeæ vrbs VVestphaliæ ab Obersteinio Comite inuaditur & diripitur. 441. a
- Gens, nomen adscititium Nobilium Belgij Confœderatorum qua ratione ab ijs assumptum. 42. c
 eius vocabuli explicatio. 43. b
- Geusij quando & qua ratione primùm sic appellati. 42. c. *vide* Nobiles Belgij Confœderati.
- Geusij in Belgio multa sibi pollicentur, & quare. 13. c
 multa carpunt & arguunt. 14. a
 eorumdem in Belgio primæ querelæ quæ. 13. c. 14. a
 Valencenis insolentiùs agere incipiunt. 14. a, b
 Magistratui ibidem minas intentant. ibid. c
 duos Ministros hæreticos, extremo supplicio afficiendos, vi carcere eximunt. 15. a, b
 Tornaci cuidam Ministro Caluiniano duos simulatos dæmoniacos curandos offerunt. 17. a, b, c
- Antuerpiæ Magistratui quemdam Monachum Apostatam, iam concremandum, ferè eripiunt. 29. c
 ibidem tota die & nocte grassantur. 30. a
 in Flandria templa & Monasteria violant. 48. a
 item in Sanctorum imagines debacchantur. ibid. b
 ibidem à rusticis cæduntur. ibid.
 Antuerpiæ insolefcunt, & B. Virginem Ma-
- riam blasphemant. 48. c. 49. a
 templa ibidem violant. 49. a, b
 & alia quamplurima nefanda & horrenda in Venerabile Sacramentum, Cruccum, & mortuorum sepulchra committunt. ibid. b
- Bruxellis, clausis portis, ne ad conciones exire possint, detinentur. 52. b, c
 tumultum ibi excitant. 53. a
 Antuerpiæ libellum supplicem Magistratui offerunt, & se à multis excusare nituntur. 55. c
 aliquot templa Catholicis restitunt. ibid.
 Orangio, eodem venienti, libellum offerunt. ibid.
 Regi iuramentum offerunt. 56. a
 eis Antuerpiæ aliquot loca ad conciones habendas assignantur. ibid. c
 Tornaci conciones habent, & in ciuitate petulantè agunt. 57. b
 sepulchrum Adolphi Geldri violant. 58. b
 argenteas ibi imagines, à Canonicis defossas, inuentas & ablatas, tandem clam in arcem deferunt. ibid.
 inde in vicina Monasteria irruunt. ibid. c
 qui Tornaco venerant, Valencenatibus se iungentes, & obuia Monasteria spoliantes, à Longouallio ad internecionem cæduntur. ibid. c. 59. a
 Nouos se vocari ægrè ferunt. 60. c
 Reformati audire malunt. ibid.
 Tornaco se, inducto eò milite, subducunt. ibidem
 eorum copix aliquot à Rassingemio cæduntur. 63. b
 cæso ad Oustervvelium Tholouiso, ingentes Antuerpiæ motus concitant. 68. c
 ab Orangio & Hooghstratano aliquatenus sedantur. 69. a
 iterum tumultuantur. ibid. b
 in Monachos & Presbyteros debacchantur. ibid. c
 contra eos Italis, Hispanis, Lusitanis, &c. conuenientibus, se submitunt. 70. a
 totà Flandrià eijciuntur. 74. b
- Geusij milites à Bossuio præliò quodam nauali vincuntur. 70. a, b
 & à Iuliano Romero aliquot munitiones deserere adiguntur. ibid. b
 iterum munitionem in Dymerdikio, quò com meatum Regijs ad Harlemum adimant, exstruere moliantur. ibid. c
 pagum Ter Aa spoliant, & templum cum aliquot hominibus exurunt. 172. a
 insigni stratagemate Harleмиjs succurrere parantes, ipsa castra Regia penetrant. 175. b, c
 dolo tamen animaduerso, cum ductore suo Batenburgio cæduntur. 176. a
 qui intra Harlemum erant, de deditioe dissident. 177. a
 arbitrio Toletani se committunt. ibid.
 eorum plurimi laqueo, gladio & aquis plectuntur. 178. b
 aliquot circa Daelhem à Regijs cæduntur. 84. c
 VVed-

IN ANNALES TVM VLTVM BELGIC.

- Vveddam & Dammum in Frisia occupat. 85. b
 in pago Villarij SS. Synaxim conculcant, Oleo
 sacro calceos inungunt, & alia multa sacri-
 lega committunt. 97. c
 Monachum quemdam in camino è puden-
 dis suspendunt. 101. c
 quadringenti circiter ad Schoonhouiam à Re-
 gijis cæduntur. 130. c
 Buranam arcem occupant. 132. c
 prope Harlemum ab Hispanis cæduntur. 134. b
 Tergoufam Zelandiæ obsident. 143. c
 classem Regiam, Tergoufæ succurrere conan-
 tem, retrocedere cogunt. ibid.
 à Mondragonio insigni stratagemate cædun-
 tur & profligantur. 144. a, b
 Amorsfortium deserunt, & Vltraiectum, &
 Nardam commigrant. 145. b
 ad Staueram à Regijs cæduntur. ibid. c. 146. a
 Regijs, qui Middelburgo auxilium laturo Ant-
 uerpiam venerant, cladem inferunt. 146. c
 Amstelodamo insidiantur, sed frustra. 147. a, b
 eorum aliqui capiuntur, & strangulantur. ibid. b
 Dymersdijkium prope Amstelodamum perfo-
 dere aggrediuntur. 153. c
 ab Amstelodamensibus cæduntur. 154. a
 eorum plurimi Harlemum ab Orangio missi, à
 paucis Regijs cæduntur & capiuntur. 158. b
 aliquot ex iisdem suspenduntur. ibid.
 iterum aliquot ab Orangio in subsidium Har-
 lemensium missi, cæduntur & suspenduntur.
 166. b, c
 pagum Os prope Siluamducis incendunt. ibid. c
 ad Harlemum Regijs commeatum interclude-
 re conantur. 168. a
 insigniter à Regijs cæduntur, fugantur, & præ-
 da exuuntur. ibid. b, c
 Alcmariam occupant. 180. a
 arce Rammekana potiuntur. 182. a
 multi eorum, qui in insula Bommelana mu-
 nitionem extruebant, à Regijs cæduntur.
 184. a
 Baldo cladem inferunt. ibid. b
 Oosterhoutiam arcem in Langestrata occu-
 parit. 187. c
 eandem, aduentantibus Regijs, turpiter dese-
 runt. 188. a
 Oostervvicam in Campinia incendunt. 198. c
 Seuenbergam occupant & diripiunt. 200. c
 arcem VVardenburgicam obsident & capiunt.
 201. c
 ad Mooek insigni clade à Regijs afficiuntur.
 203. b, c
 Regios prope Antuerpiam cædunt. 206. b
 eosdem totà VVaterlandiâ pellunt. 207. a, b
 Axellanis in Flandria insidiantur. 209. c
 Axellam à se direptam incendunt. 210. a
 Antuerpiæ insidiantur. 217. c. 218. a
 Ghelinger, Capitaneus Regius, Slusam intercipe-
 re volens, à præsidarijs occiditur. 636. c
 Ghora à Rijnfeldio pro Rege occupatur. 329. a
 à Dauentriensibus obsidetur, at mox obsidio-
 ne liberatur. ibid.
- Gilefij Capitanei Vicarius in expeditione Lirana
 occiditur. 509. c
 Gisbertus Batenburgius. vide Batenburgij fratres.
 Gisbertus Leoninus ad Liram vulneratus, ex
 vulnere obit. 358. b
 S. Giffeni oppidum in Hannonia à Torquino
 Tornacensium Præfecto inuaditur & diripi-
 tur. 331. c
 at mox ab Hannonibus recuperatur. ibid.
 Giffenus Timmermannus, Abbas D. Petri Gan-
 dau, ex parte Catholicorum Pacificationi
 Gandauensi subscribit. 242. b
 Gistellus, Mauritio Sanct-Andreanum municio-
 nem obsidente, Littoix aggerem perfodit, & ne
 ab Archiducalibus obstruatur inuigilat. 576. c
 Vandernotio in Præfectura Ostendana ab Or-
 dinibus sufficitur. 619. c
 Gladiatorum sodalitas Siluæducis restauratur,
 quæ tamen ex meris Caluinianis conflata
 erat. 299. c
 Glayonius à Philippo II. è Belgio discedente, Gu-
 bernatrici Parmensi Consiliarius datur. 1. c
 Glayonius iunior ad Tornacum interimitur.
 332. b
 Glimesius cum classe, vt Middelburgijs succur-
 rat, à Requesenio mittitur. 197. b
 pugnam cum Orangianis, ob ventum contra-
 rium dissuadet. 197. b
 superatur & vulneratur. ibid. c. & 198. a
 capitur & interficitur. 198. a
 Glimesius cum milite Bruxellis, Orangio per suos
 agente, admittitur. 232. c. 233. a
 Regios ibi Gubernatores capit. 233. a
 Hispanos rebelles fugaturus, cladem ab eis ac-
 cipit. ibid. c. & 234. a, b
 à Bruxellensibus capitur. 305. b
 Giffenbergius Hardervvicum & alia oppida pro
 Orangio occupat. 129. b
 Gocha Cliuix ciuitas ab Andrea Cardinale cur
 præsidio munita. 556. a
 Goignius, Antuerpiæ ab Hispanis captus, ab ijs-
 dem abducitur. 254. c
 castrorum Præfectus in exercitu Ordinum
 contra Ioannem Austriacum. 262. c
 in prælio ad Namurcum à Regijs capitur, &
 in gratiam recipitur. 274. b
 Goletana arx à Turcis diruitur. 219. b
 Gomera vna ex insulis Fortunatis ab Hollandis
 inuaditur & diripitur. 559. a, b
 Gomefius de Auila, magnus Aulæ Magister, Phi-
 lippo II. Regi tabulas matrimonij inter Alber-
 tum Archiducem & Isabellam contrahendi so-
 lemneriter conficienti adest. 541. a
 Gommeronius Francus arcis Hannensis Præfe-
 ctus quo astu oppidum Hannum vnâ cum arce
 Henrico Franciæ Regi prodiderit. 501. b
 postea Bruxellis capitur, & capite plectitur.
 ibid. c
 Gonsaluis Braccamons prælio contra Ludoui-
 cum Nassauum commisso interest. 93. b
 Gorcomitum, siue Gorinchemium, à Marino quo-
 dam, Orangio asseritur. 128. a

I N D E X R E R V M

- contra fidem datam ibi ab Orangianis aliquot
 Ecclesiastici capiuntur. ibid.
 à Vitellio pro Rege ad deditionem postulatur.
 208.b
 Gorinchemij obsidione cingi metuentes, oppi-
 dum suum muniunt. 162.b
 VVorinchemium incendunt. ibid.
 erumpentes in Regios repelluntur. ibid.c
 Gordonius Ordinibus contra Regem militans
 capitur. 367.b
 Gotchalculus Iprensi nomine cōditionibus, qui-
 bus ipsi Regi reconciliabantur, subscribit. 361.a
 Gouda ab Adriano Svviteno pro Orangio occu-
 patur. 127.b
 Goudecoriani in Flandria rustici Geusios ster-
 nunt. 48.b
 Goufæus Canonicus D. Mariæ; ab Vltraiectinis
 proscibitur. 277.a,b
 Goufmannus ad Traiectum interimitur. 299.c
 Goutonnus ab Harlemonibus ad Orangium,
 vrbis miserias eidem expositurus, mittitur.
 174.b,c
 Grangius, Minister hæreticus Valencenis. 61.a
 Granuellanus, à Philippo II. è Belgio discedente,
 Gubernatrici Parmensi Consiliarius datur. 1.c
 instituendorum nouorum Episcopatum in
 Belgio negotium vrget. 2.c
 primus Archiepiscopus Mechliniensis consti-
 tuitur. 3.c
 Episcopatum Atrebatensem Francisco Ri-
 chardotto cedit. 4.a
 dignitate Cardinalicia condecoratur. 6.a
 eum Orangius, vxorem Lutheranam ducturus,
 consulit. 10.b
 quod ei dum dissuadet, odium eiusdem incurrit.
 ibid.c. & 11.a,b
 Egmondio quoque inuisus redditur, & quare.
 15.b,c
 à quibusdam Belgij Nobilibus apud Regem
 accusatur. 19.b.22.b
 in Burgundiam abit. 27.b
 Morilono suas partes committit. ibid.c
 Gratia seu Venia generalis in Belgio publicatur.
 111.b
 Gratianopolis in Gallia à Calvinianis Nauarræo
 traditur. 442.a
 Grauia Geldriæ oppidum à Carolo Mansfeldiæ
 Comite obsidetur. 389.a,c
 ab Hohenloio commeatu iuuatur. 390.a
 tandem Parmensi deditur. ibid.b
 eius ciues pro liberandis ab obsidione Neoma-
 gensibus milites suppeditant. 435.c
 à Mauricio obsidetur. 602.b
 tribus simul locis ab eodem oppugnatur. ibid.c
 ei Mendoza Admiralius succurrere parat, sed
 infelicitur. 603.a,b
 nihilominus tamen fortiter ab oppidanis de-
 fenditur. ibid.c. & 604.a
 Mauricio tandem deditur. 604.b
 seditionis Archiducalibus pro Hooghstrato à
 Mauricio conceditur. 618.c
 Mauricio à seditionis redditur. 623.a
- Gregorianum Calendarium in Belgium intro-
 ducitur. 343.b,c
 Gregorius XIII. Calendarium reformat. 343.b,c
 moritur. 388.b
 Gregorius XIV. ad Pontificatum Romanum e-
 uehitur. 441.b
 Mænio & Confœderatis Galliæ copias mittit.
 442.a
 eius Monitorium, quo Henricum Nauarræum
 excommunicabat, ab eodem per carnificem
 lacerari & comburi iubetur. 454.a
 ab eodem Nauarræo schismaticus, hæreticus
 & Ecclesiæ perturbator vocatur. ibid.
 eius copiæ pro Fœderatis in Lotharingiam ve-
 niunt. ibid.c
 moritur. 456.b
 in defuncti vesica calculus duarum vnciarum
 & vnus quartæ repertus est. ibid.
 eius elogium. ibid.
 Grenu centurionis Vicarius, in expeditione Lira-
 na occiditur. 509.c
 Greuelinga magna maris inundatione damnum
 patitur. 112.c
 Gribouallius Francus, Fuenteo Dorlanum expu-
 gnante capitur. 505.a
 Griueston Anglus, Parmensem ad Bergopzo-
 nam deludit. 418.a,b
 Grilonium ab Anglis astu occupatur. 453.c
 Grimoaldus ad Traiectum interimitur. 299.c
 Grisperus ab Vltraiectinis proscibitur. 277.a
 Grobbendonckij equites iuxta Thenas Haren-
 gierum fugant. 496.e
 alij viginti duo contra totidem Francos &
 Briautæum pugnam singularem commit-
 tunt. 573.a,b,c
 Grobbendonckius, Mauricio Siluamducis obsi-
 dente, extra portas munitiones erigi curat.
 595.c
 & alia tolerandæ obsidioni necessaria parat.
 596.a
 casu, dum mœnia obit, à proprio milite vulne-
 ratur. ibid.c
 Hollandos equites astu in Hemert pago oppri-
 mit. 609.c
 Grolla Regi se dedit, & Catholicam Religio-
 nem recipit. 145.c
 à Mauricio obsidetur. 503.c
 sed Mondragonio cum copijs appropinquante
 ab obsidione liberatur. 504.a
 iterum à Mauricio obfessa. 529.c.531.b
 eidemque mox dedita. 531.c
 à Marchione Spinola obsidetur. 640.b
 à præsidiarijs non segniter defenditur, qui ta-
 men ab Hispanis repelluntur. ibid.c
 Spinolæ tandem deditur. 641.b
 eique Solranus Comes & Henricus Vanden-
 bergius præficiuntur. ibid.b
 à Mauricio obsidetur. 645.b
 at confestim per Marchionem Spinolam libe-
 ratur. 646.b
- Groninga, Magistratu Calviniano Rordam pa-
 cis Coloniensis articulos offerentem in vincula
 conij-

IN ANNALES TVM VLTVM BELGIC.

- conijciente , & intolerabilibus exactionibus
ciues premente , ingenti tumultu concutitur.
302.b,c
- à Rennebergio Regi asseritur. 306.c.307.a
ab Entesio obsiderur. 311.a
item à Mauritio. 585.b,c
- Auuardzielenfi munitione expugnata, magis
premitur. 487.b
illam liberare frustra satagit Ernestus Belgij
Gubernator., ibid.c.& seqq.
viginti millia globorum in eam vno mense ex-
onerata. 488.a
- Rauellino propugnaculo occupato ad dedi-
tionem compellitur. 489.b,c
deditiois eius præcipui Articuli recensiti. ibi-
dem, & 490.a,b
- ibidè Mauritius Regia pompa excipitur. 490.b
deturbatis templorum Imaginibus , in eam
Religio dicta Reformata introducitur. ibid.
- Groningenses in periculo constituti , à Parmensi
frustra auxilium exposcunt. 431.c
- Verdugio instante, tandem subsidia impetrant.
432.a
- ab Hollandis obsessi , strenuè se defendunt.
487.b,c
- Leukamam cum cohortibus aliquot furtim,
quamuis frustra intromittunt. 488.b
cuius culpa ijs non sit subuentum , disputatur.
ibid.c
- Legatos de deditioe acturos ad Mauritium
mittunt. 489.b
quibus conditionibus se Mauritio dederint.
ibid.b,c. & 490.a,b
inter alia, conscientia libertatem paciscuntur.
489.c
- item ne arx in ciuitate extruatur. 490.b
sed mox recepto Mauritio, Philippum Regem
eiusque successores eiurare coguntur. ibid.
- Groningensium & Ommelandiorum antiqua
controuersa Hagæ decisa. 525.b
- Groningensis Episcopatus erigitur. 2.c
primus eius Episcopus F. Ioannes Cnifius,
Franciscanus, constituitur. 4.a
- de Groote Rape or. unimentum Archiducalibus Hul-
stum obsidere parantibus multum negotij fa-
cessit. 518.b
- Grootendorsta , Archiducalis ad Ostendam mu-
nitio. 577.c
- Grootfeldius Neomagi cum alijs contra Comi-
tem Nuenarium conspirans , eundem cum
prædianrijs Ordinum vrbe eijcit , & Regi eam-
dem asserit. 376.a
cum Mauritio de Enschedæ deditioe trans-
igit. 532.b
- Grossius, vnus ex prædianriorum Bruxellensium
Præfectis, Parmensi libellum supplicem offert,
liberumque abitum impetrat. 375.b
item Gruterus. ibid.
- del Gualto , Marchio , à Parmensi Mechliniam
obsessurus mittitur. 381.a
- Gubernatores Regij Bruxellæ à Glimesio capiun-
tur. 233.a
- Guelbes insula ab Hispanis subiugatur. 5.c
à Turcis eisdem denuò eripitur. ibid.
- Gueuara feditionis Grauiensibus obses datur.
622.c
- Guido Brauius , Minister hæreticus Valencenis.
61.a
- Guigaurium ab Anglis vi occupatur. 453.c
- Guilielmus Barentsonius , breuiori in Chinam
itinere frustra tentato, in Hollandiam reuertit-
tur. 512.b
- Guilielmus Blosius Trelonius , vnus ex Geusijs
qui Angliâ excedere coacti sunt. 119.b
- Guilielmus à S. Clemente à Requesenio in Hol-
landiam obses pro Legatis , qui Bredam pacis
cõponendæ causa conuenerant, mittitur. 219.c
- Guilielmus Gonzaga Mantuæ Dux quando
obierit. 411.b
- Guilielmus Grauius , vnus è Geusijs Belgis qui
Angliâ excedere coacti sunt. 119.b
à Sonoio pro Orangio Edamo præficitur.
126.b
pro eodem Leidam occupat. ibid.c
Regijs eum insequentibus dedere se nolens,
igne perit. 142.c
- Guilielmus Hornius. vide Hesus.
- Guilielmus, Iulij Cliuieque Dux, moritur. 468.a
- Guilielmus Littius militem pro Orangio con-
scribit. 167.b
ab Hiergio captus, capiteque plexus, in quatuor
partes dissectatur. ibid.
- Guilielmus Loënius, cuius Neomagësis, à Schenc-
kianis , ciuitatem occupare volentibus, inter-
imitur. 425.c
- Guilielmus à Marca. vide Lumæius.
- Guilielmus Martini Antuerpiensis ad Comitia
Imperij Francofurti celebrata Legationem pro
Brabantis obit. 14.b
- Guilielmus Nassauius. vide Orangius.
- Guilielmus Nassauius circa Groningam aliquot
propugnacula occupat. 432.a
copias suas ad obsidionem Zutphaniensem ad-
ducit. 445.a
in obsidione Couordienfi vulneratur. 464.c
ad apertum cum Verdugio conflictum venire
detrectat. 481.a
ad Couordiam à Verdugio obsessam liberan-
dam proficiscitur. 485.a
deditæ Groningæ præficitur. 489.c
- Dotecemum obsidet , & post biduanam obsi-
dionem ad deditioem cogit. 562.a
eidem Schulenburgum deditur. ibid.
- ac dissidia in castris Imperialium in Ræsa obsi-
dione orta componenda mittitur. 563.c
- Spinolæ & alijs in Hollandiam, vt de pace vel
inducijs agerent , venientibus , Rijsvvikam
vsque occurrit. 658.c
- Ioannem Mancidor suâ rhedâ Hagam-Com-
mitis deducit. 659.b
- ab Ordinibus Hollandiæ, vt cum Archiducali-
bus Delegatis de pace agat, delegatur. ibid.
- Antuerpiæ duodecennialibus Inducijs feliciter
constitutis præsens acquiescit. 671.a

I N D E X R E R V M

- Guilielmus à Palenstein ab Orangio , vt aggeres perfodiat, quò Leidanis à Baldæo obsessis succurreretur , delegatur. 212.c
- Guilielmus Russellus à Lycestrio ad Zutphaniaz obsidionem mittitur. 394.b
- à Regina Angliæ Vlissingæ præficitur. 400.b
- vnam militum cohortem ex suis Slufam mittit, vt ei contra Parmensem sit præsidio. 401.c
- ei cum Ordinibus & Mauritio simulates intercedunt, & quare. 413.a
- de eo Mauritius Nassauius apud Reginam Angliæ per literas conqueritur. ibid.b
- à Regina, vt Ordinibus morigerum se præbeat, iubetur. ibid.c
- Guilielmus Stanleius à Lycestrio Dauentria præficitur. 395.b
- qua ratione ad eam dignitatem peruenerit, & quid de eo fama tulerit. 398.a
- cum Taxio, Præfecto Zutphanienfi Regio, de tradenda Regi Dauentria agit. ibid.b
- à Consule ciuitatis apud Ordines defertur. ibid.
- Taxium cum copioso milite, astu quodam vsus, in ciuitatem adducit. ibid.c
- de eo Ordines apud Lycestrium per literas conqueruntur. 399.b,c
- Guilielmus Zulius à Nieuelt. *vide* Nieuelius.
- Guina cum vicinis aliquot Arcibus se Alberto Archiduci dedit. 516.c
- Guinensis ditio ab Alberto Austriaco occupata. 515.b
- Guisiani à Caluinianis impetuntur. 5.a
- Guisius Cardinalis Blesis ab Henrico III. Valesio Galliaz Rege interficitur. 421.c
- Guisius pro Carolo Galliaz Rege cruentam de Hugonottis victoriam obtinet. 18.c
- à Ioanne Poltroto sclopeto trajicitur. 23.b
- Guisius cum Cardinale Borbonio fædus, Sacrum dictum, sancit. 387.c. 388.a
- Tullum & Verdunum occupat. 388.c
- Henrico Valesio Galliaz Regi recõciliatur. ibid.
- ab Henrico Nauarræo externus vocatur. ibid.
- Nauarræi copijs ad Mosellam, ne fortè per-rumpant, occurrit. 410.c
- ab eodem cæditur. 411.a
- mox tamen totum Nauarræi exercitum cædit, fugat, & dissipat. ibid.
- à plebe Parisiensis, quòd Henricus Valesius aliquot milites in ciuitatem introduxisset, pro subsidio imploratus, Regios vincit. 420.c
- ciues sedat, & aliquot Helueticos periculo vitæ eripit. 421.a
- Apologiam facti huius edit. ibid.
- Regi Henrico licet reconciliatus, Comitijs tamen Blesiacis, morbum causatus, interesse noluit. ibid.b
- Regis blanditijs delinitus venit, & fido honore exceptus trucidatur. ibid.c
- Guisius Caroli Magni stemmate clarus, à quibusdam Franciæ Rexeligitur. 481.b,c
- Massiliam Nauarræo vindicat, cæsis Hispanis. 523.e
- splendidè Archiducem Albertum & Margare-tam Austriacam ad Massilia portum Franciæ Regis nomine excipit. 564.b
- Guldæ, Contubernia siue Collegia in Brabantia, cui vsui propriè. 8.a
- Gustanus Suecorum Rex obit. 6.a
- H.
- H**aghi-courtius à parte Regis se contra sedi-tiosos futurum declarat. 53.b
- Hackuorta à Lycestrio occupatur. 394.a
- Hæresis, crimen priuilegiatum. 4.b
- Haen, Præfectus Orangianus, Hattemi à Mont-fortio capitur. 322.a
- Hafniae Christiernus IV. Daniæ Rex coronatur. 523.c
- Haga-Comitis à Baldæo denuò, dilapsis Oran-gianis, occupatur. 205.b
- Hameddius Nobilis Hanno à Gubernatrice Parmenssi militum Præfectus Bruxellis constitui-tur. 53.b
- Hamericourtius, Abbas S. Bertini, primus Epi-scopus Audomarensis constituitur. 4.a
- Hamesius, vnus è primis qui contra Inquisitio-nem in Belgio conspirarunt. 37.b
- Hamontium à seditiosis Archiducalibus occupa-tur. 571.a
- ijs inde Dieftam abductis liberatur. 575.b
- sed mox ab alijs seditiosis occupatur. ibid.c
- Hamptonum Angliæ ciuitas ab exsulibus Belgis instauratur. 102.c
- Hamstedius ab Orangianis ad Lilloo vulneratur & capitur. 206.b,c
- à Requesenio, qui eum naues hosti prodidisse putabat, bona eius fisco addicuntur, statim ve-rò restituuntur. 207.a
- Hangerelus tumultuantium ciuium apud Gan-dauenses caput. 361.c
- Hannones cum Brabantis contra Hispanos con-spirant. 235.a
- Paci Religionis à Matthia Archiduce factæ se opponunt. 279.b. 280.b,c
- Malecontentos se vocant. 280.c. *vide* Male-contenti.
- Regi reconciliantur. 291.b. 292.b,c
- ab Ernesto Archiduce Bruxellam ad Comitiam vocati, multa queruntur. 492.b
- illis Nauarræus per literas bellum minatur. ibid.b,c
- tubicinem istas Nauarræi literas deferentem hospiti satisfacere iubent, & sine responso re-mittunt. 493.a
- excursionum Balignij pertæsi, Cameraci obsi-dionem à Fuentæo extorquent, eamdemque mirè promouent. 505.b
- Hannum oppidum vnà cum arce quo pacto, Commeronio prædente, à Francis occupatum. 501.a,b,c
- ibi à Francis in Hispanos sæuitum. ibid.e
- Hanaticæ ciuitates ad pacem amplexandam Antuerpienses hortantur. 380.c
- Hardenbrouckius in prælio nauali, cum Bossuio contra

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- contra Geufios habito, à Geufijs capitur. 190.c
 Hardervvicani Regi se dedunt, & Catholicam
 Religionem recipiunt. 145.c
 Hardervvicum à Glifenbergio pro Orangio oc-
 cupatur. 129.b
 Haricurrius Dorlaniam à Fuentæo obfessi Gu-
 bernator. 502.a
 vrbe à Fuentæo expugnata, captius Antuer-
 piam mittitur custodiendus. 505.a
 Harlemenses ad Orangium deficiunt. 127.c
 ab Amftelodamenfibus, fibi obfidionem à To-
 letano imminere, monentur. 150.b
 quid factò fibi opus fit, anguntur. ibid.
 mittunt qui Toletanum placent. ibid. c
 alij contra Toletanum ciues concitant. ibid.
 veniamque ipsis expectandam non effe perfua-
 dent. 151.a
 ab Orangio auxilia petunt & accipiunt. ibid.
 templa violant, & Caluinianam publicè hære-
 fim docent. ibid.
 à Toletano obfidentur. 152.b
 castrorum & vrbs fitus. ibid. c
 nuntium ad Magistratum per Aldegondium
 loco motum literas deferentem strangulant.
 ibid.
 fubfidia ipsis ab Orangianis fubmiffa, à Regijs
 ex parte cæduntur. 153.a
 poftèa diuerfis vicibus ad 3000. præfidarios
 accipiunt. 154.b, c
 fæpius erumpunt, & in castris Regijs fragem
 edunt. ibid. c
 immani facinore Albanum deludunt. 157.c
 duos Confules Catholicos ad patibulum stran-
 gulant. 158.c
 filiam alterius Confulis lapidibus obruunt. ibi-
 dem.
 alios item fufpendunt Catholicos. 159.a
 commeatum & neceffaria accipiunt. ibid.
 in castra Regia erumpunt, & aliquantam ibi
 cladem inferunt. ibid. b, c
 denud fubfidia per glaciem ab Orangio acci-
 piunt. 160.c
 naualibus pugnis nunc vincunt, nunc vincun-
 tur. 161.b, c
 è lacubus prope Harlemum à Boffuauio pellun-
 tur. 164.c
 tum arctiùs obfidentur. ibid.
 erumpunt, & in castris Regijs cladem Germa-
 nis inferunt. 165.a
 poft varias incurfiones ab Hispanis in eos fa-
 ctas, fe transigere velle fimulant. 173.c
 tanta fame laborant, vt canes, & feles, &c. ab-
 fumant. 174.b
 in fignis aftu Legatos ad Orangium, ne à Regijs
 caperentur, vrbe fua emittunt. ibid.
 ab Orangio miro modo, per columbam do-
 mefticam literas accipiunt. ibid. c
 arbitrio Toletani fe dedunt. 177.b, c
 pluriimi ibi plectuntur. 178.b. c. 179.a, b
 quot in eos Regij globos exponerarint. 178.c
 quæ miseria apud eos tempore obfidionis fue-
 rit. 179.a
- Ecclefiasticos eiiciunt. 278.a
 vt faciliùs Catholicos opprimant, ne vim eis
 quis inferat, edicunt. ibid. b
 inde Catholici fecuriores redditi, fæuitiam illo-
 rum experiuntur. ibid.
 in fupellectilem Ecclefiasticam fæuiunt. ibid.
 Harlemenfis Epifcopatus erigitur. 2.c
 ei Abbatia Egmondana assignatur. 3.c
 eius primus Epifcopus Nicolaus à Nouaterra
 conftituitur. ibid.
 Harlingenfis arx Leovvardienfibus deditur. 305.c
 Hartius ex parte Bruxellenfium conditionibus,
 quibus à Parmenfi in Regis gratiam recipie-
 bantur, fubfcribit. 375.a
 Hartmannus ab Iprenfibus Parmenfi obfes da-
 tus. 361.a
 Hafengatta caftellum Slufæ vicinum à Mauritio
 occupatur. 623.b
 Hafnonij Abbatia à Tornacenfibus & Valence-
 natibus Geufijs diripitur. 58.c
 Haffelecum Epifcopo Leodiensifem dedit. 66.b
 Haffeltij in Frifia ad Orangium deficiunt. 129.b
 Regi fe dedunt, & Catholicam Religionem re-
 cipiunt. 145.c
 Haftier, pagus & Cœnobium, à Condæanis, O-
 rangio è Gallia in fubfidium miffis, incenditur.
 99.c
 Hattemum à Glifenbergio pro Orangio occupa-
 tur. 129.b
 Regi fe dedit, & Catholicam Religionem re-
 cipit. 145.c
 à Montfortio Regi afferitur. 322.a
 at mox iterum ei eripitur. ibid.
 à Regijs fruftrà tentatur. 412.a
 Hatuana arx in Hungaria Turcis eripitur. 621.a
 Hauelt, locus vbi Mauritius, cum Steenvvikam
 obfideret, primò castra locauit. 459.c
 Haurechij filius Sereniffimæ Ifabellæ Infanti in
 Belgium venturæ obuiam proficifcitur. 546.b
 Haulteynus, VValachriæ Gubernator, ad agge-
 rem Couvveftinum prope Antuerpiam à Re-
 gijs interficitur. 379.a
 Hautepennius Bredam aftu intercipit. 327.b
 Endouiam Ordinibus eripit. 329.c
 Bergopzomam infeliciter tentat. 333.a
 Siluæducis, Hollachio irrumpente, strenuè em-
 gerit. 372.b
 Neomagum, ei ciuitati præfidio futurus, à
 Parmenfi mittitur. 376.b
 Nuenarium Neomagi obfidionem relinquere
 cogit. 386.c
 à Parmenfi in fubfidium Siluæducenfium, à
 Mauritio obfefforum, mittitur. 402.a
 Geldriam ciuitatem, cum Paitono Scoto trans-
 igens, Regi afferit. ibid. b
 ad Siluamducis vulneratus, ex vulnere mori-
 tur. 403.a
 Heerveldius Liranus pro Ordinibus Gubernator.
 339.a
 Hegemannus Anholtum diripit atque exurit.
 319.a
 ab Ordinibus vt Steenvvicæ fuccurrat, mitti-
 tur.

INDEX

RERVM

- tur. 319.c
à Rennebergio in Monasterio Campi S. Ioannis oppugnatur & cæditur. *ibid.* & 320.a
Hattemi à Montfortio capitur. 322.a
Bronchorstium pro Ordinibus obsidet. 334.a
in oppugnatione eiusdem vulneratus, Zutphanix moritur. *ibid.*
ter Heiden, propugnaculum iuxta Bredam, ab Hollandis occupatur. 439.a
Heiligerlæum, Monasterium in Frisia, vbi pugna Regiorum & Geusiorum commissa est. 86.b
ibidemque Arenburgius Comes sepultus. 87.c
Heldius Venlonam frustra tentans perimitur. 527.b
Helenfis arx ab Hollandis occupatur. 439.a
Hellinc, Chiliarcha Orangianus, Amstelodamum intercipere conatur. 268.a
à ciuibus interficitur. *ibid.*
Helmontium à Parmensi capitur. 290.b
à Ioanne Iunio Consule Antuerpiano pro Ordinibus occupatur. 329.c
ab Alenfonio capitur. 344.c
Heluetij trecenti Baligno militantes, itemque ciues aliqui vitam & fortunas pacti Fuentæo ciuitatem Cameracensem dedunt. 506.c
Hemert arx à Mansfeldio capitur. 424.a
ab Hollandis recuperatur. 439.a
Hemertius, Baro, Grauiam Parmensi dedit. 390.b
à Lycestrio propterea capite plectitur. *ibid.*
Hennebertus, vnus è Geusijs Belgis, qui Angliam excedere coacti sunt. 119.b
Henninij & Hoochstratani vidua Serenissimæ Isabellæ Infanti in Belgium venturæ obuiam proficiscitur. 546.b
Henricus Achterfeldius Ecclesiastem Caluiniannum Dauentriæ in templo confodit. 553.c
crudeles ob id pœnas luit. *ibid.*
Henricus Andegauensis. *vide* Henricus Valesius.
Henricus d' Arley, secundus Mariæ Scotiæ Reginæ maritus. 410.b
filium gignit vnicum Iacobum VI. nunc Britannix Regem. *ibid.*
puluere nitrato incenso occiditur. *ibid.*
Henricus Borbonius. *vide* Henricus Nauarræus.
Henricus Borbonius Princeps Condæus moritur, non sine suspitione veneni. 422.a
Henricus Bredenrodus pro Nobilibus fœderatis apud Parmensem verba facit. 41.a
Henricus Cardinalis, Sebastiano Rege in Africa cæso, Lusitanici Regni sceptrâ capessit. 322.c
paulò post obit. 323.a
Henricus Deldius cum cohorte sua se Schenkio iungit, Groningam obsidione liberaturus. 311.b
Henricus Francisci, Siluæducentium Scabinus primus, Hollachio ciuitatem intercipiente, contra eundem sedulò rem gerit. 372.b
Henricus Meisterus, classarios Geusiorum tumultuantes pacaturus mittitur. 192.c
Henricus Nassaius in pugna ad Mook à Regijs interficitur. 203.c
Henricus Nassaius ex munitione Heruerdiana progressus, Regios lacessit. 561.b
Nouis Geusijs præficitur. 577.c
oppidum Erckelens occupat & diripit. 649.a, b
Spinolæ & alij in Hollandiam, vt de pace vel inducijs agerent, venientibus, Rijsvijkam obuiam procedit. 658.c
Richardottum suâ rhedâ Hagam deducit. 659.b
abeuntem Spinolam ad portum vsque Delfensem comitatur. 669.a
Henricus Nauarræus literas in publicum emittit, quibus de violatione Edicti Pacificatorij conqueritur. 397.b
iniuriam sibi ab Henrico Valesio, qui eum à Regni successione excluderat, fieri conquestus, copias conscribit. 410.c
copijs, quas ei Robertus Bullonæus & Fabianus de Dona adducebant, occurrit. *ibid.* & 411.a
Guisium, qui sibi obstabat, vincit; at mox ab eodem totus eius exercitus ceditur & dissipatur. 411.a
inducias cum Henrico Valesio sancit. 428.a, b
cum eodem Parisios versus mouet. *ibid.* c
à Valesio, letaliter à Dominicano quodam vulnerato, Regni Franciæ successor designatur. 429.b
Franciæ Rex publicè proclamatur. *ibid.*
iuramento præstito Catholicam se Religionem conseruaturum promittit. *ibid.* c
ad Diepam Mænium vincit. 430.b
Parisiensia suburbia incendit. *ibid.*
Alenfonium ciuitatem capit. *ibid.* c
Honfleur, Killebeck, Quilebeuf, totamque pænenè Normanniam subiugat. 431.b
Dreux in Normannia obsidet. 433.b
à Mænio & Egmondio inuaditur. *ibid.*
cæso Egmondio de Mænio victoriam reportat. *ibid.* c
Melodunum capit. *ibid.*
item Dreux à se antè obsessum. 434.a
Parisios obsidione cingit. *ibid.*
eosdem strenuè oppugnat. *ibid.* b, c
S. Dionysij oppidum deditone accipit. 437.b
eidem à Parmensi & Fœderatis Laignium eripitur. *ibid.*
quam notam vt dilueret, Parisios noctu inuadere conatur; at Societatis Iesu Patribus, qui vigilias agebant, insidias detegentibus, repellitur. *ibid.* & 438.a
Corboilum à Parmensi sibi ereptum recuperat. 440.b
à tribus Fœderatorum exercitibus impetitur. *ibid.*
ad Angliæ Reginam pro subsidijs pecuniarijs Legatum mittit. 441.c
item ad Lantgrauium Hassiæ & Saxonix Ducem. *ibid.*
Gratianopolim Caluiniannorum ope occupat. 442.a
Parisios iterum obsidere incipit, insidijs quibus eos inuadere parabat detectis. *ibid.* b
Scriptum,

IN ANNALES TVM VLTVM BELGIC.

- Scriptum, quo se in Catholica fide instrui velle
profitetur, emittit. 453. c
- nihilominus tamen Bullam Pontificiam, quã
recenter denuò excommunicatus erat, per car-
nificem discindi iussit. 454. a
- Pontificemque Gregorium XIV. schismaticum,
hæreticum, & Ecclesiã perturbatorem
vocat. ibid.
- Nouiodunum obsidet. ibid. b
- à Confœderatis aliquam stragem patitur, ni-
hilominus Nouioduno vi potitur. ibid.
- Rothomagum obsidet. 455. a
- Diepæ, cui Parmensis imminere dicebatur, de
necessarijs prospicit. 458. b
- à Parisiensibus frustrã per duos Episcopos eius
animus tentatur. 436. c
- Parisios deserit, & Laignium se confert. 437. b
- noctu per suos scalis Parisiensem ciuitatem sui
iuris facere conatus, à ciuibus repellitur. ibid.
& 438. a
- in oppido S. Dionysij Caluinismum eiurat.
481. c
- quotidie deinceps Missæ Sacrificio interest. ibid.
- Pœnitentiã & Eucharistiã Sacramenta fre-
quentat. 482. a
- ab excommunicatione liberari desiderans, Le-
gationem ad Clementem Pontificem mittit.
ibid.
- cum Fœderatis sex mensium inducias sancit.
ibid.
- ei iam ad Catholicam Religionem conuerso
plurimæ ciuitates se dedunt. ibid. b, c
- quibus conditionibus à Parisiensibus recipia-
tur. ibid. c
- Parisiensis Parlamenti generali Decreto legi-
timus Rex promulgatur. 484. a
- oppido *Chasteau Thierry* dicto à Carolo Mansfel-
dio obfesso subuenire frustrã tentat. 487. a
- ei Itali aliquot seditiosi operam suam offerunt.
491. a
- Aumantium in Hispanos, Brestanum portum
intercludere meditantes, cum exercitu mit-
tit. ibid.
- Lutzenburgum inuadere parat, & quare. ibi-
dem b
- Artesijs & Hannonijs bellum minatur. 492. c
- Philippo Hispaniarum Regi indicit. 495. b
- Hannum, Gommeronio Franco prodente,
Belgis eripit. 501. b, c
- Esdainum Dorlano à Fuentæo obfesso suppet-
tias laturum mittit. 502. b
- expectatur ipse obfessis Cameracensibus opem
laturus, sed frustrã. 506. a
- omnes se eiam Ecclesiã reconciliato submit-
tunt, excepto Aumalio. 510. a
- Feram fame ad deditionem perducere conatur.
ibid. c
- eum Archidux Albertus magna dexteritate
suspensum tener & fallit. 515. a
- Caletum ab Archiduce obfesso succursurus, An-
golorum & Hollandorum opem implorat. ibi-
dem c
- loca Caletum vicina validè munit. 516. c
- Ardeæ oppugnationem frustrã impedire cona-
tur. 517. a
- in Picardia ductore Bironio copias consecrari,
eosque in Artesiam educi mandat. 529. b
- ei Guisus Massiliam vindicat. 523. c
- Ambianum pulchro stratagemate interceptum
iterum obsideri mandat. 526. b
- Atrebatum item tentat, sed frustrã. ibid.
- castra Ambiano apposita probè munit. ibid. c
- vt mutuam subditorum diffidentiam tollat, su-
per libertate Religionis Edictum promulgat.
534. b, c
- significat à se peti pacem, sed eam inscijs Hol-
landis non daturum. 536. c
- quid Anglis & Hollandis pacem cum Hispani-
anarum Rege dissuadentibus responderit.
537. b
- quibus conditionibus pax inter eum & Hispani-
æ Regem Veruini sancita. ibid. c. & seqq.
- Margaretam Valefiam dimittit, Mariam verò
Medicæam Pontificis consensu ducit. 571. b.
587. c
- aliquot in Sabaudia loca occupat. 587. c
- ei filius Ludouicus XIII. nascitur, & ipsius de
eodem præfagium. 598. a
- Aurelijs S. Crucis templum à Caluinianis euer-
sum restituit. ibid.
- Aruerniã Comitem & Interaqueum perpetuo
carceri mancipat. 634. b
- Pyramidem, in Patres Societatis Iesu erectam,
demolitur. ibid.
- Henricus Valefius, Dux Andegauensis, pro fra-
tre Carolo Galliã Rege Rupellam & Sanfer-
rum obsidet. 196. b
- à Polonis in Regem eligitur. ibid. c
- è Polonia in Galliam abit. 219. b
- fratri Carolo mortuo in Galliã Regno succe-
dit. ibid.
- ab Ordinibus Belgij Fœderatis per Legatos pro
subsidio sollicitatur. 373. a
- per totam Galliam Reformatã Religionis ex-
ercitium prohibet. 388. c
- frustrã Germaniã Principes eum à bello Hu-
gonottis inferèdo dehortari conantur. 397. b
- reiecto Nauarræo, vt Catholicum Regni here-
dem scribat, & arma in hæreticos stingat, ex-
oratur. 410. c
- præter corporis sui custodes, & alias Heluetio-
rum & Gallorum cohortes Parisios inducit.
420. b
- inde ciues ad arma concurrunt. ibid.
- ignoto habitu, ciuibus propterea ad arma con-
uolantibus, elabatur. 421. a
- Comitia indicit, Guisumque blandis verbis
eò perductum, cum fratre eius Cardinale tru-
cidari curat. ibid. b, c
- ab eo Parisienses deficiunt. 422. a
- quos supremæ Curie honore priuat, eandem-
que Turonum transfert. 427. c
- publico Edicto Guisios multorum criminum
accusat, hostem se nihilominus hæreticorum,
&

INDEX R E R V M

- & fautorem Catholicorum futurum pollicitus. ibid.
 de fœdere cum Nauarræo feriendo apud mentionem iniicit. 428.a
 inducias cum Nauarræo pacificatur. ibid.b
 Romam à Pontifice, causam de eadẽ Guisiorum dicturus, citatur. ibid.
 cum Nauarræo Parisios versus mouet. ibid.c
 Pontem S. Claudij obsidet. 429.a
 à Iacobo Clemente Dominicano vulneratur. ibid.b
 Nauarræo successore designato, moritur. ibidem.
- Henricus Comes Bergensis**, aliàs **Vandenbergius**, circa Ruremundam cum Confœderatis velitando in crure læditur. 545.b
 eius equites per agrum Iuliacensem & Coloniensem liberè grassantur. 570.c
 Oldenzaliæ à Spinola occupatæ præficatur. 630.b
 ab eodem Grollæ præficatur. 641.b
 Grollam contra Mauritium obfessorem strenuè defendit. 645.b
 in oppido Ercelens, ab Henrico Nassauio occupato, capitur. 649.b
- Henricus Tsherenbergius Comes VVertæ** ab Hollandis captus, persolutis quinque florenorum millibus liber dimittitur. 511.a
Henricus VVingardius cum **Aldegondio à Regijs** capitur. 193.c
- Hermannus Comes Bergensis**, aliàs **Vandenbergius**, à tumultuantibus ob stipendia non soluta militibus è Geldria ciuitate pellitur. 529.a
Geldrienfis seditionis complices, persolutis primò stipendijs, quamprimùm oppido excedere iubet. 536.b
 seditiones Grauienses pacat. 622.c
- Hermannus Clotius Nussiam** contra **Parmensem** defendit. 392.a
 in femore vulneratur. ibid.c
 à milite victore in fenestra suspenditur. 393.a
- Hermannus Ens Steenvvicam** frustra tentat. 526.c
- Hermannus Galama**, **Nobilis Frisius**, ab **Arembergio** capitur. 75.b
 capite plectitur. 89.a
- Hermannus Nuenarius Regis Hispaniæ** perduelles fouet. 114.b
- Hermannus Ruyterus Louesteinium** astu capit. 113.b
 oppugnantibus eum ibi Hispanis, pugnando occumbit. 114.a
 eius caput Siluæducis patibulo affigitur. ibid.
- Hermannus Stuycker**, **Caluinistarum Minister**, **B. Mariæ templum Antuerpiæ** inuadit. 49.b,c
Traiecti ad Mosam turbas ciet. 66.a
 fugit. ibid.
- Hermannus Tsherenbergius Groninganis** extremè laborantibus auxiliares copias adducit. 432.a
Dauentriæ Gubernator **Mauritio** obsidenti, & ciuitatem dedi sibi postulanti, generosè per tubicinem respondet. 446.b
 vulneratur. 447.b
 egrè adduci potest, vt deditioi consentiat. ibidem.c
- Grollæ à Mauritio obfessæ succurrere** properat. 503.c
- Philippi Nassauij cadauer** **Mauritio** sepeliendum transmittit. 508.a
- Hermannus Vermerius**, **Delegatus Caluinianorum**, cum **Magistratu Antuerpiensi** transigit. 56.b
- Hernandus Acoſta**, vnus è **Ducibus Ioannis Austriaci**, ad **Namurcum** **Ordinum copias** cædit. 274.a
- Hernantellus Portacarera Dorlantij Præfectus**, memorabili stratagemate **Ambianum** occupat. 525.c
 omnem imbellem multitudinem **Ambiano** à **Francis obfesso** emittit. 529.c
 cruentis aliquot eruptionibus **Francos** infestat. 530.a
 tandem strenuissimè pugnans occumbit. ibid.c
- Herrera Diestenses** seditiones, vt contra **Mauritium** in **Flandriam** prodeant, inducit. 579.a
- Heruerdum à Mauritio** contra **Regios** munitum. 561.a
- Hesdinum in Artesia** vrbs noua, vetere exciso **Hesdino**, à **Philippo II.** extructa. 15.b
 eius **Præfecturam**, vtpote summam & præminentem, ambiunt **Egmondanus** & **Helsaucius**. ibid.
Egmondano indignante, eandem **Helsaucius** adipiscitur. 16.a
- Hesdiniensia suburbia** à **Francis** exusta. 513.b
- Hezius**, ductor militum **Ordinum Brabantiæ** in **Hispanos** tumultuantes. 233.c
 pro **Ordinibus Brabantiæ** militem conscribit. 235.b
 cum cohorte sua **Antuerpiam** euocatur. 237.a
 in **Zelandiam** fugit. 239.a
- Orangium** non ferens, **Matthiam Austriacum** **Viennæ** euocari curat. 264.a
- Gubernator Traiecti ad Mosam** à suis militibus, pecunia ab **Austriaco** corruptis, capitur. 276.c
- læx Maiestatis & proditionis conuictus**, capite plectitur. 320.b
 qualis fuerit, & quæ scelera perpetrarit. ibid.
- Hesseljus Gandau** à tumultuantibus capitur. 266.b
 ab **Ordinibus** in **Galliam** ad **Alenſonium** mittitur, cum eo de conditionibus, quibus in **Principem** recipiendus esset, acturus. 304.c
 ab **Antuerpiensibus** ad **Parmensem** pro pace constituenda mittitur. 380.c
Præfectus Steenvvicanus in conspectu ad molem **S. Spiritus** occumbit. 462.b
- Hessica legio** in obsidione **Resæ** ad seditiones inclinat. 563.b
- Heteren**, duo fratres, **Neomagi** cum alijs contra **Comitem Nuenarium** conspirantes, eundem cum **præſidiarijs** **Ordinum** vrbe eiiciunt, & Regi

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- Regi eandem afferunt. 376.a
 Heuinum Batuz infula pagus, à Mauritiij militibus inſeſſus. 557.a
 Heufda à Mansfeldio eminus premitur. 423.c
 eius præſidiarij pro ſtipendijs tumultuantur. 413.a
 acceptis ſtipendijs pacantur. ibid.
 Heyleſhemum Monafterium ab Orangio diripitur. 100.b
 Heylvvegus Antuerpiæ cum Rege reconciliatæ Conſul creatur. 384.c
 Heymannus à Rijhouio in vincula conijcitur, & quare. 355.b
 Hiberni nonnulli cum Italis Sichemij tumultuantes vtcumque pacantur, conſeſſis illis Thenis. 499.a
 Hiems ſæua in Belgio. 31.b
 Hiergius Baro Zurphaniam oppugnat. 145.a
 dum cum Iſelſteinio de oppidi deditione agit, Hiſpani ab altera parte irrupunt, & quoſlibet trucidant. ibid.
 Bommelanam infulam, modeſtè cum incolis agens, ingreditur. 183.b
 oppidum Bommelaſ Regi dedi petit. ibid.
 nil ſe proficere animaduertens, inde diſcedit. ibid. c
 Lanoio præfecturâ Hollandiæ decedente, in ea ſufficitur. 216.c
 claffiarios tumultuantes pacat. 217.a
 Hiſpanos ſeditioſos Vltraiectum vi inuadere conantes, ciuium auxilio repellit. 218.b,c
 in Hollandiam à Requeſenio, bellum renouaturus, mittitur. 223.b
 Buranam ciuitatem & arcem expugnat. ibid.
 item Oudevateram. ibid. c
 item Schoonhouiam. ibid. & 224.a
 Crimpam cõſidet & capit. 224.a
 Ruremondam ab Ordinibus obſeſſam liberat. 273. b
 VVeerteam Comitatus Hornenſis metropolim commeatu iuuat. ibid.
 Bouinum oppidum deditione accipit. 275.a
 ad Traiectum interimitur. 299.c
 Hieronymus Coomans Iuriſconſultus ob priuata quædam negotia in Hollandiam profeſſus, Erneſti Gubernatoris Belgij peramanter ſcõderatis Ordinibus pacem offerentis literas exhibet. 486.a
 Hieronymus Mollius, VWatermalij Dominus, à Brugenſibus Chiliarcha contra Caluinianos eligitur. 300.b
 Caluinianos vrbe eiicit. ibid.
 Hieronymus Monroyus cum Archiduce Alberto contra Mauritium in Flandriam abit. 579.b
 in conflictu capitur. 583.a
 ſupremus fuit Hiſpanorum in obſidione Oſtendana Præfectus. 592.c
 ei tormento bellico caput auferitur. 593.a,b
 Hieronymus Nunius mira de ſtella quadam noua ſcribit. 155.c
 Hieronymus Rhoda Præſes Concilij turbarum Bruxellis. 232.a
 eius ſcriba ſcõdè à quibuſdam trucidatur. ibid.
 Hiſpanos ſeditioſos ſedare miſſus, cum ijs manet. ibid. b
 Hieronymus Tſerartius Vliſſinganis præficitur. 124. b
 Veram VValachtriæ Geuſijs aſſerit. ibid. c
 à Mondragonio ad Tergouſam fugatus, Armutam opprimere tentans, inglorius ad Orangium redit. 144. b
 ab Harlemeſibus ad Orangium, eidem vrbis calamitatem expoſiturus, mittitur, & miro aſtu, ne à Regijs capiatur, euadit. 174. b
 columbam ſecum deſert, & eidem Orangij literas ad vrbeſ Harlemeſem deſerendas alligat. ibid.
 à Regijs vulneratus aufugit. 176. c
 ab Orangio Geertrudenbergenſibus præficitur. 185. c
 Hilarius de Blijleuen Siluæducenſibus à Mauritio obſeſſis milites præſidiarios adducit. 596. b
 Hildebrandus, Orangianorum ciuium Groningæ contra Renneburgium dux interficitur. 307. a
 Hiluort Brabantia pagus, à quo non procul pugna Briautæi & Grobbendonckianorum commiſſa. 573. a, b, c
 Hippolytus Aldobrandinus, poſteà Pontifex Clemens VIII. pro liberando Maximiliano Auſtriaco in Poloniam à Sixto V. mittitur. 419. c
 Innocentio IX. in Pontificatu ſuccedit. 468. a
 Hiſpalim claffis Hiſpanorum Indica cum viginti millionibus feliciter appellit. 500. a, b
 Hiſpani Montes Hannoniæ profeſſuri, Rotterdamo diſcedunt. 133. c
 atque item è reliquis Hollandiæ locis & munitionibus. ibid. & 134. a, b
 Geuſijs prope Harlemum cladem inferunt. 134. b
 Orangium militari aſtu ad Montes Hannoniæ cædunt & proſigant. 138. c 139. a, b
 Mechliniam nemine reſiſtente occupant, & integro triduo ibi inſolenter agunt. 141. b, c
 Middelburgo ſuppeticas laturi, à Geuſijs cæduntur. 146. c
 in Nardennes ſæuiunt. 149. b
 ad Harlemum inſolens factum committunt. 157. c
 quædam propugnacula ibi capiunt. 159. b
 cladem accipiunt. 160. a
 ſtrenuè Harlemum inuadunt. 173. b
 prædæ & direptionibus intenti, Alemariæ ab Orangianis liberandæ occaſionem amittunt. 180. a
 ad Harlemum pro ſtipendijs tumultuantur. ibid. b. 181. a
 è caſtris Leidensibus, vt Ludouico Naſſouio, prope Traiectum ſe munienti, ſe opponant, euocantur & mittuntur. 201. a, b
 Vltraiecti admitti petentes, excluduntur. ibid.
 ibidem pro ſtipendijs tumultuantur. ibid. b
 poſt pugnam ad Moock iterum pro ſtipendijs tumultuantur. 204. a

INDEX R E R V M

- Herentalio occupato, Electū constituunt. *ibid.*
 inde Antuerpiam tendunt. *ibid.*
 sex hebdomadibus ibi tumultuati, tandem pa-
 cantur. *ibid. b*
 alij, qui ad Vltraiectum denuò tumultuaban-
 tur, à Baldæo sedantur. *ibid. c*
 pecuniam, cui in Hollandiam deferendæ præ-
 sidio adiuncti fuerant, inter se diuidūt. 210. a
 perfoſſis ab Orangianis aggeribus, & aquis ni-
 miūm excreſcentibus, Zoetervouvvam in-
 cendunt & deſerunt. 215. b
 alias item, Boisotio cum claſſe aduentante,
 munitiones deſerunt. 215. c. 216. a
 cauſam Leidenſis obſidionis ſolutæ in Bal-
 dæum transferunt. 216. b
 eumdem captiuū detinent. *ibid.*
 iterūm tumultuantes, Hagam & omnes vicinas
 munitiones Orangianis occupandas relin-
 quunt. 217. b
 Vltraiecto inſidiantur; ibique excluſi in ruſti-
 cos ſæuiunt. *ibid.*
 Vltraiectum iterūm vi tentant. 218. b, c
 ab Hiergio repelluntur. *ibid.*
 ruſticos exagitant, & Orangio Hollandiam
 Zelandiamque occupandam relinquūt. 219. a
 qui Requeſenio à corporis cuſtodia erant, tu-
 multuantur, & eorum aliqui extremo ſup-
 plicio afficiuntur. 227. c. 228. a
 capta Zirickzea, quòd non ipſi ſed VVallones
 ciuitati darentur præſidio, tumultuantur.
 230. a
 in Brabantiam abeunt. *ibid. b, c*
 Bruxellâ excluſi, Alostum occupant, & ruſticos
 ad contributiones cogunt. 231. b, c
 à Regijs Gubernatoribus perduelles declaran-
 tur. 232. b
 Likerckam prope Bruxellas occupant, &
 Bruxellenses mirè exagitant. *ibid.*
 inter Louanium & Thenas Ordinum milites,
 qui ductore Glimesio eos fugaturi venerant,
 cruento præliò vincūt & cædūt. 233. c. 234. b
 edicto publico viginti quatuor horarum ſpatio
 Bruxellâ exire iubentur. 234. b
 Traiectum ad Moſam ad Orangianos incli-
 nans, vi obtinent. 236. b, c
 magno numero Antuerpiâ confluunt. 237. b, c
 in ciuitatem Antuerpiensem irruunt, & multa
 ibi indigna committunt. 237. c. vſque 239. b
 triduo integro ibi prædas agunt. *ibid.*
 pecunias & diuitias ibi corraſas alea dilapi-
 dant. 239. b
 Arcè Gandauenſem Ordinibus tradunt. 244. a
 tradita item Arce Vltraiectina & Viana, Ant-
 uerpiam abeunt. 248. b
 Ordinibus item tradita Arce Antuerpienſi,
 paulò poſt Belgio diſcedunt. 254. b, c
 à Ioāne Auſtriaco in Belgiū reuocantur. 272. b
 VVillebrouck à ſe occupatum muniunt. 303. b
 Ordinum copias id impedire tentantes fugant.
ibid.
 in Belgium eos redire Arteſij & Hannones
 conſentiunt. 337. a
- ob ſtipendia non ſoluta tumultuantur. 431. c
 Corracum occupant, & in pagos inſolenter
 agunt. *ibid.*
 in Italos Sicheſmij tumultuantes ab Archiduce
 mittuntur. 490. c
 Breſti portum intercludere meditantēs, inſi-
 gnem munitiōem erigunt. 491. a
 ſed illam vnà cum alijs aliquot caſtellis Franci
 & Angli cis eripiunt. *ibid.*
 Villarium Gallix Admirallium captum cur
 trucidarint. 503. a
 Dracum cum claſſe Anglicana Occidentales
 Indias inuaſurum ad S. Dominici inſulam
 proſtigant. 512. b
 Liræ, electis Centurionibus, tumultuantur.
 545. c
 item in Arce Antuerpienſi, Curiamque Sena-
 toriam maiorum tormentorum globis im-
 petunt. *ibid.*
 quantum cuique in dies ſingulos à Magiſtratu
 Antuerpienſi assignatum. *ibid.* & 546. a
 quarto hñc demum menſe vix pacantur. 546. a
 Budericum Cliuia oppidum occupant. 549. c
 VVahalim trajicere tentantes à Mauritio re-
 pelluntur. 560. a
 in obſidione Bommeliana Barlotto ſucce-
 ſent. 560. a
 obſidionem illam ſoluendam ſuadent. *ibid. b*
 ad Oſtendam, Porcum-Spinam, munitiſſimum
 Oſtendanorum propugnaculum, expugnant.
 623. c
 Hiſpani duo, vt vitam redimant, Orangio arces
 Antuerpianam & Valencenſem prodere ſe
 velle pollicentur. 199. c. 200. a
 Antuerpiæ propterea occiduntur. 200. b
 Hiſpani præſidiarij, Maſſilia à Guiſio pro Henri-
 rico IV. Franciæ Rege occupata, omnes caſi.
 523. c
 in Hiſpania naues multæ detentæ, & quare. 553. c
 Hiſpanica claſſis ab Anglicana Hollandicis nau-
 bus auſta ad Gades ſuperatur. 523. a
 alia ex India Occidentali rediens, de Anglica-
 na claſſe ſibi inſidiantē certior facta, Tercera
 ſubſiſtit. 535. a. *vide* Claſſis Hiſpanica.
 in Hoboken aggeres ab Antuerpienſibus perfo-
 diuntur. 358. b
 in Hoefſvinckel VVeſtphalię pago Baptiſterium
 ab Oberſteinio Comite foedè commaculatur.
 441. a
 Hohenloius ſiue Hollachius Comes Ruremon-
 dam pro Ordinibus obſidet. 273. b
 aduentantibus Regijs à Ioanne Auſtriaco miſ-
 ſis, reliſtis tormentis & impedimentis fugit.
ibid.
 ab Orangio, Enteſio interempto, in obſidione
 Groningana ſufficitur. 311. b
 à Regijs ingentem cladem accipit. *ibid.* & ſeq.
 fruſtrâ Delfzilenſibus ſuccurrere tentat. 314. a
 Coeuordam obſidet & capit. *ibid. b*
 munitiōem *den Opſlagh* dictā recuperat. 317. b
 at mox iterūm amittit. *ibid.*
 Lochemio à Verdugio obſeſſo ſubuenturus, à
 Verdu-

IN ANNALES TVM VLTVM BELGIC.

- Verdugio traditur. 340.b
 auxilia ab Alenfonio accipit. ibid.c
 Lochemium tandē ab obsidione liberat. 341.a
 Orangij nuptijs cum Ludouica Colligniaca celebratis interest. 349.a
 ab Orangio missus, in ditione VVasiana munitionem ad Terneusam erigit. 355.c
 ab Hollandis, vt Zutphaniam obsideat, delegatur. 362.a.b
 Lochemium & alia loca præsidijs munit. ibid.
 eius equites, cum alijs Ordinum militibus, Bruxellam recreaturi, à Regijs cæduntur. 371.a
 Siluamducis intercipere astu conatur. 371.c. & seqq.
 at repellitur. 372.c
 Antuerpiensibus à Parmensī obsessis succurrere allaborans, Couvensteinium aggerem perfodit. 378.a
 ab Hispanis repulsus, vix scaphā euadit. ibid.
 diruptis prope Bommeleruueertā aggeribus, Regios in magnas redigit angustias. 387.b
 castrum Batēburgium & Emplam capit. 390.a
 Grauiæ, à Regijs obsessæ, com meatum infert. ibid.
 cum Mauritio Brabantiam inuadit, & aliquot ibi pagos exurit. 402.a
 ad Siluamducis propugnaculum quoddam Regium expugnat. ibid.c. & 403.a
 ei cum Lyceltrio controuersia intercedit, & quare. 406.b.c
 ab Edouardo Noritsio ad singulare certamen prouocatur. ibid.c
 contra Lyceltrium Apologiam edit. 407.a
 cum Mauritio Bredam intercipit. 432.b
 Archiduales Turnhouto Herentalium recedentes ad pugnam lacescit. 524.b
 eosdem aduolante Mauritio partim cedit, partim in fugam agit. ibid.
 cum Mauritio Rhijnbercam obsidet. 528.b
 cum Imperialibus Ræsam obsidet. 563.b
 Hagam-Comitis profectus, vt Gennapij & Embricæ præsidiarijs stipendia numerentur instat. 564.a. 569.c
 cum Vlrico Holfatiæ Duce Ostendam, ab Archiduce Alberto obsessam, ingreditur. 594.c
 Hollandi Stochemium diripiunt. 434.a
 è suburbijs Antuerpiensibus aliquot captiuos abducunt. ibid.
 Neomago primū nouo bellico instrumento insidiantur. 435.a
 quo fallente, ciuitatem vi aggrediuntur. ibid.b.c
 Doddendaliū expugnant & incendunt. 438.b.c
 arcem Karpenam prope Coloniam inuadunt, irrito tamen conatu. 443.b
 VVesterloënsē arcem in Brabantia occupant. 444.b
 maximam frumenti copiam in Italiam aduehunt. 456.b
 in Ducatu Iuliacensī aliquot pagos exiunt. 467.b
 Limburgum quoque peruagantur. ibid.
 Fanum D. Viciin Lutzenburgensī Ducatu frustra tentantes, cum præda in Hollandiam redeunt. ibid.c
 Traiectum ad Mosam frustra occupare tentant. 484.b.c
 noua subsidia ex Germania accipiunt. ibid.c
 ad liberandam Couordiā proficiscuntur. 485.a
 Groningā obsidentes variè cæduntur. 487.b.c
 ab oppugnatione tamen non desistunt. 488.a
 iam suffossam summa vi inuadentes, eandem ad deditonem compellunt. 489.a. & seqq.
 instigante Nauarræo Lutzenburgensem Ducatum tentant, sed frustra. 491.c
 velitationibus aliquot plurimis à Carolo Mâsfeldio cæsis in Geldriam redeunt. ibidem, & 492.a
 postea Francis iuncti, loca quædam in Lutzenburgo occupant. 495.b
 quodam die cum Archiducis equitibus concurrentes fugantur. ibid.c
 postridie verò Francico equitatu adiuuante vincunt. ibid.
 Theodonis Villam frustra tentant. ibid.
 direpto Iuofio in Hollandiam redeunt. ibid.
 insigni stratagemate Huius ditionis Leodien-sis oppidum occupant. 496.a,b,c
 inde paulò post expelluntur. 498.b,c
 cum Regijs Middelburgi de pace colloquuntur. 499.b
 vt fuctum faciant, mira prætexunt. ibid.c
 in Hispania detenti, in gratiam Alberti Austriaci Cardinalis, Belgij Gubernatoris designati, relaxantur. 500.b
 liberè in posterum redire sinuntur. ibid.
 qua spe tam clementer cum ijs actum. ibid.
 acriter in Cliuia cum Regijs concurrunt, ductore Philippo Nassauio. 507.c
 Liram ex insidijs inuadunt, portamque Mechlinianam effringunt. 508.b,c
 cibo, potui, prædæque intenti à superuenientibus auxiliarijs Antuerpiensibus & Mechliniensibus opprimuntur. 509.a,b,c
 ab ijsdemque, trecentis ampliùs desideratis, in fugam aguntur. ibid.c
 VVeerteam inuadunt & spoliant. 511.a
 eorum naues Archiducalibus Hulstum tentantibus admodum infestæ. 518.b
 Hulstum frustra recuperare conantur. 521.c
 cum Anglis ingenti classe Hispaniam populari parant. 523.a
 classē Hispanicam ad Gades stantem superant, oppidumque spoliant. ibid.b
 Venlonam tentant, sed irrito conatu. 527.a
 circa Neomagum aliquot à Regijs cæduntur. 545.b
 circa Ruremundam verò Regios cædunt. ibid.
 eorumdem naues bellicæ Rheno impostæ à Barlotto fugantur. 548.b
 iis omnis Rheni nauigatio à Mendoza Admiralio præclusa. 550.a
 propugnaculum è regione Antuerpiæ spoliant. 553.b
 eorū naues in Hispania detetæ, & quare. ibid.c

INDEX R E R V M

- Mendozæ Admiratio Creueccœur munitio-
nem cedunt. 557.c
circa Bommeliâ nunc vincunt, nunc vin-
cuntur. 558.a,b
ad infestandas Hispanias classem septuaginta
nauium emittunt. ibid.c
Coronnam Gallicæ portum tentare minimè
audent. ibid.
Canariam inuadunt, & ad Alegonam exscen-
dunt. ibid.
insulanis post cruentam admodum pugnam
fugientibus, Alegonam ambasque Arceseius
facilè occupant. 559.a
præda omni nauibus importata, Arcem euer-
runt, & oppidum incendunt. ibid.
Gomeram insulam inuadunt, sed paruo suo
commodo. ibid.
ad insulam S. Thomæ pergunt, Pauoasamque
oppidum facilè occupant, totiusque insulæ
Præfectum capiunt. ibid.c
pluribus ibidem tabe consumptis, paucissimi in
patriam redeunt. ibid.
classem emittunt, vt Indicam nauigationem
Hispanis inutilem reddat. 590.a
quæ in Hispanicam classem incidens, dubiâ vi-
ctoriâ cum ea depugnat. ibid.
eorumdem naues ex India pipere & alijs aro-
maticibus onustæ domum redeunt. 598.b
Brabantiam circumuagari, subditos Archidu-
cis ad rebellionem concitare, & Ostendanis
obsessis succurrere parant. 601.b
Hollâdici fœderis Prouinciæ multiplicibus Mau-
ritij victorijs incredibili lætitiâ perfusæ. 533.c
Homines aliquot in lacu oppidi Purmerendæ,
rupta glaciè, miserè pereunt. 145.b
Hominum plus centum millia in Belgio ferox
maris inundatio tollit. 112.c. 113.a
Honfleur Nauarræo deditur. 431.b
à Fœderatis denuò occupatur. 442.b
Honscota à Regijs diripitur. 338.c
Hooghstrati Nobilium Belgij confœderatorum
conuentus celebratur. 40.a
Hooghstratana arx à Mansfeldio Ordinibus eri-
pitur. 349.c
à Lycestro tentatur, sed frustra. 405.b
Archiduci à seditionis redditur. 623.a
à seditioso milite inessæ, à Frederico Vanden-
bergio obsidetur. 614.a,b
iterum deseritur, & quare. ibid b,c
Hooghstratanus Comes Confœderatos Belgij
Nobiles Hooghstratam inuitat. 39.c
Orangij fauore fretus, multa coram Parmensi
Gubernatrice in Senatu liberiùs dicit. 46.b
eapropter ab Orangio laudatur. ibid.
à Parmensi Mechliniam mittitur. 54.a,b
Antuerpiæ quosdam, qui ibi Iconoclasium
meditabantur, suspendit. 63.a
Belgio excedit. 75.c
ab Albano, vt intra certos dies adsit, in Ius vo-
catur. 81.b
publica Apologia se defendit. ibid.c
in prælio ad Geldoniam vulnus accipit, ex quo
numquam integrè conualuit. 100.b
moritur. 102.c
Horna à Sonoio pro Orangio occupatur. 126.b
Hornanus Comes, à Philippo II. è Belgio disce-
dente, Gubernatrici Parmensi Consiliarius da-
tur. 1.c
contra leges in hæreticos latas apertè oblo-
quitur. 18.c
hæreticis familiariter conseruatur. 19.a
quòd Geldriæ & Zutphanæ Præfectura ei de-
negaretur, Granuelli irascitur. ibid.
cum alijs Nobilibus Regi scribit. ibid.b. 2.2.b
occultus fœderis contra Inquisitionem initi
auctor. 39.a
à Parmensi Tornacum mittitur. 54.a,b
ei Tornacum venienti, à populo *Vinane Geusij*
acclamatur. 59.b
tria Magistratui nomine Parmensis Guberna-
trici exponit. ibid.
conciones hæreticas à Parmensi in vrbe prohi-
beri declarat. ibid.c
easdem extra urbem relegat. ibid.
postea tamen hęc conuiuet. 60.a,b
ab arcis Tornacensis Præfecto multis iniurijs
afficitur. ibid.b
Bruxellas reuocatur. ibid.
ab Albano ad Consilium vocatur. 79.b
eiusdem iussu capitur, & Gandauum abduci-
tur. ibid.c. & 80.b
inde Bruxellas. 89.b
in eum mortis sententia ab Albano profertur.
ibid.c. & 90.a,b
capite plectitur. 91.c
Horsta ab Alensonio occupatur. 344.c
Hofvegius à Sonoio Hornæ pro Orangio præ-
ficitur. 126.b
Hottinga, Frisæ Occidentalis Nobilis, Fœderatis
se adiungit. 129.b
S. Huberti in Ardenna Monasterium à Condæ-
nis, Orangio è Gallia in subsidium missis, in-
cenditur. 99.c
Hugo Oneal Hibernus Romam ad Pontificem
profugit. 669.c
Hugonottæ in Francia vnde diſi. 7.a,b
ad Dreusum cruentâ victoriâ cæduntur. 18.c
ob aduersam Geusiorum in Belgio fortunam
& sibi metuunt. 82.b
ementito prætextu Regē capere nituntur. ibid.c
Rege elabente, contra Regios dimicant. ibid.
inde iterum bellum inter eos & Regem. 83.a
tandem pax coit. ibid.
Hugonotticæ factionis præfidiarij arcem Rotho-
magensem occupant. 431.b
Catholicos omnes trucidant. ibid.
à Magistratu & ciuibus obsidentur. ibid.
Arce tradita, qui eis è ciuibus se adiunxerant,
capiuntur & occiduntur. ibid.c
Huja, siue Huium, ditionis Leodiensis oppidum,
insigni stratagemate ab Hollandis occupatum.
496.a,b,c
frustrâ de hoc in Haga-Comitis Leodienses
conqueruntur. 497.a
hinc

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- hinc à Belgis inde à Leodiensibus obsiderur.
 498.a
 à Regijs expugnatur. ibid.b
 eiusdem Arx etiam oppugnatur, & paulò pòst
 certis conditionibus deditur. ibid.c
 Huiusmodi proditionis rei, ultimo supplicio à Leo-
 diensibus affecti. 499.a
 nimum Hollandis fauentes ab Episcopo Leo-
 diensi priuilegijs priuantur. ibid.
 Hulstum Parmensi deditur. 355.a
 à Mauritio tentatur. 391.c
 à Mondragonio seruatur. 392.a
 à Mauritio obsiderur. 450.c
 & paulò pòst eidem deditur, non sine euiden-
 tibus proditionis ciuium indicijs. 451.a
 ei Mondragonius serò auxilia parat. ibid.b
 illud Regij astu quodam interciperere frustra
 tentant. 500.b
 detectis consilijs, ciues nonnulli ibidem suppli-
 cio affecti. ibid.
 Hollandorum inde excursiones gemina muni-
 tione erecta prohibentur. ibid.c
 eisi velut infulare esset, ab Archiduce Alberto
 obsiderur. 518.b
 à præfidiarijs strenuè defenditur. ibid. & seqq.
 ruinà factà, murorum eius pars occupatur.
 519.c
 tandem deditur. ibid. & 520.a
 ei ab Archiduce Bichius præficitur. 520.a
 idem recuperare conantur Hollandi, sed fru-
 strà. 521.c
 Humerius cum suis noctu in Hannensem arcem
 intromissus, sub auroram Hannum urbem in-
 uadit. 501.b
 grauius sauciatus à præfidiarijs secundò repel-
 litur. ibid.
 tertio idem tentans, occiditur. ibid.
 in Hungaria bellum contra Christianos magna
 ferocia continuatur. 511.b
 ibidem vario Marte pugnatur. 535.b
 Hungariæ diadema, mortuo Botsciao, Rudol-
 pho Imp. defertur. 658.b
 Hurlinum Franci præfidiarij, Ardea Archiduci
 dedira, in tutum deducti. 517.b
 Husta, Transsiluanicæ oppidum, per Michaëlem
 Vayuodamarmis Rudolpho Imp. restituitur.
 571.b
- I.
- I**acoba, Marchionis Badensis filia, Ioanni Du-
 cis Cliuensis filio nubit. 389.a
S. Iacobi Antuerpiæ templum Caluinianis cedit.
 281.a
 chorus eius Catholicis relinquitur. ibid.
 Iacobus d'Are Tornacensis, Gorinchemio euo-
 catus, Bomeliæ ab Orangianis astu occupatæ
 præficitur. 133.b
 Iacobus Baius, Doctor Theologus, Archiducibus
 Alberto & Isabellæ iam Louanij inauguratis
 doctissima Oratione gratulatur. 568.b
 Iacobus Carlegus, equitum Præfectus, conditio-
 nes quibus Fera longa obsidione exhausta
 Francis esset dedenda, Archiduci approban-
 das defert. 517.c
 Iacobus Castaneda à tumultuantibus Hispanis
 per vim Electus constituitur. 181.b
 eisdem pacat. 182.a
 Iacobus Clemens Dominicanus Henricum III.
 Valesium Gallicæ Regem è medio tollere pro-
 ponit. 428.c
 cultello eundem vulnerat, vnde paulò pòst
 mortuus est. 429.b
 à Valesij domesticis occiditur. ibid.
 demortuum eius cadauer quatuor equis discer-
 pitur. ibid.
 Iacobus Clericus, Pensionarius Tornacensis, con-
 tra Taffinum Geusiorum Ministrum, templa
 non esse ciuium contendit. 59.c.60.a
 Iacobus Coudenhouius à Carolo Terranouo
 Duce aurum, vt equites à se conscriptos colligat,
 Groningamque obsidione liberet, accipit.
 311.b
 contra Hohenloij copias pugnans, eis cladem
 infert. ibid. & 312.a
 Iacobus Dassa, Patricius Antuerpiensis, auxilia-
 res copias in Hollandos Liram spoliantes du-
 cit, eisdemque profligat. 509.b
 Iacobus Delpenda Bruxellæ ab Albano capite
 plectitur. 89.a
 Iacobus d'Euora, siue d'Iuarra, recepto à Pari-
 sianis Nauarræo, cum Confœderatorum
 præsidio Guisiam vsque tutò deducitur. 484.a
 Iacobus Franceschi ab Ambrosio Spinola aman-
 datur, vt quid sibi de Ostendana obsidione vi-
 dereur dispiciat. 617.a
 Iacobus Heredia rebellium Cæsaraugustanorum
 contra Philippum II. Hisp. Regem dux. 457.a
 Iacobus Hesselius ab Albano noui à se instituti
 Concilij Iudex constituitur. 80.a
 à Gandauenibus fœdè trucidatur. 284.b
 Iacobus Iacobi, Antuerpiensium Admirallius, ad
 aggerem Couvesteinium à Regijs interfici-
 tur. 379.a
 Iacobus la Faillius, ciuitatis Antuerpiensis Tri-
 bunus. 345.b
 ab Antuerpiensibus in carcerem conijcitur, &
 grandi ære mulctatur, & quare. 369.b
 Iacobus à Maldere à Zelandicis Ordinibus deputa-
 tur, vt cum Regijs Gallicæ Legatis, quò pacis
 cum Archiduce tractationi interesse dignentur,
 agat. 651.b
 in Angliam ad Regem Iacobum, eidem nego-
 tium illud expositurus, destinatur. ibid.c
 ex parte Zelandicæ cum Archiducalibus de pace
 vel inducijs agere delegatur. 659.b
 Antuerpiæ duodecennialibus Inducijs feliciter
 constitutis præfens acquiescit. 671.b
 Iacobus Marterius ab Albano noui à se instituti
 Concilij Iudex constituitur. 80.a
 Iacobus Martini, Flandriæ Præfidis filius, vnus è
 Geusijs Belgis, qui Angliam excedere coacti
 sunt. 119.b
 Iacobus Scotiæ Rex, nunc VI. Magnæ Britan-
 niæ, quibus parentibus ortus. 410.b

INDEX

à Gauriensibus fratribus panè interimitur
588.a

Elisabetha Angliæ Regina mortua, Angliæ
Regnum adipiscitur. 620.b,c

ei præter alios etiam Archiduces Albertus &
Isabella per Legatos gratulantur. ibid.c

VWestmonasterij coronatur. ibid.

cum Philippo III. Hisp. Rege & Archiduci-
bus Belgij Principibus pacem sancit. 626.c

ab Holladiæ Ordine sollicitatur, vt aliquos,
qui futuræ cum Archiduce pacis tractationi
interessent, delegare dignaretur. 651.b

ab Hollandis de statu Prouinciarum edoctus,
Legatos mittit. ibid.c

Iacobus Steinbachijs, Præfectus Germanorum
Harlemensibus militantium, à Toletano cap-
tus. 179.b

Iacobus Tairardus Classarios Geusiorum tumul-
tuantes pacaturus mittitur. 192.c

Iacobus Volmarus Flander capite plectitur, &
quare. 408.c

Iacobus VVesfenbekius, Antuerpiensis ciuitatis
Pensionarius, Nobilium confœderatorum fau-
tor. 50.b

Ianissaccus cum Ienliso, vt Montibus Hannoniæ
ab Albano obsessis opem ferat, è Gallia adue-
nit. 132.a

in prælio contra Hispanos capitur, at post li-
beratur. ibid.b

Ianstænum, Archiducalis ad Ostendam muni-
tio. 577.c

Ianuarij Calendæ, anni auspicijs à Requesenio
confutuantur. 227.a,b

Iaponiæ Reguli Gregorio XIII. obedientiam
Romæ offerunt. 388.b

in Iaponiam breuius iter Hollandi quærunt, sed
frustrâ. 512.a

in Iaponia sex Franciscani martyrio affecti. 553.a

Iaspar, pileorum Antuerpiæ confector, in tumul-
tu ab Alensonianis ibi excitato interimitur.
346.b

Iaspar Robolus, Bilij Baro, Geusios milites ad
Staueram cædit. 145.c. 146.a

Groningæ Præfectus, Stellam, qui Geldros, Fri-
sios & Transfulanos à Rege secedere sollici-
tabat, carceri impingit. 244.b,c

à proprijs militibus suis, qui Stellâ agente à
Rege defecerant, capitur. 245.a

ex Hispania Namurcum redit. 277.c

ad Antuerpiam ex incendiarijs nauibus vulne-
ratus obit. 377.b

ex Iaua maiore primæ Hollandorum naues In-
dias Orientales tentantes, pipere onustæ re-
deunt. 536.c

Iauarinum Hungariæ oppidum fortissimè à
Christianis defenditur. 493.c

à Maximiliano Rudolphi Imp. fratre frustrâ
tentatum. 535.b

in signi stratagemate ab Adolpho Viennæ Gu-
bernatore Turcis eripitur. 552.c. vide Raab.

Iconoclastia in Flandria à Geusijs committitur.
48.b

R E R V M

item Antuerpiæ, locisque vicinis. 49.c. 50.a,b,c

Idiaques in Flandrica contra Mauritium pugna
capitur. 583.a

Iembellius Italus, naues incendiarias construit,
quibus Antuerpienses pontem à Parmensi
structum demoliri conabantur. 376.c. 377.a,
b,c. & seq.

Ieminga, locus ad quem Ludouicus Nassauius ab
Albano in signi prælio victus fuit. 94.b

Ienicopiæ in Suecia Comitibus celebrantur, quibus
Sigismundus Rex exauctoratur. 571.c

Ienlisus Parisios profectus, per Ammiralium
Regem de Montenfi vrbe capta certiore facit.
131.b

Rege coniuente auxilia pro Nassauio Mon-
tibus per Albanum obfesso contrahit. ibid.

Ammiralij consilio spreto, restâ Montes pro-
ficiscitur, antequam Orangius adueniat, Hi-
spanos fugare sperans. ibid.c

à Ludouico Nassauio copias Orangio iungere
monitus, ferociter nihilominus, spreto mo-
nitis, contra Hispanos procedit. 132.a

cum Hispanis congressus, fœdèque ab iisdem
cæsus, fastus sui pœnas, ab Albano, Regis
Francorum petitione, interfectus luit. ibid.b

Jeremias Mogila à Polonis, pulso prius Step-
hano Rosuano, Moldauiæ præficitur. 511.c

Iesuitæ Parisiensem urbem à Nauarregi insidijs suâ
vigilantiâ præseruant. 437.c. 438.a

tamquam Castellij eadem Regi machinati in-
centores, à Parlamento Parisiensi lata senten-
tia toto Regno eiiciuntur. 493.b,c

in eos calumniosa pyramis Parisijs erecta, Re-
gis iussu deiicitur. 634.b. vide Patres Societatis
Iesu.

Ipendammum à Francisco Verdugio intercipi-
tur. 206.a

Imagines sacræ à Geusijs deturbantur in Flandria
Occidentali. 48.a

item Antuerpiæ. 49.a,b,c. 50.a,b,c

Mechliniæ in Monasterijs Carmelitarum &
Franciscanorum. 54.c

Tornaci. 57.c

in pago Villarij. 97.c

Gandau. 277.e

Vltraiecti. 278.a

Harlemi. ibid.b

Amstelodami. 279.a

Bruxellæ. 326.b

Groningæ. 490.b

Imbercuria Artesiæ à Bironio astu intercepta.
520.b

Ime, propugnaculum Groningense, à Guilielmo
Nassauio occupatur. 432.a

Imperator Romanorum tractatu pacis inter Hi-
spaniarum & Galliarum Reges initæ comprehen-
ditur. 539.c

Imperiales copiarum Orfouiam ad Rhenum recupe-
rant. 562.b

munitiorem Rhijnbercæ vicinam expugnant.
ibid.

Gennapium à Mendoza Ammiralio relictum
præfi-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- præsidio muniunt. ibid.
 Audenroia Monasterium, pagum & templum
 diripiunt. ibid.c
 illorum arrogans ad Legatum Regium respon-
 sum. ibid.
 Ræsam obsident. 563.a
 ab obsessis magna clade affecti. ibid.a,b
 Ducibus inter se dissidentibus, quibusdam et-
 iam ob stipendia tumultuari incipientibus,
 turpiter obsidionem illam soluunt. ibid.b,c
 Imperialium Legati Colonia de liberanda Cluua
 tam à Regijs quàm Hollandorum, præsidijs
 consultant. 555.a
 alium Conuentum in eandem rem Confluen-
 tia indicunt. ibid.c
 in eoque belli defensusi auxilia in nouem men-
 ses decernunt. ibid.
 Incendiariae naues ad disturbandum pontem à
 Parmensi Scaldi impositum, ab Antuerpiensi-
 bus inuentæ. 376.c.377.a,b,c.& seqq.
 Indeueltius satrapa præsidio Lingæ à Mauritio
 obsessæ præest. 533.a
 Index librorum prohibitorum ab Albano editur.
107.c
 Indiæ Occidentales à Francisco Draco frustra
 tentata. 512.b
 Indiæ Orientales breuiori itinere ab Hollandis
 frustra quaesita. 512.a
 sed via Lusitanis trita inuentæ. ibid.b
 Indiarum Orientalium nauigatio ab Hollandis
 feliciter tentata. 533.c
 Indica classis Hispanorum cum viginti millioni-
 bus Hispalim feliciter appellit. 500.a,b.
vide Classis Indica.
 de Indica nauigatione quid in pæcis inter Archi-
 ducales & Hollandos tractatione propositum
 & responsum. 661.a.662.b.667.a
 Inducia duodecennales Antuerpiæ pro Belgio
 constituuntur. 670.c
 qui eis constituendis interfuerint. 671.a
 quæ illarum Leges & conditiones. ibid.c
 eadem ibidem publicatæ. 677.a
 Ingenhouius Rhijnbercanis, dum de deditionis
 conditionibus cum Mauritio agunt, obses da-
 tur. 528.c
 Inicus Ottaiola Dotecemi Præfectus, idem post
 biduum obsidionis Mauritanis cedit. 562.a
 Inigus de Borgia ex Italia copias pro Archiduce
 Alberto adducit. 614.b
 Frederico Vandenbergio Mauritium Siluam-
 ducis obsidentem insequenti adest. ibidem.c.&
618.a
 ad Slufam per vtrumque brachium glande
 traicitur. 624.b
 à Marchione Spinola Lochemium, obsidionis
 initium facturum, destinatur. 638.a
 Hollandos cum classe, vt aggeres VVasianos
 perfodiant, aduentare audiens, suos post ag-
 geres incidere iubet. 627.c
 Mauritanos inuadit, eosdemque, alijs captis,
 alijs occisis, alijs suffocatis, cum dedecore re-
 cedere cogit. 628.b
- cum Spinola Rhenum traicit. 629.b
 P. Inigus de Brisola cum induciarum quibusdam
 conditionibus, Bruxellæ conceptis, in Hispa-
 niam mittitur. 669.b
 Innocentius IX. ad Pontificatum euectus, statim
 post moritur. 456.b
 Inquisitio in Belgio à Rege Philippo II. vrge-
 tur. 34.c
 variè à varijs suggillatur. 35.c
 aduersus eam Nobiles quidam Belgij fœdus
 ineunt. ibid.
 in Brabantia abrogatur. 39.a
 item in vniuerso Belgio. 51.b
 Inquisitionis in Hispania Præfectus Philippo Re-
 gi, vt durius in Belgas agat, persuadet. 77.a
 Insulenses arcem suam demoliuntur. 262.b
 Regi reconciliantur. 292.b,c
 excursionum Balignij pertæsi, Cameraci obsi-
 dionem à Fuentæo extorquent, eandemque
 mirè promouent. 505.b
 Insulensis ciuitas à Gandauen sibus frustra tenta-
 tur. 327.a,b
 ibidemque; Ioannes Drumius, præcipuus proditi-
 onis auctor, in quatuor partes dissectur.
ibid.b
 Interaqueus in Francia perpetuo carceri manci-
 patur. 634.b
 Interdictum Venetis à Pontifice infligitur, &
 quare. 647.b
 Inuillæ Dux, Guisij filius, ab Henrico III. Valesio
 Gallia Rege in vincula conijcitur. 421.c
 è carcere per fenestram fune dimissus, elabitur,
 & Biturigum euadit. 454.c
 Ioachimus Stuytelincks ab Antuerpiensibus in
 carcerem conijcitur, & grandi ære multatur,
 & quare. 369.b
 Ioannes Abelius, vnus è Geusijs Belgis, qui An-
 gliâ excedere coacti sunt. 119.b
 Ioannes Alfonso Maius à seditionis Hamontijs
 peditatu præficitur. 571.a
 Ioannes Austriacus Maurus, Granatæ Regnum
 occupare tentantes, eijcit. 107.b
 classi Philippi II. Hisp. Regis contra Turcam
 missæ præficitur. 115.a
 Archithalassus Pontificis, Philippi Regis, Ve-
 netorum & Italia Principum constituitur.
ibid.
 ei adistit Ludouicus Requefenius. ibid.
 victoriam contra Turcas obtinet. 116.a,b
 Lutzenburgum, Belgij Gubernator futurus,
 appellit. 237.b
 cum Ordinibus Belgij confœderatis varia tra-
 ctat. 246.c.247.a
 eidem ab iisdem Louanium aut Mechlinia pro
 sua securitate offertur. 248.b
 vt Hispanos Antuerpiâ Liraque educat roga-
 tur. ibid.c.249.a
 cum Ordinibus transigit, & quibus conditio-
 nibus. 249.b,c.& seqq.
 Orangianorum dissidentiam, quam de eo pa-
 lam habebant, vt dissiparet, inermis ferè
 Louanium venit. 253.c

INDEX R E R V M

- comitate sua omnium erga se beneuolentiam
prouocat. 254.a
qua tum ætate fuerit. ibid.
ab Orangio eiusque affectis humanitas eius in
populum velut simulata fugillatur. ibid.b
eas vt calumnias euadat , Arcem Antuerpien-
sem Arschotano,educis Hispanis,Ordinum
nomine tradit. ibid.
vtque Hispanos celerius Belgio educere posset,
Ordinibus solutioni stipendiorum impari-
bus, ipse de suo peculio pecuniam commo-
dat. ibid.c
octoginta tantum sclopetariis munitus Bru-
xellas venit. 255.b
in Belgicarum Prouinciarum Gubernatorem
assumitur. ibid.
denuò sua humanitate omnium animos sibi
conciliat. ibid.c
nihilò secius ab Orangianis carpitur. ibid.
à Bruxellensibus malè habetur. 256.b
eius ad Regem Hisp.litteræ à Rege Nauarræo
interceptæ, & ad Orangium missæ, profe-
runtur, tamquam iis bellum Regi suaderet.
ibid.c
eius quod ad litteras istas responsio. 257.b
libelli famosi in eum sparguntur. ibid.c
Mechliniam,cum Germanis Ordinum nomine
de stipendiis transacturus,venit. 258.a
Escouedum de Ordinum consensu in Hispa-
niam mittit, vt à Rege pecuniam, qua Ger-
manis satisfaceret, impetret. ibid.b
sed & hoc à plurimis, tamquam alio hoc fine
fecisset, suggillatur. ibid.
Mechliniæ quemdam capite pleði curat;
quod & ipsum à multis sinistrè exceptum.
ibid.
ab Arschotano, insidias sibi parari, monetur.
ibid.c
Namurcum,Nauarræ Reginam ad Aquas Spa-
danas properantem, salutaturus, proficisci-
tur. 259.a
litteras, à suis interceptas, quibus Ordines eum
à Magistratu Namurcensi capi iubebant, ac-
cipit. ibid.b
propterea perturbatus, à Barlaymontio con-
firmatur. ibid.
Arcem Namurcensem astu occupat. 260.a
apud populum & Magistratum Namurcensem
de hoc facto se excusat. ibid.
Ordinibus item facti huius rationem reddit.
ibid.b
ab eisdem Bruxellas reuocatur. ibid.b
Terlonium, Arschotani in Arce Antuerpiensi
Vicarium, vt eam Regi seruet, monet. ibid.c
Cornelium Emdanum Antuerpiam, vt Fug-
gero & Fronsbergio se iungat, euocat. 261.a
Consiliarios Regios in Frisia, vt populum in
obedientia Regis conferuent, monet. 264.c
omnia in deterius vergere conspiciens, Lu-
xemburgum abit. 265.a
per litteras cum Ordinibus exposulat. ibid.b
eorumdemq; Legatis viua voce respondet. ibid.
- ab Ordinibus patriæ hostis declaratur. 268.b,c
Hispanos in Belgium reuocat. 272.b
ingentes vndeque copias contrahit. 272.c.
273.a
per suos Ruremondam ab Ordinibus obsessam
liberat. ibid.
Ordinum copias ad Namurcum sternit & fu-
gat. 274.a,b,c
atque item ad Gemblacum. ibid.c
Gemblacum obsidet & capit. ibid.
item Botinum, Louanium, Thenas, &c. 275.
a,b,c
Reusiam item, & Sognesiam, aliaque oppida
obtinet. 276.b
Traiectum ad Mosam, corruptis præfidiariis,
tentat, sed infelici successu. ibid.c
Philippi-villâ obsidet, deditioneq; accipit. 277.b
Limburgum item & Transmosana Dominia
subiugat. ibid.c
Arschotum cum omni prope exercitu venit,
Ordinum exercitum profligaturus. 282.c
eius aliquot turmæ prius vincunt, sed mox vin-
cuntur, & recedere coguntur. ibid.
Namurci ex febre obit. 284.c
eius corpus in Hispaniam mittitur. ibid.
ei Alexander Farnesius insigni elogio paren-
tat. 285.a
Ioannes Ayala obsidioni Montium Hannoniæ
adeft. 138.b
Ioannes Baptista Castaneus ad Pontificatum eue-
hitur, dictus Urbanus VII. sed antequam inau-
guretur moritur. 441.b
Ioannes Baptista Facquinettus ad Pontificatum
euehitur, dictus Innocentius IX. sed statim
post moritur. 456.b,c
Ioannes Baptista de Monte præfidiarios Ordini-
um in Borgerhout prope Antuerpiam ad ip-
sa vsque mœnia fugat. 291.a
Ioannes Baptista Taxis de pace inter Hispaniæ
& Galliæ Reges componenda acturus, ab Al-
berto Archiduce Veruinum mittitur. 536.c
ab Hispaniarum Rege in Angliam mittitur, vt
cum Archiducum Legatis, qui Iacobo Regi
gratulum venerant, pacis studium pro-
moueat. 620.c
Ioannes Basilius Moscorum Dux moritur. 634.b
Ioannes Barneueldus in Conuentu Bergopzo-
mæ habito, quid Ordinum Bruxellis congre-
gatorum Legatis nomine Fœderatorum res-
ponderit. 585.c
ab Ordinibus Hollandiæ deputatur, vt cum
Regis Galliæ Legatis, quò tractationi pacis
cum Archiduce interesse dignentur, agat.
651.b
item vt cum Archiducalibus de pace ineunda
conferat. 659.b
Antuerpiæ duodecennialibus Induciis feliciter
constitutis præfens acquiescit. 671.b
Ioannes Berckius, Dordracenus Syndicus, ab
Hollandiæ Ordinibus in Angliam, Regi Pro-
uinciarum statum & futuram pacis cum Archidu-
ce tractationem expositurus, destinatur. 651.c
vt

IN ANNALES TYMVLTIVM BELGIC.

- vt cum Archiducalibus de ea conferat deputatur.** 659.b
Ioannes Blasers ab Albano noui à se Concilij instituti Iudex constituitur. 80.a
Ioannes Bloysius Terlonius. *vide Terlonius.*
Ioannes Braccamontius copias Archiduci Alberto ex Italia adducit. 592.b
Ioannes Caluinus Franciscum Balduinum I. C. in familiaritatem allegit. 25.b
eo hortante veterum Catholicorum scripta euoluit. *ibid.*
eorum lectione turbatus, à reformationis negotio desistere cogitans, populi tantum applausu pergit. *ibid.c*
ubi Patres à parte Catholicorum stare reperit, natos eos Patrum appellat, eosque se eluere velle asserit. *ibid.*
Ioannes Carlier, Delegatus Caluinianorum, cum Magistratu Antuerpiensi transigit. 56.b
Ioannes Casenbrotius Backerselæ Dominus, vnus è Fœderatis Belgij, auspicijs Egmondij aliquot Iconomachos cædit. 54.c
iussu Albani capitur. 79.b
capite plectitur. 89.a
Ioannes Casimirus Rheni Palatinus è Germania ab Hugonottis Gallia euocatur. 83.a
puluerem tormentarium in Germania pro Albano coemptum sua inanum incendit. 192.a
pro Ordinibus Belgij equites 11500. conscribit. 281.a,b
Ordinum exercitui se iungit. 283.a
Gandauum venit. *ibid.c. & 284.a,b*
inde in Angliam discedit, & à Regina periscelide equestri donatur. 287.c
eius interea equites à Parmensi, militiam exercitati, discessum impetrant, & è Belgio abeunt. 290.c
ipse post eos subsequitur. *ibid.*
cum Truchsis vxorio exauctoratoque Archiepiscopo Colonensi Coloniam premens, ab Ernesto Bauaro cohibetur. 357.b
frustrà Henricum Gallie Regem à bello Hugonottis inferendo dehortari conatur. 397.b
Ioannes Carcellius Parisiensis frustrà Henricum IV. Gallia Regem confodere nititur. 493.a
comprehensus, sententia Parlamenti primum ignitis forcipibus, deinde quatuor equis discerpitur. *ibid.b*
Ioannes Castilionus, quod Regis Philippi arcana Orangio prodidisset, plectitur. 334.a
Ioannes Cnifius, Franciscanus, primus Episcopus Groeningensis constituitur. 4.a
Ioannes Cuyckius Vlifringanos contra Albanum concitat, & eisdem rebellionem suadet. 122.b.c. 123
Veram VValachria Geusis asserit. 124.b
Ioannes Dammius vi pacis à Parmensi cum Gandauensibus inita è carcere Gandauensi liberatur. 368.c
Ioannes Deils in sinu Meridionali Hollandia ab Orangianis eladem accipit. 189.a
Ioannes Dousius, Leiden sium ciuium ductor, in Regios erumpit. 212.a
Ioannes Drumius in ciuitate Insulensi, quod eam Gandauensibus prodere voluisset, in quatuor partes dissecatur. 327.b
Ioannes Duenuordius, Leiden sium ciuium ductor, in Regios erumpit. 212.a
Ioannes Eilofius Leidæ à Guiljelmo Granio pro Orangio occupata præficitur. 127.c
Ioannes Embysius à Gandauensibus reuocatus, Consul constituitur. 353.b
aliquot, tamquam qui VVasianam ditione Parmensi prodidissent, apprehendi curat. 355.b
à Sigura Hispano & Manuyno, vt Regi Teneramondam asserat, persuadetur. 360.a,b
quò minus propositum perficiat, à populo prohibetur. *ibid.b*
Curiam ibi obsidet. *ibid.*
Consulatu dimotus, in vincula conicitur, & quare præcipue. *ibid. vide Embysius.*
Ioannes Emdanus Comes tria peditum millia & quingentos equites è Brunsvicani Ducis militibus ad stipendia Regis Catholici adducit. 635.c
Ioannes Escouedus cum Ioanne Austriaco in Belgium venit. 239.c
ab Austriaco ad diuersa loca mittitur, Hispanorum animos exploraturus. 246.c
ab eodem in Hispaniam mittitur. 258.b
Ioannes Georgius Brandenburgensis, à Canonicis hereticis Argentinensibus ad Episcopatum Argentinensem eligitur. 468.b
Ioannes Gerbrandi à Petro Dusa classis ad Hispanias infestandas missæ Thalassiarcho cum exigua præda domum remittitur. 559.b
Ioannes Geuartius ab Archiduce Alberto in Hollandiam mittitur, vt pacis vel induciarum apud Hollandos mentionem iniiciat. 647.a
secretò cum quibusdam communicat. 648.b
Bruxellas reuertitur, & solemne ad Ordines mandatum impetrat. *ibid.*
illud ipsum Ordinibus exponit. *ibid.*
Ioannes Gillæus ob secreta Bruxellensibus prodita, Montibus Hannonia necatur. 327.b
Ioannes Gronelsius, aliàs spell, suspenditur. 108.b,c
Ioannes, Guiljelmi Iulia Cliuiaque Ducis filius, ob cerebrum non satis firmum Ducatui regendo ineptus. 468.a
Ioannes Hugo breuiori in Chinam itinere frustrà tentato, in Hollandiam reuertitur. 512.b
Ioannes Iacobus Belgiosa Comes ad Slegelij & Nicolai Bastæ copias secessionem molientes missus non admittitur. 570.c
Neoporti Præfectus in Mauritium obsessorem aliquoties erumpit, & recedere eum cogit. 584.a
Ioannes Iaurengus Orangium sclopeto per maxillam traicit. 335.c. & seq.
statim à satellite transfoditur. 336.a
Ioannes de Idiaques, magnus Legionensis Commandator, Philippo II. Regi tabulas matrimonij inter Albertum Archiducem & Isabel-lam

I N D E X R E R V M

- Iam contrahendi solemniter conficienti adest. 541.a
- Ioannes Iuliacensis, arcis Kollenberganzæ proditor, suspenditur. 444.a
- Ioannes Iunius pro Aldegondio Vltraieſti per aliquot dies obſeſ. 209.b
- Siluzæducis inſidiatur. 329.b
- conſilio non ſuccedente, Endouiam cum Helmontio capit. ibid.b,c
- Ioannes Lentaillieur, Aquicinctenſis Abbas, Duaci Collegium inſtituit. 13.c
- Ioannes Lignius. vide Arenbergius.
- Ioannes Limburgenſis Comes, Grollæ à Mauritio obſeſſæ præſeſt. 531.b
- varijs incommodis preſſus, & auxiliorum omni ſpe recifa, vrbeſem Mauritio cedit. ibid.b,c
- Ioannes vander Lindius, Abbas D. Gertrudis Louaniensſis, ex parte Catholicorum ſubſcribit Pacificationi Gandauenſi. 242.c
- Ioannes de Mancidor ab Archiduce Alberto cum alijs in Hollandiam ablegatur, cum Hollandiſis de pace vel Inducijs tractationem ſuſcepturus. 658.b
- à Guilielmo Naſſauio Hagam deducitur. 659.b
- Actione reſciſſa ad abitum ſe parat. 668.c
- Antuerpiæ duodecennialibus Inducijs feliciter conſtitutis præſens acquieſcit. 671.a
- Ioannes à Manderſcheit Epicoſopus Argentinenſis moritur. 468.b
- Ioannes de Medicis in Belgium venit. 607.a
- Ioannes Mol ex parte Catholicorum Pacificationi Gandauenſi ſubſcribit. 242.c
- Ioannes Morus Medinacelijs ex Hiſpania in Belgium aduentanti cladem inſert. 126.b
- Ioannes Naius, Franciſcanus, in Hollandiam, negotium pacis proſecuturus, abit. 649.b
- Riſſſvijkam venit, deſque aduentus cauſis rogatus, dextrè reſpondet, ſe actionem à VVit-tenhorſtio cœptam continuare velle. ibid.
- Hagam-Comitis deducitur. ibid.
- felicibus ibi fundamentis iactis, Mauritij celoce Antuerpiam deducitur. ibid.b
- Archiduci quæ in Hollandia egerat exponit, inque Hollandiam reuerſus, Ordinibus Archiducis mandata ſcripto conſignata proponit. ibid.
- Douſæ Lilloum vſque occurrit, & cum eodem, quamuis ille hoc recuſaret, Hagam proficiſcitur. 650.c
- ceſſationem ab armis etiam extra Belgium impetrat. 651.a
- in Hollandiam denuò redit, nouam Approbationem Regis pro futura pacis tractatione (quòd prima ab Hollandiſis reiecta eſſet) ſecum deferens. 654.a
- iterùm in Hollandiam ab Archiduce mittitur, de pace vel Inducijs tractaturus. 658.c
- ab Erneſto Naſſauio Hagam deducitur. 659.b
- in Hiſpaniam mittitur. 663.a
- Antuerpiæ duodecennialibus Inducijs feliciter conſtitutis præſens acquieſcit. 671.a
- Ioannes Naſſauius Geldriæ Gubernator Vnioni Vltraieſtinæ ſubſcribit. 289.b
- Ioannes Noritſius. vide Noritſius.
- Ioannes Pamela Curio ab Orangianis crudeliter interficitur. 137.a
- Ioannes de Pape ab Antuerpienſibus in carcerem conijcitur, & quare. 369.b
- Ioannes Penantius ex parte Catholicorum Pacificationi Gandauenſi ſubſcribit. 242.c
- Ioannes Pettinus cum Aldegondio à Iuliano Romero capitur. 192.b
- Ioannes Pinſius in prelio nauali, à Boſſutuo contra Geuſios habitò, à Geuſijs vulneratur & capitur. 190.c
- Ioannes Pirartus cum cohorte ſua ſe Schenckio iungit, Groningam obſidione liberaturus. 311.b
- Ioannes Poltrotus Guifum ſclopeto traiccit. 23.b
- capitur, & pœnas luit. ibid.
- Ioannis Regiomontani de anno 1588. prædictio. 411.c
- Ioannes Reinoldus Bruxellæ ab Albano capite pleſtitur. 89.a
- Ioannes Richardottus ex parte Principis Parmenſis Bomborgum Flandriæ venit, cum Regiæ Angliæ Deputatis de pace inter Prouincias componenda acturus. 414.a
- ab Alberto Archiduce Veruinum de pace inter Hiſpaniæ & Galliæ Reges componenda acturus mittitur. 536.c
- in Comitijs Ordinum, iuriſurandi Alberto Sereniſſimæ Infantis nomine præſtandi cauſa Bruxellæ celebratis, pro Rege & Archiduce perorat. 543.a
- præſens eſt, dum Archidux Albertus Ambroſio Spinolæ ſummum ad Oſtendam belli Imperium confert. 617.b
- ab Archiduce Alberto cum alijs in Hollandiam ablegatur, cum Hollandiſis de pace vel Inducijs tractationem ſuſcepturus. 658.c
- ab Henrico Naſſouio Hagam deducitur 659.b
- Actione reſciſſa, & in Conuentu Ordinum multa proteſtatus, ad abitum ſe parat. 668.c
- Antuerpiæ duodecennialibus Inducijs feliciter conſtitutis præſens acquieſcit. 671.a
- Ioannes de Riuaſ ab Archiduce Alberto Gandauum abeunte Oſtendaniſ caſtris ſummo cum imperio præſcitur. 600.a
- Ioannes Robbens cum alijs Mechliniam Orangio aſſerit. 136.b,c
- Albano aduentante fugit. 140.c
- Ioannes Roda Albano ad Montes Hannoniæ copias adducit. 135.a
- Ioannes Sarracenus, Cœnobij S. Vedasti Atrèbati Abbas, Parmenſem hoſpitiò excipit. 465.c
- eumdem letaliter decumbentem ſacro Oleo inungit. 466.b
- Ioannes Sartor Neomagi cum alijs contra Comitum Nuenerarij conſpirans, eumdem cum præſidiarijs Ordinum vrbe eiſcit, & Regi eandem aſſerit. 376.a

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- Ioannes Scofus Mechliniæ ciuium cohorti præficitur. 136.a,b
 Mechlinienſium ad Requeſenium Legatus, vt pro conceſſa venia gratias agat. 207.c
 Ioannes Slotius ex parte Tranſiſulanię cum Archiducalibus de pace vel inducijs agere delegatur. 659.b
 Antuerpiæ feliciter conſtitutis duodecennialibus Inducijs præſens acquieſcit. 671.b
 Ioannes Steenvvegus Hage-Comitis capite plectitur, & quare. 464.c
 Ioannes Tatius Amerongius, Conſul Vltraiectionis, ab Hiſpanis pænè occiditur. 118.a
 fuga ſibi conſulit. ibid.
 eius filius vulneratur. ibid.
 Ioannes Thomas Spina exercitus reformati apud Archiducem Albertum Dux. 602.c
 vt noctu Mauritianum ad Grauiam munitum inuadat, à Mendoza mittitur. 603.a
 à Mauritanis repellitur. ibid.b
 Ioannes, VVilhelmi Cliuiæ Ducis filius, cum Iacobâ, Marchionis Badeniſis filia, nuptias celebrat. 389.a
 odoco Rijnfeldij Voohdio, vt Schenckio Groningam obſidione liberaturo, cum peditibus ſe iungat, à Carolo Duce Terra-nouano aurum offertur. 311.b
 Ionas, Capitaneus Orangianus Bruxellenſis, ad Regios deficit. 354.a
 Iosephus Donatus Venetijs, proditiõnis accuſatus, capite plectitur. 588.b
 Iosephus à VVerua in prælio nauali, cum Boſſuuiõ contra Geuſios habito, vulneratus, ex vulnere obit. 190.c
 Ioyeuſus ſæculo iterum renuntiat, & Capuccinorum ſe diſciplinæ tradit. 571.c
 Iprenſes Sanctorum ſtatuas deiſciunt. 48.b
 Orangio fauentes arcein *Douxliem* occupant. 326.c
 à Parmenſi, vt ſibi portas aperiant, moniti, literas eius ad patibulum aſſigunt. 352.c
 propterea ab eodem obſidentur. ibid.
 multos Catholicos vrbe eiſciunt, & quare. ibid.
 fame laborat, & fruſtrâ à Brugenſibus comitatum expectant, à Parmenſi cæſis. 358.b,c
 tandem Parmenſi ſe dedunt, & quibus legibus. 360.c
 Iprenſis Epiſcopatus erigitur. 2.c
 primus eius Epiſcopus. Martinus Rythouius conſtituitur. 3.c
 Iprenſis Epiſcopus Gandauì à tumultuantibus capitur. 266.b
 Iſabella Clara Eugenia Philippi II. Hiſpaniarum Regis filia à quibuſdam ad Franciæ Regnum capeſſendum electa creditur. 481.b
 Alberto Auſtriaco à patre deſpondetur. 540.c.
 541.a
 ei certis conditionibus cum Burgundia omnes Belgicæ Prouinciæ in dotem dantur. 541.b
 ſponſum Archiducem monet, vt ſuo nomine poſſeſſionem Belgicarum Prouinciaram capiat. 542.b
- per Legatum ſuum Alberto Archiduci Ferrariæ à Pontifice deſponſatur. 547.c. 548.a
 pretioſiſſimo monili à moribundo patre donatur. 551.c
 cum Archiduce Alberto Belgium verſus feſtinat. 566.b
 Genuæ honorificentiffimè excipitur. ibid.c
 celeriter per Italiam, Heluetiam & Lotharingiam in Belgium venit. ibid.c
 à Baſileenſibus boue auenaque donatur. ibid.
 Namurci diſcutiendis longi itineris moleſtijs diebus aliquot ſubiſtit. ibid.
 ad Brabantia fines Ordinum Legatos aduentum gratulantes obuiam habet. 568.a
 ab iſdem Hallas primùm, deinde Bruxellas deducta. ibid.
 Louanij inaguratur. ibid.a,b
 Læti introitus priuilegia ſua manu ſignat, tactisque SS. Euangelijs iurat. ibid.b
 Cl. V. Iuſtum Lipſium ex tempore aliquid dicere deſiderat. ibid.
 Bruxellæ, itemque Antuerpiæ inaguratur. 569.c
 exercitum in Flandria, contra Mauritium iam proditurum, luſtrat, & animosè rem gerere hortatur. 579.b
 Oſtendâ captâ locum luſtrans, ſanguinem ibi effuſum lacrymabunda deplorat. 626.a,b
 Iſabella Henrici II. Francorum Regis filia Philippo II. Hiſp. Regi nupſit, eique duas filias Iſabellam & Catharinam peperit. 552.b.
vide Eliſabetha Francica.
 Iſabella, Archiducalis ad Oſtendâ munitio. 577.c
 Iſelſteinijs præſidium Regium admittere renunt. 182.c
 vim metuentes, poſteâ recipiunt. ibid.
 Iſelſteinius cum Hiergio de deditiõne Zutphania agens, Hiſpanis ab altera ciuitatis parte irrumperibus, clam aufugit. 145.a
 Antuerpienſibus à Parmenſi obſeſſis ſuccurrere allaborâs, Couuenteinium aggerem cum Hollachio perſodere conatur. 378.a
 à Regijs repellitur, & ſcaphâ vix euadit. ibid.
 Iſendica propugnaculum Flandriæ à Mauritio oppugnatur, & deditiõne capitur. 622.b
 Iſidorus Paciecus Regios milites inſigni ſtrategate per Duelandiam in Scaldelandiam traducit. 224.c. 225.a,b
 Iſſelt, pagus in ditione Vltraiectiona, vbi Vltraiectioneſ templum diripuerunt. 321.b
 Itali in Belgium reuocantur. 337.a
 Venlonâ à ciuibus excluduntur, & quomodo. 439.b
 nonnulli ob iniquam ſolutionem tumultuantes, Sichemium occupant & muniunt. 490.c
 conditionibus ſibi ab Erneſto Archiduce oblati non acquieſcunt. ibid.
 Mauritio ſuadente, operam ſuam Regi Franciæ offerentes, ſub mœnibus Bredanis defenduntur. 491.a
 tandem vtcumque ab Archiduce pacantur. ibid.

ijſdem

INDEX R E R V M

- iisdem vicumq; pacatis, Theng concessa. 499.a
Italorum quidam Præfectus, quod arcem VVou-
 vyanam præter extremam necessitatem dedi-
 disse Alenfonianis, Parmensis iussu capite ple-
 scitur. 349.b
Iubileum per totum Catholicum orbem celebra-
 tur. 588.b
Incundi introitus & Additionum eius articulos
 se obseruaturum Archidux Albertus iurat.
 545.a,b
 eiusdem privilegium Archiducis Alberti & Se-
 renissimæ Isabellæ Infantis manu signatum,
 & tactis SS. Euangeliis iuratum. 568.b
Iudocus Corteuillius crudeliter ab Orangianis
 interficitur. 137.a
Iudocus Schouvenbergius pro Geusiis in Frisia
 VVeddæ & Damnum occupat. 85.b
Iuliacensis Ducatus ab Hollandis vastatur. 467.b
 item à seditiosis Archiducalibus. 570.c
Iulianus Romerus, prælio contra Ludouicum
 Nassouium circa Lemingam commisso in-
 terest. 93.b
 obsidioni Montium Hannoniæ adest. 138.b
 Mechliniam ab Albano mittitur, exploraturus
 quid ciues agant. 141.a
 cum suis munitionem quamdam Geusiorum
 ad aggerem Sparendammensem extructam
 expugnat. 152.a
Lumæum auxiliares Harlemum copias addu-
 centem inuadens, vulneratur. 153.c
 iterum in eruptione Harlemaensium vulnera-
 tur, & dextro oculo priuatur. 155.a
 ab Hispanis tumultuantibus pænè occiditur.
 181.c
Geusios, Hagam munientes, fugat. 192.b
Maselandtsusam, & ibi Aldegondium, capit.
 ibid. & 193.b,c
 ad Bergopzomâ ab Orâgianis superatur. 198.a
 natando euadit. ibid.b
 à Requesenio in Hollandiam obses pro Lega-
 tis, qui Bredam pacis componendæ causa
 conuenerant, mittitur. 219.c
 cum quadringentis Hispanis Ordinum Bra-
 bantiæ milites 3000. ad VValem in fugam
 agit, & multos cædit. 235.c
Duffelâ ab Ordinum copiis fugatur. 237.b
Iumellius cum Ienlissio, vt Montibus Hannoniæ
 ab Albamo obsessis succurrat, è Gallia profici-
 scitur. 132.a
Iunius ex parte Orangij & ciuitatum confœdera-
 tarum Bredam ad pacem inter Hisp. Regem &
 eundem Orangium conciliandam venit. 219.c
Iunius, Lycestrij Secretarius, ab Ordinibus Hol-
 landiæ capitur, & quare. 405.c
Iuosium à Francis & Hollandis occupatur. 495.b
 ab iisdem expilatum deseritur. ibid.c
Iusurandum præstat Archidux Albertus Ordini-
 bus, & hi vicissim Alberto. 545.a
Iustinianus. *vide* Pompeius Iustinianus.
Iustinus Nassouius auxiliis Franciæ Regi ab Hol-
 landis ex pacto fœderis submissis præficitur.
 510.c
- B**atauorum Flandriæ littus obsidentium præ-
 fectus. 568.a
Iustus Lipsius rogatus, num pax in Belgio possit
 sperari, magis ad tentandas inducias quàm pa-
 cem inclinat. 494.c 495.a
Archiducibus Alberto & Isabella perentibus vt
 ex tempore aliquid diceret, Senecæ verba de-
 scribentis Principem cuius magnitudo sit sta-
 bilis, pulcherrimè exponit. 568.c. & seqq.
 quando obierit. 648.a
Iustus Scouvenburgius Frisiæ Occidentali ab
 Orangio præficitur. 129.c
 Curiam Franekeræ constituit. ibid.

K

- K** Alkretius cum Matthia Archiduce in Bel-
 gium Viennâ venit. 264.b
Karpena arx à Gonzaga & Mondragonio obsi-
 detur. 288.a
 à Beilio quodam prius pro Ordinibus occupa-
 ta. ibid.
 armata manu expugnatur. ibid. *vide* Carpena.
Keppel, arx in Frisia, prope quam Verdugius de
 Anglis insignem victoriam reportauit. 336.c
Kerckhof, Neomagi cum aliis contra Comitem
 Nuenarium conspirans, eundem cum præsi-
 diariis Ordinum vrbe eiicit, & Regi eandem
 asserit. 376.a
Kersendonckium pagus à præfidiariis Neussia
 pulsus munitur. 482.b
Ketlerus Nauarchus Zelandus, nauem quamdam
 bellicam Duynkerkanam persequens, à super-
 uenientibus Caletensibus cum omnibus ferè
 suis perimitur. 527.c
Keyfersvveert, oppidum non longè à Colonia,
 vbi Buquoius se munit. 629.a
 & Spinola ibi propugnaculum excitat. ibi-
 dem b
 Buquoius inde discedere ab Archiduce iube-
 tur. 631.a
Kiesius Orangio Harlemum asserit. 127.c
Killebeck Nauarræo deditur. 431.b
Killegreus ab Angliæ Regina Ordinibus mo-
 rem gerere iubetur. 413.c
Knodsenburgum propugnaculum à Mauritio
 prope Neomagum extruitur. 436.b. 438.c
 à Parmensi obsidetur. 448.b,c
 acriter oppugnatur, sed frustra. 449.a,b
 à Parmensi ob continuas pluuias deseritur.
 450.a
Kollenberga arx ab Obersteinij militibus occu-
 patur. 443.c
Korenputtius Groningam, eâ à Renneburgio
 pro Rege occupatâ, cum copiis cingit, sed fru-
 strâ. 307.b
 truculentum cuidam cui Steenvvikano re-
 sponsum dat. 320.b
 Steenvvicæ domos, si quid commeatus latitet,
 exactè perscrutatur. 324.c
Kuynder; locus munitus prope Steenvvikam, à
 Regiis capitur. 319.b

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

L

- L** Acerbetius in pugna contra Briaræum in ericeto Vuchtenſi cõmiſſa occiditur. 573.c
- Lacroſius Allemannus, vnus ex perſonariſticiſ Ambianum pulchro ſtratagemate intercipientibus. 525.c
- Lælius Brancacius ex Italia copias pro Archiducẽ Alberto adducit. 614.b
- Frederico Vandenbergio, Mauritiũ Siluamducis obſidentẽ in ſequenti adefit. *ibid.*.c. & 618.a
- Læti introitus priuilegia. *vide* Iucundi introitus.
- Laignium oppidũ à Mainio oppugnatur. 437.b
- inſpectante Nauarræo, à Parmenſi & Fœderatis expugnatur. *ibid.*
- magna ibi inuenta annonæ copia Pariſenſem famem mitigat. *ibid.*.c
- Laloius Belgicarum rerum Secretarius, Philippo II. Regi matrimonij tabulas inter Albertum Archiducem & Iſabellam contrahendi ſolemniſter conſcienti adefit. 541.a
- Lama ad Harlemum vulneratur. 153.c
- Lambertus Hortenſius ad Tolctanum pro Nardenſibus deprecator mittitur. 149.a
- ægrè ab ipſo Boſſiuuo ſeruatur. *ibid.*.c
- Lambertus Iacobſonius, ab Harlemenſibus Geuſiſ ad patibulum ſtrangulatur. 158.c
- Lambertus Meiburgenſis vnus ex Hollandorum Centurionibus Liræ occiſiſ. 509.c
- Lambertus VVirtzenbergius Harlemi à Regiſ militibus occiditur. 160.b,c
- Lamoralius Egmondanus. *vide* Egmondanus.
- Lancelonus Brederodius, vnus è Geuſiſ Belgis, qui Angliã excedere coactiſ ſunt. 119.b
- ciuium Harlemenſium ductor. 150.c
- capite pleſtitur. 178.c
- Lancelotus Gottignius Mechliniæ ciuium cohorti præficiſtur. 136.a,b
- Mechlinienſium ad Requeſenium Legatus, vt pro conceſſa venia gratias agat. 207.c
- Landas Præfectus ſtipatorum Mauritiij ad Geertrudenbergam cæditur. 422.c
- Land-in-veel*, Exercitium ſolemne Rhetoricorum, Antuerpiæ celebratur. 9.b
- Landtmetrius, ciuiſ Antuerpienſis, ab Alenſonio literas ad Magiſtratum Antuerpienſem deſerre cogitur. 347.c
- Land-raet*, vel Concilium Nationale, ab Antuerpienſibus in ciuitate ſua inſtituitur. 321.b
- Landreſium oppidum induci non poteſt vt Alenſonij militis recipiat. 283.c
- Langebrugge, pagus in Flandria, vbi Archidux Albertus copias ſuas, quas contra Mauritium, Neoportum obſidentem, educiturus erat, colligebat. 579.b
- Langeſpæus ab Iprenſibus Parmenſi obſes datus. 361.a
- Langeſtratiãni à Bommelanis, deprædationibus vexantur. 133.b
- Lanoius Engelmunſterum caſtrũ obſidet. 310.a
- Infulanam ciuitatem occupare proponit, conſilium tamen mutat, & quare. *ibid.*.b
- à Rijsborgio cæditur & capitur. *ibid.*.b,c
- arci Limburgenſi includitur. *ibid.*.c
- pro Egmondano Comite dimittitur. 311.a
- Lansbergius Orſouiam, cui Imperij nomine præerat, deſcrit. 564.a
- Lanterna, locus prope Antuerpiam, à Parmenſi occupatur. 380.b
- Lauallius Comes cum Alenſonio Antuerpiæ turbas mouet. 345.c
- Orangij nuptiis cum Ludouica Colligniaca celebratis intereſt. 349.a
- ab Ordinibus equitum Magiſter conſtituitur. *ibid.*
- Lauerdinius Mateſcallus Franciæ ex vulnere, quod à Parmenſis milite acceperat, obit. 458.a
- Laukema pro curribus, Zutphanienſibus præſidiariis, ciuitate dedita, à Mauritio commodatiſ, fidem ſuam interponit. 447.c
- præſidio Lingæ à Mauritio obſeſæ præeſt. 533.a
- Laurentius Meſſius, Epicoſus Siluæducenſis, Synodo Mechlinienſi ſubſcribit. 108.b
- Laurentius Sauli Dux Genuenſium Albertum Archiducem cum Sereniſſima Infante Iſabella in Belgium feſtinantem honorificentiffimè excipit. 566.c
- Lazarus Mullerus, Orangianus Germanorum Præfectus, prope Harlemum ab Hiſpanis in fugam agitur. 134.b
- ab Ordinibus Belgij peditum legioni præficiſtur. 281.4.b
- Lazarus Svvende, belli Belgici primus fomes. 11.a
- Lechier Centurio, Bergopzomæ inſidias ſtruens, occumbit. 631.a
- Leerdammij Orangicum præſidium petunt & accipiunt. 183.a
- Leerdamum à Chiappino Vitellio pro Rege obſidetur. 208.c
- eidem deditur. 209.a
- Leevva Ioanni Auſtriaco deditur. 275.b
- Leevvenſes Orangianos admittunt. 99.b
- propterea ab Albano ſeucrius punitur. *ibid.*
- maxima aquarum inundatione diuexantur. 196.a
- Leevvardienſes caſtrum ſuũ obſident & capiunt. 306.c
- Leevvardienſis Epicoſatus erigitur. 2.c
- eius primus Epicoſus Cunerus Petri conſtituitur. 4.a
- Leſſinghen Flandriæ pagus, iuxta quem Erneſtus Naſſouius ab Archiducalibus cæſus fuit. 580.a,b
- Legati Cæſarei, qui in Hollandiam pacis inter Hollandos & Hiſpaniæ Regem conciliandæ gratiã aduenerant, inciuile reſponſum ab Hollandiſ retulerunt. 455.b
- Bruxellis ſplendidiffimè excipiuntur. *ibid.*
- cum Parmenſi collocti, in Hollandiam redeunt, & æquè ineptum ab Hollandiſ reſponſum accipiunt. *ibid.*.c
- Legati Groningenſium de deditioe acturi ad Mauritium miſſi, quibus pactiſ conditionibus

INDEX RERVM

- cum eo conuenerint. 489. b, c. 490. a, b
- Legationes variæ, pro medijs quibus Franco resistatur, & Batavi domentur, ab Ernesto Austriaco in Hispaniam missæ. 492. a
- Leida à Guilhelmo Grauijo pro Orangio occupatur. 127. c
- Leidani à Francisco Valdesio obsidentur. 192. b
- rusticos omnia in urbem comportare cogunt. 193. a
- nobilissimas aliquot Abbatis exurunt. *ibid.* b
- arces aliquot occupant, sed mox inde pelluntur. *ibid.*
- ab obsidione liberantur. 201. b
- secundò à Baldæo obsidentur. 210. b, c
- ad extremam ab eodem inopiam rediguntur. *ibid.* c
- à Ferdinando Lanoio, qui tubicinem & literas ad eos miserat, vt Regi se dedant, suadentur. 211. a
- eidem se dedere, non alicui Hispano, consentiunt. *ibid.*
- Baldæo Hispano id egrè ferente, & permittere nolente, ab Orangio auxilia petunt. *ibid.*
- ex vrbe erumpunt, & castris Regijs cladem inferunt. *ibid.* c. & 212. a
- iterùm tamen ad urbem repelluntur. 212. a
- eorum aliqui ad deditiōem inclinant. 214. a
- nihilominus tamen iterùm ad Orangium pro subsidio scribunt. *ibid.*
- inter ciues orto dissidio, quòd carnes equinas comedere cogentur, alij dedere ciuitatem volunt, alij nolunt. 215. a
- columbarum adminiculo literas Boisorij, de subsidio ipsis ferendo eos certiores facientes, accipiunt. *ibid.* b
- ab obsidione liberantur. 216. a
- quot ibi perierint. *ibid.*
- ab Orangio, eò veniente, perhumaniter salutantur. *ibid.* b, c
- autoritatem Lycestrij stabilire nituntur. 408. b
- Lemmeca à Noritzio occupatur. 325. b
- Lensium Artesiæ oppidum à Gallis Alensonianis occupatur. 326. c
- à Parmensi recuperatur. *ibid.*
- Lentius ab Ultraiectinis proscibitur. 277. a
- Leo XI. ad Pontificatum euehitur, paulò tamen pòst moritur. 634. a
- Leo ruber, nauis Hollandica sic dicta, ab Hispanis perforata. 590. a
- Leodienses, vt transitum sibi in Brabantiam permittant, ab Orangio rogantur. 97. a
- eidem quid responderint. *ibid.*
- eidem Mosam, extenso per eum fure, transmissio obsistunt. *ibid.* b, c
- ab Orangio denuò & tertio rogati vt sibi transitum permittant, abnuunt. 100. c. 101. a
- ab eodem oppugnantur. 101. b
- eumdem strenuè fugant. *ibid.*
- ob quædam imposita vestigalia in Magistratum insurgunt. 607. c
- Leodiensis Antistes de Neutralitatis pactis uolatis frustra in Haga-Comitis conqueritur. 497. a
- ab Ernesto Archiduce ei aduersus Hollandos auxilia decernuntur. *ibid.*
- Huium obsidet & expugnat. 498. a
- Huicenses, vt nimitum Hollandis fauentes, priuilegijs priuat. 499. a
- Leodiensis Nobilitas vnà cum Electore Coloniensi Alberto Belgij Gubernatori Lutzenburgum vsque gratulabunda occurrit. 512. c
- Leoninus I. V. D. Legatus Ordinum Brabantia, vt Orangium ex Hollandia Bruxellas inuitet. 262. c. *vide* Elbertus Leoninus.
- Leukama Frisus, Baronis Billij Legatus, Scutendiepium Groningese suburbium munit. 487. b
- varias eruptiones in hostium castra facit. *ibid.*
- cum quinque cohortibus furtim in urbem intromittitur, sed frustra. 487. b
- Lex Salica feminas à Corona Francica excludit. 442. c. 481. b
- Libellus supplex à Belgij Nobilibus Parmensi offertur, & quid in eo contineatur. 20. c. 21. a, b, c. 22. a
- Libertas Religionis in Conuentu Dordraceno conceditur. 133. b, c
- Libertas Religionis Henrici IV. Franciæ Regis publico Edicto asserta. 514. b, c
- Licquesius Gubernator Harlemensis pro Rege. 205. b
- Valckenburgum occupat. *ibid.* c
- Anglos, qui inde aufugerant, in gratiam recipit. *ibid.*
- arcis Cameracensis Præfectus Ordinibus acquiescere detrectat. 244. b
- dolo à Barone d' Inchy capitur. *ibid.*
- Lidekerkius Antuerpienses in signa centuriasque distribuit. 261. b
- Liefkenshoeckium à Regijs capitur. 370. a
- ab Hollandis & Zelandis iterùm expugnatur. 377. a
- Liekus Albano, à Nobilibus aliquot insidias ei strui, significat. 84. b
- Liesueldius Aduocatus ab Ordinibus Brabantia, vt Orangium ex Hollandia Bruxellas inuitet, mittitur. 262. c
- Liesueltum Lumæianis deditur. 130. a
- Liga sancta aduersus Turcam à Pontifice Pio V. Philippo II. Hisp. Rege, Venetis, Italiaeque Principibus inuitur. 114. c. 115. & seqq.
- Lignius Comes Serenissimæ Isabellæ Infanti in Belgium venturæ obuiam proficiscitur. 546. b
- Likerkia à seditiosis Hispanis occupatur. 232. b
- eadem Parmensi deditur. 342. c
- Lilloum pagus à Regijs Bredanis inuaditur, indeque aliquot captiui abducuntur. 257. a
- inde ab Ordinibus fortius munitur. *ibid.*
- à Mondragonio obsidetur, & oppugnatur, sed mox ob aquarum inundantiam deseritur. 367. a
- Limburgensis Ducatus ab Hollandis vastatur. 467. b
- Limburgum Ioanni Austriaco deditur. 277. c
- ab

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- ab Alexandro Parmensi occupatur. 287. b
 Lindanus, arcis Buranæ pro Rege præfectus, à Magistratu Burano astu capitur. 142. c
 Lindius, Abbas S. Gertrudis, Legatus Ordinum Brabantia, vt Orangium ex Hollandia Bruxelles inuitet. 262. c
 Linga à Mauritio obfessa. 532. c
 eius descriptio, & quando primùm Belgio sit sociata. ibid.
 strenuè à Frederico Tsherenbergio defenditur. 533. a
 tandem tamen nullo succurrète deditur. ibid. b
 à Spinola obsidetur, & septimo post die eidem deditur. 630. b, c
 Lingenfe territorium Ordinum Hollandiæ Delegati in pacis tractatione sibi plenius vindicare desiderant. 660. c
 Linsveldius à Brabantia Ordinibus Gandauum, vt Arschotanum à Gandauensibus captum libertati restitui curet, mittitur. 267. b
 Lippensis Comes Orfouiam ad Rhenum pro Imperialibus recuperat. 562. b
 munitionem Rhijnbercæ propinquam expugnat. ibid.
 ne se Mauritio iungat, Regij ei Gennapium cedunt. ibid.
 arrogans eius ad Legatum Regium responsum. ibid. c
 Lipsius. vide Iustus Lipsius.
 Lira ab Ordinibus post cladem Gemblacensem ciuium Antuerpiensiu præsidio munitur. 275. a
 à Semple Scoto Parmensi traditur. 339. a
 diripitur. ibid.
 ei ab Aldegonidio insidiæ struuntur, sed frustra. 358. a
 Harengiero Governatore Bredano ductore ab Hollandis ex insidijs inuaditur. 508. b, c
 Mechlinianâ portâ effractâ occupatur. ibid. c
 ab iisdem spoliatur. 509. a
 auxiliaribus Antuerpiâ & Mechliniâ aduolantibus, Hollandis iterum eripitur. ibid. b, c
 qui & quot ibidem ex Hollâdis perierint. ibid. c
 ibidem eiectis Centurionibus suis, tumultuantur Hispani. 545. c
 Liramontius quando & vbi interemptus. 503. a
 Lisperana porta contra Hollandos Liram occupatam spoliante ab Alonfo de Luna munitur. 508. c. 509. a
 per eandem auxiliares Antuerpiâ & Mechliniâ aduolantes in tromissi. 509. b
 Littleton Anglus Slufam astu occupare conatur, sed frustra. 433. b
 Littere Ernesti Austrij, Belgij Governatoris, Fœderatos peramanter ad pacem inuitantes. 486. a
 alix Henrici IV. Gallie Regis Artesijs & Hanonij bellum minitantis. 492. b, c
 alie Nobilium Belgij ad Regem Hispanie contra Granuellanum. 19. b. 22. b
 alix ab Ordinibus Brabantia, &c. ad Magistratum Namurcensem scriptæ, quibus Ioannem Austriacum capere iubebatur, ab Austriaci domesticis intercipiuntur. 259. b
 Litsenhammensis ager à Mauritio contra Regios munitur. 561. b
 Lobensteinius Baro à Maximiliano Imp. Bredam Brabantia pro pace inter Hisp. Regem & Orangium concilianda mittitur. 219. c
 Lochemium à Verdugio obsidetur. 340. b
 & paulò post deseritur. 341. a
 ab Hollachio præsidij munitur. 362. b
 à Marchione Spinola obsidetur. 638. a
 nequidquam Mauritio succurrere ei parante, Spinolæ deditur. ibid. b
 à Mauritio recuperatur. 645. b
 Lochus Abellius, vnus è Geusijs Belgis, qui Angliâ excedere coacti sunt. 119. b
 Loenhoutum à Mansfeldio Ordinibus eripitur. 349. c
 Loeuenich, pagus in Ducatu Iuliacensi, ab Hollandis spoliatur & incenditur. 467. b
 Londerfella munitio à Parmensi vi expugnatur. 342. c
 Longeuillius Dux, Dorlani Governator, Artesios continuis excursionibus infestat. 500. c
 Lonuilla à Francis spoliata. 496. a
 Looncastrum exiguum Leodiorum oppidum, vbi Orangiani templum, derurbatis sacris Imaginibus, in equorum stabulum verterunt. 98. b
 Lopefius ab Ancona Toletano tria Italorum veteranorum millia ad Harlemum adducit. 159. c. 172. a
 Lofecotius à Bossuio Schoonhouiam, ad Orangium declinantem, mittitur. 130. b
 à Schoonhouianis excluditur. ibid.
 postea ab iisdem admittitur. ibid.
 Geusios sibi insidiantes cædit. ibid. c
 Schoonhouiam Lumæio, ab eo obsessus, dedit. 143. b
 Losius, militum Regionum præfectus, à Stella ve Ordinibus se adiungat sollicitatur. 244. c
 à milite proprio capitur. 245. a
 Louanienses Academiam suam cultiorem, & Professorum augmento ampliorem reddunt. 13. b
 vrbs suæ oppugnationem, quæ ab Orangio instituebatur, redimunt. 135. c
 magna aquarum inundatione vexantur. 196. a, b
 Louanienses Doctores Pacificationem Gandauensem approbant. 242. c
 Louanium ab Ordinibus Ioanni Austriaco pro corporis sui securitate offertur. 248. b
 Ioanni Austriaco se dedit. 275. a, b
 frustra à Templo tentatur. 342. a
 olim fuit Brabantia metropolis. 568. b
 ibidem Albertus & Isabella Archiduces inaugurantur. ibid.
 Louesteinium ab Hermanno Ruyterio astu capitur. 113. b
 ab Hispanis recuperatur. 114. a
 Lumæianis deditionem facit. 130. a
 Louirium à Nauarræ operâ proditoris intercipitur. 453. c
 Lubecenses naues in Hispania detentæ, & quare. 553. a

INDEX

Lucas Heddingus in Præfectura Rhijnbercana
Schafo succedit. 549.b

Lucas Scinagus ad Harlemum occiditur. 153.c

Lucius Denticus patri exercitus, quem Marchio
Spinola pro Rege Catholico ex Italia in Bel-
gium adducebat, præficitur. 600.c

feditiofis Archiducalibus obfes datur. 646.c

Ludouica Colligniaca cum Orangio Antuerpiæ
matrimonio iungitur. 348.c

Ludouica Lotharinga Henrici III. Galliarum Regis
vidua moritur. 598.b

Ludouicus quidam, à Caluinijs vt se dæmonia-
cum fingeret persuasus, Mattheo Lanoio hæ-
retico Ministro, ab eodem curandus offertur.
17.a,b

in speciem curatur. 18.a

Ludouicus Barlaymontius, Archiepiscopus Cam-
meracensis, à Comite Fuentæo obtinet, ne
Cameracum militum libidini permittatur. 506.a

eiectis vrbe & arce Francis, solemniter laudes
Deo in templo decantant. 507.b

Ludouicus Boisorius ab Orangio ex Zelandia
euocatur. 213.a

aggeres quosdam perfodere, & Leidanis com-
meatum adferre iubetur. ibid.b

Hispanos Zoetermerâ pellere volens, ab iis-
dem repellitur. 214.b

desertas aliquot à Regiis munitiones occupat,
& Leidanis aduentus sui signum dat. ibid.c

eius classis ob aquarum defectum progredi non va-
let. 215.a

tandem, auctis iam aquis, perumpit. ibid.b

Hispanos variis è munitionibus pellit. ibid.b.c

ex parte Orangij Bredam pro pace inter
Hispanos Regem & Orangium concilianda ve-
nit. 219.c

cum classe, qua Zirickzænis à Mondragonio
obsessis succurrat, mittitur. 229.b

cladem patitur, & ibi submergitur. ibid.c

Ludouicus Carlierius Bruxellæ ab Albano capite
plectitur. 89.a

Ludouicus Franciæ Delphinus nascitur. 598.a

quid de eo pater eius præfagierit. ibid.

Ludouicus Guntherus Nassouius Embricenses
præsidio insidiatur. 556.c

Buquoium, Paciotum, aliosque in se erumpen-
tes capit. ibid.

à Mauricio VVachtendonckam interciperi
mittitur. 572.a

eadem potitur. ibid.b,c

præsidarios VVeertâ frustra elicere conatus,
Venlonam interciperi tentat, sed & hoc fru-
strâ. 584.c

Margaretam Manderfcheitiam, Vlrici Falco-
steinij viduam, vxorem ducit. 590.c

Lutzenburgensem ditionem inuadens, oppi-
dum S. Viti diripit. 606.c

Ludouicus Melzi Alphonso Daualo in legionis
vnius regimine succedit. 607.c

cum Marchione Spinola Rhenum versus mo-
uet. 637.b

Ludouicus Nassouius fratri Guilielmo Franci-

RERVM

scum Balduinum I.C. quem olim Heidelbergæ
docentem audierat, commendat. 261.26.b

cum Lutheranis & Caluinijs varia consilia
versat. 29.a

Balduinum è Gallia, quò ille abierat, frustra
reuocat. ibid.b

in Germaniam proficiscitur, milites ibi contra
Regem conscripturus. 64.c

ab Albano in ius vocatur. 81.b

VVeddum & Dammum in Frisia occupat. 85.b

Regios aduentantes inuadit. ibid.c

arma ponere ab Imperatore iubetur. 88.a

obsidionem Groningæ, aduentante Albano,
soluit. 93.a

contra Albani copias ipsum insequentes cõsi-
gens, nobili prælio vincitur. ibid.b,c. & 94.
a, b,c

Arenberga, Karpa & Hornefona potitur. 95.a

à Lumæio è Gallia euocatur. 124.b

Montes Hannoniarum astu occupat. ibidem c.
& 125.a,b

ibidem à Frederico Toletano obsidetur. 130.a

quot ibidem præsidarios habuerit. 131.b

Ienliso, vt fratri Orangio se iungat, scribit.
ibid.c

cæso & profligato ab Hispanis fratre Orangio,
ex mœrore morbum sibi contrahit. 139.c

cum Albano de ciuitatis Montensis ditione
agit. ibid.

& conditionibus quibusdam transigit. 140.a

Ruremundam proficiscitur. ibid.

ditionem Valckenburgensem & Limburgen-
sem hebdomadarias soluere contributiones
cogit. 200.b

Sanchium d' Auilam fugat. ibid.c

ab eodem Sanchio postea cladem accipit. 201.a

prope Traiectum se munit. ibid.

fratri Orangio iungere se parat. ibid.b

à Regiis ad Moock victus, ad Mosam fugiens,
à rusticis occiditur. 203.c

Ludouicus Requesenius, Ioanni Austriaco, Ligæ
sanctæ contra Turcam Archithalasso, adfistit.
115.b

à Rege Hispaniarum Belgij Gubernator constitu-
tus, Bruxellam venit. 192.c. 195.a

splendidissimè à Belgij Nobilibus excipitur.
194.c

Belgij regimen ab Albano recipit. 195.a

Middelburgensibus succurrere parat. 197.b

classem insignem instruit, quæ tamen ab Oran-
gianis superatur. 197.b,c. 198.a

denuò nomine Regis gratiam ijs qui arma po-
suissent offert. 207.b,c

quæ ab Hollandis deridetur. ibid.

Mechliniensibus gratiam concedit. ibid.c

de pace cum Orangio acturus, Elbertum Leo-
ninum I.C. Bredam mittit. 219.c

Zelandos ab Hollandis separare aggreditur.
224.b

Zirickzæam stratagemate obsidere parat. ibi-
dem b,c

annum non amplius à Paschate, sed à Ianuarij
Ca-

IN ANNALES TVM VLTVM BELGIC.

- Calendis auspiciandum esse edicit. 227.a
 Champagneium in Angliam, ad disturbandas
 Orangij ab Anglię Regina petitiones, mittit.
 ibid. b
 Mechliniæ vitæ suæ iubilæum celebrat. ibid. c
 Bruxellis Hispanos, corporis sui custodes, tu-
 multuantes experitur, & eorum aliquos sup-
 plicio vltimo afficit. ibid. c. & 228. a
 febre moritur. 228. c
 in templo Coudenbergico Bruxellis sepelitur.
 229. a
 Ludouicus del Rio ab Albano noui à se instituti
 Concilij Iudex eligitur. 80. a
 Ludouicus Tsherenbergius Steenvitæ sclopeti
 ictu perit. 460. b
 Ludouicus Velascus Huiana suburbia, pulsus Hol-
 landis, occupat. 498. a
 in Galliam obses mittitur. 540. c
 cum aliis militiæ ducibus Ræfæ deliberat, quâ
 potissimum exercitus in hosticum ducendus.
 557. a
 ne copiæ suæ seditionis se adiungerent veritus,
 eas vltra Mosam ducit, è quibus tamen tre-
 centi dilapsi sunt. 575. c
 Sanct-Andreanis à Mauritio obsessis succurrere
 tentat, sed infelicitur. 576. c. 577. a
 cum Archiduce Alberto contra Mauritium in
 Flandriam abit. 579. b
 Francisco Mendozæ in Hispaniam abeunti suf-
 ficitur. 606. c
 Mauritio in Flandria ad Isendicum consistenti,
 & vel Saffam Gandauensem vel Brugas in-
 uadere meditati, castra opponit. 628. c
 Villersum Batauorum Præfectum, pontem
 super Lippam in Dorsten incendere cogi-
 tantem, fugat. 630. a
 à Marchione Spinola Grollam, obsidionis ini-
 tium facturus, destinatur. 640. b
 Ludouicus Verreykuis, cum aliis Legatis de pace
 inter Hispaniæ & Galliæ Reges componenda
 acturus, ab Alberto Archiduce Veruinum mit-
 titur. 536. c
 Approbationem Regiam pro futura pacis tra-
 ctatione in Hollandiam defert. 652. a
 ab Archiduce in Hollandiam, de pace vel indu-
 ciis acturus, ablegatur. 658. c
 à Ioanne Nassouio Hagam deducitur. 659. b
 Bruxellas abit, Archiducem de actis hæcenus
 certiorum redditurus. 664. b
 Antuerpiæ duodecennialibus induciis feliciter
 constitutis præfens acquiescit. 671. a
 Luesden, pagus in ditione Vltraiectina, vbi Vltra-
 iectenses templum diripuerunt. 321. b
 Lugdunenses Fœderi, Sacrodicto, se adiungunt.
 427. c
 Lugdunum Nauarræ iam ad Catholicam Reli-
 gionem conuerso se dedit. 483. c
 ibidem solius Catholicę Religionis exercitium
 permissum. 534. c
 Lumæius Cœnobium Vallis nostræ Dominæ di-
 ripit. 100. b
 item Monasterium Flonense. ibid.
- Monachum, casu repertum, equi sui caudæ alli-
 gatum per montes vallesque raptat. ibid. e
 Brilam Holandię capit, & qua occasione. 118. e
 119. 120
 Regi & Orangio Brilanos iurare persuadet.
 121. b
 ab Vlissinganis, iam ad rebellionem ope cuius-
 dam Cuyckij concitatis, in subsidium voca-
 tur. 123. b
 eisdem Treslongium mittit. ibid. g
 Orangium è Germania & Ludouicum Nassou-
 uium è Gallia euocat. 124. a
 Schoonhouiam obsidet. 143. a
 & deditioe accipit. ibid. b
 duos ibi Monachos cõtra pacta strâgulat. ibid.
 Harlemum copias subsidiarias ducit. 153. a, b
 à Regiis multo numero inferioribus, amissis
 pluribus, fugatur. ibid. b
 turbas postea apud Orangianos ciert. 156. a
 propter quas in vincula conuicitur. ibid. b
 dimissus, & denuò machinari seditionem de-
 prehensus, iterum carceri mancipatur. ibid.
 inde elapsus, Roterodamum se confert. ibid.
 aliquot eius flagitia recensita. ibid. c
 ex canis rabidi morfu obit. 157. a
 Lumbrius, vnus ex confœderatis Belgij Nobili-
 bus. 61. a
 Lusbossa, propugnaculum Regium premendæ
 Ostendæ extructum, ab Ostendanis præfidi-
 riis magno suo cum damno inuaditur. 612. c
 Ostendanis candentes globos emittentibus
 ignem concipit, & totum conflagrat. 613. b
 Lusitanæ Regnum à multis, cæso Rege Sebastia-
 no in Africa, ambitur. 322. c
 à Philippo II. Hisp. Rege armis, pulso Anto-
 nio, occupatur. 323. a
 Lutherani in Belgio conciones publicas habere
 incipiunt. 45. b, c
 eorum Religio quarè multis arriserit. ibid. c
 Antuerpiæ templū S. Georgij occupant. 49. b, c
 ibidemque, vi Pacis à Matthia Archiduce factę,
 templa accipiunt, & quæ. 281. a
 Lutzenburgensis Ducatus ab Henrico IV. Galliæ
 Rege & Hollandis frustra tentatur. 491. c
 à Ludouico Nassouio vastatur & expilatur.
 606. c
 Lutzenburgi Albertus Austriacus Belgij Guber-
 nator à Nobilitate Belgica & Ernesto Bauaro
 cum Nobilitate Leodiensi, summa gratulatione
 excipitur. 512. c
 Luxouium à Francis spoliatum. 496. a
 Lycanthropus quidam in Bebbet oppido extre-
 mo supplicio affectus. 431. a
 Lycestrius, ab Angliæ Regina Gubernator Pro-
 uinciarum Fœderatarum constitutus, in Ze-
 landiam appellit. 387. c
 Hagam-Comitis venit, & ab Ordinibus Belgij
 Fœderatis in Gubernatorem recipitur. 389. a
 amplior ei ab iisdem Ordinibus, quàm Regina
 dederat, auctoritas conceditur. ibid.
 Regina id ægrè ferente, multum eius auctori-
 tas apud plurimos imminuitur. ibid. c

INDEX R E R V M

Hemertium capite plecti iubet, & quare. 390.b
 vt Parmensem à Nuffij obsidione auocet, Flan-
 driam inuadere parat. 391.c
 vt Parmensem à Rhijnobercæ obsidione re-
 trahat, aliquot millia colligit. 393.a
 sed ista copiis suis Parmensem ab obsidione
 pellere diffidens, Doeburgum obsidet, & pau-
 lò pòst occupat. ibid.b
 Zutphaniam obsidet. ibid.c
 aliquantam à Parmensi cladem accipit. 394.b
 Zutphaniam deserit, & quo prætextu. 395.a
 Equites creat, & Torckium Anglum propugna-
 culo à se occupato præficit. ibid.
 multa in eo Ordines desiderant, & quænam.
 ibid. b,c
 in Angliã proficiscitur, & de Prouinciarũ Gu-
 bernatione varia constituit. ibid. & 396.a,b
 ab Ordinibus Belgij confœderatis in Belgium
 reuocatur. 402.c
 in Zelandiam redit. ibid.
 Ostendam, Slufanis suppetias laturus, profici-
 scitur. 403.c
 portum Slufanum occupare tentatæ, sed nau-
 cleris plerisque contrã suadentibus, rem terrã
 tentandam esse decernit. ibid.
 Blanckenbergenfe propugnaculum frustra
 tentat, & inglorius Ostendam redit. 404.a
 occupatæ iam à Parmensi Slufæ causam in alios
 retorquet. 405.a
 Hoochstratam frustra tentat. ibid.b
 similitates inter eum & Ordines reuiuiscunt,
 occasione epistolæ cuiusdam, qua auctorita-
 tem suam stabiliri volebat. ibid.
 ab Ordinibus scripto admonetur. 406.a
 ei cum Hohenloio controuersia intercedit, &
 quare. ibid. b. c. & seq.
 per suos Reginæ nomine Ordinibus pacem
 cum Rege persuadere conatur. 407.a,b
 pro eo Synodus Reformatorum acriter instat.
 ibid. c
 item Ultraiectenses. 408.a
 Leidenfes quoque eius auctoritatem vi stabili-
 re nituntur. ibid. b
 à Regina in Angliam reuocatur, & Guberna-
 tionem deponere iubetur. 409.a
 moritur. 419.a

M.

M Acuta prælio ad Namurcum contra Ordi-
 num Belgij fœderatorum copias com-
 misso adest. 274.b
 Maelstedius à Proceribus Belgij, Orangium non
 ferentibus, Viennam, vt Matthiam Austria-
 cum in Belgium aduocet, mittitur. 264.a
 Mænius, capto ab Henrico Valesio Cardinale
 Borbonio, à sicariis, qui missi essent vt ipsum è
 medio tollerent, sibi cauere præmonetur. 422.a
 à Parisiensibus, qui à Rege Valesio defecerant,
 aduocatur. ibid.
 & Prorex ab eis proclamatur. 427.c
 ad Diepam infeliciter pugnat. 430.a,b
 Pontifaram deditione capit. ibid. c

Egmondano Comiti, è Belgio cum exercitu
 aduenienti, ne fortè quid à Nauarræo aduersi
 patiat, occurrit. 433.a
 iunctis cum eo copiis Nauarræũ inuadit. ibid. b
 cladem accipit, & ne fortè maior putetur quàm
 reuera erat, Parisios proficiscitur. ibid. c
 Alexandrum Parmensem, secreta ei aliqua cre-
 diturus, Condæum Hannoniæ inuitat. 434.a
 Parisienses, à Nauarræo obfessos, per litteras
 de subsidio à se ferèdo certiores reddit. ibid. c
 Laignium oppidum oppugnat. 437.b
 à Gregorio Pontifice auxilia accipit. 442.a
 Brisacum in Belgium pro subsidiis mittit, sed
 nullo effectu. ibid.
 Honsleurium occupat. ibid. b
 Nauarræi castris ad Nouiodunum cladem in-
 fert, Nouioduno tamen non succurrit. 454.b
 suo & confœderatorum nomine Comitiam Pa-
 risiis indicit. 468.c
 ei, recepto à Parisiensibus Nauarræo, potestas
 Generalis Vicarij Coronæ Franciæ adimitur.
 484.a
 Nauarræo iam Romæ reconciliato se submit-
 tit. 510.a
 cum Balignio ad Feram obsidione premendam
 mittitur. ibid.
 Magistratus Romanus Pontifici viuenti statuum
 poni vetat, & qua occasione. 441. b, c
 Mahametus Rex Fessæ & Marochi in limo perit.
 287. b
 Mahometa vrbs à Melitensibus stratagemate ca-
 pta incenditur. 607. c
 Mahumetes patri Amurati in Turcico Impe-
 rio succedit. 511. a
 fratres suos nouemdecim strangulari, patris
 vxores suffocari, & matrem in exilium ad
 Persarum fines deferri curat. ibid. a, b
 bellum in Hungaria contra Christianos conti-
 nuari iubet. ibid. b
 Hungariam vastans, Agriam deditione accipit.
 523. c
 peste extinguitur. 621. a
 Maissius Regis Franciæ Consiliarius Reginæ An-
 gliæ Legatos pacem cum Hispaniæ Rege dis-
 suadentes audit. 537. c
 Malagambus Italus Steenvvicam frustra tentat.
 526. c
 Malcotius ex parte Bruxellensium conditioni-
 bus, quibus à Parmensi in Regis gratiam reci-
 piebantur, subscribit. 375. a
 Mauditius à Bergopzomanis capitur. 426. c
 Malecontenti qui primùm, & quare se hoc nomi-
 ne vocarint. 280. c
 Gandauensibus valdè sunt infesti. 283. c
 aliquot ibi pagos occupant, & muniunt. 284. a
 à Casimirio, quem Gandauenses in sui patrocini-
 um aduocarant, aliquo modo reprimun-
 tur. ibid.
 quamplurimos Gandauenses sternunt. 287. a
 eorum causa ex Antuerpiensium, Mechliniën-
 sium & Ultraiectionum in Ecclesias & Ec-
 clesiasticos furore mirè promouetur. 294. c

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- ij se aliquot Nobiles adiungunt. ibid.
 Catholicis Brugensibus auxilio futuri accurrunt, sed serò. 300.c
 Gandauum astu interciperè conantur, sed frustra. 302.a
 nihilominus Alostum & Ronzèum occupant. ibid.
 & Baefrodam flammis absumunt. ibid.
 eis à Balfurio Scoto Meninga eripitur. 303.c
 Cortracum frustra tentant. ibid.
 VVarvvijska eis à Lanoio eripitur. 304.a
 Parmensem, vt exteros milites dimittat, vrgent. ibid.
 Cortraco potiuntur, & quomodo. 306.a
 Malta à Turcis obsidetur. 37.c
 fortissimè à Militibus defenditur. ibid.
 propugnaculum eius S. Elmo à Turcis expugnatur. ibid.
 ciuitas quoque & arx S. Michaëlis ab iisdem oppugnatur, sed fortiter defenditur. 38.a
 inde, aduenientibus Christianorum subsidijs, inglorij Turcæ recedunt. ibid.b
 quot Turcæ ibidem cæsi. ibid.c
 Malucus apoplexia inter præliadum perit. 287.b
 Mandemakerus à Camp-verensibus in custodia detentus dimittitur. 413.c
 Mansartius ab Ordinibus Belgij fœderatis ad Alensonium, cum eo de subsidijs sibi oblatis acturus, mittitur. 281.b
 Mansfeldia Comitissa Serenissimæ Isabellæ Infantii in Belgium venturæ obuiam proficiscitur. 546.b
 Mansfeldius. *vide* Petrus Ernestus, & Carolus Mansfeldius.
 Manuynus Audenardæ Gubernator, Embysum, vt Teneramondam Regi asserat, persuadet. 360.a,b
 Marauilla municipium à Flandris Orngianis expugnatur, diripitur, & incenditur. 325.b
 Marcellus Caraccius, Hanno per proditionem à Francis occupato, cū suis vrbe pellitur. 501.a.c
 Marchantus, arcis VVouvanæ Præfessus, auro à Parmensi corruptus, arcem eidem tradit. 397.c
 Marchianum Benedictinorum Monasterium à Tornacensibus & Valencenensibus Geusijs spoliatur. 58.c
 Marcus Antonius Columna à Pio V. Pontifice classi à se contra Turcam missæ præficitur. 115.a
 Marcus Peres, Delegatus Caluinianorum, cum Magistratu Antuerpiensi transigit. 56.b
 Marcus Toletanus obsidioni Montium Hannoniæ adest. 138.b,c
 Margareta Caroli Archiducis filia Philippo III. Hispaniarum Regi desponsata, ab Archiduce Alberto in Hispaniam deducitur. 546.c
 eius comitatus quis & quantus fuerit. *ibidem*, & 547.a
 Tridenti dies aliquot venerandis Sanctorum Reliquijs impendit. 547.a
 à Venetorum Legatis in Dulci pago honorificè excipitur. ibid.
 & à Senatu Veneto totieius comitatui hospitalia & lautia magnificè præbentur. ibid.
 ei Dux Mantuæ gratulabundus occurrit. *ibidem*
 incredibili pompa & sumptu Ferrariæ excipitur. ibid.
 à duobus Cardinalibus ad Pontificem in templum deducitur. ibid.
 ibique sponsalia eius celebrantur. ibid.c
 Sacro peracto, à Pontifice Aurea Rosa consecrata donatur. 548.a
 ingenti sumptu à Mantuano Duce excipitur. ibid.
 cur Mediolani diutius substiterit. *ibid.* & 564.a
 Ticini & Genuæ splendè excipitur. 564.a
 item ad Massiliæ portum à Duce Guisio nomine Regis Franciæ. ibid.b
 inde littora legens, denique in Valentie Regno in portu Biuaros appellato exscendit. ibid.c
 ei ad D. Matthæi sanum Deniæ Marchio occurrit. ibid.
 illam ignoto habitu Rex salutat. 565.a
 incredibili pompa Valentiam ingreditur. ibid.
 ibique nuptiæ Regali planè magnificentia celebratæ. ibid.b
 Barcinone inauguratur. ibid.
 Margareta Francica. *vide* Margareta Valesia.
 Margareta Manderfchetia, Vlrici Falcosteinij vidua, ab Ordinibus Hollandiæ vindictam mariti sui de Admiralio captiuo sumi petens, festiuo & arguto ab eodem Admiralio responso repellitur. 589.c
 Ludouico Gunthero Nassouio nubit. 590.c
 Margareta Parmensis à Philippo II. Belgij Gubernatrix designatur. 1.c
 in Geusios seditiosos Valencenis lege agi iubet. 14.b,c
 ei à Nobilibus quibusdam libellus supplex offertur. 20.c.21.a,b,c.22.a
 Armenterium, ob Nobilium in Belgio tumultum, in Hispaniam mittit. 25.a
 Senatui, Egmondium ob tantas Belgij turbas in Hispaniam debere mitti, proponit. 30.a
 euocatis quibusdam doctis viris, de Republica grauius deliberat. 34.a
 quid ij consuluissent, Regi prescribit. ibid.b
 mitigandis edictis formulam concipit. 40.c
 quid Nobilibus fœderatis ad libellum supplicem responsi dederit. 41.a
 Edictum mitigatum in Geusios proponit. 44.a
 Geusijs nimium inualescentibus, seuerius in eos animaduertere constituit. 45.c
 in Orangio multa desiderat. 46.b
 Orangium & Egmondanum, vt Confœderatis satis faciant, delegat. 47.b
 Bruxellis conuentum Procerum indicit, quo de Fœderatorum querelis ageretur. 50.b,c
 ob minas Fœderatorum magnis versatur in angustijs. ibid.c
 proptereà abire parat. 51.a

I N D E X R E R V M

- à Senatoribus & Magistratu Bruxellensi, ne aliò commigret, rogatur. 51.b
 Mansfeldium ciuitati Bruxellensi præficit. ibid. cum Fœderatis transigit, & quibus conditionibus. ibid.
 eandem transactionem promulgat. 52.b
 Proceres ad quietem, & vt seditiosos armis compescant, hortatur. 53.b,c
 Fœderatos dissociatos ad se allicit. 54.a
 Scheiffium Cancellarium & Merodium, qui turbas Siluæducis sedarent, mittit. 64.c.65.a
 Siluæducenses officij admonet. 66.c
 mittit & eò Apparitorem & Fecialem. 67.a
 Legatos mittit, qui Valencenaribus, vt se dedant, honestis oblati conditionibus persuadeant. 71.a,b
 cum Antuerpiensibus transigit. 73.c
 Antuerpiam venit. 74.a,b
 Torrium Secretarium Amstelodamum, vt Bredenrodium inde pelleret, mittit. ibid.c
 totum Belgium, dilapsis omni ex parte Geusijs, pacatum habet. 75.c
 è Belgio in Italiam ad maritum abitura, Ordinibus scripto valedicit. 81.c.82.a
 è Belgio discedit. 82.b
 Margareta Valefia Nauarræi coniux ad aquas Spadanæ proficiscitur. 259.a,b
 à Nauarræo, Pontifice annuente, dimittitur. 571.b
 S. Maria Deipara à Geusijs Antuerpiæ blasphematur. 48.c
 Maria Angliæ Regina Philippo II. Hisp. Regi nupsit, sed sine liberis obiit. 452.b
 Maria Caroli Archiducis vxor, filiam suam Margaretam Philippo III. desponsam in Hispaniam deducit. 546.c
 Maria, Caroli V. filia, Archiducis Alberti mater, in Hispania feliciter obit. 620.c
 Maria Christina, Caroli Archiducis Austriæ filia, Stephano Battorio Transilvano nubit. 511.c
 Maria Ioannis Lusitanæ Regis filia, Philippo II. Hisp. Regi nupsit, ei que filium Carolum peperit. 552.b
 Maria Lusitana, Alexandri Farnesij sponsa, à Comite Mansfeldio in Belgium adducitur. 35.b
 Maria Malsenia, vxor Sonoij, maritum suo hortatu periculo eripit. 114.b
 Maria Medicæa Henrico IV. Galliæ Regi nubit. 571.b.587.c
 Ludouicum XIII. Franciæ Delphinum parit. 598.a
 Maria Mommorantia, vxor Comitum Mansfeldij. 35.b
 Maria Scotiæ Regina proditionis in Elisabetham accusatur. 396.c
 examini aut iudicio sistere se recusat, vt nata Regina. ibid.
 mortis in eam sententia pronuntiatur. 397.a
 in castro Fodringam capite plectitur. 409.b
 eius vita & genealogia breuiter attingitur. 410.a
 Marienseltum Abbatia in VVestphalia ab Obersteinio Comite vastatur, & in Monachos ibi sæuitur. 441.a
 Marinus Brantius à Mondragonio ad Tergoulsam fugatus, Armudam opprimere conatur. 144.b
 inglorius Delfos redit. ibid.
 Maroci & Fesæ Regni in Africa heres baptizatur. 482.c
 Marollius Abbas ad Ioānem Austriacum ab Ordinibus mittitur, qui sinistram, quam de Ordinibus conceperat, opinionem eximeret. 260.b
 Ordinum nomine Orangium Antuerpiâ Bruxellas deducit. 263.c
 ab Ordinibus ad Matthiam Archiducem mittitur, vt ei Belgij gubernacula deferat. 269.a
 vt pacis in Belgio Colonæ constituenda sequestrum se præbeat, à Matthia Archiduce & Ordinibus Belgij delegatur. 295.a
 Marquettus à Risborgio ad Ingelmunsterum capitur. 310.c
 Iprensium pro Ordinibus Gubernator, ciuitate à Parmensi obsessâ, Catholicos vrbe eiecit, & quare. 352.c
 Iprensium ciuitatem Parmensi dedit. 360.c
 Henrico Nassouio, Nouorum Geusiorum Tribuno, Vicarius datur. 577.c
 Martina, Frisiæ Occidentalis Nobilis, Fœderatis se adiungit. 129.b
 Martinengus Italorum Præfectus, prælio ad Namurcum contra Ordinum Belgij fœderatorum copias commisso adest. 274.b
 in pugna cum Hollandis in Cliuia commissa vulneratur. 508.c
 Martinesius à seditiosis Hamontijs equitatu præficitur. 571.a
 Martinus Ayala Traiecto à Magistratu eiecitur. 236.b
 Martinus Cobbenius arci Lingensi à Mauritio deditone occupatæ præficitur. 533.c
 Martinus Droghe à Lycestrio in carcerem conijcitur. 405.a
 à Mauritio postea & Ordinibus dimittitur ibidem
 Martinus Forbischerius cum classe in Hispanos Brestanum portum intercludere meditates missus interimitur. 491.b
 Martinus del Hojo, Vicarius Auilein Arce Antuerpiensi, Arcem Ordinibus tradit. 254.b
 Martinus Rychouius primus Episcopus Iprensus constituitur. 3.c
 Synodo Mechliniensi subscribit. 108.b
 Martinus Schenckius Baro peditum legioni ab Ordinibus præficitur. 281.b
 Dotekemum occupat. 300.c
 ab Orangianis ibi obsidetur & capitur. 301.a
 à Carolo Terranouano Duce aurum, vt equites in vnum cogat, Groningamque obsidione liberet, accipit. 311.b
 Hohenloio cladem ingentem infert. ibid.b,c.
 & 312.a
 cum Rhijnfeldio Dauentriensibus, qui Ghoram obsederant, à tergo obsidet, & obsidionem

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- dionem soluere cogit. 329.a,b
 Bronchorstiu ab Ordinibus obsessum obsidio-
 ne liberat, & Ordinũ milites profligat. 334.b
 Sanctis Cliuia oppidulo neutri parti addito
 ab Heluetio quodã Orangiano capitur. 337. a
 à Rege ad Ordines deficit, & vt magis se eis
 cõmendet, militem pro eis conscribit. 379.b,c
 à Verdugio egregio stratagemate vincitur. 380.a
 in insula Grauenveerta validam munitionem
 extruit. 390.c 391.a
 Venlonæ, à Parmensi obsessæ, frustrâ succur-
 rere tentat. 391.a
 Bonnam ad Rhenum pro Truchfio occupat.
 411.c
 arcu Blijenbekanæ à VVarenbonio Marchione
 expugnata serò succurrere parat. 424.b
 Rhijnbercæ de comiteu prouidet. ibid.
 circa VVesaliam aliquot Regias cohortes ster-
 nit. ibid.
 Neomagum interciperere tentat. ibid.c
 portã vnã effractã ad forum vsque ciuitatis pe-
 netrans, à ciuibus repellitur. 425.a,b
 effusã fugã cum suis naues reperens, in VVahali
 suffocatur. ibid.b
 à ciuibus repertus, & in quatuor partes disse-
 ctus, diuersis locis suspenditur. ibid.c
 à Mauritio, capta ciuitate, sepulchro infertur.
 426.a
 Maseica Episcopo Leodiensi se dedit. 66.b
 Maselanstusa à Iuliano Romero capitur. 192.b.
 193.b
 Masius. *vide* Philippus Masius.
 Massilia à Guiso pro Nauarræo occupata. 523.c
 Massiliam proficiscitur Albertus Archidux San-
 ctorum ibi Reliquias veneraturus. 564.b
 Matenessij Dominus pro pace Belgica compo-
 nenda delegatur. 209.b
 Matrimonij inter Albertum Archiducem & Isã-
 bellam ineundi tabulæ à Philippo II. Hispani-
 arum Rege solemniter conscriptæ, lectæ &
 signatæ. 541.a. & seqq.
 à Principe Hispaniarũ etiam confirmatæ. 542.a
 Matthæus Duleken VVachtendonekam arcem
 stratagemate occupat. 608.b
 ab oppidanis obsidetur & oppugnatur. ibid.
 Hollandis eam reddit. 609.a
 Matthæus Molartius Abbas Fani D. Gisleni, ex
 parte Catholicorum Pacificationi Gandauensi
 subscribit. 242.c
 Matthæus Lanouis Concionator Calvinianus in
 Gallia. 16.b
 à Valencenatibus auditus, in Angliam iter in-
 stituens, ab ijs detinetur. ibid.
 sæpius ibi & Tornaci concionatur. ibid.c
 vt simulatum dæmoniacum curet, à Caluina-
 nis vocatur. 17.b
 ignarus doli, egregiè, vt putabat, rem suam ge-
 rit. ibid.b,c
 Matthias Austriacus à Belgij Proceribus Viennã
 in Belgium euocatur. 264.a
 à Maelstedio persuasus, in scio fratre Imperato-
 re Rudolpho, noctu discedit. ibid.b
- à fratre Imperatore frustrã reuocatur. ibid.
 Liram Brabantia venit. ibid.
 Lirã ab Ordinibus Antuerpiã deducitur. 267.c
 ei ab Ordinibus per Legatos Belgij gubernacu-
 la deferuntur. 269.a
 quibus conditionibus & restrictionibus ab iis-
 dem in Gubernatorem receptus sit. ibid.b.
 vsque 272.a
 ei Vicarius datur Orangij Princeps. ibid.b
 Bruxellas cum Orangio intrat, & solemniter
 in limitas illas conditiones iurat. 273.b
 Ordinum copiis ad Namurcum & Gemblacum
 à Ioanne Austriaco cæsis, Bruxellã Antuer-
 piam fugit. 275.a
 Religionis pacem conficit. 279.a,b,c
 Gandauenses vt Ecclesiastica bona restituant
 monet. 284.b
 atrox ab eis responsum refert. ibid.
 Ordines in Alenfonij Principatum consensisse
 considerans, Gubernatoris titulum sponte
 abdicat. 316.b
 diu expectat, antequam honorario aliquo do-
 netur. ibid.c
 è Belgio discedit. 317.a
 in Germaniam redit. 333.a
 Budam obsidet. 553.a
 Heiduccos in Hungaria vincit, & cum Hunga-
 ris & Austria Proceribus fœdus init. 670.a
 in eum frater Rudolphus Cæsar, sinistrè factum
 hoc interpretatus, armatur. ibid.
 Hungariæ Rex, ex pacto cum fratre operã
 Cardinalis Dietrichsteinij inuito, inaugura-
 tur. ibid.
 Matthias Houius Archiepisc. Mechliniësis Sacel-
 lum B Virginis Aspircollensis dedicat. 627.a,b
 Maubusa Ioanni Austriaco deditur. 276.b
 ab Alenfonio occupatur. 281.c. 283.c
 Mauldeus, militum Præfectus, Curiam Leiden-
 sem pro Lycestrio eiusque affectis occupare co-
 natur. 408.b
 fraude detecta, capitur, & paulò post capite
 plectitur. ibid.c
 Mauri è Regno Granatæ eiiciuntur. 107.b
 Mauriquesius ad Traiectum interimitur. 299.c
 Mauritius Nassouius ab Ordinibus Hollandiæ &
 Zelandiæ, pater eius interfecto, specie tenus in
 Gubernatorem adsciscitur. 366.b
 eorundem iussu Axelam Flandriæ astu occu-
 pat, & Hulstum sibi dari postulat. 391.c
 ei ab iisdem summum imperium defertur, om-
 nesque Præfecti ei iuramentum dicere co-
 guntur. 400.b
 Slusam à Parmensi obsessam intelligens, Bra-
 bantiam inuadit, exultisque pagis viginti
 duobus, & duobus oppidulis, Siluamducis
 aggreditur. 402.a
 in Zelandiam ad Lycestrium, recenter ex An-
 glia reducem, proficiscitur. 402.c
 cum classe ingenti in Flandriam, vt Slusam ob-
 sidione liberet, abit. 403.c
 ei Snoiuis, nisi de Lycestrij abrogatione plenius
 constet, sacramentum dicere recusat. 412.b
 Me-

INDEX R E R V M

- Medenblikam Ordinum iussu obsidet, deditio-
 accipit, suisque præfidiariis firmat. *ibid.* c
 ei cum Russelio Flissingæ Gubernatore simul-
 tates intercedunt. 413. a
 de eo apud Reginam Angliæ per literas con-
 queritur. *ibid.* b
 Geertrudenbergam obsidet, vt Anglos ibi ob-
 stipendia tumultuantes compescat. 422. c
 strenuè eâ oppugnat, at mox iterû deserit. 423. a
 Schenckij cadaver, capta ciuitate Neomagensi,
 sepulchro infert. 426. a
 collectis copiis Geertrudenbergam oppugnare
 velle simulans, nauaræ cuiusdam ope Bredam
 intercipit. 432. b
 propugnaculum Knodsenburg premendæ ci-
 uitati Neomagensi erigit. 436. b
 obsidione Neomagensem soluit. 438. c
 propugnaculum Knodsenburg præfidiariis re-
 busque necessariis instruit. *ibid.*
 Neomagum denuò obsidet. *ibid.*
 Parmensi in Gallia impedito, aliquot in Bra-
 bantiam expeditiones conficit. *ibid.* & 439. a
 Geertrudenbergam se petere velle simulans, ad
 Rhenum copias ducit. 444. b, c
 Zurphaniâ obsidet, spatioq; deliberâdi oppida-
 nis denegato, eamde deditioe accipit. 445. a, b
 exinde Dauentriam obsidet. *ibid.* c
 dedi sibi eam postulans, repulsamque ferens,
 validè eam oppugnat. 446. b, c
 tandem deditioe eam occupat. 447. c
 inde in agrum Groningensem mouet, & ali-
 quot loca ibi capit. 448. a
 cum exercitu Neomagum versus properat, Par-
 mensem in Knodsenburgici propugnaculi
 obsidione hærentem prouocaturus. 449. b
 plures ex Regiis cædit, & multos etiam capti-
 uos abducit. *ibid.* c
 Hulstum in Flandria obsidet. 450. c
 & paulò post capit, non sine euidentibus pro-
 ditionis indiciiis. 451. a
 inde velociter iterum Neomagum versus pro-
 perat, illudque obsidet. *ibid.* b, c
 Steenvicam in Frisia obsidet. 459. c
 qualiter ibi castra sua locarit. *ibid.* & 460. a
 acerrimè illam licet tormentis quatiat, ab op-
 pidanis tamen ridetur, & conuictis profcindit.
ibid.
 ab oppidanis eruptionem facientibus magna
 clade afficitur. *ibid.* b, c
 turrim ligneam præaltam premendæ ciuitatis
 causa exstruit. *ibid.* c
 qua ab oppidanis inutili reddita, tribus diuersis
 locis vrbem inuadit. 461. c
 infeliciter per suos vrbem astu opprimere cona-
 tur. 462. b
 deditioe tandem eamdem occupat. 463. b
 Ootmarsum obsidet. *ibid.* c
 & deditioe accipit. 464. a
 inde Couordiam aggreditur. *ibid.* b
 & Regios ciuitati subsidia parantes repellit.
ibid. c
 Couordiam deditioe capit. 465. a
- Lingam tamen tentare non audet. *ibid.*
 nouo stratagemate Traiectum ad Mosam fru-
 strâ occupare conatur. 484. b, c
 recens conscriptam Germanorum legionem
 lustraturus, Arnhemium tendit. *ibid.* c
 Couordiâ à Verdugio obsessam liberat. 485. b
 Groningam dedi postulans, falsum à ciuibus
 accipit responsum. *ibid.* b, c
 eamdem variis munitionibus premit, quibus
 omnem ei commeatum intercipit. *ibid.* c
 Auvvartzielensem munitionem Groningensi-
 bus eripit. 487. a, b
 cum eorundem Legatis de deditioe transigit.
 489. b
 Regia pompa à Groningensibus excipitur.
 490. b
 in Hollandiam redux, maximis honoribus
 afficitur. *ibid.*
 ei Amstelodami Claudius Ciuilis Barauus, cu-
 ius Tacitus meminit, exhibetur. *ibid.*
 Middelburgi cum Regiis de pace colloquitur.
 499. b
 copias educens Siluamducis se petere simulat.
 503. b
 tandem Grollam obsidet. *ibid.* c
 appropinquante cum exercitu Mondragonio,
 obsidione soluit. 504. a
 postea circa Lippam castra sua castris Regiis
 opponit. *ibid.* b
 mandato Ordinum Hollandiæ subitò millibus
 aliquot conuocatis Archiducalis circa Turn-
 houtum rerum omnium inopia laborantes
 aggreditur. 524. b
 Herentalium tendentes inuadit, cædit & fugat.
ibid.
 potitur quoque arce Turnhoutana. 525. a
 quantas potest copias colligit. 528. a
 Alpam Cliuensis ditionis oppidulum deditio-
 ne occupat. *ibid.*
 Rhijnbercam obsidere aggreditur. *ibid.* b
 insulam vrbis præiacentem vtrimque ponte
 iungit. *ibid.*
 & vrbem, omnibus ad irruptionem paratis, ad
 deditioe cogit. *ibid.* c
 muris oppidi resectis, & Mutiliana munitione
 solo æquata, Meursam obsidet. 529. a, b
 eamque mox deditioe accipit. *ibid.* b
 traiecto Lippia fluuio Grollam petit. *ibid.* c
 eamdem obsidet. 531. b
 & mox deditioe occupat. *ibid.* c
 Breuordam licet in paludibus sitam obsidione
 cingit. *ibid.* & 532. a
 eamdem, dissectis subitò mœnibus, ad deditio-
 nem cogit. *ibid.* b
 cum Vasquio & Grotfeldio de deditioe En-
 schedæ transigit. *ibid.*
 eidem se Oldensala & Otmarfia dedût. *ibid.* b, c
 Lingæ castra admouet. *ibid.* c
 Frederico Tsherenbergio nequidquam strenuè
 defendente eamdem ad deditioe compul-
 sit. 533. b
 eius multiplices victoriæ Hollandici fœderis
 Pro-

IN ANNALES TVMVLTIVVM BELGIC.

- Provincias incredibili læticia afficiunt. *ibid.c*
 audito Regiorum circa Rhenum apparatu,
 suos quoque educit. 548.c.549.a
 occupato à Mendoza Admiralio Doceemo,
 Dusburgum proficiscitur. 551.a
 Seuenaarum oppido & castello, vicinisque locis
 præsidia imponit, Regiosque commeatuum
 inopia affligit. *ibid.*
 ad Seuenas munitionem erigens, cum Embri-
 censibus velitatur. 556.b
 Admiralio suos ad Ræsam recensente, ipse
 quoque aduigilat. 557.a
 Bommelenses ciues ob Regiorum in Bomme-
 liam insulam irruptionem trepidantes, in ex-
 spectato suo aduentu recreat. *ibid.c*
 Regiorum castra tentat, sed infelici successu.
 558.b
 Batuum contra Regiorum incursum probè
 munit. *ibid.*
 Hispanis VVahalim trajicere conantibus se
 opponit. 560.a
 in Teruora insula prætorium figit. *ibid.c*
 Heruerdum munit. 561.a
 item agrum Liscenhamensem. *ibid.b*
 Regios per Brabantia pagos distributos op-
 primere meditatur, sed nullo successu *ibid.c*
 à transfugis de VVachtendonekæ statu edo-
 ctus, eò Ludouicum Nassouium & Edmun-
 dum Scotum destinat. 572.a
 ex seditione Archiducalium occasionem na-
 tus, Creueccœur obsidet, & occupat. 576.a
 mox & Sanct-Andream munitionem obsi-
 det. *ibid.b,c*
 præfidiarijs pecuniâ numeratâ, eamdem dedi-
 tione occupat. 577.b
 Ostendam à Castellis Archiducalibus, quæ
 præfidiariorum excursiones impediabant, li-
 beraturus, in Flandriam cum exercitu mouet.
ibid.c.578.a
 per suos Philippinâ, Audenburgo, Bredena,
 S. Alberto, & Snaskerkano munimentis oc-
 cupatis, Neoportum obsidet. 578.b
 à Vagemanno Centurione Archiducem Alber-
 tum cum exercitu contra se prodire certior
 factus, ipsum Archiducem adesse vix credit.
 580.a
 Ernestum Nassouium ad Lessingen mittit, vt
 pontem quemdam, ne Archidux illac transire
 posset, occupet. *ibid.*
 magnis licet in angustijs constitutus, Archiduci
 tamen occurrere statuit. *ibid.b*
 copiarum eius & aciei descriptio. *ibid.c. & seq.*
 prima & secunda congressione vincitur. 582.a,b
 tertia tandem congressione victoriam obrinet.
ibid.c
 secundam Neoporti obsidionem molitur, at
 frustra. 584.a
 in Zelandiam redit. *ibid.b,c*
 interest nuptijs patruelis sui Ludouici Gun-
 theti cum Margareta Manderscheitia. 590.c
 Rhijnbercam obsidet. *ibid.*
 eamdem deditione accipit, & quibus conditio-
 nibus. 591.b,c
 vt Albertum Archiducem ab Ostenda retrahat,
 Siluamducis obsidet. 595.c
 Frederico Vandenbergio cum exercitu aduo-
 lante, obsidionem soluit. 597.a
 Brabantiam cum exercitu inuadit. 601.c
 Archiducalibus ei occurrentibus, recedit. *ibid.*
 Grauiam Geldria ciuitatem obsidet. 602.b
 propugnaculum quoddam in ripa Batauca
 obtinet. *ibid.*
 Grauiam tribus simul locis oppugnat. *ibid.c*
 impressionem in eam moliens, ab oppidanis
 fortiter reijcitur. 603.c
 tandem deditione occupat. 604.b
 sediciosos Archiducalibus in Hooghstraten cõ-
 meatu & præsidio iuuat. 614.b
 Siluamducis obsidet. *ibid.c*
 ciuibus præsidium admittere detrectantibus de
 ea capienda benè sperat. 615.a
 ex ea parte qua Marchio della Bella se munie-
 rat, Archiducalibus inuadit. *ibid.c*
 munitione illa potitus, vrbi maximum inde
 damnum infert. 616.a
 imposito iam ab Archiduce præsidio expu-
 gnare eam desperans, obsidionem soluit. 618.c
 ingenti classe Flandriam maritimam adoritur.
 622.a
 prope Slusam aliquot propugnacula expu-
 gnat. *ibid.b*
 an Slusa oppugnanda, an castra Archiducalia
 inuadenda, deliberat. 623.b
 tandem obsidionis Slusanæ initium facit. *ibid.*
 eamdemque deditione accipit. 624.b
 Antuerpian terrestribus & naualibus copijs
 interciperet tentat. 627.b
 in ripa Scaldis Brabantica, dum ij qui nauibus
 aduecti erant aggerem *Blockersdijk* perfodere
 moluntur, suos paratos habet. 628.a
 re infeliciter succedente, VVouam arcem obsi-
 det & deditione accipit. *ibid.b*
 Ifendicum in Flandriam contendit, portus Gã-
 dauensis munimentum, Sassa dictum, vel
 Brugas inuasurus. *ibid.c*
 aliquot millia Archiducalium Rhenum trans-
 misisse audiens, variè distrahitur. 629.a,b
 contra Archiducalibus circa Ruroort, maiore ta-
 men suo damno, velitatur. 632.a
 Geldriam interciperet molitur, irrito tamen co-
 natu. *ibid.b*
 Lochemio à Spinola obfesso succurrere parat,
 sed frustra. 638.a
 Solranum Comitum, quò minùs Vechtam am-
 nem eum copijs transire posset impedit. 640.a
 Rhijnbercæ à Spinola obfessæ succurrere pa-
 rat; sed contra prodeuntibus Archiducali-
 bus, se subducit. 643.a,b
 Venlonam astu interciperet tentat, sed & hoc
 frustra. *ibid.c*
 Meursæ metuens, ei præsidia imponit. 644.c
 Grollam Ordinum iussu obfessurus, in itinere
 Lochemium per suos occupat. 645.b
 Grollam obsidet. *ibid.*
 Spinola

INDEX R E R V M

- Spinola cum copijs aduolante, eam deferit. 646.b
- Spinolæ & alij in Hollandiam, vt de pace vel inducijs agant, venientibus, Rijsvvikam obuiam procedit. 658.c
- in primo cum Spinola congressu quædam vultus mutatio in eo deprehensa. 659.b
- eius ad Spinolam verba. ibid.
- Spinolam suâ rhedâ, à dextris collocatum, Haggam deducit. ibid. a, b
- eumdem abeuntem Rijsvvikam vsque comitatur. 669.a
- Maximilianus Imperator Legatos Bredam Brabantia, qui de pace inter Regem Hisp. & Orangerium constituant, mittit. 219.c
- Maximilianus Austriacus, Rudolphi Imp. frater, in Polonia Regem contra Sigismundum III. Suecorum Regem eligitur. 411.b
- à Sueco captus, inhonestiùs quàm personæ eius qualitas exigebat, habetur. 419.c
- Pontificis Sixti V. interuentu liberatur. ibid.
- Iauarinum in Hungaria frustra tentat. 535.b
- Maximilianus à Meloduno, Archiepiscopum Cameracensem ab Egmondij socijs indignè exagitari, ægrè fert. 31. b, c
- Maximilianus Morilonus Præpositus Arienfis à Cardinale Granuellano è Belgio discedente Vicarius substituitur. 27.c
- Synodo Mechliniensi subscribit. 108.b
- Maydstonum in Anglia ab exsulibus Belgis instauratur. 102.c
- Mechliniæ Carmelitarum & Franciscanorum Cœnobita à Geufijs inuaduntur. 54.c
- Mechlinia Orangianis cedit, & quâ ratione. 135.c & seq.
- ei castigandæ Albanus se parat. 140. b, c
- maxima aquarû inundatione diuexatur. 196.a
- ab Ordinibus Ioanni Austriaco pro corporis sui securitate offertur. 248.b
- ab iisdem post cladem Gemblacensem ciuium Antuerpiensium præsidio munitur. 275.a
- Regi asseritur. 303.b
- Parmensis eò præsidia mittit. ibid.
- à Noritio pro Ordinibus occupatur. 308.c.
309. a, b, c
- per mensem integrum diripitur. 309.c
- Regi reconciliatur, & quibus conditionibus. 381.b
- Mechlinienses ciuitatem suam contra Albanum muniunt. 140.c
- aliquot Monasteria in suburbijs demoluntur. ibid.
- dilapsis metu Albani perduellibus, ad Albanum veniam deprecaturi abeunt. 141.a
- ab Hispanis, non resistentes, inuaduntur, & immaniter ab ijs exagitantur. ibid. b, c
- vitam, direptis omnibus fortunis, carè redime coguntur. 142.a
- omnia priuilegia amittunt. ibid.
- post trimestre denuò affliguntur. ibid. b
- tandem post annum integrum ista seruitute liberantur. ibid.
- publicè gratiâ à Requesenio impetrant. 207.c
- inde aliquantum respirant. ibid.
- mittunt qui Requesenio gratias agant. ibid.
- commeatu Bruxellenfis succurrunt. 370. b
- ab Alonso de Luna Liræ Præfecto euocati, Hollandos Lirâ pellunt. 509. b
- Mechliniensis Archiepiscopatus erigitur. 2.c
- annuo reditu quinque ducatorum millium à summo Pontifice dotatur. 3.a
- ei Abbatia Afliginensis assignatur. ibid. c
- primus eius Archiepiscopus Granuellanus. ibidem.
- Mechliniensis Synodus auspicijs Granuellani quando celebrata. 107. c. 108. a
- eidem qui interfuert. 108. b
- Meda, pagus prope Geertrudenbergam, in quo, ne Geertrudenbergani Langestratijs molesti essent, munitio erigitur. 202. b
- Medemlaco à Sonoio pro Orangio Cabeliauius præficitur. 126. b
- Medenblica agente Snoio variè turbatur. 412. b
- ibidem præsidarij pro stipendijs tumultuantur. ibid.
- qui à Mauritio Ordinum iussu obsidetur. ibid. c
- præsidarijs aliò commigrantibus, deditur. ibidem.
- operâ VVillongbei Angli Ordinibus reconciliatur. 413. c
- Medices Cardinalis, Pontificis ad pacem inter Hispaniæ & Galliæ Reges conciliandam Legatus. 536. c
- Medina-Celijs in Belgium, Albano substitutus, proficiscitur. 126. b
- cladem à Zelandis accipit. ibid.
- aliam item ad Rammekenum. ibid. c
- omnia turbata in Belgio videns, munus apud Regem deprecatur. ibid.
- cum Albano Montes Hannoniæ, eam vrbe[m] pressurus, proficiscitur. 134. c
- cum filio in Hispaniam reuertitur. 187. c
- Regem de Belgij statu certio[m] facit. ibid.
- Medinæ Sidoniæ Dux, Hollandis cum nauibus in Portugallia detentis relaxationem ab Alberto Austriaco Belgij Governatore obtentam nuntiat. 500. b
- Meerkerckius, vt pacis in Belgio Colonia constitutendæ sequestrum se præbeat, à Marthia Archiduce & Belgij Ordinibus delegatur. 295. a
- Mega à Parmensi occupatur. 391. a
- Megemus Comes adest Nobilibus confœderatis, Bredæ conuenticulum agentibus. 39. c
- apertè Hoochstrati Orãgio contradicit. 40. a, b
- & quæ in Conuentu Hochstratano acta essent, Gubernatrici refert. ibid. b
- euicato Orangio, Gubernatrici adhæret. ibid.
- Antuerpiâ præsidia introducere conatur. 46. c
- à parte Regis se futurum declarat. 53. b
- Silua[m]ducis præsidium inducere conatur, sed frustra. 65. a
- Vltraiectum abit. ibid. b
- à Ludo-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- à Ludouico Nassouio Groningę obsidetur. 87.c
 Meinerfvvichus Neomagensibus à Mauritio, donec de ciuitatis deditioe conuenerint, obfes datur. 453.b
 Meldenses Nauarrę iam ad Catholicam Religionem conuerso se dedunt. 483.c
 Melitenses Equites aliique Principes Christiani insigni classe instructa, Turcas Italiam & Siciliam infestantes, in Gręciam redire cogunt. 494.b,c
 urbem Mahometam stratagemate captam incendant. 607.c
 Melodunum à Nauarręo occupatur. 433.c
 Melroyus ab Ordinibus Traiectum cum pecunia mittitur. 276.c
 Mendosa, Caletio ab Archiduce obfesso, littora Grauelingam versus tuetur. 515.c
 Meninga à Balfurio Scoto Malecontentis eripitur. 303.c
 Mepfquius à quibusdam militibus, per Stellam ad defectioem à Rege persuasis, Groningę capitur. 245.a
 Mercatores Belgij Regi pecuniam numerare detrectant. 487.c. 522.c
 quidam, Rege solutionem non præstante, foro cedere coguntur. 522.b
 tandem nouo cum ijs inito pacto pecunias suppeditant. ibid.c
 Mercatores Zelandi, Hollandis lucrum inuidentes, classem in Indiam Orientalem adornant. 589.c
 Mercurius Dux ciuitates & arces Britannię Armoricę quas tenebat Ioanni Aguillario curcesserit. 510.a
 è Pannonia rediens, Norimbergę moritur. 607.b
 ei Parisiis solemnes exequię celebrantur. ibid.
 Merodius, Petersemij Dominus, à Parmensi Gubernatrice ad Siluæduces tumultus sedandos mittitur. 65.a
 ibidem capitur. ibid.b
 à Siluæducensibus iterum dimittitur. 74.b. vide Bernardus Merodius.
 Mespelaria Flandrię pagus, ibique à rustico quodam vltra 1500. antiqua aurea numismata effossa. 658.b
 Messanenses aduersus Turcarum depopulationes à Prorege auxilium frustra implorant. 494.b
 Messinensis Abbatia à Geufis violatur & diripitur. 48.a
 Metrius Historicus calumnię in Ernestum Belgij Gubernatorem conuincitur. 486.b,c
 Meursa à Regiis occupatur. 393.a
 eius præfidiarij Hollandis opimam prædam excutiunt. 443.b
 à Mauritio obfessa. 529.b
 eidem paulò post deditur. ibid.
 ei ab Admiralio Mendoza præfidia imposita. 548.c
 eadem à Mauritio valido præfidio munitur. 644.c
 eidem neutralitas ab Archiduce Alberto conceditur. 646.c. 647.a
 Meursij Comes. vide Nuenarius.
 S. Michaëlis insula, vna ex Azoribus, ab Esseixo Anglo diripitur. 535.a
 Michaël Backerus à Flandris ad Orangium, eius contra Hispanos subsidium petiturus, mittitur. 235.b
 Michaël Vayuoda Andream Battoriũ, qui Transiluaniam occupauerat, fugat. 571.b
 Michaut, cuius Antuerpiensis, in tumultu ab Alenfonianis excitato interimitur. 346.b
 Michautius ex parte Bruxellenfium conditionibus, quibus à Parmensi in Regis gratiam recipiebantur, subscribit. 375.a
 Middelburgenses graui inopia laborant. 162.c
 aliquantum recreantur. 163.a
 ab Albano in nouem menses commeatum accipiunt. 167.a
 iterum ijs succurritur. 182.c
 denuò graui inopia laborant. 194.a,b
 arctissimè ab Orangianis terra marique premuntur. 195.b
 tandem omni commeatus inferendi spe recisa, Orangio se dedunt. 199.a
 Middelburgensis Episcopatus in Zelandia erigitur. 3.a
 ei Abbatia Præmonstratensis eiusdem ciuitatis assignatur. 3.c
 eius primus Episcopus Nicolaus à Castro constituitur. ibid.
 Middelburgi Hollandi cum Regiis de pace colloaturi frustra conueniunt. 499.b
 Milanus, vt pacis in Belgio Colonię constituendę sequestrum se præbeat, à Matthia Archiduce & Belgij Ordinibus delegatur. 295.a
 Militaris disciplina admodum conuulsa, nonnihil à Comite de Fuentes restituitur. 500.c
 eadem à Marchione Spinola exactius obseruata, castra eius annonã & commeatu abundante fecit. 629.c
 Milites Hollandi à Grobbendonckio cladem accipiunt. 609.b,c. vide Geufij milites & Hollandi.
 Milites Regij ad Staueram Geufios milites cædunt. 145.c. 146.a
 Middelburgo ab Orangianis obfesso succurrere parant. 146.b
 magnam à Geufis cladem accipiunt. ibid.c
 Schoonhouiam tentant, at frustra. 147.b,c
 à Schoonhouianis decipiuntur. ibid.
 Seuenbergam, &c. occupant, & aliquot naues Geufiorum incendunt. 148.a
 ductore Roderico Sapata, munitionem Geufiorum ad aggerem Sparendammensem instructam inuadunt. 151.c
 eamdem deserunt. 152.a
 demum ductore Iuliano Romero eam expugnant. ibid.
 ex subsidiariis, qui Harlemum tendebant, vltra mille cædunt, & vigintiquinque signa militaria reportant. 153.b
 S. Crucis portam Harlemenfem oppugnantem repelluntur. ibid.c

INDEX

pauci numero plurimos Geusios sternūt. 158 b
 ab Harlemensibus cladem accipiunt. 160. b.
 165. a
 Geusios, qui com meatum castris Regiis inter-
 eludere conabantur, insigniter cædunt, &
 fugant. 168. b. c
 Middelburgensibus succurrere volentes, à Geu-
 siis ad Bergopzomam nauali prælio vincun-
 tur & cæduntur. 198. a
 qui in Langestrata erant, Geertrudenbergenses
 infestant. 202. a
 ducenti & amplius ibidem cæduntur. ibid.
 in ericeto Mookensi Nassouiana castra inuadūt,
 cædunt, vincunt, profligant. 203. a, b, c
 prope Antuerpiam cladem accipiunt. 206. b, c
 ad Purmerendam & alibi munitiones exstrue-
 re conantes, clade accepta, totâ VVaterlan-
 diâ à Geusis expelluntur. 207. a, b
 in Hollandia circa Schoonhouiam multa loca
 occupant. 209. a
 ad Leidam cladem accipiunt. 211. c. 212. a
 aliqui illorum Antuerpiæ seditionem moliri
 tentant. 217. c
 stratagemate quodam insigni ductore Isidoro
 Pacieco, Duelandiam transeunt. 224. c.
 225. a, b
 Scaldelandiam intrant, & aliquot munitiones
 occupant. 225. b
 Bomenæum vi expugnant. 226. a, b
 Gaesbekanam arcem astu capiunt. 337. c
 deditâ Groningâ, cum armis & impedimentis
 excedunt. 490. b
 duo circiter millia de iniqua solutione queren-
 tes, Sicheium occupant, ibique tumultuan-
 tur. 490. c
 excursionibus Bruxellam vsque omnia vastant.
 ibid.
 pagis menstruas contributiones imperant.
 ibid.
 Franciæ Regi operâ suam offerentes, sub mœ-
 nibus Bredanis defenduntur. 491. a
 tandem vtcumque ab Archiduce Ernesto pa-
 cantur. ibid.
 Mondragonij auspiciis in Cliuia acriter cum
 Hollandis concurrunt. 507. c
 à Fuentæo in Brabantiam reuocantur. 508. a
 circa Turnhoutum rerum omnium penuria la-
 borantes, à Mauritio & Hollachio fugati &
 cæsi. 524. b, c
 frustra Steenvicam tentant. 526. c
 in Geldria ciuitate pro stipendiis tumultuan-
 tur. 529. a
 circa Neomagum Hollandos quosdâ cædunt,
 quosdam capiunt, alios in fugam agunt.
 545. b
 Rhijnberca, Dotecemo, aliisque locis occupa-
 tis, per Imperij ditiones in hiberna distri-
 buuntur. 551. a
 in obsidione Bommelensi multarum rerum in-
 opia conficiuntur. 560. b
 Milites Regij, siue Archiduciales, diuersis in lo-
 cis secessiones faciunt. 570. c. 571. a

RERVM

Duces sibi eligunt. 571. a
 Sapenam ad se missum abigunt. ibid.
 in Sanct-Andreano munimento tumultuan-
 tur. 574. b
 item in Creuecœur. ibid. c
 pro iis compefcendis variè ab Archiduce con-
 sultatur. ibid. c. & 575. a
 seditionis Hamontij commorantibus, Diestæ
 statiua assignantur. 575. a, b
 Hannoniam vsque excurrunt. ibid.
 mox alij ad arcem Karpenam tumultuantur.
 ibid.
 item alij inter Venlonium & Grauiam. ibid. c
 qui Hamontium, vnde alij digressi fuerant, oc-
 cupant. ibid.
 qui Diestæ morabantur, promissis stipendiis ad
 arma pro Archiducibus contra Mauritium
 capefcenda inducuntur. 579. a
 ij verò qui Hamontij, flecti nequeunt. ibid.
 variis locis pro stipendiis tumultuantur. 590. b
 alij iterùm Hamontij. 604. b
 Beringham tentant, sed frustrâ. ibid. c
 Hoochstratanam arcem occupant. ibid.
 Frederico Vandenbergio cum exercitu ad ca-
 stigandos eos aduentante, cum Mauritio &
 Hollandis paciscuntur. 614. b
 à Vandenbergio in Hoochstraten obsidentur
 & oppugnantur. ibid.
 Mauritio, Siluamducis obsidenti, se iungunt.
 ibid. c
 à Mauritio Grauiam accipiunt. 618. c
 Carpen Castellum Colonię vicinum & alia lo-
 ca occupant. ibid.
 Brabantiam peruagantur. 622. b
 Archiducibus reconciliantur. ibid. c
 Millendonckius arcem Kollenbergam, ab Hol-
 landis pauld antè occupatam, obsidet, sed dese-
 rere mox cogitur. 443. c
 postero tamen die iterùm eamdem obsidet, &
 pauld post deditioe accipit. 443. c. 444. a
 Neussij Præfectus cum suis à ciuibus vrbe pel-
 litur. 482. b
 de Moerschans munimentum Archiducalibus Hul-
 stum obsidere parantibus valdè infestū. 518. b
 tormentis acriter verberatum deditur. ibid. c
 Moilbaisius, arcis Tornacensis Præfectus. 59. b
 Geusios vi templis cedere cogit. 60. c
 Molatri Dominus, Ernesto Archiduci à cubicu-
 lis, eiusdem in Hispaniam Legatus. 492. a
 Moldauia, locaque vicina, tumultuationibus agi-
 tata. 511. c
 Rudolpho Cæsari asseritur. 588. b
 Molitor Bruxellis capitur, quod literas Catho-
 licorum ad Catholicos deportasset. 325. c
 Moluccæ insulâ breuiori itinere ab Hollandis
 frustra quæsitâ. 512. a
 Mombechius Torrefio ad molem S. Spiritus ab
 Hollandis Steenvicam inuadere parantibus
 vulnerato substituitur. 462. b
 Mauritio, donec de ciuitatis eiusdem deditioe
 transigeretur, obses datur. 463. a
 Mommedium Lutzenburgi oppidulum, à Francis
 & Hol.

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- & Hollandis spoliatum & exustum. 495.c
 Mommedius portum Santonum obsidet. 196.b
 Mommius, Vicarius summus Frisiorum Regionum, in Steenvicana obsidione globi ictu perit. 319.b
 Monachus quidam à Lumæio equinæ caudæ alligatur, & per montes & valles trahitur. 100.c
 alter ab Orangianis in camino è pudendis suspenditur. 101.c
 Monasteria & templa Antuerpiæ à Caluinianis & Lutheranis violantur, occupantur & deformantur. 49.b, c 50.a
 varia ab Orangianis, contra pacta cum Ordinibus Catholicis inita, Hispanis è Belgio dimissis, diruuntur. 255.a
 Liræ ab Hollandis spoliantur. 509.c
 Monasterium S. Bernardi ad Scaldim, à Geusiis inuaditur, violatur & diruitur. 50.a, b
 Monasterium Bonæ spei ab Orangio incenditur. 101.c
 Moncada Hispanus transfuga Traiecti ad Mosam repertus à Regiis suspenditur. 299.b
 Moncaulerius veteranus Præfectus Caleto ab Archiduce Alberto obsessio præsidia inducit. 515.c
 Monceau, ductor copiarum Rennebergicarum, cum Verdugio Orangianis ad Nienziji cladem infert. 331.a
 Mondragonius. *vide* Christophorus Mondragonius.
 Moneta, nisi Regis Philippi signo cusa, ab Albano prohibetur. 108.c
 Monclassius nobilis Francus in pago Heruerdiano à Regiis vulneratur, & paulò post moritur. 561.c
 Moniales Carmelitanæ Terefianæ in Gallia recipiuntur. 627.b
 Monikendamum ab Orangianis inuaditur & spoliatur. 114.c
 à Sonoio pro Orangio occupatur. 126.b
 Monikenzijl à Schullio pro Ordinibus expugnatur. 328.a
 Monitorium Bullæ Gregorij XIV. quo Henricus Nauarræus dequò excommunicabatur, in Parlamento Turonensi ante Palatiû publicè per carnificem laceratur & comburitur. 454.a
 Monsaius à militibus per Stellam ad defectiorem à Rege persuasus capitur. 245.a
 Mons Hullinus ex pacto pacis Regi Galliarum à Rege Hispaniarum restituendus. 538.b
 Monstreulium oppugnare se velle simulat Albertus, vt commodiùs Henricum IV. Galliarum Regem fallat. 515.a
 Caleto ab Alberto occupato, validè à dicto Galliarum Rege munitur. 516.c
 Montecutius Comes Italus cum VVarenbonio Francis Artesiam depopulantibus se obiciens, ab iisdem capitur. 520.c
 Montefdoqua Hispanorum Traiecti ad Mosam Præfectus, à Traiectensi Magistratu, à Rege ad Ordines secessionem meditante, callidè capitur. 236.a, b
 Montes Hannoniarum à Ludouico Nassouio stragemate capiuntur. 124.c. 125.a, b
 à Frederico Toletano obsidentur. 130.a
 Albano deduntur. 140.a
 Montfortius Regi Hattemum asserit. 322.a
 aliquot Orangianos Præfectos ibi capit. *ibid.*
 ab Hattemiis capitur, & capite plexus, quatuor in partes, nequidquam Parmensi pro eo intercedente, dissecatur. *ibid.*
 Montigneus, occultus fœderis contra Inquisitionem initi auctor. 39.a
 à Parmensi Gubernatrice in Hispaniam mittitur. 43.c
 Parisiis Franciscum Alauam, Regis Hisp. Legatum conuenit, & capita seditioforum tolli oportere audit. *ibid.*
 nihilominus in Hispaniam abit. *ibid.*
 ad fratrem Hornanum de Regis Hisp. in Nobiles Belgij ira literas mittit. 64.b
 quòd Albani sæuitiam liberiùs incusasset, carceri, in quo & obiit, mancipatur. 80.c. 81.a
 Montignius clam Regi se reconciliat. 291.b
 à Bruxellenfibus subdolè ad ipsorum ciuitatem vocatur, ab eis, si venisset, capiendus. 313.b
 sed à quibusdam de eo monitus, Bruxellensem & Viluordiensem agrum vastat. *ibid.*
 Flandros Orangianos ad Dixmudam cædit. 325.c
 ad Antuerpienses, vt Regi se reconcilient, scribit. 348.b
 Duynkerkam obsidet. 351.b
 Montlimarenfensis in Flandrica aduersus Mauritium pugna captus, paulò post moritur. 583.a
 Montlucus cum copiis ab Henrico IV. Galliarum Rege Ardeæ obsidionem impediturus mittitur, sed nullo effectu. 517.a
 in obsidentium stationes erumpens perimitur. *ibid.*
 Montmeillanû in Sabaudia ab Henrico IV. Franciarum Rege occupatur. 587.c
 Montpensierius Dux cum Alenfonio Antuerpiæ turbas mouet. 345.c
 Orangij nuptiis cum Ludouica Colligniacæ celebratis interest. 349.a
 pro Nauarræo Aurancæum obsidet. 442.b
 frustra eum Rothomagenses inde pellere conantur. *ibid.*
 Montrecutium propugnaculum Ambianense à Francis occupatum. 530.b
 ad Moock Orangiani insigniter à Regiis vincuntur. 203.c
 Mordonij Commendator à Philippo Hisp. Rege ad Parisenses cum auro mittitur. 430.b
 Mortaigne, Hannoniarum oppidum, à Parmensi vi expugnatur. 305.a
 Mortis hora Philippo II. à Religioso quodam præsignificata. 552.a
 Mosa intenso frigore congelatus, currus grauissimis oneribus onustus transmittit. 31.b
 Moscouiæ Dux, arbitro Summo Pontifice, cum Polono pacem constituit. 333.c
 Moscouiæ in Demetrium Ducem suum conspirant,

INDEX R E R V M

- rant, eundemque trucidant, & quare. 648.a
 alium sibi Principem legunt. ibid.
- Moscronius cum filio Gandavi à tumultuantibus capitur. 266.b
- Mostardus à Sonoio Almaria pro Orangio præficitur. 126.b
- la Motte. vide Valentinus Pardieus, Mortæ Baro.
- Moucronius Alofti Gubernator, capta ciuitate & ipse capitur. 337.c
- Mudani præsidium Regium admittunt. 131.a
- Mulleius Xequus, Mulei Mahumetis Fesæ & Maroci Regis filius, Sebastiano Lusitaniæ Regi obses datur. 482.c
 post à Philippo II. Hispaniarum Rege enutritus, & Christiana fide imbutus, solemnî ritui baptizatur. ibid.
- Mulertius nobilis, Dauentriæ à Mauritio obsessæ tormenti ictu interimitur. 447.b
- Mulieres & imbelles ciues Hernantellus Ambiano à Francis obsessio emittit. 529.c
- Munitio S. Andreae instar oppiduli quando & à quo erigi cœpta. 560.c. vide S. Andreae munitio.
- Mustaphaz, supremus copiarum Turcicarum præfectus, à Solymano ad Maltam expugnandam mittitur. 37.c
- Mutiliana munitio à Regijs deferta, à Mauritio solo æquatur. 529.a,b
- N.
- N**Amurcenses cum Brabantis contra Hispanos conspirant. 235.a
- Namurcensis Arx à Ioanne Austriaco occupatur. 260.a
- Namurcensis Episcopatus erigitur. 2.c
 ei Abbatia S. Gerardi Bronienfis assignatur. 3.c
 eius primus, Episcopus Antonius Hauetius, Dominicanus, constituitur. 4.a
- Namurcensis Episcopus Mechliniâ captâ Orangio iurare detrectans, carceri mancipatur, sed auro se liberat. 137.a
- Namurcum ab Alenfonianis Gallis inuaditur, qui tamen inde pelluntur. 336.c
 ibidem Albertus Belgij Gubernator exercitum suum recenset & supplet. 513.b
- Nardenses præsidium Regium admittere recusant. 131.a
 Geusiorum verò recipiunt. ibid.
 à Frederico Tolerano urbem Regi dedere iubentur. 148.b
 in equites, Regis nomine deditionem postulant, tormentum explodunt. ibid.
 à Geusijs auxilia petunt. ibid.
 ea non accipientes, mittunt qui urbem Tolerano dedant & veniam deprecantur. ibid.c
 ad Iulianum Romerum reijciuntur. 49.a
 cum eodem paciscuntur. ibid.
 malè nihilominus ab Hispanis tractantur. ibid. b, c.
 operâ VVillongbei Angli Ordinibus reconciliantur. 413.c
- Nassouianum propugnaculum prope Hulstium quibus conditionibus Archiduci deditum. 519.c
- Natalitia Christi extra Hollandiam & Zelandiam celebrare Calvinistis præcipitur. 280.b
- Nationale Concilium ab Antuerpiensibus in ciuitate sua instituitur. 321.b
- Nauarræus. vide Henricus Nauarræus.
- Naues incendiariæ ad disturbandum pontem à Parmensi Scaldi impositum, ab Antuerpiensibus inuentæ. 376.c. 377.a, b, c. & seq.
- Naues plurimæ frumento oneratae iuxta Tessaliam Hollandiæ insulam tempestate pereunt. 482.b
 aliæ Hollandorum, Orientalis Indiæ navigatione feliciter tentata, pipere onustæ incolumes redeunt. 533.c
 plurimæ Hollandorum & Zelandorum à Caletensibus & Duynkerkanis captæ. 536.a
 aliæ eorundem bellicæ Rheno impositæ à Barlotto fugatæ. 548.b
- Naues multæ in Hispania detentæ, & quare. 553.c
- Nauis Zelandica à Caletensibus victa & capta: 527.c
- Neapolitanus Prorex vnâ cum Pontifice alijsque Christianis Principibus classem instruens; Turcas Siciliam & Italiam infestantes in Greciam redire cogit. 494.b, c
- Neckerpoel, munitio prope Mechliniam à Regijs capitur. 381.a
- Nemoursius Dux ab Henrico III. Valesio Galliarum Rege in vincula conijcitur. 421.c
- Neomagenses sub tumultuum initia egregios & laudabiles se præstitunt. 55.a
 Megemum in ciuitatem recipientes, Religioni & Regi se parere velle profitentur. ibidem
 à Martino Schenckio inuaduntur. 424.b, c
 eundem, qui effractâ portâ ad forum vsque penetrarant, viriliter repellunt. 425.a, b
 eumque in VVahali suffocatum reperientes, in quatuor partes diuidunt, & diuersis de turribus suspendunt. ibid. c. & 426.a
 propterea multi ex ipsis à Schenckianis militibus occiduntur. 426.a
 à Parmensi auxilia expetunt. 434.c
 ab Hollandis primùm insidijs, deinde aperto Marte oppugnantur. 435.a, b
 fortiter & strenuè se defendunt. ibid. b, c
 Carolum Mansfeldium iam subsidium aduocant. ibid. c
 denuò à Parmensi opem implorant, quamuis non impetrarint. 436.b
 lucro inhiantes Hollandis & Germanis liberum in VVahali transitum concedentes, sibi exitium parant. 439.c. 440.a
 per Legatos Parmensi, nî succurrat, necessariò se hosti succumbere debere, euidenter exponunt. 446.a
 præsidia, à Parmensi eis oblata, recipere nolunt. 450.b
 inde, Parmensi iam ad Fontes Spadanos profecto.

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- Et, ab Hollandis iterum vexantur. *ibid.*c
 à Mauritio, quem ciues quidam Caluiniani de
 Regiarum ibi copiarum paucitate præmo-
 nuerant, arctè obsidentur. 451.c.452.a
 strenuè se contra hostes defendunt. 452.b
 tumultuantibus inter se ciuibus, & de deditio-
 ne dissidentibus, eorum qui deditio-
 nem suadebant, sententia præualet. 452.c.453.a,b
 Mauritio se dedunt. 453.b
 Neomagum Catholicorum ciuium astu, eiectis
 inde Comite Nuenario & præsidarijs, Regi
 Hispaniæ adferitur. 375.c.376.a,b
 iterum à Nuenario prodicione ferè occupatur.
 386.c
 ab eodem obsessum, Haute pennij aduentu li-
 beratur. *ibid.*
 à Martino Schenckio frustra tentatur. 424.c.
 & seqq.
 à Mauritio obsidetur. 451.c.452.a
 eidem deditur. 453.b
 Neoportum, ciuitas Flandriæ, magna maris inun-
 datione damnum patitur. 112.c
 Parmensis sibi dedi postulat. 351.c
 eidem deditur. 352.a
 à Mauritio obsidetur. 578.b
 Neussia. *vide* Nussia.
 Neutralitatis cum Leodiensibus inita pacta ab
 Hollandis violari frustra conqueritur Leo-
 diensis Antistes. 496.c.497.a
 Nicolai Bastæ turma Slegelij cohorti iuncta Pe-
 ram Leodiensis agri oppidum inuadit & diripi-
 tit. 570.c
 Nicolaus à Berck ex parte ditionis Ultraiciniæ
 cum Archiducalibus de pace vel inducijs agere
 deputatur. 659.b
 Nicolaus Brulartus Sillerius Regis Galliæ Lega-
 tus Veruini cum alijs Legatis de pace inter Hi-
 spaniæ & Galliæ Reges componenda disce-
 prat. 537.a
 Bruxellas obses mittitur. 540.c
 Nicolaus de Catris, VValonum seu Gallo-Belga-
 rum ductor, obsidioni Ostendanç adest. 592.c.
vide Catricius.
 Nicolaus Dammantius Brabantæ Cancellarius
 Philippo II. Regi matrimonij tabulas inter
 Albertum Archiducem & Isabellam contra-
 hendi solemniter conficiendi adest. 541.a
 Nicolaus Harstadius Orangianarum copiarum
 ductor. 94.c
 Nicolaus à Nouaterra primus Episcopus Harle-
 mensis constituitur. 3.c
 Nicolaus Sellin, Delegatus Caluinianorum, cum
 Magistratu Antuerpiensi transigit. 56.b
 Nicolaus Sfondratus in Romanum eligitur Pon-
 tificem, dictus Gregorius XIV. 441.b
 Nicolaus Vanderlanus in occupatione Mechli-
 nensis ciuitatis grauius vulneratur. 308.c
 Nicolaus Viuienus, Legatus Magistratus Valen-
 censis ad Noircarmium. 61.b
 Nicolaus de Viuiet, Delegatus Caluinianorum,
 cum Magistratu Antuerpiensi transigit. 56.b
 Nicopolis à Valachis capta & incensa. 553.a
 Nicosia Cypri vrbs à Turcis capitur. 114.c
 Nienbekana arx à Lycestrio occupatur. 395.a
 Nienzjyl, locus in Frisia, ad quem Orangiani à
 Verdugio ingenti clade affecti. 331.a
 à Verdugio obsidetur, ar paulò post iterum de-
 feritur, & quare. *ibid.*b.&438.c
 Nieucasteel ab Orangio contra pacta cum Ordi-
 nibus Catholicis inita, Hispanis è Belgio di-
 missis, munitur. 255.a
 Nieuellius ex parte Orangij & ciuitatum confœ-
 deratarum Bredam pacis inter Hisp. Regem
 & eundem Orangium constituendæ causa ve-
 nit. 219.c
 ab Orangio & Ordinibus Hollandiæ in Ang-
 gliam mittitur, vt cum Angliæ Regina for-
 dus ineat. 227.b
 Pacificationi Gandauensi subscribit. 242.c
 Nigellum à Rhosneo expilatum. 498.a
 Nilæus pons in ditione Guinensi à Rhosnio oc-
 cupatur, præsidioque munitur. 515.b
 Nimannius in prælio nauali, à Bossuio contra
 Geusios habito, à Geusijs vulneratur & capi-
 tur. 190.c
 Ninoua à Comite Egmondano pro Rege occu-
 patur. 298.c
 Niortius arcem Staueranam deditioe accipit.
 326.c.327.a
 Nisbetus strategus in pugna ad Nienzjyl à Regiis
 letaliter vulneratus moritur. 331.b
 Niuelidius Signifer Orangianus ad Groningam à
 Regiis occiditur. 312.b
 Niuelidius Centurio Orangianus ad Groningam
 à Regiis capitur. 312.b
 Niuela pecuniâ ab Orangio mulctatur. 137.b
 à Carolo Mansfeldio obsidetur & capitur.
 275.b,c
 astu à Bruxellensibus recuperatur. 305.b
 à Toursio opprimitur. 308.a
 Niuernensis Dux S. Valerij oppidum Nauarræ
 iussu occupat. 457.b,c
 Nauarræ ad Clementem Pontificem Legatus.
 482.a
 Dorlano à Fuentæo obfesso decem mulas pul-
 uere tormentario onustas vnâ cum præsidio
 immittit. 504.c
 Noæus Tribunus metu Embylij Gandauo fugit.
 301.b
 Nobiles Belgij confœderati multa Bruxellæ in
 Granuellanum, Barlaymontium, & Viglium
 obijciunt. 18.a,b
 atque item multa contra leges in hæreticos la-
 tas obmurmurant. *ibid.*b
 præcipuè qui vxores Lutheranas habebant. *ibi-*
dem c
 contra Granuellanum ad Regem in Hispa-
 niam scribunt. 19.b.22.b
 Parmensi libellum supplicem offerunt, & quid
 ibi conquerantur. 20.c.21.a,b,c.22.a
 apud Gasparem Schetum conuiuentes, de mu-
 tanda vestium diuersitate agunt. 24.a
 cucullum morionis pro symbolo assumunt.
*ibid.*b

I N D E X

eo relicto, sagittas in fascem colligatas assument. *ibid.*
 cum variis de Religione conferunt, præsertim cum Balduino quodam. 25. b
 Cardinale Granuellano iam è Belgio profecto, nondum quieti, alia carpere occipiunt. 27. c. 28. a, b
 vnum supremum Concilium, sublatis reliquis, constituendum asserunt. 28. b
 contra Inquisitionem sædus sanciant. 35. c
 eius fœderis forma & exemplar. 36. a, b, c
 Inquisitionem quàm possunt iniquissimam immanissimamque depingunt. 37. a
 fœderis eius præcipui, sed occulti auctores. *ibid.* 39. a
 plures leuiter, re non satis expensa, fœderi subscribunt. *ibid.*
 aliqui tamen, ad mentem redeuntes, eidem renuntiant. *ibid.*
 Bredæ conuenticula celebrant. *ibid.*
 item Hooghstrati. 40. a
 varia consilia agitant. *ibid.* b, c
 Bruxellam veniant, bini ad Aulam procedunt, & Gubernatrici libellum offerunt. 40. c. 41. a, b
 ad trecentos iam confœderati, Bruxellis in ædibus Culenburgij conuiuantur. 42. c
 nomen *Geus* ibi assumunt, & qua ratione. *ibid.*
 alias ibidem ineptias exercent. *ibid.* & 43. a
 numismata symbolica cudi curant. 43. b
 inuita Parmensi Gubernatrice ad S. Trudonis conueniunt. 47. a
 Dufflæ Delegatis Parmensis colloquuntur. *ibid.* b
 quæ ibi à Parmensi petierint. *ibid.* c
 Parmensi vi armata minas intentant, & in magnas eam angustias coniiciunt. 50. b, c
 cum eadem transigunt, & quibus conditionibus. 51. b, c
 Nobiles Franci merum mixtumque imperium tenentes in suis ditionibus ex Edicto Regis Henrici IV. quam volunt Religionem exercere possunt. 53. b
 Nobilitas Belgica pænè omnis Lutzenburgum vsque Alberto Belgij Gubernatori gratulanda occurrit. 51. c
 Noiellus, Francis ad Montes Hannoniæ ab Hispanis cæsis, cum paucissimis aliquot, tristis claudis nuntius, ad Nassonium euadit. 132. c
 Noircarmius præfectus ciuitatis Audomaropolitanae. 53. c
 Egmondanum, vt se Gubernatrici contra seditiones adiungat, hortatur. *ibid.*
 Egmondani comitibus animosè respondet, se, mandante Rege vel Parmensi, in seditiones istos arma sumpturum. *ibid.*
 à Parmensi Valencenas mittitur. 54. a, b
 per arcem milites in ciuitatem Tornacensem inducit. 60. c
 à Valencenatibus Geusios Ministros eiici, & templa restitui postulat. 61. a, b
 Valencenensem Magistratum & Legatos

R E R V M

Consistorij Geusiorum Cameracum ad se vocat. *ibid.* b
 eisdem, vt Ministros Geusios eiiciant & templa restituant denuò iniungit. *ibid.* b, c
 à Valencenensibus vili penditur. 62. a
 præsidia eis frustra imponere conatur. *ibid.* b, c
 aliquot Geusios in Flandria cædit. 63. c
 ad domandos Valencenates totum se comparat. 64. a
 Valencenas obsidet. 70. b
 quorum cõsiliis cum vsus maximè fuerit. *ibid.* c
 quantas copias in exercitu suo habuerit. *ibid.*
 Valencenenses per literas cohortatur. *ibid.*
 iisdem condiciones à Parmensis Legatis oblatas superbè contemnentibus, ad vrbis expugnationem se accingit. 72. a, b
 & paulò post expugnat, & ad deditonem cogit. *ibid.* c
 copias versus Cameracensium mittit. *ibid.*
 Valencenenses rebelles punit. 73. a
 Traiectum ad Mosam mouet. *ibid.* b
 nullo resistente intrat. *ibid.*
 Turnhoutum, Antuerpianis inde terrorem incutiens, mouet. *ibid.* c
 Siluamducis militem infert. 74. c
 Albano in Belgium venienti occurrit. 78. a
 noui ab Albano instituti Concilij Index constituitur. 80. a
 ad Harlemum sauciatur, & quatuor dentes amittit. 155. a
 à Villerio proditoriè capitur. 313. a
 Rammekam Zelandiæ abducitur, ibique in carcere moritur. *ibid.*
 Noritzius Mechliniam occupat. 308. c
 item Cataractam nigram. 323. b
 Regios eamdem oppugnantem retrocedere cogit. *ibid.* c
 Steenvvicanis à Regiis obsessis auxiliaturus venit. 324. b
 à Thoma Epirota ad singulare certamen prouocatur. *ibid.*
 Oldenerctum & alia oppida in potestatem redigit. 325. b
 ab Ordinibus in Frisiam mittitur. 328. a
 in pugna ad Nienzjil à Regiis vulneratur. 331. b
 à Lycestrio ad Zutphaniam obsidionem mittitur. 394. b
 Stanleio vrbem Regi tradere meditante, ab Ordinibus Dauentriam mittitur. 398. b
 cum classe, vt Hispaniam inuadat, ab Elisabetha Angliæ Regina ablegatur. 427. a
 Blanckenbergam noctu inuadit. 443. b
 cum classe in Hispanos Brestanum portum intercludere tentantes missus, eosdem pellit. 491. a
 Norlanum castellum in Britannia, Hispanis eripitur. 491. a
 Norvvicha in Anglia ab exsulibus Belgis instauratur. 102. c
 Nouatores hæretici circa Tornacum conciones suas habere incipiunt. 8. a. *vide* Geusij.
 Noui Geusij qui appellati. 577. c
 eorum

IN ANNALES TVM VLTVM BELGIC.

- eorum Tribunus Henricus Nassouius. *ibid.*
 Nouiodunum à Nauarræo obsidetur, & quarta
 oppugnatione vi expugnatur. 454.b
 Nouius, ex parte Ludouici Nassouij cum Albano
 de Montensis ciuitatis deditioe paciscitur.
 139.c. 140.a
 obses in ciuitate manet. 140.b
 Nucibus colligendis occupati vigiles portæ Am-
 bianensis, à personatis quibusdam rusticis tru-
 cidantur. 526.a
 Nuenarius Meursij Comes præsidium Neomagen-
 se augere aliquoties frustra tentat. 375.c
 à ciuibus Catholicis ipse cum præfidiariis eiici-
 tur. 376.a, b
 Arnhemienfes idem attentantes subiugat. *ibi-*
dem b
 ei Schenckius transfuga castrum Blijenbeka-
 num pro Ordinibus tradit. 379.c
 à Verdugio egregio stratagemate vincitur. *ibid.*
 & 380.a
 Neomagum ferè prodicione recuperat. 386.c
 ciuitatem illam obsidet, ac mox, audito Haute-
 pennij aduentu, obsidionem soluit. *ibid.*
 stratagemate Nussiam oppidum pro Truchfio
 exauctorato Colonienfi Archiepiscopo oc-
 cupat. 388.b
 item Rhijnbercam. 393.a
 Brillanos præfidiarios ob stipendia tumul-
 tuantes pacat. 426.a
 facinus Comite indignum committit. *ibid. b*
 Rhijnbercæ de comneatu prouidet. *ibid.*
 misero casu perit. *ibid.*
 Numisma in Liræ receptæ memoriæ Centurio-
 nibus eò profectis, aliisque benè meritis, ab
 Antuerpiensi Magistratu datum. 509.c
 Nummariæ rationes inter Angliæ Reginam &
 Hollandos non satis conueniunt. 521.c
 Nummariæ rei difficultas magna apud Archidu-
 cem, & vnde ea orta. 522.b
 de Nuptiis Archiducis Alberti cum Serenissima
 Infante ineundis Belgij Ordines à Rege cer-
 tiores facti quid responderint. 534.a, b
 varia de iisdem hominum iudicia. *ibid. b*
 Nussia pro Truchfio exauctorato Colonienfi Ar-
 chiepiscopo occupatur. 388.b
 rogatu Ernesti Bauari à Parmensi obsidetur.
 391.c
 oppidanis in speciem tantum de deditioe a-
 gentibus, à Parmensi validè oppugnatur, &
 vi expugnatur. 392.b, c
 quo pacto se præsidio Regio liberarit. 482.b
- O
- O**bdoram Hollandi, breuius iter in Chinam
 quærentes, præternauigant. 512.a
 Obelisci plures à Sixto V. Pontifice translati, fa-
 cris titulis ornantur. 420.a
 Obersteinus Hispanos ad Harlemum pro stipen-
 diis tumultuantes pacat. 182.a
 Ordinibus contra Regem militat. 237.a
 cum Magistratu Antuerpiensi de oppugnanda
 arce deliberat. *ibid. b*
- in Zelandiam Antuerpiâ fugam adornans in
 Scaldi suffocatur. 239.b
 Obersteinus Comes Hollædis militans in Vest-
 phaliam irrupit, Monasteriaque & templa
 diripit. 440.c. 441.a
 ad Zutphaniâ globo traiectus occumbit. 445.b
 ad Obij fluium Hollandi breuius iter in Chinam
 frustra quærentes penetrarunt. 512.b
 Obius, VValonum præfectus, ad Harlemum oc-
 ciditur. 160.b
 Ochiales, Christianus eiratus, classis Turcicæ
 contra Christianos ductor. 116.a
 Octavius Gonzaga cum Ioanne Austriaco in Bel-
 gium venit. 239.b, c
 ab Austriaco ad diuersa loca mittitur, Hispano-
 rum animos exploraturus. 246.c
 ex parte Ioannis Austriaci prælio contra Or-
 dinum copias ad Namurcum commisso ad-
 est. 274.b
 in militia Austriaci equitum Magister. 282.b
 sub Farnesio Karpenam obsidet. 288.a
 & armata manu expugnat. *ibid.*
 Octavius Mansueldius à Parmensi ad insulam
 Tolensem occupandam mittitur. 417.b
 adest obsidioni propugnaculi Knodsenburgi
 prope Neomagum. 448.b
 Octavius Parmæ Dux moritur. 397.b, c
 Octavius Perenotus in nauali pugna contra Geu-
 sios ad Bergopzomam cæditur. 198.b
 Officia & Beneficia, Pastoratibus exceptis, ratione
 belli inter Hispaniæ & Galliæ Reges alienata,
 ex pacto pacis vtrimque reddenda. 538.a
 Ohainius. *vide Dolhainius, siue Dohainius.*
 Oldenortum à Noritzio in Ordinum potestatem
 redigitur. 325.b
 Oldenzalia à Glifenbergio pro Orangio occupa-
 tur. 129.b
 à Reynebergio obsidetur & capitur. 318.a, b
 Mauritio deditur. 532.c
 à Spinola recuperatur. 630.b
 ei Henricus Vandenberghe præficitur. *ibid.*
 Oleo sacro infirmorum Orangiani milites calceos
 inungunt. 97.c
 Oliuerius Templius Hollandorum Tribunus in
 obsidione Siluæducensi tormenti bellici ictu
 perit. 617.b
 Olthouius ad Steenvvikâ à Regiis cæditur. 460.c
 Ommelandij dicti Groningensis agri incolæ. 525.b
 domi nata, prius Groningæ vnum exponere
 tenentur quàm aliò exportent. *ibid.*
 Ommelandiorum & Groningensium antiqua
 controuersia Hagæ decisa. 525.b
 Oosterhoutia arx in Langestrata à Geusis inter-
 cipitur. 187.c
 à Sanchio d' Auila obsidetur. *ibid.*
 ab eodem, dilapsis inde præfidiarijs Geusijs, sine
 sanguine occupatur. 188.a
 Oostervvikum in Campinia ab Orangianis in-
 cenditur. 198.c
 Oostmahorn, locus vbi à Reinerio Dekema mu-
 nitione pro Rege extruitur. 264.c
 ea à Frisijs obsidetur. *ibid.*

I N D E X R E R V M

Opflaga à Mauritio capitur. 448.2
 Orangiani milites. *vide* Geufij milites.
 Orangius à Philippo II è Belgio difcedente, Gu-
 bernatrici Parmenfi Confiliarius datur. 1.c
 Annam , filiam Mauritij Saxonix Electoris
 Lutherani, in matrimonium ducturus, Gran-
 uellanum confultat. 10.b
 nuptias illas multis improbantem non audit.
ibid.
 magna ei haftenus cum Granuellano familia-
 ritas ininterceffit, & vnde illa originem habue-
 rit. *ibid.*
 ei cum Egmondano inimicitix intercedunt.
 11.a.b
 fimultatem contra Granuellanum conceptam
 difsimulat. *ibid.*b,c
 Imperatoris Caroli V. & Regis Philippi vo-
 luntates fibi fuiſſe ſuſpectas fatetur. 12.a
 item nouis ſe ſemper Religionibus ſtudiſſe.
ibid.
 inſtitutione Academix Duacenx offenditur,
 & quare. 13.b
 contra Granuellanum ad Regem in Hispa-
 niam ſcribit. 19.b.22.b
 Balduinum I. C. à fratre Ludouico ſibi com-
 mendatum familiariter excipit. 26.c
 torque eumdem aureo donat. 27.a
 vxorem & ſorores Lutheranas Miſſax adhibet.
 27.b
 aliàs tamen Lutheranas eſſe patitur. *ibid.*
 Cardinale iam profecto necdum quietus. 27.c.
 28.a, b
 vnum Concilium ſupremum, ſublatis reliquis,
 conſtituendum aſſerit. 28.b,c.30.c
 ab alijs reſellitur. 28.b,c
 à Balduino alienatur, & quare. 29.b,c
 in Senatu, cum Parmenſis de ablegando in Hi-
 ſpaniam Egmondano propoſuiſſet , multa
 diſſerit, & qualia. 30.b,c
 Egmondanum, qui Legationem in Hispaniam
 obierat, ibi deluſum, priuata curaffe, publica-
 que negleiſſe cauillatur. 33.c.34.a
 Regis litteras, quibus Inquiſitionem vrgebat,
 contra quam Viglius ſuadebat, publicari de-
 ſiderat. 35.a
 poſtea , Ediſtum iſtud ſeruari non poſſe, Par-
 menſi ſcribit. 38.c
 & à Præfectura Hollandix abſolui petit. 39.a
 oculus ſcæderis contra Inquiſitionem inſiti
 auctor. *ibid.*
 eum alijs confœderatis Bredæ conuenticulum
 agit. *ibid.*c
 item Hoochſtrati. 40.a
 vbi multa de imminenti Reipublicæ motu diſ-
 ſerit. *ibid.*
 eum ſocijs , ne contra ſcæderatos ſeditioſos ar-
 mis procedatur , diſſuadet. 53.c
 à Parmenſi , vitandi tumultus cauſa , Antuer-
 piam mittitur. 54.b
 ei Antuerpiam venienti à Geufijs libellus ſup-
 plex offertur. 55.c
 Geuſios & Catholicos æquè in ſuam tutelam

recipit. 56.b
 Teneramondæ cum Egmondano , Hornano,
 & alijs Conuentum agit. 64.b
 Regi irato ſeriò reſiſti debere ſuadet. *ibid.*
 Caluinistas, Antuerpiæ ob cæſum à Beauuoi-
 rio Tholouſium motus concitantes , ſedat.
 69.a,b
 Hellegatæ cum aliquot Belgis confultat. 73.b
 Bredam, & inde in Germaniam abit. *ibid.*
 ab Albano , vt intra certos dies adſit, in ius vo-
 catur. 81.b
 publica Apologia ſe defendit. *ibid.*c
 Belgium, impetratis in Germania auxilijs, qua-
 tuor partibus inuadere parat. 84.c
 in Friſia per fratrem Ludouicum feliciter agit.
 85.b
 ingentes copias in Germania contrahit. 94.b
 quaſi pro Rege bellum aduerſus tyrannidem
 Albani gerat , populo edito libello perſua-
 dere conatur. *ibid.*
 quot & quales Duces ſecum habuerit. *ibid.*c
 quâ irrumperè in Belgium velit, anxius hæret.
 95.a
 à Leodienſibus tranſitum petit. 97.a
 item à Traieſtenſibus. *ibid.*
 ad Stockhem, vado inuento , Moſam tranſit.
 95.c.97.b
 arcem Stockhemianam ſibi permitti poſtulat.
 97.b
 Looncaſtri templum in equorum ſtabulum
 vertit. 98.b
 S. Trudonis villam ſibi dedi poſtulat, & vi ob-
 tinet. *ibid.*c
 Abbatem ibi, Abbatia direpta , capit , & grau-
 lytro mulctat. 99.a
 ab Albano inſigni clade afficitur. 96.a,b.100.a
 ad Parcenſe Monafterium fugit. 100.b
 Geldonium oppidulum & Monafterium Hey-
 leſhem diripit. *ibid.*
 iterum à Leodienſibus tranſitum petit, nec ta-
 men impetrat. *ibid.*c
 denuò tranſitum petit, & tantumdem impe-
 trat. 101.a
 Leodium oppugnat. *ibid.*
 à Leodienſibus fugatur. *ibid.*b
 in Franciam, pecunia defiçete, abit. 96.c.102.a
 claſſem inſtruit, & in mari prædas agit. 106.b
 eius conſilia nimiâ maris inundatione inter-
 turbantur. 113.b
 ſubinde aucta claſſe, mari prædas ingentes agit.
 114.c
 Monikendamum capit. *ibid.*
 Monafterium in Texela ſpoliat & incendit.
ibid.
 à Lumæio è Germania euocatur. 124.b
 adhuc in ſpeciem Regi deſert. 133.b,c
 tranſmiſſo Rheno Ruremondam venit, ibique
 immaniter in ciues ſæuit. 135.b
 ediſto quodam militum inſolentiam reprime-
 re conatur. *ibid.*
 Louanium mouet, ibiq; portâ incenſâ, pecuniâ
 acceptâ placatur. 135.c
 Mechli-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- Mechlinia potitur, & quomodo. ibid.
 Teneramundam & Aldenardam occupat, ibi-
 que miles eius in Clerum sævit. 137.a
 Diestam quoque & Thenas capit. ibid.b
 cum exercitu in conspectum vrbs Montensis
 Hannoniæ, fratrem liberaturus, venit. 138.a
 contra Regios velitatur, nihilominus recedere
 cogitur. ibid.b
 ab Hispanis cæditur, & Mechliniam versus fu-
 git. ibid.c. 139.a, b
 Rhenum versus mouet, milites pecuniæ defe-
 ctu exauctorat, aliquamdiu latitans. 139.b
 cum exercitu in Hollandiam venit. 144.b
 Amstelodamum astu occupare tentat, sed fru-
 strâ. 147.a, b
 Harlemen sibus succurrere tentat, sed irritò co-
 natu. 166.a, b, c
 Delfis, secus quàm promiserat, à Caluinianis
 concitatus, templa violari permittit. 167.a, b
 eius literæ, quibus Harlemios à Toletano ob-
 sessos consolabatur, miro planè modo ad vr-
 bem mittuntur. 174.c
 auxilia Harlemen sibus submitteda parat. 175.a
 quæ in signi stratagemate per Regia castra pe-
 netrant. ibid.b, c
 dolo tamen animaduerso, cum ductore suo Ba-
 tenburgio cæduntur. 176.a
 dedito Regiis Harlema, oppida lustrat, &
 suos animat. 181.a
 arce Rammekana potitur, & qua ratione. 182.b
 Leerdamme, ab incolis rogatus, præsidium
 imponit. 183.a
 Geertrudenberga itidem potitur, & qua ra-
 tione. 185.a
 Delfis sibi non satis fidens, Zelandiam petit.
 195.a, b
 Middelburgum deditione accipit. 199.a, b
 frustra prodicione arcibus Antuerpiensi & Va-
 lencenensi potiri laborat. ibid.c. & 200.a, b
 arcem VVardenburgicam diruit & incendit.
 201.c
 fratri Ludouico se iungit. 202.b
 à Leidanis, vt suppetias ferat, exoratur. 211.b, c
 quibus vt succurrat, omnem lapidem mouet.
 212.b, c. 213.a, b
 denuò à Leidanis in subsidium vocatur. 214.a
 Boisotium cum classe mittit. ibid.b
 obsidione Leidensi soluta, Leidam ingreditur,
 & ciues consolatur. 216.b, c
 per suos Antuerpiæ insidiatur. 217.c. 218.a
 Hollandiæ & Zelandiæ maiori parte, præter
 spem, Hispanis abeuntibus, potitur. 219.a
 Brilæ vxorem ducit Charlottam Borboniam.
 222.c. 223.b
 ex prima vxore quas proles suscepit. 223.a
 ex secunda vxore quas genuerit. ibid.
 eandem repudiat. ibid.
 in Angliam Legatos mittit, qui auxilia à Regi-
 na petant. 227.b
 Crimpam Regiis eripit. 228.a
 capta Zirickzea à Regiis, valdè consternatur.
 230.c
- audita Hispanorum ad Zirickzeam seditione,
 animum recolligit. 231.a
 per suos agit, vt Bruxellis Glimesius cum mili-
 te admitteretur. 232.c
 à Flandris in subsidium contra Hispanos voca-
 tur. 235.b
 omnibus viribus Pacificationem Gandauensem
 promouet. 237.c
 Middelburgò ad Ordines Brabantia, quæ Ioan-
 ni Austriaco proponere debeant, scribit.
 245.c. 246.a, b
 dum Ordines cum Austriaco transigunt, Hol-
 landiam & Ultraiectinam ditionem sibi sub-
 iicere allaborat. 252.c
 Ioannem Austriacum à populo amari, ipse
 cum suis inuidet. 254.a, b
 eiusdemque erga populum comitatem & affa-
 bilitatem tamquam simularam sugillat. ibid.
 ab Austriaco præter eius opinionem educto ex
 Belgio peregrino milite, & Arcibus munitif-
 que locis traditis, ipse econtrariò ciuitates &
 propugnacula sua munit. 255.a
 atque item aliquot Monasteria diruit. ibid.
 Ordinibus per literas suadet, ne Austriacus tam
 latâ, quâ eius prædecessores, potestate reci-
 peretur. 256.a
 conditionibus pacis Marchianæ cum Austria-
 co initæ, non nisi conditionaliter se teneri
 respondet. ibid.c
 Austriacum omnino capiendum esse Ordini-
 bus persuadere nititur. 259.a
 Ordinibus, vt tria equitum Germanorum mil-
 lia conscribant, Austriacumque Namurco &
 Lutzenburgo pellant, persuadet. 262.c
 ab Ordinibus Brabantia Bruxellam honesta
 legatione inuitatur. ibid.
 blandis verbis eos detinet. 263.a, b
 Antuerpiam venit, ibique magnificè excipitur.
 ibid.c
 inde per canalem nouiter fossam Bruxellas de-
 ducitur. ibid.
 eius ibi præsentia à quibusdam Proceribus su-
 specta habetur, & quare. 264.a
 aduocato à Proceribus quibusdam Matthia
 Austriaco, subiraescitur. ibid.b
 ab Ordinibus Brabantia Ruvvardus constitui-
 tur. 265.c
 Dorpium Gandauum mittit, qui Arschota-
 num à Gandauen sibus captum liberari pro-
 curet. 267.b
 Matthiæ Archiduci Vicarius datur, & quare.
 272.b
 Gandau magnifica pompa excipitur, & velut
 alter Iudas Machabæus publicâ comœdiâ fa-
 lutatur. ibid.
 contra Ioannem Austriacum offensiuo bello
 agendum esse sitadet. 273.c
 Ordinum copiis ad Namurcum & Gemblacum
 à Ioanne Austriaco cæsis, Bruxellâ Antuer-
 piam fugit. 275.a
 Amstelodamum per suos deditione accipit.
 ibid.c. & 276.a

INDEX RERVM

- Gandauum venit , & seditionem ibi ortam fedat. 286 c
- Gandauenfibus, fe eò venturum, atque tumultus ipforum fedaturum, fcribit. 301. b
- Gandauum venit , & Rempubicam ibi reformat. ibid. c
- inde Brugas venit, & ciues in ordinem redigit. 302. a
- Gandauum, quò minùs à Malecontentis intercipiatur, feruat. ibid.
- publico fcripto multa populo perfuadere nititur. 304. b
- inter alia, fi Princeps mutandus, Alenfonium reliquis præferendum. ibid.
- item fibi & Deputatis maiorem auctoritatem neceffariò dandam. ibid. c
- id ipsum quoque in Ordinum conuentu proponit. ibid.
- Campos fatellitij fui prætextu præfidiarios inducit, & Catholicifmum ibi tollit. 306. a
- edicto publico Traiecti per Parmenfem publicato, à Rege profcibitur. 307. c
- & ei qui eum è medio fustulerit, viginti quinque millia coronatorum decernuntur. ibid.
- eius epiftola ad Alenfonium fcripta, quæ à Regiis intercepta ferebatur. 315. c
- splendido Ordines conuiuio Hagæ-Comitis excipit. 328. c
- in eo, quotiefcumque pro Alenfonij falute biberetur, lignea campanula pulfabatur. ibidem.
- Antuerpiæ à Ioanne Iaurengio in maxilla felopeto vulneratur. 335. c. & feq.
- Alenfonium, cui Antuerpienfes id fceleris imputabant, populo commendat. 336. b
- ex vulnere conualefcit , & eius vxor moritur. 337. c
- Ludouicam Colligniacam in vxorem Antuerpiæ ducit. 348. c
- contra Profcipionem à Rege in ipsum factam Apologiam edit. 321. c
- in eum Antuerpienfes tumultuantur. 350. a, b
- Oftendam munit. 352. b
- Antuerpiâ in Zelandiam abit. ibid.
- omnem lapidem mouet vt Alenfonius reducat. 353. a
- Hollachium in Flandriam mittit, vt prope Ter Neus munitionem erigat. 355. c
- iterùm Alenfonium reuocandum fuaudet, fed frufrà. 356. b
- Gandauenfibus & Brugenfibus, qui iam fe Regi fubmittere decreuerant, hoc difsuadere; vt verò Alenfonium reciperent, aut fine Principe in libertate viuere eligerent, perfuadere conatur. 359. b
- Delfis felopeto traiectus, poft femihoram expirat. 363. a, b
- Oratio Præfidis Richardotti, in Comitibus Bruxellæ ad acceptandos nouos Principes celebratis habita. 543. a
- alia Philippi Mafij Ordinum nomine respondentis. ibid. c
- Orchienfes Regi reconciliantur. 292. c
- Ordium ad Scaldim à Regiis capitur. 367. b
- Ordines Brabantix per Glimefium & Berfelium Regios Gubernatores Bruxellis capiunt. 233. a
- Philippo Egmondano, Egmondani ab Albano occifi filio, Bruxellas venienti obuiam eunt. ibid. b
- à populo vigefimam & decimam pro milite confcribendo impetrant. ibid. c
- ab Hispanis tumultuantibus circa Thenas cladem accipiunt. 234. a, b
- Sanchium d' Auila, vt ipfis arcem Antuerpienfem tradat, follicitant. ibid.
- Raffingemium in Hispaniam, eorum quæ ipfi agerent , rationem redditurum, mittunt. ibid. c. & 235. a
- Vnionem perpetuam cum Hannonibus, Artois, Namurcenfibus & Flandris ineunt. 235. a
- Ordines Belgij confœderati, Arfchoti Ducem summū belli Imperatorem conftituunt. ibid.
- hanc Vnionem non effe rebellionem fed libertatis defenfionem credi volunt. ibid.
- militem copiofum confcribunt. ibid. b
- Orangium in fubfidium vocant. ibid.
- eorum copiæ ad VValem à Romero cæduntur. ibid. c
- quomodo Antuerpiam fibi afferant , multum difceptant. 237. a
- milites fuos Antuerpiam mittunt, qui ab Hispanis ex arce erumpentibus, ignauiter & turpiter rem fuam agentes, trucidantur. ibidem & feqq.
- Valencenfem arcem fibi vendicant. 244. a
- arcem item Cameracenfem, & qua ratione. ibid.
- Geldros, Frifios & Tranfifulanos ad defectiorem follicitant. ibid. b, c
- ab Orangio de multis, quæ Ioanni Auftriaco præfcibere deberent, admonentur. 245. c.
246. a, b
- nihilominùs pacem cum Auftriaco inire ftudent. 246. b
- varia cum eodem tractant, & plurima ab eo petunt. 247. b, c
- per Suoungemium ab Angliæ Regina ingentem pecuniæ summam mutuantur. ibid. c
- Auftriaco pro corporis fecuritate Mechliniam aut Louanium offerunt. 248. b
- oblata Auftriaco poftmodum aliter interpretantur. ibid. c
- vt Hispanos Antuerpiâ Liraque educat , ab eo exigunt. 248. c. 249. a
- cum eodem tranfigunt , & quibus conditionibus. 249. b, c. & feqq.
- litteras ad Orangium & socios, vt ijdem dictam pacem cum Auftriaco initam approbent, mittunt. 253. a
- quibus fingulos panè pacis Articulos minùs approbantibus, respondent. ibid. c
- Auftriacum in Prouinciarum Belgicarum Gubernatorem affumunt. 255. b
- eumdem , vt auctoritatem fuam , quò Germanis ftipenda folui poffent , interponeret, fum-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- summopere rogant. 257.c.258.a
 ad Magistratum Namurcensem vt Austriacum
 capiant scribunt, sed literæ ab Austriaci do-
 mesticis interceptæ. 259.b
 Legatos, qui apud Austriacum ipsos excusent,
 mittunt. 260.b
 exercitum, quo Austriacum premant, instruit.
 262.b,c
 Orangium honesta legatione ex Hollandia
 Bruxellas euocant. 262.c
 quæ alia tum ab eo petierint. 263.a
 Matthiam Archiducem à quibusdam Belgij
 Proceribus in Belgium, vt Gubernatoris mu-
 nere fungatur euocatum fuisse, cum Oran-
 gio ægrè ferunt. 264.b
 grauitè cum ijs Austriacus per literas, iam in
 Lutzenburgum abiturus, exposulat. 265.a
 de Gubernatore constituendo inter se dissident.
 ibid.c
 capto à Gandauensibus Arschotano, vt dimit-
 tatur procurant. 267.b
 Matthiam Archiducem à Lirâ Antuerpiam ad-
 ducunt. ibid.c
 iterùm ab Angliæ Regina ingentem auri vim
 mutuò accipiunt. 268.a
 Ioannem Austriacum hostem proclamant. ibi-
 dem b,c
 Vnionem inter se cum Caluinianis condunt,
 quâ Catholici Caluinianos, & Caluiniani
 Catholicos defendendos suscipiunt. ibid.c
 Archiduci Matthiæ per Legatos Belgij guber-
 nacula deferunt. 269.a
 quibus conditionibus & restrictionibus eum-
 dem in Gubernatorem acceptarint. ibid.b. vlt-
 que 272.a
 Ioannis Austriaci Ducibus cum copijs aduo-
 lantibus Ruremondensem obsidionem solu-
 unt. 273.a,b
 Namurcum suafu Orangij obsident. ibid.b,c
 quas copias ibi habuerint. ibid.c
 eorum exercitus à paucis Regijs sternitur, &
 fugatur. 274.a,b,c
 Bruxellam muniunt. 275.a
 item Mechliniam & Liram ciuium Antuer-
 piensium præsidio firmant. ibid.
 Magistratus & Iudicibus Edicto iniungunt,
 vt omnes, etiam Ecclesiasticos & Monachos
 examinent, & in pactum Gandauense iurare
 cogant. 276.c
 bellum offensiuum parant. 281.a
 in singulos menses ab Angliæ Regina subsidia
 impetrant. ibid.
 pecuniam Ioanni Casimiro Palatino, vt mili-
 tem in Germania conscribat, transmittunt.
 ibid.
 Legatos in Galliam ad Alenfonium, qui opem
 suam eis obtulerat, mittunt, vt cum eo trans-
 igant. ibid.b
 Alenfonium Montibus Hannoniæ splendide
 excipiunt. 281.c
 Defensorem eum Belgiæ libertatis salutant.
 ibid.
- alijque conditionibus cum eodem transigunt.
 ibid. & 282.a
 Louanium obsidere statuunt, ob defectum ta-
 men peditum intermittunt. 283.b
 Alenfonio suum exercitum iungere nituntur.
 ibid.
 Imperatorem, vt pro ipsis apud Regem &
 Principem suum intercedere dignetur, ro-
 gant. 287.a
 Thenas occupant. ibid.
 Delegatos suos Coloniam, de pace cum Rege
 constituenda ibi cum Delegatis Pontificis,
 Cæsaris & Regis acturos, mittunt. 294.c
 eis à Cæsareis Delegatis, quò minùs ista pacis
 tractatio successû habuerit, imputatur. 298.a
 Legatos suos domum reuocant, quorum quin-
 que Regi reconciliantur, ab eisque desiciunt.
 ibid. b
 VVillebroukum à Germanis Regijs desertum
 occupant. 303.c
 in Alenfonium recipiendum, sibi ab Orangio
 enixè commendatum, consentiunt. 314.b
 mittunt Legatos in Galliam, qui cum ipso de
 conditionibus, quibus in Principem recipien-
 dus esset, agant. ibid.c
 Edicto publico Hagæ-Comitis dato Regem
 Prouincijs excidisse pronuntiant. 328.b
 ab Orangio ibi splendido conuiuio excipiun-
 tur. ibid.c
 Siluæducis frustrâ insidiantur. 329.b
 Endouiam tamen & Helmontium obtinent.
 ibid.
 à Verdugio in Frisia ingentem cladem acci-
 piunt. 331.a
 Concilium Arcanum restitunt. 338.b
 Aldegondium sigilli maioris Custodem con-
 stituunt. ibid.
 in ratione noui Principatus constituendi inter
 se discrepant. 341.b
 ad eos Alenfonius Orationem habet. ibid.
 eidem ducenta aureorum liliorum millia nu-
 merant. 342.a
 Bironium cum exercitu mittunt, vt Endouia,
 à Regijs obsessâ succurrat. 349.a
 inter eos & Concilium Secretum dissensio ex-
 oritur. ibid.c
 Legatos suos ad Henricum Valefium Gallia
 Regem mittunt, qui ab eodem auditi, ad ma-
 trem Reginam remittuntur. 373.a
 Ordines Belgij Catholici à Rege pecuniarum
 bellicarum administrationem sibi concedi pe-
 tunt. 208.b,c
 Ordines Belgij Regi subiecti Bruxellis ab Erne-
 sto Archiduce conuocati multa queruntur.
 492.b
 maxima lætitia Albertum Austriacum Guber-
 natorem suscipiunt. 514.a
 quid Regi de nuptijs Archiducis Alberti cum
 Serenissima Infante ineundis responderint.
 534.a,b
 ad iusiurandum Alberto Austriaco nomine
 Serenissimæ Infantis præstandum paratos se
 esse

INDEX

esse respondēt, priuilegijs tamen saluis. § 42. b
 audientes Regem Prouincias Belgicas Alberto
 & Isabellæ cessisse, primò consternantur, &
 quare. § 44. a
 ipsi Archiduci, & Archidux vicissim ipsi iurat.
 § 45. a
 Archiduci, profectiōem in Hispanias vt dif-
 ferat, frustrà persuadere conantur. § 46. a
 Ordinum Brabantix Legati Alberto & Isabellæ
 Archiducibus obuiam proficiscuntur aduen-
 tum eorum gratulaturi. § 68. a
 Ordines Prouinciarum Fœderatarum Legatos in
 Angliam mittunt, qui auxilia à Regina contra
 Hispaniæ Regem petant. 227. b
 Zirickzeanis frustrà succurrere allaborant.
 229. b
 captâ Zirickzeâ valdè consternantur. 230. c
 eorum classis, quâ Antuerpiæ succurrere cogi-
 tabant, à Regijs cœditur. 370. b
 aliam classem instruētes, similiter à Regijs
 cladem accipiunt. 371. b
 cæso Orangio, ad Galliæ Regem, eius opis im-
 ploradæ causâ, Legationem mittunt. 371. b, c
 per Hollachium Siluamducis infeliciter ten-
 tant. ibid. & seqq.
 cum Regina Angliæ transigunt, & quibus
 conditionibus. 384. c. 385. a. & seqq.
 Vlissingam, & arcem Rammekenam, & Brie-
 lam eidem tradunt, à solis ipsius præsidia-
 rijs muniendas. 385. b
 eorum naues ab Etzardo Comite Emdano
 Amasi pelluntur. 387. a
 Lycestrium à Regina Angliæ missum, in Gu-
 bernatorem recipiunt. 389. a, b
 ei ampliorem, quàm conuentum fuerat, au-
 thoritatem tribuunt. ibid.
 Reginâ id ægrè ferente, apud eam se excusant.
 ibid. b, c
 Anglos à Lycestrio munitionibus & ciuitati-
 bus præfici ægrè ferentes, eidem aliquot Ar-
 ticulos proponunt. 395. b
 apud Lycestrium de Iorckio & Stanleio, quòd
 hic Dauentriam, ille aliam quamdam Regijs
 tradidisset munitionem, per litteras conque-
 runtur. 399. b, c
 Mauritio Nassouio summum imperium, ne-
 cessitate cogente, deferunt, ei que omnes Præ-
 fectos iurare cogunt. 400. b
 eorum contra Lycestrium dissidia à Regina
 Angliæ aliquatenus componuntur. ibid. c
 Slusam, cui Parmensis imminebat, comiteatu
 & præsidio probè firmant. 401. b, c
 Lycestrium in Belgium reuocant. 402. c
 epistolam quamdam ex Angliâ à Lycestrio ad
 Secretarium suum scriptam intercipiunt, vn-
 de nouæ similitates. 405. b, c
 Lycestrij Secretarium capiunt. ibid. c
 Lycestrium literis ad meliora instruere conan-
 tur. 406. a
 Hollachium ei reconciliare allaborant. ibid. b
 eis à Lycestrio Reginæ Angliæ nomine pax
 cum Rege proponitur. 407. a, b

R E R V M

insigne quoddam paradoxon in responsione
 sua proferunt. ibid.
 ipsam pacis mentionem sibi & Prouincijs esse
 damnosam profitentur. ibid.
 multum pro dissidijs cum Lycestrio compo-
 nendis laborant. ibid. c. & 408. a
 nummos typicos cudunt. 409. b
 Parmensi in Francia versante, res ipsi suas in
 Belgio promouent. 438. b
 inciuile responsum dant Cæsareis Legatis, qui
 pacis inter ipsos & Hispaniæ Regem conci-
 liandæ causa aduenerant. 455. b
 Nauarræi tamen & Angliæ Reginæ Legatos
 splendidè excipiunt. ibid.
 Philippum Nassouium Nauarræo in subsidium
 mittunt. 457. b
 Ernestum Austriacum Belgij Gubernatorem
 Mauritio eiusque fratri sicarios submisisse ca-
 lumniantur. 486. b
 ex pacto Fœderis, Franciæ Regi auxilia sub-
 mittunt. § 10. c
 in Chinam Indiæque Orientalis insulas bre-
 uius iter quærunt, & quo fundamento.
 § 11. c. § 12. a
 quo non succedente, viam Lusitanis tritam &
 ipsi experiuntur. § 12. b
 pacis tractationem ab Archiduce Alberto &
 Philippo Principe Orangio oblatam explo-
 dunt. § 14. a
 petente Henrico IV. Franciæ Rege Caletanam
 obsidionem soluere conantur. § 15. c
 sed infecta re domum remeant. § 16. c
 vt Francum vindicent, Brabantiam popula-
 tur. ibid.
 inter ipsos & Reginam Angliæ rationes num-
 mariæ non satis conueniunt. § 21. c
 Regina pecuniarum subministratarum partem
 repetente, multa pro se prætexunt. § 22. a
 Mauritium & Hollachium in copias Archidu-
 cales circa Turnhoutum collectas emittunt,
 & quo successu. § 24. b. & seqq.
 inter ipsos controuersia quædam composita.
 § 25. b
 quid Poloniæ Regis Legato eos ad pacem cum
 Hispaniarum Rege ineundam hortanti re-
 sponderint. § 27. b, c
 Henricum Franciæ Regem à pace cum Hispaniis
 ineunda frustrà abducere conantur. § 37. b
 sæpius pacem oblatam inciuiliter repudiarunt.
 § 54. a, b
 omne commercium cum Hispaniis eorumque
 complicibus publico Edicto suis interdicitur.
 ibid. c
 classem septuaginta nauium ad infestandas Hi-
 spanias emittunt. § 58. c
 Delegatos suos Bergopzomam mittunt, qui
 cum Delegatis Ordinum Brabantix, &c. de
 pace agant, licet irritò euentu. § 58. b, c
 quibus conditionibus Ammiralium Mendo-
 zam libertati restituere voluerint. § 88. b, c
 nimium lytrum à Francisco Mendoza petunt,
 sed modestū ab eo responsum referunt. § 89. a
 Villa-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- Ludouicum de Villar nobilem Hispanum pacto cum Admiralio excludi volunt. *ibid.*
 V Vittenhortio & Genartio ab Archiduce Alberto missis, de pace vel induciis proponentibus, sinistrè respondent. 648.c
 præter spem oblatam sibi ab Archiduce octo mensium ab armis cessationem acceptant, & ad Archiducis literas respondent. 650.b
 à Regis Franciæ Legatis, quòd eo infcio rem tanti momenti aggressi essent, nonnihil perstringuntur. 651.b
 cum iisdem Legatis conueniunt, vt futuræ Pacis tractationi Regis sui nomine intersint. *ibid.*
 Angliæ Regem, vt & ipse per suos huic tractationi interesse velit, sollicitant. *ibid.*
 multa contra Approbationem Regis à Verreyckio allatam excipiunt. 652.b, c. 653.b
 classem suam ab Hispaniæ littoribus reuocaturus pollicentur. 653.c
 alteram etiam Approbationem, à Nayo & Verreyckio allatam, fugillant. 654.b, c
 tandem se tractationem inire velle pronuntiat, sine præiudicio suæ libertatis. 657.b
 Archiducis Delegatis in Hollandiam aduentantibus, è suis eligunt qui cù eis agant. 659.b
 omnem de pace actionem abrumpere volunt. 666. b.
 imò abrumpendam decernunt. 667. b
 Regum & Principum Germaniæ Legati apud eos induciarum mentione iniiciunt. 667. b. c
 669. b
 denuò libertatem vrgent. 668. a
 Ieannino Franciæ Regis Legato agente, Ordinum Conuentum Bergopzomæ indieunt. 670. b
- Ordines Imperij tractatu pacis inter Hispaniarum & Galliæ Reges initæ cõprehenduntur.** 540. a
Ordo Equestris in honorem Sanguinis Christi à Vincentio Mantuæ Duce instituitur. 669. c
Ormufij in Persia Princeps, Augustinianorum habitum induit. 598. b
Orsotia Ducis Cliuensis oppidulum à Mendoza Admiralio occupatur. 548. b, c
 ab Imperialibus recuperatur. 562. b
 à Lansbergio deseritur. 564. a
- Os, pagus prope Siluamducis, à Geusis incendiatur.** 168. c
Oforius, Hispanorum Præfectus, in pugna quadam ad Heiligerlæum cæditur. 87. b
Oforius Aguillonius in pugna nauali contra Orangianos ad Bergopzomam vulneratur. 198. b
Ostenda nimia maris inundatione graue damnum patitur. 112. c
 ab Orangio munitur. 352. b
 à Parmense frustra tentatur. *ibid.* c
 ab Archiduce Alberto obsidetur. 592. b
 variis munitioibus & Receptibus militaribus crectis premitur. 593. a. & seqq.
 Archiduce deluso à Verio eius Præfecto, eruentè ab illo oppugnatur. 598. b, c
 commeatu inopia laborans, ab Hollandis vi-
- ctu recreatur. 610. b
 horrenda tempestate concutitur. *ibid.*
 nouis Hollandorum auxiliis reficitur. 611. a, b
 eius præsidarij in Lusbossam propugnaculum erumpunt, sed magno suo damno. 612. c
 inde in obsessores globi candentes emissi. 613. b
 nouam eius expugnandæ rationem Spinola excogitat. 621. b
 tandem Spinolæ deditur. 625. c
 eique Eustachius de Oignies præficitur. 626. a
Ostia, in Padi ripa oppidulum, vbi Dux Mantuanus Margaretæ Austriacæ Philippi III. sponsæ gratulabundus occurrit. 547. a
Ormaria Mauritio deditur. 532. c
Otto Hartius Iurisconsultus, ob priuatâ quædam negotia in Hollandiam profectus, Ernesti Gubernatoris Belgij literas peramanter pacem offerentis Ordinibus Fœderatis exhibet. 486. a
Middelburgum cum Hollandis de pace collocuturus mittitur. 499. b
 Hollandorum furo deprehenso Bruxellas redit. *ibid.* c
Otto Malsbergius Orangianarum copiarum ductor. 94. c
Otto Obersteinus copiarum Regiarum ductor. 95. b
Otto Rijngrauus ex parte Orangij Bredam pacis inter Hisp. Regem & eundem Orangium conciliandæ causa venit. 219. c
Oudevatera ab Adriano Svviteno pro Orangio occupatur. 127. a
 ab Hiergio recipitur. 223. c
ad Oustervvelium Tholouisus à Beauuoirio cæditur. 68. b

P

- Pacicus ad Traiectum interimitur.** 299. c
Pacificatio Colonienfis à quibus transigi cœpta. 294. c
 quid in ea actum & conclusum. 295. a. & seqq.
 cur non habuerit successum. 297. c. 298. a
Pacificatio Gandauenfis constituitur. 240. a
 eius præcipui articuli recensiti. *ibid.* vsque 242. c
 ab vtriusque partis Delegatis subscribitur, & qui illi. 242. b
 à Louanienfis Doctoribus approbatur. *ibid.* c
 à multis non probatur, & quare. 243. a
 à Ioanne Austriaco acceptatur. 249. b, c
Paciottus Architectus, arcem Antuerpiensem extruit. 81. a
 à Vlissinganis capitur, & suspenditur. 123. c
Paciotus in Hollandos abigeos erumpens, circa Embricam capitur. 556. c
Paderbornensis Episcopatus ab Obersteinio Comite vastatur. 441. a
 vndecim dalerorum Imperialium millibus ab eo multatur. *ibid.*
Paitonus Scotus Geldriam ciuitatem Regiis tradit, & quare. 402. b
Palma vrbs & arx à Venetis quando condita. 483. a
Pamelius, Arcani Concilij Præses, Bruxellæ trifi

INDEX R E R V M

- fti infortunio vulneratur. 404.c
 Panis, vnus in castris Archiducalibus Hulstun
 obſidentibus triginta ſtuferis venditur. 519.a
 Papenbroeckius ab Antuerpienſibus omnibus in
 perpetuum honoribus & muniis priuatur, &
 quare. 369.b
 Papendrechtum graue à maris inundatione dam-
 num patitur. 113.a
 Paſiſtarum nomen in Francia quando primùm
 exortum. 7.a
 Pariſienſes à Rege Valeſio deficiunt, & Mæ-
 nium ad ſe vocant. 422.a
 Fœderi ſacro ſe adiungunt. 427.c
 Mænium Proregem conſtituunt. ibid.
 à Valeſio ſupremæ Curix honore priuantur.
 ibid.
 Nauarræo ipſorum ſuburbia exurente valdè
 conſternantur. 430.b
 ad eos Philippus Hiſp. Rex Commendatorem
 Mordonium cum auro mittit, auxilia eis pro-
 ximo vere ad futura pollicitus. ibid.
 à Nauarræo obſidentur. 434.a
 in Nauarræum erumpunt, eiſque cladem infe-
 runt. ibid.b
 ſtrenuè, Eccleſiaſticis etiam adiuuantibus, ſe de-
 fendunt. ibid.c
 annona deficiente, tumultuari incipiunt. 436.b
 fruſtrà Nauarræi animum, miſſis ad eum duo-
 bus Episcopis, tentant. ibid.c
 extrema fame adacti, etiam ſordidiſſimis ani-
 malibus veſci coguntur. 437.a
 multis millibus fame mortuis à Parmenſi Du-
 ce, è Belgio cum exercitu adueniente, miri-
 ficè recreantur. ibid.a,b
 Laignio à Parmenſi expugnato, magna iis an-
 nonæ copia aduehitur, fameſque mitigatur.
 ibid.c
 Nauarræo ipſis inſidias tendente, Patrù Soci-
 tatis Ieſu vigilantia ſeruantur. 437.c. 438.a
 Parmeſem Regia magnificètia excipiunt. 438.b
 iterùm à Nauarræo, inſidiis quas eis ſtruxerat
 detectis, obſidentur. 442.b
 quibus conditionibus Nauarræum iam ad Ca-
 tholicam Religionem conuerſum recepe-
 rint. 483.c
 Pariſiis folius Catholicæ Religionis exercitium
 permiſſum. 534.c
 nouà ibidem Camera ab Henrico IV. Franciæ
 Rege aperitur, eiſque cum Catholicis Calui-
 niani aliquot Iuriſconſulti præficiuntur. ibid.
 Parlamentum Pariſienſe Henricum IV. pro legi-
 timo Rege agnoſcendum eſſe generali decreto
 edicit. 484.a
 Caſtellium, poſt cædem Henrico IV. Franciæ
 Regi intentatam, ignis forcipibus, ac dein
 quatuor equis diſcerpendū eſſe ſtatuit. 493.b
 Ieſuitas tamquam eiſdem Caſtellij incen-
 res proſcribit. ibid.b,c
 ſubditis etiam, ne filios ſuos adeorum ſcho-
 las mittant, interdicit. ibid.c
 Parmæ Princeps, cæſo Rege Sebaſtiano in Africa,
 Luſitaniæ Regnum ambit. 322.c
- Parmenſis Princeps. vide Alexander Farnexius.
 Parmenſis Belgij Gubernatrix. vide Margare-
 ta Parmenſis.
 Paſmannus à Rhijnbercanis ad Mauritiū de de-
 ditionis conditionibus acturus mittitur. 528.c
 Paſtranus Dux leſtiſſimas copias exercitui Regio
 ſupplendo in Belgium adducit. 500.a
 Archiduci Alberto Belgij Gubernatori Lutzen-
 burgum vſque gratulabundus occurrit. 512.c
 ſed die aduentum eius immediatè præcedente
 moritur. 513.a
 Patres Societatis Ieſu Antuerpiã, quòd contra
 Ioannem Auſtriacum iurare nollent, eiiciun-
 tur. 277.a
 eorum templum Caluinianis cedit. 281.a. vide
 Ieſuitæ.
 S. Pauli Comes, Ambianenſi vrbe ab Archiduca-
 libus memorabili ſtratagemate occupata, in tu-
 tum ſe recipit. 526.b
 ſed mox iterùm ab Henrico Rege ad eamdem
 obſidendam mittitur. ibid.
 S. Paulus Polder Hulſtenſis agri pars à Barlotto oc-
 cupatur. 518.b
 Paulus IV. Romanus Pontifex Regi in Belgio
 nouos Episcopatus erigendi facultatem conce-
 dit. 2.a
 eiſdem hac de re Diploma. ibid.c. & ſeqq.
 Paulus V. Leoni XI. in Põtificatu ſuccedit. 634.a
 Venetos Interdicto ſubiicit, & quare. 647.a,b
 eoſdem ab Interdicto abſolutos in gratiam re-
 cipit. 658.a
 Comitem Tyronium Hibernum benignè exci-
 pit. 669.c
 Paulus Buſius Syndicus Leidanus, ciuitatem O-
 rangio aſſerit. 127.c
 ex parte Orangiæ & ciuitatum confœderatarum
 Bredam pacis inter Hiſp. Regem & eundem
 Orangium conciliandæ cauſa venit. 210.c
 contra pacem inter Ordines & Auſtriacum ſi-
 ſtam proteſtatur. 253.a,b
 ab Ordinibus è carcere ſub cautione præſtita
 dimittitur. 399.c. vide Buſius.
 Paulus Iordanus Vrſinus a deſt classi à Pio V. Pon-
 tifice, Hiſpaniarum Rege & Venetis ſub Ioan-
 ne Auſtriaco contra Turcam miſſæ. 115.c
 Paulus VVaelvicanus Ruremondæ ab Oran-
 gianis interficitur. 135.b
 Pauoafa inſulæ S. Thomæ ciuitas ab Hollandis
 expugnata. 559.c
 Pax Aureliana in Gallia ſancitur. 25.a
 Pax in Belgio an poſſit ſperari, ex ſententiã
 Cl. V. Iuſti Lipſij. 494.c. 495.a
 Pax inter Hiſpaniæ & Galliæ Reges Veruini in
 Veromanduis tentatur. 536.c. 537.a
 ne ineatur, Hollandi vnà cum Anglis adlabo-
 rant. 537.b
 eadem ibidem ſancitur, & quibus conditioni-
 bus. ibid.c. & ſeqq.
 quinam hac pace comprehendantur. 539.c
 540.a
 Pax Hollandiæ Ordinibus ab Erneſto Auſtriaco
 Belgij Gubernatore fruſtrà oblata. 486.a
 de

IN ANNALES TVM VLTVM BELGIC.

- de Pace inter Regios & Hollandos componenda colloquium Middelburgi institutum. 499.b
 sed nullo successu, Hollandis fucum facientibus. ibid.c
 Pax Hollandis & Mauricio ab Archiduce Alberto & Philippo Principe Orangio oblata, ab ijs exploditur. 514.a
 Pax inter Persas & Turcas firmata. 535.b
 Pax Religionis à Matthia Archiduce constituitur. 279.a,b
 eius quæ conditiones & Articuli. ibid.b,c
 in eâ multa obscura. 280.c
 Pecuniariæ rei difficultas magna apud Archiducem, ejusque origo recensita. 522.b
 Paynus in Anglia martyrio afficitur. 344.b
 Pera, Leodienfis agri oppidum, à Slegelij & Nicolai Baftæ copijs inuaditur & diripitur. 570.c
 Perea, præfectus Hispanorum, ad Harlemum occiditur. 160.b
 Peresius. *vide* Antonius Peresius.
 Perosa in Flandrica aduersus Mauricium pugna capitur. 183.a
 Pesserarius in pugna inter Regios & Hollandos in Cliuia commissa occisus. 508.a
 Pesta in Hungaria à Turcis obsidetur. 621.a
 Petrus, instrumentum bellicum quale, & quando inuentum. 435.a
 Petrus Aloftanus, Consul Antuerpiensis, Alenfonium adit, sinistreque de ipso ciues opinari significat. 345.a
 Petrus Andelotus Bruxellæ ab Albano capite plectitur. 89.a
 Petrus Arsetus ab Albano noui à se instituti Concilij Iudex eligitur. 80.a
 Petrus Ballingus Sacerdos Harlemi à Geusijs in templo trucidatur. 278.a,c
 Petrus Beurius ex parte Catholicorum Pacificationi Gandauenfi subscribit. 242.c
 Petrus Castellius, mercator Parisiensis, Ioannis Castellij Henricum IV. Galliarum Regem confodere conati pater. 493.a
 Petrus Cunerus, Leevvardienfis Episcopus, à Rennebergio capi iubetur. 276.b
 elapsus Coloniam venit, ibique moritur. ibid.
vide Cunerus Petri.
 Petrus Curtius primus Brugenfis Episcopus constituitur. 3.c
 Petrus Dathenus Calvinista ad Casimirum in Palatinatum cum Embyso abit. 301.c
 Petrus Dordoignus Hispanus Antuerpiæ ultimo supplicio è medio tollitur, & quare. 348.c
 Petrus Dusa classi ad Hispanias infestandas ab Hollandis instructæ præficitur. 558.c
 Alegonam magnæ Canariæ oppidum expugnat, spoliat, & incendit. 559.a
 item Gomeram insulam occupat, sed exiguo fructu. ibid.a,b
 denique ad insulam S. Thomæ peruat. ibid.c
 Pauosam oppidum facile obtinet. ibid.
 Franciscum Menesium eiusdem insulæ Præfectum capit. ibid.
- cum præda domum remeare cogitans, tabe consumptus moritur. ibid.
 Petrus Ernestus Mansfeldiæ Comes, Mariam Lusitanam, sponsam Alexandri Farnesij, in Belgium adducit. 355.b
 ciuitati Bruxellensi à Parmensi præficitur. 511.b
 à parte Regis se futurum declarat. 53.b
 ab Albano in Galliam Regi contra Hugonotatas auxiliaturus, mittitur. 107.a
 vulneratur. ibid.b
 ab Ordinibus Belgij summus belli contra Geusios Imperator decernitur. 229.c
 Hispanos seditiosos placare nititur, sed frustra 231.b
 à Glimesio capitur. 233.a
 sub Ioâne Austriaco castrorû Præfectus. 282.b
 VVachtendonckam obsidet. 419.a,b
 eandemque deditione capit. ibid.b,c
 ei à Parmensi in Galliam abeunte, Belgij cura demandatur. 455.c
 Belgij pro tempore Gubernator à Rege constituitur. 467.b
 Ernestum Austriacum Belgij Gubernatorem Lutzenburgi excipit. 483.a
 eidem Regium Diploma exhibenti libens Belgij gubernacula cedit. ibid.b
 se Francis & Hollandis Lutzenburgum inuadere parantibus strenuè opponit. 491.b,c
 Petrus Fabri tristi Bruxellæ casu perit. 404.c
 Petrus Galerus equitum Archiducalium in Flandrica pugna ductor. 582.a
 Petrus Giron, Ossunæ Dux, in Belgium venit. 607.a
 Petrus Iansonius, Harlemensium Architectus, tormenti globo perimitur. 155.b
 Petrus Ieanninus à Galliarum Rege ad Hollandos mittitur, tractationi pacis cum Archiduce Alberto interfuture. 651.b
 in Galliam se reuocari dicit, tamen mox Haggam reuertitur. 664.a, 666.c
 Actionis finem vrget. 667.a
 de pace futura cum nulla spes esset, inducias saltem vtrimque fieri instat. 667.b,c, 669.b
 Bruxellas excurrit, vt inducias promoueat. 669.b
 Antuerpiam venit, & inducias feliciter procurat. 670.b
 Hollandos, vt Bergopzomæ Ordinum comitia celebrarent, inducit. ibid.
 Antuerpiam redit, & induciarum tractationi interest. ibid.a
 duodecennialibus inducijs ibidem feliciter constitutis præfens acquiescit. 671.b
 earundem Articulos subfignat. 677.a
 Petrus Levardius, vnus ex Hollandorum Centurionibus, à Linganis erumpentibus interimitur. 533.a
 Petrus Lupus, Carmelitarum Prouincialis, Mechliniam Regi afferi procurat. 303.b
 Noritzio Mechliniam occupante interimitur. 309.c
 Petrus Malineus cum fratre ab Antuerpiensibus

INDEX R E R V M

- in carcerem coniectus, grandæ re mulctatur,
& quare. 369.b
- Petrus Petri ab Amstelodamensibus ad Austria-
cum subsidia petiturus mittitur. 275.c
- Petrus Raforius Valencenensium ad Regios
Legatus. 72.a
- Petrus Richius ex parte Orangij Pacificationi
Gandauensi subscribit. 242.c
- Petrus Strozza, Florentinus, à Galliæ Rege Classi
Antonij Lusitani Legati nomine præficitur.
344.a
- Terceram insulam inuadit. ibid.
- Petrus Taxis obsidioni Montium Hannoniæ ad-
est. 138.b
- Petrus Valdesius in classe Hispanica, quæ Angliã
inuasura videbatur, ab Anglis capitur. 415.a, b
- Petrus Vanderdussius rei tormentariæ Præfectus,
classi Hollandicæ ad Caletenses & Duynker-
kanos comprimendos instructæ præficitur.
536.b
- Petrus Vogelsangius Buranorum Præfectus in-
gentem thesaurum in tutum abducere volens,
à Regijs spoliatur. 172.c. 173.a, b
- Petrus VWaterlofsius Bruxellæ ab Albano capite
plectitur. 89.a
- Philibertus Sabaudus, Sebastiano Rege in Africa
cæso, Lusitaniæ regnum ambit. 322.c
- S. Philippi in Flandria propugnaculum à Mauri-
tio occupatur. 578.a. 622.b
- à Spinola recuperatur. 624.b
- ab eodem diruitur. ibid.c
- Philippi - villa à Ioanne Austriaco obsidetur.
277.b
- eidem deditur. ibid.
- Philippus Vander Aa Mechliniam Orangio asse-
rit. 136.b, c
- Albano aduentante fugit. 140.c
- Philippus Bentingius ab Ordinibus Archiduci
parentibus Bergopzomam mittitur, cum Fœ-
deratis de pace acturus. 585.b
- Philippus Buranus. *vide* Philippus Nassouius,
Guilielmi Principis Orangij filius.
- Philippus Croius Dux Arschotanus à parte Re-
gis se futurum declarat. 53.b
- à Parmensi missus, cum Valencenensibus, vt se
dedant, frustra agit. 71.a, b
- iberius in trophæum ab Albano in Arce Ant-
uerpiensi erectum loquitur. 117.b
- ei à Bruxellensibus ciuitatis suæ cura deman-
datur. 134.c. 135.a
- summus belli Imperator ab Ordinibus consti-
tuitur. 235.a
- Ordinum nomine à Ioanne Austriaco arcem
Antuerpianam accipit. 254.b
- Austriacum monet, vt ab insidijs sibi paratis ca-
ueat. 258.c
- eum eodem Namurcum abit. 259.b
- eumdem postea deserit. 260.b
- Matthiam Austriacum Viennã euocari curat,
& quare. 264.a
- Flandriæ Gubernator ab Ordinibus constitui-
tur. 265.c
- primarius Orangij aduersarius vulgò habetur.
266.a
- nobili cum comitatu Gandauum venit, ibique
pro Gubernatore excipitur. ibid.
- Gandauenses, qui priuilegiorum suorum resti-
tutionem ab eo repetebant, cum leniter
eos placare nõ posset, acriter increpat. ibid.b
- ab iisdem capitur & custodiæ mancipatur. ibid.
- tandem libertati restituitur. 267.b
- ab Ordinibus ad Matthiam Austriacum mit-
titur, vt eidem Belgij gubernacula deferat.
269.a
- vt pacis in Belgio Colonia constitutendæ se-
questrum se præbeat, à Matthia Archiduce
& Belgij Ordinibus delegatur. 295.a
- ab Ordinibus deficit, & Regi reconciliatur.
298.b
- Philippus Egmondanus, Egmondani ab Albano
occisi filius, ex Aula Cæsaris Bruxellas venit.
233.b
- à Bruxellanis Regi fidelissimus, ab Orangianis
verò necis paternæ vindex futurus speratur.
ibid.
- pro Ordinibus Brabantia militem conscribit.
235.a, b
- cum legione sua Antuerpiameuocatur. 237.a
- ibidem admittitur. ibid.b
- ab Hispanis capitur. 238.b
- ab iisdem primò Liram, deinde Traiectum ab-
ducitur. 254.b
- in Galliam, Fœderatis contra Nauarræum fu-
turus auxilio, cum exercitu mittitur. 433.a
- iunctis cum Mænio copijs Nauarræum inua-
dit. ibid.b
- fortiter pugnando cadit. ibid.c. *vide* Egmonda-
nus Comes.
- Philippus II. Hispaniarum Rex è Belgio disce-
dit. 1.b
- sponsæ Elisabethæ Tolero Complutum ob-
uiam proficiscitur. 2.b
- nuptias cum ea celebrat. ibid.c
- pœnas contra Geusios in Belgio constitutas
mitigari non probat. 34.c
- Inquisitionis munus accuratè teneri desiderat.
ibid.
- & Tridentinum Concilium obseruari tenere
præcipit. ibid.
- Orangium & socios de fide erga se retenta col-
laudat, & iter se in Belgium accelerare signi-
ficat. 46.c
- de comescendis Belgis consultat. 76.a, b, c
- Albanum in Belgium mittere proponit. ibid.
- clementiã in Belgas vti, à Confessario mo-
netur. ibid.
- ab Inquisitionis verò Præfecto seuerè agere
persuadetur. 77.a
- consilium de Belgio adeundo deponit, & qua
occasione. 80.a
- Mauros è Granatâ Regno eiicit. 107.b
- ei Anna Austriaca Maximiliani Imp. filia de-
spondetur. 112.a
- cum Pio V. Pont. Rom. Veneris, & Italiæ Prin-
cipibus

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- cipibus fœdus contra Turcas sancit. 114.c
 classi à se missæ Ioannem Austriacum præficit. 115.a
 mortuo Requesenio, Concilio Status, donec
 Governatorem mittat, Prouincias Belgij
 demandat. 229.a
 nascitur ei filius Philippus, dictus postea III.
 287.b
 Lusitanæ regnum, Sebastiano Rege in Africa
 cæso, successionis iure ambit. 322.c
 per Albanum, Antonio victo, armis obinet.
 323.a
 ad Pacem Augustâ periculosè decumbit. ibid.b
 edicto Hagæ-Comitis ab Ordinibus confœde-
 ratis edito, iure suarum Prouinciarum exci-
 disse pronuntiatur. 328.b
 arcem Placentinam Principi Parmensi ob res
 præclarè in Belgio gestas reddit. 389.a
 Mordonium Commendatorem cum auro ad
 Parisenses destinat, auxiliaque eis contra
 Nauarræum promittit. 430.b
 Blauetum minoris Britannæ portum occu-
 pat. 442.c
 bellum sibi ab Henrico IV. Franciæ Rege in-
 dictum acceptat, sed prætentas dicti Henrici
 rationes scripto libello refutat. 495.b
 non tantum Sabaudæ & Burgundiæ Comitatus
 auxilia subministrat, sed lectissimas etiam co-
 pias in Belgium mittit. 500.a
 Hollandos in Portugallia detentos in gratiam
 Alberti Austriaci Belgij Governatoris li-
 beros abire permittit. ibid.b
 & in posterum, quotiescumque voluerint, re-
 ditæ. ibid.
 mercatoribus, qui lucrum septuaginta in cen-
 tum pacti erant, solutionem negat. 522.b
 publico Decreto immodicam istam mercato-
 rum cupiditatem coercet. ibid.
 quibus conditionibus pax inter ipsum & Hen-
 ricum IV. Galliæ Regem Veruini sancita.
 537.c & seqq.
 de Isabella filia Alberti elocanda, eiusque dote
 agit. 540.c & seqq.
 conscriptas matrimonij tabulas solemniter le-
 gi & subsignari curat. 541.a
 omnes suas Belgicas Prouincias & Burgun-
 diam ad dictas nuptias certis legibus donat.
 ibid.b
 infirmus Madritio ad D. Laurentij deferri vo-
 luit. 551.b
 S. Eucharistia munitus, & corpus suum tabi-
 dum filii ostendens, se mundanæ gloriæ
 specimen esse proclamat. ibid.c
 filio & filia pietatis cimelia tradit. ibid.
 inter alia scuticam Caroli V. Imp. sanguine ru-
 bentem. ibid.
 morbo ingrauescente, extremæ Vnctionis Sa-
 cramentum petit & accipit. 552.a
 ministros suos filio & filia commendat, & præ
 ceteris Christophorum de Mora. ibid.
 mortis ei hora ab homine Religioso præsigni-
 ficata. ibid.
- quoto ætatis anno obierit. ibid.b
 quot vxores habuerit, & ex quibus liberos sus-
 cepit. ibid.
 Philippus III. Philippi II. filius nascitur. 287.b
 Hispaniæ Princeps solemniter renuntiatur.
 371.b
 ei Margareta Austriaca per Clementem VIII.
 despondetur. 547.c
 eidem à patre moribundo charta omnem Re-
 gni administrandi rationem continens tra-
 dita. ibid.
 multas naues in Hispania detineri mandat, &
 quare. 553.c
 ignoto habitu sponsæ suæ obuiam profici-
 tur, illamque Regis nomine salutat. 565.a
 coniugium per Legatum coram Pontifice Ma-
 ximo initum ratum habet. 565.b
 nuptiæ eius Regali planè magnificentia Va-
 lentiæ celebrantur. ibid.
 Albertum Archiducem, aliosque duos, Aurei
 velleris Equites creat. ibid.
 Barcinone inauguratur. ibid.
 cum Iacobo Angliæ Rege pacem sancit. 626.c
 Philippus ab Hohenloë Comes à parte Orangi
 Bredam pacis inter Regem Hisp. & eundem
 Orangium constituendæ causa venit. 219.c
 Philippus Lanouis à Parmensi Governatrice Bru-
 xellis militum Præfectus constituitur. 53.b
 Philippus Maillard, Geusiorum Minister, Valen-
 cenis capitur. 14.b
 à Magistratu plectendus, vi eripitur. 15.a
 Philippus de Marbes à Regiis in pugna ad Gel-
 doniam capitur. 96.c. 100.a
 Albani iussu Bruxellis capite plectitur. 96.c
 Philippus Marnixius, Aldegondæ Dominus,
 primus fœderis contra Regem Hisp. & Inqui-
 sitionem à Nobilibus Belgij fœderatis initi au-
 ctor habetur. 37.b
 Dordraci conuentum Ordinû celebrat. 133.c
 Harlemi Magistratum loco mouet. 152.c
 Maselantius à Iuliano Romero capitur.
 192.b. 193.b
 datis obsidibus, è carcere dimittitur, vt de pace
 ineunda cum Regiis agat. 209.b
 ea verò quòd minùs constituatur, clam obstat.
 ibid.c
 ad carcerem reuertitur. ibid.c
 è carcere Vltraiectino liberatus, Orangium
 Goudæ conuenit. 216.c
 ex parte Orangi & ciuitatum confœderata-
 rum Bredam ad pacem inter Hisp. Regem &
 Orangium conciliandam venit. 219.c
 ab Orangio & Hollandiæ Ordinibus in An-
 gliam mittitur, vt cum Regina fœdus ineat.
 227.b
 Gandauum venit, cum Ordinibus Belgij con-
 fœderatis de pace acturus. 237.a
 Pacificationi Gandauensi subscribit. 242.c
 literas Bruxellam defert, à Nauarræo interce-
 ptas, & ab eodem ad Orangium missas, qui-
 bus Austriacus Regi bellum contra Belgas
 suadere videatur. 256.c

I N D E X

- ab Ordinibus in Galliam ad Alenfonium mittitur, cum eo de conditionibus, quibus in Principem recipiendus esset, acturus. 314.c
 è Gallia, cum Alenfonio secundò pactus, domum reuertitur. 325.b
 ab Ordinibus sigilli maioris custos constituitur. 338.b
 cum Antuerpiensibus Liræ insidiatur, sed frustra. 358.a
 Regios itè frustra Calloo pellere nititur. 369.c
 quò minùs Parmensis literè, quibus pacem offerebat, apud Antuerpienses effectum fortirentur, edito libello impedit. 370.b,c
 ab Antuerpiensibus obsessis & fame adactis ad Parmensem mittitur. 380.c
 Parmensi per horam solus loquitur. 381.a
 Philippus Mafius ex parte Principis Parmensis Bomborgum venit, cum Regina Angliæ Deputatis de pace inter prouincias componenda acturus. 414.a
 cum Hollandis de pace collocuturus, Middelburgum mittitur. 499.b
 Hollandorum furo deprehenso Bruxellas redit. *ibid.*.c
 Ordinum nomine in Comitibus Bruxellæ ad acceptandos novos Principes celebratis Alberto Archiduci insigni Oratione respondet. 543.c
 Philippus Mommorenicius. *vide* Hornanus.
 Philippus Nassouius à Mauritio Neomago præficitur. 453.c
 Nauarræ ab Hollandis cum ingenti apparatu in subsidium mittitur. 457.b
 in Lutzenburgensem Ducatum Hollandorum copias ducere parat. 491.c
 in Hollandiam reuocatur. *ibid.*
 Francis iunctus, loca quædam in Lutzenburgo occupat. 495.b
 quadam vice cum quatuor Archiducis equitum turmis concurrens, plurimis ex suis cæsis, vulneratis & captis, fuga sibi consulit. *ibid.*.c
 postero die, Francico equitatu adiutus, pridianum damnum vtcumque refarcit. *ibid.*
 in Cluiua acriter cum Regiis dimicans vulneratur, & captius Berkam abducitur. 507.c
 ex vulnere eodem mortuus, Mauritio sepeliendus remittitur. 508.c
 Philippus Nassouius, Guilielmi Principis Oran-gij ex Egmondia filius, in Hispaniam abducitur. 80.c
 Albertum Gubernatorem Belgarum designatum in Belgium comitatur. 510.b
 Romam excurrens, Pontificis pedes osculatur, seque filium Ecclesiæ proficitur. *ibid.*.c
 Hollandis se in negotio pacis mediatorem frustra offert. 514.a
 Albertum Archiducem in Hispaniam ad sponsam proficentem comitatur. 546.b
 Philippus Nigri à Philippo II. è Belgio discedente, Gubernatrici Parmensi Consiliarius datur. 1.c
 designatur primus Episcopus Antuerpiensis. 3.c
 Philippus Regius à Regiis militibus cæsus. 158.c

R E R V M

- eius caput, cum charta in fronte, quæ eadem acceptam referret, à Regiis in urbem Harlemensem conicitur. *ibid.*
 Philippus de Torres Buquoio sufficitur. 607.a
 Archiducis & Spinolæ iussu Thenas profectus, Buquoio se iungit. 628.c
 Lingæ à Spinola occupatæ præficitur. 631.b
 Spinolæ Rhenum versus mouenti cum copiis se iungit. 637.c
 obsidioni Grollanæ adest. 640.c
 munitionem ibi semilunarem inuadit. 641.a
 Philippus Triestius Bruxellæ ab Albano capite plectitur. 89.a
 item Philippus VVaterlofus. *ibid.*
 necnon Philippus VVinglenus. *ibid.*
 Pialius à Solymanno Turca ad Maltam expugnandam mittitur. 37.c
 Picardi à Rege Henrico Valesio deficiunt. 422.a
 in Picardia à Bironio, mandante Henrico IV. Galliarum Rege, pedestres equestresque copiarum conscrip-tæ, æque in Arresiam educatæ. 520.b
 Pipenpoius Scabinus Bruxellensis tristi infortunio perit. 404.c
 Pironius, sub periurij pœna, per integrum annum Ordinibus se haud militaturum à Parmensi iurare cogitur. 375.b
 Audenburgio à Mauritio occupato præficitur. 578.b
 Alberto Archiduci Audenburgum & Snafkerkam dedit. 579.b
 Piscatores Hollandi plurimi à Domino de VVakenen in Oceano Septemtrionali submerguntur. 586.b,c
 Pius V. Pontifex Albano gladium deauratum & pretiosum galerum in Belgium mittit. 107.b
 cum Philippo II. Venetis, & Italiæ Principibus, contra Turcas foedus sancit. 114.c
 M. Antonium Columnam classè à se missæ præficit. 115.a
 Plana forma, moles ab Archiducalibus ad Ostendam erecta, in eam ab oppidanis ultra centum triginta quinque canthibus globis, ignem concipit, & tota conflagrat. 613.b
 Plantiniani typis Index librorum prohibitorum Albani iussu prodit. 107.c
 Plassendal, Archiducalis ad Ostendam munitio, ad excursions Ostendatorum impediendas erecta. 577.c
 Plaustrum pice oblitum à Steenvvicanis in Hollandorum quemdam pontem, quo eundem disecerunt, propellitur. 461.b
 Poelgeestius prope VVoerdam Mauldeum militum Præfectum capit. 408.c
 Poietus, Vicarius Oran-gij. 185.b
 Poloni mercatores in Moscouia malè habentur. 648.a
 Poloniae Rex, arbitro summo Pontifice, cum Moscouiæ Duce pacem init. 333.c
 Poloniae Regis Legatus quomodo in Hollandia & Anglia fuerit exceptus. 527.b,c
 Polydorus Cattaneus in nauali cù Frederico Spinola contra Hollandos conflictu cæditur. 612.a
 Pom-

IN ANNALES TVM VLTVM BELGIC.

- Pompeius Iustinianus à Marchione Spinola exercitum pro Rege Catholico ex Italia in Belgium adducente, Tesserarius maior constituitur. 600.c
 ab eodem amandatur, vt quid sibi de Ostendana obsidione videretur dispiciat. 617.a
 obsidioni oppidi VVachtendonkæ adest. 632.c
 item obsidioni arcis Cracou. 633.b
 Cracouianos tantopere vrget, vt gratiæ Buquoij se committere cogentur. ibid.
 à Buquoio vt VVahalim cum copijs transeat Betuamque inuadat, delegatur. 638.c
 transitum semel atque iterum tentans, ab Hollandorum copijs prohibetur. 639.a
 ad Rhijnbercam locum vrbi oppugnandæ idoneum occupat, & munit. 641.c. 642.a
 in eum oppidani erumpunt, quos tamen ipse fortiter repellit. 642.a
- Pompeius Targonus ad Ostendam arctius premendam multa nequidquam molitur. 616.b. 619.c. 620.a
- Pomponius Belieurius Grignonius, Henrici IV. Galliæ Regis Legatus, Veruini cum alijs Legatis de pace inter Hispaniæ & Galliæ Reges componenda disceptat. 537.a
 Bruxellas obses mittitur. 540.c
- Pons à Parmensi super Scaldim sternitur, vt Antuerpiam premat, & eius descriptio. 373.b, c
- Pontes miri ad Breuordæ obsidionem à Mauritio excogitati. 532.a
- Pontifex tractatu pacis inter Hispaniarum & Galliæ Reges inicæ comprehenditur. 539.c
- Pontifici viuenti statuam poni Magistratus Romanus vetat, & qua occasione. 441.b, c
- Pontifera à Mænio occupatur. 430.c
- Pontus Noyellus, Boursij Dominus, Terlonium in Arce Antuerpiensiscapit. 261.b
 arcem ipsam ciuibus diruendam tradit. 262.b
- Poperinga à Regijs diripitur. 338.c
- Porcus-Spina, fortissimum Ostendanoꝝ propugnaculum, ab Hispanis expugnatur. 623.c
- à Porta Consiliarius Gandau à tumultuantibus capitur. 266.b
- Potelles Baro ab Albano Francis in deditioem vrbis Montensis obses datur. 140.b
- Pouillius Dorlani, Fuentæo urbem expugnante, occisus. 505.a
- Præfectus Ærarij Belgici, acceptâ à Caluinianis schedulâ, indictâ causâ exulare iubetur. 321.a
- Præfecti quidam Archiduciales, quod in inuadenda Slusa suo officio defuissent, capite plectuntur. 637.a
- Prælium nauale cruentum à Bossuio contra Geusios in Sinu Meridionali Hollandiæ commissum. 188.c. 189.a, b, c
- Præmonstratensis Abbatia ciuitatis Middelburgensis nouo Episcopatu ibidem erecto assignatur. 3.c
- Præses Parisiensis relaturus de electione Regis trucidatur. 481.c
- Prætoria Antuerpiensis nauis à Zelandis aueritur. 787.a, b
- Princeps, cuius magnitudo stabilis futura, pulcherrimè à Seneca descriptus. 568.c. & seqq.
 quomodo dicatur supra & pro populo esse. 569.a
- Priuilegium Belgarum, eos scilicet à nemine, præterquam à Iudice loci, iudicari posse, quatenus intelligendum. 4.b
- Priuilegium Læti introitus Albertus & Isabella Archiduces suis manibus signant, & tactis SS. Euangelijs iurant. 568.b
- Procurator Brabantæ, acceptâ à Caluinianis schedulâ, indictâ causâ exulare iubetur. 321.a
- Proditio insignis in Hannum oppidum à Gommeronio Franco Arcis Præfecto structa. 501.b
- Proppius Scotus Hollandorum Capitaneus Traiectum ad Mosam infeliciter tentat. 484.c
- Propugnaculum è regione Antuerpiæ ab Hollandis spoliatur. 553.b
- Prouinsius ab Ordinibus in Galliam ad Alensonium mittitur, cum eo de conditionibus quibus in Principem recipiendus esset, acturus. 314.c
- Pugna acris in Cliuia inter Hollandos & Regios. 507.c
 alia in ericeto Tiletano commissa, & quo successu. 524.b, c
- Pugna inter Briautæum & Grobbendonckianos quando, vbi, quomodo, & quo successu commissa. 573.a, b, c
- Pulchra quercus vicus, vbi Franci Dorlano obsessio frustra succurrere conati, omnes propemodum trucidati. 503.a
- Pulus tormentarius Rhijnbercæ incensus, ciuitati ab Admiralio Mendoza obsessæ multum damni infert. 549.c. 550.a
- Purificationis Deiparæ festum extra Hollandiam & Zelandiam celebrare Caluinianis præcipitur. 280.b
- Purmerêda à Sonoio pro Orangio capitur. 126.b
 in eius lacu, rupta glacie, supra centum homines miserè absorbentur. 145.b
- Pyramis, criminosis in Societatis Iesu Patres iambis onusta, ab Henrico IV. Galliæ Rege deijcitur. 634.b

Q.

- Q Vabacundonus in Iaponia sex Franciscanos in cruce agitur. 553.a
- Quenoyum oppidum induci non potest vt Alensonijs milites recipiat. 283.c
- Quercetius Francus, Fuentæo Dorlanum expugnante, captus. 505.a
- Quilebeuf Nauarræo deditur. 431.b
- Quinquercorentum castellum in Britannia Hispanis eripitur. 491.a
- Quintinus Benedictus Bruxellæ ab Albano capite plectitur. 89.a
- Quintinus Priezcius ex parte Catholicorum Purificationi Gandauensi subscribit. 242.c
- Quirinus Diricksonius Harlemi à Geusijs ad patibulum strangulatur. 158.c
 eius quoque filia lapidibus obruitur. ibid.

INDEX R E R V M

R

Raab Hungariæ oppidum à Sinane Bassa ob-
fessum, fortissimè à Christianis defendi-
tur. 493.c
ibi spatio tridui plura quàm duodecim Turca-
rum millia cæsa. ibid.
tandem deditur, quique dederat postea capi-
te plectitur. 494.a
præclaro stratagemate ab Adolpho Viennæ
Gubernatore Turcis eripitur. 552.c. *vide*
Iauarinum.

Ræsa Cliuiæ ciuitas à Mendoza Admiralio præ-
sidiis firmata. 550.b
ab Andrea Cardinale cur præsidio munita. 556.a
ab Imperialibus obsessa, strenuè à Regiis de-
fenditur. 563.a
dissentibus inter se Germanorum Ducibus,
& quibusdam ob stipendia tumultuari inci-
pientibus, ab obsidione liberatur. ibid. b, c

Rainerus Cammiga in arcem Leeuwardensem
ciuium Regi fidorum præsidium inducit. 264.c

Ralda à Rennebergio in locum Consiliariorum
Regiorum, quos custodiæ incluserat, substi-
tuitur. 276.b
Regem eiuraturus, in ipso actu expirat. 333.b

Ramburius ab Henrico IV. Franciæ Rege Ardeæ
oppugnationem impediturus mittitur, sed fru-
strâ. 517.a

Ramirus Gufmannus Ræsa ab Imperialibus ob-
fessæ Præfectus. 562.c
à Mendoza Admiralio subsidia petit & accipit.
563.a
iteratis eruptionibus Germanos obsidionem
soluere cogit. ibid. b, c

Rammekena arx qua ratione in Orangij potesta-
tem deuenerit. 182.b
ab Ordinibus Regiæ Angliæ traditur. 385.b.
386.c

Ransdonkiû, pagus prope Geertrudenbergam,
in quo, ne Geertrudenbergani Langestratiis
molesti essent, munitio extruitur. 202.a

Ranstius Orangianus à Regiis inter Antuerpiam
& Liram interimitur. 353.c

de cleyne Rape munimentum Hulsto vicinum à
Barlotto occupatum. 518.b

de groote Rape munimentum Archiducalibus Hul-
stum obsidere parantibus multum negotij
facessit. 518.b

ad Raschium Pontem in agro Duaceno turmas
aliquot equitum conuocat Basta, Feræ diu à
Francis obsessæ commeatum illaturus. 514.b

Rassengemius Insularum, Duaci & Orchinij Præ-
fectus. 58.c
aliquatâ Calvinianorû copias profligat. 63.b, c
à Requesenio Bredam ad pacem inter Regem
Hisp. & Orangium conciliandam mittitur.
219.c
ab Ordinibus Brabantix in Hispaniam, ratio-
nem à se actorum redditurus, amandatur.
234.c. 235.a
ab Ordinibus Belgij missus, ad Ioannem Au-

striacum vltro citroque comeat. 246.b, c
Orangium non ferens, Matthiam Austriacum
Viennâ euocari curat. 264.a

Gandau à tumultuantibus capitur. 266.b
Antuerpienses, vt Regi se reconcilient, litteris
hortatur. 348.b

Ratingus ab Vltraiectinis præscribitur. 277. a

Rationes nummaria inter Angliæ Regiam &
Hollandos non satis conueniunt. 521.c

Rauellinum Groningense propugnaculum, Hol-
landis ciuitatem obsidentibus infestissimû. 489.a
cuniculis ex parte euersum, ab iisdem occupa-
tur. ibid.

Rauels pagus non longè à Turnhout, in eoque
Mauritius copias Archiducalibus inuasurus sub-
sistit. 524.b

Redhead Anglus Parmensem ad Bergopzomam
deludit. 418.a, b

Reformati. *vide* Calviniani & Geusij.

Regij milites. *vide* Milites Regij.

Regnardus à Philippo II. è Belgio discedente
Gubernatrici Parmensi Consiliarius datur. 1.c

Reidanus, Blandij Baro, Embricæ pro Imperiali-
bus Præfectus, à Mauritio auxilia petit, & ob-
tinet. 570.a

Reinerius Benedictus, Theologus Parisiensis,
Nauarræum in fidei rebus instruit. 481.c

Reinerus Dekema munitionem in Oostmahorn
pro Rege extruit. 264.c
Staueram pro eodem occupat. 319.c

Reinerus Lintrius Ruremondæ ab Orangianis
ante Sacrarium trucidatur. 135.c

Reinerus de Sualon Catricio ad Ostendam casu
sufficitur. 621.c

Reisortius Neomagensibus à Mauritio, donec de
deditione ciuitatis cõueniant, obses datur. 453.b

Religio Christiana per Eremitas Augustinianos
mirificè in Persia propagatur. 598.b

Religionis Catholicæ exercitium Groningensi-
bus à Mauritio interdictum. 489.c
dictæ verò Reformatæ introductum. 490.b

Religionis libertas ab Henrico IV. Franciæ Rege
publico edicto asserta. 534.b, c

Religionis pax à Matthia Archiduce conficitur.
279.a, b
eius quæ conditiones & articuli. ibid. b, c
in eâ multa obscura. 280.c

Religiosus quidam Philippo II. Hispaniarum
Regi mortis horam prædixit. 552.a

Reliquiæ Sanctorum. *vide* Sanctorum Reliquiæ.

Remeus ciuium Brugensium Calvinianorum
Dux. 300.b

Remigius Driutius, Episcopus Brugensis, Syno-
do Mechliniensi subscribit. 108.b

Renichonius quidam Bruxellâ in Hollandiam,
ad necem Mauritio eiusque fratri intentandam,
missus fingitur. 486.b
qualis, Metrio ipso testante, fuerit. ibid. b, c

Renis Iprensum nomine conditionibus, quibus
ipsi Regi reconciliandi erant, subscribit. 361.a

Rennebergius mittit qui Cataractam nigram, à
Noritzio occupatam, recuperent. 323.b
Oran-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- Orangianos in Monasterio Campi S. Ioannis obsidet. 324.b
 ad castra Steenvvicana, milite tumultuante, reuertitur. ibid.
 obsidionem soluit, & in ditionem Groningensem abit. 325.a, b. vide Georgius Lalanus.
 Renoyus Orangianus ad Groningam à Regijs capitur. 312.b
 Rentius Baro cum Ienliso, vt Montibus Hannoniæ ab Albano obsessis succurrat, è Gallia proficiscitur. 132.a
 in prælio contra Hispanos cadit. ibid.b
 de Renty Marchio, à Parmensi Mechliniam obsessurus mittitur. 381.a
 ad Slusam vulneratur. 403.b
 postea ibidem occiditur. 624.b
 Reffen Neomagi cum alijs contra Comitum Nuenarium conspirans, eundem cum præfidiarijs Ordinum vrbe eijcit, & Regi eamdem asserit. 376.a
 Reulsus Comes Flandriæ Gubernator. 235.b
 Mechliniam Regi asserit. 303.b
 Reusia Ioanni Austriaco deditur. 276.b
 ab Alensonio occupatur. 281.c
 Rhætij cum Venetis decennale fœdus paciscuntur. 620.c. 621.a
 Rhegium Calabriæ oppidum à Tarcis spoliatum & exustum. 494.b
 Rhenoburgum, Abbatia, à Leidanis exurit. 193.b
 Rhenus intenso frigore congelatus, currus grauissimis oneribus onustos transmittit. 31.b
 eius nauigatio à Mendoza Admiralio Hollandis præclusa. 550.a
 Rhijnberca à Nuenario pro Truchsis exaucto- rato Coloniaensium Archiepiscopo occupatur. 393.a
 à Parmensi obsidetur. ibid.
 Schenckius eò commeatum infert. 424.b
 à Comite Nuenario quoque recreatur. 426.b
 Carolo Mansfeldio deditur. ibid.c. 431.a
 à Mauritio obsidetur. 528.b
 omnibus ad irruptionem paratis, deditur. ibidem c
 obiter describitur. 549.a
 ab Admiralio Mendoza obsidetur, ac dedistulatur. ibid.b
 acriter oppugnatur. ibid.c
 præfidiarij eius iterum de ditione interpellanti Admiralio quid responderint. ibid.
 incensus ibidem puluis tormentarius munitio- nem ad portam Rhenanam disijciens, Hispanis aditum parat. ibid. & 550.a
 itaque ad ditionem cogitur. 550.a
 à Mauritio obsidetur. 590.c
 à Bernardo Dauila & præfidiarijs strenuè defenditur. 591.a
 tandem Mauritio deditur, & quibus conditio- nibus. ibid.b, c
 à Spinola & Buquoio obsidetur. 641.c
 duobus à lateribus indefinenter oppugnatur. 642.a, b, c
 ei Mauritius succurrere parat, sed irritu euen- tu. 643.a, b
 tandem Spinolæ deditur. ibid. b
 Rhosneus Feræ Veromandiæ vrbi commeatum infert. 498.a
 Nigellum diripit. ibid.
 Alberti Archiducis auspicijs in ditione Gui- nensi Nilæum pontem, & Risbancum Cale- tani portus promontorium occupat, præsi- dioque munit. 515.b
 ex Brabantia Barlotto Hulstium obsidere pa- ranti sex millia peditum & commeatum ad- ducit. 518.b
 caput eius in tentorio globo aufertur. 519.a
 magnificæ ei postea exequiæ ab Archiduce ce- lebrantur. ibid.
 Richardus Spenserus à Rege Angliæ in Hollan- diam mittitur, vt futuræ pacis cum Archiduce Alberto tractationi intersit. 651.c
 cum pacis ineundæ nulla spes affulgeret, indu- cias saltem vtrimque fieri instat. 667.b, c.
 669.b
 Antuerpiæ Induciarum tractationi interest. 670.b
 iisdemque in duodecim annos feliciter con- stitutus præfens acquiescit. 671.c
 Richardus Vandensandius Steenvvicam frustra tentat. 526.c
 Richarijfanum à Belgis spoliatum. 497.c
 Richenburgius à Bruxellensibus subdolè ad ip- sorum ciuitatem vocatur, ab eis, si venisset, ca- piendus. 313.b
 sed à quibusdam de eo monitus, Bruxellensem & Viluordiensem agrum vastat. ibid.
 Antuerpienses, vt Regi se reconcilient, lite- ris hortatur. 348.b
 Ricoldus Tribunus Orangianus ad Coeuordiam à Regijs vulneratur. 314.b
 Rigallius Prætorix Parmensis cohortis ductor à Mauritianis capitur. 449.c
 Rijnhouius cum Orangio Antuerpiæ de capiendo Arschotano consultat. 366.c
 Gandauum venit, & ciues à Magistratu paca- tos iterum ad arma concitat. 267.b
 ibidem Ducem Arschotanium capit. 266.b. & 267.a
 à Chimao Meningâ Brugas euocatur, vnà cum octingentis Scotis. 352.b
 Catholicos ibi vrbe eijcit, & quare. ibid.
 Gandauenium odium incurrit. 353.b
 Teneramondam abit, ibiq; aliquos, qui ipsum ab oppidi istius præfectura remouere vole- bant, capit. 355.b
 Seton Scotum Capitanum capite plectit, & quare. 360.c
 Gandauum interciperè frustra tentat. 361.b
 Rijnfeldius Hohenlœium prope Groningam cædit & fugat. 312.b
 Ghoram pro Rege occupat. 329.a
 à Dauentriensibus ibi obsidetur; at ipsemet, paulò post eosdem obsidentes obsidet. ibid.
 Dauentriensibus obsidionem soluentibus, Olden-

INDEX RERVM

- Oldenzalam reuertitur. ibid b
- Rijngrauius cum Ienlifo, vt Montibus Hannoniæ ab Albano obsessis opem ferat, è Gallia aduenit. 132.a
- in prælio contra Hispanos cadit. ibid.b
- Rijnsvouda à rusticis Drentâ eicitur. 305.b
- cum Verdugio Orangianis ad Nienziyl cladem infert. 331.a
- Rijsburgius Marchio, quò minùs Lanoius Insulanam vberè intercipiat, cum suis copijs obstat. 310.b
- Lanoium inuadit, eius copias profligat, eundemque capit & Regi donat. ibid.c
- Ripperda Frisonum Præfectus ciues Harlemenses contra Toletanum concitat. 150.c
- capite plestitur. 178.b
- Risbancum Caletani portus promontorium à Rhosneo ad deductionem coactum, valido præsidio munitur. 515.b
- Bij Comitibus custodiæ committitur. ibid.
- Risoirius Vandernoot Albano insidiatur. 84.a,c
- à Regijs capitur. 424.a
- Riuius, vnus è Geusijs Belgis, qui Angliâ excedere coacti sunt. 119.b
- Regijs eum insequentibus dedere se nolens, igne perit. 142.c
- Robertus Baro de Barbanson à Marchione Spinola Tribunus constituitur. 609.b
- iterùm dimittitur. 612.b
- Robertus Bullongus copiarum pro Hentico Nauarræo conscriptarum ductor. 410.c
- Robertus Dudlæus. *vide* Lycestrius.
- Robertus Haestius ab Antuerpiensibus in carcerem conijcitur, & grandi ære multatur, & quære. 369.b
- Robertus Longouallius Tornacenses & Valencenenses Geusios, qui aliquot Monasteria spoliarant, ad internecionem cædit. 58.c
- Rocheportius Cortracum frustra tentat. 338.a
- Rodericus Lassus in pugna Flandrica aduersus Mauritium commissa vulneratur, & vix euadit. 583.b
- Rodericus Sapata Spineleuense cœnobium prope Montes Hannoniæ, à Geusijs infessum, expugnat. 135.a
- obsidioni Montium Hannoniæ adest. 138.b,c
- itinerà Harlemum versus exploraturus, munitionem Geusiorum inuadit. 151.c
- tormenti maioris ictu perit. 152.a
- Rodericus Toletanus Annam Austriacam, Philippi II. sponsam, è Belgio in Hispaniam committitur. 112.b
- ad Harlemum fœdè vulneratur. 160.b
- Rodorigus Hispanus à Parmensi Verdugio in subsidium mittitur. 438.c
- Roelsius cum Regijs de pace collocaturus, Middeburgum ab Hollandis mittitur. 499.b
- Roefea ab Alenfonianis recipitur. 341.b
- Rogierus Villienus ex Angliâ à Regina mittitur vt Ostendam contra Parmensem defendat. 401.b,c
- Roius Italus in Flandrica aduersus Mauritium pugna capitur. 583.a
- Rolandus Torckius à Lycestrio propugnaculo cuidam prope Zutphaniam, à se occupato, præficitur. 395.a
- id Ordines ægrè ferunt, & quare. ibid.
- idem propugnaculum Regijs tradit. 399.b
- de eo Ordines apud Lycestrium per litteras conqueruntur. ibid.
- Rolandus Mirreus abicèdè nimis de Ernesto Belgij Governatore scripsisse notatur. 488.c.489.a
- Rollæus Camp-veræ Baillius à Regijs ad Terrolam cæditur. 167.c.168.a
- Romæ pompa funebris Principi Parmensi defuncto exhibetur. 466.c.467.a
- ibidem prodigiosa Tiberis inundatio. 553.a
- Romanæ Ecclesiæ festa extra Hollandiam & Zelandiam celebrare Caluinistis præcipitur. 280.b
- Romanus Magistratus Pontifici viuenti statuum poni vetat, & qua occasione. 441.b.c
- Romersvvala à Geusijs exurit. 194.b,c
- Ronsæus Arcis Dorlanæ iam à Fuentæo obsessæ Gubernator. 502.a
- Fuentæo eam expugnante letaliter vulneratur. 505.a
- Ronzæum à Malecontentis occupatur. 302.a
- Rorda Consiliarius Groningam venit, & Magistratui ibidem pacem Coloniensem offert. 302.b
- impudentis Magistratum mendacij arguens, ab eodem capitur. ibid.c
- ciues dimitti ipsam postulant. ibid.
- tandem ad arcem Staueranam mittitur. 303.a
- pro eius liberatione Legati Coloniae congregati instant. ibid.
- Rosa aurea consecrata Margarete Austriacæ Philippo III. Regi desponsata à Pontifice oblata. 548.r
- Rofelius Gallie Regis ad Hollandiæ Ordines Legatus. 536.c
- Rosendalensis munitio ab Hollandis capitur. 439.a
- Rosignius, Harlemi à Regijs captus, capite plectitur. 178.c
- Rosignolij Dominus, occupata à Noritio Mechlinia, fugit. 309.b
- Roterodamum ex nimia maris inundatione graue damnum patitur. 112.c
- eodem Hispani Brilâ venientes, exclusi. 121.c
- ab ipsdem tamen astu & vi occupatur. ibidem, & 122.c
- Rothomagenses Monpenserium frustra ab obsidione Aurancæi pellere nituntur. 442.b
- Rothomagensis arx à præfidiarijs Hugonottis occupatur. 431.b
- à ciuibus & Magistratu obsidetur & recuperatur. ibid.
- Rothomagum à Nauarræo obsidetur. 18.c.455.a
- portus eius ab eodem fortiter oppugnatur, sed fortius à præfidiarijs defenditur. 457.b
- à Parmensi aliquoties militem & commeatum accipit. 458.c
- iterùm eò commeatus copiosus infertur. 459.a
- ibidem

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- ibidem solius Catholicę Religionis exercitium
 permiffum. 534.c
 Roxelium in VVestphalia ab Obersteinio Co-
 mite diripitur. 440.c
 Roybollius, vnus è Geufis Belgis, qui Angliã
 excedere coacti sunt. 119.b
 de Rubais, Marchio, ex incendiariis nauibus ad
 Ordami littus vulneratus, obit. 377.b
 Rudolphi I. Austriaci Imp. pulcherrimũ dictum,
 satellites tenuioribus accessum ad Imp. præclu-
 dentes increpantis. 569.b
 Rudolphus II. Imp. euocatũ à quibusdam Belgij
 Procetibus fratrem suum Matthiam ægrè fe-
 rens, eundem reuocat. 264.b
 apud Ioannem Austriacum & Hispaniæ Re-
 gem se excusat. ibid.
 pacem inter Hispaniæ Regem & Hollandos
 componere laborat. 455.b
 per Legatos bellum Argentinense, duobus e-
 lectis Episcopis exortum, componit. 468.b
 Carolum Mansfeldium insignem exercitum
 Philippi Hisp. Regis auspiciis in Turcas du-
 centem Imperij Principem creat. 511.b
 Transiluaniam ab Andrea Battorio sibi ereptam,
 ope Michaëlis Vayuodæ recuperat. 571.b
 Rhijnberkam ab Archiduce Alberto repetit.
 585.a,b
 ei Moldauia asferitur. 588.b
 Valachia & Moldauia Georgium Bastam præ-
 ficit. ibid.
 inducias vicennales cũ Turca paciscitur. 647.c
 in fratrem Matthiam arma parat, & quare.
 670.a
 operã Cardinalis Dietrichsteinij eidem recon-
 ciliatur, & quibus legibus. ibid.
 Rudolphus Viniudus à Rege Angliæ in Hol-
 landiam mittitur, vt futurę pacis cum Archi-
 duce tractationi interfit. 651.c
 de pace cũ spes nulla affulgeret, inducias sal-
 tem fieri suadet. 667.b,c.669.b
 Antuerpię induciarũ tractationi interest 670.b
 iisdemque in duodecim annos feliciter consti-
 tutis præfens acquiescit. 671.c
 Ruë, Galliæ oppidum, à Parmensi obsidetur, at
 mox deseritur. 458.c
 Ruggelvelt, locus inter Antuerpiam & Liram, ibi-
 que Hollandi à Regiis insignem cladem acci-
 piunt. 353.b,c
 Ruilhiltum à Regiis intercipitur. 148.a
 Rupella ab Henrico Caroli Galliæ Regis fratre
 obsidetur. 196.b
 Rupellani cum Carolo Rege pacem sanciant.
 196.c. 197.a
 eorum Tribuni ad noua subsidia emissi, à Re-
 giis in crucem acti. ibid.
 Rupelmondana arx à Seruatio Steenlandio astu
 capitur. 454.b
 & deinde Parmensi traditur. ibid.c
 eius portus ab Antuerpiensibus obsidetur. 355.a
 Ruremonda ab Orangio capitur. 135.b
 ibi in Clerum ab eodem sæuitur. ibid.
 ab Ordinibus obsidetur. 273.a
 à Ioanne Austriaco per Hiergium & Mansfel-
 dium liberatur. ibid.b
 Ruremondensis Episcopatus erigitur. 2.c
 primus eiusdem Episcopus VVilhelmus Lin-
 danus constituitur. 3.c
 Rustici in Flandria aliquot Geufios, Tornaco &
 Valencenis venientes, & Monasteria aliquot
 diripientes, ad internecionem cædunt. 58.c
 item & alios. 59.a
 Rustici aliquot personati vigiles portę Ambia-
 nensis nucibus colligendis occupatos truci-
 dant. 526.a
 Rusticus quidam in pago Mespelaria in Flandria
 vltra 1500. antiqua aurea numismata effodit.
 658.b
 Rutilus Albani auspiciis Aldenardũ obsidet. 140.b
 Ruychauerus, vnus è Geufis Belgis, qui Angliã
 excedere coacti sunt. 119.b
 Chiliarcha Orangianus, Amstelodamum in-
 tercipere conatur. 268.a
 à ciuibus interficitur. ibid.
 Rymenantium pagus, vbi Ordinum Belgij copię
 sub Matthia Archiduce collectę. 282.b
 Rymius ab Embyfio in vincula coniiicitur, &
 quare. 355.b

S

- S** Abaudia Dux quibus conditionibus tractatu
 pacis inter Hispaniarum & Gallię Reges ini-
 tã comprehendatur. 539.c
 Sacellum B. Virginis Aspricollensis dedicatur.
 627.a,b
 ven. Sacramenti festum extra Hollandiam &
 Zelandiam celebrare Caluinianis præcipitur.
 280.b
 Saftinga nimia maris inundatione submergitur.
 112.c
 ibidem ingens balena appellit. 272.b
 Sagittę in fascem colligatę à Fœderatis Belgij No-
 bilibus pro symbolo assumuntur. 24.c
 Salatinus Isenbergius Comes, Cæsareus in Bel-
 gium ad pacem inter Philippum Hisp. Regem
 & Hollandos tentandam Legatus, Parmensi
 secretò colloquitur. 455.c
 Salazarus Casenbrotium Backerselij Dominum
 Bruxellę capit. 79.b
 Salentinus Isenburgicus, Archiepiscopus Colo-
 niensis, Albano ad Montes Hannoniæ copias
 adducit. 135.a
 Salines Hornanum iussu Albani Bruxellę capti-
 uum detinet. 79.c
 Salica lex feminas à Corona Franciæ excludit.
 442.c. 481.b
 Salsberius Londini prodicionis in Elisabetham
 Reginam conuictus, in quatuor partes secatur.
 396.b
 Salsedus Hispanus capitur. 338.c
 tortus Egmondanum accusasse dicitur, quasi si-
 mul cum ipso Alenfonium & Orangium ve-
 neno tollere Parmensi addixisset. ibid.
 Parisios abductus, quatuor equis discerpitur.
 ibid.

INDEX R E R V M

- Saluiconductus litteræ vtrique in Belgio ir-
ritantur. 554.b,c
- Samerius Iesuita, à Mauritio quæsitus, operâ Coc-
quellij Steenvvicani Gubernatoris periculum
euadit. 463.a
- Sanageus Londini prodicionis in Elisabetham
Reginam conuictus, in quatuor partes secatur.
396.b
- Sanchius d'Avila Egmondanum iussu Albani
Bruxellæ captiuum detinet. 79.c
- arci Antuerpiensi ab Albano præficatur. 81.a
- circa Daelhem Geusios aliquot milites cædit.
84.c
- prælio contra Ludouicum Nassouium ad Ama-
sim circa Lemingam commissio interest. 93.b
- obsidioni Montium Hannoniæ adest. 138.a
- cum classe Middelburgenfibus succurrit. 163.a
- iterum iisdem in nouem menses prouidet. 167.a
- à Requesenio contra Ludouicum Nassouium
missus, ab eodem fugatur. 200.c
- eidem Nassouio postea cladem infert. 201.a
- ab Ordinibus Belgij cõfœderatis, ipsis vt arcem
Antuerpiensem tradat, sollicitatur 234.b
- Ordinum fraude animaduersa, cum Fronsber-
gio & aliis scædis contra eosdem init. ibid.c
- Hispanis, qui vndequeaque eò confluerant, ex
arce Antuerpiensi in urbem erumpendi po-
testatem concedit. 238.a
- traditioni Arcis Antuerpiensis Ordinibus fa-
ctæ interesse detestat. 254.b
- prælio ad Namurcum contra Ordinum copias
commissio adest. 274.b
- Sanchius de Leua, Grolla Mauritio dedita, suos
educit. 531.c
- Sanchius Londognius Estradâ Hornani Secreta-
rium inter Mechliniam & Antuerpiâ capit. 79.b
- prælio contra Ludouicum Nassouium ad Ama-
sim circa Lemingam commissio interest. 93.b
- cum legione sua ex Hollandia euocatur. 133.c
- Sanchius Luna Esdains copias ad Dorlani obsi-
dionem soluendam adductas, partim cædit,
partim in fugam agit. 502.c
- Sancius pro Nauarræo exercitum contra Sabau-
dum ducit. 442.b
- aliquot ditiones ibi recuperat. ibid.
- Sancius, Gallicus quidam Baro, in Ostendano-
rum ad Lusbosam eruptione à Regiis cæditur.
612.c
- eius cadauer balsamo conditum in Galliam re-
mittitur. ibid.
- Sanct-Andreani milites pro stipendiis tumul-
tuantur. 574.b,c
- Sanct-Andreanum munimentum. vide S. Andræ
municio.
- Sanctorum Reliquias Tridenti venerantur Ar-
chidux Albertus & Margareta Austriaea. 547.a
- alias visitatus Massiliam dictus Albertus in-
greditur. 564.b
- Sancurtius ex parte Ludouici Nassouij cum Alba-
no de deditioe ciuitatis Montensis pacificatur.
140.a
- Sandeus Dux, à Christianis in subsidium Meli-
tensium à Turcis obsefforum missus. 38.c
- Sandvicha in Anglia ab exsulibus Belgis instam-
ratur. 102.c
- San-Dionysius Francus occiditur. 503.a
- in Sanguinis Christi honorem Ordo Equestris à
Vincencio Mantuæ Duce instituitur. 669.c
- Sanferram ab Henrico Caroli Gallia Regis fratre
obsidetur. 196.b
- in magnas angustias ab eodem redigitur. ibid.
- Santhil, locus arenosus prope Ostendam, ab Archi-
ducalibus suffoditur, licet frustra. 625.b
- à Spinola impressioe facta occupatur. ibid.
- Santiquatrius Cardinalis Margaretam Austria-
cam Philippo III. Regi à Pontifice desponsan-
dam ad Ecclesiam comitatur. 547.b
- Santona à Mendoza Admiralio præsidii firmatur.
550.b
- Santrauius Francus, Fuentæo Dorlanum expu-
gnante, capitur. 505.a
- Sarragoſsa in Hispania contra Philippum Regem
rebellat. 456.c
- Regi cum exercitu aduenienti reconciliatur.
457.b
- Sasbaurius à Requesenio Bredam pacis inter Re-
gem Hisp. & Orangium componendæ causa
mittitur. 219.c
- à Glimesio capitur. 233.a
- 'i Sas, propugnaculum portus Gandauenſis, ni-
mia maris inundatione euertitur. 112.c
- à Parmensi occupatur. 355.a
- Saxenhemum, locus prope Harlemum, ad quem
Toletanus, quò commeatum Harlemiss inter-
ciperet, castra posuit. 157.b
- Saxoniz Dux frustra per Legatos Henricum III.
Gallia Regem à bello Hugonottis inferendo
dehortari conatur. 397.b
- Sayseuallius, Viluordiz Gubernator, Antuerpia
in tumultu Gallorû à ciuibus interficitur. 346.c
- Scaldis intenso frigore congelatus, currus trans-
mittit, officinisque mercatorum & tabernis in-
structus ingenti hominum multitudine fre-
quentatur. 31.b,c
- iterum congelatur, hominesque ad vtrumque
litus transmittit. 669.c
- Scarenbergius à Glimesio capitur. 233.a
- Schenckianum castrû qua occasione extructum.
390.c. 391.a
- Seuelinga pagus graue à maris insolita inunda-
tione damnum patitur. 113.a
- Schafius Rhijnbercanis, dum de deditioe con-
ditionibus cum Mauritio agunt, obses datur.
528.c
- Rhijnbercæ ab Admiralio Mendoza obseffæ
Præfectus. 549.b
- de deditioe à Mendoza interpellatus quid re-
sponderit. ibid.
- peste necatur. ibid.
- Schagem Præfectus arcis Leovvardiensis à Leo-
vvardiensibus obseffus, arcem dedit. 305.c
- Schalcus Venlonâ frustra tentans occiditur. 527.b
- Scheiffius Cancellarius Brabantia à Parmensi, vt
Siluæducis quiete conciliet, mittitur. 64.c. 65.a
ibi

IN ANNALES TVMVL TVVM BELGIC.

- ibi capitur. 65.b
 à Siluæducentibus iterum dimittitur. 74.b
 Scheneualius Dorlani obsidionem soluere frustra
 tentat. 502.c
 interimitur. 503.a
 Schiappius Vitellius Dux, cum Garcia Toletano,
 Siciliæ Prorege, in subsidium Melitensium à
 Turcis obfessorum proficiscitur. 38.c
 Scholerius, cuius Antuerpiensis, Alenfonij li-
 teras ad Magistratum Antuerpiensem deferre
 cogitur. 347.c
 Schoonhouia ad Orangium inclinat. 130.b
 à Bossuio Regi seruatur. ibid.
 Orangiani ibi cladem accipiunt. ibid.c
 à Lumæio obsidetur & deditio capitur.
 143.a,b
 ab Hiergio occupatur. 223.c. 224.a
 Schoonhouiani Regios, quasi Catholici essent,
 Vianâ euocant, eosdemque, licet sine damno
 aliquo, decipiunt. 147.b,c
 Schoonhouius ab Antuerpiensibus ad pacem
 cum Parmensi constituendam mittitur. 380.c
 Schramnius Brunsvvicensis, Præfessus Germano-
 rum Harlemensibus militantium, à Toletano
 capitur. 179.b
 Scoti à fide Catholica quando descuerint. 6.a
 Scoti, Ordinibus militantes, ob stipendia non so-
 luta tumultuantur. 356.a
 Parmensi Alostum dedunt. ibid.
 Scriba Doctoris Hieronymi Rhodæ Bruxellæ
 scedè trucidatur. 232.a
 Schulenburgum castellum benè munitum ab
 Admiralo Mendoza occupatur. 550.c
 à Guiljelmo Nassouio deditio occupatum
 præsidio munitur. 562.a
 Schullius Monikenzijl expugnat. 328.a
 Scutendiepium Groningense suburbium à Leu-
 kama munitum. 487.b
 inde variæ indies in hostium castra sunt eru-
 ptiones. ibid.
 Scutica multiloris Caroli V. Imp. sanguine ru-
 bens à Philippo II. moribundo filiis exhibetur,
 & quare. 551.c. 552.a
 Sebastianus Lusitanæ Rex in pugna contra Mau-
 ros cæditur. 287.b
 pseudo-Sebastianus Lusitanus otbi innotescit,
 & malè perit. 598.b
 Sebastianus, Nouij Legatus, Traiecti captus, vita-
 que donatus, ex vulneribus obit. 299.b
 Sebastianus Venerius classi à Venetis contra Tur-
 cam missæ præficitur. 115.a
 Seccessiones Arehiducalium variæ magnum vici-
 nis damnus inferunt. 570.c
 Seclinenses in Flandria rustici Geusios sternunt.
 48.b
 Sedes Apostolica tractatu pacis inter Hispania-
 rum & Galliæ Reges initæ comprehenditur.
 539.c
 Seditioses in castris Imperialium ortæ Ræsam
 obsidione liberant. 563.b,c
 Seditiosi ad S. Pauli apud Atrebates ab Ernesto
 Archiduce pacantur. 490.c
- Sichemienses utcumque pacantur, concessis illis
 Thenis. 499.a
 Thenenses tandem immensa vi auri pacati.
 520.a
 Seditiosi Hispani Arcis Antuerpiensis Augusti-
 num Mexiam Præfessum exturbant. 545.c
 Curiam Senatoriam maiorum tormentorum
 globis impetunt. ibid.
 quantum cuique in dies singulos à Magistratu
 assignatum. ibid. & 546.a
 quarto demum mense vix pacantur. 546.a
 Selimus Turcarum Imp. moritur. 219.b
 Sellæus. vide Noircarminus.
 Semple, Capitaneus Scotus, Parmensi astu Liram
 tradit. 339.a
 Senarpontius ex parte Ludouici Nassouij cum
 Albano de deditioe ciuitatis Montensis paci-
 scitur. 140.a
 Senatoria Antuerpiæ domus ab Hispanis incen-
 ditur. 239.a
 Seneschallus Montlimarius Feram longa obsi-
 dione exhaustam, Archiduce annuente, Fran-
 cis dedit. 517.c
 Sententia Parlamenti Parisiensis in Iesuitas tam-
 quam Castellij cædem Henrico IV. moliti in-
 centores. 493.b,c
 Septemviri Electores tractatu pacis inter Hispani-
 arum & Galliæ Reges initæ comprehendun-
 tur. 540.a
 Seruatius Steenlandius Regi reconciliatur. 354.b
 astu Rupelmondanam arcem occupat. ibid.
 eamque Parmensi tradit. ibid.c
 Seruatius à Zutphanensibus ad Mauritium ip-
 sos obsidentem mittitur, de oppidi deditioe
 consultandi spatium petiturus. 445.b
 Sessæ Dux nomine Serenissimæ Infantis Isabellæ
 matrimonij sponsonem cum Alberto Archi-
 duce confirmat. 547.c
 Sessiones viginti sex inter Archiducis Alberti &
 Hollandorum Delegatos pro pace in eunda
 celebratæ; & quid in eis propositum, discussum,
 oblatum, & cõcessum fuerit. 659.c. vsq; 667.a
 Seton Scotus à Ryhouio Teneramondanæ vrbis
 Præfesso capite plectitur, & quare. 360.c
 Seuenaarum oppidum & castellum à Mauritio præ-
 sidio munitur. 551.a
 à Mauritio ibi munitio erigitur. 556.b
 Seuenbergæ à Regiis intercipitur. 148.a
 ab Hollandis occupatur. 200.c
 ab iisdem diripitur. ibid.
 ab Orangianis, præter expectationem Catho-
 licorum, Hispanis è Belgio dimissis, mu-
 nitur. 255.a
 à Carolo Mansfeldio occupatur. 432.c
 Seuilla. vide Hispalis.
 Sichiemi à Ioanne Austriaco expugnatur. 275.b
 ibique Præfessus de fenestra suspenditur. ibid.
 pænè desolatam oppidulum in Ordinum
 potestatem venit. 313.a
 à Regiis quibusdam militibus, ob iniquam so-
 lutionem tumultuantibus, occupatur &
 munitur. 490.c

INDEX R E R V M

- Sideniscius à Mauricio cum auxiliariis copijs
Embricam missus, petente Reidano eius urbis
Præfecto. 570.a
- Sidncius Anglus ab Ordinibus Zelandiæ Vlissingam & arcem Rammckensem pro Regina Angliæ accipit. 386.c
ad Zutphaniam vulneratus, ex vulnere moritur. 394.b
- Sigismundus Battorius, Transilvaniæ Princeps, Aaronem Moldaviæ Principem & Vayuodam proditionis conuictos ablegat. 511.c
Stephanum Rosuanum Moldaviæ præficit. ibidem.
- Mariam Christinam Caroli Archiducis Austriæ filiam ducit uxorem. ibid.
Tergouistiam cæsis præsidarijs expugnat. ibidem.
- Temesuarum arcem frustra tentat. 535.b
postquam Transilvaniam & Valachiam Imperatori cecisset, inopinatò Claudiopolim redit. 553.a
Transilvaniam recuperare studens, à Valacho fugatur. 588.b
- Sigismundus Comes à Gelrich à Maximiliano Imp. Bredam Brabantia ad pacem inter Hisp. Regem & Orangium conciliandam mittitur. 219.c
- Sigismundus III. Suecorum Rex, in Polonia Regem contra Maximilianum Austriacum eligitur. 411.b
coronatur. ibid.
Annam, Caroli Austriæ Archiducis filiam, uxorem ducit. 468.b
post patrem Suecorum Rex coronatur. 494.c
à Suecis exauctoratur. 571.c
Carolus Suecum, Rigæ imminentem, vincit & fugat. 634.b
- Sigura Hispanus obses à Parmensi Gandauum missus, Embysum, vt Teneramondam Regi afferat, inducit. 360.a,b
- Siluaducis à Champaigno pro Ordinibus obsidetur. 262.a
ab Ordinibus insidijs petitur, sed frustra. 329.b
ab Hollachio licet intercepta, ciuium tamen fortitudine seruatur. 371.c. 372.a,b,c. 373.a
à Mauricio obsidetur. 595.c
militum Grauiensium aduétu recreatur. 596.b
à Mauricio igneis globis, absque tamen damno, diuexatur. ibid.
beneficio frigoris, & exercitus Archiducalis aduentantis, ab obsidione liberatur. ibidem c. & 597.a
à Mauricio iterum obsidetur. 614.c
ciuibus præsidia admittere detrectatibus, de ea capienda Mauritius benè sperat. 615.a
à Mauricio, præsidio iam ab Archiduce immisso, deseritur. 618.c
- Siluaducenses grauibus motibus laborant. 64.c
ad eos pacandos Scheffius & Merodius, à Parmensi Belgij Gubernatrice mittuntur. 65.a
eosdem Legatos capiunt. ibid.b
à dicta Parmensi crebris litteris officij sui admonentur. 66.c
ab Apparitore & Feciale, à Parmensi eò missis, grauiter de iniuria Legatis illata arguuntur. 77.b
Magistratus pariturum se spondet, sed Caluiniiani obstant. ibid.
Cancellarium & Merodium, agente Senatu, dimittunt. 74.b
Regios milites, dilapsis Gensijs, admittunt. ibidem.
deprædationibus à Bômèlanis vexantur. 133.b
inter se tumultuantur. 299.c
frustrà eis Orangius præsidium obtrudere conatur. ibid.
de Vnione Ultraiectina inter se digladiantur. ibid.c. & 300.a
Caluianos vrbe eieciunt. 300.a
Regios milites, qui ab Hollachio in Bommerlervuerto in extremas redacti erant angustias, periculo eripiunt. 387.b
obid à Parmensi egregiè remunerantur. ibid.c
ad obsidionem Neomagensem soluendam milites suppeditant. 431.c
præsidia admittere renuunt, & quare. 615.a,b
Archidux tamen astu eis eadem imponit. 618.b
- Siluaducenses præsidarij seditiosos Diestenses ad Bredam cadunt & profligant. 649.a
- Siluaducensis Episcopatus erigitur. 2.c
ei Tongerloënsis Abbatia assignatur. 3.c
eius primus Episcopus constituitur Franciscus Sonnius. ibid.
- Simon Autunez in obsidione Ostendana in demortui Monroij locum sufficitur. 593.b
- Simon Faueau, hæreticus Minister, Valenceps capitur. 14.b
à Magistratu plectendus, oborto in foro tumultu, ad carcerem reducitur. 15.a
effractis carceribus eripitur. ibid.
- Simonettus ad Traiectum interimitur. 299.c
- Simultates in castris Regijs ad Bommeliã ortæ. 560.a
- Sinanes Bassa Tunetum occupat, & arcem Goletanam solo æquat. 219.b
Raab Hungariæ oppidum acerrimè oppugnat. 493.c
in ea oppugnatione tridui spatio, plura quàm duodecim Turcarum millia amittit. ibid.
tandem deditione accipit. 494.a
- Sifeka arx à Turcis occupatur. 482.c
- ad Sissechium Croatia oppidum Turcæ memorabili clade affecti. 482.e
- Sixtus V. Gregorio XIII. in Pontificatu succedit. 388.b
suo interuentu Maximilianum Austriacum, à Sueco captum, liberat. 419.c
Romæ obeliscos exigit, Bibliothecamque cum Officina typographica instituit. 420.a
Henricum III. Valesium Romam citat, vt causam de cæde Guisiorum dicat. 428.b
moritur. 441.b
varia de eo hominum iudicia. ibid.
eius

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- eius statua violatur. 441.b
- Slegelij cohors Germanica Nicolai Bastæ equitum auxilio Peram Leodiensis agri oppidulum diripit. 570.c
- Sloten, siue Slotemium oppidulum marinum in Frisia à Regijs intercipitur. 319.c
- à Noritio recuperatur. 325.b
- Slusa Flandriæ ciuitas à Parmensi obsidetur. 401.b,c
- frustrà ei Lycestrius & Mauritius succurrere conantur. 403.b,c
- Parmensi deditur. 404.b
- eam Littelton Anglus astu occupare conatur, sed frustrà. 443.b
- eò Fredericus Spinola cum sex trirremium classe feliciter appellit. 568.a
- à Mauritio obsidetur. 623.b
- frustrà ei Archidux Albertus subsidia mittit. ibid.c
- Spinola comeatum inferre tentat, sed irritò conatu. 624.a,b
- Mauritio deditur. ibid.b
- à Teraglio feliciter tentatur; alijs tamen minùs fortiter rem gerentibus, periculum euadit. 636.a,b,c
- ab Archiducis Delegatis in pacis cum Hollandis tractatione reddi postulatur. 663.b
- Smelzingus Germanorum Ræsam obsidentium ad Mauritium Legatus. 563.c
- Snaskerckana munitio à Mauritio occupatur. 578.b
- ab Archiduce Alberto recuperatur. 579.b
- Snater, Capitaneus Regius, locum munitum, *Kuynder* dictum, Orangianis eripit. 319.b
- Frisios item Orangianos profligat. ibid.
- ad Steenvicam occiditur. 324.c
- Snater Vicarius à Neomagensibus Mauritio, donec de ciuitatis deditione conuenerint, obses datur. 453.b
- dedita ciuitate Grauiam deducitur. ibid.
- Rhijnbercæ Gubernator, eâ Mauritio deditâ, præsidarios Geldriam deducit. 529.a
- Soest, pagus in ditione Ultraiectina, eiusque templum ab Ultraiectinis direptum. 321.b
- Sognesia Ioanni Austriaco deditur. 276.b
- ab Alenfonio occupatur. 281.c
- Sohæus Alofti Præfectus, à suis, ob stipendia tumultuantibus, ciuitate pellitur. 356.a
- à Parmensi cum Bruxellensibus transigente anno integro apud Belgas contra Regem arma ferre prohibetur. 375.b
- Solmensis Comes cum Hollandis Duynkerkam frustrà tentat. 439.c
- Hollandis noua subsidia ex Germania adducit. 484.c
- Hulsti ab Archiduce obsessi Gubernator. 518.c
- cum Ernesto Nassouio & alijs de deditionis legibus cum Archiducalibus acturus depuratur. 519.c
- cum Mauritio Rhijnbercam obsidet. 528.b
- Gorcomium profectus, vt Gennapij & Embriçæ præsidarijs stipendia numerentur, sollicitè instat. 564.a, 569.c
- Alberti castellum prope Ostendam occupat. 578.b
- Solymannus Turca ingenti classe Melitensem insulam oppugnat, sed castro euentu. 37.c
- Sont, propugnaculum Groningense, à Guilielmo Nassouio occupatur. 432.a
- Sorbonna, pagus in quo Iacobus Clemens, qui Henricum III. Valesium è medio sustulit, natus fuit. 428.c
- Soræus Comes cum Hulstensis de deditionis legibus transigit. 519.c
- Albertum Archiducem in Hispaniam ad sponsam proficiscentem comitatur. 546.b
- Sotto, Hispanorum Præfectus, in pugna quadam ad Heiligerlæum cæditur. 87.b
- ad *Spaengaertsbrugge* Brugenses à Regijs cruento prælio cæduntur. 358.c
- Sparenbergius & eius familia ab Obersteinio multis iniurijs afficiuntur. 441.a
- Spineleuium, Cœnobium prope Montes Hanoniam, à Poieto insidetur. 135.a
- ab Hispanis oppugnat & expugnatur. ibid.
- Sponsalia Philippi III. Regis cum Margareta Austriaca, & Alberti Archiducis cum Serenissima Infante Isabella quando & vbi celebrata. 547.c
- Sprinckhusius, Geusiorum Præfectus, Langestram inuadit. 168.c
- Sprutlouius, Gorinchemio euocatus, archi Buranæ ab Orangianis astu occupatæ præficitur. 132.c
- Spuchius Casenbrotium Backerselij Dominum Bruxellæ capit. 79.b
- Stabroeckiani rustici à Liloënsibus præsidarijs in vincula conijciuntur, & quare. 357.a,b
- Stalius, Consul Nussij oppidi, à Nuenario, ciuitatem pro Truchsis occupante, cæditur. 388.b
- Stanga Italus in Flandrica aduersus Mauritium pugna capitur. 583.a
- Stanlæus Batauorum speculatorias naues ad VVahalis & Mosæ confluentem excubantes profligat. 557.b
- Statuam Pontifici viuenti poni Magistratus Romanus publico edicto vetat, & qua occasione. 441.b,c
- Stauera à Frisij Occidentalibus pro Orangio occupatur. 129.b
- iterum deseritur. ibid.
- à Reinero Dekema pro Regè intercipitur. 319.c
- Stauerana arx à Frisij Occidentalibus pro Orangio obsidetur. 129.b
- sed auxiliarijs à Billio submissis aduentibus liberatur. ibid.
- Orangij iussu militibus à Pipenpoio datur & euertitur. 305.a,b
- Niortio deditur. 326.c, 327.a
- Steenberga à Champaignio pro Ordinibus capitur. 261.c, 262.a
- à Regijs vi occupatur. 353.a
- ab Hollandis recipitur. 459.a

INDEX RERVM

- Steenvvica ad Orangium deficit. 129.b
à Rennebergio obsidetur. 319.a
ignitis globis valdè infestatur. 320.a
omnis ibi commeatus in album refertur. 324.b
multi ciuium fame moriuntur. ibid.c
niuibus solutis & aquis ingruentibus, ab ob-
sione liberatur. 325.a,b
à Verdugio astu militari occupatur. 342.c
à Mauritio obsidetur. 459.c
eidem dedere se cogitur. 462.c
ab Archiducalibus frustra tentatur. 526.c
- Steenvvicani à Mauritio obsessi in eius castra e-
rumpunt, & ingentem ibi stragem edunt. 460.b
Mauritiu, acriter in ipsos tormentis detonan-
tem, rident & conuitiis laceffunt. ibid.
iterum in Mauritium erumpunt, & incredibi-
lem stragem faciunt. ibid.b,c
ligneam turrim, à Mauritio erectam, inutilem
reddunt, & plastro quodam pice obli-
to Hollandorum pontem deiciunt. 461.a,b
à Verdugio eis aliquot auxiliares submitrun-
tur. ibid.b
astu eos Hollandi opprimere conantur, sed
frustra. 462.b
defectu praesidiariorum & pulueris tormenta-
rij dedere se coguntur. ibid.c
- Steenvoorda à Regis diripitur. 338.c
- Stegius, Doctor, Amersfortiorum ab Vltrajecti-
nis obfessorum ad Orangium Legatus. 289.c
- Steiberchij Capitanei Vicarius in expeditione Li-
rana occiditur. 509.c
- Stella. vide Franciscus Martinus Stella.
Stella noua planè mirabilis apparet. 155.c
- Stephanus Battorius Poloniae Rex moritur.
397.b
- Stephanus Rosuanus à Transilvaniae Principe
Moldauiae praeficitur. 511.c
sed paulò post à Polonis pellitur. ibid.
- Stephanus Stenius Praetor Embricensis Sonoium
& Drunium, Regis Hisp. perduelles, capere à
Duce Cliuensi iubetur. 114.b
- Sterkenhof prope Antuerpiam à Parmensi occu-
patur. 380.b
- Sterckius à quibusdam militibus, per Stellam ad
defectionem à Rege persuasis, Groningæ ca-
pitur. 245.a
- ad Sterringam oppidum Margareta Austriaca
Philippo III. desponsa in Hispaniam deducen-
da Archiduci Alberto occurrit. 547.a
- Steuere à Rennebergio in locum Consiliario-
rum Reginarum, ab eodem custodiae inclusio-
rum, substituitur. 276.b
- Stockhem, ad Mosam ciuitas, vbi Orangius cum
exercitu Mosam transit. 95.c. 97.b
eius arx ab Orangio tentatur, sed frustra. 97.b
ab Hollandis diripitur. 434.a
- Stollenhof, locus prope Antuerpiam, à Parmensi
occupatur. 380.b
- Stralenu infeliciter ab Hollandis tentatur. 444.a
- Stratagemata memorabilia quo Ambianum Alberti
Archiducis auspiciis captum est. 525.c
- Strigonium Hungariae oppidum à Carolo Man-
feldio obsidetur. 511.b
Matthiae Archiduci Austriae deditur. ibid.c
- Strozza Italus in insula Tercera capitur, & capite
plectitur. 357.c
- Suanenburg à Verdugio capitur. 334.a
- Suouuengemius pro Ordinibus Belgij confede-
ratis magnam pecuniarum vim ab Angliae Re-
gina accipit. 247.c
- Supplicatio Parisiensibus in die receptionis Hen-
rici IV. Francia Regis quotannis iteranda à
Parlamento indicitur. 484.a
- Suthamptonius cum Essexio capitis damnatus,
quo pacto supplicium euaserit. 597.c
Reginam defunctam, non tantum liberatur, sed
maioribus etiam honoribus donatur. ibid.
- Svartzenburgicus Comes Bredam ad pacem
inter Regem Hisp. & Orangium conciliandam
à Maximiliano Imp. mittitur. 219.c
pro Ordinibus Belgij equites in Germania con-
scripturus deputatur. 281.a
in Langestram appellit. ibid.
à Caesare, vt pacis in Belgio constituenda se-
questrum se praebat, delegatur. 294.c
- Orangij nuptiis cum Ludouica Colligniacae ce-
lebratis interest. 349.a
- Svvetenius, vnus ex Geusis Belgis, qui Angliam
excedere coacti sunt. 119.b
- Svvollani ad Orangium deficiunt. 129.b
Regi se dedunt, & Catholicam Religionem
recipiunt. 145.c
in templa & Monasteria deserviunt, & quare.
307.b
inter se diglantur. 318.b
Caluiniani Catholicos numero superantes,
Orangiana praesidia aduocant. ibid.c
multas villas, & castrum Geelmuden se in-
cendunt. ibid.
à Rennebergio obsidentur. ibid.
- Suyrdius Beyma. vide Beyma.
- S. Synaxis ab Orangianis militibus conculcatur.
97.c
- Synodus Methliniensis celebratur. 107. c. 108.
a, b, c
eidem qui interfuert. 108.b

T

- T**Abulae matrimonij inter Albertum Archi-
ducem & Isabellam ineundi à Philippo II.
Hispaniarum Rege solemniter conscriptae, le-
ctae, & signatae. 541.a. & seqq.
à Principe Hispaniarum etiam confirmatae.
542.a ibid.
- Taffinus, Geusiorum Tornacensiu Minister, Ec-
clesias & templa ciuium esse contendit. 59.c. 60.a
ei à Iacobo Clerico vrbis eiusdem Pensionario
respondetur. ibid.
- Tailingius Lingæ à Mauritio deditio occupatae
praeficitur. 553.c
- Tanquæus Francus, Fuentæo Dorlanum expu-
gnante, capitur. 505.a
- Taxius Centurio Regius Regi Zurphaniam op-
pidum asserit. 313.c
egre-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- egregio stratagemate Nuenarium vincit. 379.c
 ad Bonnam scelopeti ictu perit. 418.c
 Colonia sepelitur. 419.a
Taxius iunior Ernesti Archiducis ad Leodien-
 sem Antistitem, Huio iam ab Hollandis occu-
 pato, Legatus. 497. a. *vide* Ioannes Baptista
 Taxius.
Tayardus ab Ordinibus Belgij confœderatis in
 Galliam ad Alensonium mittitur, cum eo de
 conditionibus, quibus in Principem recipien-
 dus esset, acturus. 314.c
Tayus ex parte Bruxellensium conditionibus, qui-
 bus à Parmensi in Regis gratiam recipiebantur,
 subscribit. 375.a
Teclaburgicus Comes, Smalcaldici fœderis fo-
 cius, quomodo à Carolo V. Imp. fuerit multat-
 us. 532.c
Teilinga, nobilium Virginum in Hollandia Ab-
 batia, à Leidanis exurit. 193.b
Telgetium in VVestphalia ab Obersteinio Comi-
 te diripitur. 440.c
Teloneum Cluiése à Mauritiij militibus in seffum.
 557. a
Temesuarum arx à Sigismundo Transiluanizæ
 Principe frustrà tentata. 535.b
Tempeftas sæua plurimas naues frumento onu-
 stas iuxta Tefsaliam Hollandiæ insulam de-
 mergit. 482.b
 alia in Flandria Ostendanis tum obsessis tum
 obsessoris cladem infert. 621.b
Templa à Geufiis in Flandria Occidentali violan-
 tur & spoliantur. 48.a
 item Antuerpiæ. 49.b, c. 50.a
Tornaci. 57.c
Traiecti. 66.a.
Harlemi. 151.a.
Delfis. 167.a, b
Vltraiecti. 278.a
Gandau. 278.b. 290.b
Amftelodami. 278.c
Aldenardæ & Teneramondæ. 290.b
Dauentriæ. 307.b
Bruxellæ. 326.b
Groningæ. 490. b
Liræ. 509.a
Audenroiz. 562.c
Templius ab Orangio Flandris contra Hispanos
 auxilio mittitur. 235.b
 cum Noritio Mechliniam occupat. 308.c
 à Catholicis Bruxellensibus in subsidij implo-
 ratus, ad Caluinianorú partes inclinat. 326. a
Alostum occupat. 337. b
Louanio frustrà insidiatur. 342. a
Bruxellæ à propriis militibus, Electum sibi
 constituentibus, reiiçitur. 370. c
 à Parmensi cum Bruxellensibus transigente,
 anno integro apud Belgas contra Regem
 arma ferre prohibetur. 375. b
 cum exercitu Nauarræo seiungit. 454. c
Temficquana arx Parmensi deditur. 355. a
Teneramondæ Conuentus Orangij, Egmondani,
 & aliorum Procerum ob literas quasdam
 ad Parmensem Gubernatricem scriptas habe-
 tur. 64. b
Teneramonda ab Orangio occupatur. 137. a
 grandi lytro Albano reconciliatur. 142. c
 templa ibi & Sacerdotes spoliantur. 290. b
 ab Alensonianis subiugatur. 346. c
 Parmensi deditur, & quibus conditionibus.
 367. c
 non procul inde à rustico quodam ultra 1500.
 aurea antiqua numismata effodiuntur. 658. b
Teraglia ab Archiduce Alberto, vt munitionem
 quamdam versus Rhenum intercipiatur, ablega-
 tur. 635. a
Brefort satis feliciter tentat, tamen deserere co-
 gitur. ibid.
 item Slusam, sed quibusdam turpiter pedem re-
 ferentibus, nihil perficit. 636. a, b, c
Tergouistia, Valachiæ Transalpinæ metropolis,
 à Stephano Bactorio Transluano expugna-
 tur. 511. c
Tergoufa Zelandiæ ab Orangiatis obsiderur.
 143. c
 ei classis Regia frustrà succurrere conatur. ibid.
 Mondragonius tamen insigni stratagemate ei
 comteatum infert. 144. a, b
Ter Heiden prope Bredam ab Hollandis capitur.
 439. a
Terlea nobilium Virginum Abbatia, à Leidanis
 exurit. 193. b
Terlonius Bruxellis ab Albano capite pleçitur.
 89. a
Terlonius, Arschotani in Arce Antuerpiensi Vi-
 carius, à Ioanne Austriaco vt Regi arcem ser-
 uet, monetur. 260. c
 à Boursij Domino capitur. 261. b
Terræmotus ingens Belgium concutit. 308. b
Tertola. *vide* Tola. 167. b, c
Teruisanus cum Deputatis Hulstensium de dedi-
 tionis legibus transigit. 519. c
 in Teruora insula Mauritijs castra sua figit. 560. c
Tervilt à Verdugio, præfidiariis metu fugienti-
 bus, obtinetur. 334. a
 iuxta Tefsaliam Hollandiæ insulam plurimæ na-
 ues frumento onustæ sæua tempeftate pereunt.
 482. b
Texellanus Monasterium ab Orangio direptum
 incenditur. 114. c
Texendi variæ artes qua ratione è Belgio in alie-
 nas regiones illatæ. 102. c
Thabor Monasterium à perduellibus Mechli-
 nensibus destruitur. 140. c
Thaddæus Hagesius mira de stella quadam noua
 apparente scribit. 156. a
Thas, cuius Antuerpiensis, in tumultu ab Alen-
 sonianis excitato interimitur. 346. b
Thenæ ab Orangio capiuntur. 137. b
 Ioanni Austriaco deduntur. 275. b
 ab Ordinibus occupantur. 287. b
 à Mauritianis intercipiuntur & spoliantur. 439. a
 seditiosis Sichemienfibus vtrumque pacatis à
 Comite de Fuentes ad tempus conceduntur.
 499. a

INDEX RERVM

- Thenenses feditiosi tandem immensa vi auri pa-
cantur. 520.a
- Theobaldus VVorstius classi Medicælianæ ad
Rainmekenum cladem infert. 126.c
- Theodonis-Villa à Francis & Hollandis frustra
tentatur. 495.c
- Theodoricus Haestius ab Orangio Bommeliæ à
Geusijis astu occupatæ præficitur. 133.b
- Theodoricus Vigius pro Geusijis circa Cluiæ
Vvesaliam militem conferbit. 167.b
- navis, quam Gorinchemum armis onustam
mittebat, ab ipsius patre Adriano Vigio in-
tercipitur. ibid.
- munitionem ad Brakelium exstruere tentans,
à Regijs fugatur. 169.a,b
- thesaurum ingentem in tutum abducere vo-
lens, à Regijs spoliatur. 172.c
- ob id ex Tilanis & Bómelijs prædas agit. ibid.
- tympanistam nomine Vitellij Gorinchemum
Regi dedi postulantem suspendit. 208.b
- Theodorus Batéburgius. vide Batéburgij fratres.
- Theodorus Doufa ab Ordinibus Hollandiæ Lil-
loum cum literis mittitur, quibus cessatio ab
armis confirmabatur. 650.b
- Theodorus Frisius ab Harlemissibus vt Tolera-
num placet mittitur. 150.c
- Theodorus Liesfeltius, olim Brabantæ Cancel-
larius, Middelburgum cum Hollandis de pace
collocutus mittitur. 499.b
- Hollandorum furo deprehenso Bruxellas re-
dit. ibid.c
- Theodorus Schonbergius Orangianarum copia-
rum ductor. 94.c
- Theodorus Triuultius copias Archiduci Alberto
ex Italia adducit. 592.b
- in Italiam è Belgio abit. 607.a
- Theologi Louanienses Pacificationem Ganda-
uensem approbant. 242.c
- Tholousius, vnus è primis qui contra Inquisitio-
nem in Belgio conspirarunt. 37.b
- à VValachrianis repulsus Antuerpiâ venit. 68.b
- ad Oustervvelium se communit. ibid.
- à Beauuoirio, subitariè aliquot contractis mi-
licibus, cæditur. ibid.
- S. Thomæ insula ab Hollandis spoliatur. 559.b
- Thomas Bodlæus ab Elisabetha Angliæ Regina
ad Hollandos pecuniarum ministratarum
partem repetiturus mittitur. 521.c
- Thomas Epirota Noritium ad singulare certa-
men prouocat. 324.b
- Thomas Stapletonus Anglus Theologus insi-
gnis quando obierit. 553.b
- Thonnenfis ditio à Sancto Nauarræi Legato Sa-
baudiæ Duci eripitur. 442.b
- Thuyser Hart ab Orangio, contra pacta cum Ordini-
bus Catholicis inita, Hispanis è Belgio disce-
dentibus, munitur. 255.a
- Tiberis prodigiosa inundatio Romæ in pronao
Basilicæ in Minerua notata. 553.a
- Tichboreus Londini prodicionis in Elisabetham
Reginam conuictus, in quatuor partes secatur.
396.b
- Til, propugnaculum Groningense, à Guiljelmo
Nassouio occupatur. 432.a
- Tilani à Bommelanis depreðationibus vexantur.
133.b
- Tilboij Dominus capta Mechlinia Orangio iu-
rare detrectans, carceri mancipatur. 137.a
- in Tiletano ericeto copiæ Archiduales ab Hol-
landis cæsæ & fugatæ. 524.b,c
- Tillignius Francus Antuerpiâ Zelandiam petens,
à Parmensis milite capitur. 370.a
- Tisnackius à Philippo II. è Belgio discedente,
Gubernatrici Parmensi Consiliarius datur. 1.c
- Tola à Zelandis frustra oppugnatur. 167.b,c
- à Châpagnio pro Ordinibus occupatur. 262.a
- Tollenarius Orangianus Traiecti ad Mosam à
Regijs captus, soluto lytro dimittitur. 299.b
- Tolotæ solius Catholicæ Religionis exercitium
permisum. 534.c
- Tolosates Fœderi Sacro se adiungunt. 427.c
- Tongerloënsis Abbatia Siluæducenti Episcopo
assignatur. 3.c
- Tonxken, munitio prope Mechliniam, à Regijs ca-
pitur. 381.a
- Tornacenses Geusij insolenter agunt. 57.b
- templa violant & spoliant. ibid. & 58.a
- Adolphi Geldri sepulchrum violant. ibid.b
- Valencenensibus se iungunt, & obuia Mona-
stera spoliant, post tamen à Longouallio ad
internecionem cæduntur. ibid.c
- in ciuitate insolenter agere pergunt. 59.60
- Tornacenses præsidarij Condæum Hannoniæ
oppidum inuadunt & diripiunt. 321.a
- ab Hannonibus præda eis excutitur. ibid.
- Tornacenses, excursionum Balignij pertæsi, Ca-
meraci obsidionem à Fuentæo extorquent,
eamdemque mirè promouent. 505.b
- Tornacensis Episcopatus erigitur. 2.c
- Tornacum Gallis familiarissimè vtitur. 8.a
- Conciones Caluinianæ ibi primùm omnium
in Belgio haberi cœptæ. ibid.
- à Parmensi obsidetur. 331.c
- ei liberâdo Ordines copias parant. ibid. & 332.a
- tandem certis legibus Parmensi deditur. 332.c
- Torquinus, Tornacensium Præfectus, oppidum
S. Gisseni occupat & diripit. 331.b,c
- ab Hannonibus ibi obsidetur, prædâ exiit,
& captius detinetur. ibid.c
- Torresius ad molem S. Spiritus vulneratus, vi-
cem suam Mombechio delegat. 462.b
- Torricourt Tribunus frustra Bergopzomæ insi-
diatur. 631.a
- Torrius, Concilij Priuati Secretarius, Tornacum
venit. 60.b
- conciones Geusiorum extra vrbem relegat. ibid.
- Bruxellas redit. ibid.c
- à Parmensi Amstelodamum, Bredenrodium
pulsurus, mittitur. 74.c
- ab eodem contumeliosè habetur. ibid.
- ope Magistratus euadit. 75.a
- Touilla ad Harlemum vulneratur. 153.c
- Toursus Niuellam occupat, & ibi Egmondanum
Comitem capit. 208.a
- Traie-

IN ANNALES TVM VLTVM BELGIC.

- Traiectenses ab Hermanno Stuyckero, Caluiniano Ministro, ad iconoclasmum incitatur. 66.a à Rege deficere, & Ordinibus se adiungere laborant. 235.c
 præfidiarios Germanos, vt Orangio se addicant, corrumpunt. ibid. & 236.a
 Montefdoquam Hispanorum præfectum calidè capiunt. 236.a,b
 ab Hispanis, Ordinibus licet fremetibus, subiugantur. ibid.c
 à Parmensi obsidentur. 291.b
 quot præfidiarios habuerint. 293.a
 strenuè oppugnantur. ibid. b. c. 294.a
 de deditioe agere se velle simulant. 299.a
 vi à Parmensis milite opprimuntur. ibid. b
 quot ex vtraque parte in obsidione ista ceciderint. ibid. c
 Traiectum ad Mosam à Ioanne Austriaco, corruptis præfidiarijs, tentatur, sed sine successu. 276.c
 ab Hollandis frustrà tentatur. 484.b,
 Transilvania ab Andrea Battorio Cardinali inuaditur. 571.c
 Cæsari per Michaelem Vayuodam asseritur. ibid.
 Trefortius Marchio loca in Burgundiæ Comitatu à Francis occupata recuperat. 500.a
 Trello, Prætor Vltraiectinus, ab officio remouetur. 419.b
 Tremblecurtius Baro Burgudiam inuadit. 500.a in Franciam reuertitur, & quare. ibid.
 Treflongius Hollandiæ Aduocatus ad pacem Belgicam componendam delegatur. 209.b
 Treurenensis Elector à Cæsare, vt pacis in Belgio constituendæ sequestrum se præbeat, delegatur. 294.c
 discessus sui Colonia rationes explicat, & quò minus ista pacis tractatio successum habuerit, Ordinibus Belgij imputat. 298.a
 Tridenti Archidux Albertus & Margareta Austriaca Philippi III. sponsa dies aliquot venerandis Sanctorum Reliquijs impendunt. 547.a
 Tridentinum Concilium absoluitur. 25.b
 Triestus à Rijnhouio in vincula conijcitur, & quare. 355.b
 S. Trinitatis Monasterium iuxta Huïam, Regijs illam obsidentibus percommodum. 498.b
 Trophæum ab Albano in Arce Antuerpiensi erigitur. 116.c
 de eo varia hominum iudicia. 117.a,b
 quid de eo Dux Arschotanus Albano responderit. ibid. b
 Truchsius, Archiepiscopus Colonienfis, vxorem ducere volens, à Pontifice & Cæsare exauctoratur. 317.b
 S. Trudonis villa ab Orangio occupatur. 98.c
 eiusdem Abbatia diripitur, & Abbas capitur. 99.a
 Tsherenbergius Comes Arnheimi ab Ordinibus capitur, & quare. 316.b
 liber statim dimittitur. ibid.
 Tubicen Henrici IV. Franciæ Regis Artesijs Hannonijsque bellum minitantis, hospiti factisfacere iubetur, & sine responso remittitur. 493.a
 Tullum à Guisio occupatur. 388.c
 Tunetum à Turcis capitur. 219.b
 Tungrenses, Orangianorum aliquot Ducibus admissis, ab Albano obsidentur. 98.a,b
 sed mox Episcopi iussu apertis portis Regios admittunt, Orangianis dilabentibus. ibid. b
 Turcæ insulam Guelbes Hispanis eripiunt. 5.b
 ingenti classe Maltam insulam obsident. 37.c
 propugnaculum eius, S. Elmo dictum, expugnant. ibid.
 ciuitatem & arcem S. Michaëlis ibidem incredibili furore oppugnant, sed frustrà. 38.a
 auxilijs à Christianis submissis, insulam defendere coguntur. ibid. b
 Nicosiam Cypri urbem capiunt. 114.c
 ad Cephaleniam insigni victoria superantur. 116.a,b
 Tunetum capiunt. 219.b
 arcem Goletanam diruunt. ibid.
 VVihitzium Croatiæ oppidum occupat. 468.c
 in Croatia à Christianis nunc vincuntur, nunc vincunt. 482.c
 ad Albam Regalem insigni clade afficiuntur. ibid.
 in obsidione Raab Hungariæ oppidi spatio tri-
 dui plus quàm duodecim millia cæduntur. 493.c
 idem tandem deditioe obtinent. 494.a
 in Italia & Sicilia Philippi Regis ditiones infestant. ibid. b
 Rhegium Calabriæ oppidum spoliant & exurunt. ibid.
 Messanensem agrum depopulantur. ibid.
 in Græciam redire coguntur. ibid. b, c
 memorabili clade ad Strigonium Hungariæ urbem à Carolo Mansfeldio affecti. 511.b
 Albam Regalè in Hungaria expugnant. 607.b
 à Christianis in Hungaria cladem accipiunt. 621.a
 Turcarum Imp. cum Rudolpho Imp. Romanorum vicennales inducias paciscitur. 647.c
 Turinus Vicecomes à Nauarræo ad Angliæ Reginam destinatur. 441.c
 ad Hollandos item, Hassiæ Lantgrauium & Saxonæ Ducem. ibid.
 è Germania pro Nauarræo copias adducit. 454.c
 Turnhoutana arx à Mansfeldio Ordinibus eripitur. 349.c
 à Bredanis præfidiarijs astu occupatur. 443.b, c
 à Mondragonio occupatur. 463.c
 Mauritio deditur. 525.a
 iuxta Turnhoutum copias Archidux conuenire iubet, incertum quo consilio. 523.a. 524.a
 Turonum à Valesio Rege supremâ Curiâ, quam ille Parisiensibus ademerat, donatur. 427.c
 Turonum Vicecomes pro Henrico IV. Franciæ Rege Lutzenburgum inuadens, Iulosium occupat. 495.b
 item

INDEX R E R V M

- item Mommedium, Virtonum, & Fretteum, eademque exurit. ibid.
- Huio à Regiis & Leodiensibus obfesso frustra subuenire parat. 498.b
- Turris lignea, Babylonica dicta, à Mauritio ad Steenvvicam erigitur. 460.c.461.a
- eadem ab oppidanis inutilis redditur. 461.a
- Tuvickelius Steenvvicæ à Mauritio obfessæ auxiliaries aliquot milites inducit. 461.c
- Tylneyus Londini prodicionis in Elisabetham Reginam conuictus, in quatuor partes secatur. 396.b
- Tympanista quidam à Chiappino Vitellio Gorinchemû missus, vt ciuitatem Regi dedi postulare, à Gorinchemensibus suspenditur. 208.b
- Tympanista Hollandicus à præfidiariis Blankenburgenibus sclopero interimitur. 443.b
- Typographia à Sixto V. Pont. Romæ in Vaticano erigitur. 420.b
- Tyronius Comes in Hibernia contra Proregem Anglum pro Catholica Religione bellum gerit. 553.a
- V
- V** Agemannus à Pironio missus, Mauritio Neoportum obsidenti Archiducem Albertum cum exercitu aduentare, & aliquot munitiones recuperasse nuntiat. 580.a
- Valachi cæsis multis Turcarum millibus Nicopolim capiunt & incendunt. 553.a
- Valachia ab Andrea Battorio inuaditur. 571.b
- Valencenæ ab hæreticis insolentius ibi agere incipientibus inquietantur. 14.a,b
- duo ibi Geusiorum Ministri capiuntur. ibid.b
- qui extremo supplicio à Magistratu adiudicati, effratis carceribus eripiuntur. 15.a,b
- Valencenæ à Famarisio & Lanouio intercipiuntur. 125.c
- ab iisdem deseruntur, & quare. ibid.
- Valencenenses Geusij Tornacensibus se iungunt, & in Monasteria debacchantur. 58.c
- à Longouallio ad internecionem cæduntur. ibid.
- Geusios vrbe eiicere, & templa restituere, quod Noircarmius ab eis exigebat, recusant. 61.b
- denuò idipsum iussi, multa iterum opponunt. ibid.
- tandem peremptorie parere iussi, legibus Noircarmij subscribunt. 62.a
- post à conuentis pedem retrahunt. ibid.b
- Regiis militibus vim inferunt, & alia quæ rebellionem sapiant committunt. ibid.
- præfidiarios admittere abnuunt. ibid.c
- edicto publico à Rege proscribuntur. 63.a
- à Noircarmio obsidentur. 70.b
- in obfessores scommate septem Dormientium ludunt. ibid.c
- sapius, sed frustra à Noircarmio officij sui admonentur. ibid.c. & 71.a
- honestæ eis à Parmensis Legatis condiciones offeruntur. 71.a,b
- superbè tamen respondent. ibid.b,c
- in obfessores erumpunt. 72.b
- Noircarmio se dedunt. ibid.c
- ab eodem plectuntur. 73.a
- ab Ordinibus contra Hispanos præfidiarios opem petunt. 243.c
- Germanos vi vrbe expellunt. ibid.c
- Arcem, in quâ Hispani, obsident, & deditione accipiunt. 244.a
- eamque demoliuntur. 262.b
- Valentinus Pardieus Mottæ Baro ad Harlemum vulneratur. 155.a
- Duynerkam obsidet. 351.b
- Greuelingæ Gubernator, Ostendam frustra tentat. 376.c
- à Parmensi Mechliniam obfessurus mittitur. 381.a
- ad Slusam vulneratur. 403.b
- Feræ à Parmensi præficitur. 456.a
- ab Ernesto Archiduce Leodiensibus contra Hollandos suppetias laturus mittitur. 497.a
- Huium obsidet & expugnat. 498.a,b
- Arcem item ad deditionem cogit. ibid.c
- Dorlanum incautiùs speculans, mosqueto traicitur. 502.a,b
- S. Valerij oppidum à Niuernensi Duce occupatur. 457.c
- ab Abbatis-Villensibus recuperatur. ibid.
- Valettus, Gallus, Magnus Militum Melitensium Magister, insulam Melitensem à Turcis oppugnatam strenuè defendit. 37.c
- Valkius cum Regiis de pace collocuturus, Midelburgum mittitur. 499.b
- ad Valsum pagum in Rheni ripa munitio ab Admiraglio Mendoza excitata. 548.c
- Vander-Aa Capitaneus Orangianus ad Gertrudenbergam cæditur. 422.c
- Vanden-Bergius Comes contra leges in hæreticos latas liberius loquitur. 18.c
- Vander Doest, Hollandiæ vice-Admiraldus, ad Geertrudenbergam vulneratur. 423.a
- Vanderfluta arx à præfidiariis VVachtendonkanis spoliatur. 572.b
- Vanderlanij fratres, Patricij Mechlinienses, cum auxiliaribus ciuibus Liram properantes, Hollandos eam spoliantes profligant. 509.b
- Vander-Lindius Bonnæ ab Electore præficitur. 468.c
- Vander Mulus in prælio nauali, à Bossuio contra Geusios habito, à Geusis vulneratur & capitur. 190.c
- Vander-Sterre Siluæducensibus à Mauritio obfessis milites præfidiarios adducit. 596.b
- Vandervvercke ab Orangio mittitur, vt Brugensibus pacem cum Rege dissuadeat, & Alensonium recipere persuadeat. 359.b
- à Brugensibus, quæ prolixè dixerat, scripto tradere iussus, ineptè respondet, & ad Orangium redit. ibid.
- Varga ad Harlemum vulneratur. 153.c
- Vascus à militibus per Stellam ad defectionem à Rege persuasus capitur. 245.a
- Vasquius & Grotfeldius Centuriones cum Mauritio de Enschedæ deditione transigunt. 532.b
- Vas-

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- Vasseur ex parte Regis conditionibus, quibus
Iprenses Regi reconciliabantur, subscribit.
361.a
- Vauxius à Rege Hispaniæ, vt pacis in Belgio
constituendæ sequestrum se præbeat, delega-
tur. 294.c
ad Tornacum interimitur. 332.b
- Vchtenbroquius, Consul Ultraiectinus, Osten-
dam ab Archiduce Alberto obsessam lustrandi
causa intrans, tormenti ictu perit. 595.a
- Vellus aureum Alexandro Parmensi confertur:
382.b
item Ambrosio Spinolæ. 627.b
- Venceslaus Austriacus sororem Annam, Philip-
pi II. sponsam, in Belgium, & inde in Hispani-
am comitatur. 112.a
- Veneti cum Pio V. Pontif. Philippo II. Hisp. Re-
ge & Italiæ Principibus contra Turcam foedus
sanciunt. 114.c
classi à se missæ Sebastianum Venerium præsi-
ciunt. 115.a
ostodecim Duces eo prælio amittunt. 116.b
- Palmam urbem & arcem quando condere cœ-
perint. 483.a
- Margaretam Austriacam Philippi III. sponsam
& Albertum Archiducem honorificè exci-
piunt, & omni eorum comitatu hospitia &
lautia magnificè præbent. 547.a
cum Rhætiis decennale foedus paciscuntur.
620.c. 621.a
- eis à Pontifice interdictum infertur, & quare.
647.b
Pontifici reconciliantur. ibid. & 658.a
- Venius ex parte Bruxellensium conditionibus,
quibus à Parmensi in Regis gratiam recipie-
bantur, subscribit. 375.a
- Venlona à Parmensi obsidetur, oppugnatur, &
deditione occupatur. 391.a, b
ab Hollandis tentatur, sed irritò conatu. 527.a
item à Ludouico Nassouio. 584.c
ei ab Archiduce Alberto præsidia imponun-
tur. 605.b
à Mauritio iterum frustra tentatur. 643.c
- Venloniani ad obsidionem Neomagensium sol-
uendam puluerem tormentarium suppeditant.
435.c
præsidarios Italos eiiciunt, & qua ratione.
439.a, b
in Regis tamen fide persistunt. ibid. b
- Vera, V Valachriæ armamentarium, à Geusiis oc-
cupatur. 124.b, c
- Verdugius Bortangæ obsidionem soluit. 481.a
Nassouium ad conflictum omnibus modis e-
uocare frustra conatur. ibid.
Couordiam obsidet. ibid.
Germanorum recens conscriptam legionem
iuxta Lippam obruere meditatur, sed frustra.
485.a
Hollandis numero longè inferior Couordiam
deserit. ibid. b. vide Franciscus Verdugius.
- Verdugi Legatus præsidio Lingæ à Mauritio ob-
sessæ præest. 533.a
- in castra de deditione acturus emittitur. ibid. b
- Verdunum à Guisso occupatur. 388.c
- Vergas noui ab Albano instituti Concilij Iudex
eligitur. 80.a
prælio ad Namurcum contra Ordinum copias
commisso adest. 274 b
- Verlanus, Fresnij Vicarius, à tumultuante milite
occiditur. 590.b
- Vermae, Neomagi cum aliis contra Comitum
Nuenarium conspirans, eundem cum præsi-
dariis Ordinum vrbe eiicit, & Regi eadem
asserit. 576.a
- Vernerus Belga quidam, interpres Legatorum
Indorum in Zelandia. 608.a
- Vertaingius Baro ab Albano Francis in deditione
urbis Montensis obses datur. 140.b
- Veruex pinguis Caleti decem stufis emptus.
516.c
- Veruini in Veromanduis Legati de pace inter Hi-
spaniæ & Galliæ Reges componenda acturi
conueniunt. 536.c
- Vesalienses præsidia à Mendoza Admiralio mag-
no redimunt. 550.b
- Veufelius, Decanus Ultraiectinus, in Hispania
ad Regem pro Ultraiectinis, ab Albano læsæ
Maiestatis reis pronuntiatis, prolixè verba
facit. 109. 110. 111.
ab Ultraiectensibus proscribitur. 277.a
- Vesprinium à Turcis expugnatur. 482.c
- Vfkens Orangianus ad Groningam à Regiis oc-
ciditur. 312.b
- Viana à Brèdenrodio munitur. 65.c
ab Erico Brunswicano capitur. 75.a, b
- Vichius Præfectus veteranus Balignio Cameraci
à Fuentæo obfesso, auxilia adducit. 505.c
vnde dictus fuerit Cruriligneus. ibid.
in urbem peruadens, strenuè rem gerit. ibid.
dedita ab Heluetiis & ciuibus vrbe, ipse cum
reliquis in arcem se recipit. 506.b
- Vicognij Abbatia à Tornacensibus & Valence-
nensibus Geusiis diripitur. 58.c
- Vidosamus Caletensis Gubernator in expugna-
tione arcis perimitur. 516.b
- Viennæ Ferdinandus Hardeckius Comes, quod
Raab Hungariæ oppidum Turcis dedidisset,
capite plectitur. 494 a
- Vierselia à Bironio occupatur. 349.b
à Mansfeldio recuperatur. ibid. c
- Vigesima immobilium ab Albano in Belgio exi-
gitur. 103. c. 104. a
- Viglius à Philippo II. è Belgio discedente Gu-
bernatrici Parmensi Consiliarius datur. 1. c
apoplexiâ corripitur. 31. c
litteras Regis Philippi, quibus Inquisitionem
& Concilium Tridentinum vrgebat, publi-
cari dissuadet. 35. a
insignem inde in Republica motum expectan-
dum esse vaticinatur. ibid. b
- Albano, decimam, vigesimam, & centesi-
mam bonorum exigenti modestè respondet.
104. c
- Vilaius, ciuitatis Rothomagensis Gubernator,
V v v 5 in

- in Nauarræi obfessoris castra erumpit. 458.b
 Vilerius, vnus è Fœderatis, Tornacum venit, quasi
 tumultum ibi exortum sedaturus, à Parmensi
 se missum simulans. 59.a,b
 à Magistratu non recipitur. ibid.
 vrbe excedere cogitur. ibid.
 Vilersius, vnus è primis qui contra Inquisitionem
 in Belgio conspirarunt. 37.b
 Orangio copias contra Albanum ducit. 84.c
 à Regijs capitur. ibid. & 85.a
 proditoriè aliquot Regios trucidat. 313.a
 Noircarmium Sellæ Baronem capit, & Ram-
 mekam Zelandiæ ablegat. ibid.
 Bouchainij à Parmensi obsideretur. 317.a
 ciuitatem Parmensi dedit. ibid.
 non tamen à fraude cessat. ibid.
 Vilersij Dominus aliquot Anglos, Nauarræi au-
 xiliares, cædit. 455.a
 Villarius Galliæ Admirallius, Dorlanum ab ob-
 sione liberare frustra conatus, capitur. 503.a
 cur ab Hispanis fuerit confossus. ibid.
 Villerius à militibus per Stellam ad defectionem
 à Rege persuasus capitur. 245.a
 Villeroius Francus Fuentæo Dorlanum expu-
 gnante capitur. 505.a
 Villers Marefcalcus ad Geertrudenbergam vul-
 neratus moritur. 423.a
 Villers Batauorum Præfectus, pontem super
 Lippam in Dorsten incendere parans à Ve-
 lasco fugatur. 630.a
 Villeruallius. vide VVilleruallius.
 Viluordia à Regijs obsideretur. 368.a
 iisdem deditur. ibid.
 ab Hollandis capitur, diripitur, & incenditur.
 409.a
 Vincentius Bagno in nauali cum Frederico Spi-
 nola contra Hollandos conflictu cæditur.
 612.a
 Vincentius Gonzaga, Dux Mantuanus, Marga-
 retæ Austriacæ ad Philippum III. sponsum
 proficenti gratulabundus occurrit. 547.a
 Ordinem Equestrem in honorem Sanguinis
 Christi instituit. 669.c
 Belgium lustrat. ibid.
 Vincentius Restaldus, Legatus Consistorialium
 Valencenensium ad Noircarmium. 61.b
 Viride propugnaculum ad Ostendam à Bur-
 gundis Archiducalibus inuaditur. 621.c
 Virtonum Lutzenburgi oppidulum, à Francis &
 Hollandis spoliatur & exuritur. 495.c
 Vischerius Baillius Ingelmunsteriensis Gandau
 à tumultuantibus capitur. 266.b
 à Gandauen sibus fœdè trucidatur. 284.b
 S. Viti oppidum à Ludouico Nassouio diripitur.
 606.c
 Vitus Schouerus Orangianarum copiarum du-
 ctor. 94.c
 Vlardinga à proprijs præfidiarijs exuritur. 206.a
 Vlietius ob captam à Regijs arcem VVesterloo,
 cui Ordinum nomine præerat, Antuerpiæ ca-
 pitur, at mox dimittitur. 350.c
 Vlissinga ab Ordinibus Regiæ Angliæ tradi-
- tur. 385.b. 386.c
 Vlissingani ob arcem ibi extruendam Albano in-
 fensi. 122.b
 à quodam Ioanne Cuyckio contra eumdem
 concitantur, & Orangio se dedere suadentur.
 ibid.
 præfidiarios Regios eiiciunt. ibid.
 Hispanos aduentantes repellunt. ibid.c
 nutantes, & ad Regem iterum inclinantes, de-
 nuò ab eodem Cuyckio in rebellionem confir-
 mantur. 123.a
 à Lumæio auxilia exposcunt. ibid.b
 Paciottum Architectum suspendunt. ibid.c
 è Gallia & Anglia auxilia accipiunt. 124.b
 ijs Hieronymus Tserartius præfuturus mit-
 titur. ibid.
 in Scaldi, ne Antuerpienses Middelburgen sibus
 succurrere possint, aliquot naues demergunt.
 163.a
 Vlricus Hoflatæ Dux Ostendam, ab Archiduce
 Alberto obfessam, cum Comite Hohenloio in-
 greditur. 594.c
 Vltraiectina Vnio componitur, & quæ eius leges
 & statuta. 288.b,c. & seqq.
 eadem à multis redarguitur. 289.a
 Vltraiectini decimæ, vigesimæ, & centesimæ exa-
 ctioni, per Albanum impositæ, se opponunt,
 Bullamque Cœnæ allegant. 105.b
 à milite Hispano propterea premuntur. ibid.c
 læsæ Maiestatis rei pronuntiantur. 108.c
 pro ijs Veuselius prolixè in Hispania ad Re-
 gem verba facit. 109. 110. 111.
 denudò Albano pro decima & vigesima instan-
 ti resistunt. 117.b,c
 iterum à milite Hispano grauantur. ibid.c
 de eo vel maximè conqueruntur. ibid.
 ab eodem variè affliguntur. 118.a
 Arcem suam Vredenburgam, vt Hispanos
 præfidiarios expellant, obsident. 248.a,b
 deditioe eamdem accipiunt. ibid.b
 & postea demoliuntur. 262.b
 multos Catholicos proscribunt. 277.a
 quo id prætextu fecerint. ibid.b
 Minoritas eiiciunt, altaria & imagines con-
 fringunt & Caluinianum Ministrum intro-
 ducunt. 278.a
 Amorsfortios, Vnionem Vltraiectinam reci-
 pere nolentes, hostes declarant. 289.b
 eosdem obsident. ibid.
 ab Orangio desistere iussi, nihilominus pergunt
 obsidere. ibid.c. 290.a
 & tandem eosdem ad deditioem cogunt.
 290.a,b
 in pagis vicinis, explicatis signis eò tendentes,
 templa spoliant. 321.b
 Lycestrij causam apud Ordines promouere
 conantur. 408.a
 Vltraiectum à seditiosis Hispanis frustra tenta-
 tur. 218.b,c
 Vogelius cum Entio ad munionem in Delfzijl
 defendendam mittitur. 312.b
 Vogelfangius aræ Buranæ ab Orangio præ-
 ficitur.

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

- scitur. 133.a
Vollenhouij Regi se dedunt, & Catholicam Religionem recipiunt. 145.c
Vorda à Lycestrio occupatur. 394.a
Vosbergius ab Ordinibus Belgij confœderatis in Galliam ad Alenfonium mittitur, cum eo de conditionibus, quibus in Principem recipiendus esset, acturus. 314.b,c
Vpsaliæ Sigisfinundus III. Poloniæ Rex, etiam Suecorum Rex coronatur. 494.c
Vrbanus VII. in Pontificem electus, antequam inauguraretur moritur. 441.b
Vredenburga, arx Ultraiectina, à Carolo V. Imp. quando constructa. 247.c. 248.a
 ab ipsis Ultraiectinis, ut præsidia Hispanica expellerent, obsidetur. 248.a,b
 eisdem deditur. ibid.b
 à ciuibus destruitur. 262.b
Vtenhâmius ab Ultraiectinis proscribitur. 277.a
Vtenhouius pro Iprensibus conditionibus, quibus ipsi Regi reconciliabantur, subscribit. 361.a
Vulmarus Bernarts, I. C. à Gubernatrice Parmensi, ut de Republica secum deliberet, euocatur. 34.a
 moderandas hæreticorum pœnas censet. ibidem b
Vurna à Parmensi occupatur. 352.c
- VV.
- V**Vachtendonka à Parmensi obsidetur. 419.a,b
 eidemque deditur. ibid.b,c
 à Ludouico Nassouio & Edmundo Scoto occupatur. 572.b,c
 à Buquoio obsidetur. 632.b
 ab obsessioribus strenuè oppugnatur, & vicissim æquè strenuè defenditur. ibid.b,c
 nihilominus Buquoio deditur. 633.a
VVachtendonkana arx à Matheo Dælcken stragemate capitur. 608.b
 ab oppidanis obsidetur. ibid.c
 Hollandis restituitur. 609.a
VVackene Dominus Hollandorum navigationes & piscationes impediturus cum classe Oceano Septentrionali se committit. 536.b
 aliquor piscatores submergit. ibid.c
 in Bilbaënsi portu moritur. ibid.
- V**Vaddelius Rhijnbercanis, dum de deditionis conditionibus cum Mauritio agunt, obses datur. 528.c
VValcourtium Ioanni Austriaco deditur. 276.b
VValhem, munitio prope Mechliniam, à Regijs capitur. 381.a
VVallius à Steenvvicanis Mauritio, donec de ciuitatis deditione transactum esset, obses datur. 463.a
VVallones, Ordinibus militantes, Bergopzomæ ob stipendia non soluta tumultuantur. 356.a
VValrauus Bredenrode ex parte Hollandiæ cum Archiducalibus de pace vel inducijs agere deputatur. 659.b
 Antuerpiæ duodecennialibus Inducijs constitutis præsens acquiescit. 671.b
VValrauus à VVittenhorst ab Archiduce Alberto in Hollandiam mittitur, ut de pace vel inducijs mentionem iniiciat. 647.a
 secretò cum quibusdam communicat. 648.b
 mandatum Archiducis Ordinibus exponit. ibidem.
- O**rdinibus sinistrè respondentibus, mitius illud interpretatur. ibid.c
VVarauxij Comes, dictus Dominus de Balanzon, ab Hollandis in ericeto Tilerano capitur. 524.c
VVardenburgica arx ab Orangianis obsidetur. 201.c
 capitur. ibid.
 ab Orangio eò aduentante diruitur & incenditur. ibid.
- V**Varenbonius Marchio ad Blijenbekam prædonum receptaculum expugnandam cum exercitu proficiscitur. 423.c
 strenuè eam oppugnans ad deditionem cogit. 424.b
 cum exercitu in Picardos missus, Encras vicum diripit. 497.c
 Fanum Richarij expilatam incendit. ibid.
 à Comire de Fuentes continuas Longouallij in Artesios excursiones impediturus mittitur. 500.c
 ab Archiduce Artesiæ præficitur. 518.a
 Francis Artesiam depopulantibus se obijciens, capitur. 520.b
 legioni suæ renuntiat. 599.c. 600.a
- V**Varendorphium ab Obersteinio Comite diripitur & vastatur. 440.c
VVarmontium, nobilium Virginum in Hollandia Abbatia, à Leidanis exurit. 193.b
VVarrauxius Orangij copias contra Albanum ducit. 84.c
VVaterlandij Harlemissibus succurrunt. 163.b
 Dymerdikium aggerem perfodiunt, exstructa prius munitione. ibid.
 à Bossuuo cæduntur, & aliquot nauibus amissis fugantur. ibid.
 suis à Bossuuo fugatis succurrere parant. 164.b
 Regijs ad Harlemum com meatum interciperè conantur. 170.c
 à Bossuuo iterum profligantur. 171.a,b
 qui Catholici erant, Toletanum Alcmariam inuitant. 179.c
- V**Vatervlietius ab Ordinibus Dixmudam mittitur. 349.a
VVatræi pagi templum à Flandtis Orangianis frustra oppugnatur. 325.c
VVedda ab Orangianis capitur. 85.b
 à Mauritio occupatur. 448.a
 à Verdugio recuperatur. ibid.
- V**Veerderbroeck à Verdugio obsidetur & capitur. 334.a
VVeerta ab Hiergio com meatu iuuatur. 273.b
 à Parmensi capitur. 290.b
 ab Hollandis inuaditur & spoliatur. 511.a
VVees Neomagi cum alijs contra Nuenarium Comitem

INDEX R E R V M

- Comitem conspirans, eundem cum præsidia-
riis Ordinum vrbe eicit, & Regi eandem
asserit. 376.a
- ad VVeigatum Hollandi progressi, breuius iter
in Chinam frustrâ quærunt. 512.a
- VVeingardus, rei tormentariæ Præfectus, in ob-
sidione Grollana grauitèr vulneratur. 640.c
- VVeldammius in prælio nauali, cum Bossuuo
contra Geusios habito, à Geusis vulneratur
& capitur. 190.c
- VVerdenus, tradita Mauritio Neomagensi ciui-
tate, Grauiam deducitur. 453.b
- VVerpius ex parte Regis conditionibus, quibus
Iprensis Regi recõciliabatur, subscribit. 361.a
à Parmensi Mechliniam obsessurus mittitur.
381.a
- VVeselius. *vide* Veuselius.
- VVesemaliæ Baro Bruxellæ tristi infortunio
vulneratur. 404.c
- VVesopiani præsidium Regium admittunt. 131.a
- VVestendorpius, Regius Consiliarius, à quibus-
dam militibus, per Stellam ad defectionem à
Rege persuasus, capitur. 245.a
- VVesterloënsis arx munita, deductis è vallo a-
quis, à Regiis capitur. 350.b
ab Hollandis occupatur. 444.b
à Mondragonio recipitur. 463.b
- VVesternachus Ernesto Archiduci à Secretis,
eiusdem in Hispaniam Legatus. 492.a
- VVestphalia ab Obersteinio Hollandis militante
vastatur. 440.c
- VVibe à Goutum clam arcem Léeuuardensem
ingreditur. 264.c
pecuniâ à ciuibus extortâ eam iterum deserit.
ibid.
- VVihitium Croatiae oppidum à Turcis occupa-
tur. 468.c
- VVijkerslotius, Canonicus D. Mariæ Vltraiecti,
ab Vltraiectinis proscibitur. 277.b
- VVildæus ab Iprensibus Parmensi obses datur.
361.a
- VVildenburgerus Comes ex parte Orangij Bre-
dam pacis inter Hisp. Regem & eundem O-
rangium conciliandæ causa mittitur. 219.c
- VVilhelmus Damasi Lindanus primus Ruræ-
mondensis Episcopus constituitur. 3.c
Synodo Mechliniensi subscribit. 108.b
- VVilhelmus Nassouius. *vide* Orangius.
- VVillebroucum à Germanis, quos in præsidiis illic
Ordines collocarant, deseritur. 303.b
ab Hispanis occupatur & munitur. ibid.
per Regios Antuerpianis eripitur. 367.c
- VVilleraullius ab Ordinibus Belgij missus, ad
Ioannem Austriacum, vltra citroque comitat.
246.b
contra Pacem inter Ordines & Austriacum fa-
ctam protestatur. 253.a, b
Orangium non ferens, Matthiam Austriacum
Viennâ euocari curat. 264.a
- VVillongbeus, Bergopzomæ Gubernator, quam-
plurimos currus, comitatum Antuerpiam
deuementes, spoliat & capit. 390.c
- à Lycestrio ad Zutphania obsidionem mûti-
tur. 394.b
- à Regina Angliæ Ordinibus morem gerere iu-
betur. 413.c
- eius operâ Narda & Medenblica Ordinibus
reconciliantur. ibid.
- VVilrijek, pagus iuxta Antuerpiam, à Bergopzo-
mensibus incenditur, & quare. 426.c
- VVinckelmannus Calvinianorum Brugesium
ciuiumdux. 300.b
- VVingardius Orangianus ad Grcningam à Re-
giis occiditur. 312.b
- VVingardius Hollandorum Capitaneus Traie-
ctum ad Mosam infeliciter tentat. 484.c
- VVinoxberga ab Alensonianis subiugatur. 346.c
à Parmensi occupatur. 352.c
quibusdam pro stipendiis tumultuantibus mi-
litibus conceditur. 590.b
- VVinoxbergij Gallorum præsidia admittunt.
339.b
- VVinshotum, locus in Frisia, vbi acris pugna in-
ter Regios & Geusios commissa est. 86.b
- VVintgens Neomagi cum aliis contra Comitem
Nuenarium conspirans, eundem cum præsi-
dianis Ordinum vrbe eicit, & Regi eandem
asserit. 376.a
- VVizlier Tribunus tria millia Germanorû con-
scribere pro Archiduce iubetur. 614.a
- VVolfgangus ab Hohenloë à parte Orangij Bre-
dam pacis inter Regem Hisp. & eundem O-
rangium constituendæ causa venit. 219.c
- VVolfgâgus Prenger in pugna ad Nienzijl contra
Orangianos commissa vulneratur. 331.b
- VVolmerickhausius mille equites pro Ordinibus
conscribere iubetur. 281.a
- VVorda, arx & oppidum inter Vltraiectum &
Leidam, vbi Mendoza Admiralius in Flan-
dria captus in custodia detentus fuit. 588.b
- VVorinchemium à Gorinchemis incenditur.
162.b
- VVouriniani in Flandria rustici Geusios sternunt.
48.b
- VVouuva arx à Champagnio capitur. 261.c
à Bironio Franco obsidetur eiq; deditur. 349.b
Parmensi à Marchanto, eiusdem arcis Præfe-
cto, venditur. 397.c, 398.a
à Mauritio obsidetur & capitur. 628.b

Z

- Z Allandic Drossardus in pugna inter Regios &
Hollandos in Cluiua commissa occisus. 508.a
- Zanctius signifer Steenovicanus in conflictu ad
molem S. Spiritus occumbit. 462.b
- Zapolsiæ, Polonus & Moscus Summo Pontifice
arbitro constituto paciscuntur. 333.c
- Zelandi Tertolam oppugnant. 167.b, c
ingentem ibi eladem à Regiis accipiunt. ibid.
- Axellæ in Flandria insidiantur. 209.c
- Axellanos in insidiis pertractos cædunt, &
Axellam directam incendunt. 210.a
- ob fœdus cum Angliæ Regina inuicem num-
mos emblematicos cudunt. 386.b
item

IN ANNALES TVMVLTVVM BELGIC.

item alios ob victoriam ab Anglis contra classem Hispanicam obtentam.	417.b	xelias proficisci, & cum Ordinibus transigere possint, petunt, & impetrant.	229.c
eorum naues Archiducalibus Hulstum obsidere parantibus admodum infestæ.	518.b	ad Mondragonium remittuntur.	ibid.
inter ipsos & Hollandos controuersia quædam ratione vectigalium exorta componitur.	525.b	eidem se dedunt.	230.a
vnam ex nauibus Archiduci Caletum nouas copias ex Hispania aduehētibus expugnant.	536.a	Zomerus à Rijnhouio in vincula coniectur, & quare.	355.b
Prætoriam Antuerpiensem cum aliquot aliis nauibus capiunt.	587.a,b	Zuindrechtia arx Parmensi deditur.	355.a
Zelandi mercatores, Hollandis luerum inuidentes, classem in Indiam Orientalem mittunt.	589.c	Zulenus, primarius Vltraiectensium Prætor, à Gerardo Prouinsio in exilium mittitur.	408.b
Zelandia magnâ maris inundatione affligitur.	112.c	de Zulte Comitibus Vicarius in ericeto Tiletano ab Hollandis capitur.	524.c
Zelandica nauis à Caletensibus victa & capta.	527.c	Zurphania à Comite Bergensi pro Orangio occupatur.	129.b
ad Zemblam nouam Hollandi progressi, breuius iter in Chinam frustra quærunt.	512.a	ab Albano premitur.	144.c
Ziriczæa Orangio traditur.	129.a	ab Hispanis, dum ab altera parte Hiergius de deditione cum obsessis agit, occupatur.	145.a
Scaldelandiæ insulæ vrbs est primaria.	224.b	à Taxio & Bosio Regi asseritur.	353.c
à Mondragonio obsidetur.	226.b,c	ab Hollandis obsidetur.	362.a
ab Orangianis commeatu recreatur.	ibid.c	à Verdugio commeatu recreatur.	ibid.b
eius portus à Regiis ferrea catena, eaque ab Orangianis disrupta, alia crassiore obstruitur.	228.b,c	à Lycestrio obsidetur.	393.c
eius ciues à Mondragonio obsessore, vt Bruxelles proficisci, & cum Ordinibus transigere possint, petunt, & impetrant.		aliquoties à Parmensi commeatu iuuatur.	394.a,b,c
		valdè licet oppugnata, tandem ab obsidione, Lycestrio abeunte, liberatur.	395.a
		à Mauritio & Hollandis obsidetur.	445.a
		deliberandi spatio oppidanis denegato, Hollandis deditur.	ibid.b,c
		Zypa in Hollandia ab insuetâ maris inundatione graue damnum patitur.	113.a

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.

M. DC. XXIII.

